

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**HURREM DİVANI SÖZLÜĞÜ
(BAĞLAMLI DİZİN İŞLEVSEL SÖZLÜK)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Melike ÇOLAK

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Murat KEKLİK

VAN - 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Melike ÇOLAK tarafından hazırlanan " Hurrem Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük " adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat KEKLİK Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan: Doç. Dr. Recep DEMİR Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Derya KARACA Türk Dili ve Edebiyatı, Iğdır Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	01/04/2022
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.**

01/04/2022

(Melike ÇOLAK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NİSAN, 2022

HURREM DİVANI SÖZLÜĞÜ

(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

ÖZET

Dil, yıllar boyunca değişerek ve gelişerek günümüze kadar gelmiş ve gelmeye devam etmektedir. Özellikle geçmiş yüzyıllardan bu güne kadar varlığını sürdüren klasik Türk edebiyatı edebî metinlerinde kullanılan dil, günümüzde ağır ve anlaşılması güç bir duruma gelmiştir. Bu edebî metinleri anlamak ve çeşitli bilimsel değerlendirmeler yapabilmek ve o dönemin toplumunun düşünce ve kültürel birikimini ifade etmek için sözlük çalışmaları yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalardan biri de Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük çalışmasıdır. Bağlamlı dizin; bir edibin kullandığı sözcükleri metinde geçtikleri yerleri ve kullanım sıklığını gösterecek biçimde alfabetik olarak dizmektir. Böyle bir dizilim, sözcüğün hangi bağlamlarda kullanıldığına açıklık getirir. İşlevsel sözlük, bu çabanın sonunda ortaya çıkar ve sözcüklerin cümle içinde diğer sözcüklerle kurduğu ilişkiden hareketle onlara anlam kazandırır.

Klasik Türk edebiyatında, 18. yüzyılın ikinci ve 19. yüzyılın birinci yarısında yaşamış şairlerinden biride Hânî-zâde Seyyid İbrahim Hurrem'dir. En çok bilinen ismi ise Çankırlı Hurrem'dir. *Hurrem Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)* adlı yüksek lisans tezi çalışılmış ve çeşitli tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Çalışma iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde “Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” yöntemi hakkında bilgi verilmiş, ardından şair Hurrem'in hayatı ve edebî şahsiyeti üzerinde durulmuştur. *Divan*'ın biçim ve içerik özellikleri

incelenmiştir. Kafiye, redif, ikilemeler, atasözleri ve deyimler istatistikî tablolar sunularak gösterilmiştir. İkinci bölüm ise “Sözlük” bölümüdür. “Hurrem Divanı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük” şeklinde oluşturulmuştur. Eserdeki kelimelerin kullanıldıkları bağlama göre nasıl bir anlam değişikliği yapıldığı, bu anlamlar arasındaki ayrıntılar ve nasıl bir çağrışım alanı kazandığı ortaya koyulmaya çalışılmış böylece *Divan*’ın işlevsel sözlüğünü hazırlamak amaçlanmıştır. Çalışmamızda Hurrem’in eserinde kullandığı zengin kelime hazinesiyle sözcüklere kattığı anlamlar birleştirilerek şairin kendine özgü sözvarlığını açığa çıkarmak hedeflenmiştir. Böylece şair Hurrem’in edebî kimliği ve anlam dünyası ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Hurrem Divanı, Bağlamlı Dizin, İşlevsel Sözlük

Sayfa Sayısı: XI-716

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Murat KEKLİK

MASTER THESIS

**VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES**

APRİL,2022

HURREM GLOSSARY OF DIVANI (FUNCTIONAL DICTIONARY OF CONTEXTUAL INDEX)

ABSTRACT

The language has reached our days, changing and developing over the years, and continues to come. The language used in the literary texts of classical Turkish literature, preserved especially from the past centuries, has become difficult and difficult to understand today. Dictionary studies were conducted to understand these literary texts and make various scientific assessments, as well as to express the thoughts and cultural accumulations of the society of that period. One of these studies carried out the " Functional Dictionary of Contextual Index ". The related catalog; consists of arranging the words used by the literary author in alphabetical order to show the places of their use in the text and the frequency of use.

One of the poets who lived in the second half of the 18th century and the first half of the 19th century in classical Turkish literature is Hani-Zade Seyid Ibrahim Hurrem. The most famous name is Hurremfrom Chanekkali. A master's thesis entitled "Hurrem Divani Dictionary" (Functional Dictionary of Contextual Index) was studied, and various definitions and assessments were made.

The study consists of two parts. The first chapter provides information about the method " Functional Dictionary of Contextual Index ", then focuses on the life and literary personality of the poet Hurrem. The forms and features of the content of the sofa are taken into account. Rhymes, redifs, reduplications, proverbs, and idioms are shown in statistical tables. The second part is the "Dictionary".It was created as a " Functional Dictionary of Contextual Index of Hurrem Divani". An attempt was made

to identify how words in the work changed depending on the context in which they were used, the details between these meanings, and what area of connotations they acquired; thus, it is aimed at preparing a functional dictionary Divan. In our study, the task is to reveal the poet's unique vocabulary by combining the rich vocabulary that Hurrem uses in his work with the meanings that he adds to words. Thus, the literary identity and world of meaning of the poet Hurrem were revealed.

Key words: Classical Turkish Literature, Hurrem Divanı, Contextual Index, Functional Dictionary

Quantity of Page: XI-716

Scientific Director: Dr. Öğr. Üyesi Murat KEKLİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
ÖN SÖZ.....	x
GİRİŞ	1
1. HURREM'İN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ	4
1.1 Hurrem'in Hayatı	4
1.2 Edebî Şahsiyeti	5
2. DİVAN'IN BİÇİM ve İÇERİK ÖZELLİKLERİ	7
2.1 Divan'ın özellikleri	7
2.2.Divan'ın Biçim Özellikleri	7
2.2.1. Nazım Şekilleri	7
2.2.2. Kafiye	8
2.2.4 Vezin.....	10
2.2.5 Edat, Ünlem ve Bağlaç Kullanımı	12
2.2.6 Atasözü ve Deyimler	12
2.2.7 İkilemeler.....	15
2.3 Divan'ın İçerik özellikleri.....	19
2.3.1 Aşk.....	19
2.3.2 Âşık, Maşuk, Rakib	20
2.3.3 Rind ve Zahid	22
2.3.4 Din ve Tasavvuf.....	23
SONUÇ.....	24
KAYNAKÇA	26
EK: HURREM DİVANI SÖZLÜĞÜ [BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK].....	28
Çalışmada İzlenilen Yol Yöntem	28
Sözlük Kullanma Klavuzu	28
ÖZGEÇMİŞ	
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

Açıklamalar

TDK

Türk Dil Kurumu

G

Gazel

M

Mesnevi

T

Tarih

MRB

Murabba

NZM

Nazm

THMS

Tahmis

MSD

Müseddes

TEBDİZ

Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı
Dizin ve İşlevsel Sözlüğü

ÇİZELGELER DİZİNİ

1 Çizelge Hurrem Divanı'nda kafiye türleri ve kullanım sıklığı	9
2. Çizelge redif türleri ve kullanım sıklığı	9
3. Çizelge vezin kullanımı ve sıklıkları	10
4. Çizelge Edat, Bağlaç ve Ünlem kullanım sıklığı	12
5 Çizelge Türkçe ikilemeler sıklık tablosu	15
6. Çizelge yansıma seslerden oluşan ikileme tablosu	16
7. Çizelge Farsça ikileme sıklık tablosu.....	17

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatının en fazla şair yetiştirdiği 18. yy'da, eserleriyle, kendine özgü dil ve üslûbuyla tanınmış başarılı şairler vardır. Bunların yanı sıra ön plana çıkmamış fakat divan meydana getirebilecek kadar başarılı ve ilim sahibi şairlerimiz de vardır. Bu şairlerden biri de tezimizin inceleme alanını oluşturan Çankırılı Hurrem'dir.

Abdullah Eren'in çalışmış olduğu yüksek lisans tezi olan *Hurrem Divanı* tenkitli ve transkripsiyonlu metninin kaynak alındığı bu çalışmamız ile *Divan* üzerine yapılmış diğer çalışmaları daha ileri boyutlara taşıyarak Hurrem'in şiirlerinde kullandığı zengin kelime hazinesiyle onlara kattığı anlamları bütünleştirerek onun özgün söz varlığının açık bir şekilde ortaya koymak amaçlanmıştır.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük” yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Bu sözlük çalışması, klasik dönem metinlerinin günümüz okuyucularına da hitap etmesini hedefleyen önemli bir sözlük çalışmasıdır. Ardından şair Hurrem'in hayatı ve edebî şahsiyeti yani şairin dil ve üslûbu; şairin dili kullanım biçimi üzerinde durulmuştur. *Divan*'ın biçim özellikleri; nazım şekilleri, kafiye, redif, vezin, ikilemeler istatistikî tablolarla incelenip gösterilmiştir. Edat, bağlaç ve ünlemler kullanım sıklıklarına göre açıklanıp bilgi verilmiştir. Deyimler, atasözleri incelenmiş kullanım sıklıklarına göre gösterilmiştir. Çalışmanın içerik kısmında, şairin hem sanat anlayışını hem de kişilik özelliklerini belirleyen ve metnin geneline hâkim olan aşk, rintlik, din ve tasavvuf konularıyla ilgili açıklamalar da yapılmıştır. İkinci bölüm ise "Sözlük" bölümüdür. "*Hurrem Divanı Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük*" şeklinde oluşturulmuştur. Burada ilk olarak sözlükte izlenen yöntem ve sözlük kullanma kılavuzu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra metinde yer alan tüm sözcükler, bağlamdaki yerleri ve işlevleriyle alfabetik olarak dizilmiştir. Sonuç bölümünde, çalışma sonucunda elde ettiğimiz verilere dayanarak kısa bir değerlendirmeye gidilmiş, ayrıca Hurrem'in edebî gücü ve eserin edebiyat tarihindeki yeriyle ilgili tespitler yapılmıştır. Bu tespitler sonucunda Hurrem'in orijinal mazmunlar ve kelimeler kullanarak edebiyatımıza büyük katkılar sağladığı ortaya koyulmuştur.

Çalışmalarım sırasında her konuda bana yardımını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat Keklik'e, maddi manevi yanımda olan aileme ve bu

süreçte motivasyon kaynağım olan dostlarıma ve Murat CEBE'ye teşekkürlerimi arz ederim.

Melike ÇOLAK 2022

VAN

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatı; 13. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan dönemi kapsamış, altı asır boyunca hüküm sürmüş bir medeniyetin edebiyatıdır. Süregelen tarih boyunca dilin, âdet ve geleneklerin, eğitimin, çeşitli kültürel ve sosyal unsurların değişimi ve özellikle de dilin değişimi her dönemde edebiyata yansımış ve o dönemde yazılmış olan edebî eserlerin muhtevasında önemli rol oynamıştır. Farklı medeniyetlere ait olan ve kültürel miras olarak kabul edilen bu edebî eserler, değişen dil özellikleriyle günümüzde okunması ve anlaşılması zor olmasından dolayı rağbet görmemeye başlamış ve tozlu raflara mahkûm edilmiştir. Oysaki yazıldığı dönemden izler taşıyan bu eserler incelenmeye ve nesilden nesile aktarılmaya değerdir. Bu nedenle klasik edebiyatın rahatça okunup, anlaşılması için yapılması gereken en önemli iş, sözlük çalışmaları yapmaktır. Yapılan bu sözlük çalışmalarının hedefi; klasik Türk edebiyatı metinlerinin arka planındaki kültür geleneğini, dil özelliklerini göz önüne alarak günümüz okuru için anlaşılır kılmak ve bu doğrultuda söz konusu kültürel varlığı ortaya çıkarmaktır.

Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük; ilk olarak batı edebiyatında farklı metinler üzerinde uygulanmıştır ve olumlu sonuçlara ulaşılması hasebiyle kullanım alanı genişlemiştir. Bu tür sözlük çalışmaları "concordance" olarak adlandırılmıştır. Türkiye’de bu konuda daha önce yapılan çalışmalar ise "bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük" olarak isimlendirilmiştir. (Tuncer, 2016: 1)

Bağlamlı dizin; bir şairin eserinde kullandığı sözcükleri, geçtikleri yerleri ve kullanım sıklığını gösterecek biçimde alfabetik olarak dizmektir. Böyle bir dizilim, sözcüğün hangi bağlamlarda kullanıldığına açıklık getirir. İşlevsel sözlük, bu çabanın sonunda ortaya çıkar ve sözcüklerin cümle içinde diğer sözcüklerle kurduğu ilişkiden hareketle onlara anlam kazandırır.

Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük çalışmalarının tarihçesine bakıldığında; *İlk olarak 19. yüzyılın sonlarında İncil metinleri üzerine yapılmış. Daha sonra edebî metinleri de kapsayacak şekilde artmaya başlamıştır. Albert S. Cook’un 1911 yılında yayımladığı bağlamlı dizin, bir Anglosakson destanı olan Beowulf metnini esas almaktadır. Sheakespeare’in eserleri üzerine de benzer çalışmalar yapılmıştır. Horace*

Howard Furness, 1875 yılında, A. M John Bartlett ise 1990 yılında Sheakespeare'in şiirlerinin bağlamli dizinini yayımlamışlardır. (Şenödeyici, 2017: 283)

Türkiye'de Klasik Türk edebiyatı edebî metinleri üzerine bu konuda yapılan ilk çalışma Furkan Öztürk tarafından hazırlanan *Bâkî Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)* isimli doktora tezidir. Öztürk, bu çalışmasında Bâkî Divanı'nın bağlamli dizinini hazırlamış ve sözcüklerin kullanım sıklıklarını belirtmiştir. İkinci çalışma olarak ise Özer Şenödeyici tarafından hazırlanan *Nâilî Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)* adlı doiktora tezidir. Hâlihazırda bağlamli dizin ve işlevsel sözlük çalışmaları kapsamında birçok yüksek lisans ve doktora tezi yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir.

Bu tür sözlük çalışmaları, metinlerde geçen sözcüklerin hangi bağlamda kullanıldığının anlaşılması ve yazarın yapmış olduğı gönderme veya mazmunların daha iyi kavranması konusunda okuyucuya olanak sağlamıştır. Şairin yaşadığı dönemin şiir anlayışını, üslûp ve söz varlığını, geleneksel yaşam tarzını gelecekte anlaşılması güç duruma geldiğinde faydalanılabilecek en önemli kaynaklar içerisinde yer alacaktır.

Sözlük çalışması olarak tarafımızca hazırlanan bu tez "Hurrem Divanı Bağlamli dizin ve işlevsel sözlük" çalışmasıdır. Hurrem; 18. yüzyılın son yarısı, 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir şairdir. Yapılan sözlük çalışması, Abdullah Eren'in hazırladığı *Hânî-zâde Seyyid İbrahim Hurrem Dîvanı* (2019) adlı yüksek lisans tezinden çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı; *Hurrem Divanı*'ndaki anlam dünyasını okuyucuya sunmak, Klasik Türk şiirindeki üslûp çalışmalarını bilimsel bir zemine oturtarak Hurrem'in söz varlığını tespit etmek, eserin temelini oluşturan kültürel unsurları belirlemek ve bunların anlam değerini ortaya koymaktır.

Hurrem Divanı üzerine günümüze kadar yapılan çalışmalara baktığımızda; İsmail Şenesen (2010) ve Abdullah Eren (2019) tarafından iki yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Mehmet Arslan bir ansiklopedi maddesi (2015) oluşturmuştur. İbrahim Akyol "*Hurrem'in 32 Farz Konulu Mesnevisi*" adında bir makale hazırlamıştır (2018). Ahmet Talat Onay ise iki cilt olarak "*Çankırı Şairleri*"(1930, 1932) adlı çalışmayı hazırlamıştır. Çankırlı Hurrem adına toplamda beş çalışma yapılmıştır. Tarafımızca yapılan bu çalışma ise *Hurrem Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük'dür*. Çalışmada Hurrem'in eserinde kullandığı zengin kelime hazinesiyle sözcüklere kattığı

anlamlar birleştirilerek şairin kendine özgü söz varlığını açığa çıkarmak hedeflenmiştir.

1. HURREM'İN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1 Hurrem'in Hayatı

Çankırlı Hurrem; 18. yüzyılın son yarısı, 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir şairdir. Şair'in hayatı hakkındaki en geniş bilgi Ahmat Talat Onay 'ın *Çankırı Şairleri* adlı çalışmasında rastlanılmıştır. Onay'a göre Hurrem'in doğum tarihine dair bir bilgi, yoktur. Fakat Çankırı'da bulunan mezar taşındaki kitabeden yola çıkarak Onay, Hurrem hakkında şu çıkarımı yapmıştır: “Hurrem âlim ve zamanın âlimleri ve fazilet sahiplerinin takdirlerini kazanmış ‘muhlis-i ehl-i tevâzu’ ve ‘hasm-ı mağrur’ (alçak gönüllülerin samimi dostu ve gururluların hasmı) fedakâr bir insan olduğu gibi zamanının ‘Hassan’ı sayıldığını asil bir aileden, yaşitlarına üstün benzersiz bir vücut yapısının olduğunu anlıyoruz.” (1930: 100)

Onay, mezar taşındaki kitabeden yola çıkarak Hurrem hakkında bilgi verdikten sonra bu kitabenin Nikâbî adında bir şair tarafından yazıldığını söyler ve kitabeyi şu şekilde gösterir:

Bu fenâdan irtihâl itdi bekâ-yı âleme
Hurrem ola dâr-ı ukbâda be-hakk-ı Kibriyâ
Hep senâ-hânıydı ehl-i fazl u dâniş ilmine
Muhlis-i ehl-i tevâzu‘ hasm-ı magrûr bî-riyâ
Fâiku’l-akrân adîmü’l-misl ol sâhib-neseb
..... İçre Hassân-ı zamân idi şehâ
Ya‘ni Hânîzâde İbrâhim Hurrem hakkına
Dedi târihin “Nikâbı afv idüb cürmün Hudâ

Onay, kitabenin eski olmasından dolayı okumakta zorlandığını dile getirmiştir. Hurrem'in ölüm tarihini ebcet hesabıyla bulmuştur. 1240/1824'de vefat eden Hurrem zamanının vâlileriyle, dönemin sadrazamı olan Galip Mehmet Paşa ile münasebeti olduğunu, şair Mâhî ile tanıştıklarını, zamanın faziletliyelerinden sayıldığını tek eseri olan *Divan*'ından anlıyoruz. Onay, bu bilgiler ışığında şair hakkında bilgi vermeye şu şekilde devam ettirmiştir. “Kitabedeki ‘hasm-ı mağrûr’ tabiri dikkat çekmektedir. Genç yaşında 1280/1864 senesinde vefat eden oğlu Akif Bey'in izzet-i nefsinin korumak maksadıyla köye çekildiği düşünülürse Hurrem'in zamanında çok hürmet

görmüş âlim, şair ve oldukça zengin bir kişi olduğuna seviyeleri kendi seviyesinden aşağıda olan gurur ehli ile uğraşmayı sevdiğini istidlâl ediyoruz.” (1930: 100)

Hurrem Çankırı şairleri arasında şairlik yeteneği en güçlü olanıdır. Gazellerinde Nâbi ve Koca Ragıp Paşa tarzının izleri görülmüştür. Nâilî-i Kadim, Nabî ve Mâhi tarzını takip ettiğini söyler. Tahmislerini de bu şairler için yazmıştır.

1.2 Edebî Şahsiyeti

Klasik Türk edebiyatında şairin en özgün tarafı, dilin bütün ayrıntılarından yararlanarak anlatmak istediği düşüncüyü sanatlı ve kendine özgü mazmunlar kullanarak ince hayallerle süsleyip dile getirmesidir bu da şairin üslubunu oluşturur. Üslup açısından edebiyatımızda 16. yy'la kadar bir değişikliğe gidilmemiştir yani anlam ve söz arasında ciddi bir ayrışma yaşanmamıştır. Fakat 16.yy sonlarında İran'da ve Hindistan'da görülen, klasik Türk şiirini de etkileyen Sebk-i Hindi akımının 17. yy'da edebiyatımıza tamamen girdiğini görmekteyiz. Anlamın ince, kapalı ve derin olması, farklı mazmunlarla tahayyül edilmesi gibi özellikleriyle klasik Türk şiirini etkileyen Sebk-i Hindi, şiirlerin anlam boyutunda büyük bir değişime sebep olmuştur. Sebk-i Hindi'nin hakîm olduğu dönem; “ses yerine anlamı ön plana çıkaran hikemî, didaktik üslup; anlamın ön plana çıktığı, girift ve yeni mazmunlarla yüklü muğlak, tasannulu söyleyişe dayanan bedîî üslup ve konuşma diline ait deyişlerle yüklü, külfetsiz, açık bir söyleyişe yaslanan mahallî/ folklorik üslup, bu dönemin belirgin çizgilerini oluşturur.” (İsen ve Horata, 2021: 174)

Hurrem 18. yy sonu 19. yy'ın ilk yarısında yaşamıştır ve Sebk-i Hindi akımına ayak uydurmuştur. Şiirlerinde hikemî tarz görülmektedir. Dış dünyayı ve olanları anlatmaya önem vermiştir. Şiirlerini, hikmet dolu olmasına ve anlamının da okuyan insanlara yol göstermesine karşın bir vasıta olarak görmüştür. “Şiirlerinde dönemin dil özelliklerini tamamen yansıtmaktadır. Tasavvufî şiirlerinde daha sade bir dil kullanırken, âşıkâne tarzda yazdığı şiirler daha ağdalı ve daha kapalıdır. Yine kullandığı kelimeler ve tamlamalar da şiirin konusuna göre farklılık göstermektedir. Eğer konu din ve tasavvuf ile ilgiliyse kullanılan kelimeler de doğal olarak dinî terimler olmaktadır. 18-19. yüzyıl şairi olan Hurrem, şiirlerini günümüz insanının zor anlayabileceği kapalı bir dil ve üslupla yazmıştır.” (Şenesen. 2010: 29)

Hurrem çoğu beyitte fahriye yaparak kendi şiir tarzını övmüştür. Sözlerinin belagate uygun ve edebî olduğunu dile getirmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda örnek beyitlerle gösterilmiştir.

Olursa medh-i ruhiyla müzeyyen ey hurrem

Ne gûne söz ki disen cümlesi belâgat olur (G/35/7)

Olmasa dâhiye-i vasf-ı ruhunla manzum

Şi`r-i i`câz-ı hüner böyle belâgat mi bulur (G/37/49)

Zarîfâne bu şi`rin Hurremâ tarz-ı belâgatde

Cenâb-ı haznedârîden belîgâne cevâb ister (G/44/7)

2. DİVAN'IN BİÇİM ve İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.1 Divan'ın özellikleri

Abdullah Eren *Divan*'ın iki nüshasına ulaşmıştır; Birinci nüsha Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi bölümü; İkinci nüsha ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Engin Yazmaları nüshasıdır. Hurrem'in bilinen tek eseri *Divanı* 'dır. Onay, başka eserlerinin olduğunu da söylemiştir fakat bu konuda hiçbir bilgiye rastlanmamıştır. *Divan* şiir sayısı bakımından çok hacimli değildir fakat şiir geleneğinin birçok türünü görmek mümkündür. Dili sadedir ve renkli bir üslûba sahiptir. *Divan*'da 130 gazel, 2 murabba, 5 tahmis, 1 müseddes, 4 tarih, 1 nazm, 7 müfred, 1 mesnevi ve 1 koşma bulunmaktadır.

2.2.Divan'ın Biçim Özellikleri

2.2.1. Nazım Şekilleri

Hurrem Divan'ında en çok kullanılan nazım şekli gazeldir. Toplamda 130 gazeli vardır. Gazellerini rind, aşıkâne ve çoğunlukla hikemi tarzda yazmıştır. *Divan*'da Arapça ve Farsça beyit ve mısralar bulunmaktadır. Bu da şairin iyi bir medrese eğitimi aldığının göstergesidir. Gazellerin tespit edilen özelliklerine bakıldığında; şair 56. gazelinde Keçeci İzzet Molla'ya nazire yapmıştır. 40, 50, 102. gazellerde ise reddi matla yapmıştır. Reddi matla; bir gazelin matla kısmında geçen bir veya iki dizeyi gazelin sonunda tekrarlamaktır. Bu tekrarlanan beyitler şairin şiirine bir ahenk katmıştır. Şairin 111 numaralı gazeli bir mülemma gazel örneğidir. Mülemma gazel bir mısra Arapça diğer mısra Farsça veya Türkçe olarak yazılan gazel türüdür. Bu gazelde şairin amacı Arapça ve Farsça bildiğini okuyucuya göstermek ve aynı zamanda sanat yapmaktır. İncelemeler sırasında 121 numaralı gazelin bir naat olduğu tespit edilmiştir. Naat; Hz. Peygamberi övmek ona yalvarıp şefaet dilemek amacıyla yazılan şiirlerdir. Bu gazelde Arapça terkiplere daha çok yer verilmiştir.

Divan'da toplam 2 murabba mevcuttur. 1. murabba 6 bentten oluşmaktadır. Konusu itibarıyla "Yağmur Duası" tarzında, kurak bir zamanda Allah'tan yağmur yağdırmasını dilemek maksadıyla yazılmıştır. Müttekerrir murabba örneğidir. 2. murabba ise 4 bentten oluşmaktadır aşk konusu işlenmiştir ve müzdeviç murabbadır.

Hurrem Divanı 'nda 5 tahmis bulunmaktadır.

1. Tahmis 5 bendden oluşmaktadır. Nâilî'nin "dek giderüz" redifli gazeline tahmis şeklindedir.
2. Tahmis 5 bendden oluşmaktadır. Mâhî' nin "-sizlik" ek redifiyle oluşturulan gazeline tahmis şeklindedir.
3. Tahmis 5 bendden oluşmaktadır. Nâbi'nin "-cesine" ek redifiyle oluşturulan gazeline tahmis şeklindedir.
4. Tahmis 5 bendden oluşmaktadır. Tâ'ib'in "-dur" ek redifiyle oluşturulan gazeline tahmis şeklindedir.
5. Tahmis 7 bendden oluşmaktadır. Rüşdî'nin "-ı dost" ek ve kelimededen oluşan redifli gazeline tahmis şeklindedir.

Hurrem Divanı 'nda 1 müseddes bulunmaktadır. 5 bendden oluşmakta ve mütekerrir olarak yazılmıştır.

Hurrem Divanı 'nda 4 Tarih bulunmaktadır. Tarihler şairin yaşadığı dönem hakkında bilgi veren güçlü şiir türleridir.

1. Tarih Çankırı Valisi İzzet Ali Paşa'ya yazılmıştır ve 23 beyitten oluşmaktadır.
2. Tarih Kethuda Sadık Ağa'ya yazılmıştır. *Divan*'da bulunan en uzun tarihtir 41 beyitten oluşmaktadır.
3. ve 4. Tarihler Osmanlı sadrazamı olan Mehmed Said Galip Efendi için yazılmıştır.
3. Tarih 17, 4. Tarih 19 beyitten oluşmaktadır.

Hurrem Divanı'nda 1 mesnevi bulunmakta ve 20 beyitten oluşmaktadır. Konusu itibarıyla, Çankırlı Hurrem İslam Dininin temel farzlarını içeren 32 farzı anlatmıştır. Mesnevide farzları şu şekilde sıralamıştır; İslam'ın şartı 5, iman şartı 6, guslün şartı 3, abdestin şartı 4 ve namazın şartı 12 olup bunun 6'sı içinden 6'sı dışındandır. Geleneksel İslamî terminolojide 32 farzın 2 tanesi ise teyemmümün farzları olarak kabul edilirken Hurrem, teyemmüm yerine emri bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkeri (iyiliği emretmek ve kötülüklerden sakındırmak) ilave ederek sayıyı 32'ye tamamlamıştır. Şair bu mesneviyi yazmasının asıl sebebi olarak da bir hayır duası almak olduğunu belirtir. (Akyol, 2018: 31)

2.2.2. Kafiye

Divan şiirinde kafiye olmazsa olmaz kaidelerdendir. Kafiye, sadece şekil unsuru değildir aynı zamanda şiirin anlamına da etki eden ahenk ögesidir. “Kafiye dize

sonlarında, anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.” (Dilçin, 1997: 59) Aşağıda kafiye türleri ve kullanım sıklıkları verilmiştir.

Çizelge 1. *Hurrem Divanı*'nda kafiye türleri ve kullanım sıklığı

Nazım şekilleri		Gazel	Murabba	Tahmis	Müseddes	Tarih	Nazm	Müfred	Mesnevi	Koşma
1	Mücerred kafiye	29	2	6	2	1	-	-	-	1
2	Mürdef kafiye	88	7	16	3	3	1	1	1	2
3	Mukayyed kafiye	7	-	1	-	-	-	-	-	-
4	Müesses kafiye	5	1	4	-	-	-	-	-	-

Divan'da toplamda 122 adet olmak üzere en çok kullanılan kafiye türü mürdef kafiye olmuştur. Murabba, tahmis ve müseddes türlerinde her bend kendi arasında kafiye oluşturduğundan dolayı bendler ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

2.2.3 Redif

Redif, cümle sonlarında tekrar eden görevleri ve anlamları aynı olan kelimelerdir. Redifler şiire anlam bütünlüğü sağlar ve okunduğunda şiirin kulağa kalıcı ve hoş gelmesine destek olur. Hurrem'in redif tercihlerine bakıldığında sade, anlaşılır kelimeler tercih etmiştir. Aynı redifi kullandığı şiirler de vardır. *Divan*'da geçen rediflerin; ek, sözcük, ek+sözcük, birden fazla kelimedenden oluşan redifler ve redifsiz şiirler formlarında redif tercihleri dikkat çekmektedir. Aşağıda tabloda redifler kullanım sıklıklarıyla belirtilmiştir.

2. çizelge redif türleri ve kullanım sıklığı

Nazım Şekilleri		Gazel	Murabba	Tahmis	Müseddes	Tarih	Nazım	Müfred	Mesnevi	Koşma
1	Ek Redif	21	4	13	1	-		1	-	3
2	Sözcük Redif	45	1	1	2	-			-	-
3	Ek ve Sözcük Redif	26	-	5	2	-			-	-
4	Birden fazla sözcük ile oluşan redifler	18	-	-		-	1		-	-
5	Redifsiz şiirler	20	3	6	-	4		5	1	-

Redifler değerlendirilirken murabba, tahmis, müseddes ve koşma türlerinde her bend kendi arasında redifli olduğu için ayrı ayrı alınmıştır. Hürrem redifin her türünü kullanmıştır. Fakat en çok "sözcük" türünde redif tercih etmiştir.

2.2.4 Vezin

Aruz veznini uygulamada şairin çok başarılı olduğu söylenemez. Bazı mısralarda vezne tam olarak uyulmadığını görmekteyiz *Divan'da* toplamda 17 farklı vezin kullanılmıştır. Söz konusu vezinlerden Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün vezini %25.17 oran ile 38 kez kullanılmış olan en fazla vezindir.

Vezinler, hangi şiirlerde olduğu, kaç defa geçtiği ve tüm vezinler içindeki oranı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

3. çizelge vezin kullanımı ve sıklıkları

Vezin Adı	Kullanım Sayısı	Eserde Oranı	Geçtiği Yerler
Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün	38	25.17	G2, G3, G8, G10, G11, G16, G22, G26, G28, G33, G34, G40, G54, G60, G63, G68, G70, G71, G74, G82, G84, G86, G89, G90, G96, G102, G103, G104, G105, G106, G107, G112, G123, G126, MRB2, THMS 5, MFRD4, T2
Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün	38	25.17	G6, G14, G19, G24, G25, G31, G37, G41, G48, G51, G59, G62, G65, G72, G73, G77, G83, G85, G91, G92, G94, G98, G99, G100, G109, G110, G111, G116,

			G120, G122, G125, G127, G130, THMS3, MSD1, MFRD7, T1, T3
Mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn	16	10.6	G21, G30, G32, G44, G49, G50, G53, G55, G56, G58, G88, G93, G95, G124, THMS2, MFRD1
Mef'ulū Mefā'ilū Mefā'ilū Fe'ulūn	11	7.28	G12, G39, G46, G47, G61, G78, G79, G87, G108, THMS4, N1
Mefā'ilūn mefā'ilūn fe'ulūn	10	6.62	G13, G15, G17, G27, G64, G66, G76, G81, MRB1, MFRD2
Mefā'ilūn fe'ilātūn mefā'ilūn fe'ilūn	6	3.97	G35, G57, G69, G97, G121, THMS1
Mef'ulū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilūn	6	3.97	G1, G4, G36, G42, G75, G80
Mef'ulū fā'ilātū mefā'ilū fā'ilūn	5	3.31	G9, G43, G45, G114, MFRD3
Fe'ilātūn mefā'ilūn fe'ilūn	5	3.31	G38, G101, G115, G117, G119
Mefā'ilūn Fe'ilātūn Mefā'ilūn Fe'ilūn	4	2.65	G5, G67, G128, G129
Mef'ulū fā'ilātūn mef'ulū fā'ilātūn	3	1.99	G18, G29, G113
Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn	3	1.99	G7, G20, M1
Fā'ilātū müfte'ilūn fā'ilātū müfte'ilūn	2	1.32	MFRD5, K1
Mef'ulū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilūn	1	0.66	G23

Müstef' ilātün Müstef' ilātün	1	0.66	G118
Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün	1	0.66	T4
Fe' ülün fe' ülün fe' ülün fe' ül	1	0.66	G52

2.2.5 Edat, Ünlem ve Bağlaç Kullanımı

Edat, bağlaç ve ünlemler tek başlarına anlamları olmayan fakat kullanıldıklarında şiirlere mana zenginliği katan ve görüntü itibarıyla da şiirin ritmini ve ahengini oluşturan kelimelerdir. Şair Hürrem'de edat, bağlaç ve ünlemlerin her çeşidinin kullanımına önem vermiştir.

4. çizelge edat, bağlaç ve ünlem kullanım sıklığı

Edat	Sıklık	Bağlaç	Sıklık	Ünlem	Sıklık
ancak	9	Ama	7	âyâ	3
çü	8	dahi	26	eman	1
çün	11	de-da	31	ey	72
çünkü	3	Gahi	2	eyâ	6
-dek	10	gah gah	3	medet	11
ger	7	Gah	1	hayf	1
gibi	49	geh-geh	1	hezar	1
içün	16	Gehi	1	ta	1
ile	164	Hele	4		
öyle	1	Hem	10		
sanki	2	hem-hem	1		
-veş, veş	18	Ki	63		
ta	1	Kim	34		
		meger	2		
		ta	1		
		u-ü	40		
		vü	12		
		ya	14		
		yani	4		

2.2.6 Atasözü ve Deyimler

Atasözü ve deyimler gibi kalıplaşmış söz öbekleri; şiire canlılık katıp, daha anlaşılır yaparak anlamı zenginleştirip, güçlendirmiştir. *Hürrem Divanı*'nda atasözleri

sadece iki tane kullanılmıştır "mesel" kelimesiyle kullanılan atasözü; "Gözden ırak olan gönülden de ırak olur" atasözüdür. Diğerisi ise "Ateş kenarı kış gününün lalezarısıdır" bu atasözü, lale bahçesinde ateş kenarında oturan insanların birliğinden doğmuştur. Beyitte sevgiliye uyarlanarak kullanılmıştır.

Gözden ırak olan gönülden de ırak olur (G/21/3)

Ateş kenarı kış gününün lalezarısıdır (MFRD/2, MFRD/3)

Meseldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler

Göze girmekse kaçdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç (G/21/3)

Āteş kenārı küp dibi bir meh-veşin yüzü

Allāh bilür ki kış gününün lāle-zārıdır (MFRD/3)

Demişler kış gününün lāle-zārı

Müsāhib yār ile âteş kenārı (MFRD/2)

Hurrem divanı'nda tespit edilen deyimler, anlamları ve kullanım sıklıklarıyla birlikte alfabe sırasına göre verilmiştir.

Adı kalmak [G/66]: Bir kimse veya şey ortadan kalktıktan, öldükten sonra adı dillere dolaşır olmak.

Ağız açmamak [G/116, G/115]: Hiçbir şey söylememek, susup kalmak, sır olarak saklamak.

Ah etmek [G/16,G/24, G/89, G/90 THMS/2, N/1]:Acı ile içini çekmek, inlemek, sızlanmak.

Arz etmek [G/68, K/1]: Saygı ile bildirmek, bilgisine sunmak.

Aşka düşmek [G/21, G/31]: Âşık olmak.

Avare olmak [G/64]: İşsiz, güçsüz, aylak, boş anlamında kullanılır.

Ayağına düşmek [G/118]: Yalvarmak.

Ayak Sürmek[G/6]: Gönderilen yere isteği ile gitmemek.

Baş eğmek [G/124]: Saygı amacıyla baş eğmek.

Başın için [G/63]: Canının sadakası için anlamında kullanılmıştır.

Baştan ayağa [G/71]: Tümü, bütünü, bir uçtan diğer uca kadar anlamına gelmektedir.

Can atmak [G/34]: Herhangi bir şeye sahip olmayı, ya da o şeye erişmeyi çok istemek.

Can gelmek [G/125]: Canlanmak, güçlenmek.

Can vermek [G/26, G/66, G/106]: Bir şeyi çok istemek, olması için canını vermek

Candan yanmak [G/31]: Candan, yürekten, içten sevmek ve bu sevgiyle yanıp tutuşmak.

Canı gönülden [G/122]: İçtenlikle, çok isteyerek, canı yürekten.

Canını feda etmek [G/86, THMS/5]: Bir şey uğruna hayatını kaybetmeyi göze almak.

Cefa çekmek [G/19]: Kendisine eziyet edilmek, zulüm görmek.

Çekip çevirmek [G/75]: Yönetmek, düzene sokmak, yakıştırmak.

Derde deva olmak [G/97]: Çekilen derde sıkıntıya çare olmak.

Efgan eylemek [G/100, G/125]:İstirap ile haykırma, inleme, bağışma.

Elden ayağa düşmek [G/44]: Başkalarının yardımıyla yaşamını sürdürecekt kadar kötü durumda olmak.

Eli ayağına dolanmak [G/72]: Heyecandan, telaştan ne yapacağını şaşırarak.

Eser kalmamak [G/9, TRH/4]: Belirti, iz kalmamak.

Ettiğini bulmak [G/109]: Bir kimseye yaptığı kötülüğün karşılığı olarak kötülükle karşılaşmak.

Gönlü düşmek [THMS/5]: Âşık olmak.

Gönül vermek [G/34, G/118]: Sevmek, sevgiyle aşkla bağlanmak gönül vermek.

Göze girmek [G/21]: Davranışlarıyla herkesin sevgi ve güvenini kazanmak.

Hasret çekmek [G/22]: Özlem duymak, ayrı kaldığı kişiye kavuşmak istemek.

Haz almak [G/70]: Hoşlanmak, keyif almak.

Haz vermek [G/70]: Hoşlanmasını sağlamak.

İnsafa gelmek [G/91]: Acımasız durumdan kurtulmak.

İstirap çekmek [T/4]: Ağrı ve acı içinde kıvranmak, üzülme

Kadem basmak [G/98]: Ayak basmak, bir yere varmak, ulaşmak.

Kana susamak [G/127]: Öldürme hırsı içinde olmak.

Kulağına küpe etmek [G/90, G/100]: Başına gelen bir işten ders almak.

Tadı damağında kalmak [G/119]: Yediği bir şeyin tadını, lezzetini unutamamak.

Tadı kalmak [G/66]: Yediği bir şeyin tadını, lezzetini unutamamak.

Talan etmek [G/92]: Yağma etmek, yağmalamak.

Tarumar etmek [G/106]: Dağıtmak, karıştırmak, perişan etmek.

Ümidini kesmemek [MRB/2]: Umudunu yitirmemek, olacağını beklemek, ihtimal olmak.

Yâd etmek [THMS/3, G/10]: Anmak, hatırlamak.

Yanıp yakılmak [G/71]: Sızlanıp şikâyet etmek, derdini döküp durmak.

Yara açmak [G/24]: Büyük dert, acı ve üzüntü vermek.

Yokyere [G/63, G/66, G/68, G/71, G/105]: Hiçbir gereği yokken, hiçbir yararı olmadan, boşu boşuna.

Yüz göstermek [G/23]: Ortaya çıkmak

Yüz karası [G/121]: Utanılacak bir durum.

Yüz sürmek [G/21, G/106]: Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.

Yüz tutmak [G/95]: Giderek biçim ve renk değiştirmek.

Yüz vermek [G/75]: Her istediğini yerine getirerek şımartmak; yakınlık göstererek, hoş görülü davranarak ölçüsüz hareketler yapmasına sebep olmak.

2.2.7 İkilemeler

Klasik Türk şiir geleneğinde “ahenk” şairlerin sanat güçlerini ortaya koymak için kullandıkları önemli bir vasıta. Ahenk; ses tekrarlarıyla, söz tekrarlarıyla, kafiye, redif ve vezin eşliğiyle bir ritim oluşturularak sağlanır. Hurrem'de bu geleneğe uyarak ikilemelere *Divan*'da yer vermiştir. “İkileme; Türkçede, anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlamasını, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasını ifade eden bir terimdir. İkilemeler şiirde ahengi sağlamakla kalmaz; ayrıca, anlamın pekiştirilerek sunulmasına yardım eder.” (Macit, 2016: 44) *Divan*'da kullanılan ikileme çeşitleri, Türkçe olup aynı anlama gelen kelimelerin tekrarı, yansıma sözlerin tekrarı ve Farsça ikilemeler olarak üç grupta incelenmiştir.

5 çizelge Türkçe ikilemeler sıklık tablosu

Sıra	Ikileme	Sıklık	Beyit
D	dane dane	1	Küşte-i tîg-i firâkın hiç mâtem istemez / Eşk-i çeşmin dökmesün yok yeredâne dâne şem'
	dem-dem	1	Açılup dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn / Nev-bahar oldu ferah-bahş sadâlar dem dem
G	gül gül	1	'Îzârın germ-i sahbâdan kızarmış gül gül olmuştur/ Görüp ol verd-i ra'nâyı lisânım bülbül olmuştur
H	huda huda	1	Virüp tezelzül-i Mansûr sâk-ı'arşa tamâm/ Hudâ hudâ diyerek pâ-yı dâra dek giderüz
K	kana kana	1	Bezm-i mahbûbân müsâhib istemez hüsni gibi/Nâzır olsun bârî hüsn-i yâre kana kana şem'
	kase kase	1	Ol şarâb-ı ezeli 'aşk(u) muhabbet dirler/ Kâse kâse bahş it erbâb-ı dile nûş olsun
S	saf saf	2	Görsün çemende kâmet-i dildârı bâgbân/ Saf saf itmesün serv nihâli taraf taraf Çekilür dergeh-i 'ulyâsına 'âlem saf saf /Keh-rübâyı keremi oldu cânı câzib
	sık sık	1	Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Hurrem/ İncitme o nâzik bedenî şevk ile sık sık
Y	yana yana	1	Sûz-nâk-i derd-i 'aşkım gördi şâm-ı hicrde/ Agladı meclisde Hurrem bana yana yana şem'
T	Taraf taraf	8	Neşr eyledikce tûtî-i kâli taraf taraf / Meclisde saçdı sükker ü balı taraf taraf Görsün çemende kâmet-i dildârı bâgbân/ Saf saf itmesün serv nihâli taraf taraf Çekti çevirdi câme-i nâzın yakıştırdı/Gösterdi bana cübbe vü şâli taraf taraf Ceyş-i Habeş ki milket-i Rûma san gulüvv ider/Tarf-ı ruhunda leşker-i hâli taraf taraf Yüz virme pek de gamze-i câzûya lutf kıl/ İtdürme böyle sen de kıtâli taraf taraf

			Kûyûnda gîce her tarafa pâsbân olup/ Hurrem çekerdi derd-i visâli taraf taraf Gördüm hayâli bâde ile zülf-i yâr imiş/Şeh-bâz-ı hüsnünün per ü bâli taraf taraf

6. çizelge yansıma seslerden oluşan ikileme tablosu

Sıra	İkilemeler	sıklık	Beyit
D	Dak dık	1	İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık/Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık
F	Fak fık	1	Berbutla verür meclis-i rindâna terâvet/ Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fık
S	Sak sık	1	İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık /Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık
Ş	Şak şık	1	Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî/ Halhâl ile metdâne gelüp eylese şak şık
Y	Yak yık	1	Dalgınlık ile bezme duhûl eylese zâhid/ Gösterme amân sûretini vur ana yak yık

7. çizelge Farsça ikileme sıklık tablosu

Sıra	İkileme	Sıklık	
Ç	çar-na-çar	2	Bey' olalı Yûsuf-ı hüsn-i metâ'-ı dil-rübâ/ Çâr-nâ-çar seyr-i ser -bâzârdur eglencemiz Çâr-nâ-çar Hurrem-i dil-haste de nâ-çârdur/ Hâl-i 'alem böyle nâ-çar oldığıyçün n'eylesün
D	dem-be-dem	7	Âsitânında olurken dem-be-dem 'izzet bana/Muktezâ bilmem nedendür gûşe-i hicret bana Rüstem-âsâ sâha-i fikretde cânâ dem-be-dem /Şi'r-i rengîn-i hakîkat meydenin merd söyledür Ruh-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür/O tâbişden gönüller dem-be-dem lerzân-ı âteşdür Haste-i derd-i firâkım ey tabîb-i dil-nevâz/Kâse-i lutfundan alsun dem-be-dem bî-mâre haz

	dem-a-dem	8	Bir nigâh-ı âşinâ itsem ruh-ı pür-tâbına/Dem-be-dem ok yagdırur hışm ile müjgân her taraf Bülbül-âsâ gülşen-i hüsnünde cânâ dem-be-dem/Nâle vü efgânım eflâke benim oldu resân Elem-i havf-ı hatar yok bu dil-i âgâhda/Nûş ider hûn-ı dilin dem-be-dem 'işret-gâhda Humâr-ı hicri def` eyler dem-â-dem/İçersen ol leb-i cânâne tâlib Kulun kârı dem-â-dem hizmetindür/Efendiden olur ihsân-ı himmet Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem/Bilmem ne yüzden olduk biz bu belâya bâ'is Tab'ım hayâl-i bûsesin eyler iken recâ/Şimdi nevâ-yı kalbe dem-â-dem virür ferah Hurrem şarâb-ı la'lin nûş itdiği zamânda/Mahmûr-sıfat dem-â-dem seyl-âb-ı eşk demdür Hurrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-â-dem /Ceş-i gam-ı dil bâde-i sahbâ ile oynar Yârin gül-i ruhsârı hayâliyle dem-â-dem/Bülbüller ile nagme-zen-i sahn-ı hevâyuz Hem-sohbet olup bezm-i 'adûlarda dem-â-dem /Cânâ dimedin Hurrem-i sâhib-nazarım yok
K	keş-a-keş	1	Âteşî bir güzele virdi yine dil Hurrem/Çıkar âhından anın böyle keş-â-keş âteş
L	levlak levlak	1	Şânına levlâk levlâk oldu tebcîl-i 'azîm/Hulk-ı mahmûdına Hakdan 'atâdur yâ Resûl
M	mal-e-mal	1	Şeb-i Hurrem safâ-yı vaslından/Subha dek mâl-e-mâl idi bu gîce
R	ru-be-ru	1	Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle/Vücûdî jâle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz
S			

	ser te ser	4	Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder/ ‘Ālem-i hâkde ser-te-ser meydān senin çeng ü rebāb ‘Adl-i İskenderle taldurdu cihānı ser-te-ser /Milket-i şāhenşeh-i ‘Osmānı kıldı pür-şafā Sūziş-i ‘aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil/Tır-i ğamıñla ser-te-ser beñzedi nāye n’eyleyim Tuṭuşdurdun cihānı ser-te-ser şem‘-i cemālīñden/ Anıñçün cümle ‘ālem ‘aşk ile nālān-ı āteşdür Sūziş-i ‘aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil/Tır-i ğamıñla ser-te-ser beñzedi nāye n’eyleyim
	süfte-be- süfte	1	
T	taze-ber-taze	1	Yakışmış ol ruḥ-ı nāza kıranfıl lāle gül sünbül/Daḳınsun tāze-ber-tāze kıranfıl lāle gül sünbül

2.3 Divan'ın İçerik özellikleri

2.3.1 Aşk

Klasik Türk şiirinin en çok işlenen konusu hiç şüphesiz aşktır. Aşk her şairde farklı tahayyül edilmiştir. Kimisi beşeri bir aşka düşmüş kimisi ise ilahi aşk ateşiyle yandığını şiirlerine yansıtmıştır. Fakat okuyucuya yansıtılan aşk hissi aynıdır. Yani yüreklerin; kim için ne için yandığının önemi yoktur, önemli olan nasıl yandığı ve aşkın büyüklüğüdür. Aşk, âşık ile maşuk arasında geçen en güçlü duygudur. Aşk sevende çok fazla bulunduğu için sevileni eşsiz olarak görür ve sevileni her zaman ulaşılmaz kılar. Bu ulaşılmazlık âşığı sevgiliye daha çok bağlar. Sevgilinin bu aşka tepkisiz kalışı âşığa eziyettir fakat âşık bu eziyetten çok memnundur.

Hurrem Divanı’nda en çok işlenen konu olan aşk ilahi bir sevginin anlatıldığı aşktır. “Hurrem, şiirlerinde aşk konusunu Klasik Türk şiirindeki kullanımına uygun şekilde işlemiştir. *Divan*’da en çok geçen sözcüklerden biri de "aşk"tır. Bu da şairin aşk konusunu ne denli önemseydiğinin bir göstergesidir. Hurrem’deki aşk tek taraflıdır. Aşkın ıstırabını yalnızca âşık çeker. Sevgili ise âşığın duygularına karşı seyirci tavrı takınan, ilgisini ondan esirgeyen bir tutum içinde görünür.” (Şenesen, 2010: 16).

'Aşkınla yandı cân u gönül kalmadı eser

'Arz itmesün şem ' dahi sûz (u) güdâz bana (G/9/3)

Hâlet-i 'aşkınla cânâ cismim oldu bûriyâ

'Âşıkım 'aşkında dâ'im sanma şâhâ bu riyâ (G/11/1)

Bu 'aşk bana mevhibe-i lem-yezelîdür

Sanman ki 'arâzdur bu ezelden ezeldür (G/47/1)

Bir hâlet ile görse dil ol hub-cemâli

'Aşk eyler o dem var ise 'aşkın temelidür (G/47/4)

2.3.2 Âşık, Maşuk, Rakib

Âşık, maşuk ve rakip, Klasik Türk şiirinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Âşık; sevgiliye olan aşkıdan dolayı daima acı çeker, feryat eder, sürekli ağlar ve ağlamaktan gözlerine kan inmiştir. Zayıf, güçsüz ve takatsizdir. Âşık sürekli hastadır bu hastalığa çare sadece sevgilidir. Sevgiliden gelen her türlü cefaya razıdır. Âşığın âhı dünyayı yakar, gökyüzündeki yıldızlar bile âşığın âhından çıkan ateşin kıvılcımlarıdır. *Hurrem Divanı'* nda âşık için bazı terimler kullanılmıştır; "*Âşüfte, âşık, divâne, ehl-i dil, dil-teşne, teşne-i visal, sergeşte, ehl-i 'ışk, 'uşşâk, üftâde, şûrîde, bûlbûl*" vb.

Bûlbûli şûrîde eyler tûtî-güftârın senin

Virdiler mi yohsa bezm içre gül-i demden sana (G/10/2)

Şöyle firkat-zede-i 'aşk-ı dil-ârâyım ki

Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine (G/116/4)

Gel ey güzel alma benim âhım dimez miydim sana

Lutf kıl 'uşşâkına şâhım dimez miydim sana (G/3/1)

*Divan'*da âşıktan bahsedildiği kadar maşuktan da bahsedilmiştir. Sevgilinin en belirgin özelliği zalim, acımasız olması. Sevgili âşığı sürekli ezer, onu hor görür,

merhametsiz davranır, canına kasteder, öldürür. Tabi bu davranışlar âşık için birer nimet olarak sayılır. Sevgilinin eşi benzeri olmayan bir güzelliği vardır âşıkta bu güzellik karşısında kendinden geçmiş ve sarhoştur. *Hurrem Divanı*'nda sevgilinin bu özellikleri anlatılmıştır ve sevgiliyi anlatan birçok kelime ve kelime grubuna yer vermiştir. Bazıları şunlardır; *Âfet, cânân(e), dil-ber, dildâr, dost, hûb, hûbân, mahbûb, ma 'şûk, nigâr, yâr* vb.

*Bir hâlet ile görse dil ol **hûb-cemâli***

'Aşk eyler o dem var ise 'aşkın temelidür (G/47/4)

Bulunmaz her zamân yâr-ı muvâfık

*Ki ola meclis-i **cânâne** lâyık (G/76/1)*

***Yârin** kad-i bâlâsını gördükde çemende*

Sersemленerek serv-i temennâ ile oynar (G/39/3)

Rakip sürekli sevgilinin yanındadır. Sevgiliden itibar görür ve sevgili ile birlikte gezerek âşığı üzerler. Hurrem'in şiir dünyasında aşığın düşmanı olan rakip neredeyse hiç yok denecek kadar azdır. Şair rakibi köpeğe benzetip kara suratlı olduğuna dair çeşitli benzetmeler yapmıştır. *Hurrem Divanı*'nda sadece birkaç beyitte rakibi kasteden ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerde ise rakip için "*rakîb, ağyâr, kâfir, adû*" kelimeleri kullanılmıştır.

***Rakîb**-i rû-siyehin bir kelâmın eyleme gûş*

O kelb-i mübtezel ü bed-likâ ki anladamam (G/97/2)

*Sedd (ü) bend eyler '**adûlar** da senin bir gün yolun*

Hasretinle baglama râhım dimez miydim sana (G/3/4)

*Hazer mi var bize ta 'n-ı '**adûda** zerre kadar*

O yârdur yine üstümüze mugallebici (G/128/4)

2.3.3 Rind ve Zahid

Rind, dış dünyadan kopuk, toplumun sorumluluklarından kaçan, kendi yarattığı dünyada kendi yaşam tarzını benimseyip aşk sarhoşu olarak yaşamayı tercih eden birisidir. Divan şairleri çoğu zaman rind tipini kendilerine mâl ederler çünkü rind âşıktır. Âşıklarda sevgiliye aşklarından dolayı canlarını sunarlar. Rindler ilahi aşk şarabıyla sarhoşturlar yani zevk ve safa peşindedirler. Klasik Türk şiirinde de oldukça fazla işlenen bir konu olmuştur. Hürrem'de şiirlerinde rind mizacını ve yaşantısını yansıtmıştır. *Divan*'da rind, meyhane ve şaraba dair birçok kelime ve kelime grubu bulunmaktadır. Bazıları şunlardır; "*şarap, kadeh, bezm, mey, meclis, sagar, cam, mest, mestân, mestâne, humâr, mahmûr, mestî, ser-germ, ser-girân*" vs. Aşağıda rindliğe dair bazı beyit örnekleri verilmiştir.

'Aceb kûyunda şâhım' âşıkâna bir dem olmaz mı?

*O nûzhet-gâh-ı **rindâna** irenler bî-gam olmaz mı? (G/124/1)*

*Berbutla verür **meclis-i rindâne** terâvet*

Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fık (G/79/4)

Zahid, dar görüşlü, çıkarları için ibadet eden sözde dindar bir kimsedir. Sürekli rinde şarabı bırakması adına öğüt vermesiyle bilinir. *Hürrem Divan*'ına konu olan zahit çoğu beyitte ikiyüzlü ve kaba sofu oluşuyla eleştirilir.

Mest idüp la 'lîñ şarâbıyla dil-i Hürrem gibi

***Zâhid-i şad-sâleyi** sâkî mey-âşâm eylediñ (G/82/5)*

*Lebiñe münkir imiş Hürremâ o **zâhid-i dūn***

Şarâbıñ 'aynını görmez belî muḳallebici (G/128/5)

2.3.4 Din ve Tasavvuf

Divan şiirinde din ve tasavvufla ilgili kavramlar en az aşk kadar işlenmiştir. Hz. Allah, peygamberler, kutsal kitaplar, melekler vs tasavvuf şiirlerinde oldukça fazla kullanılan terimlerdir. "Tasavvufta ilâhî aşk ön plâna çıkar, tarikat adabı anlatılır. Kurtuluşa ermek için bir tarikata girmenin gerekliliği mutasavvıf şairlerce vurgulanır. Dönemin geçerli dünya görüşü olması dolayısıyla birçok şair tasavvufî şiir yazmıştır." (Şenödeyici, 2010: 21). Hurrem'de tasavvuf şairi olup tasavvufla ilgili birçok terim kullanmıştır. Hurrem'in gayesi şiirlerinden anlaşılacağı üzere tasavvufu halka yaymak, mutlak hakîkati anlatmaktır. Halkı doğru bildiği yola yönlendirip gafletten uyandırmaktır.

*Hurrem cihânda **ehl-i tevâzu** 'dan ol yüri
Merfû ' olur o kimse ki su gibi pest ola (G/114/5)*

*Bend olmayacak dillere eger zikr ü ma 'ânî
Mürşid gibi sen **sâlik-i irşâd** olamazsın (G/108/3)*

*Şânına levlâk levlâk oldu tebc'îl-i 'azîm
Hulk-ı mahmûdına **Hakdan** 'atâdur yâ **Resûl** (G/86/3)*

*Odur kemâle **Mevlevîyi** irgüren her ân
Tecellî-i şeref-i şu 'le-i semâ '-ı hulûs (G/67/2)*

*Hem **salât** ile **zekât** ü **savm** ü **hac**
Hacca ger gücün yeterse it kıyâm (M/4)*

*Üçdürür **guslün** dahi farzı 'ayân
Mazmaza istinşâka kıl ihtimâm (M/7)*

SONUÇ

Edebî metinlerin incelenmesinde yardımcı bir yöntem olarak değerlendirdiğimiz “bağlamli dizin ve işlevsel sözlük” yöntemi hazırladığımız Yüksek lisans tezi ile divan edebiyatında 18.yüzyıl ikinci yarısı 19. yüzyıl ilk yarısında yaşamış şairlerinden olan *Hurrem Divanı*’ndaki söz varlığı üzerine çeşitli tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Kavramsal olarak iki ana bölümden oluşan çalışmanın 1. ana bölüm’ünde şair Hurrem’in hayatı edebî şahsiyeti ve sanatı ile ilgili bilgilere yer verilmiş; *Hurrem Divan*’ından hareketle şairin üslup özellikleri tespit edilmiş ve açıklanmıştır. Bu bölümde mümkün mertebe şairin edebî şahsiyeti ortaya koyulmuştur. 18-19.yy şairi olan Hurrem’in üslubunu değerlendirecek olursak; dönemin yeni üslup anlayışı olan Sebki-i Hindî akımına uymuştur. Şiirlerinde hikemî tarz görülmektedir. Dış dünyayı ve olanları anlatmaya önem vermiştir. Şiirlerini, hikmet dolu olmasına ve anlamının da okuyan insanlara yol göstermesine karşın bir vasıta olarak görmüştür. Şiirlerinde dönemin dil özelliklerini tamamen yansıtmaktadır. Tasavvufi şiirlerinde daha sade bir dil kullanırken, âşıkâne tarzda yazdığı şiirler daha ağdalı ve daha kapalıdır. Yine kullandığı kelimeler ve tamlamalar da şiirin konusuna göre farklılık göstermektedir. Eğer konu din ve tasavvuf ile ilgiliyse kullanılan kelimeler de doğal olarak dinî terimler olmaktadır. 18-19. yüzyıl şairi olan Hurrem, şiirlerini günümüz insanının zor anlayabileceği kapalı bir dil ve üslupla yazmıştır. Şairin divanından hareketle redif, kafiye, vezin istatistikî tablolarla açıklanmış bir sonuca ulaştırılmıştır. Redif türlerinden 49 adet olmak üzere en fazla “sözcük redif” kullanılmıştır. Kafiye çeşidi olarak ise 122 adet olmak üzere en fazla “mürdef kafiye” çeşidi kullanılmıştır. Vezin değerlendirme sonucuna göre; Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün vezini %25.17 oran ile 38 kez kullanılmış olan en fazla vezindir. Divanda geçen ikilemeler 3 grupta incelenmiştir; Farsça ikilemeler, Türkçe ikilemeler, yansıma seslerden oluşan ikilemelerdir. *Divan*’da en fazla geçen ikileme çeşidi “farsça ikilemeler” olmuştur. Şair edat, bağlaç, ünlem türlerinin her çeşidini kullanmış ve en fazla bağlaçlara yer vermiştir.

Çalışmamızın 2. ana bölüm’ü ise bağlamli dizinden oluşmaktadır. Bu bölümde divanda bulunan şiirlerin tamamının bağlamli dizini oluşturulmuştur. Eserdeki her bir kelime ve tamlamanın bağlama göre ne anlama geldiği açıklanmış, sözcüklerin

değişen yan ve mecaz anlamları ile hangi bağlamda ve hangi anlamda kullanıldığı açıklanmıştır. Bu bölümde öncelikle kelimeler ve kelime grupları tespit edilip tek tek anlamlandırılmıştır alfabe sırasına göre dizilmiştir. Bu işlemin sonucunda da “bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük” adlı bir çalışma meydana getirilmiştir. Eserdeki kelimeler anlamlandırılırken çeşitli sözlüklerden istifade edilmiş ve bazı kelime veya kelime gruplarının anlamları verilirken bağlam dâhilinde mecaz anlamları da belirtilmiştir. Aynı zamanda bağlama göre kelime ve kelime gruplarının şiir içerisinde kazandığı manalar şahsi yorumlara başvurularak tespit edilmiş ve sözlük oluşturulmuştur. Tezin ana kısmını hazırlanan bu sözlük çalışması oluşturmaktadır.

Bu inceleme Hurrem hakkında yapılan ilk değerlendirme olmasa da sözlük olma bağlamında ilk çalışmadır. Hazırlanan tezin, Hurrem hakkında yapılan çalışmaları ileri seviyeye taşıyarak şair hakkında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. 18. ve 19. yy'da öne çıkmamış şairler ve eserleri üzerine yapılacak inceleme ve araştırmaların çoğalması, hem edebiyat tarihimiz hakkındaki bilinmeyenlerin ortaya çıkmasına hem de o dönemin kültürel ve sosyal özelliklerinin ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyol, İ.(2018). Çankırılı İbrâhim Hurrem Efendi ve 32 Farz Manzûmesi. **Çankırı Karatekin Üniversitesinde Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi** 6, (2), 27-34
- Dilçin, C.(1997).**Türk Şiir Bilgisi**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, A. (2019).**Hânî-zâde Seyyid İbrahim Hurrem Dîvânı**. (1.baskı). Ankara: Gece Akademi.
- İsen, Mustafa. Horata, Osman. (2021). Tarihî Gelişim. Mustafa İsen (Ed.) **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı** içinde (74-189) Ankara: Grafiker Yayınları.
- Macit, M.(2016). **Divân Şürinde Ahenk Unsurları**. Ankara: Kapı Yayınları.
- Onay, A. T.(1930-32). **Çankırı Şairleri I-II. (1. baskı)**. Çankırı: Vilayet Matbaası
- Onay, A.T. (1930). **Çankırı Tarih ve Halkiyâtı Notları -1 Çankırı Şairleri**. Çankırı: Çankırı Matbaası.<file:///C:/Users/hp/Downloads/cankiri-sairleri-ahmet-talat-onay.pdf> (E.T:13.11.2021)
- Şenesen, İ.(2010). **Hurrem Dîvânı (İnceleme-Metin)**. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Şanlıurfa: Şanlıurfa Harran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Şenödeyici, Ö. (2011). **Naîlî Divanı Sözlüğü(bağlamli dizin ve işlevsel sözlük)** .(Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Tuncer, E.(2016). **Sükkeri Divanı Sözlüğü (bağlamli dizin ve işlevsel sözlük)**.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sözlük çalışmasında kullanılan kaynaklar

- Develi, H. (2009). **Osmanlı Türkçesi** (1, 14. Baskı), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Dilçin, C. (2013). **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gündoğdu, R. Adıgüzel, N. Önal, E. (2015). **Kamus-ı Türkî**, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Kanar, M. (2011). **Türkçe-Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul: Say Yayıncılık.
- Pala, İ. (2018). **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü** (30.baskı). Ankara: Kapı Yayınları.
- Sami, Ş. (2015). **Kamus-ı Türkî**. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- TDK, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**. www.tdk.gov.tr (E.T.01.03.2022).
- TDK, **Güncel Türkçe Sözlük**. www.tdk.gov.tr (E.T.01.02.2022).
- TDK. (2009). **Tarama Sözlüğü VIII Dizin**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2009). **Tarama Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2009). **Tarama Sözlüğü VII Ekler**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

<https://www.lexiqamus.com/tr>

<http://lugatim.com/>

<https://www.luggat.com/>

<https://sozce.com/>

EK: HURREM DİVANI SÖZLÜĞÜ [BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK]

Çalışmada İzlenilen Yol Yöntem

Hazırlanan tez çalışmasında öncelikle eserin Abdullah Eren tarafından hazırlanan tenkitli metninin TEBDİZ'in ortak yazım fontu olan Gentium Plus fontuyla word haline getirilmiştir. Bu aşamadan sonra metnin tamamı her bir şiir ayrı ayrı olmak üzere www.tebdiz.com adlı siteden sisteme yüklenmiştir. Yükleme işi bittikten sonra şiirler, gerekli araştırmalar yapılmak suretiyle TEBDİZ'in sağladığı ortak veri alanından da faydalanılarak anlamlandırılmış ve bağlamsal sözlüğe uygun bir formatta sisteme işlenmiştir. Sisteme *Hurrem Divanı* 'nda yer alan 130 tane gazel, 2 murabba, 5 tahmis, 1 müseddes, 4 tarih, 1 nazm, 7 müfred, 1 mesnevi ve 1 koşmanın tamamı girilmiştir. *Divan*'da Arapça ve farsca mısra ve beyitler yer almaktadır. Arapça mısra ve beyitlerin anlamlandırılması için Atatürk Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı hocalarından Prof. Dr. Nevzat Hafız Yanık Hoca'dan yardım alınıp öyle anlam verilmiştir. Sözlük kelime ve kelime grupları anlamlandırma işlemine geçilmiştir. Hurrem'in sözvarlığı oluşturulurken kaynak gösterilmemiş birçok terkip araştırma yapılan sözlüklerde bulunamadığından bağlama uygun olarak tarafımızca anlam kazandırılmıştır.

Sözlük Kullanma Klavuzu

1. Sözlük alfabetik bir sıraya göre dizilmiş olup madde başları içeriden, ara madde başları ise kenardan başlatılmıştır.

2. Bağlamli dizin (concordance) ve işlevsel sözlüklerin amacı kelimelerin kökenini, türünü veya yapısını ortaya çıkarmak olmadığı için, sözcüğün bu özelliklerini ihtiva eden kısaltmalar gösterilmemiştir.

3. Hurem Divanı'nı oluşturan tüm sözcüklerin kullanım sıklıkları madde başlığı altında sıralanmıştır.

4. Divan'ın sözvarlığı oluşturulurken önce abecesel sıralamal esas alınmıştır.

5. Sözlükte kastedilen ilk anlam birinci sırada gösterilirken, bazı durumlarda kullanılan || işaretle yan ve mecaz anlamlar gösterilmiştir.

āb u gīl:

1. āb u gīl:

Gazel 36

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Su ve toprak. || aşığın gözyaşlarından dolayı dünyanın, herkesin su ve toprak olması bağlamında ullanılmıştır.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebīl olur
Huşk kalmayup cihānda cümle āb u gīl olur

abdāl ol:

1. abdāl ol:-up

Tarih 2

Mısra: 68

Kelime Tipi: -

Gezgin derviş olmak. || dünyadan ilişkisini kesen manevi makam sahibi kişi.

Bulamaz emsālını geşt ü güzār itse felek
Ger taħarrī eylese abdāl olup şubḥ u mesā

āb-dār-ı satr:

1. āb-dār-ı satr:

Tarih 2

Mısra: 45

Kelime Tipi: -

Taze ve parlak satır || şairin şiiri

Āb-dār-ı satr olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sāyesinde olmasaydı böyle ṭab‘-ı incilā

āb-dest:

1. āb-deste:-e

Mesnevi 1

Mısra: 17

Abdest; ibâdetten önce usûlünce yıkanarak temizlenmek.

Dörtdürür āb-deste farz ey pāk-hū
Ellerin yüzün yumak ey zū-kirām

‘abes:

1. ‘abes:

Gazel 91

Mısra: 3

Boş, anlamsız, gereksiz || boşuna feryat eden bülbül

Şubḥa dek gülşen-i kūyuñda figān itse ‘abes
Güle gūş itdüremez bülbül-i zārı n’ideyim

āb-ı feyz:

1. āb-ı feyz:-in

Murabba 1

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bolluk, bereket suyu. || Allahdan yağmur yağdırmasına yönelik yapılan dua

İlāhī āb-ı feyzin eyle cārī
Cihān bulsun safā-yı nev-bahārī

āb-ı firāvān:

1. āb-ı firāvān:

Gazel 41

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Çokça akan su || servi ağacına su vermek ve sevgili ile aşığın gözyaşları arasında ilgi kurulmuştur.

Yolıña dīdelerim ḥasret ile kan akıdur
Servisiñ ayacağına āb-ı firāvān akıdur

āb-ı havāt:

1. āb-ı havāt:

Gazel 87

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İçeni ölümsüzlüğe ulaştıran ve nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın suyu.

Gūş eyleyene baḥş kılur āb-ı hayātı
Gūyā ki Mesīḥa-dem-i kāl eyledi bülbül

āb-ı hayvān:

1. āb-ı hayvān:

Gazel 106

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan hayat suyu II Sevgilinin dudağı.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübā
Dimediñ bir kez de gelsün āb-ı hayvān isteyen

2. āb-ı hayvān:

Gazel 99

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan hayat suyu II Sevgilinin dudağı.

‘Ayn-ı Kevşer mi disem la‘liñe ya çeşme-i cān
Āb-ı hayvān mı aña daḥi a‘lā mı disem

3. āb-ı hayvān:-ı

Gazel 38

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İçildiğinde ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan efsanevi hayat suyu.

Āb-ı hayvānı nūş ider dā‘im
Ol dehān kim lebiñle hem-demdür

āb-ı kevser:

1. āb-ı kevser:

Gazel 52

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Cennette bulunduğuna ve içenin bir daha susuzluk çekmeyeceğine inanılan kutsal su II Sevgilinin dudağı.

Cemāliñ şehā Bāğ-ı Firdevs-vār
Lebiñ Āb-ı Kevşer boyuñdur çenār

āb-ı leb-i la‘li:

1. **āb-ı leb-i la‘li:-n, -i**

Gazel 116

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudağının şarabı || sevgilinin dudak suyu.

Hurremā derd-i dile çäre dilerseñ yăriñ
Şoragör āb-ı leb-i la‘lini sen emcesine

āb-ı vişāl-i yār:

1. **āb-ı vişāl-i yār:-i-i**

Gazel 32

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma suyu.

Gamiñla teşne künc-i gamda hayret-yāb olup Hurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürgāb-veş dıtrer

ac:

1. **açıldıkça:-ıl, -dıkça**

Gazel 32

Mısra: 5

Kapalı şeyi açık hāle getirmek.

Açıldıkça o dest-i sīm ile zülf-i ‘abīr-efzā
Yedi Rıdvān ile Dārū’s-Selāmda bāb-veş dıtrer

2. **açılup:-ıl, -up**

Gazel 14

Mısra: 2

(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Nev-bahār oldu ider dil yine āheng-i şarāb
Açılup gül gibi kızmakdadurur reng-i şarāb

3. **açup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 14

(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i tab‘ım açup bülbüle yār itdürdi

4. **açdı:-dı**

Gazel 6

Mısra: 7

Açmak, yaralamak.

Açdı gam-kerde olan dilleri süz-ı āhı
Başka bir tarz ile irād-ı gezend itdi şabā

5. **açup:-up**

Gazel 87

Mısra: 3

Açılmak || İçini dökmek, derdini paylaşmak.

Hālın yine kendine açup hāl-i lisānla
Efğān-ı dırāz ile cidāl eyledi bülbül

6. **açılup:-ıl, -mak**

Gazel 77

Mısra: 2

Açılmak, çiçeklenmek || konuşmaya başlamak.

Neyleyem sāde gülü ‘işve-şi‘ār olmayıcak
Açılup meclis-i ‘işretde hezār olmayıcak

7. **açdurma:-dur, -ma**

Gazel 12

Mısra: 3

*Kapalı şeyi açık hāle getirmek || sevgilinin ağzını
açararak gülmesi.*

Açdurma ‘adū semtine hādeyle dehānın
Bīgāneye ol gonce(y)i yār eyleme yā Rab

8. **açıpdur:-ıp, -dur**

Gazel 23

Mısra: 6

Açmak|| yara açmak.

Sīnemde lāle gibi göyündükde dāğlar
Cellād-ı gamzeñ aña açıpdur nice ceraḥ

9. **açalı:-alı**

Gazel 24

Mısra: 6

Açmak|| yara açmak.

Haste-nāk oldı gönül hānḳah-ı hicrānda
Gamzesiyle açalı sīneye şad yāre o şūḥ

10. **açılup:-ıl, -up**

Gazel 36

Mısra: 8

Açmak|| yara açmak.

Çeşm-i hakāret ile baña itme kec-nigāh
Tır-i müjeñle zahm açılup dil katıl olur

11. **açmış:-mış**

Gazel 43

Mısra: 8

Açmak || dükkān açmak.

Olma firīfte dehr-i denīniñ revācına
Açmış öñünde hīleye dükkān alur şatar

12. **açdı:**

Gazel 130

Mısra: 6

Açmak || elini açmak.

Şofra-i luṭfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

13. **açdı:-dı**

Gazel 17

Mısra: 9

Açmak || fal açmak.

Cemāliñ muşḥafından açdı Hurrem
Vişāliñ geldi aña fāl-i ḥikmet

‘acabā:

1. **‘acabā:**

Gazel 73

Mısra: 1
Şüphe, tereddüt, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

‘Acabā bendesine şāhım ider mi elṭāf
Çekdiğim cevır ü cefā yolına olsun mı gūzāf

2. ‘acabā:
Gazel 92
Mısra: 8
Şüphe, tereddüt, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Perde-i zūlfūñı ref’ eyle görem verd-i ruḥuñ
‘Acabā ḳandeye dek nāle vü efgān idelüm

3. ‘acabā:
Gazel 94
Mısra: 4
Şüphe, tereddüt, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Vaşlıña cān virürem dest-res olsam āḥir
‘Acabā ola mı bu emr-i muḥālî bilmem

4. ‘acabā:
Gazel 127
Mısra: 10
Şüphe, tereddüt, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Ḥaṭṭ-ı ruḥsārıñı taḥrîr murād itse debîr
‘Acabā destine ḳudretle ḳalem gelmez mi

5. ‘acabā:
Tahmis 1
Mısra: 21
Şüphe, tereddüt, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Görüldi mi ‘acabā devletiñde iḥsāñıñ
Sürûra irdi mi āyā seniñ de nālāñıñ

‘acāyib:

1. ‘acāyib:
Gazel 13
Mısra: 4
Garip, acayip, tuhaf, şaşırtıcı.

Bize luṭf itmeyüp aḡyāre eyler
‘Acāyibdür ‘acāyibdür ‘acāyib

2. ‘acāyibdür:-dür
Gazel 13
Mısra: 4
Garip, acayip, tuhaf, şaşırtıcı.

Bize luṭf itmeyüp aḡyāre eyler
‘Acāyibdür ‘acāyibdür ‘acāyib

3. ‘acāyibdür:-dür
Gazel 13
Mısra: 4
Garip, acayip, tuhaf, şaşırtıcı.

Bize luṭf itmeyüp aḡyāre eyler
‘Acāyibdür ‘acāyibdür ‘acāyib

‘aceb:

1. ‘aceb:
Diğer 1
Mısra: 2
Acaba; merak, şüphe ve tereddüt bildiren soru zarfı.

Ben böyle derd ile āḥ u zārdayım
Aceb nazlı yārim nerdedür şimdi

‘aceb:

1. ‘aceb:
Gazel 2
Mısra: 8
Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Zülfine her-gîz ḳarîn olmaz bu dil mürḡı anıñ
Bir ‘aceb şayyâddur ḳurdı bu gün bir dām baña

2. ‘aceb:
Gazel 7
Mısra: 8
Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Behcet-i ruḥsārıña cānım fedā
Didi ‘aceb ḥüsnüme var mı bahā

3. ‘aceb:
Gazel 23
Mısra: 10
Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Cādū-yı çeşmi Ḥurrem cihān içre yārimiñ
‘Uşşāḳ-ı müstemende ‘aceb vire mi felāḥ

4. ‘aceb:
Gazel 24
Mısra: 4
Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

İrişüp ḡāyetine derd-i firāḳıñ ele mi
Bezm-i vuşlatda ‘aceb ola mı ḡam-ḡvāre o şūḥ

5. ‘aceb:
Gazel 28
Mısra: 8
Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Çeşm-i mestāñıñda ey āḥū feraḥ var ‘āşıḳa
Kim didi cānā ‘aceb nezzāre-i ‘abher lezîz

6. ‘aceb:
Gazel 30
Mısra: 4
Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Leb-i dildäre melbûsât-ı reng-âmîze daħl eyler
‘Aceb fırkatde şeyhiñ câme-i sâlûs gül-gündur

7. ‘aceb:

Gazel 35

Mısra: 6

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Hevâ-yı hûb velî ihtiyârdür evvel
Girince bâb-ı firâka ‘aceb nedâmet olur

8. ‘aceb:

Gazel 45

Mısra: 9

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Medh-i nigâr-ı hüsine dinse ‘aceb midür
Hurrem bu penc beyt ki tamâm şa‘irânedür

9. ‘aceb:

Gazel 49

Mısra: 1

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

O şühuñ çeşm-i bâzını ‘aceb teşhîrdür dirler
Anı Hârût ile Mârût gibi te’sîrdür dirler

10. ‘aceb:

Gazel 62

Mısra: 8

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Kâkül-i dil-zede cebheñde perîşân olmuş
Zülf-i şîrîniñ aña virse ‘aceb midür sūs

11. ‘aceb:

Gazel 67

Mısra: 7

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

‘Aceb mi şöhet ile olsa kârbân-ı zamân
Cihânda kim ki harîdâr ola metâ‘-ı hûlûş

12. ‘aceb:

Gazel 70

Mısra: 2

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Ni‘met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvâre hâz
Hvân-ı sulţâniden almaz mı ‘aceb bî-çâre hâz

13. ‘aceb:

Gazel 80

Mısra: 7

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Bir kâse ile yapmadıñ kalbimizi ‘aceb
Dünyâda bir hayır eşeriñ yok mıdur seniñ

14. ‘aceb:

Gazel 82

Mısra: 4

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Gerden-i sîmîn ü hâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kâm ‘aceb sevdâ-yı pür-hâm eylediñ

15. ‘aceb:

Gazel 99

Mısra: 2

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Qaddiñe naħl-i semen ya çemen-ârâ mı disem
Serv-i bâlâ mı ‘aceb eşbeh-i Tübâ mı disem

16. ‘aceb:

Gazel 99

Mısra: 8

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i hûr
Bu nezâketle ‘aceb ben daħi ibhâ mı disem

17. ‘aceb:

Gazel 120

Mısra: 1

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Zülf-i cânâna nazar eyle ‘aceb bend-i belâ
Nice şeydâ-yı zamân olmaya âyâ ‘ukalâ

18. ‘aceb:

Gazel 120

Mısra: 5

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Didim ey yâr ‘aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nâz ile o nâzûk-ter-i ‘âlem lâ lâ

19. ‘aceb:

Gazel 124

Mısra: 1

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

‘Aceb küyuñda şâhım ‘âşıkâna bir dem olmaz mı
O nüzhet-gâh-ı rindâna irenler bî-gam olmaz mı

20. ‘aceb:

Gazel 126

Mısra: 2

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Cân ü başa kaşd ider müjgânlarıñ bir tîr gibi
Dâm-ı zülfüñle bu dil mürğî ‘aceb naħcîr gibi

21. ‘aceb:

Gazel 127

Mısra: 2

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle ‘aceb saña da ğam gelmez mi

22. ‘aceb:
Gazel 130
Mısra: 4

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Bir bölük halk ile cem‘iyyet idüp meclisde
Bezl-i ni‘met ile arturdu ‘aceb pâyesini

23. ‘aceb:
Murabba 2

Mısra: 5

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Bir ‘aceb pervâneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu ḥalimi itdim feşâne gözyaşın

24. ‘aceb:
Tahmis 2
Mısra: 11

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Muḳâbil kimdürür bilsem ‘aceb ol çeşm-i cādüya
Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi tār-ı gīsüya

25. ‘aceb:
Tarih 1
Mısra: 46

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Bir ziyâde güzel oldu buna tārîḥ Ḥurrem
Âferîn geldi ‘aceb Vâlî-i ‘İzzet-pîrâ 1216

26. ‘aceb:
Tarih 2
Mısra: 62
Kelime Tipi: -

Acaba şüphe, tereddüt merak, hayret ve şaşkınlık ifade eden soru zarfı.

Ser-firâz-ı ehl-i ‘irfândur o ‘âlî-menḳabet
Rütbe-i vâlâ ile bulsa ‘aceb mi ‘âlî-câh

‘acem:

1. ‘acemiñ:-in
Tarih 3
Mısra: 20
İran ülkesi, İranlı.

Şevket-i ma‘rifetin görse olurdu ‘acemî
‘Acemiñ nâdire-güyânı Selîm ü Râğıb

‘acemî ol:

1. ‘acemî ol:-ur, -dı
Tarih 3
Mısra: 19
Kelime Tipi: -
Acemi, toy olmak.|| tecrübesiz olmak.

Şevket-i ma‘rifetin görse olurdu ‘acemî
‘Acemiñ nâdire-güyânı Selîm ü Râğıb

açıl:

1. açılmaz:-maz
Gazel 44
Mısra: 6
(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Yine Gülnâz nâm bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

2. açıldı:-dı
Gazel 84
Mısra: 4
(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Bir zamân ḥâmûş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruḥsârın açıldı pür-fiğânuz şimdilik

3. açılun:-sun
Gazel 92
Mısra: 3

(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Meclis-i ‘ayşda gül gibi açılun cānān
Ḳuvvet-i cām ile ğam mülkini tālān idelüm

4. açılup:-up
Gazel 98
Mısra: 7

(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Açılup dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn
Nev-bahâr oldu feraḥ-baḥş şadâlar dem dem

5. açıldı:-dı
Gazel 119
Mısra: 4

(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Ḥâne-i zulmetâna geldi o şüh
Gül-i ḥurşîd açıldı bâğımda

6. açılun:-sun
Murabba 1
Mısra: 18

(Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.

Gülistân-ı cihân olsun mutarrâ
Açılun goncalar bülbül de güyâ

7. açılmağa:-mak, -a
Gazel 44
Mısra: 12

Açık hale gelmek II Ferahlamak, sıkıntıdan kurtulmak.

Yine oldu ğam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruḥ-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

8. açılma:-ma
Gazel 78

Mısra: 9

Gezinmek , dolaşmak || sevgilinin yabancı ile gezmesi.

Ağyār ile açılma şaķın şaķn-ı çemende
Āhım gibi ey gül-bün-i ‘işve hūnerim yok

9. **açıldı:-dı**

Gazel 89

Mısra: 5

Açılmak, açık hale gelmek || defterin açılması.

Servet-i bād-ı şabā birle açıldı defteri
Yazdı küttāb-ı kızā rū-yı gül üzre nām-ı gül

‘āciz:

1. **‘ācizdi:-dı**

Müfret 1

Mısra: 2

Güçsüz, zayıf, yetersiz || aşk derdinden aciz olan aşık.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Tutıcak nabzını bildim o da ‘ācizdi derdinden

‘ācizān:

1. **‘ācizāna:**

Gazel 15

Mısra: 7

Acizler,zavallılar || aşk derdinden aciz olan aşık.

Kerem-kārā meded kıl ‘ācizāna
Ki zātūndur yine hāķān-ı himmet

ad:

1. **adı:-ı**

Gazel 66

Mısra: 2

*Ad, isim, san.|| bahçede bülbülün bir tek adı kalmış
bağlamında kullanılmıştır.*

Hezārın bir kuru feryādı kalmış
Bu gülzār-ı çemende adı kalmış

a‘dā:

1. **a‘dā:**

Gazel 55

Mısra: 12

Düşmanlar, hasımlar || Rakip.

Kalem destinde güyā tığ-ı âteş-tāb-ı irfāndur
Belī gālībdür a‘dā eylesin mihnetle har har har

2. **a‘dāya:-y, -a**

Gazel 100

Mısra: 11

Düşmanlar, hasımlar || Rakip.

İtme a‘dāya tekarrüb şaķın ey nīk hāşlet
Pendimi eyle kıbūl gūşuñā mengūş olsun

3. **a‘dānın:-nıñ**

Gazel 109

Mısra: 3

Düşmanlar, hasımlar || Rakip.

Zahm-ı hicrānını vur sīnesine a‘dānın
Etdiğin bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

4. **a‘dāyı:-y, -ı**

Tarih 2

Mısra: 12

Düşmanlar, hasımlar || Rakip.

Öyle bir zāt-ı kerīmü ‘ş-şān ki şīt ü şatveti
Münhezim kıldı nice a‘dāyı Keykāvus-liķā

5. **a‘dāsını:-sı, -nı**

Tarih 4

Mısra: 12

Düşmanlar, hasımlar || Rakip.

Tahtında kılsın ber-karār nice zamān perverdigār
A‘dāsını etsin şikār şemşir ile dārın harāb

ādāb:

1. **ādābı:-ı**

Gazel 79

Mısra: 9

Ahlak ve terbiyenin gerektirdiği konuşma ve hareket tarzı.

Ādābı gözet bezm-i visāl olsa da Hurrem
İncitme o nāzik bedeni şevk ile sık sık

‘add eyle:

1. **‘add eyle:-(y)üp**

Gazel 44

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Adet olarak saymaya kalkmak.

Nedendür ol kamer tal‘at vefā ümmīdin itdikce
Beni kendi gibi ‘add eyleyüp nāķış hēsāb ister

ādem:

1. **ādem:**

Tahmis 2

Mısra: 22

Adam, insan, kişi, kimse.

Yine bir hūb-i ‘ālem Hurremā oldu baña hem-dem
Melekdür yoħsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

ādemcesine:

1. **ādemcesine:**

Tahmis 3

Mısra: 10

Hız. Adem gibi.

Girelüm bāğ-ı vişāline o serv-i nāzıñ
Şaķn-ı Firdevs idelüm meskeni Ādemcesine

‘adet ol:

1. **‘adet ol:-dı**

Gazel 59

Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Alışkanlık haline gelmek, sürekliliğe sahip olmak. || sevgilinin aşığı olan eziyetlerini alışkanlık haline getirmesi.

‘Ādetiñ oldı yine cev̄r ü cefā çok sürmez
İrişür qalbiñe ilhām-ı vefā çok sürmez

‘adīmü’l-misl:

1. ‘adīmü’l-misl: -sin

Gazel 81

Mısra: 6

Benzersiz, eşi benzeri olmayan || sevgili.

Naẓiriñ gelmemiş devr-i zamāna
‘Adīmü’l-misl: ey gevher-i pāk

‘adl ü dād:

1. ‘adl ü dād: -ıñ

Gazel 105

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Doğruluk ve adalet.

‘Adl ü dādıñ resmini zülfüñle çek ruhsārıña
Kūçe-i kūyuñda hiç bir kimseye bāk olmasun

‘adl-āver-i şevket-me’āb:

1. ‘adl-āver-i şevket-me’āb:

Tarih 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Adalet getiren yücelik abidesi. || Vezir Mehmet Said
Galip Paşa için söylenmiştir.*

Ol pādīşāh-ı nām-ver Haydar-şiyem Fārūk-fer
Mahmūd Hān-ı pūr-zafer ‘adl-āver-i şevket-me’āb

‘adl-i iskender:

1. ‘adl-i iskender: -le

Tarih 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*İskender'in adaleti. || Kethuda Sadık ağa için yapılan bir
benzetme.*

‘Adl-i İskenderle töldurdu cihānı ser-te-ser
Milket-i şāhenşeh-i ‘Osmānı kıldı pūr-şafā

‘adū:

1. ‘adūlar: -lar

Gazel 3

Mısra: 7

Düşman II Rakip.

Sedd (ü) bend eyler ‘adūlar da seniñ bir gün yoluñ
Ĥasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

2. ‘adū:

Gazel 5

Mısra: 8

Düşman II Rakip.

Be-vaşf-i ān ruḥ-ı gülberg rāz-ı hūn-ı ciger
Nivışteem ki ‘adū nist urā ḥesāb kucā

3. ‘adūlara: -lar, -a

Gazel 45

Mısra: 5

Düşman II Rakip.

Tefrīk idüp bendeñi güldüñ ‘adūlara
Şāhım vaqt ola diyesin bu gedā nedür

4. ‘adūnuñ: -n, -uñ

Gazel 66

Mısra: 10

Düşman II Rakip.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
‘Adūnuñ yok yere ifsādı qalmış

5. ‘adū:

Tahmis 4

Mısra: 12

Düşman II Rakip.

Vaşlıñ hevesi birle cihān içre ki neşķız
Ammā ki ‘adū semtine bī-gāne-i zeşķız

6. ‘adūya: -y, -a

Tarih 3

Mısra: 34

Düşman II Rakip.

Çıkarup bāb-ı ‘adedden didi mu‘cem tārīḥ
Necm-i iḳbālī sa‘īd olsun ‘adūya Ġālib 1232

‘adū semti:

1. ‘adū semti: -n, -e

Gazel 12

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Düşman semti.

Açdurma ‘adū semtine ḥandeyle dehānın
Bīgāneye ol ḡonce(y)i yār eyleme yā Rab

āfāk:

1. āfāka: -a

Tarih 3

Mısra: 7

*Göğün yerle birleşmiş gibi görüldüğü kısımlar, göğün
etrafı, ufuklar. II Dünya, âlem.*

Şems-i iclāl ziyā-baḥş olıcaḳ āfāka
Oldı fermān-dih hep ehl-i ma‘ārif ‘ārif

āferin:

1. āferin:

Tarih 1

Mısra: 46

"Aferin, bravo, tebrikler" anlamlarına gelen takdir ve beğenme sözü.

Bir ziyâde güzel oldu buna târîh Hurrem
Âferîn geldi 'aceb Vâlî-i 'İzzet-pîrâ 1216

2. âferîn:

Tarih 2

Mısra: 82

"Aferin, bravo, tebrikler" anlamlarına gelen takdir ve beğenme sözü.

Cevherîn mengüşe-i hürâ bu târîh Hurremâ
Âferîn erbâbını buldı şudûr-i kethüdâ 1216

âfet:

1. âfetle:-le

Müseddes 1

Mısra: 27

Bela, musibet, felaket.

Çeşm-i kıttâlini seyr ideli âfetle geçer
Görelî gamze-i hûn-rîzini hayretle geçer

2. âfet:

Gazel 49

Mısra: 3

Aklı baştan alacak kadar güzel II Sevgili.

Siyâh turraların efrâfına tağıtmış ol âfet
Anıñçün rûyine zulmetde bir tenvîrdür dirler

3. âfetiñ:-iñ

Gazel 112

Mısra: 9

Aklı baştan alacak kadar güzel II Sevgili.

Hurremâ tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efğân eyleye gülşende bülbül gül güle

4. âfet:

Tahmis 3

Mısra: 5

Aklı baştan alacak kadar güzel II Sevgili.

Handeler itsün ol âfet dil-i hurremcesine
Kimseye itme şakın keşf nihânî râzîñ

âfet-i cihân-gîr:

1. âfet-i cihân-gîr:

Gazel 18

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Dünyayı zapt eden âfet, güzel || hükümdar, sevgili.

Hurrem görünce nazmıñ ol âfet-i cihân-gîr
İtdi tebessüm ol dem oldu şafâya bâ'is

âfet-i devrân:

1. âfet-i devrân:

Gazel 33

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dünya güzeli, bütün herkesi kendine hayran bırakan
güzel. || sevgili.

Hüsnüñe gurre olup 'arz-ı cemâl itme begim
Âfet-i devrân olupdur cümleye teşhîrler

âfet-i mısırî:

1. âfet-i mısırî:

Gazel 79

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Mısır güzeli, âfeti.

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

âfitâb:

1. âfitâb:

Gazel 44

Mısra: 12

Güneş (gibi parlak yüzlü sevgili).

Yine oldı gam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

âfitab-ı tâb:

1. âfitab-ı tâb:

Gazel 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Işığı çok olan güneş || sevgili.

Nigah be-rû-yi tû ey âfitab-ı tâb kucâ
Ez- âstân-ı emîrân birûn şev Hurrem

'afv eyle:

1. 'afv eyle:-(y)e, -sin

Gazel 73

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Affetmek, bağışlamak. || aşığın sevgiliden af dilemesi.

Cürm-i bî-haddim olursa dañi 'afv eylesesin
Kayd-ı vâresteden olsun dil-i dîvâne mu'âf

âgâh ol:

1. âgâh ol:

Gazel 111

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Haberdar olmak.

Hâl-i 'uşşâkıma dildâr kim oldı âgâh
'Azzellâhu te'âlâ tavvelellâhu beğâhû

âğâz:

1. âğâzıñ:

Tahmis 3

Mısra: 7
Başlangıç, başlama.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âğâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu'b-bâzıñ

âğâz-ı du'â-yı devlet it:

1. âğâz-ı du'â-yı devlet it:-yı

Tarih 2

Mısra: 77

Kelime Tipi: -

Baş duayı devlete, padişaha etmek.

Ko kırı tasdî'i âğâz-ı du'â-yı devlet it
Ferhadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'â

ağız:

1. ağzına:-ın, -a

Gazel 11

Mısra: 5

Ağz II Sevgilinin ağzı.

Zülf-i 'anber-büy-i pîç-pîçini almış ağzına
Şaydığı tûl-i emel 'uşşâk katlinden dilâ

ağız aç:

1. ağız aç:-ma, -dı

Gazel 115

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Ağzı açmak, konuşmak. || ağzını açmadı, sır tuttu
bağlamında kullanılan bir söz.

Hurremâ ağzın açmadı zinhâr
Çekdürür çokdan intizâr gonca

2. ağız aç:-ma, -sun

Gazel 116

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Ağzı açmak, konuşmak || beyitte sır tutmak, ağzını
açmamak anlamında kullanılmıştır.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zâhid-i dün
Açmasun ağzın aña sır kıla mübhemcesine

ağla:-

1. ağladı:-dı

Gazel 71

Mısra: 10

Ağlamak || aşkın acısından ağlayan aşık.

Sûz-nâk-i derd-i 'aşkım gördi şâm-ı hicrde
Ağladı meclisde Hurrem baña yana yana şem'

2. ağlardı:-r, -dı

Gazel 112

Mısra: 2

Ağlamak || aşkın acısından ağlayan aşık.

Gülşen-i 'âlemde rüyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezârân şevk ile ağlardı bülbül bülbüle

3. ağladur:-dur

Gazel 40

Mısra: 2

Ağlamak || aşkın acısından ağlayan aşık.

'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
'Âşık-ı üftâdeyi 'aşk ağladur derd söyledür

4. ağlamağdan:-mağ, -dan

Gazel 125

Mısra: 8

Ağlamak || aşkın acısından ağlayan aşık.

Künc-i miñnetde dilâ hasret-i cânân ile
Ağlamağdan bu iki gözlerime kıan geldi

ağlad:-

1. ağladup:-up

Müseddes 1

Mısra: 10

Birisinin ağlamasına sebep olmak. || Üzmek,
kederlendirmek.

Gâh vuşlat güneşin hâver-i ferdâya şalar
Ağladup gâhi beni hicr ile her câya şalar

ağyâr:

1. ağyâr:

Gazel 12

Mısra: 7

(Âşığa göre) Sevgilisinin dost edindiği kimseler,
rakipler.

Ağyâr ile hem-kâse olup zevk u şafâda
Ol tûfî femi nûkte-şi'âr eyleme yâ Rab

2. ağyâre:-e

Gazel 13

Mısra: 3

(Âşığa göre) Sevgilisinin dost edindiği kimseler,
rakipler.

Bize lûtf itmeyüp ağyâre eyler
'Acâyibdür 'acâyibdür 'acâyib

3. ağyâr:

Gazel 58

Mısra: 5

(Âşığa göre) Sevgilisinin dost edindiği kimseler,
rakipler.

Çıkar ağyâr ile seyr-i çemenzâre hirâs itmez
Kârîni hâr olur kadr-i gül-i nev-restesin bilmez

4. ağyâr:

Gazel 63

Mısra: 3

(Âşığa göre) Sevgilisinin dost edindiği kimseler,
rakipler.

Yâr olur ağyâr ile olmaz kârîni üftâdeye
Bu dil-i bî-çâre eylerken dil ü candan heves

5. **āgyār:**

Gazel 78

Mısra: 9

(*Âşığa göre*) Sevgilisinin dost edindiği kimseler, rakipler.

Āgyār ile açılma şaķın şaķn-ı çemende
Āhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünërim yok

6. **āgyārı:-ı**

Tahmis 2

Mısra: 24

(*Âşığa göre*) Sevgilisinin dost edindiği kimseler, rakipler.

Cemālini temāşā eyler iken olmadım ebkem
Didim āgyārı terk it nāz ile güldi didi ol dem

āgyār-ı bed-hvāhān-ı pür-idbār:

1. **āgyār-ı bed-hvāhān-ı pür-idbār:-e**

Gazel 70

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Talihsizliklerle dolu kötülük isteyen düşman || rakipl.

Terk idüp 'uşşāk-ı zārın gūş-e-i hicrānda
Virme gel āgyār-ı bed-hvāhān-ı pür-idbāre hāz

āgz:

1. **āgzından:-ı, -n, -dan**

Gazel 17

Mısra: 4

Ağız ll dudak.

Nedür esrār-ı nokta eyler izhār
İden āgzından istidlāl-i hikmet

āh:

1. **āhım:-ı, -m**

Gazel 3

Mısra: 1

'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Gel güzel alma benim āhım dimez miydim saña
Luţf kıl 'uşşākıña şāhım dimez miydim saña

2. **āh:**

Gazel 62

Mısra: 10

'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Şīşe-i dīdede eşkimle virürdim şuyımı
Āh Hürrem elime girse idi zülf-i 'arūs

3. **āhından:-ı, -n, -dan**

Gazel 65

Mısra: 10

'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Āteş-i bir güzele virdi yine dil Hürrem
Çıkar āhından anın böyle keş-ā-keş āteş

4. **āhı:-ı**

Gazel 69

Mısra: 7

'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Şeb-i firākdan 'uşşākın āhı gelmişdür
Ki şanma haddine bī-hüde geldi şeb-gin hātt

5. **āhım:-ım**

Gazel 78

Mısra: 10

'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Āgyār ile açılma şaķın şaķn-ı çemende
Āhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünërim yok

āh eyle:

1. **āh eyle:-me**

Gazel 89

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Feryat etmek, inlemek, sızlanmak. || aşığın ahı

Key şaķın āh eyleme Hürrem o gül āzār olur
Yalıñuz haddi degil ser-tā-be-pā endām-ı gül

2. **āh eyle:**

Gazel 90

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Feryat etmek, inlemek, sızlanmak. || aşığın ahı.

'Āşık iseñ ey gönül āh eyle yem-veş cūş kıl
'Āndelīb eyle zebānıñ nāleñi beyğuş kıl

3. **āh eyle:-me**

Nazm 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Feryat etmek, inlemek, sızlanmak. || aşığın ahı.

Rüz u şebim endüh ile āh eyleme yā Rab
Süz-ı dili firkatle siyāh eyleme yā Rab

4. **āh eyle:-(y)e**

Gazel 25

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Ah etmek. Acı ile içini çekmek II beddua etmek, ilenmek; bağırarak.

Key şaķın süz-ı derün-ı dil-i bī-çäreleriñ
Eyleye vaķt-i seher süziş ile āh meded

āh id:

1. **āh id:-üp**

Tahmis 2

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Deyim**

Inlemek, feryat etmek, şikayet etmek.

Ko çalsun tîşe-i 'aşkı başına âh idüp Ferhâd
Ne müşkil hâl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

âh it:

1. **âh it:**-me, -de, -dür

Gazel 24

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Ah etmek, inlemek, feryat etmek; yanmak. || aşık.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hürrem
Bağmadı bir nîgeh-i nâz ile ben zâre o şüh

2. **âh it:**-di

Gazel 16

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

İnlemek, iç çekmek, fîgan etmek. || aşık

Hâlîme rahm eylemez ol şüh-ı mûm-ı kâ'inât
Gûş idüp feryâdımı âh itdi bûm-ı kâ'inât

âh u feryâd:

1. **âh u feryâd:**

Gazel 27

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Acı ve kederle ağlayıp inlemek, feryat ve fîgan etmek.

Ser-i kûyunda dâ'im bülbül-âsâ
Göñül itmekdedür biñ âh u feryâd

âh u figân:

1. **âh u figân:**-dur

Diğer 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Ah ve feryat. || aşğın acısından feryad etmesi.

İşim bülbül gibi âh u figândur
Gül yüzlü dildârım nereddür şimdi

âh u zâr:

1. **âh u zâr:**- da , -(y)ım

Diğer 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ağlama, inleme, feryat etme, sızlanma. || aşğın
derdinden dolayı ağlayıp inlemesi.

Ben böyle derd ile âh u zârdayım
Aceb nazlı yârim nereddür şimdi

ahbab:

1. **ahbâbına:**-ı, -n, -a

Gazel 130

Mısra: 6

Dostlar, bildik, tanıdık, sevilen kimseler.

Şofra-i lutfını zînet-zede-i hvân itdi
Açdı ihsân ile ahhâbına hep ayasını

'ahd:

1. **'ahdinde:**-in, -de

Tarih 4

Mısra: 27

Zaman, devir. || *Vezir Mehmed Said Galip paşanın
hüküm sürdüğü zaman*

'Ahdinde 'âlem şâdumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfin ederler her zamân dünyâda cümle şeyh ü şâb

âheng-i sarâb:

1. **âheng-i sarâb:**

Gazel 14

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şarabın nağmesi. || *bahar mevsiminde gönüller hoş olur,
şaraplar içilir şarkılar söylenir bağlamında kullanılmıştır.*

Nev-bahâr oldu ider dil yine âheng-i sarâb
Açılup gül gibi kızmağdadurur reng-i sarâb

âhen-tab':

1. **âhen-tab':**

Gazel 96

Mısra: 6

Sert mizaçlı, katı huylu || *sevgili.*

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-tab' âhûları ikrâm râm

âh-ı ciger-süz:

1. **âh-ı ciger-süz:**-ı, -m, -dan

Gazel 58

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Cîğer yakan ah, bağır yakan ah.

Benim âh-ı ciger-süzümden eyleñ yârimi âgâh
O te'sîr-i fîgân-ı mâ'il-i âhestesin bilmez

âh-ı cünûn:

1. **âh-ı cünûn:**

Gazel 80

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ahından delirmiş || *aşık.*

Yakup kebûd-ı çarhı siyâh itmede begim
Âh-ı cünûndan haberiñ yok mıdur seniñ

âh-ı dil-i hurrem:

1. **âh-ı dil-i hurrem:**-den

Gazel 53

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hürrem'in gönlünün ahı. || *Hürrem şairin mahlası.*

Şakın âh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i hürşîd
Derûnı hasret-i ruhsârîñ ile kân-ı âteşdür

âh-ı sebük-pâ:

1. âh-ı sebük-pâ:

Gazel 39

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ayağı hafif, ayağına çabuk ah.

Tahrîk idemez kâkülîni kâfile-i rîh
Ol kulle-i misk âh-ı sebük-pâ ile oynar

âh-ı şerer:

1. âh-ı şerer:-i, -m

Gazel 78

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ahım ve feryadım dan saçılan kıvılcım. || aşığın ahı feryadı.

Cevriñ beni tâ şöyle za‘îf itdi efendi
İhbâr idecek hâlimi âh-ı şeririm yok

âhir:

1. âhire:-e

Mesnevi 1

Mısra: 12

Öteki dünya, ahiret.

Ya ‘nî kim âmentü bi‘llâh lafzını
Âhire varınca oku kıl tamâm

2. âhir:

Gazel 14

Mısra: 7

"En son, sonunda, nihayetinde" anlamında zarf.

Beni hayretde kodı ele alınca âhir
Ne füsûn eyledi bilmem baña evreng-i şarâb

3. âhir:

Gazel 47

Mısra: 9

"En son, sonunda, nihayetinde" anlamında zarf.

Ser-levha-i ümmîdime nakş eyledim âhir
Resm-i haṭ-ı ebrûsını tuğrâ-yı celîdür

4. âhir:

Gazel 94

Mısra: 3

"En son, sonunda, nihayetinde" anlamında zarf.

Vaşıñ cân virürem dest-res olsam âhir
‘Acabâ ola mı bu emr-i muhâli bilmem

aḥşâm-ı ‘ıyd:

1. aḥşâm-ı ‘ıyd:

Gazel 26

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bayram akşamı.

Hayli demdür rûze-i la‘l-i lebin tutduk tamâm
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı ‘ıyd

âhû:

1. âhûları:-lar, -ı

Gazel 96

Mısra: 6

Ceylan. || Güzel, sevgili.

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-ṭab‘ âhûları ikrâm râm

ahvâl:

1. ahvâlîni:-ini

Gazel 10

Mısra: 9

Durumlar, vaziyetler, hâller. II Âşığın hâlleri.

Künc-i gamda yâd idüp ahvâlîni hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Hurremden saña

2. ahvâlîni:-ini

Gazel 12

Mısra: 1

Durumlar, vaziyetler, hâller. II Âşığın hâlleri.

Ol gül ruḥuñ ahvâlîni târ eyleme yâ Rab
Her rûz u şebân kârını zâr eyleme yâ Rab

3. ahvâlîmi:-i, -m, -ı

Nazm 1

Mısra: 4

Durumlar, vaziyetler, hâller. II Âşığın hâlleri.

Göster bana ol ‘ârız-ı dil-cû-yı murâdı
Ahvâlîmi kesretle tebâh eyleme yâ Rab

ahz it:

1. ahz it:-di

Gazel 123

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Almak, elde etmeye çalışmak.

Kâkülünden bû getürdükdü şabâ-yı şubḥ-hîz
Sünbül-i nev-reste ahz itdi muṭarrâlanmağı

‘âkıbet:

1. ‘âkıbet:

Gazel 93

Mısra: 9

Son nihayet || dünyanın sonu, gelecek.

Çü bildim Hurremâ yokdur cihânın ‘âkıbet mihri
Çıkardım atlas u dîbâyı eşvâbım pelâs itdim

akıd:

1. akıdur:-ur

Gazel 41

Mısra: 6

Akıtmak || yağmur yağması.

Şanma kim hasret ile yaş döker dīde-i ter
Reh-güzārīn tozının def'ine bārān akıdır

2. **akıdur:-ur**

Gazel 41

Mısra: 10

Akıtmak, akmasını sağlamak || su akıtmak.

Nefretinden mi değil bāde-i nīm nūş itdi
Mār-ı pākin deheninden belī reyyān akıdır

3. **akıdur:-ur**

Gazel 41

Mısra: 12

Akıtmak, akmasını sağlamak || su akıtmak.

Künc-i hasret bu diliñ çünkü karar-gāhıdır
Hurremā hūn-ı dili dīde-i giryān akıdır

4. **akıdur:-ur**

Gazel 41

Mısra: 4

Akıtmak || Sevgili uğruna canı ve gönli feda etmek.

Görse bir 'āşık eger hüsn-i laṭīfīn cānā
Şu gibi cānib-i valāña dil ü cān akıdır

5. **akıdur:-ur**

Gazel 41

Mısra: 2

Akıtmak, akmasını sağlamak || su akıtmak.

Yolıña dīdelerim hasret ile kan akıdır
Servisiñ ayağına āb-ı firāvān akıdır

‘ākıl:

1. **‘ākıl:**

Gazel 108

Mısra: 9

Akıllı, akıl sahibi.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ ‘ākıl
Hurrem gibi dīvāne-i münkād olamazsın

2. **‘ākıl:**

Tarih 4

Mısra: 14

Akıllı, akıl sahibi.

Emr-i ‘ibāda i ‘tiyād etdi o şāh-ı ber-murād
Hem ‘ākıl u re’yi sedād bir zāt-ı vālā-intihāb

‘ākıl bende:

1. **‘ākıl bende:-ler**

Tahmis 5

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Akıllı köleler.

Milket-i hüsninde ‘ākıl bendeler meczūb-ı dost
Fırkat-i dildārdan olduğca cismim bī-mecāl

‘ākıl isen:

1. **‘ākıl isen:-ñ**

Gazel 25

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Uyanık, akli başında isen.

Gel terāzū-yı Şerī‘atle çekil ‘ākıl isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrāh meded

‘ākıl kişi:

1. **‘ākıl kişi:**

Gazel 19

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Akıllı insan.

Çek cefāsın şakınup bahşe girişme Hurrem
İtmez ‘ākıl kişi ol gamze-i gammāz ile bahş

‘ākıl ol:

1. **‘ākıl ol:-ur**

Gazel 31

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Akıllı olmak.

Kim ki leyli saçınıñ ‘uğdesine mecnūn-veş
Dağılursa o kişi gāyetile ‘ākıl olur

akl:

1. **akl:-ı, -m**

Diğer 1

Mısra: 5

Akıllı, düşünme ve anlama yeteneği || aşığın akli.

Aklım perīşāndur hālim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamāndur

‘akl:

1. **‘akl:-ım**

Gazel 56

Mısra: 3

Akıllı, us, düşünme ve anlama yeteneği. || Aşığın akli.

Perīşān eyleyüp kāküllerin sayd eyledi ‘aklım
Gönül nahcīrine şehbāz-ı çeşmi de süzülmüşdür

2. **‘aklım:-ım, -ı**

Gazel 6i9

Mısra: 3

Akıllı, us, düşünme ve anlama yeteneği. || Aşığın akli.

Bi-küllü ‘aklımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağıteten ol gül-‘izāra pür-çin hatt

3. **‘aklım:-ım, -ı**

Gazel 95

Mısra: 3

Akıllı, us, düşünme ve anlama yeteneği. || Aşığın akli.

Rabṭ ideyim mi ‘aqlımı kākül-i yāre bağteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n’eyleyim

4. ‘aqlımı:-ım, -ı

Gazel 106

Mısra: 3

Akl, us, düşünme ve anlama yeteneği. || Aşığın aklı.

‘Aqlımı zülfün yolında kılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hıç zülf-i perīşān isteyen

5. ‘aqlım:-ım

Gazel 118

Mısra: 7

Akl, us, düşünme ve anlama yeteneği. || Aşığın aklı.

Düzd-i nigāhı nehb itdi ‘aqlım
Zencīr-i zülf-i çekdi kemende

‘aql u dil:

1. ‘aql u dil:-i, -m, -ı

Tahmis 2

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Akl ve gönül. || sevgilinin hileyle aşığın gönlünü saçına bağlaması.

Muḳābil kimdürür bilsem ‘aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi tār-ı gīsūya

2. ‘aql u dil:

Müseddes 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Akl ve gönül || aşığın aklı ve gönlü.

Görün ol fitne-engīzi ki cevlan eyler
‘Aql u dil mülkini yağmāya hezār kan eyler

‘aql-ı kāsib:

1. ‘aql-ı kāsib:

Tarih 3

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Akıllı, kazanılmış akıl.

Hibedür zātına envā‘-i ma‘ārif yoḥsa
Anı taḥṣīl idemez sa‘y ile ‘aql-ı kāsib

akrân:

1. akrânına:-ı, -n, -a

Tarih 4

Mısra: 21

Mevki, rütbe ve durumları birbirine uygun olanlar, emsal.

Fā‘ikdürür akrânına men‘ eylemez ihsânına
Rû-māl eden dāmânına çekmez cihānda ıztırāb

akşama dek:

1. akşama dek:

Gazel 109

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Akşama kadar.

Kimse bakmaz yüzüne şüh-i hezār-āşnânın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

‘aks-i ruh-ı yār:

1. ‘aks-i ruh-ı yār:-i

Gazel 22

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağının yansıması.

Var ise āyīne-i ‘ālem-nümā ancak budur
Gösterür ‘aks-i ruh-ı yārı yüzünde çün ḳadeḥ

al:-

1. almam:-ma, -m

Tahmis 4

Mısra: 21

İstemek, tercih etmek, tenezzül etmek.

Almam eger eylerse felek gencini iḳrāz
İtdi benim iḳdāmımı dildārdan ifrāz

2. almış:-mış

Tarih 2

Mısra: 19

(Bir şeyi) Kullanmak üzere tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

Zer-feşān-ı ḥāmesin almış ‘Uṭārid destine
Midḥat ü iḥsānını taḥrīre eyler ilticā

3. alur:-ur

Gazel 43

Mısra: 1

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Virmez mezāda gönlümi cānān alur şatar
Ol müşterāyı cevri ile ḥübān alur şatar

4. alur:-ur

Gazel 43

Mısra: 2

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Virmez mezāda gönlümi cānān alur şatar
Ol müşterāyı cevri ile ḥübān alur şatar

5. alur:-ur

Gazel 43

Mısra: 4

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Müşg-i Ḥoten ki bād-ı şabā cāy-gāhıdur
Şubḥ u mesāda zülf-i perīşān alur şatar

6. alur:-ur

Gazel 43

Mısra: 6

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Ḳurb-ı nigāh-ı nāza ḳarīn olma luṭf ḳıl
Ol fitne-cū hezār ḡulāmān alur şatar

7. **alur:-ur**

Gazel 43

Mısra: 8

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Olma firifte dehr-i denīniñ revācına
Açmış öñünde hīleye dükkān alur şatar

8. **alur:-ur**

Gazel 43

Mısra: 10

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Virme metā‘-ı vaşlını ḳadrini bilmeze
Sūḳ-ı hünerde Ḳurrem-i ḡandān alur şatar

al:

1. **alup:-up**

Gazel 85

Mısra: 1

Almak ll elde etmek.

Ḳaşd-ı cān ḡamze-i ser-tīz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engīz ne alup ne virecek

2. **alup:-up**

Gazel 85

Mısra: 2

Almak ll elde etmek.

Ḳaşd-ı cān ḡamze-i ser-tīz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engīz ne alup ne virecek

3. **alup:-up**

Gazel 85

Mısra: 4

Almak ll elde etmek.

Bū getürmezse eger zūlf-i dil-ārāmızdan
Esüp ol bād-ı seḡer-hīz ne alup ne virecek

4. **alup:-up**

Gazel 85

Mısra: 6

Almak ll elde etmek.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kāse-i leb-rīz ne alup ne virecek

5. **alup:-up**

Gazel 85

Mısra: 10

Almak ll elde etmek.

Nigeh-i mest dil-i Ḳurremi itmişken esīr
Çıkup ol zūlf-i dil-āvīz ne alup ne virecek

6. **alur:-ur**

Gazel 25

Mısra: 9

Almak ll Ele geçirmek.

Sūz-nāk-i dil-i Ḳurremden alur evrengin
Mest-i nāz-ı mey olan dilber-i cān-gāh meded

7. **alup:-up**

Gazel 64

Mısra: 1

Almak ll Ele geçirmek.

Alup dil mürḡını bir yār-i meh-veş
Beni āvāre itdi hem belā-keş

8. **alup:-up**

Gazel 85

Mısra: 8

Almak ll Ele geçirmek.

Dil ki şayyād-ı ser-i zūlfine çün oldı şikār
Çeşm-i ḳattāle-i ḡūn-rīz ne alup ne virecek

9. **alma:-ma**

Gazel 3

Mısra: 1

Almak || ah almak.

Gel güzel alma benim āhım dimez miydım saña
Luṭf ḳıl ‘uşşāḳıña şāhım dimez miydım saña

10. **alsun:**

Gazel 106

Mısra: 2

Almak || sevgilinin kokusunu almak.

Rūyuñı görsün seniñ bir māh-i tābān isteyen
Būyuñı alsun şehim ol gül ü reyḡān isteyen

11. **alur:-ur**

Gazel 108

Mısra: 9

Almak || öğüt almak.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ ‘āḳil
Ḳurrem gibi dīvāne-i münḳād olamazsın

12. **āl:**

Gazel 117

Mısra: 6

Kırmızı || sevgilinin yanağı.

Bezm-i ‘ayş ü şafāda dildārıñ
Bādeden rüyı āl idi bu ḡice

13. **aldı:-dı**

Gazel 123

Mısra: 1

Almak, benzemek || gülün rengini sevgilinin yüzünden aldığı vurgulanmıştır.

Gül yüzünden aldı cānā böyle ra‘nālanmağı
Ḳaddiñe nisbetle buldı ḡonca zībālanmağı

14. **almış:**

Gazel 11

Mısra: 5

Almak || ağzına almak.

Zülf-i 'anber-büy-i pîç-pîçini almış ağzına
Şaydığı tül-i emel 'uşşâk katlinden dilâ

âl yanağ:

1. âl yanağ:-ıñ, -da

Gazel 83

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kırmızı yanak || sevgilinin yanağı.

'Andelîbân-ı şehir-ñiz yatağıñda seniñ
Belli gül kokusu var âl yanağıñda seniñ

a 'lâ:

1. a 'lâ:

Gazel 91

Mısra: 8

Çok şerefli, pek yüce, aziz.

Hâşılı 'âşık-ı zârıñ gamı mañbûb olmuş
Bundan a 'lâ dañi ser-mâyeli kârı n'ideyim

2. a 'lâ:

Gazel 99

Mısra: 6

Çok şerefli, pek yüce, aziz.

'Ayn-ı Kevser mi disem la 'liñe ya çeşme-i cân
Âb-ı hayvân mı aña dañi a 'lâ mı disem

'alâmet ol:

1. 'alâmet ol: -ur

Gazel 35

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Belirti olmak.

Harîk-ı âteş-i eşvâk olanlar bellidür yüzden
Derûn-ı sûzına düzd-i şîfat 'alâmet olur

âlâm-ı gül:

1. âlâm-ı gül:

Gazel 89

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gülün elem ve acıları.

Câm-ı 'işretle müzeyyen olsa hengâm-ı bahâr
Halka-i bezm-i çemen dilde kımaz âlâm-ı gül

aldar:

1. aldar:

Gazel 45

Mısra: 4

Kandırmak, aldatmak || dünyanın insanı aldatması.

Şâyî ' -i şüret itme begim sen bu 'âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamânedür

'âlem:

1. 'âlemde:-de

Gazel 11

Mısra: 10

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Kilk-i şî'r-i 'câza Hürrem pek de virme ruhşatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

2. 'âlemde:-de

Gazel 65

Mısra: 8

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Baña ol yâr yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı 'âlemde bu âteş âteş

3. 'âlemde:-de

Gazel 69

Mısra: 2

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Ser-âver oldı ruh-ı yârdan çü şîrîn haññ
Bu hüsn-i haññ ile 'âlemde oldı rengin haññ

4. 'âlemde:-de

Gazel 74

Mısra: 8

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred haste-ñâl
Hicr-i rüyundan tolu 'âlemde nâlân her taraf

5. 'âlem:

Gazel 77

Mısra: 3

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Virselers çeşmime bir zerre degildür 'âlem
Sevdigiyle kişi bir yerde karar olmayacak

6. 'âlem:

Gazel 84

Mısra: 5

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Mürğ-i şeh-bâz-ı diliñ 'âlem iken cevân-gehi
Nidelüm üftâde-i tıfl-ı zamânuz şimdilik

7. 'âlemde:-de

Gazel 106

Mısra: 6

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Sensin ey 'âlem tabîbi cümleye sultân-ı hak
Pâyine sürsün yüzün 'âlemde dermân isteyen

8. 'âlemde:-de

Gazel 119

Mısra: 11

Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Mîr-i sühan olurduñ 'âlemde
Okudaydım seni kucagımda

9. 'âlemde:-de

Gazel 126

- Mısra: 3
Alem, dünya, cihan, kainat, evren.
- Kımyā-yı hāliş isterseñ eger ‘ālemde sen
Ḥāk-i rāh-ı dilberi cem‘ eyle kim iksīr gibi
10. ‘ālem:
Murabba 1
Mısra: 21
Alem, dünya, cihan, kainat, evren.
- Kurudu yer yüzü kaht oldu ‘ālem
Eder cümle halāyık zār ü mātem
11. ‘ālemlere:-ler, -e
Tahmis 2
Mısra: 17
Alem, dünya, cihan, kainat, evren.
- Anıñ şevkiyle oldum ben daḥi ‘ālemlere berbād
Zamānıñ bī-vefāsından gönüller itmede feryād
12. ‘alemdür:-dür
Gazel 29
Mısra: 2
Alāmet, nişan, işaret; sancak, bayrak.
- Serdārı biñ hezārıñ şimdi o gönca-femdür
İklīm-i ‘aşka çekdi cānā tūḡı ‘alemdür
13. ‘ālemi:-i
Gazel 22
Mısra: 6
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Bir oyun-bāz çengī tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar ‘ālemi maymūn kadeḥ
14. ‘āleme:-e
Gazel 40
Mısra: 6
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.

- Fi‘l-meşel berdü‘l-‘acūze hicriñ ile ol rakīb
‘Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür
15. ‘ālem:
Gazel 42
Mısra: 4
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Reftār iderse ‘ayn-ı kıyāmet bedīd olur
‘Ālem ḥarāba vardı o ḥālā yerindedür
16. ‘āleme:-e
Gazel 45
Mısra: 3
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Şāyī‘-i şüret itme begim sen bu ‘āleme
Mekr ü füsūn ile seni aldar zamānedür
17. ‘ālem:
Gazel 106
Mısra: 5
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Sensin ey ‘ālem ṭabībi cümleye sultān-ı ḥāk
Pāyiñe sürsün yüzün ‘ālemde dermān isteyen
18. ‘ālemde:-de
Gazel 113
Mısra: 6
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- İncitme ‘āşıkānı ey şeh-süvār-ı ‘ālem
‘Ālemde rāḥat olmaz şehlerde renc olunca
19. ‘ālem:
Gazel 121
Mısra: 7
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Cemāl pertevi nūrından oldu ‘ālem tāb
Refī‘-i zulm ü ceḥālet Muḥammed-i ‘Arabī

20. ‘ālem:
Tahmis 5
Mısra: 10
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Āşık-ı nā-dīde-kām ḥasret-keş-i zevk-i vişāl
Bir muḥib dostuz ki ‘ālem dir bize maḥbūb-ı dost
21. ‘ālem:
Tarih 3
Mısra: 23
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Çekilür dergeh-i ‘ulyāsına ‘ālem şaf şaf
Keh-rübā-yı keremi oldu cānı cāzib
22. ‘āleme:-e
Tarih 3
Mısra: 13
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Vüzerāsiyle virüp ‘āleme der-ḥüsn nizām
Eyledi emr-i ‘ibāda o zevātı ḥāsib
23. ‘ālem:
Tarih 4
Mısra: 27
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- ‘Ahdinde ‘ālem şādumān ehl-i dilān u şā‘irān
Vasfin ederler her zamān dünyāda cümle şeyh ü şāb
24. ‘ālemi:-i
Tarih 4
Mısra: 15
Alem, dünya, cihan. II Halk, herkes.
- Takdīs kıldı ‘ālemi emsāl içinde eslemi
Buldu vezīr-i a‘zamı bir āsaf-ı ‘ālī-cenāb
- ‘ālem eyle:**
1. ‘ālem eyle:-(y)e, -lüm
Gazel 98

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Eğlence düzenlemek II neşelenmek, mutlu olmak.

Sâkiyâ gel gidelüm cām-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahın-ı çemende 'âlem

'âlem mülki:

1. 'âlem mülki:-n, -i

Gazel 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Dünya malı.

Virselers Hürrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ cāhım dimez miydim saña

'âlemcesine:

1. 'âlemcesine:

Tahmis 3

Mısra: 1

Eğlence, alem yapar gibi || şarap içip kendinden geçmek.

Getür 'işret-gehi sâkî yine 'âlemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

'âlem-i fânî:

1. 'âlem-i fânî:-de

Gazel 40

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gelip geçici âlem, dünya.

Medh-i hüsn-i dil-rübâyı 'aşık-ı şürîdeye
Ey dirîğ kim 'âlem-i fânîde ol ferd söyledür

'âlem-i hâk:

1. 'âlem-i hâk:-de

Tarih 4

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Toprak alevi. II Yeryüzü.

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

'âlem-i lâhût:

1. 'âlem-i lâhût:

Tahmis 5

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Allah'ın zâtına mahsus olan ilk ve en yüce âlem.

'Âlem-i lâhûtdan olmuş çü 'aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir'at-i taşvîrde anıñçün rû-nümâ

'âlî:

1. 'âlî:

Tarih 3

Mısra: 15

Değeri yüksek, şerefli.

Siyyemâ 'âlî himem Hazret-i Gâlib Paşa
Nâ'il-i fazl u hüner şâhib-i rây-i şâ'ib

'âlî güher:

1. 'âlî güher:-i, -m

Gazel 78

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yüce, ulu cevher.

Şarf itmege hâk-i rehiñe sîm ü zerim yok
Dür-dâne-i eşkim gibi 'âlî güherim yok

'âlî-câh:

1. 'âlî-câh:

Tarih 2

Mısra: 62

Yüce makamlı, yüksek mevkili.

Ser-firâz-ı ehl-i 'irfândur o 'âlî-menkâbet
Rütbe-i vâlâ ile bulsa 'aceb mi 'âlî-câh

'âlim:

1. 'âlim:

Tarih 4

Mısra: 20

Âlim, ilim sahibi, bilgin, bilen, bilgisi dahilinde olan.

Fazl u hünerde bî-nazîr dâniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'âlim ü hem de vezîr dâd-ı Hudâ bî-iktisâb

'âlim ol:

1. 'âlim ol:-ur

Gazel 31

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İlim sahibi olmak, bilgili olmak; bilmek.

İktibâs it haţ-ı ruhsâr mesâ'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'âlim olur fâzıl olur

'âlî-makâm:

1. 'âlî-makâm:

Mesnevi 1

Mısra: 10

Makamı yüce, yüce makamlı.

Daği îmânîñ sıfâtı altıdur
Ol edâsıyla anıñ 'âlî-makâm

'âlî-menkâbet:

1. 'âlî-menkâbet:

Tarih 2

Mısra: 61

Hakkında şerefli menkıbeler anlatılan.

Ser-fîrâz-ı ehl-i 'irfândur o 'âlî-menkâbet
Rûtbe-i vâlâ ile bulsa 'aceb mi 'âlî-câh

'âlim-i pür-râz:

1. 'âlim-i pür-râz:

Gazel 19

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gizli sırlarla dolu Alim.

Hâlet-i 'aşkî kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı degil 'âlim-i pür-râz ile bahş

allâh:

1. allâhım:-ım

Gazel 3

Mısra: 4

Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık.

Cevr-i bisyârîñ görüp nuşh eyledikce cā-be-cā
Râzî olmaz buña Allâhım dimez miydîm saña

2. allâh:

Müfret 3

Mısra: 2

Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık.

Âteş kenârı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allâh bilür ki kış gününün lâle-zâridur

altı:

1. altı:

Mesnevi 1

Mısra: 22

"Altı" sayı sıfatı.

On iki oldu namâzîñ şartları
Taşradur altı içinde altı tām

2. altı:

Mesnevi 1

Mısra: 22

"Altı" sayı sıfatı.

On iki oldu namâzîñ şartları
Taşradur altı içinde altı tām

3. altıdur:-dur

Mesnevi 1

Mısra: 9

"Altı" sayı sıfatı.

Daği imânîñ şıfâtı altıdur
Ol edâsıyla anıñ 'âlî-makâm

âlûde:

1. âlûde:

Gazel 65

Mısra: 6

Bulaşmış, karışmış, karışık, kirlî.

Rû-nümâdur olıcağ 'ârız-ı pâkinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile âlûde müşevveş âteş

âmac-gîr ol:

1. âmac-gîr ol:-a

Tarih 2

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Nişan tahtasını tutturana olmak.

Dilerim ki tîr-i da' vâtım ola âmac-gîr
Raḥne-dâr-ı tîğ-i ḡam olmaya taḡ'ı dâ'imâ

amân:

1. amân:

Gazel 79

Mısra: 6

"Sakın, sakın ha" anlamında kullanılan bir söz.

Dalgınlık ile bezme duhûl eylese zâhid
Gösterme amân sûretini vur ana yak yık

2. amân:

Gazel 56

Mısra: 2

Aman, imdat, medet, yardım dileği.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzölmüşdür

âmentü bi'llâh:

1. âmentü bi'llâh:

Mesnevi 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Âmentü duası || İman esaslarına olan inancı belirten bir dua, "Âmentü" duası.

Ya'nî kim âmentü bi'llâh lafzını
Âḥire varınca oku kıl tamâm

ammâ:

1. ammâ:

Gazel 59

Mısra: 5

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

2. ammâ:

Gazel 61

Mısra: 10

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Güftârımızîñ hûş şımâḡ içre yeri var
Ḥurrem-dilüz ammâ yine nâ-çîz gedâyuz

3. ammâ:

Gazel 76

Mısra: 3

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Hezārān ‘āşıkñ var gerçi ammā
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

4. ammā:

Gazel 84

Mısra: 9

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Hürremüz ammā ki vaşl-ı yārdan āzādeyüz
Gam beyābānında bir günā ‘ayānuz şimdilik

5. ammā:

Tahmis 4

Mısra: 12

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Vaşlñ hevesi birle cihān içre ki neşkız
Ammā ki ‘adū semtine bī-gāne-i zeşkız

6. ammā:

Tahmis 5

Mısra: 18

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

Nev-nihāl-i vuşlatñla dīde pūr-hvāb olmadı
Çok faşillar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

7. ammā:

Tarih 1

Mısra: 40

"Ama, fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

İtme itnāb-ı sūhan birle şudā ‘īrāşın
Çünkü Hürrem-dil olup medhine düşdün ammā

aña:

1. aña:

Gazel 13

Mısra: 14

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Daḥi vaşfında Hürrem diḡkat eyle
Ki lāzımdır aña çok fikr-i şā’ib

2. aña:

Gazel 17

Mısra: 10

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Cemālñ muşhafından açdı Hürrem
Vişālñ geldi aña fāl-i ḥikmet

3. aña:

Gazel 23

Mısra: 6

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Sīnemde lāle gibi göyündükde dāḡlar
Cellād-ı gamzeñ aña açıpdur nice ceraḥ

4. aña:

Gazel 33

Mısra: 14

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazın
Eyleseñ Hürrem recā itmez aña te’şīrler

5. aña:

Gazel 42

Mısra: 2

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Ebrüy u zülñ ü çeşm ser-ā-pā yerindedür
‘Uşşāk iderse aña müdārā yerindedür

6. aña:

Gazel 49

Mısra: 8

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

İşitdim meclis-i rindānda zülfiniñ evşāfın
Aña bir ‘āşık-ı dīvāneniñ zencīrdür dirler

7. aña:

Gazel 62

Mısra: 2

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Künc-i hicrānda dil ḥayli zamāndur me’nūs
Nuḡl-i cām-ı mey ile vir aña la’liñden būs

8. aña:

Gazel 62

Mısra: 8

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Kākül-i dil-zede cebheñde perīşān olmuş
Zülñ-i şīriniñ aña virse ‘aceb midür sūs

9. aña:

Gazel 63

Mısra: 2

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Vuşlatñ olmuşken ey maḥbūb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā’ir efendimden nefes

10. ana:

Gazel 79

Mısra: 6

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Dalgınlık ile bezme duḥül eylese zāhid
Gösterme amān süretini vur ana yak yık

11. ana:

Gazel 79

Mısra: 8

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali.

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet
Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fik

12. **aña:**

Gazel 99

Mısra: 4

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

Kurs-ı nâzûk mi disem hâliñe ya hâbbü'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

13. **aña:**

Gazel 99

Mısra: 6

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

'Ayn-ı Kevşer mi disem la'liñe ya çeşme-i cân
Âb-ı hayvân mı aña dañi a'lâ mı disem

14. **aña:**

Gazel 99

Mısra: 12

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

Kulle-i müşg-i Hoten mi ne disem kâkülüne
Şeş-per-i 'aşk mı aña nağş-ı çelîpâ mı disem

15. **aña:**

Gazel 116

Mısra: 6

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zâhid-i dün
Açmasun ağzın aña sır kıla mübhemcesine

16. **aña:**

Gazel 123

Mısra: 10

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

Âsitân-ı hâzretiñ bir bendesi Hürrem nizâr
Eyleme şâhım aña rahm eyle dârâlanmağı

'anber-feşân:

1. **'anber-feşân:**

Gazel 29

Mısra: 7

Amber saçan, güzel koku saçan II Sevgilinin misk kokusu saçan zülfü.

'Anber-feşân olunca kâkülleri ruğında
Ruhsâr cennet oldu mişli anıñ iremdür

'anber-i hindü:

1. **'anber-i hindü:**

Gazel 93

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Mis kokulu ben. || sevgilinin beni

Görüp ruhsârın üzre hâl-i müşginiñ eyâ dilber
Konulmuş âteş üzre 'anber-i Hindü kıyâs itdim

'anber-i sârâ:

1. **'anber-i sârâ:**

Gazel 99

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Halis, saf, katıksız koku || sevgilinin beninin kokusu.

Kurs-ı nâzûk mi disem hâliñe ya hâbbü'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

'anber-şiken-i zülf-i dil-âvîz:

1. **'anber-şiken-i zülf-i dil-âvîz:-iñ**

Gazel 39

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönlü cezbeden amber saçan saçlar || sevgilinin saçları.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-âvîziñ içündür
Her bād-ı şehër-hîz o sevdâ ile oynar

ancağ:

1. **ancağ:**

Gazel 2

Mısra: 6

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Bendeñe rahm eyle ey şâh-ı cihân-dârım didim
Hışm ile bakdı hemân ancağ budur ikrâm baña

2. **ancağ:**

Gazel 18

Mısra: 1

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Cânâ rızâ-yı kalbiñ ancağ vefâya bâ'is
Âşık ne eyler ise olur cefâya bâ'is

3. **ancağ:**

Gazel 22

Mısra: 7

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Var ise âyine-i 'âlem-nümâ ancağ budur
Gösterür 'aks-i ruğ-ı yâri yüzünde çün kadeh

4. **ancağ:**

Gazel 33

Mısra: 8

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Eyledim bāğ-ı vişâliñde gumümü mündefi'
Şerbet-i vaşlıñdur ancağ bâ'is-i teşkîrler

5. **ancağ:**

Gazel 63

Mısra: 8

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Devlet ü māl ü menāl olmaz kuyūd-ı 'āşıkān
Āsitān-ı yārdur ancak dil-i pür-zāra bes

6. **ancağ:**

Gazel 81

Mısra: 3

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Saňa lāyıkdur ancak dil-rübālık
Gönül kabmağda sensin cüst ü çālāk

7. **ancağ:**

Gazel 96

Mısra: 4

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Gel kazā-yı 'aşka nūş-ı hāmır-ı bākī eylegil
Ber-humār olmakdur ancak ey gönül encām-ı cām

8. **ancağ:**

Mesnevi 1

Mısra: 40

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Bir du 'ā-i hayra olmakdur sebab
Hurreme ancak budur aşl-ı merām

9. **ancağ:**

Tarih 1

Mısra: 37

"Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

Zātına münhaşır envā'-i ma'ārif ancak
Cānib-i Hāzret-i Bārīden olup luṭf u 'atā

andan:

1. **andan:**

Gazel 101

Mısra: 4

"O" Ondan kişi zamiri.

Vechiñ üzre görüp haṭ u ḥālın
İktibās itdim andan 'aşk dersin

andelib:

1. **'andelib:**

Gazel 54

Mısra: 2

Bülbül. II Âşk.

Hālimi ol dilber-i nîk-ḥū bilür bilmezlenür
'Andelib ḥālın gül-i hoş-bū bilür bilmezlenür

2. **'andelibüz:-üz**

Gazel 60

Mısra: 2

Bülbül. II Âşk.

Çün temāşā-yı 'izār-ı yārdur eglencemiz
'Andelibüz bir gül-i bî-ḥārdur eglencemiz

3. **'andelibi:-i**

Gazel 92

Mısra: 2

Bülbül. II Âşk.

Gel berü şahın-ı çemenzārda cevlan idelüm
'Andelibi daḥi dem-beste vü hayrān idelüm

andelib eyle:

1. **'andelib eyle:**

Gazel 90

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbül yap || sözlerin bülbül sözleri olsun.

Âşık iseñ ey gönül āh eyle yem-veş cūş kıl
'Andelib eyle zebānıñ nāleñi beyguş kıl

'andelibān:

1. **'andelibān:**

Gazel 68

Mısra: 6

Bülbüller. || aşıklar.

Gülsitān-ı vaşdan bir berg-i sebz olmaz hayāl
'Andelibān itdi şubḥ u şām gül-i ḥandāna 'arz

2. **'andelibān:**

Gazel 119

Mısra: 16

Bülbüller. || aşıklar.

Firkat-i yār-i gül- 'izārımla
'Andelibān edāsı rāğimda

3. **'andelibān:**

Gazel 125

Mısra: 5

Bülbüller. || aşıklar.

'Andelibān n'ola efgān ider ise her ān
Çemen-i mevsim-i ḥaḍrā-yı gülistān geldi

'andelibān-ı seher-hiz:

1. **'andelibān-ı seher-hiz:**

Gazel 83

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sabahın erken saatlerinde uyanan, erkenci bülbüller.

'Andelibān-ı seher-hiz yatağında seniñ
Belli gül kokusu var āl yanağında seniñ

'andelib-i dil:

1. **'andelib-i dil:**

Gazel 20

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül bülbulü. || aşkın gönlü.

‘Andelîb-i dil firâkıñ çekmede
Ey gül-i ruhsâr ez-hâr el-gıyâs

‘andelîb-i gülşen:

1. ‘andelîb-i gülşen:-i

Gazel 40

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gül bahçesinin bülbulü || aşık.

‘Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
‘Âşık-ı üftâdeyi ‘aşk ağladur derd söyledür

2. ‘andelîb-i gülşen:-i

Gazel 40

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gül bahçesinin bülbulü || aşık.

Ğam degildür Hürremâ efgân idersin yâr için
‘Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

anı:

1. anı:

Gazel 49

Mısra: 2

" O" III. tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

O şûhuñ çeşm-i bâzını ‘aceb teşhîrdür dirler
Anı Hârût ile Mârût gibi te’sîrdür dirler

2. anı:

Gazel 81

Mısra: 10

" O" III. tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Eşigin me’men-i şâhib-nazardur
Anı Hürrem niçe terk ide hâşâk

3. anı:

Gazel 104

Mısra: 4

" O" III. tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taqbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

4. anı:

Tarih 3

Mısra: 22

" O" III. tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Hibedür zâtına envâ’-i ma’ârif yoḥsa
Anı taḥşîl idemez sa’y ile ‘aql-ı kâsib

anıñ:

1. anıñ:

Gazel 2

Mısra: 7

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Zülfine her-gîz qarîn olmaz bu dil mürğü anıñ
Bir ‘aceb sayyâddur ḳurdı bu gün bir dâm baña

2. anıñ:

Gazel 29

Mısra: 8

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

‘Anber-feşân olunca kâkülleri ruḥında
Ruḥsâr cennet oldı mişli anıñ iremdür

3. anıñ:

Gazel 49

Mısra: 9

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Bulanlar derdine em didiler kimyâ gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hürremâ iksîrdür dirler

4. anıñ:

Gazel 65

Mısra: 5

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Rû-nümâdur olıcaḳ ‘arız-ı pâkinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile âlûde müşevveş âteş

5. anıñ:

Gazel 65

Mısra: 10

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Âteşî bir güzele virdi yine dil Hürrem
Çıkar âhından anıñ böyle keş-â-keş âteş

6. anıñ:

Gazel 86

Mısra: 10

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Ol şefî bu Hürrem-i bî-çäreye yevmü’t-tenâd
Bâr-i ‘isyânla anıñ ḳaddi dü-tâdur yâ Resûl

7. anıñ:

Gazel 121

Mısra: 13

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Pür eyle ḳalbini ḥubb-i Muḥammed ile anıñ
Be-‘aşḳ-ı baḥr-i ‘inâyet Muḥammed-i ‘Arabî

8. anıñ:

Mesnevi 1

Mısra: 10

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Daḥî îmânıñ sıfâtı altıdur
Ol edâsıyla anıñ ‘âlî-maḳâm

9. anıñ:

Müfret 7

Mısra: 2

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

10. **anî:**

Tahmis 2

Mısra: 17

" O" üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hali.

Anî şevkiyle oldum ben dahi 'âlemlere berbâd
Zamânî bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

anî:

1. **anî:**

Gazel 49

Mısra: 4

Onun için, bu sebepten dolayı.

Siyâh tırraların etrafına taşıtmış ol âfet
Anî rüyine zulmetde bir tenvîrdür dirler

2. **anî:**

Gazel 53

Mısra: 8

Onun için, bu sebepten dolayı.

Tuışdurdun cihânı ser-te-ser şem'-i cemâlînden
Anî cümle 'âlem 'aşk ile nâlân-ı âteşdür

3. **anî:**

Gazel 56

Mısra: 8

Onun için, bu sebepten dolayı.

Müsellemdür nizâm-ı âlem olmaz ittihâd üzre
Anî sâz-ı mutrib gâh ber-câ gâh bozulmuşdur

4. **anî:**

Gazel 64

Mısra: 10

Onun için, bu sebepten dolayı.

Lebi vaşından itdiñ Hürrem işrâb
Anî oldu böyle nazm-ı dil-keş

5. **anî:**

Tahmis 5

Mısra: 32

Onun için, bu sebepten dolayı.

'Âlem-i lâhûtdan olmuş çü 'aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir'at-i taşvîrde anî rû-nümâ

anî:

1. **anî:**

Murabba 2

Mısra: 12

Anlamak, bilmek, kavramak, idrak etmek || dünyayı
anlamayan aşıklar.

Sâkî-i gül-çehrenî destinde hem peymaneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hiç anî dünyâ nedür

anî:

1. **anî:**

Gazel 97

Mısra: 1

Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

Gönül cemâl-i yâre mübtelâ ki anîdamam
'Aşası baña o şûhuñ sezâ ki anîdamam

2. **anî:**

Gazel 97

Mısra: 2

Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

Gönül cemâl-i yâre mübtelâ ki anîdamam
'Aşası baña o şûhuñ sezâ ki anîdamam

3. **anî:**

Gazel 97

Mısra: 4

Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

Rakîb-i rû-siyehîñ bir kelâmın eyleme güş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķâ ki anîdamam

4. **anî:**

Gazel 97

Mısra: 6

Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

Didim bu derdime hiç bir devâ olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devâ ki anîdamam

5. **anî:**

Gazel 97

Mısra: 8

Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

Görüp cemâl-i dil-pesendiñi begim gönülüm
Gezer cününü olup her yaña ki anîdamam

6. **anî:**

Gazel 97

Mısra: 10

Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

Kerem iderseñ eger Hürrem-i bî-çâreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki anîdamam

ârâm:

1. **ârâm:**

Gazel 2

Mısra: 1

Durma, dinlenme, rahat, huzur.

Bezme per açdı gönül mürğî didi ârâm baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâkî-i gül-fâm baña

2. **ârâm:**

Gazel 104

Mısra: 2

Durma, dinlenme, rahat, huzur.

Ruğlarıñ kim lâleye teşbîh ider gül-fâm iken
Lebleriñ bezminde cânâ mey içem ârâm iken

ārām eyle:

1. ārām eyle:-di, -ñ

Gazel 82

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Durmak, beklemek, dinlenmek.

Cür‘a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestāneye
Hānķāh-ı ‘ayşda bir gıce ārām eylediñ

2. ārām eyle:

Gazel 82

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Durup dinlenmek, nefeslenmek, rahat, huzur bulmak.

Cür‘a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestāneye
Hānķāh-ı ‘ayşda bir gıce ārām eylediñ

ārām-geh:

1. ārām-gehiñ:-in

Gazel 34

Mısra: 9

Durulan, oturan, ikamet edilen yer.

Hāne-i vefķāķ ola ārām-gehiñ ey vefķ-ı cān
Cān atasın her zamān teşķire sen benden beter

‘arāz:

1. ‘arāzıdur:-dur

Gazel 47

Mısra: 2

Gelip geçici || aşığın gelip geçici olmayan aşkı.

Bu ‘aşķ baña mevhibe-i lem-yezelīdür
Şanmañ ki ‘arāzıdur bu ezelden ezeliñdür

arāzī vü semā:

1. arāzī vü semā:

Tarih 1

Mısra: 44

Kelime Tipi: -

Yer ve gök.

Ķılmaya pertev-i zāt-ı himemin Hāķ zā’il
Şābit olduķca nücüm ile arāzī vü semā

‘arif:

1. ‘arife:-e

Tahmis 4

Mısra: 20

Ālim, bilgin, irfan sahibi, seçkin kul.

Keşf eylemeziz rāzımızı gerçi fużulī
Hem-şoĶbet ola ‘arife nā-dān ne belādur

‘arif ol:

1. ‘arif ol:-dı

Tarih 3

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ālim, bilgin, marifet ehli kimse.

Şems-i iclāl ziyā-baĶş olıcak āfāķa
Oldı fermān-dih hep ehl-i ma‘arif ‘arif

aristo:

1. aristo:

Gazel 55

Mısra: 9

Yunan filozofu, akıl, hikmet ve doğrunun sembolü.

Aristo görse ta‘birāt-ı hikmet-perverin cāndan
Der-i lutfunda bir sā’il olup eylerdi cer cer cer

aristo-‘akl:

1. aristo-‘akl:

Tarih 2

Mısra: 47

Aristo akıllı || Aristo gibi akıllı olan Kethüda.

Ol Aristo-‘akl ü ol Soķrāt u Cālīnūs-ţab‘
Eyledi tedbīr ü tanzīm-i umūra ibtidā

‘arız:

1. ‘arızında:-ın, -da

Gazel 38

Mısra: 5

Yanak II sevgilinin yanağı.

‘Arızında görinen ol dūrler
Gül-i aĶmerde şanki şebnemdir

‘arız-ı dil-cū-yı murād:

1. ‘arız-ı dil-cū-yı murād:-ı

Nazm 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin gönlü cezbeden yüzünün muradı.

Göster bana ol ‘arız-ı dil-cū-yı murādı
Ahvālīmı kesretle tebāh eyleme yā Rab

‘arız-ı handān:

1. ‘arız-ı handān:-ı, -n, -a

Gazel 99

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Yanağındaki gülümseme mutluluk. || sevgilinin yanağı.

Ne disem ‘arız-ı handānına Hurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya Ķad-i ĥūrā mı disem

‘arız-ı maĶsūs:

1. ‘arız-ı maĶsūs:-dur

Gazel 30

Mısra: 1

Kelime Tipi: -
Kendine has yanağı || sevgilinin yanağı.

Mütellā zülfüñ içre ‘arız-ı maḥsūs gül-gündür
Belī taṣvīr-i bāl-i zīver-i ṭāvūs gül-gündür

‘arız-ı pāk:

1. ‘arız-ı pāk:-iñ

Gazel 100

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Temiz yanak. II Sevgilinin temiz yanağı.

Varaḳ-ı verd üzere ‘arız-ı pākiñ vaṣfı
Eşer-i ḥāme-i ‘irfān ile menḳuş olsun

2. ‘arız-ı pākin:-i, -n, -de

Gazel 65

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Temiz yanak || sevgilinin yanağı.

Rū-nümādur olıcaḳ ‘arız-ı pākinde anıñ
Naḥvet ü cevır ile ālūde müşevveş āteş

art:

1. artsa:-sa

Gazel 95

Mısra: 6

*Belli bir ölçünün üstüne çıkmak, yükselmek || aşığın
rütbesinin artması.*

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāh-ı ‘aşıḳān
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pāye n’eyleyim

‘arż:

1. ‘arż:

Gazel 68

Mısra: 4

Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

Güşe-i fırḳatde gitdikce zebūn oldum ḳatı
Eyleyin yārān beni luṭf eyleyüp cānāna ‘arż

2. ‘arż:

Gazel 68

Mısra: 8

Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

Bir nigāh-ı āşināyile beni itdi ḥarāb
Vireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna ‘arż

‘arż eyle:

1. ‘arż eyle:-r

Gazel 68

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Sunmak, göstermek, takdim etmek.

Eyledikce ḥāl-i pūr-zārım şeh-i devrāna ‘arż
‘Arż-ı ḥālim diñlemez eyler beni hicrāna ‘arż

2. ‘arż eyle:

Gazel 68

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Sunmak, bildirmek.

Eyledikce ḥāl-i pūr-zārım şeh-i devrāna ‘arż
‘Arż-ı ḥālim diñlemez eyler beni hicrāna ‘arż

‘arż id:

1. ‘arż id:-er

Gazel 22

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dilemek, istemek.

‘Arż ider rüyın ḥarābāt içre çün gül-gün ḳadeḥ
Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün ḳadeḥ

2. ‘arż id:-er, -sen

Gazel 68

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Dilemek, istemek.

‘Arż idersen bār-gāh-ı Hażrete ‘arż it müdām
İtme Ḥurrem yok yere ḥāl-i diliñ yārāna ‘arż

3. ‘arż id:-er

Gazel 115

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Dilemek, istemek.

Gülsitān geldüğün idüp peygām
‘Arż ider baña bir nigār gonca

‘arż it:

1. ‘arż it:

Gazel 68

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Arz etmek, sunmak.

‘Arż idersen bār-gāh-ı Hażrete ‘arż it müdām
İtme Ḥurrem yok yere ḥāl-i diliñ yārāna ‘arż

2. ‘arż it:-me

Gazel 68

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Söylemek, anlatmak, bildirmek

‘Arż idersen bār-gāh-ı Hażrete ‘arż it müdām
İtme Ḥurrem yok yere ḥāl-i diliñ yārāna ‘arż

3. ‘arż it:-me, -sün

Gazel 9

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Arz etmek, sunmak, söylemek.

‘Aşḳıñla yandı cān u göñül ḳalmadı eşer
‘Arż itmesün şem’ daḥi sūz (u) güdāz baña

4. 'arz it:-mek

Gazel 102

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Söylemek, anlatmak, bildirmek.

Yäre 'arz itmek diler hâl-i dil-i nâlanımı
Üstühânân şekl-i mişkâr oldığıyçün n'eylesün

5. 'arz it:-di

Gazel 68

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Anlatmak, bildirmek, bahsetmek.

Gülsitân-ı vaşldan bir berg-i sebz olmaz hayâl
'Andelîbân itdi şubh u şâm gül-i handâna 'arz

'arz-ı cemâl it:

1. 'arz-ı cemâl it:-me

Gazel 33

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Güzelliğini göstermek. II Sevgilinin kendi cemalini
aşıklara göstermesi.

Hüsnuñe gurre olup 'arz-ı cemâl itme begim
Âfet-i devrân olupdur cümleye teşhîrler

'arz-ı hâcât:

1. 'arz-ı hâcât:

Gazel 21

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İstekleri sunmak.|| Allaha dua etmek, istekleri sunmak.

Yüzüñ sür âsitân-yı yäre maşşûduñ olur hâşıl
O bâba 'arz-ı hâcât eyle Hürrem gayrı derden geç

arz-ı hâl:

1. arz-ı hâl:

Diğer 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hâlini arz etmek. Gönünün dileğini söylemek, içini
açmak.

Elim ermez yäre arz-ı hâl etsem
Yâr-i vefadârim nereddür şimdi

'arz-ı hâl:

1. 'arz-ı hâl:-im

Gazel 68

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hâlini arz etmek. Gönünün dileğini söylemek, içini
açmak.

Eyledikce hâl-i pür-zârım şeh-i devrâna 'arz
'Arz-ı hâlîm diñlemez eyler beni hicrâna 'arz

'arz-ı kemâl:

1. 'arz-ı kemâl:

Gazel 87

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bilgisini hünerini gösterme.

Geldi çemene 'arz-ı kemâl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş maşâl eyledi bülbül

arzû:

1. arzû:

Gazel 110

Mısra: 2

Arzu, istek, gönül meyli, dilek, heves.

Baňa 'aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bü gayğu
Şâm-ı firkatde dile vaşlıñ olupdur arzû

arzû-yı fikr ü hayâl:

1. arzû-yı fikr ü hayâl:-dür-im

Gazel 45

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Düşünce ve hayalin arzusu || aşğın arzuları.

Rûz u şebân hemîşe ruhuñ büsesi ile
Ârzû-yı fikr ü hayâlîm miyânedür

as:

1. aşar:

Tahmis 2

Mısra: 12

Asmak, iliştmek || sevgilinin saçına iliştmek.

Mukâbil kimdürür bilsem 'aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile 'aql u dilimi târ-ı gīsūya

āsaf-ı 'ālî-cenāb:

1. āsaf-ı 'ālî-cenāb:

Tarih 4

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Makamı yüce vezir.|| Vezir Mehmed Said Galip paşa.

Takdîs kıldı 'âlemi emsâl içinde eslemi
Buldu vezîr-i a'zamı bir āsaf-ı 'ālî-cenāb

āsār-ı cevır ü zulm:

1. āsār-ı cevır ü zulm:-den

Tarih 2

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Eziyet ve zulmün eseri, izleri.|| kethüda zamanında
kimsenin üzülmeyişini vurgulamak bağlamında
kullanılmıştır.

Olmadı āsār-ı cevır ü zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryād u nevā

āsār-ı ğam-girdār:

1. **āṣār-ı ğam-girdār:**

Tarih 2

Mısra: 79

Kelime Tipi: -

Sıkıntılı davranışın belirtisi. || kethüda zamanında sıkıntı, gam ve kederin olmaması bağlamında kullanılması.

Olmasun āṣār-ı ğam-girdār ile ṭab'ı terāḥ
Dā'imā bulsun secencel-veş dili ğamdan rehā

āṣık:

1. **āṣık:**

Gazel 18

Mısra: 2

'āṣık: Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

Cānā rızā-yı kalbiñ ancak vefāya bā'is
Āṣık ne eyler ise olur cefāya bā'is

2. **āṣıkānı:-an, -ı**

Gazel 18

Mısra: 5

'āṣık: Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

Men' itme āṣıkānı seyr eylesün cemālīñ
Olmuş iken cenābīñ māh-ı līkāya bā'is

āṣık:

1. **āṣıkā:-a**

Gazel 4

Mısra: 5

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Kim eylemiş bu 'āṣıkā cevri (ü) cefāy ol
Sen itme gel cefāy emān söylerim saña

2. **āṣıkım:-ım**

Gazel 11

Mısra: 2

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Hālet-i 'āṣıkīñ cānā cismim oldı būriyā
'Āṣıkım 'āṣıkīñda dā'im şanma şāhā bu riyā

3. **āṣık:**

Gazel 13

Mısra: 6

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Olursañ 'āṣık ol zāhid ko lāfi
İder 'āṣık olan kāt'-ı merātib

4. **āṣıklığa:-līg, -a**

Gazel 13

Mısra: 8

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Görüp bunca belāy derdi ey dil
Olursın yine 'āṣıklığa rāğib

5. **āṣıkā:-a**

Gazel 28

Mısra: 7

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Çeşm-i mestānīñda ey āhū feraḥ var 'āṣıkā
Kim didi cānā 'aceb nezzāre-i 'abher lezīz

6. **āṣıkına:-ı, -n, -a**

Gazel 29

Mısra: 3

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Cevri itdi 'āṣıkına vuşlat gününde cānān
Şāh-ı cihān olanıñ ḥulķı hemān keremdür

7. **āṣıklara:-lar, -a**

Gazel 33

Mısra: 4

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Eyleme yok yerlere üftādeñi bend-i belā
Eylesün mi hiç eşer 'āṣıklara ta'zīrler

8. **āṣık:**

Gazel 41

Mısra: 3

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Görse bir 'āṣık eger ḥüsn-i laṭīfīñ cānā
Şu gibi cānib-i vālāña dil ü cān aqıdur

9. **āṣıkına:-ın, -a**

Gazel 41

Mısra: 7

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Dāl-ḥançer gelüp ol 'āṣıkına tīg çekici
Zahm-ı hicrine devā ḥançer-i bürrān aqıdur

10. **āṣık:**

Gazel 46

Mısra: 1

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

'Āṣık mey-i la'liñ ile mestāneleriñdür
Maḥmūr-şıfat sākin-i mey-ḥāneleriñdür

11. **āṣık:**

Gazel 46

Mısra: 7

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Dil mürğını biñ cān ile iḥrāk ider 'āṣık
Şem'-i ruḥuña 'aşk ile pervāneleriñdür

12. **āṣıkları:-lar, -ı**

Gazel 46

Mısra: 4

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Sen tār-ı ser-i zülfüne bend eyle eyā māh
‘Āşıqları kim dünyede dīvānelerindür

13. ‘āşıka:-a

Gazel 51

Mısra: 2

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Niçe bir dilber için başda bu sevdā niçe bir
Niçe bir ‘āşıka bu va‘de-i ferdā niçe bir

14. ‘āşıkıñ:-ıñ

Gazel 76

Mısra: 3

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Hezārān ‘āşıkıñ var gerçi ammā
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

15. ‘āşıka:-a

Gazel 80

Mısra: 1

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Cānā bu ‘āşıka nazarıñ yok mıdur seniñ
Zār u fiğānına kederiñ yok mıdur seniñ

16. ‘āşıq:

Gazel 90

Mısra: 1

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

‘Āşıq iseñ ey göñül āh eyle yem-veş cüş kıl
‘Andelīb eyle zebāniñ nāleñi beyğuş kıl

17. ‘āşıka:-a

Gazel 102

Mısra: 3

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Kısmet-i rüz-i ezeldür ‘āşıka cev̄ ü cefā
Ġamze-i hūbān dil-āzār oldığıyçün n’eylesün

18. ‘āşıqlarıñ:-lar, -ın

Gazel 104

Mısra: 5

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Kalbine ‘āşıqlarıñ ġamdan küdüret mi gelür
Ġarşusunda sen melek āyine-i endām iken

19. ‘āşıklar:-lar

Gazel 108

Mısra: 3

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

‘Āşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

20. ‘āşıqları:-ları, -

Müseddes 1

Mısra: 4

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini ‘āşıqları bī-cān eyler

21. ‘āşıq:

Tahmis 4

Mısra: 18

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Ol demde olur müdde ‘āniñ biri ḥuşulī
Cānāniñ olur ‘āşıq ile beyn-i fuşulī

22. ‘āşıka:-a

Tahmis 5

Mısra: 2

Aşka düşmüş, aşk derdine tutulmuş, bir güzele gönül vermiş, seven, tutkun.

Farzdur erkān-ı ‘aşkda ‘āşıka mendüb-ı dost
Ez berāy-ı ḥātır-ı maḥbūb şudem menkūb dost

‘āşıq ol:

1. ‘āşıq ol:

Gazel 13

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgiliye gönülden bağlanmak, aşk derdine düşmek.

Olursañ ‘āşıq ol zāhid ḳo lāfi

İder ‘āşıq olan ḳat‘-ı merātib

‘āşıkān:

1. ‘āşıkānı:-ı

Gazel 113

Mısra: 5

Āşıklar, sevenler.

İncitme ‘āşıkānı ey şeh-süvār-ı ‘ālem
‘Ālemde rāḥat olmaz şehlerde renc olunca

2. ‘āşıkāna:-a

Gazel 124

Mısra: 1

Āşıklar, sevenler.

‘Aceb kūyuñda şāḥım ‘āşıkāna bir dem olmaz mı
O nüzhet-gāḥ-ı rindāna irenler bī-ḡam olmaz mı

‘āşıq-ı bī-çäre:

1. ‘āşıq-ı bī-çäre:

Gazel 37

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çaresiz, zavallı âşık.

Sensiz ‘āşıq-ı bī-çäre meserret mi bulur
Hicde vaşlñ ümīdi gibi devlet mi bulur

‘āşıq-ı dil-haste:

1. 'âşık-ı dil-haste:

Gazel 107

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönlü hasta olan âşık.

Kim dimişdür 'âşık-ı dil-haste seyr-i bağda
Kâmet-i bālânı gördükde serâsem olmasun

'âşık-ı dīvâne:

1. 'âşık-ı dīvâne:-niñ

Gazel 49

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Delicesine âşık olan.|| âşık

İşitdim meclis-i rindānda zülfiniñ evşāfın
Aña bir 'âşık-ı dīvāneniñ zencīrdür dirler

'âşık-ı hier:

1. 'âşık-ı hier:-iñ

Gazel 37

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ayrılığa düşmüş âşık.

Egleyen 'âşık-ı hieriñ elemidir yoħsa
Kişver-i 'aşkda dil emn ile rāhat mı bulur

âşık-ı nā-dīde-kām:

1. âşık-ı nā-dīde-kām:

Tahmis 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Muradına ermemiş âşık.

Âşık-ı nā-dīde-kām hasret-keş-i zevk-i vişāl
Bir muħib dostuz ki 'âlem dir bize maħbūb-ı dost

'âşık-ı nālān:

1. 'âşık-ı nālān:-ı

Tahmis 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

İnleyen, feryat eden âşık.

İdince 'âşık-ı nālānı hasretiyle be-kām
Virüp tezelzül-i Manşūr sāk-ı 'arşa tamām

'âşık-ı şūrīde:

1. 'âşık-ı şūrīde:-(y)e

Gazel 40

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Divane âşık.

Medh-i hūsn-i dil-rübāyı 'âşık-ı şūrīdeye
Ey dirîğ kim 'âlem-i fānīde ol ferd söyledür

'âşık-ı üftāde:

1. 'âşık-ı üftāde:-y, -i

Gazel 40

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Düşkün, zavallı âşık.

'Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
'Âşık-ı üftādeyi 'aşk ağladur derd söyledür

'âşık-ı zār:

1. 'âşık-ı zār:-ı, -n

Gazel 91

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen âşık.

Hāşılı 'âşık-ı zārıñ ğamı maħbūb olmuş
Bundan a'lā daħi ser-māyeli kārı n'ideyim

2. 'âşık-ı zār:

Gazel 20

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen âşık.

Gayrilerle rüzgārı hoş geçer
'Âşık-ı zār olsa āzār el-ğiyās

'âşık-küş-i mümtāz:

1. 'âşık-küş-i mümtāz:

Gazel 19

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İmtiyazlı, seçkin âşıklarını öldüren || sevgili.

Kim ider bilmem o 'âşık-küş-i mümtāz ile baħş
Gurre-i hūsnı olan dilber-i pür-nāz ile baħş

âşinā ol:

1. âşinā ol:-du, -m

Gazel 114

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Tanıdık olmak, bilinen olmak || sevgilinin aşkına aşina olmak.

Geldim cihāna 'aşkıñ ile oldum âşinā
Cānā meger ma'ârifimiz ez-elest ola

âşinālık kaşd:

1. âşinālık kaşd:-ı, -n, -a

Gazel 54

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Tanıklık maksadıyla.

Gördüğüm sâ'atde dirsem âşinālık kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür

âsitān:

1. **āsītānīndur:-ıñ, -dur**

Gazel 3

Mısra: 10

Eşik II sevgilinin eşiği.

Virselers Hürrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Āsitānīndur şehā cāhım dimez miydım saña

2. **āsītānīnda:-ıñ, -da**

Gazel 8

Mısra: 1

Eşik II sevgilinin eşiği.

Āsitānīnda olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muktezā bilmem nedendür gūşe-i hicret baña

3. **āsītānīnda:-ı, -n, -da**

Gazel 70

Mısra: 7

Eşik II sevgilinin eşiği.

Bir gedāyım āsitānīnda şehā rahm eyleyüp
Vir zülāl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nāre hāz

4. **āsītānīndan:-ın, -dan**

Gazel 72

Mısra: 1

Eşik II sevgilinin eşiği.

Āsitānīndan olaldan berü dil mürğü ırağ
Nāle vü āh ile çeşminde degil zīver-i bāğ

5. **āsītānīn:-ın**

Gazel 86

Mısra: 1

Eşik II sevgilinin eşiği.

Āsitānīn hasteye dārü'ş-şifādur yā Resûl
Kıble-i hācāt-ı erbāb-ı vefādur yā Resûl

6. **āsītānīnda:-ıñ, -da**

Gazel 120

Mısra: 10

Eşik II sevgilinin eşiği.

Nigeh-i merhāmetiñle n'ola kılsañ nazarı
Āsitānīnda niyāz itmede Hürrem hālā

7. **āsītānı:-ı**

Tarih 2

Mısra: 44

Eşik II sevgilinin eşiği.

Zīver-i hūsn-i 'avārifle müzeyyen pür-şükūh
Āsitānı haste-i ehl-i dile dārü'ş-şifā

āsītān-ı hāzret:

1. **āsītān-ı hāzret:-i, -ñ**

Gazel 123

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hazretin eşiği, kapısı || sevgili.

Āsitān-ı hāzretiñ bir bendesi Hürrem nizār
Eyleme şāhım aña rahm eyle dārālanmağı

2. **āsītān-ı hāzret:-i, -ñ, -den**

Tarih 2

Mısra: 75

Kelime Tipi: -

Hazretin eşiği, kapısı || sevgili.

Dür olaldan āsitān-ı hāzretiñden cān u dil
Hāk-i ikdāmıñ olupdur çeşm-i cāna tūtiyā

āsītān-ı yār:

1. **āsītān-ı yār:-e**

Gazel 21

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin eşiği, huzuru.

Yüzüñ sür āsitān-ı yāre maqşūduñ olur hāşıl
O bāba 'arz-ı hācāt eyle Hürrem gayrı derden geç

2. **āsītān-ı yār:-dur**

Gazel 63

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sevgilinin eşiği, huzuru.

Devlet ü māl ü menāl olmaz kuyūd-ı 'āşıkān
Āsitān-ı yārdur ancağ dil-i pür-zāra bes

āşiyān tut:

1. **āşiyān tut:-up,-dur**

Gazel 103

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yuva yapmak. II yer edinmek, barınmak.

İstemem çarhıñ kabā vü atlasın şimden gerü
Künc-i fırkatde gönül mürğü tutupdur āşiyān

aşk:

1. **aşkıyla:-ı, -y, -la**

Gazel 55

Mısra: 5

Sevgi, muhabbet; candan sevmek, gönül verme.

Olup bir şüh-ı tersā-beççenin aşkıyla ser-gerdān
Gezer āşüfte vü hayrān olup dünyāyı der der der

'aşk:

1. **'aşkı:-ı**

Gazel 6

Mısra: 10

Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevmek, gönül verme.

Yok müsābık seni bu tab' ile Hürrem şimdi
Nev-bahār içre saña 'aşkı semend itdi şabā

2. **'aşkıñla:-ı, -ñ, -la**

Gazel 9

Mısra: 5

Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevmek, gönül verme.

- ‘Aşkınıla yandı cân u gönül kalmadı eşer
‘Arz itmesün şem‘ daği süz (u) güdâz baña
3. ‘aşkıñda:-ın, -da
Gazel 11
Mısra: 2
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Hâlet-i ‘aşkıñla cânâ cismim oldu buriyâ
‘Aşkıñ ‘aşkıñda dâ‘im şanma şâhâ bu riyâ
4. ‘aşk:
Gazel 40
Mısra: 2
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- ‘Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
‘Aşık-ı üftâdeyi ‘aşk ağladur derd söyledür
5. ‘aşk:
Gazel 46
Mısra: 8
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Dil mürğünü biñ cân ile ihrâk ider ‘aşık
Şem‘-i ruhuña ‘aşk ile pervânelerindür
6. ‘aşk:
Gazel 47
Mısra: 1
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Bu ‘aşk baña mevhibe-i lem-yezelîdür
Şanmañ ki ‘arâzdur bu ezelden ezeliçür
7. ‘aşk:
Gazel 47
Mısra: 4
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül ‘aşk ile şevkiñ maḥalidür

8. ‘aşk:
Gazel 53
Mısra: 8
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- ‘Tuṭuşdurdun cihânı ser-te-ser şem‘-i cemâliñden
Anıñcün cümle ‘âlem ‘aşk ile nâlân-ı âteşdür
9. ‘aşkıñla:-ı, -ñ, -la
Gazel 66
Mısra: 12
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Yoluñda cân viren gelmez ḥesâba
Gezer ‘aşkıñla bir ecsâdı kalmış
10. ‘aşkıñ:-ıñ
Gazel 101
Mısra: 8
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Neşvedâr oldu cām-ı şahbâdan
Şol ki ‘aşkıñ ile bulur temkîn
11. ‘aşk:
Gazel 108
Mısra: 1
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Bu ‘aşk ile sen maḥrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek ‘aşk ile berbâd olamazsın
12. ‘aşk:
Gazel 108
Mısra: 2
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Bu ‘aşk ile sen maḥrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek ‘aşk ile berbâd olamazsın
13. ‘aşkıñ:-ın
Gazel 110
Mısra: 1
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

- Baña ‘aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bü gayğu
Şâm-ı firḳatde dile vaşlñ olupdur ârzü
14. ‘aşkıñ:-ı, -ñ
Gazel 114
Mısra: 7
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Geldim cihâna ‘aşkıñ ile oldum âşinâ
Cânâ meger ma‘ârifimiz ez-elest ola
15. ‘aşk:
Gazel 116
Mısra: 1
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Eyledi cûş ü ḥurûş ‘aşk ile dil yemcesine
Görinür baḥr-i muḥîṭ dîdeme bir nemcesine
16. ‘aşk:
Gazel 129
Mısra: 8
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Söyündi şem‘-i şebistân duḥân-ı âhımdan
Başında zâhir olup ‘aşk şerâre öykündi
17. ‘aşk:
Murabba 2
Mısra: 2
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- Men o bir Ḳaysım ki gelmez ḳalbime Leylâ nedür
‘Aşk ile ser-geşte oldum ‘aşk-ı bî-hemtâ nedür
18. ‘aşka:-a
Murabba 2
Mısra: 9
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.
- ‘Aşka ser ḳomuş dilâ bizler biraz dîvâneyüz
Mest olup cām-ı muḥabbetden ne ḡam mestâneyüz

19. 'aşk:
Müseddes 1
Mısra: 8
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

Çeşm-i hün-rîzi o şûhuñ beni sevdāya şalar
Mest ider gâhi gehî 'aşk ile gavgāya şalar

20. 'aşkıñ:-ın
Tahmis 4
Mısra: 13
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

Her bir tarafa 'aşkıñ ile gerçi meşşıkız
Pākîze-reviz vâkıf-ı âlûde-i 'aşkız

21. 'aşk:
Tahmis 5
Mısra: 33
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hurremā
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdî baña

22. 'aşk:
Tahmis 5
Mısra: 34
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hurremā
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdî baña

'aşk dersi:

1. 'aşk dersi:-n
Gazel 101
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Aşk bilgisi || sevgilinin yazıya benzeyen ayva tüylerinden aşk bilgisini öğrenen âşık.

Vechiñ üze görüp haţ u hâlin
İktibās itdim andan 'aşk dersin

'aşk eyle:

1. 'aşk eyle:-r
Gazel 47
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Aşık etmek. || sevgilinin aşığı aşık etmesi bağlamında kullanılmıştır.

Bir hâlet ile görse dil ol hûb-cemâli
'Aşk eyler o dem var ise 'aşkıñ temelidür

'aşk u muhabbet:

1. 'aşk u muhabbet:
Gazel 100
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Aşk ve sevgi.

Ol şarâb-ı ezeli 'aşk u muhabbet dirler
Kâse kâse bahş it erbâb-ı dile nüş olsun

'aşk-ı bî-hemtâ:

1. 'aşk-ı bî-hemtâ:
Murabba 2
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Eşi benzeri olmayan aşk.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bî-hemtâ nedür

'aşk-ı dil-rübâ:

1. 'aşk-ı dil-rübâ:
Tahmis 5
Mısra: 31
Kelime Tipi: -
Gönül alan güzelin aşkı.

'Âlem-i lâhûtdan olmuş çü 'aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir'at-i taşvîrde anıñçün rû-nümâ

'aşk-ı ruh-ı hûbân:

1. 'aşk-ı ruh-ı hûbân:
Gazel 61
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Güzellerin yanağının aşkı.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

'aşk-ı yâr:

1. 'aşk-ı yâr:-dan
Gazel 113
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Sevgilinin aşkı.

Sînemde 'aşk-ı yârdan bilgil ki genc olunca
Bakmam nûkûd-ı çarha rûyında zenc olunca

'aşk-ı zen:

1. 'aşk-ı zen:
Gazel 61
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Kadın aşkı.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

'aşkıñ temeli:

1. 'aşkıñ temeli:-dür
Gazel 47
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Aşkın temeli || aşıkta aşkın esası, temeli varsa sevgiliye daha derinden aşık olur.

Bir hâlet ile görse dil ol hûb-cemâli
‘Aşk eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

aslâ:

1. aslâ:

Gazel 17

Mısra: 1

"Katiyen, hiçbir zaman, hiçbir şekilde" anlamlarında bir zarf.

Lisâna gelmez aslâ kâl-i hikmet
Bilür hâl ehli remz-i hâl-i hikmet

aşl-ı merâm:

1. aşl-ı merâm:

Mesnevi 1

Mısra: 40

Kelime Tipi: -
Asıl amaç.

Bir du‘â-i hayra olmağdur sebab
Hurreme ancak budur aşl-ı merâm

‘asr:

1. ‘asrında:-ı, -n, -da

Tarih 4

Mısra: 23

Devr, zaman, çağ.

‘Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
‘Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

āsūde-i hāl-i ‘ibād:

1. āsūde-i hāl-i ‘ibād:

Tarih 2

Mısra: 38

Kelime Tipi: -
Kullarının hali, durumu.

Ṭavk-ı gerdendür du‘â-yı ‘izzetiñ ey ‘ālī baht
K‘eylediñ āsūde-i hāl-i ‘ibād için şalā

āsüfte:

1. āsüfte:

Gazel 55

Mısra: 6

Sevgiden kendinden geçen II Aşık.

Olup bir şüh-ı tersā-beççenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer āsüfte vü hayrân olup dünyâyı der der

2. āsüfteye:-y, -e

Gazel 108

Mısra: 8

Çıldırırçasına seven, aşktan perişan olan, sevdalı kimse,
meftun II Mecnûn.

Leylâ gibi sen olmayıcağ hüsni ile hem-tâ
Mecnûn gibi āsüfteye meddâd olamazsın

āsüftelik:

1. āsüftelikden:-den

Tahmis 5

Mısra: 26

Sevgiden kendinden geçen II Aşık.

Hâcibeyniñden mi âyâ dîdeler mâhcûb-ı dost
Hüsniñ āsüftelikden ey cemâl-i rüşenim

‘atâ:

1. ‘atâsı:-sı

Gazel 97

Mısra: 2

Cömertçe verme, ihsan, bağış.

Gönül cemâl-i yâre mübtelâ ki añladamam
‘Atâsı baña o şühniñ sezâ ki añladamam

2. ‘atâyile:-(y)ile

Gazel 127

Mısra: 11

Cömertçe verme, ihsan, bağış.

N’ola bir buse ‘atâyile dil olsa Hürrem
Senden ey şüh-i cefâ-pîşe kerem gelmez mi

âteş:

1. âteşine:-i, -ne

Gazel 51

Mısra: 5

Ateş II gönül ateşi, aşk ve sevgi harareti.

Niçe bir şem‘-i ruhuñ âteşine rûz u şeb
Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydâ niçe bir

2. âteş:

Gazel 65

Mısra: 1

Ateş II gönül ateşi, aşk ve sevgi harareti.

Yakdı cân u dilim ol dilber-i meh-veş âteş
Şormasun kimse meded ruhları tâbiş âteş

3. âteş:

Gazel 65

Mısra: 6

Ateş II gönül ateşi, aşk ve sevgi harareti.

Rû-nümâdur olıcağ ‘arız-ı pâkinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile âlûde müşevveş âteş

4. âteş:

Gazel 65

Mısra: 7

Ateş II gönül ateşi, aşk ve sevgi harareti.

Baña ol yâr yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı ‘âlemde bu âteş âteş

5. âteş:

Gazel 65

Mısra: 10

Ateş II gönül ateşi, aşk ve sevgi harareti.

Āteşī bir güzele viridi yine dil Hurrem
Çıkar āhından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

6. **āteşden:-den**

Gazel 56

Mısra: 6

Ateş, od.

Ser-i zülfünde pîç ü tâbı sanma kâfir-i meşşât
O te'sîrâtda ateşden midür büzülmüşdür

7. **āteş:**

Gazel 93

Mısra: 4

Ateş II Sevgilinin yanağı.

Görüp ruhsârîñ üzre hâl-i müşgîniñ eyâ dilber
Konulmuş āteş üzre 'anber-i Hindü kıyâs itdim

8. **āteş:**

Gazel 65

Mısra: 2

Ateş II Sevgilinin yanağının parlaklığı.

Yakdı cân u dilim ol dilber-i meh-veş āteş
Şormasun kimse meded ruhları tâbiş āteş

9. **āteş:**

Gazel 64

Mısra: 4

Alev, od; öfkeli, şiddetli.

Nice şabr eylesün 'uşşâk-ı zârı
Dağı āteş gâzabla kendi āteş

10. **āteş:**

Gazel 64

Mısra: 4

Alev, od; öfkeli, şiddetli.

Nice şabr eylesün 'uşşâk-ı zârı
Dağı āteş gâzabla kendi āteş

11. **āteş:**

Gazel 65

Mısra: 4

Alev, od; öfkeli, şiddetli.

Humret-i rüyını bezm içre şarâbdan şanma
Hadd-i zâtında o taşvîrde dil-keş āteş

āteş āteş olalı:

1. **āteş āteş olalı:**

Gazel 65

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Ateş ateş olalı || ateş dahi sevgilinin aşk ateşinden hafif
anlamında kullanılmıştır.*

Baňa ol yâr yanar āteş olup itdigini
İtmedi olalı 'âlemdede bu āteş āteş

āteş kenârı kış gününün lāle-zârı:

1. **āteş kenârı kış gününün lāle-zârı:**

Müfret 2

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Atasözü**

Ateş kenarı kış gününün lale bahçesi || atasözü.

Demişler kış gününün lāle-zârı
Müsâhib yâr ile āteş kenârı

2. **āteş kenârı kış gününün lāle-zârı:-ı, -dur**

Müfret 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ateş kenarı kış gününün lalezarıdır || atasözü.

Āteş kenârı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allâh bilür ki kış gününün lāle-zârıdır

āteşdân-ı āteş:

1. **āteşdân-ı āteş:-dür**

Gazel 53

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Ateşli ocak || sevgilinin yanağını ocağa, kırmızılığı
yönüyle de ateşe benzetildi.*

Ruh-ı dilber ki bak dikkatle āteşdân-ı āteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lerzân-ı āteşdür

āteş-i 'aşk:

1. **āteş-i 'aşk:-ı, -m**

Gazel 101

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Aşk ateşi, aşk duygusunun bedende yarattığı ıstırap.

Bahr-i Kulzüm olursa yanımda
Āteş-i 'aşkım idemez teskîn

2. **āteş-i 'aşk:-a**

Gazel 31

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Aşk ateşi, aşk duygusunun bedende yarattığı ıstırap.

Hurremâ cevri-i dil-ārâya tahammül eyle
Āteş-i 'aşka düşen hâşılı deryâ-dil olur

3. **āteş-i 'aşk:-ıñ**

Gazel 33

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Aşk ateşi. || Aşka düşenlerin içine düştüğü sıkıntılı hal.

Āteş-i 'aşkıñ şı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i hâmeden tahrîk olur tahrîrler

āteş-i hâkister:

1. **āteş-i hâkister:-di**

Gazel 81

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ateşin külü || aşğın aşk ateşinden kül haline gelen bedeni.

Vücudum âteş-i hâkister itdi
N'ola hâlimden itseñ cüz'i idrâk

âteş-i sūzân:

1. âteş-i sūzân:

Gazel 21

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yakıcı ateş. || aşk acısından aşğın yanan bedeni.

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i sūzân olur cismi
Gel ey pervâne pervâz eyleme sen daği perden geç

âteş-i sūzâne:

1. âteş-i sūzâne:-e

Gazel 71

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yakıcı ateş || aşğın gönlündeki yakıcı ateş.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftâdeler
Tâbiş-i 'aşk ile girmiş âteş-i sūzâne şem'

âteşî vir:

1. âteşî vir:-di

Gazel 65

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ateşi vermek || gönlünde aşktan dolayı yanan ateşi sevgiliye vermek.

Âteşî bir güzele virdi yine dil Hürrem
Çıkar âhından anıñ böyle keş-â-keş âteş

atlas:

1. atlasın:-ın

Gazel 103

Mısra: 7

İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, dâima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi. || Dünyanın süslü nimetleri.

İstemem çarhıñ kabā vü atlasın şimden gerü
Künc-i firkatde gönül mürği tutupdur âşiyân

atlas u dībā:

1. atlas u dībā:-yı

Gazel 93

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Atlas ve diba. II Her ikisi de ipekten dokunmuş kıymetli kumaşlardır.

Çü bildim Hürremā yokdur cihānıñ 'ākıbet mihrî
Çıkardım atlas u dībâyı eşvābım pelās itdim

āvāre it:

1. āvāre it:-di

Gazel 64

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Başiboş bırakmak, dağıtmak. || aşğın perişan olması

Alup dil mürğını bir yâr-i meh-veş
Beni āvāre itdi hem belā-keş

2. āvāre it:-di

Gazel 24

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Perişan, zavallı etti. || aşğın perişan olması.

Beni itdi ruh-ı zībāsına āvāre o şūh
Dil-i sūzānımı yakdı yine bir nāre o şūh

āvāze-i fak fık:

1. āvāze-i fak fık:

Gazel 79

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Fak fık sesleri. || Ud denilen müzik aletinin mecliste ses çıkarması.

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet
Hoş gelmiş ana var ise āvāze-i fak fık

āvāz-ı seg:

1. āvāz-ı seg:

Müfret 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Köpek havlaması.

Hoş gelür bülbül sadāsından bana āvāz-ı seg
Şiddet-i berfî şitâ vaktinde güş etdikce biz

āvā:

1. ayasını:-sın, -ı

Gazel 130

Mısra: 6

Avuç içi, el.

Şofra-i luţfını zînet-zede-i hvân itdi
Açdı ihsân ile aḥbâbına hep ayasını

2. āyā:

Gazel 120

Mısra: 2

"Acaba" manasına gelen, şaşkınlık ve merak bildiren bir söz.

Zülf-i cānāna nazar eyle 'aceb bend-i belā
Nice şeydā-yı zamān olmaya āyā 'uḳalā

3. āyā:

Tahmis 1

Mısra: 22

"Acaba" manasına gelen, şaşkınlık ve merak bildiren bir söz.

Görüldi mi 'acabā devletiñde ihsāmñ
Sürūra irdi mi āyā seniñ de nālāññ

4. **āyā:**

Tahmis 5

Mısra: 25

"Acaba" manasına gelen, şaşkınlık ve merak bildiren bir söz.

Hācibeyniñden mi āyā dīdeler mähcüb-ı dost
Hüsnuñe āşüftelikden ey cemāl-i rüşenim

ayağ:

1. **ayağına:-ına**

Gazel 41

Mısra: 2

Ayak II ağaç kökü.

Yolıña dīdelerim hasret ile kan akıdur
Servisiñ ayağına āb-ı firāvān akıdur

2. **ayağıñla:**

Gazel 105

Mısra: 5

Ayak II Kadeh, şarap.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yūri
Ġam şavulsun kalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

3. **ayağıñda:-ı, -n, -da**

Gazel 119

Mısra: 1

Ayak II Kadeh, şarap.

Neş'e-i cām-ı Cem ayağıñda
Sākīyā gel benim ocağımda

4. **ayāğ:**

Gazel 72

Mısra: 8

Ayak, insan uzvu.

Sākīyā sā'id-i sīmīniñe kuvvet vire Haq
Bezm-i vuşlatda yediñle tolanur oldı ayāğ

5. **ayağın:-ın**

Mesnevi 1

Mısra: 20

Ayak, insan uzvu.

Mesh kılamak başınıñ dörtde birin
Ayağın yumak topuğıyla müdām

6. **ayağıñda:-ı, -ñ, -da**

Gazel 83

Mısra: 6

Eşik, huzur || sevgilinin huzuru.

Basıcaq meclis-i rindāna kadem ğam başılur
Sākīyā rāh-ı sürür cümle ayağıñda seniñ

ayağ tozu:

1. **ayağ tozu:-ı-ı**

Gazel 49

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ayak tozu, toprağı.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremā iksirdür dirler

ayağa ur:

1. **ayağa ur:**

Gazel 90

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağa düşmek, değeri kalmamak.

Urdı ayağa satılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kālā-yı hüsnuñ sūkda ber-düş kıl

ayak:

1. **ayağıñ:-ı, -n**

Gazel 26

Mısra: 3

Ayak II Kadeh, şarap.

Sākīyā getür ayağıñ keşti-i şahbāyı sür
Devr-i gülde 'ayş için eyle müheyā cām-ı 'ıyd

ayak sür:

1. **ayak sür:-ü, -(y)i**

Gazel 6

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Varılmak istenen bir yere yönelmek, yürümek.

Geldi ayak sürüyü şahñ-ı cemenzāra yakīn
Cilve-i pāyini efgān-ı sipend itdi şabā

'ayān:

1. **'ayānuz:-uz**

Gazel 84

Mısra: 10

Belli, açık II Açıkça, bariz bir şekilde.

Hurremüz ammā ki vaşl-ı yārdan āzādeyüz
Ġam beyābānında bir günā 'ayānuz şimdilik

2. **'ayān:**

Mesnevi 1

Mısra: 13

Belli, açık II Açıkça, bariz bir şekilde.

Üçdürür ğuslūñ daħi farzı 'ayān
Mażmaza istinşāka kıl ihtimām

'ayān ol:

1. **'ayān:**

Gazel 54

Mısra: 9

Açık, aşık, gözle görünür olmak.

Derd-i pinhānım ‘ayān lîk tecāhül itdi yār
La ‘l-i nābı Hürremā dārū bilür bilmezlenür

‘ayb it:

1. ‘ayb it:-me

Gazel 30

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakışık almayacak şekilde davranmak.

Hürüş-ı meyle dāl-fes oldığın ‘ayb itme dildārñ
Serîr-i salţanatda Tāc-ı Keykāvūs gül-gündür

āyet-i hüsn:

1. āyet-i hüsn:-üñ

Gazel 126

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Güzellik ayeti. || sevgilinin güzelliği.

Göricek şāhā yedi ḥattı yüzünde ben didim
Āyet-i hüsnüñ berātı zabtına tahrîr gibi

āyet-i ruhsār:

1. āyet-i ruhsār:-ı, -ñ, -a

Gazel 37

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Yüzdeki izler, işaretler. || sevgilinin yüzü.

Yazmasa āyet-i ruhsārıña tefsîr-i belîğ
Kilk-i Hürrem bu kadar ‘izzet ü rif‘at mi bulur

avık:

1. avık:

Gazel 76

Mısra: 4

Aklı başında. Baygın veya sarhoş olmayan.

Hezārān ‘āşıkñ var gerçi ammā
Kimi mest-i nîgeh kimisi ayık

āyine-i ‘ālem-nümā:

1. āyine-i ‘ālem-nümā:

Gazel 22

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kâinatı gösteren ayna.

Var ise āyine-i ‘ālem-nümā ancak budur
Gösterür ‘aks-i ruh-ı yârî yüzünde çün ḳadeḥ

āyine-i efkâr:

1. āyine-i efkâr:-da

Tarih 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Fikrin aynası.

Ya ‘nî mîr-i kerem ü vālî-i ‘ālî-himmet
Odur āyine-i efkârda iden cîlve-nümā

āyine-i endām:

1. āyine-i endām:

Gazel 104

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Boy aynası || sevgilinin güzelliğini yansıtan ayna.

Ḳalbine ‘āşıkların ḡamdan küdüret mi gelür
Ḳarşusunda sen melek āyine-i endām iken

āyine-i kalb:

1. āyine-i kalb:-i

Gazel 67

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kalbin aynası.

Silerse āyine-i ḳalbi jengden ne ola
Münevver olmadadır Hürremā şu ‘ā‘-ı ḥulûş

‘aynî:

1. ‘aynî:

Gazel 124

Mısra: 4

Aynı, tıpkı, benzer.

Devā-yı derd-i pinhānım su ‘āl itseñ eyā dilber
Cevābımdur lebiñ ‘aynî bu derdime em olmaz mı

2. ‘aynını:

Gazel 128

Mısra: 10

Aynısı, tıpkısı, kaynağı || şarabın aynısı.

Lebiñe münkir imiş Hürremā o zāhid-i dūn
Şarābñ ‘aynını görmez belî muḳallebici

‘ayn-ı kevser:

1. ‘ayn-ı kevser:

Gazel 99

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Kevser havuzunun kaynağı || kevser suyunun sevgilinin
dudağına benzetilmiştir.*

‘Ayn-ı Kevser mi disem la‘liñe ya çeşme-i cān
Āb-ı ḥayvān mı aña daḡı a‘lā mı disem

‘ayn-ı kirās:

1. ‘ayn-ı kirās:

Gazel 93

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Tıpkı kiraz || sevgilinin dudağını kiraza benzetmiştir.

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la‘liññ ‘aksin
Şebîḥ eyler iken ol demde ben ‘ayn-ı kirās itdim

‘ayn-ı kıyāmet:

1. ‘ayn-ı kıyāmet:

Gazel 42

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Tıpkı kıyamet || sevgilinin boyu için kullanılmıştır. Sevgili yürümeye başlayınca, boyu, ortalığı karıştıran, birbirine katan bir kıyamettir.

Reftār iderse ‘ayn-ı kıyāmet bed’id olur
‘Ālem hārāba vardı o hālā yerindedür

Gül mül zamānı Hürrem ol ‘ayş eyle yār ile
Fırşat geçürme meclis-i zibā yerindedür

‘ayş u nüş kıl:s

1. ‘ayş u nüş kıl:

Gazel 90

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yiyip içmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek.

Hürremā ğamdan rehā bulmak dilerseñ rüz u şeb
Bir melek sīmā ile her demde ‘ayş u nüş kıl

Gayrı āzād idesin bend-i belādan kuluñı
Ṭab ‘-ı pākiñde cibillīdür efendim inşāf

āzād it:

1. āzād it:-me

Gazel 83

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Serbest bırakmak, salıvermek || gönül kuşu.

Kalsun ol bāl-i şikest ile āzād itme şakın
Mürg-i dil şayd-gehi dām-ı duzağıñda seniñ

ayrıl:

1. ayrılmaz:-maz

Diğer 1

Mısra: 10

Uzaklaşmak, terk etmek || akıldan çıkmayan, ayrılmayan düşünceler.

Hürrem bu sevdāyı n’eyleyüp n’itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

‘azāb iste:

1. ‘azāb iste:-r

Gazel 44

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Azap, ceza, işkence ister || aşğın gönlü azap ister.

Vişāl-i yārde hāmūşluğundan ictināb eyler
Dil-i dīvāneyi gör bezm-i hicrānda ‘azāb ister

āzāde-dil ol:

1. āzāde-dil ol:-muş , -um

Tahmis 5

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Gönlü bir şeye bağlı olmayan, kalbi bütün kaygılardan ve arzulardan arınmış, dertsiz, kayıtsız.

Olmuşum āzāde-dil hāk itme luṭf it dāmenim
Cān fedādur yoluña hāk-i rehiñdür me’menim

‘ayş:

1. ‘ayş:

Gazel 26

Mısra: 4

Eğlence, zevk u safā.

Sākiyā getir ayagıñ keşti-i şahbāyı sür
Devr-i gülde ‘ayş için eyle müheyyā cām-ı ‘ıyd

āzād:

1. āzādeyüz:-e, -(y)üz

Gazel 84

Mısra: 9

Serbest bırakılmış, kurtulmuş, hür.

Hürremüz ammā ki vaşl-ı yārdan āzādeyüz
Ġam beyābānında bir günā ‘ayānuz şimdilik

āzār:

1. āzār:

Gazel 20

Mısra: 4

İncitme, kırılma. || aşğın kırılıp incinmesi.

Gayrilerle rüzgārı hoş geçer
‘Āşık-ı zār olsa āzār el-ğıyās

‘ayş eyle:

1. ‘ayş eyle:

Gazel 42

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Eğlenmek, keyif sürmek, zevk almak.

āzād id:

1. āzād id:

Gazel 73

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Serbest bırakmak, salıvermek, kurtarmak.

āzār olur:

1. āzār olur:-ur

Gazel 89

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İncitici, kırıcı olmak. || sevgilinin kırıcı olması.

Key şakın âh eyleme Hürrem o gül âzâr olur
Yalıñuz haddi degil ser-tâ-be-pâ endâm-ı gül

‘azm:

1. ‘azmimiz:-imiz

Tahmis 3

Mısra: 14

Kasıt, niyet, karar; gitme, yönelme.

Mest iken būs-i ruḥ-ı yâr ile cān ol cāhda
‘Azmimiz Ka‘beyedür devlet-i şāhenşāhda

‘azzellāhu te‘ālā:

1. ‘azzellāhu te‘ālā:

Gazel 111

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Allah onu aziz etsin.

Hāl-i ‘uşşākına dildār kim oldu āgāh
‘Azzellāhu te‘ālā ṭavvelellāhu beḳāhū

bā-‘avn-i hak:

1. bā-‘avn-i hak:

Tarih 4

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Allah'ın yardımı ile.

Taht-ı hilāfetle be-nām fermān-ber olmuş hep enām
Düşmāndan eyler intikām bā-‘avn-i Hak bī-irtiyāb

bāb:

1. bāb:-a

Gazel 21

Mısra: 10

Kapı II sevgilinin eşiği.

Yüzüñ sür āsitān-ı yāre maḳşūduñ olur ḥāşıl
O bāba ‘arz-ı ḥācāt eyle Hürrem ḡayrı derden geç

2. bāb:

Tahmis 5

Mısra: 18

Kapı II sevgilinin eşiği.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dīde pūr-ḥvāb olmadı
Çok faşıl lar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

bāb-ı ‘aded:

1. bāb-ı ‘aded:-den

Tarih 3

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Bölüm sayısı || ebcet hesabıyla tarih bulmak.

Çıkarup bāb-ı ‘adedden didi mu‘cem tārīḥ
Necm-i iḳbālī sa‘īd olsun ‘adūya Ḡālib 1232

bāb-ı ‘adl:

1. bāb-ı ‘adl:-i, -n, -e

Tarih 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Adalet kapısı || sevgilinin kapısı.

Ya ‘nī şāhenşeh-i ḡaydar-şiyem-i Ḥān Maḥmūd
Bāb-ı ‘adline olur nev‘-i meṭālib ṭālib

bāb-ı ‘atā:

1. bāb-ı ‘atā:-dan

Murabba 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Cömertlik kapısı || Allah'ın kapısı.

Bizi redd eyleme bāb-ı ‘atādan
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

bāb-ı firāk:

1. bāb-ı firāk:-a

Gazel 35

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ayrılık kapısı.

Hevā-yı ḥūb velī ihtiyārīdür evvel
Girince bāb-ı firāka ‘aceb nedāmet olur

bāb-ı firāka gir:

1. bāb-ı firāka gir:

Gazel 35

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ayrılık kapısından girmek.

Ḥaṭ-āver olsa daḡi būsēsın dirīḡ itmez
Bahār mevsim-i bāra dilā ne minnet olur

bāb-ı intisāb:

1. bāb-ı intisāb:

Gazel 5

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Bağlanılacak kapı || sevgilinin kapısı.

Be-gayr-i bāb-ı Hudā bāb-ı intisāb kucā

bāb-veş:

1. bāb-veş:

Gazel 32

Mısra: 6

Kapı gibi.

Açıldıkça o dest-i sīm ile zūlf-i ‘abīr-efzā
Yedi Rıdvān ile Dārū’s-Selāmda bāb-veş dītrēr

bād-bān aç:

1. **bād-bān aç:-ma, -m**

Gazel 103

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Yelken açmak || aşığın gamın girdap denizinde
yelken açması.*

İrmek için menzil-i maksûda yârsız ey gönül
Lüce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bān

bāde:

1. **bādeden:-den**

Gazel 35

Mısra: 1

Kadeh, şarap. II Aşk şarabı.

Lebiñ deminde begim bādeden ferāğat olur
Mezāk-ı ehl-i dile nûş-i cām nakmet olur

2. **bāde:**

Gazel 75

Mısra: 13

Kadeh, şarap. II Aşk şarabı.

Gördüm hayālî bāde ile zülf-i yâr imiş
Şeh-bāz-ı hüsnünün per ü bālî taraf taraf

3. **bāde:**

Gazel 114

Mısra: 1

Kadeh, şarap. II Aşk şarabı.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālîsimiz cümle mest ola

4. **bādeden:-den**

Gazel 117

Mısra: 6

Kadeh, şarap. II Aşk şarabı.

Bezm-i 'ayş ü şafāda dildārın
Bādeden rüyı āl idi bu gece

5. **bādeden:-den**

Gazel 119

Mısra: 9

Kadeh, şarap. II Aşk şarabı.

Bādeden zāhidā hirās itme
Yüri nûş it benim yasāğımda

bāde-fürûs:

1. **bāde-fürûs:**

Gazel 114

Mısra: 6

Meyhaneci II içki satan.

İtmez harīm-i şafha-i rindāna hîç duhûl
İllā o kimse bāde-fürûş mey-perest ola

ba' dehu:

1. **ba' dehu:**

Mesnevi 1

Mısra: 15

Ondan sonra, daha sonra.

Ba' dehu pāk eyle sâ'ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nāma ihtirām

bāde-i 'aşk:

1. **bāde-i 'aşk:**

Gazel 61

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Aşk şarabı.

Biz bāde-i 'aşk ile dilā şubh u mesāyuz
Bir cām ile gam ceşşiniñ üstünde belāyuz

bāde-i gül-güne:

1. **bāde-i gül-güne:-(y)e**

Gazel 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gül renkli şarap.

Tevbe itme bāde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sākīyā cām-ı mey-i la'lin ider ibrām baña

2. **bāde-i gül-güne:-den**

Gazel 104

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gül renkli şarap.

Sen nice tevbe idersin bāde-i gül-güneden
Sākī-i gül-çehreniñ her sözleri ibrām iken

bāde-i gül-nāb-veş:

1. **bāde-i gül-nāb-veş:**

Gazel 32

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gül renkli saf şarap gibi || kırmızı şarap.

Ruħuñ hırşīd-i pertev-yāb-ı şīrīn-tāb-veş dıtrir
Leb-i la'liñ zülālî bāde-i gül-nāb-veş dıtrir

bāde-i hamrā:

1. **bāde-i hamrā:**

Gazel 51

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Şarap kadehi.

Niçe bir Hurrem-i dil-teşne-i la'liñe seniñ
Niçe bir şunmayasın bāde-i hamrā niçe bir

bāde-i la'l:

1. **bāde-i la'l:-i, -ñ**

Gazel 112

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kırmızı şarap. II Sevgilinin kırmızı dudağı.

Verde-i ruhsârîñ ile bâde-i la'liñ görüp
Şakrayup meydân-ı 'ayşa geldi bûlbûl bûlbüle

bâde-i nîm:

1. bâde-i nîm:

Gazel 41

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Az, yarım şarap.

Nefretinden mi değil bâde-i nîm nûş itdi
Mâr-ı pâkin deheninden belî reyyân akıdur

bâde-i şahbâ:

1. bâde-i şahbâ:

Gazel 39

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Kırmızı şarap.

Hürrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-â-dem
Ceyş-i gam-ı dil bâde-i şahbâ ile oynar

ba'de-zîn:

1. ba'de-zîn:

Tahmis 5

Mısra: 12

Bade sahibi, bade içen.

Mübtelâ itdi bizi evvel ruh-ı berrâkına
Ba'de-zîn düşdi gönül süzişle sîmîn sâkına

bâd-ı hazân:

1. bâd-ı hazân:

Gazel 36

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sonbahar rüzgârı.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bâd-ı hazân ile darb olur key rezîl olur

bâd-ı hevâ:

1. bâd-ı hevâ:-dur

Tahmis 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Karşılıksız, parasız, bedava.

Dil câm-ı mey-i sırr-ı muhabbetle cilâdur
Almaz eline sâgar-ı pür bâd-ı hevâdur

bâd-ı şabâ:

1. bâd-ı şabâ:-dur

Gazel 43

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sabah rüzgârı.

Müşg-i Hoten ki bâd-ı şabâ cây-gâhıdur
Şubh u mesâda zûlf-i perîşân alır şatar

2. bâd-ı şabâ:

Gazel 20

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sabah rüzgârı.

İtmediñ ikbâl ey bâd-ı şabâ
Eylediñ gitdikce idbâr el-ğıyâş

bâd-ı seher-hîz:

1. bâd-ı seher-hîz:

Gazel 85

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Pek erkenden esen sabahçı rüzgârı.

Bü getürmezse eger zûlf-i dil-ârâımızdan
Eşüp ol bâd-ı seher-hîz ne alup ne virecek

2. bâd-ı seher-hîz:

Gazel 39

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Seher vaktinde çıkan rüzgar.

'Anber-şiken-i zûlf-i dil-âvîziñ içündür
Her bâd-ı seher-hîz o sevdâ ile oynar

bâd-ı şubh:

1. bâd-ı şubh:

Gazel 107

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sabah rüzgârı.

Sünbül ü şebbû gibi itme perîşân kâkülüñ
Uymasun dil bâd-ı şubh'a öyle pür-ham olmasun

bâğ:

1. bâğda:-da

Gazel 84

Mısra: 3

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

Bir zamân hâmüş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruhsârîñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

2. bâğında:-ı, -m, -da

Gazel 119

Mısra: 4

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

Hâne-i zulmetâna geldi o şüh
Gül-i hurşîd açıldı bâğında

3. bâğ:

Gazel 72

Mısra: 10

Bağ, ip.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hürrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bāğ

bāğbān:

1. **bāğbān:**

Gazel 75

Mısra: 3

Bağ bekçisi, bahçıvan.

Görsün çemende kâmet-i dildârı bāğbān
Şaf şaf itmesün serv nihâli taraf taraf

bāğ-ı ‘âlem:

1. **bāğ-ı ‘âlem:-e**

Tahmis 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Dünya bahçesi.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zâra dek giderüz
Ne bāğ-ı ‘âleme ne cüy-bâra dek giderüz

bāğ-ı cemāl:

1. **bāğ-ı cemāl:-iñ**

Gazel 59

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Güzellik bağı.

Mürğ-i dil bāğ-ı cemālîñ güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mûr-i gedâ çok sürmez

bāğ-ı cennet:

1. **bāğ-ı cennet:-dür**

Gazel 74

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Cennet bağı, bahçesi.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānân her taraf
Hûrîlerle bāğ-ı cennetdür gülîstân her taraf

bāğ-ı firdevs-vār:

1. **bāğ-ı firdevs-vār:**

Gazel 52

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Cennet bahçesi gibi || sevgilinin güzelliği.

Cemālîñ şehâ Bāğ-ı Firdevs-vār
Lebiñ Âb-ı Kevşer boyuñdur çenâr

bāğ-ı hüsni:

1. **bāğ-ı hüsni:-i, -n, -de**

Gazel 30

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Güzellik bahçesi.

Kızarmış lâle haddi bāğ-ı hüsniinde celâdetden
O ma‘nâdan ki Hürrem vâye-i mağrûs gül-gündür

bāğ-ı ‘izzîñ:

1. **bāğ-ı ‘izzîñ:**

Tarih 2

Mısra: 70

Kelime Tipi: -

Değerli, kıymetli bahçe.

Mesnediniñ şâhibidür merkeziniñ nâ‘ili
Bāğ-ı ‘izzîñ hâşılı olmuş ‘inâyet-güsterâ

bāğ-ı letâfet:

1. **bāğ-ı letâfet:-de**

Gazel 124

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hoşluk bahçesi.

Görüp gonca dehânîñ serverâ bāğ-ı letâfetde
Zebân-ı tûfî-i şekker-nisârân ebkem olmaz mı

bāğ-ı vişâl:

1. **bāğ-ı vişâl:-i, -ñ, -de-iñ, -de**

Gazel 33

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kavuşma bahçesi.

Eyledim bāğ-ı vişâlîñde gumümü mündefî
Şerbet-i vaşlıñdur ancak bâ‘is-i teşkîrler

2. **bāğ-ı vişâl:-e**

Tahmis 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma bahçesi.

Girelüm bāğ-ı vişâlîne o serv-i nâziñ
Şahn-ı Firdevs idelüm meskeni Âdemcesine

bağla:

1. **bağlama:-ma**

Gazel 3

Mısra: 8

Bağlamak, engellemek, alıkoymak || aşığın yolunu bağlamak.

Sedd (ü) bend eyler ‘adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Hasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

2. **bağla:**

Gazel 109

Mısra: 9

Bağlanmak || sevgilinin saçlarının ucuna aşığın gönlünü bağlaması.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i ‘uşşākı
Ser-i küyunda kebûter gibi dönsün yürüsün

bağlan:

1. bağlanma:-ma

Gazel 72

Mısra: 9

Tutulmak, kapılmak.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hürrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bağ

2. bağlanup:-up

Gazel 95

Mısra: 4

Tutulmak, kapılmak.

Rabṭ ideyim mi 'aqlımı kākül-i yāre bağteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n'eyleyim

bağr:

1. bağrımızı:

Tahmis 4

Mısra: 6

Bağır II Aşığın gönlü.

Mestāneleriz ülfetimiz ruh-fezādur
İhrāk ideli bağrımızı nār-ı muhabbet

2. bağı:-ı

Gazel 89

Mısra: 2

İç, sine || kadehin bağı, içi.

Nev-bahār oldu yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağı hūn-ı 'andelibāndan töludur cām-ı gül

3. bağrımın:-ı, -m, -n

Murabba 2

Mısra: 13

Göğüs, sine || aşığın kan dolu gönlü.

Bağrımın hūn olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zībā-yı aḥmerden midür

bağteten:

1. bağteten:

Gazel 69

Mısra: 4

Birden bire, ansızın.

Bi-küllü 'aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağteten ol gül-'izāra pür-çin ḥaṭṭ

2. bağteten:

Gazel 95

Mısra: 3

Birden bire, ansızın.

Rabṭ ideyim mi 'aqlımı kākül-i yāre bağteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n'eyleyim

bahā:

1. bahā:

Gazel 7

Mısra: 8

Bedel, karşılık || sevgilinin güzelliğine karşılık.

Behcet-i ruḥsārına cānım fedā
Didi 'aceb ḥüsnüme var mı bahā

bahār:

1. bahāra:-a

Gazel 129

Mısra: 10

Bahar mevsimi, ilkbahar II güzellik, tazelik. neşe vakti.

Secencel-i ruh-ı zībā-yı yārdan Hürrem
Görüp o gülşen-i ṭab'ım bahāra öykündi

2. bahāra:-a

Tahmis 1

Mısra: 5

Bahar mevsimi, ilkbahar II güzellik, tazelik. neşe vakti.

Nesīm-i şubḥa refīkız bahāra dek giderüz
Cüyüş-ı ḡam ṭutıcak kişver-i derūnda şaf

3. bahār:

Gazel 115

Mısra: 1

Bahar mevsimi || ilk baharda goncanın çiçek açması.

Gösterüp kendini bahār gonca
Bülbülü itdi şerm-sār gonca

4. bahār:

Gazel 35

Mısra: 8

Bahar mevsimi || sevgilinin yeni çıkan ayva tüyleri.

Ḥaṭ-āver olsa daḥi bñsesin dirīğ itmez
Bahār mevsim-i bāra dilā ne minnet olur

bahāra karşı:

1. bahāra karşı:

Gazel 69

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bahar mevsimine az bir zaman kala.

Bahāra karşı perīşān-kākül eylemesün
Çemende sünbüle di geldi yāre müşğīn ḥaṭṭ

bahr-i efkār:

1. bahr-i efkār:

Tarih 3

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Düşünce denizi.

Bahr-i efkāra ṭalup dürr-i semīn-i vaşfın
Cüst-cū eyler iken Hürrem-i zihn-i zāhib

bahr-i kerem:

1. bahr-i kerem:

Tarih 4

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Cömertlik denizi.

Kān-ı tevāzu‘ pür-kerem eltāfi çok bahr-i kerem
Va‘inde çok sābit-kadem tab‘ında yokdur inkılāb

bahr-i kulzüm:

1. bahr-i kulzüm:

Gazel 101

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kızıldeniz.

Bahr-i Kulzüm olursa yanımda
Āteş-i ‘aşkım idemez teskīn

bahr-i muhīt:

1. bahr-i muhīt:

Gazel 116

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Büyük deniz, okyanus.

Eyledi cūş ü hurūş ‘aşk ile dil yemcesine
Görinür bahr-i muhīt dīdeme bir nemcesine

bahs:

1. bahs:

Gazel 19

Mısra: 2

Bahsetmek, söz konusu etmek, konuşmak.

Kim ider bilmem o ‘aşık-küş-i mümtāz ile bahs
Gurre-i hüsni olan dilber-i pür-nāz ile bahs

2. bahs:

Gazel 19

Mısra: 4

Bahsetmek, söz konusu etmek, konuşmak.

Niçe taklīd ideler kāmētini dilberler

Naḥl-i bīd eyleye mi serv-i ser-efrāz ile bahs

3. bahs:

Gazel 19

Mısra: 6

Bahsetmek, söz konusu etmek, konuşmak.

Hālet-i ‘aşkī kıyās ile bilinmez zāhid

Felsefe kārı değil ‘ālim-i pür-rāz ile bahs

4. bahs:

Gazel 19

Mısra: 8

Bahsetmek, söz konusu etmek, konuşmak.

Sīne-i dilberi beñzetme şakın fağfūra

Sırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile bahs

5. bahs:

Gazel 19

Mısra: 10

Bahsetmek, söz konusu etmek, konuşmak.

Çek cefāsın şakınup bahse girişme Hurrem
İtmez ‘ākıl kişi ol gāmze-i gāmmāz ile bahs

bahs eyle:

1. bahs eyle:-di

Gazel 2

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Bağışlamak || sevgilinin aşığa ihram bağışlaması.

Ka‘be-i küyuñ tavāf eyler iken vakt-i seher
Nāz ile bahs eyledi bir nāzenin ihram baña

bahs id:

1. bahs id:-er

Gazel 19

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Söz etmek, konuşmak. II Başa çıkmak.

Kim ider bilmem o ‘aşık-küş-i mümtāz ile bahs
Gurre-i hüsni olan dilber-i pür-nāz ile bahs

bahs it:

1. bahs it:

Gazel 100

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bağışlamak, ikram etmek || şarap ikram etmek.

Ol şarāb-ı ezelī ‘aşk u muḥabbet dirler
Kāse kāse bahs it erbāb-ı dile nūş olsun

bahs kıl:

1. bahs kıl:-ur

Gazel 87

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

Gūş eyleyene bahs kılur āb-ı hayātı
Güyā ki Mesīḥā-dem-i ḳāl eyledi bülbul

bahs u kerem:

1. bahs u kerem:-de

Tarih 2

Mısra: 71

Kelime Tipi: -

İyilik, lütuf ve bağışlamak.

Ḳadr-i ‘ālisi gibi bahs u keremde ser-bülend
Baht u iḳbāl gibi olsun o himmet-perverā

bahse giris:

1. **baḥṣe giriş:-e-me**

Gazel 19

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bahse girmek, iddiada bulumak.

Çek cefâsın şakınup baḥṣe girişme Hürrem
İtmez 'âkil kişi ol ğamze-i ğammâz ile baḥṣ

baḥṣ-i şarâb:

1. **baḥṣ-i şarâb:**

Gazel 111

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Şarap bahşetmek || sakinin şarap ikram etmesi.

İtme bu Hürrem-i bî-çâreñe cevriñ efvün

baḥṣ-i şarâb id:

1. **baḥṣ-i şarâb id:-er**

Gazel 111

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Şarap vermek, bahş etmek.

Gördi gülzâr u çemenzârda ol maḥbûbı İtme bu
Hürrem-i bî-çâreñe cevriñ efvün Kâne fi'z-
zemâneti'l-'aşkı şadâküm yâvâh

2. **baḥṣ-i şarâb id:**

Gazel 111

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Şarap vermek, bahş etmek.

baht u ikbâl:

1. **baht u ikbâl:-i**

Tarih 2

Mısra: 72

Kelime Tipi: -

Talih ve kismet.

Qadr-i 'âlîsi gibi baḥṣ u keremde ser-bülend
Baht u ikbâlî gibi olsun o himmet-perverâ

bâ-huşûs:

1. **bâ-huşûs:**

Tarih 2

Mısra: 29

Husûsiyle, bilhassa, özellikle.

Bâ-huşûs ehl-i ma'ârif şânını terfî idüp
Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i'tilâ

bâ'is:

1. **bâ'is:**

Gazel 18

Mısra: 2

Neden, sebep.

Cânâ rızâ-yı kâlbîñ ancak vefâya bâ'is
Âşık ne eyler ise olur cefâya bâ'is

2. **bâ'is:**

Gazel 18

Mısra: 4

Neden, sebep.

Hergiz şarâb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanıñda şâhım oldum cabaya bâ'is

3. **bâ'is:**

Gazel 18

Mısra: 6

Neden, sebep.

Men' itme âşıkânı seyr eylesün cemâliñ
Olmuş iken cenâbıñ mâh-ı lîkâya bâ'is

4. **bâ'is:**

Gazel 18

Mısra: 8

Neden, sebep.

Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belâya bâ'is

bâ'is ol:

1. **bâ'is ol:-du**

Gazel 18

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sebepl olmak.

Hürrem görünce nazmıñ ol âfet-i cihân-gır
İtdi tebessüm ol dem oldu şafâya bâ'is

bâ'is-i teşkîr:

1. **bâ'is-i teşkîr:-ler**

Gazel 33

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Sarhoş olmaya sebep || sadece sevgiliye kavuşma
şerbeti sarhoşluğa sebep olur.*

Eyledim bağ-ı vişâliñde ğumûmı mündefî
Şerbet-i vaşlıñdur ancak bâ'is-i teşkîrler

bak:

1. **bağdım:-dı, -m**

Gazel 96

Mısra: 8

Anlamak, farkına varmak.

Görmedim mir'at-i taḥyilde cemâliñ süretin
Bağdım oldu bu ğice tâ şubḥa dek ifhâm hâm

2. **bağdı:-dı**

Gazel 101

Mısra: 1

*Bakış bir şey üzerine çevirmek, nazar etmek. II
Seyretmek.*

Kim ki hüsnu'ne bakdı ise hemîn
İtdi cânâ cemâli'ne ta'hsîn

3. **bakmaz:-maz**

Gazel 62

Mısra: 4

Bakmak. II Hesaba katmak, dikkate almak; itibar etmek, değer vermek..

Yâr ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Zîver-i bâle bakar pâyine bakmaz tâvûs

4. **bak:**

Gazel 53

Mısra: 1

"Bak, dikkat et, fark et, incele" anlamında bir söz.

Ruh-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lerzân-ı âteşdür

5. **bak:**

Gazel 110

Mısra: 3

"Bak, dikkat et, fark et, incele" anlamında bir söz.

Haste-i derd-i firâkım kerem it hâlime bak
Vir tabîbim baña tiryâk-ı lebiñden dârû

6. **bakîñ:-iñ**

Gazel 127

Mısra: 6

"Bak, dikkat et, fark et, incele" anlamında bir söz.

Suşamış kanına dil-hasteleriñ na'vvetle
Bakîñ ol nergis-i mestâne'ye dem gelmez mi

7. **bakdı:-dı**

Gazel 2

Mısra: 6

Bakışı bir şey üzerine çevirmek, bakmak || sevgilinin aşığı bakması.

Bendeñe rahm eyle ey şâh-ı cihân-dârim didim
Hışm ile bakdı hemân ancak budur ikrâm baña

8. **bakmadı:-ma, -dı**

Gazel 24

Mısra: 10

Bakışı bir şey üzerine çevirmek, bakmak || sevgilinin aşığı bakması.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hurrem
Bakmadı bir nigh-i nâz ile ben zâre o şüh

bak-:

1. **bakar:-ar**

Gazel 62

Mısra: 4

Bakmak. II Hesaba katmak, dikkate almak; itibar etmek, değer vermek..

Yâr ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Zîver-i bâle bakar pâyine bakmaz tâvûs

2. **bakmam:-ma, -m**

Gazel 113

Mısra: 2

Aldırış etmemek, itibar etmemek.

Sinemde 'aşk-ı yârdan bilgil ki genc olunca
Bakmam nûkûd-ı çarha rüyunda zenc olunca

bâk ol:

1. **bâk ol:-masun**

Gazel 105

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İlgilenmek, bakmak.

'Adl ü dâdîñ resmini zülfüñle çek ruhsârîña
Kûçe-i kûyuñda hîç bir kimseye bâk olmasun

bâlâlan:

1. **bâlâlanmağı:-mağ, -ı**

Gazel 123

Mısra: 6

Kibirilenmek, büyülenmek.

Kâmet-i şimşâdîñı gördükde servi seyrde
Ögrenür resm-i hıramân ile bâlâlanmağı

bâlâ-yı ruh:

1. **bâlâ-yı ruh:-u, -ñ, -da**

Gazel 48

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yanağının, yüzünün üstünde.

Didim ey yâr ne bâlâ-yı ruhuñda görinen
Nâz ile güldi didi zülf-i girih-gîrimdür

bâl-i şikest:

1. **bâl-i şikest:**

Gazel 83

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kırık kanat || gönül kuşunun kırık kanadı.

Çalsun ol bâl-i şikest ile âzâd itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dâm-ı duzağın'da seniñ

bân ol:

1. **bân ol:-mağ**

Tarih 2

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Ban, söğüt ağacı olmak.

Müşterîsi Müşterî sa'd-ekber-i çarh-ı berîn
Cânına dünden revâdur bân olmağ bî-riyâ

baña:

1. **baña:**

Gazel 2

Mısra: 1

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ārām baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâķī-i gül-fām baña

2. baña:

Gazel 2

Mısra: 2

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ārām baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâķī-i gül-fām baña

3. baña:

Gazel 2

Mısra: 4

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Ka'be-i kūyuñ tavāf eyler iken vaķt-i seher
Nāz ile baķş eyledi bir nāzenīn iħrām baña

4. baña:

Gazel 2

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Bendeñe raħm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile baķdı hemān ancak budur ikrām baña

5. baña:

Gazel 2

Mısra: 8

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Zülfine her-gīz qarīn olmaz bu dil mürğü anıñ
Bir 'aceb şayyāddur ķurdı bu gün bir dām baña

6. baña:

Gazel 2

Mısra: 10

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Tevbe itme bāde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sāķiyā cām-ı mey-i la'lin ider ibrām baña

7. baña:

Gazel 4

Mısra: 4

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Pek kaşd eyledi bize ğamzeñ okı ey perī
Geçdi baña da zaħm-ı sinān söylerim saña

8. baña:

Gazel 8

Mısra: 1

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Āsitānıñda olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muķtezā bilmem nedendür ğuşe-i hicret baña

9. baña:

Gazel 8

Mısra: 2

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Āsitānıñda olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muķtezā bilmem nedendür ğuşe-i hicret baña

10. bana:

Gazel 8

Mısra: 4

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Ġamze-i ğammāzıñ irgürdi yine ğarāt bana

11. baña:

Gazel 8

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Bir daħi bezm-i vişāliñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

12. baña:

Gazel 8

Mısra: 8

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Hıç hayālimde degil hūbān-ı 'ālem olsa da
Başka hālet virdi hūsnūñ ey kamer-ṭal'at baña

13. baña:

Gazel 8

Mısra: 10

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Hurremā mecmū'a-i 'aķlım olur hayret-fezā
Ol perīşān zülf ile olmazsa cem'iyyet baña

14. baña:

Gazel 9

Mısra: 1

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

İtdiñ hemīşe cevri-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevķ ile yine niyāz baña

15. baña:

Gazel 9

Mısra: 2

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

İtdiñ hemīşe cevri-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevķ ile yine niyāz baña

16. **baña:**

Gazel 9

Mısra: 4

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvīd niyāz ile
Budur ümīdi naşīb ola vaktle bāz baña

17. **baña:**

Gazel 9

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

‘Aşkınıla yandı cān u gönül kalmadı eğer
‘Arz itmesün şem‘ dañi sūz (u) güdāz baña

18. **baña:**

Gazel 9

Mısra: 8

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Sevdā-yı zūlf-i pīç (ü) sevādın hevāsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dırāz baña

19. **baña:**

Gazel 9

Mısra: 10

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Fevt eyleye mi būs-i leb-i la‘liñi seniñ
Çün mes‘ele-i ‘aşkda virildi cevāz baña

20. **baña:**

Gazel 9

Mısra: 12

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Giçem maķām-ı ‘aşk-ı mecāzī hūdūdını
Hurrem olursa himmet-i ‘aşk bāz baña

21. **baña:**

Gazel 14

Mısra: 8

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Beni hayretde kodı ele alınca āñir
Ne füsün eyledi bilmem baña evreng-i şarāb

22. **baña:**

Gazel 16

Mısra: 3

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Sāķī-i hicrān baña bir zehr nūş itdürdü kim
Nūşa beñzer gelse yanına semūm-ı kā’ināt

23. **baña:**

Gazel 22

Mısra: 10

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Hurremā bir gün temāşā-yı harābāt eyledim
Şundu bir sāķī baña ol demde mey beş on kadeh

24. **baña:**

Gazel 31

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Şalma ikrār-ı vişālīñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur

25. **baña:**

Gazel 34

Mısra: 13

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Hep baña itdükleriñi ol zamān fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-güre sen benden beter

26. **baña:**

Gazel 36

Mısra: 7

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Çeşm-i hakāret ile baña itme kec-nigāh
Tır-i müjeñle zañm açılıp dil katıl olur

27. **baña:**

Gazel 38

Mısra: 10

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Derd-i pinhānım için ey dilben
Baña şır-i lebiñi bir emdür

28. **baña:**

Gazel 47

Mısra: 1

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Bu ‘aşk baña mevhibe-i lem-yezelidür
Şanmañ ki ‘arāzdu bu ezelden ezeldidür

29. **baña:**

Gazel 59

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Şimdi redd eylediñ ammā ki yine bir gün olur
Rām olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

30. **baña:**

Gazel 65

Mısra: 7

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, Bana.

Baňa ol yâr yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı ‘âlemde bu âteş âteş

31. **baňa:**

Gazel 71

Mısra: 10

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Sûz-nâk-i derd-i ‘aşkıñ gördi şâm-ı hierde
Ağladı meclisde Hürrem baňa yana yana şem‘

32. **baňa:**

Gazel 75

Mısra: 6

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Çekdi çevirdi câme-i nâzın yakışdırdı
Gösterdi baňa cübbe vü şâlî taraf taraf

33. **baňa:**

Gazel 77

Mısra: 12

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

İstemem servet ü sāmān-ı cihānı Hürrem
Baňa bir dilber-i ‘ālî kafadār olmayıcak

34. **baňa:**

Gazel 94

Mısra: 7

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Bezm-i ‘işretde baňa dâğ-ı derûn olmuşdur
Nokta-i Cem mi vecihiñdeki hâli bilmem

35. **baňa:**

Gazel 97

Mısra: 2

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Göñül cemāl-i yâre mübtelâ ki aňladamam
‘Atâsı baňa o şûhuñ sezâ ki aňladamam

36. **baňa:**

Gazel 110

Mısra: 1

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Baňa ‘aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bū gaygu
Şâm-ı firqatde dile vaşlıñ olupdur ârzü

37. **baňa:**

Gazel 110

Mısra: 4

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Haste-i derd-i firākım kerem it hâlîme bak
Vir ṯabībim baňa tiryāk-ı lebiñden dārū

38. **baňa:**

Gazel 115

Mısra: 8

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Gülsitān geldügin idüp peygām
‘Arz ider baňa bir nigār gonca

39. **baňa:**

Gazel 116

Mısra: 4

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

ȱutdı gülzārı muħabbetle hezār-ı ṯab‘ım
Bülbülüñ nağmesi gelmez baňa mātemcesine

40. **bana:**

Müfret 4

Mısra: 1

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Hoş gelür bülbül sadāsından bana āvāz-ı seg
Şiddet-i berfî şitâ vaktinde güş etdikce biz

41. **baňa:**

Müseddes 1

Mısra: 5

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Ne iderse baňa elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ‘aşkıñda o kurbān eyler

42. **baňa:**

Müseddes 1

Mısra: 11

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Ne iderse baňa elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ‘aşkıñda o kurbān eyler

43. **baňa:**

Müseddes 1

Mısra: 13

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Gülşen-i rüyına karşı baňa zār itdürdi
Gonca-i ṯab‘ım açup bülbüle yâr itdürdi

44. **baňa:**

Müseddes 1

Mısra: 17

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Ne iderse baňa elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ‘aşkıñda o kurbān eyler

45. **baňa:**

Müseddes 1

Mısra: 23

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

46. **baña:**

Müseddes 1

Mısra: 29

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

47. **bana:**

Nazm 1

Mısra: 3

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Göster bana ol 'arız-ı dil-cü-yı murâdı
Ahvâlimi kesretle tebâh eyleme yâ Rab

48. **baña:**

Tahmis 2

Mısra: 4

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Cihânda sen var iken gam değil hüsni hasensizlik
Gamîñ Ya 'kübıyım olmaz baña Beytü'l-Hazensizlik

49. **baña:**

Tahmis 2

Mısra: 21

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

Yine bir hü-b-i 'âlem Hurremâ oldı baña hem-dem
Melekdür yohsa ol cins-i beşerden mi ola âdem

50. **baña:**

Tahmis 5

Mısra: 34

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış
hali, Bana.*

'Aşk kıyâs ü nisbete gelmez bilürsin Hurremâ
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdî baña

bâr:

1. **bârdur:-dur**

Gazel 60

Mısra: 6

Ağrılık, yük. II Dert, keder, eziyet, ceфа.

Haft-ı nev-hîzi dilâ tutdı kenâr-ı hüsni
Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

bâr eyle:

1. **bâr eyle:-me**

Gazel 12

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Yük etmek.

Luft it dil-i pejmürdeye hvân-ı keremiñden
Bu Hurremi hiç kimseye bâr eyleme yâ Rab

bârân:

1. **bârân:**

Gazel 41

Mısra: 6

*Yağmur || yolun tozunu def etmek için yağan
yağmur.*

Sanma kim hasret ile yaş döker dîde-i ter
Reh-güzârîñ tozınıñ def'ine bârân ağıdur

bâr-gâh-ı hażret:

1. **bâr-gâh-ı hażret:-e**

Gazel 68

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yüksek huzur, yüce makam.

'Arz idersen bâr-gâh-ı Hażrete 'arz it müdâm
İtme Hurrem yok yere hâl-i diliñ yârâna 'arz

bârî:

1. **bârî:**

Gazel 71

Mısra: 4

Bari, hiç olmazsa, en azından.

Bezm-i maħbûbân müsâhib istemez hüsni gibi
Nâzır olsun bârî hüsni-yâre kana kana şem'

2. **bârî:**

Tahmis 3

Mısra: 19

Bari, hiç olmazsa, en azından.

Zaħm-ı hicrânını çok çekdik o şûhuñ bârî
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

bâr-i hudâ:

1. **bâr-i hudâ:**

Tarih 2

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Yüce Allah, Allah Taalâ.

Tâ ebed mensûbe-i necm-i Zühaldür tîli'i
Sâiebân-ı sâyesin dūr itmeye bâr-i Hudâ

bâr-i 'isyân:

1. **bâr-i 'isyân:-la**

Gazel 86

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Isyan yükü.

Ol şefti' bu Hurrem-i bî-çäreye yevmü't-tenâd
Bâr-i 'isyânla anıñ kaddi dü-tâdur yâ Resûl

bârü kal:

1. **bārū ḳal:-ma, -dı**

Gazel 110

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kale, duvar, set kalmamak || aşığın inşaata benzetilen bedeninin yıkılması ve bir duvar dahi kalmaması.

Top-ı hışmıñla ḥarāb oldı binā-yı bedenim
Ḳalmadı ḳal‘a-i şabrımda efendim bārū

bas:

1. **başınıñ:-ı, -nıñ**

Mesnevi 1

Mısra: 19

Vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

Mesh kılmak başınıñ dörtde birin
Ayağın yumak topuğıyla müdām

2. **başda:-da**

Gazel 51

Mısra: 1

Fikir, düşünce || mahabbet âteşi bağlamında idrak merkezi, sevginin anlamlı kılındığı yer.

Niçe bir dilber için başda bu sevdā niçe bir
Niçe bir ‘aşıka bu va‘de-i ferdā niçe bir

3. **başında:-ı, -n, -da**

Gazel 129

Mısra: 8

Baş, başlangıç.

Söyüñdi şem‘-i şebistān duḥān-ı āhımdan
Başında zāhir olup ‘aşk şerāre öyküñdi

4. **başına:-ı, -na**

Gazel 14

Mısra: 10

Baş, kafa, ser. II Kişinin kendisi.

Bir kezin la‘l-i lebiñ yādına nūş eyler ise
Atdurur başına Ḥurrem içenin seng şarāb

5. **başına:-ım, -a**

Gazel 103

Mısra: 2

Baş, kafa, ser. II Kişinin kendisi.

Tāb-ı rüy-ı yārdur ḳalbmde fikrim her zamān
Toğmadı bir gün benim başına ol mihr-i cihān

6. **başına:-ın, -a**

Tahmis 2

Mısra: 19

Baş, kafa, ser. II Kişinin kendisi.

Ḳo çalsun tīşe-i ‘aşkı başına āh idüp Ferhād
Ne müşkil ḥāl imiş bir dilber-i şīrīn-dehensizlik

baş açuk:

1. **baş açuk:**

Gazel 120

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Başı açık olmak, örtüsüz || başı açık sevgili.

Baş açuk bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nāz ü nezāketle bu ḳaddi bālā

baş eg:

1. **baş eg:-er, -ler**

Gazel 124

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Baş eğmek, itaat etmek, direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek.

Ḥayālīñle cemende baş egerler serviler yer yer
Görenler ḳadd-i şimşādıñ efendim sersem olmaz mı

başdan ayağa:

1. **başdan ayağa:-a**

Gazel 71

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Baştan aşağı, baştan sona kadar, bütünüyle.

Meclis-i ünsiyyete olduğda ol cānāne şem‘
Yandı başdan ayağa süzişle çün pervāne şem‘

başına teng it:

1. **başına teng it:-di-ım, -a**

Gazel 14

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Başına dar etmek.

Muhtesib cām-ı meyiñ ḥālını benden şorma
İtdi bu nüh tıbakı başına çün teng şarāb

başın için:

1. **başın için:**

Gazel 63

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Değerli bir kişi ortaya konarak kullanılan ant veya yalvarma sözü.

Ey perī-peyker giriftār-ı ḡam-ı hicrānıñım
Başın için luṭf ḳıl ‘uşşāka ol feryād-res

başka:

1. **başka:**

Gazel 6

Mısra: 8

Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

Açdı ḡam-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir tarz ile īrād-ı gezend itdi şabā

2. **başka:**

Gazel 8

Mısra: 8

Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

Hîç hayâlimde değil hûbân-ı 'âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-ı tal'at baña

3. başka:

Gazel 17

Mısra: 7

Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

Kaşı râsında vardır başka hâlet
İki zülfî ve lâkin dâl-i hikmet

başla:

1. başladı:-dı

Gazel 95

Mısra: 2

Bir işe girişmek, harekete geçmek.

Dilber-i pür-vefâ yüzün tıtdı cefâya n'eyleyim
Başladı hâr ile o gül zevk u şafâya n'eyleyim

2. başlayasın:-(y)a, -sın

Gazel 34

Mısra: 8

Başlamak || yalan söylemeye başlamak.

Bir taraftan bulmayup bezm-i vişâl-i yâre yol
Başlayasın hud'a-i tezvîre sen benden beter

başra ili:

1. başra ili:-ne

Gazel 128

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Basra ili || Irak'ta bir şehir.

Giderse Başra iline Qandehâre sükket için
Bulur mı la'l-i lebiñ zevkîni müsellebici

bâz:

1. bâz:

Gazel 9

Mısra: 4

Yine, yeniden.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvîd niyâz ile
Budur ümîdi naşîb ola vâktle bâz baña

2. bâz:

Gazel 9

Mısra: 12

Yine, yeniden.

Giçem makâm-ı 'aşk-ı mecâzî hudûdını
Hurrem olursa himmet-i 'aşk bâz baña

be:

1. be:

Gazel 5

Mısra: 1

"Ey, hey" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Be ez-nigâr-i men ender cihân şebâb kucâ
Der-în zamâne zi-'aşkeş ne-şod hârâb kucâ

be-'aşk-ı bahr-i 'inâyet:

1. be-'aşk-ı bahr-i 'inâyet:

Gazel 121

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

İyilik, yardım denizinin aşkı için.

Pür eyle kalbini hubb-i Muhammed ile anıñ
Be-'aşk-ı bahr-i 'inâyet Muhammed-i 'Arabî

be-deh:

1. be-deh:

Gazel 5

Mısra: 3

Vermek.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-ğam-ı sūfî-i dūn
Ki der hârîm-i Qudūs est merâ 'itâb kucâ

be-der-i meykede:

1. be-der-i meykede:

Gazel 35

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Meyhane kapısı.

Şalâ bized be-der-i meykede piyâle be-gür
Didikde sâkî bize böyle hoş ziyâfet olur

be-dest:

1. be-dest:

Gazel 114

Mısra: 1

Elde tutulan || sakinin elinde tuttuğu şarap.

Sâkî ki cilve-ger ü bâde be-dest ola
Ser-tâ-be-pâ mecâlisimiz cümle mest ola

bedîd ol:

1. bedîd ol:-ur

Gazel 42

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ortaya çıkmak, görünmek.

Reftâr iderse 'ayn-ı kıyâmet bedîd olur
'Âlem hârâba vardı o hâlâ yerindedür

bedîdâr ol:

1. bedîdâr ol:--sa-sa

Gazel 26

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Görünür, aşîkar, açık olmak.

Cāme-i zerrīn-ḳabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāṭ u bī-ḡam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

bed-likā:

1. bed-likā:

Gazel 97

Mısra: 4

Sevimsiz, çirkin yüzlü II rakip.

Rakīb-i rū-siyehiñ bir kelāmın eyleme gūş
O kelb-i mübtezel ü bed-likā ki añladamam

be-düş u kâse:

1. be-düş u kâse:

Tahmis 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Omuz ve kâse.

Pelās-pāre-i rindī be-düş u kâse be-kef
Zekāt-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

beg:

1. begim:-i, -m

Gazel 31

Mısra: 5

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Şalma ikrār-ı vişāliñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur

2. begim:-im

Gazel 33

Mısra: 5

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Hüsnüñe ḡurre olup 'arz-ı cemāl itme begim
Āfet-i devrān olupdur cümleye teşhīrlər

3. begim:-im

Gazel 35

Mısra: 1

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Lebiñ deminde begim bādeden ferāḡat olur
Mezāk-ı ehl-i dile nūş-i cām naḡmet olur

4. begim:-im

Gazel 37

Mısra: 11

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Künc-i firḡatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i ḡam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

5. begim:-im

Gazel 71

Mısra: 7

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftādeler
Tābiş-i 'aşḡ ile girmiş āteş-i sūzāne şem'

6. begim:-im

Gazel 80

Mısra: 3

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Yakup kebūd-ı çarḡı siyāh itmede begim
Āh-ı cünūndan ḡaberiñ yok mıdur seniñ

7. begim:-im

Gazel 97

Mısra: 7

Buyruḡu yürüyen, sözü geçen kimse, bey II sevgili.

Görüp cemāl-i dil-pesendiñi begim göñlüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

8. begim:-im

Gazel 45

Mısra: 3

Bey, efendi. II Sevgili.

Şāyī'-i şüret itme begim sen bu 'āleme
Mekr ü füsün ile seni aldar zamānedür

be-gayr-i bāb-ı hudā:

1. be-gayr-i bāb-ı hudā:

Gazel 5

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Allah'ın kapısından başka.

Be-gayr-i bāb-ı Hudā bāb-ı intisāb kucā

be-gümrāh:

1. be-gümrāh:

Gazel 25

Mısra: 8

Günahsız.

Gel terāzū-yı Şerī'atle çekil 'ākil isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrāh meded

be-hakk-ı nūr-ı sa'ādet:

1. be-haḡḡ-ı nūr-ı sa'ādet:

Gazel 121

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Mutluluk ışıḡının hakkı için.

İlāhī Hurrem-i zārıñ yüzi ḡarasını sil
Be-haḡḡ-ı nūr-ı sa'ādet Muḡammed-i 'Arabī

behcet-i ruhsār:

1. behcet-i ruhsār:-ı, -ñ, -a-ın, -a

Gazel 7

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanaḡının güzelliḡi.

Behcet-i ruhsārıña cānım fedā
Didi 'aceb hüsnüme var mı bahā

behi'd-dehru:

1. behi'd-dehru:

Tarih 1

Mısra: 22

Bu dünyayı.

Şeref-i zātıyile buldı vilâyet şerefi
Şerrefe'llāhu behi'd-dehru zamānen tülā

behrām:

1. behrām:

Tarih 4

Mısra: 5

Eskiden bir İran padişahının adı.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsân eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

behre-verān ol:

1. behre-verān ol:-up

Tarih 1

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Nasibini almış olmak.

Sāye-endāz kudūmiyle olup behre-verān
Ehl-i dil cümle şafā-yāb olup oldu ihyā

be-kām id:

1. be-kām id:-ince

Tahmis 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

İsteğine kavuşturmak, mesut etmek.

İdince 'āşık-ı nālānı hasretiyle be-kām
Virüp tezelzül-i Mansūr sāk-ı 'arşa tamām

be-kef:

1. be-kef:

Tahmis 1

Mısra: 9

Elde, el içinde, avuçta.

Pelās-pāre-i rindī be-düş u kāse be-kef
Zekāt-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

belā:

1. belāyı:-y, -ı

Gazel 13

Mısra: 7

*Bela, gam, keder. II Âşıkların sevgili uğrunda
çektikleri ve çekmekten büyük lezzet aldıkları eziyet.*

Görüp bunca belāyı derdi ey dil
Olursın yine 'āşıklığa rāgıb

2. belāya:-y, -a

Gazel 18

Mısra: 8

*Bela, gam, keder. II Âşıkların sevgili uğrunda
çektikleri ve çekmekten büyük lezzet aldıkları eziyet.*

Kāfir 'adūlar ile seyrān ider dem-ā-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belāya bā'ış

3. belāyuz:

Gazel 61

Mısra: 2

*Bela, gam, keder. II Âşıkların sevgili uğrunda
çektikleri ve çekmekten büyük lezzet aldıkları eziyet.*

Biz bāde-i 'aşk ile dilā şubh u mesāyuz
Bir cām ile gam ceşşiniñ üstünde belāyuz

4. belālar:-lar

Gazel 83

Mısra: 10

*Bela, gam, keder. II Âşıkların sevgili uğrunda
çektikleri ve çekmekten büyük lezzet aldıkları eziyet.*

Ĥām sevdālar ile Ĥurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā'ında seniñ

5. belādur:-dur

Tahmis 4

Mısra: 20

*Bela, gam, keder. II Âşıkların sevgili uğrunda
çektikleri ve çekmekten büyük lezzet aldıkları eziyet.*

Keşf eylemeziz rāzımızı gerçi fuzūlī
Hem-şoḥbet ola 'ārafe nā-dān ne belādur

belā zenciri:

1. belā zenciri:-ine-ne

Gazel 3

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bela zinciri II dertlilik, kederlilik.

Ben gibi sen de belā zencirine pā-bend olup
Düş olursın fırkate māhım dimez miydım saña

belāgat:

1. belāgat:

Gazel 35

Mısra: 12

Belagat, etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Olursa medḥ-i ruḥıyla müzeyyen ey Ĥurrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belāgat olur

2. belāgat:

Gazel 37

Mısra: 8

Belagat, etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Olmasa dāhiye-i vaşf-ı ruḥuñla manzūm
Şi'r-i i'cāz-ı hüner böyle belāgat mi bulur

belā-kes:

1. belā-keş:

Gazel 64

Mısra: 2

Bela çeken, belaya katlanan, sıkıntı çeken. II Âşık.

Alup dil mürğını bir yâr-i meh-veş

Beni âvâre itdi hem belā-keş

belā-yı nā-gehān:

1. belā-yı nā-gehān:

Murabba 2

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Ansızın gelen bela.

Bu belā-yı nā-gehān dilden mi dilberden midür

La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nā nedür

beli:

1. belī:

Gazel 30

Mısra: 2

"Evet, gerçekten" anlamında tasdik, pekiştirme ifadesi.

Mütellā zülfün içre 'arız-ı mahsūs gül-gündür

Belī taşvîr-i bāl-i zîver-i řāvūs gül-gündür

2. belī:

Gazel 41

Mısra: 10

"Evet, gerçekten" anlamında tasdik, pekiştirme ifadesi.

Nefretinden mi degil bâde-i nîm nûş itdi

Mâr-ı pâkin deheninden belī reyyân ağıdur

3. belī:

Gazel 55

Mısra: 12

"Evet, gerçekten" anlamında tasdik, pekiştirme ifadesi.

Kalem destinde gūyā tîğ-ı âteş-tâb-ı irfândur
Belī gālibdür a'dā eylesin mihnetle har har har

4. belī:

Gazel 128

Mısra: 10

"Evet, gerçekten" anlamında tasdik, pekiştirme ifadesi.

Lebiñe münkir imiş Hurremā o zāhid-i dün

Şarābîñ 'aynını görmez belī muķallebici

beligāne:

1. beligāne:

Gazel 44

Mısra: 14

Etkili, güzel ve yerinde söylenmiş söze yakışır bir şekilde.

Zarîfāne bu şî'riñ Hurremā tarz-ı belāğatde

Cenāb-ı ĥaznedārîden beligāne cevāb ister

belki:

1. belki:

Gazel 88

Mısra: 8

Bir ihtimal, muhtemelen.

Seniñ ĥüsnüñ ĥicābından eyā şūĥ-ı cihān-tābım

Giderler belki Şîrāza ķaranfîl lâle gül sünbül

belli:

1. belli:

Gazel 83

Mısra: 2

Belli, belirli.

'Andelîbān-ı seĥer-ĥîz yatağıñda seniñ

Belli gül ķokusu var âl yanağıñda seniñ

ben:

1. ben:

Diğer 1

Mısra: 1

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Ben böyle derd ile āh u zārdayım

Aceb nazlı yārim nerdedür şimdi

2. ben:

Gazel 3

Mısra: 5

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Ben gibi sen de belā zencîrine pâ-bend olup

Düş olursın firķate māhım dimez miydim saña

3. benim:-im

Gazel 3

Mısra: 1

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Gel güzel alma benim āhım dimez miydim saña

Luţf kııl 'uşşākîña şāhım dimez miydim saña

4. benden:-den

Gazel 14

Mısra: 5

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Muĥtesib cām-ı meyiñ ĥālını benden şorma

İtdi bu nüh tıbaķı başıma ķün teng şarāb

5. beni:-i

Gazel 14

Mısra: 7

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Beni ĥayretde ķodı ele alınca āĥır

Ne füsün eyledi bilmem baña evreng-i şarāb

6. beni:-i

Gazel 16

Mısra: 5

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Nazre-gāh-ı vech-i hūbāndan beni men' eyleme
Naķş-ı ādemdür eyā şūfī rūsūm-ı kā'ināt

7. **ben:**

Gazel 24

Mısra: 10

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Çok zamāndan berü āh itmededür dil Hurrem
Baķmadı bir nigh-i nāz ile ben zāre o şūh

8. **beni:-i**

Gazel 24

Mısra: 1

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Beni itdi ruķ-ı zībāsına āvāre o şūh
Dil-i sūzānımı yakdı yine bir nāre o şūh

9. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 1

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Dil virüp kendiñ gibi bir mīre sen benden beter
Rām olasın beste-i zencīrine benden beter

10. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 2

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Dil virüp kendiñ gibi bir mīre sen benden beter
Rām olasın beste-i zencīrine benden beter

11. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 4

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Göresin vařl hayāliyle nice rü'yā-yı şūm
Viresin her rüz u şeb ta'bīre sen benden beter

12. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 6

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

İşret-āmīz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıķa incīre sen benden beter

13. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 8

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Bir ıarafdan bulmayup bezm-i viřāl-i yāre yol
Başlayasın ĥud'a-i tezvīre sen benden beter

14. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 10

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Ĥāne-i vefķāk ola ārām-gehiñ ey vefķ-ı cān
Cān atasın her zamān teřhīre sen benden beter

15. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 12

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Ĥānķāh u mescidi mey-ĥāneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbīre sen benden beter

16. **benden:-den**

Gazel 34

Mısra: 14

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Hep baña itdükleriñi ol zamān fıkır eyleyüp
Ĥayf idesin Hurrem-i dil-gīre sen benden beter

17. **ben:**

Gazel 36

Mısra: 6

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Şāhım zekāt-ı ĥüsnüñi eyler iseñ edā
Şimdi bu ben ġarībe o luķf-i cezīl olur

18. **benim:-im**

Gazel 37

Mısra: 12

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Künc-i fışkatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i ġam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

19. **beni:-i**

Gazel 44

Mısra: 4

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Nedendür ol ķamer tal'at vefā ümmīdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nāķıř ĥesāb ister

20. **benim:-im**

Gazel 58

Mısra: 7

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Benim āh-ı ciger-sūzımdan eyleñ yārimi āġāh
O te'řīr-i fiġān-ı mā'il-i āhestesin bilmez

21. **beni:-i**

Gazel 64

Mısra: 2

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Alup dil mürġını bir yār-i meh-veş
Beni āvāre itdi hem belā-ķeř

22. **beni:-i**

Gazel 68

Mısra: 2

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Eyledikce ĥāl-i pūr-zāрім şeh-i devrāna 'arż
'Arż-ı ĥālīm diñlemez eyler beni hicrāna 'arż

23. **beni:-i**
Gazel 68
Mısra: 4
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Güşe-i firkatde gitdikce zebûn oldum katı
Eyleyin yârân beni luţf eyleyüp cânâna ‘arz
24. **beni:-i**
Gazel 68
Mısra: 7
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Bir nigâh-ı âşinâyile beni itdi harâb
Vireyim her dem o fettân dîdeden dîvâna ‘arz
25. **beni:-i**
Gazel 72
Mısra: 5
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Gel kerem-kârım efendim beni maḥzûn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekârimle çerâğ
26. **beni:-i**
Gazel 72
Mısra: 6
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Gel kerem-kârım efendim beni maḥzûn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekârimle çerâğ
27. **ben:**
Gazel 74
Mısra: 7
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Ben dil-i nâ-şadı eglerdim mücerred ḥaste-ḥâl
Hicr-i rûyuñdan tolu ‘âlemde nâlân her taraf
28. **beni:-i**
Gazel 78
Mısra: 3
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.

- Cevriñ beni tâ şöyle za‘îf itdi efendi
İḥbâr idecek ḥâlimi âh-ı şererim yok
29. **beni:-i**
Gazel 81
Mısra: 2
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Yoluñda varım itdim ḥâr u ḥâşâk
Beni luţf eyle şâhım eyleme ḥâk
30. **benden:-den**
Gazel 88
Mısra: 5
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Seni benden nihân itmek içün ey dilber-i meh-çîn
Tutar rûyuña yelpâze қaranfil lâle gül sünbül
31. **ben:**
Gazel 93
Mısra: 8
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Leb-i sağarda gördüm mey içerken la‘liñiñ ‘aksin
Şebîḥ eyler iken ol demde ben ‘ayn-ı kirâs itdim
32. **benim:-im**
Gazel 97
Mısra: 5
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Didim bu derdime hiç bir devâ olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devâ ki añladamam
33. **ben:**
Gazel 99
Mısra: 8
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḥûr
Bu nezâketle ‘aceb ben daḥi ibhâ mı disem

34. **benim:-im**
Gazel 103
Mısra: 2
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Tâb-ı rûy-ı yârdur ḳalbmde fikrim her zamân
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân
35. **benim:-im**
Gazel 103
Mısra: 6
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Bülbül-âsâ gülşen-i ḥüsnüñde cânâ dem-be-dem
Nâle vü efgânım eflâke benim oldu resân
36. **ben:**
Gazel 106
Mısra: 3
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- ‘Aqlımı zülfüñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşân isteyen
37. **ben:**
Gazel 106
Mısra: 4
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- ‘Aqlımı zülfüñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşân isteyen
38. **ben:**
Gazel 118
Mısra: 10
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.
- Gördüm çü Ḥurrem ol ḥûb-cemâli
Ben de o ḥüsne oldum figende
39. **benim:-im**
Gazel 119
Mısra: 2
" Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Neş'e-i cām-ı Cem ayağında
Sākiyā gel benim ocağında

40. **benim:-im**
Gazel 119
Mısra: 10
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Bādeden zāhidā hirās itme
Yūri nūş it benim yasāğında

41. **benim:-im**
Gazel 119
Mısra: 18
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Gül-i ruhsār reşākat-ı kāmēt
Cümle Hurrem benim çerāğında

42. **bende:-de**
Gazel 121
Mısra: 10
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Seniñle fāhr kılur nūh semāya rū-yi zemīn
Ki bende diyū ḥaḳīḳat Muḥammed-i ' Arabī

43. **ben:**
Gazel 122
Mısra: 4
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Ḥāk-i rāhını heme dīdeme tūtyā iderim
Sevmişim cān u gönülden ben o ḥurşīd-veşi

44. **ben:**
Gazel 126
Mısra: 5
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Göricek şāhā yedi ḥaṭṭı yüzünde ben didim
Āyet-i ḥüsnün berātı zabṭına tahrīr gibi

45. **ben:**
Gazel 126
Mısra: 9
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Bir ḡazel tarḥ eyledim ben zümre-i ' uşşākda
Ḥurremā māh-ı cihānıñ şı' rine tanzīr gibi

46. **beni:-i**
Gazel 127
Mısra: 1
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedāmetle ' aceb saña da ḡam gelmez mi

47. **ben:**
Murabba 2
Mısra: 4
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Bu ḥaḳīḳat künciniñ ferzānesi oldum velī
Künc nedür kim bilmezem ben maḥrem-i esrār nedür

48. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 6
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ' aşkıñda o ḡurbān eyler

49. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 7
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Çeşm-i ḥün-rīzi o şūḥuñ beni sevdāya şalar
Mest ider ḡāhi gehī ' aşḳ ile ḡavḡāya şalar

50. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 10
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Gāh vuşlat güneşin ḥāver-i ferdāya şalar
Aḡladup ḡāhi beni hicr ile her cāya şalar

51. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 12
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ' aşkıñda o ḡurbān eyler

52. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 18
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ' aşkıñda o ḡurbān eyler

53. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 24
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ' aşkıñda o ḡurbān eyler

54. **beni:-i**
Müseddes 1
Mısra: 30
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i ' aşkıñda o ḡurbān eyler

55. **ben:**
Tahmis 2
Mısra: 17
" Ben " birinci tekil kişi zamiri.

Anıñ şevkiyle oldum ben daḡı ' ālemlere berbād
Zamānıñ bī-vefāsından gönüller itmede feryād

56. **beni:-i**

Tahmis 2

Mısra: 5

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Beni tenhāya şaldı Yūsuf-ı gül-pīrehensizlik
Gönül bir bī-vefāyı şimdi cānān eylemişdür kim

57. **benim:-im**

Tahmis 4

Mısra: 22

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Almam eger eylerse felek gencini ikrāz
İtdi benim ikdāmımı dildārdan ifrāz

58. **ben:**

Tahmis 5

Mısra: 15

"Ben" birinci tekil kişi zamiri.

Resm-i āyīn-i vefā ben bildiğim mağzūb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cānā cem'-i aḥbāb olmadı

be-nām:

1. **be-nām:**

Mesnevi 1

Mısra: 4

Namlı, şan ve şöhrat sahibi.

Evvelā tevḥīd-i Ḥaḳ cell ü 'alā
Hem şehādet nāmına olmuş be-nām

2. **be-nām:**

Tarih 4

Mısra: 9

Namlı, şan ve şöhrat sahibi.

Taht-ı hilāfetle be-nām fermān-ber olmuş hep enām
Düşmāndan eyler intikām bā-'avn-i Hak bī-irtiyāb

bend:

1. **bend:**

Gazel 3

Mısra: 7

Bağ, engel.

Sedd (ü) bend eyler 'adūlar da seniñ bir gün yoluñ
Ḥasretiñle bağlama rāḥım dimez miydim saña

bend eyle:

1. **bend eyle:--di, --di**

Gazel 47

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bağlamak. II Zincirlemek, tutsak etmek.

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz
Naḥcīr-i dili şayd kılan zülf 'alemidür

2. **bend eyle:**

Gazel 46

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bağlamak.

Sen tār-ı ser-i zülfüne bend eyle eyā mäh
'Âşıkları kim dünyede dīvānelerindür

3. **bend eyle:**

Gazel 80

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bağlamak || gönül bağı ile bağlanmak.

Bend eyle sen de ıkalbini yāre döner cihān
Ḥurrem zamāneden haberin yok midur seniñ

bend it:

1. **bend it:-di**

Gazel 6

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bağlamak | zincirlemek.

Çin-seḫer turre-i dildārı kemend itdi şabā
Bu perīşānī-i 'aḳl u dili bend itdi şabā

bend ol:

1. **bend ol:-ma, -yıcak**

Gazel 108

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bağlı olmak || gönle bağlı olan zikirler.

Bend olmayıcak dillere eger zikr ü ma'ānī
Mürşid gibi sen sālīk-i irşād olamazsın

bende:

1. **bendeñe:-ñ, -e**

Gazel 2

Mısra: 5

Esir olarak alınan köle veya cariyeye. II Âşık.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

2. **bendeñi:-ñi**

Gazel 45

Mısra: 5

Esir olarak alınan köle veya cariyeye. II Âşık.

Tefrīk idüp bendeñi güldüñ 'adūlara
Şāhım vaḳt ola diyesin bu gedā nedür

3. **bendeye:-(y)e**

Gazel 46

Mısra: 10

Esir olarak alınan köle veya cariyeye. II Âşık.

Ḥurrem der-i vālāña sürer şevk ile rüyın
Rahm eylemek ol bendeye şāhānelerindür

4. **bendesine:-si, -ne**

Gazel 73

Mısra: 1

Esir olarak alınan köle veya cariyeye. II Âşık.

‘Acabā bendesine şāhım ider mi elţāf
Çekdiğim cevır ü cefā yolına olsun mı güzāf

5. **bende:**

Gazel 118

Mısra: 6

Esir olarak alınan köle veya cariye. II Âşık.

Sāyeñ gibi dil pāyiñe düşsün
Dāmen-i şāha düşmez mi bende

6. **bendes:-si**

Gazel 120

Mısra: 7

Esir olarak alınan köle veya cariye. II Âşık.

Baş açuk bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nāz ü nezāketle bu qaddi bālā

7. **bendes:-si**

Gazel 123

Mısra: 9

Esir olarak alınan köle veya cariye. II Âşık.

Āsitān-ı hāzretiñ bir bendesi Hurrem nizār
Eyleme şāhım aña rahım eyle dārālanmağı

bendegān:

1. **bendegāna:-a**

Gazel 29

Mısra: 5

Kullar, köleler II Aşıklar.

Geh cevır geh vefālar eyleser bendegāna
Qāni‘ olur kişi hep her ne yazar qalemdür

bende-i ednā:

1. **bende-i ednā:**

Gazel 51

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hakir, basit köle.

Niçe bir bülbul-i şūrīde gibi gülşende
Niçe bir nāle idem bende-i ednā niçe bir

bende-i şādık:

1. **bende-i şādık:**

Gazel 27

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sadakatlı, vefalı köle.

Deriñde bende-i şādık bu Hurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib‘ād

bend-i belā:

1. **bend-i belā:**

Gazel 33

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Bela bağı. I Bir bağ gibi insanı serbest bırakmayan,
insanın ayağına dolaşan dert, sıkıntı.*

Eyleme yok yerlere üftādeñi bend-i belā
Eylesün mi hiç eşer ‘aşıklara ta‘zīrler

2. **bend-i belā:-dan**

Gazel 73

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Bela bağı. I Bir bağ gibi insanı serbest bırakmayan,
insanın ayağına dolaşan dert, sıkıntı.*

Gayrı āzād idesin bend-i belādan kuluñı
Tab‘-ı pākiñde cibillīdür efendim inşāf

3. **bend-i belā:-ya**

Gazel 95

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Bela bağı. I Bir bağ gibi insanı serbest bırakmayan,
insanın ayağına dolaşan dert, sıkıntı.*

Rabţ ideyim mi ‘aqlımı kākül-i yāre baqteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n‘eyleyim

4. **bend-i belā:**

Gazel 120

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Bela bağı. I Bir bağ gibi insanı serbest bırakmayan,
insanın ayağına dolaşan dert, sıkıntı.*

Zülf-i cānāna nāzar eyle ‘aceb bend-i belā
Nice şeydā-yı zamān olmaya āyā ‘uqālā

bend-i esmā:

1. **bend-i esmā:**

Gazel 96

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İsimlerin bağı.

Bend-i esmā ile olma şayd yāre beste-dil
Eyler ol āhen-tab‘ āhūları ikrām rām

benefşe:

1. **benefşeyi:-yi**

Gazel 129

Mısra: 6

Menekşe çiçeği.

Hevā-yı kūy-ı dil-ārā yaşadı hāk üzre
Benefşeyi haţ-ı nev-hūz-i yāre öykündi

beñze:-

1. **beñzer:-r**

Gazel 16

Mısra: 4

*Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi
andırmak, benzemek.*

Sākī-i hicrān baña bir zehr nūş itdürdi kim
Nūşa beñzer gelse yanına semūm-ı kā‘ināt

2. **beñzemek:-mek**

Gazel 69

Mısra: 9

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, benzemek.

Ne haddi var leb-i dildäre beñzemek Hürrem
Yazılsa da varak-ı sürhe nice zerrin hatt

3. **beñzer:-r**

Gazel 118

Mısra: 4

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, benzemek.

Mestâne gibi kecdür külâhı
Dikkatle bakdım beñzer levende

4. **beñzetme:-t, -me**

Gazel 19

Mısra: 7

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, benzemek.

Sîne-i dilberi beñzetme şakın fağfûra
Şırça mümkün mi ide şîşe-i Şîrâz ile bahş

5. **beñzedi:-di**

Gazel 95

Mısra: 8

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, benzemek.

Sûziş-i ‘aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tîr-i gamınla ser-te-ser beñzedi nâye n’eyleyim

ber:

1. **ber:**

Gazel 21

Mısra: 1

Göğüs, sine.

Tutup ber nâvek-i müjgânına semt-i siperden geç
Sipihr-i sîneî terk it bu yolda tâc-ı serden geç

ber ber ber:

1. **ber ber ber:**

Gazel 55

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Pır pır pır || kuş kanat sesi.

Uçarsa nâz ile ‘uşşâkına ol şüh ber ber ber
Derûnumdan çıkar sûzişle dūd-ı âh ser ser ser

berât:

1. **berâtı:--ı**

Gazel 126

Mısra: 6

Buyruk, ferman. II İzin.

Göricek şâhâ yedi hattı yüzünde ben didim
Âyet-i hüsnüñ berâtı zabtına tahrîr gibi

berât-ı hüsn:

1. **berât-ı hüsn:-ü, -ñ, -e**

Gazel 112

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Güzellik fermanı || sevgilinin güzellik fermanı.

Sanurım tuğrâ çekilmişdür berât-ı hüsnüñe
Cebheñ üzre ey perî tolaşa kâkül kâküle

berbâd ol:

1. **berbâd ol:-amaz, -sın**

Gazel 108

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Mahvolmak, bozulmak, kötü duruma gelmek.

Bu ‘aşk ile sen mahrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek ‘aşk ile berbâd olamazsın

2. **berbâd ol:-du, -m**

Tahmis 2

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Mahvolmak, bozulmak, kötü duruma gelmek.

Anñ şevkiyle oldum ben dağı ‘âlemlere berbâd
Zamânın bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

berbut:

1. **berbutla:**

Gazel 79

Mısra: 7

Ut, kopuz cinsinden çalgı aleti.

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet
Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fik

ber-câ:

1. **ber-câ:**

Gazel 56

Mısra: 8

Yerinde, uygun, münasip.

Müsellemdür nizâm-ı âlem olmaz ittihâd üzre
Anınçün sâz-ı mutrib gâh ber-câ gâh bozulmuşdur

berd:

1. **berd:**

Gazel 40

Mısra: 6

Soğukluk || koca karı soğukları.

Fi‘l-meşel berdü‘l-‘acûze hicriñ ile ol raķīb
‘Âleme evvel-bahâr kendisini berd söyledür

berdü‘l-‘acûze:

1. berdü'l-'acûze:

Gazel 40

Mısra: 5

*Kocakarı soğuğu, on bir ve on yedi mart günleri
arasında devam eden soğukların halk arasındaki adı.*

Fi'l-meşel berdü'l-'acûze hicriñ ile ol rak'ib
'Âleme evvel-bahâr kendisini berd söyledür

ber-düş kıl:

1. ber-düş kıl:

Gazel 90

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Omzuna almak, giymek.

Urdı ayağa satılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kâlâ-yı hüsnuñ sūkda ber-düş kıl

ber-ğam-ı sūfi-i dün:

1. ber-ğam-ı sūfi-i dün:

Gazel 5

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Alçak sufinin gamı, kederi gitsin.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-ğam-ı sūfi-i dün
Ki der harîm-i Kudûs est merâ 'itâb kucâ

berg-i gül:

1. berg-i gül:-den

Gazel 44

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gül yaprağı. II sevgilinin yanağı.

Yine Gülnâz nâm bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

berg-i gül-i hürşid:

1. berg-i gül-i hürşid:-i

Gazel 53

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Güneşin gül yaprağı || sevgilinin parlak yanağı.

Şakın âh-ı dil-i Hürremden ey berg-i gül-i hürşid
Derûni hasret-i ruhsârîñ ile kân-ı âteşdür

berg-i sebz:

1. berg-i sebz:

Gazel 68

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yeşil yaprak.

Gülsitân-ı vaşldan bir berg-i sebz olmaz hayâl
'Ândelîbân itdi şubh u şâm gül-i handâna 'arz

ber-humâr:

1. ber-humâr:

Gazel 96

Mısra: 4

İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik üzerine.

Gel kazâ-yı 'aşka nûş-ı hamr-ı bâkî eylegil
Ber-humâr olmağdur ancak ey gönül encâm-ı câm

ber-hüsn-i nizâm:

1. ber-hüsn-i nizâm:

Mesnevi 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Düzen güzelliğinin üstü || İslamın şartlarının
sağladığı düzen.*

Şart-ı İslâm beşdürür diñle kelâm
Eylerim ta'dâd ber-hüsn-i nizâm

beri:

1. berisin:-sin

Gazel 52

Mısra: 7

Beri, bu yana.

Düşelden berisin perîniñ yolına
Gönül eylemez bir mekânda qarâr

ber-karâr:

1. ber-karâr:

Tarih 4

Mısra: 11

Aynı kararda devam etme.

Tahtında kılsın ber-karâr nice zamân perverdigâr
A'dâsını etsin şikâr şemşîr ile dârin harâb

ber-kılâ'-ı hulûs:

1. ber-kılâ'-ı hulûs:

Gazel 67

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Saf, temiz, halis gönül kalesi.

Vücûd-ı unşur-ı a'lâda şâh olunca gönül
Terennüm itmededür kûs ber-kılâ'-ı hulûş

berü:

1. berü:

Gazel 24

Mısra: 9

"-den bu yana" anlamında edat.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hürrem
Bağmadı bir nigh-i nâz ile ben zâre o şüh

2. berü:

Müseddes 1

Mısra: 19

"-den bu yana" anlamında edat.

Şunmayaldan berü la‘l-i lebini muğpeçeler
Hasret ile ser-i küyında gönül çün giceler

berü gel:

1. berü gel:

Gazel 62

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yaklaş, beriye gel, bu tarafa gel.

Berü gel mey-gede-i ‘aşkda cevlan idelüm
Nedür ey zahid-i nâ-puhte bu tarz-ı sâlûs

be-rû-yi:

1. be-rû-yi:

Gazel 5

Mısra: 9

Yüz, çehre || sevgilinin yüzü.

Nigah be-rû-yi tû ey afitab-ı tâb kucâ
Ez- âstân-ı emîrân bîrûn şev Hürrem

bes:

1. bes:

Gazel 63

Mısra: 8

Kafi, yeter, yetişir.

Devlet ü mâl ü menâl olmaz kuyûd-ı ‘âşıkân
Âsitân-ı yârdur ancak dil-i pür-zâra bes

2. beşdürür:

Mesnevi 1

Mısra: 1

Beş, sayı sıfatı.

Şart-ı İslâm beşdürür diñle kelâm
Eylerim ta‘dâd ber-hüsn-i nizâm

beş on kadeh:

1. beş on kadeh:

Gazel 22

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Beş, on kadeh || içki.

Hürremâ bir gün temâşâ-yı harâbât eyledim
Şundu bir sâķī baña ol demde mey beş on kadeh

beste-dil:

1. beste-dil:

Gazel 96

Mısra: 5

Gönül bağlamak II gönülden bağlanmak.

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-ţab‘ âhûları ikrâm râm

beste-i zencîr:

1. beste-i zencîr:-i, -n, -e

Gazel 34

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Zincire bağlı. || Sevgiliye tutsak.

Dil virüp kendiñ gibi bir mîre sen benden beter
Râm olasin beste-i zencîrine benden beter

beste-leb:

1. beste-leb:

Gazel 84

Mısra: 3

Dudağı kapalı, dudağı (dili) bağlanmış.

Bir zamân hāmûş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruhsârîñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

beter:

1. beter:

Gazel 34

Mısra: 1

Beter, daha kötü.

Dil virüp kendiñ gibi bir mîre sen benden beter
Râm olasin beste-i zencîrine benden beter

2. beter:

Gazel 34

Mısra: 2

Beter, daha kötü.

Dil virüp kendiñ gibi bir mîre sen benden beter
Râm olasin beste-i zencîrine benden beter

3. beter:

Gazel 34

Mısra: 4

Beter, daha kötü.

Göresin vaşl hayâliyle nice rû‘yâ-yı şüm
Viresin her rûz u şeb ta‘bîre sen benden beter

4. beter:

Gazel 34

Mısra: 6

Beter, daha kötü.

‘İşret-âmîz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıķa incîre sen benden beter

5. beter:

Gazel 34

Mısra: 8

Beter, daha kötü.

Bir tarafından bulmayup bezm-i vişâl-i yâre yol
Başlayasın hud‘a-i tezvîre sen benden beter

6. beter:

Gazel 34

Mısra: 10

Beter, daha kötü.

Hâne-i vefkâk ola ârâm-gehiñ ey vefk-ı cân
Cân atasın her zamân teşhîre sen benden beter

7. beter:

Gazel 34

Mısra: 12

Beter, daha kötü.

Hânkâh u mescidi mey-hâneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

8. beter:

Gazel 34

Mısra: 14

Beter, daha kötü.

Hep baña itdükleriñi ol zamân fikr eyleyüp
Hayf idesin Hürrem-i dil-gîre sen benden beter

be-vasf-i ân:

1. be-vasf-i ân:

Gazel 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Onun özellikleri || sevgili.

Be-vasf-i ân ruh-ı gülberg rāz-ı hūn-ı ciger
Nivîşteem ki 'adū nîst urâ hesâb kuçā

bey' ol:

1. bey' ol:-alı

Gazel 60

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Satılmak || Hz. Yusuf'un Mısır'da köle olarak
satılması olayına işaret var.*

Bey' olalı Yūsuf-ı hūsn-i metā'-ı dil-rübā
Çār-nā-çār seyr-i ser-bāzārdur eglencemiz

beyğuş kıl:

1. beyğuş kıl:

Gazel 90

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Baykuş yap || iniltilerini baykuşun sesi gibi yap.

'Âşık iseñ ey gönül âh eyle yem-veş cüş kıl
'Andelîb eyle zebânıñ nâleñi beyğuş kıl

beyhüde:

1. beyhüde:

Gazel 79

Mısra: 2

Boş, gereksiz, faydasız || söz, lakırdı.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makâl ile sakın eyleme dak dık

beyn-i fuşûli:

1. beyn-i fuşûli:

Tahmis 4

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Mevsimler arası.

Ol demde olur müdde'ânıñ biri hūşûlî
Cânânıñ olur 'âşık ile beyn-i fuşûli

beytü'l-hazen:

1. beytü'l-hazensizlik:

Tahmis 2

Mısra: 4

*Hüzünler evi; Hz.Yusuftan ayrılan Hz.Yakup'un
gönül üzgünlüğü yaşadığı ve gözyaşı döktüğü ev.*

Cihānda sen var iken gam degil hūsnî hasensizlik
Gamıñ Ya'kubıym olmaz baña Beytü'l-Hazensizlik

bezl eyle:

1. bezl eyle:--diñ-diñ

Gazel 82

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Bol bol, cömertçe vermek, esirgemedenden vermek||
sevgilinin aşığa şarap vermesi.*

Cür'a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestāneye
Hânkâh-ı 'ayşda bir gîce ârām eylediñ

bezl-i ni'met:

1. bezl-i ni'met:

Gazel 130

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Yiyecek, içecekleri esirgemedenden bol bol verme.

Bir bölük halk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezl-i ni'met ile arturdu 'aceb pāyesini

bezl-i 'uşşāk:

1. bezl-i 'uşşāk:

Gazel 96

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Aşıklara bol bol ikram etmek || sevgilinin dudağını
aşıklara ikram etmesi.*

Hūn-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hürremā
Turma sultān-ı vişāl itdi bu gün in'ām-ı 'ām

bezme:

1. bezme:-e

Gazel 2

Mısra: 1

*İçki ve eğlence meclisi; yaran meclisi. II Aşk
meclisi.*

Bezme per açdı gönül mürğü didi ârām baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sākī-i gül-fām baña

2. bezm:

Gazel 10

Mısra: 4

İçki ve eğlence meclisi; yaran meclisi. II Aşk meclisi.

Bülbül(i) şūrīde eyler tūtī-güftārın seniñ
Virdiler mi yoḥsa bezm içre gül-i demden saña

3. bezm:

Gazel 65

Mısra: 3

İçki ve eğlence meclisi; yaran meclisi. II Aşk meclisi.

Humret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma
Hadd-i zātında o taşvīrde dil-keş āteş

4. bezme:-e

Gazel 79

Mısra: 5

İçki ve eğlence meclisi; yaran meclisi. II Aşk meclisi.

Dalgınlık ile bezme duhūl eylese zāhid
Gösterme amān sūretini vur ana yak yık

5. bezmine:-i, -n, -e

Gazel 124

Mısra: 10

İçki ve eğlence meclisi; yaran meclisi. II Aşk meclisi.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinhānım eyā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

6. bezminde:

Gazel 104

Mısra: 2

İçki meclisi || dudakların meclisi.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

bezm-i 'adū:

1. bezm-i 'adū:-lar, -da

Gazel 78

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Düşman, rakip meclisi.

Hem-şoḥbet olup bezm-i 'adūlarda dem-ā-dem
Cānā dimediñ Hurrem-i şāhib-nazarım yok

bezm-i 'ayş ü şafā:

1. bezm-i 'ayş ü şafā:-da

Gazel 117

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yeme içme ve eğlenme meclisi.

Bezm-i 'ayş ü şafāda dildārıñ
Bādeden rüyı āl idi bu gīce

bezm-i çemen:

1. bezm-i çemen:-de

Gazel 36

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Çimenlik meclisi; seyir, toplanma yeri.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bād-ı ḥazān ile darb olur key rezāl olur

bezm-i erbāb-ı şafā:

1. bezm-i erbāb-ı şafā:

Gazel 100

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Eğlence, keyif sahiplerinin meclisi.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ānüd izhār
Hurrem olsun bezm-i erbāb-ı şafā hoş olsun

bezm-i hicr:

1. bezm-i hicr:-de

Tarih 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ayrılık meclisi.

Ya ola tūtī dil-i 'uşşāk bezm-i hicrde
Sükker-i la'l-i leb-i maḥbūb için nağme-serā

bezm-i hicrān:

1. bezm-i hicrān:-da

Gazel 44

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ayrılık meclisi.

Vişāl-i yārde ḥāmūşluğundan ictināb eyler
Dil-i dīvāneyi gör bezm-i hicrānda 'azāb ister

bezm-i 'irfān:

1. bezm-i 'irfān:

Gazel 130

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Muhabbet, ayş ve irfan meclisi.

Bezm-i 'irfānda güşād eyleyicek rāyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafā eyledi ser-māyesini

bezm-i 'işret:

1. bezm-i 'işret:-de

Gazel 94

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İçki meclisi II İçki ve eğlence yeri.

Bezm-i 'işretde baña dāğ-ı derūn olmuşdur
Nokta-i Cem mi vecihiñdeki ḥāl-i bilmem

bezm-i maḥbūbān:

1. bezm-i maḥbūbān:

Gazel 71

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sohbet meclisinin en sevileni.

Bezm-i maḥbūbān müsāhib istemez ḥüsni gibi
Nāzır olsun bārī ḥüsni-yâre kana kana şem'

bezm-i şūrā:

1. bezm-i şūrā:-st, -na

Tarih 3

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Şenlik meclisi.

Bezm-i şūrāsına şūrīdedürür ehl-i ḥired
Rüşd ü 'irfânına hayrân-ter fikr-i şâkıb

bezm-i 'uşşāk:

1. bezm-i 'uşşāk:-ı

Gazel 82

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Aşıklar meclisi.

Bezm-i 'uşşākı feraḥ-nāk eylediñ iḥsân ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

bezm-i vişāl:

1. bezm-i vişāl:

Gazel 79

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi.

Âdâbı gözet bezm-i vişāl olsa da Hürrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

2. bezm-i vişāl:-i, -n-in

Gazel 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi.

Bir daḥi bezm-i vişālīñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

bezm-i vişāl-i yâr:

1. bezm-i vişāl-i yâr:-e-i

Gazel 34

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma meclisi.

Bir taraftan bulmayup bezm-i vişāl-i yâre yol
Başlayasın ḥud'a-i tezvîre sen benden beter

bezm-i vuşlat:

1. bezm-i vuşlat:

Gazel 85

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kâse-i leb-rîz ne alup ne virecek

2. bezm-i vuşlat:-da

Gazel 85

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kâse-i leb-rîz ne alup ne virecek

3. bezm-i vuşlat:-da

Gazel 72

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi.

Sākiyā sā'id-i sīmīniñe kuvvet vire Haḳ
Bezm-i vuşlatda yediñle ṭolanur oldu ayāğ

4. bezm-i vuşlat:-da

Gazel 24

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi.

İrişüp gāyetine derd-i firākīñ elemi
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı ḡam-ḥvāre o şūḥ

bī-cān eyle:

1. bī-cān eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Cansız eylemek II canını almak.

Zaḥm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini 'aşıkları bī-cān eyler

bī-çäre:

1. bī-çäre:

Gazel 10

Mısra: 10

Çaresiz, düşkün, zavallı II âşık.

Künc-i ḡamda yād idüp aḥvālını hīç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bī-çäre Hürremden saña

2. bī-çäre:

Gazel 70

Mısra: 2

Çaresiz, düşkün, zavallı II âşık.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i ḡam-ḥvāre ḡaz
Ḥvān-ı sultāniden almaz mı 'aceb bī-çäre ḡaz

bī-çäre hurrem:

1. bī-çäre hurrem:

Gazel 20

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çaresiz Hurrem || Hurrem; şairin mahlası.

Olmasun bī-çäre Hurrem luṭf kıl
Kimseden yā Rab bī-zār el-ḡıyās

bī-ḡam:

1. bī-ḡam:

Gazel 26

Mısra: 8

Gamsız, dertsiz, kedersiz.

Cāme-i zerrīn-ḡabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāṭ u bī-ḡam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

2. bī-ḡam:

Gazel 124

Mısra: 2

Gamsız, dertsiz, kedersiz.

'Aceb kūyuñda şāhım 'aşıkāna bir dem olmaz mı
O nūzhet-ḡāh-ı rindāna irenler bī-ḡam olmaz mı

bīḡāne:

1. bīḡāneye:-y, -e

Gazel 12

Mısra: 4

Yabancı, aşına olmayan.

Açdurma 'adū semtine ḡandeyle dehānın
Bīḡāneye ol ḡonce(y)i yār eyleme yā Rab

bī-ḡāne-i zeşık:

1. bī-ḡāne-i zeşık:-ı

Tahmis 4

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Aḡlayan yabancı || aşık.

Vaşlūñ hevesi birle cihān içre ki neşıkız
Ammā ki 'adū semtine bī-ḡāne-i zeşıkız

bī-haber:

1. bī-haberdür:-dür

Gazel 58

Mısra: 1

Habersiz, bilgisiz; cahil, anlamayan kimse.

Ṭabībim derd-i dilden bī-haberdür ḡastesin bilmez
Daḡı nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

biḡār-ı 'aşık:

1. biḡār-ı 'aşık:-da

Tahmis 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Aşık denizleri.

Miyānın teşbīh eylerken biḡār-ı 'aşıkda bir müya
Muḡālif rüzḡār esdi düşürdi yelkenim şuya

bī-hāsıl:

1. bī-hāsıllık:-lık

Gazel 91

Mısra: 9

*Mahsulsüz, verimsiz olmak II Hiçbir şey elde
edememek.*

Cevr-i bī-ḡadd yetişür Hurreme bī-hāsıllık
Dime inşāfa gelüp nükte-şi'ārı n'ideyim

bī-hesāb:

1. bī-hesāb:

Tarih 4

Mısra: 6

Hesaba gelmez, sayısız, pek çok.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

bī-hüde:

1. bī-hüde:

Gazel 69

Mısra: 8

Boş, gereksiz, faydasız.

Şeb-i firākdan 'uşşākıñ āhı gelmişdür
Ki şanma ḡaddine bī-hüde geldi şeb-ḡın ḡaṭṭ

bī-iktisāb:

1. bī-iktisāb:

Tarih 4

Mısra: 20

*Kazanılmamış, doğuştan var olan bir şey || vezirin
adaleti.*

Fazl u hünerde bī-nazīr dāniş-ver-i hikmet-semīr
Hem 'ālīm ü hem de vezīr dād-ı Hudā bī-iktisāb

bī-irtiyāb:

1. bī-irtiyāb:

Tarih 4

Mısra: 10

Şüphesiz.

Taht-ı hilāfetle be-nām fermān-ber olmuş hep enām
Düşmāndan eyler intikām bā-'avn-i Hak bī-irtiyāb

bī-kadr ü bahā:

1. bī-kadr ü bahā:

Tarih 2

Mısra: 66

Kelime Tipi: -

Değersiz ve değerli.

Şimdi itmez i'tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i 'irfān bī-ḳadr ü bahā

bi-küllî:

1. bi-küllî:

Gazel 69

Mısra: 3

Hep, bütün, tamamıyla.

Bi-küllî 'aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağteten ol gül-'izāra pür-çîn ḥatt

bil-:

1. bilmedi:-me, -di

Gazel 23

Mısra: 3

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Ruhsārīñ üzre ḥattnı ki bilmedi cāhilān
İ'lāl bilür mi kimse oḳumaz ise Merah

2. bilgil:-gil

Gazel 113

Mısra: 1

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Sinemde 'aşḳ-ı yārdan bilgil ki genc olunca
Baḳmam nüḳūd-ı çarḥa rüyında zenc olunca

3. bilmedi:-me, -di

Gazel 116

Mısra: 5

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zāhid-i dūn
Açmasun aḡzın aña sır ḳala mübhemcesine

4. bilürsin:-ür, -sin

Tahmis 5

Mısra: 33

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

'Aşḳ ḳıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hurremā
Çünkü dirler 'aşḳ nisbet istemez Rüşdī baña

5. bilmezem:-mez, -e, -m

Murabba 2

Mısra: 14

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Baḡrımın ḥūn olmaḡı ol la'-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zībā-yı aḡmerden midür

bil:

1. bildigim:-diḡ, -im

Tahmis 5

Mısra: 15

Bir konu hakkında bilgi sahibi olmak.

Resm-i āyīn-i vefā ben bildigim maḡzūb-ı dost
Mecilis-i şevḳ içre cānā cem'-i aḡbāb olmadı

2. bilür:-ü, -r

Müfret 3

Mısra: 2

Allahu Teala'nın gönüllerdekine vâḳf olması ve bilmesi.

Āteş kenārı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allāh bilür ki kış gününün lāle-zāridur

3. bilür:-ür

Gazel 17

Mısra: 2

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Lisāna gelmez aşlā ḳāl-i ḥikmet
Bilür ḥāl ehli remz-i ḥāl-i ḥikmet

4. bilinmez:-in, -mez, -

Gazel 19

Mısra: 5

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Hālet-i 'aşḳı ḳıyās ile bilinmez zāhid
Felsefe ḳārı deḡil 'ālim-i pür-rāz ile baḡs

5. bilür:-ür

Gazel 23

Mısra: 4

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Ruhsārīñ üzre ḥattnı ki bilmedi cāhilān
İ'lāl bilür mi kimse oḳumaz ise Merah

6. bilen:-en

Gazel 31

Mısra: 10

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

İḳtibās it ḥatt-ı ruhsār mesā'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'ālim olur fāzıl olur

7. bilür:-ür

Gazel 54

Mısra: 1

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Hālimi ol dilber-i nīk-ḥū bilür bilmezlenür
'Andelīb ḥālīn gül-i ḥoş-bū bilür bilmezlenür

8. bilür:-ür

Gazel 54

Mısra: 2

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Hālimi ol dilber-i nīk-ḥū bilür bilmezlenür
'Andelīb ḥālīn gül-i ḥoş-bū bilür bilmezlenür

9. bilür:-ür

Gazel 54

Mısra: 4

Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Ḥasret-i rüyından olmuşdur ḳatı ḥālim ḥarāb
Çekdiğim hep ḡussa vū ḳayḡu bilür bilmezlenür

10. **bilür:-ür**
Gazel 54
Mısra: 6
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Gördüğüm sâ'atde dirsem aşinâlık kaşdına
Sad hicâb u şerm ile yâhû bilür bilmezlenür
11. **bilür:-ür**
Gazel 54
Mısra: 8
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Tâb-ı ruhsârından olmuşdur harâret sînede
Nideyim ol pür-cefâ meh-rû bilür bilmezlenür
12. **bilür:-ür**
Gazel 54
Mısra: 10
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Derd-i pinhânım 'ayân lîk tecâhül itdi yâr
La'l-i nâbî Hürremâ dârû bilür bilmezlenür
13. **bilmeyen:-me, -yen**
Gazel 86
Mısra: 8
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Zât-ı pâkiñdür habîbâ rahmeten li'l-'âlemîn
Bilmeyen sen şâhî rahmetden cüdâdur yâ Resûl
14. **bildim:-di, -m**
Gazel 93
Mısra: 9
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Çü bildim Hürremâ yokdur cihânîñ 'âkıbet mihri
Çıkardım atlas u dîbâyî eşvâbım pelâs itdim
15. **bilüp:-üp**
Gazel 93
Mısra: 1
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

- Bilüp sırr-ı dehânîñ kendimi gevher-şinâs itdim
O sırr-ı mübhemi izhâr itmekden hirâs itdim
16. **bil:**
Gazel 108
Mısra: 4
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- 'Âşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmûr gibi bil mest ile üstâd olamazsın
17. **bildi:-di**
Gazel 115
Mısra: 5
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Çiledür bildi râh-ı 'aşk feyzî
Eyledi ḥârda qarâr gonca
18. **bilmem:-me, -m**
Gazel 120
Mısra: 7
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Baş açık bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nâz ü nezâketle bu qaddi bâlâ
19. **bilür:-ür**
Gazel 128
Mısra: 1
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Bilür mi şîr-i dehânîñ seniñ muḥallebici
Görür mi ol lebinîñ dadını maḥallebici
20. **bildim:-di, -m**
Müfret 1
Mısra: 2
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Varup bir Hermes-i ḥikmet-fezâyâ keşf-i râz itdim
Tutıcaḡ nabzını bildim o da 'âcizdi derdinden

21. **bilmezem:-mez, -em**
Murabba 2
Mısra: 4
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Bu ḥaḡîḡat künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben maḥrem-i esrâr nedür
22. **bilsem:-se, -m**
Tahmis 2
Mısra: 11
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.
- Muḡâbil kimdürür bilsem 'aceb ol çeşm-i cādûya
Aşar biñ fend ile 'aḡl u dilimi târ-ı gîsûya
23. **bilmem:-me, -m**
Gazel 8
Mısra: 2
(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.
- Âsitânîñda olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muḡtezâ bilmem nedendür gûşe-i hicret baña
24. **bilmem:-me, -m**
Gazel 14
Mısra: 8
(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.
- Beni ḡayretde ḡodı ele alınca âḡir
Ne füsûn eyledi bilmem baña evreng-i şarâb
25. **bilmem:-me, -m**
Gazel 18
Mısra: 8
(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.
- Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduḡ biz bu belâyâ bâ'is

26. **bilmem:-me, -m**

Gazel 19

Mısra: 1

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Kim ider bilmem o 'aşık-küş-i mümtâz ile baḡs
Gurre-i ḡusni olan dilber-i pür-nâz ile baḡs

27. **bilmez:-mez**

Gazel 58

Mısra: 1

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Ṭabîbim derd-i dilden bî-ḡaberdür ḡastesin bilmez
Daḡi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

28. **bilmez:-mez**

Gazel 58

Mısra: 2

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Ṭabîbim derd-i dilden bî-ḡaberdür ḡastesin bilmez
Daḡi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

29. **bilmez:-mez**

Gazel 58

Mısra: 4

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Ne iḡsânlar ider ḡayriler olsa dâḡil-i meclis
Terahḡum eylemez 'uşşâḡına pâ-bestesin bilmez

30. **bilmez:-mez**

Gazel 58

Mısra: 6

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Çıkar aḡyâr ile seyr-i çemenzâre hirâs itmez
Ḳarîn-i ḡâr olur ḡadr-i gül-i nev-restesin bilmez

31. **bilmez:-mez**

Gazel 58

Mısra: 8

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Benim âh-ı ciger-süzımdan eyleñ yârımı âḡâḡ
O te'sîr-i fiḡân-ı mâ'il-i âhestesin bilmez

32. **bilmez:-mez**

Gazel 58

Mısra: 10

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Esr-i turre-i şeb-rengdür Ḥurrem göñül şimdi
Giriftâr-ı belâ ḡayd-ı dil-i vârestesin bilmez

33. **bilmem:-me, -m**

Gazel 80

Mısra: 6

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

La'liñ şarâbını bize hîç itmediñ caba
Bilmem piyâleñi çekerin yok midur seniñ

34. **bilmem:-me, -m**

Gazel 85

Mısra: 2

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Ḳaşd-ı cân ḡamze-i ser-tîz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engîz ne alup ne virecek

35. **bilmem:-me, -m**

Gazel 94

Mısra: 1

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Şeb-i hicrândayım rûz-i vişâli bilmem

Kendi kendimle olan ḡayf-ı ḡayâli bilmem

36. **bilmem:-me, -m**

Gazel 94

Mısra: 2

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Şeb-i hicrândayım rûz-i vişâli bilmem

Kendi kendimle olan ḡayf-ı ḡayâli bilmem

37. **bilmem:-me, -m**

Gazel 94

Mısra: 4

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Vaşlıña cân virürem dest-res olsam âḡir

'Acabâ ola mı bu emr-i muḡâli bilmem

38. **bilmem:-me, -m**

Gazel 94

Mısra: 6

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Göricek ḡusnüñi ḡâlet-zede-i 'ayş oldum

Ne diyem meclis-i pâkiñdeki ḡâli bilmem

39. **bilmem:-me, -m**

Gazel 94

Mısra: 8

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Bezm-i 'işretde baña dâḡ-ı derûn olmuştur

Nokḡa-i Cem mi vecihiñdeki ḡâli bilmem

40. **bilmem:-me, -m**

Gazel 94

Mısra: 10

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Yine hayret-ger-i bî-şabr u sükūnum Hürrem
Böyle bir cāzibe-i hüsn ü cemāli bilmem

41. **bilmem:-me, -m**

Gazel 99

Mısra: 13

(Sonucu) bilememek, tahmin edememek; kararsız kalmak.

Ne disem 'arız-ı handānına Hürrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya had-i hūrā mı disem

42. **bil:**

Gazel 50

Mısra: 7

"Anla, kavra, idrak et" anlamında bir söz.

Şu denlū tūz-reviş oldığın esb-i tab'ımın bil kim
Dağı vaşında dildārın mişāl-i düldül olmuşdur

43. **bilmeze:-mez, -e**

Gazel 43

Mısra: 9

Bilmek || kadir kıymet bilmek.

Virme metā'-ı vaşlını kadrini bilmeze
Sūḫ-ı hünerde Hürrem-i handān alur şatar

bilmezlen:-

1. **bilmezlenür:-ür**

Gazel 54

Mısra: 1

Bilmezden gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Hālîmi ol dilber-i nîk-hū bilür bilmezlenür
'Andelîb hālîm gül-i hoş-bū bilür bilmezlenür

2. **bilmezlenür:-ür**

Gazel 54

Mısra: 2

Bilmezden gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Hālîmi ol dilber-i nîk-hū bilür bilmezlenür
'Andelîb hālîm gül-i hoş-bū bilür bilmezlenür

3. **bilmezlenür:-ür**

Gazel 54

Mısra: 4

Bilmezden gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hālîm harāb
Çekdiğim hep gussa vū kayğu bilür bilmezlenür

4. **bilmezlenür:-ür**

Gazel 54

Mısra: 6

Bilmezden gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Gördüğüm sâ'atde dirsem āşinālîk kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür

5. **bilmezlenür:-ür**

Gazel 54

Mısra: 8

Bilmezden gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Tāb-ı ruhsārından olmuşdur harāret sīnede
Nideyim ol pür-cefā meh-rū bilür bilmezlenür

6. **bilmezlenür:-ür**

Gazel 54

Mısra: 10

Bilmezden gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Derd-i pinhānım 'ayān lîk tecāhül itdi yār
La'l-i nābî Hürremā dārū bilür bilmezlenür

bî-mār:

1. **bî-māre:-e**

Gazel 70

Mısra: 4

Hasta, dertli.

Haste-i derd-i firākım ey tabîb-i dil-nevāz
Kāse-i luṭfuñdan alsun dem-be-dem bî-māre hāz

bî-mecāl:

1. **bî-mecāl:**

Tahmis 5

Mısra: 6

Dermansız, güçsüz, takatsiz.

Milket-i hüsninde 'āḫîl bendeler meczûb-ı dost
Firḫat-i dildārdan oldukça cismim bî-mecāl

biñ:

1. **biñ:**

Gazel 27

Mısra: 4

Bin sayısı II binlerce, pek çok.

Ser-i kūyuñda dā'im bülbül-āsā
Göñül itmekdedür biñ āh u feryād

2. **biñ:**

Gazel 29

Mısra: 1

Bin sayısı II binlerce, pek çok.

Serdarı biñ hezarın şimdi o gönca-femdür
İḫlîm-i 'aşka çekdi cānā tūğı 'alemdür

3. **biñ:**

Gazel 72

Mısra: 3

Bin sayısı II binlerce, pek çok.

Biñ tabîb olsa da tedbîr-i müdāvā idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûhuma dāğ

4. **biñ:**

Gazel 87

Mısra: 2

Bin sayısı II binlerce, pek çok.

Geldi çemene 'arż-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cılve ile hoş maḫāl eyledi bülbül

5. **biñ:**

Tahmis 2

Mısra: 12

Bin sayısı II binlerce, pek çok.

Muķābil kimdürür bilsem ‘aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi tār-ı gīsūya

biñ cān:

1. **biñ cān:**

Gazel 46

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Bin can II binlerce can.

Dil mürğımı biñ cān ile iħrāk ider ‘āşık
Şem‘-i ruħuñā ‘aşk ile pervāneleriñdür

binā-yı beden:

1. **binā-yı beden:-i, -m**

Gazel 110

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Beden, vücut yapısı || aşğın bedeni inşaata
benzetilmiş.*

Top-ı hışmıñla ħarāb oldu binā-yı bedenim
Kalmadı kal‘a-i şabrımda efendim bārū

bī-nazīr:

1. **bī-nazīr:**

Tarih 4

Mısra: 19

Benzersiz, eşsiz.

Fazl u hünlerde bī-nazīr dāniş-ver-i hikmet-semīr
Hem ‘ālim ü hem de vezīr dād-ı Hudā bī-iktisāb

bī-nevā:

1. **bī-nevā:**

Gazel 107

Mısra: 9

Çaresiz, zavallı, nasipsiz, muhtaç II şair.

Düşmesün bu bī-nevā Ħurrem hevā-yı vuşlata
Sinesi ħūn yaşı Ceyĥūn dīdesi nem olmasun

bir:

1. **bir:**

Gazel 2

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bezme per açdı gönül mürğı didi ārām baña
Bir tolu şahbāyı şun ey sākī-i gül-fām baña

2. **bir:**

Gazel 2

Mısra: 4

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Ka‘be-i kūyuñ tavāf eyler iken vakt-i seĥer
Nāz ile bahş eyledi bir nāzenīn iħrām baña

3. **bir:**

Gazel 2

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Zülfine her-gīz qarīn olmaz bu dil mürğı anıñ
Bir ‘aceb şayyāddur kurdı bu gün bir dām baña

4. **bir:**

Gazel 2

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Zülfine her-gīz qarīn olmaz bu dil mürğı anıñ
Bir ‘aceb şayyāddur kurdı bu gün bir dām baña

5. **bir:**

Gazel 4

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir şūĥ-ı şāh-ı ĥüb-ı cihān söylerim saña
Bir nūr-ı mihr (ü) māh-ı zamān söylerim saña

6. **bir:**

Gazel 6

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Açdı ġam-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir tarz ile īrād-ı gezend itdi şabā

7. **bir:**

Gazel 15

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Şehā sensin yine bir kām-ı himmet
Mehā tab‘iñda var cevālān-ı himmet

8. **bir:**

Gazel 16

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Sākī-i hicrān baña bir zehr nūş itdürdi kim
Nūşa beñzer gelse yanına semūm-ı kām ināt

9. **bir:**

Gazel 22

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir oyun-bāz çengī tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar ‘ālemi maymūn kadeĥ

10. **bir:**

Gazel 22

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Hürremā bir gün temāşā-yı harābāt eyledim
Şundu bir sākī baña ol demde mey beş on kadeh

11. **bir:**

Gazel 24

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Beni itdi ruḥ-ı zībāsına āvāre o şūḥ
Dil-i sūzānımı yakdı yine bir nāre o şūḥ

12. **bir:**

Gazel 24

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Çok zamāndan berü āh itmededür dil Hürrem
Bağmadı bir nigh-i nāz ile ben zāre o şūḥ

13. **bir:**

Gazel 33

Mısra: 13

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazīn
Eyleseñ Hürrem recā itmez aña te'sīrler

14. **bir:**

Gazel 34

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Dil virüp kendiñ gibi bir mīre sen benden beter
Rām olasın beste-i zencīrine benden beter

15. **bir:**

Gazel 38

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Derd-i pinhānım için ey dilber
Baña şīr-i lebiñi bir emdür

16. **bir:**

Gazel 38

Mısra: 12

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Şi'r-i Hürrem hemīşe medḥinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

17. **bir:**

Gazel 39

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Mürğ-i dilim ol kāmēt-i bālā ile oynar
Bir fāḥtedür serv-i dil-ārā ile oynar

18. **bir:**

Gazel 40

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

‘Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
‘Aşık-ı üftādeyi ‘aşk ağladur derd söyledür

19. **bir:**

Gazel 40

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Ġam degildür Hürremā efgān idersin yār için
‘Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

20. **bir:**

Gazel 41

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Görse bir ‘aşık eger ḥüsn-i laṭīfñ cānā
Şu gibi cānib-i vālāña dil ü cān akıdur

21. **bir:**

Gazel 44

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Yine Gülnāz nām bir şūḥ-i şengüldür nazar-kerdim
Ġicābından açılmaz berg-i gülden hoş nikāb ister

22. **bir:**

Gazel 44

Mısra: 12

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Yine oldı ġam-ı yār ile eflāk-i gōñül maġmūm
Açılmaġa ruḥ-ı dildār gibi bir āfītāb ister

23. **bir:**

Gazel 47

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir vaşl-ı girān-māyeye dil oldı müşevvak
Şevk ile gōñül ‘aşk ile şevkñ maḥalidür

24. **bir:**

Gazel 47

Mısra: 7

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir ḥālet ile görse dil ol ḥüb-cemālī
‘Aşk eyler o dem var ise ‘aşkñ temelidür

25. **bir:**

Gazel 49

Mısra: 4

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Siyāḥ ṭurraların eṭrāfına taġıtmış ol āfet
Anıñçün rüyine zulmetde bir tenvīrdür dirler

26. **bir:**

Gazel 49

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

İşitdim meclis-i rindānda zūlfñ evşāfın
Aña bir ‘aşık-ı dīvāneniñ zencīrdür dirler

27. **bir:**

Gazel 52

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Düşelden berisin perîniñ yolına
Göñül eylemez bir mekânda karar

28. **bir:**

Gazel 55

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Olup bir şüh-ı tersâ-beçcenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşüfte vü hayrân olup dünyâyı der der der

29. **bir:**

Gazel 55

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Aristo görse ta'birât-ı hikmet-perverin cândan
Der-i lutfunda bir sâ'il olup eylerdi cer cer cer

30. **bir:**

Gazel 60

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Çün temâşâ-yı 'izâr-ı yârdur eglencemiz
'Andelîbüz bir gül-i bî-hârdur eglencemiz

31. **bir:**

Gazel 60

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Zülf-i pür-çini kenârında göñül tutdı karar
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

32. **bir:**

Gazel 61

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir câm ile gam ceysiniñ üstünde belâyuz

33. **bir:**

Gazel 64

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Alup dil mürğünü bir yâr-i meh-veş
Beni âvâre itdi hem belâ-keş

34. **bir:**

Gazel 65

Mısra: 9

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Âteş bir güzele virdi yine dil Hürrem
Çıkar âhından anıñ böyle keş-â-keş âteş

35. **bir:**

Gazel 66

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Hezârîñ bir kuru feryadı kalmış
Bu gülzâr-ı çemende adı kalmış

36. **bir:**

Gazel 66

Mısra: 12

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Yoluñda cân viren gelmez hesâba
Gezer 'aşkıñla bir ecsadı kalmış

37. **bir:**

Gazel 68

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Gülsitân-ı vaşldan bir berg-i sebz olmaz hayâl
'Andelîbân itdi şubh u şâm gül-i hândâna 'arz

38. **bir:**

Gazel 68

Mısra: 7

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir nigâh-ı âşinâyile beni itdi harâb
Vireyim her dem o fettân dîdeden dîvâna 'arz

39. **bir:**

Gazel 70

Mısra: 7

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir gedâyım âsitânıñda şehâ rahm eyleyüp
Vir zülâl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nâre haz

40. **bir:**

Gazel 70

Mısra: 9

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Oğudı vaşf-ı dehânında müferrih bir gazel
Virdi Hürrem hañt-ı şîrîni-i dildâre haz

41. **bir:**

Gazel 74

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir nigâh-ı âşinâ itsem ruh-ı pür-tâbîña
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgân her taraf

42. **bir:**

Gazel 77

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Virselers çeşmime bir zerre degildür 'âlem
Sevdiğiyle kişi bir yerde karar olmayıcak

43. **bir:**

Gazel 77

Mısra: 12

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

İstemem servet ü sāmān-ı cihānı Hurrem
Baña bir dilber-i 'ālī kafadār olmayıcak

44. **bir:**

Gazel 80

Mısra: 7

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir kâse ile yapmadın kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eſerini yok midur seniñ

45. **bir:**

Gazel 80

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir kâse ile yapmadın kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eſerini yok midur seniñ

46. **bir:**

Gazel 84

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Hurremüz ammâ ki vaſl-ı yârdan âzâdeyüz
Gam beyâbânında bir günâ 'ayânuz ſimdilik

47. **bir:**

Gazel 90

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

İtme hergiz sen zen-i dünyâyı tenkîh-i nikâh
Bir meh-i tâbânı dâ'im zîver-i âgûſ kıl

48. **bir:**

Gazel 90

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Hurremâ gamdan rehâ bulmak dilerseñ rûz u ſeb
Bir melek sîmâ ile her demde 'ayſ u nûſ kıl

49. **bir:**

Gazel 97

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Rakîb-i rû-ſiyehiñ bir kelâmın eyleme gûſ
O kelb-i mübtezel ü bed-likâ ki añladamam

50. **bir:**

Gazel 97

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Kerem iderseñ eger Hurrem-i bî-çäreye it
Kapuñda pâdiſehim bir gedâ ki añladamam

51. **bir:**

Gazel 104

Mısra: 9

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Büsesinden bir kerem itdi kabûl it Hurremâ
Şurre-i ihsân-ı ſâhîdûr saña in'âm iken

52. **bir:**

Gazel 105

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir irilmez yereddür ol ſûh-i müstağnî-hiſâl
Vuſlat ümmîdin idüp dil cüst ü çâlâk olmasun

53. **bir:**

Gazel 106

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Rüyuñı görsün seniñ bir mâh-i tâbân isteyen
Büyüñi alsun ſehim ol gül ü reyhân isteyen

54. **bir:**

Gazel 113

Mısra: 4

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Esb-i tabî'atime yetmez cihânda düldül
Medhinde bir civânîñ dâ'im güvenc olunca

55. **bir:**

Gazel 115

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Gülsitân geldügin idüp peygâm
'Arz ider baña bir nigâr gonca

56. **bir:**

Gazel 116

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Eyledi cûſ ü hurûſ 'aşk ile dil yemcesine
Görinür bañr-i muhîſ dideme bir nemcesine

57. **bir:**

Gazel 118

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Göñlümü virdim bir dil-pesende
Miſli bulunmaz Hind ü Yemende

58. **bir:**

Gazel 119

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Didi bir büse haqqı cânıñ var
Dañı ol dâdı var dimâğımda

59. **bir:**

Gazel 123

Mısra: 9

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Âsitân-ı hañretiñ bir bendesi Hurrem nizâr
Eyleme ſâhım aña rañm eyle dârâlanmağı

60. **bir:**

Gazel 124

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

‘Aceb küyüñda şāhım ‘aşıkāna bir dem olmaz mı
O nüzhet-gāh-ı rindāna irenler bī-ğam olmaz mı

61. **bir:**

Gazel 124

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Ümīd-i vuslatıñdur dilde pinhānım eyā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Hürrem olmaz mı

62. **bir:**

Gazel 126

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Cān ü başa kaşd ider müjgānlarıñ bir tır gibi
Dām-ı zülfüñle bu dil mürğī ‘aceb naḥcīr gibi

63. **bir:**

Gazel 126

Mısra: 9

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir ğazel tarḥ eyledim ben zümre-i ‘uşşākda
Hürremā māh-ı cihānıñ şī‘rine tanzīr gibi

64. **bir:**

Gazel 127

Mısra: 11

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

N’ola bir buse ‘atāyile dil olsa Hürrem
Senden ey şūḥ-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

65. **bir:**

Mesnevi 1

Mısra: 39

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir du‘ā-i ḥayra olmaḡdur sebab
Hürreme ancak budur aşı-ı merām

66. **bir:**

Müfret 1

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Varup bir Hermes-i ḥikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Tutıcak nabzını bildim o da ‘ācizdi derdinden

67. **bir:**

Müfret 3

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Āteş kenārı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allāh bilür ki kış gününün lāle-zārıdur

68. **bir:**

Murabba 2

Mısra: 1

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Men o bir Qaysım ki gelmez ḡalbime Leylā nedür
‘Aşk ile ser-geşte oldum ‘aşk-ı bī-hemtā nedür

69. **bir:**

Murabba 2

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir ‘aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşīn
Tayanup bu ḡalimi itdim feşāne gözyaşın

70. **bir:**

Tahmis 1

Mısra: 3

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bu sūz-ı āh ile bir gül-‘izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup küy-ı yāre dek giderüz

71. **bir:**

Tahmis 1

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Pelās-pāre-i rindī be-düş u kāse be-kef
Zekāt-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

72. **bir:**

Tahmis 2

Mısra: 2

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Hezārı gülşen-i ‘ālemd e lāl eyler sūḡansızlık
Gülistānı düşürdi ḡaclete bir gül-bedensizlik

73. **bir:**

Tahmis 2

Mısra: 6

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Beni tenhāya şaldı Yūsuf-ı gül-pīrehensizlik
Gönül bir bī-vefāyī şimdi cānān eylemişdür kim

74. **bir:**

Tahmis 2

Mısra: 13

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Miyānın teşbīḥ eylerken biḡār-ı ‘aşḡda bir müya
Muḡālīf rüzgār esdi düşürdi yelkenim şuya

75. **bir:**

Tahmis 2

Mısra: 20

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Qo çalsun tīşe-i ‘aşḡı başına āh idüp Ferḡād
Ne müşkil ḡāl imiş bir dilber-i şīrīn-dehensizlik

76. **bir:**

Tahmis 2

Mısra: 21

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Yine bir h b-i ‘ lem Hurrem  oldu başa hem-dem
Melekdür yohsa ol cins-i beşerden mi ola  dem

77. **bir:**

Tahmis 3

Mısra: 8

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Vuşlat-ı y r ise şevk ile eger  g z n 
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu‘b-b z n 

78. **bir:**

Tahmis 5

Mısra: 10

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

    -ı n -d de-k m  asret-ke -i zevk-i vi  l
Bir mu ib dostuz ki ‘ lem dir bize ma b b-ı dost

79. **bir:**

Tahmis 5

Mısra: 13

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Neyleyim yok bir nig h-ı   n  m    kına
 ande iz ar-ı mu abbet dostdan ‘u    kına

80. **bir:**

Tahmis 5

Mısra: 18

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Nev-nih l-i vu latı nla d de p r-hv b olmadı
Çok faşıllar geçdi amm  vaşla bir b b olmadı

81. **bir:**

Tahmis 5

Mısra: 35

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir gelür dirler ise menf r-ı dost mens b-ı dost

82. **bir:**

Tarih 1

Mısra: 4

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

T   -i   hn-ı  af -ve  olasın   r n-kel m
Ki med  n  ola bir z t-ı ker m şekker-  

83. **bir:**

Tarih 1

Mısra: 7

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir g l-i gül-b n-i i    n  açup şevkine per
Olasın z ver-i   sn-i sühan-ı dil- r 

84. **bir:**

Tarih 1

Mısra: 12

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

V d -i nazmda çok geşt   g z r eylersin
  lib  g   n  bir nev- aber olmuş ilk 

85. **bir:**

Tarih 1

Mısra: 45

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Bir ziy de güzel oldu buna türü Hurrem
 fer n geldi ‘aceb V l -i ‘ zzet-p r  1216

86. **bir:**

Tarih 2

Mısra: 5

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Olmadı     r-ı cev    zulmden bir kimse z r
Ya meger g   ende bülbül ide fery d u nev 

87. **bir:**

Tarih 2

Mısra: 11

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Öyle bir z t-ı ker m ’    n ki   t    atveti
Münhezim kıldı nice a‘d y  Keyk vus-li  

88. **bir:**

Tarih 2

Mısra: 53

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Böyle bir z t-ı himem-ba    y  itdi inti  b
R ’yet-i emr-i ‘ib da eyledi  ad n sez 

89. **bir:**

Tarih 4

Mısra: 14

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Emr-i ‘ib da i‘tiy d etdi o   h-ı ber-mur d
Hem ‘ kil u re’yi sed d bir z t-ı v l -intih b

90. **bir:**

Tarih 4

Mısra: 16

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Takd s kıldı ‘ lemi ems l içinde eslemi
Buldu vez r-i a‘zamı bir  saf-ı ‘ l -cen b

91. **bir:**

Tarih 4

Mısra: 36

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

Hicr nla dil   r-p red r nazmım dahi   r-p red r
Mihnet  eker bir p red r vaslunla et re  -i gül- b

bir ‘ac yib:

1. bir ‘ac yib:

Gazel 98

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hayret verecek şekilde, bir tuhaf.

Bülbül-i bülbüle tûfî gibi olsun gûyâ
Sürelüm meclis-i gülde bir 'acâyib hoş dem

bir bakımda:

1. bir bakımda:

Gazel 52

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bir bakışta.

Gören teşnelikden lebi la'liñi dir
Yağañ bir bakımda gönüller kanar

bir bölük:

1. bir bölük:

Gazel 130

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bir bölük, bir kısım.

Bir bölük halk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezl-i ni'met ile arturdı 'aceb pâyesini

bir dahi:

1. bir dahi:

Gazel 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bir daha, bir kez daha.

Bir dahi bezm-i vişâliñ görmeyem mi dilberâ
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

bir dahi:

1. bir dahi:

Tarih 2

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Bir daha, yeniden, tekrar.

Görse cûdın Hâtem-i Tay tayy iderdi nâmını
Eylemezdi bir dañi nâm-ı kerem birle seña

bir dem:

1. bir dem:

Gazel 55

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Bir zaman, bir an.

Nihâl-i huşk-i kâım sebzedâr olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firâvân etse ger ger ger

2. bir dem:

Gazel 66

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bir zaman, bir an.

Lebiñden büse-çin oldumdı bir dem
Meşâmm-ı cânım içre dadı kalmış

bir gazel:

1. bir gazel:

Gazel 126

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Bir gazel || divan şiirinde en önemli ve en çok
kullanılan nazım şeklidir.*

Bir gazel tarh eyledim ben zümre-i 'uşşâkda
Hurremâ mâh-ı cihânıñ şi'rine tanzîr gibi

bir gîce:

1. bir gîce:

Gazel 82

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bir gece.

Cür'a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestâneye
Hânkâh-ı 'ayşda bir gîce ârâm eylediñ

2. bir gîce:

Gazel 92

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bir gecelik, bir geceliğine, sadece bir gece.

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

3. bir gîce:

Gazel 74

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bir gece.

Yâr ile hem-şoñbet olmağdı zamîrim bir gîce
Neyleyim dildârı tutmuşdur nigh-bân her taraf

bir gün:

1. bir gün:

Gazel 59

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sonra, ilerde, eninde sonunda, mutlaka.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

2. bir gün:

Gazel 3

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sonra, ilerde, eninde sonunda, mutlaka.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Hasretiñle bağlama râhım dimez miydım saña

3. bir gün:

Gazel 25

Mısra: 6

Kelime Tipi: -
(belki) bir gün, ilerde, gelecek bir zamanda
(ümitvâr bir duyguyla).

İtme üftâde-i hüsnüñ olana cevri medîd
Bir gün ola diyesin sen daği ey mâh meded

4. bir gün:

Gazel 67

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Günün birinde.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifâ‘ hülûş
Kıyâmet olsa bulmaya inkıtâ‘ hülûş

5. bir gün:

Gazel 31

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bir gün.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdâya
Baña ol bir gün uzar tâ ki tamâm bir yıl olur

6. bir gün:

Gazel 22

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bir gün, bir zaman.

Hürremâ bir gün temâşâ-yı harâbât eyledim
Şundu bir sâkî baña ol demde mey beş on kadeh

7. bir gün:

Gazel 103

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bir gün bile, hiç bir zaman.

Tâb-ı rûy-ı yârdur kalbimde fikrim her zamân
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

bir içim şu:

1. bir içim şu:

Gazel 106

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Bir yudum su.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de gelsün âb-ı hayvân isteyen

bir idi:

1. bir idi:

Tarih 1

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Beraber olmak, aynı olmak.

Şâhib-‘irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li‘llâh hele miqdârını buldı ‘ulemâ

bir kerre:

1. bir kerre:

Gazel 92

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bir kez, bir defa.

N’ola bir kerre sa‘âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

2. bir kerre:

Gazel 33

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bir defa, bir kez.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma‘rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

bir kez:

1. bir kez:

Gazel 78

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bir defa, bir kerecik, bir defa olsun.

Tek sen meh-i tâbâna bu şeb hâle olaydım
Bir kez dimediñ sâ‘id-i sîmîn kemerim yok

2. bir kez:-me, -diñ

Gazel 106

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bir defa, bir kerecik, bir defa olsun.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de gelsün âb-ı hayvân isteyen

3. bir kez:-in

Gazel 14

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bir defa II bir kerecik.

Bir kezin la‘l-i lebiñ yâdına nûş eyler ise
Atdurur başına Hürrem içenin seng şarâb

bir pâre:

1. bir pâre:

Tarih 4

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Birazcık, bir parça, bir damla.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşk-i gül-âb

bir şüh-ı şâh-ı hûb-ı cihân:

1. bir şüh-ı şâh-ı hûb-ı cihân:-ı

Gazel 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dünya güzeli şuh bir padişah || sevgili.

Bir şüh-ı şâh-ı hûb-ı cihân söylerim saña
Bir nûr-ı mihr (ü) mâh-ı zamân söylerim saña

bir taraf:

1. **bir taraf:-dan**
Gazel 34
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Bir tarafta, bir yanda.

Bir taraftan bulmayup bezm-i vişâl-i yâre yol
Başlayasın hüd'a-i tezvîre sen benden beter

bir yer:

1. **bir yer:**
Gazel 93
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Bir yer || her yer, her taraf.

Tefak্কud eyledim nâm ü nişânıñ bulmadım hergîz
Bu şeb tâ şubha dek bir yer kımadım i'tisâs itdim

bir yerde karar ol:

1. **bir yerde karar ol:-ma, -(y)ıcağ**
Gazel 77
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Aynı yerde, mekanda bulunmak || sevgili ile aynı yerde bulunmak.

Virselers çeşmîme bir zerre degildür 'âlem
Sevdiğiyile kişi bir yerde karar olmayıcağ

bir yıl:

1. **bir yıl:**
Gazel 31
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Bir yıl || çok uzun bir süre.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdâya
Baña ol bir gün uzar tâ ki tamâm bir yıl olur

bir zamân:

1. **bir zamân:**
Gazel 84
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Bir zaman, bir süre.

Şehr-i 'aşkda bir zamân pertev-feşân olduk yeter
Çeşme-i hayvân gibi cânâ nihânuz şimdilik

2. **bir zamân:**
Gazel 84
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Eskiden, geçmişte.

Bir zamân hâmüş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruşsârıñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

bir zerre:

1. **bir zerre:**
Gazel 77
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
"Zerre kadar" deyiminin karşılığı olarak hiç mi hiç anlamında kullanılmıştır.

Virselers çeşmîme bir zerre degildür 'âlem
Sevdiğiyile kişi bir yerde karar olmayıcağ

bırak:

1. **bırakdı:-dı**
Gazel 126
Mısra: 7
Bırakmak, vazgeçmek, elinden çıkarmak.

Büy-i hâlîñ müşg-i Tâtârı bırakdı haclete
Sâye-i ebrûlarıñ şu'lesini şemşîr gibi

biraz:

1. **biraz:**
Gazel 125
Mısra: 4
"Bir miktar, biraz" anlamında zarf..

Gelicek meclis-i rindâna mey ile mağbûb
Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cân geldi

2. **biraz:**
Murabba 2
Mısra: 9
"Bir miktar, biraz" anlamında zarf..

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dîvâneyyüz
Mest olup câm-ı muhabbetden ne gam mestâneyyüz

3. **biraz:**
Tarih 2
Mısra: 64
"Bir miktar, biraz" anlamında zarf..

Qurta-i sem'-i kabûl eyle zümür-rûd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şîrîn-edâ

biri:

1. **biri:**
Tahmis 4
Mısra: 17
"Biri" belgisiz zamir.

Ol demde olur müdde'ânıñ biri huşulî
Cânânıñ olur 'aşık ile beyn-i fuşulî

2. **biri:**
Tarih 2
Mısra: 28
"Biri" belgisiz zamir.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlû olupdur rağbeti
İ'tibâr ile bulupdur her biri neşv ü nemâ

3. **birin:-n**

Tarih 2

Mısra: 49

"Biri" belgisiz zamir.

İftihār-ı bendegānından birin mümtāz idüp
Ketühdālık şadrını tezyîne kıldı iktidā

bī-riyā:

1. **bī-riyā:**

Gazel 11

Mısra: 4

İçi dışı bir, samimi, dürüst.

Süz-ı şem'den hāl-i 'aşkı öğrenür pervāneler
Yakılaldan şem'-i ruhsārīña qarşu bī-riyā

2. **bī-riyā:**

Tarih 2

Mısra: 18

İçi dışı bir, samimi, dürüst.

Müşterisi Müşterī sa'd-ekber-i çarh-ı berīn
Cânına dünden revādur bân olmak bī-riyā

birle:

1. **birle:**

Gazel 26

Mısra: 7

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Cāme-i zerrīn-kabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāt u bī-ğam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

2. **birle:**

Gazel 89

Mısra: 5

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Şervet-i bād-ı şabā birle açıldı defteri
Yazdı küttāb-ı kazā rū-yı gül üzre nām-ı gül

3. **birle:**

Gazel 127

Mısra: 4

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Va'd-i ferdāyla nedür serzenişiñ 'uşşāka
Bize tevbih-i sühan birle elem gelmez mi

4. **birle:**

Mesnevi 1

Mısra: 26

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Setr-i 'avret kıbleye dönmek daği
Vaqt ü niyyet birle bulmuş ihtitām

5. **birle:**

Tahmis 4

Mısra: 11

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Vaşlñ hevesi birle cihān içre ki neşşız
Ammā ki 'adū semtine bī-gāne-i zeşşız

6. **birle:**

Tarih 1

Mısra: 39

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

İtme ıtnāb-ı sühan birle şudā 'irāşın
Çünkü Hurrem-dil olup medhine düşdüñ ammā

7. **birle:**

Tarih 2

Mısra: 14

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Görse cūdın Hātem-i Tay tayy iderdi nāmını
Eylemezdi bir daği nām-ı kerem birle seḥā

8. **birle:**

Tarih 2

Mısra: 42

"Birlikte, beraber" anlamında edat.

Siyyemā ferzend-i 'ālī-ḡadr ü zū'l-'irfān kim
Maḡhar-ı ism-i fütūh birle odur kişver-güşā

bīrūn şev:

1. **bīrūn şev:**

Gazel 5

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Dışarı çık.

Be-gayr-i bāb-ı Hudā bāb-ı intisāb kucā

bī-sabr u sūkūn:

1. **bī-şabr u sūkūn:-dur**

Gazel 73

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sabırsız ve hareketsiz.

Hurrem-i ḡam-zede bī-şabr u sūkūn olmuşdur
Zāhidā vādī-i 'aşk içre şakın eyleme lāf

bismil-geh-i 'aşk:

1. **bismil-geh-i 'aşk:-ı, -n, -da**

Müseddes 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Aşkın kurbanlık yeri.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḡurbān eyler

2. **bismil-geh-i 'aşk:-ı, -n, -da**

Müseddes 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Aşkın kurbanlık yeri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

3. **bismil-geh-i 'aşk:-ı, -n, -da**

Müseddes 1

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Aşkın kurbanlık yeri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

4. **bismil-geh-i 'aşk:-ı, -n, -da**

Müseddes 1

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Aşkın kurbanlık yeri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

5. **bismil-geh-i 'aşk:-ı, -n, -da**

Müseddes 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Aşkın kurbanlık yeri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

bî-vefâ:

1. **bî-vefâsından:-sı, -n, -dan**

Tahmis 2

Mısra: 18

Vefasız|| Sevgili.

Anıñ şevkiyle oldum ben dağı 'âlemlere berbâd
Zamânıñ bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

2. **bî-vefâyı:-y, -ı**

Tahmis 2

Mısra: 6

Vefasız|| Sevgili.

Beni tenhâya şaldı Yûsuf-ı gül-pîrehensizlik
Gönül bir bî-vefâyı şimdi cânân eylemişdür kim

biyâ:

1. **biyâ:**

Gazel 5

Mısra: 3

Gel!

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-ğam-ı sūfî-i dūn
Ki der harîm-i Kudûs est merâ 'itâb kucâ

biz:

1. **bize:-e**

Gazel 4

Mısra: 3

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Pek kaçd eyledi bize gamzeñ okı ey perî
Geçdi baña da zağm-ı sinân söylerim saña

2. **bize:-e**

Gazel 13

Mısra: 3

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Bize lûtf itmeyüp ağıyâre eyler
'Acâyibdür 'acâyibdür 'acâyib

3. **biz:**

Gazel 18

Mısra: 8

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belâyâ bâ'is

4. **bize:-e**

Gazel 35

Mısra: 4

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Şalâ bized be-der-i meykede piyâle be-gir
Didikde sâkî bize böyle hoş ziyâfet olur

5. **bize:-e**

Gazel 44

Mısra: 10

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Ziyâ-bahşâ olur her dem rakîbîñ hânkâhında
Bize geldikde hırşîd-i ruhını perde-yâb ister

6. **bize:-e**

Gazel 46

Mısra: 5

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Sâkî bize mey şun hele der-vaqt-i şabûhân
Şahbâ-yı lebiñ teşneye peymâneleriñdür

7. **biz:**

Gazel 57

Mısra: 8

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Olursa sâkî lebiñ cām-ı germ-dâr-ı sürür
Harîk dillerimiz biz dağı kebâb iderüz

8. **bizüz:-üz**

Gazel 57

Mısra: 2

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Huzûrınızda niyâz itmege hicâb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itâb iderüz

9. **biz:**

Gazel 61

Mısra: 1

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir cām ile gam ceşşiniñ üstünde belâyuz

10. **biz:**

Gazel 61

Mısra: 6

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

11. **bizi:-i**

Gazel 66

Mısra: 9

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
'Adūnuñ yok yere ifsādı kalmış

12. **bize:-e**

Gazel 80

Mısra: 5

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

La'liñ şarābını bize hîç itmediñ caba
Bilmem piyāleñi çekerin yok mıdur seniñ

13. **bizi:-i**

Gazel 92

Mısra: 5

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

N'ola bir kerre sa'ādetle şerîf eyle bizi
Seni ey mäh-ı cihān bir gîce mihmān idelüm

14. **bizler:-ler**

Gazel 113

Mısra: 8

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

'İydiyye bûsesinden istersem ol nigārın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

15. **bize:-e**

Gazel 127

Mısra: 4

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Va'd-i ferdāyla nedür serzenişiñ 'uşşāka
Bize tevbîh-i sūhān birle elem gelmez mi

16. **bize:-e**

Gazel 128

Mısra: 7

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Hāzer mi var bize ta'n-ı 'adūda zerre kadar
O yārdur yine üstümüze muğallebici

17. **biz:**

Müfret 7

Mısra: 1

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Geçmedik tāze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın içün şu fenā dünyāda

18. **bizi:-i**

Murabba 1

Mısra: 15

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Bizi redd eyleme bāb-ı 'atādan
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

19. **biz:**

Murabba 2

Mısra: 12

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Sākî-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hîç añılamaz dünyā nedür

20. **bizler:-ler**

Murabba 2

Mısra: 9

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

'Aşka ser komuş dilā bizler biraz dīvāneyüz
Mest olup cām-ı muhabbetden ne ğam mestāneyüz

21. **biz:**

Tahmis 3

Mısra: 4

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Vakt-i hicrānını yād eyleyelüm semcesine
Dökelüm biz gözimüz yaşını şeb-nemcesine

22. **bize:-e**

Tahmis 4

Mısra: 4

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Dīvāne vü mestiz yerimiz cāy-ı fenādur
Şevk-i dil-i cānān bize yārān-ı şafādur

23. **bize:-e**

Tahmis 4

Mısra: 15

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Bu sırr-ı pesendide bize dād-ı Hudādur
Dil zerre kadar bulsa eger yāre vuşūli

24. **bize:-e**

Tahmis 5

Mısra: 10

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Āşık-ı nā-dīde-kām hasret-keş-i zevk-i vişāl
Bir muhib dostuz ki 'ālem dir bize maḥbūb-ı dost

25. **bizi:--i**

Tahmis 5

Mısra: 11

"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Mübtelā itdi bizi evvel ruh-ı berrākına
Ba'de-zīn düşdi gönül süzişle sīmīn sākına

biz güş et:

1. **biz güş et:-dikce**

Müfret 4

Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Biz dinledik, duyduk.

Hoş gelür bülbül sadāsından bana āvāz-ı seg
Şiddet-i berfî şitā vaktinde güş etdikce biz

bī-zār:

1. **bī-zār:**

Gazel 20
Mısra: 10
Bıkmış, usanmış, bezmiş.

Olmasun bī-çāre Hurrem lutf kıl
Kimseden yā Rab bī-zār el-ğıyās

bī-zār it:

1. **bī-zār it:-di, -ñ**

Gazel 83
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Bıktırmak, usandırmak II Tedirgin etmek.

Hām sevdālar ile Hurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā'ında seniñ

bize böyle hoş ziyāfet ol:

1. **bize böyle hoş ziyāfet ol:**

Gazel 35
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Bize bu şekilde hoş ziyāfet olur.

Şalā bized be-der-i meykede piyāle be-gir
Didikde sākī bize böyle hoş ziyāfet olur

boş ol:

1. **boş ol:**

Gazel 100
Mısra: 8

Kelime Tipi: -
Boş olmak, dolu olmamak || kadehin boş olması.

Sākīyā destine pür vir o nigārıñ şahbā
Kalb-i zāhid gibi dörd olcağız boş olsun

boy:

1. **boyuñdur:-uñ, -dur**

Gazel 52
Mısra: 2
Boy, endam, kamet || sevgilinin boyu.

Cemālīñ şehā Bāğ-ı Firdevs-vār
Lebiñ Āb-ı Kevşer boyuñdur çenār

böyle:

1. **böyle:**

Diğer 1
Mısra: 1
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Ben böyle derd ile āh u zārdayım
Aceb nazlı yārim nerdedür şimdi

2. **böyle:**

Gazel 7
Mısra: 6
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Hāzır olursıñ kuluña itmege
Şubh u mesā böyle cefā ey şehā

3. **böyle:**

Gazel 35
Mısra: 4
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Şalā bized be-der-i meykede piyāle be-gir
Didikde sākī bize böyle hoş ziyāfet olur

4. **böyle:**

Gazel 35

Mısra: 9
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Şakın ki şanma geçer böyle rüz-i hasret-i yār
Felek müsā'ade eyler saña da himmet olur

5. **böyle:**

Gazel 37
Mısra: 8
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Olmasa dāhiye-i vaşf-ı ruhuñla manzūm
Şi'r-i i'cāz-ı hüner böyle belāğat mi bulur

6. **böyle:**

Gazel 37
Mısra: 12
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Künc-i fırkatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

7. **böyle:**

Gazel 38
Mısra: 14
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Vaşf-ı la'liñde şekker itdi şikest
Şi'r-i şīrini böyle Hurremdür

8. **böyle:**

Gazel 64
Mısra: 10
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem işrāb
Anıñcün oldı böyle nazm-ı dil-keş

9. **böyle:**

Gazel 65
Mısra: 10
"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Āteş bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar āhından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

10. **böyle:**

Gazel 75

Mısra: 10

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya luṭf kıl
İtdürme böyle sen de kıtālî taraf taraf

11. **böyle:**

Gazel 82

Mısra: 6

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Bezm-i 'uşşākı feraḥ-nāk eylediñ iḥsān ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

12. **böyle:**

Gazel 102

Mısra: 1

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Hāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün
Kūçe-i gamda dil efkār oldığıyçün n'eylesün

13. **böyle:**

Gazel 102

Mısra: 10

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Çār-nā-çār Hurrem-i dil-ḥaste de nā-çārdur
Hāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün

14. **böyle:**

Gazel 105

Mısra: 1

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Perde-i zülfüñ götür dil böyle gam-nāk olmasun
Goncalar ḥandān gül-i sad-berg de çāk olmasun

15. **böyle:**

Gazel 123

Mısra: 1

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Gül yüzüñden aldı cānā böyle ra'nālanmağı
Ḥaddiñe nisbetle buldı gonca zībālanmağı

16. **böyle:**

Tahmis 1

Mısra: 7

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Ḥumār-ḥānede dil nakdın itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belāda hezār güne esef

17. **böyle:**

Tarih 2

Mısra: 45

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Āb-dār-ı saṭr olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sāyesinde olmasaydı böyle ṭab'-ı incilā

18. **böyle:**

Tarih 2

Mısra: 46

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Āb-dār-ı saṭr olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sāyesinde olmasaydı böyle ṭab'-ı incilā

19. **böyle:**

Tarih 2

Mısra: 53

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Böyle bir zāt-ı himem-baḥşāyı itdi intihāb
Rü'yet-i emr-i 'ibāda eyledi qādrin sezā

böyle bir:

1. **böyle bir:**

Gazel 94

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Bu tarzda, bu şekilde.

Yine ḥayret-ger-i bī-şabr u sükūnum Hurrem
Böyle bir cāzibe-i ḥüsñ ü cemālî bilmem

böylece:

1. **böylece:**

Gazel 26

Mısra: 10

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Hurrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd

2. **böylece:**

Tarih 2

Mısra: 58

"Böyle, bu şekilde" anlamına gelen bir durum zarfı.

Şādıku'l-va'dü'l-emīn şāyeste-i şānıdurur
Şavb-ı Bārīden olupdur böylece luṭf u 'atā

boyu:

1. **boyuñ:-na**

Gazel 64

Mısra: 8

Boy, endam, kamet || sevgilinin boyu.

Sebeb feryādıma ruḥsārıñ oldı
Mu'anber zülfüñ olmuş boyuñı eş

bozul:

1. **bozulmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 56

Mısra: 8

İyi ve değerli niteliğini yitirmek.

Müsellemdür nizām-ı ālem olmaz ittihād üzre
Anıñçün sāz-ı mutrib gāh ber-cā gāh bozulmuşdur

bu:

1. **bu:**

Diğer 1

Mısra: 6

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Aklım perîşândur hâlim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamândur

2. **bu:**

Diğer 1

Mısra: 9

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Hurrem bu sevdâyı n'eyleyüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsen

3. **bu:**

Gazel 1

Mısra: 6

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Fallâhu lehul'hamdu hüve'l hâlik'ül aḥad
Şad şükr sipâs ola bu sultâna ibtidâ

4. **bu:**

Gazel 1

Mısra: 10

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Evlâd u âline daḥi lâzım selâm-ı tām
Bu Ḥurrem-i bî-çâre şenâ-ḥvâna ibtidâ

5. **bu:**

Gazel 2

Mısra: 7

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Zülfine her-gîz karîn olmaz bu dil mürğî anıñ
Bir 'aceb şayyâddur kurdı bu gün bir dâm baña

6. **budur:-dur**

Gazel 2

Mısra: 6

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bendeñe rahm eyle ey şâh-ı cihân-dârim didim
Hışm ile bakdı hemân ancak budur ikrâm baña

7. **bu:**

Gazel 3

Mısra: 9

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Virselers Ḥurrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ câhım dimez miydim saña

8. **buña:-ñ, -a**

Gazel 3

Mısra: 4

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Cevr-i bisyârıñ görüp nuş eyledikce cā-be-cā
Rāzı olmaz buña Allâhım dimez miydim saña

9. **bu:**

Gazel 4

Mısra: 5

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Kim eylemiş bu 'aşıkā cevri (ü) cefâyı ol
Sen itme gel cefâyı emân söylerim saña

10. **bu:**

Gazel 6

Mısra: 2

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Çîn-seḥer turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

11. **bu:**

Gazel 6

Mısra: 9

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Yok müsâbık seni bu tab' ile Ḥurrem şimdi
Nev-bahâr içre saña 'aşkı semend itdi şabâ

12. **budur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 4

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvîd niyâz ile
Budur ümîdi naşib ola vaḳtle bâz baña

13. **bu:**

Gazel 10

Mısra: 10

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Künc-i gamda yâd idüp aḥvâlini hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Ḥurremden saña

14. **bu:**

Gazel 11

Mısra: 2

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Hâlet-i 'aşkıñla cānâ cismim oldu büriyâ
'Aşıkım 'aşkıñda dâ'im şanma şâhâ bu riyâ

15. **bu:**

Gazel 12

Mısra: 12

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Luṭf it dil-i pejmürdeye ḥvân-ı keremiñden
Bu Ḥurremi hîç kimseye bâr eyleme yâ Rab

16. bu:

Gazel 14

Mısra: 3

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bu ḥarâbât-ı fenânıñ meyi maḳbûl degil
Sâkiyâ mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarâb

17. bu:

Gazel 14

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Muḥtesib cām-ı meyiñ ḥâlini benden şorma
İtdi bu nüh tıbaķı başıma çün teng şarâb

18. bu:

Gazel 16

Mısra: 7

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derûnum cāy-i dāğ
Nâr-ı 'aşkımdan zuhûr eyler nücûm-ı kâ'inât

19. bu:

Gazel 16

Mısra: 10

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Sâlik-i rāh-ı ḥaḳıḳat ol dil (ü) cāndan yûri
Kej-nigāh eylerse de Ḥurrem bu şûm-ı kâ'inât

20. bu:

Gazel 18

Mısra: 8

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belâya bâ'is

21. bu:

Gazel 21

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Tutup ber nâvek-i müjgânına semt-i siperden geç
Sipîhr-i sîneñi terk it bu yolda tâc-ı serden geç

22. budur:-dur

Gazel 22

Mısra: 7

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Var ise âyîne-i 'âlem-nümâ ancak budur
Gösterür 'aks-i ruḥ-ı yâri yüzünde çün kadeḥ

23. bu:

Gazel 27

Mısra: 9

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Deriñde bende-i şadık bu Ḥurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib'ad

24. bu:

Gazel 36

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Şâhım zekât-ı ḥüsnuñi eyler iseñ edâ
Şimdi bu ben ğarîbe o luṭf-i cezîl olur

25. bu:

Gazel 41

Mısra: 11

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Künc-i ḥasret bu diliñ çünki karar-ğâhıdur
Ḥurremâ ḥün-ı dili dîde-i giryân aķıdur

26. bu:

Gazel 44

Mısra: 13

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Zarîfâne bu şi'riñ Ḥurremâ tarz-ı belâgatde
Cenâb-ı ḥaznedârîden belîğâne cevâb ister

27. bu:

Gazel 45

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Meyl ü muḥabbetîm şanemâ sen civânedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîğâ bu cānedür

28. bu:

Gazel 45

Mısra: 3

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Şâyî'-i şüret itme begim sen bu 'âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamānedür

29. bu:

Gazel 45

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Tefrîḳ idüp bendeñi güldüñ 'adûlara
Şâhım vaḳt ola diyesin bu gedâ nedür

30. bu:

Gazel 45

Mısra: 10

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Medh-i nigâr-ı hüsne dinse 'aceb midür
Hürrem bu penc beyt ki tamâm şâ'irânedür

31. bu:

Gazel 47

Mısra: 1

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bu 'aşk baña mevhibe-i lem-yezelîdür
Şanmañ ki 'arâzdu bu ezelden ezeliüdür

32. bu:

Gazel 47

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bu 'aşk baña mevhibe-i lem-yezelîdür
Şanmañ ki 'arâzdu bu ezelden ezeliüdür

33. bu:

Gazel 49

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler
Raķib-i bed-liķāññ bu işi tedbîrdür dirler

34. bu:

Gazel 51

Mısra: 1

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Niçe bir dilber içün başda bu sevdâ niçe bir
Niçe bir 'âşık bu va'de-i ferdâ niçe bir

35. bu:

Gazel 51

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Niçe bir dilber içün başda bu sevdâ niçe bir
Niçe bir 'âşık bu va'de-i ferdâ niçe bir

36. bu:

Gazel 51

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Niçe bir şem'-i ruhuñ âteşine rûz u şeb
Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydâ niçe bir

37. bu:

Gazel 52

Mısra: 3

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Tutuşdı bu hüsni-i laţifiñ görüp
Dilim şubha dek şem'a gibi yanar

38. bu:

Gazel 53

Mısra: 4

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Hazer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuşdur
Bu tûfân-ı belânıñ her zamân giryân-ı âteşdür

39. bu:

Gazel 62

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Berü gel mey-gede-i 'aşkda cevlan idelüm
Nedür ey zâhid-i nâ-puhte bu tarz-ı sâlûs

40. bu:

Gazel 63

Mısra: 4

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Yâr olur ağıyâr ile olmaz karîn üftâdeye
Bu dil-i bî-çâre eylerken dil ü cândan heves

41. bu:

Gazel 65

Mısra: 8

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Baña ol yâr yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı 'âlemde bu âteş âteş

42. bu:

Gazel 66

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Hezârıñ bir kuru feryadı kalmış
Bu gülzâr-ı cemende adı kalmış

43. bu:

Gazel 69

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ser-âver oldu ruh-ı yârdan çü şîrîn hatt
Bu hüsni-i hatt ile 'âlemde oldu rengin hatt

44. bu:

Gazel 70

Mısra: 1

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvâre hâz
Hvân-ı sultâniden almaz mı 'aceb bî-çâre hâz

45. bu:

Gazel 76

Mısra: 11

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bu meydān-ı muḥabbet gelsün işte
Dil-i Ḥurrem gibi var ise yanık

46. bu:

Gazel 78

Mısra: 5

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sā'id-i sīmīn kemerim yok

47. bu:

Gazel 80

Mısra: 1

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Cānā bu 'āşıkā nazārīñ yok mıdur seniñ
Zār u fiğānına kederiñ yok mıdur seniñ

48. bu:

Gazel 82

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Kākülün şayd-ı dil-i 'uşşākīña dām eylediñ
Bu giriftār-ı belāyı kendüñe rām eylediñ

49. bu:

Gazel 82

Mısra: 3

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām 'aceb sevdā-yı pür-ḥām eylediñ

50. bu:

Gazel 84

Mısra: 3

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bir zamān ḥāmūş u beste-leb idik bu bāğda
Verd-i ruḥsārīñ açıldı pür-fiğānuz şimdilik

51. bu:

Gazel 86

Mısra: 9

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ol şeft' bu Ḥurrem-i bī-çāreye yevmü't-tenād
Bār-i 'isyānla anıñ ḳaddi dü-tādur yā Resūl

52. bundan:-n, -dan

Gazel 91

Mısra: 8

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ḥāşılı 'āşık-ı zārīñ ḡamı maḥbūb olmuş
Bundan a'lā daḡi ser-māyeli kārı n'ideyim

53. bu:

Gazel 93

Mısra: 6

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Tefakkud eyledim nām ü nişānıñ bulmadım herḡiz
Bu şeb tā şubḡa dek bir yer ḳomadım i'tisās itdim

54. bu:

Gazel 94

Mısra: 4

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Vaşlıña cān virürem dest-res olsam āḡir
'Acabā ola mı bu emr-i muḡālī bilmem

55. bu:

Gazel 96

Mısra: 1

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Eyledi ḳaddim büküp bu miḡnet ü ālām lām
Olur elbet şabr ḳıl ey dil saña hengām-ı kām

56. bu:

Gazel 97

Mısra: 5

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Didim bu derdime hīç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümüde idüp dir devā ki añladamam

57. bu:

Gazel 99

Mısra: 8

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḡūr
Bu nezāketle 'aceb ben daḡi ibḡā mı disem

58. bu:

Gazel 101

Mısra: 12

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ḥurremā bülbulān-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şi'riñe rengīn

59. bu:

Gazel 107

Mısra: 9

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Düşmesün bu bī-nevā Ḥurrem hevā-yı vuşlata
Sīnesi ḡūn yaşı Ceyḡūn dādesi nem olmasun

60. bu:

Gazel 108

Mısra: 1

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bu 'aşk ile sen mahrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek 'aşk ile berbâd olamazsın

61. **bu:**

Gazel 111

Mısra: 7

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Gördi gülzâr u çemenzârda ol mahbûbı İtme bu
Hurrem-i bî-çâreñe cevriñ efzûn Kâne fi'z-
zemâneti'l-'aşkı şadâküm yâvâh

62. **bu:**

Gazel 120

Mısra: 4

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ham-ı gîsûñı mu'aqqad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes'eleniñ hâlline düşmüş fuzalâ

63. **bu:**

Gazel 120

Mısra: 8

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Baş açık bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nâz ü nezâketle bu kıddi bâlâ

64. **bu:**

Gazel 124

Mısra: 4

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Devâ-yı derd-i pinhânım su'âl itseñ eyâ dilber
Cevâbımdur lebiñ 'aynî bu derdime em olmaz mı

65. **bu:**

Gazel 125

Mısra: 8

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Künc-i miñnetde dilâ hasret-i cânân ile
Ağlamakdan bu iki gözlerime kan geldi

66. **bu:**

Gazel 126

Mısra: 2

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Cân ü başa kaşd ider müjgânların bir tîr gibi
Dâm-ı zülfuñle bu dil mürği 'aceb nañcîr gibi

67. **bu:**

Gazel 127

Mısra: 7

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bu nihân derd-i diliñ çâresine dildârıñ
Sükker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

68. **bu:**

Mesnevi 1

Mısra: 16

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Ba'dehû pâk eyle sâ'ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nâma ihtirâm

69. **bu:**

Mesnevi 1

Mısra: 35

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Nazma çekdim bu ferâ'iz dürrini
Buldı bu hüsn-i edâda intizâm

70. **bu:**

Mesnevi 1

Mısra: 36

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Nazma çekdim bu ferâ'iz dürrini
Buldı bu hüsn-i edâda intizâm

71. **bu:**

Mesnevi 1

Mısra: 37

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Zîver-i etfâl ola bu nev-zuhûr
Olalar ezberle 'ıtrıyyü'l-meşâm

72. **budur:**

Mesnevi 1

Mısra: 40

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Bir du'â-i hayra olmağdur sebab
Hurreme ancak budur aşl-ı merâm

73. **buña:-n, -a**

Mesnevi 1

Mısra: 31

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

İki şey' dañı olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Hâzret-i Rabbü'l-enâm

74. **budur:-dur**

Murabba 1

Mısra: 13

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Budur va'din Muhammed Mustafâdan
Ümîdi kesmeyüz dest-i ricâdan

75. bu:

Murabba 2

Mısra: 3

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bu hâkîkât künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben mahrem-i esrâr nedür

76. bu:

Murabba 2

Mısra: 6

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bir ‘aceb pervâneyim ki yanarım kendim peşîn
Tayanup bu hâlimi itdim feşâne gözyaşın

77. bu:

Murabba 2

Mısra: 8

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Câme-i ‘aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dîrsin ki bu gavgâ nedür

78. bu:

Murabba 2

Mısra: 15

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La‘l nedür gevher nedür ya dilber-i ra‘nâ nedür

79. bu:

Müseddes 1

Mısra: 21

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bu dil-i pür-hevesim haţţ-ı cemâlin hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fûlk-i dil-i zâr puçeler

80. bu:

Tahmis 1

Mısra: 3

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bu süz-ı âh ile bir gül-‘izâra dek giderüz
Hevâ-yı vaşla uyup küy-ı yâre dek giderüz

81. bu:

Tahmis 1

Mısra: 8

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Humâr-hânede dil nakdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr güne esef

82. bu:

Tahmis 1

Mısra: 23

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bu Hurremiñ de heme varı oldu tâlânıñ
Felek girerse kef-i Nâ‘iliye dāmânıñ

83. bu:

Tahmis 3

Mısra: 8

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âgâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu‘b-bâzıñ

84. bu:

Tahmis 3

Mısra: 11

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Elem-i havf-ı haţar yok bu dil-i âgâhda
Nüş ider hûn-ı dilin dem-be-dem ‘işret-gâhda

85. bu:

Tahmis 3

Mısra: 23

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Na‘t-hvânı olalı bu şeh-i ‘âlem-bânıñ
Nâbiyâ Hazret-i Haq pâdişeh-i devrânıñ

86. bu:

Tahmis 4

Mısra: 15

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bu sırr-ı pesendîde bize dâd-ı Hudâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yâre vuşûli

87. buna:-ñ, -a

Tarih 1

Mısra: 45

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Bir ziyâde güzel oldu buna târîh Hurrem
Âferîñ geldi ‘aceb Vâlî-i ‘İzzet-pîrâ 1216

88. bu:

Tarih 2

Mısra: 64

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Qurta-i sem‘-i kabûl eyle zümür-rûd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şîrîn-edâ

89. bu:

Tarih 2

Mısra: 78

Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

Ko qurı tasdî'î âğâz-ı du'â-yı devlet it
Ferqadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'â

90. bu:

Tarih 2

Mısra: 81

*Yerde, zamanda ve söz zincirinde en yakın olanı
gösteren bir söz.*

Cevherîn mengüşe-i hürâ bu târîh Hurremâ
Âferîn erbâbını buldı şudur-i kethüdâ 1216

91. bû:

Gazel 85

Mısra: 3

Koku; sevgilinin güzel kokusu.

Bû getürmezse eger zülf-i dil-ârâmızdan
Esüp ol bād-ı seher-hîz ne alup ne virecek

bû getür:

1. bû getür:-dükde

Gazel 123

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Koku getirmek || sevgilinin saçının kokusu.

Kâkülünden bû getürdükde şabâ-yı şubh-hîz
Sünbül-i nev-reste aḥz itdi muṭarrâlanmağı

2. bû getür:-di

Gazel 6

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Koku getirmek || güzel koku getirmek.

Bû getürdi dil-i mecnûn(a) tarâvet-baḥşâ
Silsile-bend-i cününiyyeti çend itdi şabâ

bu gîce:

1. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Vaşl-ı dildâr ḥayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

2. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Vaşl-ı dildâr ḥayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

3. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Yakdı iḥyâda ḳalb-i pür-süzum
Ol ḳadar germ-ḥâl idi bu gîce

4. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Şeker-efşân idi o tûṭî-i râz
Hele şîrîn-maḳâl idi bu gîce

5. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Leb-i cân-baḥşınıñ ḥayâlinde
Büse almaḳ muḥâl idi bu gîce

6. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Şeb-i Hurrem şafâ-yı vaşlıñdan
Şubḥa dek mâl-e-mâl idi bu gîce

7. bu gîce:

Gazel 117

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Bezm-i 'ayş ü şafâda dildârıñ
Bâdeden rûyî âl idi bu gîce

8. bu gîce:

Gazel 96

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bu gece.

Görmedim mir'at-i taḥyilde cemâliñ sûretin
Baḳdım oldu bu gîce tâ şubḥa dek ifḥâm hâm

bu gün:

1. bu gün:

Gazel 90

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İçinde bulunan gün.

Urdı ayağa satılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kâlâ-yı ḥüsnüñ sūḳda ber-düş ḳıl

2. bu gün:

Gazel 96

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İçinde bulunan gün.

Hün-ı la‘lin bezl-i ‘uşşāk itdi sākī Hürremā
Turma sultān-ı vişāl itdi bu gün in‘ām-ı ‘ām

3. bu gün:

Gazel 2

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bugün.

Zülfine her-gîz karîn olmaz bu dil mürğî anıñ
Bir ‘aceb şayyâddur kırdı bu gün bir dām baña

bu kadar:

1. bu kadar:

Gazel 37

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Bu denli, bu ölçüde.

Yazmasa âyet-i ruhsârîña tefsîr-i belîğ
Kilk-i Hürrem bu kadar ‘izzet ü rif‘at mi bulur

bu sultân:

1. bu sultân:

Gazel 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bu sultan || Allah.

Fallâhu lehul‘hamdu hüve‘l hâlik‘ül aḥad
Şad şükr sipâs ola bu sultâna ibtidâ

budur:

1. budur:

Gazel 122

Mısra: 10

*"Böyledir, bu şekildedir, böyle " anlamlarına gelen
"bu" işaret sıfatının bildirme eki almış şekli.*

Olsun evlâdına âline dürüd ile selâm
Hürremiñ virdi budur külli gadât ü ‘aşî

bük:

1. büküp:-üp

Gazel 96

Mısra: 1

(Belini) bükmek, çaresizlik içinde bırakmak.

Eyledi kıddim büküp bu miḥnet ü âlām lām
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengām-ı kām

bul:

1. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 1

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Sensiz ‘âşık-ı bî-çâre meserret mi bulur
Hicde vaşlñ ümîdi gibi devlet mi bulur

2. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 2

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Sensiz ‘âşık-ı bî-çâre meserret mi bulur
Hicde vaşlñ ümîdi gibi devlet mi bulur

3. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 4

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Olmasa teşne lebiñ kandise ey yâr nebât
Kandehârîñ şekeri ḥüsn ü ḥalâvet mi bulur

4. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 6

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Egleyen ‘âşık-ı hicriñ elemidir yoḥsa

Kişver-i ‘aşkda dil emn ile rāḥat mı bulur

5. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 8

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Olmasa dāhiye-i vaşf-ı ruḥuñla manzûm
Şi‘r-i i‘câz-ı hüner böyle belâğat mı bulur

6. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 10

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Dehen-i pâkiñe ger olmasa teşbîḥ gonca
Gülşen-i bâğ-ı fenâ zîb ü leṭâfet mi bulur

7. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 12

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Künc-i firḳatde begim eglenecek yok yoḥsa
iCeyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

8. bulur:-ur

Gazel 37

Mısra: 14

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.*

Yazmasa âyet-i ruhsârîña tefsîr-i belîğ

Kilk-i Hürrem bu kadar ‘izzet ü rif‘at mi bulur

9. bulmaya:-ma, -ya

Gazel 67

Mısra: 2
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifâ‘ hülûş
Kıyâmet olsa bulmaya inkıtâ‘ hülûş

10. **bulsa:-sa**
Gazel 92
Mısra: 9

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyunu
Sünbül-i zülfi için dîdeyi giryân idelüm

11. **bulur:-ur**
Gazel 92
Mısra: 9

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyunu
Sünbül-i zülfi için dîdeyi giryân idelüm

12. **bulmadım:-ma, -dı, -m**
Gazel 93
Mısra: 5

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Tefakkud eyledim nâm ü nişânın bulmadım hergîz
Bu şeb tâ şubha dek bir yer kımadım i‘tisâs itdim

13. **buldı:-dı**
Gazel 123
Mısra: 2

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Gül yüzünden aldı cânâ böyle ra‘nâlanmağı
Haddiñe nisbetle buldı gonca zîbâlanmağı

14. **bulsun:-sun**
Murabba 1

Mısra: 6
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

İlâhî âb-ı feyzin eyle cârî
Cihân bulsun safâ-yı nev-bahârı

15. **buldı:-dı**
Tarih 1
Mısra: 21

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Şeref-i zâtrıyle buldı vilâyet şerefi
Şerrefe‘llâhu behi‘d-dehru zamânen tülâ

16. **buldı:-dı**
Tarih 1
Mısra: 32

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Şâhib-‘irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li‘llâh hele miqdârını buldı ‘ulemâ

17. **bulmağ:-mağ**
Tarih 2
Mısra: 16

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Mâh u hürşîd iki sâ‘il devr iderler rûz u şeb
Bulmağ için hâk-i râhından nişân-ı kîmyâ

18. **bulupdur:-updur**
Tarih 2
Mısra: 28

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Ehl-i ‘ilm ü faẓla ol deñlü olupdur rağbeti
İ‘tibâr ile bulupdur her biri neşv ü nemâ

19. **buldu:-du**
Tarih 4
Mısra: 16

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Takdîs kıldı ‘âlemi emsâl içinde eslemi
Buldu vezîr-i a‘zamı bir âsaf-ı ‘âlî-cenâb

20. **bulsa:-sa**
Tarih 2
Mısra: 62

Bir şeyi elde etmek. || Muamele görmek.

Ser-firâz-ı ehl-i ‘irfândur o ‘âlî-menkâbet
Rütbe-i vâlâ ile bulsa ‘aceb mi ‘âlî-câh

21. **bulsa:-sa**
Tahmis 4
Mısra: 16

(İmkan, fırsat) bulmak.

Bu sırr-ı pesendîde bize dâd-ı Hudâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yâre vuşûli

22. **bulunmaz:-un , -maz**
Gazel 76

Mısra: 1
Elde edilemez, ele geçirilemez.

Bulunmaz her zamân yâr-ı muvâfîk
Ki ola meclis-i cânâne lâyıf

23. **bulmayasın:-ma, -(y)a, -sın**
Gazel 34
Mısra: 12

Arayarak temin etmek, ermek, ulaşmak || sevgiliyi arayıp bulmak.

Hânkâh u mescidi mey-hâneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

24. **buldı:-dı**

Tahmis 1

Mısra: 17

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Hayâl-i la'li ile buldı hoş-zamîr-i sürür
Şarâb-ı câm-ı muşaffâdan itmez oldı huzûr

25. **bulamaz:-a, -maz**

Tarih 1

Mısra: 25

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

Bulamaz tab'-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa dahî niçe zamân şubh u mesâ

26. **bulamaz:-a, -maz**

Tarih 2

Mısra: 67

Bulmak || benzerini bulmamak.

Bulamaz emşâlini geşt ü güzâr itse felek
Ger taharrî eylese abdâl olup şubh u mesâ

bulan:

1. **bulanlar:-lar**

Gazel 49

Mısra: 9

Elde eden kimseler II ulaşan insanlar.

Bulanlar derdine em didiler kimyâ gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremâ iksirdür dirler

bülbül:

1. **bülbülüz:-üz**

Gazel 57

Mısra: 3

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

O bülbülüz ki figân dâd-ı âhımız götürüp
O nev-şüküfte gülün rüyına niķâb iderüz

2. **bülbüller:-ler**

Gazel 61

Mısra: 8

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Yariñ gül-i ruhsârî hayâliyle dem-â-dem
Bülbüller ile nağme-zen-i şahın-ı hevâyuz

3. **bülbül:**

Gazel 87

Mısra: 1

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Geldi çemene 'arz-ı kemâl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş maķâl eyledi bülbül

4. **bülbül:**

Gazel 87

Mısra: 2

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Geldi çemene 'arz-ı kemâl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş maķâl eyledi bülbül

5. **bülbül:**

Gazel 87

Mısra: 4

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Hâlin yine kendine açup hâl-i lisânla
Efğân-ı dırâz ile cidâl eyledi bülbül

6. **bülbül:**

Gazel 87

Mısra: 6

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Medh itdi güli itdi devâmına du'âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

7. **bülbül:**

Gazel 87

Mısra: 8

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Güş eyleyene bahş kılur âb-ı hayâtı
Güyâ ki Mesîhâ-dem-i ķâl eyledi bülbül

8. **bülbül:**

Gazel 87

Mısra: 10

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestâne sühânla
Hurrem yine güftâr-ı vişâl eyledi bülbül

9. **bülbülü:--i**

Gazel 115

Mısra: 2

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Gösterüp kendini bahâr gonca
Bülbülü itdi şerm-sâr gonca

10. **bülbül:**

Murabba 1

Mısra: 18

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Gülistân-ı cihân olsun mutarrâ
Açılsun goncalar bülbül de güyâ

11. **bülbüle:-e**

Müseddes 1

Mısra: 14

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Gülşen-i rüyına karşı baña zâr itdüdi
Gonca-i tab'im açup bülbüle yâr itdüdi

12. **bülbül:**

Tarih 2

Mısra: 6

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

Olmadı âşâr-ı cevri ü zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryâd u nevâ

13. **bülbül:**

Diğer 1

Mısra: 7

Bülbül II Feryat ve figan eden aşık.

İşim bülbül gibi âh u figândur
Gül yüzlü dildârım nerdedür şimdi

14. **bülbül:**

Gazel 112

Mısra: 10

Bülbül II Feryat ve figan eden aşık.

Hürremâ tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgân eyleye gülşende bülbül gül güle

bülbül bülbüle:

1. **bülbül bülbüle:**

Gazel 112

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbül bülbüle || tüm bülbüller hep birlikte.

Gülşen-i 'âlemde rüyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezârân şevk ile ağlardı bülbül bülbüle

2. **bülbül bülbüle:**

Gazel 112

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bülbül bülbüle || tüm bülbüller hep birlikte.

Verde-i ruhsârîñ ile bâde-i la'liñ görüp
Şakrayup meydân-ı 'ayşa geldi bülbül bülbüle

bülbül ol:

1. **bülbül ol:-muş, -dur**

Gazel 50

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbül gibi söylemek, konuşmak.

'Îzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur
Görüp ol verd-i ra'nâyı lisânım bülbül olmuştur

bülbül sadâ:

1. **bülbül sadâ:-sı, -n, -dan**

Müfret 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bülbül sesi.

Hoş gelür bülbül sadâsından bana âvâz-ı seg
Şiddet-i berfi şitâ vaktinde güş etdikce biz

bülbülân-ı gülşen-i râz:

1. **bülbülân-ı gülşen-i râz:**

Gazel 101

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Sırların gül bahçesinin bülbülleri.

Hürremâ bülbülân-ı gülşen-i râz
Didiler hep bu şi'riñe rengin

bülbül-âsâ:

1. **bülbül-âsâ:**

Gazel 27

Mısra: 3

Bülbül gibi.

Ser-i küyuñda dâ'im bülbül-âsâ
Göñül itmekdedür biñ âh u feryâd

2. **bülbül-âsâ:**

Gazel 50

Mısra: 9

Bülbül gibi.

Ser-i küyuñda Hürrem bülbül-âsâ nâle itmezdi
'Îzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur

3. **bülbül-âsâ:**

Gazel 103

Mısra: 5

Bülbül gibi.

Bülbül-âsâ gülşen-i hüsnünde cânâ dem-be-dem
Nâle vü efgânım eflâke benim oldu resân

4. **bülbül-âsâ:**

Gazel 123

Mısra: 8

Bülbül gibi.

Nev-bahâr-ı hüsnüne şürîdedür 'uşşâk-ı zâr
Bülbül-âsâ seyr kııl gülşende şeydâlanmağı

5. **bülbül-âsâ:**

Tarih 1

Mısra: 5

Bülbül gibi.

Bülbül-âsâ nağamât ile terennüm eyle
Gülşen-i dehrde râğbetle olup nağme-serâ

bülbül-i bülbül:

1. **bülbül-i bülbül:-e**

Gazel 98

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Bülbül bülbüle || "bir bülbül bir bülbüle karşı"
anlamında kullanılmıştır bülbül güzel sesiyle bilinen
kuş.*

Bülbül-i bülbüle tütî gibi olsun güyâ
Sürelüm meclis-i gülde bir 'acâyib hoş dem

bülbül-i cân:

1. **bülbül-i cân:**

Gazel 129

Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Gönül bülbülü II aşık.

Şu dem ki nâz ile şol gül-‘izâra öykündi
İşitdi bülbül-i cân nağme-zâra öykündi

bülbül-i dem-beste:

1. bülbül-i dem-beste:-sin

Gazel 58
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Sessiz, sesi kesilmiş bülbül.

Tabîbim derd-i dilden bî-ḥaberdür ḥastetin bilmez
Daḥî nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

bülbül-i dil:

1. bülbül-i dil:

Gazel 38
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Gönül bülbülü. II aşık.

Verd-i ruḥuñ yanında bülbül-i dil
Ne kadar olsa güyâ ebkemdür

bülbül(i) şürîde:

1. bülbül(i) şürîde:

Gazel 10
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Çılgın bülbül.

Bülbül(i) şürîde eyler tûṭî-güftârîñ seniñ
Virdiler mi yoḥsa bezm içre gül-i demden saña

bülbül-i şürîde:

1. bülbül-i şürîde:

Gazel 51

Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Çılgın bülbül II âşık.

Niçe bir bülbül-i şürîde gibi gülşende
Niçe bir nâle idem bende-i ednâ niçe bir

2. bülbül-i şürîde:-ye

Gazel 89
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Çılgın bülbül II âşık.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşîd-ı faşl-ı rebî
Bülbül-i şürîdeye evvel virür peygâm-ı gül

bülbül-i zâr:

1. bülbül-i zâr:-ı

Gazel 91
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
İnleyen bülbül. || Aşık.

Şubḥa dek gülşen-i kūyuñda fiğân itse ‘abeş
Güle güş itdüremez bülbül-i zârı n’ideyim

bülbülün nağmesi:

1. bülbülün nağmesi:

Gazel 116
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Bülbülün sesi, feryat ve figanı.

Tutdı gülzârı muḥabbetle hezâr-ı tab‘ım
Bülbülün nağmesi gelmez baña mâtemcesine

bulun:

1. bulunmuşdur:

Gazel 56
Mısra: 10

Bulma işine konu olmak || varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, keşfedilmek.

Mu‘ammâdur eğerçi Nazm-ı ‘İzzet ‘ıkd-ı mazmûna
Bulunmuşdur nazîri kilik-i Hurremle çözülmüşdür

bulur mı:

1. bulur mı:

Gazel 128
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Bulur mu? II Bulmaz.

Giderse Başra iline Kānehāre sükker içün
Bulur mı la‘l-i lebiñ zevkîni müsellebici

büm-ı kâ’inât:

1. büm-ı kâ’inât:

Gazel 16
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Kainatın, alemin baykuşu.

Hâlîme raḥm eylemez ol şüh-ı mûm-ı kâ’inât
Güş idüp feryādımı âh itdi büm-ı kâ’inât

bunca:

1. bunca:

Gazel 13
Mısra: 7
"Bu kadar çok, pek çok", belgisiz sıfat.

Görüp bunca belâyı derdi ey dil
Olursın yine ‘âşıklığa râğîb

bunca dem:

1. bunca dem:

Tahmis 5
Mısra: 20

Kelime Tipi: -
Bunca zamandır, çok uzun zamandır.

Geçdi 'ömrüm gerd-i gâmdan dil rehâ-yâb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgânımız çârüb-ı dost

bünyâdı:

1. **bünyâdı:**
Gazel 66
Mısra: 4
Esas, temel II yapı, binâ.

Ma'ârif kesb idüp erbâb-ı hâl ol
Niçe şehler gidüp bünyâdı kalmış

bünyân-ı himmet:

1. **bünyân-ı himmet:**
Gazel 15
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Yardım, kerem, lütuf binası.

Derûn-ı 'aşıkı ta'mîr kaşdıñ
Yaparsın her zamân bünyân-ı himmet

büriyâ:

1. **büriyâ:**
Gazel 11
Mısra: 1
Hasır, hasırdan yapılmış.

Hâlet-i 'aşkıñla cânâ cismim oldı büriyâ
'Aşıkım 'aşkıñda dâ'im şanma şâhâ bu riyâ

burka'-i pâk:

1. **burka'-i pâk:-i, -ñ, -i-i, -ñi**
Gazel 100
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Temiz, saf peçe || sevgilinin yüz örtüsü.

Verd-i ruhsârıñı dil görmese efğân eyler
Burka'-i pâkiñi ref' eyle ki hâmüş olsun

bûs:

1. **bûsîñ:-ı, -ñ**
Gazel 7
Mısra: 2
Öpücük, öpme || sevgilinin öpücüğü.

Ey güzel dilber-i hoş-liķâ
Bûsîñ ile cânıma virsen şafâ

2. **bûs:**
Gazel 62
Mısra: 2
Öpücük, öpme || sevgilinin öpücüğü.

Künc-i hicrânda dil hayli zamândur me'nûs
Nuķl-i câm-ı mey ile vir aña la'liñden bûs

bûs ü kenâr:

1. **bûs ü kenâr:**
Gazel 77
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Öpmek ve kucaklamak.

Her zamân bûy-i hayâliñle kanâ'at olmaz
Gâh gâh ey güzelim bûs ü kenâr olmayıcak

bûse:

1. **bûsesinden:-sin, -den**
Gazel 104
Mısra: 9
Öpme, öpücük.

Bûsesinden bir kerem itdi kabûl it Hurremâ
Şurre-i ihsân-ı şâhîdûr saña in'âm iken

2. **bûsesin:-si, -n**
Gazel 35

Mısra: 7
Öpme, öpücük. II Sevgilinin öpücüğü.

Haţ-âver olsa dağı bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

3. **bûsesinden:-si, -n, -den**
Gazel 113
Mısra: 7
Öpme, öpücük. II Sevgilinin öpücüğü.

'İydiyye bûsesinden istersem ol nigârın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

4. **bûse:**
Gazel 119
Mısra: 5
Öpme, öpücük. II Sevgilinin öpücüğü.

Didi bir bûse haķķı cânıñ var
Dağı ol dâdı var dimâğımda

5. **bûse:**
Gazel 127
Mısra: 11
Öpme, öpücük. II Sevgilinin öpücüğü.

N'ola bir bûse 'aţâyile dil olsa Hurrem
Senden ey şûh-i cefâ-pîşe kerem gelmez mi

6. **bûsesi:-si**
Gazel 45
Mısra: 7
Mevki, makam, rütbe.

Rûz u şebân hemîşe ruhuñ bûsesi ile
Ârzû-yı fikr ü hayâlim miyânedür

bûse al:

1. **bûse al:-maķ**
Gazel 117
Mısra: 10

Kelime Tipi: -
Öpücük almak, öpmek.

Leb-i cân-bağşının hayālinden
Büse almak muhāl idi bu gıce

büse-çîn:

1. **büse-çîn:**
Gazel 66
Mısra: 5
Öpücük alan, öpücük toplayan.

Lebiñden büse-çîn oldumdı bir dem
Meşāmm-ı cânım içre dadı qalmış

büse-çîn-i reh-güzār:

1. **büse-çîn-i reh-güzār:-ı**
Tarih 2
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Öpücük alanın yolu.

Habbezā ol vālī-i vālā-yı kân-ı mekremet
Büse-çîn-i reh-güzārı olsa Dārāb revā

büse-çîn-i sāye-i zülf-i dırāz:

1. **büse-çîn-i sāye-i zülf-i dırāz:-iñ**
Tahmis 5
Mısra: 23
Kelime Tipi: -
Uzun saçlarının gölgesinden öpücük alan.

Büse-çîn-i sāye-i zülf-i dırāzıñ olmadım
Mağhar-ı nīm-i nigāh-ı çeşm-i bâzıñ olmadım

būs-i leb-i la'li:

1. **būs-i leb-i la'li:-i-i, -ñ-ñi**
Gazel 9
Mısra: 9

Kelime Tipi: -
Kırmızı dudağının öpücüğü || sevgilinin dudağı.

Fevt eyleye mi būs-i leb-i la'liñi seniñ
Çün mes'ele-i 'aşkda virildi cevāz baña

būs-i ruh-ı yār:

1. **būs-i ruh-ı yār:**
Tahmis 3
Mısra: 13
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yanağından öpme.

Mest iken būs-i ruh-ı yār ile cân ol cāhda
'Azminiz Ka'beydür devlet-i şāhenşāhda

būs-ı ruhsār:

1. **būs-ı ruhsār:-ı, -n, -a-ına**
Gazel 26
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Yanağın öpülmesi.

Hayli demdür rüze-i la'l-i lebin tıtdı tamām
Būs-ı ruhsārına tebdıl eyle gel aḡşām-ı 'ıyd

bustān-ı 'ālem:

1. **bustān-ı 'ālem:-de**
Gazel 21
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Dünyā bahçesi.

Turunc-ı gābgāb-ı dildāra düşdün ḡam sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı 'ālemde gēmerden geç

büy:

1. **büyüñ:**
Gazel 106

Mısra: 2
Güzel koku || sevgilinin güzel kokusu.

Rüyuñı görsün seniñ bir māh-i tābān isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyḡān isteyen

büy-i hāl:

1. **büy-i hāl:-iñ**
Gazel 126
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Beninin kokusu || sevgilinin güzel kokulu beni.

Büy-i hālñ müşg-i Tātārı bıraḡdı ḡaclete
Sāye-i ebrūlarıñ şu'lesini şemşir gibi

büy-i hayāl:

1. **büy-i hayāl:-iñ, --le-i, -ñ, -le**
Gazel 77
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kokusunun hayali.

Her zamān büy-i hayālñle kanā'at olmaz
Gāḡ gāḡ ey güzelim būs ü kenār olmayıcak

büzül:

1. **büzülmüşdür:-müḡ, -dür**
Gazel 56
Mısra: 6
Büzülmek, buruşmak || ateşten buruşmak.

Ser-i zülfünde pīç ü tābı sanma kāfir-i meşşāt
O te'sirātda ateşden midür büzülmüşdür

caba:

1. **cabaya:**
Gazel 18
Mısra: 4

Bedava alınan şey || aşığa sevgilin yanında bulunma şerefının çaba harcamadan nasip olması.

Hergiz şarâb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanında şâhım oldum cabaya bâ'is

caba it:

1. **caba it:**-me, -di, -ñ

Gazel 80

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İsmarlamak, bedava vermek.

La'liñ şarâbını bize hiç itmediñ caba
Bilmem piyâleñi çekerin yok mıdır seniñ

câ-be-câ:

1. **câ-be-câ:**

Gazel 3

Mısra: 3

Yer yer, ara ara.

Cevr-i bisyârıñ görüp nuş eyledikce câ-be-câ
Râzı olmaz buña Allâhım dimez miydım saña

câdü-yı çeşm:

1. **câdü-yı çeşm:-i**

Gazel 23

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Büyüleyici göz II sevgilinin gözü.

Câdü-yı çeşmi Hürrem cihân içre yârimiñ
'Uşşâk-ı müstemende 'aceb vire mi felâh

câh:

1. **câhım:**-ı, -m

Gazel 3

Mısra: 10

Yüksek mevki, makam || aşığın mevki ve makamı sevgilinin eşliğidir.

Virselers Hürrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ câhım dimez miydım saña

2. **câh:**

Gazel 59

Mısra: 10

Mevki, makam, rütbe.

Hürremâ redd kılar manşib-ı vaşlını deyü
Korqma teveñ olur ol câh saña çok sürmez

3. **câhda:-da**

Tahmis 3

Mısra: 13

Mevki, makam, rütbe.

Mest iken bûs-i ruḥ-ı yâr ile cân ol câhda
'Azmimiz Ka'beydür devlet-i şâhenşâhda

câh-ı 'aşıkân:

1. **câh-ı 'aşıkân:-ur**

Gazel 95

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Aşıkların rütbesi, makamı.

Vuşlat-ı yâr ile olur mansıb u câh-ı 'aşıkân
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pâyeye n'eyleyim

câhil:

1. **câhilân:-ân**

Gazel 23

Mısra: 3

Belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan, akıllıca hareket etmeyen.

Ruḥsârıñ üzre ḥattnı ki bilmedi câhilân
İ'lâl bilür mi kimse okumaz ise Meraḥ

câlinûs-tab':

1. **câlinûs-tab':**

Tarih 2

Mısra: 47

Calinus'un mizacı, tabiatı || Câlînûs; İslâm tıbbını etkileyen ünlü Grek tabip ve filozofu.

Ol Aristo-'aql ü ol Sokrât u Câlînûs-tab'
Eyledi tedbîr ü tanzîm-i umûra ibtidâ

câm:

1. **câm:**

Gazel 61

Mısra: 2

Cam II kadeh.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubḥ u mesâyuz
Bir câm ile gam ceşşiniñ üstünde belâyuz

cam sür:

1. **sür:**

Gazel 26

Mısra: 3

Kadeh sürmek. II. Şarap içmek.

Sâkiyâ getür ayağın keşti-i şahbâyı sür
Devr-i gülde 'ayş için eyle müheyyâ câm-ı 'ıyd

câme-i 'aşk-ı ilâhî:

1. **câme-i 'aşk-ı ilâhî:-de**

Murabba 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İlahi aşkın elbisesi.

Câme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dirsın ki bu gavgâ nedür

câme-i nâz:

1. **cāme-i nāz:-i, -n-in**

Gazel 75

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Naz elbisesi.

Çekdi çevirdi cāme-i nāzın yakışdırdı
Gösterdi baña cübbe vü şālî taraf taraf

cāme-i sālūs:

1. **cāme-i sālūs:**

Gazel 30

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ri'ya elbisesi || ikiyüzlülük elbisesi, ikiyüzlü mizacı taşımak.

Leb-i dildāre melbūsāt-ı reng-āmīze daħl eyler
'Aceb firķatde şeyhīn cāme-i sālūs gül-gündur

cāme-i zerrīn-ķabā:

1. **cāme-i zerrīn-ķabā:**

Gazel 26

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Altından kaftan elbise.

Cāme-i zerrīn-ķabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāt u bī-ğam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

2. **cāme-i zerrīn-ķabā:**

Tarih 2

Mısra: 52

Kelime Tipi: -

Altından kaftan elbise.

Ħil'at-i semmūruñ ilbāsıyla itdi şöhre-dār
Ķaddine şāyān idi çün cāme-i zerrīn-ķabā

cām-ı germ-dār-ı sürūr:

1. **cām-ı germ-dār-ı sürūr:**

Gazel 57

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Mutluluğun sıcaklık kadehi || sevgilinin dudağı.

Olursa sākī lebiñ cām-ı germ-dār-ı sürūr
Ħarīķ dillerimiz biz daħi kebāb iderüz

cām-ı gül:

1. **cām-ı gül:**

Gazel 89

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gül kadehi.

Nev-bahār oldı yine geldi sürūr eyyām-ı gül
Bağrı ĥün-ı 'andelībāndan töludur cām-ı gül

cām-ı ĥıṭā:

1. **cām-ı ĥıṭā:**

Gazel 114

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Çin kadehi.

İt inkisār-ı ĥāṭır-ı 'uşşāķdan ictināb
Lāyık degil ki cām-ı Ħıṭā şad şikest ola

cām-ı 'işret:

1. **cām-ı 'işret:-le**

Gazel 89

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İçki kadehi.

Cām-ı 'işretle müzeyyen olsa hengām-ı bahār
Ħalka-i bezm-i çemen dilde ķomaz ālām-ı gül

cām-ı 'ıyd:

1. **cām-ı 'ıyd:**

Gazel 26

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Bayram,sevinç kadehi.

Sākīyā getür ayağın keşti-i şahbāyı sür
Devr-i gülde 'ayş içün eyle müheyyā cām-ı 'ıyd

cām-ı mey:

1. **cām-ı mey:-er**

Gazel 44

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şarap kadehi.

Düşer elden ayağa cām-ı mey sākī şarāb ister
Şūrāḫī nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

2. **cām-ı mey:-i, -ñ**

Gazel 14

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Şarap kadehi.

Muḥtesib cām-ı meyiñ ĥālını benden şorma
İtdi bu nüh tıbaķı başıma çün teng şarāb

3. **cām-ı mey:**

Gazel 98

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şarap kadehi.

Sākīyā gel gidelüm cām-ı mey olsun hem-dem
Yār ile eyleyelüm şahn-ı çemende 'ālem

cām-ı mey-i la'l:

1. **cām-ı mey-i la'l:-i-i, -n**

Gazel 2

Mısra: 10

Kelime Tipi: -
Kırmızı şarap kadehi.

Tevbe itme bade-i gül-güneye Hürrem diyü
Sâkiyâ cām-ı mey-i la‘lin ider ibrām baña

cām-ı mey-i sırr-ı muhabbet:

1. cām-ı mey-i sırr-ı muhabbet:

Tahmis 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Aşk sırrının şarap kadehi.

Dil cām-ı mey-i sırr-ı muhabbetle cilâdur
Almaz eline sāgar-ı pür bād-ı hevâdur

cām-ı mey-i vuşlat:

1. cām-ı mey-i vuşlat:-ı, -n, -ı

Tahmis 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kavuşma şarabının kadehi.

Getür ‘işret-gehi sâkî yine ‘âlemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

cām-ı muhabbet:

1. cām-ı muhabbet:-den

Murabba 2

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Muhabbet kadehi.

‘Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dīvāneyüz
Mest olup cām-ı muhabbetden ne ğam mestāneyüz

cām-ı şahbâ:

1. cām-ı şahbâ:-dan

Gazel 101

Mısra: 7

Kelime Tipi: -
İçki/şarap kadehi.

Neşvedâr oldı cām-ı şahbâdan
Şol ki ‘aşkıñ ile bulur temkîn

cām-ı vaşl:

1. cām-ı vaşl:-ı, -ñ, -dan

Gazel 28

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın şarabı. II Sevgiliye kavuşmanın zevki.

Cām-ı vaşlıñdan feraḥ-yâb olsa Hürrem tañ degil
Ey ṭabībim ḥastegāna şerbet-i sükker lezīz

cân:

1. cân:

Gazel 79

Mısra: 3

Can II takat.

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

2. cānıma:-ım, -a

Gazel 7

Mısra: 2

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||

Aşığın canı.

Ey güzel dilber-i hoş-liḳā
Būsıñ ile cānıma vırsen şafā

3. cānım:-ım

Gazel 24

Mısra: 7

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||

Aşığın canı.

Teşne-i âb-ı vişâli gibi dıtrre cānım
Uralı dest-i ğazab ḥaṇçer-i ğaddāre o şūḥ

4. cānedür:-e, -dür

Gazel 45

Mısra: 2

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||
Aşığın canı.

Meyl ü muḥabbetım şanemā sen civānedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîğā bu cānedür

5. cān:

Gazel 86

Mısra: 3

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||
Aşığın canı.

Gerd-i aḳdāmıñ içün ya cān fedā itsem n’ola
Ḥāk-i rāhıñ çeşm ü cāna tütüyādur yā Resül

6. cānıñ:-ın

Gazel 119

Mısra: 5

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||
Aşığın canı.

Didi bir buse ḥaḳḳı cānıñ var
Daḫi ol dādı var dimāğımda

7. cān:

Tahmis 3

Mısra: 13

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||
Aşığın canı.

Mest iken būs-i ruh-ı yār ile cān ol cāhda
‘Azmimiz Ka‘beyedür devlet-i şāhenşāhda

8. cānına:-ı, -n, -a

Tarih 2

Mısra: 18

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||
Aşığın canı.

Müşterîsi Müşterî sa‘d-ekber-i çarh-ı berîn
Cânına dünden revâdur bân olmak bî-riyâ

9. cānı:-ı

Tarih 3

Mısra: 24

*Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı ||
Aşığın canı.*

Çekilür dergeh-i ‘ulyāsına ‘âlem şaf şaf
Keh-rübâ-yı keremi oldı cānı cāzib

10. cāndan:-dan

Gazel 55

Mısra: 9

İçtenlikle, istekle, ilgiyle.

Aristo görse ta‘birât-ı hikmet-perverin cāndan
Der-i lutfunda bir sâ‘il olup eylerdi cer cer cer

cān at:

1. cān at:-a, -sın

Gazel 34

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

Hâne-i veffāk ola ārām-gehiñ ey vefk-ı cān
Cān atasın her zamān teşhîre sen benden beter

cān eyle:

1. cān eyle:

Tahmis 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Can etmek/eylemek.

Çeküp tîg-i fırâkın sîneye cān eylemişdür kim
Bu derd ü miñnet ile bağrımı kan eylemişdür kim

cān fedâ:

1. cān fedâ:

Tahmis 5

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Canını feda etmek II. Bir kimse uğruna ölümü göze almak.

Olmuşum âzâde-dil hâk itme lutf it dâmenim
Cān fedâdur yoluña hâk-i rehiñdür me‘menim

cān gel:

1. cān gel:-di

Gazel 125

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Canlanmak, güçlenmek.

Gelicek meclis-i rindāna mey ile mañbüb
Meclisiñ ‘uhdesine şanki biraz cān geldi

cān ü baş:

1. cān ü baş:-a

Gazel 126

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Can ve baş. II hayat.

Cān ü başa kaşdı ider müjgānların bir tîr gibi
Dām-ı zülfüñle bu dil mürğî ‘aceb nañcîr gibi

cān u dil:

1. cān u dil:

Tarih 2

Mısra: 75

Kelime Tipi:

Can ve gönül || âşıkların canı ve gönlü

Dür olaldan âsitân-ı hâzretiñden cān u dil
Hâk-i ikdāmıñ olupdur çeşm-i cāna tütüyâ

2. cān u dil:

Gazel 65

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Can ve gönül || Âşıkların canı ve gönlü.

Yakdı cān u dilim ol dilber-i meh-veş âteş
Şormasun kimse meded ruñları tâbiş âteş

cān u gönül:

1. cān u gönül:

Gazel 9

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Can ve gönül.

‘Aşkıñla yandı cān u gönül kalmadı eğer
‘Arz itmesün şem‘ dañi süz (u) güdâz baña

2. cān u gönül:-den

Gazel 122

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Canıgönülden; içtenlikle.

Hâk-i rāhını heme dîdeme tütüyâ iderim
Sevmişim cān u gönülden ben o hırşîd-veşi

cān vir:

1. cān vir:-ür, -em

Gazel 94

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Can vermek, bir şeyi çok istemek.

Vaşlıña cān virürem dest-res olsam âñir
‘Acabâ ola mı bu emr-i muñali bilmem

2. cān vir:

Gazel 26

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Canını feda etmek, bir değer uğruna ölmek.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Hürrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd

3. **cān vir:-en**

Gazel 66

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Canını feda etmek, bir değer uğruna ölmek.

Yoluñda cān viren gelmez hesāba
Gezer 'aşkıñla bir ecsādı kalmış

cānā:

1. **cānā:**

Gazel 11

Mısra: 1

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Hālet-i 'aşkıñla cānā cismim oldu būriyā
'Aşıkım 'aşkıñda dā'im şanma şāhā bu riyā

2. **cānā:**

Gazel 18

Mısra: 1

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Cānā rızā-yı kalbiñ ancak vefāya bā'is
Aşık ne eyler ise olur cefāya bā'is

3. **cānā:**

Gazel 28

Mısra: 8

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Çeşm-i mestānında ey āhū feraḥ var 'aşıka
Kim didi cānā 'aceb nezzāre-i 'abher leziz

4. **cānā:**

Gazel 29

Mısra: 2

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Serdārı biñ hezārıñ şimdi o gönca-femdür
İklīm-i 'aşka çekdi cānā tūğı 'alemdür

5. **cānā:**

Gazel 40

Mısra: 3

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Rüstem-āsā sāḥa-i fikretde cānā dem-be-dem
Şi'r-i rengin-i ḥaḳīḳat meydenin merd söyledür

6. **cānā:**

Gazel 41

Mısra: 3

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Görse bir 'aşık eger ḥüsni-i laṭīfīñ cānā
Şu gibi cānib-i vālāña dil ü cān aḳıdur

7. **cānā:**

Gazel 53

Mısra: 5

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Semender-veş ḥarīḳ-ı āteş-i hicrānıñım cānā
Meded luṭf it dil-i pejmürdeye mihmān-ı āteşdür

8. **cānā:**

Gazel 78

Mısra: 8

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Hem-şoḥbet olup bezm-i 'adūlarda dem-ā-dem
Cānā dimesdiñ Hürrem-i şāḥib-nazarım yok

9. **cānā:**

Gazel 80

Mısra: 1

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Cānā bu 'aşıka nazārıñ yok midur seniñ
Zār u fiğānına kederiñ yok midur seniñ

10. **cānā:**

Gazel 84

Mısra: 8

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Şehr-i 'aşkda bir zamān pertev-feşān olduḳ yeter
Çeşme-i ḥayvān gibi cānā nihānuz şimdilik

11. **cānā:**

Gazel 101

Mısra: 2

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Kim ki ḥüsnuñe baḳdı ise hemin
İtdi cānā cemāliñe taḥsın

12. **cānā:**

Gazel 103

Mısra: 5

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Bülbül-āsā gülşen-i ḥüsnuñde cānā dem-be-dem
Nāle vü efğānım eflāke benim oldu resān

13. **cānā:**

Gazel 104

Mısra: 2

*"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.*

Ruhların kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

14. cānā:

Gazel 114

Mısra: 8

"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.

Geldim cihāna 'aşkıñ ile oldum āşinā
Cānā meger ma'ārifimiz ez-elest ola

15. cānā:

Gazel 123

Mısra: 1

"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.

Gül yüzünden aldı cānā böyle ra'nālanmağ
Ḥaddiñe nisbetle buldı gonca zībālanmağ

16. cānā:

Tahmis 5

Mısra: 16

"Ey can, ey sevgili!" anlamlarında sevgiliye
kullanılan bir hitap sözü.

Resm-i āyīn-i vefā ben bildigim mağzūb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cānā cem'-i aḥbāb olmadı

cānān:

1. cānān:

Gazel 20

Mısra: 1

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ğiyās
El-ğiyās ez-hicr ez-yār el-ğiyās

2. cānān:

Gazel 29

Mısra: 3

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Cevr itdi 'aşıkına vuşlat gününde cānān
Şāh-ı cihān olanıñ ḥulķı hemān keremdür

3. cānān:

Gazel 43

Mısra: 1

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Virmez mezāda göñlümi cānān alur şatar
Ol müşterāyı cevri ile ḥubān alur şatar

4. cānāna:-a

Gazel 68

Mısra: 4

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Güşe-i firqatde gitdikce zebūn oldum katı
Eyleyin yārān beni lūtf eyleyüp cānāna 'arz

5. cānāne:-e

Gazel 71

Mısra: 1

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Meclis-i ünsiyyete olduğda ol cānāne şem'
Yandı başdan ayağa sūzişle çün pervāne şem'

6. cānān:

Gazel 74

Mısra: 1

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Geldiler seyr-i çemenzār içre cānān her taraf
Ḥūrilerle bāğ-ı cennetdür gülistān her taraf

7. cānān:

Gazel 92

Mısra: 3

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cānān
Kuvvet-i cām ile ḡam mülkini tālān idelüm

8. cānān:

Müseddes 1

Mısra: 5

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḡurbān eyler

9. cānān:

Müseddes 1

Mısra: 11

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḡurbān eyler

10. cānān:

Müseddes 1

Mısra: 17

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḡurbān eyler

11. cānān:

Müseddes 1

Mısra: 23

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen
kişi. II Sevgili.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḡurbān eyler

12. cānān:

Müseddes 1

Mısra: 29

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen kişi. II Sevgili.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kurbān eyler

13. cānān:

Tahmis 2

Mısra: 6

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen kişi. II Sevgili.

Beni tenhāya şaldı Yūsuf-ı gül-pīrehensizlik
Göñül bir bī-vefāyı şimdi cānān eylemişdür kim

14. cānānıñ:-ın

Tahmis 4

Mısra: 18

Güzelliğiyle etrafındakileri mest eden, büyüleyen kişi. II Sevgili.

Ol demde olur müdde'ānıñ biri huşūlī
Cānānıñ olur 'aşık ile beyn-i fuşūlī

cāndan:

1. cāndan:

Gazel 31

Mısra: 1

"İçtenlikle, istekle, ilgiyle" anlamında zarf.

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yakılır mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol kâ'il olur

2. cāndan:

Gazel 66

Mısra: 9

"İçtenlikle, istekle, ilgiyle" anlamında zarf.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
'Adūnuñ yok yere ifsādı kalmış

cān-fezā:

1. cān-fezā:

Gazel 28

Mısra: 3

Cana can katan, gönle ferahlık veren.

Mesken-i vaşlıñda oldı şürb-i la'liñ cān-fezā
Şahn-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezīz

cānib-i ḥazret-i bārī:

1. cānib-i ḥazret-i bārī:-den

Tarih 1

Mısra: 38

Kelime Tipi: -

Yüce Allah'ın yolu, tarafı.

Zātına münḥaşır envā'-i ma'ārif ancaḥ
Cānib-i Ḥazret-i Bārīden olup luṭf u 'atā

cānib-i vālā:

1. cānib-i vālā:-ña

Gazel 41

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Yüksek, yüce makamına || sevgilinin makamı, yanı.

Görse bir 'aşık eger ḥüsn-i laṭīfīñ cānā
Şu gibi cānib-i vālāña dil ü cān aqıdur

cānım fedā:

1. cānım fedā:

Gazel 7

Mısra: 7

Kelime Tipi: Deyim

Canım feda.

Behcet-i ruḥsārıña cānım fedā
Didi 'aceb ḥüsnüme var mı bahā

cānımı al:

1. cānımı al:-sun

Gazel 106

Mısra: 9

Kelime Tipi: Deyim

Canımı almak || aşığın canını sevgiliye vermesi, feda etmesi.

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār
Ḥurrem-i bī-çāreden yoluña kurbān isteyen

cān-perver iken:

1. cān-perver iken:-ken

Gazel 85

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Cana can katarken.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kâse-i leb-rīz ne alup ne virecek

cārī eyle:

1. cārī eyle:

Murabba 1

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Akmak, akıtmak.

İlāhī āb-ı feyzin eyle cārī
Cihān bulsun safā-yı nev-bahārı

cāvīd ol:

1. cāvīd ol:-ma, -dı

Gazel 9

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sonsuz, ebedî, kalıcı, bâkî olmak.

Vaşlñ egerçi olmadı cāvīd niyāz ile
Budur ümīdi naşīb ola vaktle bāz baña

cāy-gāh:

1. cāy-gāhıdur:-ı, -dur

Gazel 43

Mısra: 3

Yer , mevki || sabah rüzgarının yeri.

Müşg-i Hoten ki bād-ı şabā cāy-gāhıdur
Şubh u mesāda zülf-i perīşān alur şatar

cāy-i dāğ:

1. cāy-i dāğ:

Gazel 16

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yara yeri || gönül mekanında açılmış yara.

Gülşen-i ‘aşkı olaldan bu derūnum cāy-i dāğ
Nār-ı ‘aşkımdan zühūr eyler nücūm-ı kâ’ināt

cāy-ı fenā:

1. cāy-ı fenā:-dur

Tahmis 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yokluk yeri.

Dīvāne vü mestiz yerimiz cāy-ı fenādur
Şevk-i dil-i cānān bize yārān-ı şafādur

cāzib ol:

1. cāzib ol:-dı

Tarih 3

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Cezbetmek, çekmek.

Çekilür dergeh-i ‘ulyāsına ‘ālem şaf şaf
Keh-rübā-yı keremi oldı cānı cāzib

cāzibe-i hüsn:

1. cāzibe-i hüsn:

Gazel 94

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Güzelliğinin çekiciliği || sevgilinin güzelliği.

Yine hayret-ger-i bī-şabr u sükūnum Hürrem
Böyle bir cāzibe-i hüsn ü cemāli bilmem

cebhe:

1. cebheñde:-ñde

Gazel 62

Mısra: 7

Alın, yüz|| sevgilinin yüzü.

Kākül-i dil-zede cebheñde perīşān olmuş
Zülf-i şīrīnīñ aña virse ‘aceb midür sūs

2. cebheñ:-ñ

Gazel 112

Mısra: 8

Alın, yüz|| sevgilinin yüzü.

Şanurım tuğrā çekilmişdür berāt-ı hüsnüñe
Cebheñ üzre ey perī tolaşa kākül kāküle

cebhe-i hür:

1. cebhe-i hür:

Gazel 99

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Güneş yüzü || sevgilinin yüzü.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i hür
Bu nezāketle ‘aceb ben dañi ibhā mı disem

cefā:

1. cefāyı:-(y)ı

Gazel 4

Mısra: 6

Eziyet, zulüm || sevgilinin zulmü.

Kim eylemiş bu ‘āşıkā cevı (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

2. cefā:

Gazel 7

Mısra: 6

Eziyet, zulüm || sevgilinin zulmü.

Hāzır olursıñ kulıña itmege
Şubh u mesā böyle cefā ey şehā

3. cefāya:-y, -a

Gazel 18

Mısra: 2

Eziyet, zulüm || sevgilinin zulmü.

Cānā rızā-yı kalbīñ ancak vefāya bā’is
Aşık ne eyler ise olur cefāya bā’is

4. cefāya:-y, -a

Gazel 95

Mısra: 1

Eziyet, zulüm || sevgilinin zulmü.

Dilber-i pür-vefā yüzün tıtdı cefāya n’eyleyim
Başladı hār ile o gül zevk u şafāya n’eyleyim

cefā vü cevı:

1. cefā vü cevı:

Gazel 64

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Eziyet ve sıkıntı. II Sevgilinin aşığı eziyeti.

Cefā vü cevı ile oldum dīger-gün
İşim gitdikce olmağda müşevveş

cefāsın çek:

1. **cefâsın çek:-sl, -n**

Gazel 19

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Cefasını çekmek, acısını çekmek, eziyetlerine katlanmak.

Çek cefâsın şakınup bahş'e girişme Hürrem
İtmez 'âkil kişi ol ğamze-i ğammâz ile bahş

cefâ-yı dost:

1. **cefâ-yı dost:**

Tahmis 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin cefası.

Dil cefâ-yı dost ile olup hayâl-ender-hayâl
Oldı gitdikce vişâl-i yâr katı emr-i muhâl

celâdet:

1. **celâdetden:-den**

Gazel 30

Mısra: 13

Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yüreklilik.

Qızarmış lâl'e haddi bâğ-ı hüsünde celâdetden
O ma'nâdan ki Hürrem vâye-i mahrûs gül-gündür

cell ü 'alâ:

1. **cell ü 'alâ:**

Mesnevi 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ulu, büyük ve yüce || Allah.

Evvelâ tevhîd-i Hâk cell ü 'alâ
Hem şehâdet nâmına olmuş be-nâm

cellâd-ı ğamze:

1. **cellâd-ı ğamze:-ñ**

Gazel 23

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yan bakış celladı. II Sevgilinin öldürücü yan bakışı.

Sinemde lâl'e gibi göyündükde dâğlar
Cellâd-ı ğamzeñ aña açıpdur nice cerağ

cem:

1. **cemden:-den**

Gazel 10

Mısra: 8

İran hükümdarlarından şarabın mucidi sayılan

Cem.

Lâl'e-gün oldı yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

cem' eyle:

1. **cem' eyle:**

Gazel 126

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Toplamak, biriktirmek.

Kîmyâ-yı hâliş isterseñ eger 'âlemde sen
Hâk-i râh-ı dilberi cem' eyle kim iksîr gibi

cemâl:

1. **cemâliñ:-i, -n**

Gazel 17

Mısra: 9

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Cemâliñ muşhafından açdı Hürrem
Vişâliñ geldi aña fâl-i hikmet

2. **cemâliñ:-i, -n**

Gazel 18

Mısra: 5

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Men' itme âşıkânı seyr eylesün cemâliñ
Olmuş iken cenâbıñ mäh-ı lîkâyâ bâ'is

3. **cemâliñ:-iñ**

Gazel 52

Mısra: 1

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Cemâliñ şehâ Bâğ-ı Firdevs-vâr
Lebiñ Âb-ı Kevşer boyuñdur çenâr

4. **cemâliñ:-in**

Gazel 76

Mısra: 9

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Cemâliñ şem'ine pervâne olsun
Tutuşsun şubha dek olsun uyanık

5. **cemâli:-i**

Gazel 94

Mısra: 10

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Yine hayret-ger-i bî-şabr u sükûnum Hürrem
Böyle bir câzibe-i hüsni cemâli bilmem

6. **cemâliñ:-in**

Gazel 96

Mısra: 7

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Görmedim mir'at-i tahtyilde cemâliñ süretin
Bağdım oldı bu ğice tâ şubha dek ifhâm hâm

7. **cemâliñ:-i, -ñ, -e**

Gazel 101

Mısra: 2

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Kim ki hüsnuñe bakdı ise hemîn
İtdi cānā cemālîne taḥsîn

8. **cemālîni:-in, -i**

Tahmis 2

Mısra: 23

Güzel yüz. II Sevgilinin güzel yüzü.

Cemālîni temāşā eyler iken olmadım ebkem
Didim ağıyarı terk it nāz ile güldi didi ol dem

9. **cemāl:**

Gazel 121

Mısra: 7

Yüz güzelliği, güzel yüz || Hz. Muhammed.

Cemāl pertevi nūrından oldu 'ālem tāb
Ref'i-i zulm ü ceḥālet Muḥammed-i 'Arabī

cemāl-i dil-pesend:

1. **cemāl-i dil-pesend:-i, -ñ, -i**

Gazel 97

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönle hoş gelen güzellik || sevgilinin güzelliği.

Görüp cemāl-i dil-pesendiñi begim gönüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

cemāl-i rüşen:

1. **cemāl-i rüşen:-im**

Tahmis 5

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Sevgilinin parlak yüzü.

Hācibeyniñden mi āyā dīdeler māḥcūb-ı dost
Hüsnuñe āşüftelikden ey cemāl-i rüşenim

cemāl-i yār:

1. **cemāl-i yār:-e**

Gazel 97

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzel yüzü.

Gönül cemāl-i yāre mübtelā ki añladamam
'Aṭası baña o şūḥuñ sezā ki añladamam

cemālîñ pertevi:

1. **cemālîñ pertevi:-i**

Gazel 88

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Güzel yüzünün ışığı, parıltısı || sevgilinin yüzü.

Cemālîñ pertevi düşse eger ḥāk-i zemîn üzre
İrderdi cümleten yaza karanfil lāle gül sünbül

cemcesine:

1. **cemcesine:**

Tahmis 3

Mısra: 2

Şarabı icat eden hükümdar Cem gibi.

Getür 'işret-gehi sāķī yine 'ālemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

cem'-i aḥbāb:

1. **cem'-i aḥbāb:-madı**

Tahmis 5

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Dostun kadehi.

Resm-i āyîn-i vefā ben bildigim mağzūb-ı dost
Mecilis-i şevḳ içre cānā cem'-i aḥbāb olmadı

cem'iyet:

1. **cem'iyet:**

Gazel 8

Mısra: 10

Gönüldeki dirlik, düzenlik. Aşığın gönlünün perişan olmaması durumu.

Hurremā mecmū'a-i 'aqlım olur ḥayret-fezā
Ol perişān zülfi ile olmazsa cem'iyet baña

2. **cem'iyet:**

Gazel 130

Mısra: 3

Topluluk, insanlar.

Bir bölük ḥalk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezî-i ni'met ile arturdu 'aceb pāyesini

cenāb:

1. **cenābîñ:-ın**

Gazel 18

Mısra: 6

"şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret.

Men' itme āşıkānı seyr eylesün cemālîñ
Olmuş iken cenābîñ mäh-ı lîḳāya bā'is

cenāb-ı ḥaznedārî:

1. **cenāb-ı ḥaznedārî:-den**

Gazel 44

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Allah'ın hazinedarı.

Zarīfāne bu şîriñ Hurremā tarz-ı belāğatde
Cenāb-ı ḥaznedārîden belīgāne cevāb ister

cennet:

1. **cennet:**

Gazel 29

Mısra: 8

Ahirette müminlere Allah tarafından va'dedilen
ebedî hayat, yaşanacak yer. || Sevgilinin yüzü.

‘Anber-feşân olunca kâkülleri ruhında
Ruhsâr cennet oldu mişli anıñ iremdür

cer cer cer:

1. cer cer cer:-r, -di

Gazel 55

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Car car konuşmak için kullanılan kelime.

Aristo görse ta‘birât-ı hikmet-perverin cāndan
Der-i lutfunda bir sâ‘il olup eylerdi cer cer cer

cerâh:

1. cerah:

Gazel 23

Mısra: 6

Yara.

Sinemde lāle gibi göyündükde dāğlar
Cellād-ı gamzeñ aña açıpdur nice cerah

cevâb:

1. cevâbımdur:-ı, -m, -dur

Gazel 124

Mısra: 4

Cevap, yanıt. II Açıklama.

Devâ-yı derd-i pinhânım su‘âl itseñ eyâ dilber
Cevâbımdur lebiñ ‘aynî bu derdime em olmaz mı

cevâb iste:

1. cevâb iste:-r

Gazel 44

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Cevap beklemek II nazire yazılmasını istemek.

Zarîfâne bu şi‘riñ Hurremâ tarz-ı belâgatde
Cenâb-ı haznedârîden belîgâne cevâb ister

cevâhir:

1. cevâhir:

Gazel 63

Mısra: 9

Cevherler. II Güzel ve değerli sözler.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevâhir nazmıñı
Ülfeti zerdür civânânıñ uzatma sözi kes

cevâz vir:

1. cevâz vir:-il, -di

Gazel 9

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Câiz kabul etmek, izin vermek, müsâade etmek.

Fevt eyleye mi būs-i leb-i la‘liñi seniñ
Çün mes‘ele-i ‘aşkda virildi cevâz baña

cevdet-i hüsn-i ‘avârif:

1. cevdet-i hüsn-i ‘avârif:-le

Tarih 1

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

İyiliklerin güzelliğın kusursuzluğu.

Hoş kerem-bağış hüner-rağış ma‘ârif-perver
Cevdet-i hüsn-i ‘avârifle müzeyyen zîbâ

cevher:

1. cevherîñ:-îñ

Tarih 2

Mısra: 81

Cevher, mücevher.

Cevherîñ mengüşe-i hūrâ bu târih Hurremâ
Âferîñ erbâbını buldı şudür-i kethüdâ 1216

cevher-feşân:

1. cevher-feşân:

Tarih 4

Mısra: 37

Mücevher saçan.

Üçler gelüp cevher-feşân târih dedi Hurrem hemân
Makbûl-i sultân-ı cihân Gâlib vezîr-i kâm-yâb 1239

cevher-i ümmîd:

1. cevher-i ümmîd:-i, -miz

Gazel 105

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Ümit mücevheri.

Vuşlatıñla Hurremi hândân kıl ey dil-rübâ
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere hâk olmasun

cevlân:

1. cevlân:

Gazel 121

Mısra: 15

Dolaşma, gidip gelme, gezinti, gezinme.

Ne haddi var k‘ide cevlân medh-i pâkiñde
Murâdı ol k‘ide şefkat Muhammed-i ‘Arabî

cevlân eyle:

1. cevlân eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dolaşmak, gidip gelmek, gezip dolaşmak.

Görün ol fitne-engizi ki cevlân eyler
‘Aql u dil mülkini yağmâya hezâr kan eyler

cevlân id:

1. **cevlân id:-e, -lüm**

Gazel 92

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dolaşmak,gezip dolaşmak.

Gel berü şahın-ı çemenzârda cevlân idelüm
‘Andelîbi daîhi dem-beste vü hayrân idelüm

2. **cevlân id:-e, -lüm-elüm**

Gazel 62

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Dolaşmak, gezinmek.

Berü gel mey-gede-i ‘aşkda cevlân idelüm
Nedür ey zâhid-i nâ-puhte bu tarz-ı sâlûs

cevlân-gehi:

1. **cevlân-gehi:-i**

Gazel 84

Mısra: 5

Gezip dolaşılın yer, dolaşma yeri.

Mürğ-i şeh-bâz-ı diliñ ‘âlem iken cevlân-gehi
Nidelüm üftâde-i tıfl-ı zamânuz şimdilik

cevlân-ı himmet:

1. **cevlân-ı himmet:**

Gazel 15

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Yardım ve lütfunla gezip dolaşmak || Ay'ın gök
yüzünde gezmesi.*

Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet
Mehâ tab‘ında var cevlân-ı himmet

cevr:

1. **cevr:**

Gazel 43

Mısra: 2

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Virmez mezâda gönülümü cânân alur şatar
Ol müşterâyı cevr ile hûbân alur şatar

2. **cevr:**

Gazel 27

Mısra: 1

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

Çıkarma cevr ile şâhim yavuz ad
Harâb eyleme mülküñ eylegil dâd

3. **cevr:**

Gazel 29

Mısra: 5

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

Geh cevr geh vefâlar eylerse bendegâna
Kâni‘ olur kişi hep her ne yazar kalemdür

4. **cevrîñ:-iñ**

Gazel 30

Mısra: 9

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

Nevâzişle dil-i gam-kerdemi hûn eyledi cevrîñ
Leb-i ‘uşşâkdan zâhir maḥall-i bûs gül-gündür

5. **cevrine:-i, -n, -e**

Gazel 62

Mısra: 3

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

Yâr ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Ziver-i bâle bakar pâyine bakmaz tâvûs

6. **cevrîñ:-iñ**

Gazel 78

Mısra: 3

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

Cevriñ beni tâ şöyle za‘îf itdi efendi
İhbâr idecek ḥalimi âh-ı şeririm yok

7. **cevrîñ:-iñ**

Gazel 111

Mısra: 5

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

İtme bu Hurrem-i bî-çâreñe cevrîñ efzûn

8. **cevr:**

Müseddes 1

Mısra: 26

Cefa, elem, eziyet, eza. II Sevgilinin âşığı eziyeti.

Hurremâ her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gâhi cevr ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

cevr it:

1. **cevr it:-di**

Gazel 29

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Cefâ etmek, eziyet etmek, zahmet ve sıkıntı vermek.

Cevr itdi ‘âşığına vuşlat gününde cânân
Şâh-ı cihân olanıñ ḥulkı hemân keremdür

cevr ü cefâ:

1. **cevr ü cefâ:**

Gazel 73

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

İncitici söz veya davranışlar (sevgiliden gelen).

‘Acabâ bendesine şâhim ider mi eltâf
Çekdiğim cevr ü cefâ yolına olsun mı güzâf

2. **cevr ü cefâ:**

Gazel 59

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İncitici söz veya davranışlar (sevgiliden gelen).

‘Ādetiñ oldı yine cev̄ ü cefā çok sürmez
İrişür k̄albiñe ilhām-ı vefā çok sürmez

3. cev̄ ü cefā:

Gazel 102

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Eziyet ve zulüm, incitici söz veya davranışlar
(sevgiliden gelen).*

Kısmet-i rüz-i ezeldür ‘āşıkā cev̄ ü cefā
Gamze-i hūbān dil-āzār oldıgıyçün n’eylesün

cev̄ (ü) cefā:

1. cev̄ (ü) cefā:-(y)ı-yı

Gazel 4

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İncitici söz veya davranışlar (sevgiliden gelen).

Kim eylemiş bu ‘āşıkā cev̄ (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

cev̄-i bī-ḥadd:

1. cev̄-i bī-ḥadd:

Gazel 91

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çok fazla acı çekmek.

Cev̄-i bī-ḥadd yetişür Hurreme bī-ḥāşılık
Dime inşāfa gelüp nükte-şi‘ārı n’ideyim

cev̄-i bisyār:

1. cev̄-i bisyār:-ı, -ñ

Gazel 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Çokça zulüm ve eziyet || sevgilinin aşığa olan
eziyeti.*

Cev̄-i bisyārıñ görüp nuş eyledikce cā-be-cā
Rāzı olmaz buña Allāhım dimez miydim saña

2. cev̄-i bisyār:

Gazel 20

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Çokça zulüm ve eziyet || sevgilinin aşığa olan
eziyeti.*

İtdi cānān cev̄-i bisyār el-ğıyās
El-ğıyās ez-hicr ez-yār el-ğıyās

cev̄-i dil-ārā:

1. cev̄-i dil-ārā:-(y)a-y, -a

Gazel 31

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Sevgilinin cefası.

Hurremā cev̄-i dil-ārāya taḥammül eyle
Āteş-i ‘aşka düşen ḥāşılı deryā-dil olur

cev̄-i medīd:

1. cev̄-i medīd:

Gazel 9

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Uzun süren eziyet, cefa, zulüm.

İtdiñ hemīşe cev̄-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

2. cev̄-i medīd:

Gazel 25

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Uzun süren eziyet, cefa, zulüm.

İtme üftāde-i ḥüsnuñ olana cev̄-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daḥi ey māh meded

cev̄riñ efzūn it:

1. cev̄riñ efzūn it:-me

Gazel 111

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Eziyetini, zulmünü artırmak.

ceyhūn:

1. ceyhūn:

Gazel 107

Mısra: 10

*Asya'nın en büyük nehirlerinden biri olan Ceyhun
nehri. II Âşığın gözyaşları.*

Düşmesün bu bī-nevā Hurrem hevā-yı vuşlata
Sīnesi hūn yaşı Ceyhūn dīdesi nem olmasun

ceyş-i ğam:

1. ceyş-i ğam:

Gazel 37

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Gam askeri, ordusu.

Künc-i firḳatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i ğam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

ceyş-i ğam-ı dil:

1. ceyş-i ğam-ı dil:--i

Gazel 39

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Gönlün gam, üzüntü askerleri || aşığın gönlü.

Hurrem n’ola ser-mest-i zafer olsa dem-ā-dem
Ceyş-i ğam-ı dil bāde-i şahbā ile oynar

ceyş-i habes:

1. ceyş-i habes:

Gazel 75

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Habeş ordusu.

Ceyş-i Habeş ki milket-i Rûma şan gülüvv ider
Tarf-ı ruḥunda leşker-i ḥālî taraf taraf

cibillî:

1. cibillîdür:--dür

Gazel 73

Mısra: 6

Yaradılıştan beri olan, doğuştan, fitri.

Gayrı âzād idesin bend-i belâdan kuluñı
Ṭab'-ı pâkiñde cibillîdür efendim inşâf

cidâl eyle:

1. cidâl eyle:--di, --di

Gazel 87

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kavga etmek, mücâdele etmek.

Hâlin yine kendine açup hâl-i lisânla
Efğân-ı dırâz ile cidâl eyledi bülbül

cihân:

1. cihân:

Gazel 5

Mısra: 1

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Be ez-nigâr-i men ender cihân şebâb kuca
Der-în zamâne zi-'aşkeş ne-şod ḥarâb kuca

2. cihânda:-da

Gazel 36

Mısra: 2

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Eşkim yoluñda her zamân kim sebîl olur
Huşk kalmayup cihânda cümle âb u gîl olur

3. cihânı:-ı

Gazel 53

Mısra: 7

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Tuṭuşdurdun cihânı ser-te-ser şem'-i cemâliñden
Anıñcün cümle 'âlem 'aşk ile nâlân-ı âteşdür

4. cihânda:-da

Gazel 67

Mısra: 8

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

'Aceb mi şöret ile olsa kârbân-ı zamân
Cihânda kim ki ḥarîdâr ola metâ'-ı ḥulûş

5. cihânda:-da

Gazel 113

Mısra: 3

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Esb-i ṭabî'atime yetmez cihânda düldül
Medḥinde bir civânıñ dâ'im güvenc olunca

6. cihâna:-a

Gazel 114

Mısra: 7

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Geldim cihâna 'aşkıñ ile oldum âşinâ
Cânâ meger ma'ârifimiz ez-elest ola

7. cihânda:-da

Gazel 114

Mısra: 9

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Ḥurrem cihânda ehl-i tevâzu'dan ol yûri
Merfû' olur o kimse ki şu gibî pest ola

8. cihân:

Murabba 1

Mısra: 6

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Îlâhî âb-ı feyzin eyle cârî
Cihân bulsun safâ-yı nev-bahârî

9. cihânda:-da

Tahmis 2

Mısra: 3

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Cihânda sen var iken gam değil ḥusni ḥasensizlik
Gamiñ Ya'kübiyim olmaz baña Beytû'l-Ḥazensizlik

10. cihânı:-+i

Tarih 2

Mısra: 3

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

'Adl-i İskenderle töldürdü cihânı ser-te-ser
Milket-i şâhenşeh-i 'Osmânı kıldı pür-şafâ

11. cihândan:-dan

Tarih 3

Mısra: 28

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Manşıb-ı Anḳara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevâ oldu cihândan gâ'ib

12. cihânda:-da

Tarih 4

Mısra: 22

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Fâ'ikdürür akrânına men' eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dâmânına çekmez cihânda ıztırâb

13. **cihān:**

Gazel 80

Mısra: 9

Alem, cihan. II Dünya hayatı, ömür.

Bend eyle sen de ƙalbiñi yāre döner cihān
Hurrem zamāneden haberin yok midur seniñ

14. **cihānıñ:-ıñ**

Gazel 93

Mısra: 9

Alem, cihan. II Dünya hayatı, ömür.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānıñ ‘ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

15. **cihān:**

Tahmis 4

Mısra: 11

Alem, cihan. II Dünya hayatı, ömür.

Vaşlıñ hevesi birle cihān içre ki neşķız
Ammā ki ‘adū semtine bī-gāne-i zeşķız

cihān içre:

1. **cihān içre:**

Gazel 23

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Dünya içerisinde, içinde.

Cādū-yı çeşmi Hurrem cihān içre yārimiñ
‘Uşşāk-ı müstemende ‘aceb vire mi felah

cilā:

1. **cilādur:-dur**

Tahmis 4

Mısra: 1

Parlak, ışıltılı || aşğın aşktan parlayan gönlü.

Dil cām-ı mey-i sırr-ı muhabbetle cilādur
Almaz eline sāğar-ı pür bād-ı hevādur

cilbāb-veş ditre:

1. **cilbāb-veş ditre:-r**

Gazel 32

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kadın feracesi gibi titrer || titreyen gönlü, rüzgarda hareket eden kadın feracesine benzetmiştir.

Şabā tahrīķ iderken zūlf-i şebbūy-i dil-āviziñ
O hāletden dil-i pejmürdemiz cilbāb-veş ditrer

cilve:

1. **cilve:**

Gazel 87

Mısra: 2

Edālī davranış, naz, işve.

Geldi çemene ‘arz-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş maķāl eyledi bülbül

cilve-ger:

1. **cilve-ger:**

Gazel 114

Mısra: 1

Cilve etmek, cilvelenmek, cilveli.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālisimiz cümle mest ola

cilve-i pāy:

1. **cilve-i pāy:-i, -n, -i**

Gazel 6

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Cilveli ayak || sevgilinin ayağı.

Geldi ayak sürüyi şahn-ı çemenzāra yaķın
Cilve-i pāyini efgān-ı sipend itdi şabā

cilve-nümā id:

1. **cilve-nümā id:-en**

Tarih 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Cilve eden.

Ya ‘nī mīr-i kerem ü vālī-i ‘ālī-himmet
Odur āyine-i efķarda iden cilve-nümā

cins-i beşer:

1. **cins-i beşer:-den**

Tahmis 2

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

İnsan türü, insan cinsi.

Yine bir hūb-i ‘ālem Hurremā oldı baña hem-dem
Melekdür yoħsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

cism:

1. **cismim:-i, -m**

Gazel 11

Mısra: 1

Vücut, beden || aşğın bedeni.

Hālet-i ‘aşkıñla cānā cismim oldı büriyā
‘Aşıkım ‘aşkıñda dā‘im şanma şāhā bu riyā

2. **cismi:-i**

Gazel 21

Mısra: 3

Vücut, beden || aşğın bedeni.

Düşenler şem‘-i ‘aşka āteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen daħi perden geç

3. **cismim:-i, -m**

Tahmis 5

Mısra: 6

Vücut, beden || aşığın bedeni.

Milket-i hüsninde 'âkil bendeler meczûb-ı dost
Fırkat-i dildârdan oldukça cismim bî-mecâl

civân:

1. **civânedür:**

Gazel 45

Mısra: 1

Genç, taze, delikanlı. || Sevgili.

Meyl ü muhabbetim şanemâ sen civânedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîgâ bu cânedür

2. **civânîñ:-iñ**

Gazel 113

Mısra: 4

Genç, taze, delikanlı. || Sevgili.

Esb-i tabî'atime yetmez cihânda düldül
Medhinde bir civânîñ dâ'im güvenc olunca

civânâ:

1. **civânânîñ:-nîñ**

Gazel 63

Mısra: 10

Genç, taze, delikanlı. || Sevgili.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevâhir nazmıñı
Ülfeti zerdür civânânîñ uzatma sözi kes

cübbe vü şâl:

1. **cübbe vü şâl:-ı**

Gazel 75

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Cübbe ve şal.

Çekdi çevirdi câme-i nâzın yakışdırdı
Gösterdi baña cübbe vü şâlî taraf taraf

cūd:

1. **cūdın:-ı, -n**

Tarih 2

Mısra: 13

Cömertlik.

Görse cūdın Hâtem-i Tay tayy iderdi nāmını
Eylemezdi bir dañi nām-ı kerem birle şehâ

cūd u 'atâ:

1. **cūd u 'atâ:-sı**

Tarih 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bağış ve cömertlik.

Behrâm olur emrine râm sersâm olur görseydi Sām
İhsân eder hengâm-ı gam cūd u 'atâsı bî-hesâb

cüdâ:

1. **cüdâ:**

Gazel 32

Mısra: 10

*Ayrı düşmüş || sevgilinin kavuşma suyundan ayrı
kalan aşık.*

Ğamîñla teşne künc-i ğamda hayret-yâb olup
Hurrem
Cüdâ âb-ı vişâl-i yârden mürğâb-veş ditrer

cüdâdur:

1. **cüdâdur:**

Gazel 86

Mısra: 8

*Ayrı kalmış, uzak düşmüş || Hz. Peygamberin
şefaatinde uzak kalan inançsız kişi.*

Zât-ı pâkiñdür habîbâ rahmeten li'l-'âlemîn
Bilmeyen sen şâhı rahmetden cüdâdur yâ Resûl

cümle:

1. **cümle:-y, -e**

Gazel 33

Mısra: 6

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Hüsnüñe ğurre olup 'arz-ı cemâl itme begim
Âfet-i devrân olupdur cümleyle teşhîrler

2. **cümlesi:-s, -i**

Gazel 35

Mısra: 12

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Olursa medh-i ruñıyla müzeyyen ey Hurrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

3. **cümle:**

Gazel 36

Mısra: 2

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Eşkim yoluñda her zamân kim sebîl olur
Huşk kalmayup cihânda cümle âb u ğıl olur

4. **cümle:**

Gazel 83

Mısra: 6

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Basıcağ meclis-i rindâna kadem ğam başılır
Sâkiyâ râh-ı sürür cümle ayağında seniñ

5. **cümleten:-ten**

Gazel 88

Mısra: 4

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Cemâlîñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrderdi cümleten yaza kıranfil lâle gül sünbül

6. cümleye:-y, -e

Gazel 106

Mısra: 5

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Sensin ey 'âlem tabîbî cümleye sultân-ı hâk
Pâyîne sürsün yüzün 'âlemde dermân isteyen

7. cümle:

Gazel 114

Mısra: 2

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Sâkî ki cilve-ger ü bâde be-dest ola
Ser-tâ-be-pâ mecâlisimiz cümle mest ola

8. cümle:

Gazel 119

Mısra: 18

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Gül-i ruhsâr reşâkat-ı kâmet
Cümle Hürrem benim çerâğımnda

9. cümle:

Murabba 1

Mısra: 3

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Meded kat'-ı matardan cümle nâlân
Nüzül-i rahmetinle eyle şādân

10. cümle:

Murabba 1

Mısra: 9

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Senindür cümle mahlûk ins ile cân
Olurlar rûz u şeb sûzân u giryân

11. cümle:

Murabba 1

Mısra: 22

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'âlem
Eder cümle halâyık zâr ü mâtem

12. cümlesin:-sin

Murabba 2

Mısra: 8

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Câme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dirsın ki bu gavgâ nedür

13. cümle:

Tarih 1

Mısra: 30

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Sâye-endâz kudümiyle olup behre-verân
Ehl-i dil cümle şafâ-yâb olup oldu ihyâ

14. cümle:

Tarih 2

Mısra: 31

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Cümle da'vâ haqq u 'adl üzre olur şîrâze-bend
Hamdû li'llâh devletiñde yok nişân-ı irtişâ

15. cümleden:-den

Tarih 2

Mısra: 30

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Bâ-huşûş ehl-i ma'ârif şânını terft' idüp
Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i'tilâ

16. cümleye:-y, -e

Tarih 3

Mısra: 10

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

Hâmî-i dîn-i mübîn mâhî-i bağı ü tuğyân
Cümleye tã'at-i emri hele emr-i lâzib

17. cümle:

Tarih 4

Mısra: 28

Bütün, hep, herkes anlamında belgisiz zamir.

'Ahdinde 'âlem şādumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfin ederler her zamân dünyâda cümle şeyh ü şâb

cümle 'âlem:

1. cümle 'âlem:

Gazel 53

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Herkes, bütün insanlar.

Tuğuşdurdun cihânı ser-te-ser şem'-i cemâliñden
Anıñcün cümle 'âlem 'aşk ile nâlân-ı âteşdür

cünün:

1. cününüñ:-uñ

Gazel 97

Mısra: 8

Çılgınlık, delilik || aşkın deliliği.

Görüp cemâl-i dil-pesendiñi begim gönülüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

cür'a-i câm-ı leb:

1. cür'a-i câm-ı leb:-i, -ñ

Gazel 82

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dudak kadehinin yudumu, bir damlası.

Cür'a-i câm-ı lebiñ bezl eylediñ mestâneye
Hânkâh-ı 'ayşda bir gîce ârâm eylediñ

cürm-i bî-hadd:

1. cürm-i bî-hadd:-i, -m-im

Gazel 73

Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Sayısız, sınırsız hata ve günah işlemek.

Cürm-i bî-haddim olursa daği 'afv eylesin
Kayd-ı vâresteden olsun dil-i dîvâne mu'âf

cüş kıl:

1. cüş kıl:
Gazel 90
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Coşmak, hareketlenmek. II Cezbeye gelmek.

'Âşık iseñ ey gönül âh eyle yem-veş cüş kıl
'Andelîb eyle zebânîñ nâleñi beyguş kıl

cüş ol:

1. cüş ol:
Gazel 100
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Coşmak || denizin dalgalanması, coşması.

Leb-i la'liñ meyini vir dile ser-hoş olsun
Zehreler çâk kılpul kılzüm-vâr cüş olsun

cüş ü hurüş:

1. cüş ü hurüş:
Gazel 116
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Coşup taşmak.

Eyledi cüş ü hurüş 'aşk ile dil yemcesine
Görinür baħr-i muhîf dîdeme bir nemcesine

cüst ü çalāk:

1. cüst ü çalāk:
Gazel 81

Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Hızlı, çabuk, çevik || sevgilinin gönül kapmada hızlı olması.

Saňa lâyıkdur ancak dil-rübâlîk
Gönül kıbmağda sensin cüst ü çalāk

2. cüst ü çalāk:-ma, -sun

Gazel 105
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Çabuk ve çevik || aşğın gönlü.

Bir irilmez yeredür ol şüh-i müstagnî-ñişâl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çalāk olmasun

cüst ü cü:

1. cüst ü cü:
Gazel 57
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Arayıp sorma, araştırma.

Tefahhuş itmek için yâr cüst ü cü iderek
Diyâr-ı Hinde degil Sinde dek şitâb iderüz

cüst-cü eyle:

1. cüst-cü eyle:-r
Tarih 3
Mısra: 32
Kelime Tipi: -
İstemek, aramak, II. Araştırıp sormak, sorup soruşturmak, arayıp sormak.

Baħr-i efkâra talup dürr-i semîn-i vaşfin
Cüst-cü eyler iken Hurrem-i zihn-i zâhib

cüy-bār:

1. cüy-bār:-a
Tahmis 1

Mısra: 2
Irmak, nehir, akarsu.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zâra dek giderüz
Ne bāğ-ı 'âleme ne cüy-bâra dek giderüz

cüyüş-ı ğam:

1. cüyüş-ı ğam:
Tahmis 1
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Gam, sıkıntı ordusu, askerleri.

Nesîm-i şubha refîkız bahâra dek giderüz
Cüyüş-ı ğam tırtıcağ kışver-i derûnda şaf

cüyüş-ı hâl:

1. cüyüş-ı hâl:-den
Gazel 56
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ben ordusu.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzölmüşdür

cüz'î idrāk:

1. cüz'î idrāk:
Gazel 81
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Bir parça anlayış || aşğın durumunu anlamaya çalışmak, idrak etmek.

Vücüdum âteş-i hâkister itdi
N'ola hâlimden itseñ cüz'î idrāk

çâk kıl:

1. çâk kıl:-up
Gazel 100

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yırtılmak, parçalanmak || çiçeğin tomurcuk halinden çıkıp çiçek açmaları, parçalanmak.

Leb-i la'liñ meyini vir dile ser-hoş olsun

Zehreler çāk kılup kılzüm-vār cüş olsun

çāk ol:

1. **çāk ol:-masun**

Gazel 105

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yırtılmak, parçalanmak || çiçeğin tomurcuk halinden çıkıp çiçek açması.

Perde-i zülfün götür dil böyle gam-nāk olmasun

Goncalar handān gül-i sad-berg de çāk olmasun

çal:

1. **çalun:-sun**

Tahmis 2

Mısra: 19

Vurmak || aşk baltasını başına vurmak.

Ko çalsun tîşe-i 'aşkı başına āh idüp Ferhād

Ne müşkil hāl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

çäre:

1. **çäre:**

Gazel 116

Mısra: 9

Çare, ilaç, deva, derman. II Aşk derdinin çaresi.

Hurremā derd-i dile çäre dilerseñ yāriñ

Şoragör āb-ı leb-i la'lini sen emcesine

2. **çäresine:**

Gazel 127

Mısra: 7

Çare, ilaç, deva, derman. II Aşk derdinin çaresi.

Bu nihān derd-i diliñ çäresine dildārñ

Sükker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

çarh:

1. **çarhñ:-iñ**

Gazel 103

Mısra: 7

Baht, talih, felek.

İstemem çarhñ kabā vü atlasın şimden gerü

Künc-i firkatde gönül mürğü tutupdur āşiyān

çār-nā-çār:

1. **çār-nā-çār:**

Gazel 60

Mısra: 4

Çaresiz, mecbur, ister istemez.

Bey' olalı Yūsuf-ı hüsni metā'-ı dil-rübā

Çār-nā-çār seyr-i ser-bāzārdur eglencemiz

2. **çār-nā-çār:**

Gazel 102

Mısra: 9

Çaresiz, mecbur, ister istemez.

Çār-nā-çār Hurrem-i dil-haste de nā-çārdur

Hāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün

çār-päre:

1. **çār-päredür:-dür**

Tarih 4

Mısra: 35

Aşığın dört parça olmuş yüreği.

Hicrānla dil çār-päredür nazmım dahi çār-päredür

Mihnet çeker bir päredür vaslunla et reşk-i gül-āb

2. **çār-päredür:-dür**

Tarih 4

Mısra: 35

Dört parça.

Hicrānla dil çār-päredür nazmım dahi çār-päredür

Mihnet çeker bir päredür vaslunla et reşk-i gül-āb

çārüb id:

1. **çārüb id:-ip-üp**

Gazel 105

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Süpürge etmek || sevgilinin yoluna süpürge olan kirpikler.

Kirpigiñ çārüb idüp pāk eyle yāriñ rāhını

Gelsün ol şāhāne haşlet hār u hāşāk olmasun

çārüb-ı dost:

1. **çārüb-ı dost:**

Tahmis 5

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Dostun süpürgesi || kirpikler süpürgeye benzetmiştir.

Geçdi 'ömrüm gerd-i gamdan dil rehā-yāb olmadı

Dergehiñde bunca dem müjgānımız çārüb-ı dost

çehre-i me'yūs:

1. **çehre-i me'yūs:**

Gazel 30

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ümitsiz, kararsız, isteksiz yüz.

Firāk-ı yār ile pür-hün olupdur kalb-i ahker-süz

Hacāletle müselleme çehre-i me'yūs gül-gündür

çek:

1. **çekerin:-er, -in**

Gazel 80

Mısra: 6

İçmek, yudumlamak.

La'liñ şarabını bize hîç itmediñ caba
Bilmem piyâleñi çekerin yok midur seniñ

2. **çekdi:-di**

Gazel 29

Mısra: 2

(Bayrak, sancak vb.) Asmak.

Serdarı biñ hezârın şimdi o gonca-femdür
İklîm-i 'aşka çekdi cânâ tûğı 'alemdür

3. **çekerim:-er, -im**

Diğer 1

Mısra: 6

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Aklım perîşândur hâlim yamandır
Çekerim bu derdi hayli zamândur

4. **çeker:-er**

Gazel 31

Mısra: 2

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Kim ki ol gül ruha cândan yakılır mâ'il olur
Hâr-ı 'âlem de olursa çeker ol kâ'il olur

5. **çekdigim:-dig, -im**

Gazel 73

Mısra: 2

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

'Acabâ bendesine şâhım ider mi eltâf
Çekdigim cevri ü cefâ yolına olsun mı güzâf

6. **çekerdî:-er, -di**

Gazel 75

Mısra: 12

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Küyuñda gîce her tarafa pâsbân olup
Hurrem çekerdî derd-i vişâli taraf taraf

7. **çekilür:-il, -ür**

Gazel 83

Mısra: 10

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Hâm sevdâlar ile Hurremi bî-zâr itdiñ
Ne belâlar çekilür vaşl metâ'ında seniñ

8. **çekdürür:-dür, -ür**

Gazel 115

Mısra: 10

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Hurremâ ağzın açmadı zinhâr
Çekdürür çokdan intizâr gonca

9. **çekdük:-dü, -k**

Tahmis 3

Mısra: 19

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Zahm-ı hicrânını çok çekdük o şûhuñ bārî
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

10. **çeker:-er**

Tarih 4

Mısra: 36

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşk-i gül-âb

11. **çekil:-il**

Gazel 25

Mısra: 7

Vazgeçmek, pes etmek.

Gel terâzû-yı Şerî'atle çekil 'âkil isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

12. **çekmiş:-miş**

Gazel 22

Mısra: 3

Çekmek || sevgilinin hasretini çekmek.

La'l-i nâb-ı sükkeri sâkıde çekmiş hasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağrına pür-hûn kadeh

13. **çek:**

Gazel 105

Mısra: 9

Çekmek || yazı yazmak, sevgilinin yanağına yazı yazmak.

'Adl ü dâdın resmini zülfünle çek ruhsârına
Kûçe-i küyuñda hîç bir kimseye bâk olmasun

14. **çeküp:-üp**

Tahmis 2

Mısra: 7

Çekmek || kılıç çekmek.

Çeküp tîğ-i firâkın sîneye cân eylemişdür kim
Bu derd ü miñnet ile bağrımı kan eylemişdür kim

çek:-

1. **çekdigim:-dik, -im**

Gazel 54

Mısra: 4

Katlanmak, tahammül etmek. || Aşığın eziyet çekmesi.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hâlim harâb
Çekdigim hep gussa vü kayğu bilür bilmezlenür

çekdi çevir:

1. çekdi çevir:-di

Gazel 75

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Idare etmek, yönetmek, yoluna koymak.

Çekdi çevirdi cāme-i nāzın yakışdırdı
Gösterdi baña cübbe vü şālî taraf taraf

çekegör:

1. çekegör:

Gazel 109

Mısra: 7

Çekmek || kavuşmanın kezzabını çekmek.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endām ile hammāmda soyunsun yürüsün

çekil-:

1. çekilür:-ür

Tarih 3

Mısra: 23

Gitmek II yönelmek.

Çekilür dergeh-i 'ulyāsına 'âlem şaf şaf
Keh-rübâ-yı keremi oldı cānı cāzîb

çemen:

1. çemende:-de

Gazel 39

Mısra: 5

Ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik yer.

Yārîñ kad-i bālāsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennâ ile oynar

2. çemende:-de

Gazel 69

Mısra: 6

Ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik yer.

Bahāra karşı perîşān-kākül eylesün
Çemende sünbüle di geldi yāre müşgîn hıtt

3. çemende:-de

Gazel 75

Mısra: 3

Ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik yer.

Görsün çemende kâmet-i dildārı bağbān
Şaf şaf itmesün serv nihālî taraf taraf

4. çemene:-e

Gazel 87

Mısra: 1

Ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik yer.

Geldi çemene 'arz-ı kemāl eyledi bülbül
Bîñ cilve ile hoş makāl eyledi bülbül

5. çemende:-de

Gazel 124

Mısra: 5

Ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik yer.

Hayālîñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kıdd-i şimşādîñ efendim sersem olmaz mı

çemen-ārā:

1. çemen-ārā:

Gazel 99

Mısra: 1

Bahçeyi süsleyen.

Kaddîñe naḥl-i semen ya çemen-ārā mı disem
Serv-i bālā mı 'aceb eşbeh-i Tübā mı disem

çemen-i mevsim-i ḥadrā-yı gülistān:

1. çemen-i mevsim-i ḥadrā-yı gülistān:-di

Gazel 125

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gül bahçesinin yeşil çimenlik mevsimi.

'Andelībān n'ola efgān ider ise her ān
Çemen-i mevsim-i ḥadrā-yı gülistān geldi

çenār:

1. çenār:

Gazel 52

Mısra: 2

Çınar ağacı. II Sevgilinin endamı.

Cemālîñ şehā Bāğ-ı Firdevs-vār
Lebiñ Āb-ı Kevşer boyuñdur çenār

2. çenār:

Gazel 52

Mısra: 10

Çınar ağacı. II Rakip.

Seniñle görüp Hurrem-i müstemendi
Raķîb-i seg-ḥū olupdur çenār

çend it:

1. çend it:-di

Gazel 6

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sardı, bağladı.

Bū getürdi dil-i mecnūn(a) tarāvet-baḥşā
Silsile-bend-i cününüyyeti çend itdi şabā

çeng ü rebāb:

1. çeng ü rebāb:

Gazel 44

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Harba benzeyen bir çeşit telli çalgı ve dize veya bir yere dayanarak çalınan saz.

Düſer elden ayaĝa cām-ı mey sākī ſarāb ister
Ŗūrāhī nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

2. çeng ü rebāb:

Tarih 4

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Harba benzeyen bir çeſit telli çalgı ve dize veya bir yere dayanarak çalınan saz.

‘Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
‘Älem-i hākde ser-te-ser meydān senin çeng ü rebāb

çeng ü şadā-yı vaſf:

1. çeng ü şadā-yı vaſf:-ı, -n, -ı

Tarih 2

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Çenk ve sesinin özellikleri.

Zühre ger güſ eylese çeng ü şadā-yı vaſfını
Naĝme-i mähür çarbudakla eylerdi şadā

çengī tarz:

1. çengī tarz:-ı, -n, -da

Gazel 22

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Çengi biçiminde, tarzında || Çengi; çalgı eşliğinde oynamayı meslek edinmiş kadın.

Bir oyun-bāz çengī tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar ‘ālemi maymūn kadeh

çerāĝ:

1. çerāĝında:-ı, -ñ, -da

Gazel 83

Mısra: 4

Mum, kandil || aşıĝın yanan yüreĝi.

Ne ziyā-baĝ ola ĥurſid ruĥuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerāĝında seniñ

2. çerāĝında:-ı, -m, -da

Gazel 119

Mısra: 8

Mum, kandil || aşıĝın yanan yüreĝi.

Nūr-ı ruĥsārdan yüz almazsa
Şeb-i rüşen mi var çerāĝında

3. çerāĝında:-ım, -da

Gazel 119

Mısra: 18

Mum, kandil || aşıĝın yanan yüreĝi.

Gül-i ruĥsār reſākat-ı kāmēt
Cümle Ĥurrem benim çerāĝında

çerāĝ eyle:

1. çerāĝ eyle:

Gazel 72

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Aydınlatmak, karanlıktan çıkarmak.

Gel kerem-kārım efendim beni mahzūn itme
Ėayriler-veſ beni de eyle mekārımle çerāĝ

çeſm:

1. çeſmimde:-ım, -de

Gazel 30

Mısra: 5

Bakış, görüſ, nazar II Algılama biçimi, fikir, düşünce, anlayış.

Ĥať-ı nev-ĥız-i ruĥsārından olmaz fark çeſmimde
Muſanna‘ ĥaťtla ſan ĥāſiye-i kāmūs gül-gündür

2. çeſminde:-ı, -n, -de

Gazel 72

Mısra: 2

Bakış, görüſ, nazar II Algılama biçimi, fikir, düşünce, anlayış.

Ėſitānından olaldan berü dil mürĝi ıraĝ
Nāle vü āh ile çeſminde degil zāver-i bāĝ

3. çeſmime:-ım, -e

Gazel 77

Mısra: 3

Göz. II Aşıĝın gözü.

Virselere çeſmime bir zerre degildür ‘ālem
Sevdigiyle kiſi bir yerde ĥarār olmayıcak

4. çeſm:

Gazel 47

Mısra: 5

Göz; bakış. II Sevgilinin gözleri; sevgilinin bakışları.

Mürĝ-i dili bend eyledi ol çeſm dimeñüz
Naĥcır-i dili ſayd kılan zülf ‘alemidür

5. çeſmiñe:-ı, -n, -e

Gazel 127

Mısra: 1

Göz; bakış. II Sevgilinin gözleri; sevgilinin bakışları.

Beni dil-ĥaste görüp çeſmiñe nem gelmez mi
Ya nedāmetle ‘aceb saña da ĝam gelmez mi

çeſm ü cān:

1. çeſm ü cān:-a

Gazel 86

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Göz ve can.

Gerd-i aĥdāmıñ için ya cān fedā itsem n’ola
Ĥāk-i rāhın çeſm ü cāna tütüyādur yā Resül

çeſme-i cān:

1. çeşme-i cān:

Gazel 99

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Can pınarı, can kaynağı, can çeşmesi. II Sevgilinin dudakları.

‘Ayn-ı Kevşer mi disem la‘liñe ya çeşme-i cān
‘Ab-ı hayvān mı aña dañi a‘lā mı disem

çeşme-i hayvān:

1. çeşme-i hayvān:

Gazel 76

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hayat çeşmesi II İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan suyun pınarı.

Dehānıñ çeşme-i hayvān dimişler
Muṭābıkdır muṭābıkdır muṭābık

2. çeşme-i hayvān:

Gazel 84

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hayat çeşmesi II İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan suyun pınarı.

Şehr-i ‘aşkda bir zamān pertev-feşān olduk yeter
Çeşme-i hayvān gibi cānā nihānuz şimdilik

3. çeşme-i hayvān:

Gazel 76

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan hayat suyu; sevgilinin dudağı.

Dehānıñ çeşme-i hayvān dimişler
Muṭābıkdır muṭābıkdır muṭābık

çeşme-i hurşid-veş:

1. çeşme-i hurşid-veş:

Tarih 2

Mısra: 35

Kelime Tipi: -

Güneş gibi parlayan çeşme.

Çeşme-i hurşid-veş pākdür zamīr-i enveri
Tünd-i bād-ı dehrden mahfūz u müstaşfā ola

çeşme-i kevser:

1. çeşme-i kevser:

Gazel 28

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kevser çeşmesi (cennetten bir nehir ismi).

Mesken-i vaşlıñda oldı şürb-i la‘liñ cān-fezā
Şahñ-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezīz

çeşm-i bāz:

1. çeşm-i bāz:-ı, -n, -ı

Gazel 49

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şahin bakışlı.

O şūhuñ çeşm-i bāzını ‘aceb teşhīrdür dirler
Anı Hārūt ile Mārūt gibi te’sīrdür dirler

çeşm-i cādū:

1. çeşm-i cādū:

Tahmis 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Büyücü gözler II Sevgilinin gözleri.

Muḳābil kimdürür bilsem ‘aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi tār-ı gīsūya

çeşm-i cāna:

1. çeşm-i cāna:

Tarih 2

Mısra: 76

Kelime Tipi: -

Gönül gözü, kalp gözü.

Dür olaldan āsitān-ı hāzretiñden cān u dil
Hāk-i ikdāmıñ olupdur çeşm-i cāna tūtiyā

çeşm-i hakāret:

1. çeşm-i hakāret:

Gazel 36

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Küçümseyen göz, aşağılayan bakış.

Çeşm-i hakāret ile baña itme kec-nigāh
Tīr-i müjeñle zaḥm açılıp dil ḳatīl olur

çeşm-i hūn-rīz:

1. çeşm-i hūn-rīz:-i

Müseddes 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kan dökücü gözler. II Sevgilinin can alıcı bakışları.

Çeşm-i hūn-rīzi o şūhuñ beni sevdāya şalar
Mest ider gāhi gehī ‘aşk ile gāvğāya şalar

çeşm-i kattāl:

1. çeşm-i kattāl:-i, -n, -ı

Müseddes 1

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Çok öldürücü, çok katleden göz.

Çeşm-i kattālını seyr ideli āfetle geçer
Görelī gāmze-i hūn-rīzini hayretle geçer

çeşm-i kattāle-i hūn-rīz:

1. çeşm-i kattāle-i hūn-rīz:

Gazel 85

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) öldürüp kan döken gözü.

Dil ki şayyād-ı ser-i zülfine çün oldı şikār
Çeşm-i kattāle-i hūn-rīz ne alup ne virecek

çeşm-i mahmūr:

1. çeşm-i mahmūr:-u, -ñ

Gazel 84

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Süzgün, baygın bakışlı göz.

Çeşm-i mahmūruñ öñünde mey-keşānuz şimdilik
Çok şükürler hādīm-i pīr-i muğānuz şimdilik

çeşm-i mestān:

1. çeşm-i mestān:-ı, -ñ, -da-ıñ, -da

Gazel 28

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sarhoş gibi bakan göz.

Çeşm-i mestānında ey āhū feraḥ var ‘āşıka
Kim didi cānā ‘aceb nezzāre-i ‘abher lezīz

çık:

1. çıkup:-up

Gazel 85

Mısra: 10

Bir şeyin üst kısmına çıkmak II yukarı doğru
gitmek.

Nigeh-i mest dil-i Hurremi itmişken esīr
Çıkup ol zülf-i dil-āvīz ne alup ne virecek

2. çıkarma:-ar, -ma

Gazel 27

Mısra: 1

Çıkarmak || ad çıkarmak, kötü ün kazanmak.

Çıkarma cevri ile şāhım yavuz ad
Harāb eyleme mülküñ eylegil dād

3. çıkar:-ar

Gazel 55

Mısra: 2

Çıkmak, yükselmek || aşğın ahından çıkan duman.

Uçarsa nāz ile ‘uşşākına ol şüh ber ber ber
Derūnumdan çıkar sūzişle dūd-ı āh ser ser ser

4. çıkar:-ar

Gazel 65

Mısra: 10

Çıkmak, yükselmek || aşğın ahından çıkan duman.

Āteş bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar āhından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

5. çıkdı:-dı

Gazel 103

Mısra: 9

Yukarı doğru çıkmak, yükseğe erişmek || aşğın
ahının yükselmesi.

Dūd-ı āhım kehkeşān-veş çıkdı eflāke dime
Kūy-ı yāre Hurremā rāh olmağa oldu nişān

6. çıkmaz:-maz

Gazel 109

Mısra: 7

Çıkmak || suyun içinden çıkmak, ortaya çıkmak.

Suda çıkmaz deme tīz-āb-ı visāle çekegör
Sīm endām ile hammāmda soyunsun yürüsün

çıkır:

1. çıkırup:-up

Tarih 3

Mısra: 33

Çıkarmak, bir kişiyi veya şeyi bulunduğu yerden
dışarı çıkarmak.

Çıkarup bāb-ı ‘adedden didi mu‘cem tārīḥ
Necm-i ikbālī sa‘īd olsun ‘adūya Gālib 1232

2. çıkar:

Gazel 58

Mısra: 5

Dışarıya çıkarmak || sevgilinin ağıyar ile dışarıya
çıkması.

Çıkar ağıyar ile seyr-i çemenzāre hirās itmez
Karīn-i ḥār olur qadr-i gül-i nev-restesin bilmez

3. çıkarur:

Gazel 119

Mısra: 13

Çıkarmak || sevgilinin gözlerinin hasretinden
aşğın kalbinin çıkması.

Hasret-i gānzeden dilin çıkarur
Sīnem üstünde lāle dāğımda

4. çıkardım:-dı, -m

Gazel 93

Mısra: 10

Giyisi, ayakkabı ve benzerini vücuttan ayırmak,
soymak.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānıñ ‘ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

çile:

1. çiledür:-dür

Gazel 115

Mısra: 5

Eziyet, sıkıntı.

Çiledür bildi rāh-ı ‘aşk feyzi
Eyledi ḥārda karar gonca

çin-seher:

1. çin-seher:

Gazel 6

Mısra: 1

Sabah erkenden, tan yeri ağarmakta olduğu zaman.

Çin-seher turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

cok:

1. çok:

Gazel 13

Mısra: 14

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Daği vaşında Hurrem diğkât eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şâ'ib

2. çok:

Gazel 24

Mısra: 9

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hurrem
Bakmadı bir nigh-i nâz ile ben zâre o şüh

3. çok:

Tahmis 3

Mısra: 19

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Zahm-ı hicrânını çok çekdik o şühûn bârî
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

4. çok:

Tahmis 5

Mısra: 18

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Nev-nihâl-i vuşlatıñla dîde pür-hvâb olmadı
Çok faşillar geçdi ammâ vaşla bir bâb olmadı

5. çok:

Tarih 1

Mısra: 11

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Vādî-i nazmda çok geşt ü güzâr eylersin
Ġalibâ güşîña bir nev-haber olmuş ilķā

6. çok:

Tarih 4

Mısra: 25

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Kān-ı tevāzu' pür-kerem eltāfı çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sābit-kadem tab'ında yokdur inkılāb

7. çok:

Tarih 4

Mısra: 26

"Birçok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Kān-ı tevāzu' pür-kerem eltāfı çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sābit-kadem tab'ında yokdur inkılāb

8. çokdur:-dur

Gazel 76

Mısra: 5

Birçok, bir hayli, fazla.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim ğayre fâyık

9. çok:

Gazel 59

Mısra: 1

Çok, fazla.

'Ādetiñ oldı yine cevri ü cefâ çok sürmez
İrişür kalbiñe ilhâm-ı vefâ çok sürmez

10. çok:

Gazel 59

Mısra: 2

Çok, fazla.

'Ādetiñ oldı yine cevri ü cefâ çok sürmez
İrişür kalbiñe ilhâm-ı vefâ çok sürmez

11. çok:

Gazel 59

Mısra: 4

Çok, fazla.

Şerbet-i la'liñi teşbîh-i şarâb kimdür iden
Tâbiş-i meyle olan kayd-ı şafâ çok sürmez

12. çok:

Gazel 59

Mısra: 6

Çok, fazla.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

13. çok:

Gazel 59

Mısra: 8

Çok, fazla.

Mürğ-i dil bağ-ı cemâliñ güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mür-i gedâ çok sürmez

14. çok:

Gazel 59

Mısra: 10

Çok, fazla.

Hurremâ redd kıılır manşib-ı vaşlını deyü
Korkma tevcîh olur ol câh saña çok sürmez

çok şükür:

1. çok şükür:-ler

Gazel 84

Mısra: 2

Kelime Tipi: -
Şükürler olsun.

Çeşm-i maḥmûruñ öñünde mey-keşânuz şimdilik
Çok şükürler ḥâdim-i pîr-i muḡânuz şimdilik

çokdan:

1. çokdan:

Gazel 115

Mısra: 10

"Çok zaman önce, çok zamandan beri, öteden beri,
uzun süreden beri" anlamına gelen zarf.

Ḥurremâ ağzın açmadı zinhâr
Çekdürür çokdan intizâr gonca

çözül:

1. çözülmüşdür:-müş, -dür

Gazel 56

Mısra: 10

Çözölmek, açığa kavuşmak.

Mu‘ammâdur eğerçi Nazm-ı ‘İzzet ‘ikd-ı mazmûna
Bulunmuşdur nazîri kil-k-i Ḥurremle çözülmüşdür

çü:

1. çü:

Tahmis 5

Mısra: 31

"Çünkü" bağlacı.

‘Âlem-i lâḥûtdan olmuş çü ‘aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir‘at-i taşvîrde anıñçün rû-nümâ

2. çü:

Gazel 69

Mısra: 1

"-dığında, -dığı zaman, -dığı için" anlamında
bağlaç.

Ser-âver oldu ruh-ı yârdan çü şîrîn ḥaṭṭ
Bu ḥüsn-i ḥaṭṭ ile ‘âlemde oldu rengîn ḥaṭṭ

3. çü:

Gazel 93

Mısra: 9

"-dığında, -dığı zaman, -dığı için" anlamında
bağlaç.

Çü bildim Ḥurremâ yokdur cihânın ‘ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dîbâyı eşvâbım pelâs itdim

4. çü:

Gazel 118

Mısra: 9

"-dığında, -dığı zaman, -dığı için" anlamında
bağlaç.

Gördüm çü Ḥurrem ol ḥüb-cemâli
Ben de o ḥüsn-i oldum figende

5. cûlar:-lar

Gazel 32

Mısra: 3

Nehir, ırmak || aşğın gözyaşları.

Nevâzişle girişme cûlar itdikce dil-i zâra
O ebrû-yı melâḥat ḥâme-i küttâb-veş ditrer

çukadâr:

1. çukadâr:

Gazel 77

Mısra: 10

Eskiden saraylarda, konaklarda, resmî dâirelerde
kendilerine her şey emredilen güvenilir uşak,
başhademe.

Pâsbânlık kim iderdi der-i ‘işretde müdâm
Şâhib-i râst kavî ya çukadâr olmayıcak

çün:

1. çün:

Gazel 9

Mısra: 10

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında
bağlaç.

Fevt eyleye mi bûs-i leb-i la‘lîni seniñ
Çün mes‘ele-i ‘aşkda virildi cevâz baña

2. çün:

Gazel 14

Mısra: 6

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında
bağlaç.

Muḥtesib cām-ı meyiñ ḥâlini benden şorma
İtdi bu nüh tıbakı başıma çün teng şarâb

3. çün:

Gazel 22

Mısra: 1

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında
bağlaç.

‘Arz ider rûyın ḥarâbât içre çün gül-gün kadeḥ
Mest ider mey içmeyen mestâneyi mey-gün kadeḥ

4. çün:

Gazel 22

Mısra: 8

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında
bağlaç.

Var ise âyîne-i ‘âlem-nümâ ancak budur
Gösterür ‘aks-i ruh-ı yâri yüzünde çün kadeḥ

5. çün:

Gazel 60

Mısra: 1

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında
bağlaç.

Çün temâşâ-yı ‘izâr-ı yârdur eglencemiz
‘Andelîbüz bir gül-i bî-ḥârdur eglencemiz

6. **çün:**

Gazel 60

Mısra: 6

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Haṭṭ-ı nev-ḥīzi dilā tıtdı kenār-ı ḥüsni
Geldi eyyām-ı bahār çün bārdur eglencemiz

7. **çün:**

Gazel 71

Mısra: 2

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Meclis-i ünsiyyete olduğda ol cānāne şem'
Yandı başdan ayağa sūzişle çün pervāne şem'

8. **çün:**

Gazel 85

Mısra: 7

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Dil ki şayyād-ı ser-i zūlfine çün oldu şikār
Çeşm-i kıttāle-i ḥūn-rīz ne alup ne virecek

9. **çün:**

Gazel 116

Mısra: 5

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zāhid-i dūn
Açmasun ağızın aña sır kıla mübhemcesine

10. **çün:**

Müseddes 1

Mısra: 20

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Şunmayaldan berü la'l-i lebini muğpeçeler
Ḥasret ile ser-i kūyında gönül çün giceler

11. **çün:**

Tarih 2

Mısra: 52

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Ḥil'at-i semmūruñ ilbāsıyla itdi şöhre-dār
Ḳaddine şāyān idi çün cāme-i zerrīn-ḳabā

çünkü:

1. **çünkü:**

Gazel 41

Mısra: 11

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Kūnc-i ḥasret bu diliñ çünki karar-gāhıdur
Ḥurremā ḥūn-ı dili dīde-i giryān aqıdur

2. **çünkü:**

Tahmis 5

Mısra: 34

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Ḥurremā
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdī baña

3. **çünkü:**

Tarih 1

Mısra: 40

"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

İtme ıtnāb-ı süḥan birle şudā' īrāşın
Çünkü Ḥurrem-dil olup medḥine düşdüñ ammā

çürü:

1. **çürütmüş:-t, -müş**

Gazel 66

Mısra: 13

Tükenmek, boşa gitmek.

Çürütmüş varını Ḥurrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne īrādı ḳalmış

da:

1. **da:**

Gazel 3

Mısra: 7

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Sedd (ü) bend eyler 'adūlar da seniñ bir gün yoluñ
Ḥasretiñle bağlama rāḥım dimez miydim saña

2. **da:**

Gazel 4

Mısra: 4

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Pek ḳaşd eyledi bize ḡamzeñ okı ey perī
Geçdi baña da zaḥm-ı sinān söylerim saña

3. **da:**

Gazel 8

Mısra: 7

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Hīç ḥayālimde degil ḥūbān-ı 'ālem olsa da
Başka ḥālet virdi ḥüsnuñ ey ḳamer-ṭal'at baña

4. **da:**

Gazel 26

Mısra: 8

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Cāme-i zerrīn-ḳabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāt u bī-ḡam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

5. **da:**

Gazel 35

Mısra: 10

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Şakın ki şanma geçer böyle rûz-i hasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

6. da:

Gazel 57

Mısra: 2

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Huzûrñızda niyâz itmege hicâb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itâb iderüz

7. da:

Gazel 69

Mısra: 10

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Ne haddi var leb-i dildâre beñzemek Hürrem
Yazılsa da varağ-ı sürhe nice zerrîn hatt

8. da:

Gazel 72

Mısra: 3

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Biñ tabîb olsa da tedbîr-i müdâvâ idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûhuma dâğ

9. da:

Gazel 79

Mısra: 9

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Hürrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

10. da:

Gazel 92

Mısra: 9

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyunı
Sünbül-i zülfî için dîdeyi giryân idelüm

11. da:

Gazel 95

Mısra: 6

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Vuşlat-ı yâr ile olur mansıb u câh-ı 'âşikân
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pâye n' eyleyim

12. da:

Gazel 109

Mısra: 4

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Zahm-ı hicrânını vur sînesine a' dânin
Etdiğin bulsun o da varsın uğunsun yürüstün

13. da:

Gazel 127

Mısra: 2

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Beni dil-haste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle 'aceb saña da ğam gelmez mi

14. da:

Gazel 130

Mısra: 9

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Meclis-i şâh u gedâ olsa da durmaz Hürrem
Gösterür feyz-i Hudâ-bahşını dârâyesini

15. da:

Müfret 1

Mısra: 2

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezâya keşf-i râz itdim
Tutıcak nabzını bildim o da 'âcizdi derdinden

16. da:

Tahmis 5

Mısra: 30

"Bile, da/de" anlamlarına gelen bağlaç.

Dâr-ı dünyâda der-i devlet-me' âbıñ meskenim
Geçmezem olsam da ger meslûb-ı cild maşlûb-ı dost

dad:

1. **dadı:-ı**

Gazel 66

Mısra: 6

Tat, lezzet; zevk.

Lebiñden bûse-çîñ oldumdı bir dem
Meşâmm-ı cânım içre dadı qalmış

2. **dâdı:-ı**

Gazel 119

Mısra: 6

Tat, lezzet || sevgilinin öpücüğünün tadı.

Didi bir bûse hakkı cânıñ var
Dağı ol dâdı var dimâğımda

3. **dadını:**

Gazel 128

Mısra: 2

Tat, lezzet || sevgilinin dudağının tadı.

Bilür mi şîr-i dehânıñ seniñ muhâllebici
Görür mi ol lebiniñ dadını mağâllebici

dâd eyle:

1. **dâd eyle:-gil**

Gazel 27

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Adalet, doğruluk, insaf et II Sevgilinin eziyetinden
dolayı yardım dilemek.

Çıkarma cevri ile şâhım yavuz ad
Harâb eyleme mülküñ eylegil dâd

dâd-ı hudâ:

1. **dâd-ı hudâ:-dur**
Tahmis 4
Mısra: 15
Kelime Tipi: -
Allah vergisi.

Bu sırr-ı pesendide bize dâd-ı Hudâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yâre vuşûli

2. **dâd-ı hudâ:**
Tarih 4
Mısra: 20
Kelime Tipi: -
Allah vergisi.

Fazl u hünerde bî-nazîr dâniş-ver-i hikmet-semîr
Hem ‘âlim ü hem de vezîr dâd-ı Hudâ bî-iktisâb

dâğ:

1. **dâğımda:**
Gazel 119
Mısra: 14
Lâlenin ortasındaki siyah nokta II yanık yarası.

Hasret-i gamzeden dilin çıkarur
Sînem üstinde lâle dâğımda

dâğ aç:

1. **dâğ aç:-up, -dur**
Gazel 72
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Dağlamak, kızgın demirle açılan yara.

Biñ tabîb olsa da tedbîr-i müdâvâ idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûhuma dâğ

dâğ-ı derûn:

1. **dâğ-ı derûn:**
Gazel 94
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Gönül yarası. II Aşk yarası.

Bezm-i ‘işretde baña dâğ-ı derûn olmuşdur
Nokta-i Cem mi vecihiñdeki hâli bilmem

dâğ-ı muhabbet:

1. **dâğ-ı muhabbet:-alı**
Tahmis 3
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
Aşk yarası.

Şimdiden nûş idelüm şuları Zemzemcesine
Yağalı dâğ-ı muhabbet dilimi her bārī

dâğlar göyün:

1. **dâğlar göyün:-dük, -de-lar**
Gazel 23
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Dağ yakmak || kızgın demirle vücûda vurulan damga, işâret, nişan.

Sînemde lâle gibi göyündükde dâğlar
Cellâd-ı gamzeñ aña açıpdur nice cerağ

dahi:

1. **dahi:**
Gazel 91
Mısra: 8
"Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da"
anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Hâşılı ‘âşık-ı zârîñ gamı mañbûb olmuş
Bundan a‘lâ dahi ser-mâyeli kârı n’ideyim

2. **dahi:**
Gazel 99
Mısra: 6
"Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da"
anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

‘Ayn-ı Kevşer mi disem la‘liñe ya çeşme-i cān
Âb-ı hayvān mı aña dahi a‘lâ mı disem

3. **dahi:**
Gazel 1
Mısra: 9
"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Evlād u âline dahi lâzım selām-ı tām
Bu Hurrem-i bî-çâre şenā-hvāna ibtidā

4. **dahi:**
Gazel 9
Mısra: 6
"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

‘Aşkıñla yandı cān u gönül kalmadı eşer
‘Arz itmesün şem‘ dahi sūz (u) güdāz baña

5. **dahi:**
Gazel 13
Mısra: 13
"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Dahi vaşfinda Hurrem diğkat eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şā‘ib

6. **dahi:**
Gazel 21
Mısra: 4
"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Düşenler şem‘-i ‘aşka âteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen dahi perden geç

7. **daḥi:**

Gazel 25

Mısra: 6

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

İtme üftâde-i ḥüsnüñ olana cevri-i medîd
Bir gün ola diyesin sen daḥi ey mâh meded

8. **daḥi:**

Gazel 35

Mısra: 7

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Haṭ-âver olsa daḥi bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

9. **daḥi:**

Gazel 50

Mısra: 8

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Şu denlû tîz-reviş oldıgın esb-i ṭab'ımın bil kim
Daḥi vaşında dildârın mişâl-i düldül olmuşdur

10. **daḥi:**

Gazel 55

Mısra: 3

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzıkdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlûd iken nahvetle ter ter ter

11. **daḥi:**

Gazel 57

Mısra: 8

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Olursa sâkî lebiñ câm-ı germ-dâr-ı sürür
Harîk dillerimiz biz daḥi kebâb iderüz

12. **daḥi:**

Gazel 58

Mısra: 2

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Ṭabîbim derd-i dilden bî-ḥaberdür ḥastesin bilmez
Daḥi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

13. **daḥi:**

Gazel 64

Mısra: 4

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Nice şabr eylesün 'uşşâk-ı zârı
Daḥi âteş gâzâbla kendi âteş

14. **daḥi:**

Gazel 73

Mısra: 7

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Cürm-i bî-ḥaddim olursa daḥi 'afv eylesin
Kayd-ı vâresteden olsun dil-i dîvâne mu'âf

15. **daḥi:**

Gazel 92

Mısra: 2

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Gel berü şahn-ı çemenzârda cevân idelüm
'Andelîbi daḥi dem-beste vü ḥayrân idelüm

16. **daḥi:**

Gazel 99

Mısra: 8

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḥûr
Bu nezâketle 'aceb ben daḥi ibhâ mı disem

17. **daḥi:**

Gazel 119

Mısra: 6

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Didi bir bûse ḥaḳḳı cânın var
Daḥi ol dâdı var dimâgımda

18. **daḥi:**

Mesnevi 1

Mısra: 9

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Daḥi îmânın şıfâtı altıdur
Ol edâsıyla anın 'âlî-maḳâm

19. **daḥi:**

Mesnevi 1

Mısra: 13

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Üçdürür guslun daḥi farzı 'ayân
Mażmaza istinşâka kıl ihtimâm

20. **daḥi:**

Mesnevi 1

Mısra: 25

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Setr-i 'avret kıbleye dönmek daḥi
Vaḳt ü niyyet birle bulmuş ihtitâm

21. **daḥi:**

Mesnevi 1

Mısra: 28

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

İftitâḥ tekbîr içinden şartdurur
Hem kırâ'atle daḥi olmuş kıyâm

22. **daḥi:**

Mesnevi 1

Mısra: 31

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

İki şey' daḥi olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Ḥazret-i Rabbü'l-enâm

23. **daḥi:**

Müfret 7

Mısra: 1

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

24. dahi:

Tahmis 2

Mısra: 17

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Anın şevkiyle oldum ben dahi 'âlemlere berbâd
Zamânın bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

25. dahi:

Tarih 1

Mısra: 26

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Bulamaz tab'-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa dahi niçe zamân şubh u mesâ

26. dahi:

Tarih 4

Mısra: 35

"Bile, da, de" anlamında bağlaç.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşk-i gül-âb

dâhil-i meclis:

1. dâhil-i meclis:--i

Gazel 58

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bir meclise dahil olmak, meclistekilerden biri
olmak.

Ne ihsânlar ider gayriler olsa dâhil-i meclis
Terahhüm eylemez 'uşşâkına pâ-bestesin bilmez

dâhiye-i vaşf-ı ruh:

1. dâhiye-i vaşf-ı ruh:-u, -nî, -la-uñ, -la

Gazel 37

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yanağının özelliklerinin felaketiyle | sevgilinin
yanağı.

Olmasa dâhiye-i vaşf-ı ruhuñla manzûm

Şi'r-i i'câz-ı hüner böyle belâgat mi bulur

dahl eyle:

1. dahl eyle:-r

Gazel 30

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bir işe karışmış olmak, etkisi olmak, karışmak.

Leb-i dildâre melbûsât-ı reng-âmîze dahl eyler
'Aceb fırkatde şeyhiñ câme-i sâlûs gül-gündür

dâ'im:

1. dâ'im:

Gazel 11

Mısra: 2

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Hâlet-i 'aşkıñla cânâ cismim oldu buriyâ
'Aşıkım 'aşkıñda dâ'im şanma şâhâ bu riyâ

2. dâ'im:

Gazel 27

Mısra: 3

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Ser-i küyüñda dâ'im bülbül-âsâ
Gönül itmekdedür biñ âh u feryâd

3. dâ'im:

Gazel 38

Mısra: 3

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Âb-ı hayvânı nûş ider dâ'im
Ol dehân kim lebiñle hem-demdûr

4. dâ'im:

Gazel 113

Mısra: 4

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Esb-i tabî'atime yetmez cihânda düldül
Medhinde bir civânıñ dâ'im güvenc olunca

dâ'im:

1. dâ'im:

Gazel 90

Mısra: 8

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

İtme hergiz sen zen-i dünyâyı tenkîh-i nikâh
Bir meh-i tâbânı dâ'im zîver-i âğuş kıl

dâ'imâ:

1. dâ'imâ:

Tarih 2

Mısra: 34

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Dilerim ki tîr-i da'vâtım ola âmâc-gîr
Raḥne-dâr-ı tîğ-i ḡam olmaya tab'ı dâ'imâ

2. dâ'imâ:

Tarih 2

Mısra: 80

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Olmasun âşâr-ı ḡam-girdâr ile tab'ı terah
Dâ'imâ bulsun secencel-veş dili ḡamdan rehâ

3. dâ'imâ:

Tarih 4

Mısra: 30

Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

Sadrı şeref zâtı 'ulâ mânendi İbn-i Berhiyâ
Nazmı mehâmda dâ'imâ takrîridür faslu'l-hitâb

dā'ir:

1. dā'ir:

Gazel 63

Mısra: 2

Ait, özellik, hakkında.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā'ir efendimden nefes

dā'ire-i gül:

1. dā'ire-i gül:-se, -m

Gazel 99

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gül dairesi || sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Nev-bahār-ı ḥaṭına dā'ire-i gül mi disem
Gülşen-i ḥüsnde ya sünbül-i ḥaḍrâ mı disem

dak:

1. dakınsun:-ın, -mak

Gazel 88

Mısra: 2

Takmak, kuşanmak.

Yakışmış ol ruh-ı nāza karanfil lâle gül sünbül
Dakınsun taze-ber-taze karanfil lâle gül sünbül

dak dık:

1. dak dık:

Gazel 79

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Dak dık sesleri çıkarmak || boş, faydasız konuşma için kullanılan ikileme.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık

dak eyleme:

1. dak eyleme:

Gazel 79

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

(Kapısını) tak eylemek, (kapısını) çalmak; yardım istemek.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık

dakıl:

1. dakılursa:-ur, -sa

Gazel 31

Mısra: 8

Takılmak || sevgilinin saçının düğümüne takılmak.

Kim ki leylî saçınıñ 'uḳdesine mecnûn-veş
Dakılursa o kişi ḡâyetile 'âkil olur

dāl-fes:

1. dāl-fes:

Gazel 30

Mısra: 11

Eğri fesli.

Ḥurûş-ı meyle dāl-fes oldıḡın 'ayb itme dildârıñ
Serîr-i saltanatda Tâc-ı Keykāvûs gül-gündur

dalgınlık:

1. dalgınlık:

Gazel 79

Mısra: 5

Dalgın olma durumu.

Dalgınlık ile bezme duḥûl eylese zâhid
Gösterme amân sûretini vur ana yak yık

dāl-hançer:

1. dāl-hançer:

Gazel 41

Mısra: 7

Dal harfî gibi kavisli/yay şeklinde hançer olmak.

Dāl-hançer gelüp ol 'âşıkına tîḡ çekici
Zaḥm-ı hicrine devâ ḥançer-i bürrân aḳıdur

dāl-i hikmet:

1. dāl-i hikmet:

Gazel 17

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hikmetli saçlar || Arap alfabesindeki "□" harfinin ismi. Sevgilinin saçına benzetilir.

Kaşı râsında vardır başka ḥâlet
İki zülfi ve lâkin dāl-i hikmet

dām:

1. dām:

Gazel 66

Mısra: 8

Tuzak || Sevgilinin saçları.

Ṭaḡıtmış kâkülün 'uṣṣâḳ-ı zârıñ
O dām içre dil-i nâ-şadı kalmış

dām eyle:

1. dām eyle:-di, -ñ

Gazel 82

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Tuzak kurmak || sevgilinin saçlarıyla âşıḡa tuzak kurup onu yakalaması.

Kâkülün şayd-ı dil-i 'uṣṣâḳına dām eylediñ
Bu giriftâr-ı belâyı kendüñe râm eylediñ

dām kur:

1. **dām kır:-dı**

Gazel 2

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Tuzak kurmak.

Zülfine her-gîz qarîn olmaz bu dil mürğî anıñ
Bir ‘aceb şayyâddur kırdı bu gün bir dām baña

dāmān:

1. **dāmānına:--ı, --n, --a**

Tarih 4

Mısra: 22

Etek II sevgilinin eteği.

Fā’ikdürür akrânına men’ eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dāmānına çekmez cihānda ıztırâb

2. **dāmānıñ:**

Tahmis 1

Mısra: 24

Elbise, etek || Nâilî’nin eteği.

Bu Hurremiñ de heme varı oldı tālānıñ
Felek girerse kef-i Nâ’iliye dāmānıñ

dāmen:

1. **dāmenim:-im**

Tahmis 5

Mısra: 27

Etek. II Aşığın kendisi.

Olmuşum âzâde-dil hâk itme lûtf it dāmenim
Cân fedâdur yoluña hâk-i rehiñdür me’menim

dāmen-i pāk:

1. **dāmen-i pāk:--ı-i, -ñ**

Gazel 31

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Temiz, güzel etek.

Küçe-i küyuña vardıkda firāvān itmem
Seyl-i eşkimi ki men dāmen-i pākıñ gil olur

dāmen-i pīr-i muğān:

1. **dāmen-i pīr-i muğān:--ı-a**

Gazel 48

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Meyhanecilerin en yaşlısının eteği.

Dāmen-i pīr-i muğāna şarılup himmetini
Şevk ile men de temennî kıluram pīrimdür

dāmen-i şāh:

1. **dāmen-i şāh:-a**

Gazel 118

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Padişahın eteği.

Sāyeñ gibi dil pāyiñe düşsün
Dāmen-i şāha düşmez mi bende

dām-ı belā:

1. **dām-ı belā:-ya**

Gazel 107

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bela, hile tuzağı.

Gāh düşer dām-ı belāya gāh şām-ı fırkate
Kimse yā Rabbî esîr-i zülf ü perçem olmasun

dām-ı duzağ:

1. **dām-ı duzağ:-ı, -ñ, -da**

Gazel 83

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Tuzağının ağı || sevgilinin tuzağı.

Qalsun ol bāl-i şikest ile āzād itme şaķın
Mürğ-i dil şayd-gehi dām-ı duzağıñda seniñ

dām-ı zülf:

1. **dām-ı zülf:-ü, -ñ, -le**

Gazel 126

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Saçtan kurulmuş tuzak.

Cân ü başa kaşd ider müjgānlarıñ bir tır gibi
Dām-ı zülfüñle bu dil mürğî ‘aceb naķcır gibi

dāne dāne:

1. **dāne dāne:**

Gazel 71

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Tane tane, damla damla || aşığıñ gözyaşları.

Küşte-i tīg-i firākıñ hiç mātem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dāne dāne şem’

dāniş-ver-i hikmet-semîr:

1. **dāniş-ver-i hikmet-semîr:**

Tarih 4

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

İlimli, hikmetli bilgin.

Fazl u hünerde bî-nazîr dāniş-ver-i hikmet-semîr
Hem ‘ālim ü hem de vezîr dād-ı Hudā bî-iktisāb

dār:

1. **dārdayım:-da, -(y)ım**

Diğer 1

Mısra: 3

Sıkıntı, üzüntü || idama mahkum olanları asmak için dikilen direk.

Meded Mansür gibi düşdüm dādayım
Zülf-i semen-bārim nerdedür şimdi

2. **dārın:-ın**

Tarih 4

Mısra: 12

Ev, mekan || düşmanın evi.

Tahtında kılsın ber-karār nice zamān perverdigār
A 'dāsın ı etsin şikār şemşir ile dārın harāb

dārāb:

1. **dārāb:**

Tarih 2

Mısra: 2

Behmen-i Dırāz-dest'in oğludur.

Ḥabbezā ol vālī-i vālā-yı kân-ı mekremet
Büse-çîn-i reh-güzārı olsa Dārāb revā

dārālan:

1. **dārālanmağı:-mağ, -ı**

Gazel 123

Mısra: 10

*İdam mahkumlarını asmak için kurulan direkte
asılmak.*

Āsitān-ı ḥazretiñ bir bendesi Ḥurrem nizār
Eyleme şāhım aña raḥım eyle dārālanmağı

dārāyesini:

1. **dārāyesini:**

Gazel 130

Mısra: 10

Hükümdarlık || Allah'ın hükümdarlığı.

Meclis-i şāh u gedā olsa da durmaz Ḥurrem
Gösterür feyz-i Ḥudā-baḥşını dārāyesini

darb ol:

1. **darb ol:-ur**

Gazel 36

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Dövülmek.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bād-ı ḥazān ile darb olur key rezil olur

darbudak:

1. **darbudaqla:-la**

Tarih 2

Mısra: 22

Darbuka denilen çalgı aleti.

Zühre ger güş eylese çeng ü şadā-yı vaşfını
Nağme-i mähür darbudaqla eylerdi şadā

dār-ı dünyā:

1. **dār-ı dünyā:-da**

Tahmis 5

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Dünya evi, dünya.

Dār-ı dünyāda der-i devlet-me'ābın meskenim
Geçmezem olsam da ger meslüb-ı cild maşlüb-ı dost

dārū:

1. **dārū:**

Gazel 54

Mısra: 10

Çare.

Derd-i pinhānım 'ayān lık tecāhül itdi yār
La'l-i nābı Ḥurremā dārū bilür bilmezlenür

dārū vir:

1. **dārū vir:**

Gazel 110

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*İlaç, çare, deva ver || sevgilinin aşığa derman olan
dudakları.*

Ḥaste-i derd-i firākım kerem it ḥālime bak
Vir ṭabībim baña tiryāk-ı lebiñden dārū

dārū's-selām:

1. **dārū's-selām:-da**

Gazel 32

Mısra: 6

Selamet yurdu, cennet.

Açıldıkça o dest-i sım ile zülf-i 'abīr-efzā
Yedi Rıdvān ile Dārū's-Selāmda bāb-veş ditrer

2. **dārū's-selām:**

Mesnevi 1

Mısra: 34

Selamet yurdu, cennet.

Emri tūt nehyinden eyle ictināb
Tā karar-gāhın ola dārū's-selām

dārū's-şifā:

1. **dārū's-şifādur:-dur**

Gazel 86

Mısra: 1

*Şifahane, hastahane II aşk derdinin derman
merkezi II sevgilinin kapısı, mahallesi.*

Āsitānın ḥasteye dārū's-şifādur yā Resül
Kıble-i ḥacāt-ı erbāb-ı vefādur yā Resül

2. **dārū's-şifā:**

Tarih 2

Mısra: 44

*Şifahane, hastahane II aşk derdinin derman
merkezi II sevgilinin kapısı, mahallesi.*

Ziver-i hüsn-i 'avārifle müzeyyen pür-şükūh
Āsitām haste-i ehl-i dile dārū'ş-şifā

da'vā:

1. da'vā:

Tarih 2

Mısra: 31

Çözülmesi gereken mesele, sorun.

Cümle da'vā hakk u 'adl üzre olur şirāze-bend
Ĥamdü li'llāh devletiñde yok nişān-ı irtişā

de:

1. de:

Gazel 3

Mısra: 5

"-da, -de" bağlacı.

Ben gibi sen de belā zencirine pā-bend olup
Düş olursın firḳate māhım dimez miydım saña

2. de:

Gazel 4

Mısra: 7

"-da, -de" bağlacı.

Gülzār-ı hüsn-i yāre idersem de Ĥurremā
İdem hezāra ḳarşu fiḡān söylerim saña

3. de:

Gazel 16

Mısra: 10

"-da, -de" bağlacı.

Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ol dil (ü) cāndan yūri
Kej-nigāh eylerse de Ĥurrem bu şüm-ı kā'ināt

4. de:

Gazel 21

Mısra: 5

"-da, -de" bağlacı.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse ḳaşdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

5. de:

Gazel 31

Mısra: 2

"-da, -de" bağlacı.

Kim ki ol gül ruḡa cāndan yaḳılır mā'il olur
Ĥār-ı 'ālem de olursa çeker ol ḳā'il olur

6. de:

Gazel 45

Mısra: 2

"-da, -de" bağlacı.

Meyl ü muḥabbetim şanemā sen civānedür
Ḳaşdıñ seniñ de şimdi dirīgā bu cānedür

7. de:

Gazel 48

Mısra: 8

"-da, -de" bağlacı.

Dāmen-i pīr-i muḡāna şarılıp himmetini
Şevḳ ile men de temennī ḳıluram pīrimdür

8. de:

Gazel 56

Mısra: 4

"-da, -de" bağlacı.

Perīşān eyleyüp kāküllerin sayd eyledi 'aklım
Gönül nahcīrine şehbāz-ı çeşmi de süzülmüşdür

9. de:

Gazel 72

Mısra: 6

"-da, -de" bağlacı.

Gel kerem-kāрім efendim beni maḥzūn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekārimle çerāḡ

10. de:

Gazel 73

Mısra: 4

"-da, -de" bağlacı.

Nazar-ı ehl-i gönül ḡāke düşerse zer ider
Olmaya kim olasıñ sen de heves-kārī-i kāf

11. de:

Gazel 75

Mısra: 10

"-da, -de" bağlacı.

Yüz virme pek de ḡamze-i cāzūya luṭf ḳıl
İtdürme böyle sen de ḳitāli ṭaraf ṭaraf

12. de:

Gazel 80

Mısra: 9

"-da, -de" bağlacı.

Bend eyle sen de ḳalbiñi yāre döner cihān
Ĥurrem zamāneden ḡaberiñ yok mıdur seniñ

13. de:

Gazel 98

Mısra: 6

"-da, -de" bağlacı.

Her zamān sā'id-i devrān müsā'id olmaz
Sā'idin şıffayuben meclise baş sen de ḳadem

14. de:

Gazel 102

Mısra: 9

"-da, -de" bağlacı.

Çār-nā-çār Ĥurrem-i dil-ḡaste de nā-çārdur
Ḥāl-i 'ālem böyle nā-çār oldıḡıyçün n'eylesün

15. de:

Gazel 105

Mısra: 2

"-da, -de" bağlacı.

Perde-i zülfüñ götür dil böyle gam-nâk olmasun
Goncalar hândân gül-i sad-berg de çâk olmasun

16. **de:**

Gazel 106

Mısra: 8

"-da, -de" bağlacı.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de gelsün âb-ı hayvân isteyen

17. **de:**

Gazel 110

Mısra: 8

"-da, -de" bağlacı.

Dergeh-i Hâzret-i Bârîde niyâz eyle müdâm
Hâtıra gelse de meyl itme şakın gayrı kapu

18. **de:**

Gazel 118

Mısra: 10

"-da, -de" bağlacı.

Gördüm çü Hurrem ol hûb-cemâli
Ben de o hüsne oldum fighende

19. **de:**

Murabba 1

Mısra: 18

"-da, -de" bağlacı.

Gülistân-ı cihân olsun mutarrâ
Açılsun goncalar bülbül de güyâ

20. **de:**

Tahmis 1

Mısra: 22

"-da, -de" bağlacı.

Görüldi mi 'acabâ devletiñde ihsânıñ
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânıñ

21. **de:**

Tahmis 1

Mısra: 23

"-da, -de" bağlacı.

Bu Hurremiñ de heme varı oldı tâlânıñ
Felek girerse kefi Nâ'iliye dâmânıñ

22. **de:**

Tahmis 5

Mısra: 3

"-da, -de" bağlacı.

Sen de kânûn üzre git tâ olasın maşhûb-ı dost
Tâlib-i mağlûb-i 'âlem gâlib-i mağlûb-ı dost

23. **de:**

Tarih 4

Mısra: 20

"-da, -de" bağlacı.

Fazl u hünerde bî-nazîr dâniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'âlim ü hem de vezîr dâd-ı Hudâ bî-iktisâb

de-:

1. **deme:-me**

Gazel 109

Mısra: 7

Demek, söylemek, dile getirmek, ifade etmek.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endâm ile hammâmda soyunsun yürüsün

2. **demişler:-miş, -ler**

Müfret 2

Mısra: 1

Demek, söylemek, dile getirmek, ifade etmek.

Demişler kış gününün lâle-zârı
Müsâhib yâr ile âteş kenârı

3. **dedi:-di**

Tarih 4

Mısra: 37

Demek, söylemek, dile getirmek, ifade etmek.

Üçler gelüp cevher-feşân târîh dedi Hurrem hemân
Makbûl-i sultân-ı cihân Gâlib vezîr-i kâm-yâb 1239

debîr:

1. **debîr:**

Gazel 127

Mısra: 9

Katip, yazıcı.

Haft-ı ruhsârıñı tahtır murâd itse debîr
'Acabâ destine kudretle kalem gelmez mi

def':

1. **def' ine:-i, -n, -e**

Gazel 41

Mısra: 6

Def etmek, yok etmek || tozu toprağı yok etmek.

Şanma kim hasret ile yaş döker dîde-i ter
Reh-güzârıñ tozuñıñ def' ine bārân akıdur

def' eyle:

1. **def' eyle:-r**

Gazel 13

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Uzaklaştırmak, kovmak. II humâr bağlamında
"sersemliği dağıtmak."*

Humâr-ı hicri def' eyler dem-â-dem
İçerseñ ol leb-i cânâne tâlib

defter:

1. **defteri:-i**

Gazel 89

Mısra: 5

Defter (Sevgilinin yüzü bağlamında).

Şervet-i bād-ı şabā birle açıldı defteri
Yazdı küttāb-ı kazā rū-yı gül üzre nām-ı gül

deg-:

1. **degmez:-mez**

Gazel 25

Mısra: 8

Bedel olmak, karşılık gelmek, kıymetinde ve karşılığında olmak.

Gel terāzū-yı Şerī'atle çekil 'ākıl isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

deger:

1. **deger:**

Gazel 104

Mısra: 3

Bedel olmak, karşılık gelmek, kıymetinde ve karşılığında olmak.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı takbül iden her rüz u şeb pür-cām iken

degil:

1. **degil:**

Gazel 57

Mısra: 10

"Yalnız değil, aynı zamanda ... dahi " anlamında kullanılan sözcük.

Tefahhuş itmek için yār cüst ü cü iderek
Diyār-ı Hinde degil Sinde dek şitāb iderüz

2. **degil:**

Gazel 74

Mısra: 10

"Yalnız değil, aynı zamanda ... dahi " anlamında kullanılan sözcük.

Dil nice hayret-güzin-i künc-i firkat olmasun
Yalnız Hürrem degil 'uşşāk-ı hayrān her taraf

3. **degil:**

Gazel 8

Mısra: 7

"Değil" ek filin olumsuz.

Hic hayālimde degil hūbān-ı 'ālem olsa da
Başka hālet virdi hūsnūñ ey kamer-ṭal'at baña

4. **degil:**

Gazel 14

Mısra: 3

"Değil" ek filin olumsuz.

Bu harābāt-ı fenānıñ meyi maqbūl degil
Sākiyā mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarāb

5. **degil:**

Gazel 19

Mısra: 6

"Değil" ek filin olumsuz.

Hālet-i 'aşkī kıyās ile bilinmez zāhid
Felsefe kārı degil 'ālim-i pür-rāz ile bahş

6. **degildür:-dür**

Gazel 40

Mısra: 9

"Değil" ek filin olumsuz.

Ġam degildür Hürremā efgān idersin yār için
'Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

7. **degil:**

Gazel 41

Mısra: 9

"Değil" ek filin olumsuz.

Nefretinden mi degil bāde-i nīm nūş itdi
Mār-ı pākın deheninden belī reyyān akıdur

8. **degil:**

Gazel 72

Mısra: 2

"Değil" ek filin olumsuz.

Āsitānıñdan olaldan berü dil mürğü ırağ
Nāle vü āh ile çeşminde degil zīver-i bāğ

9. **degildür:-dür**

Gazel 77

Mısra: 3

"Değil" ek filin olumsuz.

Virselere çeşmime bir zerre degildür 'ālem
Sevdigiyle kişi bir yerde qarār olmayacak

10. **degil:**

Tahmis 1

Mısra: 20

"Değil" ek filin olumsuz.

İderse kand-i lebiñ hātır-ı mezāka huṭūr
Diyār-ı Mısra degil Qandehāre dek giderüz

11. **degil:**

Tahmis 2

Mısra: 3

"Değil" ek filin olumsuz.

Cihānda sen var iken ğam degil hūsn-i ḥasensizlik
Ġamıñ Ya'kübıyım olmaz baña Beytü'l-Ḥazensizlik

12. **degil:**

Tarih 1

Mısra: 10

"Değil" ek filin olumsuz.

Qaddiñe olsa sezā-vār ridā-yı kelimāt
Şanıña lāyık u şāyān mı degil hūsn-i edā

13. **degil:**

Tarih 4

Mısra: 7

"Değil" ek filin olumsuz.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrū'l-halef Rabbū'l-kerîmi pür-nisâb

dehân:

1. **dehânın:-ın**

Gazel 12

Mısra: 3

Ağız || sevgilinin ağzı.

Açdurma 'adū semtine hādeyle dehânın
Bîgâneye ol gonce(y)i yâr eyleme yâ Rab

2. **dehân:**

Gazel 38

Mısra: 4

Ağız || sevgilinin ağzı.

Âb-ı hayvânı nüş ider dâ'im
Ol dehân kim lebiñle hem-demdür

3. **dehânın:-ın**

Gazel 76

Mısra: 7

Ağız || sevgilinin ağzı.

Dehânın çeşme-i hayvân dimişler
Muṭâbıkdır muṭâbıkdır muṭâbık

dehen:

1. **deheni:-i**

Gazel 116

Mısra: 5

Ağız. II Sevgilinin ağzı.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zâhid-i dūn
Açmasun ağzın aña sır kıla mübhemcesine

dehen-i pāk:

1. **dehen-i pāk:-i, -nî, -e-ine**

Gazel 37

Mısra: 9

Kelime Tipi: -
Saf, temiz ağız.

Dehen-i pākîñe ger olmasa teşbîh gonca
Gülşen-i bâğ-ı fenâ zîb ü leṭâfet mi bulur

dehr-i denîn:

1. **dehr-i denîn:--i-iñ**

Gazel 43

Mısra: 7

Kelime Tipi: -
Alçak dünya.

Olma firîfte dehr-i denîniñ revâcına
Açmış öñünde hîleye dükkân alur şatar

dek:

1. **dek:**

Gazel 57

Mısra: 10

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Tefahhuş itmek için yâr cüst ü cü iderek
Diyâr-ı Hinde değil Sinde dek şitâb iderüz

2. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 1

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zāra dek giderüz
Ne bâğ-ı 'āleme ne cūy-bāra dek giderüz

3. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 2

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zāra dek giderüz
Ne bâğ-ı 'āleme ne cūy-bāra dek giderüz

4. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 3

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Bu sūz-ı âh ile bir gül-'izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

5. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 4

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Bu sūz-ı âh ile bir gül-'izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

6. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 5

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Nesîm-i şubḥa refîkız bahāra dek giderüz
Cüyüş-ı ğam ṭutıcak kişver-i derûnda şaf

7. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 10

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Pelās-pāre-i rindî be-düş u kâse be-kef
Zekât-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

8. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 15

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Ḥudā Ḥudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezzüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

9. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 20

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

İderse kand-i lebiñ hâtır-ı mezâka hutûr
Diyâr-ı Mısra degil Kandeğe dek giderüz

10. **dek:**

Tahmis 1

Mısra: 25

"-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

Seniñle maḥkeme-i Kirdgāra dek giderüz

delil-i bāde-i cennet:

1. **delil-i bāde-i cennet:**

Gazel 121

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Cennet şarabının delili.

Şefî'-i rûz-i kıyâmet Muḥammed-i 'Arabî
Delîl-i bāde-i Cennet Muḥammed-i 'Arabî

dem:

1. **dem:**

Gazel 127

Mısra: 6

An, zaman. İl içki.

Şuşamış kanına dil-ḥasteleriñ naḥvetle
Baķıñ ol nergis-i mestāneye dem gelmez mi

2. **dem:**

Gazel 18

Mısra: 10

An, lahza; vakit, zaman.

Ḥurrem görünce nazmın ol āfet-i cihān-gür
İtdi tebessüm ol dem oldu şafāya bā'ış

3. **demde:-de**

Gazel 22

Mısra: 10

An, lahza; vakit, zaman.

Ḥurremā bir gün temāşā-yı ḥarābāt eyledim
Şundu bir sākī baña ol demde mey beş on ḳadeḥ

4. **demdür:-dür**

Gazel 26

Mısra: 5

An, lahza; vakit, zaman.

Ḥayli demdür rûze-i la'l-i lebin tutduk tamām
Bûs-ı ruḥsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı 'ıyd

5. **demdür:-dür**

Gazel 29

Mısra: 10

An, lahza; vakit, zaman.

Ḥurrem şarāb-ı la'lin nûş itdiği zamānda
Maḥmûr-şıfât dem-â-dem seyl-âb-ı eşḳ demdür

6. **dem:**

Gazel 124

Mısra: 1

An, lahza; vakit, zaman.

'Aceb kūyuñda şāḥım 'aşıḳāna bir dem olmaz mı
O nûzhet-gāḥ-ı rindāna irenler bî-ḡam olmaz mı

7. **dem:**

Gazel 129

Mısra: 1

An, lahza; vakit, zaman.

Şu dem ki nāz ile şol gül-'izāra öykündi
İşitdi bülbül-i cān naḡme-zāra öykündi

8. **demine:-i, -n, -e**

Tarih 1

Mısra: 41

An, lahza; vakit, zaman.

Eyle eyyām-ı 'adālet demine ez-dil ü cān
Dergeh-i Ḥazret-i Feyyāzda niyāz ile du'ā

9. **deminde:-i, -n, -de**

Gazel 35

Mısra: 1

Zamanı, devri || sevgilinin dudağının devri.

Lebiñ deminde begim bādeden ferāḡat olur
Mezāḳ-ı ehl-i dile nûş-i cām naḳmet olur

dem dem:

1. **dem dem:**

Gazel 98

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Zaman zaman || zaman aralıkları ile, ara sıra, vakit vakit.

Açılıp dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn
Nev-bahār oldu feraḥ-baḥş şadālar dem dem

dem-â-dem:

1. **dem-â-dem:**

Gazel 13

Mısra: 9

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ḥumār-ı hicri def' eyler dem-â-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne tālīb

2. **dem-â-dem:**

Gazel 15

Mısra: 5

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ḳuluñ kārı dem-â-dem ḥizmetiñdür
Efendiden olur iḥsān-ı himmet

3. **dem-â-dem:**

Gazel 18

Mısra: 7

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Kāfir ‘adūlar ile seyrān ider dem-ā-dem
Bilmem ne yüzden olduḡ biz bu belāya bā‘iṣ

4. dem-ā-dem:

Gazel 23

Mısra: 8

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ṭab‘ım ḥayāl-i büsesin eyler iken recā
Şimdi nevā-yı ḳalbe dem-ā-dem virür feraḥ

5. dem-ā-dem:

Gazel 29

Mısra: 10

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ḥurrem şarāb-ı la‘lin nūṣ itdigi zamānda
Maḥmūr-şifat dem-ā-dem seyl-āb-ı eşk demdür

6. dem-ā-dem:

Gazel 39

Mısra: 13

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ḥurrem n’ola ser-mest-i zafer olsa dem-ā-dem
Ceyş-i ḡam-ı dil bāde-i şahbā ile oynar

7. dem-ā-dem:

Gazel 61

Mısra: 7

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Yāriñ gül-i ruḥsārı ḥayāl-iyle dem-ā-dem
Bülbüller ile naḡme-zen-i şahn-ı hevāyuz

8. dem-ā-dem:

Gazel 78

Mısra: 7

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Hem-şoḡbet olup bezm-i ‘adūlarda dem-ā-dem
Cānā dimediñ Ḥurrem-i şāhib-nazarım yok

dem-be-dem:

1. dem-be-dem:

Gazel 8

Mısra: 1

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Āsitānıñda olurken dem-be-dem ‘izzet baña
Muḳteżā bilmem nedendür gūşe-i hicret baña

2. dem-be-dem:

Gazel 40

Mısra: 3

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Rüstem-āsā sāḫa-i fikretde cānā dem-be-dem
Şi‘r-i rengin-i ḫaḳḳat meydenin merd söyledür

3. dem-be-dem:

Gazel 53

Mısra: 2

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ruḥ-ı dilber ki baḳ diḳḳatle āteşdān-ı āteşdür
O tābişden göñüller dem-be-dem lerzān-ı āteşdür

4. dem-be-dem:

Gazel 70

Mısra: 4

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Ḥaste-i derd-i firākım ey ṭabīb-i dil-nevāz
Kāse-i luṭfuñdan alsun dem-be-dem bī-māre ḫaz

5. dem-be-dem:

Gazel 74

Mısra: 6

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruḥ-ı pūr-tābiña
Dem-be-dem oḳ yaḡdırur ḫışm ile müjḡān her taraf

6. dem-be-dem:

Gazel 103

Mısra: 5

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Bülbül-āsā gülşen-i ḥüsnünde cānā dem-be-dem
Nāle vü efḡānım eflāke benim oldu resān

7. dem-be-dem:

Tahmis 3

Mısra: 12

Her zaman, her an; sürekli, daima.

Elem-i ḫavf-ı ḫaṭar yok bu dil-i āḡāhda
Nūş ider ḥün-ı dilin dem-be-dem ‘işret-ḡāhda

dem-beste:

1. dem-beste:

Gazel 92

Mısra: 2

Şaşkın ve suskun hale gelmiş, bir olay karşısında donakalmış, nefesi kesilmiş, çok şaşırılmış.

Gel berü şahn-ı çemenzārda cevlan idelüm
‘Andelibi daḡı dem-beste vü ḫayrān idelüm

2. dem-beste:

Tarih 2

Mısra: 9

Şaşkın ve suskun hale gelmiş, bir olay karşısında donakalmış, nefesi kesilmiş, çok şaşırılmış.

Hikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātün-ı zamān olsa eger ḫikmet-fezā

dem-beste dil ol:

1. dem-beste dil ol:

Tarih 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Nefesi kesilmiş, susmuş olmak.

Hikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātün-ı zamān olsa eger ḫikmet-fezā

demcesine:

1. demcesine:

Gazel 116

Mısra: 8

Kan gibi || aşığın kanlı akan gözyaşları.

Şöyle firkat-zede-i 'aşk-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine

dem-i eyyām-ı 'ıyd:

1. dem-i eyyām-ı 'ıyd:

Gazel 26

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bayram günleri zamanı.

Mevsim-i faşl-ı bahār oldu dem-i eyyām-ı 'ıyd
Yazdı küttāb-ı kazā rūy-ı gül üzre nām-ı 'ıyd

deng-i şarāb:

1. deng-i şarāb:

Gazel 14

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Denk, uygun şarap.

Bu harābāt-ı fenānıñ meyi maqbül değil
Sākıyā mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarāb

deñlü:

1. denlü:

Gazel 50

Mısra: 7

"Kadar" anlamında üstünlük derecesini belirten bir söz.|| Derece, miktar.

Şu denlü tüz-reviş olduğım esb-i tab'ımıñ bil kim
Dañi vaşında dildārıñ mişāl-i düldül olmuşdur

der:

1. der:

Gazel 5

Mısra: 4

"-a, -e" yönelme hâlinde kullanılan Farsça ön ek.

Biyā ki sākī be-deh mey ber-ğam-ı sūfī-i dūn
Ki der harīm-i Kudūs est merā 'itāb kucā

2. deriñde:-iñ, -de

Gazel 27

Mısra: 9

Kapı, eşik, huzur, makam.

Deriñde bende-i şādık bu Hurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib'ād

der der der:

1. der der der:

Gazel 55

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kapı kapı || kapı kapı dünyayı gezen aşık.

Olup bir şüh-ı tersā-beççenin aşkıyla ser-gerdān
Gezer āşüfte vü hayrān olup dünyāyı der der der

der iseñ:

1. der iseñ:-ñ

Gazel 25

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Dersen.

Gel terāzū-yı Şerī'atle çekil 'ākıl isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

derd:

1. derd:

Diğer 1

Mısra: 1

Acı, üzüntü, keder II Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Ben böyle derd ile āh u zārdayım
Aceb nazlı yārim nerdedür şimdi

2. derdi:-i

Diğer 1

Mısra: 6

Acı, üzüntü, keder II Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Aklım perīşāndur hālim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamāndur

3. derd:

Gazel 40

Mısra: 2

Acı, üzüntü, keder II Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

'Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
'Aşık-ı üftādeyi 'aşk ağladur derd söyledür

4. derdime:-im, -e

Gazel 97

Mısra: 5

Acı, üzüntü, keder II Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Didim bu derdime hiç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümūde idüp dir devā ki añladamam

5. derdime:-im, -e

Gazel 124

Mısra: 4

Acı, üzüntü, keder II Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Devā-yı derd-i pinhānım su'al itseñ eyā dilber
Cevābımdur lebiñ 'aynī bu derdime em olmaz mı

6. derdinden:-i, -n, -den

Müfret 1

Mısra: 2

Acı, üzüntü, keder II Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Tutıcağ nabzını bildim o da 'ācizdi derdinden

derd-i dil:

1. **derd-i dil:-e**

Gazel 116

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönül derdi II aşk, muhabbet.

Ḥurremā derd-i dile çāre dilerseñ yāriñ
Şoragör āb-ı leb-i la'lini sen emcesine

2. **derd-i dil:-den**

Gazel 58

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gönül derdi gönül belası karşılığı kullanılmış.

Gönül belası: Aşk yüzünden çekilen sıkıntı.

Ṭabībim derd-i dilden bī-ḥaberdür ḥastesin bilmez
Daḥi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

3. **derd-i dil:-e**

Müseddes 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönül derdi.

Zaḥm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini 'āşıqları bī-cān eyler

4. **derd-i dil:-iñ**

Gazel 127

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül derdi.

Bu nihān derd-i diliñ çāresine dildārıñ
Sükker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

derd-i firāk:

1. **derd-i firāk:-i-iñ**

Gazel 24

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık derdi. II Sevgiliden uzak düşmesinden, ayrı kalmasından dolayı âşığın sıkıntı çekmesi, üzüntü duyması.

İrişüp gāyetine derd-i firākıñ elemini
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı ḡam-ḥVāre o şūḥ

derd-i pinhān:

1. **derd-i pinhān:-ı, -m**

Gazel 54

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gizli dert; gönül derdi, aşk derdi.

Derd-i pinhānım 'ayān līk tecāhül itdi yār
La'l-i nābı Ḥurremā dārū bilür bilmezlenür

2. **derd-i pinhān:-ım**

Gazel 38

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gizli dert || gönül derdi, aşk derdi.

Derd-i pinhānım için ey dilber
Baña şīr-i lebiñi bir emdür

derd-i vişāl:

1. **derd-i vişāl:-er, -di**

Gazel 75

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın üzüntüsü.

Kūyuñda gīce her ṭarafā pāsbān olup
Ḥurrem çekerdı derd-i vişāli ṭaraf ṭaraf

derdine em bul:

1. **derdine em bul:**

Gazel 49

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Derdine derman, ilaç bulmak.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Ḥurremā iksirdür dirler

dergeh:

1. **dergehiñde:-iñ, -de**

Tahmis 5

Mısra: 20

Dergah || Huzur,makam.

Geçdi 'ömrüm gerd-i ḡamdan dil rehā-yāb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgānımız çārüb-ı dost

2. **dergehiñde:-iñ, -de**

Tahmis 5

Mısra: 21

Dergah || Huzur,makam.

Dergehiñde lāyık-ı nāz u niyāzıñ olmadım
Şem'iñe pervāne-veş sūz u güdāzıñ olmadım

dergeh-i ḥazret-i bārī:

1. **dergeh-i ḥazret-i bārī:-de**

Gazel 110

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yüce Allah'ın dergahi.

Dergeh-i Ḥazret-i Bārīde niyāz eyle müdām
Ḥāṭıra gelse de meyl itme şaḡın ḡayrı kapu

dergeh-i ḥazret-i feyyāz:

1. **dergeh-i Һazret-i feyyāz:-da**

Tarih 1

Mısra: 42

Kelime Tipi: -

Hız. Allah'ın dergahı.

Eyle eyyām-ı 'adālet demine ez-dil ü cān
Dergeh-i Һazret-i Feyyāzda niyāz ile du'ā

dergeh-i 'ulyā:

1. **dergeh-i 'ulyā:-il, -ür-sı, -na**

Tarih 3

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Yüce kapı.

Çekilür dergeh-i 'ulyāsına 'ālem şaf şaf
Keh-rübā-yı keremi oldu cānı cāzib

der-Һüsın:

1. **der-Һüsın:**

Tarih 3

Mısra: 13

Güzellikte. || dünyayı güzelleştirmek.

Vüzerāsiyle virüp 'āleme der-Һüsın nızām
Eyledi emr-i 'ibāda o zevātı Һasib

der-i devlet-me' ābū:

1. **der-i devlet-me' ābū:-i, -m**

Tahmis 5

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Saadet kapısı, hükümdarın kapısı.

Dār-ı dünyāda der-i devlet-me' ābū meskenim
Geçmezem olsam da ger meslūb-ı cild maşlūb-ı dost

der-i 'işret:

1. **der-i 'işret:-de**

Gazel 77

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yeme-içme, eğlence mekanının kapısı.

Pāsbānlık kim iderdi der-i 'işretde müdām
Şāhib-i rāst kavī ya çukadār olmayıcak

der-i lutf:

1. **der-i lutf:-ıı, -n, -da-uñ, -da**

Gazel 55

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İyilik kapısı (cömert, eli açık kimsenin huzuru).

Aristo görse ta'birāt-ı hikmet-perverin cāndan
Der-i lutfunda bir sā'il olup eylerdi cer cer cer

der-i mey-Һāne:

1. **der-i mey-Һāne:-de**

Gazel 111

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Meyhane kapısı.

Gördi gülzār u çemenzārda ol maħbūbı İtme bu
Hurrem-i bī-çāreñe cevriñ efzūn Kāne fi'z-
zemāneti'l-'aşkı şadākūm yāvāh

2. **der-i mey-Һāne:-de**

Tahmis 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Meyhane kapısı.

Vücūdum fülkini gird-āba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-Һānede sākī mey-i la'lin ider irād

3. **der-i mey-Һāne:-de**

Gazel 111

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Meyhane kapısı.

der-i vālā:

1. **der-i vālā:-ñ, -a**

Gazel 46

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yüce, ulu kapı. || sevgilinin kapısı

Hurrem der-i vālāña sürer şevk ile rüyın
Raħm eylemek ol bendeye şāhānelerindür

der-in zamān:

1. **der-in zamān:-e**

Gazel 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bu devirde.

Be ez-nigār-i men ender cihān şebāb kucā
Der-in zamāne zi-'aşkeş ne-şod Һarāb kucā

dermān:

1. **dermān:**

Gazel 106

Mısra: 6

Deva, çare, ilaç. II Aşk derdine çare.

Sensin ey 'ālem tabībi cümleye sultān-ı Һaķ
Pāyiñe sürsün yüzün 'ālemde dermān isteyen

dermān eyle:

1. **dermān eyle:-r**

Müseddes 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Şifa vermek, iyileştirmek; sıkıntısını gidermek,
acısını dindirmek.*

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini 'aşıkları bī-cān eyler

der-sakaleyn:

1. der-sakaleyn:

Gazel 121

Mısra: 3

İnsanlar ve cinler.

Resul-i Hādī-i Dānā emir der-sakaleyn
Emīn-i kenz-i şefā'at Muhammed-i 'Arabī

dert:

1. derdine:-i, -n, -e

Gazel 49

Mısra: 9

Acı, üzüntü, keder, tasa, sıkıntı. II Aşk acısı.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremā iksirdür dirler

2. derdi:-i

Gazel 13

Mısra: 7

(Aşkın neden olduğu) keder, üzüntü, sıkıntı.

Görüp bunca belâyı derdi ey dil
Olursın yine 'aşıklığa rāgīb

derün:

1. derünüm:-(u)m

Gazel 16

Mısra: 7

Gönül, kalp, yürek || aşığın gönlü.

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derünüm cāy-i dāğ
Nār-ı 'aşkımdan zühür eyler nücüm-ı kâ'ināt

2. derünü:-ı

Gazel 53

Mısra: 10

Gönül, kalp, yürek || aşığın gönlü.

Şakın āh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i hürşid
Derünü hasret-i ruhsārīñ ile kân-ı âteşdür

3. derünümdan:

Gazel 55

Mısra: 2

Gönül, kalp, yürek || aşığın gönlü.

Uçarsa nāz ile 'uşşākına ol şüh ber ber ber
Derünümdan çıkar süzişle dūd-ı āh ser ser ser

derün-ı 'āşık:

1. derün-ı 'āşık:-ı

Gazel 15

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Aşığın gönlü.

Derün-ı 'āşıkı ta'mir kaşdıñ
Yaparsın her zamān bünyān-ı himmet

derün-ı süz:

1. derün-ı süz:

Gazel 35

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yanmış yürek, gönül || aşığın gönlü.

Hevā-yı hūb veli ihtiyāridür evvel
Girince bāb-ı firāka 'aceb nedāmet olur

derün-i zāhid-i hod:

1. derün-i zāhid-i hod:

Gazel 5

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Zahit kendi gönlü.

Derün-i zāhid-i hod kalb-ı mā muqābele kerd
Serāb şevēd kucāst şerāb-ı nāb kucā

der-vakt-i şabūhān:

1. der-vakt-i şabūhān:

Gazel 46

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sabah vaktinde.

Sākī bize mey şun hele der-vakt-i şabūhān
Şahbā-yı lebiñ teşneye peymāneleriñdür

deryā-dil:

1. deryā-dil:

Gazel 31

Mısra: 12

Geniş gönüllü.

Hurremā cevri dil-ārāya tahammül eyle
Āteş-i 'aşka düşen hāşılı deryā-dil olur

dest:

1. destinde:-i, -n, -de

Gazel 55

Mısra: 11

El. II Sevgilinin eli.

Kalem destinde güyā tīg-ı âteş-tāb-ı irfāndur
Belī gālibdür a'dā eylesin mihnetle har har har

2. destine:-(i)n, -e

Gazel 100

Mısra: 7

El. II Sevgilinin eli.

Sākīyā destine pür vir o nigārīñ şahbā
Kalb-i zāhid gibi dūrd olcağız boş olsun

3. destine:--i, --ne

Tarih 2

Mısra: 19
El II Organ adı.

Zer-feşân-ı hâmesin almış 'Uṭarid destine
Midḥat ü iḥsânını taḥrîre eyler ilticâ

4. **destindedür:-i, -n, -de, -dür**

Tarih 4

Mısra: 17

*El, hakimiyet. || vezir olan Mehmet Sait Galip
paşanın hakimiyeti, hükmü.*

Gâlib vezîr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbîrine hayrân ümem zât-ı kerîmi müstetâb

5. **destime:-i, -me**

Gazel 72

Mısra: 10

El || aşîğın eli.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Ḥurrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bâğ

6. **destine:-i, -n, -e**

Gazel 127

Mısra: 10

El || şairin kalem tutan eli.

Ḥaṭṭ-ı ruḥsârıñı taḥrîr murâd itse debîr
'Acabâ destine ḳudretle ḳalem gelmez mi

7. **destinde:**

Murabba 2

Mısra: 11

El || Saki'nin eli.

Sâḳî-i gül-çehreniñ destinde hem peymâne-yüz
Biz gibi ser-ḥoşlar hîç anlamaz dünyâ nedür

deşt-i belâ:

1. **deşt-i belâ:-da**

Tahmis 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -
Bela çölü II dünyası.

Ḥumâr-hânede dil naḳdîn itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr güne esef

dest-i felek:

1. **dest-i felek:**

Tahmis 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Feleğîn eli. || Kader.

Tenim dest-i felek tâ şöyle 'uryân eylemişdür kim
Mücerred ḥabbe-i bādâma döndürdi kefensizlik

dest-i gâzab:

1. **dest-i gâzab:**

Gazel 24

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kızgınlık, öfke eli.

Teşne-i âb-ı vişâli gibi ditrer cânım
Uralı dest-i gâzab ḥançer-i ḡaddâre o şüh

dest-i pāk:

1. **dest-i pāk:-an-iñ, -de**

Gazel 100

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Temiz el.

Dest-i pâkiñde olan kilik-i hüner-peydâsı
Reng-i ruḥsârını taḥrîr ile gül-püş olsun

dest-i ricâ:

1. **dest-i ricâ:**

Murabba 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -
Rica eli. || Hz. Muhammet'in eli.

Budur va'din Muhammed Mustafâdan
Ümîdi kesmeyüz dest-i ricâdan

dest-i sîm:

1. **dest-i sîm:**

Gazel 32

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gümüş gibi bembeyaz el.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

dest-res ol:

1. **dest-res ol:-sam**

Gazel 94

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Elde etmek, erişmek, ele geçirmek, nâil olmak.

Vaşlıña cân virürem dest-res olsam âḫir
'Acabâ ola mı bu emr-i muḥâli bilmem

2. **dest-res ol:-maz**

Gazel 102

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*İstediğini elde etmek, erişmek, ulaşmak. II Sevgiliye
kavuşmak.*

Sa'y u küşîşle vişâl-i yâre olmaz dest-res
Dil fezâ-yı ḡamda pergâr oldığıyçün n'eylesün

dest-res-i 'âşık-ı ḡam-hvâh:

1. **dest-res-i 'âşık-ı ḡam-hvâh:**

Gazel 25

Mısra: 2

Kelime Tipi: -
Gamda olan aşıklara eli yetişen. || sevgili.

Meded ey kişver-i hüsni içre ulu şâh meded
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gam-hvâh meded

devâ:

1. devâ:

Gazel 97

Mısra: 5

İlaç, derman, şifa II çare, tedbir.

Didim bu derdime hiç bir devâ olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devâ ki ahladamam

2. devâ:

Gazel 97

Mısra: 6

Derman, çare, ilaç || sevgilinin dudağı.

Didim bu derdime hiç bir devâ olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devâ ki ahladamam

devâ akıd:

1. devâ akıd:-ur

Gazel 41

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

İlaç akıtmak || yaraya ilaç dökmek.

Dâl-hançer gelüp ol 'âşıkına tîğ çekici
Zahm-ı hicrine devâ hançer-i bürrân akıdır

devâ çık:

1. devâ çık:-maz

Gazel 10

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İlaç çıkmaz, bulunmaz.

Ey dil-i hâste figân u âhîñi itme dırâz
Yokladım çıkmaz devâ ol hoşka-i femden saña

devâm:

1. devâmına:-ı, -na

Gazel 87

Mısra: 5

Bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme.

Medh itdi güli itdi devâmına du'âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

devât:

1. devâtım:-ı, m

Gazel 13

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Divit || divit, mürekkep hokkası beyitte aşığın
gözlerine benzetilmiştir.*

Yazarken vaşf-ı hâlimçün mekâtib
Devâtım dide vü müjgân kâtib

devâ-yı derd-i pinhân:

1. devâ-yı derd-i pinhân:

Gazel 124

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gizli, saklı derdimin dermanı.

Devâ-yı derd-i pinhânım su'âl itseñ eyâ dilber
Cevâbımdur lebiñ 'aynı bu derdime em olmaz mı

devlet:

1. devlet:

Gazel 110

Mısra: 10

Baht, talih, büyük saadet, büyük mutluluk.

Qıvvat -i tâli'îñ olmazsa ne yapsun iqdâm
Hürremâ devlet için kimseye itme tekpü

2. devlet:

Gazel 37

Mısra: 2

*Bağımsız idare olunan hükümet ve ülke; yüksek
mevki, makam. || Mutluluk, talih.*

Sensiz 'âşık-ı bî-çâre meserret mi bulur
Hicre vaşlın ümîdi gibi devlet mi bulur

3. devlet:

Gazel 63

Mısra: 7

*Bağımsız idare olunan hükümet ve ülke; yüksek
mevki, makam.*

Devlet ü mâl ü menâl olmaz kuyûd-ı 'âşıkân
Âsitân-ı yârdur ancak dil-i pür-zâra bes

4. devlete:-e

Tarih 4

Mısra: 31

*Bağımsız idare olunan hükümet ve ülke; yüksek
mevki, makam.*

Lâzım vücûdu devlete tanzîm-i mülk ü millete
Şâyandı mihr-i 'izzete vallâhu a'lem bi's-savâb

5. devletiñe:-i, -ne

Gazel 7

Mısra: 12

Devlet, saltanat, makam.

Hürrem-i bî-çâredurur rûz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticâ

6. devletiñde:-i, -ñ, -de

Tahmis 1

Mısra: 21

Devlet, saltanat, makam.

Görüldi mi 'acabâ devletiñde ihsânıñ
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânıñ

7. **devletiñde:-i, -ñ, -de**

Tarih 2

Mısra: 32

Devlet, saltanat, makam.

Cümle da 'vâ hâk u 'adl üzre olur şîrâze-bend
Hamdû li'llâh devletiñde yok nişân-ı irtîşâ

devlet-i cāvîd:

1. **devlet-i cāvîd:**

Gazel 7

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Ebedi mutluluk || Sevgiliye kavuşmanın vermiş
olduğu mutluluk.*

Hâzret-i Hâk rûtbeñi vâlâ idüp
Devlet-i cāvîd ola her dem saña

devlet-i şâhenşâh:

1. **devlet-i şâhenşâh:-da**

Tahmis 3

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Padişahlar padişahının devleti || Kabe.

Mest iken bûs-i ruh-ı yâr ile cân ol câhda
'Azmimiz Ka'beyedür devlet-i şâhenşâhda

devr:

1. **devrinde:-i, -n, -de**

Gazel 83

Mısra: 3

*Dönem, çağ, vakit; sevgilinin yanağının ortaya
çıktığı, görünür olduğu vakit.*

Ne ziyâ-bağış ola hûrşîd ruhuñ devrinde
Yüregim yağın yakmakla çerâğıñda seniñ

devr id:

1. **devr id:-er, -ler**

Tarih 2

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

*Dönüp dolaşmak || ayın ve güneşin dönerek hareket
etmesi.*

Mâh u hûrşîd iki sâ'il devr iderler rûz u şeb
Bulmak için hâk-i râhından nişân-ı kîmyâ

devr-i gül:

1. **devr-i gül:-de**

Gazel 26

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gül devri. II İlkbahar.

Sâkiyâ getür ayağın keştî-i şahbâyı sür
Devr-i gülde 'ayış için eyle müheyyâ câm-ı 'ıyd

devr-i zamân:

1. **devr-i zamân:-a**

Gazel 81

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İçinde bulunulan zaman.

Naẓîriñ gelmemiş devr-i zamâna
'Adîmü'l-mişlsin ey gevher-i pâk

deyü:

1. **deyü:**

Gazel 59

Mısra: 9

Diye.

Hurremâ redd kıllur mansıb-ı vaşlını deyü
Korkma tevcîh olur ol câh saña çok sürmez

di:

1. **didi:-di**

Gazel 2

Mısra: 1

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ârâm baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâkî-i gül-fâm baña

2. **didim:-di, -m**

Gazel 2

Mısra: 5

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Bendeñe rahm eyle ey şâh-ı cihân-dârım didim
Hışm ile bakdı hemân ancak budur ikrâm baña

3. **dimez:-mez**

Gazel 3

Mısra: 1

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydım saña
Luţf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydım saña

4. **dimez:-mez**

Gazel 3

Mısra: 2

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydım saña
Luţf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydım saña

5. **dimez:-mez**

Gazel 3

Mısra: 4

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Cevr-i bisyârıñ görüp nuşş eyledikce câ-be-câ
Râzı olmaz buña Allâhım dimez miydım saña

6. **dimez:-mez**
Gazel 3
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ben gibi sen de belā zencirine pā-bend olup
Düş olursın fırkate mähim dimez miydin saña
7. **dimez:-mez**
Gazel 3
Mısra: 8
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yolun
Hasretiñle bağlama rāhım dimez miydin saña
8. **dimez:-mez**
Gazel 3
Mısra: 10
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Virselers Hurrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ cāhım dimez miydin saña
9. **didikde:-dikde**
Gazel 35
Mısra: 4
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Şalâ bized be-der-i meykede piyâle be-gür
Didikde sâķī bize böyle hoş ziyâfet olur
10. **dinse:-n, -se**
Gazel 45
Mısra: 9
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Medh-i nigâr-ı hüsline dinse 'aceb midür
Hurrem bu penc beyt ki tamâm şâ'irânedür
11. **didi:-di**
Gazel 48
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

- Mürg-i dil nīm nigāhiyle elimden gitdi
Alma gönlümü didim didi ki naḥcīrimdür
12. **didim:-dim**
Gazel 48
Mısra: 3
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Didim ey yār ne bālā-yı ruḥuñda görinen
Nāz ile güldi didi zülf-i girih-gūrimdür
13. **didim:-dim**
Gazel 48
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Mürg-i dil nīm nigāhiyle elimden gitdi
Alma gönlümü didim didi ki naḥcīrimdür
14. **didin:-di, -ñ**
Gazel 50
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Heves-kār oldu rindān ile hem-dem olmağa gönlüm
Didin küy-ı ḥarābāt içre sâķī gūlgūl olmuşdur
15. **dir:-r**
Gazel 52
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Gören teşnelikten lebi la'liñi dir
Yakañ bir bakımda gönüller kanar
16. **dimişler:-miş, -ler**
Gazel 76
Mısra: 7
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Dehānıñ çeşme-i ḥayvān dimişler
Muṭābıkdır muṭābıkdır muṭābıķ

17. **dimediñ:-me, -din**
Gazel 78
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sâ'id-i sīmīn kemerim yok
18. **didi:-di**
Gazel 90
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Urdı ayağa satılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kālā-yı ḥüsnuñ sūķda ber-düş kıl
19. **diyem:-ye, -m**
Gazel 94
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Göricek ḥüsnuñi ḥālet-zede-i 'ayş oldum
Ne diyem meclis-i pāķiñdeki kālī bilmem
20. **didim:-dim**
Gazel 97
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Didim bu derdime hīç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümūde idüp dir devā ki añladamam
21. **disem:-se, -m**
Gazel 99
Mısra: 1
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ḳaddiñe naḥl-i semen ya çemen-ārā mı disem
Serv-i bālā mı 'aceb eşbeh-i Tūbā mı disem
22. **disem:-se, -m**
Gazel 99
Mısra: 2
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

- Ḳaddiñe naḥl-i semen ya çemen-ārā mı disem
Serv-i bālā mı ‘aceb eşbeh-i Ṭūbā mı disem
23. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 4
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Kurs-ı nāzūk mı disem ḥālīñe ya ḥabbū’l-misk
‘ūd-ı mendel aña ya ‘anber-i sārā mı disem
24. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- ‘Ayn-ı Kevşer mi disem la’liñe ya çeşme-i cān
Āb-ı hayvān mı aña daḥi a’lā mı disem
25. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- ‘Ayn-ı Kevşer mi disem la’liñe ya çeşme-i cān
Āb-ı hayvān mı aña daḥi a’lā mı disem
26. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 7
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḥūr
Bu nezāketle ‘aceb ben daḥi ibhā mı disem
27. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 8
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḥūr
Bu nezāketle ‘aceb ben daḥi ibhā mı disem

28. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 9
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Nev-bahār-ı ḥaṭına dā’ire-i gül mi disem
Gülşen-i ḥüsnde ya sünbül-i ḥaḍrā mı disem
29. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 10
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Nev-bahār-ı ḥaṭına dā’ire-i gül mi disem
Gülşen-i ḥüsnde ya sünbül-i ḥaḍrā mı disem
30. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 11
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ḳulle-i müşg-i Ḥoten mi ne disem kākülüñe
Şeş-per-i ‘aşk mı aña naḳş-ı çelīpā mı disem
31. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 12
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ḳulle-i müşg-i Ḥoten mi ne disem kākülüñe
Şeş-per-i ‘aşk mı aña naḳş-ı çelīpā mı disem
32. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 13
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ne disem ‘ārız-ı ḥandānına Ḥurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥūrā mı disem
33. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 14
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

- Ne disem ‘ārız-ı ḥandānına Ḥurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥūrā mı disem
34. **disem:-sem**
Gazel 99
Mısra: 14
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ne disem ‘ārız-ı ḥandānına Ḥurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥūrā mı disem
35. **dimişdür:-miş, -dür**
Gazel 107
Mısra: 7
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Kim dimişdür ‘āşık-ı dil-ḥaste seyr-i bāğda
Ḳāmet-i bālāñı gördükde serāsem olmasun
36. **didi:-di**
Gazel 119
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Didi bir buse ḥaḳḳı cāññı var
Daḥi ol dādı var dimāğımda
37. **didim:-dim**
Gazel 126
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Göricek şāḥā yedi ḥaṭtı yüzüñde ben didim
Āyet-i ḥüsñüñ berātı zabṭına taḥrīr gibi
38. **dirsin:-r, -sin**
Murabba 2
Mısra: 8
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Cāme-i ‘aşk-ı İlāḥide olursañ hem-nişñ
Terk idersin cümlesin dirsin ki bu gavḡā nedür

39. **diyerek:-erek**

Tahmis 1

Mısra: 15

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Ḥudā Ḥudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezzüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

40. **didim:-di, -m**

Tahmis 2

Mısra: 24

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Cemālini temāşā eyler iken olmadım ebkem
Didim ağıyarı terk it nāz ile güldi didi ol dem

41. **didi:-di**

Tarih 3

Mısra: 33

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Çıkarup bāb-ı 'adedden didi mu'cem tārīḥ
Necm-i iḳbālī sa'īd olsun 'adūya Gālīb 1232

di:-

1. **dir:-r**

Tahmis 5

Mısra: 10

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Āşıḳ-ı nā-dīde-kām ḥasret-keş-i zevḳ-i vişāl
Bir muḥib dostuz ki 'ālem dir bize maḥbūb-ı dost

2. **didi:-di**

Gazel 7

Mısra: 8

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Behcet-i ruḥsārīña cānım fedā
Didi 'aceb ḥüsnüme var mı bahā

3. **dirler:-r, -ler**

Gazel 21

Mısra: 5

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaşdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

4. **diyesin:-(y)e, -sin**

Gazel 25

Mısra: 6

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

İtme üftāde-i ḥüsnüñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daḥi ey māh meded

5. **didi:--di, -**

Gazel 28

Mısra: 8

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Çeşm-i mestānīnda ey āhū feraḥ var 'āşıḳa
Kim didi cānā 'aceb nezzāre-i 'abher lezīz

6. **diseñ:-se, -ñ**

Gazel 35

Mısra: 12

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Olursa medḥ-i ruḥıyla müzeyyen ey Ḥurrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belāḡat olur

7. **diyesin:-(y)e, -sin**

Gazel 45

Mısra: 6

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Tefrīḳ idüp bendeñi güldüñ 'adūlara
Şāhım vaḳt ola diyesin bu gedā nedür

8. **dimeñüz:-me, -ñ, -üz**

Gazel 47

Mısra: 5

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz
Naḥcīr-i dili şayd kılan zülf 'alemidür

9. **didi:--di, -**

Gazel 48

Mısra: 4

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Didim ey yār ne bālā-yı ruḥuñda görinen
Nāz ile güldi didi zülf-i girih-gīrimdür

10. **didiler:--di, --ler**

Gazel 49

Mısra: 9

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Ḥurremā iksīrdür dirler

11. **dirler:-r, -ler**

Gazel 49

Mısra: 1

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

O şūḥuñ çeşm-i bāzını 'aceb teşḥīrdür dirler
Anı Hārūt ile Mārūt gibi te'sīrdür dirler

12. **dirler:-r, -ler**

Gazel 49

Mısra: 2

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

O şūḥuñ çeşm-i bāzını 'aceb teşḥīrdür dirler
Anı Hārūt ile Mārūt gibi te'sīrdür dirler

13. **dirler:-r, -ler**

Gazel 49

Mısra: 4

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Siyāḥ tırraların etrāfına taḡıtmış ol āfet
Anıñçün rüyine zūlmetde bir tenvīrdür dirler

14. **dirler:-r, -ler**
Gazel 49
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbīrdür dirler
15. **dirler:-r, -ler**
Gazel 49
Mısra: 8
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- İşitdim meclis-i rindānda zülfiniñ evşāfin
Aña bir 'āşık-ı dīvāneniñ zencīrdür dirler
16. **dirler:-r, -ler**
Gazel 49
Mısra: 10
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremā iksīrdür dirler
17. **didiler:--di, --ler**
Gazel 50
Mısra: 4
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Seniñ hāl-i siyāhıñı gören 'uşşāk ol demde
Didiler hābbetü's-sevdā' veyāhūd fülful olmuşdur
18. **dirsem:-r, -se, -m**
Gazel 54
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Gördüğüm sâ'atde dirsem āşinālık kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür
19. **di:**
Gazel 69
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

- Bahāra karşı perīşān-kākül eylesesün
Çemende sünbüle di geldi yāre müşgīn hātt
20. **dimediñ:-me, -di, -ñ**
Gazel 78
Mısra: 8
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Hem-şoĥbet olup bezm-i 'adūlarda dem-ā-dem
Cānā dimediñ Hurrem-i şāhib-naazarım yok
21. **dime:-me**
Gazel 91
Mısra: 10
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Cevr-i bī-hadd yetişür Hurreme bī-hāşılık
Dime inşāfa gelüp nükte-şi 'ārı n'ideyim
22. **dir:-r**
Gazel 97
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Didim bu derdime hīç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümüde idüp dir devā ki añladamam
23. **disem:-se, -m**
Gazel 99
Mısra: 3
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Kurs-ı nāzük mi disem hālīñe ya hābbü'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sārā mı disem
24. **dirler:-r, -ler**
Gazel 100
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Ol şarāb-ı ezelī 'aşk u muĥabbet dirler
Kāse kāse baĥş it erbāb-ı dile nūş olsun

25. **didiler:--di, --ler**
Gazel 101
Mısra: 12
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Hurremā bülbulān-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şi'riñe rengīn
26. **dime:-me**
Gazel 103
Mısra: 9
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Dūd-ı āhım keĥkeşān-veş çıkdı eflāke dime
Kūy-ı yāre Hurremā rāh olmağa oldu nişān
27. **dimediñ:-me, -di, -ñ**
Gazel 106
Mısra: 8
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübā
Dimediñ bir kez de gelsün āb-ı hayvān isteyen
28. **dididi:--di, -**
Gazel 120
Mısra: 6
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Didim ey yār 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzük-ter-i 'ālem lā lā
29. **didim:-dim**
Gazel 120
Mısra: 5
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.
- Didim ey yār 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzük-ter-i 'ālem lā lā
30. **dididi:**
Tahmis 2
Mısra: 24
"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Cemālini temāşā eyler iken olmadım ebkem
Didim ağıyarı terk it nāz ile güldi didi ol dem

31. **dirler:-r, -ler**

Tahmis 5

Mısra: 34

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hürremā
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdī baña

32. **dirler:-r, -ler**

Tahmis 5

Mısra: 35

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

Bir gelür dirler ise menfūr-ı dost mensüb-ı dost

33. **disünler:-sün, -ler**

Tarih 1

Mısra: 36

"Söylemek, anlatmak, ifade etmek" anlamına gelir.

O muṭarraf o müsecca' o muraşşa' eş'ār
Ṭab'-ı pākīze iken ya ne disünler fūşahā

dide:

1. **dide:**

Gazel 38

Mısra: 1

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Hicr-i rüyuñla dide pür-nemdür
Kān ile tolu şīşe-i Cemdür

dide:

Gazel 13

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Görme organı, göz. II Âşığın gözü .

Yazarken vaşf-ı hālimçün mekātib
Devātım dide vü müjgān kātib

2. **diderim:-ler, -im**

Gazel 41

Mısra: 1

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Yolıña dīderim ḥasret ile kān akıdur
Servisiñ ayağına āb-ı firāvān akıdur

3. **didesi:-s, -i**

Gazel 107

Mısra: 10

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Düşmesün bu bī-nevā Hurrem hevā-yı vuşlata
Sīnesi hūn yaşı Ceyhūn dīdesi nem olmasun

4. **dīdeme:-m, -e**

Gazel 116

Mısra: 2

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Eyledi cūş ü ḥurūş 'aşk ile dil yemcesine
Görinür baḥr-i muḥīṭ dīdeme bir nemcesine

5. **dīdeme:-m, -e**

Gazel 122

Mısra: 3

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Hāk-i rāhımı heme dīdeme tūtyā iderim
Sevmişim cān u göñülden ben o ḥurşīd-veşi

6. **dīdelerim:-ler, -im**

Tahmis 3

Mısra: 18

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Ṭaleb-i vaşl-ı dil-ārā kılurım nā-çārī
Şuladı dīdelerim eşkle reh-i dildārī

7. **dide:**

Tahmis 5

Mısra: 17

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dide pür-ḥvāb olmadı
Çok faşillar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

8. **dīdeler:-ler**

Tahmis 5

Mısra: 25

Görme organı, göz. II Âşığın gözü.

Hācibeyniñden mi āyā dīdeler māḥcūb-ı dost
Hüsnüñe āşüftelikden ey cemāl-i rüşenim

9. **dīdeden:-den**

Gazel 68

Mısra: 8

Görme organı, göz. II Sevgilinin gözü.

Bir nigāh-ı āşināyile beni itdi ḥarāb
Vireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna 'arz

dide-i giryān:

1. **dide-i giryān:**

Gazel 41

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Ağlayan göz. II Yaşlı göz.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü karar-gāhıdur
Hürremā hūn-ı dili dide-i giryān akıdur

dide-i ter:

1. **dide-i ter:**

Gazel 41

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Islak gözler.

Şanma kim ḥasret ile yaş döker dide-i ter
Reh-güzārıñ tozıñıñ def'ine bārān akıdur

dideyi giryân:

1. dideyi giryân:-e, -lüm

Gazel 92

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ağlayan göz.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyunu
Sünbül-i zülfi için dideyi giryân idelüm

diger-gün ol:

1. diger-gün ol:-du, -m

Gazel 64

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Değişmek, başkalaşmak || Perişan olmak.

Cefâ vü cevri ile oldum diger-gün
İşim gitdikce olmağda müşevveş

diken:

1. dikensizlik:-siz, -lik

Tahmis 2

Mısra: 25

*Bâzı bitkilerde bulunan ucu sivri, sert, batıcı
çıkıntı.*

Güle nokşân virür elbetde ey Mâhî dikensizlik

dikkat eyle:

1. dikkat eyle:

Gazel 13

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Dikkat etmek, bir şeyin üzerinde itina ile durmak.

Daği vaşında Hürrem dikkat eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şâ'ib

dikkatle:

1. dikkatle:

Gazel 53

Mısra: 1

Dikkat ederek, dikkatli bir şekilde.

Ruḥ-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lertzân-ı âteşdür

dikkatle bak:

1. dikkatle bak:-dı, -m

Gazel 118

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

İlgiyle, özenle bakmak.

Mestâne gibi kecdür külâhı
Dikkatle bakdım beñzer levende

dil:

1. dili:-i

Gazel 6

Mısra: 2

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Çîn-seher turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

2. dil:

Gazel 8

Mısra: 3

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Dil selâmet sâye-bânında şafâ-peymâ iken
Gamze-i gammâzîñ ırgürdi yine gârât bana

3. diliñ:-iñ

Gazel 13

Mısra: 11

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Diliñ endîşesi tayf-ı hayâlîñ
Vücûduñ mülkine sultân-ı gâlib

4. dil:

Gazel 14

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Nev-bahâr oldı ider dil yine âheng-i şarâb
Açılup gül gibi kızmağdadurur reng-i şarâb

5. dil:

Gazel 36

Mısra: 8

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Çeşm-i hakâret ile baña itme kec-nigâh
Tîr-i müjeñle zaḥm açılup dil katil olur

6. dil:

Gazel 37

Mısra: 6

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Egleyen 'âşık-ı hicriñ elemidir yoḥsa
Kışver-i 'aşkda dil emn ile râḥat mı bulur

7. dil:

Gazel 39

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Ruḥsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ârâ ile oynar

8. diliñ:-iñ

Gazel 41

Mısra: 11

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü karar-gâhıdur
Hürremâ ḥün-ı dili dide-i giryân akıdur

9. dil:

Gazel 47

Mısra: 3

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ maḥalidür

10. dil:

Gazel 47

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Bir hâlet ile görse dil ol hûb-cemâli
'Aşk eyler o dem var ise 'aşkıñ temelidür

11. dilim:-im

Gazel 52

Mısra: 4

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Tutuşdı bu hüsni laṭîfiñ görüp
Dilim şubḥa dek şem'a gibi yanar

12. dil:

Gazel 56

Mısra: 2

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzölmüşdür

13. dil:

Gazel 62

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Künc-i hicrânda dil ḥayli zamândur me'nûs
Nuḳl-i câm-ı mey ile vir aña la'liñden bûs

14. dil:

Gazel 65

Mısra: 9

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Âteş bir güzele virdi yine dil Ḥurrem
Çıkar âhından anıñ böyle keş-â-keş âteş

15. dil:

Gazel 74

Mısra: 9

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Dil nice ḥayret-güzîñ-i künc-i firḳat olmasun
Yalıñuz Ḥurrem degil 'uşşâk-ı ḥayrân her taraf

16. dil:

Gazel 85

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Dil ki şayyâd-ı ser-i zülfine çün oldu şikâr
Çeşm-i ḳattâle-i hûn-rîz ne alup ne virecek

17. dilde:-de

Gazel 89

Mısra: 4

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Câm-ı 'işretle müzeyyen olsa hengâm-ı bahâr
Ḥalka-i bezm-i çemen dilde ḳomaz âlâm-ı gül

18. dil:

Gazel 95

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Süziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tîr-i ḡamıñla ser-te-ser beñzedi nâye n'eyleyim

19. dil:

Gazel 96

Mısra: 2

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Eyledi ḳaddim büküp bu miḥnet ü âlâm lâm
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengâm-ı kâm

20. dil:

Gazel 100

Mısra: 3

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Verd-i ruḥsârıñı dil görmese eḡḡân eyler
Burḳa'-i pâkiñi ref' eyle ki ḥâmûş olsun

21. dile:-e

Gazel 100

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Leb-i la'liñ meyini vir dile ser-ḥoş olsun
Zehreler çâk kılup ḳulzüm-vâr cûş olsun

22. dil:

Gazel 102

Mısra: 2

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eylesün
Kûçe-i ḡamda dil efkâr oldığıyçün n'eylesün

23. dil:

Gazel 102

Mısra: 8

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Sa'y u kûşişle vişâl-i yâre olmaz dest-res
Dil feżâ-yı ḡamda pergâr oldığıyçün n'eylesün

24. dil:

Gazel 105

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Perde-i zülfüñ götür dil böyle ḡam-nâk olmasun
Goncalar ḥandân gül-i sad-berg de çâk olmasun

25. dil:

Gazel 105

Mısra: 4

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Bir irilmez yeredür ol şüh-i müstağnî-îşāl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çālāk olmasun

26. **dil:**

Gazel 107

Mısra: 4

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Sünbül ü şebbü gibi itme perîşān kākülün
Uymasun dil bād-ı şubha öyle pür-ham olmasun

27. **dillere:-ler, -e**

Gazel 108

Mısra: 5

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Bend olmayıcağ dillere eger zıkr ü ma‘ānī
Mürşid gibi sen sālīk-i irşād olamazsın

28. **dile:-e**

Gazel 110

Mısra: 2

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Baňa ‘aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bū ğayğu
Şām-ı firkatde dile vaşlın olupdur arzū

29. **dil:**

Gazel 113

Mısra: 9

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Rāhat bulur mı hīç dil zindān-ı dehr içinde
Sevdā-yı zülf-i yārdan Hurrem şikenc olunca

30. **dil:**

Gazel 116

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Eyledi cüş ü hurüş ‘aşk ile dil yemcesine
Görinür baħr-i muħīṭ dīdeme bir nemcesine

31. **dil:**

Gazel 118

Mısra: 5

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Sāyeñ gibi dil pāyiñe düşsün
Dāmen-i šāha düşmez mi bende

32. **dilin:-iñ**

Gazel 119

Mısra: 13

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Hasret-i ğamzeden dilin çıkarur
Sīnem üstinde lāle dāğımda

33. **dilde:-de**

Gazel 124

Mısra: 9

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinhānım eyā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

34. **dil:**

Gazel 127

Mısra: 11

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

N’ola bir buse ‘atāyile dil olsa Hurrem
Senden ey şüh-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

35. **dilden:-den**

Murabba 2

Mısra: 15

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Bu belā-yı nā-gehān dilden mi dilberden midür
La‘l nedür gevher nedür ya dilber-i ra‘nā nedür

36. **dil:**

Tahmis 1

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Humār-hānede dil nağdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belāda hezār güne esef

37. **dil:**

Tahmis 1

Mısra: 16

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Hudā Hudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezzüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

38. **dil:**

Tahmis 4

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Dil cām-ı mey-i sırr-ı muħabbetle cilādur
Almaz eline sāğar-ı pür bād-ı hevādur

39. **dil:**

Tahmis 4

Mısra: 16

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Bu sırr-ı pesendīde bize dād-ı Hudādur
Dil zerre kadar bulsa eger yāre vuşlū

40. **dil:**

Tahmis 5

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Dil cefā-yı dost ile olup hayāl-ender-hayāl
Oldı gitdikce vişāl-i yār katı emr-i muħāl

41. **dil:**

Tahmis 5

Mısra: 19

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Geçdi ‘ömrüm gerd-i ğamdan dil rehā-yāb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgānımız çārüb-ı dost

42. **dil:**

Tarih 2

Mısra: 9

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Hikmet-enfās nuṭṭ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger hikmet-fezā

43. **dil:**

Tarih 4

Mısra: 35

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, yürek. || Aşığın gönlü.

Hicrānla dil çār-pāredür nazmım dahi çār-pāredür
Mihnet çeker bir pāredür vaslunla et reşk-i gül-āb

44. **diliñden:-iñ, -den**

Mesnevi 1

Mısra: 6

Ağız, dil || Allah'ı anmayı dilinden düşürmemek.

O lisānen kalb ile taşdıkdür
Rüz u şeb koma diliñden ey hümām

dil hurrem:

1. **dil hurrem:**

Gazel 24

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hürrem'in gönlü || Hurrem; şairin gönlü.

Çok zamāndan berü āh itmededür dil Hurrem
Bağmadı bir nigh-i nāz ile ben zāre o şūh

dil katıl ol:

1. **dil katıl ol:**

Gazel 36

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gönül katil olur.

Çeşm-i hakāret ile baña itme kec-nigāh
Tır-i müjeñle zaḥm açılup dil katıl olur

dil mürğ:

1. **dil mürğ:-ı, -n, -ı**

Gazel 46

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu II aşık.

Dil mürğını biñ cān ile iḥrāk ider 'āşık
Şem'-i ruḥuñā 'aşk ile pervāneleriñdür

dil mürğ:

1. **dil mürğ:-nı**

Gazel 64

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu II aşık.

Alup dil mürğını bir yār-i meh-veş
Beni āvāre itdi hem belā-keş

2. **dil mürğ:-ı**

Gazel 72

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu II aşık.

Āsitānıñdan olaldan berü dil mürğı ırağ
Nāle vü āh ile çeşminde degil ziver-i bağ

3. **dil mürğ:**

Gazel 126

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu II aşık.

Cān ü başa kaşd ider müjgānların bir tır gibi
Dām-ı zülfüñle bu dil mürğı 'aceb naḥcır gibi

4. **dil mürğ:-ı**

Gazel 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu || Aşık.

Zülfine her-giz qarın olmaz bu dil mürğı anıñ
Bir 'aceb şayyāddur kurdı bu gün bir dām baña

dil ü cān:

1. **dil ü cān:**

Gazel 41

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gönül ve cān.

Görse bir 'āşık eger ḥüsn-i laṭīfñ cānā
Şu gibi cānib-i vālāñā dil ü cān ağıdur

dil ü cāndan:

1. **dil ü cāndan:**

Gazel 63

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

İçtenlikle, çok isteyerek, cānıgönülden.

Yār olur ağıyār ile olmaz qarın üftādeye
Bu dil-i bī-çāre eylerken dil ü cāndan heves

dil (ü) cāndan:

1. **dil (ü) cāndan:**

Gazel 16

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İçtenlikle, çok isteyerek, cānyürekten.

Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ol dil (ü) cāndan yüri
Kej-nigāh eylerse de Hurrem bu şüm-ı kâ'ināt

dil vir:

1. **dil vir:-üp**

Gazel 34

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gönül vermek, aşık olmak.

Dil virüp kendiñ gibi bir mîre sen benden beter
Râm olasın beste-i zencîrine benden beter

dil yak:

1. **dil yak:**

Tahmis 3

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

*Gönül yakmak; aşğın gönlüne acı vermek, ıstırap
çektirmek.*

Şimdiden nûş idelüm şuları Zemzemcesine
Yağalı dâğ-ı muhabbet dilimi her bârî

dilâ:

1. **dilâ:**

Gazel 11

Mısra: 6

"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

Zülf-i 'anber-büy-i pîç-pîçini almış ağzına
Şaydığı tûl-i emel 'uşşâk katlinden dilâ

2. **dilâ:**

Gazel 35

Mısra: 8

"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

Haţ-âver olsa dañi bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

3. **dilâ:**

Gazel 60

Mısra: 5

"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

Haţ-ı nev-hîzi dilâ tıtdı kenâr-ı hûsni
Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

4. **dilâ:**

Gazel 61

Mısra: 1

"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir câm ile gam ceşşiniñ üstünde belâyuz

5. **dilâ:**

Gazel 125

Mısra: 7

"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

Künc-i miñnetde dilâ hasret-i cânân ile
Ağlamağdan bu iki gözlerime kan geldi

6. **dilâ:**

Murabba 2

Mısra: 9

"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dîvâneýüz
Mest olup câm-ı muhabbetden ne gam mestâneýüz

dil-âzâr:

1. **dil-âzâr:**

Gazel 102

Mısra: 4

Gönül incitici, kalp kırıcı (kimse). II Sevgili.

Kısmet-i rûz-i ezeldür 'aşka cevır ü cefâ
Gamze-i hûbân dil-âzâr oldığıyçün n'eylesün

dilber:-

1. **dilberler:-ler**

Gazel 19

Mısra: 3

Gönül alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Niçe taqlîd ideler kâmetini dilberler
Nağl-i bîd eyleye mi serv-i ser-efrâz ile bağs

dilber:

1. **dilberin:-i, -n**

Gazel 125

Mısra: 9

Gönül alan güzel || Sevgili.

Dilberin mîve-i ruhsârını nazm eyleyicek
Hurremâ şî'r-i haqîkatde saña şân geldi

2. **dilber:**

Gazel 38

Mısra: 9

Gönül alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Derd-i pinhânım içün ey dilber
Baña şîr-i lebiñi bir emdür

3. **dilber:**

Gazel 51

Mısra: 1

Gönül alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Niçe bir dilber içün başda bu sevdâ niçe bir
Niçe bir 'aşka bu va'de-i ferdâ niçe bir

4. **dilber:**

Gazel 93

Mısra: 3

Gönül alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Görüp ruhsârıñ üzre hâl-i müşğniñ eyâ dilber
Konulmuş âteş üzre 'anber-i Hindü kıyâs itdim

5. **dilber:**

Gazel 124

Mısra: 3

Gönlü alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Devā-yı derd-i pinhānım su'āl itseñ eyā dilber
Cevābımdur lebiñ 'aynī bu derdime em olmaz mı

6. dilber:

Gazel 124

Mısra: 9

Gönlü alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinhānım eyā dilber
Vişāliñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

7. dilberden:-den

Murabba 2

Mısra: 15

Gönlü alıp götüren, gönlü kendine çeken güzel. II Sevgili.

Bu belā-yı nā-gehān dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nā nedür

dilberā:

1. dilberā:

Gazel 8

Mısra: 5

Ey gönül alan || sevgili.

Bir daği bezm-i vişāliñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

dilber-i 'ālī:

1. dilber-i 'ālī:

Gazel 77

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Gönlü yüce dilber || sevgili.

İstemem şervet ü sāmān-ı cihānı Hurrem
Baña bir dilber-i 'ālī kafadār olmayıcak

dilber-i cān-gāh:

1. dilber-i cān-gāh:

Gazel 25

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin can evi.

Süz-nāk-i dil-i Hurremden alur evrengin
Mest-i nāz-ı mey olan dilber-i cān-gāh meded

dilber-i hoş-likā:

1. dilber-i hoş-likā:

Gazel 7

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Güzel yüzlü sevgili.

Ey güzel dilber-i hoş-likā
Būsıñ ile cānıma virsen şafā

dilber-i meh-çin:

1. dilber-i meh-çin:

Gazel 88

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ay toplayan güzel || sevgili.

Seni benden nihān itmek içün ey dilber-i meh-çin
Tutar rüyuña yelpāze қaranfil lāle gül sünbül

dilber-i meh-ves:

1. dilber-i meh-ves:

Gazel 65

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ay gibi güzel sevgili.

Yakdı cān u dilim ol dilber-i meh-ves āteş
Şormasun kimse meded ruḥları tābiş āteş

dilber-i nīk-hū:

1. dilber-i nīk-hū:

Gazel 54

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İyi huylu, iyi niyetli sevgili.

Hālīmī ol dilber-i nīk-hū bilür bilmezlenür
'Andelīb ḥālīn gül-i hoş-bū bilür bilmezlenür

dilber-i pür-nāz:

1. dilber-i pür-nāz:

Gazel 19

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Çok nazlı güzel || sevgili.

Kim ider bilmem o 'āşık-küş-i mümtāz ile baḥş
Gurre-i ḥüsni olan dilber-i pür-nāz ile baḥş

dilber-i pür-vefā:

1. dilber-i pür-vefā:

Gazel 95

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çok vefalı, çok sadakatli sevgili.

Dilber-i pür-vefā yüzün tıtdı cefāya n'eyleyim
Başladı ḥār ile o gül zevk u şafāya n'eyleyim

dilber-i ra'nā:

1. dilber-i ra'nā:

Murabba 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Gönül alan güzel sevgili.

Bu belā-yı nā-gehān dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nā nedür

dilber-i şîrîn-dehen:

1. dilber-i şîrîn-dehen:-siz, -lîi

Tahmis 2

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Tath dilli sevgili.

Ko çalsun tîşe-i 'aşkı başına âh idüp Ferhād
Ne müşkil hāl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

dildâr:

1. dildârım:-ım

Diğer 1

Mısra: 8

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

İşim bülbül gibi âh u figândur
Gül yüzlü dildârım neredür şimdi

2. dildârîñ:-ın

Gazel 30

Mısra: 11

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Hurûş-ı meyle dâl-fes oldığım 'ayb itme dildârîñ
Serîr-i saltanatda Tâc-ı Keykāvüs gül-gündur

3. dildârîñ:-ı, -ñ

Gazel 50

Mısra: 8

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Şu denlü tîz-reviş oldığım esb-i tab'ımın bil kim
Dağı vaşında dildârîñ mişâl-i düldül olmuşdur

4. dildârî:-ı

Gazel 74

Mısra: 4

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Yâr ile hem-şoĥbet olmakdı zâmîrim bir gîce
Neyleyim dildârî tutmuşdur nîgeh-bân her taraf

5. dildâr:

Gazel 111

Mısra: 1

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Hâl-i 'uşşâkına dildâr kim oldu âgâh
'Azzellâhu te'âlâ tavvelellâhu beķâhû 'Azzellâhu
te'âlâ tavvelellâhu beķâhû

6. dildâr:

Gazel 111

Mısra: 1

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Hâl-i 'uşşâkına dildâr kim oldu âgâh
'Azzellâhu te'âlâ tavvelellâhu beķâhû

7. dildârîñ:-ı, -ñ

Gazel 117

Mısra: 5

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Bezm-i 'ayş ü şafâda dildârîñ
Bâdeden rûyî âl idi bu gîce

8. dildârîñ:-ın

Gazel 127

Mısra: 7

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Bu nihân derd-i diliñ çâresine dildârîñ
Sükker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

9. dildârdan:-dan

Tahmis 4

Mısra: 22

Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Almam eger eylerse felek gencini ikrâz
İtdi benim ikdâmımı dildârdan ifrâz

dile:

1. dilerseñ:-r, -se, -n

Gazel 90

Mısra: 9

Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Hurremâ ğamdan rehâ bulmaķ dilerseñ rûz u şeb
Bir melek sîmâ ile her demde 'ayş u nûş kıl

2. diler:-r

Gazel 102

Mısra: 5

Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Yâre 'arz itmek diler hâl-i dil-i nâlânımı
Üstühânân şekl-i mişķâr oldıĝıyçün n'eylesün

3. dilerseñ:-r, -se, -ñ

Gazel 116

Mısra: 9

Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Hurremâ derd-i dile çâre dilerseñ yâriñ
Şoragör âb-ı leb-i la'lini sen emcesine

4. dilerim:-r, -im

Tarih 2

Mısra: 33

Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Dilerim ki tîr-i da'vâtım ola âmâc-gîr
Raĥne-dâr-ı tîĝ-i ğam olmaya tab'ı dâ'imâ

dile-:

1. diledim:-di, -m

Gazel 106

Mısra: 7

Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de ğelsün âb-ı hayvân isteyen

dilenc ol:

1. dilenc ol:

Gazel 113

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Dilenci olmak || sevgiliden öpücük dilenen aşık.

‘İydiyye büsesinden istersem ol nigārın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

dil-hâne:

1. dil-hâne(y)i:-(y)i

Gazel 12

Mısra: 10

Gönül evi; gönül.

Maḥv eyle sū‘-i vesvesesin levḥ-i gönülden
Dil-hâne(y)i pür-nakş u nigār eyleme yâ Rab

dil-haste:

1. dil-haste:

Gazel 127

Mısra: 1

Gönlü hasta II Aşık.

Beni dil-haste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle ‘aceb saña da ğam gelmez mi

2. dil-hasteleriñ:-ler, -iñ

Gazel 127

Mısra: 5

Gönlü hasta II Aşık.

Şuşamış kanına dil-hasteleriñ naḥvetle
Baķıñ ol nergis-i mestāneye dem gelmez mi

dil-i āgāh:

1. dil-i āgāh:-da

Tahmis 3

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Gönlü uyanık, kalp gözü açık, anlayışlı, basiretli || sevgili.

Elem-i ḥavf-ı ḥaṭar yok bu dil-i āgāhda

Nüş ider ḥün-ı dilin dem-be-dem ‘işret-gāhda

dil-i bī-çäre:

1. dil-i bī-çäre:

Gazel 63

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Zavallı, düşkün gönül || aşık.

Yār olur aġyār ile olmaz karīn üftādeye

Bu dil-i bī-çäre eylerken dil ü cāndan heves

2. dil-i bī-çäre:-ler, -iñ

Gazel 25

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Çaresiz, zavallı gönül || aşık.

Key şakın sūz-ı derūn-ı dil-i bī-çäreleriñ

Eyleye vaķt-i şehir sūziş ile āh meded

dil-i dīvāne:

1. dil-i dīvāne:

Gazel 73

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Deli gönül || aşığın gönlü.

Cürm-i bī-haddim olursa daḥi ‘afv eylesin

Ķayd-ı vāresteden olsun dil-i dīvāne mu‘āf

2. dil-i dīvāne:-y, -i

Gazel 44

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Deli gönül || aşığın gönlü.

Vişāl-i yārde ḥāmūşluġından ictināb eyler

Dil-i dīvāneyi gör bezm-i ḥicrānda ‘azāb ister

dil-i ğam-hvār:

1. dil-i ğam-hvār:-e

Gazel 70

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kederli gönül || aşığın gönlü.

Ni‘ met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i ğam-hvāre ḥaz

Ḥvān-ı sultāniden almaz mı ‘aceb bī-çäre ḥaz

dil-i ğam-kerde:

1. dil-i ğam-kerde:-m, -i

Gazel 30

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gamda, sıkıntı da olan gönül || Aşığın gönlü.

Nevāzişle dil-i ğam-kerdemî ḥün eyledi cevriñ

Leb-i ‘uşşāķdan zāhir maḥall-i būs gül-gündür

dil-i haste:

1. dil-i haste:

Gazel 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hasta gönül II âşık.

Ey dil-i haste fiġān u āḥıñı itme dırāz

Yokladım çıķmaz devā ol ḥoķķa-i femden saña

dil-i hurrem:

1. dil-i hurrem:

Gazel 82

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ḥurrem'in gönlü || Şairin mahlası.

Mest idüp la'liñ şarābıyla dil-i Hurrem gibi
Zāhid-i şad-sāleyi sākī mey-āşām eylediñ

2. **dil-i hurrem:-i**

Gazel 85

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hurrem'in gönlü || Şairin mahlası.

Nigeh-i mest dil-i Hurremi itmişken esir
Çıkup ol zulf-i dil-āviz ne alup ne virecek

3. **dil-i hurrem:**

Gazel 76

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Hurrem'in gönlü || şairin mahlası.

Bu meydān-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hurrem gibi var ise yanık

dil-i hurremcesine:

1. **dil-i hurremcesine:**

Tahmis 3

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gönlü mutlu, şen gibi || sevgilinin mutluluğu.

Handeler itsün ol āfet dil-i hurremcesine
Kimseye itme şaķın keşf nihānī rāziñ

dil-i mahzūn:

1. **dil-i mahzūn:-u, -m, -a**

Gazel 27

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kederli, hüznü gönlü.

Dil-i mahzūnuma virgil tesellī
Vişāliñle efendi eyleyüp şād

dil-i mecnūn(a):

1. **dil-i mecnūn(a):**

Gazel 6

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Deli, divane gönlü || aşığın gönlü.

Bū getürdi dil-i mecnūn(a) tarāvet-bahşā
Silsile-bend-i cūnūniyyeti çend itdi şabā

dil-i mecrūh:

1. **dil-i mecrūh:-u, -m, -a**

Gazel 72

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Yaralı gönlü; kederli, üzgün, kırgın gönlü || aşığın gönlü.

Biñ tabīb olsa da tedbīr-i müdāvā idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrūhuma dāğ

dil-i nā-kām:

1. **dil-i nā-kām:**

Gazel 82

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Arzusuna ulaşamamış gönlü || aşığın gönlü.

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām 'aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

dil-i nā-şād:

1. **dil-i nā-şād:-ı**

Gazel 66

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Mutsuz gönlü || aşığın gönlü.

Tağıtmış kākülün 'uşşāk-ı zārīñ
O dām içre dil-i nā-şādı kalmış

2. **dil-i nā-şād:-ı**

Gazel 74

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gamlı, kederli gönlü || aşığın gönlü.

Ben dil-i nā-şādı eglerdim mücerred haste-hāl
Hicr-i rüyūñdan tolu 'ālemde nālān her taraf

dil-i pejmürde:

1. **dil-i pejmürde:-miz**

Gazel 32

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Perişan gönlü II aşığın perişan gönlü.

Şabā tahrik iderken zulf-i şebbūy-i dil-āviziñ
O hāletden dil-i pejmürdemiz cılbāb-veş ditrer

2. **dil-i pejmürde:-ye**

Gazel 53

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Perişan gönlü II aşığın perişan gönlü.

Semender-veş harik-ı āteş-i hicrānıñ cānā
Meded lutf it dil-i pejmürdeye mihmān-ı āteşdür

3. **dil-i pejmürde:-ye**

Gazel 12

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Perişan gönlü || aşığın perişan gönlü.

Lutf it dil-i pejmürdeye hūvān-ı keremiñden
Bu Hurremi hiç kimseye bār eyleme yā Rab

dil-i pür-heves:

1. **dil-i pür-heves:-i, -m**

Müseddes 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -
Heveslerle, arzularla dolu olan gönül.

Bu dil-i pür-hevesim hañt-ı cemâlin hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fülk-i dil-i zâr puçeler

dil-i pür-süz:

1. **dil-i pür-süz:-ı, -m, -ı**
Gazel 87
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Ateşle dolu gönül. || Aşığın yakıcı aşk ateşiyle dolan gönül.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestâne sühanla
Hurrem yine güftâr-ı vişâl eyledi bülbül

dil-i pür-zâr:

1. **dil-i pür-zâr:-a**
Gazel 63
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Ağlamakla dolu olan gönül || aşığın gönül.

Devlet ü māl ü menāl olmaz kuyūd-ı ‘âşıkân
Âsitân-ı yârdur ancak dil-i pür-zâra bes

dil-i şeydâ:

1. **dil-i şeydâ:**
Gazel 51
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Çılgın gönül. II Âşık gönül.

Niçe bir şem‘-i ruhuñ âteşine rûz u şeb
Niçe bir yanmadadurk bu dil-i şeydâ niçe bir

dil-i sūzân:

1. **dil-i sūzân:-ı, -m, -ı**
Gazel 24

Mısra: 2
Kelime Tipi: -
(Aşığın) yanık gönül.

Beni itdi ruñ-ı zîbâsına âvâre o şüh
Dil-i sūzânımı yakdı yine bir nâre o şüh

dil-i ‘uşşâk:

1. **dil-i ‘uşşâk:**
Gazel 109
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönül.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i ‘uşşâkı
Ser-i kûyunda kebûter gibi dönsün yürüsün

2. **dil-i ‘uşşâk:**
Tarih 2
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönül.

Ya ola tûñ dil-i ‘uşşâk bezm-i hicrde
Sükker-i la‘l-i leb-i mañbûb içün nağme-serâ

dil-i zâr:

1. **dil-i zâr:-a**
Gazel 32
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Ağlayan, inleyen gönül II âşık.

Nevâzişle girişme cûlar itdikce dil-i zâra
O ebrû-yı melâhat hâme-i küttâb-veş ditrer

dil-keş:

1. **dil-keş:**
Gazel 65
Mısra: 4
Gönül çeken, gönül cezbeden || sevgili.

Humret-i rüyını bezm içre şarâbdan şanma
Hadd-i zâtında o taşvîrde dil-keş âteş

dil-pesend:

1. **dil-pesende:-e**
Gazel 118
Mısra: 1
Gönüle hoş gelen, gönülün beğendiği olmak.

Göñlümi virdim bir dil-pesende
Mişli bulunmaz Hind ü Yemende

dil-rübâ:

1. **dil-rübâ:**
Gazel 105
Mısra: 11
Gönül alan II Güzel, sevgili.

Vuşlatıñla Hurremi hândân kıl ey dil-rübâ
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere hâk olmasun

2. **dil-rübâ:**
Gazel 106
Mısra: 7
Gönül alan II Güzel, sevgili.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de gelsün âb-ı hayvân isteyen

dil-rubâlık:

1. **dil-rubâlık:**
Gazel 81
Mısra: 3
Gönül kapma, herkesi kendine bağlama, âşık etme durumu.

Saña lâyıkdur ancak dil-rubâlık
Göñül kabmakda sensin cüst ü çâlâk

dimâğ:

1. **dimāğında:-ı, -m, -da**

Gazel 119

Mısra: 6

*Damak || aşığın damağında tadı kalan sevgilinin
öpücüğü.*

Didi bir büse hakkı cânın var
Dağı ol dādı var dimāğında

diñle:

1. **diñlemez:-mez**

Gazel 68

Mısra: 2

*Dinlemek, dikkate almamak, umursamamak,
önemsememek.*

Eyledikce hāl-i pür-zārım şeh-i devrāna ‘arz
‘Arz-ı hālīm diñlemez eyler beni hicrāna ‘arz

2. **diñle:**

Mesnevi 1

Mısra: 1

*Dinlemek, duymak, işitmek, kulak vermek. II
Önemsemek, dikkate almak.*

Şart-ı İslām beşdürür diñle kelām
Eylerim ta‘dād ber-hüsn-i nizām

3. **diñle:**

Tarih 2

Mısra: 64

*Dinlemek, duymak, işitmek, kulak vermek. II
Önemsemek, dikkate almak.*

Kırta-i sem‘-i kabūl eyle zümür-rūd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şīrīn-edā

dırāz it:

1. **dırāz it:**

Gazel 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Uzatmak, uzun tutmak || aşığın feryat ve figanını
uzatması.*

Ey dil-i haste figān u āhın itme dırāz
Yokladım çıkmaz devā ol hoşka-i femden saña

dirīg:

1. **dirīg:**

Gazel 40

Mısra: 8

"Çok yazık, eyvahlar olsun" anlamlarına gelir.

Medh-i hüsn-i dil-rübāy ‘āşık-ı şūrīdeye
Ey dirīg kim ‘ālem-i fānīde ol ferd söyledür

dirīg it:

1. **dirīg it:-mez**

Gazel 113

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Esirgemek, sakınmak || sevgiülünün öpücüğünü
sakınması.*

‘İydiyye büsesinden istersem ol nigārın
İtmez dirīg elbet bizler dilenc olunca

2. **dirīg it:-mez**

Gazel 35

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Esirgemek, sakınmak || sevgilinin öpücüğünü
sakınması.*

Haṭ-āver olsa dağı büsesin dirīg itmez
Bahār mevsim-i bāra dilā ne minnet olur

dirīgā:

1. **dirīgā:**

Gazel 42

Mısra: 8

Yazık, ne yazık ki.

Oldı yolında niçe garībān şehīd-i ‘aşk
Şemşīr-i hūn-feşānı dirīgā yerindedür

2. **dirīgā:**

Gazel 45

Mısra: 2

Yazık, ne yazık ki.

Meyl ü muḥabbetīm şanemā sen civānedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirīgā bu cānedür

ditre:

1. **ditrer:-r**

Gazel 24

Mısra: 7

*Birinden veya bir şeyden korkmak, korkuya
kapılmak.*

Teşne-i āb-ı vişālī gibi ditrer cānım

Uralı dest-i gāzab ḥançer-i gaddāre o şūḥ

2. **ditrer:-r**

Gazel 32

Mısra: 1

Titremek, hızlı hızlı hareketlerle sürekli kılmamak.

Ruḥuñ ḥurşīd-i pertev-yāb-ı şīrīn-tāb-veş ditrer
Leb-i la‘līñ zülālī bāde-i gül-nāb-veş ditrer

3. **ditrer:-r**

Gazel 32

Mısra: 4

Titremek || titreyen, sevgilinin kaşları.

Nevāzişle girişme cūlar itdikce dil-i zāra
O ebrū-yı melāḥat ḥāme-i küttāb-veş ditrer

4. **ditrer:-r**

Gazel 32

Mısra: 6

Titremek || cennet kapısında titreyen bekçiler.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

ditrer:

1. ditrer:

Gazel 32

Mısra: 2

*Titremek || şarabın hareket etmesi, titremesine
benzetilmiştir.*

Ruhuñ hırşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş ditrer
Leb-i la'liñ zülâli bâde-i gül-nâb-veş ditrer

dîvân:

1. dîvâna:-a

Gazel 1

Mısra: 1

Divan, şiir kitabı.

İtdim tarîk-ı hüsn ile dîvâna ibtidâ
Hamdû Kerîm Hazret-i Sübhâna ibtidâ

2. dîvâna:-a

Gazel 68

Mısra: 8

Makam, huzur.

Bir nigâh-ı âşinâyile beni itdi harâb
Vireyim her dem o fettân dîdeden dîvâna 'arz

dîvâne:

1. dîvâneleriñdür:-ler, -iñ, -dür

Gazel 46

Mısra: 4

Mecnun, deli II âşık.

Sen târ-ı ser-i zülfüne bend eyle eyâ mâh
'Âşıkı kim dünyede dîvâneleriñdür

2. dîvâne-yüz:-y, -üz

Murabba 2

Mısra: 9

Mecnun, deli II âşık.

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dîvâne-yüz
Mest olup câm-ı muhabbetden ne gam mestâne-yüz

dîvâne vü mest:

1. dîvâne vü mest:-iz

Tahmis 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Deli ve sarhoş || âşık.

Dîvâne vü mestiz yerimiz cây-ı fenâdur
Şevk-i dil-i cânân bize yârân-ı şafâdur

dîvâne-i münkâd:

1. dîvâne-i münkâd:-amaz, -sın

Gazel 108

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Boyun eğmiş, itaat etmiş deli || âşık.

Ger alur iseñ pendini zâhidleriñ 'âkil
Hurrem gibi dîvâne-i münkâd olamazsın

diyâr:

1. diyâre:-e

Tahmis 1

Mısra: 10

*Diyar, memleket || şarabın zekat olarak verildiği
memleket.*

Pelâs-pâre-i rindî be-düş u kâse be-kef
Zekât-ı mey virilür bir diyâre dek giderüz

diyâr-ı hind:

1. diyâr-ı hind:--ı-e

Gazel 57

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hind ülkesi.

Tefahhuş itmek için yâr cüst ü cü iderek
Diyâr-ı Hinde degil Sinde dek şitâb iderüz

diyâr-ı mısır:

1. diyâr-ı mısır:

Tahmis 1

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Mısır ülkesi.

İderse kand-i lebiñ hâtır-ı mezâka hutûr
Diyâr-ı Mısra degil Qandehâre dek giderüz

diyü:

1. diyü:

Gazel 2

Mısra: 9

(diyü, deyi, diyi): Diye.

Tevbe itme bâde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sâkiyâ câm-ı mey-i la'lin ider ibrâm baña

2. diyü:

Gazel 121

Mısra: 10

(diyü, deyi, diyi): Diye.

Seniñle fahr kıılır nüh semâya rû-yi zemîn
Ki bende diyü haqîkat Muhammed-i 'Arabî

dök:

1. dökülür:-ül, -ür

Gazel 116

Mısra: 8

Akıtmak, dökmek || aşğın gözyaşlarının akması.

Şöyle fırkat-zede-i 'aşk-ı dil-ârâyım ki
Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine

2. döker:-er

Gazel 41

Mısra: 5

Akıtmak, dökmek || aşığın gözyaşlarının akması.

Şanma kim hasret ile yaş döker dide-i ter
Reh-güzârîñ tozîñîñ def'ine bārān akıdur

3. dökölüm:-e, -lüm

Tahmis 3

Mısra: 4

Akıtmak, dökmek || aşığın gözyaşlarının akması.

Vakt-i hicrânîñ yād eyleyelüm semcesine
Dökölüm biz gözîmüz yaşını şeb-nemcesine

dön-:

1. dönüp:-üp

Gazel 85

Mısra: 6

Dönmek.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kâse-i leb-rîz ne alup ne virecek

dön:

1. döndürdi:-dür, -di

Tahmis 2

Mısra: 10

...gibi olmak, benzemek.

Tenim dest-i felek tâ şöyle 'uryān eylemişdür kim
Mücerred habbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

2. döner:-er

Gazel 80

Mısra: 9

Dünyanın dönmesi.

Bend eyle sen de kalbîñi yāre döner cihān
Hürrem zamāneden haberîñ yok midur seniñ

dönsün:

1. dönsün:-sün

Gazel 105

Mısra: 5

Dönmek, elden ele dolaşmak.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yūri
Gam şavulsun kalb-i bî-ālām elem-nāk olmasun

2. dönsün:

Gazel 109

Mısra: 10

*Dönmek, kendi etrafında hareket etmek ||
güvercinin kanat çırpıp dönmesi.*

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i 'uşşākı
Ser-i küyunda kebüter gibi dönsün yürüsün

dördünci semâ:

1. dördünci semâ:

Gazel 122

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Dördüncü kat sema tabakası.

Oldı pervānesi dördünci semāñîñ güneşi
Qad bedāmin ufuğu'l-ıqudsı Resûlün 'Arabî

dört:

1. dörtdürür:-dürür

Mesnevi 1

Mısra: 17

Dört, sayı sıfatı.

Dörtdürür āb-deste farz ey pāk-hū
Ellerin yüzün yumağ ey zū-kirām

dörtde biri:

1. dörtde biri:

Mesnevi 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

*Bir bölü dört, bir bütünün çeyreği || abdest alırken
başın dörtte birini mesh etmek.*

Mesh kılmak başınıñ dörtde birin
Ayağın yumağ topuğıyla müdām

döşe:

1. döşedi:-di

Gazel 130

Mısra: 7

*Düzmek, döşemek, hazırlamak, sermek || sofranın
etrafına tahta kaşık düzmek.*

Döşedi mil'aka-i cūdın eṭrāfında
Şükr ü ḥamd eyleyerek Ḥazret-i Mevlāyesini

döst:

1. dost:

Tahmis 5

Mısra: 1

Arkadaş, dost II Sevgili.

Farzdur erkān-ı 'aşkda 'aşık mendüb-ı dost
Ez berāy-ı ḥāṭır-ı maḥbûb şudem menkûb dost

2. dostdan:-dan

Tahmis 5

Mısra: 14

Arkadaş, dost II Sevgili.

Neyleyim yok bir nigāh-ı āşîñā müştākına
Qande izḥār-ı muḥabbet dostdan 'uşşākına

3. dostuz:-uz

Tahmis 5

Mısra: 10

Arkadaş, dost II Sevgili.

Âşık-ı nâ-dîde-kâm hasret-keş-i zevk-i vişâl
Bir muhib dostuz ki 'âlem dir bize maḥbûb-ı dost

du'â:

1. du'â:

Tarih 1

Mısra: 42

Allah'a yalvarma; niyaz.

Eyle eyyâm-ı 'adâlet demine ez-dil ü cân
Dergeh-i Ḥazret-i Feyyâzda niyâz ile du'â

2. du'â:

Tarih 2

Mısra: 78

Allah'a yalvarma; niyaz.

Qo qurı tasdî'i âğâz-ı du'â-yı devlet it
Ferqadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'â

du'â-i hayr:

1. du'â-i hayr:-mak, -dur

Mesnevi 1

Mısra: 39

Kelime Tipi: -

Hayırlı dua.

Bir du'â-i hayra olmaḥdur sebeb
Ḥurreme ancak budur aşı-ı merâm

du'âlar it:

1. du'âlar it:-di-lar

Gazel 87

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bir dileğinin olması için Allah'a yalvarmak.

Medḥ itdi güli itdi devâmına du'âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

du'â-yı 'izzet:

1. du'â-yı 'izzet:-iñ

Tarih 2

Mısra: 37

Kelime Tipi: -

Yüce dua.

Ṭavk-ı gerdendür du'â-yı 'izzetiñ ey 'âlî baḥt
K'eylediñ âsûde-i ḥâl-i 'ibâd için şalâ

dūd-ı âh:

1. dūd-ı âh:

Gazel 55

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Çekilen ateşli ahlardan çıkan duman II yürek
yangını.

Uçarsa nâz ile 'uşşâkına ol şüh ber ber ber
Derûnumdan çıkar süzîşle dūd-ı âh ser ser ser

2. dūd-ı âh:-ı, -m

Gazel 103

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çekilen ateşli ahlardan çıkan duman I yürek
yangını.

Dūd-ı âhım kehkeşân-veş çıkdı eflâke dime
Kûy-ı yâre Ḥurremâ râh olmağa oldu nişân

duḥân-ı âh:

1. duḥân-ı âh:-ı, -m, -dan

Gazel 129

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ah dumanı. II aşığın feryadının gökyüzüne kadar
çıkması.

Söyündi şem'-i şebistân duḥân-ı âhımdan
Başında zâhir olup 'aşk şerâre öykündi

duḥûl eyle:

1. duḥûl eyle:-se

Gazel 79

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Girmek, dâhil olmak. || zahidin meclise yanlılıkla
girmesi bağlamında kullanılmıştır.

Dalgınlık ile bezme duḥûl eylese zâhid
Gösterme amân sûretini vur ana yak yık

duḥûl it:

1. duḥûl it:-mez

Gazel 114

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Dahil olmak, içeri girmek || rint meclisine, rint
olamayan kişilerin dahil olamaması.

İtmez ḥarîm-i şafḥa-i rindâna hîç duḥûl
İllâ o kimse bâde-fürüş mey-perest ola

dükkân:

1. dükkân:

Gazel 43

Mısra: 8

Çarşı, pazar gibi yerlerde mal alım satımları
yapılan yer.

Olma firîfte dehr-i denîniñ revâcına
Açmış önünde hîleye dükkân alur şatar

düldül:

1. düldül:

Gazel 113

Mısra: 3

At. II Düldül: Hazreti Ali'nin atının ismi.

Esb-i ṭabî'atime yetmez cihânda düldül
Medḥinde bir civânîñ dâ'im güvenc olunca

dümen:

1. **dümensizlik:-siz, -lik**

Tahmis 2

Mısra: 15

Deniz ve hava taşıtlarında, taşıtı gitmesi istenen yöne çevirmeye ve istenen doğrultuda götürmeye yarayan hareketli parça.

Vücudum fülkini gird-âba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-hânede sâkî mey-i la'lin ider irâd

dünden:

1. **dünden:**

Tarih 2

Mısra: 18

Bir önceki günden || dünden hevesli olmak , razı olmak.

Müşterîsi Müşterî sa'd-ekber-i çarh-ı berîn
Cânına dünden revâdur bân olmak bî-riyâ

dünyâ:

1. **dünyâda:-da**

Gazel 80

Mısra: 8

Ahirete kıyasla şimdi yaşadığımız alem || Fânî alem.

Bir kâse ile yapmadın kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eşiğin yok mıdır seniñ

2. **dünyâda:-da**

Müfret 7

Mısra: 2

Ahirete kıyasla şimdi yaşadığımız alem || Fânî alem.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

3. **dünyâda:-da**

Tarih 4

Mısra: 28

Ahirete kıyasla şimdi yaşadığımız alem || Fânî alem.

'Ahdinde 'âlem şadumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfin ederler her zamân dünyâda cümle şeyh ü şâb

4. **dünyâ:**

Murabba 2

Mısra: 12

Ahirete göre şimdi yaşadığımız âlem. II Dünyanın geçici zevk ve eğlenceleri.

Sâkî-i gül-çehreniñ destinde hem peymâne yüz
Biz gibi ser-hoşlar hiç aıllamaz dünyâ nedür

dünyâyı gez:

1. **dünyâyı gez:-y, -i**

Gazel 55

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Avare bir şekilde dünyayı gezmek || aşığın mecnun olup dünyayı gezmesi.

Olup bir şüh-ı tersâ-beççenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşüfte vü hayrân olup dünyâyı der der der

dünve:

1. **dünyede:-de**

Gazel 46

Mısra: 4

Ahirete nispetle şimdi yaşadığımız âlem || Fânî dünya.

Sen târ-ı ser-i zülfüne bend eyle eyâ mâh
'Âşıklar kim dünyede dîvâneleriniñdür

dü-pâ:

1. **dü-pâ:**

Tarih 1

Mısra: 24

İki ayak.

Oldı teşrîfî ile ehl-i diyânet mergûb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldu girizân dü-pâ

dur:

1. **durmayup:-ma, -y, -up**

Gazel 21

Mısra: 6

Sürekli, durmadan, aralıksız, kesintisiz.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaçdın durmayup rāh-ı nazardan geç

2. **dürler:-ler**

Gazel 38

Mısra: 5

Inci || Beyitte sevgilinin teri inciye benzetilmiştir.

'Arızında görinen ol dürler
Gül-i aḥmerde şanki şebnemdür

dur-:

1. **durmaz:-maz**

Gazel 130

Mısra: 9

Durmak, beklemek, kalmak.

Meclis-i şāh u gedā olsa da durmaz Ḥurrem
Gösterür feyz-i Ḥudā-baḥşını dārāyesini

dūr it:

1. **dūr it:-me, -ye**

Tarih 2

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Uzaklaştırmak, ayrı bırakmak, yakınlaşmasını engellemek.

Tā ebed mensûbe-i necm-i Zühaldür tâli'î
Sāyebân-ı sāyesin dūr itmeye bār-i Ḥudā

dūr ol:

1. **dür ol:-an**

Gazel 21

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Uzak olmak.

Meşeldür dür olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaçdın durmayup rāh-ı nazardan geç

2. **dür ol:-al, -dan**

Tarih 2

Mısra: 75

Kelime Tipi: -

Uzak olmak || uzak olduğundan beri.

Dür olaldan āsitān-ı hāzretiñden cān u dil
Hāk-i ikdāmıñ olupdur çeşm-i cāna tūtiyā

dürd ol:

1. **dürd ol:**

Gazel 100

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Tortu, çöküntü olmak, tortu gibi işe yaramaz olmak
|| kadehin dibindeki işe yaramaz tortu.

Sākiyā destine pür vir o nigārıñ şahbā
Kalb-i zāhid gibi dürd olcağız boş olsun

dür-dāne-i eşk:

1. **dür-dāne-i eşk:-i, -m-im**

Gazel 78

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gözyaşının inci tanesi || aşığın inciye benzetilen
gözyaşları.

Şarf itmege hāk-i rehiñe sīm ü zerim yok
Dür-dāne-i eşkim gibi 'ālī güherim yok

dürlü:

1. **dürlü:**

Gazel 98

Mısra: 7

"Türlü", çeşit çeşit, farklı.

Açılıp dürlü şükūf-i çemen oldı tezyīn
Nev-bahār oldı ferah-bahş şadālar dem dem

dürr:

1. **dürrini:-i, -n, -i**

Mesnevi 1

Mısra: 35

Inci || farzları inciye benzetmiştir.

Nazma çekdim bu ferā'iz dürrini
Buldı bu hüsni-edāda intizām

dürr-i necef:

1. **dürr-i necef:**

Tarih 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Necef'in incisi II Hz. Ali (Hz. Ali'nin türbesi burada
olduğu için lakaplarından biri de "Dürr-i Necef"dir).

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrū'l-halef Rabbū'l-kerīmi pür-nisāb

dürr-i semīn-i vaşf:

1. **dürr-i semīn-i vaşf:-i, -n**

Tarih 3

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Kıymetli incinin özellikleri.

Bahr-i efkāra talup dürr-i semīn-i vaşfin
Cüst-cü eyler iken Hurrem-i zihn-i zāhib

dürüd:

1. **dürüd:**

Gazel 122

Mısra: 9

Duā, medih, övme sözü, selām.

Olsun evlādına āline dürüd ile selām
Hurremiñ virdi budur külli gadāt ü 'aşī

düş-:

1. **düşse:-se**

Gazel 88

Mısra: 3

Aksetmek, vurmak, yansımak.

Cemāliñ pertevi düşse eger hāk-i zemīn üzre
İrerdi cümleten yaza kıranfil lāle gül sünbül

2. **düşelden:-elden**

Gazel 11

Mısra: 7

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

Silsil-i gīsūn temennāsı düşelden kalbime
Kadd-i mevzūnum uzun sevdāyile oldı dūtā

3. **düşelden:-elden**

Gazel 52

Mısra: 7

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

Düşelden berisin perīniñ yolına
Göñül eylemez bir mekānda qarār

4. **düşdi:-di**

Tahmis 5

Mısra: 12

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

Mübtelā itdi bizi evvel ruh-ı berrākına
Ba' de-zin düşdi göñül süzişle sīmīn sāķına

5. düşdi:--di

Müseddes 1

Mısra: 22

(Girdaba) Düşmek.

Bu dil-i pür-hevesim haft-ı cemâlin hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fülk-i dil-i zâr puçeler

düş:

1. düşdüğine:-dük, -i, -n, -e

Gazel 59

Mısra: 7

Uğramak, rast gelmek.

Mürğ-i dil bâğ-ı cemâlin güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mûr-i gedâ çok sürmez

2. düşerse:-er, -se

Gazel 73

Mısra: 3

Uğramak, rast gelmek || bakışların toprağa
uğraması, düşmesi

Nazar-ı ehl-i gönül hâke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kâr-i kâf

3. düşdi:-di

Gazel 9

Mısra: 2

Yakışmak, yaraşmak, uygun gelmek.

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

4. düşmüş:-müş

Gazel 120

Mısra: 4

Düşmek II üzerine düşmek.

Ham-ı gîsûñı mu'akkad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes'eleniñ hâline düşmüş fuzalâ

5. düşdüm:-dû, -m

Diğer 1

Mısra: 3

(kötü bir durum yüzünden) istenmeyecek bir hâlde
bulunmak.

Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülf-i semen-bârim neredür şimdi

6. düşmekle:-mek, -le

Gazel 9

Mısra: 8

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

Sevdâ-yı zülf-i pîç (ü) sevâdın hevâsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dırâz baña

7. düşdün:-dû, -ñ

Gazel 21

Mısra: 7

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

Turunc-ı ğabğab-ı dildâra düşdün hâm sevdâdur
Olunca şabr kıl bustân-ı 'âlemd e semerden geç

8. düşen:-en

Gazel 31

Mısra: 12

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

Hürremâ cevri-i dil-ârâya taħammül eyle
Âteş-i 'aşka düşen hâşılı deryâ-dil olur

9. düşdün:-dû, -ñ

Tarih 1

Mısra: 40

Bir şeye karşı büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi
duymak, müptela olmak.

İtme ıtnâb-ı sūhan birle şudâ' irâşın
Çünkü Hürrem-dil olup medhine düşdün ammâ

10. düşer:-er

Gazel 107

Mısra: 5

Düşmek || bela tuzağına düşmek.

Gâh düşer dâm-ı belâyâ gâh şâm-ı fırkate
Kimse yâ Rabbî esîr-i zülf ü perçem olmasun

11. düşmesün:-me, -sün

Gazel 107

Mısra: 9

Düşmek || hevese kapılmak, meyil etmek.

Düşmesün bu bî-nevâ Hürrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hûn yaşı Ceyhûn dîdesi nem olmasun

12. düşmez:-mez

Gazel 118

Mısra: 6

Düşmek || sevgilinin eteğine düşmek.

Sâyeñ gibi dil pâyiñe düşsün
Dâmen-i şâha düşmez mi bende

düş eyle:

1. düş eyle:

Gazel 122

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Denk gelmek, Rast gelmek.

Kahramânî göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

düş ol:

1. düş ol:-ur, -sın

Gazel 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Rastlamak, yenilmek mağlup olmak || ayrılığa yenik
düşmek.

Ben gibi sen de belâ zencîrine pâ-bend olup
Düş olursın firâte mâhım dimez miydim saña

düşen:

1. düşenler:-ler

Gazel 21

Mısra: 3

Mübtela olan, || sevgilinin aşkına düşen aşık.

Düşenler şem‘-i ‘aşka âteş-i süzân olur cismi
Gel ey pervâne pervâz eyleme sen daği perden geç

düşmân:

1. düşmândan:-dan

Tarih 4

Mısra: 10

Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse.

Taht-ı hilâfetle be-nâm fermân-ber olmuş hep enâm
Düşmândan eyler intikâm bâ-‘avn-i Hak bî-irtiyâb

düşmenân-ı bed-fi‘âl:

1. düşmenân-ı bed-fi‘âl:

Tarih 2

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Kötü işler yapan düşmanlar.

Düşmenân-ı bed-fi‘âlîñ ‘ömr-i bed-hvâhâsı
Nisbet-i Mirrîh ile olsun hemânâ ibtilâ

düşür:

1. düşürdi:-di

Tahmis 2

Mısra: 14

Düşürmek, düşmesine sebep olmak || yelkenin suya düşmesi.

Miyânın teşbîh eylerken bihâr-ı ‘aşkda bir müya
Muḥâlîf rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

dütâ:

1. dütâ:

Gazel 11

Mısra: 8

İki kat, bükülmüş, eğrilmiş.

Silsil-i gîsûn temennâsı düşelden ƙalbime
Ƙadd-i mevzûnum uzun sevdâyile oldu dütâ

duy:

1. duymadın:-ma, -dın

Tahmis 3

Mısra: 8

Fark etmek, hissetmek.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âgâzîñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu‘b-bâzîñ

düzd-i nigâh:

1. düzd-i nigâh:-ı

Gazel 118

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin gönül çalan bakışı. Gönül hırsızlığı.

Düzd-i nigâhı nehb itdi ‘aqlım
Zencîr-i zülfi çekdi kemende

düzd-i sıfat:

1. düzd-i sıfat:

Gazel 35

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hırsızlık surâtı.

Hevâ-yı hûb velî ihtiyârîdür evvel
Girince bâb-ı firâka ‘aceb nedâmet olur

ebed:

1. ebed:

Tarih 2

Mısra: 23

Devamlı, sürekli. II Sonsuza kadar.

Tâ ebed mensûbe-i necm-i Zühaldür tâlî‘i
Sâyebân-ı sâyesin dūr itmeye bâr-i Hüdâ

ebkem:

1. ebkemdür:-dür

Gazel 38

Mısra: 8

Dilsiz. Konuşamıyan. Söz söylemeye muktedir olmayan.

Verd-i ruḥuñ yanında bülbül-i dil
Ne ƙadar olsa güyâ ebkemdür

2. ebkem:

Gazel 124

Mısra: 8

Dilsiz. Konuşamıyan. Söz söylemeye muktedir olmayan || papağan.

Görüp gonca dehânîñ serverâ bağ-ı leṭâfetde
Zebân-ı tûfî-i şekker-nişârân ebkem olmaz mı

ebkem ol:

1. ebkem ol:-madım

Tahmis 2

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Dilsiz olmak, konuşmamak.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim âgyârı terk it nâz ile güldi didi ol dem

ebrüy u zülf ü çeşm:

1. ebrûy u zülf ü çeşm:

Gazel 42

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kaş, saç ve göz || sevgilini kaşı, saçı, gözü.

Ebrûy u zülf ü çeşm ser-â-pâ yerindedür
'Uşşâk iderse aña müdârâ yerindedür

ebrû-yı melâhat:

1. ebrû-yı melâhat:

Gazel 32

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güzel, tatlı kaş || sevgilinin kaşı.

Nevâzişle girişme cûlar itdikce dil-i zâra
O ebrû-yı melâhat hâme-i küttâb-veş ditrer

ecsâd:

1. ecsâdî:-ı

Gazel 66

Mısra: 12

Cesetler, bedenler.

Yoluñda cân viren gelmez hesâba
Gezer 'aşkıñla bir ecsâdî kalmış

ed:

1. ederler:-er, -ler

Tarih 4

Mısra: 28

Etmek, yapmak.

'Ahinde 'âlem şādumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfın ederler her zamân dünyâda cümle şeyh ü şâb

edâ:

1. edâ:

Gazel 11

Mısra: 10

Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi.

Kilk-i şi'r-i 'câza Hürrem pek de virme ruhşatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

2. edâsî:-sı

Gazel 119

Mısra: 16

Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi.

Fırkat-i yâr-i gül-'izârımla
'Andelîbân edâsî râğımında

3. edâyî:-y, -ı

Tarih 3

Mısra: 18

Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi.

Ögrenür mahbere-i kilik-i hüner-bağışından
Resm-i nazm u sülhân-ı tavr u edâyî kâtib

4. edâsıyla:-sı, -(y)la

Mesnevi 1

Mısra: 10

*Yapma, kılma; yerine getirme || imanın şartlarını
yerine getirmek.*

Dağı imânın şıfatı altıdur
Ol edâsıyla anın 'âlî-makâm

edâ eyle:

1. edâ eyler:-r

Gazel 36

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yapmak, kılmak; yerine getirmek.

Şâhım zekât-ı hüsnüñi eyler iseñ edâ
Şimdi bu ben garîbe o lutf-i cezîl olur

edîb:

1. edîb:

Tarih 1

Mısra: 20

Edebi yazılar yazan kimse.

Maşdar-ı ma'rifet enmüzec-i ferr-i hikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dâñ

efendi:

1. efendi:

Gazel 9

Mısra: 2

*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.*

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

2. efendiden:-den

Gazel 15

Mısra: 6

*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.*

Kuluñ kârı dem-â-dem hizmetiñdür
Efendiden olur ihsân-ı himmet

3. efendim:-m

Gazel 15

Mısra: 9

*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.*

Kuluñdur Hürrem-i nâ-çîz efendim
Kerem kıl olmasun nâlân-ı himmet

4. efendi:

Gazel 27

Mısra: 6

*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.*

Dil-i maḥzūnuma virgil tesellî
Vişâliñle efendi eyleyüp şād

5. **efendimden:-m, -den**

Gazel 63

Mısra: 2

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā'ir efendimden nefes

6. **efendim:-m**

Gazel 72

Mısra: 5

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Gel kerem-kârım efendim beni maḥzûn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekârimle çerāğ

7. **efendim:-m**

Gazel 76

Mısra: 6

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyıķ

8. **efendi:**

Gazel 78

Mısra: 3

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Cevriñ beni tā şöyle za'îf itdi efendi
İḥbâr idecek ḥâlimi âh-ı şererim yok

9. **efendim:-m**

Gazel 110

Mısra: 6

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Top-ı hışmıñla ḥarâb oldu binâ-yı bedenim
Kalmadı kal'a-i şabrımda efendim bârû

10. **efendim:-m**

Gazel 73

Mısra: 6

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Gayrı âzād idesin bend-i belâdan kuluñı
Ṭab'-ı pâkiñde cibillîdür efendim inşâf

11. **efendi:-m**

Gazel 124

Mısra: 6

Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II
sevgili.

Ḥayâliñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kadd-i şimşadıñ efendim sersem olmaz mı

efgân eyle:

1. **efgân eyle:-r**

Gazel 100

Mısra: 3

Kelime Tipi: -
Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak,
haykırmak || aşığın feryad etmesi.

Verd-i ruḥsârıñı dil görmese efgân eyler
Burқа '-i pâkiñi ref' eyle ki ḥāmûş olsun

efgân id:

1. **efgân id:-er, -sin**

Gazel 40

Mısra: 9

Kelime Tipi: -
Bağırarak, feryat etmek || aşığın feryad etmesi.

Ġam degildür Ḥurremâ efgân idersin yâr içün
'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

2. **efgân id:-elüm**

Gazel 92

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bağırarak, feryat etmek || aşığın feryad etmesi.

Perde-i zülfüñi ref' eyle görem verd-i ruḥuñ
'Acabâ kândeyle dek nâle vü efgân idelüm

3. **efgân id:-er**

Gazel 125

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ağlayıp inlemek, feryat etmek. II Âşığın derinden
ah çekip inlemesi.

'Andelîbân n'ola efgân ider ise her ân
Çemen-i mevsim-i ḥadrâ-yı gülîstân geldi

efgân-ı dırâz:

1. **efgân-ı dırâz:**

Gazel 87

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Uzun feryat figan.

Ḥâlin yine kendine açup ḥâl-i lisânla
Efgân-ı dırâz ile cidâl eyledi bülbül

efgân-ı sipend it:

1. **efgân-ı sipend it:--di, --di**

Gazel 6

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Feryadını, iniltilerini üzerlik etti || üzerlik
tohumunu yakmak (Eskiden nazar değmemesi istenilen
yerlere veya nazar deymiş kişi ya da çocukların
üzerlerinde bir kap içinde üzerlik yakarlardı. Tohumlar
ateşte çitirdiğince da nazarın dağıldığına inanılırdı).

Geldi ayak sürüyi şahın-ı çemenzâra yakîn
Cilve-i pâyini efgân-ı sipend itdi şabâ

efkâr:

1. efkâr:

Gazel 102

Mısra: 2

Sıkıntı, keder, gam. II Âşığın çektiği dert, sıkıntı.

Hâl-i 'âlem böyle nâ-çar oldığıyçün n'eylesün
Küçe-i gamda dil efkâr oldığıyçün n'eylesün

eflak:

1. eflâke:-e

Gazel 103

Mısra: 6

Felekler, gökler, gökyüzü.

Bülbül-âsâ gülşen-i hüsnünde cânâ dem-be-dem
Nâle vü efgânım eflâke benim oldu resân

2. eflâke:-e

Gazel 103

Mısra: 9

Felekler, gökler, gökyüzü.

Düd-ı âhım kehkeşân-veş çıkdı eflâke dime
Küy-ı yâre Hurremâ râh olmağa oldu nişân

eflak-i gönül:

1. eflâk-i gönül:

Gazel 44

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Gönül feleği || aşığın gönlü.

Yine oldu gam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

efsân:

1. efsân:

Gazel 109

Mısra: 11

Saçmak || sevgilinin şeker saçan dudakları.

Şekker efsân ederek la'l-i lebinden sâkî
Hurremâ kâse-i lebrîzini sunsun yürüsün

efzûn it:

1. efzûn it:-me

Gazel 111

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Arttırmak, çoğaltmak || sevgilinin aşığı olan eziyetinin artması.

İtme bu Hurrem-i bî-çâreñe cevriñ efzûn

eger:

1. egerçi:-çi

Gazel 9

Mısra: 3

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvîd niyâz ile
Budur ümîdi naşîb ola vâktle bâz baña

2. eger:

Gazel 41

Mısra: 3

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Görse bir 'âşık eger hüsni laţîfîñ cânâ
Şu gibi cânîb-i vâlâña dil ü cân ağıdur

3. egerçi:-çi

Gazel 56

Mısra: 9

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Mu'ammâdur egerçi Nazm-ı 'İzzet 'ıkd-ı mazmûna
Bulunmuşdur nazîri kilik-i Hurremle çözülmüşdür

4. eger:

Gazel 85

Mısra: 3

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Bü getürmezse eger zülfi dil-âramızdan
Esüp ol bād-ı şehir-ñiz ne alup ne virecek

5. eger:

Gazel 88

Mısra: 3

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Cemâliñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrerdî cümleten yaza karanfil lâle gül sünbül

6. eger:

Gazel 97

Mısra: 9

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Kerem iderseñ eger Hurrem-i bî-çâreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki añladamam

7. eger:

Gazel 108

Mısra: 5

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Bend olmayıcak dillere eger zıkr ü ma'ânî
Mürşid gibi sen sâlik-i irşâd olamazsın

8. eger:

Gazel 126

Mısra: 3

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Kîmyâ-yı hâliş isterseñ eger 'âlemde sen
Hâk-i râh-ı dilberi cem' eyle kim iksîr gibi

9. eger:

Tahmis 3

Mısra: 7

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âgâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu' b-bâzıñ

10. eger:

Tahmis 4

Mısra: 16

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Bu sırr-ı pesendide bize dâd-ı Hudâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yâre vuşûli

11. eger:

Tahmis 4

Mısra: 21

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Almam eger eylerse felek gencini ikrâz
İtdi benim ikdâmımı dildârdan ifrâz

12. eger:

Tarih 2

Mısra: 10

"Eğer" şayet, koşul anlamı veren edat.

Hikmet-enfâs nuṭṭ-ı pâkinden olur dem-beste dil
Ger Felâtûn-ı zamân olsa eger hikmet-fezâ

egle-:

1. egleyen:-(y)en

Gazel 37

Mısra: 5

Eğlemek; avutmak, oyalamak.

Egleyen 'âşık-ı hicriñ elemidir yoḥsa
Kişver-i 'aşkda dil emn ile rāḥat mı bulur

2. eglerdim:-r,-di,m

Gazel 74

Mısra: 7

Eğlemek, avutmak, oyalamak.

Ben dil-i nâ-şadı eglerdim mücerred ḥaste-hāl
Hicr-i rûyuñdan tolu 'âlemde nālân her taraf

eglen:

1. eglenecek:-ecek

Gazel 37

Mısra: 11

Eğlenmek, hoşça vakit geçirmek || eğlenecik kişi.

Künc-i firkatde begim eglenecek yok yoḥsa
Ceyş-i ḡam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

eglence:

1. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 1

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

Çün temâşâ-yı 'izâr-ı yârdur eglencemiz
'Andelîbüz bir gül-i bî-ḥârdur eglencemiz

2. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 2

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

Çün temâşâ-yı 'izâr-ı yârdur eglencemiz
'Andelîbüz bir gül-i bî-ḥârdur eglencemiz

3. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 4

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

Bey' olalı Yûsuf-ı ḥüsn-i metâ'-ı dil-rübâ
Çâr-nâ-çâr seyr-i ser-bâzârdur eglencemiz

4. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 6

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

Ḥaṭṭ-ı nev-ḥîzi dilâ tutdı kenâr-ı ḥüsni

Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

5. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 8

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

Zülf-i pür-çîni kenârında göñül tutdı qarâr

Ḥayf hezârân ḥayf kim bir mârdur eglencemiz

6. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 10

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

La 'l-i nâbı sükkerinden Ḥurremâ men' eyledi
Ol ḥumâr ile mey-i ser-şârdur eglencemiz

7. eglencemiz:-miz

Gazel 60

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçiren şey, iş veya uğraş, avuntu.

Ḥaṭṭ-ı nev-ḥîzi dilâ tutdı kenâr-ı ḥüsni

Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

ehl-i dil:

1. ehl-i dil:-in

Tarih 4

Mısra: 33

Kelime Tipi: -
Aşıklar, gönül insanları || aşıklar.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin
Lutf u 'atā pīrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

2. ehl-i dil:

Tarih 1
Mısra: 30
Kelime Tipi: -
Gönül adamları, ârifler | âşıklar.

Sāye-endāz kudūmiyle olup behre-verān
Ehl-i dil cümle şafā-yāb olup oldu ihyā

ehl-i dilān:

1. ehl-i dilān:-ān
Tarih 4
Mısra: 27
Kelime Tipi: -
Gönül ehli || aşıklar.

'Ahdinde 'ālem şādumān ehl-i dilān u şā'irān
Vasfin ederler her zamān dünyāda cümle şeyh ü şāb

ehl-i diyānet:

1. ehl-i diyānet:
Tarih 1
Mısra: 23
Kelime Tipi: -
Din ehli, Din görevlileri.

Oldı teşrifi ile ehl-i diyānet mergūb
Gerçi kim ehl-i hevā oldu girizān dü-pā

ehl-i hevā:

1. ehl-i hevā:
Tarih 3
Mısra: 28
Kelime Tipi: -
Zevk ve sefa içinde gününü geçiren kimseler.

Manşib-ı Anḳara teşrifi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevā oldu cihāndan gā'ib

2. ehl-i hevā:

Tarih 1
Mısra: 24
Kelime Tipi: -
Zevk ve sefa içinde gününü geçiren kimseler.

Oldı teşrifi ile ehl-i diyānet mergūb
Gerçi kim ehl-i hevā oldu girizān dü-pā

ehl-i hıred:

1. ehl-i hıred:
Tarih 3
Mısra: 25
Kelime Tipi: -
Akıllı kimseler.

Bezm-i şūrāsına şūrīdedürür ehl-i hıred
Rüşd ü 'irfānına ḥayrān-ter fikr-i şākīb

ehl-i 'ilm ü fazl:

1. ehl-i 'ilm ü fazl:-a
Tarih 2
Mısra: 27
Kelime Tipi: -
Fazilet ve ilim ehli.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti
İ'tibār ile bulupdur her biri neşv ü nemā

ehl-i kalem:

1. ehl-i kalem:
Tarih 1
Mısra: 33
Kelime Tipi: -
Yazmada üstat olan kimseler; yazarlar, şairler.

Öğrenür ehl-i kalem kilik-i hüner-raḥşından
Resm-i nazm-ı sūḥan u tavr u edāyı bülēgā

ehl-i ma'ārif:

1. ehl-i ma'ārif:
Tarih 3
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Bilgili, marifetli kişi.

Şems-i iclāl ziyā-baḥş olıcaḳ āfāḳa
Oldı fermān-dih hep ehl-i ma'ārif 'ārif

2. ehl-i ma'ārif:

Tarih 2
Mısra: 29
Kelime Tipi: -
İlim, irfan erbabı.

Bā-ḥuşuş ehl-i ma'ārif şānını terfī idüp
Cümleden şāyeste-i cāh ile itdi i'tilā

ehl-i tevāzu':

1. ehl-i tevāzu':-dan
Gazel 114
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Tevazu ehli, mütevazı, alçakgönüllü.

Ḥurrem cihānda ehl-i tevāzu'dan ol yūri
Merfū' olur o kimse ki şu gibi pest ola

el:

1. ellerin:-ler, -in
Mesnevi 1
Mısra: 18
İnsanın uzvu anlamında "eller".

Dördürür āb-deste farz ey pāk-ḥū
Ellerin yüzün yumaḳ ey zū-kirām

2. elime:-im, -e
Gazel 62

Mısra: 10
Elinde, hakimiyetinde.

Şiše-i dîdede eşkimle virürdim şuyını
Âh Hürrem elime girse idi zülf-i 'arūs

elbet:

1. **elbet:**

Gazel 113

Mısra: 8

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

'İydiyye büsesinden istersem ol nigârın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

2. **elbet:**

Müseddes 1

Mısra: 5

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

3. **elbet:**

Müseddes 1

Mısra: 11

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

4. **elbet:**

Müseddes 1

Mısra: 17

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

5. **elbet:**

Müseddes 1

Mısra: 23

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

6. **elbet:**

Müseddes 1

Mısra: 29

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

7. **elbetde:-de**

Tahmis 2

Mısra: 25

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Güle noķşân virür elbetde ey Mâhî dikensizlik

8. **elbetde:-de**

Gazel 40

Mısra: 1

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
'Âşık-ı üftâdeyi 'aşk ağladur derd söyledür

9. **elbetde:-de**

Gazel 40

Mısra: 10

Elbette, şüphesiz, mutlaka, muhakkak.

Ėam degildür Hürremâ efgân idersin yâr için
'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

elden ayağa düş:

1. **elden ayağa düş:-er**

Gazel 44

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

*Elden ayağa düşürmek. Güçsüz, başkalarının
yardımıyla hareket edecek duruma düşmek || kadehin
elden ele dolaşması bağlamında kullanılmıştır.*

Düşer elden ayağa cām-ı mey sākî şarāb ister
Şürāhî nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

elden git:

1. **elden git:-di**

Gazel 48

Mısra: 5

Kelime Tipi: **-Deyim**

Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

Mürğ-i dil nīm nigāhiyle elimden gitdi
Alma gönlümü didim didi ki naķcīrimdür

ele al:

1. **ele al:-ınca**

Gazel 14

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Elinde tutmak, eline almak.

Beni hayretde ķodı ele alınca āķır
Ne füsün eyledi bilmem baña evreng-i şarāb

elem:

1. **elemi:-i**

Gazel 24

Mısra: 3

Iztırap, keder, gam, tasa, hüziün, melal.

İrişüp gāyetine derd-i firākın elemi
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı Ėam-ķVāre o şūķ

2. **elemidir:-i, -dir**

Gazel 37

Mısra: 5

Iztırap, keder, gam, tasa, hüziün, melal.

Egleyen 'āşık-ı hicriñ elemidir yoķsa
Kışver-i 'aşķda dil emn ile rāķat mı bulur

3. elem:

Gazel 127

Mısra: 4

Izturap, keder, gam, tasa, hüzn, melal.

Va'd-i ferdâyla nedür serzenişin 'uşşâka
Bize tevbiḥ-i sūḥan birle elem gelmez mi

elem-i havf-ı hatar:

1. elem-i havf-ı hatar:

Tahmis 3

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Üzüntü, eyvah, korku, endişe.

Elem-i havf-ı hatar yok bu dil-i āgāḥda
Nüş ider ḥün-i dilin dem-be-dem 'işret-gāḥda

elem-nāk ol:

1. elem-nāk ol:-masun

Gazel 105

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Elemli, kederli olmak || aşığın elemli gönlü.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yürü
Ġam şavulsun kalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

el-ġiyās:

1. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 1

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ġiyās
El-ġiyās ez-hicr ez-yār el-ġiyās

2. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 2

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ġiyās

El-ġiyās ez-hicr ez-yār el-ġiyās

3. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 2

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ġiyās

El-ġiyās ez-hicr ez-yār el-ġiyās

4. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 4

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

Gayrilerle rüzgārı hoş geçer

'Aşık-ı zār olsa āzār el-ġiyās

5. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 6

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

İtmediñ iḳbāl ey bād-ı şabā

Eylediñ gitdikce idbār el-ġiyās

6. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 8

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

'Andelīb-i dil firākıñ çekmede

Ey gül-i ruḥsār ez-ḥār el-ġiyās

7. el-ġiyās:

Gazel 20

Mısra: 10

"Medet, aman!" anlamına gelen söz.

Olmasun bī-çāre Ḥurrem luṭf kıl

Kimseden yā Rab bī-zār el-ġiyās

elhān:

1. elhānıñ:-ıñ

Tahmis 3

Mısra: 22

Şarkılar, nağmeler || bülbülün şarkılar okuması bağlamında kullanılmıştır.

Ḥurremā gülşen-i nazm içre gül-i ḥandānıñ

Resm-i naḳşını okur ṭab'-ı hezār elhānıñ

elim er:

1. elim er:-mez

Diğer 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -Deyim

Yapabilmek, ulaşabilmek || elim erişmez; gücüm yetmez.

Elim ermez yāre arz-ı hāl etsem

Yār-i vefādārım nerdedür şimdi

eline al:

1. eline al:-maz

Tahmis 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Eline almak, tutmak II sahip olmak.

Dil cām-ı mey-i sırr-ı muḥabbetle cilādur

Almaz eline sāğar-ı pür bād-ı hevādur

ellen:

1. ellendi:-di

Gazel 90

Mısra: 5

Elle yoklamak, dokunmak || güzellik kumaşına elle bakmak.

Urdı ayağa satılmadı vü ellendi bu gün

Kim didi kālā-yı ḥüsnüñ sūḳda ber-düş kıl

eltāf:

1. **eltāf:**

Gazel 73

Mısra: 1

Lütuflar, iyilikler, güzel muameleler.

‘Acabā bendesine şāhım ider mi eltāf
Çekdiğim cevır ü cefā yolına olsun mı güzāf

2. **eltāfı:-ı**

Tarih 4

Mısra: 25

Lütuflar, iyilikler, güzel muameleler.

Kān-ı tevāzu‘ pür-kerem eltāfı çok bahr-i kerem
Va‘dinde çok sābit-kadem tab‘ında yokdur inkılāb

em:

1. **em:**

Gazel 124

Mısra: 4

İlâç, devā, çāre II leb bağlamında emmek.

Devā-yı derd-i pinhānım su‘āl itseñ eyā dilber
Cevābımdur lebiñ ‘aynī bu derdime em olmaz mı

2. **em:**

Gazel 49

Mısra: 9

İlâç, devā, derman.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremā iksirdür dirler

3. **em:**

Gazel 127

Mısra: 8

İlâç, devā, derman.

Bu nihān derd-i diliñ çāresine dildārıñ
Sükker-i la‘l-i lebin emmeden em gelmez mi

emān:

1. **emān:**

Gazel 4

Mısra: 6

Aman dileme II. merhamet isteme.

Kim eylemiş bu ‘āşıka cevır (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

emcesine:

1. **emcesine:**

Gazel 116

Mısra: 10

Emer gibi || sevgilinin dudak suyunu emen aşık.

Hurremā derd-i dile çāre dilerseñ yārıñ
Şoragör āb-ı leb-i la‘lını sen emcesine

emdür:

1. **emdür:**

Gazel 38

Mısra: 10

Emdirmek, öptürmek II Sunmak, bahşetmek.

Derd-i pinhānım içün ey dilber
Baña şır-i lebiñi bir emdür

emīn-i kenz-i şefā‘at:

1. **emīn-i kenz-i şefā‘at:**

Gazel 121

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güvenilir şefa‘at hazinesi || Hz. Muhammet.

Resūl-i Hādī-i Dānā emīr der-şakāleyn
Emīn-i kenz-i şefā‘at Muḥammed-i ‘Arabī

emīr:

1. **emīr:**

Gazel 121

Mısra: 3

Komutan, reis, hükümdar || Hz. Muhammet.

Resūl-i Hādī-i Dānā emīr der-şakāleyn
Emīn-i kenz-i şefā‘at Muḥammed-i ‘Arabī

emme:

1. **emmeden:-den**

Gazel 127

Mısra: 8

Emmek, öpmek || sevgilinin dudağını öpmek.

Bu nihān derd-i diliñ çāresine dildārıñ
Sükker-i la‘l-i lebin emmeden em gelmez mi

emn:

1. **emn:**

Gazel 37

Mısra: 6

Huzur ve rahatlık, emniyet, güven.

Egleyen ‘āşıq-ı hicriñ elemidir yoḥsa
Kışver-i ‘aşkda dil emn ile rāḥat mı bulur

emr:

1. **emrine:-i, -n, -e**

Tarih 4

Mısra: 5

*Emir, buyruk, talimat || Said Galib Efendinin
buyruğu.*

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u ‘atāsı bī-hesāb

emr ü nehy-i ḥazret-i rabbü‘l-enām:

1. **emr ü nehy-i ḥazret-i rabbü‘l-enām:**

Mesnevi 1

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Bütün mahlukatın yüce yaratıcısının emir ve yasakları.

İki şey' dañi olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Hâzret-i Rabbü'l-enâm

emr-i be-nâm:

1. emr-i be-nâm:

Mesnevi 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Namlı, şöhrat olan buyruk || farz ibadetler.

Ba' dehū pāk eyle sā'ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nāma ihtirām

emr-i 'ibād:

1. emr-i 'ibād:-a

Tarih 3

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Emir kulları || halk.

Vüzerāsiyle virüp 'āleme der-ñüsñ nizām
Eyledi emr-i 'ibāda o zevātı hāsib

2. emr-i 'ibād:-a

Tarih 4

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Emir kulları || halk.

Emr-i 'ibāda i'tiyād etdi o şāh-ı ber-murād
Hem 'ākil u re'yi sedād bir zāt-ı vālā-intihāb

emr-i lāzib:

1. emr-i lāzib:

Tarih 3

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gerekli emir.

Hāmī-i dīn-i mübīn māñi-i bağy ü tuğyān
Cümleye tāt-i emri hele emr-i lāzib

emr-i muhāl:

1. emr-i muhāl:

Tahmis 5

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gerçekleşmesi mümkün olmayan, imkansız buyruk.

Dil cefā-yı dost ile olup hayāl-ender-hayāl
Oldı gitdikce vişāl-i yār kıatı emr-i muhāl

2. emr-i muhāl:-i

Gazel 94

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gerçekleşmesi mümkün olmayan emir (sevgiliye kavuşma).

Vaşlıña cān virürem dest-res olsam āñir
'Acabā ola mı bu emr-i muhāl-i bilmem

emir tūt:

1. emir tūt:

Mesnevi 1

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Emri yerine getir || Allah'ın emirleri.

Emri tūt nehyinden eyle ictināb
Tā qarār-gāñıñ ola dārū's-selām

emsāl:

1. emsālını:-i, -n, -i

Tarih 2

Mısra: 67

Benzerler ll aynı vasfa sahip olanlar.

Bulamaz emsālını geşt ü güzār itse felek
Ger taharrī eylese abdāl olup şubñ u mesā

2. emsāl:

Tarih 4

Mısra: 15

Benzerler ll aynı vasfa sahip olanlar.

Takdīs kıldı 'ālemi emsāl içinde eslemi
Buldu vezīr-i a'zamı bir āsaf-ı 'ālī-cenāb

encām-ı cām:

1. encām-ı cām:

Gazel 96

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kadehin, şarabın sonu.

Gel kazā-yı 'aşka nūş-ı hāmır-ı bākī eylegil
Ber-ñumār olmañdur ancak ey gönül encām-ı cām

encām-ı 'ıyd:

1. encām-ı 'ıyd:

Gazel 26

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Bayramın sonu.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Hürrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd

encümen:

1. encümen:

Gazel 39

Mısra: 7

Meclis, cemiyet, topluluk. II Âşıklar topluluğu.

Ruhsārını seyr ideli dil encümen içre
Pervāne gibi şem'-i şeb-ārā ile oynar

endām:

1. **endām:**

Gazel 109

Mısra: 8

Vücut, beden || Sevgilinin bedeni.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endām ile hammâmda soyunsun yürüstün

2. **endāmı:-ı**

Gazel 155

Mısra: 3

Vücut, beden || Sevgilinin bedeni.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzıkdür endāmı
Olur şerm ü hicâb-âlüd iken nahvetle ter ter ter

endām-ı gül:

1. **endām-ı gül:**

Gazel 89

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Endamlı, boylu, poslu gül || sevgili.

Key şağın âh eyleme Hürrem o gül âzâr olur
Yalınuz haddi degil ser-tâ-be-pâ endām-ı gül

ender:

1. **ender:**

Gazel 5

Mısra: 1

Farsça -dAn, ek olarak kullanılmış.

Be ez-nigâr-i men ender cihân şebâb kucâ
Der-în zamâne zi-‘aşkeş ne-şod harâb kucâ

endişe:

1. **endişesi:-si**

Gazel 13

Mısra: 11

Düşünce, kaygı, gam, keder, korku.

Diliñ endişesi tayf-ı hayâliñ
Vücuduñ mülkine sultân-ı gâlib

endüh:

1. **endüh:**

Nazm 1

Mısra: 1

Gam, keder, sıkıntı.

Rûz u şebim endüh ile âh eyleme yâ Rab
Sûz-ı dili firkatle siyâh eyleme yâ Rab

enîs:

1. **enîsimdûr:-i,-m,-dür**

Gazel 48

Mısra: 10

Dost, arkadaş, yâr || sevgili.

N’ola Hürrem yolına olsa revân rûh-i revân
Hem-dem (ü) yâr (ü) enîsimdûr o şûh mîrimdûr

enmûzec-i ferr-i hikmet:

1. **enmûzec-i ferr-i hikmet:**

Tarih 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Bilgelğin, ilmin şanı misali.

Maşdar-ı ma’rifet enmûzec-i ferr-i hikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dâna

envâ ‘-i ma’ârif:

1. **envâ ‘-i ma’ârif:**

Tarih 1

Mısra: 37

Kelime Tipi: -

Türlü türlü marifetler.

Zâtına münhasır envâ ‘-i ma’ârif ancak
Cânib-i Hâzret-i Bârîden olup lûtf u ‘atâ

2. **envâ ‘-i ma’ârif:**

Tarih 3

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Türlü türlü marifetler.

Hibedür zâtına envâ ‘-i ma’ârif yoksa
Anı tahşîl idemez sa’y ile ‘aql-ı kâsib

erbâb:

1. **erbâbına:-ı, -n, -a**

Tarih 3

Mısra: 11

Bir işten anlayan, bir işi iyi yapan kimse, usta.

İtdi erbâbına tefvîz mehâmm-ı emri
O şehensâh-ı mu‘azzam o menâşib-nâşib

erbâb-ı dil:

1. **erbâb-ı dil:-e**

Gazel 100

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gönül erbabı II aşık.

Ol şarâb-ı ezeli ‘aşk u muhabbet dirler
Kâse kâse bahş it erbâb-ı dile nûş olsun

erbâb-ı hâl:

1. **erbâb-ı hâl:**

Gazel 66

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hal sahipleri ll müridler (bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse).

Ma’ârif kesb idüp erbâb-ı hâl ol
Niçe şehler gidüp bünyâdı kalmış

erbâbını bul:

1. erbâbını bul:-dı

Tarih 2

Mısra: 82

Kelime Tipi: -

Sahibini bulmak || yazılan tarihin Kethüda Sadık Ağaya uygun, layık olduğu bağlamında kullanılmıştır.

Cevherin mengüşe-i hürâ bu târîh Hurremâ
Âferin erbâbını buldı şudür-i kethüdâ 1216

erham:

1. erham:

Murabba 1

Mısra: 23

En rahim, çok merhametli || Cenabı Allah.

Kerîmâ Girdigârâ sensin erham
Nüzül-i rahmetinle eyle şadân

erkân-ı aşk:

1. erkân-ı aşk:-da

Tahmis 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Aşkın esasları.

Farzdur erkân-ı aşkda aşıkâ mendüb-ı dost
Ez berây-ı hâtır-ı maḥbûb şudem menḳûb dost

es:

1. esdi:-di

Tahmis 2

Mısra: 14

Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak.

Miyânın teşbîh eylerken biḥâr-ı aşkda bir müya
Muḥâlîf rüzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

2. eş:

Gazel 64

Mısra: 8

Eşdeğer, eşit.

Sebeb feryâdına ruḥsârîñ oldı
Mu'anber zülfüñ olmuş boyuña eş

es'âr:

1. es'âr:

Tarih 1

Mısra: 35

Şiirler.

O muṭarraf o müsecca' o muraşsa' eş'âr
Tab'-ı pâkîze iken ya ne disünler fûşahâ

esbeh-i tûbâ:

1. esbeh-i tûbâ:

Gazel 99

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Tuba ağacına benzeyen || bütün cennete gölge
saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda
bulunan ağaç || güzelin boyu.*

Kaddîne naḥl-i semen ya çemen-ârâ mı disem
Serv-i bâlâ mı aceb eşbeh-i Tûbâ mı disem

esb-i tab':

1. esb-i tab':-ı, -m, -iñ

Gazel 50

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Mizaç atı || Şairin şiirlerinde görülen üslup.

Şu denlü tîz-reviş oldığın esb-i tab'ımın bil kim
Daḥi vaşfında dildârîñ mişâl-i düldül olmuşdur

esb-i tabi'at:

1. esb-i tabi'at:

Gazel 113

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Mizaç atı || Huy, karakter.

Esb-i tabi'atime yetmez cihânda düldül
Medḥinde bir civânîñ dâ'im güvenc olunca

esef çek:

1. esef çek:-üp

Tahmis 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Üzüntü, dert çekmek || aşığın dert, sıkıntı çekmesi
bağlamında kullanılmıştır.*

Ḥumâr-ḥânede dil naḳdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr güne esef

eser:

1. eser:

Gazel 9

Mısra: 5

*(Bir şeyin varlığını gösteren) Belirti, alâmet, işaret,
iz.*

'Aşkıñla yandı cân u gönül ḳalmadı eser
'Arz itmesün şem' daḥi süz (u) güdâz baña

2. eser:

Gazel 33

Mısra: 4

*(Bir şeyin varlığını gösteren) Belirti, alâmet, işaret,
iz.*

Eyleme yok yerlere üftâdeñi bend-i belâ
Eylesün mi hîç eser 'aşıklara ta'zirler

3. eser:

Tarih 4

Mısra: 23

(Bir şeyin varlığını gösteren) Belirti, alâmet, işaret,
iz.

‘Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
‘Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

eser-i hâme-i ‘irfân:

1. eser-i hâme-i ‘irfân:

Gazel 100

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Bilgili kalemin eseri.

Varağ-ı verd üzere ‘ârız-ı pâkiñ vaşfi
Eşer-i hâme-i ‘irfân ile menkûş olsun

esig:

1. eşigîñ:-i, -ñ

Gazel 81

Mısra: 9

Kapı önü II Sevgilinin kapısının önü.

Eşigîñ me’men-i şâhib-naazardur
Anı Hürrem niçe terk ide hâşâk

esir it:

1. esir it:-miş, -ken

Gazel 85

Mısra: 9

Kelime Tipi: -Deyim

Tutsak durumuna getirmek II kendine bağlamak;
âşık etmek.

Nigeh-i mest dil-i Hurremi itmişken esir
Çıkup ol zülf-i dil-âvîz ne alup ne virecek

esir-i turre-i şeb-reng:

1. esir-i turre-i şeb-reng:--i-dür

Gazel 58

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gece renkli saçlarının esiri || sevgilinin siyah
saçlarına esir olan aşık.

Esir-i turre-i şeb-rengdür Hürrem gönül şimdi
Giriftâr-ı belâ kayd-ı dil-i vârestesin bilmez

esir-i zülf ü perçem:

1. esir-i zülf ü perçem:

Gazel 107

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Saçının ve perçeminin esiri || sevgilinin saçına esir
olan aşık.

Gâh düşer dâm-ı belâya gâh şâm-ı firâte
Kimse yâ Rabbî esir-i zülf ü perçem olmasun

esk:

1. eşkim:-im

Gazel 36

Mısra: 1

Gözyaşı II Aşığın gözyaşları.

Eşkim yolunda her zamân kim sebîl olur
Huşk kalmayup cihânda cümle âb u gîl olur

2. eşkle:-le

Tahmis 3

Mısra: 18

Gözyaşı II Aşığın gözyaşları.

Taleb-i vaşl-ı dil-ârâ kılurım nâ-çârî
Şuladı dîdelerim eşkle reh-i dildârî

1. eşkimle:-(i)m,-le

Gazel 62

Mısra: 9

Gözyaşı II Aşığın gözyaşları.

Şîşe-i dîdede eşkimle virürdim şuyını
Âh Hürrem elime girse idi zülf-i ‘arûs

eşk-i çeşm:

1. eşk-i çeşm:-i, -m,-le

Gazel 92

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gözyaşı. II Aşığın gözyaşları.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyını
Sünbül-i zülf-i içün dîdeyi giryân idelüm

eşk-i ter:

1. eşk-i ter:-i, -m

Gazel 116

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Taze gözyaşı, her an dökülen gözyaşı || aşığın
gözyaşları.

Şöyle firât-zede-i ‘aşk-ı dil-ârâyım ki
Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine

eslem:

1. eslemi:

Tarih 4

Mısra: 15

Çok doğru, çok sağlam ve emin.

Takdîs kıldı ‘âlemi emsâl içinde eslemi
Buldu vezîr-i a‘zamı bir âsaf-ı ‘âlî-cenâb

esrâr-ı muhabbet:

1. esrâr-ı muhabbet:

Tahmis 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Aşkın sırları.

Nüş itdigimiz şevk ile esrâr-ı muhabbet
Pür oldı yine sâgar-ı ser-şâr-ı muhabbet

esrār-ı nokta:

1. esrār-ı nokta:

Gazel 17

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Noktanın gizliliği || sevgilinin ağzı.

Nedür esrār-ı nokta eyler izhār

İden ağzından istidlāl-i hikmet

est:

1. est:

Gazel 5

Mısra: 4

Ek fiilin geniş zaman üçüncü tekil şahıs çekimi: -dir.

Biyā ki sākī be-deh mey ber-gam-ı sūfī-i dūn

Ki der ḥarīm-i Qudūs est merā 'itāb kucā

esüp:

1. esüp:

Gazel 85

Mısra: 4

Havanın bir yönden bir yöne akması, rüzgâr olmak.

Bū getürmezse eger zülf-i dil-ārāmızdan

Esüp ol bād-ı şehir-ḥīz ne alup ne virecek

esvāb:

1. esvābım:-ım

Gazel 93

Mısra: 10

Giyecek elbise || aşığın elbisesi.

Çü bildim Hürremā yokdur cihānıñ 'ākıbet mihri

Çıkardım atlas u dībāyı esvābım pelās itdim

ed:

1. eder:-er

Murabba 1

Mısra: 7

"Etmek, eylemek" anlamında yardımcı fiil.

Vuhūş u tayr eder feryād u zārı

Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

2. eder:-er

Murabba 1

Mısra: 22

"Etmek, eylemek" anlamında yardımcı fiil.

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'ālem

Eder cümle halāyık zār ü mātem

3. ederek:-erek

Gazel 109

Mısra: 11

"Etmek, eylemek" anlamında yardımcı fiil.

Şekker efşān ederek la'l-i lebinden sākī

Hürremā kāse-i lebrizini sunsun yürüsün

et:

1. etsem:-se, -m

Diğer 1

Mısra: 11

"Etmek, eylemek" anlamında yardımcı fiil.

Elim ermez yāre arz-ı hāl etsem

Yār-i vefādārım nereddür şimdi

2. et:

Tarih 4

Mısra: 36

"Etmek, eylemek" anlamında yardımcı fiil.

Hicrānla dil çār-pāredür nazmım dahi çār-pāredür

Mihnet çeker bir pāredür vaslunla et reşk-i gül-āb

3. etsün:-sün

Tarih 4

Mısra: 34

"Etmek, eylemek" anlamında yardımcı fiil.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin

Lutf u 'atā pīrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

etdiğini bul:

1. etdiğini bul:-sun

Gazel 109

Mısra: 4

Kelime Tipi: **-Deyim**

Yaptığı kötülüklerin karşılığını almak || rakip için kullanılan bir deyim.

Zahm-ı hicrānını vur sīnesine a'dānın

Etdiğin bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

etrāf:

1. etrāfında:-ı, -n, -da

Gazel 130

Mısra: 7

Etraf, çevre || sofranın etrafı.

Döşedi mil'aķa-i cūdını etrāfında

Şükr ü ḥamd eyleyerek Ḥazret-i Mevlāyesini

2. etrāfına:-ı, -n, -a

Gazel 49

Mısra: 3

Yan, çevre || sevgilinin saçının değdiği bedeninde heryer.

Siyāh tırraların etrāfına taģıtımış ol āfet

Anıñcün rüyine zulmetde bir tenvirdür dirler

etvār:

1. etvārımızıñ:-ı, -mız, -iñ

Tahmis 4

Mısra: 10

Hal tavır, durum || aşığın neşeli hali.

Piyâlemiziñ tolusu etvâr-ı muhabbet
Etvârımızıñ neş'esi şahbâ-yı vefâdur

etvâr-ı muhabbet:

1. etvâr-ı muhabbet:

Tahmis 4

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Aşkın halleri.

Piyâlemiziñ tolusu etvâr-ı muhabbet
Etvârımızıñ neş'esi şahbâ-yı vefâdur

evlâd u âlin:

1. evlâd u âlin:-i, -n, -e

Gazel 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Aile fertleri ve çocuklar (hz. Ali bağlamında).

Evlâd u âline dañi lâzım selâm-ı tām
Bu Hurrem-i bî-çâre şenâ-ı vâna ibtidâ

evlâdı âlin:

1. evlâdı âlin:-e

Gazel 122

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yüce evlatların || Hz muhammet'in yüce evlatları, ailesi.

Olsun evlâdına âline dūrūd ile selām
Hurremiñ virdi budur külli ğadât ü 'aşī

evreng:

1. evrengin:-in

Gazel 25

Mısra: 9

Taht || aşığın gönlü bağlamında kullanılmıştır.

Süz-nāk-i dil-i Hurremden alur evrengin
Mest-i nâz-ı mey olan dilber-i cān-ğāh meded

evreng-i şarāb:

1. evreng-i şarāb:

Gazel 14

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hileci şarap.

Beni hayretde qodı ele alınca āñir
Ne füsün eyledi bilmem baña evreng-i şarāb

evvel:

1. evvel:

Gazel 35

Mısra: 5

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Hevâ-yı hūb velī ihtiyārīdür evvel
Girince bāb-ı firāqa 'aceb nedāmet olur

2. evvel:

Gazel 89

Mısra: 8

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşid-ı faşl-ı rebī
Bülbül-i şūrīdeye evvel virür peygām-ı gül

3. evvel:

Tahmis 5

Mısra: 11

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Mübtelâ itdi bizi evvel ruḥ-ı berrākına
Ba'de-zīn düşdi gönül süzişle sīmīn sākına

evvelâ:

1. evvelâ:

Mesnevi 1

Mısra: 3

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Evvelâ tevḥīd-i Ḥaḳ cell ü 'alā
Hem şehādet nāmına olmuş be-nām

evvel-bahār:

1. evvel-bahār:

Gazel 40

Mısra: 6

İlkbahar.

Fi'l-meşel berdü'l-'acūze hicriñ ile ol raḳīb
'Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür

ey:

1. ey:

Gazel 2

Mısra: 2

Seslenme ünlemi, ey!.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ārām baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sākī-i gül-fām baña

2. ey:

Gazel 2

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

3. ey:

Gazel 4

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!.

Pek kaşd eyledi bize ğamzeñ okı ey perī
Geçdi baña da zaḥm-ı sinān söylerim saña

4. ey:

Gazel 5

Mısra: 9

Seslenme ünlemi, ey!

Nigah be-rū-yi tū ey afitab-ı tāb kuca
Ez- āstān-ı emīrān bīrūn şev Hurrem

5. ey:

Gazel 7

Mısra: 6

Seslenme ünlemi, ey!

Hāzır olursıñ kuluña itmege
Şubh u mesā böyle cefā ey şehā

6. ey:

Gazel 7

Mısra: 10

Seslenme ünlemi, ey!

Meclise teşrīf idicek söyle hā
Ey şeh-i hūbān-ı cihān merhabā

7. ey:

Gazel 8

Mısra: 8

Seslenme ünlemi, ey!

Hīç hayālimde degil hūbān-ı ‘ālem olsa da
Başka hālet virdi hūsnūñ ey kamer-‘tal‘at baña

8. ey:

Gazel 10

Mısra: 1

Seslenme ünlemi, ey!

Ey gül-i hurşīd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

9. ey:

Gazel 10

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

Ey dil-i hāste figān u āhıñı itme dırāz
Yokladım çıkmaz devā ol hoşka-i femden saña

10. ey:

Gazel 20

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

İtmediñ iqbāl ey bād-ı şabā
Eylediñ gıtdıkce idbār el-ğıyās

11. ey:

Gazel 20

Mısra: 8

Seslenme ünlemi, ey!

‘Andelīb-i dil firākıñ çekmede
Ey gül-i ruhsār ez-hār el-ğıyās

12. ey:

Gazel 21

Mısra: 4

Seslenme ünlemi, ey!

Düşenler şem‘-i ‘aşka āteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen dañi perden geç

13. ey:

Gazel 25

Mısra: 1

Seslenme ünlemi, ey!

Meded ey kişver-i hūsn içre ulu şāh meded
Meded ey dest-res-i ‘āşık-ı gam-hvāh meded

14. ey:

Gazel 25

Mısra: 2

Seslenme ünlemi, ey!

Meded ey kişver-i hūsn içre ulu şāh meded
Meded ey dest-res-i ‘āşık-ı gam-hvāh meded

15. ey:

Gazel 35

Mısra: 11

Seslenme ünlemi, ey!

Olursa medh-i ruñıyla müzeyyen ey Hurrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belāgat olur

16. ey:

Gazel 37

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!

Olmasa teşne lebiñ kandise ey yār nebāt
Kāndehārıñ şekeri hūsn ü hālāvet mi bulur

17. ey:

Gazel 38

Mısra: 9

Seslenme ünlemi, ey!

Derd-i pinhānım için ey dilber
Baña şır-i lebiñi bir emdūr

18. ey:

Gazel 40

Mısra: 8

Seslenme ünlemi, ey!

Medh-i hūsn-i dil-rübāyı ‘āşık-ı şūrīdeye
Ey dirīg kim ‘ālem-i fāñide ol ferd söyledür

19. ey:

Gazel 48

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!

Didim ey yār ne bālā-yı ruñuñda görinen
Nāz ile güldi didi zūlf-i girih-gīrimdür

20. ey:

Gazel 49

Mısra: 10

Seslenme ünlemi, ey!

Bulanlar derdine em didiler kimyâ gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremâ iksirdür dirler

21. ey:

Gazel 53

Mısra: 9

Seslenme ünlemi, ey!

Şakın âh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i hırşîd
Derünü hasret-i ruhsârîñ ile kân-ı âteşdür

22. ey:

Gazel 55

Mısra: 13

Seslenme ünlemi, ey!

Nihâl-i huşk-i kāmım sebzedâr olmaz mı ey Hurrem
Füyûz-i rahmetin bir dem firāvân etse ger ger

23. ey:

Gazel 62

Mısra: 6

Seslenme ünlemi, ey!

Berü gel mey-gede-i 'aşkda cevân idelüm
Nedür ey zâhid-i nâ-puhte bu tarz-ı sâlûs

24. ey:

Gazel 63

Mısra: 1

Seslenme ünlemi, ey!

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dâ'ir efendimden nefes

25. ey:

Gazel 63

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

Ey perî-peyker giriftâr-ı ğam-ı hicrânıñım
Başın için luṭf kıl 'uşşâka ol feryâd-res

26. ey:

Gazel 70

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!

Haste-i derd-i firākım ey ṭabīb-i dil-nevâz
Kâse-i luṭfuñdan alsun dem-be-dem bî-mâre ḥaz

27. ey:

Gazel 77

Mısra: 8

Seslenme ünlemi, ey!

Her zamân bûy-i ḥayâlîñle kanâ'at olmaz
Gâh gâh ey güzelim bûs ü kenâr olmayıcak

28. ey:

Gazel 78

Mısra: 10

Seslenme ünlemi, ey!

Ağyâr ile açılma şakın şahn-ı çemende
Âhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünërim yok

29. ey:

Gazel 81

Mısra: 6

Seslenme ünlemi, ey!

Naẓîriñ gelmemiş devr-i zamāna
'Adîmü'l-mişlsin ey gevher-i pāk

30. ey:

Gazel 82

Mısra: 4

Seslenme ünlemi, ey!

Gerden-i sîmîn ü ḥâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kām 'aceb sevdâ-yı pür-ḥām eylediñ

31. ey:

Gazel 82

Mısra: 6

Seslenme ünlemi, ey!

Bezm-i 'uşşâkı feraḥ-nāk eylediñ iḥsân ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

32. ey:

Gazel 88

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rüyuna yelpäze karanfil lâle gül sünbül

33. ey:

Gazel 91

Mısra: 6

Seslenme ünlemi, ey!

Sensizin şahn-ı çemenzârda güşâyiş gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n'ideyim

34. ey:

Gazel 92

Mısra: 6

Seslenme ünlemi, ey!

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

35. ey:

Gazel 96

Mısra: 2

Seslenme ünlemi, ey!

Eyledi kaddim büküp bu miḥnet ü âlām lâm
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengâm-ı kām

36. ey:

Gazel 96

Mısra: 4

Seslenme ünlemi, ey!

Gel kazâ-yı 'aşka nûş-ı ḥamr-ı bâkî eylegil
Ber-ḥumâr olmaḳdur ancaḳ ey gönül encâm-ı cām

37. ey:

Gazel 100

Mısra: 11

Seslenme ünlemi, ey!

İtme a'dāya teḳarrüb şaḳın ey nīk ḥaşlet
Pendimi eyle ḳabül gūşuña mengüş olsun

38. ey:

Gazel 103

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!

İrmek için menzil-i maḳsūda yārsız ey göñül
Lüce-i gird-āb-ı ḡamda ölsem açmam bād-bān

39. ey:

Gazel 104

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!

Teşneye nevbet deḡer mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taḳbīl iden her rûz u şeb pür-cām iken

40. ey:

Gazel 105

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

Dönsün ayaḡıñla ey sākī mey-i gül-fām yūri
Ḡam şavulsun ḳalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

41. ey:

Gazel 105

Mısra: 11

Seslenme ünlemi, ey!

Vuşlatıñla Ḥurremi ḡandān ḳıl ey dil-rübā
Cevher-i ümmīdimiz yok yerlere ḡāk olmasun

42. ey:

Gazel 106

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

Sensin ey 'ālem ṭabībī cümleye sultān-ı ḡaḳ
Pāyiñe sürsün yüzün 'ālemde dermān isteyen

43. ey:

Gazel 106

Mısra: 7

Seslenme ünlemi, ey!

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübā
Dimediñ bir kez de gelsün āb-ı ḡayvān isteyen

44. ey:

Gazel 106

Mısra: 9

Seslenme ünlemi, ey!

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār
Ḥurrem-i bī-çāreden yoluña ḳurbān isteyen

45. ey:

Gazel 110

Mısra: 1

Seslenme ünlemi, ey!

Baña 'aşḳıñ olalı ey gül-i ḡoş-bū ḡayḡu
Şām-ı fırḳatde dile vaşlıñ olupdur ārzū

46. ey:

Gazel 112

Mısra: 3

Seslenme ünlemi, ey!

Ṭurra-i müşḡīn ü rengīn şebiñden ey güzel
İḥtirāzlar eyleyüp ḳavuşdı sünbül sünbüle

47. ey:

Gazel 112

Mısra: 8

Seslenme ünlemi, ey!

Şanurım ṭuḡrā çekilmişdür berāt-ı ḡüsnüñe
Cebheñ üzre ey perī ṭolaşa kākül kāküle

48. ey:

Gazel 113

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

İncitme 'aşıḳānı ey şeh-süvār-ı 'ālem
'Ālemde rāḡat olmaz şehirde renc olunca

49. ey:

Gazel 120

Mısra: 5

Seslenme ünlemi, ey!

Didim ey yār 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzūk-ter-i 'ālem lā lā

50. ey:

Gazel 125

Mısra: 1

Seslenme ünlemi, ey!

Müjde ey vaḳt-i şehir gūşuña ezān geldi
Şafḡa-i vaḡdet-i encāma sürüşān geldi

51. ey:

Gazel 127

Mısra: 12

Seslenme ünlemi, ey!

N'ola bir buse 'aṭāyile dil olsa Ḥurrem
Senden ey şūḡ-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

52. ey:

Mesnevi 1

Mısra: 17

Seslenme ünlemi, ey!

Dörtdürür āb-deste farz ey pāk-ḡū
Ellerin yüzün yumaḡ ey zū-kirām

53. ey:

Mesnevi 1

Mısra: 18

Seslenme ünlemi, ey!

Dörtürür āb-deste farz ey pāk-hū
Ellerin yüzün yumaq ey zū-kirām

54. ey:

Tahmis 2

Mısra: 25

Seslenme ünlemi, ey!

Güle noqşān virür elbetde ey Māhī dikensizlik

55. ey:

Tahmis 5

Mısra: 26

Seslenme ünlemi, ey!

Hācibeyniñden mi āyā dīdeler māhcūb-ı dost
Hüsnuñe āşıftelikden ey cemāl-i rüşenim

ev āhū:

1. ey āhū:

Gazel 28

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ey ceylan gözü gibi güzel.

Çeşm-i mestāniñda ey āhū feraḥ var ‘āşıka
Kim didi cānā ‘aceb nezzāre-i ‘abher lezīz

ev ‘ālī baht:

1. ey ‘ālī baht:

Tarih 2

Mısra: 37

Kelime Tipi: -

Ey bahtı, talihi yüce.

Ṭavk-ı gerdendür du ‘ā-yı ‘izzetiñ ey ‘ālī baht
K’eylediñ āsūde-i ḥāl-i ‘ibād içün şalā

ev dil:

1. ey dil:

Gazel 13

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ey gönül!

Görüp bunca belāyı derdi ey dil
Olursın yine ‘āşıklığa rāgıb

ev gönül:

1. ey gönül:

Gazel 90

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ey gönül! II Âşık.

‘Âşık iseñ ey gönül āh eyle yem-veş cūş kıl
‘Andelīb eyle zebāniñ nāleñi beyğuş kıl

ev gül-i hursīd:

1. ey gül-i hursīd:

Gazel 10

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ey güneşin gülü.

Ey gül-i hursīd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz qonmasun nem gelmesün nemden saña

ev güzel:

1. ey güzel:

Gazel 7

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ey güzel || sevgili.

Ey güzel dilber-i hoş-likā
Būsıñ ile cānıma virsen şafā

ev hümām:

1. ey hümām:

Mesnevi 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ey himmetli, azimli.

O lisānen qalb ile taşdıkdür
Rüz u şeb qoma diliñden ey hümām

ev kamer şıfat:

1. ey kamer şıfat:

Gazel 95

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ey ay yüzlü || sevgili.

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāh-ı ‘āşıkān
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pāye n’eyleyim

ev māh:

1. ey māh:

Gazel 25

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ey ay gibi olan sevgili.

İtme üftāde-i hüsnuñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daḡı ey māh meded

ev şabā:

1. ey şabā:

Gazel 28

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ey sabah rüzgārı.

Çekme zaḥmet ey şabā müşg-i Ḥoten ihzārına
Ṭurre-i cānān mı yoḡsa şemme-i ‘anber lezīz

ev ṭabīb:

1. ey ṭabīb: -i, -m-im

Gazel 28

Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Ey tabip. II Ey sevgili.

Cām-ı vaşlıñdan feraḥ-yāb olsa Hurrem tañ degil
Ey ṭabībim ḥastegāna şerbet-i sükker lezīz

ey vefk-ı cān:

1. **ey vefk-ı cān:**
Gazel 34
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Ey cana uygun || sevgili.

Hāne-i vefḥāḳ ola ārām-gehiñ ey vefk-ı cān
Cān atasın her zamān teşḫīre sen benden beter

evā:

1. **evā:**
Gazel 16
Mısra: 6
"Ey!" seslenme edatı.

Naḫre-gāh-ı vech-i ḥübāndan beni men' eyleme
Naḫş-ı ādemdür evā şūfī rūsūm-ı kā' ināt

2. **evā:**
Gazel 88
Mısra: 7
"Ey!" seslenme edatı.

Seniñ ḥüsñüñ ḥicābından evā şūḥ-ı cihān-tābım
Giderler belki Şīrāza қaranfil lāle gül sünbül

3. **evā:**
Gazel 93
Mısra: 3
"Ey!" seslenme edatı.

Görüp ruḥşārīñ üzre ḥāl-i müşğīniñ evā dilber
Konulmuş āteş üzre 'anber-i Hindū kıyās itdim

4. **evā:**
Gazel 124
Mısra: 3
"Ey!" seslenme edatı.

Devā-yı derd-i pinhānım su'āl itseñ evā dilber
Cevābımdur lebiñ 'aynī bu derdime em olmaz mı

5. **evā:**
Gazel 124
Mısra: 9
"Ey!" seslenme edatı.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinhānım evā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

evā māh:

1. **evā māh:**
Gazel 46
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Ey ay II Ey ay yüzlü sevgili!.

Sen tār-ı ser-i zülfüne bend eyle evā māh
'Aşıkları kim dünyede dīvānelerindür

eyle:

1. **eylemiş:-miş**
Gazel 4
Mısra: 5
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Kim eylemiş bu 'aşıkā cevri (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

2. **eyleme:-me**
Gazel 12
Mısra: 6
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Güldür o güli gülşen-i iḳbālde her ān
Tāb-ı ruḥımı gārāt-ı ḥār eyleme yā Rab

3. **eylemse:-r, -se**
Gazel 16
Mısra: 10
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ol dil (ü) cāndan yüri
Kej-nigāh eylemse de Hurrem bu şüm-ı kā' ināt

4. **eyle:**
Gazel 21
Mısra: 10
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Yüzüñ sür āsitān-ı yāre maḫşūduñ olur ḥāşıl
O bāba 'arz-ı ḥācāt eyle Hurrem gayrı derden geç

5. **eyledim:-di, -m**
Gazel 22
Mısra: 9
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Hurremā bir gün temāşā-yı ḥarābāt eyledim
Şundu bir sākī baña ol demde mey beş on ḳadeḥ

6. **eylemse:-r, -se**
Gazel 29
Mısra: 5
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Geh cevri geh vefālar eylemse bendegāna
Kāni' olur kişi hep her ne yazar ḳalemdür

7. **eyleseñ:-se, -ñ**
Gazel 33
Mısra: 14
"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Seng-dil bir meh-veşe üftâdedür kalb-i hâzîn
Eyleseñ Hürrem recâ itmez aña te'sîrler

8. eylesin:-sin

Gazel 55

Mısra: 12

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Kalem destinde güyâ tîğ-ı âteş-tâb-ı ırfândur
Belî gâlibdür a'dâ eylesin mihnetle har har har

9. eylediñ:-di, -ñ

Gazel 82

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Gerden-i sîmîn ü hâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kâm 'aceb sevdâ-yı pür-hâm eylediñ

10. eyledi:-di

Gazel 87

Mısra: 6

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Medh itdi güli itdi devâmına du'âlar
Her bir sözini menşe-i âl eyledi bülbül

11. eyledi:-di

Gazel 87

Mısra: 8

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Güş eyleyene bahş kılur âb-ı hayâtı
Güyâ ki Mesîhâ-dem-i kâl eyledi bülbül

12. eyledi:-di

Gazel 87

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestâne sühanla
Hürrem yine güftâr-ı vişâl eyledi bülbül

13. eyledi:-di

Gazel 116

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Eyledi cüş ü huruş 'aşk ile dil yemcesine
Görünür bañr-i muñtî dîdeme bir nemcesine

14. eyledi:-di

Gazel 130

Mısra: 2

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Bezm-i 'ırfânda güşâd eyleyicek râyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafâ eyledi ser-mâyesini

15. eyleyerek:-y, -erek

Gazel 130

Mısra: 8

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Döşedi mil'âka-i cüdını etrâfında
Şükr ü hamd eyleyerek Hâzret-i Mevlâyesini

16. eylegil:-gil

Murabba 1

Mısra: 11

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Kerem kıl eylegil ihsân-ı bârân
Nüzül-i rahmetinle eyle şâdân

17. eyle:

Tarih 1

Mısra: 41

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Eyle eyyâm-ı 'adâlet demine ez-dil ü cân
Dergeh-i Hâzret-i Feyyâzda niyâz ile du'â

18. eylemiş:-miş

Tarih 2

Mısra: 56

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ya 'nî kim Şâdık Âga-yı kâm-yâb u behre-ver
Hâzret-i Hâk eylemiş zâtın şeref-yâb-ı vefâ

19. eyledi:-di

Tarih 3

Mısra: 14

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Vüzerâsiyle virüp 'âleme der-hüsñ nizâm
Eyledi emr-i 'ibâda o zevâtı hâsib

20. eyler:-r

Gazel 3

Mısra: 7

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Hasretiñle bağlama râhım dimez miydim saña

21. eyler:-r

Gazel 10

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Bülbül(i) şūrîde eyler tûfî-güftârıñ seniñ
Virdiler mi yoñsa bezm içre gül-i demden saña

22. eyleme:-me

Gazel 12

Mısra: 8

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ağyār ile hem-kāse olup zevk u şafāda
Ol tūfī femi nūkte-ši 'ār eyleme yā Rab

23. **eyleme:-me**

Gazel 12

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Maḥv eyle sū' -i vesvesesin levḥ-i gōñūlden
Dil-ḥāne(y)i pūr-naqş u nigār eyleme yā Rab

24. **eyler:-r**

Gazel 13

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Bize luṭf itmeyüp ağyāre eyler
'Acāyibdür 'acāyibdür 'acāyib

25. **eyleye:-y, -e**

Gazel 19

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Niçe taklīd ideler kāmētini dilberler
Naḥl-i bīd eyleye mi serv-i ser-efrāz ile baḥş

26. **eyleme:-me**

Gazel 21

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Düşenler şem' -i 'aşka āteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen daḥi perden geç

27. **eyler:-r**

Gazel 23

Mısra: 7

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ṭab'im ḥayāl-i būsēsın eyler iken recā
Şimdi nevā-yı ḳalbe dem-ā-dem virür feraḥ

28. **eyleme:-me**

Gazel 33

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Eyleme yok yerlere üftādeñi bend-i belā
Eylesün mi hīç eğer 'āşıklara ta'zīrlər

29. **eyleyüp:-(y)üp**

Gazel 34

Mısra: 5

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

'İşret-āmīz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıḳa incīre sen benden beter

30. **eylerdi:-r, -di**

Gazel 55

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Aristo görse ta'birāt-ı hikmet-perverin cāndan
Der-i lutfunda bir sā'il olup eylerdi cer cer cer

31. **eyleme:-me**

Gazel 79

Mısra: 2

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhūde makāl ile sakın eyleme dak dık

32. **eylese:-se**

Gazel 79

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak şık

33. **eyledi:-di**

Gazel 87

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Geldi çemene 'arz-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş makāl eyledi bülbül

34. **eyledi:--di, -**

Gazel 87

Mısra: 2

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Geldi çemene 'arz-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş makāl eyledi bülbül

35. **eylegil:-gil**

Gazel 96

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Gel ḳazā-yı 'aşka nūş-ı ḥamr-ı bākī eylegil
Ber-ḥumār olmaḳdur ancaḳ ey gōñül encām-ı cām

36. **eyler:-r**

Gazel 96

Mısra: 6

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Bend-i esmā ile olma şayd yāre beste-dil
Eyler ol āhen-ṭab' āhūları ikrām rām

37. **eyleye:-y, -e**

Gazel 112

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Hürremâ tavşif idersem ruhların ol âfetiñ

Zâr ü efgân eyleye gülşende bülbül gül güle

38. **eyleme:-me**

Gazel 123

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Âsitân-ı hazretiñ bir bendesi Hürrem nizâr

Eyleme şâhım aña rahm eyle dârâlanmağı

39. **eyler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 5

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

40. **eyler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 11

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

41. **eyler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 17

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

42. **eyler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 23

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

43. **eyler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 29

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

44. **eylemişdür:-miş, -dür**

Tahmis 2

Mısra: 6

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Beni tenhâya şaldı Yûsuf-ı gül-pîrehensizlik

Gönül bir bî-vefâyı şimdi cânân eylemişdür kim

45. **eylersin:-r, -sin**

Tarih 1

Mısra: 11

"Etmek, eylemek, yapmak" anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

Vâdî-i nazmda çok geşt ü güzâr eylersin

Gâlibâ gûşına bir nev-haber olmuş ilkâ

eyleñ:

1. **eyleñ:**

Gazel 58

Mısra: 7

Oyalanmak, durmak, eğleşmek, beklemek, kalmak.

Benim âh-ı ciger-süzımdan eyleñ yârimi âgâh

O te'sîr-i figân-ı mâ'il-i âhestesin bilmez

eyyâm-ı 'adâlet:

1. **eyyâm-ı 'adâlet:**

Tarih 1

Mısra: 41

Kelime Tipi: -

Adalet zamanı.

Eyle eyyâm-ı 'adâlet demine ez-dil ü cân

Dergeh-i Hâzret-i Feyyâzda niyâz ile du'â

eyyâm-ı 'adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver:

1. **eyyâm-ı 'adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver:**

Gazel 55

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Lütuf sahibi, kuralcı, adaletli günler || sevgilinin güzel özellikleri.

Hoşâ eyyâm-ı 'adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver

Salâh-ı âleme nâmı verür mânend-i sarsar sar

eyyâm-ı bahâr:

1. **eyyâm-ı bahâr:**

Gazel 60

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Bahar günleri.

Haft-ı nev-hîzi dilâ tutdı kenâr-ı hüsni

Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

eyyâm-ı gül:

1. **eyyâm-ı gül:**

Gazel 89

Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Gül zamanı. || Bahar.

Nev-bahār oldu yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağrı hūn-ı ‘andelībāndan töludur cām-ı gül

ez- āstān-ı emīrān:

1. ez- āstān-ı emīrān:

Gazel 5

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Emirlerin eşiğinden || başkalarının kapısı, eşiği.

Be-gayr-i bāb-ı Hudā bāb-ı intisāb kucā

ez berāy-ı hātır-ı mahbūb:

1. ez berāy-ı hātır-ı mahbūb:

Tahmis 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilini hatırı için.

Farzdu erkān-ı ‘aşkda ‘āşıka mendūb-ı dost
Ez berāy-ı hātır-ı mahbūb şudem menkūb dost

ezān:

1. ezān:

Gazel 125

Mısra: 1

Müslümanlara namaz vaktini bildirmek ve namaza
çağırarak için müezzin tarafından genellikle minareden
yüksek sesle yapılan davet.

Müjde ey vaqt-i seher gūşına ezān geldi
Şafha-i vahdet-i encāma sürüşān geldi

ezber:

1. ezberle:-le Mesnevi 1

Mısra: 38
Zihinde tutma, hıfz.

Ziver-i etfāl ola bu nev-zuhūr
Olalar ezberle ‘ıtrıyyü’l-meşām

ez-dil ü cān:

1. ez-dil ü cān:

Tarih 1

Mısra: 41

Kelime Tipi: -Deyim

Can u gönülden, büyük bir istek ve iştıyakla.

Eyle eyyām-ı ‘adālet demine ez-dil ü cān
Dergeh-i Hāzret-i Feyyāzda niyāz ile du ‘ā

ezelden ezeli:

1. ezelden ezeli:-dür

Gazel 47

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ezelden beri || aşkın ezelden beri olması.

Bu ‘aşk baña mevhibe-i lem-yazelidür
Şanmañ ki ‘arāzdu bu ezelden ezeliidür

ez-elest ol:

1. ez-elest ol:-a

Gazel 114

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Elest'de olmak || ruhların ilk yaratıldığı vakit.

Geldim cihāna ‘aşkıñ ile oldum āşinā
Cānā meger ma‘ārifimiz ez-elest ola

ez-hār:

1. ez-hār:

Gazel 20

Mısra: 8

Dikenden. || dikenden sakın, korun bağlamında
kullanılmıştır.

‘Andelīb-i dil firākıñ çekmede
Ey gül-i ruhsār ez-hār el-ğıyās

ez-hicr:

1. ez-hicr:

Gazel 20

Mısra: 2

Ayrılıktan || sevgiliden ayrılmak.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ğıyās
El-ğıyās ez-hicr ez-yār el-ğıyās

ez-nigār-i men:

1. ez-nigār-i men:

Gazel 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Benim yüzü güzel sevgilimden.

Be ez-nigār-i men ender cihān şebāb kucā
Der-İN zamāne zi-‘aşkeş ne-şod hārāb kucā

ez-yār

1. ez-yār:

Gazel 20

Mısra: 2

Yārdan || sevgiliden

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ğıyās
El-ğıyās ez-hicr ez-yār el-ğıyās

fağfür:

1. fağfür:-a

Gazel 19

Mısra: 7

Çin hükümdarlarına mahsus unvan.

Sîne-i dilberi beñzetme şaķın fağfūra
Şırça mümkün mi ide şîşe-i Şîrâz ile baħs

fahr kıl:

1. **fahr kıl:-ur**

Gazel 121

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Övünmek, iftihar duymak, gururlanmak.

Seniñle fahr kılur nüh semāya rû-yi zemîn
Ki bende diyü haķîķat Muħammed-i ‘Arabî

fâhte:

1. **fâhtedür:-dür**

Gazel 39

Mısra: 2

*Üveyik kuşu, yabani güvercin || kumru kuşu olarak
bilinir servi ağacını mesken edinir.*

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

fâ'ik:

1. **fâ'ikdürür:-dür, -ür**

Tarih 4

Mısra: 21

Daha üstün, tercih edilecek üstünlükte, müreccah.

Fâ'ikdürür akrânına men' eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dāmânına çekmez cihānda ıztırāb

fâl-i hikmet:

1. **fâl-i hikmet:**

Gazel 17

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Hikmet falından || sevgilinin yüzünde açılan
hikmet fali.*

Cemâliñ muşhafından açdı Hürrem
Vişâliñ geldi aña fâl-i hikmet

fallāhu lehul'hamd:

1. **fallāhu lehul'hamd:**

Gazel 1

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hamt Allah'a aittir.

Fallāhu lehul'hamdu hüve'l hâliķ'ül aħad
Şad şükür sipās ola bu sulţāna ibtidā

fark:

1. **fark:**

Gazel 30

Mısra: 5

Fark, başkalık, ayırım.

Hať-ı nev-hîz-i ruhsârından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' haťtla şan hâşîye-i kāmūs gül-gündür

fārūk-fer:

1. **fārūk-fer:**

Tarih 4

Mısra: 3

Faruk'un gücü, iktidarı || Hz. Ömer'in lakabı.

Ol pādîşāh-ı nām-ver Haydar-şiyem Fārūk-fer
Mahmūd Hân-ı pür-zafer 'adl-āver-i şevket-me'āb

farz:

1. **farzdur:-dur**

Tahmis 5

Mısra: 2

Gerekli, kaçınılmaz, şart.

Farzdur erkân-ı aşķda 'aşîķa mendüb-ı dost
Ez berāy-ı hâťır-ı maħbûb şudem menķûb dost

2. **farz:-ı**

Mesnevi 1

Mısra: 13

*Farz, mutlak surette yapılması şart olan || guslün
farzları.*

Üçdürür guslün daħi farzı 'ayān
Maźmaza istinşāķa kıl ihtimām

3. **farz:**

Mesnevi 1

Mısra: 17

Farz, mutlak surette yapılması şart olan || abdest.

Dörtürür āb-deste farz ey pāk-hū
Ellerin yüzün yumak ey zū-kirām

fasıl:

1. **faşıllar:-lar**

Tahmis 5

Mısra: 18

Mevsim, dönem.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dīde pür-hvāb olmadı
Çok faşıllar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

faşlü'l-hitāb:

1. **faslu'l-hitāb:**

Tarih 4

Mısra: 30

*Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bir tabir; sözlü ve
yazılı ifadelerde başlangıç cümlesini asıl kısımdan
ayıran tabir anlamında belāgat terimi.*

Sadrı şeref zâtı 'ulā mānendi İbn-i Berhiyā
Nazmı mehāmda dā'imā takrîridür faslu'l-hitāb

fâyık:

1. **fâyık:**

Gazel 76

Mısra: 6

Daha üstün, seçkin, tercih edilecek üstünlükte.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyıķ

fâzıl ol:

1. fâzıl ol:-ur

Gazel 31

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İlim ve irfan sahibi olmak.

İktibâs it hat-ı ruhsâr mesâ'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'âlim olur fâzıl olur

fazl u hüner:

1. fazl u hüner:-de

Tarih 4

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

*Fazilet ve hüner || fazilet ve hünerde eşi benzeri
olmayan vezir.*

Fazl u hünerde bî-nazîr dâniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'âlim ü hem de vezîr dâd-ı Hudâ bî-iktisâb

fedâ it:

1. fedâ it:

Gazel 86

Mısra: 3

Kelime Tipi: -Deyim

*Bir arzu uğruna bir değerden vazgeçmek II. Âşığın
sevgili için ömrünü feda etmesi.*

Gerd-i akdâmın için ya cân fedâ itsem n'ola
Hâk-i râhın çeşm ü câna tütüyâdur yâ Resûl

fedâya gitdi:

1. fedâya gitdi:

Gazel 95

Mısra: 10

Kelime Tipi: -Deyim

Feda olmak || sevgiliye feda etmek.

'İşve-i yârdur heme Hurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol şehe gitdi fedâya n'eyleyim

felah:

1. felah:

Gazel 23

Mısra: 10

Kurtuluş, selâmet, onma; mutluluk, kutluluk.

Câdû-yı çeşmi Hurrem cihân içre yârimiñ
'Uşşâk-ı müstemende 'aceb vire mi felah

felâtûn-ı zamân:

1. felâtûn-ı zamân:

Tarih 2

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Döneminin Platon'u, ünlü filozofu.

Hikmet-enfâs nuţķ-ı pâkinden olur dem-beste dil
Ger Felâtûn-ı zamân olsa eger hikmet-fezâ

felek:

1. felek:

Gazel 35

Mısra: 10

Devamlı şikayet edilen kader, baht, talih.

Şakın ki şanma geçer böyle rûz-i hasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

2. felek:

Tahmis 4

Mısra: 21

Devamlı şikayet edilen kader, baht, talih.

Almam eger eylerse felek gencini ikrâz
İtdi benim ikdâmımı dildârdan ifrâz

3. felek:

Tahmis 1

Mısra: 24

Âlem, dünya, cihan. II Herkes.

Bu Hurremiñ de heme varı oldu tâlânın
Felek girerse kef-i Nâ'iliye dâmânın

4. felek:

Tarih 2

Mısra: 67

Âlem, dünya, cihan. II Herkes.

Bulamaz emşâlini geşt ü güzâr itse felek
Ger taħarrî eylese abdâl olup şubh u mesâ

felek-i lu'b-bâz:

1. felek-i lu'b-bâz:-iñ

Tahmis 3

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Oyuncu felek.

Vuşlat-ı yâr ise şevķ ile eger âgâzın
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu'b-bâzın

felekler dâ'ir ol:

1. felekler dâ'ir ol:-duķca

Tarih 2

Mısra: 39

Kelime Tipi: -

Feleklerin dönmesi.

Dâ'ir olduķca felekler sābit olduķca nücûm
Neyyir-i a'zam gibi olsun vücûdı pür-zîyâ

felsefe:

1. felsefe:

Gazel 19

Mısra: 6

Akla, akıl yürütmeye dayanılarak kavramlar düzeyinde ifade edilen, her aşamasında eleştiriye açık gerçek arayışı; her türlü kabulden ve peşin hükümden, uzak hür bir şekilde konuları inceleyen akli bilgi disiplini, hikmet.

Hâlet-i 'aşkî kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı değil 'âlim-i pür-râz ile bahs

fenâ:

1. fenâ:

Müfret 7

Mısra: 2

Fani, geçici olan. II Dünya.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

fend:

1. fend:

Tahmis 2

Mısra: 12

Hile, hilekarlık || hileyle aşğın gönlünü saçına asan sevgili bağlamında kullanılmıştır.

Mukâbil kimdürür bilsem 'aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile 'aql u dilimi tār-ı gīsūya

fer:

1. fer:

Tarih 2

Mısra: 78

Işık, aydınlık. || ışık olup yol gösteren dua

Qo qurı tasdî'i âgâz-ı du'a-yı devlet it
Ferqadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'a

ferâgat ol:

1. ferâgat ol:-ur

Gazel 35

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Vazgeçme, el çekme || badeden vazgeçmek.

Lebiñ deminde begim bâdeden ferâgat olur
Mezâk-ı ehl-i dile nûş-i cām nakmet olur

ferah:

1. ferah:

Gazel 28

Mısra: 7

Gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

Çeşm-i mestânında ey âhû ferah var 'aşıkâ
Kim didi cānâ 'aceb nezzâre-i 'abher lezîz

ferah gel:

1. ferah gel:-ür

Gazel 23

Mısra: 1

Kelime Tipi: -Deyim

Ferahlık gelmek II huzur gelmek.

Sâkî lebiñ şarâbı gelince gelür ferah
Rindân-ı bâde-nûşa yüzün gösterür kadeh

ferah vir:

1. ferah vir:-ür

Gazel 23

Mısra: 8

Kelime Tipi: -Deyim

Rahatlık ve huzur vermek.

Tab'ım hayâl-i büsesin eyler iken recâ
Şimdi nevâ-yı kalbe dem-â-dem virür ferah

ferah-bahş:

1. ferah-bahş:

Gazel 98

Mısra: 8

Ferahlık veren, iç açıcı.

Açılıp dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn
Nev-bahâr oldu ferah-bahş şadâlar dem dem

ferah-nâk eyle:

1. ferah-nâk eyle:-diñ

Gazel 82

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevindirmek || aşıkları mutlu etmek.

Bezm-i 'uşşâkı ferah-nâk eylediñ ihsân ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrâm eylediñ

ferah-vâb:

1. ferah-yâb:

Gazel 28

Mısra: 9

Sevinmek || şairin sevinci.

Cām-ı vaşlıñdan ferah-yâb olsa Hürrem tañ değil
Ey tabîbim hastegâna şerbet-i sükker lezîz

ferâ'iz:

1. ferâ'iz:

Mesnevi 1

Mısra: 35

Allah'ın farz kıldığı ibadetler, yapılması mecburi olan din emirleri.

Nazma çekdim bu ferâ'iz dürrini
Buldu bu hüsn-i edâda intizâm

ferd:

1. ferd:

Gazel 40

Mısra: 8

*Eşi olmayan, tek II Zâtında ve sıfatlarında eşi,
benzeri olmayan Allah.*

Medh-i hüsn-i dil-rübâyı 'aşık-ı şūrîdeye
Ey dirîg kim 'âlem-i fânîde ol ferd söyledür

ferdâ:

1. ferdâya:-ya

Gazel 31

Mısra: 5

Yarın, gelecek zaman.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdâya
Baña ol bir gün uzar tâ ki tamâm bir yıl olur

ferhâd:

1. ferhâd:

Tahmis 2

Mısra: 19

*"Ferhat"; Ferhat ile Şirin hikayesinin erkek
kahramanıdır || aşık.*

Ço çalsun tîşe-i 'aşkı başına âh idüp Ferhâd
Ne müşkil hâl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

ferkadânın fark:

1. ferkadânın fark:-ı, -n, -a

Tarih 2

Mısra: 78

Kelime Tipi: -

*Ferkadan yıldızının en tepesi || Dübb-i asgar
(Küçükayı) denilen yıldız kümesinin en parlak yıldızları
olan "Dübb" ve "Merak"ın müşterek adı.*

Ço kır tasdî'i âgâz-ı du'â-yı devlet it
Ferkadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'â

fermân-ber:

1. fermân-ber:

Tarih 4

Mısra: 9

Aldığı emri yerine getiren.

Taht-ı hilâfetle be-nâm fermân-ber olmuş hep enâm
Düşmândan eyler intikâm bâ-'avn-i Hak bî-irtiyâb

fermân-dih:

1. fermân-dih:

Tarih 3

Mısra: 8

Hükmü geçen, baş eğdiren.

Şems-i iclâl ziyâ-bahş olıcağ âfâka
Oldı fermân-dih hep ehl-i ma'ârif 'ârif

feryâd:

1. feryâdımı:-ım, -ı

Gazel 16

Mısra: 2

Feryat, inilti, inleme, inleyiş II aşığın feryadı.

Hâlîme rahm eylemez ol şüh-ı mûm-ı kâ'inât
Güş idüp feryâdımı âh itdi büm-ı kâ'inât

2. feryâdım:-ım, -a

Gazel 64

Mısra: 7

Feryat, inilti, inleme, inleyiş II aşığın feryadı.

Sebeb feryâdım ruhsârîñ oldı
Mu'anber zülfün olmuş boyuña eş

3. feryâdı:-ı

Gazel 66

Mısra: 1

Feryat, inilti, inleme, inleyiş II aşığın feryadı.

Hezârîñ bir kuru feryâdı kalmış
Bu gülzâr-ı çemende adı kalmış

4. feryâd:

Tarih 2

Mısra: 6

Feryat, inilti, inleme, inleyiş II aşığın feryadı.

Olmadı âsâr-ı cevri zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryâd u nevâ

feryâd it:

1. feryâd it:-me, -de

Tahmis 2

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Yüksek sesle haykırmak; şikayet etmek.

Anıñ şevkiyle oldum ben dañı 'âlemlere berbâd
Zamânıñ bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

feryâd u zâr:

1. feryâd u zâr:-ı

Murabba 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Feryad ve inleme || vahşi hayvanların ve kuşların
kuraklıktan feryat etmesi bağlamında kullanılmıştır.*

Vuhûş u tayr eder feryâd u zârı
Nüzûl-i rahmetinle eyle şadân

feryâd-res ol:

1. feryâd-res ol:

Gazel 63

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Feryat edenin imdadına yetişmek, yardım etmek ||
sevgilinin aşığa yardım etmesi.*

Ey perî-peyker giriftâr-ı gam-ı hicrânîñüm
Başın için lutf kıl 'uşşâka ol feryâd-res

ferzâne:

1. ferzānesi:-si

Murabba 2

Mısra: 3

Seçkin, benzerlerinden, emsâinden farklı, mümtaz.

Bu haqîkat künciniñ ferzānesi oldum velî

Künc nedür kim bilmezem ben mahrem-i esrâr nedür

ferzend-i ‘ālî-kadr ü zü’l-‘irfân:

1. ferzend-i ‘ālî-kadr ü zü’l-‘irfân:

Tarih 2

Mısra: 41

Kelime Tipi: -

İlim, irfan sahibi değeri, kıymeti yüce evlat.

Siyyemâ ferzend-i ‘ālî-kadr ü zü’l-‘irfân kim

Mazhar-ı ism-i fütûh birle odur kişver-güşâ

feşâne it:

1. feşâne it:

Murabba 2

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Saçmak || gözyaşlarını saçmak.

Bir ‘aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşîn

Ṭayanup bu hālîmi itdim feşâne gözyaşın

feth-bâb-ı yâb id:

1. feth-bâb-ı yâb id:-er, -üz

Gazel 57

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Kapıyı açık etmek. || sevgiliye kavuşmak için kapıyı açık etmek.

Olursa feyz-i Hudâ rehber-i tarîk Hürrem

Vişâl mes’elesin feth-bâb-ı yâb iderüz

fettân:

1. fettân:

Gazel 49

Mısra: 5

Fitne çıkaran, gönül çelen. II sevgili.

O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler

Rakîb-i bed-liķānîñ bu işi tedbîrdür dirler

2. fettân:

Gazel 68

Mısra: 8

Fitne çıkaran, gönül çelen. II sevgili.

Bir nigâh-ı âşinâyile beni itdi harâb

Vireyim her dem o fettân dîdeden dîvâna ‘arz

fevt eyle:

1. fevt eyle:-y, -e

Gazel 9

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Elden kaçırmak, kaybetmek. || sevgilinin öpücüğünü kaçırmak.

Fevt eyleye mi būs-i leb-i la’liñi seniñ

Çün mes’ele-i ‘aşkda virildi cevâz baña

feyz:

1. feyzi:-i

Gazel 115

Mısra: 5

Bolluk, bereketlilik || aşk yolunun çilelerle dolu olması.

Çiledür bildi rāh-ı ‘aşk feyzi

Eyledi hârda qarâr gonca

feyz-i hudâ:

1. feyz-i hudâ:

Gazel 57

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Allah'ın lütfu, ihsanı.

Olursa feyz-i Hudâ rehber-i tarîk Hürrem

Vişâl mes’elesin feth-bâb-ı yâb iderüz

feyz-i hudâ-bahs:

1. feyz-i hudâ-bahs:

Gazel 130

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Allah'ın ihsanı, lütuf bağışlaması.

Meclis-i şâh u gedâ olsa da durmaz Hürrem

Gösterür feyz-i Hudâ-bahşını dârâyesini

fezâ-vı gam:

1. fezâ-yı gam:-da

Gazel 102

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Üzüntünün ucu bucağı olmayan boşluğu.

Sa’y u küşîşle vişâl-i yâre olmaz dest-res

Dil fezâ-yı gamda pergâr oldığıyçün n’eylesün

figân dâd-ı âh:

1. figân dâd-ı âh:-ı, -m, -ız

Gazel 57

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ahın feryat ve figanı || aşık konumunda olan bülbülün feryadı.

O bülbülüz ki figân dâd-ı âhımız götürüp

O nev-şüküfte gülün rûyına niķâb iderüz

figân id:

1. figân id:

Gazel 4

Mısra: 8

Kelime Tipi: -Deyim

Feryat etmek, bağırarak. || aşğın feryadı

Gülzâr-ı hüsn-i yâre idersem de Hurremâ
İdem hezâra karşı figân söylerim saña

figân it:

1. figân it:

Gazel 91

Mısra: 3

Kelime Tipi: -Deyim

Acı ile bağırıp çağırarak, inlemek. || aşğın feryadı.

Şubha dek gülşen-i kuyuñda figân itse 'abeş
Güle güş itdüremez bülbül-i zârı n'ideyim

figân u âh:

1. figân u âh:-l, -ñ, -l

Gazel 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: -Deyim

Feryat ve inleme. || aşğın feryadı.

Ey dil-i hâste figân u âhıñı itme dırâz
Yokladım çıkmaz devâ ol hoşka-i femden saña

figende ol:

1. figende ol:-du, -m

Gazel 118

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Tutkun, aşık olmak || aşğın sevgiliye bağlanması, tutkuyula aşık olması.

Gördüm çü Hurrem ol hûb-cemâli
Ben de o hüsne oldum figende

fikr:

1. fikriñ:-iñ

Gazel 82

Mısra: 3

Düşünce, hayal || sevgilini hayali.

Gerden-i simîn ü hâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kâm 'aceb sevdâ-yı pür-hâm eylediñ

2. fikrim:-i, -m

Gazel 103

Mısra: 1

*Fikir, düşünce, hayal || aşğın hayalinde
düşündüğü sevgilinin yanağı.*

Tâb-ı rüy-ı yârdur kalbimde fikrim her zamân
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

fikr eyle:

1. fikr eyle:-(y)üp

Gazel 34

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

*Düşünmek, tefekkür etmek || aklına getirmek,
hayalini kurmak.*

Hep baña itdükleriñi ol zamân fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-gîre sen benden beter

fikr id:

1. fikr id:-en, -ler

Tarih 2

Mısra: 74

Kelime Tipi: -

Düşünmek, tefekkür etmek.

Güş idenler mâye-i cüdîñ olurlar mâye-dâr
Fikr idenler kaçre-i ihsânını olmaz gedâ

fikret-i dūr (u) dırâz:

1. fikret-i dūr (u) dırâz:

Gazel 9

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Uzun uzadıya düşünmek || sevgiliyi düşünmek.

Sevdâ-yı zülf-i pîç (ü) sevâdın hevâsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dırâz baña

fikr-i şâ'ib:

1. fikr-i şâ'ib:

Gazel 13

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Hatasız fikirler.

Dağı vaşında Hurrem diğkat eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şâ'ib

fikr-i sâkub:

1. fikr-i sâkub:

Tarih 3

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Etkili fikir, akıllı (kimse).

Bezm-i şürâsına şürîdedür ehl-i hîred
Rüşd ü 'irfânına hayrân-ter fikr-i sâkub

fi'l-mesel:

1. fi'l-mesel:

Gazel 40

Mısra: 5

Mesela, söz gelişi, örneğin.

Fi'l-mesel berdü'l-'acûze hicriñ ile ol rakîb
'Âleme evvel-bahâr kendisini berd söyledür

fırâk-ı yâr:

1. fırâk-ı yâr:

Gazel 30

Mısra: 7

Kelime Tipi: -
Sevgiliden ayrı olma.

Firāk-ı yār ile pür-hün olupdur kalb-i ahker-süz
Hacâletle müselleme çehre-i me'yūs gül-gündür

firākın çek:

1. firākın çek:--ide

Gazel 20

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Ayrılık çekmek || aşğın sevgiliden ayrı kalması
bağlamında kullanılmıştır.*

‘Andelīb-i dil firākın çekmede
Ey gül-i ruhsār ez-hār el-ğrīās

firāvān:

1. firāvān:

Murabba 1

Mısra: 2

*Çok, aşırı, bol.|| Hz. peygambere çokça salavat
getirmek.*

Hudāvendā sana hamd ola her ān
Resūlüne salāt olsun firāvān

firāvān et:

1. firāvān et:-se

Gazel 55

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Arttırmak, çoğaltmak.|| rahmetini arttırmak.

Nihāl-i huşk-i kāmım sebzedār olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firāvān etse ger ger ger

firāvān it:

1. firāvān it:-me, -m

Gazel 31

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Arttırmak, çoğaltmak || aşğın gözyaşlarını sel
haline getirmesi.*

Kūçe-i kūyuña vardıkda firāvān itmey
Seyl-i eşkimi ki men dāmen-i pākiñ gil olur

firifte:

1. firifte:

Gazel 43

Mısra: 7

Aldatılmış, kandırılmış || âşık, tutkun.

Olma firifte dehr-i denīniñ revācına
Açmış önünde hīleye dükkān alur şatar

firkat:

1. firkate:-e

Gazel 3

Mısra: 6

*Ayrılık, ayrılış, firak, hicran II sevgiliden ayrı
düşme.*

Ben gibi sen de belā zencirine pā-bend olup
Düş olursın firkate mähim dimez miydım saña

2. firkatde:-de

Gazel 30

Mısra: 4

*Ayrılık, ayrılış, firak, hicran II sevgiliden ayrı
düşme.*

Leb-i dildāre melbūsāt-ı reng-āmīze daħl eyler
‘Aceb firkatde şeyhiñ cāme-i sālūs gül-gündür

3. firkatle:-le

Müseddes 1

Mısra: 25

*Ayrılık, ayrılış, firak, hicran II sevgiliden ayrı
düşme.*

Hurremā her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gāhi cevri ile gehī rağbet-i vuşlatla geçer

4. firkatle:-le

Nazm 1

Mısra: 2

*Ayrılık, ayrılış, firak, hicran II sevgiliden ayrı
düşme.*

Rüz u şebim endüh ile āh eyleme yā Rab
Süz-ı dili firkatle siyāh eyleme yā Rab

firkat-i cānān:

1. firkat-i cānān:

Gazel 51

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgiliden ayrı olma hali.

Niçe bir haste gönül künc-i belālarda kıla
Niçe bir firkat-i cānān ile gavgā niçe bir

firkat-i dildār:

1. firkat-i dildār:-dan

Tahmis 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sevgilinin ayrılığı.

Milket-i hüsninde ‘ākil bendeler meczüb-ı dost
Firkat-i dildārdan oldukça cismim bī-mecāl

firkat-i vār-i gül-‘izār:

1. firkat-i vār-i gül-‘izār:-ım, -la

Gazel 119

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Gül yanaklı yarımın, sevgilimin ayrılığı.

Firkat-i vār-i gül-‘izārımla
‘Andelībān edāsı rāğimde

fırkat-zede-i 'aşk-ı dil-ārā:

1. fırkat-zede-i 'aşk-ı dil-ārā:

Gazel 116

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin aşkından ayrılığa uğramış || aşık.

Şöyle fırkat-zede-i 'aşk-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine

fırsat:

1. fırsat:

Gazel 42

Mısra: 10

*Bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden
kaçırılmayacak durum ve zaman, vesile.*

Gül mül zamānı Hürrem ol 'ayş eyle yār ile
Fırsat geçürme meclis-i zibā yerindedür

fısdık:

1. fısdık:-a

Gazel 34

Mısra: 6

Fıstık || meyhanede meze olarak kullanılmıştır.

'İşret-āmiz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fısdık incîre sen benden beter

fitil ol:

1. fitil ol:-ur

Gazel 36

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Mumun yanmasını sağlayan cisim.|| aşığa
benzetilmiştir.*

Şem'-i derün yakmağa ruhsâr-ı yârdan
Müjgân-ı târ-dîde-i Hürrem fitil olur

fitne-cü:

1. fitne-cü:

Gazel 43

Mısra: 6

Karışıklık, fitne çıkaran || sevgili.

Qurb-ı nigâh-ı nâza qarîn olma luţf kıl
Ol fitne-cü hezâr gulâmân alur şatar

fitne-engîz:

1. fitne-engîzi:

Müseddes 1

Mısra: 1

*Fitne çıkaran, kargaşa meydana getiren, ortalığı
karıştıran || sevgili.*

Görüñ ol fitne-engîzi ki cevlan eyler
'Akl u dil mülkini yağmāya hezâr kan eyler

fitne-i engîz:

1. fitne-i engîz:

Gazel 85

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Fitne çıkarıp karıştıran.|| sevgili.

Kaşd-ı cān gamze-i ser-tîz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engîz ne alup ne virecek

fülful:

1. fülful:

Gazel 50

Mısra: 4

*Hint coğrafyasından mahsul edilen bir tür baharat,
karabiber II sevgilinin yüzündeki ben.*

Seniñ hâl-i siyâhıñı gören 'uşşâk ol demde
Didiler habbetü's-sevdâ' veyâhüd fülful olmuşdur

fülk-i dil-i zâr:

1. fülk-i dil-i zâr:

Müseddes 1

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

*İnleyen gönül gemisi. II Âşığın feryat edip inleyen
gönü.*

Bu dil-i pür-hevesim hatt-ı cemâlin hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fülk-i dil-i zâr puçeler

füşahâ:

1. füşahâ:

Tarih 1

Mısra: 36

*Fasih olanlar, güzel, açık ve düzgün söz
söyleyenler.*

O muţarraf o müsecca' o muraşşa' eş'âr
Tab'-ı pâkîze iken ya ne disünler füşahâ

füsün eyle:

1. füsün eyle:-di

Gazel 14

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Büyülemek, büyü yapmak//kuvvetle etki altına
almak.*

Beni hayretde kodı ele alınca âhîr
Ne füsün eyledi bilmem baña evreng-i şarâb

füyüz-i rahmet:

1. füyüz-i rahmet:-i, -n

Gazel 55

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Rahmetin feyizleri, bereketi || Allah'ın rahmeti.

Nihāl-i huşk-i kāmım sebzedār olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firāvān etse ger ger ger

fuṣalā:

1. fuṣalā:

Gazel 120

Mısra: 4

*Fâzıllar, ahlâk, ilim ve meziyetçe üstün, fazîletli
kimseleler.*

Ham-ı gîsûnı mu 'aqqad göricek hıkmete bak
Şimdi bu mes'eleniñ ḥalline düşmüş fuṣalā

fuṣūlî:

1. fuṣūlî:

Tahmis 4

Mısra: 19

Boş, gereksiz.

Keşf eylemeziz rāzımızı gerçi fuṣūlî
Hem-şoḥbet ola 'ārifē nā-dān ne belādūr

füzün id:

1. füzün id:-e

Tahmis 3

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

*Artırmak, çoğaltmak, uzun etmek || ömrünü
uzatmak.*

İde 'ömrini füzün 'İst-i Meryemcesine

ḡadāt ü 'aşî:

1. ḡadāt ü 'aşî:

Gazel 122

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gece ve gündüz || sürekli.

Olsun evlādına āline dūrūd ile selām
Ḥurremiñ virdi budur külli ḡadāt ü 'aşî

gāh:

1. gāh:

Müseddes 1

Mısra: 9

"Gāh ... gāh ..." bazen, ara sıra anlamında bağlaç.

Gāh vuşlat güneşin ḥāver-i ferdāya şalar
Aḡladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

gāh gāh:

1. gāh gāh:

Gazel 77

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bazan.....bazan, kimi.....kimi, kâh.....kâh.

Her zamān bûy-i ḥayālîñle kanā'at olmaz
Gāh gāh ey güzelim bûs ü kenār olmayıcak

2. gāh gāh:

Gazel 56

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Vakit vakit, ara sıra, zaman zaman. Cümlelerde
"bazen öyle, bazen böyle" anlamını sağlamak için
kullanılmıştır.*

Müsellemdür nizām-ı ālem olmaz ittihād üzre
Anınçün sâz-ı mutrib gāh ber-cā gāh bozulmuşdur

3. gāh gāh:

Gazel 107

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

"Gāh ... gāh ..." bağlacı. Bazan, ara sıra.

Gāh düşer dām-ı belāya gāh şām-ı fırkate
Kimse yâ Rabbî esîr-i zülf ü perçem olmasun

gāhi:

1. gāhi:

Müseddes 1

Mısra: 10

"Gāh ... gāh ..." bağlacı, bazen, ara sıra.

Gāh vuşlat güneşin ḥāver-i ferdāya şalar
Aḡladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

2. gāhi:

Müseddes 1

Mısra: 26

"Gāh ... gāh ..." bağlacı, bazen, ara sıra.

Ḥurremā her günümüz şanma ki fırkatle geçer
Gāhi cevır ile gehî raḡbet-i vuşlatla geçer

gāhi gehî:

1. gāhi gehî:

Müseddes 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

"Bazen, ara sıra, gah...gah..." anlamında bağlaç.

Çeşm-i ḥün-rîzi o şūḥuñ beni sevdāya şalar
Mest ider gāhi gehî 'aşk ile ḡavḡāya şalar

ḡā'ib ol:

1. ḡā'ib ol:-dı

Tarih 3

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

*Kaybolmak, yok olmak. || heves ve arzulara kapılan
kişilerin yok olması bağlamında kullanılmıştır.*

Manşıb-ı Anḡara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevā oldu cihāndan ḡā'ib

ḡālib:

1. **gālibdür:-dür**

Gazel 55

Mısra: 12

Üstün, baskın, güçlü.

Kalem destinde güyā tīg-ı âteş-tāb-ı irfāndur
Belī gālibdür a'dā eylesin mihnetle har har har

2. **gālib:**

Tarih 3

Mısra: 34

Çankırı veziri Mehmed Said Galip Paşa.

Çıkarup bāb-ı 'adedden didi mu'cem tārīh
Necm-i iḳbālī sa'īd olsun 'adūya Gālib 1232

3. **gālib:**

Tarih 4

Mısra: 17

Çankırı veziri Mehmed Said Galip Paşa.

Gālib vezīr-i pūr-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbīrine hayrān ümem zāt-ı kerīmi müstetāb

4. **gālib:**

Tarih 4

Mısra: 38

Çankırı veziri Mehmed Said Galip Paşa.

Üçler gelüp cevher-feşān tārīh dedi Hurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālib vezīr-i kām-yāb 1239

gālibā:

1. **gālibā:**

Tarih 1

Mısra: 12

Galiba; görünüşe bakılırsa, öyle görünüyor ki.

Vādī-i nazmda çok geşt ü güzār eylersin
Gālibā gūşīna bir nev-ḥaber olmuş ilḳā

gālib-i maṭlūb-ı dost:

1. **gālib-i maṭlūb-ı dost:**

Tahmis 5

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Dost isteyen galip, üstün.

Sen de kânūn üzre git tā olasın maṣḥūb-ı dost
Ṭālib-i maḡlūb-i 'ālem gālib-i maṭlūb-ı dost

ḡam:

1. **ḡamıñla:-ıñla**

Gazel 32

Mısra: 9

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Ḡamıñla teşne künc-i ḡamda ḥayret-yāb olup
Ḥurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürḡāb-veş ditrer

2. **ḡam:**

Gazel 40

Mısra: 9

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Ḡam degildür Ḥurremā eḡḡān idersin yār için
'Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

3. **ḡamdan:-dan**

Gazel 90

Mısra: 9

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Ḥurremā ḡamdan rehā bulmak dilerseñ rüz u şeb
Bir melek sīmā ile her demde 'ayş u nūş kııl

4. **ḡamı:-ı**

Gazel 91

Mısra: 7

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Hāşılı 'āşık-ı zārīñ ḡamı maḥbūb olmuş
Bundan a'lā daḥi ser-māyeli kārı n'ideyim

5. **ḡamdan:-dan**

Gazel 104

Mısra: 5

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Kalbine 'āşıklarīñ ḡamdan küdürer mi gelür
Ḳarşusunda sen melek āyīne-i endām iken

6. **ḡam:**

Gazel 105

Mısra: 6

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yūri
Ḡam şavulsun ḳalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

7. **ḡam:**

Gazel 127

Mısra: 2

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedāmetle 'aceb saña da ḡam gelmez mi

8. **ḡam:**

Murabba 2

Mısra: 10

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

'Aşka ser komuş dilā bizler biraz dīvāneyüz
Mest olup cām-ı muḥabbetden ne ḡam mestāneyüz

9. **ḡam:**

Tahmis 2

Mısra: 3

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektiği acı, keder.*

Cihānda sen var iken ğam değil hüsni hasensizlik
Ġamıñ Ya'kübıyım olmaz baña Beytü'l-Ġazensizlik

10. **ġamıñ:-ı, -n**

Tahmis 2

Mısra: 4

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektığı acı, keder.*

Cihānda sen var iken ğam değil hüsni hasensizlik
Ġamıñ Ya'kübıyım olmaz baña Beytü'l-Ġazensizlik

11. **ġamdan:-dan**

Tarih 2

Mısra: 80

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektığı acı, keder.*

Olmasun âşâr-ı ğam-girdâr ile tab'ı terah
Dâ'imâ bulsun secencel-veş dili ğamdan rehâ

12. **gamdan:-dan**

Tarih 4

Mısra: 23

*Acı, dert, keder, üzüntü. II Âşığın sevgiliden dolayı
çektığı acı, keder.*

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

ġam baş:

1. **ġam baş:-ıl, -ur**

Gazel 83

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sıkıntı basmak.

Basıcağ meclis-i rindāna kadem ğam başılır
Sâkiyâ râh-ı sürür cümle ayağında seniñ

ġam beyābān:

1. **ġam beyābān:-ı, -n, -da**

Gazel 84

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gam, keder çölü. II Aşkın gamı, kederi.

Hurremüz ammâ ki vaşl-ı yârdan âzâdeyüz
Ġam beyābānında bir günâ 'ayânuz şimdilik

ġam cevşi:

1. **ġam cevşi:-niñ**

Gazel 61

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Gam.sıkıntı ordusu. || sıkıntıyı orduya teşbih ederek
çok fazla olduğu bağlamı verilmiştir.*

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir cām ile ġam cevşiniñ üstünde belâyuz

ġam mülk:

1. **ġam mülk:-i, -n, -i**

Gazel 92

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Keder ülkesi II Âşığın gönlü.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cānān
Kuvvet-i cām ile ġam mülkini tālān idelüm

ġam-hvār:

1. **ġam-hvāre:-e**

Gazel 24

Mısra: 4

Dert ortağı. || sevgili.

İrişüp gâyetine derd-i firākıñ elemi
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı ġam-hvāre o şüh

ġam-ı yār:

1. **ġam-ı yār:**

Gazel 44

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Sevgilinin gamı, derdi.

Yine oldı ġam-ı yār ile eflāk-i gönül mağmūm
Açılmağa ruḥ-ı dildār gibi bir âfitāb ister

ġam-kerde ol

1. **ġam-kerde ol:-an**

Gazel 6

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gamda, sıkıntıda olmak || aşkın gönlü.

Açdı ġam-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir tarz ile ĩrād-ı gezend itdi şabā

ġam-nāk:

1. **ġam-nāk:**

Gazel 105

Mısra: 1

Gamlı, kederli, hüznü. || aşkın gönlü.

Perde-i zülfüñ götür dil böyle ġam-nāk olmasun
Goncalar ḥandān gül-i sad-berg de çāk olmasun

ġamze:

1. **ġamzeşiyle:-si, -y, -le**

Gazel 24

Mısra: 6

*Göz süzerek göz ucu ile bakma, göz kuyruğunda
görülen gönül çekici hareket. II sevgilinin yan bakışı.*

Haste-nāk oldı gönül ḥānḥah-ı hicrānda
Ġamzeşiyle açalı sīneye şad yāre o şüh

2. **ġamzeler:-ler**

Gazel 49

Mısra: 5

Göz süzerek göz ucu ile bakma, göz kuyruğunda
görülen gönül çekici hareket. II sevgilinin yan bakışı.

O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbīrdür dirler

gamze-i cāzū:

1. gamze-i cāzū:-(y)a

Gazel 75

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Büyülü, sıhirlı yan bakış. || sevgilinin bakışları.

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya luţf kııl
İtdürme böyle sen de kıtālî taraf taraf

gamze-i cellād:

1. gamze-i cellād:-ı, -ñ, -iñ

Gazel 33

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sevgilinin acımasız, ölümcül bakışları.

Mübtelā-yı la'l-i hāndānıñ olur her mīrler
Gamze-i cellādıñın zahmında yok ta'mīrler

gamze-i gammāz:

1. gamze-i gammāz:-ı, -ñ

Gazel 8

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Fitneci yan bakış. || sevgilinin bakışları.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Gamze-i gammāzıñ ırgürdi yine gārāt bana

2. gamze-i gammāz:

Gazel 19

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Fitneci yan bakış. || sevgilinin bakışları.

Çek cefāsın şakınup bahşce girişme Hürrem
İtmez 'ākıl kışı ol gamze-i gammāz ile bahş

gamze-i hūbān:

1. gamze-i hūbān:

Gazel 102

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güzellerin göz ucu ile süzerek yan bakışı.

Kısmet-i rüz-i ezeldür 'āşıkā cevır ü cefā
Gamze-i hūbān dil-āzār oldığıyçün n'eylesün

gamze-i hūn-rīz:

1. gamze-i hūn-rīz:-ni

Müseddes 1

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Kan dökücü yan bakış. || sevgilinin bakışı.

Çeşm-i kıttālını seyr ideli āfetle geçür
Görelı gamze-i hūn-rīzını hayretle geçür

gamze-i ser-tīz:

1. gamze-i ser-tīz:

Gazel 85

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Keskin bakış || Sevgilinin bakışının aşık üzerindeki
tesirini ifade maksadıyla kullanılmıştır.*

Kaşd-ı cān gamze-i ser-tīz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engīz ne alup ne virecek

gamzeñ ok:

1. gamzeñ ok:-ı

Gazel 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin süzgün yan bakışının oku.

Pek kaşd eyledi bize gamzeñ okı ey perī
Geçdi baña da zahm-ı sinān söylerim saña

gārāt:

1. gārāt:

Gazel 8

Mısra: 4

Yağmalar, çapulculuklar.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Gamze-i gammāzıñ ırgürdi yine gārāt bana

gārāt-ı hār:

1. gārāt-ı hār:

Gazel 12

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Dikene yağma etmek || sevgilinin yanağını yağma
eden diken.*

Güldür o güli gülşen-i ikbālde her ān
Tāb-ı ruķını gārāt-ı hār eyleme yā Rab

garīb:

1. garīb:-e

Gazel 36

Mısra: 6

Düşkün, zavallı, bıçare || Aşık.

Şāhım zekāt-ı hüsnüñi eyler iseñ edā
Şimdi bu ben garīb o luţf-i cezl olur

garībān:

1. garībān:

Gazel 42

Mısra: 7

Garipler, zavallı, bıçare kimseler.

Oldı yolında niçe garībān şehīd-i 'aşk
Şemşīr-i hūn-feşānı dirīgā yerindedür

ğavğâ:

1. ğavğâ:

Gazel 51

Mısra: 4

Döğüşme, gürlütü, mücadele.

Niçe bir haste gönül künc-i belâlarda kıla
Niçe bir fırkat-ı cânân ile ğavğâ niçe bir

2. ğavğâ:

Murabba 2

Mısra: 8

Döğüşme, gürlütü, mücadele.

Câme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dirsın ki bu ğavğâ nedir

3. ğavğâya:-y, -a

Müseddes 1

Mısra: 8

Döğüşme, gürlütü, mücadele.

Çeşm-i hûn-rîzi o şühûñ beni sevdâya şalar
Mest ider gâhi gehî 'aşk ile ğavğâya şalar

ğâvet:

1. ğâyetine:-i, -n, -e

Gazel 24

Mısra: 3

Son, bitme, tükenme.

İrişüp ğâyetine derd-i firâkıñ eleme
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı ğam-ıvâre o şüh

2. ğâyetile:-ile

Gazel 31

Mısra: 8

Tam anlamıyla. Çok pek çok, nihayet.

Kim ki leylî saçınıñ 'ukdesine mecnûn-veş
Dağılursa o kişi ğâyetile 'âkil olur

ğayğu ol:

1. ğayğu ol:

Gazel 110

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kaygı, endişe olmak || aşkın aşığa kaygı, endişe olması.

Baňa 'aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bü ğayğu
Şâm-ı fırkatde dile vaşlıñ olupdur ârzü

2. ğayğu ol:-alı

Gazel 110

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kaygı, endişe olmak || aşkın aşığa kaygı, endişe olması.

Baňa 'aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bü ğayğu
Şâm-ı fırkatde dile vaşlıñ olupdur ârzü

ğayr:

1. ğayr:-e

Gazel 76

Mısra: 6

Başkası. II Rakip.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim ğayre fâyık

ğayri:

1. ğayri:

Gazel 73

Mısra: 5

Artık, bundan sonra.

Ğayrı âzâd idesin bend-i belâdan kuluñı
Tab'-ı pâkiñde cibillîdür efendim inşâf

2. ğayrilerle:-ler, -le

Gazel 20

Mısra: 3

Başkası. II Rakip.

Ğayrilerle rûzgârı hoş geçer
'Âşık-ı zâr olsa âzâr el-ğıyâş

3. ğayriler:-ler

Gazel 58

Mısra: 3

Başkası. II Rakip.

Ne ihsânlar ider ğayriler olsa dâhil-i meclis
Terahhüm eylemez 'uşşâkına pâ-bestesin bilmez

ğayrı der:

1. ğayrı der:-den

Gazel 21

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Başka kapı. || sevgilinin kapısından başka kapı.

Yüzün sür âsitân-ı yâre maşşûduñ olur hâşıl
O bâba 'arz-ı hâcât eyle Hurrem ğayrı derden geç

ğayrı kapu:

1. ğayrı kapu:

Gazel 110

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Başka kapı || Allah'dan başka kapı.

Dergeh-i Hâzret-i Bârîde niyâz eyle müdâm
Hâtıra gelse de meyl itme şakın ğayrı kapu

ğayriler-veş:

1. ğayriler-veş:

Gazel 72

Mısra: 6

Başkaları gibi.

Gel kerem-kârım efendim beni mahzûn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekârimle çerâğ

gazâb:

1. **ğazabla:-la**

Gazel 64

Mısra: 4

*Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke,
kızgınlık, hisim.*

Nice şabr eylesün 'uşşâk-ı zârı
Daği âteş gazabla kendi âteş

ğazel:

1. **ğazel:**

Gazel 126

Mısra: 9

*Divan şiirinde en önemli ve en çok kullanılan
nazım şeklidir.*

Bir gazel tarzı eyledim ben zümre-i 'uşşâkda
Hurremâ mâh-ı cihânîñ şi'rine tanzîr gibi

ğazel oku:

1. **ğazel oku:-dı**

Gazel 70

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Gazel söylemek || sevgilinin ağzının özelliklerini
anlatan gazeli okumak.*

Oğudı vaşf-ı dehânında müferrih bir gazel
Virdi Hurrem hatt-ı şîrînî-i dildâre hâz

geç:-

1. **geçdi:-di**

Gazel 4

Mısra: 4

Batmak, saplanmak.|| saplanan mızrak.

Pek kaşd eyledi bize gamzeñ okı ey perî
Geçdi baña da zağm-ı sinân söylerim saña

2. **geç:**

Gazel 21

Mısra: 4

Vazgeçmek, terk etmek, uzaklaşmak.

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i süzân olur cismi
Gel ey pervâne pervâz eyleme sen daği perden geç

3. **geçer:-er**

Gazel 20

Mısra: 3

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Gayrilerle rûzgârı hoş geçer
'Âşık-ı zâr olsa âzâr el-ğiyâs

geç:

1. **geç:**

Gazel 21

Mısra: 1

Geçmek, vazgeçmek, terk etmek.

Tutup ber nâvek-i müjgânına semt-i siperden geç
Sipih-r-i sîneñi terk it bu yolda tâc-ı serden geç

2. **geçmedik:-me, -dik**

Müfret 7

Mısra: 1

(karşısına) geçmek, (karşısında) durmak.

Geçmedik tâze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

3. **geç:**

Gazel 21

Mısra: 2

Vazgeçmek, terk etmek, uzaklaşmak.

Tutup ber nâvek-i müjgânına semt-i siperden geç
Sipih-r-i sîneñi terk it bu yolda tâc-ı serden geç

4. **geçmezem:-mez, -em**

Tahmis 5

Mısra: 30

Vazgeçmek, terk etmek, uzaklaşmak.

Dâr-ı dünyâda der-i devlet-me'âbıñ meskenim
Geçmezem olsam da ger meslûb-ı cild maşlûb-ı dost

5. **geçer:-er**

Müseddes 1

Mısra: 25

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Hurremâ her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gâhi cevri ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

6. **geçer:-er**

Müseddes 1

Mısra: 26

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Hurremâ her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gâhi cevri ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

7. **geçer:-er**

Müseddes 1

Mısra: 27

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Çeşm-i kattâlini seyr ideli âfetle geçer
Görelî gamze-i hûn-rîzini hayretle geçer

8. **geçer:-er**

Müseddes 1

Mısra: 28

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Çeşm-i kattâlini seyr ideli âfetle geçer
Görelî gamze-i hûn-rîzini hayretle geçer

9. **geçdi:-di**

Tahmis 5

Mısra: 18

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Nev-nihâl-i vuşlatıñla dîde pür-hvâb olmadı
Çok faşillar geçdi ammâ vaşla bir bâb olmadı

10. **geçdi:-di**

Tahmis 5

Mısra: 19

Akmak, ilerlemek II Zamanın geçip gitmesi.

Geçdi 'ömrüm gerd-i ğamdan dil rehâ-yâb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgânımız çârüb-ı dost

11. **geç:**

Gazel 21

Mısra: 8

Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

Turunc-ı ğabğab-ı dildâra düşdüñ hām sevdâdur
Olunca şabr kıl bustân-ı 'âlemde şemerden geç

12. **geç:**

Gazel 21

Mısra: 10

Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

Yüzüñ sür âsitân-ı yâre maqşûduñ olur hâşıl
O bâba 'arz-ı hâcât eyle Hurrem gayrı derden geç

13. **geçer:-er**

Gazel 35

Mısra: 9

Geçmek || günlerin geçmesi.

Şakın ki şanma geçer böyle rûz-i hasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

14. **geç:**

Gazel 21

Mısra: 6

Geçmek || yoldan geçmek.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaşdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

geçür:

1. **geçürme:-me**

Gazel 42

Mısra: 10

Zamanında gerekeni yapmak, ihmal etmeme.

Gül mül zamānı Hurrem ol 'ayş eyle yâr ile
Fırsat geçürme meclis-i zîbâ yerindedür

gedâ:

1. **gedâ:**

Gazel 45

Mısra: 6

dilenci, fakir || aşık.

Tefîrk idüp bendeñi güldüñ 'adûlara
Şâhım vaqt ola diyesin bu gedâ nedür

2. **gedâyuz:-yuz**

Gazel 61

Mısra: 10

Dilenci, fakir. II Âşık.

Güftârımızñ hûş şimâh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammâ yine nâ-çîz gedâyuz

3. **gedâyım:-y, -ı, -m**

Gazel 70

Mısra: 7

Dilenci, fakir. II Âşık.

Bir gedâyım âsitâniñda şehâ rahm eyleyüp
Vir zülâl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nâre hâz

4. **gedâ:**

Gazel 97

Mısra: 10

Dilenci, fakir. II Âşık.

Kerem iderseñ eger Hurrem-i bî-çâreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki añladamam

gedâ ol:

1. **gedâ ol:-maz**

Tarih 2

Mısra: 74

Kelime Tipi: -

Dilenci olmak, dilenmek. II kul köle olmak, hizmetkar olmak.

Güş idenler mâye-i cüdîñ olurlar mâye-dâr
Fikr idenler katre-i ihsânını olmaz gedâ

geh geh:

1. **geh geh:-r, -se**

Gazel 29

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bazen... bazen...

Geh cevır geh vefâlar eyleser bendegâna
Kâni' olur kişi hep her ne yazar kâlemdür

gehî:

1. **gehî:-i**

Müseddes 1

Mısra: 26

"Gâh ... gâh ..." bağlacı, bazen, ara sıra.

Hurremâ her günümüz şanma ki fırkatle geçer
Gâhi cevır ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

gel:

1. **gelse:-se**

Gazel 16

Mısra: 4

Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak.

Sākī-i hicrân baña bir zehr nûş itdürdi kim
Nûşa beñzer gelse yanına semûm-ı kâ'inât

2. **gel:**

Gazel 26

Mısra: 6

Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak.

Hayli demdür rûze-i la'l-i lebin tıttuk tamâm
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı 'ıyd

3. **gelsün:-sün**

Gazel 105

Mısra: 8

Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak.

Kirpigiñ cārüb idüp pāk eyle yāriñ rāhını
Gelsün ol şāhāne ḥaşlet hār u ḥāşāk olmasun

4. **geldi:-di**

Gazel 6

Mısra: 3

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Geldi ayak sürüyi şahın-ı çemenzāra yakîn
Cilve-i pâyini efgân-ı sipend itdi şabā

5. **gelüp:-üp**

Gazel 41

Mısra: 7

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Dāl-ḥançer gelüp ol 'aşıkına tîg çekici
Zahm-ı hicrine devā ḥançer-i bürrân akıdur

6. **geldiler:-di, -ler**

Gazel 74

Mısra: 1

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānān her taraf
Ḥūrilerle bāğ-ı cennetdür gülistān her taraf

7. **gelsün:-sün**

Gazel 76

Mısra: 11

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Bu meydān-ı muḥabbet gelsün işte
Dil-i Ḥurrem gibi var ise yanık

8. **gelüp:-üp**

Gazel 79

Mısra: 4

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak şık

9. **geldi:-di**

Gazel 87

Mısra: 1

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Geldi çemene 'arz-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş maḳāl eyledi bülbül

10. **gelürler:-ü, -r, -ler**

Gazel 88

Mısra: 10

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Gelince meclis-i rindāna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Ḥurrem o sāza karanfil lāle gül sünbül

11. **gelsün:-sün**

Gazel 106

Mısra: 9

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār
Ḥurrem-i bī-çāreden yoluña kurbān isteyen

12. **geldi:-di**

Gazel 119

Mısra: 3

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Hāne-i zulmetāna geldi o şūḥ
Gül-i ḥurşid açıldı bağımnda

13. **gelür:-ür**

Tahmis 5

Mısra: 35

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Bir gelür dirler ise menfūr-ı dost mensüb-ı dost

14. **gelüp:-üp**

Tarih 4

Mısra: 37

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Üçler gelüp cevher-feşān tārīh dedi Ḥurrem hemān
Makbül-i sultān-ı cihān Gālib vezīr-i kām-yāb 1239

15. **geldi:-di**

Gazel 69

Mısra: 8

(meydana) gelmek, ortaya çıkmak.

Şeb-i firākdan 'uşşākıñ āhı gelmişdür
Ki şanma ḥaddine bī-hüde geldi şeb-gīn ḥatt

16. **gelmez:-mez**

Tahmis 5

Mısra: 33

Dayanmak, tahammül etmek.

'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Ḥurremā
Çünki dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdī baña

17. **gel:**

Gazel 25

Mısra: 7

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Gel terāzū-yı Şerī'atle çekil 'ākıl isen

Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

18. **gel:**

Gazel 72

Mısra: 5

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Gel kerem-kārım efendim beni mahzūn itme

Gayriler-veş beni de eyle mekārımle çerāğ

19. **gel:**

Gazel 96

Mısra: 3

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Gel kazā-yı 'aşka nūş-ı hamr-ı bākī eylegil

Ber-humār olmağdur ancak ey gönül encām-ı cām

20. **gel:**

Gazel 98

Mısra: 1

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Sākiyā gel gidelüm cām-ı mey olsun hem-dem

Yār ile eyleyelüm şahın-ı çemende 'ālem

21. **gel:**

Gazel 98

Mısra: 9

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Gel şafā-yāb ola mestāne sūrāhī nālān

Pür-hübür ola gülistān ola hoş-dil Hurrem

22. **gel:**

Gazel 100

Mısra: 15

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ānüd izhār

Hurrem olsun bezm-i erbāb-ı şafā hoş olsun

23. **gel:**

Gazel 119

Mısra: 2

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Neş'e-i cām-ı Cem ayağında

Sākiyā gel benim ocağımda

24. **gel:**

Gazel 70

Mısra: 6

"Bırak, dön" anlamında bir söz.

Terk idüp 'uşşāk-ı zārın gūşe-i hicrānda

Virme gel ağıyar-ı bed-hvāhān-ı pür-idbāre hāz

25. **gelmişdür:**-miş, -dür

Gazel 69

Mısra: 7

Gelmek. II Bulunmak.

Şeb-i firākdan 'uşşākın āhı gelmişdür

Ki şanma haddine bī-hüde geldi şeb-gīn hātt

26. **geline:**-ince

Gazel 23

Mısra: 1

Geldiği zaman, gelince.

Sākī lebiñ şarābı gelince gelür feraḥ

Rindān-ı bāde-nūşa yüzün gösterür kadeḥ

27. **geldikde:**-dik, -de

Gazel 44

Mısra: 10

Geldiği zaman, gelince.

Ziyā-bahşā olur her dem rakībīñ hānkāhında

Bize geldikde hūrşīd-i ruhını perde-yāb ister

28. **geldi:**-di

Gazel 60

Mısra: 6

(Bahar mevsiminin) Gelmesi, başlaması.

Hātt-ı nev-hīzi dilā tutdı kenār-ı hūsni

Geldi eyyām-ı bahār çün bārdur eglencemiz

29. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 1

"gel vazgeç, boş ver, yapma" anlamında kullanılmıştır.

Gel güzel alma benim āhım dimez miydim saña

Luṭf kıl 'uşşākına şāhım dimez miydim saña

30. **gel:**

Gazel 4

Mısra: 6

"gel vazgeç, boş ver, yapma" anlamında kullanılmıştır.

Kim eylemiş bu 'āşıkā cevri (ü) cefāy ol

Sen itme gel cefāy emān söylerim saña

31. **geldi:**-di

Gazel 10

Mısra: 10

Gelmek, peyda olmak || başına gelen kötülükler.

Künc-i gamda yād idüp ahvālını hīç şormadıñ

Nice kemlik geldi bu bī-çāre Hurremden saña

32. **geldi:-di**

Gazel 17

Mısra: 10

Gelmek, çıkmak || falın çıkması.

Cemâliñ muşhafından açdı Hurrem

Vişâliñ geldi aña fâl-i hikmet

33. **gelmemiş:-me, -miş**

Gazel 81

Mısra: 5

Dünyaya gelmek, ortaya çıkmak || sevgilinin benzerinin dünyaya gelmemiş olması vurgulanmıştır.

Nazîriñ gelmemiş devr-i zamâna

‘Adîmü’l-mişsin ey gevher-i pāk

34. **geldi:-di**

Gazel 89

Mısra: 1

Belli bir zamanın gelmesi || ilkbahar mevsimi.

Nev-bahār oldı yine geldi sürür eyyâm-ı gül

Bağrı hün-ı ‘andelîbândan toludur cām-ı gül

35. **gelmez:-mez**

Gazel 91

Mısra: 5

Gelmek || ferahlama, rahatlama gelmesi.

Sensizin şahn-ı çemenzârda güşâyiş gelmez

Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n’ideyim

36. **geldi:-di**

Gazel 112

Mısra: 6

Gelmek, bir yere dahil olmak || bülbülün meclise gelmesi.

Verde-i ruhsârıñ ile bâde-i la’liñ görüp

Şakrayup meydân-ı ‘ayşa geldi bülbül bülbüle

37. **geldügin:-düg, -in**

Gazel 115

Mısra: 7

Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak || sevgilinin bahçede görünmesi, gelmesi.

Gülsitân geldügin idüp peygām

‘Arz ider baña bir nigār gonca

38. **geldi:-di**

Gazel 125

Mısra: 2

Gelmek || meleklerin gelmesi.

Müjde ey vaqt-i şehir güşîña ezân geldi

Şafha-i vahdet-i encâma sürüşân geldi

39. **gelecek:**

Gazel 125

Mısra: 3

Gelmek || sevgilinin mey ile rint meclisine gelmesi.

Gelecek meclis-i rindâna mey ile maḥbûb

Meclisiñ ‘uhdesine şanki biraz cân geldi

40. **geldi:-di**

Gazel 125

Mısra: 6

Gelmek || gül bahçesinin çimenlik mevsiminin gelmesi.

‘Andelîbân n’ola efgân ider ise her ân

Çemen-i mevsim-i ḥaḍrâ-yı gülistân geldi

41. **geldi:-di**

Gazel 125

Mısra: 10

Gelmek || şaire şan, şöhret gelmesi.

Dilberin mîve-i ruhsârını nazm eyleyicek

Hurremâ şî‘r-i ḥaḳîkatde saña şân geldi

42. **gelmez:**

Murabba 2

Mısra: 1

Gelmek || kalbine girmek.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
‘Aşk ile ser-geşte oldum ‘aşk-ı bî-hemtâ nedür

43. **gelmez:-mez**

Gazel 127

Mısra: 1

Gelmek || gözüne gözyaşı gelmesi anlaşılmıştır.

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi

Ya nedâmetle ‘aceb saña da gam gelmez mi

44. **gelür:-ür**

Gazel 104

Mısra: 5

Gelmek || sıkıntı, gam gelmesi anlamında kullanılmıştır.

Kalbine ‘âşıkların gamdan küdüret mi gelür

Karşusunda sen melek âyîne-i endâm iken

45. **gelmez:-mez**

Gazel 127

Mısra: 2

Gelmek || sıkıntı, gam gelmesi anlamında kullanılmıştır.

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi

Ya nedâmetle ‘aceb saña da gam gelmez mi

46. **gelmez:-mez**

Gazel 127

Mısra: 4

Gelmek || sıkıntı, gam gelmesi anlamında kullanılmıştır.

Va‘d-i ferdâyı nedür serzenişiñ ‘uşşâka

Bize tevbîḥ-i süḥan birle elem gelmez mi

47. **gelmez:-mez**

Gazel 127

Mısra: 6

Gelmek || zamanın gelmesi.

Şuşamış kanına dil-ḥasteleriñ naḥvetle
Baķıñ ol nergis-i mestāneye dem gelmez mi

48. **gelmez:**

Gazel 127

Mısra: 8

Gelmek || sevgilinin dudağından ilaç, şifa gelmesi.

Bu nihān derd-i diliñ çāresine dildārıñ
Sükker-i la'ī-i lebin emmeden em gelmez mi

49. **gelmez:-mez**

Gazel 127

Mısra: 10

Gelmek || eline kalem almak.

Ḥaṭṭ-ı ruḥsārıñı taḥrīr murād itse debīr
'Acabā destine kudretle qalem gelmez mi

50. **gelmez:-mez**

Gazel 127

Mısra: 12

Gelmek || sevgiliden iyilik gelmesi.

N'ola bir buse 'aṭāyile dil olsa Ḥurrem
Senden ey şūḥ-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

51. **gelmesün:**

Gazel 10

Mısra: 2

Gelmek, bulaşmak || sevgilinin üstüne toz ve nem gelmesi.

Ey gül-i ḥurşīd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

52. **gelmedi:**

Gazel 63

Mısra: 2

Gelmek, ulaşmak || sevgiliden gelen nefes.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbūb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā'ir efendimden nefes

53. **geldi:**

Tarih 1

Mısra: 46

(Aferin) gelmek || şairin, İzzet Ali Paşadan "aferin" beklemesi.

Bir ziyāde güzel oldu buna tāriḥ Ḥurrem
Āferīn geldi 'aceb Vālī-i 'İzzet-pīrā 1216

54. **geldi:**

Gazel 69

Mısra: 4

Gelmek || birden bire peyda olmak.

Bi-küllü 'aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağıteten ol gül-'izāra pür-çīn ḥaṭṭ

55. **geldi:-di**

Gazel 125

Mısra: 1

Koku ve sesle ilgili şeylerin gelmesi || duyulmak.

Müjde ey vakt-i seḥer gūşıñı ezān geldi
Şafḥa-i vahdet-i encāma sürüşān geldi

56. **geldim:**

Gazel 114

Mısra: 7

Gelmek || dünyaya gelmek, doğmak.

Geldim cihāna 'aşkıñ ile oldum āşınā
Cānā meger ma'ārifimiz ez-elest ola

57. **gelmesün:--me, --sün**

Gazel 8

Mısra: 6

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Bir daḥi bezm-i vişālīñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

58. **gelürse:-ür, -se**

Gazel 22

Mısra: 5

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Bir oyun-bāz çengī tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'ālemi maymūn kadeḥ

59. **gelince:-ince**

Gazel 88

Mısra: 9

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Gelince meclis-i rindāna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Ḥurrem o sāza qaranfil lāle gül sünbül

60. **gelsün:-sün**

Gazel 106

Mısra: 8

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübā
Dimediñ bir kez de gelsün āb-ı hayvān isteyen

61. **geldi:-di**

Gazel 115

Mısra: 3

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek,gelmek.

Pür-şükūḥ geldi şahñ-ı gülzāra
Oldı ol demde tāc-dār ḡonca

62. **gel:**

Gazel 21

Mısra: 4

"Buyur, haydi gel!" anlamlarında kullanılan bir davet, çağırma sözü.

Düşenler şem'-i 'aşka āteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen daḥi perden geç

63. **geldi:-di**

Gazel 69

Mısra: 6

(Koku) *Gelmek, yayılmak.*

Bahāra karşı perīşān-kākül eylesesün
Çemende sünbüle di geldi yāre müşğīn hıtt

64. **geldi:-di**

Gazel 89

Mısra: 7

Gelmek || birden bire peyda olmak.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşid-ı faşl-ı rebī
Bülbül-i şürīdeye evvel virür peygām-ı gül

65. **gelmez:-mez**

Gazel 116

Mısra: 4

Koku ve sesle ilgili şeylerin gelmesi || duyulmak.

Ṭutdı gülzārı muḥabbetle hezār-ı ṭab'ım
Bülbülün nağmesi gelmez baña mātemcesine

66. **gelsün:-sün**

Gazel 106

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bir maksatla bir yere gelmek || aşığın canını almak için gelen sevgili.

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār
Hürrem-i bī-çāreden yoluña kırbān isteyen

gel berü:

1. **gel berü:**

Gazel 92

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yaklaş!, beriye gel!, bu tarafa gel!.

Gel berü şahn-ı çemenzārda cevhlān idelüm
‘Andelībi daḥi dem-beste vü ḥayrān idelüm

geleli:

1. **geleli:**

Gazel 39

Mısra: 11

Geldiğinden beri.

Ol peççe-i kâtib geleli mekteb-i dehre
Nāl-i kalemim şî'r ile inşâ ile oynar

genc:

1. **gencini:-i, -n, -i**

Tahmis 4

Mısra: 21

Hazine || feleğin aşığa sunduğu hazinesi.

Almam eger eyleser felek gencini ikrāz
İtdi benim ikdāmımı dildārdan ifrāz

genc ol:

1. **genc ol:**

Gazel 113

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hazine olmak || sevgilinin aşkının varlığı aşığın göğsünde hazine gibi değerlidir.

Sīnemde ‘aşk-ı yārdan bilgil ki genc olunca
Bağmam nüküd-ı çarḥa rüyında zenc olunca

ger:

1. **ger:**

Gazel 37

Mısra: 9

"Eğer" edatının nazımda kullanılan biçimidir || "eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Dehen-i pākīne ger olmasa teşbīh gonca
Gülşen-i bāğ-ı fenā zīb ü leṭāfet mi bulur

2. **ger:**

Gazel 108

Mısra: 9

"Eğer" edatının nazımda kullanılan biçimidir || "eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ ‘ākıl
Hürrem gibi dīvāne-i münkād olamazsın

3. **ger:**

Mesnevi 1

Mısra: 8

"Eğer" edatının nazımda kullanılan biçimidir || "eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Hem şalāt ile zekāt ü şavm ü hac
Ḥacca ger gücün yeterse it kıyām

4. **ger:**

Tahmis 5

Mısra: 30

"Eğer" edatının nazımda kullanılan biçimidir || "eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Dār-ı dünyāda der-i devlet-me'ābıñ meskenim
Geçmezem olsam da ger meslūb-ı cild maşlūb-ı dost

5. **ger:**

Tarih 2

Mısra: 10

"Eğer" edatının nazımda kullanılan biçimidir || "eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Ḥikmet-enfās nuṭk-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger ḥikmet-fezā

6. **ger:**

Tarih 2

Mısra: 21

"Eğer" edatının nazımda kullanılan biçimidir || "eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Zühre ger güş eylese çeng ü şadâ-yı vaşfını
Nağme-i mähûr đarbudakla eylerdi şadâ

7. ger:

Tarih 2

Mısra: 68

"Eğer" edatının nazımında kullanılan biçimidir ||
"eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Bulamaz emşâlini geşt ü güzâr itse felek
Ger taħarrî eylese abdâl olup şubh u mesâ

ger ger ger:

1. ger ger ger:

Gazel 55

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Eğer; şart anlamını güçlendirmek için şartlı
cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

Nihâl-i huşk-i kāmım sebzedâr olmaz mı ey Hurrem
Füyûz-i rahmetin bir dem firâvân etse ger ger ger

gerçi:

1. gerçi:

Gazel 76

Mısra: 3

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Hezârân 'aşkıñ var gerçi ammâ
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

2. gerçi:

Gazel 76

Mısra: 5

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyık

3. gerçi:

Müfret 7

Mısra: 2

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Geçmedik tâze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

4. gerçi:

Tahmis 4

Mısra: 13

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Her bir tarafa 'aşkıñ ile gerçi meşkıız
Pākîze-reviz vâkıf-ı âlûde-i 'aşkıız

5. gerçi:

Tahmis 4

Mısra: 19

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Keşf eylemeziz râzımızı gerçi fuzûlî
Hem-şoħbet ola 'ârife nâ-dân ne belâdur

6. gerçi:

Tarih 1

Mısra: 24

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Oldı teşrîfi ile ehl-i diyânet mergûb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı girîzân dü-pâ

7. gerçi:

Tarih 3

Mısra: 28

"Aslına bakılırsa, aslında" anlamında zarf.

Manşıb-ı Anķara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı cihândan gâ'ib

gerden-i sîmîn:

1. gerd-i sîmîn:-i

Gazel 82

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gümüş boyunlu (kimse). II Sevgilinin gümüş gibi
parlak ve beyaz boynu.

Gerden-i sîmîn ü hâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kâm 'aceb sevdâ-yı pür-hâm eylediñ

gerd-i akdām:

1. gerd-i akdām:-iñ

Gazel 86

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayak tozu || Hz. Muhammed'in ayak tozu.

Gerd-i akdāmıñ için ya cân fedâ itsem n'ola
Ĥāk-i râhıñ çeşm ü cāna tütüyâdur yâ Resûl

gerd-i ġam:

1. gerd-i ġam:-dan

Tahmis 5

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Gam tozu.

Geçdi 'ömrüm gerd-i ġamdan dil rehâ-yâb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjġânımız çârûb-ı dost

germ:

1. germ:

Gazel 10

Mısra: 7

Sıcak,hararet, ateş || sıcaktan kızaran sevgilinin
yanakları.

Lâle-gün oldı yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

germ-hâl:

1. germ-hâl:

Gazel 117

Mısra: 4

Sıcak bir halde olmak || aşığın yanan gönlü.

Yakdı ihyâda kalb-i pür-süzüm
Ol kadar germ-hâl idi bu gîce

germ-i şahbâ:

1. germ-i şahbâ:-dan

Gazel 50

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Kızarmış, sıcak şarap || şarabın kırmızılığı
vurgulanmıştır.*

‘İzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur
Görüp ol verd-i ra‘nâyı lisânım bülbül olmuştur

2. germ-i şahbâ:-dan

Gazel 50

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Kızarmış, sıcak şarap || şarabın kırmızılığı
vurgulanmıştır.*

Ser-i küyünde Hurrem bülbül-âsâ nâle itmezdi
‘İzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur

geşt eyle:

1. geşt eyle:-(y)üp

Gazel 34

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Dolaşmak, gezmek.

Hânkâh u mescidi mey-hâneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

geşt ü güzâr:

1. geşt ü güzâr:-r, -sîn

Tarih 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Gezip dolaşmak.

Vādî-i nazmda çok geşt ü güzâr eylersin
Gâlibâ güşîña bir nev-haber olmuş ilkâ

2. geşt ü güzâr:-se

Tarih 2

Mısra: 67

Kelime Tipi: -

Gezip dolaşmak.

Bulamaz emsâlini geşt ü güzâr itse felek
Ger taħarrî eylese abdâl olup şubh u mesâ

getür:

1. getürmezse:-mez, -se

Gazel 85

Mısra: 3

*Gelmesini sağlamak; bir şeyi yanında veya üstünde
bulundurmak II esmek.*

Bü getürmezse eger zülf-i dil-ārāmızdan
Esüp ol bād-ı şehir-ñiz ne alup ne virecek

2. getür:

Gazel 26

Mısra: 3

Getirmek II Sunmak (şarap bağlamında).

Sâkiyâ getür ayağın keştî-i şahbâyı sür
Devr-i gülde ‘ayş için eyle müheyyâ cām-ı ‘ıyd

3. getür:

Tahmis 3

Mısra: 1

*Bir şeyi getirmek. || sakinin içki meclisini getirmesi
bağlamında kullanılmıştır.*

Getür ‘işret-gehi sâkî yine ‘âlemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

gevher:

1. gevher:

Murabba 2

Mısra: 16

Cevher, inci II sevgili.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La‘l nedür gevher nedür ya dilber-i ra‘nâ nedür

gevher-i pāk:

1. gevher-i pāk:

Gazel 81

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Saf, temiz cevher || sevgili.

Nazîriñ gelmemiş devr-i zamāna
‘Adîmü‘l-mişlsin ey gevher-i pāk

gevher-şinās:

1. gevher-şinās:

Gazel 93

Mısra: 1

*Cevherden anlayan; değerden anlayan. || sevgilinin
mücevhere benzeyen ağzını alayıp, bilen aşık*

Bilüp sırr-ı dehânîñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhâr itmekden hirâs itdim

gez:

1. gezer:-er

Gazel 66

Mısra: 12

*Gezmek, dolaşmak || aşığın aşkıdan mecnun olup
avare olarak gezmesi.*

Yoluñda cān viren gelmez hesāba
Gezer ‘aşkıñla bir ecsādı kalmış

2. gezer:-er

Gazel 97

Mısra: 8

Gezmek, dolaşmak || aşığın aşkından mecnun olup
avare olarak gezmesi.

Görüp cemâl-i dil-pesendiñi begim göñlüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

gibi:

1. gibi:

Diğer 1

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülf-i semen-bârim nerdedür şimdi

2. gibi:

Diğer 1

Mısra: 7

Benzetme ve örnek ifade eder.

İşim bülbül gibi âh u figândur
Gül yüzlü dildârim nerdedür şimdi

3. gibi:

Gazel 3

Mısra: 5

Benzetme ve örnek ifade eder.

Ben gibi sen de belâ zencîrine pâ-bend olup
Düş olursın fırkate mâhım dimez miydim saña

4. gibi:

Gazel 11

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Kilk-i şî'r-i'câza Hürrem pek de virme ruşsatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

5. gibi:

Gazel 14

Mısra: 2

Benzetme ve örnek ifade eder.

Nev-bahâr oldu ider dil yine âheng-i şarâb
Açılıp gül gibi kızmağdadur reng-i şarâb

6. gibi:

Gazel 23

Mısra: 5

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sinemde lâle gibi göyündükde dâğlar
Cellâd-ı gamzeñ aña açıpdur nice cerağ

7. gibi:

Gazel 24

Mısra: 7

Benzetme ve örnek ifade eder.

Teşne-i âb-ı vişâli gibi dîtrer cânım
Uralı dest-i gâzab hançer-i gaddâre o şüh

8. gibi:

Gazel 33

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma'rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

9. gibi:

Gazel 34

Mısra: 1

Benzetme ve örnek ifade eder.

Dil virüp kendiñ gibi bir mîre sen benden beter
Râm olasın beste-i zencîrine benden beter

10. gibi:

Gazel 37

Mısra: 2

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sensiz 'âşık-ı bî-çâre meserret mi bulur
Hicrde vaşlñ ümîdi gibi devlet mi bulur

11. gibi:

Gazel 39

Mısra: 8

Benzetme ve örnek ifade eder.

Ruhsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ârâ ile oynar

12. gibi:

Gazel 41

Mısra: 4

Benzetme ve örnek ifade eder.

Görse bir 'âşık eger hüsn-i laîfîñ cânâ
Şu gibi cânib-i vâlâña dil ü cân ağıdur

13. gibi:

Gazel 44

Mısra: 4

Benzetme ve örnek ifade eder.

Nedendür ol kamer tal'at vefâ ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış hesâb ister

14. gibi:

Gazel 44

Mısra: 12

Benzetme ve örnek ifade eder.

Yine oldu gam-ı yâr ile eflâk-i göñül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

15. gibi:

Gazel 49

Mısra: 2

Benzetme ve örnek ifade eder.

O şühun çeşm-i bâzını 'aceb teşhîrdür dirler
Anı Hârût ile Mârût gibi te'sîrdür dirler

16. gibi:

Gazel 49

Mısra: 9

Benzetme ve örnek ifade eder.

Bulanlar derdine em didiler kimyâ gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremâ iksirdür dirler

17. **gibi:**

Gazel 51

Mısra: 7

Benzetme ve örnek ifade eder.

Niçe bir bülbul-i şūrîde gibi gülşende
Niçe bir nâle idem bende-i ednâ niçe bir

18. **gibi:**

Gazel 52

Mısra: 4

Benzetme ve örnek ifade eder.

Țutuşdı bu hüsni-i laṭîfîñ görüp
Dilim şubḥa dek şem'a gibi yanar

19. **gibi:**

Gazel 71

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

Bezmi-i maḥbûbân müsâhib istemez hüsni gibi
Nâzır olsun bârî hüsni-i yâre kana kana şem'

20. **gibi:**

Gazel 72

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bâğ

21. **gibi:**

Gazel 76

Mısra: 12

Benzetme ve örnek ifade eder.

Bu meydân-ı muḥabbet gelsün işte
Dil-i Hurrem gibi var ise yanık

22. **gibi:**

Gazel 78

Mısra: 2

Benzetme ve örnek ifade eder.

Şarf itmege ḥâk-i rehiñe sîm ü zerim yok
Dür-dâne-i eşkim gibi 'âlî güherim yok

23. **gibi:**

Gazel 78

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Ağyâr ile açılma şakın şahni-ı çemende
Âhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

24. **gibi:**

Gazel 82

Mısra: 9

Benzetme ve örnek ifade eder.

Mest idüp la'liñ şarâbıyla dil-i Hurrem gibi
Zâhid-i şad-sâleyi sâkî mey-âşâm eylediñ

25. **gibi:**

Gazel 84

Mısra: 8

Benzetme ve örnek ifade eder.

Şehr-i 'aşkda bir zamân pertev-feşân olduk yeter
Çeşme-i hayvân gibi cânâ nihânuz şimdilik

26. **gibi:**

Gazel 92

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cânân
Kuvvet-i câm ile gam mülkini tâlân idelüm

27. **gibi:**

Gazel 98

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

Bülbul-i bülbüle ṭūṭî gibi olsun güyâ
Sürelüm meclis-i gülde bir 'acâyib hoş dem

28. **gibi:**

Gazel 100

Mısra: 8

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sâkiyâ destine pür vir o nigârıñ şahbâ
Kâlb-i zâhid gibi dürd olcağız boş olsun

29. **gibi:**

Gazel 106

Mısra: 4

Benzetme ve örnek ifade eder.

'Aklımı zülfüñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşân isteyen

30. **gibi:**

Gazel 107

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sünbül ü şebbû gibi itme perîşân kâkülüñ
Uymasun dil bād-ı şubḥa öyle pür-ḥam olmasun

31. **gibi:**

Gazel 108

Mısra: 4

Benzetme ve örnek ifade eder.

'Âşıklar ile girmeyecek mey-gedeye sen
Maḥmûr gibi bil mest ile üstâd olamazsın

32. **gibi:**

Gazel 108

Mısra: 6

Benzetme ve örnek ifade eder.

Bend olmayıcağ dillere eger zıkr ü ma'ânî
Mürşid gibi sen sâlik-i irşâd olamazsın

33. **gibi:**

Gazel 108

Mısra: 7

Benzetme ve örnek ifade eder.

Leylā gibi sen olmayacak hüsni ile hem-tā
Mecnūn gibi aşūfteye meddād olamazsın

34. **gibi:**

Gazel 108

Mısra: 8

Benzetme ve örnek ifade eder.

Leylā gibi sen olmayacak hüsni ile hem-tā
Mecnūn gibi aşūfteye meddād olamazsın

35. **gibi:**

Gazel 108

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ ‘ākil
Hurrem gibi dīvāne-i münkād olamazsın

36. **gibi:**

Gazel 109

1 Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i ‘uşşākı
Ser-i kūyunda kebūter gibi dönsün yürüsün

37. **gibi:**

Gazel 114

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Hurrem cihānda ehl-i tevāzu‘dan ol yūri
Merfū‘ olur o kimse ki şu gibi pest ola

38. **gibi:**

Gazel 118

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

Mestāne gibi kecdür külāhı

Diğğatle bakdım beñzer levende

39. **gibi:**

Gazel 118

Mısra: 5

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sāyeñ gibi dil pāyiñe düşsün

Dāmen-i şāha düşmez mi bende

40. **gibi:**

Gazel 126

Mısra: 1

Benzetme ve örnek ifade eder.

Cān ü başa kaşd ider müjgānlarıñ bir tır gibi

Dām-ı zülfüñle bu dil mürğı ‘aceb naḥcır gibi

41. **gibi:**

Gazel 126

Mısra: 2

Benzetme ve örnek ifade eder.

Cān ü başa kaşd ider müjgānlarıñ bir tır gibi

Dām-ı zülfüñle bu dil mürğı ‘aceb naḥcır gibi

42. **gibi:**

Gazel 126

Mısra: 4

Benzetme ve örnek ifade eder.

Kīmyā-yı ḥālīş isterseñ eger ‘ālemde sen

Ḥāk-i rāh-ı dilberi cem‘ eyle kim iksir gibi

43. **gibi:**

Gazel 126

Mısra: 6

Benzetme ve örnek ifade eder.

Göricek şāhā yedi ḥaṭṭı yüzünde ben didim

Āyet-i ḥüsniñ berātı zabtına taḥrır gibi

44. **gibi:**

Gazel 126

Mısra: 8

Benzetme ve örnek ifade eder.

Büy-i ḥālīñ müşg-i Tātārı bırağdı ḥaclete
Sāye-i ebrularıñ şu‘lesini şemşir gibi

45. **gibi:**

Gazel 126

Mısra: 10

Benzetme ve örnek ifade eder.

Bir ḡazel tarḥ eyledim ben zümre-i ‘uşşākda
Hurremā māh-ı cihānıñ şı‘rine tanzır gibi

46. **gibi:**

Murabba 2

Mısra: 12

Benzetme ve örnek ifade eder.

Sākī-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-ḥoşlar hīç añlamaz dünyā nedür

47. **gibi:**

Tarih 2

Mısra: 40

Benzetme ve örnek ifade eder.

Dā‘ir oldukça felekler ḡābit oldukça nücüm
Neyyir-i a‘zam gibi olsun vücūdı pür-zıyā

48. **gibi:**

Tarih 2

Mısra: 71

Benzetme ve örnek ifade eder.

Ḳadr-i ‘ālīsi gibi bahş u keremde ser-bülend
Baḥt u iḳbāl gibi olsun o himmet-perverā

49. **gibi:**

Tarih 2

Mısra: 72

Benzetme ve örnek ifade eder.

Ḳadr-i ‘ālīsi gibi baḡş u keremde ser-bülend
Baḡt u iḡbālī gibi olsun o himmet-perverā

gic:

1. **giçem:-em**

Gazel 9

Mısra: 11

Geçmek. || sınırı geçmek.

Giçem makām-ı ‘aşḡ-ı mecāzī hudūdını
Ḥurrem olursa himmet-i ‘aşḡ bāz baña

gice:

1. **gīce:**

Gazel 75

Mısra: 11

Gece II geceleyin.

Kūyuñda gīce her taraḡa pāsbān olup
Ḥurrem çekerdı derd-i vişālī taraḡ taraḡ

gicele:-

1. **giceler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 20

(Bir yerde) Geceyi geçirmek, gecelemek.

Şunmayaldan berü la ‘l-i lebinı muḡpeçeler
Ḥasret ile ser-i kūyında göñül çün giceler

gid:

1. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 1

Gitmek, bir yere yönelmek.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zāra dek giderüz
Ne bāḡ-ı ‘āleme ne cūy-bāra dek giderüz

2. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 2

Gitmek, bir yere yönelmek.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zāra dek giderüz

Ne bāḡ-ı ‘āleme ne cūy-bāra dek giderüz

3. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 3

Gitmek, bir yere yönelmek.

Bu sūz-ı āh ile bir gül-‘izāra dek giderüz

Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

4. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 4

Gitmek, bir yere yönelmek.

Bu sūz-ı āh ile bir gül-‘izāra dek giderüz

Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

5. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 5

Gitmek, bir yere yönelmek.

Nesīm-i şubḡa refīḡız bahāra dek giderüz

Cüyüş-ı ḡam tutıcaḡ kişver-i derūnda şaf

6. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 10

Gitmek, bir yere yönelmek.

Pelās-pāre-i rindī be-düş u kāse be-kef

Zekāt-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

7. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 15

Gitmek, bir yere yönelmek.

Ḥudā Ḥudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezzüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

8. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 20

Gitmek, bir yere yönelmek.

İderse ḡand-i lebiñ ḡatır-ı mezāḡa ḡutūr
Diyār-ı Mısra degil Ḳandehāre dek giderüz

9. **giderüz:-er, -üz**

Tahmis 1

Mısra: 25

Gitmek, bir yere yönelmek.

Seniñle maḡkeme-i Kirdḡāra dek giderüz

10. **giderse:**

Gazel 128

Mısra: 3

Gitmek, yönelmek, yol almak || şeker için basra iline gidenler.

Giderse Başra iline Ḳandehāre sükker içün
Bulur mı la ‘l-i lebiñ zevḡını müsellebici

gid:-

1. **gidelüm:-elüm**

Gazel 98

Mısra: 1

Gitmek, bir yere yönelmek.

Sāḡiyā gel gidelüm cām-ı mey olsun hem-dem
Yār ile eyleyelüm şaḡn-ı çemende ‘ālem

gil ol:

1. **gil ol:-ur**

Gazel 31

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Çamur olur || temiz eteḡin çamur olması.

Küçe-i küyuña vardıkda firāvān itmem
Seyl-i eşkimi ki men dāmen-i pākiñ gil olur

gir:

1. **girmeyicek:** -me, -y, -icek

Gazel 108

Mısra: 3

Girmek, dahil olmak.

‘Āşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

2. **girerse:** -er, -se

Tahmis 1

Mısra: 24

Eline geçmek.

Bu Ḥurremiñ de heme varı oldı tālāniñ
Felek girerse kefi Nā’ ilīye dāmāniñ

3. **girmedi:** -, -

Gazel 72

Mısra: 10

Erişmek, ulaşmak; elde etmek II el değmek, dokunmak.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Ḥurrem
Resen-i āh gibi girmedi destime o bāğ

4. **girince:** -ince

Gazel 35

Mısra: 6

Girmek dahil olmak || ayrılık kapısından girmek.

Hevā-yı hūb velī ihtiyāridür evvel
Girince bāb-ı firāka ‘aceb nedāmet olur

5. **girelüm:** -elüm

Tahmis 3

Mısra: 9

Bir yere girmek, dahil olmak || kavuşma bahçesi.

Girelüm bāğ-ı vişāline o serv-i nāziñ
Şahn-ı Firdevs idelüm meskeni Ādemcesine

gir-:

1. **girmiş:** -miş

Gazel 71

Mısra: 8

Dahil olmak, içinde yer almak.

Niçe yanmasun yağılmasun begim üftādeler
Tābiş-i ‘aşk ile girmiş āteş-i sūzāne şem’

2. **girse:** -se

Gazel 62

Mısra: 10

Erişmek, ulaşmak.

Şişe-i dīdede eşkimle virürdim şuyını
Āh Ḥurrem elime girse idi zülf-i ‘arūs

gird-āba çek:

1. **gird-āba çek:** -dür, -di

Tahmis 2

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü tehlikeli yere çekmek || aşığın bedeninin tehlikeye girmesi.

Vücūdum fülkini gird-āba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-ḥānede sākī mey-i la‘lin ider īrād

gird-āb-ı ğam:

1. **gird-āb-ı ğam:** -a

Müseddes 1

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Gam, keder girdabı.

Bu dil-i pür-hevesim ḥaṭṭ-ı cemālin hiceler
Düşdi gird-āb-ı ğama fülk-i dil-i zār puçeler

girdigārā:

1. **girdigārā:**

Murabba 1

Mısra: 23

Ey Allah'ım!

Kerīmā Girdigārā sensin erham
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

giriftār-ı belā:

1. **giriftār-ı belā:**

Gazel 58

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Belaya müptela olmuş, tutulmuş (kimse).

Esīr-i ṭurre-i şeb-rengdür Ḥurrem gönül şimdi
Giriftār-ı belā kayd-ı dil-i vārestesin bilmez

2. **giriftār-ı belā:**

Gazel 82

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Belaya müptela olmuş, tutulmuş || aşık.

Kākülün şayd-ı dil-i ‘uşşākıña dām eylediñ
Bu giriftār-ı belāyı kendüñe rām eylediñ

giriftār-ı ğam-ı hicrān:

1. **giriftār-ı ğam-ı hicrān:** -ı, -ñ, -ım

Gazel 63

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) ayrılığının acısıyla sıkıntıya uğramak.

Ey perī-peyker giriftār-ı ğam-ı hicrānıñım
Başın için lutf kıl ‘uşşāka ol feryād-res

girişme:

1. **girişme:**

Gazel 32

Mısra: 3

Müdahal etmek, karışmak.

Nevâzişle girişme cûlar itdikce dil-i zâra
O ebrû-yı melâhât hâme-i küttâb-veş ditrer

girizân:

1. **girizân:**

Tarih 1

Mısra: 24

Kaçan, fîrar eden. || heves ve arzuya düşkün kimseler.

Oldı teşrîfi ile ehl-i diyânet mergûb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı girizân dü-pâ

giryân-ı âtes:

1. **giryân-ı âtes:-dür**

Gazel 53

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ağlayan, gözyaşı döken ateş.

Hâzer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuşdur
Bu tûfân-ı belânî her zamân giryân-ı âteşdür

git:

1. **gitsem:-se, -m**

Diğer 1

Mısra: 10

Gitmek, varmak, ulaşmak.

Hurrem bu sevdâyı n' eyleyüp n' itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

2. **gitdikce:-dikce**

Gazel 20

Mısra: 6

Zaman geçtikçe giderek artan durumlar için kullanılan ifade.

İtmediñ iqbâl ey bād-ı şabâ
Eylediñ gitdikce idbâr el-ğiyâş

3. **gitdikce:-dikce**

Gazel 64

Mısra: 6

Zaman geçtikçe giderek artan durumlar için kullanılan ifade.

Cefâ vü cevri ile oldum dîger-gün
İşim gitdikce olmağda müşevveş

4. **gitdikce:-dikce**

Gazel 68

Mısra: 3

Zaman geçtikçe giderek artan durumlar için kullanılan ifade.

Güşe-i firkatde gitdikce zebûn oldum katı
Eyleyin yârân beni lûtf eyleyüp cânâna 'arz

5. **gitdi:-di**

Tarih 4

Mısra: 23

Bitmek, sona ermek || keder ve sıkıntıların bitmesi.

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

6. **giderler:-er, -ler**

Gazel 88

Mısra: 8

Belli bir maksat için bulunduğu yerden ayrılıp o maksat için ilerlemek.

Seniñ hüsnüñ hicâbından eyâ şûh-ı cihân-tâbım
Giderler belki Şîrâza karanfîl lâle gül sünbül

7. **gidüp:-üp**

Gazel 66

Mısra: 4

Ahirete göç etmek.

Ma'ârif kesb idüp erbâb-ı hâl ol
Niçe şehler gidüp bünyâdı kalmış

8. **git:**

Tahmis 5

Mısra: 3

Belli bir yol takip etmek, ilerlemek.

Sen de kânûn üzre git tâ olasın maşhûb-ı dost
Tâlib-i mağlûb-i 'âlem gâlib-i maflûb-ı dost

gitdikçe:

1. **gitdikçe:**

Tahmis 5

Mısra: 8

Artan bir şekilde, giderek artan bir biçimde.

Dil cefâ-yı dost ile olup hayâl-ender-hayâl
Oldı gitdikçe vişâl-i yâr katı emr-i muhâl

gömgök ol:

1. **gömgök ol:-muş**

Gazel 89

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Mosmor olmak || mor renkli sünbül çiçeği.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşîd-ı faşl-ı rebt'
Bülbül-i şûrideye evvel virür peygâm-ı gül

gonca:

1. **gonca:**

Gazel 37

Mısra: 9

Far. Yaprakları henüz açılmamış veya az açılmış çiçek. || Sevgilinin ağzı.

Dehen-i pâkiñe ger olmasa teşbîh gonca
Gülşen-i bâğ-ı fenâ zîb ü leîâfet mi bulur

2. **gonca:**

Gazel 115

Mısra: 4

Açılmamış gül. II Sevgili.

Pür-şükûh geldi şahn-ı gülzâra
Oldı ol demde tâc-dâr gonca

3. **goncalar:-lar**

Gazel 105

Mısra: 2

Açılmamış çiçek, tomurcuk.

Perde-i zülfûñ götür dil böyle gam-nâk olmasun
Goncalar hândân gül-i sad-berg de çâk olmasun

4. **gonca:**

Gazel 115

Mısra: 1

Açılmamış çiçek, tomurcuk.

Gösterüp kendini bahâr gonca
Bülbülü itdi şerm-sâr gonca

5. **gonca:**

Gazel 115

Mısra: 2

Açılmamış çiçek, tomurcuk.

Gösterüp kendini bahâr gonca
Bülbülü itdi şerm-sâr gonca

6. **gonca:**

Gazel 115

Mısra: 6

Açılmamış çiçek, tomurcuk.

Çiledür bildi râh-ı ‘aşk feyzi
Eyledi hârda karar gonca

7. **gonca:**

Gazel 115

Mısra: 10

Açılmamış çiçek, tomurcuk.

Hurremâ ağzın açmadı zinhâr
Çekdürür çokdan intizâr gonca

8. **goncalar:-lar**

Murabba 1

Mısra: 18

Açılmamış çiçek, tomurcuk.

Gülistân-ı cihân olsun mutarrâ
Açılsun goncalar bülbül de gūyâ

9. **gonca:**

Gazel 123

Mısra: 2

Açılmamış gül, tomurcuk || sevgilinin yanağı.

Gül yüzüñden aldı cânâ böyle ra‘nâlanmağı
Haddiñe nisbetle buldı gonca zîbâlanmağı

gonca dehân:

1. **gonca dehân:-îñ**

Gazel 124

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gonca gibi küçük olan ağız. II Sevgilinin ağızı.

Görüp gonca dehânıñ serverâ bâğ-ı leîâfetde
Zebân-ı tûñ-i şekker-nişârân ebkem olmaz mı

gonca-fem:

1. **gonca-femdür:-dür**

Gazel 29

Mısra: 1

Gonca ağızlı II küçük ağızlı; sevgili.

Serdârı biñ hezârıñ şimdi o gonca-femdür
İklîm-i ‘aşka çekdi cânâ tûğı ‘alemdür

gonca-i tab’:

1. **gonca-i tab’:-ım**

Müseddes 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Yaratılışın, tabiatın goncası.

Gülşen-i rüyına karşı baña zâr itdürdi
Gonca-i tab’ım açup bülbüle yâr itdürdi

gonce:

1. **gonce(y)i:-y, -i**

Gazel 12

Mısra: 4

Henüz açılmamış gül tomurcuğu II Sevgili.

Açdurma ‘adū semtine hādeyle dehānın
Bîgāneye ol gonce(y)i yār eyleme yā Rab

göñlüm:

1. **göñlüm:**

Gazel 50

Mısra: 5

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Heves-kâr oldu rindân ile hem-dem olmağa göñlüm
Didiñ küy-ı hārâbât içre sâķī gūlgul olmuşdur

göñül:

1. **göñül:**

Gazel 27

Mısra: 4

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi*

Ser-i küyuñda dā’im bülbül-āsā
Göñül itmekdedür biñ āh u feryād

2. **gönül:**

Gazel 47

Mısra: 4

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi*

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ maḥalidür

3. **gönülden:-den**

Gazel 21

Mısra: 5

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaşdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

4. **gönül:**

Gazel 24

Mısra: 5

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Haste-nāk oldu gönül ḥānḳah-ı hicrānda
Gamzesiyle açalı sīneye şad yāre o şūḥ

5. **gönlümi:-üm, -i**

Gazel 43

Mısra: 1

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Virmez mezāda gönlümi cānān alır şatar
Ol müştērāyı cevri ile ḥūbān alır şatar

6. **gönül:**

Gazel 52

Mısra: 8

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Düşelden berisin perîniñ yolına
Gönül eylemez bir mekānda qarār

7. **gönüller:-ler**

Gazel 52

Mısra: 6

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Gören teşnelikden lebi la 'liñi dir
Yakañ bir bakımda gönüller kanar

8. **gönüller:-ler**

Gazel 53

Mısra: 2

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Ruḥ-ı dilber ki bak dikkatle âteşdān-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lerzān-ı âteşdür

9. **gönül:**

Gazel 56

Mısra: 4

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Perîşān eyleyüp kāküllerin sayd eyledi 'aklım
Gönül nahcîrine şehbāz-ı çeşmi de süzülmüşdür

10. **gönül:**

Gazel 58

Mısra: 9

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Esîr-i turre-i şeb-rengdür Hurrem gönül şimdi
Giriftār-ı belā kayd-ı dil-i vārestesin bilmez

11. **gönül:**

Gazel 60

Mısra: 7

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Zülf-i pür-çîni kenārında gönül tutdı qarār
Ḥayf hezārān ḥayf kim bir mārduz eglencemiz

12. **gönül:**

Gazel 67

Mısra: 5

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Vücūd-ı unşur-ı a 'lāda şāḥ olunca gönül
Terennüm itmededür kūs ber-kılā' -ı ḥulūş

13. **gönül:**

Gazel 96

Mısra: 4

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Gel kazā-yı 'aşka nūş-ı ḥamr-ı bākī eylegil
Ber-ḥumār olmaḳdur ancak ey gönül encām-ı cām

14. **gönlüm:-üm**

Gazel 97

Mısra: 7

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Görüp cemāl-i dil-pesendiñi begim gönlüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

15. **gönül:**

Gazel 97

Mısra: 1

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Gönül cemāl-i yāre mübtelā ki añladamam
'Aṭāsı baña o şūḥuñ sezā ki añladamam

16. **gönül:**

Gazel 103

Mısra: 3

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

İrmek için menzil-i maḫsûda yârsız ey gönül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

17. **gönül:**

Gazel 109

Mısra: 1

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Nâr-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i âb-ı visâlinle söyünsün yürüsün

18. **gönül:**

Müseddes 1

Mısra: 20

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Şunmayaldan berü la'l-i lebini muğpeçeler
Hasret ile ser-i küyında gönül çün giceler

19. **gönül:**

Tahmis 2

Mısra: 6

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Beni tenhâya şaldı Yûsuf-ı gül-pîrehensizlik
Gönül bir bî-vefâyı şimdi cânân eylemişdür kim

20. **gönüller:-ler**

Tahmis 2

Mısra: 18

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Anıñ şevkiyle oldum ben daḫi 'âlemlere berbād
Zamānıñ bî-vefâsından gönüller itmede feryād

21. **gönül:**

Tahmis 5

Mısra: 12

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

Mübtelâ itdi bizi evvel ruḫ-ı berrâkına
Ba'de-zîn düşdi gönül süzişle sîmîn sâkına

22. **gönüllerden:-ler, -den**

Tarih 4

Mısra: 23

*Âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı
yer ll âşığın gönlü, kalbi.*

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

gönül alma:

1. **gönül alma:-(ü)m, -i**

Gazel 48

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gönül almak: Âşık etmek, kendine bağlamak.

Mürğ-i dil nîm nigâhiyle elimden gitdi
Alma gönlümü didim didi ki naḫcîrimdür

gönül kab:

1. **gönül kab:-maḫ, -da**

Gazel 81

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Gönül kapmak: Kendini sevdirmek, başkasının
gönlünde yer bulmak.*

Saḫa lâyıkdur ancak dil-rübâlık
Gönül kabmakta sensin cüst ü çâlâk

gönül mürğ:

1. **gönül mürğ:-ı**

Gazel 2

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu.|| aşığın gönlü.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ârâm baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâḫî-i gül-fâm baña

gönül mürğ:

1. **gönül mürğ:**

Gazel 103

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu ll âşığın gönlü.

İstemem çarḫıñ kabā vü atlasın şimden gerü
Künc-i fırkatde gönül mürğü tutupdur âşiyân

gönül vir:

1. **gönül vir:-di, -m**

Gazel 118

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlünü vermek, sevip aşık olmak.

Gönlümü virdim bir dil-pesende
Mişli bulunmaz Hind ü Yemende

gör:-

1. **gördüğüm:-dük, -üm**

Gazel 54

Mısra: 5

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.*

Gördüğüm sâ'atde dirsem âşinâlık kaşdına
Sad hicâb u şerm ile yâhû bilür bilmezlenür

2. **görmez:-mez**

Gazel 128

Mısra: 10

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.*

Lebiñe münkir imiş Hurremā o zāhid-i dūn
Şarābīñ 'aynını görmez belī muḳallebici

3. **görseydi:-se, -y, -di**

Tarih 4

Mısra: 5

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsân eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

4. **görse:-se**

Gazel 41

Mısra: 3

Görmek, şahit olmak || sevgilinin güzel yüzünü
görmek.

Görse bir 'aşık eger hūsn-i laṭīfīñ cānā
Şu gibi cānib-i vālāña dil ü cān akıdur

5. **gören:-en**

Gazel 52

Mısra: 5

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Gören teşnelikten lebi la'liñi dir
Yaḳañ bir bakımda gönüller ḳanar

6. **görüp:-üp**

Gazel 52

Mısra: 3

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Ṭutuşdı bu hūsn-i laṭīfīñ görüp
Dilim şubḫa dek şem'a gibi yanar

7. **görüp:-üp**

Gazel 52

Mısra: 9

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Seniñle görüp Hurrem-i müstemendi
Raḳīb-i seg-ḥū olupdur çenār

8. **görse:-se**

Gazel 55

Mısra: 9

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Aristo görse ta'birāt-ı hikmet-perverin cāndan
Der-i lutfunda bir sâ'il olup eylerdi cer cer cer

9. **gördi:-di**

Gazel 71

Mısra: 9

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Süz-nāk-i derd-i 'aşkım gördi şām-ı hicrde
Ağladı meclisde Hurrem baña yana yana şem'

10. **görsün:-sün**

Gazel 75

Mısra: 3

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Görsün çemende ḳāmet-i dildārı bağbān
Şaf şaf itmesün serv nihāli taraf taraf

11. **görse:-se**

Tarih 2

Mısra: 13

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Görse cūdın Hātem-i Ṭay ṭayy iderdi nāmını
Eylemezdi bir daḫi nām-ı kerem birle seḫā

12. **görse:-se**

Tarih 3

Mısra: 19

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak,
müşâhede etmek, tanık olmak.

Şevḳet-i ma'rifetin görse olurdu 'acemī
'Acemiñ nādire-güyānı Selīm ü Rāḡīb

13. **görüp:-üp**

Gazel 112

Mısra: 5

Bakmak, görmek, tanık olmak || sevgilinin yüzünü
ve dudağını görmek.

Verde-i ruḫsārīñ ile bāde-i la'liñ görüp
Şaḳrayup meydān-ı 'ayşa geldi bülbul bülbul

14. **görmüş:-müş**

Tarih 4

Mısra: 7

Görmek, varlığına şahit olmak.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hīç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrū'l-halef Rabbū'l-kerīmi pür-nisāb

15. **göresin:-e, -sin**

Gazel 34

Mısra: 3

Görmek || rüya görmek.

Göresin vaşl ḫayāliyle nice rü'yā-yı şüm
Viresin her rüz u şeb ta'büre sen benden beter

16. **görse:-se**

Gazel 47

Mısra: 7

Görmek || vecd halinde olup sevgiliyi görmek.

Bir ḫālet ile görse dil ol hūb-cemāli
'Aşk eyler o dem var ise 'aşkıñ temelidür

17. **görüp:-üp**

Gazel 50

Mısra: 2

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yanağını görmek.

‘İzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuşdur
Görüp ol verd-i ra‘nâyı lisânım bülbül olmuşdur

18. **görem:-em**

Gazel 92

Mısra: 7

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yanağını görmek.

Perde-i zülfüñi ref‘ eyle görem verd-i ruhuñ
‘Acabâ kânde ye dek nâle vü efgân idelüm

19. **görmese:-me, -se**

Gazel 100

Mısra: 3

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yanağını görmek.

Verd-i ruhsârîñı dil görmese efgân eyler
Burka ‘-i pâkiñi ref‘ eyle ki hâmüş olsun

20. **gören:-en**

Gazel 50

Mısra: 3

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yanağındaki bene şahit olmak.

Seniñ hâl-i siyâhıñı gören ‘uşşâk ol demde
Didiler hâbbetü’s-sevdâ’ veyâhüd fülful olmuşdur

21. **görüp:-üp**

Gazel 93

Mısra: 3

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yanağındaki bene şahit olmak.

Görüp ruhsârîñ üzre hâl-i müşgîñiñ eyâ dilber
Konulmuş âteş üzre ‘anber-i Hindü kıyâs itdim

22. **görüp:-üp**

Gazel 101

Mısra: 3

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yanağındaki beni ve ayva tüylerini görmek.

Vechiñ üzre görüp haţ u hâlin
İktibâs itdim andan ‘aşk dersin

23. **gördi:**

Gazel 111

Mısra: 3

Görmek, şahit olmak || sevgiliyi görmek.

Gördi gülzâr u çemenzârda ol maḥbûbı
Der-i mey-hânedede sâķi ki ider baḥş-i şarâb

24. **göricek:-icek**

Gazel 94

Mısra: 5

Görmek, şahit olmak || sevgilinin güzel yüzünü görmek.

Göricek ḥüsñüñi hâlet-zede-i ‘ayş oldum
Ne diyem meclis-i pâkiñdeki kâli bilmem

25. **görmedim:-me, -di, -m**

Gazel 96

Mısra: 7

Görmek, şahit olmak || sevgilinin güzel yüzünü görmek.

Görmedim mir‘at-i taḥyilde cemâliñ süretin
Baḥdım oldu bu gîce tâ şubḥa dek ifhâm hâm

26. **görüp:-üp**

Gazel 97

Mısra: 7

Görmek, şahit olmak || sevgilinin güzel yüzünü görmek.

Görüp cemâl-i dil-pesendiñi begim gönüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

27. **görsün:-sün**

Gazel 106

Mısra: 1

Görmek, şahit olmak || sevgilinin güzel yüzünü görmek.

Rüyuñı görsün seniñ bir mâh-i tâbân isteyen
Büyüñi alsun şehim ol gül ü reyḥân isteyen

28. **gördüm:-, -**

Gazel 118

Mısra: 9

Görmek, şahit olmak || sevgilinin güzel yüzünü görmek.

Gördüm çü Ḥurrem ol ḥûb-cemâli
Ben de o ḥüsne oldum figende

29. **göricek:-icek**

Gazel 120

Mısra: 3

Görmek, rast gelmek, şahit olmak || sevgilinin saçını görmek.

Ḥam-ı gîsûñı mu‘aḥḳad göricek ḥikmete baḳ
Şimdi bu mes‘eleniñ ḥalline düşmüş fuḫalâ

30. **göricek:-icek**

Gazel 126

Mısra: 5

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yüz çizgilerini görmek.

Göricek şâhâ yedi ḥaṭṭı yüzünde ben didim
Âyet-i ḥüsñüñ berâtı zabṭına taḥrîr gibi

31. **görüp:-üp**

Gazel 127

Mısra: 1

Görmek || sevgilinin aşığı görmesi.

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle ‘aceb saña da ḡam gelmez mi

32. **görüp:**

Gazel 129

Mısra: 10

Görmek, şahit olmak || sevgilinin yüzünü aynada görmek.

Secencel-i ruḥ-ı zībā-yı yârdan Ḥurrem
Görüp o gülşen-i ṭab‘ım bahâra öykündi

33. **görüþ:-üþ**

Gazel 3

Mısra: 3

Görmek || sevgilinin eziyetine uğramak.

Cevr-i bisyârîñ görüp nuş eyledikce cā-be-cā
Rāzı olmaz buña Allāhım dimez miydim saña

34. **görüþ:-üþ**

Gazel 13

Mısra: 7

Görmek || bela, dert, sıkıntıya uğramak.

Görüp bunca belâyı derdi ey dil
Olursın yine ‘âşıklığa rāğıb

35. **görmeyem:-me, -(y)em**

Gazel 8

Mısra: 5

Görmek || sevgiliye kavuşmayı istemek.

Bir daḥi bezm-i vişālîñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyet-i vuşlat baña

36. **gör:**

Gazel 44

Mısra: 8

Görmek, bakmak || sevgilinin aşığı görmesi.

Vişāl-i yârde ḥāmūşluğından ictināb eyler
Dil-i dīvāneyi gör bezm-i ḥicrānda ‘azāb ister

37. **gördükde:-dük, -de**

Gazel 39

Mısra: 5

Görmek, şahit olmak || sevgilinin boyunu görmek.

Yârîñ kad-i bālāsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennā ile oynar

38. **gördükde:-dükde**

Gazel 107

Mısra: 8

Görmek, şahit olmak || sevgilinin boyunu görmek.

Kim dimişdür ‘âşık-ı dil-ḥaste seyr-i bāğda
Kāmet-i bālāñı gördükde serāsem olmasun

39. **göricek:-icek**

Gazel 120

Mısra: 8

Görmek, şahit olmak || sevgilinin boyunu görmek.

Baş açuk bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nāz ü nezāketle bu kıddi bālā

40. **gördükde:-dükde**

Gazel 123

Mısra: 5

Görmek, şahit olmak || sevgilinin boyunu görmek.

Kāmet-i şimşādîñı gördükde servi seyrde
Ögrenür resm-i ḥırāmān ile bālālanmağı

41. **gördüm:**

Gazel 75

Mısra: 13

Görmek || sevgilinin hayalini görmek.

Gördüm ḥayālî bāde ile zülf-i yār imiş
Şeh-bāz-ı ḥüsnünün per ü bālî taraf taraf

42. **gördüm:-dü, -m**

Gazel 93

Mısra: 7

*Görmek, şahit olmak || sevgilinin kadehe yansıyan
dudağını görmek.*

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la‘liññ ‘aksın
Şebîh eyler iken ol demde ben ‘ayn-ı kirās itdim

43. **görelî:-eli**

Müseddes 1

Mısra: 28

*Görmek || sevgilinin bakışlarını görmek, şahit
olmak.*

Çeşm-i kıttālîni seyr ideli āfetle geçer
Görelî ğamze-i ḥün-rîzini ḥayretle geçer

gören:

1. **görenler:**

Gazel 120

Mısra: 7

*Bakmak, tanım olmak, şahit olmak || sevgilinin açık
başını görenler.*

Baş açuk bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nāz ü nezāketle bu kıddi bālā

2. **görenler:-ler**

Gazel 124

Mısra: 6

Gören, şahit olanlar || sevgilinin boyunu görenler.

Ḥayālîñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kıdd-i şimşādîñ efendim sersem olmaz mı

görin:

1. **göriñen:-en**

Gazel 38

Mısra: 5

Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

‘Arızîñda görinen ol dürler

Gül-i aḥmerde şanki şebnemdür

2. **göriñen:**

Gazel 48

Mısra: 3

Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

Didim ey yār ne bālā-yı ruḥuñda görinen
Nāz ile güldi didi zülf-i girih-girimdür

3. **görünür:-ür**

Gazel 116

Mısra: 2

Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

Eyledi cüş ü huruş 'aşk ile dil yemcesine
Görünür baır-i muhîf dîdeme bir nemcesine

görül:

1. **görüldi:**

Tahmis 1

Mısra: 21

*Bir şeyin bulunduğu anlaşılmaq, karşılaşılmak,
rastlanmak, duyulmak.*

Görüldi mi 'acabâ devletinde ihsânın
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânın

görün:

1. **görünsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 6

*Görünmek, görülür duruma gelmek || sevgilinin
güneş gibi herkese görünmesi.*

Kimse bakmaz yüzüne şüh-i hezâr-âşnânın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

2. **görün:**

Müseddes 1

Mısra: 1

Bakın, görün || fitne çıkaran sevgiliye bakın.

Görün ol fitne-engîzi ki cevân eyler
'Akl u dil mülkini yağmâya hezâr kan eyler

görü:

1. **görü:**

Gazel 124

Mısra: 7

*Bakmaq, görmek, tanık olmak || sevgilinin dudağını
görmek.*

Görüp gonca dehânın serverâ bâğ-ı leâfette
Zebân-ı tûfî-i şekker-nişârân ebkem olmaz mı

görü:

1. **görü:**

Gazel 128

Mısra: 2

*Tat, koku gibi duyguların hissedilmesi || sevgilinin
dudağının tadı.*

Bilür mi şîr-i dehânın seniñ muhâllebici
Görür mi ol lebinin dadını mahâllebici

göster:

1. **gösterme:-me**

Gazel 79

Mısra: 6

Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Dalgınlık ile bezme duhul eylese zâhid
Gösterme amân sûretini vur ana yak yık

2. **gösterüp:-üp**

Gazel 115

Mısra: 1

Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Gösterüp kendini bahâr gonca
Bülbülü itdi şerm-sâr gonca

3. **gösterür:-ür**

Gazel 130

Mısra: 10

Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Meclis-i şâh u gedâ olsa da durmaz Hürrem
Gösterür feyz-i Hudâ-bahşını dârâyesini

4. **göster:**

Nazm 1

Mısra: 3

Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Göster bana ol 'arız-ı dil-cû-yı murâdı
Ahvâlimi kesretle tebâh eyleme yâ Rab

5. **gösterür:-ür**

Gazel 22

Mısra: 8

*Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek II
yansıtmak, aksettirmek.*

Var ise âyîne-i 'âlem-nümâ ancağ budur
Gösterür 'aks-i ruh-ı yâri yüzünde çün kadeh

6. **gösterdi:-di**

Gazel 75

Mısra: 6

Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Çekdi çevirdi câme-i nâzın yakışdırdı
Gösterdi baña cübbe vü şâlî taraf taraf

götür:-

1. **götürüp:-üp**

Gazel 57

Mısra: 3

Alıp götürmek.

O bülbülüz ki figân dâd-ı âhımız götürüp
O nev-şüküfte gülün rûyına niğâb iderüz

götür:

1. **götür:**

Gazel 105

Mısra: 1

Kaldırmak || sevgilinin saç örtüsünü kaldırması.

Perde-i zülfün götür dil böyle gam-nâk olmasun
Goncalar hândân gül-i sad-berg de çâk olmasun

göyün:

1. göyünsün:

Gazel 109

Mısra: 1

Yanmak || aşk ateşinden yanmak.

Nâr-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i âb-ı visâlinle söyünsün yürüsün

göz:

1. gözden:-den

Gazel 121

Mısra: 5

Görme organı.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaçdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

2. göziniñ:

Gazel 122

Mısra: 5

Göz, görme organı || aşığın gözleri.

Kahramāñ göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

3. gözlerime:-ler, -i, -m, -e

Gazel 125

Mısra: 8

Göz, görme organı || aşığın gözleri.

Künc-i miñnetde dilâ hasret-i cânân ile
Ağlamağdan bu iki gözlerime kan geldi

göze gir:

1. göze gir:-mek, -se

Gazel 21

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Göze girmek, gözde yer etmek II. İlgi ve önem kazanmak.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaçdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

gözet:

1. gözet:

Gazel 79

Mısra: 9

Dikkatle bakmak, gözlemek, gözetlemek.

Ādābı gözet bezm-i visāl olsa da Hurrem
İncitme o nāzik bedeni şevk ile sık sık

gözümüz yaşı:

1. gözümüz yaşı:

Tahmis 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gözümüzün yaşı || aşığın gözyaşları.

Vaqt-i hicrānını yād eyleyelüm semcesine
Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine

gözyaşı:

1. gözyaşı:-n

Murabba 2

Mısra: 6

Gözyaşı || aşığın gözyaşları.

Bir ‘aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu hālimi itdim feşāne gözyaşın

gözyaşın feşāne it:

1. gözyaşın feşāne it:

Murabba 2

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gözyaşını saçmak || aşığın gözyaşarını saçması, ağlaması.

Bir ‘aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu hālimi itdim feşāne gözyaşın

gücü yet:

1. gücü yet:

Mesnevi 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gücü yetmek || hac ibadeti için maddi olarak gücü yetmek.

Hem şalāt ile zekāt ü şavm ü hac
Hacca ger gücün yeterse it kıyām

güftār:

1. güftārımızıñ:

Gazel 61

Mısra: 9

Söz, kelam II şiir.

Güftārımızıñ hūş şimāh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammā yine nā-çiz gedāyuz

güftār-ı vişāl:

1. güftār-ı vişāl:

Gazel 87

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kavuşma sözleri || şiir.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestāne sühanla
Hurrem yine güftār-ı vişāl eyledi bülbül

gül:

1. gül:-i

Gazel 12

Mısra: 5

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II Sevgili.

Güldür o güli gülşen-i ikbâlde her ân
Tâb-ı ruhını gârât-ı hâr eyleme yâ Rab

2. **gülün:-üñ**

Gazel 57

Mısra: 4

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II Sevgili.

O bülbülüz ki figân dâd-ı ahımız götürüp
O nev-şükûfte gülün rûyına nîkâb idertiz

3. **güli:-i**

Gazel 87

Mısra: 5

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II Sevgili.

Medh itdi güli itdi devâmına du'âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

4. **güle:-e**

Gazel 91

Mısra: 4

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II Sevgili.

Şubhâ dek gülşen-i kûyuñda figân itse 'abeş
Güle güş itdüremez bülbül-i zârı n'ideyim

5. **gül:**

Gazel 92

Mısra: 3

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II Sevgili.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cānān
Kuvvet-i cām ile gam mülkini tālān idelüm

6. **gül:**

Gazel 95

Mısra: 2

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II Sevgili.

Dilber-i pür-vefâ yüzün tutdı cefâya n'eyleyim
Başladı hâr ile o gül zevk u şafâya n'eyleyim

7. **güline:-i, -n, -e**

Gazel 59

Mısra: 7

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Mürğ-i dil bāğ-ı cemâliñ güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mûr-i gedâ çok sürmez

8. **gül:**

Gazel 88

Mısra: 1

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Yakışmış ol ruh-ı nâza karanfil lāle gül sünbül
Dağınsun taze-ber-taze karanfil lāle gül sünbül

9. **gül:**

Gazel 88

Mısra: 2

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Yakışmış ol ruh-ı nâza karanfil lāle gül sünbül
Dağınsun taze-ber-taze karanfil lāle gül sünbül

10. **gül:**

Gazel 88

Mısra: 4

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Cemâliñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrerdî cümleten yaza karanfil lāle gül sünbül

11. **gül:**

Gazel 88

Mısra: 6

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rûyuña yelpāze karanfil lāle gül sünbül

12. **gül:**

Gazel 88

Mısra: 8

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Seniñ hüsnuñ hicābından eyā şüh-ı cihān-tābım
Giderler belki Şîrāza karanfil lāle gül sünbül

13. **gül:**

Gazel 88

Mısra: 10

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Gelince meclis-i rindāna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hürrem o sāza karanfil lāle gül sünbül

14. **gül:**

Gazel 123

Mısra: 1

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Gül yüzüñden aldı cānā böyle ra'nālanmağı
Haddiñe nisbetle buldı gonca zîbālanmağı

15. **güle:-e**

Tahmis 2

Mısra: 25

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu bir çiçek türü.

Güle nokşān virür elbetde ey Māhī dikensizlik

16. **göl:**

Gazel 89

Mısra: 9

Çiçek, gül çiçeği II sevgilinin yüzü.

Key şakın âh eyleme Hürrem o gül âzâr olur
Yalnız haddi değil ser-tâ-be-pâ endâm-ı gül

17. **göl:**

Gazel 36

Mısra: 3

Göl || göle seslenme nidasıyla ey gül.

Bezm-i çemende güldüğümçün saña karşı gül
Bâd-ı hâzân ile darb olur key rezil olur

18. **göldür:-dür**

Gazel 12

Mısra: 5

*Bir kimsenin gülmesine, mutlu olmasına,
neşelenmesine neden olmak.*

Göldür o göli gülşen-i ikbâlde her ân
Tâb-ı ruhını gârât-ı hâr eyleme yâ Rab

19. **göl:**

Gazel 14

Mısra: 2

Göl çiçeği || gül rengi şarap.

Nev-bahâr oldı ider dil yine âheng-i şarâb
Açılup gül gibi kızmakdadurur reng-i şarâb

20. **göldün:-dü, -ñ**

Gazel 45

Mısra: 5

Gölmek || sevgilinin düşmanlarla gülmesi.

Tefrîk idüp bendeñi göldün ‘adûlara
Şâhım vakt ola diyesin bu gedâ nedür

21. **göldi:-di**

Gazel 48

Mısra: 4

*Gölmek, tebessüm etmek || sevgilinin naz ile
gülmesi.*

Didim ey yâr ne bâlâ-yı ruhuñda görinen
Nâz ile göldi didi zülf-i girih-girimdür

22. **göldi:-di**

Tahmis 2

Mısra: 24

*Gölmek, tebessüm etmek || sevgilinin naz ile
gülmesi.*

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim âgyârı terk it nâz ile göldi didi ol dem

göl gül:

1. **göl gül:-e**

Gazel 112

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Göl göle || sevgilinin yanağının özelliğini birbirine
anlatan iki gül verilmiştir.*

Gülşen-i âlemde rüyuñ vaşf iderken gül göle
Şad hezârân şevk ile âglardı bülbül bülbüle

göl gül ol:

1. **göl gül ol:-muş, -dur**

Gazel 50

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Pembe pembe allanmak (yanakların kıpkırmızı
olması).*

Ser-i küyuñda Hürrem bülbül-âsâ nâle itmezdi
‘İzârıñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur

2. **göl gül ol:-muş, -dur-muş, -dur**

Gazel 50

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Pembe pembe allanmak (yanakların kıpkırmızı
olması).*

‘İzârıñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur
Görüp ol verd-i ra‘nâyı lisânım bülbül olmuştur

göl göle:

1. **göl göle:**

Gazel 112

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Göl göle || güllere.

Hürremâ tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgân eyleye gülşende bülbül gül göle

göl kok:

1. **göl kok:-u, -sı**

Gazel 83

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Göl kokusu. || sevgilinin yanağının kokusu.

‘Andelîbân-ı şehir-hîz yatağında seniñ
Belli gül kokusu var âl yanağında seniñ

göl mül zamân:

1. **göl mül zamân:-ı**

Gazel 42

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Göl gibi şarap zamanı || gül gibi kırmızı şarap.

Göl mül zamânı Hürrem ol ‘ayş eyle yâr ile
Fırşat geçürme meclis-i zîbâ yerindedür

göl ruh:

1. **göl ruh:-uñ**

Gazel 12

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gül gibi kırmızı yanak. || Sevgilinin yanağı.

Ol gül ruhuñ ahvālını tār eyleme yā Rab
Her rûz u şebān kārını zār eyleme yā Rab

2. gül ruḥ:-a

Gazel 31

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gül gibi kırmızı yanak. || Sevgilinin yanağı.

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yaqılur mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol kâ'il olur

gül ü reyḥān:

1. gül ü reyḥān:

Gazel 106

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gül ve reyhan (kokuşu kadar güzel).

Rüyuñı görsün seniñ bir mäh-i tābān isteyen
Büyüñi alsun şehim ol gül ü reyḥān isteyen

gül yüzlü:

1. gül yüzlü:-lū

Diğer 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gül yüzlü II Sevgili.

İşim bülbül gibi āh u figāndur
Gül yüzlü dildārım nereddür şimdi

gūlām:

1. gūlāmān:-ān

Gazel 43

Mısra: 6

Kul, köle, esir, bende.

Ḳurb-ı nigāḥ-ı nāza qarīn olma luṭf kıl

Ol fitne-cū hezār gūlāmān alur şatar

gül-beden:

1. gül-bedensizlik:-siz, -lik

Tahmis 2

Mısra: 2

Gül, gül gibi vücut. || sevgilinin bedeni.

Hezārı gülşen-i 'ālemde lāl eyler sūḥansizlik
Gülistānı düşürdi ḥaclete bir gül-bedensizlik

gül-berg-i şafā:

1. gül-berg-i şafā:-n, -i, -ñ

Gazel 17

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Huzurlu, şen gül yaprağının.

Ruḥı ḥikmet o gül-berg-i şafānıñ
Lebi ḥikmet zülāl-i ḥāl-i ḥikmet

gül-bün-i 'işve:

1. gül-bün-i 'işve:

Gazel 78

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Nazlı gül fidanı || sevgili.

Ağyār ile açılma şakın şahın-ı çemende
Āḥım gibi ey gül-bün-i 'işve hünirim yok

güldigümçün:

1. güldigümçün:

Gazel 36

Mısra: 3

Güldüğüm için || aşığın sevgiliye karşı gülmesi.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bād-ı ḥazān ile ḍarb olur key rezil olur

gül-fām:

1. gül-fām:

Gazel 104

Mısra: 1

Gül renkli || sevgilinin yanağı.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

gūlgūl ol:

1. gūlgūl ol:-muş, -dur-muşdur

Gazel 50

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gürültü olmak || Saki'nin gürültü yapması, şiddetlenmesi.

Heves-kār oldı rindān ile hem-dem olmağa göñlüm
Didiñ kūy-ı ḥarābāt içre sākī gūlgūl olmuşdur

gül-gün:

1. gül-gündur:-dur

Gazel 30

Mısra: 2

Gül renkli. || sevgilinin yanağı

Mütellā zūlfuñ içre 'arız-ı maḥsūs gül-gündur
Belī taşvīr-i bāl-i zīver-i ṭāvūs gül-gündur

2. gül-gündur:-dur

Gazel 30

Mısra: 4

Gül renkli || kırmızı değerli elbise.

Leb-i dildāre melbūsāt-ı reng-āmīze daḥl eyler
'Aceb firḳatde şeyḥiñ cāme-i sālūs gül-gündur

3. gül-gündur:-dur

Gazel 30

Mısra: 6
Gül renkli.

Haṭ-ı nev-hîz-i ruhsârından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' ḥaṭṭla şan hâşiye-i kāmûs gül-gündur

4. **gül-gündur:-dur**
Gazel 30
Mısra: 8
Gül renkli || utanmadan dolayı kızarmış yüz.

Firāk-ı yâr ile pür-hûn olupdur kalb-i ahker-süz
Ḥacâletle müselleṃ çehre-i me'yûs gül-gündur

5. **gül-gündur:-dur**
Gazel 30
Mısra: 10
Gül renkli.

Nevâzişle dil-i gam-kerdemi hûn eyledi cevriñ
Leb-i 'uşşâḡdan zâhir maḥall-i bûs gül-gündur

6. **gül-gündur:-dur**
Gazel 30
Mısra: 12
Gül renkli.

Hurûş-ı meyle dâl-fes oldıḡın 'ayb itme dildârıñ
Serîr-i saltanatda Tâc-ı Keykāvûs gül-gündur

7. **gül-gündur:-dur**
Gazel 30
Mısra: 14
Gül renkli.

Kızarmış lâle ḥaddi bâḡ-ı hüsniinde celâdetden
O ma'nâdan ki Hürrem vâye-i maḥrûs gül-gündur

8. **gül-gündur:-dur**
Gazel 30
Mısra: 1
Gül renkli II Sevgilinin yüzü.

Mütellâ zülfüñ içre 'ârız-ı maḥsûs gül-gündur
Belî taşvîr-i bâl-i zîver-i tâvûs gül-gündur

gül-gün kadeh:

1. **gül-gün kadeh:**
Gazel 22
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Gül renkli kadeh.

'Arz ider rûyın ḥarâbât içre çün gül-gün kadeh
Mest ider mey içmeyen mestâneyi mey-gün kadeh

gül-i ahmer:

1. **gül-i ahmer:-de**
Gazel 38
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Kırmızı gül || sevgilinin yanağı.

'Ârızında görinen ol dürlər
Gül-i ahmerde şanki şebnemdür

gül-i bî-hâr:

1. **gül-i bî-hâr:**
Gazel 77
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Dikensiz gül.

Tutalım şahın-ı çemen pür-ṭarab-efzâ olmuş
Nideyim ol gül-i bî-hâr şikâr olmayıcak

2. **gül-i bî-hâr:-dur**
Gazel 60
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Dikensiz gül.

Çün temâşâ-yı 'izâr-ı yârdur eglencemiz
'Andelîbüz bir gül-i bî-hârdur eglencemiz

gül-i cennet:

1. **gül-i cennet:**
Gazel 99
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Cennet gülü || sevgilinin yanağı.

Ne disem 'ârız-ı ḥandânına Hürrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥurâ mı disem

gül-i dem:

1. **gül-i dem:-den**
Gazel 10
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Zamanın gülü.

Bülbül(i) şūrîde eyler tûṭî-güftârıñ seniñ
Virdiler mi yohsa bezm içre gül-i demden saña

gül-i gül-bün-i ihsânıñ:

1. **gül-i gül-bün-i ihsânıñ:-iñ**
Tarih 1
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Cömertliğinin gül kökünün gülü.

Bir gül-i gül-bün-i ihsânıñ açup şevkine per
Olasın zîver-i ḥüsni-i süḥan-ı dil-ârâ

gül-i handân:

1. **gül-i ḥandân:-a**
Gazel 68
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Açılmış gül, gülen gül II Sevgili.

Gülsitân-ı vaşldan bir berg-i sebz olmaz ḥayâl
'Andelîbân itdi şubḥ u şâm gül-i ḥandâna 'arz

2. **göl-i handân:-ıñ**

Tahmis 3

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Açılmış gül, gülen gül II Sevgili.

Hurremā gülşen-i nazm içre gül-i handânıñ
Resm-i nakşını okur tab'-ı hezār elhānıñ

göl-i hoş-bü:

1. **göl-i hoş-bü:**

Gazel 54

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Güzel kokulu gül.

Hālîmi ol dilber-i nîk-hû bilür bilmezlenür
'Andelîb hālîn gül-i hoş-bü bilür bilmezlenür

2. **göl-i hoş-bü:**

Gazel 110

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hoş kokulu gül. II Sevgili.

Baňa 'aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bü gayğu
Şâm-ı fırkatde dile vaşlın olupdur arzû

göl-i hurşîd:

1. **göl-i hurşîd:**

Gazel 10

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Güneş gibi parlak gül II sevgilinin yanağı.

Ey gül-i hurşîd hazer gülşende şebnemden saňa
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saňa

2. **göl-i hurşîd:**

Gazel 119

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güneş gibi parlak gül.

Hâne-i zulmetâna geldi o şüh
Göl-i hurşîd açıldı bağımnda

göl-i nev:

1. **göl-i nev:**

Gazel 91

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Goncagöl, taze gül. II Genç sevgili.

Sensizin şahn-ı çemenzârda güşâyış gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n'ideyim

göl-i ruhsâr:

1. **göl-i ruhsâr:-ı**

Gazel 61

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Göl yanaklı. II Gül yüzlü, gül yanaklı sevgili.

Yârîñ gül-i ruhsârı hayâliyle dem-â-dem
Bülbüller ile nağme-zen-i şahn-ı hevâyuz

2. **göl-i ruhsâr:**

Gazel 20

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Göl yanaklı. II Gül yüzlü, gül yanaklı sevgili

'Andelîb-i dil firākıñ çekmede
Ey gül-i ruhsâr ez-hâr el-ğıyās

3. **göl-i ruhsâr:**

Gazel 119

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Göl yanaklı. II Gül yüzlü, gül yanaklı sevgili

Göl-i ruhsâr reşâkat-ı kâmet
Cümle Hurrem benim çerâğımnda

göl-i sad-berg:

1. **göl-i sad-berg:**

Gazel 105

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yüz yapraklı, katmerli gül.

Perde-i zülfün götür dil böyle gam-nâk olmasun
Goncalar handân gül-i sad-berg de çâk olmasun

göl-i ter:

1. **göl-i ter:-den**

Gazel 55

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Taze gül.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzîkdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlûd iken nahvetle ter ter ter

göl-i zîbâ-yı ahmer:

1. **göl-i zîbâ-yı ahmer:-den-dür**

Murabba 2

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Kırmızı güzel gül || sevgili.

Bağrıñ hûn olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zîbâ-yı ahmerden midür

gülistân:

1. **gülistân:**

Gazel 74

Mısra: 2

*Göl bahçesi II güllük gülistanlık, rahat ve huzurlu
bir yer.*

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānān her taraf
Hûrîlerle bâğ-ı cennetdür gülîstān her taraf

2. **gülîstān:**

Gazel 98

Mısra: 10

Gül bahçesi II güllük gülîstanlık, rahat ve huzurlu bir yer.

Gel şafâ-yâb ola mestâne sürâhî nālān
Pür-hubûr ola gülîstān ola hoş-dil Hürrem

3. **gülîstānı:-ı**

Tahmis 2

Mısra: 2

Gül bahçesi II güllük gülîstanlık, rahat ve huzurlu bir yer.

Hezârî gülşen-i 'âlemde lâl eyler sühansizlik
Gülîstānı düşürdi haclete bir gül-bedensizlik

gülîstān-ı cihān:

1. **gülîstān-ı cihān:**

Murabba 1

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Âlemin, kâinatın gül bahçesi.

Gülîstān-ı cihān olsun mutarrâ
Açılsun goncalar bülbül de gūyâ

gül-'izār:

1. **gül-'izāra:-a**

Gazel 69

Mısra: 4

Gül bahçesi. II Gül yanaklı sevgili.

Bi-küllî 'aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağıteten ol gül-'izāra pür-çîn hatt

2. **gül-'izāra:-a**

Gazel 129

Mısra: 1

Gül bahçesi. II Gül yanaklı sevgili.

Şu dem ki nāz ile şol gül-'izāra öykündi
İşitdi bülbül-i cān nağme-zāra öykündi

3. **gül-'izāra:-a**

Tahmis 1

Mısra: 3

Gül bahçesi. II Gül yanaklı sevgili.

Bu sūz-ı âh ile bir gül-'izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

gülnāz nām:

1. **gülnāz nām:**

Gazel 44

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gülnaz (özel isim); nazlı gül adı, şanı, şöhreti.

Yine Gülnāz nām bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicābından açılmaz berg-i gülden hoş nikāb ister

gül-püş ol:

1. **gül-püş ol:-sun**

Gazel 100

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Gül ile örtmek, kapamak.

Dest-i pâkiñde olan kilik-i hüner-peydâsı
Reng-i ruhsârını tahtır ile gül-püş olsun

gülşen:

1. **gülşende:-de**

Gazel 10

Mısra: 1

Bahçe, gül bahçesi, çiçek bahçesi.

Ey gül-i hırşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

2. **gülşende:-de**

Gazel 51

Mısra: 7

Bahçe, gül bahçesi, çiçek bahçesi.

Niçe bir bülbül-i şūrîde gibi gülşende
Niçe bir nāle idem bende-i ednâ niçe bir

3. **gülşende:-de**

Gazel 112

Mısra: 10

Bahçe, gül bahçesi, çiçek bahçesi.

Hürremâ tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgân eyleye gülşende bülbül gül güle

4. **gülşende:-de**

Gazel 123

Mısra: 8

Bahçe, gül bahçesi, çiçek bahçesi.

Nev-bahâr-ı hüsnüne şūrîdedür 'uşşâk-ı zâr
Bülbül-âsâ seyr kıl gülşende şeydâlanmağı

5. **gülşende:-de**

Tarih 2

Mısra: 6

Bahçe, gül bahçesi, çiçek bahçesi.

Olmadı âşâr-ı cevri ü zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryād u nevâ

gülşen-i 'âlem:

1. **gülşen-i 'âlem:-de**

Gazel 112

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dünyanın gül bahçesi.

Gülşen-i 'âlemde rûyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezārān şevk ile ağlardı bülbül bülbüle

2. gülşen-i 'âlem:-de

Tahmis 2

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dünyanın gül bahçesi.

Hezārī gülşen-i 'âlemde lâl eyler sühansizlik
Gülistānı düşürdi haclete bir gül-bedensizlik

gülşen-i 'aşk:

1. gülşen-i 'aşk:-ı

Gazel 16

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Aşkın gül bahçesi.

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derûnum cāy-i dāğ
Nār-ı 'aşkımdan zühür eyler nücûm-ı kâ'ināt

gülşen-i bağ-ı fenā:

1. gülşen-i bağ-ı fenā:

Gazel 37

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Geçici, fani gül bahçesi. || Dünya.

Dehen-i pākiñe ger olmasa teşbîh gonca
Gülşen-i bağ-ı fenā zîb ü leţâfet mi bulur

gülşen-i dehr:

1. gülşen-i dehr:

Tarih 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dünyanın gül bahçesi II yeryüzü, âlem.

Bülbül-āsā nağamāt ile terennûm eyle
Gülşen-i dehrde rağbetle olup nağme-serā

gülşen-i hüsn:

1. gülşen-i hüsn:-ü, -ñ, -de

Gazel 103

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliğinin gül bahçesi.

Bülbül-āsā gülşen-i hüsnünde cānā dem-be-dem
Nāle vü efgānım eflāke benim oldu resān

2. gülşen-i hüsn:-de

Gazel 99

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Güzelliğin gül bahçesi || sevgilinin güzel yüzü.

Nev-bahār-ı haţına dā'ire-i gül mi disem
Gülşen-i hüsnünde ya sünbül-i hađrā mı disem

gülşen-i ikbāl:

1. gülşen-i ikbāl:-de

Gazel 12

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Talihin gül bahçesi.

Güldür o güli gülşen-i ikbālde her ān
Tāb-ı ruḥını gārāt-ı hār eyleme yā Rab

gülşen-i kūy:

1. gülşen-i kūy:-u, -ñ, -da

Gazel 91

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Köyünün gül bahçesi || sevgilinin köyü.

Şubḥa dek gülşen-i kūyunda fiğān itse 'abes
Güle güş itdüremez bülbül-i zārı n'ideyim

gülşen-i nazm:

1. gülşen-i nazm:

Tahmis 3

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Nazm, şiir bahçesi.

Hurremā gülşen-i nazm içre gül-i ḥandānıñ
Resm-i naqşını okur ṭab'-ı hezār elḥānıñ

gülşen-i rüy:

1. gülşen-i rüy:

Müseddes 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Gülün yüz bahçesi || sevgilinin yüzü.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i ṭab'ım açup bülbüle yār itdürdi

gülşen-i ṭab':

1. gülşen-i ṭab':-ım

Gazel 129

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yaratılışın gül bahçesi.

Secencel-i ruḥ-ı zībā-yı yārdan Hurrem
Görüp o gülşen-i ṭab'ım bahāra öykündi

gülsitān:

1. gülsitān:

Gazel 115

Mısra: 7

*Gül bahçesi II güllük gülistanlık, rahat ve huzurlu
bir yer.*

Gülsitān geldügin idüp peygām
'Arz ider baña bir nigār gonca

gülsitān-ı vasl:

1. **gülsitân-ı vaşl:-dan**

Gazel 68

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kavuşma bahçesi.

Gülsitân-ı vaşldan bir berg-i sebz olmaz hayâl
‘Andelîbân itdi şubh u şâm gül-i handâna ‘arz

gülüvv id:

1. **gülüvv id:-er**

Gazel 75

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Haddini aşmak, tecaviüz etmek.

Ceyş-i Hâbeş ki milket-i Rûma şan gülüvv ider
Tarf-ı ruḥunda leşker-i hâlî taraf taraf

gülzâr:

1. **gülzârı:-ı**

Gazel 116

Mısra: 3

Bahçe, gül bahçesi.

Ṭutdı gülzârı muḥabbetle hezâr-ı ṭab‘ım
Bûlbûlûn nağmesi gelmez baña mâtemcesine

gülzâr u çemenzâr:

1. **gülzâr u çemenzâr:-da**

Gazel 111

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gül bahçesi ve çimenlik.

Der-i mey-hânede sâkî ki ider baḥş-i şarâb

2. **gülzâr u çemenzâr:-da**

Gazel 111

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gül bahçesi ve çimenlik.

İtme bu Ḥurrem-i bî-çâreñe cevriñ efzûn

gülzâr-ı çemen:

1. **gülzâr-ı çemen:-de**

Gazel 66

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gül bahçesi ve çimenlik.

Hezârıñ bir kuru feryadı ḳalmış
Bu gülzâr-ı çemende adı ḳalmış

gülzâr-ı hüsn-i yâr:

1. **gülzâr-ı hüsn-i yâr:-e**

Gazel 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliğinin gül bahçesi.

Gülzâr-ı hüsn-i yâre idersem de Ḥurremâ
İdem hezâra ḳarşu fiğân söylerim saña

ğumûm:

1. **ğumûmı:-ı**

Gazel 33

Mısra: 7

Gamlar, üzüntüler.

Eyledim bağ-ı vişâliñde ğumûmı mündefi‘
Şerbet-i vaşlıñdur ancak bâ‘ış-i teşkîrler

ğün:

1. **ğüne:-e**

Gazel 35

Mısra: 12

Çeşit, tür.

Olursa medḥ-i ruḥıyla müzeyyen ey Ḥurrem
Ne ğüne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

2. **ğüne:-e**

Tahmîs 1

Mısra: 8

Çeşit, tür.

Ḥumâr-hânede dil naḳdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr ğüne esef

ğünâ:

1. **ğünâ:**

Gazel 84

Mısra: 10

*Suçlu, günahkar || aşğın aşkını gizleyerek
günahkar gözükmesi.*

Ḥurremüz ammâ ki vaşl-ı yârdan âzâdeyüz
Ġam beyâbânında bir ğünâ ‘ayânuz şimdilik

ğüneş:

1. **ğüneş:-e**

Gazel 57

Mısra: 5

Ğüneş || sevgili.

Olunca sen ğüneşe rû-be-rû hacâletle
Vücûdı jâle-i gül-berg-veş pür-âb idertüz

2. **ğüneşi:-i**

Gazel 122

Mısra: 8

Ğüneş || sevgili.

Oldı pervânesi dördünci semânıñ ğüneşi
Ḳad bedâmin ufuku‘l-ḳudsı Resûlün ‘Arabî

ğurre ol:

1. **ğurre ol:-up**

Gazel 33

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Gururlanmak, övmek || sevgilinin güzelliğiyle
övünmesi.*

Hüsnuñe gurre olup 'arz-ı cemāl itme begim
Âfet-i devrân olupdur cümleye teşhîrler

gurre-i hüsn:

1. gurre-i hüsn:-i

Gazel 19

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Güzelliğin parlaklığı. || sevgilinin güzelliği.

Kim ider bilmem o 'aşık-küş-i mümtâz ile baḡ
Gurre-i hüsnî olan dilber-i pür-nâz ile baḡ

güş:

1. güşîna:-ı, -na

Gazel 125

Mısra: 1

Kulak II Dinleme; işitme.

Müjde ey vaḡt-i şeh̄r güşîna ezân geldi
Şafḡa-i vah̄det-i encâma sürüşân geldi

2. güşîna:-ı, -na

Tarih 1

Mısra: 12

Kulak II Dinleme; işitme.

Vādî-i nazmda çok geşt ü güzâr eylersin
Ġalibâ güşîna bir nev-ḡaber olmuş ilḡâ

güş eyle:

1. güş eyle:-se

Tarih 2

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Dinlemek, kulak vermek.

Zühre ger güş eylese çeng ü şadâ-yı vaşfını
Nağme-i mâhûr ḡarbudakla eylerdi şadâ

2. güş eyle:-(y)e, -n, -e

Gazel 87

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İşitmek, dinlemek.

Güş eyleyene baḡş kılur âb-ı hayâtı
Güyâ ki Mesîḡâ-dem-i ḡâl eyledi bülbul

3. güş eyle:-me

Gazel 97

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Dinlemek, ciddiye almak, kulak asmak.

Raḡîb-i rû-siyehiñ bir kelâmın eyleme güş
O kelb-i mübtezel ü bed-liḡâ ki añladamam

güş id:

1. güş id:-üp

Gazel 16

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kulak vermek, dinlemek.

Hâlîme raḡm eylemez ol şūḡ-ı mûm-ı kâ' inât
Güş idüp feryādımı âḡ itdi bûm-ı kâ' inât

2. güş id:-en, -ler

Tarih 2

Mısra: 73

Kelime Tipi: -

İşitmek, dinlemek.

Güş idenler mâye-i cüdîñ olurlar mâye-dâr
Fikr idenler ḡatre-i iḡsânını olmaz gedâ

güş itdür:

1. güş itdür:-e, -mez

Gazel 91

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Duyurmak, dinletmek || aşığın feryadını sevgiliye
duyurması.*

Şubḡa dek gülşen-i küyuñda fiḡân itse 'abeş
Güle güş itdüremez bülbul-i zârî n'ideyim

güşâd eyle:

1. güşâd eyle:

Gazel 130

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Açmak, açık etmek || bayrak açmak.

Bezm-i 'irfânda güşâd eyleyicek râyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafâ eyledi ser-mâyesini

güşâyiş:

1. güşâyiş:

Gazel 91

Mısra: 5

Açılma, ferahlama, açıklık, ferahlık.

Sensizin şaḡn-ı çemenzârda güşâyiş gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârî n'ideyim

güşe-i firḡat:

1. güşe-i firḡat:-de

Gazel 68

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

Güşe-i firḡatde gitdikce zebûn oldum ḡatı
Eyleyin yârân beni luḡf eyleyüp cânâna 'arz

güşe-i hicrân:

1. **güşe-i hicrân:-da**

Gazel 70

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

Terk idüp 'uşşâk-ı zârîñ güşe-i hicrânda
Virme gel ağıyar-ı bed-hvâhân-ı pür-idbâre hâz

güşe-i hicret:

1. **güşe-i hicret:**

Gazel 8

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

Âsitânîñda olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muktezâ bilmem nedendür güşe-i hicret baña

güşîña mengüş kıl:

1. **güşîña mengüş kıl:**

Gazel 90

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

*Kulağına küpe et.|| tecrübe sonucu karşıdakine
uyarı sözü.*

İnkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan eyle ictinâb
Nâşihim pendim qabûl it güşîña mengüş kıl

güsl:

1. **güslüñ:-üñ**

Mesnevi 1

Mısra: 13

*Dînin gerekli kıldığı durumlarda ve şekilde bütün
vücûdu yıkamak sûretiyle alınan abdest, boy abdesti.*

Üçdürür güslüñ dahî farzı 'ayân
Mazmaza istinşâka kıl ihtimâm

gussa:

1. **gussa:**

Gazel 54

Mısra: 4

Acı, gam, dert, keder, üzüntü, sıkıntı.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hâlim harâb
Çekdigim hep gussa vü kayğu bilür bilmezlenür

güşuña mengüş ol:

1. **güşuña mengüş ol:-sun**

Gazel 100

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

*Kulağına küpe olsun || başına gelen bir işten veya
gördüğü ve yaşadığı olaylardan ders almak ve
unutmamaktır.*

İtme a'dāya tekkarrüb şaķın ey nîk haşlet
Pendimi eyle qabûl güşuña mengüş olsun

güvenc ol:

1. **güvenc ol:-unca**

Gazel 113

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Güvenilir, sevinçli, mutlu olmak || aşığın
mutluluğu.*

Esb-i tabî'atime yetmez cihânda düldül
Medhinde bir civânîñ dā'im güvenc olunca

güyâ:

1. **güyâ:**

Murabba 1

Mısra: 18

Konuşan || Bülbülün ötüşü.

Gülistân-i cihân olsun mutarrâ
Açılsun goncalar bülbül de güyâ

2. **güyâ:**

Gazel 38

Mısra: 8

*"Güya, sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında
zarf.*

Verd-i ruhuñ yanında bülbül-i dil
Ne kadar olsa güyâ ebkemdür

3. **güyâ:**

Gazel 55

Mısra: 11

*"Güya, sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında
zarf.*

Kalem destinde güyâ tîğ-ı âteş-tâb-ı irfândur
Belî gâlibdür a'dā eylesin mihnetle har har har

4. **güyâ:**

Gazel 87

Mısra: 8

*"Güya, sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında
zarf.*

Güş eyleyene bahş kılur âb-ı hayâtı
Güyâ ki Mesîhâ-dem-i qâl eyledi bülbül

5. **güyâ:**

Gazel 98

Mısra: 3

*"Güya, sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında
zarf.*

Bülbül-i bülbüle tütî gibi olsun güyâ
Sürelüm meclis-i gülde bir 'acâyib hoş dem

6. **güyâ:**

Gazel 129

Mısra: 4

*"Güya, sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında
zarf.*

Teğannî eyledi muṭrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tütî güyâ hezâra öykündi

güzâf:

1. güzâf:

Gazel 73

Mısra: 2

Boşu boşuna, boş yere.

‘Acabâ bendesine şâhım ider mi elţâf
Çekdigim cevır ü cefâ yolına olsun mı güzâf

güzel:

1. güzel:

Gazel 3

Mısra: 1

Çekici, cazip kimse. II Dilber, sevgili.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydım saña
Luţf kıl ‘uşşâkıña şâhım dimez miydım saña

2. güzele:-e

Gazel 65

Mısra: 9

Çekici, cazip kimse. II Dilber, sevgili.

Âteşî bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar âhından anıñ böyle keş-â-keş âteş

3. güzeller:-ler

Gazel 76

Mısra: 5

Çekici, cazip kimse. II Dilber, sevgili.

Güzeller gerçî çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyık

4. güzelim:-im

Gazel 109

Mısra: 9

Çekici, cazip kimse. II Dilber, sevgili.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i ‘uşşâkı
Ser-i küyunda kebûter gibi dönsün yürüsün

5. güzel:

Gazel 112

Mısra: 3

Çekici, cazip kimse. II Dilber, sevgili.

Turra-i müşğîn ü rengîn şebiñden ey güzel
İhtirâzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

6. güzel:

Gazel 38

Mısra: 12

"Güzel, hoş" anlamında sıfat.

Şi‘r-i Hurrem hemîşe medhinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

güzel ol:

1. güzel ol:

Tarih 1

Mısra: 45

Kelime Tipi: -

Güzel, hoş olmak. II Bütüniyle kusursuz olmak.

Bir ziyâde güzel oldu buna târîh Hurrem
Âferîn geldi ‘aceb Vâlî-i ‘İzzet-pîrâ 1216

güzelim:

1. güzelim:

Gazel 77

Mısra: 8

Göze hoş görünen. II Sevgili.

Her zamân bûy-i hayâlinle kanâ‘at olmaz
Gâh gâh ey güzelim bûs ü kenâr olmayıcak

hâ:

1. hâ:

Gazel 7

Mısra: 9

(Cümle sonunda) dikkati çekmek ve uyarmak amacıyla kullanılır.

Meclise teşrîf idicek söyle hâ
Ey şeh-i hûbân-ı cihân merhabâ

habbe-i bādām:

1. habbe-i bādām:-a

Tahmis 2

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Badem tohumu.

Tenim dest-i felek tâ şöyle ‘uryân eylemişdür kim
Mücerred habbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

habbetü’s-sevdâ’:

1. habbetü’s-sevdâ’:

Gazel 50

Mısra: 4

Çörek otu. (Sevgilinin yüzündeki benler renk ve şekil itibarıyla çörek otuna benzetilmiş.).

Seniñ hâl-i siyâhıñı gören ‘uşşâk ol demde
Didiler habbetü’s-sevdâ’ veyâhüd fülful olmuşdur

habbezâ:

1. habbezâ:

Tarih 2

Mısra: 1

"ne güzel, ne sevimli" manasında takdir edatı.

Habbezâ ol vâlî-i vâlâ-yı kân-ı mekremet
Bûse-çîn-i reh-güzârı olsa Dârâb revâ

habbü’l-misk:

1. habbü’l-misk:

Gazel 99

Mısra: 3

Misk tanesi, tohumu || sevgilinin beni.

Kurs-ı nâzûk mı disem hâliñe ya habbû'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

haberiñ:

1. haberiñ:

Gazel 80

Mısra: 4

Havadis, bilgi || ahından delirmiş aşığıñ haberi.

Yakup kebûd-ı çarhı siyâh itmede begim
Âh-ı cünûndan haberiñ yok mıdur seniñ

2. haberiñ:

Gazel 80

Mısra: 10

Bilgi havadis || zamaneden haberi olmak.

Bend eyle sen de ƙalıbıñı yâre döner cihân
Hurrem zamânenen haberiñ yok mıdur seniñ

habib:

1. habibâ:-â

Gazel 86

Mısra: 7

Ey Allah'ın Sevdığı, Resulü!.

Zât-ı pâkiñdür habibâ rahmeten li'l-'âlemîn
Bilmeyen sen şâhı rahmetden cüdâdur yâ Resûl

habib-i şâni' -i 'âlem:

1. habib-i şâni' -i 'âlem:

Gazel 121

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Alemin yaratıcısının habibi, sevgilisi || Hz. Muhammet.

Habib-i şâni' -i 'âlem hıdivv-i kişver-i dîn
Hezâr-ı bâğ-ı feşâhat Muhammed-i 'Arabî

hacâlet:

1. hacâletle:-le

Gazel 30

Mısra: 8

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Firâk-ı yâr ile pür-hûn olupdur ƙalb-i ahker-sûz
Hacâletle müselleme çehre-i me'yûs gül-gündür

2. hacâletle:-le

Gazel 57

Mısra: 5

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle
Vücûd-ı jâle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

hacc:

1. hacca:-a

Mesnevi 1

Mısra: 8

İslamın beş şartından biri olan hac ibadeti.

Hem şalât ile zekât ü şavm ü hac
Hacca ger gücün yeterse it kıyâm

hâcibeyn:

1. hâcibeyniñden:-iñ, -den

Tahmis 5

Mısra: 25

İki kaş.

Hâcibeyniñden mi âyâ dîdeler mâhcüb-ı dost
Hüsnüñe âşüftelikden ey cemâl-i rûşenim

haclet:

1. haclete:

Gazel 126

Mısra: 7

Utanma, mahcup olma.

Büy-i hâliñ müşg-i Tâtârı bıraktı haclete
Sâye-i ebrûlarıñ şu'lesini şemşîr gibi

haclete düş:

1. haclete düş:-ür, -di

Tahmis 2

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Utanma, mahcup olma.

Hezârı gülşen-i 'âlemde lâl eyler sühansizlik
Gülistânı düşürdi haclete bir gül-bedensizlik

hadd:

1. haddine:-i, -n, -e

Gazel 69

Mısra: 8

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Şeb-i firâkdan 'uşşâkıñ âhı gelmişdür
Ki şanma haddine bî-hûde geldi şeb-gîn hatt

2. haddiñe:-i, -n, -e

Gazel 123

Mısra: 2

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Gül yüzüñden aldı cânâ böyle ra'nâlanmağı
Haddiñe nisbetle buldı gonca zîbâlanmağı

haddi degil:

1. haddi degil:

Gazel 89

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

(Bir kimsenin bir şey yapmaya) Hakkı, yetkisi veya yeterliği olmamak, (o iş) ona düşmemek.

Key şakın âh eyleme Hurrem o gül âzâr olur
Yalıñuz haddi degil ser-tâ-be-pâ endâm-ı gül

hadd-i zāt:

1. **hadd-i zāt:**-ı, -n, -da

Gazel 65

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Esasen, aslında, oluşunda.

Hümret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma

Hadd-i zātında o taşvırde dil-keş âteş

hades:

1. **hadesden:**-den

Mesnevi 1

Mısra: 24

Abdest ve gusülün tazelenmesini gerektiren hal.

Hem tahāret taşrasından şartdurur

İt necāsetden hadesden şubh u şām

had-i hūrā:

1. **had-i hūrā:**-se, -m

Gazel 99

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

*Huri' nin yanağı || sevgilinin yanağını cennet
hurilerinin yanağına benzetmiştir.*

Ne disem 'arız-ı hāndānına Hurrem bilmem

Gül-i Cennet mi disem ya had-i hūrā mı disem

hādīm-i pīr-i muğān:

1. **hādīm-i pīr-i muğān:**-uz

Gazel 84

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

İhtiyar meyhanecinin hizmetlisi.

Çeşm-i maḥmūruñ öñünde mey-keşānuz şimdilik

Çok şükürler hādīm-i pīr-i muğānuz şimdilik

hādīm-i yesrib ü bathā:

1. **hādīm-i yesrib ü bathā:**

Tarih 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Mekke ve Medine'nin hizmetkari.

Şāh-ı vālā-neseb-i nuḥbe-i Āl-i 'Osmān

Hādīm-i Yesrib ü Bathā vü merātib-rātib

hak:

1. **hake:**-e

Gazel 73

Mısra: 3

Toprak, türab, yer, zemin.

Nazar-ı ehl-i gönül hake düşerse zer ider

Olmaya kim olasın sen de heves-kār-i kâf

2. **hak:**

Gazel 72

Mısra: 7

Allah, Hak Ta'âlâ.

Sākiyā sā'id-i sīmīniñe kuvvet vire Hak

Bezm-i vuşlatda yediñle ṭolanur oldı ayāğ

3. **hak:**

Tarih 4

Mısra: 33

Allah, Hak Ta'âlâ.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin

Lutf u 'atā pīrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

hak eyle:

1. **hak eyle:**-me

Gazel 81

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Toprak etmek II Değersizleştirmek, ayaklar altında
çığnenmiş hale getirmek.*

Yoluñda varım itdim hār u hāşāk

Beni luṭf eyle şāhım eyleme hāk

hak it:

1. **hak it:**

Tahmis 5

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Toprak etmek.

Olmuşum āzāde-dil hāk itme luṭf it dāmenim
Cān fedādur yoluña hāk-i rehiñdür me'menim

hak ol:

1. **hak ol:**-masun

Gazel 105

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Toprak olmak || ümidimiz toprak olmasın.

Vuşlatıñla Hurremi hāndān kıl ey dil-rübā
Cevher-i ümmīdimiz yok yerlere hāk olmasun

hak üzre:

1. **hak üzre:**

Gazel 129

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Toprak üstünde.

Hevā-yı kūy-ı dil-ārā yaşadı hāk üzre

Benefşeyi ḥaṭ-ı nev-ḥiz-i yāre öykündi

hak zā'il it:

1. **hak zā'il it:**-me, -(y)e

Tarih 3

Mısra: 29

Kelime Tipi: -
Allah yok etmeye.

İtmeye pertev-i zāt-ı himemin Haḳ zā'il
Olalım şubḥ u mesā ḥayr du'āya vāzib

hak zā'il kıl:

1. **hak zā'il kıl**:-ma, -(y)a

Tarih 1

Mısra: 43

Kelime Tipi: -

Allah yok etmeye.

Kılmaya pertev-i zāt-ı himemin Haḳ zā'il
Sābit oldukça nücūm ile arāzī vü semā

hākān-ı 'adālet-cālib:

1. **hākān-ı 'adālet-cālib:**

Tarih 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Adaleti cezbeden hükümdar.

Pādişāh-ı zafer-āyīn ü Sikender-saṭvet
Tāc-dār-ı heme hākān-ı 'adālet-cālib

hākān-ı himmet:

1. **hākān-ı himmet:**

Gazel 15

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kerem ve lütuf sahibi hükümdar.

Kerem-kārā meded kıl 'ācizāna
Ki zātındur yine hākān-ı himmet

hākān-ı nisfet-intisāb:

1. **hākān-ı nisfet-intisāb:**

Tarih 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -
Hakkaniyete, adalete bağlı hakan, hükümdar.

Şāhenşeh-i vālā-tebār sāhib-kırān u kām-kār
İskender-i heybet-şi'ār hākān-ı nisfet-intisāb

hakdan 'atā:

1. **hakdan 'atā**:-dur

Gazel 86

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Allah'dan lütuf ve ihsandır.

Şāniña levlāk levlāk oldu tebcīl-i 'azīm
Hulḳ-ı maḥmūdına Haḳdan 'atādur yā Resūl

hāk-i ikdām:

1. **hāk-i ikdām**:-ı, -ñ

Tarih 2

Mısra: 76

Kelime Tipi: -

Gayret ve çalışmanın toprağı.

Dür olaldan āsitān-ı ḥazretiñden cān u dil
Hāk-i ikdāmıñ olupdur çeşm-i cāna tütüyā

hāk-i rāh:

1. **hāk-i rāh**:-ı, -ñ

Gazel 86

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hız. Muhammed'in yürüdüğü yer || eşik.

Gerd-i akdāmıñ için ya cān fedā itsem n'ola
Hāk-i rāhıñ çeşm ü cāna tütüyādur yā Resūl

2. **hāk-i rāh**:-ı, -n, -ı

Gazel 122

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hız. Muhammed'in yürüdüğü yer || eşik.

Hāk-i rāhını heme dīdeme tütüyā iderim
Sevmişim cān u gönülden ben o ḥurşīd-veşi

3. **hāk-i rāh**:-ı, -n, -dan

Tarih 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Ayak toprağı, tozu. || Sevgilinin yürüdüğü, geçtiği yer.

Māh u ḥurşīd iki sâ'il devr iderler rüz u şeb
Bulmak için hāk-i rāhından nişān-ı kīmyā

hāk-i rāh-ı dilber:

1. **hāk-i rāh-ı dilber**:-i

Gazel 126

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yolunun toprağı.

Kīmyā-yı ḥālīş isterseñ eger 'ālemde sen
Hāk-i rāh-ı dilberi cem' eyle kim iksīr gibi

hāk-i reh:

1. **hāk-i reh**:-i, -ñ, -dür

Tahmis 5

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Padişah, sevgilinin yürüdüğü yer, eşik.

Olmuşum āzāde-dil hāk itme lutf it dāmenim
Cān fedādur yoluña hāk-i rehiñdür me'menim

2. **hāk-i reh**:-i, -ñ, -e

Gazel 78

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Padişah, sevgilinin yolunun toprağı.

Şarf itmege hāk-i rehiñe sīm ü zerim yok
Dür-dāne-i eşkim gibi 'ālī güherim yok

hāk-i zemīn:

1. hāk-i zemīn:

Gazel 88

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yeryüzünün toprağı.

Cemāliñ pertevi düşse eger hāk-i zemīn üzre
İrerdi cümleten yaza қaranfil lāle gül sūnbūl

hakikat:

1. hākīkat:

Gazel 121

Mısra: 10

"Doğrulukla, gerçekten" anlamında zarf.

Seniñle fāhr kıılır nūh semāya rū-yi zemīn
Ki bende diyū hākīkat Muḥammed-i ‘Arabī

hakikat künci:

1. hākīkat künci:-i, -n, -iñ-niñ

Murabba 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hakikat köşesi.

Bu hākīkat künciniñ ferzānesi oldum velī
Künc nedür kim bilmezem ben maḥrem-i esrār nedür

hak u ‘adl:

1. hāk u ‘adl:

Tarih 2

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Hak ve adalet.

Cümle da‘vā hāk u ‘adl üzre olur şīrāze-bend
Ḥamdü li‘llāh devletiñde yok nişān-ı irtişā

hakki var:

1. hākki var:

Gazel 119

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Payı, alacağı, hissesi olmak || aşığın sevgilinin
öpücüğünde hakkı olması.*

Didi bir buse hākki cānıñ var
Daḥi ol dādı var dimāğında

hāl:

1. hālını:-i, -n, -i

Gazel 14

Mısra: 5

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum.*

Muḥtesib cām-ı meyiñ hālını benden şorma
İtdi bu nūh tıbaķı başıma çün teng şarāb

2. hālīm:-im

Diğer 1

Mısra: 5

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Aklım perīşāndur hālīm yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamāndur

3. hālīme:-i, -m, -e

Gazel 16

Mısra: 1

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Hālīme rahm eylemez ol şūḥ-ı mūm-ı kā’ināt
Gūş idüp feryādımı āh itdi büm-ı kā’ināt

4. hālīm:-im

Gazel 54

Mısra: 3

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Ḥasret-i rüyından olmuşdur kıatı hālīm ḥarāb
Çekdiğim hep gussa vü kayḡu bilür bilmezlenür

5. hālīmī:-im, -i

Gazel 54

Mısra: 1

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Hālīmī ol dilber-i nīk-ḥū bilür bilmezlenür
‘Andelīb hālīn gül-i hoş-bū bilür bilmezlenür

6. hālīn:-i, -n

Gazel 54

Mısra: 2

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Hālīmī ol dilber-i nīk-ḥū bilür bilmezlenür
‘Andelīb hālīn gül-i hoş-bū bilür bilmezlenür

7. hālīmī:-i, -m, -i

Gazel 78

Mısra: 4

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Cevriñ beni tā şöyle za‘īf itdi efendi
İḥbār idecek hālīmī āh-ı şererim yok

8. hālīmden:-i, -m, -den

Gazel 81

Mısra: 8

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin

bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu durum.

Vücūdum âteş-i hākister itdi
N'ola hālinden itseñ cüz'î idrāk

9. **hālın:-i, -n**
Gazel 87

Mısra: 3

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu durum.

Hālın yine kendine açup hāl-i lisānla
Efğān-ı dırāz ile cidāl eyledi bülbül

10. **hālîme:-(i)m, -e**

Gazel 110

Mısra: 3

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu durum.

Haste-i derd-i firākım kerem it hālîme bak
Vir t̄abībim baña tiryāk-ı lebiñden dārū

11. **hālîmi:-im, -i**

Murabba 2

Mısra: 6

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu durum.

Bir 'aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşñ
Tayanup bu hālîmi itdim feşāne gözyaşın

12. **hālî:-i**

Gazel 94

Mısra: 8

Ben || sevgilinin yüzündeki siyah nokta.

Bezmi-i 'işretde baña dāğ-ı derūn olmuşdur
Nokta-i Cem mi vecihiñdeki hālî bilmem

13. **hālîne:-in, -e**

Gazel 99

Mısra: 3

Ben || sevgilinin yüzündeki siyah nokta.

Ḳurs-ı nāzūk mi disem hālîne ya hābbü'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sārā mı disem

hāl ehli:

1. **hāl ehli:-i**

Gazel 17

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hal ehli, gönül ehli.

Lisāna gelmez ašlā kāl-i hikmet
Bilür hāl ehli remz-i hāl-i hikmet

hālā:

1. **hālā:**

Gazel 42

Mısra: 4

"Bu zamana kadar, şimdi bile, hālen" anlamlarında zarf.

Reftār iderse 'ayn-ı kıyāmet bed'īd olur
'Ālem hārāba vardı o hālā yerindedür

2. **hālā:**

Gazel 120

Mısra: 10

"Bu zamana kadar, şimdi bile, hālen" anlamlarında zarf.

Nigeh-i merhāmetiñle n'ola kılsañ nazarı
Āsitānıñda niyāz itmede Hurrem hālā

halās ol:

1. **halās ol:-a**

Gazel 56

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kurtulmak, selamete ermek.

Cüyüş-ı hālden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amān halās ola dil hatt-ı kāfirān üzölmüşdür

halāyık:

1. **halāyık:**

Murabba 1

Mısra: 22

Yaratılmış canlılar, özellikle insanlar, mahlukat, halikā'nın çoğulu.

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'ālem
Eder cümle halāyık zār ü mātem

hāle:

1. **hāle:**

Gazel 78

Mısra: 5

Ay ağılı, ay etrafında bazen peyda olan daire. II Sevgilinin etrafı, çevresi.

Tek sen meh-i t̄abāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ s̄ā'id-i s̄imīn kemerim yok

hālet:

1. **hālet:**

Gazel 17

Mısra: 7

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, davranış, tutum.

Ḳaşı rāsında vardır başka hālet
İki zülfi ve lākin dāl-i hikmet

2. **hālet:**

Gazel 47

Mısra: 7

Durum, hāl, keyfiyet II Sufilerin vecd hali, coşku.

Bir hâlet ile görse dil ol hûb-cemâli
‘Aşk eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

3. **hâlet:**

Gazel 8

Mısra: 8

*İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet || aşğın
içinde bulunduğu durum.*

Hîç hayâlimde degil hûbân-ı ‘âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-‘at baña

4. **hâletden:-den**

Gazel 32

Mısra: 8

*İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet || aşğın
içinde bulunduğu durum.*

Şabâ tahrîk iderken zülf-i şebbûy-i dil-âvîziñ
O hâletden dil-i pejmürdemiz cilbâb-veş ditrer

hâlet-i ‘aşk:

1. **hâlet-i ‘aşk:-î**

Gazel 19

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Aşkın hali.

Hâlet-i ‘aşkî kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı degil ‘âlim-i pür-râz ile bahş

hâlet-i ‘aşkıñ:

1. **hâlet-i ‘aşkıñ:-ıñ, -la-la**

Gazel 11

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Aşkın hali, durumu || aşğın aşkıñdan dolayı
girdiği haller.*

Hâlet-i ‘aşkıñla cânâ cismim oldı bûriyâ
‘Aşkıñ ‘aşkıñda dâ‘im şanma şâhâ bu riyâ

hâlet-zede-i ‘ayş:

1. **hâlet-zede-i ‘ayş:**

Gazel 94

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Mutluluktan tutulmuş hal || sevgilinin güzelliği
karşısında tutulan âşık.*

Göricek hüsnuñi hâlet-zede-i ‘ayş oldum
Ne diyem meclis-i pâkiñdeki kâli bilmem

halhâl:

1. **halhâl:**

Gazel 79

Mısra: 4

*Kadınların, özellikle Arap kadınlarının ayaklarına
taktıkları gümüş veya altın halka, ayak bileziği.*

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

hâl-i ‘âlem:

1. **hâl-i ‘âlem:**

Gazel 102

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dünyanın hâli, âlemin durumu, vaziyeti.

Hâl-i ‘âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n’eylesün
Kûçe-i gamda dil efkâr oldığıyçün n’eylesün

2. **hâl-i ‘âlem:**

Gazel 102

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Âlemin hâli, dünyanın vaziyeti.

Çâr-nâ-çâr Hurrem-i dil-ğaste de nâ-çârdur
Hâl-i ‘âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n’eylesün

hâl-i ‘aşk:

1. **hâl-i ‘aşk:-ı**

Gazel 11

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Aşk hali.

Süz-ı şem‘den hâl-i ‘aşkı öğrenür pervâneler
Yakıldan şem‘-i ruhsârıña karşı bî-riyâ

hâl-i dil:

1. **hâl-i dil:-i, -ñ-iñ**

Gazel 68

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönlün vaziyeti, durumu.

‘Arz idersen bâr-gâh-ı Hazrete ‘arz it müdâm
İtme Hurrem yok yere hâl-i diliñ yârâna ‘arz

hâl-i dil-i nālân:

1. **hâl-i dil-i nālân:**

Gazel 102

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İnleyen gönlün durumu, vaziyeti.

Yâre ‘arz itmek diler hâl-i dil-i nālânımı
Üstühânân şekl-i mışkâr oldığıyçün n’eylesün

hâl-i lisân:

1. **hâl-i lisân:-la**

Gazel 87

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hal ve davranış dili.

Hâlin yine kendine açup hâl-i lisânla
Efgân-ı dırâz ile cidâl eyledi bülbül

hāl-i müşğîn:

1. hāl-i müşğîn:-iñ

Gazel 93

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Misk kokulu ben II sevgilinin misk kokulu beni.

Görüp ruhsarıñ üzre hāl-i müşğîniñ eyā dilber
Konulmuş âteş üzre ‘anber-i Hindü kıyās itdim

hāl-i pür-zâr:

1. hāl-i pür-zâr:-im

Gazel 68

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ağlayış ve inlemelerle dolu hal,durum, vaziyet.

Eyledikce hāl-i pür-zârım şeh-i devrāna ‘arz
‘Arz-ı hālīm diñlemez eyler beni hicrāna ‘arz

hāl-i siyāh:

1. hāl-i siyāh:-ı, -ñ, -ı-ını

Gazel 50

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yüzündeki siyah nokta.

Seniñ hāl-i siyāhıñı gören ‘uşşāk ol demde
Didiler hābbetü’s-sevdā’ veyāhud fülful olmuştur

hāl-i ‘uşşāk:

1. hāl-i ‘uşşāk:-ı, -n, -a

Gazel 111

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Âşıkların hali.

Hāl-i ‘uşşākına dildâr kim oldu āgāh
‘Azzellāhu te‘ālā tavvelellāhu beķāhū

2. hāl-i ‘uşşāk:-ı, -n, -a

Gazel 111

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Âşıkların hali, durumu.

Hāl-i ‘uşşākına dildâr kim oldu āgāh
‘Azzellāhu te‘ālā tavvelellāhu beķāhū

hāl-i yâr:

1. hāl-i yâr:

Gazel 82

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin beni.

Gerden-i sîmîn ü hāl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kām ‘aceb sevdâ-yı pür-hām eylediñ

2. hāl-i yâr:

Gazel 82

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin beni || sevgilinin yanağında bulunan ben.

Gerden-i sîmîn ü hāl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kām ‘aceb sevdâ-yı pür-hām eylediñ

3. hāl-i:

Gazel 82

Mısra: 3

Sevgilinin beni || sevgilinin yanağında bulunan ben.

Gerden-i sîmîn ü hāl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kām ‘aceb sevdâ-yı pür-hām eylediñ

halk:

1. halk:

Gazel 130

Mısra: 3

Ahali, insanlar. II herkes.

Bir bölük halk ile cem‘iyyet idüp meclisde
Bezî-i ni‘met ile arturdı ‘aceb pâyisini

2. halkın:-im

Müfret 7

Mısra: 1

Ahali, insanlar. II herkes.

Geçmedik tâze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

halk:-

1. halka:-a

Gazel 109

Mısra: 6

Ahali, insanlar. II herkes.

Kimse bakmaz yüzüne şüh-i hezâr-âşnânın
Mîhr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

halka-i bezm-i çemen:

1. halka-i bezm-i çemen:

Gazel 89

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Çimen meclis halkası || bahar vakti bahçelerde kurulan eğlence meclisinde halka şeklinde oturmak.

Câm-ı ‘işretle müzeyyen olsa hengâm-ı bahār
Halka-i bezm-i çemen dilde kırmaz âlām-ı gül

hall:

1. halline:-i, -n, -e

Gazel 120

Mısra: 4

Çözme, üstesinden gelme, halletme.

Ḥam-ı gīsūnı mu‘aqqad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes‘eleniñ ḥalline düşmüş fuzalā

hām:

1. ḥām:

Gazel 21

Mısra: 7

Olgunlaşmamış || 'aşk ateşiyle tam olarak pişmemiş.

Turunc-ı ğabğab-ı dildāra düşdün ḥām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı ‘ālemde semerden geç

hām sevdā:

1. ḥām sevdā:-lar

Gazel 83

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Olgunlaşmamış, acemi sevdalar.

Ḥām sevdālar ile Ḥurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā‘ında seniñ

hamd ol:

1. hamd ol:

Murabba 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şükürler olsun.

Hudāvendā sana hamd ola her ān
Resūlüne salāt olsun firāvān

hamdü kerīm ḥazret-i sübhāna:

1. ḥamdü kerīm ḥazret-i sübhāna:-a

Gazel 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hamd ve kerem sahibi hazreti Allah.

İtdim tarīk-ı ḥüsn ile dīvāna ibtidā
Ḥamdü Kerīm Ḥazret-i Sübhāna ibtidā

hamdü li’ llāh:

1. ḥamdü li’ llāh:

Tarih 1

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Allah'a hamd olsun, çok şükür.

Şāhib-‘irfān ile nā-dān bir idi mīzānda
Ḥamdü li’ llāh hele miqdārını buldı ‘ulemā

2. ḥamdü li’ llāh:

Tarih 2

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Allah'a hamd olsun, çok şükür.

Cümle da‘vā ḥaqq u ‘adl üzre olur şīrāze-bend
Ḥamdü li’ llāh devletiñde yok nişān-ı irtişā

hāme-i küttāb-veş:

1. hāme-i küttāb-veş:-r

Gazel 32

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Katibin kalemi gibi.

Nevāzişle girişme cūlar itdikce dil-i zāra
O ebrū-yı melāḥat hāme-i küttāb-veş ditrer

ham-ı gīsū:

1. ḥam-ı gīsū:-ñ, -ı

Gazel 120

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) saçlarının bükümü.

Ḥam-ı gīsūnı mu‘aqqad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes‘eleniñ ḥalline düşmüş fuzalā

hāmī-i dīn-i mübīn:

1. hāmī-i dīn-i mübīn:

Tarih 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İslam dininin koruyucusu.

Ḥāmī-i dīn-i mübīn māḥī-i bağy ü tuğyān
Cümleye tā‘at-i emri hele emr-i lāzib

hammām:

1. hammām:-da

Gazel 109

Mısra: 8

Hamam, sıcak kaplıca.

Suda çıkmaz deme tīz-āb-ı visāle çekegör
Sīm endām ile hammāmda soyunsun yürüsün

hāmūş:

1. hāmūşluğundan:-luğ, -m, -dan

Gazel 44

Mısra: 7

Suskun, sessiz.

Vişāl-i yārde hāmūşluğundan ictināb eyler
Dil-i dīvāneyi gör bezm-i ḥicrānda ‘azāb ister

2. hāmūş:

Gazel 84

Mısra: 3

Suskun, sessiz.

Bir zamān hāmūş u beste-leb idik bu bağda
Verd-i ruḥsārīñ açıldı pür-fiğānuz şimdilik

hāmūş ol:

1. hāmūş ol:-sun

Gazel 100

Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Susmuş olmak || feryad eden aşığın susması.

Verd-i ruhsârîni dil görmese efgân eyler
Burka ‘-i pâkiñi ref’ eyle ki hāmûş olsun

hāmûş u beste-leb idik:

1. hāmûş u beste-leb idik:

Gazel 84
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Suskun dili tutulmuş, ağzı kapalıydık.

Bir zamân hāmûş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruhsârîni açıldı pür-fiğânuz şimdilik

hançer çek:

1. hançer çek:-üb

Gazel 49
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Hançeri birisine karşı doğrultmak, saldırmak. II
Sevgilinin yan bakış atması.

O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbîrdür dirler

hançer-i bürrân:

1. hançer-i bürrân:

Gazel 41
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Keskin hançer.

Dâl-hançer gelüp ol ‘aşıkına tîğ çekici
Zahm-ı hicrine devâ hançer-i bürrân aķıdur

hançer-i ğaddâr:

1. hançer-i ğaddâr:-e

Gazel 24
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Eziyet veren, acımasız hançer.

Teşne-i âb-ı vişâli gibi ditrer cânım
Uralı dest-i ğazab hançer-i ğaddâre o şüh

handân:

1. handân:

Gazel 105
Mısra: 2
Gülen, şen, neşeli. || Gonca gülün açılmış hali.

Perde-i zülfün götür dil böyle gam-nâk olmasun
Goncalar handân gül-i sad-berg de çâk olmasun

handân kıl:

1. handân kıl:

Gazel 105
Mısra: 11
Kelime Tipi: -
Mutlu etmek, sevindirmek.

Vuşlatıñla Hurremi handân kıl ey dil-rübâ
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere hâk olmasun

hande:

1. handeyle:--yle

Gazel 12
Mısra: 3
Gülen, şen, neşeli.

Açdurma ‘adū semtine handeyle dehânın
Bîġâneye ol ğonce(y)i yâr eyleme yâ Rab

handeler it:

1. handeler it:-sün
Tahmis 3

Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Gülücükler saçmak.

Handeler itsün ol âfet dil-i hurremcesine
Kimseye itme şaķın keşf nihânî râzîñ

hande-rû:

1. hande-rû:

Gazel 91
Mısra: 2
Güler yüzlü || sevgili.

Hüsn-i tab’ olmayıcaķ hüsn-i nigârı n’ideyim
Hande-rû olmaz ise naķş-ı dîvârı n’ideyim

hande-rûluk:

1. hande-rûluklarla:-lar, -la

Tarih 2
Mısra: 59
Güler yüzlülük.

Hande-rûluklarla eyler her kime olsa hîṭâb
Ma’den-i sîdķ u emânet maḥzen-i hîlm ü hayâ

hâne-i veffâķ ol:

1. hâne-i veffâķ ol:-a

Gazel 34
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Evinin uygun , münasip olması.

Hâne-i veffâķ ola ârâm-gehiñ ey vefķ-ı cân
Cân atasın her zamân teşhîre sen benden beten

hâne-i zulmetân:

1. hâne-i zulmetân:-a

Gazel 119
Mısra: 3

Kelime Tipi: -
Zulümler evi.

Hâne-i zulmetâna geldi o şüh
Gül-i hürşîd açıldı bağımda

hānkāh:

1. **hānkāh:**
Gazel 34
Mısra: 11
Tekke, dergāh.

Hānkāh u mescidi mey-hāneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

hānkāh-ı ‘ays:

1. **hānkāh-ı ‘ays:-da**
Gazel 82
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Yeme, içme, eğlenme tekkesi.

Cür‘a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestāneye
Hānkāh-ı ‘ayşda bir gîce ārām eylediñ

hānkāh-ı hicrān:

1. **hānkāh-ı hicrān:-da**
Gazel 24
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Ayrılık tekkesi, dergāhi.

Haste-nāk oldu gönül hānkāh-ı hicrānda
Gamzesiyle açalı sîneye şad yāre o şüh

hār:

1. **hār:**
Gazel 95
Mısra: 2
Diken II rakip, yabancı.

Dilber-i pür-vefā yüzün tıtdı cefāya n’eyleyim
Başladı hār ile o gül zevk u şafāya n’eyleyim

2. **hārda:-da**
Gazel 115
Mısra: 6
Diken II rakip, yabancı.

Çiledür bildi rāh-ı ‘aşk feyzi
Eyledi hārda karar gonca

har har har:

1. **har har har:**
Gazel 55
Mısra: 12
Kelime Tipi: -
Yazık! Hay! Eyvah! gibi anlamlar ifade eden söz.

Kalem destinde gūyā tīg-ı âteş-tāb-ı irfāndur
Belî gālîbdür a‘dā eylesin mihnetle har har har

hār u hāşāk:

1. **hār u hāşāk:**
Gazel 81
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Çer çöp, döküntü. || Sevgilinin uğruna malını
mülkünü çer çöp etmek.

Yoluñda varım itdim hār u hāşāk
Beni lutf eyle şāhım eyleme hāk

2. **hār u hāşāk:-masun**
Gazel 105
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Çer çöp, döküntü || güzel huyun çer çöp olması.

Kirpigiñ cārüb idüp pāk eyle yāriñ rāhını
Gelsün ol şāhāne hāşlet hār u hāşāk olmasun

harāb:

1. **harāba:-a**
Gazel 42
Mısra: 4
Yıkılmış, harab olmuş, viraneye dönmüş.

Reftār iderse ‘ayn-ı kıyāmet bedīd olur
‘Ālem harāba vardı o hālā yerindedür

2. **harāb:**
Tarih 4
Mısra: 12
Yıkılmış, harab olmuş, viraneye dönmüş.

Tahtında kılsın ber-karār nice zamān perverdigār
A‘dāsını etsin şikār şemşîr ile dārın harāb

harāb eyle:

1. **harāb eyle:-me**
Gazel 27
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Harap etmek, yıkmak, viran etmek.

Çıkarma cevri ile şāhım yavuz ad
Harāb eyleme mülküñ eylegil dād

harāb eyleme mülk:

1. **harāb eyleme mülk:**
Gazel 27
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Mülkünü viraneye çevirme, harap eyleme.

Çıkarma cevri ile şāhım yavuz ad
Harāb eyleme mülküñ eylegil dād

harāb it:

1. **harāb it:-di**
Gazel 68
Mısra: 7
Kelime Tipi: -

Yıkmak, viran etmek. II Perişan etmek, gam, keder ve üzüntü vermek.

Bir nigāh-ı āşināyile benî itdi ḥarāb
Vireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna ‘arz

harāb ol:

1. **ḥarāb ol:-dı**
Gazel 110
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Yıklmak, harap olmak.

Top-ı hışmıñla ḥarāb oldı binā-yı bedenim
Qalmadı qal’a-i şabrımda efendim bārū

2. **ḥarāb ol:-muş, -dur**
Gazel 54
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Harap duruma gelmek, yıkılmak; perişan olmak, çok üzülmek.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı ḥalim ḥarāb
Çekdigim hep gussa vü kayğu bilür bilmezlenür

harābāt içre:

1. **ḥarābāt içre:**
Gazel 22
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Meyhane içinde.

‘Arz ider rüyın ḥarābāt içre çün gül-gün kadeḥ
Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün kadeḥ

harābāt-ı fenā:

1. **ḥarābāt-ı fenā:-ı-nıñ**
Gazel 14
Mısra: 3

Kelime Tipi: -
Yokluk meyhanesi.

Bu ḥarābāt-ı fenānıñ meyi maqbūl degil
Sākiyā mey-gede-i ‘aşkda var deng-i şarāb

harāret:

1. **ḥarāret:**
Gazel 54
Mısra: 7
Yangın. II yürek yangını.

Tāb-ı ruḥsārından olmuşdur ḥarāret sīnede
Nideyim ol pür-cefā meh-rū bilür bilmezlenür

hārda:

1. **hārda:-da**
Müseddes 1
Mısra: 15
Dikenlik, diken çok olan yer, çalılık.

Terk idüp meskenini hārda karar itdürdi
Nağme-sāzān-ı muḥabbetde hezār itdürdi

hār-ı ‘ālem:

1. **hār-ı ‘ālem:**
Gazel 31
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Dünyanın dikenli.

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yaqılır mā’il olur
Hār-ı ‘ālem de olursa çeker ol qa’il olur

harīdār ol:

1. **harīdār ol:-a**
Gazel 67
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Müşteri olmak.

‘Aceb mi şöhret ile olsa kārbān-ı zamān
Cihānda kim ki ḥarīdār ola metā’-ı ḥulūş

harīk dil:

1. **harīk dil:-ler, -i, -miz**
Gazel 57
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Yanmış, tutuşmuş gönül || aşğın gönlü.

Olursa sāki lebiñ cām-ı germ-dār-ı sürür
Harīk dillerimiz biz daḥi kebāb iderüz

harīk-ı ‘aşk:

1. **harīk-ı ‘aşk:-a**
Gazel 42
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Aşk yangını.

Ḥummās-ı la’l-i nāb-ı lebiyle taḥībimiz
İtmek harīk-ı ‘aşka müdārā yerindedür

harīk-ı āteş-i eşvāk ol:

1. **harīk-ı āteş-i eşvāk ol:**
Gazel 35
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Şevkle yanan ateş olanlar || aşk ateşiyle yananlar.

Hevā-yı ḥūb veli ihtiyārīdür evvel
Girince bāb-ı firāka ‘aceb nedāmet olur

harīk-ı āteş-i hicrān:

1. **harīk-ı āteş-i hicrān:-i-ı, -ñ, -ım**
Gazel 53
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşinin yakıcılığı.

Semender-veş harîk-ı âteş-i hicrânînim cânâ
Meded lutf it dil-i pejmürdeye mihmân-ı âteşdür

harîm-i kudûs:

1. harîm-i kudûs:

Gazel 5

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kudûs haremi.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-gam-ı sūfî-i dūn
Ki der harîm-i Kudûs est merâ 'itâb kucâ

harîm-i şafha-i rindân:

1. harîm-i şafha-i rindân:-a

Gazel 114

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Rintler sayfasının haremi, mekânı.

İtmez harîm-i şafha-i rindâna hîç duhûl
İllâ o kimse bâde-fürûş mey-perest ola

hârût ile mârût:

1. hârût ile mârût:

Gazel 49

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kur'an'da da isimleri geçen (Bakara suresi, 102. ayet), insanlara sihir ve büyüü öğrettiği söylenen iki melek.

O şūhuñ çeşm-i bâzını 'aceb teşhîrdür dirler
Anı Hârût ile Mârût gibi te'sîrdür dirler

hâşâk:

1. hâşâk:

Gazel 81

Mısra: 10

"Allah göstermesin, uzak olsun." manasında bir söz.

Eşigîñ me'men-i şāhib-naẓardur
Anı Hurrem niçe terk ide hâşâk

hâsib:

1. hâsib:

Tarih 3

Mısra: 14

Asil, soyu temiz, necîb.

Vüzerâsiyle virtüp 'âleme der-hüsñ nizâm
Eyledi emr-i 'ibâda o zevâtı hâsib

hâsıl it:

1. hâsıl it:-mez

Gazel 27

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Elde et, sağla, tesis et.

Merâm-ı ehl-i hâli hâsıl itmez
İder tevbiḥ ile lutf itse ta'dâd

hâsıl ol:

1. hâsıl ol:-ur

Gazel 21

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Elde etmek, meydana gelmek.

Yüzüñ sür âsitân-ı yâre makşûduñ olur hâsıl
O bâba 'arz-ı hâcât eyle Hurrem gayrı derden geç

hâsılı:

1. hâsılı:-ı

Gazel 31

Mısra: 12

Doğrusu, velhasıl, sözün kısası.

Hurremâ cevri-i dil-ârâya tahammül eyle
Âteş-i 'aşka düşen hâşılı deryâ-dil olur

2. hâşılı:

Gazel 91

Mısra: 7

Doğrusu, velhasıl, sözün kısası.

Hâşılı 'âşık-ı zârıñ gamı maḥbûb olmuş
Bundan a'lâ daḡı ser-mâyeli kârı n'ideyim

hâşılı ol:

1. hâşılı ol:-muş

Tarih 2

Mısra: 70

Kelime Tipi: -

Meydana gelmek, gerçekleşmek.

Mesnediniñ şāhibidür merkeziniñ nâ'ili
Bâğ-ı 'izzîñ hâşılı olmuş 'inâyet-güsterâ

hâşiye-i kāmûs:

1. hâşiye-i kāmûs:

Gazel 30

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sözlüğün açıklaması || hâşiye, bir başka kenarlarına veya altına, metnin herhangi bir noktasıyla ilgili olarak yazılan açıklama ve ekleme.

Haṭ-ı nev-hîz-i ruḥsârından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' ḡatṭla şan hâşiye-i kāmûs gül-gündür

haslet:

1. haslet:

Gazel 105

Mısra: 8

Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat.

Kirpigiñ çârüb idüp pāk eyle yâriñ rāhını
Gelsün ol şāhâne ḡaşlet ḡâr u ḡâşâk olmasun

hasret:

1. hasreti:-i

Gazel 22

Mısra: 3

Bir şeyi çok isteyip, arzulayıp ona kavuşamamaktan gelen üzüntü, özlem.

La 'l-i nâb-ı sükkeri sâkîde çekmiş hasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağrına pür-hûn kadeh

2. hasretiñle:-iñ, -le

Gazel 3

Mısra: 8

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Hasretiñle bağlama râhım dimez miydım saña

3. hasret:

Gazel 41

Mısra: 1

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Yoluña dîdelerim hasret ile kan akıdır
Servisiñ ayağına âb-ı firâvân akıdır

4. hasret:

Gazel 41

Mısra: 5

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Şanma kim hasret ile yaş döker dîde-i ter
Reh-güzârıñ tozınıñ def' ine bârân akıdır

5. hasret:

Gazel 116

Mısra: 8

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Şöyle firâkat-zede-i 'aşk-ı dil-ârâyım ki
Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine

6. hasret:

Müseddes 1

Mısra: 20

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Sunmayaldan berü la 'l-i lebini muğpeçeler
Hasret ile ser-i küyında gönül çün giceler

7. hasretiyle:

Tahmis 1

Mısra: 13

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

İdince 'âşık-ı nâlânı hasretiyle be-kâm
Virüp tezelzül-i Manşür sâk-ı 'arşa tamâm

hasret-i cânân:

1. hasret-i cânân:

Gazel 125

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin hasreti.

Künc-i miñnetde dilâ hasret-i cânân ile
Ağlamakdan bu iki gözlerime kan geldi

hasret-i gamze:

1. hasret-i gamze:-den

Gazel 119

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Sevgilinin bakışına olan özlem.

Hasret-i gamzeden dilin çıkarur
Sînem üstinde lâle dâğımda

hasret-i ruhsâr:

1. hasret-i ruhsâr:-iñ

Gazel 53

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yanağın özlemi.

Şakın âh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i hırşîd
Derûnı hasret-i ruhsârıñ ile kân-ı âteşdür

hasret-i rüy:

1. hasret-i rüy:-ı, -n, -dan

Gazel 54

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) yüzünün özlemi.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hâlim harâb
Çekdigim hep gussa vü kayğu bilür bilmezlenür

hasret-keş-i zevk-i vişâl:

1. hasret-keş-i zevk-i vişâl:

Tahmis 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın zevkiyle hasret çeker.

Âşık-ı nâ-dîde-kâm hasret-keş-i zevk-i vişâl
Bir muhib dostuz ki 'âlem dir bize mañbûb-ı dost

haste:

1. hastesin:-sin

Gazel 58

Mısra: 1

Hasta II çaresiz âşık.

Tabîbim derd-i dilden bî-haberdür hastesin bilmez
Dağı neveste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

2. haste:-ye

Gazel 86

Mısra: 1

Hasta II çaresiz âşık.

Âsitânın haste-ye dârü'ş-şifâdur yâ Resûl
Kible-i hâcât-ı erbâb-ı vefâdur yâ Resûl

haste göñül:

1. haste göñül:

Gazel 51

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönlü yaralı II âşık.

Niçe bir haste göñül künc-i belâlarda kıla
Niçe bir fırkat-i cânân ile gavgâ niçe bir

hastegân:

1. hastegâna:-a

Gazel 28

Mısra: 10

Hastalar. II Âşıklar.

Câm-ı vaşlıñdan feraḥ-yâb olsa Hürrem tañ degil
Ey ṭabîbim hastegâna şerbet-i sükker lezîz

haste-hâl:

1. haste-hâl:

Gazel 74

Mısra: 7

Perişan, üzgün II Âşık.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred haste-hâl
Hicr-i rûyuñdan tolu 'âlemde nâlân her taraf

haste-i derd-i firāk:

1. haste-i derd-i firāk:-ı, -m

Gazel 70

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık derdinin hastası.

Haste-i derd-i firākım ey ṭabîb-i dil-nevâz
Kâse-i lûṭfuñdan alsun dem-be-dem bî-mâre hâz

2. haste-i derd-i firāk:-ı, -m

Gazel 110

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık derdinin hastası.

Haste-i derd-i firākım kerem it hâlîme bak
Vir ṭabîbim baña tiryâḳ-ı lebiñden dârü

haste-i ehl-i dil:

1. haste-i ehl-i dil:-e

Tarih 2

Mısra: 44

Kelime Tipi: -

Gönlü hasta olan (kimseler) || arifler.

Ziver-i hüsn-i 'avârifle müzeyyen pür-şükûh
Âsitânı haste-i ehl-i dile dârü'ş-şifâ

haste-nâk ol:

1. haste-nâk ol:--dı-dı

Gazel 24

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hastalanmak.

Haste-nâk oldu göñül hânḳah-ı hicrânda
Gamzesiyle açalı sîne-ye şad yâre o şûh

haṭ u hâl:

1. haṭ u hâl:-ı, -n

Gazel 101

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yüzdeki ayva tüyleri ve ben.

Vechiñ üzre görüp haṭ u hâlî
İktibâs itdim andan 'aşḳ dersin

haṭ-âver:

1. haṭ-âver:

Gazel 35

Mısra: 7

Ayva tüyleri yeni bitmeye başlamış.

Haṭ-âver olsa daḥi bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

hâtem-i tay:

1. hâtem-i tay:

Tarih 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

*Arap kabileleri arasında tanınmış "Tayyi"
kabilesine mensup ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü
Abdillâh Bin Sa'd"ın lakabı.*

Görse cûdın Hâtem-i Tay tayy iderdi nâmını
Eylemezdi bir daḥi nâm-ı kerem birle şehâ

haṭ-ı nev-hîz-i ruhsâr:

1. haṭ-ı nev-hîz-i ruhsâr:-ı-ı, -n, -dan-ın, -dan

Gazel 30

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Yanağında yeni belirilmiş ayva tüyleri || sevgilinin
yanağı.*

Haṭ-ı nev-hîz-i ruhsârından olmaz fark çeşminde
Muşanna' haṭṭla şan hâşiye-i kâmus gül-gündür

haṭ-ı nev-hîz-i vâ:

1. haṭ-ı nev-hîz-i vâ:-e

Gazel 129

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yeni çıkmış ayva tüyleri.

Hevâ-yı kûy-ı dil-ârâ yaşadı hâk üzre
Benefşeyi haţ-ı nev-hîz-i yâre öykündi

hat-ı ruhsâr:

1. haţ-ı ruhsâr:

Gazel 31

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) yüzündeki ayva tüyleri.

İktibâs it haţ-ı ruhsâr mesâ'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'âlim olur fâzıl olur

hâtıra gel:

1. hâtıra gel:-se

Gazel 110

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hatırlamak, aklına gelmek.

Dergeh-i Hâzret-i Bârîde niyâz eyle müdâm
Hâtıra gelse de meyl itme şakın gayrı kapu

hâtır-ı mezâk:

1. hâtır-ı mezâk:-a

Tahmis 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Damağın hatırı.

İderse kand-i lebiñ hâtır-ı mezâka hutûr
Diyâr-ı Mısra degil Kande-hâre dek giderüz

hâtır-ı 'uşşâkdan:

1. hâtır-ı 'uşşâkdan:

Gazel 90

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Âşıkların gönü.

İnkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan eyle ictinâb
Nâşihim pendim kabûl it gûşîña mengüş kıl

hatt:

1. hattı:-nı

Gazel 23

Mısra: 3

Ayva tüyü; çimen II sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Ruhsârın üzre hattı ki bilmedi câhilân
İ'lâl bilür mi kimse okumaz ise Merah

hatt-ı cemâl:

1. hatt-ı cemâl:-ler

Müseddes 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Güzel yüzün şekli, yazısı, hattı.

Bu dil-i pür-hevesim hatt-ı cemâlin hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fülk-i dil-i zâr puçeler

hatt-ı kâfirân:

1. hatt-ı kâfirân:

Gazel 56

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kâfir ayva tüyleri || sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüсне saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzülmüşdür

hatt-ı nev-hîz:

1. hatt-ı nev-hîz:-i

Gazel 60

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yeni yeni çıkmaya başlayan ayva tüyleri.

Haţ-ı nev-hîzi dilâ tutdı kenâr-ı hüsni
Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

hatt-ı ruhsâr:

1. hatt-ı ruhsâr:-ı, -ñ, -ı

Gazel 127

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri.

Haţ-ı ruhsârıñı tahtır murâd itse debîr
'Acabâ destine kudretle kalem gelmez mi

hatt-ı şîrînî-i dildâr:

1. hatt-ı şîrînî-i dildâr:-e

Gazel 70

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin tatlı, şirin ayva tüyleri.

Oğudı vaşf-ı dehânında müferrih bir gazel
Virdi Hurrem hatt-ı şîrînî-i dildâre hâz

hâver-i ferdâ:

1. hâver-i ferdâ:-ar-ya

Müseddes 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yarının doğusu || güneşin doğduğu yön doğu, yarın doğan güneş.

Gâh vuşlat güneşin hâver-i ferdâya şalar
Ağladup gâhi beni hicr ile her câya şalar

hayâl:

1. hayâlimde:-im, -de

Gazel 8

Mısra: 7

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.

Hîç hayâlimde değil hûbân-ı 'âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsni'n ey kamer-ı tal'at baña

2. **hayâliyle:-i, -y, -le**

Gazel 61

Mısra: 7

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Yârîñ gül-i ruhsârı hayâliyle dem-â-dem
Bûlbüller ile nağme-zen-i şahın-ı hevâyuz

3. **hayâli:-i**

Gazel 75

Mısra: 13

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Gördüm hayâli bâde ile zülf-i yâr imiş
Şeh-bâz-ı hüsni'nün per ü bâli taraf taraf

4. **hayâl:**

Gazel 117

Mısra: 1

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Vaşl-ı dildâr hayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

5. **hayâlisten:-in, -den**

Gazel 117

Mısra: 9

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Leb-i cân-bahşınıñ hayâlisten
Büse almak muhâl idi bu gîce

6. **hayâlinle:--iñ, --le**

Gazel 124

Mısra: 5

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Hayâlinle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kıdd-i şimşâdın efendim sersem olmaz mı

hayâl ol:

1. **hayâl ol:-maz**

Gazel 68

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Gerçekleşmesi olanaksız olmak,
gerçekleştirilememek.*

Gülsitân-ı vaşdan bir berg-i sebz olmaz hayâl
'Andelîbân itdi şubh u şâm gül-i handâna 'arz

hayâlât:

1. **hayâlât:**

Gazel 107

Mısra: 2

Hayaller || sevgilinin hayali.

Kimseler üftâde-i hûbân-ı 'âlem olmasun
Künc-i fırkatde hayâlât ile pür-gam olmasun

hayâl-ender-hayâl ol:

1. **hayâl-ender-hayâl ol:-up**

Tahmis 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hayal içinde hayal olmak.

Dil cefâ-yı dost ile olup hayâl-ender-hayâl
Oldı gitdikce vişâl-i yâr katı emr-i muhâl

hayâl-i büse:

1. **hayâl-i büse:-si, -n-sin**

Gazel 23

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Öpücüğün hayali || sevgilinin öpücüğü.

Tab'im hayâl-i büsesin eyler iken recâ
Şimdi nevâ-yı kalbe dem-â-dem virür ferah

hayâl-i la'l:

1. **hayâl-i la'l:**

Tahmis 1

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Sevgilinin kırmızı dudağının hayali.

Hayâl-i la'lin ile buldı hoş-zamîr-i sürûr
Şarâb-ı câm-ı muşaffâdan itmez oldı huzûr

haydar:

1. **haydar-şiyem:**

Tarih 4

Mısra: 3

Haydar huyulu || Hz. Ali'nin lakabı.

Ol pâdişâh-ı nâm-ver Haydar-şiyem Fârûk-fer
Mahmûd Hân-ı pür-zafer 'adl-âver-i şevket-me'âb

hayf:

1. **hayf:**

Gazel 60

Mısra: 8

"Eyyvah! Yazık!" anlamlarına gelen ünlem.

Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı karar
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

2. **hayf:**

Gazel 60

Mısra: 8

"Eyyvah! Yazık!" anlamlarına gelen ünlem.

Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı karar
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

hayf id:

1. **hayf id:**--e, --sin-er, -sin

Gazel 34

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Yazık etmek, ah etmek.

Hep baña itdüklerini ol zamân fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-gîre sen benden beter

hayır eseri:

1. **hayır eseri:**-i, -ñ-ñ

Gazel 80

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Yapılan hayırlı bir iş , hayrat || sevgilinin aşışın
gönlünü yapması.*

Bir kâse ile yapmadın kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eseriñ yok mıdır seniñ

hayli:

1. **hayli:**

Diğer 1

Mısra: 6

*"Birçok, çok fazla, epeyce" anlamına gelen sıfat. ||
Dem.*

Aklım perîşândur hâlim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamândur

2. **hayli:**

Gazel 26

Mısra: 5

*"Birçok, çok fazla, epeyce" anlamına gelen sıfat. ||
Dem.*

Hayli demdür rûze-i la'l-i lebin tutduk tamâm
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı 'ıyd

hayli zamân:

1. **hayli zamân:**-dur

Gazel 62

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çok zaman.

Künc-i hicrânda dil hayli zamândur me'nûs
Nuḳl-i cām-ı mey ile vir aña la'liñden bûs

hayr du'â:

1. **hayr du'â:**-(y)a

Tarih 3

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

*Bir kimse için Allah'tan iyilik, güzellik, hayır
temenni edilen dua.*

İtmeye pertev-i zât-ı himemin Haḳ zâ'il
Olalım şubḥ u mesâ hayr du'âya vâzib

hayrân:

1. **hayrân:**

Gazel 92

Mısra: 2

*Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyma,
çok beğenme, takdir etme.*

Gel berü şahn-ı çemenzârda cevân idelüm
'Andelîbi daḥi dem-beste vü hayrân idelüm

2. **hayrân:**

Tarih 4

Mısra: 18

*Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyma,
çok beğenme, takdir etme.*

Gâlib vezîr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbîrine hayrân ümem zât-ı kerîmi müstetâb

hayrân ol:

1. **hayrân ol:-up**

Gazel 55

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kendinden geçirmek; esrar.

Olup bir şüh-ı tersâ-beççenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşüfte vü hayrân olup dünyâyı der der der

hayrân-ter:

1. **hayrân-ter:**

Tarih 3

Mısra: 26

Çok hayran.

Bezm-i şürâsına şürîdedür ehl-i ḥîred
Rüşd ü 'irfânına hayrân-ter fikr-i şâkıb

hayret:

1. **hayretde:-de**

Gazel 14

Mısra: 7

Şaşıрма, şaşırp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Beni hayretde ḳodı ele alınca âḥir
Ne füsûn eyledi bilmem baña evreng-i şarâb

2. **hayretle:-le**

Müseddes 1

Mısra: 28

Şaşıрма, şaşırp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Çeşm-i kattâlini seyr ideli âfetle geçer
Görelî gamze-i ḥûn-rîzini hayretle geçer

hayret-fezâ:

1. **hayret-fezâ:**

Gazel 8

Mısra: 9

Hayret veren, hayreti artıran.

Hürremâ mecmû'a-i 'aqlım olur hayret-fezâ
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem'iyet baña

hayret-fezâ ol:

1. hayret-fezâ ol:

Gazel 8

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hayret veren olmak.

Hürremâ mecmû'a-i 'aqlım olur hayret-fezâ
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem'iyet baña

hayret-ger-i bî-şabr:

1. hayret-ger-i bî-şabr:

Gazel 94

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Şaşkınlıkla sabırsız olmak || aşığın güzellik karşısındaki hali.

Yine hayret-ger-i bî-şabr u sükunum Hürrem
Böyle bir câzibe-i hüsn ü cemâli bilmem

hayret-güzin-i künc-i firkat:

1. hayret-güzin-i künc-i firkat:

Gazel 74

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesinin seçilmiş şaşkınlı.

Dil nice hayret-güzin-i künc-i firkat olmasun
Yalıñuz Hürrem değil 'uşşâk-ı hayrân her taraf

hayret-yâb ol:

1. hayret-yâb ol:--up-up

Gazel 32

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hayret içinde kalmak, çok şaşırmak.

Gamıñla teşne künc-i gamda hayret-yâb olup
Hürrem
Cüdâ âb-ı vişâl-i yârden mürgâb-veş ditrer

hayrû'l-halef:

1. hayrû'l-halef:

Tarih 4

Mısra: 8

Hayırlı evlat.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrû'l-halef Rabbû'l-kerîmi pür-nisâb

haz al:

1. haz al:

Gazel 70

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hoşlanmak, zevk almak.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvâre haz
Hvân-ı sulţâniden almaz mı 'aceb bî-çâre haz

2. haz al:-sun

Gazel 70

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hoşlanmak, zevk almak.

Haste-i derd-i firâkım ey tabîb-i dil-nevâz
Kâse-i lutfuñdan alsun dem-be-dem bî-mâre haz

3. haz al:-sa

Gazel 70

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hoşlanmak, zevk almak.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvâre haz
Hvân-ı sulţâniden almaz mı 'aceb bî-çâre haz

haz vir:

1. haz vir:-me

Gazel 70

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hoşlanma duygusu uyandırmak, hoşnut etmek.

Terk idüp 'uşşâk-ı zârîñ güşe-i hicrânda
Virme gel âgyâr-ı bed-hvâhân-ı pür-idbâre haz

2. haz vir:

Gazel 70

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hoşlanma duygusu uyandırmak, hoşnut etmek.

Bir gedâyım âsitânıñda şehâ rahm eyleyüp
Vir zülâl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nâre haz

3. haz vir:-di

Gazel 70

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hoşlanma duygusu uyandırmak, hoşnut etmek.

Oğudı vaşf-ı dehânında müferrih bir gazel
Virdi Hürrem haţţ-ı şîrînî-i dildâre haz

hazer:

1. hazer:

Gazel 128

Mısra: 7

Sakinma, çekinme.

Hazer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

2. hazer:

Gazel 53

Mısra: 3

*Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma.
Korunma.*

Hazer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuşdur
Bu tûfân-ı belânîñ her zamân giryân-ı âteşdür

3. hazer:

Gazel 10

Mısra: 1

"Sakin, çekin!" anlamında bir ünlem.

Ey gül-i hürşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

hâzır ol:

1. hâzır ol:-ur, -suñ

Gazel 7

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hazır olmak.

Hâzır olursıñ kuluña itmege
Şubh u mesâ böyle cefâ ey şehâ

hâzret-i gâlib paşa:

1. hâzret-i gâlib paşa:

Tarih 3

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

*Hazreti Galib Paşa || Mehmed Said Galib Paşa;
1817'de Çankırı veziri.*

Siyyemâ 'âlî himem Hâzret-i Gâlib Paşa
Nâ'il-i fazl u hüner şâhib-i rây-i şâ'ib

hâzret-i hak:

1. hâzret-i hak:

Tahmis 3

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Allah.

Na't-ıhvânı olalı bu şeh-i 'âlem-bânîñ
Nâbiyâ Hâzret-i Hak pâdişeh-i devrânîñ

2. hâzret-i hak:

Gazel 7

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yüce Allah.

Hâzret-i Hak rütbeñi vâlâ idüp
Devlet-i câvid ola her dem saña

3. hâzret-i hak:

Tarih 2

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Yüce Allah.

Ya'nî kim Şâdık Ağa-yı kâm-yâb u behre-ver
Hâzret-i Hak eylemiş zâtın şeref-yâb-ı vefâ

hâzret-i mevlâ:

1. hâzret-i mevlâ:-ye, -si, -ni

Gazel 130

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hazret-i Mevla İl Allah.

Döşedi mil'âka-i cüdını etrâfında
Şükr ü hamd eyleyerek Hâzret-i Mevlâyesini

hele:

1. hele:

Gazel 46

Mısra: 5

"Özellikle" anlamında bir bağlaç.

Sâkî bize mey şun hele der-vakt-i şabûhân
Şahbâ-yı lebiñ teşneye peymânelerindür

2. hele:

Gazel 117

Mısra: 8

"Özellikle" anlamında bir bağlaç.

Şeker-efşân idi o tûfî-i râz
Hele şîrîn-makâl idi bu gîce

3. hele:

Tarih 1

Mısra: 32

"Özellikle" anlamında bir bağlaç.

Şâhib-'irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li'llâh hele miqdârını buldı 'ulemâ

4. hele:

Tarih 3

Mısra: 10

"Özellikle" anlamında bir bağlaç.

Hâmî-i dîn-i mübîn mâhî-i bağı ü tuğyân
Cümleye tât-i emri hele emr-i lâzib

hem:

1. hem:

Gazel 22

Mısra: 6

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'âlemi maymûn kadeh

2. hem:

Gazel 64

Mısra: 2

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Alup dil mürğünü bir yâr-i meh-veş
Beni âvâre itdi hem belâ-keş

3. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 4

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Evvelâ tevhîd-i Hâk cell ü 'alâ
Hem şehâdet nâmına olmuş be-nâm

4. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 7

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

Hem şalât ile zekât ü şavm ü hac
Hacca ger gücün yeterse it kıyâm

5. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 23

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

Hem tahâret taşrasından şartdurur
İt necâsetden hâdeşden şubh u şâm

6. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 28

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

İftitâh tekbîr içinden şartdurur
Hem kırâ'atle daği olmuş kıyâm

7. hem:

Murabba 2

Mısra: 11

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

Sâkı-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hiç aňlamaz dünyâ nedür

8. hem:

Tarih 4

Mısra: 14

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

Emr-i 'ibâda i'tiyâd etdi o şâh-ı ber-murâd
Hem 'âkil u re'yi sedâd bir zât-ı vâlâ-intihâb

9. hem:

Tarih 4

Mısra: 20

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

Fazl u hünerde bî-nazîr dāniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'âlim ü hem de vezîr dād-ı Hudâ bî-iktisâb

10. hem:

Tarih 4

Mısra: 20

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.

Fazl u hünerde bî-nazîr dāniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'âlim ü hem de vezîr dād-ı Hudâ bî-iktisâb

hem hem:

1. hem hem:

Mesnevi 1

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Hem ... hem bağlacı.

Hem rükû' ile secûd hem ka'de-i
Âhire içre oturmağdur hitâm

hemân:

1. hemân:

Gazel 29

Mısra: 4

Aynı, aynı şekilde.

Cevr itdi 'âşıkına vuşlat gününde cânân
Şâh-ı cihân olanıñ hıllı hemân keremdür

2. hemân:

Gazel 2

Mısra: 6

"Derhal, çabucak, hemen, hiç vakit geçirmeden"
anlamlarında zarf.

Bendeñe rahm eyle ey şâh-ı cihân-dârim didim
Hışm ile bakdı hemân ancak budur ikrâm baña

3. hemân:

Tarih 4

Mısra: 34

"Derhal, çabucak, hemen, hiç vakit geçirmeden"
anlamlarında zarf.

Memdûd ede Hak sâyesin ehl-i dilin sermâyesin
Lutf u 'atâ pîrâyesin etsün hemân mekşûf-i bâb

4. hemân:

Tarih 4

Mısra: 37

"Derhal, çabucak, hemen, hiç vakit geçirmeden"
anlamlarında zarf.

Üçler gelüp cevher-feşân târih dedi Hurrem hemân
Makbûl-i sultân-ı cihân Gâlib vezîr-i kâm-yâb 1239

hemânâ:

1. hemânâ:

Tarih 2

Mısra: 26

Tamamen.

Düşmenân-ı bed-fi'âliñ 'ömr-i bed-hvâhâsı
Nisbet-i Mirrîh ile olsun hemânâ ibtilâ

hem-dem:

1. hem-demdür:-dür

Gazel 38

Mısra: 4

Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost.

Âb-ı hayvânı nûş ider dâ'im
Ol dehân kim lebiñle hem-demdür

2. **hem-demimizdür:-i, -miz, -dür**

Gazel 61

Mısra: 5

Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

3. **hem-dem:**

Gazel 48

Mısra: 10

Dost, arkadaş. II Sevgili.

N'ola Hurrem yolına olsa revân rûh-i revân
Hem-dem (ü) yâr (ü) enîsimdür o şûh mîrimdür

4. **hem-dem:**

Tahmis 2

Mısra: 21

Dost, arkadaş. II Sevgili.

Yine bir hûb-i 'âlem Hurremâ oldu baña hem-dem
Melekdür yoḥsa ol cins-i beşerden mi ola âdem

hem-dem ol:

1. **hem-dem ol:-ma, -ga-mağ, -a**

Gazel 50

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Arkadaş olmak, arkadaşlık etmek.

Heves-kâr oldu rindân ile hem-dem olmağa gönlüm
Didiñ küy-ı ḥarâbât içre sâkî gulḡul olmuşdur

2. **hem-dem ol:-sun**

Gazel 98

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Arkadaş olmak, arkadaşlık etmek.

Sâkiyâ gel gidelüm cām-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahn-ı çemende 'âlem

heme:

1. **heme:**

Gazel 95

Mısra: 9

Bütün, hepsi, tamamı.

'İşve-i yârdur heme Hurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol şehe gitdi fedâya n'eyleyim

2. **heme:**

Gazel 122

Mısra: 3

Bütün, hepsi, tamamı.

Hâk-i rāhını heme dîdeme tûtyâ iderim
Sevmişim cân u gönülden ben o ḥurşîd-veşi

3. **heme:**

Tahmis 1

Mısra: 23

Hep, bütün, tüm || aşğın tüm varlığı serveti.

Bu Hurremiñ de heme varı oldu tālânıñ
Felek girerse kef-i Nâ' ilîye dāmānıñ

hemîn:

1. **hemîn:**

Gazel 101

Mısra: 1

Hemen.

Kim ki ḥüsnüñe bakdı ise hemîn
İtdi cânâ cemâliñe taḥsîn

hemîşe:

1. **hemîşe:**

Gazel 9

Mısra: 1

Sürekli, daima, her zaman, her vakit.

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

2. **hemîşe:**

Gazel 38

Mısra: 11

Sürekli, daima, her zaman, her vakit.

Şi'r-i Hurrem hemîşe medḥinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

3. **hemîşe:**

Gazel 45

Mısra: 7

Sürekli, daima, her zaman, her vakit.

Rûz u şebân hemîşe ruḥuñ bûsesi ile
Ârzü-yı fikr ü ḥayâlim miyânedür

hem-kâse:

1. **hem-kâse:**

Gazel 12

Mısra: 7

Aynı kaptan içip aynı kadehi paylaşma durumu, sıkı dostluk.

Ağyâr ile hem-kâse olup zevk u şafâda
Ol tûṭî femi nûkte-şi'âr eyleme yâ Rab

hem-nişîn ol:

1. **hem-nişîn ol:-ur, -sañ**

Murabba 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Beraber oturup kalkmak, yakın arkadaş olmak.

Câme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dirsın ki bu gavḡâ nedür

hem-sohbet:

1. hem-şoḥbet:

Gazel 74

Mısra: 3

Birbiriyle sohbet ve arkadaşlık eden kimse, arkadaş.

Yār ile hem-şoḥbet olmakdı zamīrim bir gīce
Neyleyim dildārı tıtmışdur nigh-bān her taraf

2. hem-şoḥbet:

Gazel 78

Mısra: 7

Birbiriyle sohbet ve arkadaşlık eden kimse, arkadaş.

Hem-şoḥbet olup bezm-i 'adūlarda dem-ā-dem
Cānā dimediñ Ḥurrem-i şāhib-nazarım yok

hem-soḥbet ol:

1. hem-şoḥbet ol:-a

Tahmis 4

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Dost olmak, aynı sohbet halkasında bulunmak.

Keşf eylemeziz rāzımızı gerçi fuzūlī
Hem-şoḥbet ola 'ārifē nā-dān ne belādūr

hem-tā:

1. hem-tā:

Gazel 108

Mısra: 7

Eş, benzer, denk, müsâvî.

Leylā gibi sen olmayıcağ ḥüsn ile hem-tā
Mecnūn gibi āşüfteye meddād olamazsın

hengām-ı bahār:

1. hengām-ı bahār:

Gazel 89

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bahar mevsimi.

Cām-ı 'işretle müzeyyen olsa hengām-ı bahār
Ḥalka-i bezm-i çemen dilde kıomaz ālām-ı gül

hengām-ı gam:

1. hengām-ı gam:

Tarih 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sıkıntı, keder zamanı.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

hengām-ı 'ıyd:

1. hengām-ı 'ıyd:

Gazel 26

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bayram vakti.

Cāme-i zerrīn-ḳabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāt u bī-ḡam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

hengām-ı kām:

1. hengām-ı kām:

Gazel 96

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Zevk, eğlence zamanı.

Eyledi ḳaddim büküp bu miḥnet ü ālām lām
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengām-ı kām

hep:

1. hep:

Gazel 54

Mısra: 4

"Her zaman" anlamında kullanılan zarf.

Ḥasret-i rüyından olmuşdur ḳatı ḥālīm ḥarāb
Çekdiğim hep ḡussa vü ḳayḡu bilür bilmezlenür

2. hep:

Gazel 130

Mısra: 6

"Her zaman" anlamında kullanılan zarf.

Şofra-i luṭfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı ihsān ile aḥbābına hep ayasını

3. hep:

Tarih 3

Mısra: 8

"Bütün, her bir " anlamında belgisiz sıfat.

Şems-i iclāl zıyā-baḡş olıcağ āfāḳa
Oldı fermān-dih hep ehl-i ma'ārif 'ārif

4. hep:

Gazel 29

Mısra: 6

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Geh cevır geh vefālar eyleser bendegāna
Ḳānī' olur kışı hep her ne yazar ḳalemdür

5. hep:

Gazel 34

Mısra: 5

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

'İşret-āmīz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fısdıḳa incīre sen benden beter

6. hep:

Gazel 34

Mısra: 13

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Hep baña itdükleriñi ol zamān fikr eyleyüp
Ḥayf idesin Ḥurrem-i dil-gîre sen benden beter

7. **hep:**

Gazel 101

Mısra: 12

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ḥurremā bülbulân-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şi'riñe rengîn

8. **hep:**

Gazel 117

Mısra: 2

"Her zaman, daima, sürekli" anlamında zarf.

Vaşl-ı dildār ḥayāl idi bu gîce
Hep ümīdim vişāl idi bu gîce

hep enām:

1. **hep enām:**

Tarih 4

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bütün halk, insanlar.

Taht-ı hilâfetle be-nām fermân-ber olmuş hep enām
Düşmāndan eyler intikām bā-'avn-i Hak bî-irtiyāb

her:

1. **her:**

Gazel 12

Mısra: 2

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ol gül ruḥuñ aḥvālını tār eyleme yā Rab
Her rüz u şebān kārını zār eyleme yā Rab

2. **her:**

Gazel 33

Mısra: 1

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Mübtelā-yı la'l-i ḥandānıñ olur her mîrler
Ḡamze-i cellādıñıñ zaḥmında yok ta'mîrler

3. **her:**

Gazel 34

Mısra: 4

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Göresin vaşl ḥayāliyle nice rü'yā-yı şüm
Vişesin her rüz u şeb ta'bîre sen benden beter

4. **her:**

Gazel 39

Mısra: 4

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-āviziñ içündür
Her bād-ı seḥer-ḥîz o sevdā ile oynar

5. **her:**

Gazel 104

Mısra: 4

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taḡbîl iden her rüz u şeb pür-cām iken

6. **her:**

Tarih 2

Mısra: 28

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur raḡbeti
İ'tibār ile bulupdur her biri neşv ü nemā

7. **her:**

Tarih 2

Mısra: 59

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ḥande-rûluklarla eyler her kime olsa ḥiṭāb
Ma'den-i sıdḡ u emānet maḥzen-i ḥilm ü ḥayā

her ān:

1. **her ān:**

Gazel 67

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Odur kemāle Mevlevîyi irgüren her ān
Tecellî-i şeref-i şu'le-i semā'-ı ḥulûş

2. **her ān:**

Murabba 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Hudāvendā sana hamd ola her ān
Resûlüne salāt olsun firāvān

3. **her ān:**

Gazel 12

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Her an.

Güldür o güli gülşen-i iḡbâlde her ān
Tāb-ı ruḥını ḡarāt-ı ḥār eyleme yā Rab

4. **her ān:**

Gazel 125

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima, sürekli, hep.

'Andelîbān n'ola eḡḡān ider ise her ān
Çemen-i mevsim-i ḥaḍrā-yı gülistān geldi

her bârî:

1. **her bârî:**

Tahmis 3

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Her defa, her zaman, sürekli.

Şimdiden nüş idelüm şuları Zemzemcesine
Yağalı dâğ-ı muhabbet dilimi her bârî

her bir:

1. her bir:

Gazel 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Her bir.

Her bir ni‘am ki lutf ile huşul-pezîr ola
Nâm-ı Hudâyile eyile ‘unvâna ibtidâ

2. her bir:

Gazel 87

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Her bir, hepsi, tüm.

Medh itdi güli itdi devâmına du‘âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

3. her bir:

Tahmis 4

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

"Her bir" belgisiz sıfat.

Her bir tarafa ‘aşkıñ ile gerçi meşşız
Pākîze-reviz vâkıf-ı âlûde-i ‘aşşız

4. her bir:

Murabba 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Hepsi, her biri, bütünü.

Ola her bir varak verd-i ra‘nâ
Nüzul-i rahmetinle eyile şādân

her cây:

1. her cây:

Müseddes 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her yer, etraf.

Gâh vuşlat güneşin hâver-i ferdâya şalar
Ağladup gâhi beni hicr ile her câya şalar

her dem:

1. her dem:

Gazel 68

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Bir niğâh-ı âşinâyile beni itdi harâb
Vireyim her dem o fettân dîdeden dîvâna ‘arz

2. her dem:-de

Gazel 90

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Hürremâ gamdan rehâ bulmak dilerseñ rûz u şeb
Bir melek sîmâ ile her demde ‘ayş u nüş kıl

3. her dem:

Gazel 44

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Her zaman, her an, daima.

Ziyâ-bağşâ olur her dem rakîbîñ hânkâhında
Bize geldikde hürşîd-i ruḥını perde-yâb ister

4. her dem:

Gazel 7

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Hâzret-i Haḡ rûtbeñi vâlâ idüp
Devlet-i cāvîd ola her dem saña

her gün:

1. her gün:-i, -müz

Müseddes 1

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Her gün, daima.

Hürremâ her günümüz şanma ki firâtle geçer
Gâhi cevri ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

her kime ol:

1. her kime ol:

Tarih 2

Mısra: 59

Kelime Tipi: -

Her kim olursa || kim olursa olsun.

Hânde-rûluklarla eyler her kime olsa hîṭâb
Ma‘den-i sıdḡ u emânet maḡzen-i ḡilm ü ḡayâ

her ne:

1. her ne:

Gazel 29

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Her ne, ne olursa olsun.

Geh cevri geh vefâlar eylerse bendegâna
Ḳâni‘ olur kişi hep her ne yazar ḡalemdür

her nere:

1. her nere:

Diğer 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her nereye, hangi yere.

Hurrem bu sevdâyı n'eyleyüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

her söz:

1. her söz:-ler, -i

Gazel 104

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her sözü.

Sen nice tevbe idersin bade-i gül-güneden
Sâķi-i gül-çehreniñ her sözleri ibrâm iken

her taraf:

1. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Her taraf, Her yer.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cânân her taraf
Hürîlerle bâğ-ı cennetdür gülîstân her taraf

2. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cânân her taraf
Hürîlerle bâğ-ı cennetdür gülîstân her taraf

3. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Yâr ile hem-şoĥbet olmaķdı zamîrim bir gîce
Neyleyim dildârı tütmuşdur nigeh-bân her taraf

4. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Bir nigâh-ı âşinâ itsem ruĥ-ı pür-tâbîña
Dem-be-dem ok yağdırur ĥışm ile müjgân her taraf

5. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Dil nice ĥayret-güzîn-i künc-i firķat olmasun
Yalıñuz Hurrem degil 'uşşâķ-ı ĥayrân her taraf

6. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred ĥaste-ĥâl
Hicr-i rüyundan tolu 'âlemdede nâlân her taraf

7. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her yön, dört bir taraf.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cânân her taraf
Hürîlerle bâğ-ı cennetdür gülîstân her taraf

her tarafa:

1. her tarafa:-a

Gazel 75

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Her taraf, her yön; her yer.

Küyuñda gîce her tarafa pâsbân olup
Hurrem çekerti derd-i vişâli taraf taraf

her yañ:

1. her yañ:

Gazel 97

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her yana, her tarafa.

Görüp cemâl-i dil-pesendiñi begim gönüm
Gezer cününuñ olup her yaña ki añladamam

her zamân:

1. her zamân:

Gazel 77

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Her zamân bü-yi ĥayâliñle kanâ'at olmaz
Gâĥ gâĥ ey güzelim bûs ü kenâr olmayıcaķ

2. her zamân:

Gazel 26

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Vaşlına cân vir ser-â-pâ sîne-şâf ol Hurrem
Her zamân olmaz müsâ'id böylece encâm-ı 'ıyd

3. her zamân:

Gazel 34

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Hâne-i vefķâķ ola ârâm-gehiñ ey vefķ-ı cân
Cân atasın her zamân teşĥire sen benden beter

4. her zamān:

Gazel 98

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Her zamān sâ'id-i devrân müsâ'id olmaz
Sâ'idiñ şıffayuben meclise baş sen de qadem

5. her zamān:

Gazel 15

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Derûn-ı 'âşıkı ta'mîr kaşdıñ
Yaparsın her zamān bünyân-ı himmet

6. her zamān:

Gazel 36

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebîl olur
Huşk kalmayup cihānda cümle âb u gîl olur

7. her zamān:

Gazel 53

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Hazer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuşdur
Bu tûfân-ı belânıñ her zamān giryân-ı âteşdür

8. her zamān:

Gazel 103

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Tâb-ı rüy-ı yârdur qalbimde fikrim her zamān
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

9. her zamān:

Tarih 4

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

'Ahdinde 'âlem şadumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfin ederler her zamān dünyâda cümle şeyh ü şâb

10. her zamān:

Gazel 76

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, her an, daima, sürekli.

Bulunmaz her zamān yâr-ı muvâfık
Ki ola meclis-i cânâne lâyıq

her-gîz:

1. her-gîz:

Gazel 2

Mısra: 7

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Zülfine her-gîz qarîn olmaz bu dil mürğı anıñ
Bir 'aceb şayyâddur kurdı bu gün bir dâm baña

hergiz:

1. hergiz:

Gazel 18

Mısra: 3

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Hergiz şarâb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanıñda şâhım oldum cabaya bâ'is

2. hergiz:

Gazel 63

Mısra: 2

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dâ'ir efendimden nefes

3. hergîz:

Gazel 90

Mısra: 7

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

İtme hergîz sen zen-i dünyâyı tenkîḥ-i nikâḥ
Bir meh-i tâbânı dâ'im ziver-i âğuş kıl

4. hergîz:

Gazel 93

Mısra: 5

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Tefakḥud eyledim nâm ü nişânıñ bulmadım hergîz
Bu şeb tâ şubḥa dek bir yer qomadım i'tisâs itdim

hermes-i ḥikmet-fezâ:

1. hermes-i ḥikmet-fezâ:-ya

Müfret 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hikmet veren Hermes || yunan mitolojisiinde Zeusun habercisi, en kurnaz en hızlı tanrı.

Varup bir Hermes-i ḥikmet-fezâyâ keşf-i râz itdim
Tutucaḥ nabzını bildim o da 'âcizdi derdinden

hesâb:

1. hesâb:

Gazel 5

Mısra: 8

Alacaklı veya verecekli olma durumu. sorgu. hesap verme.

Be-vaşf-i ân ruḥ-ı gülberg râz-ı hûn-ı ciger
Nivişteem ki 'adû nîst urâ ḥesâb kucâ

2. hesâb:

Gazel 44

Mısra: 4

Alacaklı veya verecekli olma durumu. sorgu. hesap verme.

Nedendür ol kamer tal'at vefâ ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış hesâb ister

hesâba gel:

1. **hesâba gel:-mez**

Gazel 66

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hesap edilemeyecek kadar çok olmak.

Yoluñda cân viren gelmez hesâba
Gezer 'aşkıñla bir ecsâdı kalmış

hevâ:

1. **hevâsına:-s, -ı, -n, -a**

Gazel 9

Mısra: 7

Arzu ve heves, istek.

Sevdâ-yı zülf-i pîç (ü) sevâdın hevâsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dırâz baña

hevâ-yı hûb:

1. **hevâ-yı hûb:**

Gazel 35

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hoş, güzel hava.

Haţ-âver olsa dañi bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

hevâ-yı kûy-ı dil-ârâ:

1. **hevâ-yı kûy-ı dil-ârâ:**

Gazel 129

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin köyünün heves ve arzusuyla.

Hevâ-yı kûy-ı dil-ârâ yaşadı hâk üzre
Benefşeyi haţ-ı nev-ñîz-i yâre öykündi

hevâ-yı vaşl:

1. **hevâ-yı vaşl:-up**

Tahmis 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kavuşma arzusu || sevgiliye kavuşma isteği.

Bu süz-ı âh ile bir gül- 'izâra dek giderüz
Hevâ-yı vaşla uyup kûy-ı yâre dek giderüz

hevâ-yı vuşlat:

1. **hevâ-yı vuşlat:-a**

Gazel 107

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma arzusu, hevesi || sevgiliye kavuşma.

Düşmesün bu bî-nevâ Hurrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hûn yaşı Ceyhûn dîdesi nem olmasun

heves:

1. **hevesi:-i**

Tahmis 4

Mısra: 11

Arzu, heves, istek || sevgiliye kavuşma isteği.

Vaşlıñ hevesi birle cihân içre ki neşkıız
Ammâ ki 'adû semtine bî-gâne-i zeşkıız

heves eyle:

1. **heves eyle:-r, -**

Gazel 63

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Heves etmek. Bir şeye karşı istek duymak, eğilimli olmak, heveslenmek II özenmek.

Yâr olur ağıyâr ile olmaz karîn üftâdeye
Bu dil-i bî-çâre eylerken dil ü cândan heves

heves-i vaşl:

1. **heves-i vaşl:-a**

Gazel 59

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kavuşma arzusu.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

heves-kâr ol:

1. **heves-kâr ol:-dı**

Gazel 50

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Istekli olmak, hevesli olmak.

Heves-kâr oldı rindân ile hem-dem olmağa göñlüm
Didiñ kûy-ı harâbât içre sâkî gulğul olmuşdur

heves-kâr-i kâf:

1. **heves-kâr-i kâf:**

Gazel 73

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hevesli kaf dağı.

Nazar-ı ehl-i göñül hâke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kâr-i kâf

hezâr:

1. **hezâra:-a**

Gazel 129

Mısra: 4
Bülbül.

Tegannî eyledi mutrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tûfî güyâ hezâra öykündi

2. **hezâra:-a**

Gazel 4

Mısra: 8

Bülbül II Aşk.

Gülzâr-ı hüsn-i yâre idersem de Hurremâ
İdem hezâra qarşu figân söylerim saña

3. **hezârîñ:-ın**

Gazel 29

Mısra: 1

Bülbül II Aşk.

Serdârî biñ hezârîñ şimdi o gonca-femdür
İklîm-i 'aşka çekdi cânâ tûğî 'alemdür

4. **hezârîñ:-ın**

Gazel 66

Mısra: 1

Bülbül II Aşk.

Hezârîñ bir kuru feryâdı qalmış
Bu gülzâr-ı çemende adı qalmış

5. **hezâr:**

Müseddes 1

Mısra: 16

Bülbül II Aşk.

Terk idüp meskenini hârda qarâr itdürdi
Nağme-sâzân-ı muhabbetde hezâr itdürdi

6. **hezârî:-ı**

Tahmis 2

Mısra: 1

Bülbül II Aşk.

Hezârî gülşen-i 'âlemde lâl eyler sühansizlik
Gülistânı düşürdi haclete bir gül-bedensizlik

7. **hezâr:**

Gazel 11

Mısra: 10

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Kilk-i şî 'r-i 'câza Hurrem pek de virme ruhşatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

8. **hezâr:**

Gazel 43

Mısra: 6

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Qurb-ı nigâh-ı nâza qarîn olma lutf kıl
Ol fitne-cû hezâr gulâmân alur şatar

9. **hezâr:**

Müseddes 1

Mısra: 2

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Görün ol fitne-engîzi ki cevân eyler
'Akl u dil mülkini yağmâya hezâr kan eyler

10. **hezâr:**

Tahmis 1

Mısra: 8

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Hûmâr-hânede dil nakdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr güne esef

hezâr ol:

1. **hezâr ol:-ma, -(y)ıcağ**

Gazel 77

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbül olmak.

Neyleyem sâde güli 'işve-şî'âr olmayıcağ
Açılup meclis-i 'işretde hezâr olmayıcağ

hezârân:

1. **hezârân:**

Gazel 60

Mısra: 8

"Bin, binlerce, pek çok" anlamında belgisiz sıfat.

Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı qarâr
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

2. **hezârân:**

Gazel 76

Mısra: 3

"Bin, binlerce, pek çok" anlamında belgisiz sıfat.

Hezârân 'âşıkîñ var gerçi ammâ
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

3. **hezârân:**

Gazel 112

Mısra: 2

"Bin, binlerce, pek çok" anlamında belgisiz sıfat.

Gülşen-i 'âlemde rüyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezârân şevk ile ağlardı bülbül bülbüle

hezâr-ı bâğ-ı feşâhat:

1. **hezâr-ı bâğ-ı feşâhat:**

Gazel 121

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Söz bağının bülbülü || Fasih; güzel, düzgün, açık söz söyleme.

Habîb-i şânî 'i 'âlem hıdivv-i kişver-i dîn
Hezâr-ı bâğ-ı feşâhat Muhammed-i 'Arabî

hezâr-ı tab':

1. **hezār-ı ʔabʻ:-im**

Gazel 116

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yaratılışının, mizacının çoğu.

ʔutdı gülzārı muḥabbetle hezār-ı ʔabʻım
Bülbülün nağmesi gelmez baña mâtemcesine

hibe:

1. **hibedür:**

Tarih 3

Mısra: 21

Bağışlama, bağış.

Hibedür zātına envāʻ-i maʻārif yoḥsa
Anı taḥşıl idemez saʻy ile ʻaql-ı kāsib

hiç:

1. **hiç:**

Gazel 33

Mısra: 4

Acaba.

Eyleme yok yerlere üftādeñi bend-i belā
Eylesün mi hiç eşer ʻāşıklara taʻzîrler

2. **hiç:**

Gazel 8

Mısra: 7

"Henüz, bir kere bile" anlamında zarf.

Hiç ḥayālimde değil ḥübān-ı ʻālem olsa da
Başka ḥālet virdi ḥüsnün ey kamer-ṭalʻat baña

3. **hiç:**

Gazel 10

Mısra: 9

"Henüz, bir kere bile" anlamında zarf.

Künc-i ğamda yād idüp aḥvālını hiç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çāre Ḥurremden saña

4. **hiç:**

Gazel 80

Mısra: 5

"Henüz, bir kere bile" anlamında zarf.

Laʻliñ şarābını bize hiç itmediñ caba
Bilmem piyāleñi çekeriñ yok midur seniñ

5. **hiç:**

Gazel 71

Mısra: 5

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Küşte-i tîğ-i firākıñ hiç mâtem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dāne dāne şemʻ

6. **hiç:**

Gazel 106

Mısra: 4

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

ʻAklımı zülfün yolında kılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşān isteyen

7. **hiç:**

Gazel 113

Mısra: 9

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Rāḥat bulur mı hiç dil zindān-ı dehr içinde
Sevdā-yı zülf-i yārdan Ḥurrem şikenc olunca

8. **hiç:**

Gazel 114

Mısra: 5

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

İtmez ḥarīm-i şafḥa-i rindāna hiç duḥūl
İllā o kimse bāde-fürüş mey-perest ola

9. **hiç:**

Murabba 2

Mısra: 12

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Sākī-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-ḥoşlar hiç añlamaz dünyā nedür

10. **hiç:**

Tarih 4

Mısra: 7

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrūʻl-halef Rabbüʻl-kerîmi pür-nisāb

hiç bir:

1. **hiç bir:**

Gazel 97

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hiçbiri, bir teki, biri bile.

Didim bu derdime hiç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devā ki añladamam

hiç bir kimse:

1. **hiç bir kimse:-(y)e**

Gazel 105

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hiç kimse.

ʻAdl ü dādıñ resmini zülfüñle çek ruḥsārıña
Küçe-i küyuñda hiç bir kimseye bāk olmasun

hiç kimse:

1. **hiç kimse:-(y)e-y, -e**

Gazel 12

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Hiç kimse, bir kişi bile.

Luṭf it dil-i pejmürdeye ḥvān-ı keremiñden
Bu Ḥurremi hîç kimseye bār eyleme yā Rab

hicāb:

1. hicābından:-ı, -n, -dan

Gazel 44

Mısra: 6

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Yine Gülnāz nām bir şūḥ-i şengüldür nazar-kerdim
Ḥicābından açılmaz berg-i gülden hoş nikāb ister

2. hicābından:-ı, -n, -dan

Gazel 88

Mısra: 7

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Seniñ ḥüsnuñ hicābından eyā şūḥ-ı cihān-tābım
Giderler belki Şīrāza қaranfīl lāle gül sūnbūl

hicāb id:

1. hicāb id:-er, -üz-erüz

Gazel 57

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Utanma, sıkılma.

Ḥuzūrınızda niyāz itmege hicāb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itāb iderüz

hicāb u şerm:

1. hicāb u şerm:

Gazel 54

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Utanma ve çekinme.

Gördüğüm sā'atde dirsem āşinālīk kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür

hicāb-ālūd:

1. hicāb-ālūd:

Gazel 55

Mısra: 4

Utanmış.

Letāfetde gül-i terden dahi nāzıkdür endāmı
Olur şerm ü hicāb-ālūd iken nahvetle ter ter ter

hiceler:

1. hiceler:

Müseddes 1

Mısra: 21

Hecelemek || bir sözcüğün hecelerini teker teker söylemek.

Bu dil-i pür-hevesim ḥaṭṭ-ı cemālin hiceler
Düşdi gird-āb-ı gama fülk-i dil-i zār puçeler

hicr:

1. hicrde:-de

Gazel 37

Mısra: 2

Ayrılık, hicran. || Sevgiliden uzak kalmak.

Sensiz 'āşık-ı bī-çāre meserret mi bulur
Hicrde vaşlñ ümīdi gibi devlet mi bulur

2. hicriñ:-iñ

Gazel 40

Mısra: 5

Ayrılık, hicran. || Sevgiliden uzak kalmak.

Fi'l-meḡel berdü'l-'acūze hicriñ ile ol raḡīb
'Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür

3. hicr:

Müseddes 1

Mısra: 10

Ayrılık, hicran. || Sevgiliden uzak kalmak.

Gāh vuşlat güneşin ḥāver-i ferdāya şalar
Aḡladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

hicrān:

1. hicrānla:-la

Tarih 4

Mısra: 35

Ayrılık || Sevgili'den ayrı olma.

Hicrānla dil çār-pāredür nazmım dahi çār-pāredür
Mihnet çeker bir pāredür vaslunla et reşk-i gül-āb

hicrān-:

1. hicrāna:-a

Gazel 68

Mısra: 2

Ayrılık || Sevgili'den ayrı olma.

Eyledikce ḥāl-i pür-zārım şeh-i devrāna 'arz
'Arz-ı ḥālīm diñlemez eyler beni hicrāna 'arz

hicr-i rüy:

1. hicr-i rüy:-u, -ñ, -dan-uñ, -dan

Gazel 74

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yanağının ayrılığı.

Ben dil-i nā-şādı eglerdim mücerred ḥaste-ḥāl
Hicr-i rüyüñdan tolu 'ālemde nālān her taraf

2. hicr-i rüy:-u, -ñ, -la-uñ, -la

Gazel 38

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yanağının ayrılığı || sevgilinin yanağı.

Hicr-i rüyüñla dīde pür-nemdür
Ḳan ile tolu şīşe-i Cemdür

hidivv-i kişver-i dīn:

1. **ḥidivv-i kişver-i dîn:**

Gazel 121

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Din ülkesinin veziri || Hz Muhammet.

Ḥabīb-i şāni‘-i ‘ālem ḥidivv-i kişver-i dîn
Hezār-ı bāğ-ı feşāḥat Muḥammed-i ‘Arabī

hikmete bak:

1. **ḥikmete bak:**

Gazel 120

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hakikate bak!.

Ḥam-ı gīsūnı mu‘aqqad göricek ḥikmete bak
Şimdi bu mes‘eleniñ ḥalline düşmüş fuḫalā

hikmet-enfās:

1. **ḥikmet-enfās:**

Tarih 2

Mısra: 9

Bilgelik nefesleri.

Ḥikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger ḥikmet-fezā

hikmet-fezā:

1. **ḥikmet-fezā:**

Tarih 2

Mısra: 10

Hikmet veren.

Ḥikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger ḥikmet-fezā

hilāf:

1. **ḥilāfdur:**

Gazel 61

Mısra: 3

Ters, zıt, karşı, yanlışlık.

Keyfiyyetimiz zāhid-i sālūsa ḥilāfdur
Müstahsen-i erbāb-ı kemāl ü ‘uḫalāyuz

hil‘at-i semmür:

1. **hil‘at-i semmür:**

Tarih 2

Mısra: 51

Kelime Tipi: -

Samur kürkünden kaftan.

Ḥil‘at-i semmürüñ ilbāsıyla itdi şöhre-dār
Ḳaddine şāyān idi çün cāme-i zerrīn-ḳabā

hileye:

1. **hileye:-y, -e**

Gazel 43

Mısra: 8

*Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak
amacıyla yapılan tertip,düzen.*

Olma fırıfte dehr-i denīniñ revācına
Açmış öñünde ḥileye dükkān alır şatar

himem:

1. **himem:**

Tarih 3

Mısra: 15

Gayretler, emekler, çalışmalar.

Siyyemā ‘ālī himem Ḥazret-i Ğalīb Paşa
Nā‘il-i faẓl u hüner şāhib-i rāy-i şā‘ib

himmet:

1. **himmetini:-i, -n, -i**

Gazel 48

Mısra: 7

Lütuf, kerem; manevi yardım.

Dāmen-i pīr-i muğāna şarılup himmetini
Şevḳ ile men de temennī ḳıluram pīrimdür

2. **himmet-perverā:**

Tarih 2

Mısra: 72

Lütuf, kerem iyilik sahibi || Kethüda Sadık Ağa.

Ḳadr-i ‘ālisi gibi baḫş u keremde ser-bülend
Baḫt u iḳbālī gibi olsun o himmet-perverā

himmet ol:

1. **himmet ol:-ur**

Gazel 35

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yardımlı olmak, iyilikte bulunmak.

Şaḳın ki şanma geçer böyle rüz-i ḥasret-i yār
Felek müsā‘ade eyler saña da himmet olur

himmet-i ‘aşk:

1. **himmet-i ‘aşk:**

Gazel 9

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Aşkın ihsanı, lutfu.

Giçem maḳām-ı ‘aşk-ı mecāzī ḥudūdını
Ḥurrem olursa himmet-i ‘aşk bāz baña

hind ü yemen:

1. **hind ü yemen:-de**

Gazel 118

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hindistan ve Yemen.

Gönlümü virdim bir dil-pesende
Mişli bulunmaz Hind ü Yemende

hirās it:

1. **hirās it:-mez**

Gazel 58

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Korkmak, çekinmek.

Çıkar ağyār ile seyr-i çemenzāre hirās itmez
Kārīn-i hār olur qadr-i gül-i nev-restesin bilmez

2. **hirās it:**

Gazel 119

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Korkmak, çekinmek.

Bādeden zāhidā hirās itme
Yūri nūş it benim yasāğımda

3. **hirās it:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Korkmak, çekinmek || sevgilinin sırrını açığa
çıkarmaktan korkmak.*

Bilüp sırr-ı dehānıñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhār itmekden hirās itdim

hışm:

1. **hışm:**

Gazel 2

Mısra: 6

*Hışım, öfke, kızgınlık, gazap. II Sevgilinin öfkesi,
gazabı.*

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile baqdı hemān ancaq budur ikrām baña

2. **hışm:**

Gazel 74

Mısra: 6

*Hışım, öfke, kızgınlık, gazap. II Sevgilinin öfkesi,
gazabı.*

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruh-ı pūr-tābıña
Dem-be-dem ok yagdırur hışm ile müjgān her taraf

3. **hışmına:-ı, -n, -a**

Gazel 122

Mısra: 5

*Hışım, öfke, kızgınlık, gazap. II Sevgilinin öfkesi,
gazabı.*

Qahramānī göziniñ hışmına dūş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

hitāb evle:

1. **hitāb eyle:-r**

Tarih 2

Mısra: 59

Kelime Tipi: -

Hitap etmek, söylemek, konuşmak.

Hande-rūluklarla eyler her kime olsa hitāb
Ma'den-i sıdık u emānet mahzen-i hilm ü hayā

hitām:

1. **hitām:**

Mesnevi 1

Mısra: 30

Son, bitirmek || namazın sonu.

Hem rükū' ile secūd hem ka'de-i
Āhire içre oturmaqdur hitām

hizmet:

1. **hizmetiñdür:-iñ, -dür**

Gazel 15

Mısra: 5

İş, görev, vazife; kulluk; bağlılık, sevgi, sadakat.

Quluñ kārı dem-ā-dem hizmetiñdür
Efendiden olur ihsān-ı himmet

hokka-i fem:

1. **hokka-i fem:-den**

Gazel 10

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Hokka ağızlı || sevgilinin hokkaya benzer küçük
ağız.*

Ey dil-i hāste figān u āhıñı itme dırāz
Yokladım çıkmaz devā ol hokka-i femden saña

hoş:

1. **hoş:**

Gazel 20

Mısra: 3

Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

Gayrilerle rüzgārı hoş geçer
'Āşık-ı zār olsa āzār el-ğıyās

2. **hoş:**

Gazel 44

Mısra: 6

Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

Yine Gülnāz nām bir şūh-i şengüldür nażar-kerdim
Hicābından açılmaz berg-i gülden hoş nikāb ister

3. **hoş:**

Tarih 1

Mısra: 17

Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

Hoş kerem-bağış hüner-rağış ma'ārif-perver
Cevdet-i hüsn-i 'avārifle müzeyyen zībā

hoş dem:

1. hoş dem:

Gazel 98

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hoş, güzel zaman.

Bülbül-i bülbüle tütü gibi olsun güyâ

Sürelüm meclis-i gülde bir ‘acâyib hoş dem

hoş gel:

1. hoş gel:-miş

Gazel 79

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hoşa gitmek || hoş görünmek, güzel gelmek.

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet

Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fik

2. hoş gel:-ür

Müfret 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hoşa gitmek || hoş görünmek, güzel gelmek.

Hoş gelür bülbül sadâsından bana âvâz-ı seg

Şiddet-i berfi şitâ vaktinde güş etdikce biz

hoş makâl:

1. hoş makâl:

Gazel 87

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hoşa giden ,etkileyici söz,kelam.

Geldi çemene ‘arz-ı kemâl eyledi bülbül

Biñ cilve ile hoş makâl eyledi bülbül

hoş ol:

1. hoş ol:-sun

Gazel 100

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Hoş ve güzel olmak, esenlikte olmak.

Meclis-i ‘işrete gel itme te‘ânüd izhâr

Ûrrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

hoş ziyâfet:

1. hoş ziyâfet:

Gazel 35

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hoş ziyâfet || şarap içme ziyâfeti.

Şalâ bized be-der-i meykede piyâle be-gür

Didikde sâkî bize böyle hoş ziyâfet olur

hoşâ:

1. hoşâ:

Gazel 55

Mısra: 7

Ne hoş, ne güzel, ne kadar latif!

Hoşâ eyyâm-ı ‘adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver

Salâh-ı âleme nâmı verür mânend-i sarsar sar

hoş-dil:

1. hoş-dil:

Gazel 98

Mısra: 10

Gönlü hoş, içi rahat, halinden memnun.

Gel şafâ-yâb ola mestâne sürâhî nâlân

Pür-hubûr ola gülistân ola hoş-dil Ûrrem

hoş-zamîr-i sürür:

1. hoş-zamîr-i sürür:

Tahmis 1

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Sevinçli, mutlu hoş gönül || aşığın gönlü.

Hayâl-i la‘liñ ile buldı hoş-zamîr-i sürür

Şarâb-ı cām-ı muşaffâdan itmez oldu huzûr

hubân:

1. hubân:

Gazel 43

Mısra: 2

Güzeller. II Sevgililer.

Virmez mezâda gönlümi cānân alur şatar

Ol müşterâyı cevri ile hubân alur şatar

hubân-ı ‘âlem:

1. hubân-ı ‘âlem:

Gazel 8

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Âlemin güzelleri.

Hîç hayâlimde degil hubân-ı ‘âlem olsa da

Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-‘at baña

hubân-ı ‘âlem olsa da:

1. hubân-ı ‘âlem olsa da:

Gazel 8

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dünya güzelleri olsa da.

Hîç hayâlimde degil hubân-ı ‘âlem olsa da

Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-‘at baña

hubb-i muhammed:

1. hubb-i muhammed:

Gazel 121

Mısra: 13

Kelime Tipi: -
Hz. Muhammedin sevgisi.

Pür eyle kalbini hübb-i Muḥammed ile anıñ
Be-‘aşq-ı baḥr-i ‘ināyet Muḥammed-i ‘Arabī

hüb-cemāli:

1. **hüb-cemāli:**

Gazel 47

Mısra: 7

Güzel yüzlü || sevgili.

Bir hālet ile görse dil ol hüb-cemāli
‘Aşq eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

2. **hüb-cemāli:**

Gazel 118

Mısra: 9

Güzel yüzlü || sevgili.

Gördüm çü Hurrem ol hüb-cemāli
Ben de o hüsne oldum figende

hüb-i ‘ālem:

1. **hüb-i ‘ālem:**

Tahmis 2

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Dünya güzeli || sevgili.

Yine bir hüb-i ‘ālem Hurremā oldı baña hem-dem
Melekdür yoḥsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

hudā hudā:

1. **hudā hudā:**

Tahmis 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Allah Allah.

Hudā Hudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezzüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

hud‘a-i tezvīr:

1. **hud‘a-i tezvīr:-e**

Gazel 34

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Allah'a yalan söylemek.

Bir taraftan bulmayup bezm-i vişāl-i yāre yol
Başlayasın hud‘a-i tezvīre sen benden beter

hudāvendā:

1. **hudāvendā:**

Murabba 1

Mısra: 1

Ey Allah'ım.

Hudāvendā sana hamd ola her ān
Resūlüne salāt olsun firāvān

hudūd:

1. **hudūdını:-ı, -n, -ı**

Gazel 9

Mısra: 11

Sınır.

Giçem makām-ı ‘aşq-ı mecāzī hudūdını
Hurrem olursa himmet-i ‘aşq bāz baña

hulk:

1. **hulkı:**

Gazel 29

Mısra: 4

Huy, tabiat, yaratılış, ahlak.

Cevr itdi ‘aşkına vuşlat gününde cānān
Şāh-ı cihān olanıñ hulkı hemān keremdür

hulk-ı mahmūd:

1. **hulk-ı mahmūd:-ı, -n, -a**

Gazel 86

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Övülmüş olmak tabiatında, doğanda || Hz. Muhammed'in mahmud ismine ithaf edilmiştir.

Şanıña levlāk levlāk oldı tebcīl-i ‘azīm
Hulk-ı mahmūdına Hākdan ‘atādur yā Resūl

hulūs:

1. **hulūs:**

Gazel 67

Mısra: 2

Hālis ve saf olma, kalp temizliği.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā‘ hulūs
Kıyāmet olsa bulmaya inķitā‘ hulūs

2. **hulūs:**

Gazel 67

Mısra: 1

Hālis ve saf olma, kalp temizliği; samimiyet, sadakat.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā‘ hulūs
Kıyāmet olsa bulmaya inķitā‘ hulūs

humār:

1. **humār:**

Gazel 60

Mısra: 10

İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik, mahmurluk. II Aşkıyla kendinden geçmiş âşığın sarhoşluğu.

La‘l-i nābı sükkerinden Hurremā men‘ eyledi
Ol humār ile mey-i ser-şādur eglencemiz

humār-hāne:

1. humār-hānede:-de

Tahmis 1

Mısra: 7

Kumarhane || dünya.

Humār-hānede dil nağdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belāda hezār güne esef

humār-ı hicr:

1. humār-ı hicr:-i

Gazel 13

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ayrılık sersemi.

Humār-ı hicri def' eyler dem-ā-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne tālīb

hummas-ı la'l-i nāb-ı leb:

1. hummas-ı la'l-i nāb-ı leb:-i(y)le

Gazel 42

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Saf kırmızı dudağın ateş || sevgilinin dudağı.

Hummas-ı la'l-i nāb-ı lebiyle tabībimiz
İtmek harīk-ı 'aşka müdārā yerindedür

humret-i rüy:

1. humret-i rüy:-i, -n, -ı

Gazel 65

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kırmızı yanak || sevgilinin yanağı.

Humret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma
Hadd-i zātında o taşvırde dil-keş āteş

hün:

1. hün:

Gazel 107

Mısra: 10

Kan, kanlı || aşğın göğsü.

Düşmesün bu bī-nevā Hurrem hevā-yı vuşlata
Sinesi hün yaşı Ceyhün dīdesi nem olmasun

2. hün:

Murabba 2

Mısra: 13

Kan, kanlı || aşğın göğsü.

Bağrımın hün olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zībā-yı aḥmerden midür

hün eyle:

1. hün eyle:-di

Gazel 30

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yaralamak, kanatmak.

Nevāzişle dil-i ḡam-kerdemi hün eyledi cevriñ
Leb-i 'uşşākdan zāhir maḥall-i būs gül-gündür

hüner:

1. hünerim:-(i)m

Gazel 78

Mısra: 10

Bilme, marifet; ustalık, maharet.

Ağyār ile açılma şakın şahn-ı çemende
Aḥım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

hüner-rahş:

1. hüner-rahş:

Tarih 1

Mısra: 17

Hüner, marifet ışığı.

Hoş kerem-baḥş hüner-rahş ma'ārif-perver
Cevdet-i ḥüsn-i 'avārifle müzeyyen zībā

hün-ı 'andelībān:

1. hün-ı 'andelībān:-dan

Gazel 89

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbüllerin kanı || aşğın kanı.

Nev-bahār oldı yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağrı hün-ı 'andelībāndan toludur cām-ı gül

hün-ı 'andelībāndan bağı:

1. hün-ı 'andelībāndan bağı:

Gazel 89

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbüllerin kanlı bağı, göğsü.

Nev-bahār oldı yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağrı hün-ı 'andelībāndan toludur cām-ı gül

hün-ı dil:

1. hün-ı dil:-i

Gazel 41

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Gönül kanı.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü karar-gāhıdır
Hurremā hün-ı dili dīde-i giryān ağıdır

2. hün-ı dil:-i, -n

Tahmis 3

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Gönül kanı.

Elem-i havf-ı haşar yok bu dil-i āgāhda
Nüş ider hūn-ı dilin dem-be-dem 'işret-gāhda

hūn-ı la'l:

1. hūn-ı la'l:-in

Gazel 96

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudağının kanı || sevgilinin kırmızı dudakları.

Hūn-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hurremā
Turma sultān-ı vişāl itdi bu gün in 'ām-ı 'ām

hūrī:

1. hūrīlerle:-ler, -le

Gazel 74

Mısra: 2

Cennette olduğuna inanılan, güzelliğiyle bilinen kız.

Geldiler seyr-i çemenzār içre cānān her taraf
Hūrīlerle bāğ-ı cennetdür gülīstān her taraf

hurrem:

1. hurrem:

Diğer 1

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem bu sevdāyı n'eyleyüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

2. hurrem:

Gazel 2

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Tevbe itme bāde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sākīyā cām-ı mey-i la'lin ider ibrām baña

3. hurrem:

Gazel 3

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Virselers Hurrem qabūl itmez bu 'ālem mülkini
Āsitānıñdur şehā cāhım dimez miydım saña

4. hurremā:-ā

Gazel 4

Mısra: 7

Hurrem || Şairin mahlası.

Gülzār-ı hūsn-i yāre idersem de Hurremā
İdem hezāra qarşu fiğān söylerim saña

5. hurrem:

Gazel 5

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Nigah be-rū-yi tū ey afītab-ı tāb kucā
Ez- āstān-ı emīrān bīrūn şev Hurrem

6. hurrem:

Gazel 6

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Yok müsābık seni bu tab' ile Hurrem şimdi
Nev-bahār içre saña 'aşkı semend itdi şabā

7. hurrem:

Gazel 9

Mısra: 12

Hurrem || Şairin mahlası.

Giçem maqām-ı 'aşk-ı mecāzī hūdūdını
Hurrem olursa himmet-i 'aşk bāz baña

8. hurremden:-den

Gazel 10

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Kūnc-i gāmda yād idüp ahvālını hīç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bī-çāre Hurremden saña

9. hurrem:

Gazel 11

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Kilk-i şī'r-i cāza Hurrem pek de virme ruḥşatı
Vardur 'ālemde seniñ gibi hezār şīrīn edā

10. hurremi:-i

Gazel 12

Mısra: 12

Hurrem || Şairin mahlası.

Luṭf it dil-i pejmürdeye hūvān-ı keremiñden
Bu Hurremi hīç kimseye bār eyleme yā Rab

11. hurrem:

Gazel 13

Mısra: 13

Hurrem || Şairin mahlası.

Daḥi vaşfında Hurrem diḳḳat eyle
Ki lāzımdır aña çok fikr-i şā'ib

12. hurrem:

Gazel 14

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Bir kezin la'l-i lebiñ yādına nüş eyler ise
Atdurur başına Hurrem içenin seng şarāb

13. hurrem:

Gazel 16

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ol dil (ü) cāndan yūri
Kej-nigāh eylerse de Hurrem bu şūm-ı kā'ināt

14. **hurrem:**
Gazel 17
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Cemāliñ muşhafından açdı Hurrem
Vişāliñ geldi aña fāl-i hikmet
15. **hurrem:**
Gazel 18
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Hurrem görünce nazmıñ ol āfet-i cihān-gır
İtdi tebessüm ol dem oldu şafāya bā'is
16. **hurrem:**
Gazel 19
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Çek cefāsın şakınup bahşe girişme Hurrem
İtmez 'ākıl kişi ol ğamze-i ğammāz ile bahş
17. **hurrem:**
Gazel 21
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.
- Yüzüñ sür āsitān-ı yāre maqşūduñ olur hāşıl
O bāba 'arz-ı hācāt eyle Hurrem ğayrı derden geç
18. **hurremā:-ā**
Gazel 22
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Hurremā bir gün temāşā-yı harābāt eyledim
Şundu bir sākī baña ol demde mey beş on kadeh
19. **hurrem:**
Gazel 23
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

- Cādū-yı çeşmi Hurrem cihān içre yārimiñ
'Uşşāk-ı müstemende 'aceb vire mi felah
20. **hurrem:**
Gazel 26
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Vaşlına cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Hurrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd
21. **hurrem:**
Gazel 27
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Deriñde bende-i şādık bu Hurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib'ād
22. **hurrem:**
Gazel 28
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Cām-ı vaşlıñdan feraḥ-yāb olsa Hurrem tañ degil
Ey tabībim ḥastegāna şerbet-i sükker leziz
23. **hurrem:**
Gazel 29
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Hurrem şarāb-ı la'lin nüş itdigi zamānda
Maḥmūr-şıfat dem-ā-dem seyl-āb-ı eşk demdür
24. **hurrem:**
Gazel 30
Mısra: 14
Hurrem || Şairin mahlası.
- Kızarmış lāle ḥaddi bāğ-ı ḥüsünde celādetden
O ma'nādan ki Hurrem vāye-i maḥrūs gül-gündür

25. **hurrem:**
Gazel 32
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.
- Ġamıñla teşne künc-i ğamda ḥayret-yāb olup
Hurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürġāb-veş ditrer
26. **hurrem:**
Gazel 33
Mısra: 14
Hurrem || Şairin mahlası.
- Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazın
Eyleseñ Hurrem recā itmez aña te'sirler
27. **hurrem:**
Gazel 35
Mısra: 11
Hurrem || Şairin mahlası.
- Olursa medḥ-i ruḥıyla müzeyyen ey Hurrem
Ne ğüne söz ki diseñ cümlesi belāğat olur
28. **hurrem:**
Gazel 39
Mısra: 13
Hurrem || Şairin mahlası.
- Hurrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-ā-dem
Ceyş-i ğam-ı dil bāde-i şahbā ile oynar
29. **hurrem:**
Gazel 45
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.
- Medḥ-i nigār-ı ḥüsüne dinse 'aceb midür
Hurrem bu penc beyt ki tamām şā'irānedür
30. **hurrem:**
Gazel 46

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem der-i vâlâña sürer şevk ile rüyın
Raħm eylemek ol bendeye şāhāneleriñdür

31. **hurrem:**
Gazel 48

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

N'ola Hurrem yolına olsa revān rūh-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsımdür o şūh mīrimdür

32. **hurremā:-ā**
Gazel 49

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremā iksirdür dirler

33. **hurrem:**
Gazel 50

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Ser-i küyuñda Hurrem bülbul-āsā nāle itmezdi
'İzārıñ germ-i şahbādan kızarımış gül gül olmuşdur

34. **hurrem:**
Gazel 55

Mısra: 13

Hurrem || Şairin mahlası.

Nihāl-i huşk-i kāmım sebzedār olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firāvān etse ger ger ger

35. **hurrem:**
Gazel 57

Mısra: 11

Hurrem || Şairin mahlası.

Olursa feyz-i Hudā rehber-i tarīk Hurrem
Vişāl mes'elesin feth-bāb-ı yāb iderüz

36. **hurrem:**
Gazel 58

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Esir-i turre-i şeb-rengdür Hurrem gönül şimdi
Giriftār-ı belā kayd-ı dil-i vārestesin bilmez

37. **hurremā:-ā**
Gazel 59

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurremā redd kılar manşib-ı vaşlını deyü
Korkma tevcih olur ol cāh saña çok sürmez

38. **hurrem:**
Gazel 62

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Şişe-i didede eşkimle virürdim şuyını
Āh Hurrem elime girse idi zülf-i 'arūs

39. **hurrem:**
Gazel 63

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevāhir nazmını
Ülfeti zerdür civānānıñ uzatma sözi kes

40. **hurrem:**
Gazel 64

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem işrāb
Anıñcün oldı böyle nazm-ı dil-keş

41. **hurrem:**
Gazel 65

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Āteşi bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar āhından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

42. **hurrem:**
Gazel 66

Mısra: 13

Hurrem || Şairin mahlası.

Çürütmüş varını Hurrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne irādı kalmış

43. **hurremā:-ā**
Gazel 67

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Silerse āyine-i kalbi jengden ne ola
Münevver olmadadır Hurremā şu 'ā'-ı hülüş

44. **hurrem:**
Gazel 68

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

'Arz idersen bār-gāh-ı Hazrete 'arz it müdām
İtme Hurrem yok yere hāl-i diliñ yārāna 'arz

45. **hurrem:**
Gazel 69

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Ne haddi var leb-i dildāre beñzemek Hurrem
Yazılsa da varak-ı sürhe nice zerrin hatt

46. **hurrem:**
Gazel 70

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Oğudı vaşf-ı dehānında müferrih bir gazel
Virdi Hurrem hatt-ı şirīn-i dildāre hāz

47. **hurrem:**
Gazel 71
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Süz-nāk-i derd-i ‘aşkım gördi şām-ı hicrde
Ağladı meclisde Hurrem baña yana yana şem‘

48. **hurrem:**
Gazel 72
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i āh gibi girmede destime o bāğ

49. **hurrem:**
Gazel 74
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Dil nice hayret-güzīn-i künc-i fırkat olmasun
Yalnız Hurrem değil ‘uşşāk-ı hayrān her taraf

50. **hurrem:**
Gazel 75
Mısra: 12
Hurrem || Şairin mahlası.

Kūyuñda gıce her tarafa pāsban olup
Hurrem çekirdi derd-i vişālī taraf taraf

51. **hurrem:**
Gazel 77
Mısra: 11
Hurrem || Şairin mahlası.

İstemem şervet ü sāmān-ı cihānı Hurrem
Baña bir dilber-i ‘ālī kafadār olmayıcak

52. **hurrem:**
Gazel 79
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Ādābı gözet bezm-i vişāl olsa da Hurrem
İncitme o nāzik bedeni şevk ile sık sık

53. **hurrem:**
Gazel 80
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Bend eyle sen de kalbiñi yāre döner cihān
Hurrem zamāneden haberīñ yok mıdır seniñ

54. **hurrem:**
Gazel 81
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Eşiğīñ me‘men-i şāhib-naẓardur
Anı Hurrem niçe terk ide hāşāk

55. **hurremi:-i**
Gazel 83
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Hām sevdālar ile Hurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā‘ında seniñ

56. **hurrem:**
Gazel 87
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Yakdı dil-i pūr-süzımı mestāne sūhanla
Hurrem yine güftār-ı vişāl eyledi bülbül

57. **hurrem:**
Gazel 88
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Gelince meclis-i rindāna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hurrem o sāza karanfil lāle gül sünbül

58. **hurrem:**
Gazel 89
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Key şakın āh eyleme Hurrem o gül āzār olur
Yalnız haddi değil ser-tā-be-pā endām-ı gül

59. **hurremā:-ā**
Gazel 90
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Hurremā gāmdan rehā bulmağ dilerseñ rüz u şeb
Bir melek sīmā ile her demde ‘ayş u nüş kı

60. **hurreme:-e**
Gazel 91
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Cevr-i bī-hadd yetişür Hurreme bī-hāşılığ
Dime inşāfa gelüp nükte-şi‘ārı n’ideyim

61. **hurrem:**
Gazel 92
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hurrem şuyunı
Sünbül-i zülfı içün dīdeyi giryān idelüm

62. **hurrem:**
Gazel 94
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Yine hayret-ger-i bī-şabr u sükūnum Hurrem
Böyle bir cāzibe-i hüs ü cemālī bilmem

63. **hurremi:-i**

Gazel 95

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

‘İşve-i yârdur heme Hurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol şehe gitdi fedâya n’eyleyim

64. **hurrem:**

Gazel 98

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Gel şafâ-yâb ola mestâne sürâhî nâlân
Pür-hubûr ola gülistân ola hoş-dil Hurrem

65. **hurrem:**

Gazel 99

Mısra: 13

Hurrem || Şairin mahlası.

Ne disem ‘arız-ı hândânına Hurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya had-i hürâ mı disem

66. **hurrem:**

Gazel 100

Mısra: 16

Hurrem || Şairin mahlası.

Meclis-i ‘işrete gel itme te‘ânüd izhâr
Hurrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

67. **hurremi:-i**

Gazel 105

Mısra: 11

Hurrem || Şairin mahlası.

Vuşlatıñla Hurremi hândân kıl ey dil-rübâ
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere hâk olmasun

68. **hurrem:**

Gazel 107

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Düşmesün bu bî-nevâ Hurrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hûn yaşı Ceyhûn dîdesi nem olmasun

69. **hurrem:**

Gazel 108

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Ger alur iseñ pendini zâhidleriñ ‘âkil
Hurrem gibi dîvâne-i münkâd olamazsın

70. **hurrem:**

Gazel 113

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Râhat bulur mı hîç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Hurrem şikenc olunca

71. **hurrem:**

Gazel 114

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem cihânda ehl-i tevâzu‘dan ol yûri
Merfû‘ olur o kimse ki şu gibi pest ola

72. **hurrem:**

Gazel 118

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Gördüm çü Hurrem ol hûb-cemâli
Ben de o hüsne oldum figende

73. **hurrem:**

Gazel 119

Mısra: 18

Hurrem || Şairin mahlası.

Gül-i ruhsâr reşâkat-ı kâmet
Cümle Hurrem benim çerâğımda

74. **hurrem:**

Gazel 120

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Nigeh-i merhâmetiñle n’ola kılsañ nazarı
Âsitânında niyâz itmede Hurrem hâlâ

75. **hurremiñ:-iñ**

Gazel 122

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Olsun evlâdına âline dürüd ile selâm
Hurremiñ virdi budur külli gadât ü ‘aşî

76. **hurrem:**

Gazel 123

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Âsitân-i hazretiñ bir bendesi Hurrem nizâr
Eyleme şâhım aña rahm eyle dârâlanmağı

77. **hurrem:**

Gazel 129

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Secencel-i ruḥ-ı zîbâ-yı yârdan Hurrem
Görüp o gülşen-i ṭab‘ım bahâra öykündi

78. **hurrem:**

Gazel 130

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Meclis-i şâh u gedâ olsa da durmaz Hurrem
Gösterür feyz-i Hudâ-baḥşını dârâyesini

79. **hurreme:-e**

Mesnevi 1

Mısra: 40

Hurrem || Şairin mahlası.

Bir du‘ā-i hayra olmağdur sebab
Hurreme ancak budur aşı-ı merām

80. **hurremiñ:-iñ**

Tahmis 1

Mısra: 23

Hurrem || Şairin mahlası.

Bu Hurremiñ de heme varı oldı tālānıñ
Felek girerse kefi Nā‘iliye dāmānıñ

81. **hurrem:**

Tahmis 4

Mısra: 23

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i‘rāz
Seyyāreleriñ nuqtına Tā‘ib ide iğrāz

82. **hurrem:**

Tarih 1

Mısra: 45

Hurrem || Şairin mahlası.

Bir ziyāde güzel oldı buna tārīh Hurrem
Āferin geldi ‘aceb Vālī-i ‘İzzet-pirā 1216

83. **hurrem:**

Tarih 4

Mısra: 37

Hurrem || Şairin mahlası.

Üçler gelüp cevher-feşān tārīh dedi Hurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālīb vezīr-i kām-yāb 1239

84. **hurremüz:-üz**

Gazel 84

Mısra: 9

1. Gönül açıcı, mutlu ,şen. 2. Hurrem || Şairin mahlası.

Hurremüz ammā ki vaşı-ı yārdan āzādeyüz
Gam beyābānında bir günā ‘ayānuz şimdilik

85. **hurremā:-ā**

Gazel 8

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā mecmū‘a-i ‘aqlım olur hayret-fezā
Ol perişān zūlf ile olmazsa cem‘iyyet baña

86. **hurremā:-ā**

Gazel 31

Mısra: 11

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā cevri-i dil-ārāya taħammül eyle
Āteş-i ‘aşka düşen hāşılı deryā-dil olur

87. **hurremā:-ā**

Gazel 40

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Ġam degildür Hurremā efgān idersin yār için
‘Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

88. **hurremā:-ā**

Gazel 41

Mısra: 12

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Künc-i hasret bu diliñ çünkü karar-gāhıdır
Hurremā hün-ı dili dīde-i giryān ağıdır

89. **hurremā:-ā**

Gazel 44

Mısra: 13

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Zarīfāne bu şi‘riñ Hurremā tarz-ı belāğatde
Cenāb-ı ħaznedārīden belīgāne cevāb ister

90. **hurremā:-ā**

Gazel 54

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Derd-i pinhānım ‘ayān līk tecāhül itdi yār
La‘l-i nābı Hurremā dārū bilür bilmezlenür

91. **hurremā:-ā**

Gazel 60

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

La‘l-i nābı sükkerinden Hurremā men‘ eyledi
Ol ħumār ile mey-i ser-şārdur eglencemiz

92. **hurremā:-ā**

Gazel 93

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānıñ ‘ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

93. **hurremā:-ā**

Gazel 96

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hün-ı la‘lin bezl-i ‘uşşāk itdi sākī Hurremā
Turma sultān-ı vişāl itdi bu gün in‘ām-ı ‘ām

94. **hurremā:-ā**

Gazel 101

Mısra: 11

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā bülbulān-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şi‘riñe rengin

95. **hurremā:-ā**

Gazel 103

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Dūd-ı āhım kehkeşān-veş çıkdı eflāke dime
Küy-ı yāre Hurremā rāh olmağa oldı nişān

96. **hurremā:-ā**
Gazel 104
Mısra: 9
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Büsesinden bir kerem itdi qabul it Hurremā
Şurre-i ihsān-ı şahīdūr saña in'ām iken
97. **hurremā:-ā**
Gazel 109
Mısra: 12
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Şekker efşān ederek la'l-i lebinden sākī
Hurremā kāse-i lebrīzini sunsun yürüsün
98. **hurremā:-ā**
Gazel 110
Mısra: 10
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Qıvvat -i tālī'in olmazsa ne yapsun iqdām
Hurremā devlet için kimseye itme tekpū
99. **hurremā:-ā**
Gazel 112
Mısra: 9
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Hurremā tavşif idersem ruhların ol āfetiñ
Zār ü efgān eyleye gülşende bülbul gül güle
100. **hurremā:-ā**
Gazel 115
Mısra: 9
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Hurremā ağızın açmadı zinhār
Çekdürür çokdan intizār gonca
101. **hurremā:-ā**
Gazel 116
Mısra: 9
Ey Hurrem || şairin mahlası.

- Hurremā derd-i dile çäre dilerseñ yāriñ
Şoragör āb-ı leb-i la'lini sen emcesine
102. **hurremā:-ā**
Gazel 125
Mısra: 10
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Dilberin mīve-i ruhsārını nazm eyleyicek
Hurremā şî'r-i haqīkatde saña şān geldi
103. **hurremā:-ā**
Gazel 126
Mısra: 10
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Bir gazel tarh eyledim ben zümre-i 'uşşākda
Hurremā mäh-ı cihānıñ şî'rine tanzir gibi
104. **hurremā:-ā**
Gazel 128
Mısra: 9
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Lebiñe münkir imiş Hurremā o zāhid-i dūn
Şarābıñ 'aynını görmez belî muqallecici
105. **hurremā:-ā**
Müseddes 1
Mısra: 25
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Hurremā her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gāhi cevır ile gehi rağbet-i vuşlatla geçer
106. **hurremā:-ā**
Tahmis 2
Mısra: 21
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Yine bir hūb-i 'ālem Hurremā oldu baña hem-dem
Melekdür yoħsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

107. **hurremā:-ā**
Tahmis 3
Mısra: 21
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Hurremā gülşen-i nazm içre gül-i handānıñ
Resm-i naqşını okur tab'-ı hezār elhānıñ
108. **hurremā:-ā**
Tahmis 5
Mısra: 33
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- 'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hurremā
Çünki dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdī baña
109. **hurremā:-ā**
Tarih 2
Mısra: 81
Ey Hurrem || şairin mahlası.
- Cevherin mengüşe-i hūrā bu tārīh Hurremā
Āferin erbābını buldı şudūr-i kethūdā 1216
110. **hurremdür:-dür**
Gazel 38
Mısra: 14
Taze, canlı; gönül açıcı, ferah, hoş || Şairin mahlası.
- Vaşf-ı la'liñde şekker itdi şikest
Şî'r-i şîrini böyle Hurremdür
111. **hurrem:**
Gazel 42
Mısra: 9
Sevinçli, mesrur olmak || şairin mahlası.
- Gül mül zamānı Hurrem ol 'ayş eyle yār ile
Fırşat geçürme meclis-i zībā yerindedür
112. **hurrem:**
Gazel 124

Mısra: 10

Sevinçli, mesrur olmak || şairin mahlası.

Ümîd-i vuslatıñdur dilde pinhânım eyâ dilber
Vişâliñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

113. hurrem:

Gazel 127

Mısra: 11

Sevinçli, mesrur olmak || şairin mahlası.

N'ola bir buse 'aâyile dil olsa Hurrem
Senden ey şüh-i cefâ-pîşe kerem gelmez mi

hurrem-dil:

1. hurrem-dilüz:-üz

Gazel 61

Mısra: 10

*Gönlü sevinç dolu mutlu ve gülümseyen || Hurrem:
şairin mahlası.*

Güftarımızñ hüş şımâh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammâ yine nâ-çîz gedâyuz

2. hurrem-dil:

Tarih 1

Mısra: 40

*Gönlü sevinç dolu mutlu ve gülümseyen || Hurrem:
şairin mahlası.*

İtme itnâb-ı sühan birle şudâ' irâşın
Çünkü Hurrem-dil olup medhine düşdüñ ammâ

hurrem-i bî-çäre:

1. hurrem-i bî-çäre:

Gazel 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin
mahlası.*

Evlâd u âline dañi lâzım selâm-ı tām
Bu Hurrem-i bî-çäre şenâ-ñvâna ibtidâ

2. hurrem-i bî-çäre:-ye

Gazel 86

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin
mahlası.*

Ol şeff' bu Hurrem-i bî-çäreye yevmü't-tenâd
Bâr-i 'isyânla anıñ qaddi dü-tâdur yâ Resûl

3. hurrem-i bî-çäre:-ye

Gazel 97

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin
mahlası.*

Kerem iderseñ eger Hurrem-i bî-çäreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki añladamam

4. hurrem-i bî-çäre:-den

Gazel 106

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin
mahlası.*

Gelsün alsun cânımı virdim saña ey şehriyâr
Hurrem-i bî-çâreden yoluña qurbân isteyen

5. hurrem-i bî-çäre:-ñ, -e

Gazel 111

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin
mahlası.*

hurrem-i bî-çâredur:

1. hurrem-i bî-çâredur:

Gazel 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

*Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin
mahlası.*

Hurrem-i bî-çâredurur rûz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticâ

hurrem-i dil-gîr:

1. hurrem-i dil-gîr:-e

Gazel 34

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Gücenmiş, hatırı kalmış Hurrem || Şairin mahlası.

Hep baña itdükleriñi ol zamân fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-gîre sen benden beter

hurrem-i dil-haste:

1. hurrem-i dil-haste:

Gazel 102

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönlü hasta Hurrem || şairin mahlası.

Çâr-nâ-çâr Hurrem-i dil-haste de nâ-çârdur
Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eyesün

hurrem-i dil-teşne-i la'l:

1. hurrem-i dil-teşne-i la'l:-i, -ñ, -e

Gazel 51

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Gönlü dudağına susamış Hurrem || Hurrem; şairin
mahlası.*

Niçe bir Hurrem-i dil-teşne-i la'lîñe seniñ
Niçe bir şunmayasın bâde-i hamrâ niçe bir

hurrem-i ğam-zede:

1. hurrem-i ğam-zede:

Gazel 73

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gama kedere uğramış Hurrem || şairin mahlası.

Hurrem-i ğam-zede bî-şabr u sükûn olmuştur
Zâhidâ vâdî-i 'aşk içre şaķın eyleme lâf

hurrem-i handân:

1. hurrem-i handân:

Gazel 43

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gülen, mutlu, neşeli hurrem || şairin mahlası.

Virme metâ'-ı vaşlını kadrini bilmeze
Sûk-ı hünerde Hurrem-i handân alır şatar

hurrem-i müstemend:

1. hurrem-i müstemend:-i

Gazel 52

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Üzgün, zavallı, çaresiz hurrem || Hurrem : şairin mahlası.

Seniñle görüp Hurrem-i müstemendi
Raķib-i seg-hû olupdur çenâr

hurrem-i nâ-çiz:

1. hurrem-i nâ-çiz:

Gazel 15

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Önemsiz, değersiz Hürrem || şairin mahlası.

Ķuluñdur Hurrem-i nâ-çiz efendim
Kerem kıl olmasun nâlân-ı himmet

hurrem-i şâhib-nazar:

1. hurrem-i şâhib-nazar:-ı, -m

Gazel 78

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Tecrübesi,görüşü,düşüncesi kuvvetli olan Hurrem || şairin mahlası.

Hem-şoĥbet olup bezm-i 'adûlarda dem-â-dem
Cânâ dimediñ Hurrem-i şâhib-nazarım yok

hurrem-i şîrîn-edâ:

1. hurrem-i şîrîn-edâ:

Tarih 2

Mısra: 64

Kelime Tipi: -

Hurrem'in guzel şiir üslûbu.

Ķurta-i sem'-i kabûl eyle zümür-rûd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şîrîn-edâ

hurrem-i zâr:

1. hurrem-i zâr:-ıñ

Gazel 121

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen Hurrem || Hurrem; şairin mahlası.

İlâhî Hurrem-i zârıñ yüzi karasını sil
Be-haķķ-ı nûr-ı sa'âdet Muĥammed-i 'Arabî

hurrem-i zihn-i zâhib:

1. hurrem-i zihn-i zâhib:

Tarih 3

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Zihni düşünceye kapılan Hurrem || Hurrem; şairin mahlası.

Baĥr-i efkâra talup dürr-i semîn-i vaşfın
Cüst-cû eyler iken Hurrem-i zihn-i zâhib

hurşîd:

1. hurşîd:

Gazel 83

Mısra: 3

Güneş II aydınlık, parlaklık.

Ne ziyâ-baĥş ola ĥurşîd ruĥuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerâĥında seniñ

hurşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş:

1. hurşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş:-ı

Gazel 32

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Tatlı, parıltılı ışık saçan güneş gibi || sevgilinin yanaĥı güneşe benzetilmiştir.

Ruĥuñ ĥurşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş dıtrir
Leb-i la'liñ zülâli bâde-i gül-nâb-veş dıtrir

hurşîd-i ruh:

1. hurşîd-i ruh:-ı, -n, -ı-nı

Gazel 44

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güneşe benzeyen yanaĥı.

Ziyâ-baĥşâ olur her dem raķibîñ ĥânķâhında
Bize geldikde ĥurşîd-i ruĥını perde-yâb ister

hurşîd-veş:

1. hurşîd-veş:

Gazel 122

Mısra: 4

Ey güneş gibi olan(sevgili).

Ḥāk-i rāhını heme dīdeme tūtyā iderim

Sevmişim cān u göñülden ben o ḥurşīd-veşi

hurüş-i bâde-i engür:

1. ḥurüş-i bâde-i engür:-ur, -sa

Gazel 128

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Üzüm şarabının coşkunluğu.

Ḥurüş-i bâde-i engür olursa zīver-i bezm

Noḥūd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

hurüş-ı mey:

1. ḥurüş-ı mey:-ı-le

Gazel 30

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Coşkun, dalgalı şarap.

Ḥurüş-ı meyle dāl-fes olduğım ‘ayb itme dildārın

Serīr-i saltanatda Tāc-ı Keykāvūs gül-gündür

hüş:

1. hüş:

Gazel 61

Mısra: 9

Hoş, güzel || şairin güzel olan şiiri.

Güftārımızıñ hüş şımālḥ içre yeri var

Ḥurrem-dilüz ammā yine nā-çiz gedâyuz

huşk:

1. huşk:

Gazel 36

Mısra: 2

Kuru || ıslak olmayan.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebīl olur

Ḥuşk kalmayup cihānda cümle āb u gīl olur

hüsn:

1. ḥüsnüme:-üm, -e

Gazel 7

Mısra: 8

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Behcet-i ruḥsārınā cānım fedā

Didi ‘aceb ḥüsnüme var mı bahā

2. ḥüsnüñ:-üñ

Gazel 8

Mısra: 8

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Hīç ḥayālimde degil ḥübān-ı ‘ālem olsa da
Başka ḥālet virdi ḥüsnüñ ey kamer-ṭal‘at baña

3. ḥüsnüñe:-üñ, -e

Gazel 33

Mısra: 5

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Ḥüsnüñe ḡurre olup ‘arz-ı cemāl itme begim

Āfet-i devrān olupdur cümleye teşhīrlər

4. ḥüsn-i:-i

Gazel 71

Mısra: 3

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Bezm-i maḥbübān müsāhib istemez ḥüsn-i gibi

Nāzır olsun bārī ḥüsn-i yāre kana kana şem‘

5. ḥüsnüñ:-üñ

Gazel 88

Mısra: 7

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Seniñ ḥüsnüñ hicābından eyā şūḥ-ı cihān-tābım

Giderler belki Şirāza қаранfil lāle gül sūnbül

6. ḥüsnüñi:-üñ, -i

Gazel 94

Mısra: 5

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Göricek ḥüsnüñi ḥālet-zede-i ‘ayş oldum

Ne diyem meclis-i pākīñdeki қāli bilmem

7. ḥüsnüñe:-üñ, -e

Gazel 101

Mısra: 1

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Kim ki ḥüsnüñe baқdı ise hemīn

İtdi cānā cemālīñe taḥsīn

8. ḥüsn:

Gazel 108

Mısra: 7

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Leylā gibi sen olmayıcaқ ḥüsn ile hem-tā

Mecnūn gibi āşūfteye meddād olamazsın

9. ḥüsn:-e

Gazel 118

Mısra: 10

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Gördüm çü Ḥurrem ol ḥüb-cemālī

Ben de o ḥüsn-i oldum figende

10. ḥüsnüñe:-üñ, -e

Tahmis 5

Mısra: 26

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Ḥācibeyniñden mi āyā dīdeler māḥcüb-ı dost

Ḥüsnüñe āşūftelikden ey cemāl-i rūşenim

hüsn ü ḥalāvet:

1. **hüsn ü halâvet:-ur**

Gazel 37

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güzellik ve tatlılık || sevgilinin şekere benzeyen dudakları.

Olmasa teşne lebiñ kândine ey yâr nebât
Kandehârîñ şekeri hüsn ü halâvet mi bulur

hüsn-i edâ:

1. **hüsn-i edâ:-da**

Mesnevi 1

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Güzel tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi.

Nazma çekdim bu ferâ'iz dürrini
Buldı bu hüsn-i edâda intizâm

2. **hüsn-i edâ:**

Tarih 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Üslup güzelliği, tavır güzelliği; söz söyleme güzelliği.

Qaddiñe olsa sezâ-vâr ridâ-yı kelimât
Şanıña lâyıq u şâyân mı degil hüsn-i edâ

hüsni hasen:

1. **hüsni hasen:-siz, -lik**

Tahmis 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Güzeller güzeli.

Cihânda sen var iken gam degil hüsni hasensizlik
Gamıñ Ya'kübiyim olmaz baña Beytû'l-Hazensizlik

hüsn-i hatt:

1. **hüsn-i hatt:**

Gazel 69

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yazının güzelliği; ayva tüylerinin güzelliği.

Ser-âver oldu ruh-ı yârdan çü şîrîn hatt
Bu hüsn-i hatt ile âlemde oldu rengîn hatt

hüsn-i latîf:

1. **hüsn-i latîf:-i, -ñ-se**

Gazel 41

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Latîf güzellik.

Görse bir 'âşık eger hüsn-i latîfiñ cânâ
Şu gibi cânib-i vâlâña dil ü cân ağıdur

2. **hüsn-i latîf:-i, -ñ**

Gazel 52

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Latîf güzellik.

Tutuşdı bu hüsn-i latîfiñ görüp
Dilim şubha dek şem'a gibi yanar

hüsn-i nigâr:

1. **hüsn-i nigâr:-ı**

Gazel 91

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliği.

Hüsn-i tab' olmayıcak hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

hüsn-i tab':

1. **hüsn-i tab':**

Gazel 91

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yaratılışın, tabiatın güzelliği.

Hüsn-i tab' olmayıcak hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

hüsn-i yâre:

1. **hüsn-i yâre:**

Gazel 71

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliği.

Bezmi maḥbûbân müsâhib istemez hüsni gibi
Nâzır olsun bârî hüsn-i yâre kana kana şem'

huşulî ol:

1. **huşulî ol:-ur**

Tahmis 4

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme.

Ol demde olur müdde'ânıñ biri huşulî
Cânânıñ olur 'âşık ile beyn-i fuşulî

huşul-pezir ol:

1. **huşul-pezir ol:-a**

Gazel 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hazır olmak, meydana gelmek.

Her bir ni'am ki luṭf ile huşul-pezir ola
Nâm-ı Hudâyile eyle 'unvâna ibtidâ

huşyâr ol:

1. **huşyâr ol:-ma, -dı**

Gazel 101

Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Aklı başına gelmek, ayık olmak.

Nüş iden olmadı müdām huşyār
Şerbet-i 'aşkıñ ol kadar keskin

hutūr id:

1. **hutūr id:-erse**
Tahmis 1
Mısra: 19
Kelime Tipi: -
*Hatıra gelmek, akla gelmek || sevgilinin tatlı
dudağının tadını hatırlamak.*

İderse kand-i lebiñ hātır-ı mezāka hutūr
Diyār-ı Mısra degil Qandehāre dek giderüz

hüve'l hālik'ül ahad:

1. **hüve'l hālik'ül ahad:**
Gazel 1
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Tek yaratıcı o'dur || Allah.

Fallāhu lehul'hamdu hüve'l hālik'ül ahad
Şad şükr sipās ola bu sultāna ibtidā

huzūr:

1. **huzūrınızda:-i, -ñ, -iz, -da**
Gazel 57
Mısra: 1
*Önemli bir makāmın veya kişinin var olduğu,
bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı.*

Huzūrınızda niyāz itmege hicāb iderüz
Bizüz ki mühr-e-i şems olsa da 'itāb iderüz

2. **huzūr:**
Tahmis 1

Mısra: 18
Huzur, gönül rahatlığı.

Hayāl-i la'liñ ile buldı hoş-žamīr-i sürūr
Şarāb-ı cām-ı muşaffādan itmez oldı huzūr

hvān-ı sultān:

1. **hvān-ı sultān:-ī, -den**
Gazel 70
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Sultan, hükümdar sofrası.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvāre hāz
Hvān-ı sultāniden almaz mı 'aceb bī-çāre hāz

hVān-ı kerem:

1. **hVān-ı kerem:-i, -ñ, -den**
Gazel 12
Mısra: 11
Kelime Tipi: -
Cömertlik sofrası.

Luţf it dil-i pejmürdeye hvān-ı keremiñden
Bu Hurremi hiç kimseye bār eyleme yā Rab

i:

1. **idi:-di**
Gazel 62
Mısra: 10
"İ" ek-filinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Şişe-i didede eşkimle virürdim şuyını
Āh Hurrem elime girse idi zülf-i 'arūs

2. **imiş:-miş**
Gazel 72
Mısra: 9
"i" ek-filinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i āh gibi girmede destime o bāğ

3. **imiş:-miş**
Gazel 75
Mısra: 13
"i" ek-filinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Gördüm hayāli bāde ile zülf-i yār imiş
Şeh-bāz-ı hüsünün per ü bāli taraf taraf

4. **idi:-di**
Gazel 82
Mısra: 3
"i" ek-filinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām 'aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

5. **idi:-di**
Gazel 117
Mısra: 1
"i" ek-filinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Vaşl-ı dildār hayāl idi bu gīce
Hep ümīdim vişāl idi bu gīce

6. **idi:-di**
Gazel 117
Mısra: 2
"i" ek-filinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Vaşl-ı dildār hayāl idi bu gīce
Hep ümīdim vişāl idi bu gīce

7. **idi:-di**
Gazel 117
Mısra: 4
"i" ek-filinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Yakdı ihyāda kalb-i pür-süzum
Ol kadar germ-hāl idi bu gīce

8. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 6

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Bezm-i 'ayş ü şafâda dildârın
Bâdeden rüyı âl idi bu gîce

9. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 7

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Şeker-efşân idi o tûfî-i râz
Hele şîrîn-makâl idi bu gîce

10. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 8

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Şeker-efşân idi o tûfî-i râz
Hele şîrîn-makâl idi bu gîce

11. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 10

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Leb-i cân-bahşının hayâlinden
Büse almak muhâl idi bu gîce

12. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 12

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Şeb-i Hurrem şafâ-yı vaşlından
Şubha dek mâl-e-mâl idi bu gîce

13. **idi:-di**

Gazel 122

Mısra: 5

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Qahramânî göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

14. **imiş:-miş**

Gazel 128

Mısra: 9

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Lebiñe münkir imiş Hurremâ o zâhid-i dün
Şarâbın 'aynını görmez belî muqallecici

15. **iken:-ken**

Müfret 7

Mısra: 1

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Geçmedik tâze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

16. **iken:-ken**

Tahmis 2

Mısra: 3

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Cihânda sen var iken gam değil hüsni hasensizlik
Gamın Ya'kûbıym olmaz baña Beytû'l-Hazensizlik

17. **imiş:-miş**

Tahmis 2

Mısra: 20

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Qo çalsun tîşe-i 'aşkı başına âh idüp Ferhâd
Ne müşkil hâl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

18. **iken:-ken**

Tahmis 3

Mısra: 13

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Mest iken bûs-i ruh-ı yâr ile cân ol câhda
'Azmimiz Ka'beydür devlet-i şâhenşâhda

19. **iken:-ken**

Gazel 2

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ka'be-i küyüñ tavâf eyler iken vakt-i şeh
Nâz ile bahş eyledi bir nâzenin ihrâm baña

20. **iken:-ken**

Gazel 8

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Dil selâmet sâye-bânında şafâ-peymâ iken
Gamze-i gammâzın ırgürdi yine gârât bana

21. **iken:-ken**

Gazel 18

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Hergiz şarâb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanında şâhım oldum cabaya bâ'is

22. **iken:-ken**

Gazel 18

Mısra: 6

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Men' itme aşıkâmı seyr eylesün cemâliñ
Olmuş iken cenâbın mâh-ı lîkâya bâ'is

23. **iken:-ken**

Gazel 84

Mısra: 5

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Mürğ-i şeh-bâz-ı diliñ 'âlem iken cevân-gehi
Nidelüm üftâde-i tıfl-ı zamânuz şimdilik

24. **iken:-ken**

Gazel 93

Mısra: 8

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la‘liñiñ ‘aksin
Şebîh eyler iken ol demde ben ‘ayn-ı kirās itdim

25. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 4

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taqbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

26. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 6

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Qalbine ‘aşıklarıñ ğamdan küdüret mi gelür
Qarşusunda sen melek âyîne-i endâm iken

27. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 8

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Sen nice tevbe idersin bâde-i gül-güneden
Sâkı-i gül-çehreniñ her sözleri ibrâm iken

28. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 10

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Büsesinden bir kerem itdi qabûl it Hurremâ
Şurre-i ihsân-ı şahîdûr saña in‘âm iken

29. **iken:-ken**
Tahmis 2

Mısra: 23

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim ağıyarı terk it nâz ile güldi didi ol dem

30. **iken:-ken**

Tarih 1

Mısra: 36

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

O muţarraf o müsecca‘ o muraşşa‘ eş‘âr
Tab‘-ı pākîze iken ya ne disünler füşahâ

31. **iseñ:-se, -ñ**

Gazel 90

Mısra: 1

"i" ek fiilinin koşul eki (-sa) almış hali.

‘Āşık iseñ ey göñül âh eyle yem-veş cüş kıl
‘Andelîb eyle zebânîñ nâleñi beyğuş kıl

32. **iseñ:-se, -ñ**

Gazel 108

Mısra: 9

"i" ek fiilinin koşul eki (-sa) almış hali.

Ger alur iseñ pendini zâhidleriñ ‘âkil
Hurrem gibi dîvâne-i münkâd olamazsın

33. **idik:-dik**

Gazel 84

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin görülen geçmiş zaman birinci çoğul
şahıs çekimi.

Bir zamân hāmûş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruhsârîñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

i:-

1. **iken:-ken**

Gazel 104

Mısra: 1

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ruğlarıñ kim lâleye teşbîh ider gül-fâm iken
Lebleriñ bezminde cânâ mey içem ârâm iken

2. **iken:-ken**

Gazel 104

Mısra: 2

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ruğlarıñ kim lâleye teşbîh ider gül-fâm iken
Lebleriñ bezminde cânâ mey içem ârâm iken

ib‘âd eyle:

1. **ib‘âd eyle:-me**

Gazel 27

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kovmak, uzaklaştırmak.

Deriñde bende-i şâdık bu Hurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib‘âd

ibhâ:

1. **ibhâ:**

Gazel 99

Mısra: 8

İfâdesi düzgün olan bir sözün mânâsındaki ince bir
hissin yâhut yüksek bir hâyalin birdenbire
anlaşılmaması, sözün hemen anlaşılmayacak şekilde
kapalı olması, isteyerek yapılan kapalılık.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i hür
Bu nezâketle ‘aceb ben dañi ibhâ mı disem

ibn-i berhiyâ:

1. **ibn-i berhiyâ:**

Tarih 4

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

İslâmî kaynaklarda Âsaf b. Berahyâ, Hz.
Süleyman‘ın kâtibi ve veziri olarak gösterilmekte || şair
Vezir Mehmed Said Galib Paşa‘yı İbn-i Behriya‘ya
benzetilmiştir.

Sadrı şeref zâtı 'ulā mānendi İbn-i Berhiyā
Nazmı mehāmda dā'imā takrīridür faslu'l-hitāb

ibrām:

1. ibrām:

Gazel 2

Mısra: 10

Bıktırarak derecede ricada ısrar etme.

Tevbe itme bāde-i gül-gūneye Hurrem diyü
Sâkiyâ cām-ı mey-i la'lin ider ibrām baña

2. ibrām:

Gazel 104

Mısra: 8

Bıktırarak derecede ricada ısrar etme.

Sen nice tevbe idersin bāde-i gül-gūneden
Sâkî-i gül-çehreniñ her sözleri ibrām iken

ibtidā:

1. ibtidā:

Gazel 1

Mısra: 2

Başlama, başlangıç.

İtdim tarîk-ı hüsn ile dīvāna ibtidā
Hamdū Kerīm Hazret-i Sübhāna ibtidā

2. ibtidā:

Gazel 1

Mısra: 6

Başlama, başlangıç.

Fallāhu lehul'hamdu hüve'l hālik'ül aḥad
Şad şükr sipās ola bu sultāna ibtidā

3. ibtidā:

Gazel 1

Mısra: 8

Başlama, başlangıç.

Zīnet-fezā-yı taşliye kıl nām-ı Aḥmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü ihsāna ibtidā

4. ibtidā:

Gazel 1

Mısra: 10

Başlama, başlangıç.

Evlād u āline daḥi lāzım selām-ı tām
Bu Hurrem-i bî-çāre senā-ı vāna ibtidā

ibtidā eyle:

1. ibtidā eyle:

Gazel 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Başlamak; işe girişmek.

Her bir ni'am ki lutf ile huşul-pezir ola
Nām-ı Hudāyile eyle 'unvāna ibtidā

2. ibtidā eyle:-di

Tarih 2

Mısra: 48

Kelime Tipi: -

Başlamak; işe girişmek.

Ol Aristo- 'aql ü ol Sokrāt u Cālīnūs-ṭab'
Eyledi tedbīr ü tanzīm-i umūra ibtidā

ibtidā it:-

1. ibtidā it:-di, -m

Gazel 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Başlamak.

İtdim tarîk-ı hüsn ile dīvāna ibtidā
Hamdū Kerīm Hazret-i Sübhāna ibtidā

ibtılā ol:

1. ibtilā ol:-sun

Tarih 2

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Tutulma.

Düşmenān-ı bed-fi'ālīñ 'ömr-i bed-hvāhāsı
Nisbet-i Mirrīḥ ile olsun hemānā ibtilā

iç:

1. içerseñ:-er, -se, -ñ

Gazel 13

Mısra: 10

İçmek.

Humār-ı hicri def' eyler dem-ā-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne ṭālib

2. içenin:-e, -nin

Gazel 14

Mısra: 10

İçmek, yudumlamak. II Şarap içmek.

Bir kezin la'l-i lebiñ yādına nüş eyler ise
Atdurur başına Hurrem içenin seng şarāb

3. içmeyen:-me, -y, -en

Gazel 22

Mısra: 2

İçmek, yudumlamak. II Şarap içmek.

'Arz ider rüyın harābāt içre çün gül-gün kadeḥ
Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün kadeḥ

4. içem:

Gazel 104

Mısra: 2

İçmek, yudumlamak. II Şarap içmek.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

5. içinde:-in, -de

Gazel 113

Mısra: 9

(Bir şeyin iç kısmı, içi) İçindeki, dâhil olan. İl
Dünya.

Râhat bulur mı hîç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Hurrem şikenc olunca

6. içinde:-in, -de

Tarih 4

Mısra: 15

"İçinde, arasında".

Takdîs kıldı 'âlemi emsâl içinde eslemi
Buldu vezîr-i a'zamı bir âsaf-ı 'âlî-cenâb

İçinde:

1. içinde:

Gazel 76

Mısra: 5

"İçinde, arasında" anlamlarına gelen bir ifade.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyıķ

2. içinde:

Mesnevi 1

Mısra: 22

İçinde || namazın içinde ki farzlar.

On iki oldu namâzın şartları
Taşradur altı içinde altı tām

İçinden:

1. içinden:

Mesnevi 1

Mısra: 27

İçinde || namazın içinde ki farzlar.

İftitâh tekbîr içinden şartdurur
Hem kırâ'atle daħi olmuş kıyām

İçre:

1. içre:

Gazel 10

Mısra: 4

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Bülbül(i) şūrîde eyler tûfî-güftârın seniñ
Virdiler mi yoħsa bezm içre gül-i demden saña

2. içre:

Gazel 25

Mısra: 1

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Meded ey kişver-i ħüsn içre ulu şāh meded
Meded ey dest-res-i 'āşık-ı ğam-ħvāh meded

3. içre:

Gazel 30

Mısra: 1

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Mütellā zülfün içre 'arız-ı mahsûs gül-gündur
Belî taşvîr-i bāl-i zîver-i fāvûs gül-gündur

4. içre:

Gazel 39

Mısra: 7

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ruhsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ārâ ile oynar

5. içre:

Gazel 50

Mısra: 6

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Heves-kâr oldu rindân ile hem-dem olmağa gönüm
Didiñ kûy-ı ħarâbât içre sâķî ğulgul olmuşdur

6. içre:

Gazel 61

Mısra: 9

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Güftârımızın ħûş şimāh içre yeri var
Ĥurrem-dilüz ammâ yine nâ-ķiz gedâyuz

7. içre:

Gazel 65

Mısra: 3

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ĥumret-i rûyını bezm içre şarâbdan şanma
Ĥadd-i zâtında o taşvîrde dil-ķeş âteş

8. içre:

Gazel 66

Mısra: 6

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Lebiñden büse-ķin oldumdı bir dem
Meşâmm-ı cânım içre dadı ķalmış

9. içre:

Gazel 66

Mısra: 8

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Taĝıtmış kâkülün 'uşşâķ-ı zârîñ
O dām içre dil-i nâ-şadı ķalmış

10. içre:

Gazel 73

Mısra: 10

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ĥurrem-i ğam-zede bî-şabr u sükün olmuşdur
Zâhidâ vâdî-i 'aşķ içre şaķın eyleme lâf

11. içre:

Gazel 74

Mısra: 1

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānān her taraf
Hûrîlerle bâğ-ı cennetdür gülistān her taraf

12. içre:

Tahmis 3

Mısra: 21

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Hurremā gülşen-i nazm içre gül-i handānıñ
Resm-i nakşını okur tab'-ı hezār elhānıñ

13. içre:

Tahmis 4

Mısra: 11

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Vaşlıñ hevesi birle cihān içre ki neşkız
Ammā ki 'adū semtine bî-gāne-i zeşkız

14. içre:

Tahmis 5

Mısra: 16

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Resm-i āyîn-i vefā ben bildiğim mağzûb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cānā cem'-i aḥbāb olmadı

15. içre:

Mesnevi 1

Mısra: 30

İçinde || namazın içinde.

Hem rükū' ile secūd hem ka'de-i
Āhire içre oturmakta dur hitām

ictināb eyle:

1. ictināb eyle:

Gazel 90

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, sakınmak, uzak durmak.

İnkisār-ı ḥâtır-ı 'uşşâkdan eyle ictināb
Nâşihim pendim kabûl it gûşîña mengüş kıl

2. ictināb eyle:-r

Gazel 44

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

Vişāl-i yârde ḥāmûşluğundan ictināb eyler
Dil-i dīvāneyi gör bezm-i hicrānda 'azāb ister

3. ictināb eyle:

Mesnevi 1

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

Emri tût nehyinden eyle ictināb
Tā qarār-gāhıñ ola dārü's-selām

ictināb it:

1. ictināb it:

Gazel 114

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

İt inkisār-ı ḥâtır-ı 'uşşâkdan ictināb
Lâyık degil ki cām-ı Hıttā şad şikest ola

içün:

1. içün:

Gazel 26

Mısra: 4

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Sâkiyâ getür ayağın keştî-i şahbâyı sür
Devr-i gülde 'ayş içün eyle müheyyâ cām-ı 'ıyd

2. içün:

Gazel 38

Mısra: 9

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Derd-i pinhānım içün ey dilber
Baña şîr-i lebiñi bir emdür

3. içündür:-dür

Gazel 39

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-āviziñ içündür
Her bād-ı şehir-ḥîz o sevdâ ile oynar

4. içün:

Gazel 40

Mısra: 9

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Gam degildür Hurremā efgān idersin yâr içün
'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

5. içün:

Gazel 51

Mısra: 1

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Niçe bir dilber içün başda bu sevdâ niçe bir
Niçe bir 'âşık bu va'de-i ferdâ niçe bir

6. içün:

Gazel 57

Mısra: 9

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Tefahḥuş itmek içün yâr cüst ü cû iderek
Diyâr-ı Hinde degil Sinde dek şitâb iderüz

7. içün:

Gazel 86

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Gerd-i aḳdāmıñ içün ya cān fedā itsem n'ola
Ḥāk-i rāhıñ çeşm ü cāna tütüyādur yā Resül

8. için:

Gazel 88

Mısra: 5

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Seni benden nihān itmek için ey dilber-i meh-çin
Tutar rüyuña yelpāze karanfil lāle gül sünbül

9. için:

Gazel 92

Mısra: 10

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Ḥurrem şuyunı
Sünbül-i zülfi için dideyi giryān idelüm

10. için:

Gazel 103

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

İrmek için menzil-i maḳsūda yārsız ey gönül
Lüce-i gird-āb-ı ḡamda ölsem açmam bād-bān

11. için:

Gazel 110

Mısra: 10

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Ḳuvvet -i tāli' in olmazsa ne yapsun iḳdām
Ḥurremā devlet için kimseye itme tekpü

12. için:

Gazel 128

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Giderse Başra iline Ḳandehāre sükker için
Bulur mı la'l-i lebiñ zevḳini müsellebici

13. için:

Müfret 7

Mısra: 2

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Geçmedik tāze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenā dünyāda

14. için:

Tarih 2

Mısra: 8

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Ya ola tütü dil-i 'uşşāk bezm-i hicrde
Sükker-i la'l-i leb-i maḥbūb için naḡme-serā

15. için:

Tarih 2

Mısra: 16

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Māh u ḥurşīd iki sā'il devr iderler rüz u şeb
Bulmak için ḥāk-i rāhından nişān-ı kīmyā

16. için:

Tarih 2

Mısra: 38

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Tavk-ı gerdendür du 'ā-yı 'izzetiñ ey 'ālī baḥt
K'eylediñ āsūde-i ḥāl-i 'ibād için şalā

id:

1. ider:-er

Gazel 2

Mısra: 10

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Tevbe itme bāde-i gül-güneye Ḥurrem diyü
Sāḳiyā cām-ı mey-i la'lin ider ibrām baña

2. idersem:-er, -se, -m

Gazel 4

Mısra: 7

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gülzār-ı ḥüsn-i yāre idersem de Ḥurremā
İdem hezāra karşı fiḡān söylerim saña

3. ide:-e

Gazel 19

Mısra: 8

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Sīne-i dilberi beñzetme şaḳın faḡfūra
Şırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile baḥş

4. iderek:-erek

Gazel 57

Mısra: 9

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Tefahḥuş itmek için yār cüst ü cū iderek
Diyār-ı Hinde değil Sinde dek şitāb iderüz

5. idemez:-e, -me, -z

Gazel 72

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Biñ ṭabīb olsa da tedbīr-i müdāvā idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrūḥuma dāḡ

6. iderseñ:-er, -se, -ñ

Gazel 97

Mısra: 9

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Kerem iderseñ eger Ḥurrem-i bī-çāreye it
Ḳapuñda pādīşehim bir gedā ki añladamam

7. **ider:-e**

Tarih 2

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Olmadı āşār-ı cev̄ ü z̄ulmden bir kimse zār
Ya meger gülşende bülbül ide feryād u nevā

8. **iderdi:-+er, -+di**

Tarih 2

Mısra: 13

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Görse cūdın Hātem-i Tay tayy iderdi nāmını
Eylemezdi bir daḥi nām-ı kerem birle seḥā

id:-

1. **iden:-en**

Gazel 7

Mısra: 12

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hurrem-i bī-çāredurur rüz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticā

2. **ider:--er**

Gazel 13

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Olursañ 'āşık ol zāhid қо lāfi
İder 'āşık olan kat'-ı merātib

3. **ider:--er**

Gazel 14

Mısra: 1

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Nev-bahār oldu ider dil yine āheng-i şarāb
Açılıp gül gibi kızmaḳdadurur reng-i şarāb

4. **iden:-en**

Gazel 17

Mısra: 4

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Nedür esrār-ı nokṭa eyler izhār
İden ağzından istidlāl-i ḥikmet

5. **ider:--er**

Gazel 27

Mısra: 8

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Merām-ı ehl-i ḥālī ḥāşıl itmez
İder tevbiḥ ile luṭf itse ta'dād

6. **ider:--er**

Gazel 58

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Ne ihsānlar ider gayriler olsa dāḥil-i meclis
Terahḥum eylemez 'uşşāḳına pā-bestesin bilmez

7. **iden:-en**

Gazel 59

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Şerbet-i la'liñi teşbīh-i şarāb kimdür iden
Tābiş-i meyle olan kayd-ı şafā çok sürmez

8. **ider:--er**

Gazel 62

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Yār ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Ziver-i bāle bakar pāyine bakmaz tāvūs

9. **ider:--er**

Gazel 73

Mısra: 1

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

'Acabā bendesine şāḥım ider mi elṭāf
Çekdiğim cev̄ ü cefā yolına olsun mı gūzāf

10. **idelüm:-elüm**

Gazel 92

Mısra: 2

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Gel berü şaḥn-ı çemenzārda cev̄lān idelüm
'Andelībi daḥi dem-beste vū ḥayrān idelüm

11. **idelüm:-elüm**

Gazel 92

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

N'ola bir kerre sa'ādetle şerīf eyle bizi
Seni ey māh-ı cihān bir gīce miḥmān idelüm

12. **idelüm:-elüm**

Gazel 92

Mısra: 10

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hurrem şuyunı
Sünbül-i zülfi içün dīdeyi giryān idelüm

13. **idüp:-üp**

Gazel 97

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Didim bu derdime hîç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devā ki añladamam

14. **ider:-er**

Gazel 104

Mısra: 1

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ruğlarıñ kim lāleye teşbîh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

15. **idüp:-üp**

Gazel 105

Mısra: 4

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bir irilmez yerdedür ol şūh-i müstağnî-ñişāl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çālāk olmasun

16. **ider:-er**

Gazel 111

Mısra: 4

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gördi gülzār u çemenzārda ol maḥbûbı
Der-i mey-ḥānede sākî ki ider baḥş-i şarāb

17. **idüp:-üp**

Gazel 130

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bir bölük ḥalk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezî-i ni'met ile arturdı 'aceb pāyesini

18. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 5

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbān eyler

19. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 11

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbān eyler

20. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 17

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbān eyler

21. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 23

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbān eyler

22. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 29

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbān eyler

23. **idelüm:-elüm**

Tahmis 3

Mısra: 10

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Girelüm bāğ-ı vişāline o serv-i nāzıñ
Şaḥn-ı Firdevs idelüm meskeni Ādemcesine

idbār eyle:

1. **idbār eyle:-di, -ñ**

Gazel 20

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Talihsiz, bahtsız olmak.

İtmediñ iḳbāl ey bād-ı şabā
Eylediñ gittikce idbār el-ğıyās

idi:

1. **idi:**

Tarih 2

Mısra: 52

"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Ḥil'at-i semmūruñ ilbāsiyla itdi şöhre-dār
Ḳaddine şāyān idi cün cāme-i zerrīn-ḳabā

ifhām hām:

1. **ifhām hām:**

Gazel 96

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Boş, gereksiz anlatım || aşığın boş gereksiz anlatımları.

Görmedim mir'at-i taḥyilde cemāliñ süretin
Baḳdım oldu bu gıce tā şubḥa dek ifhām hām

ifrāz it:

1. **ifrāz it:-di**

Tahmis 4

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Ayırmak, bölmek.

Almam eger eylerse felek gencini ikrāz
İtdi benim ikdāmımı dildārdan ifrāz

ifsād:

1. ifsādı:-ı

Gazel 66

Mısra: 10

Kargaşa yaratma / fitne çıkarma.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
‘Adunuñ yok yere ifsādı kalmış

iftihār-ı bendegān:

1. iftihār-ı bendegān:-i, -n-ı, -n, -dan

Tarih 2

Mısra: 49

Kelime Tipi: -

Iffihar ettiği, begendigi köle.

İftihār-ı bendegānından birin mümtāz idüp
Kethüdālık şadrını tezyine kıldı iktidā

iftitāh tekbir:

1. iftitāh tekbir:

Mesnevi 1

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Namaza başlarken tekbir.

İftitāh tekbir içinden şartdurur
Hem kırā’atle daḥi olmuş kıyām

iğrāz id:

1. iğrāz id:-e

Tahmis 4

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Gaye, amaç etmek.

Ḥurrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i ‘rāz
Seyyāreleriñ nuḳtına Tā’ib ide iğrāz

ihbār id:

1. ihbār id:-ecek

Gazel 78

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

İhbar etmek, haber vermek, bildirmek.

Cevriñ beni tā şöyle za‘īf itdi efendi
İhbār idecek ḥalimi āh-ı şeririm yok

ihrāk id:

1. ihrāk id:-eli

Tahmis 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yakmak || aşk acısı vermek.

Mestāneleriz ülfetimiz rūḥ-fezādur
İhrāk ideli bağrımızı nār-ı muḥabbet

2. ihrāk id:--er-er

Gazel 46

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yakmak || aşığın gönlüne aşk acısı vermek.

Dil mürğını biñ cān ile ihrāk ider ‘āşık
Şem‘-i ruḥuña ‘aşk ile pervāneleriñdür

ihrām:

1. ihrām:

Gazel 2

Mısra: 4

*Hac vazifesini yerine getirmekte olanların
büründüğü kumaş.*

Ka‘be-i küyuñ tavāf eyler iken vakt-i seḥer
Nāz ile baḥş eyledi bir nāzenin ihrām baña

ihsān:

1. ihsānlar:-lar

Gazel 58

Mısra: 3

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Ne ihsānlar ider gayriler olsa dāḥil-i meclis
Terahḥum eylemez ‘uşşākına pā-bestesin bilmez

2. ihsān:

Gazel 82

Mısra: 5

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Bezm-i ‘uşşākı feraḥ-nāk eylediñ ihsān ile
Ey müdürü’l-cām n’olduñ böyle ikrām eylediñ

3. ihsān:

Gazel 130

Mısra: 6

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Şofra-i luḳfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı ihsān ile aḥbābına hep ayasını

4. ihsānıñ:-ıñ

Tahmis 1

Mısra: 21

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Görüldi mi ‘acabā devletiñde ihsānıñ
Sürūra irdi mi āyā seniñ de nālānıñ

5. ihsānına:-ı, -n, -a

Tarih 4

Mısra: 21

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Fā'ikdürür akrânına men' eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dâmânına çekmez cihânda ıztırâb

6. **ihsâna:-a**

Gazel 1

Mısra: 8

*Bağışlamak, lütuf, ihsan || bağışlayan ve lütuf
sahibi Hz Muhammed.*

Zînet-fezâ-yı taşıye kıl nâm-ı Ahmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü ihsâna ibtidâ

ihsân ed:

1. **ihsân ed:-er**

Tarih 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Lütuf, bağış, iyilik etme.

Behrâm olur emrine râm sersâm olur görseydi Sâm
İhsân eder hengâm-ı gam cûd u 'atâsı bî-hesâb

ihsân-ı bārân:

1. **ihsân-ı bārân:**

Murabba 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Cömertlik, iyilik yağmuru.

Kerem kıl eylegil ihsân-ı bārân
Nüzûl-i rahmetinle eyle şādân

ihsân-ı himmet:

1. **ihsân-ı himmet:**

Gazel 15

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Cömertlik, iyilik yardımı.

Ḳuluñ kârı dem-â-dem ḥizmetiñdür
Efendiden olur ihsân-ı himmet

ihtimâm kıl:

1. **ihtimâm kıl:**

Mesnevi 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Dikkat ve özen göstermek.

Üçdürür guslûñ daḥi farzı 'ayân
Maẓmaẓa istinşâka kıl ihtimâm

ihtirâm eyle:

1. **ihtirâm eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Saygı göstermek, hürmet etmek.

Ba'dehû pāk eyle sâ'ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nâma ihtirâm

ihtirâzlar eyle:

1. **ihtirâzlar eyle:-(y)üp**

Gazel 112

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Çekinmek, kaçınmak.

Ṭurra-i müşğîn ü rengîn şebiñden ey güzel
İhtirâzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

ihtitâm bul:

1. **ihtitâm bul:**

Mesnevi 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Tamamlanmak.

Setr-i 'avret kıbleye dönmek daḥi
Vaḳt ü niyyet birle bulmuş ihtitâm

ihvâ:

1. **iḥyâda:-da**

Gazel 117

Mısra: 3

Diri, canlı || aşığın diri, canlı kalbinin yanması.

Yakdı iḥyâda ḳalb-i pür-süzum
Ol ḳadar germ-ḥâl idi bu gîce

iḥyâ ol:

1. **iḥyâ ol:-dı**

Tarih 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Daha iyi bir duruma gelmek.

Sāye-endāz kudūmiyle olup behre-verân
Ehl-i dil cümle şafâ-yâb olup oldu iḥyâ

iḥzâr:

1. **iḥzârına:-ı, -n, -a**

Gazel 28

Mısra: 5

Hazırlama, hazır etme.

Çekme zahmet ey şabâ müşğ-i Ḥoten iḥzârına
Ṭurre-i cānân mı yoḥsa şemme-i 'anber leẓîz

ikbâl it:

1. **ikbâl it:-me, -di, -ñ**

Gazel 20

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Yüzünü döndürmek, meyletmek; baht açıklığı,
mutluluk vermek.*

İtmediñ ikbâl ey bād-ı şabâ
Eylediñ gitdikce idbâr el-ğıyās

ikdām:

1. ikdām:

Gazel 110

Mısra: 9

Sebat ve gayretle çalışma, çabalama.

Kuvvet -i tālī' iñ olmazsa ne yapsun ikdām
Hurremā devlet için kimseye itme tekpū

2. ikdāmımı:

Tahmis 4

Mısra: 22

Sebat ve gayretle çalışma, çabalama.

Almam eger eylerse felek gencini ikrāz
İtdi benim ikdāmımı dildārdan ifrāz

iken:

1. iken:-ken

Gazel 23

Mısra: 7

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Ṭab'ım hayāl-i büsesin eyler iken recā
Şimdi nevā-yı kâlbe dem-â-dem virür feraḥ

2. iken:-ken

Gazel 55

Mısra: 4

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Letāfetde gül-i terden dahi nāzikdür endāmı
Olur şerm ü hicāb-ālūd iken nahvetle ter ter ter

3. iken:-ken

Tarih 2

Mısra: 66

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Şimdi itmez i'tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i 'irfān bī-kadr ü bahā

4. iken:-ken

Tarih 3

Mısra: 32

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Bahr-i efkāra ṭalup dürr-i semīn-i vaşfın
Cüst-cū eyler iken Hurrem-i zihni zāhib

iki:

1. iki:

Gazel 17

Mısra: 8

"İki " sayı sıfatı.

Kaşı rāsında vardur başka hālet
İki zülfi ve lākin dāl-i ḥikmet

2. iki:

Gazel 125

Mısra: 8

"İki " sayı sıfatı.

Künc-i miḥnetde dilā ḥasret-i cānān ile
Ağlamakdan bu iki gözlerime kân geldi

3. iki:

Mesnevi 1

Mısra: 31

"İki " sayı sıfatı.

İki şey' daḥi olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Ḥazret-i Rabbü'l-enām

4. iki:

Tarih 2

Mısra: 15

"İki " sayı sıfatı.

Māh u ḥurşid iki sā'il devr iderler rüz u şeb
Bulmak için ḥāk-i rāhından nişān-ı kīmyā

iklīm-i 'aşk:

1. iklīm-i 'aşk:-a

Gazel 29

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Aşk ülkesi.

Serdārı bīn hezārīñ şimdi o gönca-femdür
İklīm-i 'aşka çekdi cānā tūḡı 'alemdür

ikrām:

1. ikrām:

Gazel 96

Mısra: 6

Allah'ın lütfu ve ihsanı. İhsan, lütf, iyilik, yardım.

Bend-i esmā ile olma şayd yāre beste-dil
Eyler ol āhen-ṭab' āhūları ikrām rām

2. ikrām:

Gazel 2

Mısra: 6

İhsan, lütf, bağış || sevgilinin öfkeli bakışı aşığa ikramdır.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

ikrām eyle:

1. ikrām eyle:-di, -ñ

Gazel 82

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hürmeten veya gönül hoşluğu için bir şey vermek, sunmak.

Bezm-i 'uşşākı feraḥ-nāk eylediñ ihsān ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

ikrār-ı vişāl:

1. ikrār-ı vişāl:-i, -ñ, -i

Gazel 31

Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Kavuşma kararlılığı.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdâya
Baña ol bir gün uzar tâ ki tamâm bir yıl olur

ikrâz eyle:

1. ikrâz eyle:

Tahmis 4

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Borç vermek || feleğin aşığa hazinesini borç vermesi.

Almam eger eylerse felek gencini ikrâz
İtdi benim ikdâmımı dildârdan ifrâz

iksîr:

1. iksîrdür:-dür

Gazel 49

Mısra: 10

Ilaç, iksir || sevgilinin ayak toprağı.

Bulanlar derdine em didiler kimyâ gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hürremâ iksîrdür dirler

2. iksîr:

Gazel 126

Mısra: 4

Ilaç, iksir || sevgilinin ayak toprağı.

Kîmyâ-yı hâliş isterseñ eger ‘âlemde sen
Hâk-i râh-ı dilberi cem‘ eyle kim iksîr gibi

iktibâs it:

1. iktibâs it:

Gazel 31

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Alıp faydalanmak || sevgilinin yazıya benzetilen ayva tüylerinden bilgiler almak.

İktibâs it haţ-ı ruhsâr mesâ’illerini
Bilen ol mes’eleyi ‘âlim olur fâzıl olur

2. iktibâs it:-di, -m

Gazel 101

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Alıp faydalanmak || sevgilinin yazıya benzetilen ayva tüylerinden ve beninden faydalanmak.

Vechiñ üzre görüp haţ u hâlin
İktibâs itdim andan ‘aşk dersin

iktidâ kıl:

1. iktidâ kıl:-dı

Tarih 2

Mısra: 50

Kelime Tipi: -

Uymak, tabi olmak.

İftihâr-ı bendegânından birin mümtâz idüp
Kethüdâlık şadrını tezyîne kıldı iktidâ

ilâhî:

1. ilâhî:

Gazel 121

Mısra: 11

"Ey Allah'ım!" anlamında dua etme, dilenme ifadesi.

İlâhî Hürrem-i zârıñ yüzi karasını sil
Be-hakķ-ı nûr-ı sa‘âdet Muḥammed-i ‘Arabî

2. ilâhî:

Murabba 1

Mısra: 5

"Ey Allah'ım!" anlamında dua etme, dilenme ifadesi.

İlâhî âb-ı feyzin eyle cârî
Cihân bulsun safâ-yı nev-bahârı

i‘lâl:

1. i‘lâl:

Gazel 23

Mısra: 4

Harf-i illetlerin kolaylık için başka harfe değiştirilmesine denir.

Ruhsârıñ üzre haţtnı ki bilmedi câhilân
İ‘lâl bilür mi kimse okumaz ise Meraḥ

ilbâsı:

1. ilbâsıyla:-(y)la

Tarih 2

Mısra: 51

Elbise, giyilecek şey.

Hil‘at-i semmûruñ ilbâsıyla itdi şöhre-dâr
Ḳaddine şâyân idi çün câme-i zerrîn-ḳabâ

ile:

1. ile:

Diğer 1

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ben böyle derd ile âh u zârdayım
Aceb nazlı yârim nereddür şimdi

2. ile:

Gazel 1

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İtdim tarîķ-ı ḥüsn ile dîvâna ibtidâ
Ḥamdü Kerîm Ḥazret-i Sübhâna ibtidâ

3. ile:

Gazel 1

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Her bir ni‘am ki lutf ile huşul-pezir ola
Nâm-ı Hudâyile eyle ‘unvâna ibtidâ

4. ile:

Gazel 2

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ka‘be-i kuyuñ tavâf eyler iken vaqt-i seher
Nâz ile bahş eyledi bir nâzenin ikrâm baña

5. ile:

Gazel 2

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bendeñe rahm eyle ey şâh-ı cihân-dârım didim
Hışm ile bakdı hemân ancak budur ikrâm baña

6. ile:

Gazel 6

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Açdı ğam-kerde olan dilleri süz-ı âhı
Başka bir tarz ile trād-ı gezend itdi şabā

7. ile:

Gazel 6

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yok müsâbık seni bu tab‘ ile Hurrem şimdi
Nev-bahâr içre saña ‘aşkı semend itdi şabā

8. ile:

Gazel 7

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ey güzel dilber-i hoş-likā

Bûsiñ ile cânıma virsen şafā

9. ile:

Gazel 8

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hurremâ mecmû‘a-i ‘aqlım olur hayret-fezâ
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem‘iyyet baña

10. ile:

Gazel 9

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

11. ile:

Gazel 9

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

12. ile:

Gazel 9

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vaşıñ egerçi olmadı cāvîd niyâz ile
Budur ümîdi naşib ola vaqtile bâz baña

13. ile:

Gazel 10

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Lâle-gün oldı yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

14. ile:

Gazel 12

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ağyâr ile hem-kâse olup zevk u şafâda
Ol tûfî femi nükte-şî‘âr eyleme yâ Rab

15. ile:

Gazel 18

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kâfir ‘adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduğ biz bu belâya bâ‘is

16. ile:

Gazel 19

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kim ider bilmem o ‘âşık-küş-i mümtâz ile bahş
Gurre-i hüsni olan dilber-i pür-nâz ile bahş

17. ile:

Gazel 19

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kim ider bilmem o ‘âşık-küş-i mümtâz ile bahş
Gurre-i hüsni olan dilber-i pür-nâz ile bahş

18. ile:

Gazel 19

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Niçe taklîd ideler kâmetini dilberler
Nağl-i bîd eyleye mi serv-i ser-efrâz ile bahş

19. ile:

Gazel 19

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hâlet-i 'aşkî kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı değil 'âlim-i pür-râz ile bahş

20. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hâlet-i 'aşkî kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı değil 'âlim-i pür-râz ile bahş

21. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Sîne-i dilberi beñzetme şakın fağfûra
Şırça mümkün mi ide şîşe-i Şîrâz ile bahş

22. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çek cefâsın şakınup bahş girişme Hürrem
İtmez 'âkil kişi ol gâmez-i gâmmâz ile bahş

23. **ile:**

Gazel 24

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hürrem
Bakmadı bir nigh-i nâz ile ben zâre o şüh

24. **ile:**

Gazel 25

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Key şakın süz-ı derûn-ı dil-i bî-çâreleriñ
Eyleye vakt-i şehir süziş ile âh meded

25. **ile:**

Gazel 27

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çıkarma cevri ile şâhım yavuz ad
Harâb eyleme mülküñ eylegil dâd

26. **ile:**

Gazel 27

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Merâm-ı ehl-i hâli hâşıl itmez
İder tevbiñ ile lûf itse ta' dâd

27. **ile:**

Gazel 30

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Firâk-ı yâr ile pür-hûn olupdur kalb-i ahker-süz
Hacâletle müselleme çehre-i me'yûs gül-gündür

28. **ile:**

Gazel 32

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

29. **ile:**

Gazel 32

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

30. **ile:**

Gazel 33

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma'rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

31. **ile:**

Gazel 36

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bâd-ı hazân ile darb olur key rezîl olur

32. **ile:**

Gazel 36

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çeşm-i hakâret ile baña itme kec-nigâh
Tîr-i müjeñle zañm açılup dil katîl olur

33. **ile:**

Gazel 37

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Egleyen 'âşık-ı hicriñ elemidir yoğsa
Kışver-i 'aşkda dil emn ile râhat mı bulur

34. **ile:**

Gazel 38

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hicr-i rüyûñla dîde pür-nemdür
Kân ile tolu şîşe-i Cemdür

35. **ile:**

Gazel 38

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şi'r-i Hürrem hemîşe medhinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

36. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

37. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

38. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

‘Anber-şiken-i zülf-i dil-āviziñ içündür
Her bād-ı şehr-hîz o sevdâ ile oynar

39. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yâriñ kad-i bālâsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennâ ile oynar

40. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ruhsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem‘-i şeb-ārâ ile oynar

41. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Tahrîk idemez kâkülîni kâfile-i rîh
Ol kulle-i misk âh-ı sebük-pâ ile oynar

42. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ol peççe-i kâtib geleli mekteb-i dehre
Nâl-i kalemim şî‘r ile inşâ ile oynar

43. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 14

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hurrem n’ola ser-mest-i zafer olsa dem-â-dem
Ceyş-i gam-ı dil bade-i şahbâ ile oynar

44. **ile:**

Gazel 40

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Fi‘l-meşel berdü‘l-‘acûze hicriñ ile ol rakîb
‘Âleme evvel-bahâr kendisini berd söyledür

45. **ile:**

Gazel 41

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yolña dîdelerim hasret ile kan akıdur
Servisiñ ayağına âb-ı firāvân akıdur

46. **ile:**

Gazel 41

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şanma kim hasret ile yaş döker dîde-i ter
Reh-güzârîñ tozınıñ def‘ine bārân akıdur

47. **ile:**

Gazel 42

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gül mül zamânı Hurrem ol ‘ayş eyle yâr ile
Fırşat geçürme meclis-i zîbâ yerindedür

48. **ile:**

Gazel 43

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Virmez mezâda gönlümi cānân alur şatar
Ol müşterâyı cevri ile hûbân alur şatar

49. **ile:**

Gazel 44

Mısra: 11

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yine oldı gam-ı yâr ile eflāk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfîtab ister

50. **ile:**

Gazel 45

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şâyî‘-i şûret itme begim sen bu ‘âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamānedür

51. **ile:**

Gazel 45

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Rûz u şebân hemîşe ruhuñ bûsesi ile
Ârzû-yı fikr ü hayâlim miyānedür

52. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

‘Âşık mey-i la‘lîñ ile mestâneleriñdür
Maḥmûr-şîfat sâkin-i mey-hâneleriñdür

53. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dil mürğını biñ cân ile iḥrâk ider ‘âşık
Şem‘-i ruḥuña ‘aşk ile pervâneleriñdür

54. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dil mürğını biñ cân ile iḥrâk ider ‘âşık
Şem‘-i ruḥuña ‘aşk ile pervâneleriñdür

55. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ḥurrem der-i vâlâña sürer şevk ile rüyın
Raḥm eylemek ol bendeye şâhâneleriñdür

56. **ile:**

Gazel 47

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül ‘aşk ile şevkiñ maḥalidür

57. **ile:**

Gazel 47

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül ‘aşk ile şevkiñ maḥalidür

58. **ile:**

Gazel 47

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir ḥâlet ile görse dil ol ḥûb-cemâli
‘Aşk eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

59. **ile:**

Gazel 48

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü luṭf-i Ḥudâvend ile teşhîrimdür

60. **ile:**

Gazel 48

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Didim ey yâr ne bâlâ-yı ruḥuñda görinen
Nâz ile güldi didi zülf-i girih-gîrimdür

61. **ile:**

Gazel 48

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dâmen-i pîr-i muğâna şarılup himmetini
Şevk ile men de temennî kıluram pîrimdür

62. **ile:**

Gazel 50

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Heves-kâr oldu rindân ile hem-dem olmağa gönlüm
Didiñ küy-ı ḥarâbât içre sâkî gülğul olmuşdur

63. **ile:**

Gazel 51

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Niçe bir ḥaste gönül künc-i belâlarda kıla
Niçe bir fırkat-i cânân ile ğavğâ niçe bir

64. **ile:**

Gazel 53

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Tuṭuşdurdun cihânı ser-te-ser şem‘-i cemâliñden
Anıñcün cümle ‘âlem ‘aşk ile nâlân-ı âteşdür

65. **ile:**

Gazel 53

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şaḳın âh-ı dil-i Ḥurremden ey berg-i gül-i ḥurşîd
Derûnı ḥasret-i ruḥsârıñ ile kân-ı âteşdür

66. **ile:**

Gazel 54

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gördüğüm sâ‘atde dirsem âşinâlık kaşdına
Sad ḥicâb u şerm ile yâhû bilür bilmezlenür

67. **ile:**

Gazel 55

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Uçarsa nâz ile ‘uşşâkına ol şûh ber ber ber
Derûnumdan çıkar sûzişle düd-ı âh ser ser ser

68. **ile:**

Gazel 58

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çıkar ağıyâr ile seyr-i çemenzâre hirâs itmez
Ḳarîn-i ḥâr olur ḳadr-i gül-i nev-restesin bilmez

69. **ile:**

Gazel 60

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

La 'l-i nâbî sükkerinden Hurremâ men' eyledi
Ol humâr ile mey-i ser-şârdur eglencemiz

70. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir câm ile gam ceyşiniñ üstünde belâyuz

71. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir câm ile gam ceyşiniñ üstünde belâyuz

72. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruḥ-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

73. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruḥ-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

74. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yârîñ gül-i ruḥsârı ḥayâliyle dem-â-dem
Bülbüller ile nağme-zen-i şahn-ı hevâyuz

75. **ile:**

Gazel 62

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Künc-i hicrânda dil ḥayli zamândur me'nûs
Nuḳl-i câm-ı mey ile vir aña la'liñden bûs

76. **ile:**

Gazel 63

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yâr olur aḡyâr ile olmaz qarîn üftâdeye
Bu dil-i bî-çâre eylerken dil ü cândan heves

77. **ile:**

Gazel 64

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Cefâ vü cevri ile oldum dîger-gün
İşim gitdikce olmakda müşevveş

78. **ile:**

Gazel 65

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Rû-nümâdur olıcak 'arız-ı pâkinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile âlûde müşevveş âteş

79. **ile:**

Gazel 67

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifâ' ḥulûş
Kıyâmet olsa bulmaya inḳitâ' ḥulûş

80. **ile:**

Gazel 67

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

'Aceb mi şöhret ile olsa kârbân-ı zamân
Cihânda kim ki ḥarîdâr ola metâ'-ı ḥulûş

81. **ile:**

Gazel 69

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ser-âver oldu ruḥ-ı yârdan çü şîrîn ḥaṭṭ
Bu ḥüsn-i ḥaṭṭ ile 'âlemde oldu rengîn ḥaṭṭ

82. **ile:**

Gazel 71

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftâdeler
Tâbiş-i 'aşk ile girmiş âteş-i süzâne şem'

83. **ile:**

Gazel 72

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Âsitânından olaldan berü dil mürḡî ıraḡ
Nâle vü âh ile çeşminde degil zîver-i bâḡ

84. **ile:**

Gazel 74

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yâr ile hem-şoḡbet olmakdı zamîrim bir ḡice
Neyleyim dildârı tutmuşdur nîgeh-bân her taraf

85. **ile:**

Gazel 74

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruh-ı pür-tābīna
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgān her taraf

86. **ile:**

Gazel 75

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gördüm hayālī bāde ile zülf-i yār imiş
Şeh-bāz-ı hüsünün per ü bālī taraf taraf

87. **ile:**

Gazel 78

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ağyār ile açılma şakın şahın-ı çemende
Ahım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

88. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

89. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

90. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak şık

91. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dalgınlık ile bezme duhül eylese zāhid
Gösterme amān süretini vur ana yak yık

92. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ādābı gözet bezm-i visāl olsa da Hurrem
İncitme o nāzik bedeni şevk ile sık sık

93. **ile:**

Gazel 80

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir kāse ile yapmadın kalbimizi 'aceb
Dünyāda bir hayır eğerin yok midur seniñ

94. **ile:**

Gazel 82

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bezm-i 'uşşākı ferah-nāk eylediñ ihsān ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

95. **ile:**

Gazel 83

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Qalsun ol bāl-i şikest ile āzād itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dām-ı duzağıñda seniñ

96. **ile:**

Gazel 83

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hām sevdālar ile Hurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā'ında seniñ

97. **ile:**

Gazel 87

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Geldi çemene 'arz-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş makāl eyledi bülbül

98. **ile:**

Gazel 87

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hālın yine kendine açup hāl-i lisānla
Efğān-ı dırāz ile cidāl eyledi bülbül

99. **ile:**

Gazel 88

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gelince meclis-i rindāna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hurrem o sāza қaranfil lāle gül sünbül

100. **ile:**

Gazel 90

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hurremā gāmdan rehā bulmak dilerseñ rüz u şeb
Bir melek sīmā ile her demde 'ayş u nüş kıll

101. **ile:**

Gazel 92

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cānān
Quvvet-i cām ile gām mülkini tālān idelüm

102. **ile:**

Gazel 95

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dilber-i pür-vefâ yüzün tıtdı cefâyâ n' eyleyim
Başladı hâr ile o gül zevk u şafâyâ n' eyleyim

103. **ile:**

Gazel 95

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vuşlat-ı yâr ile olur mansıb u câh-ı 'âşıkân
Sensizin ey kâmer şîfat artsa da pây-e n' eyleyim

104. **ile:**

Gazel 95

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Sûziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tîr-i gamıñla ser-te-ser beñzedi nâye n' eyleyim

105. **ile:**

Gazel 96

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-şab' âhûları ikrâm râm

106. **ile:**

Gazel 98

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Sâkiyâ gel gidelüm câm-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahñ-ı çemende 'âlem

107. **ile:**

Gazel 100

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Varak-ı verd üzere 'arız-ı pâkiñ vaşfi
Eger-i hâme-i 'irfân ile menkûş olsun

108. **ile:**

Gazel 100

Mısra: 14

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dest-i pâkiñde olan kil-k-i hüner-peydâsı
Reng-i ruhsârını tahtır ile gül-püş olsun

109. **ile:**

Gazel 101

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Neşvedâr oldu câm-ı şahbâdan
Şol ki 'aşkıñ ile bulur temkîn

110. **ile:**

Gazel 107

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kimseler üftâde-i hûbân-ı 'âlem olmasun
Künc-i firkatde hayâlât ile pür-gam olmasun

111. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bu 'aşk ile sen mahrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek 'aşk ile berbâd olamazsın

112. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bu 'aşk ile sen mahrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek 'aşk ile berbâd olamazsın

113. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

'Âşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmûr gibi bil mest ile üstâd olamazsın

114. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

'Âşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmûr gibi bil mest ile üstâd olamazsın

115. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Leylâ gibi sen olmayıcağ hüsñ ile hem-tâ
Mecnûn gibi âşüfteye meddâd olamazsın

116. **ile:**

Gazel 109

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekeğör
Sîm endâm ile hammâmda soyunsun yürüsün

117. **ile:**

Gazel 112

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gülşen-i 'âlemde rûyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezârân şevk ile ağıardı bülbül bülbüle

118. **ile:**

Gazel 112

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Verde-i ruhsârîñ ile bâde-i la'liñ görüp
Şakrayup meydân-ı 'ayşa geldi bülbül bülbüle

119. **ile:**

Gazel 114

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Geldim cihāna 'aşkıñ ile oldum āşinā
Cānā meger ma'ārifimiz ez-elest ola

120. **ile:**

Gazel 116

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Eyledi cūş ü hūruş 'aşk ile dil yemcesine
Görinür baħr-i muħiṭ dīdeme bir nemcesine

121. **ile:**

Gazel 116

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şöyle firḳat-zede-i 'aşk-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşk-i terim ḥasret ile demcesine

122. **ile:**

Gazel 120

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Didim ey yār 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzük-ter-i 'ālem lā lā

123. **ile:**

Gazel 121

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Pür eyle ḳalbini ḥubb-i Muḥammed ile anıñ
Be-'aşk-ı baħr-i 'ināyet Muḥammed-i 'Arabī

124. **ile:**

Gazel 122

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Olsun evlādına āline dūrūd ile selām
Ḥurremiñ virdi budur külli ḡadāt ü 'aşı

125. **ile:**

Gazel 123

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ḳāmet-i şimşādıñı gördükde servi seyrde
Ögrenür resm-i ḥurāmān ile bālālanmağı

126. **ile:**

Gazel 125

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gelicek meclis-i rindāna mey ile maḥbūb
Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cān geldi

127. **ile:**

Gazel 125

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Künc-i miḥnetde dilā ḥasret-i cānān ile
Ağlamaḳdan bu iki gözlerime ḳan geldi

128. **ile:**

Gazel 129

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şu dem ki nāz ile şol gül-'izāra öykündi
İşitdi bülbül-i cān naḡme-zāra öykündi

129. **ile:**

Gazel 130

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir bölük ḥalk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezl-i ni'met ile arturdi 'aceb pāyesini

130. **ile:**

Gazel 130

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir bölük ḥalk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezl-i ni'met ile arturdi 'aceb pāyesini

131. **ile:**

Gazel 130

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şofra-i luṭfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

132. **ile:**

Mesnevi 1

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

O lisānen ḳalb ile taşdıḳdūr
Rüz u şeb ḳoma diliñden ey ḥümām

133. **ile:**

Mesnevi 1

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hem şalāt ile zekāt ü şavm ü ḥac
Ḥacca ger gücün yeterse it ḳıyām

134. **ile:**

Mesnevi 1

Mısra: 29

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hem rükū' ile secūd hem ḳa'de-i
Āḫire içre oturmaḳdur ḥitām

135. **ile:**

Müfret 2

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Demişler kış gününün lāle-zārı

Müsāhib yār ile āteş kenārı

136. **ile:**

Murabba 2

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Men o bir Kaysım ki gelmez k̄albime Leylā nedür

‘Aşk ile ser-geşte oldum ‘aşk-ı bī-hemtā nedür

137. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çeşm-i hūn-rīzi o şūhuñ beni sevdāya şalar

Mest ider gāhi gehī ‘aşk ile gavgāya şalar

138. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gāh vuşlat güneşin hāver-i ferdāya şalar

Ağladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

139. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 20

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şunmayaldan berü la ‘l-i lebini muğpeçeler

Hasret ile ser-i kūyında gönül çün giceler

140. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 26

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hurremā her günümüz şanma ki firkatle geçer

Gāhi cevri ile gehī rağbet-i vuşlatla geçer

141. **ile:**

Nazm 1

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Rūz u şebim endüh ile āh eyleme yā Rab

Süz-ı dili firkatle siyāh eyleme yā Rab

142. **ile:**

Tahmis 1

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bu sūz-ı āh ile bir gül-‘izāra dek giderüz

Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

143. **ile:**

Tahmis 1

Mısra: 17

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hayāl-i la ‘liñ ile buldı hoş-zamūr-i sürür

Şarāb-ı cām-ı muşaffādan itmez oldu hūzūr

144. **ile:**

Tahmis 2

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mukābil kimdürür bilsem ‘aceb ol çeşm-i cādūya

Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi tār-ı gīsūya

145. **ile:**

Tahmis 2

Mısra: 24

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Cemālını temāşā eyler iken olmadım ebkem

Didim ağıyarı terk it nāz ile güldi didi ol dem

146. **ile:**

Tahmis 3

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vuşlat-ı yār ise şevk ile eger āgāzıñ

Duymadın bir oyunun bu felek-i lu ‘b-bāzıñ

147. **ile:**

Tahmis 3

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mest iken būs-i ruh-ı yār ile cān ol cāhda

‘Azmimiz Ka ‘beyedür devlet-i şāhenşāhda

148. **ile:**

Tahmis 4

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Nūş itdigimiz şevk ile esrār-ı muhabbet

Pür oldu yine sāğar-ı ser-şār-ı muhabbet

149. **ile:**

Tahmis 4

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Her bir tarafa ‘aşkıñ ile gerçi meşşız

Pākīze-reviz vākıf-ı ālūde-i ‘aşkız

150. **ile:**

Tahmis 4

Mısra: 18

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ol demde olur müdde‘ānıñ biri hūşūlī

Cānānıñ olur ‘aşık ile beyn-i fuşūlī

151. **ile:**

Tahmis 5

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dil cefâ-yı dost ile olup hayâl-ender-hayâl
Oldı gıtdikce vişâl-i yâr katı emr-i muhâl

152. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bülbül-âsâ nağamât ile terennüm eyle
Gülşen-i dehrde râğbetle olup nağme-serâ

153. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 23

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Oldı teşrîfi ile ehl-i diyânet mergüb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı girizân dü-pâ

154. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 31

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şâhib-‘irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hâmdü li’llâh hele mîkdârını buldı ‘ulemâ

155. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 42

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Eyle eyyâm-ı ‘adâlet demine ez-dil ü cân
Dergeh-i Hâzret-i Feyyâzda niyâz ile du‘â

156. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 44

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kılmaya pertev-i zât-ı himemin Hâk zâ’il
Şâbit oldukça nücüm ile arâzî vü semâ

157. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 26

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Düşmenân-ı bed-fi ‘âlîñ ‘ömr-i bed-hvâhâsı
Nisbet-i Mirrîh ile olsun hemânâ ibtilâ

158. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 28

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ehl-i ‘ilm ü fazla ol deñlü olupdur râğbeti
İ ‘tibâr ile bulupdur her biri neşv ü nemâ

159. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 30

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bâ-huşûş ehl-i ma‘ârif şânını terfî idüp
Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i ‘tilâ

160. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 62

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ser-firâz-ı ehl-i ‘irfândur o ‘âlî-menkabet
Rütbe-i vâlâ ile bulsa ‘aceb mi ‘âlî-câh

161. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 65

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şimdi itmez i ‘tibâr ile sipihre ser-fürü
Olmuş iken mâye-i ‘irfân bî-ğadr ü bahâ

162. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 79

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Olmasun âşâr-ı gam-girdâr ile tab‘ı terah
Dâ’imâ bulsun secencel-veş dili gamdan rehâ

163. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 22

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hibedür zâtına envâ‘-i ma‘ârif yoğsa
Anı tahşîl idemez sa‘y ile ‘aql-ı kâsib

164. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 27

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Manşıb-ı Anğara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı cihândan gâ‘ib

165. **ile:**

Tarih 4

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Tahtında kılınsın ber-karâr nice zamân perverdigâr
A‘dâsını etsin şikâr şemşîr ile dârin harâb

ilhâm-ı vefâ:

1. **ilhâm-ı vefâ:**

Gazel 59

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Dostluğun, sözünde durmanın ilhamı.

‘Âdetiñ oldı yine cevri ü cefâ çok sürmez
İrişür qalbiñe ilhâm-ı vefâ çok sürmez

ilkâ ol:

1. **ilkâ ol:-muş**

Tarih 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -
Vahiyle indirilmek, kalbe bırakılmak, ilham olmak.

Vādī-i nazmda çok geşt ü güzār eylersin
Ġalibā gūşīña bir nev-ḥaber olmuş ilkā

illā:

1. illā:

Gazel 114

Mısra: 6

"Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her
hâlde, ille, illaki" anlamında zarf.

İtmez ḥarīm-i şafḥa-i rindāna hīç duḥūl
İllā o kimse bāde-fürūş mey-perest ola

ilticā:

1. ilticā:

Gazel 7

Mısra: 12

Sığınma, himayesi altına girme.

Ḥurrem-i bī-çāredurur rüz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticā

ilticā eyle:

1. ilticā eyle:

Tarih 2

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Himayesine girmek, sığınmak.

Zer-feşān-ı ḥāmesin almış 'Uṭārid destine
Midḥat ü iḥsānını taḥrīre eyler ilticā

īmānīn şıfātı:

1. īmānīn şıfātı:

Mesnevi 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -
İmanın sıfâtı, özellikleri || imanın şartları.

Daḥi īmānīn şıfātı altıdur
Ol edāsıyla anıñ 'ālī-makām

in 'ām:

1. in 'ām:

Gazel 104

Mısra: 10

Nimet verme, iyilik etme.

Büsesinden bir kerem itdi ḡabūl it Ḥurremā
Şurre-i iḥsān-ı şāḥīdūr saña in 'ām iken

in 'ām-ı 'ām:

1. in 'ām-ı 'ām:-di

Gazel 96

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İnsanlara iyilik etme, lütuf ve ihsanda bulunma.

Ḥūn-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sāḡī Ḥurremā
Ṭurma sultān-ı vişāl itdi bu gün in 'ām-ı 'ām

'ināyet-güsterā:

1. 'ināyet-güsterā:

Tarih 2

Mısra: 70

Cömertlik, iyilik yayan.

Mesnediniñ şāḥībidür merkeziniñ nā'ili
Bāḡ-ı 'izzīñ ḥāşılı olmuş 'ināyet-güsterā

incir:

1. incire:-e

Gazel 34

Mısra: 6

İncir || meyhanede meze olarak kullanılmıştır.

'İşret-āmīz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıḡa incire sen benden beter

incit:-

1. incitme:-me

Gazel 79

Mısra: 1

Birini üzme, kırmak, gücendirmek.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

2. incitme:-me

Gazel 79

Mısra: 10

Birini üzme, kırmak, gücendirmek.

Ādābı gözet bezm-i vişāl olsa da Hurrem
İncitme o nāzik bedeni şevk ile sık sık

3. incitme:-me

Gazel 113

Mısra: 5

Birini üzme, kırmak, gücendirmek.

İncitme 'aşıkānı ey şeh-süvār-ı 'ālem
'Ālemde rāḡat olmaz şehlerde renc olunca

inkılāb:

1. inkılāb:

Tarih 4

Mısra: 26

*Değişim, dönüşüm, bir durumdan başka bir
duruma geçiş.*

Kān-ı tevāzu' pür-kerem eltāfi çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sābit-kadem tab'ında yokdur inkılāb

inkisār-ı ḡatır-ı 'uşşāk:

1. inkisār-ı ḡatır-ı 'uşşāk:-dan

Gazel 90

Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönlünü incitmek.

İnkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan eyle ictinâb
Nâşihim pendim kabûl it gûşîña mengüş kıl

2. **inkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâk:-dan**
Gazel 114
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönlünü incitmek.

İt inkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan ictinâb
Lâyık değil ki cām-ı Hıtâ şad şikest ola

inkıtâ':

1. **inkıtâ':**
Gazel 67
Mısra: 2
Bağını kesme.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifâ' hülûş
Kıyâmet olsa bulmaya inkıtâ' hülûş

ins ile cân:

1. **ins ile cân:**
Murabba 1
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
İnsan ile cin taifesi.

Senindür cümle mahlûk ins ile cân
Olurlar rûz u şeb sûzân u giryân

insâf:

1. **insâf:**
Gazel 73
Mısra: 6
(Ar.) Hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil

vicdana uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma.

Gayrı âzâd idesin bend-i belâdan kuluñı
Tab'-ı pâkiñde cibillîdür efendim inşâf

inşâfa gel:

1. **inşâfa gel:-üp**
Gazel 91
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Merhamet etmek, acımasız tutumundan vazgeçmek.

Cevr-i bî-hadd yetişür Hurreme bî-hâşılığ
Dime inşâfa gelüp nükte-şi'ârı n'ideyim

intihâb it:

1. **intihâb it:-di**
Tarih 2
Mısra: 53
Kelime Tipi: -
Seçmek, tercih etmek.

Böyle bir zât-ı himem-bahşâyı itdi intihâb
Rû' yet-i emr-i 'ibâda eyledi qâdrin sezâ

intikâm eyle:

1. **intikâm eyle:-r**
Tarih 4
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
İntikam almak || Başa çıkabilmek.

Taht-ı hilâfetle be-nâm fermân-ber olmuş hep enâm
Düşmândan eyler intikâm bâ-'avn-i Hak bî-irtiyâb

intizâm bul:

1. **intizâm bul:-dı**
Mesnevi 1
Mısra: 36

Kelime Tipi: -
Düzgünlük, tertip bulmak.

Nazma çekdim bu ferâ' iz dürrini
Buldu bu hüsn-i edâda intizâm

intizâr:

1. **intizâr:**
Gazel 115
Mısra: 10
Beklemek, yolunu gözlemek, beklenti içinde olmak.

Hurremâ ağzın açmadı zinhâr
Çekdürür çokdan intizâr gonca

ir:-

1. **irerdi:-er, -di**
Gazel 88
Mısra: 4
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Cemâliñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrerdî cümleten yaza qaranfil lâle gül sünbül

ir:

1. **irilmez:-il, -mez**
Gazel 105
Mısra: 3
Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Bir irilmez yerdedür ol şüh-i müstagnî-hişâl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çalâk olmasun

2. **irmek:-mek**
Gazel 103
Mısra: 3
Ulaşmak, erişmek.

İrmek için menzil-i maşûda yârsız ey gönül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

3. **irenler:-en, -ler**

Gazel 124

Mısra: 2

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

‘Aceb küyüñda şāhım ‘āşıkāna bir dem olmaz mı
O nüzhet-gāh-ı rindāna irenler bī-ğam olmaz mı

4. **irişüp:-+iş, -+üp**

Gazel 24

Mısra: 3

*Gelmek, ulaşmak, erişmek,(olumsuz bir duruma)
uğramak.*

İrişüp gāyetine derd-i firākıñ elemin
Bezm-i vuşlatda ‘aceb ola mı gām-ıVāre o şūh

5. **irmek:-mek**

Gazel 48

Mısra: 1

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbīrimdür
Kerem ü luṭf-i Ḥudāvend ile teşhīrimdür

6. **irenler:**

Gazel 124

Mısra: 10

Erişmek, ulaşmak || kavuşma meclisine ulaşmak.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinhānım eyā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Ḥurrem olmaz mı

irād:

1. **irādı:-ı**

Gazel 66

Mısra: 14

Ar. Gelir, kazanç.

Çürütmüş varını Ḥurrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne irādı kalmış

irād id:

1. **irād id:**

Tahmis 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

*Söylemek, anlatmak || meyhanede sevgilinin
dudağını anlatan saki.*

Vücūdum fülkini gird-āba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-ḥānede sākī mey-i la‘lin ider irād

irād-ı gezend it:

1. **irād-ı gezend it:-di**

Gazel 6

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kazancını ziyan etmek.

Açdı gām-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir tarz ile irād-ı gezend itdi şabā

irās:

1. **irāşın:-ın**

Tarih 1

Mısra: 39

Sebep olmak.

İtme ıtnāb-ı sūhan birle şudā‘ irāşın
Çünkü Ḥurrem-dil olup medhine düşdüñ ammā

i‘rāz it:

1. **i‘rāz it:**

Tahmis 4

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

*Yüz çevirmek, kaçınmak || yaltaklanmak dan uzak
durmak, kaçınmak.*

Ḥurrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i‘rāz
Seyyāreleriñ nuḳtına Tā‘ib ide iḡrāz

irem:

1. **iremdür:-dür**

Gazel 29

Mısra: 8

İrem bağı; cennet bahçesi.

‘Anber-feşān olunca kākülleri ruḥında
Ruḥsār cennet oldu mişli anıñ iremdür

irfān:

1. **irfānına:-ı, -n, -a**

Tarih 3

Mısra: 26

Manevi ve ruhi tecrübeyle edinilen sezgisel bilgi.

Bezm-i şūrāsına şūrīdedürür ehl-i ḥired
Rüşd ü ‘irfānına ḥayrān-ter fikr-i şākīb

irgür:-

1. **irgürdi:-di**

Gazel 8

Mısra: 4

Ulaştırmak, eriştirmek.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Ġamze-i ḡammāzıñ irgürdi yine ḡarāt bana

irgüren:

1. **irgüren:**

Gazel 67

Mısra: 3

Ulaştıran II eriştiren.

Odur kemāle Mevlevīyi irgüren her ān
Tecellī-i şeref-i şu‘le-i semā‘-ı ḥulūş

iris:

1. **irişür:-ür**

Gazel 59

Mısra: 2

Erişmek, ulaşmak.

‘Ādetiñ oldı yine cev̄r ü cefā çok sürmez
İrişür qalbiñe ilhām-ı vefā çok sürmez

irtifā‘:

1. irtifā‘:

Gazel 67

Mısra: 1

. Yükselme, yükselti. II Mertebe, kıymet.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā‘ hülüş
Qıyāmet olsa bulmaya inqitā‘ hülüş

iş:

1. iş:

Gazel 72

Mısra: 9

Amel, davranış, iş, fiil, eylem. II Olay, durum, mesele.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i āh gibi girmedir destime o bāğ

2. işim:-im

Diğer 1

Mısra: 7

Amel, eylem, tutum, tavır, yaklaşım.

İşim bülbül gibi āh u figāndur
Gül yüzlü dildarım nerdedür şimdi

3. işi:-i

Gazel 49

Mısra: 6

Amel, eylem, tutum, tavır, yaklaşım.

O fettān gānzeler hañçer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbīrdür dirler

4. işim:-im

Gazel 64

Mısra: 6

Amel, eylem, tutum, tavır, yaklaşım.

Cefā vü cev̄r ile oldum dīger-gün
İşim gitdikce olmaķda müşevveş

ise:

1. ise:

Gazel 14

Mısra: 9

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bir kezin la‘l-i lebiñ yādına nüş eyler ise
Atdurur başına Hurrem içenin seng şarāb

2. ise:

Gazel 18

Mısra: 2

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Cānā rızā-yı qalbiñ ancak vefāya bā‘iş
Āşık ne eyler ise olur cefāya bā‘iş

3. ise:

Gazel 22

Mısra: 7

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Var ise āyīne-i ‘ālem-nümā ancak budur
Gösterür ‘aks-i ruh-ı yāri yüzünde çün kadeh

4. ise:

Gazel 23

Mısra: 4

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Ruhsārıñ üzre haţtnı ki bilmedi cāhilān
İ‘lāl bilür mi kimse okumaz ise Merah

5. ise:

Gazel 47

Mısra: 8

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bir hālet ile görse dil ol hūb-cemāli
‘Aşık eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

6. ise:

Gazel 76

Mısra: 12

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bu meydān-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hurrem gibi var ise yanık

7. ise:

Gazel 79

Mısra: 8

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Berbutla verür meclis-i rindāne terāvet
Hoş gelmiş ana var ise āvāze-i fak fık

8. ise:

Gazel 91

Mısra: 2

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Hüsn-i ṭab‘ olmayıcağ hüsn-i nigārı n’ideyim
Hande-rū olmaz ise naķş-ı dīvārı n’ideyim

9. ise:

Gazel 101

Mısra: 1

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Kim ki hüsnüñe baķdı ise hemīn
İtdi cānā cemāliñe taḥsīn

10. ise:

Gazel 125

Mısra: 5

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

‘Andelībān n’ola efgān ider ise her ān
Çemen-i mevsim-i ḥaḍrā-yı gülistān geldi

11. ise:

Tahmis 3

Mısra: 7

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âgâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu'b-bâzıñ

12. ise:

Tahmis 5

Mısra: 35

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bir gelür dirler ise menfûr-ı dost mensûb-ı dost

İst-i meryemcesine:

1. İst-i meryemcesine:

Tahmis 3

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Meryem'in İsa'sı gibi || Hz. Meryem ve hz. İsa.

İde 'ömrini füzûn İst-i Meryemcesine

İsit:

1. İşitdim:-di, -m

Gazel 49

Mısra: 7

İşitmek, duymak; haber almak.

İşitdim meclis-i rindânda zülfiniñ evşâfın
Aña bir 'âşık-ı dîvâneniñ zencîrdür dirler

İşitdi bülbül-i cân:

1. İşitdi:

Gazel 129

Mısra: 2

İşitmek, duymak, dinlemek || bülbülün nağmesini
duymak.

Şu dem ki nâz ile şol gül-'izâra öyküñdi
İşitdi bülbül-i cân nağme-zâra öyküñdi

İskender-i heybet-şi'âr:

1. İskender-i heybet-şi'âr:

Tarih 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Büyükülüğe işaret eden İskender.

Şahenşeh-i vâlâ-tebâr sâhib-kırân u kâ-m-kâr
İskender-i heybet-şi'âr hâkân-ı nısfet-intisâb

İşrâb it:

1. İşrâb it:-di, -ñ

Gazel 64

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İma etmek. (Bir konuyu) dolaylı olarak anlatmak,
üstü kapalı olarak belirtmek.

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem işrâb
Anıñçün oldı böyle nazm-ı dil-keş

İşret-âmîz:

1. İşret-âmîz:

Gazel 34

Mısra: 5

İçki ile karışık || meclisler.

'İşret-âmîz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıka incîre sen benden beter

İşret-gâh:

1. İşret-gâhda:-da

Tahmis 3

Mısra: 12

Meyhane, eğlence yeri.

Elem-i havf-ı haşar yok bu dil-i âgâhda
Nüş ider hün-ı dilin dem-be-dem 'işret-gâhda

İşret-gehi:

1. İşret-gehi:-i

Tahmis 3

Mısra: 1

Meyhane.

Getür 'işret-gehi sâkî yine 'âlemcesine
Sürelüm câ-m-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

İste:

1. İster:-r

Gazel 44

Mısra: 2

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu
etmek.

Düşer elden ayağa câ-m-ı mey sâkî şarâb ister
Şürâhî nâle eyler ney-zenân çeng ü rebâb ister

2. İster:-r

Gazel 44

Mısra: 4

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu
etmek.

Nedendür ol kamer tal'at vefâ ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış hesâb ister

3. İster:-r

Gazel 44

Mısra: 6

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu
etmek.

Yine Gülnâz nâm bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

4. İster:-r

Gazel 44

Mısra: 12

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Yine oldı ğam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

5. **istemez:-me, -z**

Gazel 71

Mısra: 5

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Küşte-i tîğ-i firâkîñ hîç mâtem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dâne dâne şem‘

6. **istemem:-me, -m**

Gazel 103

Mısra: 7

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

İstemem çarhıñ kabâ vü atlasın şimden gerü
Künc-i firâkatde gönül mürğî tıptırdur âşiyân

7. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 1

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Rûyuñı görsün seniñ bir mâh-i tâbân isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyhân isteyen

8. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 2

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Rûyuñı görsün seniñ bir mâh-i tâbân isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyhân isteyen

9. **istersem:-r, -se, -m**

Gazel 113

Mısra: 7

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

‘İydiyye büsesinden istersem ol nigârın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

10. **isterseñ:-r, -se, -n**

Gazel 126

Mısra: 3

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Kîmyâ-yı hâliş isterseñ eger ‘âlemde sen
Hâk-i râh-ı dilberi cem‘ eyle kim iksîr gibi

11. **işte:**

Gazel 76

Mısra: 11

Bir duruma, bir kişiye dikkat çekmek için kullanılan kelime.

Bu meydân-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hürrem gibi var ise yanık

iste-:

1. **istemez:-mez**

Gazel 71

Mısra: 3

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Bezm-i maḥbûbân müsâhib istemez hüsni gibi
Nâzır olsun bârî hüsni-yâre kana kana şem‘

2. **istemem:-mem**

Gazel 77

Mısra: 11

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

İstemem servet ü sâmân-ı cihânı Hürrem
Baña bir dilber-i ‘âlî kâfâdâr olmayıcak

3. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 4

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

‘Aklımı zülfüñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşân isteyen

4. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 6

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Sensin ey ‘âlem tabîbi cümleye sultân-ı hâk
Pâyîñe sürsün yüzün ‘âlemde dermân isteyen

5. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 8

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de gelsün âb-ı hayvân isteyen

6. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 10

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Gelsün alsun cânımı virdim saña ey şehriyâr
Hürrem-i bî-çâreden yoluña kurbân isteyen

7. **istemez:-mez**

Tahmis 5

Mısra: 34

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

‘Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hurremā
Çünkü dirler ‘aşk nisbet istemez Rüṣdī baña

ister:

1. ister:

Gazel 44

Mısra: 1

Istemek, arzu etmek || şarap istemek.

Düşer elden ayağa cām-ı mey sākī şarāb ister
Şürāhī nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

istidlāl-i hikmet:

1. istidlāl-i hikmet:

Gazel 17

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hikmetin delili.

Nedür esrār-ı nokta eyler izhār
İden ağzından istidlāl-i hikmet

istīnās:

1. istīnās:

Gazel 33

Mısra: 9

Yakınlaşmak, alışmak.

Olmadıñ bir kerre istīnās ile ülfet-pezīr
Ma‘rifet bābında yokdur sen gibi tenkīrler

istinşāk:

1. istinşāk:-a

Mesnevi 1

Mısra: 14

Abdest alırken burna su çekme.

Üçdürür guslūñ dañı farzı ‘ayān
Mażmaza istinşāk kıl ihtimām

‘işve-bāz-ı tekellüm:

1. ‘işve-bāz-ı tekellüm:

Tahmis 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

İşveli, cilveli konuşan || sevgili.

O naḥl-i nāz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O ‘işve-bāz-ı tekellüm o resm-i fitne-hırām

‘işve-i yār:

1. ‘işve-i yār:

Gazel 95

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin nazı, cilvesi.

‘İşve-i yārdur heme Hurremi eyleyen zebūn
Şabr u sükūnum ol şehe gitdi fedāya n’eyleyim

‘işve-şi‘ār ol:

1. ‘işve-şi‘ār ol:-ma, -(y)ıcağ

Gazel 77

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İşveli, cilveli, nazlı olmak.

Neyleyem sāde güli ‘işve-şi‘ār olmayıcağ
Açılup meclis-i ‘işretde hezār olmayıcağ

it-:

1. itmege:-meg, -e

Gazel 7

Mısra: 5

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hāzır olursıñ kılıña itmege
Şubḥ u mesā böyle cefā ey şehā

2. itmez:-mez

Gazel 19

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Çek cefāsın şakınup bahşe girişme Hurrem
İtmez ‘ākıl kişi ol gamze-i gammāz ile bahş

3. itdi:-di

Gazel 20

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ğıyās
El-ğıyās ez-hicr ez-yār el-ğıyās

4. itme:-me

Gazel 25

Mısra: 5

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

İtme üftāde-i hüsnüñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen dañı ey māh meded

5. itdi:-di

Gazel 67

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā‘ ḥulūş
Kıyāmet olsa bulmaya inkıtā‘ ḥulūş

6. itsem:-se, -m

Gazel 74

Mısra: 5

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruh-ı pür-tābıña
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgān her taraf

7. **itseñ:-se, -ñ**

Gazel 81

Mısra: 8

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Vücüdüm âteş-i hākister itdi
N'ola hālinden itseñ cüz'î idrāk

8. **itme:-me**

Gazel 90

Mısra: 7

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

İtme hergiz sen zen-i dünyayı tenkîh-i nikāh
Bir meh-i tībānı dā'im zīver-i āgūş kıl

9. **it:**

Gazel 97

Mısra: 9

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Kerem iderseñ eger Hürrem-i bî-çāreye it
Kapuñda pādīşehim bir gedā ki añladamam

10. **itdi:-di**

Gazel 130

Mısra: 5

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Şofra-i lutfını zīnet-zede-i hvān itdi
Açdı ihsān ile aḥbābına hep ayasını

11. **it:**

Mesnevi 1

Mısra: 24

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Hem tahāret taşrasından şartdurur
İt necāsetden ḥadeşden şubḥ u şām

12. **itmez:-mez**

Tahmis 1

Mısra: 18

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ḥayāl-i la'liñ ile buldı hoş-zamīr-i sürūr
Şarāb-ı cām-ı muşaffādan itmez oldu ḥuzūr

13. **itme:-me**

Tarih 1

Mısra: 39

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

İtme ıtnāb-ı süḥan birle şudā' irāşın
Çünkü Hürrem-dil olup medḥine düşdüñ ammā

it:

1. **itme:-me**

Gazel 4

Mısra: 6

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Kim eylemiş bu 'āşıkā cevri (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

2. **itdiñ:-di, -n**

Gazel 9

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

İtdiñ hemîşe cevri-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

3. **itmekdedür:-mek, -de, -dür**

Gazel 27

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ser-i küyuñda dā'im bülbül-āsā
Göñül itmekdedür biñ āh u feryād

4. **itdikce:-dikçe**

Gazel 32

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Nevāzişle girişme cūlar itdikce dil-i zāra
O ebrū-yı melāḥat ḥāme-i küttāb-veş ditrer

5. **itme:-me**

Gazel 45

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Şāyī'-i şüret itme begim sen bu 'āleme
Mekr ü füsün ile seni aldar zamānedür

6. **itdürme:-dür, -me**

Gazel 75

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya lutf kıl
İtdürme böyle sen de kıtāli taraf taraf

7. **itmesün:-mesün**

Gazel 75

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Görsün çemende kāmēt-i dildarı bāğbān
Şaf şaf itmesün serv nihāli taraf taraf

8. **iderdi:-er, -di**

Gazel 77

Mısra: 9
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Pāsbānlık kim iderdi der-i 'işretde müdām
Şāhib-i rāst kavī ya çukadār olmayıcak

9. **itdi:-di**

Gazel 81

Mısra: 7

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Vücūdum āteş-i hākister itdi
N'ola hālimden itseñ cüz'ī idrāk

10. **itdim:-di, -m**

Gazel 81

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Yoluñda varım itdim hār u hāşāk
Beni luṭf eyle şāhım eyleme hāk

11. **itdim:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bilüp sırr-ı dehānıñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhār itmekden hirās itdim

12. **itdim:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 8

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la'liñiñ 'aksin
Şebīh eyler iken ol demde ben 'ayn-ı kirās itdim

13. **itdim:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānıñ 'ākıbet mihri
Çıkardım aṭlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

14. **itdi:-di**

Gazel 96

Mısra: 9

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Hün-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hurremā
Tırma sultān-ı vişāl itdi bu gün in 'ām-ı 'ām

15. **itdi:-di**

Gazel 96

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Hün-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hurremā
Tırma sultān-ı vişāl itdi bu gün in 'ām-ı 'ām

16. **itdim:-di, -m**

Müfret 1

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Tutıcak nabzını bildim o da 'ācizdi derdinden

17. **itdürdi:-dür, -di**

Müseddes 1

Mısra: 13

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i ṭab'ım açup bülbüle yār itdürdi

18. **itdürdi:-dür, -di**

Müseddes 1

Mısra: 14

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i ṭab'ım açup bülbüle yār itdürdi

19. **itdürdi:-dür, -di**

Müseddes 1

Mısra: 16

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Terk idüp meskenini hārda karar itdürdi
Nağme-sāzān-ı muḥabbetde hezār itdürdi

20. **itse:-se**

Tarih 2

Mısra: 67

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bulamaz emşālini geşt ü güzār itse felek
Ger taḥarrī eylese abdāl olup şubḥ u mesā

'itāb:

1. **'itāb:**

Gazel 5

Mısra: 4

Azarlama.

Biyā ki sākī be-deh mey ber-gām-ı sūfi-i dūn
Ki der ḥarīm-i Qudūs est merā 'itāb kucā

'itāb id:

1. **'itāb id:-er, -üz-erüz**

Gazel 57

Mısra: 2

Kelime Tipi: -
Ayıplamak, azarlamak.

Hużurıñızda niyāz itmege hicāb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itāb iderüz

itdigini itmedi:

1. itdigini itmedi:

Gazel 65

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Yaptığını yapmadı || ateş dahi sevgilinin aşk ateşi
kadar yakmadı.*

Baňa ol yār yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı 'âlemde bu âteş âteş

itdükleriñi:

1. itdükleriñi:

Gazel 34

Mısra: 13

*Tüm yaptıkların || sevgilinin aşığı olan zulmü,
cefası.*

Hep baňa itdükleriñi ol zamān fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-gire sen benden beter

i'tibār:

1. i'tibār:

Tarih 2

Mısra: 28

Değer verme, hürmet etme. II İtibar etme.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti
İ'tibār ile bulupdur her biri neşv ü nemā

i'tibār it:

1. i'tibār it:-mez

Tarih 2

Mısra: 65

Kelime Tipi: -
Saygı göstermek, ehemmiyet vermek.

Şimdi itmez i'tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i 'irfān bī-ğadr ü bahā

i'tilā it:

1. i'tilā it:-di

Tarih 2

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Yükselmek, yücelmek.

Bā-ħuşuş ehl-i ma'ārif şānını terfī idüp
Cümleden şāyeste-i cāh ile itdi i'tilā

i'tisās it:

1. i'tisās it:-di, -m

Gazel 93

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Gezip dolaşmak || her yerde sevgiliyi aramak,
bulmaya çalışmak.*

Tefakküd eyledim nām ü nişānıñ bulmadım hergiz
Bu şeb tā şubha dek bir yer kımadım i'tisās itdim

i'tiyād et:

1. i'tiyād et:-di

Tarih 4

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Alışkanlık, huy edinmek.

Emr-i 'ibāda i'tiyād etdi o şāh-ı ber-murād
Hem 'ākil u re'yi sedād bir zāt-ı vālā-intihāb

ittihād üzre:

1. ittihād üzre:

Gazel 56

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Birlik halinde, aynı düşüncede.

Müsellemdür nizām-ı âlem olmaz ittihād üzre
Anınçun sâz-ı mutrib gāh ber-cā gāh bozulmuşdur

'iydiyye:

1. 'iydiyye:

Gazel 113

Mısra: 7

*Bayramlık || bayram hediyesi olarak sevgilinin
öpücüğü.*

'İydiyye büsesinden istersem ol nigārın
İtmez dirğ elbet bizler dilenc olunca

'izār:

1. 'izārıñ:-ıñ

Gazel 50

Mısra: 1

*Sevgilinin yanağı || sevgilinin gül gibi kırmızı
yanağı.*

'İzārıñ germ-i şahbādan kızarmış gül gül olmuşdur
Görüp ol verd-i ra'nāy lisānım bülbül olmuşdur

2. 'izārıñ:-ı, -ñ

Gazel 50

Mısra: 10

*Sevgilinin yanağı || sevgilinin gül gibi kırmızı
yanağı.*

Ser-i kūyuñda Hurrem bülbül-āsā nāle itmezdi
'İzārıñ germ-i şahbādan kızarmış gül gül olmuşdur

izhār eyle:

1. izhār eyle:-r

Gazel 17

Mısra: 3

Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Nedür esrâr-ı nokta eyler izhâr
İden ağzından istidlâl-i hikmet

izhâr it:

1. **izhâr it:-me**
Gazel 100
Mısra: 15
Kelime Tipi: -
Açığa vurmak, göstermek.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ânüd izhâr
Hurrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

2. **izhâr it:-mek, -den**
Gazel 93
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Açığa vurmak, meydana çıkarmak, göstermek, âşîkar etmek.

Bilüp sırr-ı dehânın kendimi gevher-şinâs itdim
O sırr-ı mübhemi izhâr itmekden hirâs itdim

izhâr-ı muhabbet:

1. **izhâr-ı muhabbet:**
Tahmis 5
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Sevginin zuhur etmesi, belli edilmesi, gösterilmesi.

Neyleyim yok bir nigâh-ı âşinâ müştâkına
Kânde izhâr-ı muhabbet dostdan 'uşşâkına

'izzet:

1. **'izzet:**
Gazel 8
Mısra: 1
Değer, kıymet; yücelik, ululuk.

Âsitânında olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muktezâ bilmem nedendür gûşe-i hicret baña

'izzet ü rif'at:

1. **'izzet ü rif'at:**
Gazel 37
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Şeref ve yücelik.

Yazmasa âyet-i ruhsârîna tefsîr-i belîğ
Kilk-i Hurrem bu kadar 'izzet ü rif'at mi bulur

hâ:

1. **hâ:**
Gazel 7
Mısra: 9
(Cümle sonunda) dikkati çekmek ve uyarmak amacıyla kullanılır.

Meclise teşrîf idicek söyle hâ
Ey şeh-i hûbân-ı cihân merhabâ

habbe-i bādām:

1. **habbe-i bādām:-a**
Tahmis 2
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Badem tohumu.

Tenim dest-i felek tâ şöyle 'uryân eylemişdür kim
Mücerred habbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

habbetü's-sevdâ':

1. **habbetü's-sevdâ':**
Gazel 50
Mısra: 4
Çörek otu. (Sevgilinin yüzündeki benler renk ve şekil itibarıyla çörek otuna benzetilmiş.).

Seniñ hâl-i siyâhını gören 'uşşâk ol demde
Didiler habbetü's-sevdâ' veyâhüd fülful olmuşdur

habbezâ:

1. **habbezâ:**
Tarih 2
Mısra: 1
"ne güzel, ne sevimli" manasında takdir edatı.

Habbezâ ol vâlî-i vâlâ-yı kân-ı mekremet
Büse-çîn-i reh-güzârı olsa Dârâb revâ

habbü'l-misk:

1. **habbü'l-misk:**
Gazel 99
Mısra: 3
Misk tanesi, tohumu || sevgilinin beni.

Kurs-ı nâzûk mi disem hâlîne ya habbü'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

haber:

1. **haberiñ: iñ**
Gazel 80
Mısra: 4
Havadis, bilgi || ahından delirmiş aşğın haberi.

Yakup kebûd-ı çarhı siyâh itmede begim
Âh-ı cünûndan haberiñ yok mıdur seniñ

2. **haberiñ:**
Gazel 80
Mısra: 10
Bilgi havadis || zamaneden haberi olmak.

Bend eyle sen de kalbini yâre döner cihân
Hurrem zamânen haberiñ yok mıdur seniñ

habîb:

1. **ḥabībā:-ā**

Gazel 86

Mısra: 7

Ey Allah'ın Sevdığı, Resulü!

Zāt-ı pākīndür ḥabībā rahmeten li'l-'ālemīn
Bilmeyen sen şāhı rahmetden cüdādur yâ Resul

ḥabīb-i şāni'-i 'ālem:

1. **ḥabīb-i şāni'-i 'ālem:**

Gazel 121

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Alemin yaratıcısının habibi, sevgilisi || Hz.
Muhammet.*

Ḥabīb-i şāni'-i 'ālem ḥidivv-i kişver-i dīn
Hezār-ı bāğ-ı feşāḥat Muḥammed-i 'Arabī

ḥacālet:

1. **ḥacāletle:-le**

Gazel 30

Mısra: 8

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Firāk-ı yār ile pür-ḥūn olupdur kalb-i aḥker-süz
Ḥacāletle müselleḥ ḥahre-i me'yūs gül-gündür

2. **ḥacāletle:-le**

Gazel 57

Mısra: 5

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Olunca sen güneşe rû-be-rû ḥacāletle
Vücûdî jāle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

ḥacc:

1. **ḥacca:-a**

Mesnevi 1

Mısra: 8

İslamın beş şartından biri olan hac ibadeti.

Hem şalât ile zekât ü şavm ü hac
Ḥacca ger gücün yeterse it kıyām

ḥacibeyn:

1. **ḥacibeyniñden:-iñ, -den**

Tahmis 5

Mısra: 25

İki kaş.|| sevgilinin kaşları.

Ḥacibeyniñden mi āyā dīdeler māḥcüb-ı dost
Ḥüsnüñe āşüftelikden ey cemāl-i rüşenim

ḥaclet:

1. **ḥaclete:**

Gazel 126

Mısra: 7

Utanma, mahcup olma.

Büy-i ḥālīñ müşg-i Tātārı bıraḥdı ḥaclete
Sāye-i ebrulārıñ şu'lesini şemşir gibi

ḥaclete düş:

1. **ḥaclete düş:-ür, -di**

Tahmis 2

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Utanma, mahcup olma.

Hezārı gülşen-i 'ālemde lāl eyler süḥansızlık
Gülistānı düşürdi ḥaclete bir gül-bedensizlik

ḥadd:

1. **ḥaddine:-i, -n, -e**

Gazel 69

Mısra: 8

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Şeb-i firākdan 'uşşākıñ āhı gelmişdür
Ki şanma ḥaddine bī-hüde geldi şeb-gın ḥatt

2. **ḥaddiñe:-i, -n, -e**

Gazel 123

Mısra: 2

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Gül yüzünden aldı cānā böyle ra'nālanmağı
Ḥaddiñe nisbetle buldı gonca zībālanmağı

ḥaddi degil:

1. **ḥaddi degil:**

Gazel 89

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*(Bir kimsenin bir şey yapmaya) Hakka, yetkisi veya
yeterliği olmamak, (o iş) ona düşmemek.*

Key şaḥın āḥ eyleme Ḥurrem o gül āzār olur
Yalınız ḥaddi degil ser-tā-be-pā endām-ı gül

ḥadd-i zāt:

1. **ḥadd-i zāt:-ı, -n, -da**

Gazel 65

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Esasen, aslında, oluşunda.

Ḥumret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma
Ḥadd-i zātında o taşvırde dil-keş āteş

ḥades:

1. **ḥadesden:-den**

Mesnevi 1

Mısra: 24

Abdest ve gusülün tazelenmesini gerektiren hal.

Hem ṭahāret taşrasından şartdurur
İt necāsetden ḥadesden şubḥ u şām

ḥad-i hūrā:

1. **ḥad-i ḥūrā:-se, -m**

Gazel 99

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

*Huri' nin yanağı || sevgilinin yanağını cennet
hurilerinin yanağına benzetmiştir.*

Ne disem 'ārız-ı ḥandānına Hürrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥūrā mı disem

ḥādīm-i pīr-i muḡān:

1. **ḥādīm-i pīr-i muḡān:-uz**

Gazel 84

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ihtiyar meyhanecinin hizmetlisi.

Çeşm-i maḥmūruñ öñünde mey-keşānuz şimdilik
Çok şükürler ḥādīm-i pīr-i muḡānuz şimdilik

ḥādīm-i yeşrib ü bathā:

1. **ḥādīm-i yeşrib ü bathā:**

Tarih 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Mekke ve Medine'nin hizmetkari.

Şāh-ı vālā-neseb-i nuḥbe-i Āl-i 'Osmān
Ḥādīm-i Yeşrib ü Bathā vü merātib-rātib

hak:

1. **ḥāke:-e**

Gazel 73

Mısra: 3

Toprak, türab, yer, zemin.

Nazar-ı ehl-i gönül ḥāke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kārī-i kāf

2. **hak:**

Gazel 72

Mısra: 7

Allah, Hak Ta'ālā.

Sākiyā sā'id-i sīmīniñe kuvvet vire Hak
Bezm-i vuşlatda yediñle tolanur oldı ayāğ

3. **hak:**

Tarih 4

Mısra: 33

Allah, Hak Ta'ālā.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin
Lutf u 'atā pīrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

hāk evle:

1. **hāk evle:-me**

Gazel 81

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Toprak etmek II Değersizleştirmek, ayaklar altında
çığnenmiş hale getirmek.*

Yoluñda varım itdim ḥār u ḥāşāk
Beni lutf evle şāhım eyleme ḥāk

hāk it:

1. **hāk it:**

Tahmis 5

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Toprak etmek.

Olmuşum āzāde-dil ḥāk itme lutf it dāmenim
Cān fedādur yoluña ḥāk-i rehiñdür me'menim

hāk ol:

1. **hāk ol:-masun**

Gazel 105

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Toprak olmak || ümidimiz toprak olmasın.

Vuşlatıñla Hurremi ḥandān kıl ey dil-rübā
Cevher-i ümmīdimiz yok yerlere ḥāk olmasun

hāk üzre:

1. **hāk üzre:**

Gazel 129

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Toprak üstünde.

Hevā-yı kūy-ı dil-ārā yaşadı ḥāk üzre
Benefşeyi ḥaṭ-ı nev-ḥīz-i yāre öykündi

hak zā'il it:

1. **hak zā'il it:-me, -(y)e**

Tarih 3

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Allah yok etmeye.

İtmeye pertev-i zāt-ı himemin Hak zā'il
Olalım şubḥ u mesā ḥayr du'āya vāzib

hak zā'il kıl:

1. **hak zā'il kıl:-ma, -(y)a**

Tarih 1

Mısra: 43

Kelime Tipi: -

Allah yok etmeye.

Kılmaya pertev-i zāt-ı himemin Hak zā'il
Sābit oldukça nücüm ile arāzī vü semā

hākān-ı 'adālet-cālib:

1. **hākān-ı 'adālet-cālib:**

Tarih 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Adaleti cezbeden hükümdar.

Pādişāh-ı zafer-āyīn ü Sikender-saṭvet
Tāc-dār-ı heme ḥākān-ı ‘adālet-cālib

ḥākān-ı himmet:

1. ḥākān-ı himmet:

Gazel 15

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kerem ve lütuf sahibi hükümdar.

Kerem-kārā meded kıl ‘acizāna
Ki zātındur yine ḥākān-ı himmet

ḥākān-ı nısfet-intisāb:

1. ḥākān-ı nısfet-intisāb:

Tarih 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hakkaniyete, adalete bağlı hakan, hükümdar.

Şāhenşeh-i vālā-tebār sāhib-kırān u kām-kār
İskender-i heybet-şi‘ār ḥākān-ı nısfet-intisāb

hakdan ‘atā:

1. ḥakdan ‘atā:-dur

Gazel 86

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Allah'dan lütuf ve ihsandır.

Şāniña levlāk levlāk oldu tebcil-i ‘azīm
Ḥulḳ-ı maḥmūdına Ḥakdan ‘atādur yā Resūl

ḥāk-i ikdām:

1. ḥāk-i ikdām:-ı, -ñ

Tarih 2

Mısra: 76

Kelime Tipi: -

Gayret ve çalışmanın toprağı.

Dür olaldan āsitān-ı ḥazretiñden cān u dil
Ḥāk-i ikdāmın olupdur çeşm-i cāna tūtiyā

ḥāk-i rāh:

1. ḥāk-i rāh:-ı, -ñ

Gazel 86

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hız. Muhammed'in yürüdüğü yer || eşik.

Gerd-i akdāmın için ya cān fedā itsem n'ola
Ḥāk-i rāhın çeşm ü cāna tūtiyādur yā Resūl

2. ḥāk-i rāh:-ı, -n, -ı

Gazel 122

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hız. Muhammed'in yürüdüğü yer || eşik.

Ḥāk-i rāhını heme dīdeme tūtyā iderim
Sevmişim cān u gönülden ben o ḥurşīd-veşi

3. ḥāk-i rāh:-ı, -n, -dan

Tarih 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Ayak toprağı, tozu. || Sevgilinin yürüdüğü, geçtiği yer.

Māh u ḥurşīd iki sā'il devr iderler rüz u şeb
Bulmağ için ḥāk-i rāhından nişān-ı kīmyā

ḥāk-i rāh-ı dilber:

1. ḥāk-i rāh-ı dilber:-i

Gazel 126

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yolunun toprağı.

Kīmyā-yı ḥālīş isterseñ eger ‘ālemde sen
Ḥāk-i rāh-ı dilberi cem' eyle kim iksir gibi

ḥāk-i reh:

1. ḥāk-i reh:-i, -ñ, -dür

Tahmis 5

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Padişah, sevgilinin yürüdüğü yer, eşik.

Olmuşum āzāde-dil ḥāk itme lūtf it dāmenim
Cān fedādur yoluña ḥāk-i rehiñdür me'menim

2. ḥāk-i reh:-i, -ñ, -e

Gazel 78

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Padişah, sevgilinin yolunun toprağı.

Şarf itmege ḥāk-i rehiñe sīm ü zerim yok
Dür-dāne-i eşkim gibi ‘ālī güherim yok

ḥāk-i zemīn:

1. ḥāk-i zemīn:

Gazel 88

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yeryüzünün toprağı.

Cemāliñ pertevi düşse eger ḥāk-i zemīn üzre
İrderi cümleten yaza қaranfil lāle gül sūnbūl

hakikat:

1. ḥakikat:

Gazel 121

Mısra: 10

"Doğrulukla, gerçekten" anlamında zarf.

Seniñle faḥr kıılır nūh semāya rü-yi zemīn
Ki bende diyü ḥakikat Muḥammed-i ‘Arabī

hakikat künci:

1. **ḥaḳīḳat künci**:-i, -n, -iñ-niñ

Murabba 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hakikat köşesi.

Bu ḥaḳīḳat künciniñ ferzānesi oldum velī

Künc nedür kim bilmezem ben maḥrem-i esrār nedür

ḥaḳḳ u ‘adl:

1. **ḥaḳḳ u ‘adl:**

Tarih 2

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Hak ve adalet.

Cümle da ‘vā ḥaḳḳ u ‘adl üzre olur şīrāze-bend

Ḥamdü li’ llāh devletiñde yok nişān-ı irtişā

ḥaḳkı var:

1. **ḥaḳkı var:**

Gazel 119

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Payı, alacağı, hissesi olmak || aşığın sevgilinin
öpücüğünde ḥaḳkı olması.*

Didi bir buse ḥaḳkı cānıñ var

Daḥi ol dādı var dimāğımda

ḥāl:

1. **ḥālini**:-i, -n, -i

Gazel 14

Mısra: 5

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum.*

Muḥtesib cām-ı meyiñ ḥālını benden şorma

İtdi bu nüh tıbaḳı başıma çün teng şarāb

2. **ḥālīm**:-im

Diğer 1

Mısra: 5

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Aklım perîşāndur ḥālīm yamandur

Çekerim bu derdi hayli zamāndur

3. **ḥālīme**:-i, -m, -e

Gazel 16

Mısra: 1

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Ḥālīme rahm eylemez ol şūḥ-ı mūm-ı kâ’ ināt

Güş idüp feryādımı āḥ itdi büm-ı kâ’ ināt

4. **ḥālīm**:-im

Gazel 54

Mısra: 3

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Hasret-i rüyından olmuşdur katı ḥālīm ḥarāb
Çekdiğim hep gussa vü kayğu bilür bilmezlenür

5. **ḥālīmī**:-im, -i

Gazel 54

Mısra: 1

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Ḥālīmī ol dilber-i nīk-ḥū bilür bilmezlenür
‘Andelīb ḥālīn gül-i ḥoş-bū bilür bilmezlenür

6. **ḥālīn**:-i, -n

Gazel 54

Mısra: 2

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin

*bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Ḥālīmī ol dilber-i nīk-ḥū bilür bilmezlenür
‘Andelīb ḥālīn gül-i ḥoş-bū bilür bilmezlenür

7. **ḥālīmī**:-i, -m, -i

Gazel 78

Mısra: 4

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Cevriñ beni tā şöyle za’īf itdi efendi
İḥbār idecek ḥālīmī āḥ-ı şererim yok

8. **ḥālīmden**:-i, -m, -den

Gazel 81

Mısra: 8

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Vücūdum âteş-i ḥākister itdi
N’ola ḥālīmden itseñ cüz’i idrāk

9. **ḥālīn**:-i, -n

Gazel 87

Mısra: 3

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Ḥālīn yine kendine açup ḥāl-i lisānla
Efğān-ı dırāz ile cidāl eyledi bülbül

10. **ḥālīme**:-(i)m, -e

Gazel 110

Mısra: 3

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Âşığın içinde bulunduğu
durum.*

Haste-i derd-i firākım kerem it hālime bak
Vir ṭabībim baña tiryāk-ı lebiñden dārū

11. **ḥālîmi:-im, -i**

Murabba 2

Mısra: 6

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, vaziyet II Aşığın içinde bulunduğu
durum.*

Bir 'aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşin
Ṭayanup bu ḥālîmi itdim feşāne gözyaşın

12. **ḥālî:-i**

Gazel 94

Mısra: 8

Ben || sevgilinin yüzündeki siyah nokta.

Bezm-i 'işretde baña dāğ-ı derūn olmuşdur
Nokṭa-i Cem mi vecihiñdeki ḥālî bilmem

13. **ḥālîñe:-in, -e**

Gazel 99

Mısra: 3

Ben || sevgilinin yüzündeki siyah nokta.

Kurs-ı nāzūk mi disem ḥālîñe ya ḥabbū'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sārā mı disem

ḥāl ehli:

1. **ḥāl ehli:-i**

Gazel 17

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hal ehli, gönül ehli.

Lisāna gelmez aślā ḳāl-i ḥikmet
Bilür ḥāl ehli remz-i ḥāl-i ḥikmet

ḥālā:

1. **ḥālā:**

Gazel 42

Mısra: 4

*"Bu zamana kadar, şimdi bile, hâlen" anlamlarında
zarf.*

Reftār iderse 'ayn-ı kıyāmet bed'īd olur
'Ālem ḥarāba vardı o ḥālā yerindedür

2. **ḥālā:**

Gazel 120

Mısra: 10

*"Bu zamana kadar, şimdi bile, hâlen" anlamlarında
zarf.*

Nigeh-i merḥametiñle n'ola kılsañ nazarı
Āsitānıñda niyāz itmede Ḥurrem ḥālā

halās ol:

1. **halās ol:-a**

Gazel 56

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kurtulmak, selamete ermek.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amān halās ola dil hatt-ı kāfirān üzölmüşdür

halāyık:

1. **halāyık:**

Murabba 1

Mısra: 22

*Yaratılmış canlılar, özellikle insanlar, mahlukat,
halikâ'nın çoğulu.*

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'ālem
Eder cümle halāyık zār ü mātem

hāle:

1. **hāle:**

Gazel 78

Mısra: 5

*Ay ağılı, ay etrafında bazen peyda olan daire. II
Sevgilinin etrafı, çevresi.*

Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sâ'id-i sīmīn kemerim yok

hālet:

1. **hālet:**

Gazel 17

Mısra: 7

*Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin
bütünü, durum, davranış, tutum.*

Ḳaşı rāsında vardır başka hālet
İki zülfi ve lākin dāl-i ḥikmet

2. **hālet:**

Gazel 47

Mısra: 7

Durum, hâl, keyfiyet II Sufilerin vecd hali, coşku.

Bir hālet ile görse dil ol ḥüb-cemālî
'Aşk eyler o dem var ise 'aşkıñ temelidür

3. **hālet:**

Gazel 8

Mısra: 8

*İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet || aşığın
içinde bulunduğu durum.*

Hîṭ ḥayālimde degil ḥübān-ı 'ālem olsa da
Başka hālet virdi ḥüsnuñ ey kamer-ṭal'at baña

4. **hāletden:-den**

Gazel 32

Mısra: 8

*İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet || aşığın
içinde bulunduğu durum.*

Şabā tahrîḳ iderken zülfi-şebbüy-i dil-āviziñ
O hāletden dil-i pejmürdemiz cilbāb-veş ditrer

hālet-i 'aşk:

1. **ḥālet-i ‘aşk:-ī**

Gazel 19

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Aşkın hali.

Ḥālet-i ‘aşkī kıyās ile bilinmez zāhid
Felsefe kārı değil ‘ālim-i pūr-rāz ile bahş

ḥālet-i ‘aşkūn:

1. **ḥālet-i ‘aşkūn:-iñ, -la-la**

Gazel 11

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Aşkının hali, durumu || aşğın aşkından dolayı
girdiği haller.*

Ḥālet-i ‘aşkūnla cānā cismim oldu būriyā
‘Aşkıım ‘aşkıında dā’im şanma şāhā bu riyā

ḥālet-zede-i ‘ayş:

1. **ḥālet-zede-i ‘ayş:**

Gazel 94

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Mutluluktan tutulmuş hal || sevgilinin güzelliği
karşısında tutulan âşık.*

Göricek ḥüsnüñi ḥālet-zede-i ‘ayş oldum
Ne diyem meclis-i pākīndeki kālī bilmem

halhāl:

1. **halhāl:**

Gazel 79

Mısra: 4

*Kadınların, özellikle Arap kadınlarının ayaklarına
taktıkları gümüş veya altın halka, ayak bileziği.*

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak şık

hāl-i ‘ālem:

1. **hāl-i ‘ālem:**

Gazel 102

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dünyanın hālī, âlemin durumu, vaziyeti.

Hāl-i ‘ālem böyle nā-çār oldığıyçün n’eylesün
Küçe-i gamda dil efkār oldığıyçün n’eylesün

2. **hāl-i ‘ālem:**

Gazel 102

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Âlemin hālī, dünyanın vaziyeti.

Çār-nā-çār Ḥurrem-i dil-ḥaste de nā-çārdur
Hāl-i ‘ālem böyle nā-çār oldığıyçün n’eylesün

hāl-i ‘aşk:

1. **hāl-i ‘aşk:-ī**

Gazel 11

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Aşk hali.

Süz-ı şem‘den hāl-i ‘aşkī öğrenür pervāneler
Yakılaldan şem‘-i ruḥsārīña karşı bī-riyā

hāl-i dil:

1. **hāl-i dil:-i, -ñ-iñ**

Gazel 68

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönlün vaziyeti, durumu.

‘Arz idersen bār-gāh-ı Ḥazrete ‘arz it müdām
İtme Ḥurrem yok yere hāl-i diliñ yārāna ‘arz

hāl-i dil-i nālān:

1. **hāl-i dil-i nālān:**

Gazel 102

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İnleyen gönlün durumu, vaziyeti.

Yāre ‘arz itmek diler hāl-i dil-i nālānımı
Üstühānān şekl-i mişkār oldığıyçün n’eylesün

hāl-i lisān:

1. **hāl-i lisān:-la**

Gazel 87

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hal ve davranış dili.

Hālīn yine kendine açup hāl-i lisānla
Efğān-ı dırāz ile cidāl eyledi bülbül

hāl-i müşgīn:

1. **hāl-i müşgīn:-iñ**

Gazel 93

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Misk kokulu ben II sevgilinin misk kokulu beni.

Görüp ruḥsārīñ üzre hāl-i müşgīniñ eyā dilber
Könulmuş āteş üzre ‘anber-i Hindū kıyās itdim

hāl-i pūr-zār:

1. **hāl-i pūr-zār:-ım**

Gazel 68

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ağlayış ve inlemelerle dolu hal, durum, vaziyet.

Eyledikce hāl-i pūr-zārım şeh-i devrāna ‘arz
‘Arz-ı ḥālim diñlemez eyler beni hicrāna ‘arz

hāl-i siyāh:

1. **hāl-i siyāh:-l, -ñ, -l-ını**

Gazel 50

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yüzündeki siyah nokta.

Seniñ hāl-i siyāhıñı gören ‘uşşāk ol demde
Didiler hābbetü’s-sevdā’ veyāhūd fülful olmuşdur

hāl-i ‘uşşāk:

1. **hāl-i ‘uşşāk:-l, -n, -a**

Gazel 111

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Âşıkların hali.

Hāl-i ‘uşşākına dildār kim oldı āgāh
‘Azzellāhu te‘ālā tavvelellāhu beķāhū ‘Azzellāhu
te‘ālā tavvelellāhu beķāhū

2. **hāl-i ‘uşşāk:-l, -n, -a**

Gazel 111

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Aşıkların hali, durumu.

Hāl-i ‘uşşākına dildār kim oldı āgāh
‘Azzellāhu te‘ālā tavvelellāhu beķāhū

hāl-i yār:

1. **hāl-i yār:**

Gazel 82

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin beni.

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām ‘aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

2. **hāl-i yār:**

Gazel 82

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Sevgilinin beni || sevgilinin yanağında bulunan
ben.*

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām ‘aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

3. **hāl-i:**

Gazel 82

Mısra: 3

*Sevgilinin beni || sevgilinin yanağında bulunan
ben.*

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām ‘aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

halk:

1. **halk:**

Gazel 130

Mısra: 3

Ahali, insanlar. II herkes.

Bir bölük halk ile cem‘iyyet idüp meclisde
Bezl-i ni‘met ile arturdı ‘aceb pāyesini

2. **halkın:-ın**

Müfret 7

Mısra: 1

Ahali, insanlar. II herkes.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenā dünyāda

halk-:

1. **halka:-a**

Gazel 109

Mısra: 6

Ahali, insanlar. II herkes.

Kimse bakmaz yüzüne şüh-i hezār-āšnānın
Mihir-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

halka-i bezm-i çemen:

1. **halka-i bezm-i çemen:**

Gazel 89

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Çimen meclis halkası || bahar vakti bahçelerde
kurulan eğlence meclisinde halka şeklinde oturmak.*

Cām-ı ‘işretle müzeyyen olsa hengām-ı bahār
Halka-i bezm-i çemen dilde kırmaz ālām-ı gül

hall:

1. **halline:-i, -n, -e**

Gazel 120

Mısra: 4

Çözme, üstesinden gelme, halletme.

Hām-ı gīsūñı mu‘akkad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes‘eleniñ halline düşmüş fuzalā

hām:

1. **hām:**

Gazel 21

Mısra: 7

Olgunlaşmamış || ‘aşk ateşiyle tam olarak pişmemiş.

Turunc-ı ğabğab-ı dildāra düşdün hām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı ‘ālemde şemerden geç

hām sevdā:

1. **hām sevdā:-lar**

Gazel 83

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Olgunlaşmamış, acemi sevdalar.

Hām sevdālar ile Hurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā‘ında seniñ

hamd ol:

1. hamd ol:

Murabba 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şükürler olsun.

Hudâvendâ sana hamd ola her ân
Resûlüne salât olsun firâvân

hamdü kerîm hazret-i sübhâna:

1. hamdü kerîm hazret-i sübhâna:-a

Gazel 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hamd ve kerem sahibi hazreti Allah.

İtdim tarîk-ı hüsn ile dîvâna ibtidâ
Hamdü Kerîm Hazret-i Sübhâna ibtidâ

hamdü li'llâh:

1. hamdü li'llâh:

Tarih 1

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Allah'a hamd olsun, çok şükür.

Şâhib-ı ırfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdü li'llâh hele miqdârını buldı 'ulemâ

2. hamdü li'llâh:

Tarih 2

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Allah'a hamd olsun, çok şükür.

Cümle da'vâ haqq u 'adl üze olur şîrâze-bend
Hamdü li'llâh devletinde yok nişân-ı irtisâ

hâme-i küttâb-veş:

1. hâme-i küttâb-veş:-r

Gazel 32

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Katibin kalemi gibi.

Nevâzişle girişme cûlar itdikce dil-i zâra
O ebrû-yı melâhat hâme-i küttâb-veş dîtrer

ham-ı gîsû:

1. ham-ı gîsû:-ñ, -ı

Gazel 120

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) saçlarının bükümü.

Ham-ı gîsûñı mu 'aqqad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes'eleniñ hâlline düşmüş fuzalâ

hâmî-i dîn-i mübîn:

1. hâmî-i dîn-i mübîn:

Tarih 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İslam dininin koruyucusu.

Hâmî-i dîn-i mübîn mâhî-i bağı ü tuğyân
Cümleye tâ'at-i emri hele emr-i lâzib

hammâm:

1. hammâm:-da

Gazel 109

Mısra: 8

Hamam, sıcak kaplıca.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endâm ile hammâmda soyunsun yürüsün

hâmûş:

1. hâmuşluğundan:-luğ, -ın, -dan

Gazel 44

Mısra: 7

Suskun, sessiz.

Vişâl-i yârde hâmuşluğundan ictinâb eyler
Dil-i dîvâne-yi gör bezm-i hicrânda 'azâb ister

2. hâmuş:

Gazel 84

Mısra: 3

Suskun, sessiz.

Bir zamân hâmuş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruhsârîñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

hâmûş ol:

1. hâmuş ol:-sun

Gazel 100

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Susmuş olmak || feryad eden aşığın susması.

Verd-i ruhsârîñ dil görmese efgân eyler
Burka'-i pâkiñi ref' eyle ki hâmuş olsun

hâmûş u beste-leb idik:

1. hâmuş u beste-leb idik:

Gazel 84

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Suskun dili tutulmuş, ağzı kapalıydık.

Bir zamân hâmuş u beste-leb idik bu bâğda
Verd-i ruhsârîñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

hançer çek:

1. hançer çek:-üb

Gazel 49

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Hañçeri birisine karşı doğrultmak, saldırmak. II
Sevgilinin yan bakış atması.*

O fettân gamzeler hañçer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbīrdür dirler

hañçer-i bürrân:

1. hañçer-i bürrân:

Gazel 11

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Keskin hañçer.

Dāl-hañçer gelüp ol ‘aşıkına tīg çekici
Zaħm-ı hicrine devā hañçer-i bürrân aķıdır

hañçer-i ğaddār:

1. hañçer-i ğaddār:-e

Gazel 24

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Eziyet veren, acımasız hañçer.

Teşne-i āb-ı vişāli gibi ditrer cānım
Uralı dest-i ğaζab hañçer-i ğaddāre o şūħ

handān:

1. handān:

Gazel 105

Mısra: 2

Gülen, şen, neşeli. || Gonca gülün açılmış hali.

Perde-i zülfün götür dil böyle gam-nāk olmasun
Goncalar handān gül-i sad-berg de çāk olmasun

handān kıl:

1. handān kıl:

Gazel 105

Mısra: 11

Kelime Tipi: -
Mutlu etmek, sevindirmek.

Vuşlatıñla Ğurremi handān kıl ey dil-rübā
Cevher-i ümmīdimiz yok yerlere hāk olmasun

hande:

1. handeyle:--yle

Gazel 12

Mısra: 3

Gülen, şen, neşeli.

Açdurma ‘adū semtine handeyle dehānın
Bīġāneye ol ğonce(y)i yār eyleme yā Rab

handeler it:

1. handeler it:-sün

Tahmis 3

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Güllücükler saçmak.

Handeler itsün ol āfet dil-i ħurremcesine
Kimseye itme şaķın keşf nihānī rāzıñ

hande-rū:

1. hande-rū:

Gazel 91

Mısra: 2

Güler yüzlü || sevgili.

Ħüs-n-i tab‘ olmayıcak ħüs-n-i nigārı n’ideyim
Hande-rū olmaz ise naķş-ı dīvārı n’ideyim

hande-rūluk:

1. hande-rūluklarla:-lar, -la

Tarih 2

Mısra: 59

Güler yüzlülük.

Hande-rūluklarla eyler her kime olsa ħiṭāb
Ma‘den-i sıdķ u emānet maħzen-i ħilm ü ħayā

hāne-i veffāk ol:

1. hāne-i veffāk ol:-a

Gazel 34

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Evinin uygun , münasip olması.

Hāne-i veffāk ola ārām-gehiñ ey vefķ-ı cān
Cān atasın her zamān teşhīre sen benden beter

hāne-i zulmetān:

1. hāne-i zulmetān:-a

Gazel 119

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Zulümler evi.

Hāne-i zulmetāna geldi o şūħ
Gül-i ħurşīd açıldı bağımnda

hānķāh:

1. hānķāh:

Gazel 34

Mısra: 11

Tekke, dergāh.

Hānķāh u mescidi mey-hāneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbīre sen benden beter

hānķāh-ı ‘ays:

1. hānķāh-ı ‘ays:-da

Gazel 82

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yeme, içme, eğlenme tekkesi.

Cür'a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestāneye
Hānkhāh-ı 'ayşda bir gıce ārām eylediñ

hānkhah-ı hicrān:

1. hānkhah-ı hicrān:-da

Gazel 24

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ayrılık tekkesi, dergāhi.

Haste-nāk oldı gönül hānkhah-ı hicrānda
Gamzesiyle açalı sīneye şad yāre o şūh

hār:

1. hār:

Gazel 95

Mısra: 2

Diken II rakip, yabancı.

Dilber-i pür-vefā yüzün tıtdı cefāya n'eyleyim
Başladı hār ile o gül zevk u şafāya n'eyleyim

2. hārda:-da

Gazel 115

Mısra: 6

Diken II rakip, yabancı.

Çiledür bildi rāh-ı 'aşk feyzi
Eyledi hārda qarār gonca

har har har:

1. har har har:

Gazel 55

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Yazık! Hay! Eyvah! gibi anlamlar ifade eden söz.

Kalem destinde gūyā tīg-ı āteş-tāb-ı irfāndur
Belī gālībdür a'dā eylesin mihnetle har har har

hār u hāşāk:

1. hār u hāşāk:

Gazel 81

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Çer çöp, döküntü. || Sevgilinin uğruna malını
mülkünü çer çöp etmek.*

Yoluñda varım itdim hār u hāşāk
Beni lūtf eyle şāhim eyleme hāk

2. hār u hāşāk:-masun

Gazel 105

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Çer çöp, döküntü || güzel huyun çer çöp olması.

Kirpigiñ çārüb idüp pāk eyle yāriñ rāhını
Gelsün ol şāhāne hāşlet hār u hāşāk olmasun

harāb:

1. harāba:-a

Gazel 42

Mısra: 4

Yıkılmış, harab olmuş, viraneye dönmüş.

Reftār iderse 'ayn-ı kıyāmet bed'īd olur
'Ālem harāba vardı o hālā yerindedür

2. harāb:

Tarih 4

Mısra: 12

Yıkılmış, harab olmuş, viraneye dönmüş.

Tahtında kılsın ber-karār nice zamān perverdigār
A'dāsını etsin şikār şemşīr ile dārın harāb

harāb eyle:

1. harāb eyle:-me

Gazel 27

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Harap etmek, yıkmak, viran etmek.

Çıkarma cevri ile şāhim yavuz ad
Harāb eyleme mülküñ eylegil dād

harāb it:

1. harāb it:-di

Gazel 68

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Yıkmak, viran etmek. II Perişan etmek, gam, keder
ve üzüntü vermek.*

Bir nigāh-ı āşināyile beni itdi harāb
Vireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna 'arz

harāb ol:

1. harāb ol:-dı

Gazel 110

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yıkılmak, harap olmak.

Top-ı hışmıñla harāb oldı binā-yı bedenim
Kalmadı kal'a-i şabrımda efendim bārū

2. harāb ol:-muş, -dur

Gazel 54

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Harap duruma gelmek, yıkılmak; perişan olmak,
çok üzölmek.*

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hālim harāb
Çekdigim hep gussa vü kaygu bilür bilmezlenür

harābāt içre:

1. harābāt içre:

Gazel 22

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Meyhane içinde.

‘Arz ider rüyın Һarābāt içre çün gül-gün ҺadeҺ
Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün ҺadeҺ

Һarābāt-ı fenā:

1. Һarābāt-ı fenā:-ı-nıñ
Gazel 14
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Yokluk meyhanesi.

Bu Һarābāt-ı fenānıñ meyi maқbūl degil
Sākiyā mey-gede-i ‘aşqda var deng-i Һarāb

Һarāret:

1. Һarāret:
Gazel 54
Mısra: 7
Yangın. II yürek yangını.

Tāb-ı ruhsārından olmuşdur Һarāret sīnede
Nideyim ol pür-cefā meh-rū bilür bilmezlenür

Һārda:

1. Һārda:-da
Müseddes 1
Mısra: 15
Dikenlik, diken çok olan yer, çalılık.

Terk idüp meskenini Һārda Һarār itdürdi
Nağme-sāzān-ı muhabbetde hezār itdürdi

Һār-ı ‘ālem:

1. Һār-ı ‘ālem:
Gazel 31
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Dünyanın dikenli.

Kim ki ol gül ruҺa cāndan yaқılır mā’il olur
Һār-ı ‘ālem de olursa çeker ol Һā’il olur

Һarīdār ol:

1. Һarīdār ol:-a
Gazel 67
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Müşteri olmak.

‘Aceb mi şöhet ile olsa kārban-ı zamān
Cihānda kim ki Һarīdār ola metā’-ı Һulūş

Һarīk dil:

1. Һarīk dil:-ler, -i, -miz
Gazel 57
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Yanmış, tutuşmuş gönül || aşğın gönlü.

Olursa sāki lebiñ cām-ı germ-dār-ı sürür
Һarīk dillerimiz biz daҺı kebāb iderüz

Һarīk-ı ‘aşk:

1. Һarīk-ı ‘aşk:-a
Gazel 42
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Aşk yangını.

Һummās-ı la’l-i nāb-ı lebiyle taḫḫibimiz
İtmek Һarīk-ı ‘aşka müdārā yerindedür

Һarīk-ı āteş-i eşvāk ol:

1. Һarīk-ı āteş-i eşvāk ol:
Gazel 35
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Şevkle yanan ateş olanlar || aşk ateşiyle yananlar.

Hevā-yı Һüb velī iḫtiyārīdür evvel
Girince bāb-ı firāka ‘aceb nedāmet olur

Һarīk-ı āteş-i hicrān:

1. Һarīk-ı āteş-i hicrān:-i-ı, -ñ, -ım
Gazel 53
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Ayrılık ateşinin yakıcılığı.

Semender-veş Һarīk-ı āteş-i hicrānıñım cānā
Meded luḫ it dil-i pejmürdeye miḫmān-ı āteşdür

Һarīm-i kudūs:

1. Һarīm-i kudūs:
Gazel 5
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Kudūs haremi.

Biyā ki sāki be-deh mey ber-gām-ı sūfi-i dūn
Ki der Һarīm-i Kudūs est merā ‘itāb kucā

Һarīm-i şafha-i rindān:

1. Һarīm-i şafha-i rindān:-a
Gazel 114
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Rintler sayfasının haremi, mekânı.

İtmez Һarīm-i şafha-i rindāna hīç duḫūl
İllā o kimse bāde-fürüş mey-perest ola

Һārūt ile mārūt:

1. Һārūt ile mārūt:
Gazel 49
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Kur'an'da da isimleri geçen (Bakara suresi, 102. ayet), insanlara sihir ve büyüü öğrettiği söylenen iki melek.

O şūhuñ çeşm-i bāzını ‘aceb teşhirdür dirler
Anı Hārūt ile Mārūt gibi te’şirdür dirler

hāsāk:

1. hāşāk:

Gazel 81

Mısra: 10

"Allah göstermesin, uzak olsun." manasında bir söz.

Eşigini me'men-i şāhib-naẓardur
Anı Hurrem niçe terk ide hāşāk

hāsib:

1. hāsib:

Tarih 3

Mısra: 14

Asil, soyu temiz, necīb.

Vüzerāsiyle virüp 'āleme der-hüsn nizām
Eyledi emr-i 'ibāda o zevātı hāsib

hāsıl it:

1. hāşıl it:-mez

Gazel 27

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Elde et, sağla, tesis et.

Merām-ı ehl-i hāli hāşıl itmez
İder tevbiḥ ile luṭf itse ta'dād

hāsıl ol:

1. hāşıl ol:-ur

Gazel 21

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Elde etmek, meydana gelmek.

Yüzüñ sür āsitān-ı yāre maḳşūduñ olur hāşıl
O bāba 'arz-ı hācāt eyle Hurrem gayrı derden geç

hāsılı:

1. hāşılı:-ı

Gazel 31

Mısra: 12

Doğrusu, velhasıl, sözün kısısı.

Hurremā cevri-i dil-ārāya taḥammül eyle
Āteş-i 'aşka düşen hāşılı deryā-dil olur

2. hāşılı:

Gazel 91

Mısra: 7

Doğrusu, velhasıl, sözün kısısı.

Hāşılı 'aşık-ı zārın gamı maḥbūb olmuş
Bundan a'lā daḥi ser-māyeli kārı n'ideyim

hāsılı ol:

1. hāşılı ol:-muş

Tarih 2

Mısra: 70

Kelime Tipi: -

Meydana gelmek, gerçekleşmek.

Mesnediniñ şāhibidür merkeziniñ nā'ili
Bāğ-ı 'izzin hāşılı olmuş 'ināyet-güsterā

hāşıye-i kāmūs:

1. hāşıye-i kāmūs:

Gazel 30

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sözlüğün açıklaması || hāşıye, bir başka kenarlarına veya altına, metnin herhangi bir noktasıyla ilgili olarak yazılan açıklama ve ekleme.

Haṭ-ı nev-ḥız-i ruḥsārından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' ḥaṭṭla şan hāşıye-i kāmūs gül-gündür

haşlet:

1. haşlet:

Gazel 105

Mısra: 8

Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat.

Kirpigin çārüb idüp pāk eyle yārın rāhını
Gelsün ol şāhāne haşlet ḥār u hāşāk olmasun

hasret:

1. hasreti:-i

Gazel 22

Mısra: 3

Bir şeyi çok isteyip, arzulayıp ona kavuşamamaktan gelen üzüntü, özlem.

La'l-i nāb-ı sükkeri sākide çekmiş hasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağrına pür-hūn kadeḥ

2. hasretiñle:-iñ, -le

Gazel 3

Mısra: 8

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Sedd (ü) bend eyler 'adūlar da seniñ bir gün yolun
Hasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

3. hasret:

Gazel 41

Mısra: 1

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Yolıña dīdelerim hasret ile kan akıdır
Servisin ayağına āb-ı firāvān akıdır

4. hasret:

Gazel 41

Mısra: 5

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Şanma kim hasret ile yaş döker dide-i ter
Reh-güzârîñ tozınıñ def'ine bārān aqıdur

5. hasret:

Gazel 116

Mısra: 8

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Şöyle fırkat-zede-i 'aşk-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşk-i terim hasret ile demcesine

6. hasret:

Müseddes 1

Mısra: 20

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

Şunmayaldan berü la'l-i lebini muğpeçeler
Hasret ile ser-i küyında gönül çün giceler

7. hasretiyle:

Tahmis 1

Mısra: 13

Ayrı kalınan bir kimseye veya bir şeye karşı duyulan özlem. II Âşığın sevgiliye duyduğu hasret.

İdince 'aşık-ı nālānı hasretiyle be-kām
Virüp tezelzül-i Manşūr sāk-ı 'arşa tamām

hasret-i cānān:

1. hasret-i cānān:

Gazel 125

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin hasreti.

Künc-i miñnetde dilā hasret-i cānān ile
Ağlamağdan bu iki gözlerime kan geldi

hasret-i ğamze:

1. hasret-i ğamze:-den

Gazel 119

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Sevgilinin bakışına olan özlem.

Hasret-i ğamzeden dilin çıkarur
Sinem üstinde lāle dāğında

hasret-i ruhsār:

1. hasret-i ruhsār:-iñ

Gazel 53

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yanağın özlemi.

Şakın āh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i ħurşid
Derüni hasret-i ruhsārîñ ile kân-ı âteşdür

hasret-i rüy:

1. hasret-i rüy:-ı, -n, -dan

Gazel 54

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) yüzünün özlemi.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hālim ħarāb
Çekdigim hep ğussa vü kayğu bilür bilmezlenür

hasret-keş-i zevk-i vişāl:

1. hasret-keş-i zevk-i vişāl:

Tahmis 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın zevkiyle hasret çeker.

Âşık-ı nā-dide-kām hasret-keş-i zevk-i vişāl
Bir muhib dostuz ki 'ālem dir bize maħbüb-ı dost

haste:

1. hastesin:-sin

Gazel 58

Mısra: 1

Hasta II çaresiz âşık.

Tabībim derd-i dilden bî-ħaberdür hastesin bilmez
Daħi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

2. hasteye:-ye

Gazel 86

Mısra: 1

Hasta II çaresiz âşık.

Āsitānıñ hasteye dārü's-şifādur yā Resül
Kıble-i ħacāt-ı erbāb-ı vefādur yā Resül

haste gönül:

1. haste gönül:

Gazel 51

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönlü yaralı II âşık.

Niçe bir haste gönül künc-i belālarda kıla
Niçe bir fırkat-i cānān ile ğavğā niçe bir

hastegān:

1. hastegāna:-a

Gazel 28

Mısra: 10

Hastalar. II Âşıklar.

Cām-ı vaşlıñdan feraħ-yāb olsa Hurrem tañ degil
Ey tabībim hastegāna şerbet-i sükker leziz

haste-hāl:

1. haste-hāl:

Gazel 74

Mısra: 7
Perişan, üzgün II Aşık.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred haste-hâl
Hicr-i rüyuından tolu 'âlemde nâlân her taraf

haste-i derd-i firâk:

1. **haste-i derd-i firâk:-ı, -m**
Gazel 70
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin hastası.

Haste-i derd-i firâkım ey tabîb-i dil-nevâz
Kâse-i lutfuından alsun dem-be-dem bî-mâre hâz

2. **haste-i derd-i firâk:-ı, -m**
Gazel 110
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Ayrılık derdinin hastası.

Haste-i derd-i firâkım kerem it hâlime bak
Vir tabîbim baña tiryâk-ı lebiñden dârû

haste-i ehl-i dil:

1. **haste-i ehl-i dil:-e**
Tarih 2
Mısra: 44
Kelime Tipi: -
Gönlü hasta olan (kimseler) || arifler.

Zîver-i hüsn-i 'avârifle müzeyyen pür-şükûh
Âsitânı haste-i ehl-i dile dârû'ş-şifâ

haste-nâk ol:

1. **haste-nâk ol:--dı-dı**
Gazel 24
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Hastalanmak.

Haste-nâk oldu gönül hânkah-ı hicrânda
Gamzesiyle açalı sîneye şad yâre o şûh

hat u hâl:

1. **hat u hâl:-ı, -n**
Gazel 101
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Yüzdeki ayva tüyleri ve ben.

Vechiñ üzre görüp hat u hâlin
İktibâs itdim andan 'aşk dersin

hat-âver:

1. **hat-âver:**
Gazel 35
Mısra: 7
Ayva tüyleri yeni bitmeye başlamış.

Hat-âver olsa dañi bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

hâtem-i tay:

1. **hâtem-i tay:**
Tarih 2
Mısra: 13
Kelime Tipi: -
*Arap kabileleri arasında tanınmış "Tayyi"
kabilesine mensup ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü
Abdillah Bin Sa'd"ın lakabı.*

Görse cüdın Hâtem-i Tay tayy iderdi nâmını
Eylemezdi bir dañi nâm-ı kerem birle şehâ

hat-ı nev-hîz-i ruhsâr:

1. **hat-ı nev-hîz-i ruhsâr:-ı-ı, -n, -dan-ın, -dan**
Gazel 30
Mısra: 5
Kelime Tipi: -

Yanağında yeni belirmiş ayva tüyleri || sevgilinin
yanağı.

Hat-ı nev-hîz-i ruhsârından olmaz fark çeşiminde
Muşanna' hatla şan hâşîye-i kâmus gül-gündür

hat-ı nev-hîz-i yâr:

1. **hat-ı nev-hîz-i yâr:-e**
Gazel 129
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Sevgilinin yeni çıkmış ayva tüyleri.

Hevâ-yı kûy-ı dil-ârâ yaşadı hâk üzre
Benefşeyi hat-ı nev-hîz-i yâre öykündi

hat-ı ruhsâr:

1. **hat-ı ruhsâr:**
Gazel 31
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
(Sevgilinin) yüzündeki ayva tüyleri.

İktibâs it hat-ı ruhsâr mesâ'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'âlim olur fâzıl olur

hâtıra gel:

1. **hâtıra gel:-se**
Gazel 110
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Hatırlamak, aklına gelmek.

Dergeh-i Hâzret-i Bârîde niyâz eyle müdâm
Hâtıra gelse de meyl itme şağın gayrı kapu

hâtır-ı mezâk:

1. **hâtır-ı mezâk:-a**
Tahmis 1
Mısra: 19

Kelime Tipi: -
Damağın hatırı.

İderse kand-i lebiñ hâtır-ı mezâka hutûr
Diyâr-ı Mısra degil Kande hâre dek giderüz

hâtır-ı ‘uşşâkdan:

1. hâtır-ı ‘uşşâkdan:

Gazel 90

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Âşıkların gönlü.

İnkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâkdan eyle ictinâb
Nâşihım pendim qabûl it gûşıñna mengüş kıl

hatt:

1. hattı:-nı

Gazel 123

Mısra: 3

Ayva tüyü; çimen II sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Ruhsârıñ üzre hattı ki bilmedi cāhilān
İ ‘lāl bilür mi kimse okumaz ise Merah

hatt-ı cemāl:

1. hatt-ı cemāl:-ler

Müseddes 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Güzel yüzün şekli, yazısı, hattı.

Bu dil-i pür-hevesim hatt-ı cemālın hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fülk-i dil-i zâr puçeler

hatt-ı kâfirân:

1. hatt-ı kâfirân:

Gazel 56

Mısra: 2

Kelime Tipi: -
Kâfir ayva tüyleri || sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzölmüşdür

hatt-ı nev-hîz:

1. hatt-ı nev-hîz:-i

Gazel 60

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yeni yeni çıkmaya başlayan ayva tüyleri.

Hatt-ı nev-hîzi dilâ tutdı kenâr-ı hüsni
Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

hatt-ı ruhsâr:

1. hatt-ı ruhsâr:-ı, -ñ, -ı

Gazel 127

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri.

Hatt-ı ruhsârıñı tahrîr murâd itse debîr
‘Acabâ destine kudretle qalem gelmez mi

hatt-ı şîrîni-i dildâr:

1. hatt-ı şîrîni-i dildâr:-e

Gazel 70

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin tatlı, şirin ayva tüyleri.

Oğudı vaşf-ı dehânında müferrih bir gazel
Virdi Hürrem hatt-ı şîrîni-i dildâre hâz

hâver-i ferdâ:

1. hâver-i ferdâ:-ar-ya

Müseddes 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yarının doğusu || güneşin doğduğu yön doğu, yarın doğan güneş.

Gâh vuşlat güneşin hâver-i ferdâya şalar
Ağladup gâhi beni hicr ile her câya şalar

hayâl:

1. hayâlimde:-im, -de

Gazel 8

Mısra: 7

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.

Hîç hayâlimde degil hûbân-ı ‘âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-‘at baña

2. hayâliyle:-i, -y, -le

Gazel 61

Mısra: 7

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.

Yâriñ gül-i ruhsârı hayâliyle dem-â-dem
Bülbüller ile nağme-zen-i şahın-ı hevâyuz

3. hayâli:-i

Gazel 75

Mısra: 13

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.

Gördüm hayâli bâde ile zülf-i yâr imiş
Şeh-bâz-ı hüsnuñ per ü bâli taraf taraf

4. hayâl:

Gazel 117

Mısra: 1

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.

Vaşl-ı dildâr hayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

5. **hayâlinde:-in, -den**

Gazel 117

Mısra: 9

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Leb-i cân-bağışının hayâlinde
Büse almak muhâl idi bu gîce

6. **hayâliyle:--iñ, --le**

Gazel 124

Mısra: 5

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş. || Sevgili'nin hayali.*

Hayâliyle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kadd-i şimşadın efendim sersem olmaz mı

hayâl ol:

1. **hayâl ol:-maz**

Gazel 68

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Gerçekleşmesi olanaksız olmak,
gerçekleştirilememek.*

Gülsitân-ı vaşdan bir berg-i sebz olmaz hayâl
'Andelîbân itdi şubh u şâm gül-i handâna 'arz

hayâlât:

1. **hayâlât:**

Gazel 107

Mısra: 2

Hayaller || sevgilinin hayali.

Kimseler üftâde-i hûbân-ı 'âlem olmasun
Künc-i fırkatde hayâlât ile pür-ğam olmasun

hayâl-ender-hayâl ol:

1. **hayâl-ender-hayâl ol:-up**

Tahmis 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hayal içinde hayal olmak.

Dil cefâ-yı dost ile olup hayâl-ender-hayâl
Oldı gitdikce vişâl-i yâr katı emr-i muhâl

hayâl-i büse:

1. **hayâl-i büse:-si, -n-sin**

Gazel 23

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Öpücüğün hayali || sevgilinin öpücüğü.

Tab'ım hayâl-i büsesin eyler iken recâ
Şimdi nevâ-yı kalbe dem-â-dem virür ferah

hayâl-i la'l:

1. **hayâl-i la'l:**

Tahmis 1

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Sevgilinin kırmızı dudağının hayali.

Hayâl-i la'liñ ile buldı hoş-zamîr-i sürûr
Şarâb-ı câm-ı muşaffâdan itmez oldu huzûr

haydar:

1. **haydar-şiyem:**

Tarih 4

Mısra: 3

Haydar huylu || Hz. Ali'nin lakabı.

Ol pâdişâh-ı nâm-ver Haydar-şiyem Fârûk-fer
Mahmûd Hân-ı pür-zafer 'adl-âver-i şevket-me'âb

hayf:

1. **hayf:**

Gazel 60

Mısra: 8

"Eyyvah! Yazık!" anlamlarına gelen ünlem.

Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı karar
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

2. **hayf:**

Gazel 60

Mısra: 8

"Eyyvah! Yazık!" anlamlarına gelen ünlem.

Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı karar
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

hayf id:

1. **hayf id:-er, -sin**

Gazel 34

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Yazık etmek, ah etmek.

Hep baña itdükleriñi ol zamân fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-gîre sen benden beter

hayır eseri:

1. **hayır eseri:-ñ**

Gazel 80

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Yapılan hayırlı bir iş, hayrat || sevgilinin aşığıñ
gönlünü yapması.*

Bir kâse ile yapmadın kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eseriñ yok midur seniñ

hayli:

1. **hayli:**

Diğer 1

Mısra: 6

"Birçok, çok fazla, epeyce" anlamına gelen sıfat. ||
Dem.

Aklım perîşândur hâlim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamândur

2. hayli:

Gazel 26

Mısra: 5

"Birçok, çok fazla, epeyce" anlamına gelen sıfat. ||
Dem.

Hayli demdür rûze-i la'l-i lebin tutduk tamâm
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı 'ıyd

hayli zamân:

1. hayli zamân:-dur

Gazel 62

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çok zaman.

Künc-i hicrânda dil hayli zamândur me'nûs
Nuḳl-i câm-ı mey ile vir aña la'liñden bûs

hayr du'â:

1. hayr du'â:-(y)a

Tarih 3

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

*Bir kimse için Allah'tan iyilik, güzellik, hayır
temenni edilen dua.*

İtmeye pertev-i zât-ı himemin Haḳ zâ'il
Olalım şubḥ u mesâ hayr du'âya vâzib

hayrân:

1. hayrân:

Gazel 92

Mısra: 2

Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyma,
çok beğenme, takdir etme.

Gel berü şahn-ı çemenzârda cevân idelüm
'Andelîbi daḥî dem-beste vü hayrân idelüm

2. hayrân:

Tarih 4

Mısra: 18

Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyma,
çok beğenme, takdir etme.

Gâlib vezîr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbîrine hayrân ümem zât-ı kerîmi müstetâb

hayrân ol:

1. hayrân ol:-up

Gazel 55

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kendinden geçirmek; esrar.

Olup bir şüh-ı tersâ-beççenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşüfte vü hayrân olup dünyâyı der der der

hayrân-ter:

1. hayrân-ter:

Tarih 3

Mısra: 26

Çok hayran.

Bezm-i şürâsına şürîdedür ehl-i ḥîred
Rüşd ü 'irfânına hayrân-ter fikr-i şâkıb

hayret:

1. hayretde:-de

Gazel 14

Mısra: 7

Şaşıрма, şaşırp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Beni hayretde kodı ele alınca âḥîr
Ne füsûn eyledi bilmem baña evreng-i şarâb

2. hayretle:-le

Müseddes 1

Mısra: 28

Şaşıрма, şaşırp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Çeşm-i kıttâlini seyr ideli âfetle geçer
Görelî gâmze-i ḥün-rîzini hayretle geçer

hayret-fezâ:

1. hayret-fezâ:

Gazel 8

Mısra: 9

Hayret veren, hayreti artıran.

Ḥurremâ mecmû'a-i 'aḳlım olur hayret-fezâ
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem'ıyyet baña

hayret-fezâ ol:

1. hayret-fezâ ol:

Gazel 8

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hayret veren olmak.

Ḥurremâ mecmû'a-i 'aḳlım olur hayret-fezâ
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem'ıyyet baña

hayret-ger-i bî-şabr:

1. hayret-ger-i bî-şabr:

Gazel 94

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Şaşkınlıkla sabırsız olmak || aşığın güzellik
karşısındaki hali.*

Yine hayret-ger-i bî-şabr u sükûnum Ḥurrem
Böyle bir câzibe-i ḥüsün ü cemâli bilmem

hayret-güzin-i künc-i firkat:

1. hayret-güzin-i künc-i firkat:

Gazel 74

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesinin seçilmiş şaşkıını.

Dil nice hayret-güzin-i künc-i firkat olmasun
Yalıñuz Hurrem degil 'uşşāk-ı hayrān her taraf

hayret-yāb ol:

1. hayret-yāb ol:--up-up

Gazel 32

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hayret içinde kalmak, çok şaşırmak.

Ğamıñla teşne künc-i ğamda hayret-yāb olup
Hurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürġāb-veş ditrer

hayrū'l-halef:

1. hayrū'l-halef:

Tarih 4

Mısra: 8

Hayırlı evlat.

Görmüş degil mislin selef sarf etme hıç dürr-i Necef
Kılmiş anı hayrū'l-halef Rabbū'l-kerīmi pür-nisāb

haz al:

1. haz al:

Gazel 70

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoşlanmak, zevk almak.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i ğam-hvāre haz
Hvān-ı sultāniden almaz mı 'aceb bī-çāre haz

2. haz al:-sun

Gazel 70

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoşlanmak, zevk almak.

Haste-i derd-i firākım ey tabīb-i dil-nevāz
Kāse-i lutfuñdan alsun dem-be-dem bī-māre haz

3. haz al:-sa

Gazel 70

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoşlanmak, zevk almak.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i ğam-hvāre haz
Hvān-ı sultāniden almaz mı 'aceb bī-çāre haz

haz vir:

1. haz vir:-me

Gazel 70

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoşlanma duygusu uyandırmak, hoşnut etmek.

Terk idüp 'uşşāk-ı zārıñ gūşe-i hicrānda
Virme gel aġyār-ı bed-hvāhān-ı pür-idbāre haz

2. haz vir:

Gazel 70

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoşlanma duygusu uyandırmak, hoşnut etmek.

Bir gedāyım āsitānıñda şehā rahm eyleyüp
Vir zülāl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nāre haz

3. haz vir:-di

Gazel 70

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoşlanma duygusu uyandırmak, hoşnut etmek.

Oġudı vaşf-ı dehānında müferrih bir ğazel
Virdi Hurrem haţf-ı şīrīn-i dildāre haz

hazer:

1. hazer:

Gazel 128

Mısra: 7

Sakinma, çekinme.

Hazer mi var bize ta'n-ı 'adūda zerre kadar
O yārdur yine üstümūze muğallebici

2. hazer:

Gazel 53

Mısra: 3

Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma.
Korunma.

Hazer seyl-āb-ı eşkimden ki sūz-ı ğamdan olmuşdur
Bu tūfān-ı belānıñ her zamān giryān-ı āteşdür

3. hazer:

Gazel 10

Mısra: 1

"Sakin, çekin!" anlamında bir ünlem.

Ey gül-i hūrşid hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

hazır ol:

1. hazır ol:-ur, -suñ

Gazel 7

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hazır olmak.

Hazır olursıñ kulıña itmege
Şubh u mesā böyle cefā ey şehā

hazret-i ğalib pasa:

1. h  zet-i g  lib paşa:

Tarih 3

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

*Hazreti Galib Paşa || Mehmed Said Galib Paşa;
1817'de   ankırı veziri.*

Siyyem     l   himem H  zet-i G  lib Paşa
N  'il-i fazl u hüner    hib-i r  y-i    'ib

h  zet-i hak:

1. h  zet-i h  k:

Tahmis 3

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Allah.

Na't-hv  n   olalı bu   eh-i   alem-b  n  n
N  biy   H  zet-i H  k p  di  eh-i devr  n  n

2. h  zet-i h  k:

Gazel 7

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yüce Allah.

H  zet-i H  k r  tbe  i v  l   idüp
Devlet-i c  v  d ola her dem sa  na

3. h  zet-i h  k:

Tarih 2

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Yüce Allah.

Ya'n   kim   ad  k A  a-yı k  m-y  b u behre-ver
H  zet-i H  k eylemiş z  t  n   eref-y  b-ı vef  

h  zet-i mevl  :

1. h  zet-i mevl  :-ye, -si, -ni

Gazel 130

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hazret-i Mevla ll Allah.

Döşedi mil'  ka-i cüdını etr  f  nda
Şükr    h  md eyleyerek H  zet-i Mevl  yesini

hele:

1. hele:

Gazel 46

Mısra: 5

"  zellikle" anlamında bir bağlaç.

S  k   bize mey   un hele der-v  kt-i   ab  h  n
  ahb  -y   lebi  n teşneye peym  neleri  nd  r

2. hele:

Gazel 117

Mısra: 8

"  zellikle" anlamında bir bağlaç.

  eker-ef    n idi o t  t  i-r  z
Hele   ir  n-ma    l idi bu g  ce

3. hele:

Tarih 1

Mısra: 32

"  zellikle" anlamında bir bağlaç.

   hib-'irf  n ile n  -d  n bir idi m  z  nda
H  md   li'll  h hele mi  d  r  n   buldı   ulem  

4. hele:

Tarih 3

Mısra: 10

"  zellikle" anlamında bir bağlaç.

H  m  -i d  n-i m  b  n m  h  -i bağy    t   y  n
Cümleye t  'at-i emri hele emr-i l  zib

hem:

1. hem:

Gazel 22

Mısra: 6

*"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.*

Bir oyun-b  z   eng  i t  arz  nda gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar    lemi maym  n   adeh

2. hem:

Gazel 64

Mısra: 2

*"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.*

Alup dil m  rg  n   bir y  r-i meh-ve  
Beni   v  re itdi hem bel  -ke  

3. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 4

*"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.*

Evvel   tev  h  d-i H  k cell      al  
Hem   eh  det n  m  na olmuş be-n  m

4. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 7

*"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.*

Hem   al  t ile zek  t    şavm    h  c
H  cca ger gücünü yeterse it k  y  m

5. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 23

*"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan
bağlaç.*

Hem t  ah  ret t  aşrasından   art  durur
  t nec  setden h  de  den   ub   u    m

6. hem:

Mesnevi 1

Mısra: 28

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

İftitâh tekbîr içinden şartdurur
Hem kırâ'atle daği olmuş kıyâm

7. hem:

Murabba 2

Mısra: 11

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Sâkî-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hiç anlamaz dünyâ nedür

8. hem:

Tarih 4

Mısra: 14

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Emr-i 'ibāda i 'tiyād etdi o şāh-ı ber-murād
Hem 'ākil u re'yi sedād bir zāt-ı vālā-intihāb

9. hem:

Tarih 4

Mısra: 20

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Fazl u hünerde bî-nazîr dāniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'ālim ü hem de vezîr dād-ı Hudā bî-iktisāb

10. hem:

Tarih 4

Mısra: 20

"Aynı anda, aynı zamanda" anlamında kullanılan bağlaç.

Fazl u hünerde bî-nazîr dāniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'ālim ü hem de vezîr dād-ı Hudā bî-iktisāb

hem hem:

1. hem hem:

Mesnevi 1

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Hem ... hem bağlacı.

Hem rükû' ile secûd hem ka'de-i
Âhire içre oturmakdur hitâm

hemân:

1. hemân:

Gazel 29

Mısra: 4

Aynı, aynı şekilde.

Cevr itdi 'aşıkına vuşlat gününde cānān
Şāh-ı cihān olanıñ hūlķı hemān keremdür

2. hemân:

Gazel 2

Mısra: 6

"Derhal, çabucak, hemen, hiç vakit geçirmeden"
anlamlarında zarf.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

3. hemân:

Tarih 4

Mısra: 34

"Derhal, çabucak, hemen, hiç vakit geçirmeden"
anlamlarında zarf.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin
Lutf u 'atā pīrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

4. hemân:

Tarih 4

Mısra: 37

"Derhal, çabucak, hemen, hiç vakit geçirmeden"
anlamlarında zarf.

Üçler gelüp cevher-feşān tārīh dedi Hurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālib vezîr-i kām-yāb 1239

hemānā:

1. hemānā:

Tarih 2

Mısra: 26

Tamamen.

Düşmenān-ı bed-fi 'ālīñ 'ömr-i bed-hvāhāsı
Nisbet-i Mirrīh ile olsun hemānā ibtilā

hem-dem:

1. hem-demdūr:-dür

Gazel 38

Mısra: 4

Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost.

Āb-ı hayvānı nūş ider dā'im
Ol dehān kim lebiñle hem-demdūr

2. hem-demimizdūr:-i, -miz, -dür

Gazel 61

Mısra: 5

Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost.

Mecnūn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdūr
'Aşk-ı ruh-ı hūbān ile biz şīrīn-edāyuz

3. hem-dem:

Gazel 48

Mısra: 10

Dost, arkadaş. II Sevgili.

N'ola Hurrem yolına olsa revān ruh-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsimdūr o şūh mīrimdūr

4. hem-dem:

Tahmis 2

Mısra: 21

Dost, arkadaş. II Sevgili.

Yine bir h b-i ‘ lem Hurrem  oldu başa hem-dem
Melekdür yohsa ol cins-i beşerden mi ola  dem

hem-dem ol:

1. hem-dem ol:-ma, - a-ma , -a

Gazel 50

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Arkadaş olmak, arkadaşlık etmek.

Heves-k r oldu rind n ile hem-dem olmağa gönlüm
Didi  k y-ı  ar b t içre s k  g lg l olmuşdur

2. hem-dem ol:-sun

Gazel 98

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Arkadaş olmak, arkadaşlık etmek.

S kiy  gel gidelüm c m-ı mey olsun hem-dem
Y r ile eyleyelüm  ah n-ı çemende ‘ lem

heme:

1. heme:

Gazel 95

Mısra: 9

Bütün, hepsi, tamamı.

‘  ve-i y rdur heme Hurremi eyleyen zeb n
 abr u s k num ol  e e gitdi fed ya n’ eyleyim

2. heme:

Gazel 122

Mısra: 3

Bütün, hepsi, tamamı.

  k-i r h nı heme d deme t ty  iderim
Sevmişim c n u g   lden ben o  ur  d-ve i

3. heme:

Tahmis 1

Mısra: 23

Hep, bütün, tüm || a ı ın tüm varlığı serveti.

Bu Hurremi  de heme varı oldu t l n  
Felek girerse kef-i N ’ il ye d m n  

hem n:

1. hem n:

Gazel 101

Mısra: 1

Hemen.

Kim ki   sn  ne b kdı ise hem n
 tdi c n  cem li ne taşın

hem  :

1. hem  :

Gazel 9

Mısra: 1

Sürekli, daima, her zaman, her vakit.

 tdi  hem   cevri-i med d ile n z başa
Düşdi efendi  ev  ile yine niy z başa

2. hem  :

Gazel 38

Mısra: 11

Sürekli, daima, her zaman, her vakit.

 i’r-i Hurrem hem   med inde
Bir güzel tarz ile m cessem  r

3. hem  :

Gazel 45

Mısra: 7

Sürekli, daima, her zaman, her vakit.

R z u  eb n hem   ru u  b sesi ile
 rz -yı fikr   hay lim miy ned r

hem-k  :

1. hem-k  :

Gazel 12

Mısra: 7

*Aynı kaptan içip aynı kadehi paylaşma durumu, sıkı
dostluk.*

A y r ile hem-k   olup zev  u  af da
Ol t    femi n kte- i’ r eyleme y  Rab

hem-ni  n ol:

1. hem-ni  n ol:-ur, -sa 

Murabba 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Beraber oturup kalkmak, yakın arkadaş olmak.

C me-i ‘a  -ı  l h de olursa  hem-ni  n
Terk idersin cümlesin dirsın ki bu gav   nedür

hem-sohb t:

1. hem-  hb t:

Gazel 74

Mısra: 3

*Birbiriyle sohbet ve arkadaşlık eden kimse,
arkadaş.*

Y r ile hem-  hb t olmağdı zam rim bir g  e
Neyleyim dild rı t tmu dur nigh-b n her taraf

2. hem-  hb t:

Gazel 78

Mısra: 7

*Birbiriyle sohbet ve arkadaşlık eden kimse,
arkadaş.*

Hem-  hb t olup bezm-i ‘ad larda dem- -dem
C n  dimedi  Hurrem-i    ib-nazarım yok

hem-  hb t ol:

1. **hem-şoḥbet ol:-a**

Tahmis 4

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Dost olmak, aynı sohbet halkasında bulunmak.

Keşf eylemeziz rāzımızı gerçi fuḫūlī
Hem-şoḥbet ola 'ārifē nā-dān ne belādūr

hem-tā:

1. **hem-tā:**

Gazel 108

Mısra: 7

Eş, benzer, denk, müsâvî.

Leylā gibi sen olmayacak ḥüsn ile hem-tā
Mecnūn gibi āşūfteye meddād olamazsın

hengām-ı bahār:

1. **hengām-ı bahār:**

Gazel 89

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bahar mevsimi.

Cām-ı 'işretle müzeyyen olsa hengām-ı bahār
Ḥalka-i bezm-i çemen dilde kırmaz ālām-ı gül

hengām-ı gam:

1. **hengām-ı gam:**

Tarih 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sıkıntı, keder zamanı.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

hengām-ı 'ıyd:

1. **hengām-ı 'ıyd:**

Gazel 26

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bayram vakti.

Cāme-i zerrīn-ḳabā birle bedīdār olsa yār
Pūr-neşāt u bī-gām olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

hengām-ı kām:

1. **hengām-ı kām:**

Gazel 96

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Zevk, eğlence zamanı.

Eyledi ḳaddim büküp bu miḥnet ü ālām lām
Olur elbet şabr ḳıl ey dil saña hengām-ı kām

hep:

1. **hep:**

Gazel 54

Mısra: 4

"Her zaman" anlamında kullanılan zarf.

Ḥasret-i rüyından olmuşdur ḳatı ḥālim ḥarāb
Çekdiğim hep ḡussa vü ḳayḡu bilür bilmezlenür

2. **hep:**

Gazel 130

Mısra: 6

"Her zaman" anlamında kullanılan zarf.

Şofra-i luṭfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

3. **hep:**

Tarih 3

Mısra: 8

"Bütün, her bir" anlamında belgisiz sıfat.

Şems-i iclāl zıyā-baḥş olıcak āfāḳa
Oldı fermān-dih hep ehl-i ma'ārif 'ārif

4. **hep:**

Gazel 29

Mısra: 6

"Bütün, hepsi" anlamında belgisiz sıfat.

Geh cevır geh vefālar eyleser bendegāna
Ḳānī' olur ḳişi hep her ne yazar ḳalemdür

5. **hep:**

Gazel 34

Mısra: 5

"Bütün, hepsi" anlamında belgisiz sıfat.

'İşret-āmīz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fısdıḳa incīre sen benden betür

6. **hep:**

Gazel 34

Mısra: 13

"Bütün, hepsi" anlamında belgisiz sıfat.

Hep baña itdükleriñi ol zamān fikr eyleyüp
Ḥayf idesin Ḥurrem-i dil-ḡire sen benden betür

7. **hep:**

Gazel 101

Mısra: 12

"Bütün, hepsi" anlamında belgisiz sıfat.

Ḥurremā bülbulān-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şī'riñe rengin

8. **hep:**

Gazel 117

Mısra: 2

"Her zaman, daima, sürekli" anlamında zarf.

Vaşl-ı dildār ḥayāl idi bu ḡice
Hep ümīdim vişāl idi bu ḡice

hep enām:

1. hep enām:

Tarih 4

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bütün halk, insanlar.

Taht-ı hilâfetle be-nām fermân-ber olmuş hep enām
Düşmândan eyler intikâm bâ-‘avn-i Hak bî-irtiyâb

her:

1. her:

Gazel 12

Mısra: 2

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ol gül ruhuñ ahvâlini târ eyleme yâ Rab
Her rûz u şebân kârını zâr eyleme yâ Rab

2. her:

Gazel 33

Mısra: 1

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Mübtelâ-yı la‘l-i hândânıñ olur her mîrler
Gamze-i cellâdıñıñ zahmında yok ta‘mîrler

3. her:

Gazel 34

Mısra: 4

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Göresin vaşl hayâliyle nice rû‘yâ-yı şüm
Viresin her rûz u şeb ta‘bîre sen benden beter

4. her:

Gazel 39

Mısra: 4

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

‘Anber-şiken-i zülf-i dil-âviziñ içündür
Her bād-ı şehîr-ñîz o sevdâ ile oynar

5. her:

Gazel 104

Mısra: 4

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taķbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

6. her:

Tarih 2

Mısra: 28

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ehl-i ‘ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti
İ‘tibâr ile bulupdur her biri neşv ü nemâ

7. her:

Tarih 2

Mısra: 59

"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ĥande-rûluklarla eyler her kime olsa Ĥitâb
Ma‘den-i sıdķ u emânet mahzen-i ĥilm ü ĥayâ

her ân:

1. her ân:

Gazel 67

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Odur kemâle Mevlevîyi irgüren her ân
Tecellî-i şeref-i şu‘le-i semâ‘-ı ĥulûş

2. her ân:

Murabba 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Hudâvendâ sana hamd ola her ân
Resûlüne salât olsun fîrâvân

3. her ân:

Gazel 12

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Her an.

Güldür o güli gülşen-i ikbâlde her ân
Tâb-ı ruĥını ġarât-ı ĥâr eyleme yâ Rab

4. her ân:

Gazel 125

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima, sürekli, hep.

‘Andelîbân n’ola efġân ider ise her ân
Çemen-i mevsim-i ĥadrâ-yı gülistân geldi

her bârî:

1. her bârî:

Tahmis 3

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Her defa, her zaman, sürekli.

Şimdiden nûş idelüm şuları Zemzemcesine
Yakalı dâġ-ı muĥabbet dilimi her bârî

her bir:

1. her bir:

Gazel 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Her bir.

Her bir ni‘am ki luţf ile ĥuşul-pezîr ola
Nâm-ı Ĥudâyile eyle ‘unvâna ibtidâ

2. her bir:

Gazel 87

Mısra: 6

Kelime Tipi: -
Her bir, hepsi, tüm.

Medh itdi güli itdi devāmına du‘ālar
Her bir sözünü menşe-i āl eyledi bülbul

3. her bir:

Tahmis 4

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

"Her bir" belgisiz sıfat.

Her bir tarafa ‘aşkıñ ile gerçi meşşız
Pākīze-reviz vākıf-ı ālūde-i ‘aşşız

4. her bir:

Murabba 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Hepsi, her biri, bütün.

Ola her bir varak verd-i ra‘nā
Nüzul-i rahmetinle eyle şādān

her cāy:

1. her cāy:

Müseddes 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her yer, etraf.

Gāh vuşlat güneşin hāver-i ferdāya şalar
Ağladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

her dem:

1. her dem:

Gazel 68

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Bir nigāh-ı āşināyile beni itdi hārāb
Vireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna ‘arz

2. her dem:-de

Gazel 90

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Ḥurremā ğamdan rehā bulmak dilerseñ rüz u şeb
Bir melek sīmā ile her demde ‘ayş u nüş kıl

3. her dem:

Gazel 44

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Her zaman, her an, daima.

Żiyā-baḥşā olur her dem rakībiñ hānkāhında
Bize geldikde ḥurşīd-i ruḥını perde-yāb ister

4. her dem:

Gazel 7

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Ḥazret-i Ḥaḳ rütbeñi vālā idüp
Devlet-i cāvīd ola her dem saña

her gün:

1. her gün:-i, -müz

Müseddes 1

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Her gün, daima.

Ḥurremā her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gāhi cevri ile gehī raġbet-i vuşlatla geçer

her kime ol:

1. her kime ol:

Tarih 2

Mısra: 59

Kelime Tipi: -

Her kim olursa || kim olursa olsun.

Ḥande-rūluklarla eyler her kime olsa ḥiṭāb
Ma‘den-i sīdḳ u emānet maḥzen-i ḥilm ü ḥayā

her ne:

1. her ne:

Gazel 29

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Her ne, ne olursa olsun.

Geh cevri geh vefālar eyleser bendegāna
Ḳāni‘ olur kişi hep her ne yazar ḳalemdür

her nere:

1. her nere:

Diğer 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her nereye, hangi yere.

Hurrem bu sevdāyı n‘eyleyüp n‘itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

her söz:

1. her söz:-ler, -i

Gazel 104

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her sözü.

Sen nice tevbe idersin bāde-i gül-güneden
Sāḳī-i gül-ḳehreniñ her sözleri ibrām iken

her taraf:

1. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Her taraf, Her yer.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānān her taraf
Hürîlerle bağ-ı cennetdür gülistān her taraf

2. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānān her taraf
Hürîlerle bağ-ı cennetdür gülistān her taraf

3. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Yâr ile hem-şoḡbet olmakdı zamîrim bir gîce
Neyleyim dildârı tıtmışdur nigeh-bān her taraf

4. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruh-ı pür-tābîña
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgān her taraf

5. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Dil nice hayret-güzîn-i künc-i firkat olmasun
Yalıñuz Hürrem degil 'uşşāk-ı hayrān her taraf

6. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her taraf, dört bir yan.

Ben dil-i nā-şādı eglerdim mücerred ḥaste-ḥāl
Hicr-i rüyūndan tolu 'ālemde nālān her taraf

7. her taraf:

Gazel 74

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her yön, dört bir taraf.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānān her taraf
Hürîlerle bağ-ı cennetdür gülistān her taraf

her tarafa:

1. her tarafa:-a

Gazel 75

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Her taraf, her yön; her yer.

Küyuñda gîce her tarafa pāsban olup
Hürrem çekerci derd-i vişāli taraf taraf

her yañ:

1. her yañ:

Gazel 97

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Her yana, her tarafa.

Görüp cemāl-i dil-pesendiñi begim gönüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

her zamān:

1. her zamān:

Gazel 77

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Her zamān bûy-i ḥayālîñle kanā'at olmaz
Gāh gāh ey güzelim bûs ü kenār olmayıcak

2. her zamān:

Gazel 26

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sîne-şāf ol Hürrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd

3. her zamān:

Gazel 34

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Hāne-i vefḥāk ola ārām-gehiñ ey vefḥ-ı cān
Cān atasın her zamān teşhîre sen benden beter

4. her zamān:

Gazel 98

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Her zaman.

Her zamān sâ'id-i devrān müsā'id olmaz
Sâ'idîñ şıffayuben meclise baş sen de ḳadem

5. her zamān:

Gazel 15

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Derûn-ı 'āşıkı ta'mîr ḳaşdıñ
Yaparsın her zamān bünyān-ı himmet

6. **her zamān:**

Gazel 36

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebīl olur
Huşk kalmayup cihānda cümle āb u gīl olur

7. **her zamān:**

Gazel 53

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Hāzer seyl-āb-ı eşkimden ki sūz-ı ğamdan olmuşdur
Bu tūfān-ı belānıñ her zamān giryān-ı āteşdür

8. **her zamān:**

Gazel 103

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

Tāb-ı rüy-ı yārdur qalbimde fıkrım her zamān
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihān

9. **her zamān:**

Tarih 4

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Her zaman, daima.

‘Ahinde ‘ālem şādumān ehl-i dilān u şā‘irān
Vasfın ederler her zamān dünyāda cümle şeyh ü şāb

10. **her zamān:**

Gazel 76

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Her zaman, her an, daima, sürekli.

Bulunmaz her zamān yār-ı muvāfık
Ki ola meclis-i cānāne lāyık

her-gīz:

1. **her-gīz:**

Gazel 2

Mısra: 7

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Zülfine her-gīz qarīn olmaz bu dil mürğü anıñ
Bir ‘aceb şayyāddur kurdı bu gün bir dām baña

hergiz:

1. **hergiz:**

Gazel 18

Mısra: 3

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Hergiz şarāb-ı la‘līñ olmaz iken müyesser
N’itdim yanıñda şāhım oldum cabaya bā‘iş

2. **hergiz:**

Gazel 63

Mısra: 2

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbūb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā‘ir efendimden nefes

3. **hergīz:**

Gazel 90

Mısra: 7

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

İtme hergīz sen zen-i dünyāyı tenkīḥ-i nikāḥ
Bir meh-i tābānı dā‘im zīver-i āġuş kııl

4. **hergīz:**

Gazel 93

Mısra: 5

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, katiyyen.

Tefakḥud eyledim nām ü nişānıñ bulmadım hergīz
Bu şeb tā şubḥa dek bir yer kıomadım i‘tisās itdim

hermes-i hikmet-fezā:

1. **hermes-i hikmet-fezā:-ya**

Müfret 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hikmet veren Hermes || yunan mitolojisiinde Zeusun habercisi, en kurnaz en hızlı tanrı.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Tutucaḥ nabzını bildim o da ‘āicizdi derdinden

hesāb:

1. **hesāb:**

Gazel 5

Mısra: 8

Alacaklı veya verecekli olma durumu. sorgu. hesap verme.

Be-vaşf-i ān ruh-ı gülberg rāz-ı ḥūn-ı ciger
Nivişteem ki ‘adū nīst urā ḥesāb kucā

2. **hesāb:**

Gazel 44

Mısra: 4

Alacaklı veya verecekli olma durumu. sorgu. hesap verme.

Nedendür ol kamer tal‘at vefā ümmīdin itdikce
Beni kendi gibi ‘add eyleyüp nāḳış ḥesāb ister

hesāba gel:

1. **hesāba gel:-mez**

Gazel 66

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hesap edilemeyecek kadar çok olmak.

Yoluñda cân viren gelmez hesāba
Gezer ‘aşkıñla bir ecsādı kalmış

hevā:

1. **hevāsına:-s, -t, -n, -a**

Gazel 9

Mısra: 7

Arzu ve heves, istek.

Sevdā-yı zūlf-i pîç (ü) sevādın hevāsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dirāz baña

hevā-yı hūb:

1. **hevā-yı hūb:**

Gazel 35

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hoş, güzel hava.

Haṭ-āver olsa daḥi būsēsın dirîğ itmez
Bahār mevsim-i bāra dilā ne minnet olur

hevā-yı kūy-ı dil-ārā:

1. **hevā-yı kūy-ı dil-ārā:**

Gazel 129

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin köyünün heves ve arzusuyla.

Hevā-yı kūy-ı dil-ārā yaşadı ḥāk üzre
Benefşeyi haṭ-ı nev-ḥîz-i yāre öykündi

hevā-yı vaşl:

1. **hevā-yı vaşl:-up**

Tahmis 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kavuşma arzusu || sevgiliye kavuşma isteği.

Bu sūz-ı āh ile bir gül-‘izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

hevā-yı vuslat:

1. **hevā-yı vuslat:-a**

Gazel 107

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma arzusu, hevesi || sevgiliye kavuşma.

Düşmesün bu bî-nevā Ḥurrem hevā-yı vuslata
Sînesi ḥūn yaşı Ceyḥūn dîdesi nem olmasun

heves:

1. **hevesi:-i**

Tahmis 4

Mısra: 11

Arzu, heves, istek || sevgiliye kavuşma isteği.

Vaşlın hevesi birle cihān içre ki neşkız
Ammā ki ‘adū semtine bî-gāne-i zeşkız

heves eyle:

1. **heves eyle:-r, -**

Gazel 63

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Heves etmek. Bir şeye karşı istek duymak, eğilimli
olmak, heveslenmek II özenmek.

Yār olur ağıyār ile olmaz qarîn üftādeye
Bu dil-i bî-çāre eylerken dil ü cāndan heves

heves-i vaşl:

1. **heves-i vaşl:-a**

Gazel 59

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kavuşma arzusu.

Şimdi redd eylediñ ammā ki yine bir gün olur
Rām olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

heves-kār ol:

1. **heves-kār ol:-dı**

Gazel 50

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Istekli olmak, hevesli olmak.

Heves-kār oldı rindān ile hem-dem olmağa göñlüm
Didiñ kūy-ı ḥarābāt içre sākī gūlgūl olmuşdur

heves-kār-i kâf:

1. **heves-kār-i kâf:**

Gazel 73

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hevesli kaf dağı.

Nazar-ı ehl-i göñül ḥāke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kār-i kâf

hezār:

1. **hezāra:-a**

Gazel 129

Mısra: 4

Bülbül.

Teğannī eyledi muṭrib sarāy-ı vaḥdetde
Kafesde yek tūṭi gūyā hezāra öykündi

2. **hezāra:-a**

Gazel 4

Mısra: 8

Bülbül II Aşık.

Gülzār-ı ḥüsn-i yāre idersem de Ḥurremā
İdem hezāra qarşu fiğān söylerim saña

3. **hezārīn:-ın**

Gazel 29

Mısra: 1

Bülbül II Aşık.

Serdarı biñ hezārīñ şimdi o gonca-femdür
İklīm-i ‘aşka çekdi cānā tūğı ‘alemdür

4. **hezārīn:-ın**

Gazel 66

Mısra: 1

Bülbül II Aşık.

Hezārīñ bir kuru feryadı kalmış
Bu gülzār-ı çemende adı kalmış

5. **hezār:**

Müseddes 1

Mısra: 16

Bülbül II Aşık.

Terk idüp meskenini hārda karar itdürdi
Nağme-sāzān-ı muhabbetde hezār itdürdi

6. **hezārī:-ı**

Tahmis 2

Mısra: 1

Bülbül II Aşık.

Hezārī gülşen-i ‘ālemde lāl eyler sūhansizlik
Gülistānı düşürdi haclete bir gül-bedensizlik

7. **hezār:**

Gazel 11

Mısra: 10

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Kilk-i şî ‘r-i ‘cāza Hürrem pek de virme ruşsatı
Vardur ‘ālemde seniñ gibi hezār şîrīn edā

8. **hezār:**

Gazel 43

Mısra: 6

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Qurb-ı nigāh-ı nāza qarīn olma lutf kıl
Ol fitne-cū hezār gulāmān alur şatar

9. **hezār:**

Müseddes 1

Mısra: 2

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Görün ol fitne-engizi ki cevlan eyler
‘Akl u dil mülkini yağmāya hezār kan eyler

10. **hezār:**

Tahmis 1

Mısra: 8

"Bin, binlerce" anlamında belgisiz sıfat.

Humār-hānede dil nakdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belāda hezār güne esef

hezār ol:

1. **hezār ol:-ma, -(y)ıcağ**

Gazel 77

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbül olmak.

Neyleyem sāde güli ‘işve-şî‘ār olmayıcağ
Açılup meclis-i ‘işretde hezār olmayıcağ

hezārān:

1. **hezārān:**

Gazel 60

Mısra: 8

"Bin, binlerce, pek çok" anlamında belgisiz sıfat.

Zülf-i pür-çini kenārında gönül tutdı qarār
Hayf hezārān hayf kim bir mārduz eglencemiz

2. **hezārān:**

Gazel 76

Mısra: 3

"Bin, binlerce, pek çok" anlamında belgisiz sıfat.

Hezārān ‘āşıkıñ var gerçi ammā
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

3. **hezārān:**

Gazel 112

Mısra: 2

"Bin, binlerce, pek çok" anlamında belgisiz sıfat.

Gülşen-i ‘ālemde rüyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezārān şevk ile ağıardı bülbül bülbüle

hezār-ı bağ-ı feşāhat:

1. **hezār-ı bağ-ı feşāhat:**

Gazel 121

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Söz bağının bülbülü || Fasih; güzel, düzgün, açık söz söyleme.

Habīb-i şānī‘-i ‘ālem hıdivv-i kişver-i dīn
Hezār-ı bağ-ı feşāhat Muḥammed-i ‘Arabī

hezār-ı tab‘:

1. **hezār-ı tab‘:-ım**

Gazel 116

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yaratılışının, mizacının çoğu.

Tutdı gülzārı muhabbetle hezār-ı tab‘ım
Bülbülün nağmesi gelmez baña mātemcesine

hibe:

1. **hibedür:**

Tarih 3

Mısra: 21

Bağışlama, bağış.

Hibedür zātına envā‘-i ma‘ārif yoḥsa
Anı taḥşīl idemez sa‘y ile ‘aql-ı kāsib

hiç:

1. hiç:

Gazel 33

Mısra: 4

Acaba.

Eyleme yok yerlere üftâdeñi bend-i belâ
Eylesün mi hiç eşer 'aşıklara ta'zîrler

2. hiç:

Gazel 8

Mısra: 7

"Henüz, bir kere bile" anlamında zarf.

Hîç hayâlimde degil hûbân-ı 'âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-tal'at baña

3. hiç:

Gazel 10

Mısra: 9

"Henüz, bir kere bile" anlamında zarf.

Künc-i gamda yâd idüp ahvâlini hiç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Hurremden saña

4. hiç:

Gazel 80

Mısra: 5

"Henüz, bir kere bile" anlamında zarf.

La'liñ şarâbını bize hiç itmediñ caba
Bilmem piyâleñi çekerin yok mıdur seniñ

5. hiç:

Gazel 71

Mısra: 5

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Küşte-i tîğ-i firâkıñ hiç mâtem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dâne dâne şem'

6. hiç:

Gazel 106

Mısra: 4

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

'Aklımı zülfüñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşân isteyen

7. hiç:

Gazel 113

Mısra: 9

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Râhat bulur mı hiç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Hurrem şikenc olunca

8. hiç:

Gazel 114

Mısra: 5

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

İtmez harîm-i şafha-i rindâna hiç duhûl
İllâ o kimse bâde-fürûş mey-perest ola

9. hiç:

Murabba 2

Mısra: 12

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Sâkî-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hiç añlamaz dünyâ nedür

10. hiç:

Tarih 4

Mısra: 7

"Asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında zarf.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrû'l-halef Rabbü'l-kerîmi pür-nisâb

hiç bir:

1. hiç bir:

Gazel 97

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hiçbiri, bir teki, biri bile.

Didim bu derdime hiç bir devâ olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devâ ki añladamam

hiç bir kimse:

1. hiç bir kimse:-(y)e

Gazel 105

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hiç kimse.

'Adl ü dâdıñ resmini zülfüñle çek ruhsârıña
Kûçe-i kûyuñda hiç bir kimseye bâk olmasun

hiç kimse:

1. hiç kimse:-(y)e-y, -e

Gazel 12

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Hiç kimse, bir kişi bile.

Luţf it dil-i pejmürdeye h'vân-ı keremiñden
Bu Hurremi hiç kimseye bâr eyleme yâ Rab

hicâb:

1. hicâbından:-ı, -n, -dan

Gazel 44

Mısra: 6

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Yine Gülnâz nâm bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

2. hicâbından:-ı, -n, -dan

Gazel 88

Mısra: 7

Utanma, sıkılma, mahcubiyet.

Seniñ hüsnuñ hicābından eyā şūh-ı cihān-tābım
Giderler belki Şīrāza қарanfīl lāle gül sūnbūl

hicāb id:

1. hicāb id:-er, -üz-erüz

Gazel 57

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Utanma, sıkılma.

Huzūrñızda niyāz itmege hicāb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itāb iderüz

hicāb u şerm:

1. hicāb u şerm:

Gazel 54

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Utanma ve çekinme.

Gördüğüm sâ'atde dirsem āşinālık kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür

hicāb-ālūd:

1. hicāb-ālūd:

Gazel 55

Mısra: 4

Utanmış.

Letāfetde gül-i terden dahi nāzikdür endāmı
Olur şerm ü hicāb-ālūd iken nahvetle ter ter ter

hiceler:

1. hiceler:

Müseddes 1

Mısra: 21

Hecelemek || bir sözcüğün hecelerini teker teker söylemek.

Bu dil-i pür-hevesim haṭṭ-ı cemālin hiceler
Düşdi gird-āb-ı gama fülk-i dil-i zār puçeler

hicr:

1. hicrde:-de

Gazel 37

Mısra: 2

Ayrılık, hicran. || Sevgiliden uzak kalmak.

Sensiz 'āşık-ı bī-çāre meserret mi bulur
Hicrde vaşlñ ümīdi gibi devlet mi bulur

2. hicriñ:-iñ

Gazel 40

Mısra: 5

Ayrılık, hicran. || Sevgiliden uzak kalmak.

Fi'l-meşel berdü'l-'acūze hicriñ ile ol raḳīb
'Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür

3. hicr:

Müseddes 1

Mısra: 10

Ayrılık, hicran. || Sevgiliden uzak kalmak.

Gāh vuşlat güneşin hāver-i ferdāya şalar
Ağladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

hicrān:

1. hicrānla:-la

Tarih 4

Mısra: 35

Ayrılık || Sevgili'den ayrı olma.

Hicrānla dil çār-pāredür nazmım dahi çār-pāredür
Mihnet çeker bir pāredür vaslunla et reşk-i gül-āb

hicrān-:

1. hicrāna:-a

Gazel 68

Mısra: 2

Ayrılık || Sevgili'den ayrı olma.

Eyledikce hāl-i pür-zārım şeh-i devrāna 'arz
'Arz-ı hālīm diñlemez eyler beni hicrāna 'arz

hicr-i rüy:

1. hicr-i rüy:-u, -ñ, -dan-uñ, -dan

Gazel 74

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yanağının ayrılığı.

Ben dil-i nā-şādı eglerdim mücerred haste-hāl
Hicr-i rüyūñdan tolu 'ālemde nālān her taraf

2. hicr-i rüy:-u, -ñ, -la

Gazel 38

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yanağının ayrılığı || sevgilinin yanağı.

Hicr-i rüyūñla dīde pür-nemdür
Qan ile tolu şīşe-i Cemdür

hidivv-i kişver-i dīn:

1. hidivv-i kişver-i dīn:

Gazel 121

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Din ülkesinin veziri || Hz Muhammet.

Habīb-i şāni'-i 'ālem hidivv-i kişver-i dīn
Hezār-ı bağ-ı feşāḥat Muḥammed-i 'Arabī

hikmete bak:

1. hikmete bak:

Gazel 120

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hakikate bak!

Ham-ı gīsūnı mu‘aqqad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes‘eleniñ hālline düşmüş fuḫalā

hikmet-fezā:

1. hikmet-fezā:

Tarih 2

Mısra: 10

Hikmet veren.

Hikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger hikmet-fezā

hilāf:

1. hilāfdur:

Gazel 61

Mısra: 3

Ters, zıt, karşı, yanlışlık.

Keyfiyyetimiz zāhid-i sālūsa hilāfdur
Müstahsen-i erbāb-ı kemāl ü ‘uḳalāyuz

hil‘at-i semmūr:

1. hil‘at-i semmūr:

Tarih 2

Mısra: 51

Kelime Tipi: -

Samur kürkünden kaftan.

Hil‘at-i semmūruñ ilbāsıyla itdi şöhre-dār
Ḳaddine şāyān idi çün cāme-i zerrīn-ḳabā

hileye:

1. hileye:-y, -e

Gazel 43

Mısra: 8

*Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak
amacıyla yapılan tertip,düzen.*

Olma firīfte dehr-i denīniñ revācına
Açmış öñünde hileye dükkān alır şatar

himem:

1. himem:

Tarih 3

Mısra: 15

Gayretler, emekler, çalışmalar.

Siyyemā ‘ālī himem Ḥazret-i Ğalīb Paşa
Nā‘il-i faḫl u hūner şāhib-i rāy-i şā‘ib

himmet:

1. himmetini:-i, -n, -i

Gazel 48

Mısra: 7

Lütuf, kerem; manevi yardım.

Dāmen-i pīr-i muğāna şarılp himmetini
Şevḳ ile men de temennī ḳıluram pīrimdür

2. himmet-perverā:

Tarih 2

Mısra: 72

Lütuf, kerem iyilik sahibi || Kethüda Sadık Ağa.

Ḳadr-i ‘ālīsı gibi baḫş u keremde ser-bülend
Baḫt u iḳbālı gibi olsun o himmet-perverā

himmet ol:

1. himmet ol:-ur

Gazel 35

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yardımlı olmak, iyilikte bulunmak.

Şaḳın ki şanma geçer böyle rüz-i ḫasret-i yār
Felek müsā‘ade eyler saña da himmet olur

himmet-i ‘aşḳ:

1. himmet-i ‘aşḳ:

Gazel 9

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Aşḳın ihsanı, lutfu.

Ğiçem maḳām-ı ‘aşḳ-ı mecāzī ḫudūdını
Ḥurrem olursa himmet-i ‘aşḳ bāz baña

hind ü yemen:

1. hind ü yemen:-de

Gazel 118

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hindistan ve Yemen.

Göñlümi virdim bir dil-pesende
Mişli bulunmaz Hind ü Yemende

hirās it:

1. hirās it:-mez

Gazel 58

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Korkmak, çekinmek.

Çıkar aḡyār ile seyr-i çemenzāre hirās itmez
Ḳarīn-i ḫār olur ḳadr-i gül-i nev-restesin bilmez

2. hirās it:

Gazel 119

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Korkmak, çekinmek.

Bādeden zāhidā hirās itme
Yüri nüş it benim yasāğımda

3. hirās it:-di, -m

Gazel 93

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Korkmak, çekinmek || sevgilinin sırrını açığa
çıkarmaktan korkmak.*

Bilüp sırr-ı dehānıñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhār itmekden hirās itdim

hışm:

1. hışm:

Gazel 2

Mısra: 6

Hışım, öfke, kızgınlık, gazap. II Sevgilinin öfkesi, gazabı.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

2. hışm:

Gazel 74

Mısra: 6

Hışım, öfke, kızgınlık, gazap. II Sevgilinin öfkesi, gazabı.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruh-ı pür-tābıña
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgān her taraf

3. hışmına:-ı, -n, -a

Gazel 122

Mısra: 5

Hışım, öfke, kızgınlık, gazap. II Sevgilinin öfkesi, gazabı.

Qahramānī göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

hitāb eyle:

1. hitāb eyle:-r

Tarih 2

Mısra: 59

Kelime Tipi: -

Hitap etmek, söylemek, konuşmak.

Hande-rülüklarla eyler her kime olsa hitāb
Ma'den-i sıdık u emānet mahzen-i hilm ü hayā

hitām:

1. hitām:

Mesnevi 1

Mısra: 30

Son, bitirmek || namazın sonu.

Hem rükū' ile secūd hem ka'de-i
Āhire içre oturmağdur hitām

hizmet:

1. hizmetiñdür:-iñ, -dür

Gazel 15

Mısra: 5

İş, görev, vazife; kulluk; bağlılık, sevgi, sadakat.

Quluñ kārı dem-ā-dem hizmetiñdür
Efendiden olur ihsān-ı himmet

hokka-i fem:

1. hokka-i fem:-den

Gazel 10

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hokka ağızlı || sevgilinin hokkaya benzer küçük ağzı.

Ey dil-i haste fiğān u āhıñı itme dırāz
Yokladım çıkmaz devā ol hokka-i femden saña

hoş:

1. hoş:

Gazel 20

Mısra: 3

Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

Gayrilerle rüzgārı hoş geçer
'Āşık-ı zār olsa āzār el-gıyās

2. hoş:

Gazel 44

Mısra: 6

Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

Yine Gülnāz nām bir şūh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicābından açılmaz berg-i gülden hoş nikāb ister

3. hoş:

Tarih 1

Mısra: 17

Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

Hoş kerem-bağış hüner-rahş ma'ārif-perver
Cevdet-i hüsn-i 'avārifle müzeyyen zībā

hoş dem:

1. hoş dem:

Gazel 98

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hoş, güzel zaman.

Bülbül-i bülbüle tūfī gibi olsun güyā
Sürelüm meclis-i gülde bir 'acāyib hoş dem

hoş gel:

1. hoş gel:-miş

Gazel 79

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Hoşa gitmek || hoş görünmek, güzel gelmek.

Berbutla verür meclis-i rindāne terāvet
Hoş gelmiş ana var ise āvāze-i fak fık

2. hoş gel:-ür

Müfret 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hoşa gitmek || hoş görünmek, güzel gelmek.

Hoş gelür bülbül sadāsından bana āvāz-ı seg
Şiddet-i berfī şitā vaktinde güş etdikce biz

hoş makāl:

1. hoş makāl:

Gazel 87

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hoşa giden ,etkileyici söz,kelam.

Geldi çemene 'arz-ı kemāl eyledi bülbül
Biñ cilde ile hoş makāl eyledi bülbül

hoş ol:

1. hoş ol:-sun

Gazel 100

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Hoş ve güzel olmak, esenlikte olmak.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ânüd izhâr
Hurrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

hoş ziyâfet:

1. hoş ziyâfet:

Gazel 35

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hoş ziyâfet || şarap içme ziyâfeti.

Şalâ bized be-der-i meykede piyâle be-gür
Didikde sâkî bize böyle hoş ziyâfet olur

hoşâ:

1. hoşâ:

Gazel 55

Mısra: 7

Ne hoş, ne güzel, ne kadar latîf!

Hoşâ eyyâm-ı 'adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver
Salâh-ı âleme nâmı verür mânend-i sarsar sar

hoş-dil:

1. hoş-dil:

Gazel 98

Mısra: 10

Gönlü hoş, içi rahat, halinden memnun.

Gel şafâ-yâb ola mestâne sürâhî nâlân
Pür-hübûr ola gülistân ola hoş-dil Hurrem

hoş-zamîr-i sürûr:

1. hoş-zamîr-i sürûr:

Tahmis 1

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Sevinçli, mutlu hoş gönül || aşğın gönlü.

Hayâl-i la'li ile buldı hoş-zamîr-i sürûr
Şarâb-ı câm-ı muşaffâdan itmez oldu huzûr

hubân:

1. hubân:

Gazel 43

Mısra: 2

Güzeller. II Sevgililer.

Virmez mezâda gönlümi cânân alur şatar
Ol müşterâyı cevri ile hubân alur şatar

hubân-ı 'âlem:

1. hubân-ı 'âlem:

Gazel 8

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Âlemin güzelleri.

Hîç hayâlimde değil hubân-ı 'âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-ı tal'at baña

hubân-ı 'âlem olsa da:

1. hubân-ı 'âlem olsa da:

Gazel 8

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dünya güzelleri olsa da.

Hîç hayâlimde değil hübân-ı 'âlem olsa da
Başka hâlet virdi hüsnuñ ey kamer-ı tal'at baña

hubb-i muhammed:

1. hubb-i muhammed:

Gazel 121

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Hız. Muhammedin sevgisi.

Pür eyle kalbini hubb-i Muhammed ile anıñ
Be-'aşk-ı bañr-ı inâyet Muhammed-i 'Arabî

hüb-cemâli:

1. hüb-cemâli:

Gazel 47

Mısra: 7

Güzel yüzlü || sevgili.

Bir hâlet ile görse dil ol hüb-cemâli
'Aşk eyler o dem var ise 'aşkıñ temelidür

2. hüb-cemâli:

Gazel 118

Mısra: 9

Güzel yüzlü || sevgili.

Gördüm çü Hurrem ol hüb-cemâli
Ben de o hüsne oldum figende

hüb-i 'âlem:

1. hüb-i 'âlem:

Tahmis 2

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Dünya güzeli || sevgili.

Yine bir hūb-i 'ālem Hurremā oldu baña hem-dem
Melekdür yoħsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

hudā hudā:

1. hudā hudā:

Tahmis 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Allah Allah.

Hudā Hudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

hud' a-i tezvīr:

1. hud' a-i tezvīr:-e

Gazel 34

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Allah'a yalan söylemek.

Bir tarafdan bulmayup bezm-i vişāl-i yāre yol
Başlayasın hud' a-i tezvīre sen benden beter

hudāvendā:

1. hudāvendā:

Murabba 1

Mısra: 1

Ey Allah'im.

Hudāvendā sana hamd ola her ān
Resūlüne salāt olsun firāvān

hudūd:

1. hudūdını:-ı, -n, -ı

Gazel 9

Mısra: 11

Sınır.

Giçem maķām-ı 'aşk-ı mecāzī hudūdını
Hurrem olursa himmet-i 'aşk bāz baña

hulk:

1. hulkı:

Gazel 29

Mısra: 4

Huy, tabiat, yaratılış, ahlak.

Cevr itdi 'āşıkına vuşlat gününde cānān
Şāh-ı cihān olanıñ hulkı hemān keremdür

hulk-ı mahmūd:

1. hulk-ı mahmūd:-ı, -n, -a

Gazel 86

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Övülmüş olmak tabiatında, doğanda || Hz.
Muhammed'in mahmud ismine ithaf edilmiştir.*

Şanıña levlāk levlāk oldu tebcīl-i 'azīm
Hulk-ı mahmūdına Hākdan 'aťadur yā Resūl

hulūş:

1. hulūş:

Gazel 67

Mısra: 2

Hālis ve saf olma, kalp temizliği.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' hulūş
Kıyāmet olsa bulmaya inķitā' hulūş

2. hulūş:

Gazel 67

Mısra: 1

*Hālis ve saf olma, kalp temizliği; samimiyet,
sadakat.*

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' hulūş
Kıyāmet olsa bulmaya inķitā' hulūş

humār:

1. humār:

Gazel 60

Mısra: 10

*İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik,
mahmurluk. II Aşkıyla kendinden geçmiş âşığın
sarhoşluğu.*

La 'l-i nābı sūkkerinden Hurremā men' eyledi
Ol humār ile mey-i ser-şārdur eglencemiz

humār-hāne:

1. humār-hānede:-de

Tahmis 1

Mısra: 7

Kumarhane || dünya.

Humār-hānede dil nakdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belāda hezār güne esef

humār-ı hier:

1. humār-ı hier:-i

Gazel 13

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ayrılık sersemi.

Humār-ı hieri def' eyler dem-ā-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne tālīb

hummas-ı la 'l-i nāb-ı leb:

1. hummas-ı la 'l-i nāb-ı leb:-i(y)le

Gazel 42

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Saf kırmızı dudağın ateş || sevgilinin dudağı.

Hummas-ı la 'l-i nāb-ı lebiyle tātībimiz
İtmek hārik-ı 'aşka müdārā yerindedür

humret-i rüy:

1. **humret-i rüy:-l, -n, -l**

Gazel 65

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kırmızı yanak || sevgilinin yanağı.

Humret-i rüyını bezm içre şarâbdan şanma
Hadd-i zâtında o taşvırde dil-keş âteş

hün:

1. **hün:**

Gazel 107

Mısra: 10

Kan, kanlı || aşığın göğsü.

Düşmesün bu bî-nevâ Hürrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hün yaşı Ceyhün dîdesi nem olmasun

2. **hün:**

Murabba 2

Mısra: 13

Kan, kanlı || aşığın göğsü.

Bağrımın hün olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zîbâ-yı aḥmerden midür

hün eyle:

1. **hün eyle:-di**

Gazel 30

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yaralamak, kanatmak.

Nevâzişle dil-i gam-kerdemi hün eyledi cevriñ
Leb-i 'uşşâkdan zâhir maḥall-i bûs gül-gündür

hüner:

1. **hünerim:-(i)m**

Gazel 78

Mısra: 10

Bilme, marifet; ustalık, maharet.

Ağyâr ile açılma şakın şahn-ı çemende
Âhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

hüner-raḥş:

1. **hüner-raḥş:**

Tarih 1

Mısra: 17

Hüner, marifet ışığı.

Hoş kerem-baḥş hüner-raḥş ma'ârif-perver
Cevdet-i ḥüsn-i 'avârifle müzeyyen zîbâ

hün-i 'andelibân:

1. **hün-i 'andelibân:-dan**

Gazel 89

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bülbüllerin kanı || aşığın kanı.

Nev-bahâr oldu yine geldi sürür eyyâm-ı gül
Bağrı hün-i 'andelibândan töludur cām-ı gül

hün-i dil:

1. **hün-i dil:-i**

Gazel 41

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Gönül kanı.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü karar-gāhıdır
Hürremâ hün-ı dili dîde-i giryân aḳıdır

2. **hün-i dil:-i, -n**

Tahmis 3

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Gönül kanı.

Elem-i ḥavf-ı ḥaṭar yok bu dil-i āgāhda
Nüş ider hün-ı dilin dem-be-dem 'işret-gāhda

hün-ı la'l:

1. **hün-ı la'l:-in**

Gazel 96

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudağının kanı || sevgilinin kırmızı dudakları.

Hün-ı la'lin bezl-i 'uşşâk itdi sâkî Hürremâ
Turma sultân-ı vişâl itdi bu gün in 'âm-ı 'âm

hürî:

1. **hürîlerle:-ler, -le**

Gazel 74

Mısra: 2

Cennette olduğuna inanılan, güzelliğiyle bilinen kız.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cānân her taraf
Hürîlerle bağ-ı cennetdür gülistân her taraf

hurrem:

1. **hurrem:**

Diğer 1

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem bu sevdâyı n'eyleyüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

2. **hurrem:**

Gazel 2

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Tevbe itme bâde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sâkiyâ cām-ı mey-i la'lin ider ibrâm baña

3. **hurrem:**

Gazel 3

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Virselers Ḥurrem qabül itmez bu ‘âlem mülkini
Âsitânîdür şehâ cāhım dimez miydim saña

4. **ḥurremâ:-ā**

Gazel 4

Mısra: 7

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Gülzâr-ı hüsn-i yâre idersem de Ḥurremâ
İdem hezâra qarşu fiğân söylerim saña

5. **ḥurrem:**

Gazel 5

Mısra: 10

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Nigah be-rû-yi tû ey afitab-ı tâb kucâ
Ez- âstân-ı emîrân bîrûn şev Ḥurrem

6. **ḥurrem:**

Gazel 6

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Yok müsâbık seni bu tab‘ ile Ḥurrem şimdi
Nev-bahâr içre saña ‘aşkı semend itdi şabâ

7. **ḥurrem:**

Gazel 9

Mısra: 12

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Giçem makâm-ı ‘aşk-ı mecâzî hudûdını
Ḥurrem olursa himmet-i ‘aşk bâz baña

8. **ḥurremden:-den**

Gazel 10

Mısra: 10

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Künc-i ğamda yâd idüp aḥvâlini hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Ḥurremden saña

9. **ḥurrem:**

Gazel 11

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Kilk-i şi‘r-i‘câza Ḥurrem pek de virme ruḥşatı
Vardur ‘âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

10. **ḥurremi:-i**

Gazel 12

Mısra: 12

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Luṭf it dil-i pejmürdeye ḥvân-ı keremiñden
Bu Ḥurremi hîç kimseye bâr eyleme yâ Rab

11. **ḥurrem:**

Gazel 13

Mısra: 13

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Daḥi vaşfında Ḥurrem diğkat eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şâ‘ib

12. **ḥurrem:**

Gazel 14

Mısra: 10

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Bir kezin la‘l-i lebiñ yâdına nûş eyler ise
Atdurur başına Ḥurrem içenin seng şarâb

13. **ḥurrem:**

Gazel 16

Mısra: 10

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Sâlik-i râh-ı ḥaḳîkat ol dil (ü) cândan yüri
Kej-nigâh eyleser de Ḥurrem bu şüm-ı kâ‘inât

14. **ḥurrem:**

Gazel 17

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Cemâliñ muşhafından açdı Ḥurrem
Vişâliñ geldi aña fâl-i ḥikmet

15. **ḥurrem:**

Gazel 18

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Ḥurrem görünce nazmıñ ol âfet-i cihân-gîr
İtdi tebessüm ol dem oldu şafâya bâ‘is

16. **ḥurrem:**

Gazel 19

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Çek cefâsın şakınup bahşer girişme Ḥurrem
İtmez ‘âkil kişi ol ğamze-i ğammâz ile bahş

17. **ḥurrem:**

Gazel 21

Mısra: 10

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Yüzüñ sür âsitân-ı yâre maḳşûduñ olur ḥâşıl
O bâba ‘arz-ı ḥacât eyle Ḥurrem ğayrı derden geç

18. **ḥurremâ:-ā**

Gazel 22

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Ḥurremâ bir gün temâşâ-yı ḥarâbât eyledim
Şundu bir sâķī baña ol demde mey beş on kadeḥ

19. **ḥurrem:**

Gazel 23

Mısra: 9

Ḥurrem || Şairin mahlası.

Cādū-yı çeşmi Hurrem cihān içre yārimiñ
‘Uşşāk-ı müstemende ‘aceb vire mi felah

20. **hurrem:**
Gazel 26
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Hurrem
Her zamān olmaz müsā‘id böylece encām-ı ‘ıyd

21. **hurrem:**
Gazel 27
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Deriñde bende-i şādık bu Hurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib‘ād

22. **hurrem:**
Gazel 28
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Cām-ı vaşlıñdan feraḥ-yāb olsa Hurrem tañ degil
Ey ṭabībim ḥastegāna şerbet-i sükker lezīz

23. **hurrem:**
Gazel 29
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem şarāb-ı la‘lin nūş itdigi zamānda
Maḥmūr-şıfat dem-ā-dem seyl-āb-ı eşk demdür

24. **hurrem:**
Gazel 30
Mısra: 14
Hurrem || Şairin mahlası.

Kızarmış lāle ḥaddi bāğ-ı ḥüsninde celādetden
O ma‘nādan ki Hurrem vāye-i maḥrūs gül-gündür

25. **hurrem:**
Gazel 32
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Ġamiñla teşne künc-i ğamda ḥayret-yāb olup
Hurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürġāb-veş ditrer

26. **hurrem:**
Gazel 33
Mısra: 14
Hurrem || Şairin mahlası.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazīn
Eyleseñ Hurrem recā itmez aña te‘şirler

27. **hurrem:**
Gazel 35
Mısra: 11
Hurrem || Şairin mahlası.

Olursa medḥ-i ruḥıyla müzeyyen ey Hurrem
Ne gūne söz ki diseñ cümlesi belāġat olur

28. **hurrem:**
Gazel 39
Mısra: 13
Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem n’ola ser-mest-i zafer olsa dem-ā-dem
Ceyş-i ğam-ı dil bāde-i şahbā ile oynar

29. **hurrem:**
Gazel 45
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Medḥ-i nigār-ı ḥüsnine dinse ‘aceb midür
Hurrem bu penc beyt ki tamām şā‘irānedür

30. **hurrem:**
Gazel 46

Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Hurrem der-i vālāña sürer şevḳ ile rüyın
Raḥm eylemek ol bendeye şāhāneleriñdür

31. **hurrem:**
Gazel 48
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

N’ola Hurrem yolına olsa revān ruḥ-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsindür o şūḥ mīrimdür

32. **hurremā:-ā**
Gazel 49
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hurremā iksirdür dirler

33. **hurrem:**
Gazel 50
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Ser-i kūyuñda Hurrem bülbul-āsā nāle itmezdi
‘İzārıñ germ-i şahbādan kızarmış gül gül olmuşdur

34. **hurrem:**
Gazel 55
Mısra: 13
Hurrem || Şairin mahlası.

Nihāl-i huşk-i kāmım sebzedār olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firāvān etse ger ger ger

35. **hurrem:**
Gazel 57
Mısra: 11
Hurrem || Şairin mahlası.

Olursa feyz-i Hudā rehber-i tarīk Hurrem
Vişāl mes'elesin feth-bāb-ı yāb iderüz

36. **hurrem:**
Gazel 58
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Esir-i turre-i şeb-rengdür Hurrem gönül şimdi
Giriftār-ı belā kayd-ı dil-i vārestesin bilmez

37. **hurremā:-ā**
Gazel 59
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Hurremā redd kılur manşib-ı vaşlını deyü
Korqma tevcih olur ol cāh saña çok sürmez

38. **hurrem:**
Gazel 62
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Şişe-i didede eşkimle virürdim şuyını
Ah Hurrem elime girse idi zulf-i 'arūs

39. **hurrem:**
Gazel 63
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevāhir nazmını
Ülfeti zerdür civānānıñ uzatma sözi kes

40. **hurrem:**
Gazel 64
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem işrāb
Anıñçün oldı böyle nazm-ı dil-keş

41. **hurrem:**
Gazel 65
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Āteş bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar āhından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

42. **hurrem:**
Gazel 66
Mısra: 13
Hurrem || Şairin mahlası.

Çürütmüş varını Hurrem yolunda
Ne māl ü mülk ü ne irādi kalmış

43. **hurremā:-ā**
Gazel 67
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Silerse āyine-i kalbi jengden ne ola
Münevver olmadadur Hurremā şu 'ā'-ı hülüş

44. **hurrem:**
Gazel 68
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

'Arz idersen bār-gāh-ı Hazrete 'arz it müdām
İtme Hurrem yok yere hāl-i diliñ yārāna 'arz

45. **hurrem:**
Gazel 69
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Ne haddi var leb-i dildāre beñzemek Hurrem
Yazılsa da varak-ı sürhe nice zerrin hātt

46. **hurrem:**
Gazel 70
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Oğudı vaşf-ı dehānında müferrih bir gazel
Virdi Hurrem hātt-ı şirīn-i dildāre hāz

47. **hurrem:**
Gazel 71
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Süz-nāk-i derd-i 'aşkıñ gördi şām-ı hicrde
Ağladı meclisde Hurrem baña yana yana şem'

48. **hurrem:**
Gazel 72
Mısra: 9
Hurrem || Şairin mahlası.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i āh gibi girmedir destime o bāğ

49. **hurrem:**
Gazel 74
Mısra: 10
Hurrem || Şairin mahlası.

Dil nice hayret-güzin-i künc-i firkat olmasun
Yalnız Hurrem değil 'uşşāk-ı hayrān her taraf

50. **hurrem:**
Gazel 75
Mısra: 12
Hurrem || Şairin mahlası.

Kūyunda gice her tarafa pāsbān olup
Hurrem çekirdi derd-i vişālī taraf taraf

51. **hurrem:**
Gazel 77
Mısra: 11
Hurrem || Şairin mahlası.

İstemem servet ü sāmān-ı cihānı Hurrem
Baña bir dilber-i 'ālī kafa dār olmayıcak

52. **hurrem:**

Gazel 79

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Âdâbı gözet bezm-i vişâl olsa da Hurrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

53. **hurrem:**

Gazel 80

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Bend eyle sen de kâlbini yâre döner cihân
Hurrem zamânenen haberin yok midur seniñ

54. **hurrem:**

Gazel 81

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Eşiğin me'men-i şâhib-nazardur
Anı Hurrem niçe terk ide hâşâk

55. **hurremi:-i**

Gazel 83

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hâm sevdâlar ile Hurremi bî-zâr itdiñ
Ne belâlar çekilür vaşl metâ'ında seniñ

56. **hurrem:**

Gazel 87

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestâne sühanla
Hurrem yine güftâr-ı vişâl eyledi bülbül

57. **hurrem:**

Gazel 88

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Gelince meclis-i rindâna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hurrem o sâza karanfil lâle gül sünbül

58. **hurrem:**

Gazel 89

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Key şakın âh eyleme Hurrem o gül âzâr olur
Yalıñuz ḥaddi degil ser-tâ-be-pâ endâm-ı gül

59. **hurremâ:-â**

Gazel 90

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Hurremâ ğamdan rehâ bulmak dilerseñ rûz u şeb
Bir melek sîmâ ile her demde 'ayş u nûş kıl

60. **hurreme:-e**

Gazel 91

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Cevr-i bî-ḥadd yetişür Hurreme bî-ḥâşılık
Dime inşâfa gelüp nûkte-şi'ârı n'ideyim

61. **hurrem:**

Gazel 92

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hurrem şuyunu
Sünbül-i zülfî için dîdeyi giryân idelüm

62. **hurrem:**

Gazel 94

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Yine ḥayret-ger-i bî-şabr u sükûnum Hurrem
Böyle bir câzibe-i ḥüsn ü cemâli bilmem

63. **hurremi:-i**

Gazel 95

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

'İşve-i yârdur heme Hurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol şehe gitdi fedâya n'eyleyim

64. **hurrem:**

Gazel 98

Mısra: 10

Hurrem || Şairin mahlası.

Gel şafâ-yâb ola mestâne sürâḫî nâlân
Pür-ḥubûr ola gülistân ola hoş-dil Hurrem

65. **hurrem:**

Gazel 99

Mısra: 13

Hurrem || Şairin mahlası.

Ne disem 'arız-ı ḥandânına Hurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥurâ mı disem

66. **hurrem:**

Gazel 100

Mısra: 16

Hurrem || Şairin mahlası.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ânüd izhâr
Hurrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

67. **hurremi:-i**

Gazel 105

Mısra: 11

Hurrem || Şairin mahlası.

Vuşlatıñla Hurremi ḥandân kıl ey dil-rübâ
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere ḥâk olmasun

68. **hurrem:**

Gazel 107

Mısra: 9

Hurrem || Şairin mahlası.

Düşmesün bu bî-nevâ Hürrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hûn yaşı Ceyhûn dîdesi nem olmasun

69. **hürrem:**
Gazel 108
Mısra: 10
Hürrem || Şairin mahlası.

Ger alur iseñ pendini zâhidleriñ 'âkil
Hürrem gibi dîvâne-i münkâd olamazsın

70. **hürrem:**
Gazel 113
Mısra: 10
Hürrem || Şairin mahlası.

Râhat bulur mı hîç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Hürrem şikenc olunca

71. **hürrem:**
Gazel 114
Mısra: 9
Hürrem || Şairin mahlası.

Hürrem cihânda ehl-i tevâzu'dan ol yûri
Merfû' olur o kimse ki şu gibi pest ola

72. **hürrem:**
Gazel 118
Mısra: 9
Hürrem || Şairin mahlası.

Gördüm çü Hürrem ol hûb-cemâli
Ben de o hüsne oldum figende

73. **hürrem:**
Gazel 119
Mısra: 18
Hürrem || Şairin mahlası.

Gül-i ruhsâr reşâkat-ı kâmet
Cümle Hürrem benim çerâğimde

74. **hürrem:**
Gazel 120
Mısra: 10
Hürrem || Şairin mahlası.

Nigeh-i merhametiñle n'ola kılsañ nazarı
Âsitânında niyâz itmede Hürrem hâlâ

75. **hürremiñ:-iñ**
Gazel 122
Mısra: 10
Hürrem || Şairin mahlası.

Olsun evlâdına âline dürüd ile selâm
Hürremiñ viridi budur külli gadât ü 'aşî

76. **hürrem:**
Gazel 123
Mısra: 9
Hürrem || Şairin mahlası.

Âsitân-ı hazretiñ bir bendesi Hürrem nizâr
Eyleme şâhım aña rahm eyle dârâlanmağı

77. **hürrem:**
Gazel 129
Mısra: 9
Hürrem || Şairin mahlası.

Secencel-i ruḥ-ı zîbâ-yı yârdan Hürrem
Görüp o gülşen-i ṭab'ım bahâra öykündi

78. **hürrem:**
Gazel 130
Mısra: 9
Hürrem || Şairin mahlası.

Meclis-i şâh u gedâ olsa da durmaz Hürrem
Gösterür feyz-i Hudâ-baḥşını dârâyesini

79. **hürreme:-e**
Mesnevi 1
Mısra: 40
Hürrem || Şairin mahlası.

Bir du'â-i hayra olmaḡdur sebeb
Hürreme ancak budur aşl-ı merâm

80. **hürremiñ:-iñ**
Tahmis 1
Mısra: 23
Hürrem || Şairin mahlası.

Bu Hürremiñ de heme varı oldu tâlânıñ
Felek girerse kefi Nâ'iliye dâmânıñ

81. **hürrem:**
Tahmis 4
Mısra: 23
Hürrem || Şairin mahlası.

Hürrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i'râz
Seyyâreleriñ nuḡtına Tâ'ib ide iḡrâz

82. **hürrem:**
Tarih 1
Mısra: 45
Hürrem || Şairin mahlası.

Bir ziyâde güzel oldu buna târîḡ Hürrem
Âferîñ geldi 'aceb Vâlî-i 'İzzet-pîrâ 1216

83. **hürrem:**
Tarih 4
Mısra: 37
Hürrem || Şairin mahlası.

Üçler gelüp cevher-feşân târîḡ dedi Hürrem hemân
Makbûl-i sultân-ı cihân Gâlib vezîr-i kâm-yâb 1239

84. **hürremüz:-üz**
Gazel 84
Mısra: 9
1. Gönül açıcı, mutlu ,şen. 2. Hürrem || Şairin mahlası.

Hürremüz ammâ ki vaşl-ı yârdan âzâdeyüz
Ġam beyâbânında bir günâ 'ayânuz şimdilik

85. **hurremā:-ā**

Gazel 8

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā mecmū‘a-i ‘aqlım olur hayret-fezā
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem‘iyyet baña

86. **hurremā:-ā**

Gazel 31

Mısra: 11

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā cevri-i dil-ārāya taḥammül eyle
Âteş-i ‘aşka düşen ḥaşılı deryā-dil olur

87. **hurremā:-ā**

Gazel 40

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Ġam degildür Hurremā efgān idersin yār için
‘Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

88. **hurremā:-ā**

Gazel 41

Mısra: 12

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü karar-gāhıdır
Hurremā ḥün-ı dili dîde-i giryān aqıdır

89. **hurremā:-ā**

Gazel 44

Mısra: 13

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Zarîfâne bu şi‘riñ Hurremā tarz-ı belāğatde
Cenāb-ı ḥaznedārîden belîğâne cevāb ister

90. **hurremā:-ā**

Gazel 54

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Derd-i pinhānım ‘ayān lîk tecāhül itdi yār
La‘l-i nābı Hurremā dārū bilür bilmezlenür

91. **hurremā:-ā**

Gazel 60

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

La‘l-i nābı sükkerinden Hurremā men‘ eyledi
Ol ḥumār ile mey-i ser-şârdur eglencemiz

92. **hurremā:-ā**

Gazel 93

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānîñ ‘ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dîbâyı eşvābım pelās itdim

93. **hurremā:-ā**

Gazel 96

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Ḥün-ı la‘lin bezl-i ‘uşşāk itdi sākî Hurremā
Tırma sultān-ı vişāl itdi bu gün in‘ām-ı ‘ām

94. **hurremā:-ā**

Gazel 101

Mısra: 11

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā bülbülân-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şi‘riñ rengin

95. **hurremā:-ā**

Gazel 103

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Dūd-ı āhım kehkeşân-veş çıkdı eflâke dime
Kûy-ı yâre Hurremā rāh olmağa oldu nişân

96. **hurremā:-ā**

Gazel 104

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Büsesinden bir kerem itdi qabûl it Hurremā
Şurre-i iḥsân-ı şāhîdür saña in‘ām iken

97. **hurremā:-ā**

Gazel 109

Mısra: 12

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Şekker efgān ederek la‘l-i lebinden sākî
Hurremā kâse-i lebrîzini sunsun yürüsün

98. **hurremā:-ā**

Gazel 110

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Kuvvet -i tâli‘iñ olmazsa ne yapsun ikdām
Hurremā devlet için kimseye itme tekpü

99. **hurremā:-ā**

Gazel 112

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgān eyleye gülşende bülbül gül güle

100. **hurremā:-ā**

Gazel 115

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hurremā ağzın açmadı zinhār
Çekdürür çokdan intizār gonca

101. **hurremā:-ā**

Gazel 116

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hürremâ derd-i dile çâre dilerseñ yâriñ
Şoragör âb-ı leb-i la'lini sen emcesine

102. **hurremâ:-â**

Gazel 125

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Dilberin mîve-i ruhsârını nazm eyleyicek
Hürremâ şî'r-i hâkîkatde saña şân geldi

103. **hurremâ:-â**

Gazel 126

Mısra: 10

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Bir gazel tarh eyledim ben zümre-i 'uşşâkda
Hürremâ mâh-ı cihânîñ şî'rine tanzîr gibi

104. **hurremâ:-â**

Gazel 128

Mısra: 9

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Lebiñe münkir imiş Hürremâ o zâhid-i dün
Şarâbîñ 'aynını görmez belî muqallecici

105. **hurremâ:-â**

Müseddes 1

Mısra: 25

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hürremâ her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gâhi cevri ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

106. **hurremâ:-â**

Tahmis 2

Mısra: 21

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Yine bir hûb-i 'âlem Hürremâ oldu baña hem-dem
Melekdür yoğsa ol cins-i beşerden mi ola âdem

107. **hurremâ:-â**

Tahmis 3

Mısra: 21

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Hürremâ gülşen-i nazm içre gül-i hândânîñ
Resm-i nakşını okur tab'-ı hezâr elhânîñ

108. **hurremâ:-â**

Tahmis 5

Mısra: 33

Ey Hurrem || şairin mahlası.

'Aşk kıyâs ü nisbete gelmez bilürsin Hürremâ
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdî baña

109. **hurremâ:-â**

Tarih 2

Mısra: 81

Ey Hurrem || şairin mahlası.

Cevherîñ mengüşe-i hürâ bu târih Hürremâ
Âferîñ erbâbını buldı şudûr-i kethüdâ 1216

110. **hurremdür:-dür**

Gazel 38

Mısra: 14

Taze, canlı; gönül açıcı, ferah, hoş || Şairin mahlası.

Vaşf-ı la'liñde şekker itdi şikest
Şî'r-i şîrîni böyle Hürremdür

111. **hurrem:**

Gazel 42

Mısra: 9

Sevinçli, mesrur olmak || şairin mahlası.

Gül mül zamânı Hürrem ol 'ayş eyle yâr ile
Fırsat geçürme meclis-i zîbâ yerindedür

112. **hurrem:**

Gazel 124

Mısra: 10

Sevinçli, mesrur olmak || şairin mahlası.

Ümîd-i vuşlatıñdur dilde pinhânım eyâ dilber
Vişâliñ bezmine bir şeb irenler Hürrem olmaz mı

113. **hurrem:**

Gazel 127

Mısra: 11

Sevinçli, mesrur olmak || şairin mahlası.

N'ola bir büse 'atâyile dil olsa Hürrem
Senden ey şüh-i cefâ-pîşe kerem gelmez mi

hurrem-dil:

1. **hurrem-dilüz:-üz**

Gazel 61

Mısra: 10

Gönlü sevinç dolu mutlu ve gülümseyen || Hurrem: şairin mahlası.

Güftârımızîñ hûş şimâh içre yeri var
Hürrem-dilüz ammâ yine nâ-çîz gedâyuz

2. **hurrem-dil:**

Tarih 1

Mısra: 40

Gönlü sevinç dolu mutlu ve gülümseyen || Hurrem: şairin mahlası.

İtme ıtnâb-ı sühan birle şudâ' trâşın
Çünkü Hürrem-dil olup medhine düşdüñ ammâ

hurrem-i bî-çâre:

1. **hurrem-i bî-çâre:**

Gazel 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin mahlası.

Evlād u āline daḥi lāzım selām-ı tām
Bu Ḥurrem-i bī-çāre senā-ḥvāna ibtidā

2. **ḥurrem-i bī-çāre:-ye**

Gazel 86

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin mahlası.

Ol şeff' bu Ḥurrem-i bī-çāreye yevmü't-tenād
Bār-i 'isyānla anıñ kaddi dü-tādur yā Resül

3. **ḥurrem-i bī-çāre:-ye**

Gazel 97

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin mahlası.

Kerem iderseñ eger Ḥurrem-i bī-çāreye it
Kapuñda pādīşehim bir gedā ki añladamam

4. **ḥurrem-i bī-çāre:-den**

Gazel 106

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin mahlası.

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār
Ḥurrem-i bī-çāreden yoluña kurbān isteyen

5. **ḥurrem-i bī-çāre:-ñ, -e**

Gazel 111

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin mahlası.

ḥurrem-i bī-çāredur:

1. **ḥurrem-i bī-çāredur:**

Gazel 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün, zavallı Hurrem || Hurrem şairin mahlası.

Ḥurrem-i bī-çāredurur rüz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticā

ḥurrem-i dil-gir:

1. **ḥurrem-i dil-gir:-e**

Gazel 34

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Gücenmiş, hatırı kalmış Hurrem || Şairin mahlası.

Hep baña itdiklerini ol zamān fikr eyleyüp
Hayf idesin Ḥurrem-i dil-gire sen benden beter

ḥurrem-i dil-haste:

1. **ḥurrem-i dil-haste:**

Gazel 102

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönlü hasta Hurrem || şairin mahlası.

Çār-nā-çār Ḥurrem-i dil-haste de nā-çārdur
Ḥāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün

ḥurrem-i dil-teşne-i la'l:

1. **ḥurrem-i dil-teşne-i la'l:-i, -ñ, -e**

Gazel 51

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönlü dudağına susamış Hurrem || Hurrem; şairin mahlası.

Niçe bir Ḥurrem-i dil-teşne-i la'lñe seniñ
Niçe bir şunmayasın bāde-i ḥamrā niçe bir

ḥurrem-i ğam-zede:

1. **ḥurrem-i ğam-zede:**

Gazel 73

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gama kedere uğramış Ḥurrem || şairin mahlası.

Ḥurrem-i ğam-zede bī-şabr u sükün olmuştur
Zāhidā vādī-i 'aşk içre şaķın eyleme lāf

ḥurrem-i handān:

1. **ḥurrem-i handān:**

Gazel 43

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gülen, mutlu, neşeli hurrem || şairin mahlası.

Virme metā'-ı vaşlını kadrini bilmeze
Sük-ı hünerde Ḥurrem-i handān alur şatar

ḥurrem-i müstemend:

1. **ḥurrem-i müstemend:-i**

Gazel 52

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Üzgün, zavallı, çaresiz hurrem || Ḥurrem : şairin mahlası.

Seniñle görüp Ḥurrem-i müstemendi
Raķīb-i seg-ḥū olupdur çenār

ḥurrem-i nā-çiz:

1. **ḥurrem-i nā-çiz:**

Gazel 15

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Önemsiz, değersiz Ḥurrem || şairin mahlası.

Ḳuluñdur Ḳurrem-i nâ-çiz efendim
Kerem kıl olmasun nālân-ı himmet

hurrem-i şâhib-nazar:

1. **hurrem-i şâhib-nazar:-ı, -m**

Gazel 78

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Tecrübesi,görüşü,düşüncesi kuvvetli olan Hurrem || şairin mahlası.

Hem-şoḡbet olup bezm-i ‘adûlarda dem-â-dem
Cânâ dimediñ Ḳurrem-i şâhib-nazarım yok

hurrem-i şîrîn-edâ:

1. **hurrem-i şîrîn-edâ:**

Tarih 2

Mısra: 64

Kelime Tipi: -

Hurrem'in güzel şiir üslûbu.

Ḳurṭa-i sem‘-i kabûl eyle zümür-rûd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Ḳurrem-i şîrîn-edâ

hurrem-i zâr:

1. **hurrem-i zâr:-ıñ**

Gazel 121

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen Hurrem || Hurrem; şairin mahlası.

İlâhî Ḳurrem-i zârîñ yüzi karasını sil
Be-haḳḳ-ı nûr-ı sa‘âdet Muḥammed-i ‘Arabî

hurrem-i zihn-i zâhib:

1. **hurrem-i zihn-i zâhib:**

Tarih 3

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Zihni düşünceye kapılan Hurrem || Hurrem; şairin mahlası.

Baḡr-i efkâra ṭalup dürr-i semîn-i vaşfin
Cüst-cû eyler iken Ḳurrem-i zihn-i zâhib

hurşîd:

1. **hurşîd:**

Gazel 83

Mısra: 3

Güneş II aydınlık, parlaklık.

Ne ziyâ-baḡş ola ḡurşîd ruḡuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerâğıñda seniñ

hurşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş:

1. **hurşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş:-ı**

Gazel 32

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Tatlı, parıltılı ılık saçan güneş gibi || sevgilinin yanağı güneşe benzetilmiştir.

Ruḡuñ ḡurşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş ditrer
Leb-i la‘lîñ zülâli bâde-i gül-nâb-veş ditrer

hurşîd-i ruh:

1. **hurşîd-i ruh:-ı, -n, -ı-m**

Gazel 44

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güneşe benzeyen yanağı.

Ziyâ-baḡşâ olur her dem rakîbîñ ḡanḳâḡında
Bize geldikde ḡurşîd-i ruḡını perde-yâb ister

hurşîd-veş:

1. **hurşîd-veş:**

Gazel 122

Mısra: 4

Ey güneş gibi olan(sevgili).

Ḥâḳ-i rāḡını heme dîdeme tûtyâ iderim
Sevmişim cân u ḡöñûlden ben o ḡurşîd-veşî

hurûş-i bâde-i engûr:

1. **hurûş-i bâde-i engûr:-ur, -sa**

Gazel 128

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Üzüm şarabının coşkunluğu.

Ḳurûş-i bâde-i engûr olursa zîver-i bezm
Noḡûd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

hurûş-ı mey:

1. **hurûş-ı mey:-ı-le**

Gazel 30

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Coşkun, dalgalı şarap.

Ḳurûş-ı meyle dâl-fes oldıñın ‘ayb itme dildârîñ
Serîr-i saltanatda Tâc-ı Keykāvûs gül-gündur

hûş:

1. **hûş:**

Gazel 61

Mısra: 9

Hoş, güzel || şairin güzel olan şiiri.

ḡüftârımızîñ hûş şımâḡ içre yeri var
Ḳurrem-dilüz ammâ yine nâ-çiz gedâyuz

huşk:

1. **huşk:**

Gazel 36

Mısra: 2

Kuru || ıslak olmayan.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebīl olur
Huşk kalmayup cihānda cümle āb u gīl olur

hüsn:

1. hüsnüme:-üm, -e

Gazel 7

Mısra: 8

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Behcet-i ruhsārīña cānım fedā
Didi ‘aceb hüsnüme var mı bahā

2. hüsnüñ:-üñ

Gazel 8

Mısra: 8

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Hīç hayālimde degil hūbān-ı ‘ālem olsa da
Başka hālet virdi hüsnüñ ey kamer-‘tal‘at baña

3. hüsnüñe:-üñ, -e

Gazel 33

Mısra: 5

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Hüsnüñe gurre olup ‘arz-ı cemāl itme begim
Āfet-i devrān olupdur cümleye teşhīrler

4. hüsn-i:-i

Gazel 71

Mısra: 3

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Bezm-i maḥbūbān müsāhib istemez hüsn-i gibi
Nāzır olsun bārī hüsn-i yāre kana kana şem‘

5. hüsnüñ:-üñ

Gazel 88

Mısra: 7

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Seniñ hüsnüñ hicābından eyā şūḥ-ı cihān-tābım
Giderler belki Şīrāza karanfil lāle gül sūnbül

6. hüsnüñi:-üñ, -i

Gazel 94

Mısra: 5

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Göricek hüsnüñi hālet-zede-i ‘ayş oldum
Ne diyem meclis-i pākiñdeki kālī bilmem

7. hüsnüñe:-üñ, -e

Gazel 101

Mısra: 1

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Kim ki hüsnüñe bakdı ise hemīn
İtdi cānā cemālīñe taḥsīn

8. hüsn:

Gazel 108

Mısra: 7

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Leylā gibi sen olmayıcaḥ hüsn ile hem-tā
Mecnūn gibi āşūfteye meddād olamazsın

9. hüsn:-e

Gazel 118

Mısra: 10

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Gördüm çü Hürrem ol hūb-cemālī
Ben de o hüsn-i oldum figende

10. hüsnüñe:-üñ, -e

Tahmis 5

Mısra: 26

Güzellik || Sevgilinin güzelliği.

Hācibeyniñden mi āyā dīdeler māḥcūb-ı dost
Hüsnüñe āşūftelikden ey cemāl-i rüşenim

hüsn ü halāvet:

1. hüsn ü halāvet:-ur

Gazel 37

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güzellik ve tatlılık || sevgilinin şekerle benzeyen dudakları.

Olmasa teşne lebiñ kandine ey yār nebāt
Kāndehārīñ şekeri hüsn ü halāvet mi bulur

hüsn-i edā:

1. hüsn-i edā:-da

Mesnevi 1

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Güzel tarz, üslup, davranış veya anlatış biçimi.

Nazma çekdim bu ferā‘iz dürrini
Buldı bu hüsn-i edāda intizām

2. hüsn-i edā:

Tarih 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Üslup güzelliği, tavır güzelliği; söz söyleme güzelliği.

Kaddiñe olsa sezā-vār ridā-yı kelimāt
Şanıña lāyık u şāyān mı degil hüsn-i edā

hüsn-i ḥasen:

1. hüsn-i ḥasen:-siz, -lik

Tahmis 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Güzeller güzeli.

Cihānda sen var iken ḡam degil hüsn-i ḥasensizlik
Ḡamıñ Ya‘kūbıyım olmaz baña Beytū‘l-Ḥazensizlik

hüsn-i hatt:

1. hüsni-hatt:

Gazel 69

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yazının güzelliği; ayva tüylerinin güzelliği.

Ser-âver oldu ruh-ı yârdan çü şîrîn hatt

Bu hüsni-hatt ile 'âlemde oldu rengîn hatt

hüsni-laţîf:

1. hüsni-laţîf:-i, -ñ-se

Gazel 41

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Latif güzellik.

Görse bir 'âşık eger hüsni-laţîfîñ cānā

Şu gibi cānib-i vālāña dil ü cān akıdur

2. hüsni-laţîf:-i, -ñ

Gazel 52

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Latif güzellik.

Tutuşdı bu hüsni-laţîfîñ görüp

Dilim şubha dek şem'a gibi yanar

hüsni-nigâr:

1. hüsni-nigâr:-ı

Gazel 91

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliği.

Hüsni-tab' olmayıcağ hüsni-nigârı n'ideyim

Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

hüsni-tab':

1. hüsni-tab':

Gazel 91

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yaratılışın, tabiatın güzelliği.

Hüsni-tab' olmayıcağ hüsni-nigârı n'ideyim

Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

hüsni-yâre:

1. hüsni-yâre:

Gazel 71

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliği.

Bezm-i maḥbûbân müsâhib istemez hüsni gibi

Nâzır olsun bârî hüsni-yâre kana kana şem'

huşulî ol:

1. huşulî ol:-ur

Tahmis 4

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme.

Ol demde olur müdde'ânîñ biri huşulî

Cānânîñ olur 'âşık ile beyn-i fuşulî

huşul-pezir ol:

1. huşul-pezir ol:-a

Gazel 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hazır olmak, meydana gelmek.

Her bir ni'am ki luţf ile huşul-pezir ola

Nâm-ı Hudâyile eyle 'unvâna ibtidâ

huşyâr ol:

1. huşyâr ol:-ma, -dı

Gazel 101

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Aklı başına gelmek, ayık olmak.

Nüş iden olmadı müdâm huşyâr

Şerbet-i 'âşkıñ ol kadar keskin

huţûr id:

1. huţûr id:-erse

Tahmis 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

*Hatıra gelmek, akla gelmek || sevgilinin tatlı
dudağının tadını hatırlamak.*

İderse kand-i lebiñ hâtır-ı mezâka huţûr

Diyâr-ı Mısra degil Qandehâre dek giderüz

hüve'l hâlik'ül ahad:

1. hüve'l hâlik'ül ahad:

Gazel 1

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Tek yaratıcı o'dur || Allah.

Fallâhu lehul'hamdu hüve'l hâlik'ül ahad

Şad şükr sipâs ola bu sultâna ibtidâ

hużûr:

1. hużûrınızda:-ı, -ñ, -ız, -da

Gazel 57

Mısra: 1

*Önemli bir makâmın veya kişinin var olduğu,
bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı.*

Hużûrınızda niyâz itmege hicâb iderüz

Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itâb iderüz

2. hużûr:

Tahmis 1

Mısra: 18

Huzur, gönül rahatlığı.

Hayâl-i la'li ile buldı hoş-zamîr-i sürûr
Şarâb-ı câm-ı muşaffâdan itmez oldı huzûr

hVân-ı sultân:

1. **hVân-ı sultân:-î, -den**

Gazel 70

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sultan, hükümdar sofrası.

Ni'met-i vaşlından alsa bu dil-i gam-hvâre hâz
Hvân-ı sultâniden almaz mı 'aceb bî-çâre hâz

hVân-ı kerem:

1. **hVân-ı kerem:-î, -nî, -den**

Gazel 12

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Cömertlik sofrası.

Luţf it dil-i pejmürdeye hVân-ı keremiñden
Bu Hurremi hiç kimseye bâr eyleme yâ Rab

i:

1. **idi:-di**

Gazel 62

Mısra: 10

"İ" ek fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Şîşe-i dîdede eşkimle virürdim şuyını
Âh Hurrem elime girse idi zülf-i 'arûs

2. **imiş:-miş**

Gazel 72

Mısra: 9

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bâğ

3. **imiş:-miş**

Gazel 75

Mısra: 13

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Gördüm hayâli bâde ile zülf-i yâr imiş
Şeh-bâz-ı hüsnünün per ü bâli taraf taraf

4. **idi:-di**

Gazel 82

Mısra: 3

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Gerden-i sîmîn ü hâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kâm 'aceb sevdâ-yı pür-hâm eylediñ

5. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 1

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Vaşl-ı dildâr hayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

6. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 2

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Vaşl-ı dildâr hayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

7. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 4

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Yakdı ihyâda kalb-i pür-süzum
Ol kadar germ-hâl idi bu gîce

8. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 6

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Bezm-i 'ayş ü şafâda dildârîñ
Bâdeden rûyî âl idi bu gîce

9. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 7

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Şeker-efşân idi o tûtf-i râz
Hele şîrîn-mağâl idi bu gîce

10. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 8

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Şeker-efşân idi o tûtf-i râz
Hele şîrîn-mağâl idi bu gîce

11. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 10

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Leb-i cân-bağsının hayâlinde
Büse almak muğâl idi bu gîce

12. **idi:-di**

Gazel 117

Mısra: 12

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Şeb-i Hurrem şafâ-yı vaşlından
Şubha dek mâl-e-mâl idi bu gîce

13. **idi:-di**

Gazel 122

Mısra: 5

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Ḳahramānī göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i Ḳudsiyle iderse şavaşı

14. **imiş:-miş**
Gazel 128

Mısra: 9

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Lebiñe münkir imiş Hürremā o zāhid-i dūn
Şarābıñ 'aynını görmez belī muḳallebici

15. **iken:-ken**
Müfret 7

Mısra: 1

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın içün şu fenā dünyāda

16. **iken:-ken**
Tahmis 2

Mısra: 3

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Cihānda sen var iken ḡam degil hüsni ḡasensizlik
Ḡamıñ Ya'kūbıyım olmaz baña Beytū'l-Ḥazensizlik

17. **imiş:-miş**
Tahmis 2

Mısra: 20

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Ḳo çalsun tīşe-i 'aşkı başına āh idüp Ferhād
Ne müşkil hāl imiş bir dilber-i şīrīn-dehensizlik

18. **iken:-ken**
Tahmis 3

Mısra: 13

"i" ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.

Mest iken būs-i ruḡ-ı yār ile cān ol cāhda
'Azmimiz Ka'beydür devlet-i şāhenşāhda

19. **iken:-ken**

Gazel 2

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ka'be-i kūyuñ ṭavāf eyler iken vakt-i seḡer
Nāz ile baḡş eyledi bir nāzenīn iḡrām baña

20. **iken:-ken**

Gazel 8

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Ḡamze-i ḡammāzıñ ırgürdi yine ḡārāt bana

21. **iken:-ken**

Gazel 18

Mısra: 3

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Hergiz şarāb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanıñda şāhım oldum cabaya bā'ış

22. **iken:-ken**

Gazel 18

Mısra: 6

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Men' itme āşıḡāmı seyr eylesün cemālīñ
Olmuş iken cenābıñ mäh-ı lıḡāya bā'ış

23. **iken:-ken**

Gazel 84

Mısra: 5

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Mürḡ-i şeh-bāz-ı diliñ 'ālem iken cevālān-gehi
Nidelüm üftāde-i tıfl-ı zamānuz şimdilik

24. **iken:-ken**

Gazel 93

Mısra: 8

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Leb-i sāḡarda gördüm mey içerken la'liñiñ 'aksin
Şebīh eyler iken ol demde ben 'ayn-ı kirās itdim

25. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 4

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taḡbīl iden her rüz u şeb pür-cām iken

26. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 6

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ḳalbine 'āşıḡlarıñ ḡamdan küdürēt mi gelür
Ḳarşusunda sen melek āyīne-i endām iken

27. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 8

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Sen nice tevbe idersin bāde-i gül-güneden
Sāḡı-i gül-çehreniñ her sözleri ibrām iken

28. **iken:-ken**
Gazel 104

Mısra: 10

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Büsesinden bir kerem itdi ḡabūl it Hürremā
Şurre-i iḡsān-ı şāhīdür saña in'ām iken

29. **iken:-ken**
Tahmis 2

Mısra: 23

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Cemālīni temāşā eyler iken olmadım ebkem
Didim āḡyārı terk it nāz ile güldi didi ol dem

30. **iken:-ken**

Tarih 1

Mısra: 36

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

O muṭarraf o müsecca‘ o muraşşa‘ eş‘ār
Ṭab‘-ı pākize iken ya ne disünler füşaḥā

31. **iseñ:-se, -ñ**

Gazel 90

Mısra: 1

"i" ek fiilinin koşul eki (-sa) almış hali.

‘Āşık iseñ ey gönül āh eyle yem-veş cüş kıl
‘Andelīb eyle zebānıñ nāleñi beyğuş kıl

32. **iseñ:-se, -ñ**

Gazel 108

Mısra: 9

"i" ek fiilinin koşul eki (-sa) almış hali.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ ‘ākıl
Ḥurrem gibi dīvāne-i münkād olamazsın

33. **idik:-dik**

Gazel 84

Mısra: 3

"i-" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman birinci çoğul
şahıs çekimi.

Bir zamān ḥāmūş u beste-leb idik bu bāğda
Verd-i ruḥsārıñ açıldı pür-fiğānuz şimdilik

i:-

1. **iken:-ken**

Gazel 104

Mısra: 1

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

2. **iken:-ken**

Gazel 104

Mısra: 2

"i-" ek fiilinin zarf fiil eki almış hali.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

ib‘ād eyle:

1. **ib‘ād eyle:-me**

Gazel 27

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kovmak, uzaklaştırmak.

Deriñde bende-i şādık bu Ḥurrem
Kerem kıl eyleme ṭapuñdan ib‘ād

ibhā:

1. **ibhā:**

Gazel 99

Mısra: 8

İfādesi düzgün olan bir sözün mânâsındaki ince bir
hissin yāhut yüksek bir hāyalin birdenbire
anlaşılmaması, sözün hemen anlaşılmayacak şekilde
kapalı olması, isteyerek yapılan kapalılık.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḥūr
Bu nezāketle ‘aceb ben daḥi ibhā mı disem

ibn-i berhiyā:

1. **ibn-i berhiyā:**

Tarih 4

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

İslāmî kaynaklarda Āsaf b. Berahyā, Hz.

Süleyman‘ın kâtibi ve veziri olarak gösterilmekte || şair
Vezir Mehmed Said Galib Paşa‘yı İbn-i Behriya‘ya
benzetilmiştir.

Sadı şeref zātı ‘ulā mānendi İbn-i Berhiyā
Nazmı mehāmda dā‘imā takrīridür faslu‘l-hitāb

ibrām:

1. **ibrām:**

Gazel 2

Mısra: 10

Bıktırarak derecede ricada ısrar etme.

Tevbe itme bāde-i gül-güneye Ḥurrem diyü
Sākıyā cām-ı mey-i la‘lin ider ibrām baña

2. **ibrām:**

Gazel 104

Mısra: 8

Bıktırarak derecede ricada ısrar etme.

Sen nice tevbe idersin bāde-i gül-güneden
Sākī-i gül-çehreniñ her sözleri ibrām iken

ibtidā:

1. **ibtidā:**

Gazel 1

Mısra: 2

Başlama, başlangıç.

İtdim ṭarīk-ı ḥüsni ile dīvāna ibtidā
Ḥamdü Kerīm Ḥazret-i Sübhāna ibtidā

2. **ibtidā:**

Gazel 1

Mısra: 6

Başlama, başlangıç.

Fallāhu lehul‘ḥamdu hüve‘l ḥālīk‘ül aḥad
Şad şükr sipās ola bu sultāna ibtidā

3. **ibtidā:**

Gazel 1

Mısra: 8

Başlama, başlangıç.

Zînet-fezâ-yı taşıye kıl nâm-ı Aḥmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü iḥsâna ibtidâ

4. ibtidâ:

Gazel 1

Mısra: 10

Başlama, başlangıç.

Evlâd u âline daḥi lâzım selâm-ı tām
Bu Ḥurrem-i bî-çâre senâ-ḥvâna ibtidâ

ibtidâ eyle:

1. ibtidâ eyle:

Gazel 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Başlamak; işe girişmek.

Her bir ni‘am ki luṭf ile ḥuṣûl-pezir ola
Nâm-ı Ḥudâyile eyle ‘unvâna ibtidâ

2. ibtidâ eyle:-di

Tarih 2

Mısra: 48

Kelime Tipi: -

Başlamak; işe girişmek.

Ol Aristo-‘aḳl ü ol Sokrât u Câlînûs-ṭab‘
Eyledi tedbîr ü tanzîm-i umûra ibtidâ

ibtidâ it:-

1. ibtidâ it:-di, -m

Gazel 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Başlamak.

İtdim ṭarîḳ-ı ḥüsn ile dîvâna ibtidâ
Ḥamdü Kerîm Ḥazret-i Sübhâna ibtidâ

ibtılâ ol:

1. ibtilâ ol:-sun

Tarih 2

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Tutulma.

Düşmenân-ı bed-fi‘âlîñ ‘ömr-i bed-ḥvâhâsı
Nisbet-i Mirrîḥ ile olsun hemânâ ibtilâ

ic:

1. içerseñ:-er, -se, -ñ

Gazel 13

Mısra: 10

İçmek.

Ḥumâr-ı hicri def‘ eyler dem-â-dem
İçerseñ ol leb-i cânâne ṭâlib

2. içenin:-e, -nin

Gazel 14

Mısra: 10

İçmek, yudumlamak. II Şarap içmek.

Bir kezin la‘l-i lebiñ yâdına nûş eyler ise
Atdurur başına Ḥurrem içenin seng şarâb

3. içmeyen:-me, -y, -en

Gazel 22

Mısra: 2

İçmek, yudumlamak. II Şarap içmek.

‘Arz ider rûyın ḥarâbât içre çün gül-gün kadeḥ
Mest ider mey içmeyen mestâneyi mey-gün kadeḥ

4. içem:

Gazel 104

Mısra: 2

İçmek, yudumlamak. II Şarap içmek.

Ruḥlarıñ kim lâleye teşbîh ider gül-fâm iken
Lebleriñ bezminde cânâ mey içem ârâm iken

5. içinde:-in, -de

Gazel 113

Mısra: 9

(Bir şeyin iç kısmı, içi) İçindeki, dâhil olan. II Dünya.

Râḥat bulur mı hîç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Ḥurrem şikenc olunca

6. içinde:-in, -de

Tarih 4

Mısra: 15

"İçinde, arasında".

Takdîs kıldı ‘âlemi emsâl içinde eslemi
Buldu vezîr-i a‘zamı bir âsaf-ı ‘âlî-cenâb

içinde:

1. içinde:

Gazel 76

Mısra: 5

"İçinde, arasında" anlamlarına gelen bir ifade.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim ḡayre fâyıḳ

2. içinde:

Mesnevi 1

Mısra: 22

İçinde || namazın içinde ki farzlar.

On iki oldu namâzıñ şartları
Taşradur altı içinde altı tām

içinden:

1. içinden:

Mesnevi 1

Mısra: 27

İçinde || namazın içinde ki farzlar.

İftitâḥ tekbîr içinden şartdurur
Hem kırâ‘atle daḥi olmuş kıyâm

İçre:

1. içre:

Gazel 10

Mısra: 4

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Bülbül(i) şūrīde eyler tūfī-güftārın seniñ
Virdiler mi yoḥsa bezm içre gül-i demden saña

2. içre:

Gazel 25

Mısra: 1

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Meded ey kişver-i ḥüsn içre ulu şāh meded
Meded ey dest-res-i 'āşık-ı ḡam-ḥvāh meded

3. içre:

Gazel 30

Mısra: 1

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Mütellā zülfün içre 'arız-ı maḥsūs gül-gündür
Belī taşvīr-i bāl-i zīver-i ṭāvūs gül-gündür

4. içre:

Gazel 39

Mısra: 7

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ruḥsārını seyr ideli dil encümen içre
Pervāne gibi şem'-i şeb-ārā ile oynar

5. içre:

Gazel 50

Mısra: 6

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Heves-kār oldu rindān ile hem-dem olmağa gönüm
Didiñ kūy-ı ḥarābāt içre sākī ḡulḡul olmuşdur

6. içre:

Gazel 61

Mısra: 9

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Güftārımızın hūş şimāḥ içre yeri var
Ḥurrem-dilüz ammā yine nā-çiz gedāyuz

7. içre:

Gazel 65

Mısra: 3

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ḥumret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma
Ḥadd-i zātında o taşvīrde dil-keş āteş

8. içre:

Gazel 66

Mısra: 6

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Lebiñden büse-çin oldumdı bir dem
Meşāmm-ı cānım içre dadı qalmış

9. içre:

Gazel 66

Mısra: 8

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ṭaḡıtmış kākülün 'uşşāk-ı zārın
O dām içre dil-i nā-şadı qalmış

10. içre:

Gazel 73

Mısra: 10

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ḥurrem-i ḡam-zede bī-şabr u sükün olmuşdur
Zāhidā vādī-i 'aşk içre şakın eyleme lāf

11. içre:

Gazel 74

Mısra: 1

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Geldiler seyr-i çemenzār içre cānān her taraf
Ḥürīlerle bāḡ-ı cennetdür ḡulistān her taraf

12. içre:

Tahmis 3

Mısra: 21

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Ḥurremā ḡülşen-i nazm içre ḡül-i ḥandānıñ
Resm-i naḡşını okur ṭab'-ı hezār elḥānıñ

13. içre:

Tahmis 4

Mısra: 11

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Vaşlın hevesi birle cihān içre ki neşķız
Ammā ki 'adū semtine bī-gāne-i zeşķız

14. içre:

Tahmis 5

Mısra: 16

"İçinde" anlamında kullanılan kelime.

Resm-i āyīn-i vefā ben bildigim maḡzūb-ı dost
Mecilis-i şevķ içre cānā cem'-i aḥbāb olmadı

15. içre:

Mesnevi 1

Mısra: 30

İçinde || namazın içinde.

Hem rükū' ile secūd hem ka'de-i
Āḥire içre oturmaḡdur ḥitām

ictināb evle:

1. ictināb evle:

Gazel 90

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, sakınmak, uzak durmak.

İnkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan eyle ictinâb
Nâşihim pendim kabûl it gûşîña mengûş kıl

2. ictinâb eyle:-r

Gazel 44

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

Vişâl-i yârde hâmüşluğundan ictinâb eyler
Dil-i dîvâneyi gör bezm-i hicrânda 'azâb ister

3. ictinâb eyle:

Mesnevi 1

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

Emri tût nehyinden eyle ictinâb
Tâ karar-gâhın ola dârü's-selâm

ictinâb it:

1. ictinâb it:

Gazel 114

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

İt inkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan ictinâb
Lâyık degil ki câm-ı Hıttâ şad şikest ola

için:

1. için:

Gazel 26

Mısra: 4

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Sâkiyâ getür ayağın keşti-i şahbâyı sür
Devr-i gülde 'ayş için eyle müheyyâ câm-ı 'ıyd

2. için:

Gazel 38

Mısra: 9

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Derd-i pinhânım için ey dilber
Baña şîr-i lebiñi bir emdür

3. içündür:-dür

Gazel 39

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-âvîziñ içündür
Her bād-ı seher-ñîz o sevdâ ile oynar

4. için:

Gazel 40

Mısra: 9

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Ġam degildür Hurremâ efgân idersin yâr için
'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

5. için:

Gazel 51

Mısra: 1

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Niçe bir dilber için başda bu sevdâ niçe bir
Niçe bir 'âşîka bu va'de-i ferdâ niçe bir

6. için:

Gazel 57

Mısra: 9

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Tefahhuş itmek için yâr cüst ü cû iderek
Diyâr-ı Hinde degil Sinde dek şitâb iderüz

7. için:

Gazel 86

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Gerd-i aqdâmın için ya cân fedâ itsem n'ola
Hâk-i râhın çeşm ü câna tütüyâdur yâ Resûl

8. için:

Gazel 88

Mısra: 5

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rüyuña yelpâze karanfil lâle gül sünbül

9. için:

Gazel 92

Mısra: 10

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hurrem şuyunu
Sünbül-i zülfî için dîdeyi giryân idelüm

10. için:

Gazel 103

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

İrmek için menzil-i maşsûda yârsız ey göñül
Lücce-i gird-âb-ı ğamda ölsem açmam bād-bân

11. için:

Gazel 110

Mısra: 10

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Kuvvet -i tâli'in olmazsa ne yapsun içdâm
Hurremâ devlet için kimseye itme tekpû

12. için:

Gazel 128

Mısra: 3

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Giderse Başra iline Kande-hâre sükker için
Bulur mı la'l-i lebiñ zevkîni müsellebici

13. için:

Müfret 7

Mısra: 2

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

14. için:

Tarih 2

Mısra: 8

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Ya ola tûî dil-i 'uşşâk bezm-i hicrde
Sükket-i la'l-i leb-i maḥbûb için nağme-serâ

15. için:

Tarih 2

Mısra: 16

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Mâh u ḥurşîd iki sâ'il devr iderler rûz u şeb
Bulmak için ḥâk-i râhından nişân-ı kîmyâ

16. için:

Tarih 2

Mısra: 38

"İçin"; amacıyla ve uğruna anlamlarında edat.

Ṭavk-ı gerdendür du'â-yı 'izzetiñ ey 'âlî baht
K'eylediñ âsûde-i ḥâl-i 'ibâd için şalâ

id:

1. ider:-er

Gazel 2

Mısra: 10

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Tevbe itme bâde-i gül-güneye Ḥurrem diyü
Sâkiyâ câm-ı mey-i la'lin ider ibrâm baña

2. idersem:-er, -se, -m

Gazel 4

Mısra: 7

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gülzâr-ı ḥüsni-yâre idersem de Ḥurremâ
İdem hezâra karşı figân söylerim saña

3. ide:-e

Gazel 19

Mısra: 8

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Sîne-i dilberi beñzetme şakın fağfûra
Şırça mümkün mi ide şîşe-i Şîrâz ile bahş

4. iderek:-erek

Gazel 57

Mısra: 9

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Tefahḥuş itmek için yâr cüst ü cü iderek
Diyâr-ı Hinde değil Sinde dek şitâb iderüz

5. idemez:-e, -me, -z

Gazel 72

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Biñ ṭabîb olsa da tedbîr-i müdâvâ idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûḥuma dâğ

6. iderseñ:-er, -se, -ñ

Gazel 97

Mısra: 9

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Kerem iderseñ eger Ḥurrem-i bî-çäreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki añladamam

7. ide:-e

Tarih 2

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Olmadı âşâr-ı cevri ü zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryâd u nevâ

8. iderdi:-+er, -+di

Tarih 2

Mısra: 13

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Görse cüdün Ḥâtem-i Ṭay ṭayy iderdi nâminı
Eylemezdi bir daḥi nâm-ı kerem birle seḥâ

id:-

1. iden:-en

Gazel 7

Mısra: 12

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ḥurrem-i bî-çâredurur rûz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticâ

2. ider:--er

Gazel 13

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Olursañ 'âşık ol zâhid ḳo lâfi
İder 'âşık olan ḳat'-ı merâtib

3. ider:--er

Gazel 14

Mısra: 1

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Nev-bahār oldu ider dil yine āheng-i šarāb
Açılıp gül gibi kızmağdadurur reng-i šarāb

4. iden:-en

Gazel 17

Mısra: 4

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Nedür esrār-ı nokta eyler izhār
İden ağzından istidlāl-i hikmet

5. ider:--er

Gazel 27

Mısra: 8

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Merām-ı ehl-i hālī hāşıl itmez
İder tevbiḥ ile luṭf itse ta'dād

6. ider:--er

Gazel 58

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne ihsānlar ider gayriler olsa dāhil-i meclis
Teraḥḥum eylemez 'uşşāqına pā-bestesin bilmez

7. iden:-en

Gazel 59

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Şerbet-i la'liṇi teşbīh-i šarāb kimdür iden
Tābiş-i meyle olan kayd-ı şafā çok sürmez

8. ider:--er

Gazel 62

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Yār ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Ziver-i bāle bakar pāyine bakmaz tāvūs

9. ider:--er

Gazel 73

Mısra: 1

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

'Acabā bendesine şāhım ider mi elṭāf
Çekdigim cevri ü cefā yolına olsun mı güzāf

10. idelüm:-elüm

Gazel 92

Mısra: 2

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gel berü şāhn-ı çemenzārda cevrlān idelüm
'Andelībi daḥi dem-beste vü ḥayrān idelüm

11. idelüm:-elüm

Gazel 92

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

N'ola bir kerre sa'ādetle şerīf eyle bizi
Seni ey māh-ı cihān bir gıce mihmān idelüm

12. idelüm:-elüm

Gazel 92

Mısra: 10

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyunu
Sünbül-i zülfi için dīdeyi giryān idelüm

13. idüp:-üp

Gazel 97

Mısra: 6

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Didim bu derdime hiç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümüde idüp dir devā ki añladamam

14. ider:--er

Gazel 104

Mısra: 1

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

15. idüp:-üp

Gazel 105

Mısra: 4

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bir irilmez yerdedür ol şūḥ-i müstağnī-ḥiṣāl
Vuşlat ümmidin idüp dil cüst ü çālāk olmasun

16. ider:--er

Gazel 111

Mısra: 4

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Gördi gülzār u çemenzārda ol maḥbūbı
Der-i mey-ḥānede sākī ki ider baḥş-i šarāb

17. idüp:-üp

Gazel 130

Mısra: 3

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bir bölük ḥalk ile cem'iyet idüp meclisde
Bezli-ni ni'met ile arturdu 'aceb pāyesini

18. iderse:-er, -se

Müseddes 1

Mısra: 5

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

19. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 11

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

20. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 17

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

21. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 23

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

22. **iderse:-er, -se**

Müseddes 1

Mısra: 29

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kırbân eyler

23. **idelüm:-elüm**

Tahmis 3

Mısra: 10

"Etmek, eylemek yapmak" anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Girelüm bāğ-ı vişāline o serv-i nāzīn
Şahn-ı Firdevs idelüm meskeni Ādemcesine

idbār eyle:

1. **idbār eyle:-di, -ñ**

Gazel 20

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Talihsiz, bahtsız olmak.

İtmediñ ikbāl ey bād-ı şabā
Eylediñ gitdikce idbār el-ğıyās

idi:

1. **idi:**

Tarih 2

Mısra: 52

"İ" ek-fülinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Hil'at-i semmüruñ ilbāsıyla itdi şöhre-dār
Kaddine şâyân idi çün cāme-i zerrīn-kabā

ifhām hām:

1. **ifhām hām:**

Gazel 96

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Boş, gereksiz anlatım || aşığın boş gereksiz
anlatımları.

Görmedim mir'at-i taḥyilde cemāliñ süretin
Bağdım oldu bu gice tā şubḥa dek ifhām hām

ifrāz it:

1. **ifrāz it:-di**

Tahmis 4

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Ayırmak, bölmek.

Almam eger eylerse felek gencini ikrāz
İtdi benim ikdāmımı dildārdan ifrāz

ifsād:

1. **ifsādı:-ı**

Gazel 66

Mısra: 10

Kargaşa yaratma / fitne çıkarma.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
'Adunuñ yok yere ifsādı kılmış

iftihār-ı bendegān:

1. **iftihār-ı bendegān:-ı, -n, -dan**

Tarih 2

Mısra: 49

Kelime Tipi: -

Iffihar ettiği, begendigi köle.

İftihār-ı bendegānından birin mümtāz idüp
Kethüdālık şadrını tezyine kıldı iktidā

iftitāh tekbir:

1. **iftitāh tekbir:**

Mesnevi 1

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Namaza başlarken tekbir.

İftitāh tekbir içinden şartdurur
Hem kırā'atle daḥi olmuş kıyām

iğrāz id:

1. **iğrāz id:-e**

Tahmis 4

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Gaye, amaç etmek.

Hürrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i'rāz
Seyyârelerin nuqtına Tâ'ib ide iğrâz

ihbâr id:

1. ihbâr id:-ecek

Gazel 78

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

İhbar etmek, haber vermek, bildirmek.

Cevriñ beni tâ şöyle za'îf itdi efendi
İhbâr idecek hâlimi âh-ı şerim yok

ihrāk id:

1. ihrāk id:-eli

Tahmis 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yakmak || aşk acısı vermek.

Mestâneleriz ülfetimiz rûh-fezâdur
İhrāk ideli bağrımızı nâr-ı muhabbet

2. ihrāk id:--er-er

Gazel 46

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yakmak || aşkın gönlüne aşk acısı vermek.

Dil mürğını bîñ cân ile ihrāk ider 'âşık
Şem'-i ruhuña 'aşk ile pervâneleriñdür

ihrām:

1. ihrām:

Gazel 2

Mısra: 4

*Hac vazifesini yerine getirmekte olanların
büründüğü kumaş.*

Ka'be-i küyüñ tavâf eyler iken vakt-i şehër
Nâz ile bahş eyledi bir nâzenin ihrâm baña

ihsân:

1. ihsânlar:-lar

Gazel 58

Mısra: 3

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Ne ihsânlar ider gayriler olsa dâhil-i meclis
Terahhüm eylemez 'uşşâkına pâ-bestesin bilmez

2. ihsân:

Gazel 82

Mısra: 5

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Bezm-i 'uşşâkı ferah-nâk eylediñ ihsân ile
Ey müdürü'l-câm n'olduñ böyle ikrâm eylediñ

3. ihsân:

Gazel 130

Mısra: 6

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Şofra-i lutfını zînet-zede-i hvân itdi
Açdı ihsân ile ahhâbına hep ayasını

4. ihsânıñ:-ıñ

Tahmis 1

Mısra: 21

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Görüldi mi 'acabâ devletiñde ihsânıñ
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânıñ

5. ihsânına:-ı, -n, -a

Tarih 4

Mısra: 21

*Bağışlama. II Lütuf, kerem, iyilik, cömertlik,
yardım.*

Fâ'ikdürür akrânına men' eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dâmânına çekmez cihânda ıztırâb

6. ihsâna:-a

Gazel 1

Mısra: 8

*Bağışlamak, lütuf, ihsan || bağışlayan ve lütuf
sahibi Hz Muhammed.*

Zînet-fezâ-yı taşlıye kıl nâm-ı Ahmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü ihsâna ibtidâ

ihsân ed:

1. ihsân ed:-er

Tarih 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Lütuf, bağış, iyilik etme.

Behrâm olur emrine râm sersâm olur görseydi Sâm
İhsân eder hengâm-ı gam cüd u 'atâsı bî-hesâb

ihsân-ı bārân:

1. ihsân-ı bārân:

Murabba 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Cömertlik, iyilik yağmuru.

Kerem kıl eylegil ihsân-ı bārân
Nüzûl-i rahmetinle eyle şadân

ihsân-ı himmet:

1. ihsân-ı himmet:

Gazel 15

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Cömertlik, iyilik yardımı.

Ḳuluñ kârı dem-â-dem hizmetiñdür
Efendiden olur ihsân-ı himmet

ihitimām kıl:

1. ihtimām kıl:

Mesnevi 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Dikkat ve özen göstermek.

Üçdürür guslūñ daḥi farzı ‘ayān
Maẓmaẓa istinşāka kıl ihtimām

ihtirām eyle:

1. ihtirām eyle:

Mesnevi 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Saygı göstermek, hürmet etmek.

Ba‘dehū pāk eyle sā‘ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nāma ihtirām

ihtirāzlar eyle:

1. ihtirāzlar eyle:-(y)üp

Gazel 112

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Çekinmek, kaçınmak.

Ṭurra-i müşgīn ü rengīn şebiñden ey güzel
İhtirāzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

ihtitām bul:

1. ihtitām bul:

Mesnevi 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Tamamlanmak.

Setr-i ‘avret kıbleye dönmek daḥi
Vaḳt ü niyyet birle bulmuş ihtitām

ihyā:

1. ihyāda:-da

Gazel 117

Mısra: 3

Diri, canlı || aşğın diri, canlı kalbinin yanması.

Yakdı ihyāda ḳalb-i pūr-sūzum
Ol ḳadar germ-ḥāl idi bu gīce

ihyā ol:

1. ihyā ol:-dı

Tarih 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Daha iyi bir duruma gelmek.

Sāye-endāz ḳudūmiyle olup behre-verān
Ehl-i dil cümle şafā-yāb olup oldu ihyā

ihzār:

1. ihzārına:-ı, -n, -a

Gazel 28

Mısra: 5

Hazırlama, hazır etme.

Çekme zaḥmet ey şabā müşg-i Ḥoten ihzārına
Ṭurre-i cānān mı yoḥsa şemme-i ‘anber lezīz

ikbāl it:

1. ikbāl it:-me, -di, -ñ

Gazel 20

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yüzünü döndürmek, meyletmek; baht açıklığı, mutluluk vermek.

İtmediñ ikbāl ey bād-ı şabā
Eylediñ gitdikce idbār el-ğiyās

ikdām:

1. ikdām:

Gazel 110

Mısra: 9

Sebat ve gayretle çalışma, çabalama.

Ḳuvvet -i tāli‘iñ olmazsa ne yapsun ikdām
Ḥurremā devlet için kimseye itme tekpū

2. ikdāmımı:

Tahmis 4

Mısra: 22

Sebat ve gayretle çalışma, çabalama.

Almam eger eylerse felek gencini ikrāz
İtdi benim ikdāmımı dildārdan ifrāz

iken:

1. iken:-ken

Gazel 23

Mısra: 7

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Ṭab‘ım ḥayāl-i büsesin eyler iken recā
Şimdi nevā-yı ḳalbe dem-ā-dem virür fereḥ

2. iken:-ken

Gazel 55

Mısra: 4

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Letāfetde gül-i terden dahi nāzıkdür endāmı
Olur şerm ü hicāb-ālūd iken nahvetle ter ter ter

3. iken:-ken

Tarih 2

Mısra: 66

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Şimdi itmez i‘tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i ‘irfān bī-ḳadr ü bahā

4. **iken:-ken**

Tarih 3

Mısra: 32

"Durumunda olmak" anlamında, ek fiil.

Baħr-i efkâra talup dürr-i şemîn-i vaşfın
Cüst-cü eyler iken Hürrem-i zihn-i zâhib

iki:

1. **iki:**

Gazel 17

Mısra: 8

"İki " sayı sıfatı.

Kaşı râsında vardır başka hâlet
İki zülfi ve lâkin dâl-i hikmet

2. **iki:**

Gazel 125

Mısra: 8

"İki " sayı sıfatı.

Künc-i miḥnetde dilâ ḥasret-i cānān ile
Ağlamakdan bu iki gözlerime kan geldi

3. **iki:**

Mesnevi 1

Mısra: 31

"İki " sayı sıfatı.

İki şey' daḥi olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Ḥazret-i Rabbü'l-enām

4. **iki:**

Tarih 2

Mısra: 15

"İki " sayı sıfatı.

Māh u ḥurşid iki sā'il devr iderler rûz u şeb
Bulmak için ḥāk-i rāhından nişān-ı kīmyā

iklīm-i 'aşk:

1. **iklīm-i 'aşk:-a**

Gazel 29

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Aşk ülkesi.

Serdārı biñ hezārıñ şimdi o ğonca-femdür
İklīm-i 'aşka çekdi cānā tūġı 'alemdür

ikrām:

1. **ikrām:**

Gazel 96

Mısra: 6

Allah'ın lütfu ve ihsanı. İhsan, lütuf, iyilik, yardım.

Bend-i esmā ile olma şayd yāre beste-dil
Eyler ol āhen-ṭab' āhūları ikrām rām

2. **ikrām:**

Gazel 2

Mısra: 6

İhsan, lütuf, baġış || sevgilinin öfkeli bakışı aşığa
ikramdır.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

ikrām eyle:

1. **ikrām eyle:-di, -ñ**

Gazel 82

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hürmeten veya gönül hoşluğu için bir şey vermek,
sunmak.

Bezm-i 'uşşākı feraḥ-nāk eylediñ ihsān ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

ikrār-ı vişāl:

1. **ikrār-ı vişāl:-i, -ñ, -i**

Gazel 31

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kavuşma kararlılığı.

Şalma ikrār-ı vişālîñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur

ikrāz eyle:

1. **ikrāz eyle:**

Tahmis 4

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Borç vermek || feleġin aşığa hazinesini borç
vermesi.

Almam eger eylerse felek gencini ikrāz
İtdi benim iqdāmımı dildārdan ifrāz

iksir:

1. **iksirdür:-dür**

Gazel 49

Mısra: 10

İlaç, iksir || sevgilinin ayak toprağı.

Bulanlar derdine em didiler kimyā gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hürremā iksirdür dirler

2. **iksir:**

Gazel 126

Mısra: 4

İlaç, iksir || sevgilinin ayak toprağı.

Kīmyā-yı ḥālîş isterseñ eger 'ālemde sen
Ḥāk-i rāh-ı dilberi cem' eyle kim iksir gibi

iktibās it:

1. **iktibās it:**

Gazel 31

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Alıp faydalanmak || sevgilinin yazıya benzetilen
ayva tüylerinden bilgiler almak.*

İktibās it ḥaṭ-ı ruḥsār mesā'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'ālim olur fāzıl olur

2. iktibās it:-di, -m

Gazel 101

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Alıp faydalanmak || sevgilinin yazıya benzetilen
ayva tüylerinden ve beninden faydalanmak.*

Vechiñ üzre görüp ḥaṭ u ḥālın
İktibās itdim andan 'aşk dersin

İktidā kıl:

1. iktidā kıl:-dı

Tarih 2

Mısra: 50

Kelime Tipi: -

Uymak, tabi olmak.

İftihār-ı bendegānından birin mümtāz idüp
Ketḥüdālık şadrını tezyîne kıldı iktidā

ilāhī:

1. ilāhī:

Gazel 121

Mısra: 11

*"Ey Allah'ım!" anlamında dua etme, dilenme
ifadesi.*

İlāhī Ḥurrem-i zārīñ yüzi karasını sil
Be-haḥḳ-ı nūr-ı sa'ādet Muḥammed-i 'Arabī

2. ilāhī:

Murabba 1

Mısra: 5

*"Ey Allah'ım!" anlamında dua etme, dilenme
ifadesi.*

İlāhī āb-ı feyzin eyle cārī
Cihān bulsun safā-yı nev-bahārı

i'lāl:

1. i'lāl:

Gazel 23

Mısra: 4

*Harf-i illetlerin kolaylık için başka harfe
değiştirilmesine denir.*

Ruḥsārīñ üzre ḥaṭtını ki bilmedi cāhilān
İ'lāl bilür mi kimse okumaz ise Meraḥ

ilbāsi:

1. ilbāsiyla:-(y)la

Tarih 2

Mısra: 51

Elbise, giyilecek şey.

Ḥil'at-i semmūruñ ilbāsiyla itdi şöhre-dār
Ḳaddine şāyān idi çün cāme-i zerrīn-ḳabā

ile:

1. ile:

Diğer 1

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ben böyle derd ile āh u zārdayım
Aceb nazlı yārım nerededür şimdi

2. ile:

Gazel 1

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İtdim ṭarīḳ-ı ḥüsn ile dīvāna ibtidā
Ḥamdü Kerīm Ḥazret-i Sübhāna ibtidā

3. ile:

Gazel 1

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Her bir ni'am ki luṭf ile ḥuṣūl-pezir ola
Nām-ı Ḥudāyile eyle 'unvāna ibtidā

4. ile:

Gazel 2

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ka'be-i kūyuñ ṭavāf eyler iken vakt-i seḥer
Nāz ile baḥş eyledi bir nāzenīn iḥrām baña

5. ile:

Gazel 2

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bendeñe raḥm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Ḥişm ile baḳdı hemān ancak budur ikrām baña

6. ile:

Gazel 6

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Açdı ḡam-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir ṭarz ile īrād-ı gezend itdi şabā

7. ile:

Gazel 6

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yok müsābık seni bu ṭab' ile Ḥurrem şimdi
Nev-bahār içre saña 'aşkı semend itdi şabā

8. ile:

Gazel 7

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ey güzel dilber-i hoş-liķā
Būsiñ ile cānıma virsen şafā

9. **ile:**

Gazel 8

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hurremā mecmū'a-i 'aqlım olur hayret-fezā
Ol perīşān zūlf ile olmazsa cem'ıyyet baña

10. **ile:**

Gazel 9

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İtdiñ hemīşe cevri-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

11. **ile:**

Gazel 9

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İtdiñ hemīşe cevri-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

12. **ile:**

Gazel 9

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvīd niyāz ile
Budur ümīdi naşīb ola vaktle bāz baña

13. **ile:**

Gazel 10

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Lāle-gün oldu yine ruhsār-ı zībā germ ile
Sākiyān-ı Cām-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

14. **ile:**

Gazel 12

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ağyār ile hem-kāse olup zevk u şafāda
Ol tūṭi femi nūkte-şi'ār eyleme yā Rab

15. **ile:**

Gazel 18

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kāfir 'adūlar ile seyrān ider dem-ā-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belāya bā'is

16. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kim ider bilmem o 'āşık-küş-i mümtāz ile baḥş
Gurre-i ḥüsni olan dilber-i pür-nāz ile baḥş

17. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kim ider bilmem o 'āşık-küş-i mümtāz ile baḥş
Gurre-i ḥüsni olan dilber-i pür-nāz ile baḥş

18. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Niçe taklīd ideler kāmētini dilberler
Naḥl-i bīd eyleye mi serv-i ser-eḫrāz ile baḥş

19. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hālet-i 'aşkī kıyās ile bilinmez zāhid
Felsefe kārı değil 'ālim-i pür-rāz ile baḥş

20. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hālet-i 'aşkī kıyās ile bilinmez zāhid
Felsefe kārı değil 'ālim-i pür-rāz ile baḥş

21. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Sīne-i dilberi beñzetme şaḥın fağfūra
Şırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile baḥş

22. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çek cefāsın şaḥınup baḥşe girişme Hurrem
İtmez 'ākıl kişi ol ḡamze-i ḡammāz ile baḥş

23. **ile:**

Gazel 24

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çok zamāndan berü āh itmededür dil Hurrem
Baḥmadı bir nigh-e-i nāz ile ben zāre o şūḥ

24. **ile:**

Gazel 25

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Key şaḥın sūz-ı derūn-ı dil-i bī-çāreleriñ
Eyleye vakt-i şeḥer sūziş ile āh meded

25. **ile:**

Gazel 27

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çıkarma cevri ile şâhım yavuz ad
Harâb eyleme mülküh eylegil dâd

26. **ile:**

Gazel 27

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Merâm-ı ehl-i hâli hâşıl itmez
İder tevbih ile lûtf itse ta'dâd

27. **ile:**

Gazel 30

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Firâk-ı yâr ile pür-hûn olupdur kalb-i ahker-süz
Hacâletle müselleme çehre-i me'yûs gül-gündür

28. **ile:**

Gazel 32

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

29. **ile:**

Gazel 32

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

30. **ile:**

Gazel 33

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma'rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

31. **ile:**

Gazel 36

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bâd-ı hazân ile darb olur key rezîl olur

32. **ile:**

Gazel 36

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çeşm-i hakâret ile baña itme kec-nigâh
Tîr-i müjeñle zahm açılup dil katîl olur

33. **ile:**

Gazel 37

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Egleyen 'âşık-ı hicriñ elemidir yoħsa
Kışver-i 'aşkda dil emn ile râhat mı bulur

34. **ile:**

Gazel 38

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hicr-i rüyûñla dîde pür-nemdür
Kân ile tolu şîşe-i Cemdür

35. **ile:**

Gazel 38

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şî'r-i Hurrem hemîşe medhinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

36. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

37. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

38. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-āviziñ içündür
Her bâd-ı şehir-hîz o sevdâ ile oynar

39. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yâriñ kad-i bālâsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennâ ile oynar

40. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ruhsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ārâ ile oynar

41. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Tahrîk idemez kâkülîni kâfile-i rîh
Ol kulle-i misk âh-ı sebûk-pâ ile oynar

42. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ol peççe-i kâtib geleli mekteb-i dehre
Nâl-i kalemim şî'r ile inşâ ile oynar

43. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 14

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hürrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-â-dem
Ceyş-i gam-ı dil bâde-i şahbâ ile oynar

44. **ile:**

Gazel 40

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Fi'l-meşel berdü'l-'acûze hicriñ ile ol raķîb
'Âleme evvel-bahâr kendisini berd söyledür

45. **ile:**

Gazel 41

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yolña dîdelerim hasret ile kan akıdır
Servisiñ ayağına âb-ı firâvân akıdır

46. **ile:**

Gazel 41

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şanma kim hasret ile yaş döker dîde-i ter
Reh-güzârîñ tozîniñ def'ine bârân akıdır

47. **ile:**

Gazel 42

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gül mül zamânı Hürrem ol 'ayş eyle yâr ile
Fırşat geçürme meclis-i zîbâ yerindedür

48. **ile:**

Gazel 43

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Virmez mezâda gönîlumi cânân alur şatar
Ol müşterâyı cevri ile hûbân alur şatar

49. **ile:**

Gazel 44

Mısra: 11

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yine oldu gam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfîtab ister

50. **ile:**

Gazel 45

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şâyî'-i şûret itme begim sen bu 'âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamânedür

51. **ile:**

Gazel 45

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Rûz u şebân hemîşe ruhuñ büsesi ile
Ârzü-yı fikr ü hayâlîm miyânedür

52. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

'Âşık mey-i la'liñ ile mestâneleriñdür
Mağmûr-şîfat sâkin-i mey-hâneleriñdür

53. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dil mürğünü biñ cân ile ihrâk ider 'âşık
Şem'-i ruhuña 'aşk ile pervâneleriñdür

54. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dil mürğünü biñ cân ile ihrâk ider 'âşık
Şem'-i ruhuña 'aşk ile pervâneleriñdür

55. **ile:**

Gazel 46

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hürrem der-i vâlâña sürer şevk ile rûyin
Rağm eylemek ol bendeye şâhâneleriñdür

56. **ile:**

Gazel 47

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvâk
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ mağalidür

57. **ile:**

Gazel 47

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvâk
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ mağalidür

58. **ile:**

Gazel 47

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir hâlet ile görse dil ol hûb-cemâli
‘Aşk eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

59. **ile:**

Gazel 48

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü lutf-i Hudâvend ile teşhîrimdür

60. **ile:**

Gazel 48

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Didim ey yâr ne bâlâ-yı ruhuñda görinen
Nâz ile güldi didi zülf-i girih-gîrimdür

61. **ile:**

Gazel 48

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dâmen-i pîr-i muğâna şarılup himmetini
Şevk ile men de temennî kıluram pîrimdür

62. **ile:**

Gazel 50

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Heves-kâr oldu rindân ile hem-dem olmağa gönüm
Didiñ kûy-ı harâbât içre sâkî gulğul olmuşdur

63. **ile:**

Gazel 51

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Niçe bir haste gönül künc-i belâlarda kala
Niçe bir fırkat-i cânân ile gavgâ niçe bir

64. **ile:**

Gazel 53

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Tuţuşdurdun cihânı ser-te-ser şem‘-i cemâliñden
Anıñçün cümle ‘âlem ‘aşk ile nâlân-ı âteşdür

65. **ile:**

Gazel 53

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şaķın âh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i hurşîd
Derûnı hasret-i ruhsârıñ ile kân-ı âteşdür

66. **ile:**

Gazel 54

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gördüğüm sâ‘atde dirsem âşinâlık kaşdına
Sad hicâb u şerm ile yâhû bilür bilmezlenür

67. **ile:**

Gazel 55

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Uçarsa nâz ile ‘uşşâkına ol şüh ber ber ber
Derûnumdan çıkar sûzişle dūd-ı âh ser ser ser

68. **ile:**

Gazel 58

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çıkar agyâr ile seyr-i çemenzâre hirâs itmez
Karîn-i hâr olur kadr-i gül-i nev-restesin bilmez

69. **ile:**

Gazel 60

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

La‘l-i nâbı sükkerinden Hurremâ men‘ eyledi
Ol humâr ile mey-i ser-şârdur eglencemiz

70. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Biz bâde-i ‘aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir cām ile gam ceysiniñ üstünde belâyuz

71. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Biz bâde-i ‘aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir cām ile gam ceysiniñ üstünde belâyuz

72. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mecnûn ne ki ‘aşk-ı zen ile hem-demimizdür
‘Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

73. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mecnûn ne ki ‘aşk-ı zen ile hem-demimizdür
‘Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

74. **ile:**

Gazel 61

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yārīñ gül-i ruḥsārı ḥayālīyle dem-ā-dem
Bülbüller ile nağme-zen-i ṣaḥn-ı hevāyuz

75. **ile:**

Gazel 62

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Künc-i hicrānda dil ḥayli zamāndur me'nūs
Nuql-i cām-ı mey ile vir aña la'linden būs

76. **ile:**

Gazel 63

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yār olur ağyār ile olmaz qarīn üftādeye
Bu dil-i bī-çāre eylerken dil ü cāndan heves

77. **ile:**

Gazel 64

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Cefā vü cevri ile oldum dīger-gün
İşim gitdikce olmağda müşevveş

78. **ile:**

Gazel 65

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Rū-nümādur olıcağ 'ārız-ı pākinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile ālūde müşevveş āteş

79. **ile:**

Gazel 67

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' ḥulūş
Kıyāmet olsa bulmaya inqıtā' ḥulūş

80. **ile:**

Gazel 67

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

' Aceb mi şöhret ile olsa kārban-ı zamān
Cihānda kim ki ḥarīdār ola metā'-ı ḥulūş

81. **ile:**

Gazel 69

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ser-āver oldu ruḥ-ı yārdan çü şīrīn ḥatt
Bu ḥüsn-i ḥatt ile 'ālemdede oldu rengīn ḥatt

82. **ile:**

Gazel 71

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Niçe yanmasun yaqılmasun begim üftādeler
Tābiş-i 'aşk ile girmiş āteş-i sūzāne şem'

83. **ile:**

Gazel 72

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Āsitānıñdan olaldan berü dil mürğü ırağ
Nāle vü āh ile çeşminde degil zīver-i bağ

84. **ile:**

Gazel 74

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Yār ile hem-şoḥbet olmağdı zamīrim bir gīce
Neyleyim dildārı tutmuşdur nıgeh-bān her taraf

85. **ile:**

Gazel 74

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruḥ-ı pür-tābıña
Dem-be-dem ok yağdırur ḥışm ile müjgān her taraf

86. **ile:**

Gazel 75

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gördüm ḥayālī bāde ile zülf-i yār imiş
Şeh-bāz-ı ḥüsnünün per ü bālī taraf taraf

87. **ile:**

Gazel 78

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ağyār ile açılma şaḥn-ı ṣaḥn-ı cemende
Āhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

88. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

89. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

90. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak şık

91. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dalgınlık ile bezme duhül eylese zâhid
Gösterme amân süretini vur ana yak yık

92. **ile:**

Gazel 79

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Hurrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

93. **ile:**

Gazel 80

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir kâse ile yapmadıñ kalbimizi ‘aceb
Dünyâda bir hayır eşeriñ yok mıdur seniñ

94. **ile:**

Gazel 82

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bezm-i ‘uşşâkı ferah-nâk eylediñ ihsân ile
Ey müdürü’l-câm n’olduñ böyle ikrâm eylediñ

95. **ile:**

Gazel 83

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Qalsun ol bâl-i şikest ile âzâd itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dâm-ı duzağıñda seniñ

96. **ile:**

Gazel 83

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hâm sevdâlar ile Hurremi bî-zâr itdiñ
Ne belâlar çekilür vaşl metâ’ında seniñ

97. **ile:**

Gazel 87

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Geldi çemene ‘arz-ı kemâl eyledi bülbül
Biñ cilve ile hoş maqâl eyledi bülbül

98. **ile:**

Gazel 87

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hâlin yine kendine açup hâl-i lisânla
Efğân-ı dırâz ile cidâl eyledi bülbül

99. **ile:**

Gazel 88

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gelince meclis-i rindâna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hurrem o sâza karanfil lâle gül sünbül

100. **ile:**

Gazel 90

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hurremâ gamdan rehâ bulmak dilerseñ rûz u şeb
Bir melek sîmâ ile her demde ‘ayş u nûş kıl

101. **ile:**

Gazel 92

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Meclis-i ‘ayşda gül gibi açılun cânân
Quvvet-i câm ile gam mülkini tâlân idelüm

102. **ile:**

Gazel 95

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dilber-i pür-vefâ yüzün tıtdı cefâyâ n’eyleyim
Başladı hâr ile o gül zevk u şafâyâ n’eyleyim

103. **ile:**

Gazel 95

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vuşlat-ı yâr ile olur mansıb u câh-ı ‘âşıkân
Sensizin ey kamer şîfat artsa da pâyê n’eyleyim

104. **ile:**

Gazel 95

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Sûziş-i ‘aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tîr-i gâmiñla ser-te-ser beñzedi nâye n’eyleyim

105. **ile:**

Gazel 96

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-ṭab’ âhûları ikrâm râm

106. **ile:**

Gazel 98

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Sâkiyâ gel gidelüm câm-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahn-ı çemende ‘âlem

107. **ile:**

Gazel 100

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Varaḡ-ı verd üzere ‘ārız-ı pākiñ vaşfi
Eşer-i ḡāme-i ‘irfān ile menḡuş olsun

108. **ile:**

Gazel 100

Mısra: 14

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dest-i pākiñde olan kilḡ-i ḡüner-peydāsı
Reng-i ruḡsārını taḡrīr ile ḡül-pūş olsun

109. **ile:**

Gazel 101

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Neşvedār oldı cām-ı şāḡbādan
Şol ki ‘aşḡiñ ile bulur temkīn

110. **ile:**

Gazel 107

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kimseler üftāde-i ḡübān-ı ‘ālem olmasun
Künc-i fırḡatde ḡayālāt ile pūr-ḡam olmasun

111. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bu ‘aşḡ ile sen maḡrem-i esrār olamazsın
Terk itmeyiceḡ ‘aşḡ ile berbād olamazsın

112. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bu ‘aşḡ ile sen maḡrem-i esrār olamazsın
Terk itmeyiceḡ ‘aşḡ ile berbād olamazsın

113. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

‘Āşıḡlar ile girmeyiceḡ mey-gedeye sen
Maḡmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

114. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

‘Āşıḡlar ile girmeyiceḡ mey-gedeye sen
Maḡmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

115. **ile:**

Gazel 108

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Leylā gibi sen olmayıcaḡ ḡüsn ile hem-tā
Mecnūn gibi āşüfteye meddād olamazsın

116. **ile:**

Gazel 109

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Suda çıkmaz deme tīz-āb-ı visāle çekeḡör
Sīm endām ile hammāmda soyunsun yürüsün

117. **ile:**

Gazel 112

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

ḡülşen-i ‘ālemde rüyūñ vaşf iderken ḡül ḡüle
Şad hezārān şevḡ ile āḡlardı bülḡül bülḡüle

118. **ile:**

Gazel 112

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Verde-i ruḡsārıñ ile bāde-i la‘liñ ḡörüp
Şaḡrayup meydān-ı ‘ayşa geldi bülḡül bülḡüle

119. **ile:**

Gazel 114

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Geldim cihāna ‘aşḡiñ ile oldum āşinā
Cānā meḡer ma‘ārifimiz ez-elest ola

120. **ile:**

Gazel 116

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Eyledi cūş ü ḡurūş ‘aşḡ ile dil yemcesine
ḡörinür baḡr-i muḡīḡ dīdeme bir nemcesine

121. **ile:**

Gazel 116

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şöyle fırḡat-zede-i ‘aşḡ-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşḡ-i terim ḡasret ile demcesine

122. **ile:**

Gazel 120

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Didim ey yār ‘aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzük-ter-i ‘ālem lā lā

123. **ile:**

Gazel 121

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Pūr eyle ḡalbini ḡubb-i Muḡammed ile anıñ
Be-‘aşḡ-ı baḡr-i ‘ināyet Muḡammed-i ‘Arabī

124. **ile:**

Gazel 122

Mısra: 9

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Olsun evlādına āline dūrūd ile selām
Hurremiñ virdi budur külli gādāt ü 'aşī

125. **ile:**

Gazel 123

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Kāmet-i şimşādıñı gördükde servi seyrde
Ögrenür resm-i hīrāmān ile bālālanmağı

126. **ile:**

Gazel 125

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gelicek meclis-i rindāna mey ile maḥbūb
Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cān geldi

127. **ile:**

Gazel 125

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Künc-i miḥnetde dilā ḥasret-i cānān ile
Ağlamağdan bu iki gözlerime kan geldi

128. **ile:**

Gazel 129

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şu dem ki nāz ile şol gül- 'izāra öyküdi
İşitdi bülbül-i cān nağme-zāra öyküdi

129. **ile:**

Gazel 130

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir bölük ḥalk ile cem' iyyet idüp meclisde
Bezl-i ni' met ile arturdı 'aceb pāyesini

130. **ile:**

Gazel 130

Mısra: 4

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bir bölük ḥalk ile cem' iyyet idüp meclisde
Bezl-i ni' met ile arturdı 'aceb pāyesini

131. **ile:**

Gazel 130

Mısra: 6

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şofra-i luṭfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

132. **ile:**

Mesnevi 1

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

O lisānen ḳalb ile taşdıḳdūr
Rüz u şeb ḳoma diliñden ey ḥümām

133. **ile:**

Mesnevi 1

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hem şalāt ile zekāt ü şavm ü hac
Ḥacca ger gücüñ yeterse it kıyām

134. **ile:**

Mesnevi 1

Mısra: 29

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hem rükū' ile secūd hem ḳa' de-i
Āḥire içre oturmağdur ḥitām

135. **ile:**

Müfret 2

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Demişler kış gününün lāle-zārı
Müsāhib yār ile āteş kenārı

136. **ile:**

Murabba 2

Mısra: 2

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Men o bir Ḳaysım ki gelmez ḳalbime Leylā nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşḳ-ı bī-hemtā nedür

137. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 8

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Çeşm-i ḥün-rīzi o şūḥuñ beni sevdāya şalar
Mest ider gāhi gehī 'aşḳ ile gavḡāya şalar

138. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 10

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gāh vuşlat güneşin ḥāver-i ferdāya şalar
Ağladup gāhi beni hicr ile her cāya şalar

139. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 20

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şunmayaldan berü la' l-i lebinı muḡpeçeler
Ḥasret ile ser-i küyında gönül çün giceler

140. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 26

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hürremâ her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gâhî cevri ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

141. **ile:**

Nazm 1

Mısra: 1

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Rûz u şebim endüh ile âh eyleme yâ Rab
Sûz-ı dili firkatle siyâh eyleme yâ Rab

142. **ile:**

Tahmis 1

Mısra: 3

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bu sûz-ı âh ile bir gül- 'izâra dek giderüz
Hevâ-yı vaşla uyup kûy-ı yâre dek giderüz

143. **ile:**

Tahmis 1

Mısra: 17

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hayâl-i la 'liñ ile buldı hoş-żamîr-i sürûr
Şarâb-ı câm-ı muşaffâdan itmez oldu huzûr

144. **ile:**

Tahmis 2

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mukâbil kimdürür bilsem 'aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile 'aql u dilimi târ-ı gîsūya

145. **ile:**

Tahmis 2

Mısra: 24

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim âğyârı terk it nâz ile güldi didi ol dem

146. **ile:**

Tahmis 3

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âğâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu 'b-bâzıñ

147. **ile:**

Tahmis 3

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mest iken bûs-i ruḥ-ı yâr ile cân ol câhda
'Azminiz Ka 'beyedür devlet-i şâhenşâhda

148. **ile:**

Tahmis 4

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Nûş itdigimiz şevk ile esrâr-ı muḥabbet
Pür oldu yine sâğar-ı ser-şâr-ı muḥabbet

149. **ile:**

Tahmis 4

Mısra: 13

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Her bir tarafa 'aşkıñ ile gerçi meşķız
Pâkîze-reviz vâķıf-ı âlûde-i 'aşķız

150. **ile:**

Tahmis 4

Mısra: 18

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ol demde olur müdde 'ânıñ biri ḥuşûlî
Cânânıñ olur 'âşķı ile beyn-i fuşûlî

151. **ile:**

Tahmis 5

Mısra: 7

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Dil cefâ-yı dost ile olup ḥayâl-ender-ḥayâl
Oldı gitdikce vişâl-i yâr kıatı emr-i muḥâl

152. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 5

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bûlbûl-âsâ nağamât ile terennûm eyle
Gülşen-i dehrde rağbetle olup nağme-serâ

153. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 23

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Oldı teşrîfî ile ehl-i diyânet mergûb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldu girîzân dü-pâ

154. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 31

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şâhib- 'irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Ḥamdü li 'llâh hele miķdârını buldı 'ulemâ

155. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 42

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Eyle eyyâm-ı 'adâlet demine ez-dil ü cân
Dergeh-i Ḥazret-i Feyyâzda niyâz ile du 'â

156. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 44

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ḳılmaya pertev-i zât-ı himemin Ḥaḳ zâ 'il
Şâbit olduğca nücûm ile arâzî vü semâ

157. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 26

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Düşmenân-ı bed-fi 'ālîñ 'ömr-i bed-hvâhâsı

Nisbet-i Mirrîh ile olsun hemânâ ibtilâ

158. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 28

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti

İ'tibâr ile bulupdur her biri neşv ü nemâ

159. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 30

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Bâ-huşûş ehl-i ma'ârif şânını terfî' idüp

Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i'tilâ

160. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 62

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ser-firâz-ı ehl-i 'irfândur o 'ālî-menkâbet

Rütbe-i vâlâ ile bulsa 'aceb mi 'ālî-câh

161. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 65

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şimdi itmez i'tibâr ile sipihre ser-fürû

Olmuş iken mâye-i 'irfân bî-kadr ü bahâ

162. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 79

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Olmasun âşâr-ı gam-girdâr ile tab'ı terah

Dâ'imâ bulsun secencel-veş dili gamdan rehâ

163. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 22

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Hibedür zâtına envâ'-i ma'ârif yoğsa

Anı tahşîl idemez sa'y ile 'aql-ı kâsib

164. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 27

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Manşıb-ı Anکارa teşrîfi ile buldı şeref

Gerçi kim ehl-i hevâ oldı cihândan gâ'ib

165. **ile:**

Tarih 4

Mısra: 12

" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Tahtında kılsın ber-karâr nice zamân perverdigâr

A'dâsını etsin şikâr şemşîr ile dârin harâb

ilhâm-ı vefâ:

1. **ilhâm-ı vefâ:**

Gazel 59

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Dostluğun, sözünde durmanın ilhamı.

'Âdetiñ oldı yine cevr ü cefâ çok sürmez

İrişür qalbiñe ilhâm-ı vefâ çok sürmez

ilkâ ol:

1. **ilkâ ol:-muş**

Tarih 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Vahiyle indirilmek, kalbe bırakılmak, ilham olmak.

Vādî-i nazmda çok geşt ü güzâr eylersin

Gâlibâ gûşîña bir nev-haber olmuş ilkâ

illâ:

1. **illâ:**

Gazel 114

Mısra: 6

"Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde, ille, illaki" anlamında zarf.

İtmez harîm-i şafha-i rindâna hîç duğul

İllâ o kimse bâde-fürûş mey-perest ola

ilticâ:

1. **ilticâ:**

Gazel 7

Mısra: 12

Sığınma, himayesi altına girme.

Hurrem-i bî-çâredurur rûz ü şeb

Devletiñe kendin iden ilticâ

ilticâ eyle:

1. **ilticâ eyle:**

Tarih 2

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Himayesine girmek, sığınmak.

Zer-feşân-ı hâmesin almış 'Uṭârid destine

Midḥat ü ihsânını tahrîre eyler ilticâ

îmānîñ sıfâtı:

1. **îmānîñ sıfâtı:**

Mesnevi 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -
İmanın sıfatı, özellikleri || imanun şartları.

Daği ĩmānıñ sıfātı altıdur
Ol edāsıyla anıñ ‘ālī-makām

in ‘ām:

1. in ‘ām:
Gazel 104
Mısra: 10
Nîmet verme, iyilik etme.

Büsesinden bir kerem itdi qabûl it Hurremā
Şurre-i ihsân-ı şâhîdür saña in ‘ām iken

in ‘ām-ı ‘ām:

1. in ‘ām-ı ‘ām:-di
Gazel 96
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
İnsanlara iyilik etme, lütuf ve ihsanda bulunma.

Hûn-ı la‘lin bezl-i ‘uşşâk itdi sâkî Hurremā
Tırma sultân-ı vişâl itdi bu gün in ‘ām-ı ‘ām

‘ināyet-güsterā:

1. ‘ināyet-güsterā:
Tarih 2
Mısra: 70
Cömertlik, iyilik yayan.

Mesnediniñ şâhibidür merkeziniñ nâ‘ili
Bâğ-ı ‘izzîñ hâşılı olmuş ‘ināyet-güsterā

incir:

1. incir:-e
Gazel 34
Mısra: 6
İncir || meyhanede meze olarak kullanılmıştır.

‘İşret-āmîz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fısdıka incîre sen benden beter

incit:-

1. incitme:-me
Gazel 79
Mısra: 1
Birini üzme, kırmak, gücendirmek.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makâl ile sakın eyleme dak dık

2. incitme:-me
Gazel 79
Mısra: 10
Birini üzme, kırmak, gücendirmek.

Ādâbı gözet bezm-i vişâl olsa da Hurrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

3. incitme:-me
Gazel 113
Mısra: 5
Birini üzme, kırmak, gücendirmek.

İncitme ‘âşıkânı ey şeh-süvâr-ı ‘âlem
‘Älemde râhat olmaz şehlerde renc olunca

inkılâb:

1. inkılâb:
Tarih 4
Mısra: 26
Değişim, dönüşüm, bir durumdan başka bir duruma geçiş.

Kân-ı tevâzu ‘pür-kerem eltâfı çok bahr-i kerem
Va‘dinde çok sâbit-kadem tab‘ında yokdur inkılâb

inkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâk:

1. inkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâk:-dan
Gazel 90

Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönlünü incitmek.

İnkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâkdan eyle ictinâb
Nâşihım pendim qabûl it güşîña mengüş kıl

2. inkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâk:-dan
Gazel 114
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Aşıkların gönlünü incitmek.

İt inkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâkdan ictinâb
Lâyık degil ki cām-ı Hıttā şad şikest ola

inkıtā‘:

1. inkıtā‘:
Gazel 67
Mısra: 2
Bağını kesme.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā‘ hülüş
Kıyâmet olsa bulmaya inkıtā‘ hülüş

ins ile cān:

1. ins ile cān:
Murabba 1
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
İnsan ile cin taifesi.

Senindür cümle mahlûk ins ile cān
Olurlar rûz u şeb süzân u giryân

insâf:

1. insâf:
Gazel 73
Mısra: 6
(Ar.) Hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil

vicdana uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma.

Gayrı âzâd idesin bend-i belâdan kuluñı
Tab‘-ı pâkiñde cibillîdür efendim inşâf

inşâfa gel:

1. inşâfa gel:-üip

Gazel 91

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Merhamet etmek, acımasız tutumundan vazgeçmek.

Cevr-i bî-hadd yetişür Hurreme bî-hâşılılık
Dime inşâfa gelüp nükte-şi‘ârı n’ideyim

intihâb it:

1. intihâb it:-di

Tarih 2

Mısra: 53

Kelime Tipi: -

Seçmek, tercih etmek.

Böyle bir zât-ı himem-bahşâyı itdi intihâb
Rû‘yet-i emr-i ‘ibâda eyledi qâdrin sezâ

intikâm eyle:

1. intikâm eyle:-r

Tarih 4

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İntikam almak || Başa çıkabilmek.

Taht-ı hilâfetle be-nâm fermân-ber olmuş hep enâm
Düşmândan eyler intikâm bâ-‘avn-i Hak bî-irtiyâb

intizâm bul:

1. intizâm bul:-dı

Mesnevi 1

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Düzgünlük, tertip bulmak.

Nazma çekdim bu ferâ’iz dürrini
Buldı bu hüsn-i edâda intizâm

intizâr:

1. intizâr:

Gazel 115

Mısra: 10

Beklemek, yolunu gözlemek, beklenti içinde olmak.

Hurremâ ağzın açmadı zinhâr
Çekdürür çokdan intizâr gonca

ir:-

1. irerdi:-er, -di

Gazel 88

Mısra: 4

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Cemâliñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrerdı cümleten yaza qaranfıl lâle gül sünbül

ir:

1. irilmez:-il, -mez

Gazel 105

Mısra: 3

Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Bir irilmez yereddür ol şûh-i müstağnî-hişâl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çalâk olmasun

2. irmek:-mek

Gazel 103

Mısra: 3

Ulaşmak, erişmek.

İrmek için menzil-i maqsûda yârsız ey gönül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

3. irenler:-en, -ler

Gazel 124

Mısra: 2

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

‘Aceb kûyuñda şâhım ‘âşıkâna bir dem olmaz mı
O nûzhet-gâh-ı rindâna irenler bî-gam olmaz mı

4. irişüp:-+iş, -+üp

Gazel 24

Mısra: 3

Gelmek, ulaşmak, erişmek, (olumsuz bir duruma) uğramak.

İrişüp gâyetine derd-i firâkıñ eleme
Bezm-i vuşlatda ‘aceb ola mı gam-hvâre o şûh

5. irmek:-mek

Gazel 48

Mısra: 1

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü luţf-i Hudâvend ile teşhîrimdür

6. irenler:

Gazel 124

Mısra: 10

Erişmek, ulaşmak || kavuşma meclisine ulaşmak.

Ümîd-i vuşlatıñdur dilde pinhânım eyâ dilber
Vişâliñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

îrâd:

1. îrâd:-ı

Gazel 66

Mısra: 14

Ar. Gelir, kazanç.

Çürütmüş varını Hurrem yoluñda
Ne mâl ü mülk ü ne îrâdı kalmış

îrâd id:

1. İrād id:

Tahmis 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

*Söylemek, anlatmak || meyhanede sevgilinin
dudağını anlatan saki.*

Vücūdum fülkini gird-āba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-ḥānede sāḳī mey-i la'lin ider İrād

İrād-ı gezend it:

1. İrād-ı gezend it:-di

Gazel 6

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kazancını ziyan etmek.

Açdı ğam-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir tarz ile İrād-ı gezend itdi şabā

İrās:

1. İrāsın:-ın

Tarih 1

Mısra: 39

Sebep olmak.

İtme ıtnāb-ı sūḥan birle şudā' İrāsın
Çünkü Hurrem-dil olup medḥine düşdüñ ammā

İ'rāz it:

1. İ'rāz it:

Tahmis 4

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

*Yüz çevirmek, kaçınmak || yaltaklanmak dan uzak
durmak, kaçınmak.*

Hurrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it İ'rāz
Seyyārelerin nūḳṭına Tā'ib ide İgrāz

İrem:

1. İremdür:-dür

Gazel 29

Mısra: 8

İrem bağı; cennet bahçesi.

'Anber-feşān olunca kākülleri ruḥında
Ruḥsār cennet oldu misli anıñ iremdür

İrfān:

1. 'İrfānına:-ı, -n, -a

Tarih 3

Mısra: 26

Manevi ve ruhi tecrübeyle edinilen sezgisel bilgi.

Bezm-i şūrāsına şūrīdedürür ehl-i ḥired
Rüşd ü 'İrfānına ḥayrān-ter fikr-i şākīb

İrgür:-

1. İrgürdi:-di

Gazel 8

Mısra: 4

Ulaştırmak, eriştmek.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Ġamze-i ğammāzıñ İrgürdi yine ğārāt bana

İrgüren:

1. İrgüren:

Gazel 67

Mısra: 3

Ulaştıran II eriştiren.

Odur kemāle Mevlevīyi İrgüren her ān
Tecellī-i şeref-i şu'le-i semā'-ı ḥulūş

İriş:

1. İrişür:-ür

Gazel 59

Mısra: 2

Erişmek, ulaşmak.

'Ādetiñ oldu yine cevır ü cefā çok sürmez
İrişür ḳalbiñe ilhām-ı vefā çok sürmez

İrtifā':

1. irtifā':

Gazel 67

Mısra: 1

Yükselme, yükselti. II Mertebe, kıymet.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' ḥulūş
Ḳıyāmet olsa bulmaya inḳitā' ḥulūş

İş:

1. iş:

Gazel 72

Mısra: 9

*Amel, davranış, iş, fiil, eylem. II Olay, durum,
mesele.*

Sünbül-i zūlfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i āh gibi girmede destime o bāğ

2. işim:-im

Diğer 1

Mısra: 7

Amel, eylem, tutum, tavır, yaklaşım.

İşim bülbül gibi āh u figāndur
Gül yüzlü dildārim nerdedür şimdi

3. işi:-i

Gazel 49

Mısra: 6

Amel, eylem, tutum, tavır, yaklaşım.

O fettān ğamzeler ḥançer çeküb ḳatlime ḳaşd eyler
Raḳīb-i bed-liḳānıñ bu işi tedbīrdür dirler

4. işim:-im

Gazel 64

Mısra: 6

Amel, eylem, tutum, tavır, yaklaşım.

Cefâ vü cevri ile oldum dîger-gün
İşim gittikçe olmakda müşevveş

ise:

1. ise:

Gazel 14

Mısra: 9

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bir kez in la'1-i lebiñ yâdına nûş eyler ise
Atdurur başına Hürrem içenin seng şarâb

2. ise:

Gazel 18

Mısra: 2

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Cânâ rızâ-yı kalbiñ ancak vefâya bâ'îş
Âşık ne eyler ise olur cefâya bâ'îş

3. ise:

Gazel 22

Mısra: 7

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Var ise âyine-i 'âlem-nümâ ancak budur
Gösterür 'aks-i ruḥ-ı yâri yüzünde çün kadeh

4. ise:

Gazel 23

Mısra: 4

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Ruḥsârîñ üzre ḥattnı ki bilmedi câhilân
İ'lâl bilür mi kimse okumaz ise Meraḥ

5. ise:

Gazel 47

Mısra: 8

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bir ḥâlet ile görse dil ol ḥûb-cemâli
'Aşık eyler o dem var ise 'aşıkñ temelidür

6. ise:

Gazel 76

Mısra: 12

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bu meydân-ı muḥabbet gelsün işte
Dil-i Hürrem gibi var ise yanık

7. ise:

Gazel 79

Mısra: 8

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet
Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fık

8. ise:

Gazel 91

Mısra: 2

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Hüsn-i ṭab' olmayıcak hüsn-i nigârı n'ideyim
Ḥande-rû olmaz ise naḳş-ı dîvârı n'ideyim

9. ise:

Gazel 101

Mısra: 1

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Kim ki hüsnüñe bakdı ise hemîn
İtdi cânâ cemâliñe taḥsîn

10. ise:

Gazel 125

Mısra: 5

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

'Andelîbân n'ola efğân ider ise her ân
Çemen-i mevsim-i ḥaḍrâ-yı gülistân geldi

11. ise:

Tahmis 3

Mısra: 7

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âğâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu'b-bâzıñ

12. ise:

Tahmis 5

Mısra: 35

"i" ek fiilinin koşul eki (-sA) almış hali.

Bir gelür dirler ise menfûr-ı dost mensûb-ı dost

'İsî-i meryemcesine:

1. 'İsî-i meryemcesine:

Tahmis 3

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Meryem'in İsa'sı gibi || Hz. Meryem ve hz. İsa.

İde 'ömrini füzûn 'İsî-i Meryemcesine

İsit:

1. İşitdim:-di, -m

Gazel 49

Mısra: 7

İşitmek, duymak; haber almak.

İşitdim meclis-i rindânda zülfiniñ evşâfın
Aña bir 'âşık-ı dîvâneniñ zencîrdür dirler

2. İşitdi:-di

Gazel 129

Mısra: 2

İşitmek, duymak, dinlemek || bülbülün nağmesini
duymak.

Şu dem ki nâz ile şol gül-'izâra öykündi
İşitdi bülbül-i cân nağme-zâra öykündi

İskender-i heybet-şî'âr:

1. **iskender-i heybet-şî‘âr:**

Tarih 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Büyüklüğe işaret eden İskender.

Şāhenşeh-i vālā-tebār sāhib-kırān u kām-kār
İskender-i heybet-şî‘ār hākān-ı nısfet-intisāb

ışrāb it:

1. **ışrāb it:-di, -ñ**

Gazel 64

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*İma etmek. (Bir konuyu) dolaylı olarak anlatmak,
üstü kapalı olarak belirtmek.*

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem ışrāb
Anıñçün oldı böyle nazm-ı dil-keş

‘ışret-āmiz:

1. **‘ışret-āmiz:**

Gazel 34

Mısra: 5

Içki ile karışık || meclisler.

‘İşret-āmiz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıka incire sen benden beter

‘ışret-gāh:

1. **‘ışret-gāhda:-da**

Tahmis 3

Mısra: 12

Meyhane, eğlence yeri.

Elem-i havf-ı haşar yok bu dil-i āgāhda
Nüş ider hūn-ı dilin dem-be-dem ‘ışret-gāhda

‘ışret-gehi:

1. **‘ışret-gehi:-i**

Tahmis 3

Mısra: 1

Meyhane.

Getür ‘ışret-gehi sākī yine ‘ālemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

iste:

1. **ister:-r**

Gazel 44

Mısra: 2

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Düşer elden ayağa cām-ı mey sākī şarāb ister
Şürāhī nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

2. **ister:-r**

Gazel 44

Mısra: 4

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Nedendür ol kamer tal‘at vefā ümmidin itdikce
Beni kendi gibi ‘add eyleyüp nākış hesāb ister

3. **ister:-r**

Gazel 44

Mısra: 6

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Yine Gülnāz nām bir şūh-i şengüldür nażar-kerdim
Hicābından açılmaz berg-i gülden hoş nikāb ister

4. **ister:-r**

Gazel 44

Mısra: 12

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Yine oldı ğam-ı yār ile eflāk-i gönül mağmūm
Açılmağa ruḥ-ı dildār gibi bir āfītāb ister

5. **istemez:-me, -z**

Gazel 71

Mısra: 5

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Küşte-i tīg-i firākın hiç mātem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dāne dāne şem‘

6. **istemem:-me, -m**

Gazel 103

Mısra: 7

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

İstemem çarhın kabā vü atlasın şimden gerü
Künc-i firqatde gönül mürğü tutupdur āşiyān

7. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 1

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Rüyuñı görsün seniñ bir māh-i tābān isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyḥān isteyen

8. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 2

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Rüyuñı görsün seniñ bir māh-i tābān isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyḥān isteyen

9. **istersem:-r, -se, -m**

Gazel 113

Mısra: 7

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

‘İydiyye büsesinden istersem ol nigārın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

10. **isterseñ:-r, -se, -n**

Gazel 126

Mısra: 3

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Kîmyâ-yı hâliş isterseñ eger ‘âlemde sen
Hâk-i râh-ı dilberi cem’ eyle kim iksîr gibi

11. **işte:**

Gazel 76

Mısra: 11

Bir duruma, bir kişiye dikkat çekmek için kullanılan kelime.

Bu meydân-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hürrem gibi var ise yanık

iste-:

1. **istememez:-mez**

Gazel 71

Mısra: 3

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Bezm-i maḥbûbân müsâhib istemez ḥüsni gibi
Nâzır olsun bârî ḥüsni-i yâre kana kana şem’

2. **istemem:-mem**

Gazel 77

Mısra: 11

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

İstemem şervet ü sāmân-ı cihânı Hürrem
Baña bir dilber-i ‘âlî kafadâr olmayıcak

3. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 4

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

‘Aqlımı zülfüñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perîşân isteyen

4. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 6

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Sensin ey ‘âlem tabîbi cümleye sultân-ı ḥaḳ
Pâyîñe sürsün yüzün ‘âlemde dermân isteyen

5. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 8

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübâ
Dimediñ bir kez de gelsün âb-ı hayvân isteyen

6. **isteyen:-y, -en**

Gazel 106

Mısra: 10

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

Gelsün alsun cânımı virdim saña ey şehriyâr
Hürrem-i bî-çâreden yolına ḳurbân isteyen

7. **istememez:-mez**

Tahmis 5

Mısra: 34

Bir şeye karşı istek duymak, o şeyi arzulamak, arzu etmek.

‘Aşk kıyâs ü nisbete gelmez bilürsin Hürremâ
Çünki dirler ‘aşk nisbet istemez Rüşdî baña

ister:

1. **ister:**

Gazel 44

Mısra: 1

Istemek, arzu etmek || şarap istemek.

Düşer elden ayağa cām-ı mey sâkî şarâb ister
Şürâhî nâle eyler ney-zenân çeng ü rebâb ister

istidlâl-i hikmet:

1. **istidlâl-i hikmet:**

Gazel 17

Mısra: 4

Kelime Tipi: -
Hikmetin delili.

Nedür esrâr-ı nokta eyler izhâr
İden ağzından istidlâl-i hikmet

istînâs:

1. **istînâs:**

Gazel 33

Mısra: 9

Yakınlaşmak, alışmak.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma’rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

istinşâk:

1. **istinşâk:-a**

Mesnevi 1

Mısra: 14

Abdest alırken burna su çekme.

Üçdürür guslûñ daḥî farzı ‘ayân
Maḫmaḫa istinşâka kıl ihtimâm

‘işve-bâz-ı tekellüm:

1. **‘işve-bâz-ı tekellüm:**

Tahmis 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -
İşveli, cilveli konuşan || sevgili.

O naḥl-i nāz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O 'işve-bāz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

'işve-i yār:

1. **'işve-i yār:**
Gazel 95
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Sevgilinin nazı, cilvesi.

'İşve-i yārdur heme Ḥurremi eyleyen zebūn
Şabr u sükūnum ol şehe gitdi fedāya n' eyleyim

'işve-şî'ār ol:

1. **'işve-şî'ār ol:-ma, -(y)ıcaḳ**
Gazel 77
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
İşveli, cilveli, nazlı olmak.

Neyleyem sâde güli 'işve-şî'ār olmayıcaḳ
Açılup meclis-i 'işretde hezār olmayıcaḳ

it:-

1. **itmege:-meg, -e**
Gazel 7
Mısra: 5
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hāzır olursıñ kuluña itmege
Şubḥ u mesā böyle cefā ey şehā

2. **itmez:-mez**
Gazel 19
Mısra: 10
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Çek cefāsın şaḳınup bahş girişme Ḥurrem
İtmez 'ākıl kişi ol ḡamze-i ḡammāz ile bahş

3. **itdi:-di**
Gazel 20
Mısra: 1
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

İtdi cānān cevri-i bisyār el-ḡıyās
El-ḡıyās ez-hicr ez-yār el-ḡıyās

4. **itme:-me**
Gazel 25
Mısra: 5
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

İtme üftāde-i ḥüsnūñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daḥi ey māh meded

5. **itdi:-di**
Gazel 67
Mısra: 1
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' ḥulūş
Ḳıyāmet olsa bulmaya inḳitā' ḥulūş

6. **itsem:-se, -m**
Gazel 74
Mısra: 5
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruḥ-ı pür-tābıña
Dem-be-dem oḳ yaḡdırur ḥışm ile müjḡān her taraf

7. **itseñ:-se, -ñ**
Gazel 81
Mısra: 8
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Vücūdum āteş-i ḥākister itdi
N' ola ḥālimden itseñ cüz't idrāk

8. **itme:-me**
Gazel 90
Mısra: 7
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

İtme herḡiz sen zen-i dünyāyı tenkīḥ-i nikāḥ
Bir meh-i tābānı dā'im ziver-i āḡuş ḳıl

9. **it:**
Gazel 97
Mısra: 9
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Kerem iderseñ eger Ḥurrem-i bī-çāreye it
Ḳapuñda pādīşehim bir gedā ki añladamam

10. **itdi:-di**
Gazel 130
Mısra: 5
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Şofra-i luṭfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

11. **it:**
Mesnevi 1
Mısra: 24
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hem ṭahāret taşrasından şartdurur
İt necāsetden ḥadeşden şubḥ u şām

12. **itmez:-mez**
Tahmis 1
Mısra: 18
"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hayāl-i la'liñ ile buldı hoş-żamīr-i sürūr
Şarāb-ı cām-ı muşaffādan itmez oldı huzūr

13. **itme:-me**

Tarih 1

Mısra: 39

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

İtme itnāb-ı sühan birle şudā' irāşın
Çünkü Hurrem-dil olup medhine düşdüñ ammā

it:

1. **itme:-me**

Gazel 4

Mısra: 6

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Kim eylemiş bu 'aşıka cevri (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

2. **itdiñ:-di, -n**

Gazel 9

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

İtdiñ hemīşe cevri-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

3. **itmekdedür:-mek, -de, -dür**

Gazel 27

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Ser-i küyuñda dā'im bülbul-āsā
Göñül itmekdedür biñ āh u feryād

4. **itdikce:-dikçe**

Gazel 32

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Nevāzişle girişme cūlar itdikce dil-i zāra
O ebrū-yı melāhat hāme-i küttāb-veş dıtrir

5. **itme:-me**

Gazel 45

Mısra: 3

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Şāyī'-i şūret itme begim sen bu 'āleme
Mekr ü füsūn ile seni aldar zamānedür

6. **itdürme:-dür, -me**

Gazel 75

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya luṭf kıl
İtdürme böyle sen de kıtālī taraf taraf

7. **itmesün:-mesün**

Gazel 75

Mısra: 4

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Görsün çemende kāmēt-i dildārı bağbān
Şaf şaf itmesün serv nihālī taraf taraf

8. **iderdi:-er, -di**

Gazel 77

Mısra: 9

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Pāsbānlık kim iderdi der-i 'işretde müdām
Şāhib-i rāst kavī ya çukadār olmayıcak

9. **itdi:-di**

Gazel 81

Mısra: 7

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Vücūdum āteş-i hākister itdi
N'ola hālinden itseñ cüz'ı idrāk

10. **itdim:-di, -m**

Gazel 81

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Yoluñda varım itdim hār u hāşāk
Beni luṭf eyle şāhim eyleme hāk

11. **itdim:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Bilüp sırr-ı dehānıñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhār itmekden hirās itdim

12. **itdim:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 8

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la'liñiñ 'aksin
Şebīh eyler iken ol demde ben 'ayn-ı kirās itdim

13. **itdim:-di, -m**

Gazel 93

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan
yardımcı fiildir.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānıñ 'ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

14. **itdi:-di**

Gazel 96

Mısra: 9

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hün-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hurremā
Turma sultān-ı vişāl itdi bu gün in'ām-ı 'ām

15. **itdi:-di**

Gazel 96

Mısra: 10

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Hün-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hurremā
Turma sultān-ı vişāl itdi bu gün in'ām-ı 'ām

16. **itdim:-di, -m**

Müfret 1

Mısra: 1

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Tutıcağ nabzını bildim o da 'ācizdi derdinden

17. **itdürdi:-dür, -di**

Müseddes 1

Mısra: 13

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i tab'im açup bülbüle yār itdürdi

18. **itdürdi:-dür, -di**

Müseddes 1

Mısra: 14

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i tab'im açup bülbüle yār itdürdi

19. **itdürdi:-dür, -di**

Müseddes 1

Mısra: 16

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Terk idüp meskenini hārda karar itdürdi
Nağme-sāzān-ı muhabbetde hezār itdürdi

20. **itse:-se**

Tarih 2

Mısra: 67

"Etmek, eylemek, yapmak " anlamında kullanılan yardımcı fiildir.

Bulamaz emsālını geşt ü güzār itse felek
Ger taħarrī eylese abdāl olup şubḥ u mesā

'itāb:

1. **'itāb:**

Gazel 5

Mısra: 4

Azarlama.

Biyā ki sākī be-deh mey ber-ğam-ı sūfi-i dūn
Ki der ḥarīm-i Qudūs est merā 'itāb kucā

'itāb id:

1. **'itāb id:-er, -üz-erüz**

Gazel 57

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ayıplamak, azarlamak.

Huzūrınızda niyāz itmege hicāb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itāb iderüz

itdigini itmedi:

1. **itdigini itmedi:**

Gazel 65

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yaptığını yapmadı || ateş dahi sevgilinin aşk ateşi
kadar yakmadı.

Baňa ol yār yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı 'âlemde bu âteş âteş

itdükleriñi:

1. **itdükleriñi:**

Gazel 34

Mısra: 13

Tüm yaptıkların || sevgilinin aşığı olan zulmü,
cefası.

Hep baňa itdükleriñi ol zamān fikr eyleyüp
Ḥayf idesin Hurrem-i dil-güre sen benden beter

i'tibār:

1. **i'tibār:**

Tarih 2

Mısra: 28

Değer verme, hürmet etme. II İtibar etme.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti
İ'tibār ile bulupdur her biri neşv ü nemā

i'tibār it:

1. **i'tibār it:-mez**

Tarih 2

Mısra: 65

Kelime Tipi: -

Saygı göstermek, ehemmiyet vermek.

Şimdi itmez i'tibār ile sipihre ser-fürü
Olmuş iken māye-i 'irfān bī-kadr ü bahā

i'tilā it:

1. **i'tilā it:-di**

Tarih 2

Mısra: 30
Kelime Tipi: -
Yükselmek, yücelmek.

Bâ-ḥuşûş ehl-i ma'ârif şânını terfî idüp
Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i'tilâ

i'tisâs it:

1. i'tisâs it:-di, -m
Gazel 93
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Gezip dolaşmak || her yerde sevgiliyi aramak, bulmaya çalışmak.

Tefakkud eyledim nâm ü nişânın bulmadım hergiz
Bu şeb tâ şubḥa dek bir yer kımadım i'tisâs itdim

i'tiyâd et:

1. i'tiyâd et:-di
Tarih 4
Mısra: 13
Kelime Tipi: -
Alışkanlık, huy edinmek.

Emr-i 'ibâda i'tiyâd etdi o şâh-ı ber-murâd
Hem 'âkil u re'yi sedâd bir zât-ı vâlâ-intihâb

ittihâd üzre:

1. ittihâd üzre:
Gazel 56
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Birlik halinde, aynı düşüncede.

Müsellemdür nizâm-ı âlem olmaz ittihâd üzre
Anınçün sâz-ı mutrib gâh ber-câ gâh bozulmuşdur

'iydiyye:

1. 'iydiyye:
Gazel 113
Mısra: 7
Bayramlık || bayram hediyesi olarak sevgilinin öpücüğü.

'Iydiyye büsesinden istersem ol nigârın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

'izâr:

1. 'izârın:-ıñ
Gazel 50
Mısra: 1
Sevgilinin yanağı || sevgilinin gül gibi kırmızı yanağı.

'İzârın germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuşdur
Görüp ol verd-i ra'nâyı lisânım bülbül olmuşdur

2. 'izârın:-ı, -ñ
Gazel 50
Mısra: 10
Sevgilinin yanağı || sevgilinin gül gibi kırmızı yanağı.

Ser-i küyünde Ḥurrem bülbül-âsâ nâle itmezdi
'İzârın germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuşdur

izhâr eyle:

1. izhâr eyle:-r
Gazel 17
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Nedür esrâr-ı nokta eyler izhâr
İden ağzından istidlâl-i hikmet

izhâr it:

1. izhâr it:-me
Gazel 100

Mısra: 15
Kelime Tipi: -
Açığa vurmak, göstermek.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ânüd izhâr
Ḥurrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

2. izhâr it:-mek, -den

- Gazel 93**
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Açığa vurmak, meydana çıkarmak, göstermek, aşikar etmek.

Bilüp sırr-ı dehânın kendimi gevher-şinâs itdim
O sırr-ı mübhemi izhâr itmekden hirâs itdim

izhâr-ı muhabbet:

1. izhâr-ı muhabbet:
Tahmis 5
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Sevginin zuhur etmesi, belli edilmesi, gösterilmesi.

Neyleyim yok bir nigâh-ı âşinâ müştâkına
Kânde izhâr-ı muhabbet dostdan 'uşşâkına

'izzet:

1. 'izzet:
Gazel 8
Mısra: 1
Değer, kıymet; yücelik, ululuk.

Âsitânında olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muktezâ bilmem nedendür güşe-i hicret baña

'izzet ü rif'at:

1. 'izzet ü rif'at:
Gazel 37
Mısra: 14

Kelime Tipi: -
Şeref ve yücelik.

Yazmasa âyet-i ruhsârîna tefsîr-i belîğ
Kilk-i Hürrem bu kadar 'izzet ü rif'at mi bulur

'ikd-ı mazmûn:

1. 'ikd-ı mazmûn:-a

Gazel 56

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Mazmûn dizisi || nükteli, sanatlı, ince sözün
gerdanlığı.*

Mu'ammâdur eğerçi Nazm-ı 'İzzet 'ikd-ı mazmûna
Bulunmuştur nazîri kilik-i Hurremle çözülmüştür

Irag:

1. Irag:

Gazel 72

Mısra: 1

Uzak, ayrı.

Âsitânîndan olaldan berü dil mürğî irag
Nâle vü âh ile çeşminde degil zîver-i bâğ

ıtnâb-ı sühan:

1. ıtnâb-ı sühan:

Tarih 1

Mısra: 39

Kelime Tipi: -

Sözü uzatmak.

İtme ıtnâb-ı sühan birle şudâ' ırâşın
Çünkü Hürrem-dil olup medhîne düşdüñ ammâ □

'itriyyü'l-meşâm:

1. 'itriyyü'l-meşâm :

Mesnevi 1

Mısra: 38

Kelime Tipi: -
Burundaki güzel hoş koku .

Zîver-i etfâl ola bu nev-zuhûr
Olalar ezberle 'itriyyü'l-meşâm

Iztırab çek:

1. *Iztırab çek:-mez*

Tarih 4

Mısra: 22

Kelime Tipi: Deyim

Sıkılma yaşamak, aşırı derecede üzölmek

Fâ'ikdürür akrânına men' eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dâmânına çekmez cihânda ıztırâb

jâle-i gül-berg-veş:

1. jâle-i gül-berg-veş :

Gazel 57

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Çiğ, şebnem, nemli gül yaprağı gibi || gül yaprağı
üzerinde bulunan çiğ damlalarını yanakta bulunan ter
damlasına benzetmiştir.*

Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle
Vücûdî jâle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

jeng:

1. jengden:-den

Gazel 67

Mısra: 9

Pas, küf, kir|| kalbin pası, kiri

Silerse âyîne-i kalbi jengden ne ola
Münevver olmadadır Hürremâ şu 'â'-ı hülûş

kabâ:

1. **kabâ:**

Gazel 103

Mısra: 7

En üste giyilen geniş elbise, cübbe.

İstemem çarhıñ kabâ vü aţlasın şimden gerü
Künc-i firkatde gönöl mürğî tıttırdur âşiyân

ka'be:

1. ka'beyedür:-y, -e, -dür

Tahmis 3

Mısra: 14

*Bütün müslümanların kıblesi ve ziyâret yeri olan
Mekke şehrindeki mukaddes binâ, beytullah.*

Mest iken bûs-i ruh-ı yâr ile cân ol câhda
'Azmimiz Ka'beyedür devlet-i şâhenşâhda

ka'be-i küy:

1. ka'be-i küy:-u, -ñ

Gazel 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Kabe gibi mübarek olan semt,Sevgilinin Kabe'ye
benzeyen mahallesi, köyü.*

Ka'be-i küyüñ tavâf eyler iken vakt-i şehîr
Nâz ile bahş eyledi bir nâzenîn ihrâm baña

kabûl eyle:

1. **kabûl eyle:**

Gazel 100

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Kabul etmek, razı olmak, geri çevirmemek.

İtme a'dâya tekarrüb şaķın ey nîk haşlet
Pendimi eyle kabûl gûşuña mengüş olsun

kabûl it:

1. **ḳabûl it:-mez**

Gazel 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme.

Virselər Hürrem ḳabûl itmez bu ‘âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ cāhım dimez miydim saña

2. **ḳabûl it:**

Gazel 90

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme.

İnkisâr-ı hâtır-ı ‘uşşâḳdan eyle ictinâb
Nâşihım pendim ḳabûl it güşîña mengüş ḳıl

3. **ḳabûl it:**

Gazel 104

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Onaylamak, benimsemek.

Büsesinden bir kerem itdi ḳabûl it Hürremâ
Şurre-i ihsân-ı şâhîdür saña in ‘âm iken

ḳad bedâmin ufuḳu’l-ḳudsı resûlün ‘arabî:

1. **ḳad bedâmin ufuḳu’l-ḳudsı resûlün ‘arabî:**

Gazel 122

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kudüs ufkundan Arap asıllı bir elçi görüldü.

Oldı pervânesi dördünci semânîñ güneşi
Ḳad bedâmin ufuḳu’l-ḳudsı Resûlün ‘Arabî

ḳadd:

1. **ḳaddim:**

Gazel 96

Mısra: 1

Boy bos, endam II aşışın bükülmüş boyu.

Eyledi ḳaddim büküp bu miñnet ü âlām lām
Olur elbet şabr ḳıl ey dil saña hengām-ı kām

2. **ḳaddiñe:-i, -ñ, -e**

Gazel 99

Mısra: 1

Boy bos, endam II aşışın bükülmüş boyu.

Ḳaddiñe naḥl-i semen ya çemen-ārâ mı disem
Serv-i bālâ mı ‘aceb eşbeh-i Tübâ mı disem

3. **ḳaddiñe:-i, -n, -e**

Tarih 1

Mısra: 9

Boy bos, endam II aşışın bükülmüş boyu.

Ḳaddiñe olsa sezâ-vâr ridâ-yı kelimât
Şanıña lâyıḳ u şâyân mı degil ḥüs-n-i edâ

4. **ḳaddine:-i, -n, -e**

Tarih 2

Mısra: 52

Boy bos, endam II aşışın bükülmüş boyu.

Ḳil ‘at-i semmûruñ ilbâsıyla itdi şöhre-dâr
Ḳaddine şâyân idi çün câme-i zerrîn-ḳabâ

ḳaddi bālâ:

1. **ḳaddi bālâ:**

Gazel 120

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Uzun boy II sevgilinin uzun boyu, uzun boylu sevgili.

Baş açuḳ bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nâz ü nezâketle bu ḳaddi bālâ

ḳaddi dü-tâ:

1. **ḳaddi dü-tâ:-dur**

Gazel 86

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Boyu iki kat olmuş, eğilmiş, bükülmüş || Hürrem'in iki büküm olmuş boyu.

Ol şeft‘ bu Hürrem-i bî-çāreye yevmü’ t-tenād
Bār-i ‘isyānla anıñ ḳaddi dü-tādur yâ Resûl

ḳadd-i mevzûn:

1. **ḳadd-i mevzûn:**

Gazel 11

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Düzgün, biçimli boy || aşışın boyu.

Silsil-i gīsûñ temennâsı düşelden ḳalbime
Ḳadd-i mevzûnum uzun sevdâyile oldı dü-tâ

ḳadd-i şimşâd:

1. **ḳadd-i şimşâd:-iñ**

Gazel 124

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Boyu şimşir ağacı gibi olan sevgili.

Hayâlîñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler ḳadd-i şimşâdın efendim sersem olmaz mı

ḳadeḥ:

1. **ḳadeḥ:**

Gazel 22

Mısra: 8

Bardak, küçük bardak, içki bardağı.

Var ise âyîne-i ‘âlem-nümâ ancaḳ budur
Gösterür ‘aks-i ruḥ-ı yâri yüzünde çün ḳadeḥ

2. **ḳadeḥ:**

Gazel 22

Mısra: 4

İçki içilen bardak, içki içmek için kullanılan bardak.

La'l-i nâb-ı sükkeri sâkîde çekmiş hasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağına pür-hûn kadeh

3. kadeh:

Gazel 22

Mısra: 6

İçki içilen bardak, içki içmek için kullanılan bardak.

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'âlemi maymûn kadeh

4. kadeh:

Gazel 23

Mısra: 2

İçki içilen bardak, içki içmek için kullanılan bardak.

Sâkî lebiñ şarâbı gelince gelür ferah
Rindân-ı bâde-nûşa yüzün gösterür kadeh

ka' de-i âhire:

1. ka' de-i âhire:

Mesnevi 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Son oturuş || namazın sonunda "Ettehiyyatü " duasini okuyacak kadar oturma.

Hem rükû' ile secûd hem ka' de-i
Âhire içre oturmakdur hitâm

kadem bas:

1. kadem bas:--ıcak-ıcağ

Gazel 83

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ayak basmak, adım atmak, gelmek.

Basıcağ meclis-i rindâna kadem gam başılır
Sâkiyâ râh-ı sürûr cümle ayağında seniñ

2. kadem baş:

Gazel 98

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ayak basmak II bir işe girişmek.

Her zamân sâ'id-i devrân müsâ'id olmaz
Sâ'idin şıffayuben meclise baş sen de kadem

kad-i bālā:

1. kad-i bālā:-st, -nt

Gazel 39

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yüce boy. II Sevgilinin düzgün boyu.

Yariñ kad-i bālāsını gördükde çemende
Sersemleterek serv-i temennâ ile oynar

kadr:

1. kadrini:-i, -n, -i

Gazel 43

Mısra: 9

Değer, kıymet, saygınlık.

Virme metâ'-ı vaşlını kadrini bilmeze
Sûk-ı hünerde Hurrem-i handân alur şatar

2. kadrin:-i, -n

Tarih 2

Mısra: 54

Değer, kıymet, saygınlık.

Böyle bir zât-ı himem-bağşâyı itdi intiḥâb
Rû' yet-i emr-i 'ibâda eyledi kadrin sezâ

kadr-i 'ālī:

1. kadr-i 'ālī:-si

Tarih 2

Mısra: 71

Kelime Tipi: -

Yüce değer.

Kadr-i 'ālīsi gibi bağş u keremde ser-bülend
Baht u iḳbālî gibi olsun o himmet-perverâ

kadr-i gül-i nev-reste:

1. kadr-i gül-i nev-reste:-i-sin

Gazel 58

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Taze gülün kıymeti, değeri.

Çıkar ağıyar ile seyr-i çemenzâre hirâs itmez
Ḳarîn-i hâr olur kadr-i gül-i nev-restesin bilmez

kafadâr:

1. kafadâr:

Gazel 77

Mısra: 12

Aynı anlayışa sahip olmak, arkadaş.

İstemem servet ü sāmân-ı cihānı Hurrem
Baña bir dilber-i 'ālī kafadâr olmayıcak

kafes:

1. kafesde:-de

Gazel 129

Mısra: 4

Kafes || papağanın meskeni.

Teğannî eyledi muṭrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tūṭî güyâ hezâra öykündi

kāfile-i rih:

1. kāfile-i rih:

Gazel 39

Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Rih kafilesi || rih; rüzgar, meltem. Kurân-ı Kerim'de, Ad Kavmi'ni helak eden rüzgar olarak anılmaktadır.

Tahrîk idemez kâkülünü kâfile-i rîh
Ol kulle-i misk âh-ı sebük-pâ ile oynar

kâfir 'adû:

1. **kâfir 'adû:-lar**
Gazel 18
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Inkâr eden, kâfir düşmanlar.

Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belâya bâ'îş

kâfir-i meşşât:

1. **kâfir-i meşşât:**
Gazel 56
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Gelini süsleyen kâfir kadın.

Ser-i zülfünde pîç ü tâbı sanma kâfir-i meşşât
O te'sîrâtda ateşden midür büzülmüşdür

kahramânî:

1. **kahramânî:**
Gazel 122
Mısra: 5
Yiğit, cesur.

Kahramânî göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

kaht ol:

1. **kaht ol:**
Murabba 1
Mısra: 21
Kelime Tipi: -
Kutluk oldu || kuraklıktan kutluk olması.

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'âlem
Eder cümle halâyık zâr ü mâtem

kâ'il ol:

1. **kâ'il ol:-ur**
Gazel 31
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Razı olmak.

Kim ki ol gül ruha cândan yakılır mâ'il olur
Hâr-ı 'âlem de olursa çeker ol kâ'il olur

kâkül:

1. **kâkülleri:-ler, -i**
Gazel 29
Mısra: 7
Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

'Anber-feşân olunca kâkülleri ruhında
Ruhsâr cennet oldu mişli anıñ iremdür

2. **kâküllerin:-ler, -in**
Gazel 56
Mısra: 3
Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Perîşân eyleyüp kâküllerin sayd eyledi 'aklım
Gönül nahcîrine şehbâz-ı çeşmi de süzülmüşdür

3. **kâkülün:-üñ**
Gazel 66
Mısra: 7

Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Tagıtmış kâkülün 'uşşâk-ı zârîñ
O dâm içre dil-i nâ-şâdı kalmış

4. **kâkülün:-üñ**
Gazel 82
Mısra: 1
Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Kâkülün sayd-ı dil-i 'uşşâkıña dâm eylediñ
Bu giriftâr-ı belâyı kendüñe râm eylediñ

5. **kâkülüne:-ü, -ñ, -e**
Gazel 99
Mısra: 11
Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Kulle-i müşg-i Hoten mi ne disem kâkülüne
Şeş-per-i 'aşk mı aña naşş-ı çelîpâ mı disem

6. **kâkülün:-üñ**
Gazel 107
Mısra: 3
Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Sünbül ü şebbü gibi itme perîşân kâkülün
Uymasun dil bād-ı şubha öyle pür-ham olmasun

7. **kâkülünden:-üñ, -den**
Gazel 123
Mısra: 3
Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Kâkülünden bû getürdükde şabâ-yı şubh-ıñ
Sünbül-i nev-reste ahz itdi mu'tarrâlanmağı

kâkül kâküle:

1. **kākül kāküle:**

Gazel 112

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kakül kaküle || tüm kaküller bir arada.

Şanurım tuğrā çekilmişdür berāt-ı hüsnüñe
Cebheñ üze ey perî tolaşa kākül kāküle

kākül-i dil-zede:

1. **kākül-i dil-zede:**

Gazel 62

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönlü tutulmuş kakül || sevgilinin alnına düşen saçları.

Kākül-i dil-zede cebheñde perîşān olmuş
Zülf-i şîrîniñ aña virse ‘aceb midür süs

kākül-i yār:

1. **kākül-i yār:-e**

Gazel 95

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin saçı.

Rabṭ ideyim mi ‘aqlımı kākül-i yāre bağteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n’eyleyim

kākül:

1. **kākülîni:-+i, ++n, ++i**

Gazel 39

Mısra: 9

Alna düşen kısa kesimli saç, perçem. II Sevgilinin saçı.

Tahrîk idemez kākülîni kâfile-i rîḥ
Ol kulle-i misk āh-ı sebük-pā ile oynar

kal:-

1. **qalsun:-sun**

Gazel 83

Mısra: 7

Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

Qalsun ol bāl-i şikest ile āzād itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dām-ı duzağında seniñ

kal:

1. **qālî:-i**

Gazel 94

Mısra: 6

Ar. Söz, lakırdı, laf.

Göricek hüsnüñi ḥālet-zede-i ‘ayş oldum
Ne diyem meclis-i pākiñdeki qālî bilmem

2. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 1

Geriye kalmak, artakalmak.

Hezārîñ bir kuru feryadı qalmış
Bu gülzār-ı çemende adı qalmış

3. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 2

Geriye kalmak, artakalmak.

Hezārîñ bir kuru feryadı qalmış
Bu gülzār-ı çemende adı qalmış

4. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 4

Geriye kalmak, artakalmak.

Ma‘ārif kesb idüp erbāb-ı ḥāl ol
Niçe şehirler gidüp bünyadı qalmış

5. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 6

Geriye kalmak, artakalmak.

Lebiñden büse-çîn oldumdı bir dem
Meşāmm-ı cānım içre dadı qalmış

6. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 8

Geriye kalmak, artakalmak.

Tagıtmış kākülün ‘uşşāq-ı zārîñ
O dām içre dil-i nā-şādı qalmış

7. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 10

Geriye kalmak, artakalmak.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
‘Adūnuñ yok yere ifsādı qalmış

8. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 12

Geriye kalmak, artakalmak.

Yoluñda cān viren gelmez ḥesāba
Gezer ‘aşkıñla bir ecsādı qalmış

9. **qalmış:-mış**

Gazel 66

Mısra: 14

Geriye kalmak, artakalmak.

Çürütmüş varını Hürrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne îrādı qalmış

10. **kaldık:-dı, -k**

Müfret 7

Mısra: 2

Geriye kalmak, artakalmak.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

11. **kalmadı:-ma, -dı**

Gazel 9

Mısra: 5

Kalması, bulunmamakta || eser, iz, belirti.

‘Aşkınıla yandı cân u gönül kalmadı eser
‘Arz itmesün şem’ daği süz (u) güdâz baña

12. **kalur:-ur**

Gazel 79

Mısra: 3

*Kalmak || hali, mecali kalmamak anlamında
kullanılmıştır.*

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

kala:

1. **kala:**

Gazel 51

Mısra: 3

Bırakılmak, kalmak || bela köşesinde kalmak.

Niçe bir hâste gönül künc-i belâlarda kala
Niçe bir firât-i cânân ile gâvğâ niçe bir

kal’a-i şabr:

1. **kal’a-i şabr:-ı, -m, -da**

Gazel 110

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sabretme kalesi.

Top-ı hışmınıla harâb oldu binâ-yı bedenim
Kalmadı kal’a-i şabrımda efendim bârû

kālā-yı hüsn:

1. **kālā-yı hüsn:-ü, -ñ-üñ**

Gazel 90

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Güzellik kumaşı.

Urdı ayağa şatılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kālā-yı hüsnün sūkdā ber-düş kıl

kalb:

1. **kalbime:-im, -e**

Gazel 11

Mısra: 7

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Silsil-i gīsūñ temennâsı düşelden kalbime
Kadd-i mevzūnum uzun sevdâyile oldu dütā

2. **kalbiñe:-i, -n, -e**

Gazel 59

Mısra: 2

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

‘Âdetiñ oldu yine cevri ü cefâ çok sürmez
İrişür kalbiñe ilhâm-ı vefâ çok sürmez

3. **kalbimizi:**

Gazel 80

Mısra: 7

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Bir kâse ile yapmadıñ kalbimizi ‘aceb
Dünyâda bir hayır eñeriñ yok mıdur seniñ

4. **kalbiñi:-i, -ñ, -i**

Gazel 80

Mısra: 9

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Bend eyle sen de kalbiñi yâre döner cihân
Hurrem zamânen haberin yok mıdur seniñ

5. **kalbimde:-im, -de**

Gazel 103

Mısra: 1

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Tâb-ı rüy-ı yârdur kalbimde fikrim her zamân
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

6. **kalbine:-in, -e**

Gazel 104

Mısra: 5

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Kalbine ‘âşıkların gamdan küdüret mi gelür
Karşusunda sen melek âyine-i endâm iken

7. **kalbini:-i, -ñ, -i**

Gazel 121

Mısra: 13

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Pür eyle kalbini hubb-i Muhammed ile anıñ
Be-‘aşk-ı bañr-i ‘inâyet Muhammed-i ‘Arabî

8. **kalb:**

Mesnevi 1

Mısra: 5

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

O lisânen kalb ile taşdıkdür
Rüz u şeb koma diliñden ey hümâm

9. **kalbime:-im, -e**

Murabba 2

Mısra: 1

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
‘Aşk ile ser-geşte oldum ‘aşk-ı bî-hemtâ nedür

kalb-i ahker-süz:

1. **kalb-i ahker-süz:**

Gazel 30

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yanmakta olan kalp || aşışın yanan kalbi.

Fırāk-ı yār ile pür-ḥūn olupdur kalb-i aḥker-sūz
Ḥacāletle müselleḥ ḥahre-i me'yūs gül-gündür

kalb-i bī-ālām:

1. kalb-i bī-ālām:

Gazel 105

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Elemsiz, kedersiz kalp.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yūri
Ḡam şavulsun kalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

kalb-i ḥazīn:

1. kalb-i ḥazīn:

Gazel 33

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Hüzünlü kalp. II Aşışın kalbi.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazīn
Eyleseñ Ḥurrem recā itmez aña te'sīrler

kalb-ı mā:

1. kalb-ı mā:

Gazel 5

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bizim kalbimiz, gönümüz.

Derūn-i zāhid-i ḥod kalb-ı mā muḳābele kerd
Serāb şevēd kucāst şerāb-ı nāb kucā

kalb-i pür-süz:

1. kalb-i pür-süz:-u, -m

Gazel 117

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Çok yanan kalp || aşışın kalbi.

Yakdı iḥyāda kalb-i pür-süzum
Ol kadar germ-ḥāl idi bu gīce

kalb-i zāhid:

1. kalb-i zāhid:

Gazel 100

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Zahidin kalbi.

Sākiyā destine pür vir o nigārīñ şahbā
Kalb-i zāhid gibi dürd olcağız boş olsun

kalem:

1. kalem-dür:-dür

Gazel 29

Mısra: 6

Kalem II şiir yazma yeteneği.

Geh cevr geh vefālar eylerse bendegāna
Ḳāni' olur kişi hep her ne yazar kalem-dür

2. kalem:

Gazel 55

Mısra: 11

Kalem II şiir yazma yeteneği.

Kalem destinde gūyā tīg-ı āteş-tāb-ı irfāndur
Belī gālībdür a'dā eylesin mihnetle har har har

3. kalem:

Gazel 127

Mısra: 10

Kalem II şiir yazma yeteneği.

Ḥaṭṭ-ı ruḥsārīñı tahrīr murād itse debīr
'Acabā destine ḳudretle kalem gelmez mi

kāl-i ḥikmet:

1. kāl-i ḥikmet:

Gazel 17

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hikmetli söz.

Lisāna gelmez ašlā kāl-i ḥikmet
Bilür ḥāl ehli remz-i ḥāl-i ḥikmet

kalma:

1. kalmayup:-(y)up

Gazel 36

Mısra: 2

Bitmek, tükenmek, yok olmak || kimse kalmadı.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebīl olur
Ḥuşk kalmayup cihānda cümle āb u gīl olur

kamer tal'at:

1. kamer tal'at:

Gazel 44

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ay yüzlü (sevgili).

Nedendür ol kamer tal'at vefā ümmīdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nāḳış ḥesāb ister

kamer-ṭal'at:

1. kamer-ṭal'at:

Gazel 8

Mısra: 8

Ay yüzlü II. Sevgili.

Hīç ḥayālimde değil ḥūbān-ı 'ālem olsa da
Başka ḥālet virdi ḥüsnüñ ey kamer-ṭal'at baña

kāmet:

1. **kāmetini:-i, -n, -i**

Gazel 19

Mısra: 3

Ayağa kalkma II kamete durmak II sevgilinin boyu.

Niçe taklîd ideler kāmetini dilberler

Naḥl-i bîd eyleye mi serv-i ser-efrâz ile baḥş

kāmet-i bālā:

1. **kāmet-i bālā:**

Gazel 39

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Uzun boy II Uzun boylu sevgili.

Mürğ-i dilim ol kāmet-i bālā ile oynar

Bir fālḥtedür serv-i dil-ārā ile oynar

2. **kāmet-i bālā:-ñı**

Gazel 107

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Uzun boy II Uzun boylu sevgili.

Kim dimişdür ‘aşık-ı dil-ḥaste seyr-i bağda

Kāmet-i bālāñı gördükde serāsem olmasun

kāmet-i dildār:

1. **kāmet-i dildār:-ı**

Gazel 75

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin boyu.

Görsün cemende kāmet-i dildārı bağbān

Şaf şaf itmesün serv nihāli taraf taraf

kāmet-i şimşād:

1. **kāmet-i şimşād:**

Gazel 123

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Boyu şimşir (ağacı gibi olan). II Şimşir ağacı gibi uzun ve düzgün boylu sevgili.

Kāmet-i şimşādñı gördükde servi seyrde

Öğrenür resm-i ḥirāmān ile bālālanmağı

kām-yāb u behre-ver:

1. **kām-yāb u behre-ver:**

Tarih 2

Mısra: 55

Kelime Tipi: -

Muradına ermiş ve nasiplenmiş.

Ya ‘nī kim Şādık Ağa-yı kām-yāb u behre-ver

Ḥazret-i Haḳ eylemiş zātın şeref-yāb-ı vefā

kan:

1. **kan:**

Gazel 38

Mısra: 2

Kan || şişedeki şaraba benzetilmiştir.

Hicr-i rüyuñla dīde pür-nemdür

Ḳan ile ṭolu şişe-i Cemdür

kan akıd:

1. **kan akıd:-(u)r-ur**

Gazel 41

Mısra: 1

Kelime Tipi:

Kan akıtmak. II Büyük bir üzüntüden kanlı gözyaşı dökmek.

Yolñā dīdelerim ḥasret ile kan akıdur

Servisiñ ayağına āb-ı firāvān akıdur

kan eyle:

1. **kan eyle:**

Müseddes 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kan dökmek, öldürmek, cana kıymak.

Görñ ol fitne-engizi ki cevlan eyler

‘Aql u dil mülkini yağmaya hezār ḳan eyler

kan gel:

1. **kan gel:-di**

Gazel 125

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Aşığın sevgiliyi hatırladığında çokça ağladığını ifade etmek için kullanılan ve kanlı gözyaşı dökmek anlamına gelen bir deyim.

Künc-i miḥnetde dilā ḥasret-i cānān ile

Ağlamakdan bu iki gözlerime kan geldi

kan oturmuş bağına:

1. **kan oturmuş bağına:**

Gazel 22

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kan oturmuş bağına || sakinin bağına kan oturmuş.

La ‘l-i nāb-ı sükkeri sākīde çekmiş ḥasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağına pür-ḥün ḳadeḥ

kana kana:

1. **kana kana:**

Gazel 71

Mısra: 4

Kelime Tipi: **İkileme**

Kanıncaya kadar, doya doya.

Bezmi-maḥbūbān müsāḥib istemez ḥüsni gibi
Nāzır olsun bārī ḥüsni-yāre kana kana şem‘

kanā‘at ol:

1. **kanā'at ol:-maz**

Gazel 77

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Elindekiyle yetinmek || kanaatli olmak.

Her zamān bŷy-i ĥayālīñle kanā'at olmaz
Gāh gāh ey güzelim bŷ ü kenār olmayıcak

kanar:

1. **kanar:**

Gazel 52

Mısra: 6

Kanamak II doymak.

Gören teşnelikden lebi la'liñi dir
Yaķañ bir bakımda gōñŷller ķanar

kand:

1. **ķandine:-in, -e**

Gazel 37

Mısra: 3

Şeker, şeker kamışı usâresi. || Sevgilinin dudağı.

Olmasa teşne lebiñ ķandine ey yār nebāt
Ķandehārīñ şekerī ĥŷsn ü ĥalāvet mi bulur

kande:

1. **ķande:**

Tahmis 5

Mısra: 14

Nerede, nasıl.

Neyleyim yok bir nigāh-ı āşinā müştākına
Ķande izĥār-ı muĥabbet dostdan 'uşşākına

kandehār:

1. **ķandehāre:-e**

Gazel 128

Mısra: 3

Afganistan'da şekerleriyle meşhur olan bir şehir. II şeker.

Giderse Başra iline Ķandehāre sŷkker içŷn
Bulur mı la'l-i lebiñ zevķini müsellebici

2. **ķandehāre:-e**

Tahmis 1

Mısra: 20

Afganistan'da şekerleriyle meşhur olan bir şehir. II şeker.

İderse ķand-i lebiñ ĥātır-ı mezāķa ĥuťŷr
Diyār-ı Mısra degil Ķandehāre dek giderŷz

kandehārīñ şekerī:

1. **ķandehārīñ şekerī:**

Gazel 37

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Afganistan'da şekerleriyle meşhur olan bir şehir. II şeker.

Olmasa teşne lebiñ ķandine ey yār nebāt
Ķandehārīñ şekerī ĥŷsn ü ĥalāvet mi bulur

kandeye dek:

1. **ķandeye dek:**

Gazel 92

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Nereye kadar, ne zamana kadar.

Perde-i zŷlfŷñi ref' eyle görem verd-i ruĥŷñ
'Acabā ķandeye dek nāle vŷ eĥġān idelŷm

kand-i leb:

1. **ķand-i leb:-iñ**

Tahmis 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Dudağın şekerī II Dudağın tatlılığı.

İderse ķand-i lebiñ ĥātır-ı mezāķa ĥuťŷr
Diyār-ı Mısra degil Ķandehāre dek giderŷz

kāne fi'z-zemāneti'l-'aşķī şadākŷm yāvāh:

1. **ķane fi'z-zemāneti'l-'aşķī şadākŷm yāvāh:**

Gazel 111

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Aşķ sizin sesiniz idi ĥarpıntı halinde.

Gördi gŷlzār u ĥemenzārda ol maĥbŷbı
Der-i mey-ĥānede sākı ki ider baĥş-i şarāb

ķane lī ĥubb-ı ĥabīb medinī-i ķureşī:

1. **ķane lī ĥubb-ı ĥabīb medinī-i ķureşī:**

Gazel 122

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bende Medineli ve Kureyşli bir sevgilinin aşķı var.

Ķane lī ĥubb-ı ĥabīb Medinī-i Ķureşī
Mustakarren be fevā'idi heme ez ĥŷb ĥoşı

kān-ı āteş:

1. **kān-ı āteş:-dür**

Gazel 53

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ateşin kaynağı.

Şaķın āh-ı dil-i Ĥurremden ey berg-i gŷl-i ĥurşīd
Derŷnı ĥasret-i ruĥsārīñ ile kān-ı āteşdür

kān-ı himmet:

1. **kān-ı himmet:**

Gazel 15

Mısra: 1

Kelime Tipi: -
Cömertlik kaynağı.

Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet
Mehâ tab'ında var cevân-ı himmet

kâni' ol:

1. **kâni' ol:-ur**
Gazel 29
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Kanaatkâr olmak.

Geh cevır geh vefâlar eyleser bendegâna
Kâni' olur kişi hep her ne yazar çalemdür

kân-ı tevâzu':

1. **kân-ı tevâzu':**
Tarih 4
Mısra: 25
Kelime Tipi: -
Tevazu kaynağı.

Kân-ı tevâzu' pür-kerem eltâfi çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sâbit-kadem tab'ında yokdur inkılâb

kanına şuşa:

1. **kanına şuşa:-muş**
Gazel 127
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Belâsını aramak, kendisinin öldürülmesine yol
açacak bir davranışta bulunmak.

Şuşamış kanına dil-hastelerinî naḥvetle
Baķıñ ol nergis-i mestâneye dem gelmez mi

kânün:

1. **kânün:**
Tahmis 5

Mısra: 3
Âdet, kural.

Sen de kânün üzre gît tâ olasın maşḥûb-ı dost
Tâlib-i maḡlûb-i 'âlem ḡâlib-i maṭlûb-ı dost

kapu:

1. **kapuñda:-ñ, -da**
Gazel 97
Mısra: 10
"Kapu", makam, huzur || Sevgilinin kapısı, huzuru.

Kerem iderseñ eger Ḥurrem-i bî-çâreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki aḡladamam

kâr:

1. **kârını:-ı, -(n)ı**
Gazel 12
Mısra: 2
Amel, davranış, iş.

Ol gül ruḡuñ aḡvâlini târ eyleme yâ Rab
Her rûz u şebân kârını zâr eyleme yâ Rab

2. **kârı:-ı**
Gazel 15
Mısra: 5
Amel, davranış, iş.

Ḳuluñ kârı dem-â-dem ḡizmetiñdür
Efendiden olur iḡsân-ı himmet

3. **kârı:-ı**
Gazel 19
Mısra: 6
Amel, davranış, iş.

Ḥâlet-i 'aşķı kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı degil 'âlim-i pür-râz ile baḡs

karanfil:

1. **karanfil:**
Gazel 88
Mısra: 1

Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler
açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi.

Yakışmış ol ruḡ-ı nâza karanfil lâle gül sünbül
Daķınsun tâze-ber-tâze karanfil lâle gül sünbül

2. **karanfil:**
Gazel 88
Mısra: 2

Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler
açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi.

Yakışmış ol ruḡ-ı nâza karanfil lâle gül sünbül
Daķınsun tâze-ber-tâze karanfil lâle gül sünbül

3. **karanfil:**
Gazel 88
Mısra: 4

Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler
açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi.

Cemâliñ pertevi düşse eger ḡâk-i zemîn üzre
İrderdi cümleten yaza karanfil lâle gül sünbül

4. **karanfil:**
Gazel 88
Mısra: 6

Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler
açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi.

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rûyuña yelpâze karanfil lâle gül sünbül

5. **karanfil:**
Gazel 88
Mısra: 8

Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler
açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi.

Seniñ ḡüsnüñ ḡicâbından eyâ şḡḡ-ı cihân-tâbım
Giderler belki Şîrâza karanfil lâle gül sünbül

6. kıaranfil:

Gazel 88

Mısra: 10

Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi.

Gelince meclis-i rindāna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Ḥurrem o sāza kıaranfil lāle gül sünbül

karār eyle:

1. kıarār eyle:-di

Gazel 115

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sabit durmak, kalmak, yerleşmek.

Çiledür bildi rāh-ı ‘aşk feyzi
Eyledi ḥārda kıarār gonca

2. kıarār eyle:-mez

Gazel 52

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sabit durmak, kalmak, yerleşmek.

Düşelden berisin perîniñ yolına
Gönül eylemez bir mekānda kıarār

karār it:

1. kıarār it:

Müseddes 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Sabit durmak II dayanmak, sabretmek.

Terk idüp meskenini ḥārda kıarār itdürdi
Nağme-sāzān-ı muḥabbetde hezār itdürdi

karār tut:

1. kıarār tut:

Gazel 60

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sabit durmak, tutunmak.

Zülf-i pür-çini kenārında gönül tıtdı kıarār
Ḥayf hezārān ḥayf kim bir mārduz eglencemiz

karār-gāh:

1. kıarar-gāhıduz:

Gazel 41

Mısra: 11

Mahal, konaklama yeri.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü kıarar-gāhıduz
Ḥurremā ḥün-ı dili dīde-i giryān akıduz

2. kıarār-gāhıñ:

Mesnevi 1

Mısra: 34

Mahal, konaklama yeri.

Emri tut nehyinden eyle ictināb
Tā kıarār-gāhıñ ola dārü’s-selām

kārbān-ı zamān:

1. kārbān-ı zamān:-sa

Gazel 67

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Zamanın kafilesi || tarikat ehli.

‘Aceb mi şöhet ile olsa kārbān-ı zamān
Cihānda kim ki ḥarīdār ola metā’-ı ḥulūş

karīn ol:

1. karīn ol:

Gazel 63

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yakın olmak; bir şeye nail olmak, bir şeye sahip olmak.

Yār olur ağıyār ile olmaz karīn üftādeye
Bu dil-i bī-çāre eylerken dil ü cāndan heves

2. karīn ol:-ma

Gazel 43

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yakın, arkadaş olmak.

Kurb-ı nigāh-ı nāza karīn olma lıtf kıl
Ol fitne-cū hezār gülāmān alur şatar

3. karīn ol:-maz

Gazel 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yakın olmak, yaklaşmak || aşığın sevgilinin saçına yakın olması.

Zülfine her-giz karīn olmaz bu dil mürğı anıñ
Bir ‘aceb şayyāddur kıurdu bu gün bir dām baña

karīn-i ḥār ol:

1. karīn-i ḥār ol:-ur

Gazel 58

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dikene yakın olmak, arkadaş olmak.

Çıkar ağıyār ile seyr-i çemenzāre hirās itmez
Karīn-i ḥār olur kıadr-i gül-i nev-restesin bilmez

karşu:

1. karşı:

Gazel 4

Mısra: 8

"-e doğru" anlamına gelen edat.

Gülzâr-ı hüsn-i yâre idersem de Hurremâ
İdem hezâra karşı figân söylerim saña

2. **karşu:**

Gazel 11

Mısra: 4

"-e doğru" anlamına gelen edat.

Sûz-ı şem'den hâl-i 'aşkı öğrenür pervâneler
Yakılaldan şem'-i ruhsârîna karşı bî-riyâ

3. **karşu:**

Gazel 36

Mısra: 3

"-e doğru" anlamına gelen edat.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bâd-ı hâzân ile darb olur key rezîl olur

4. **karşu:**

Müseddes 1

Mısra: 13

"-e doğru" anlamına gelen edat.

Gülşen-i rüyına karşı baña zâr itdürdi
Gonca-i tab'ım açup bûlbûle yâr itdürdi

5. **karşusunda:**

Gazel 104

Mısra: 6

*Bir yerin yüzü ve cephesi karşısında bulunan ||
aynının önünde, karşısında.*

Qalbine 'âşıkların gamdan küdüret mi gelür
Qarşusunda sen melek âyîne-i endâm iken

kaşd:

1. **kaşdın:-iñ**

Gazel 15

Mısra: 3

Amaç. II Niyet.

Derûn-ı 'âşıkı ta'mîr kaşdın
Yaparsın her zamân bünyân-ı himmet

2. **kaşdın:-iñ**

Gazel 21

Mısra: 6

Amaç. II Niyet.

Meşeldür dür olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaşdın durmayup râh-ı nazardan geç

3. **kaşdın:-i, -n**

Gazel 45

Mısra: 2

Saldırma, saldırış.

Meyl ü muhabbetim şanemâ sen civânedür
Kaşdın seniñ de şimdi dirîgâ bu cânedür

kaşd eyle:

1. **kaşd eyle:-di**

Gazel 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Saldırmak; öldürmeye niyetlenmek.

Pek kaşd eyledi bize gamzeñ okı ey perî
Geçdi baña da zağm-ı sinân söylerim saña

2. **kaşd eyle:-r**

Gazel 49

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kastetmek, niyetlenmek.

O fettân gamzeler hañcer çeküb katlime kaşd eyler
Raķîb-i bed-liķâmın bu işi tedbîrdür dirler

kaşd id:

1. **kaşd id:-er**

Gazel 126

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Amaçlamak, amaç olarak almak.

Cân ü başa kaşd ider müjgânların bir tîr gibi
Dâm-ı zülfüñle bu dil mürğî 'aceb nañcîr gibi

kaşd-ı cân:

1. **kaşd-ı cân:**

Gazel 85

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Can kasdı, can almaya niyet. II Öldürmeye
niyetlenme.*

Kaşd-ı cân gamze-i ser-tîz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engîz ne alup ne virecek

kâse:

1. **kâse:**

Gazel 80

Mısra: 7

Kâse, kap. II Kadeh.

Bir kâse ile yapmadın qalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eñerîñ yok midur seniñ

kâse kâse:

1. **kâse kâse:**

Gazel 100

Mısra: 6

Kelime Tipi: **İkileme**

Kase kase. II Kaseler dolusu.

Ol şarâb-ı ezeli 'aşk u muhabbet dirler
Kâse kâse bañş it erbâb-ı dile nûş olsun

kâse-i leb-rîz:

1. **kâse-i leb-rîz:**

Gazel 85

Mısra: 6

Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu olan kase.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cân-perver iken
Dönüp ol kâse-i leb-rîz ne alup ne virecek

kâse-i lebrîz:

1. **kâse-i lebrîz:-i, -n, -i**
Gazel 109
Mısra: 12
Kelime Tipi: -
Ağzına kadar dolu olan kase.

Şekker efşân ederek la'l-i lebinden sâkî
Hurremâ kâse-i lebrîzini sunsun yürüsün

kâse-i lutf:

1. **kâse-i lutf:-u, -ñ, -dan**
Gazel 70
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Lütuf, iyilik kâsesi.

Haste-i derd-i firâkım ey tabîb-i dil-nevâz
Kâse-i lutfuñdan alsun dem-be-dem bî-mâre hâz

kaşı râ:

1. **kaşı râ:-sı, -n, -da-sında**
Gazel 17
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Kaşı rı harfı gibi eğri olan sevgili.

Kaşı râsında vardır başka hâlet
İki zülfi ve lâkin dâl-i hikmet

kâşîd-ı faşl-ı rebî':

1. **kâşîd-ı faşl-ı rebî':**
Gazel 89
Mısra: 7

Kelime Tipi: -
Bahar mevsiminin habercisi.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşîd-ı faşl-ı rebî'
Bülbül-i şûrîdeye evvel virür peygâm-ı gül

katı:

1. **katı:**
Gazel 54
Mısra: 3
"Çok, pek, aşırı derecede" anlamında zarf.
Hasret-i rüyundan olmuşdur katı hâlim hârâb
Çekdiğim hep gussa vü kayğu bilür bilmezlenür

2. **katı:**
Gazel 68
Mısra: 3
"Çok, pek, aşırı derecede" anlamında zarf.

Güşe-i firkatde gitdikce zebûn oldum katı
Eyleyin yârân beni lutf eyleyüp cânâna 'arz

3. **katı:**
Tahmis 5
Mısra: 8
"Çok, pek, aşırı derecede" anlamında zarf.

Dil cefâ-yı dost ile olup hayâl-ender-hayâl
Oldı gitdikce vişâl-i yâr katı emr-i muhâl

kat'-ı matar:

1. **kat'-ı matar:-dan**
Murabba 1
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Yağmurun kesilmesi.

Meded kat'-ı matardan cümle nâlân
Nüzül-i rahmetinle eyle şādân

kat'-ı merâtib:

1. **kat'-ı merâtib:**

Gazel 13

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mertebelerin kesilmesi. mertebelerin engellenmesi.

Olursañ 'âşık ol zâhid қо lâfi
İder 'âşık olan kat'-ı merâtib

2. **kat'-ı merâtib:**

Gazel 13

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mertebelerin kesilmesi; mertebelerden vazgeçmek.

Olursañ 'âşık ol zâhid қо lâfi
İder 'âşık olan kat'-ı merâtib

kâtib:

1. **kâtib:**

Tarih 3

Mısra: 18

Yazan, yazıcı. II Divan kâtibi.

Öğrenür mahbere-i kilik-i hüner-bahşından
Resm-i nazm u sühan-ı tavr u edâyı kâtib

kâtîl:

1. **kâtîl:**

Gazel 36

Mısra: 8

Katledici, öldürücü. || Sevgilinin kirpikleri.

Çeşm-i hakâret ile baña itme kec-nigâh
Tîr-i müjeñle zağm açılıp dil kâtîl olur

katl:

1. **katlinden:-i, -n, -den**

Gazel 11

Mısra: 6

Öldürme, can alma.

Zülf-i 'anber-büy-i pîç-pîçini almış ağzına
Şaydığı tül-i emel 'uşşâk katlinden dilâ

2. **katlime:-i, -m, -e**

Gazel 49

Mısra: 5

Öldürme, can alma.

O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler
Raķib-i bed-liķānıñ bu işi tedbîrdür dirler

katre-i ihsân:

1. **kaître-i ihsân:-ı, -n, -ı**

Tarih 2

Mısra: 74

Kelime Tipi: -

Cömertlik, lütuf damlası.

Güş idenler mâye-i cüdiñ olurlar mâye-dâr
Fikr idenler kaître-i ihsânını olmaz gedâ

kavî:

1. **kaivî:**

Gazel 77

Mısra: 10

Güçlü, kuvvetli, sağlam.

Pâsbânlık kim iderdi der-i 'işretde müdâm
Şâhib-i râst kaivî ya çukadâr olmayıcak

kavuş:

1. **kauşdı:-dı, -**

Gazel 112

Mısra: 4

Kavuşmak. || Ulaşmak.

Turra-i müşgîn ü rengîn şebiñden ey güzel
İhtirâzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

kayd-ı dil-i vâreste:

1. **kaıd-ı dil-i vâreste:-mez-sin**

Gazel 58

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönül bağından kurtulmuş, halas olmuş.

Esîr-i turre-i şeb-rengdür Hurrem gönül şimdi
Giriftâr-ı belâ kayd-ı dil-i vârestesin bilmez

kayd-ı şafâ:

1. **kaıd-ı şafâ:**

Gazel 59

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Neşe, mutluluk, zevk bağı.

Şerbet-i la'liñi teşbîh-i şarâb kimdür iden
Tâbiş-i meyle olan kayd-ı şafâ çok sürmez

kayd-ı vâreste:

1. **kaıd-ı vâreste:-den**

Gazel 73

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kurtuluşun kaygısı, tasası.

Cürm-i bî-haddim olursa dañi 'afv eyleyesin
Kaıd-ı vâresteden olsun dil-i dîvâne mu'âf

2. **kaıd-ı vâreste:-den**

Gazel 73

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kurtuluşun, özgürlüğün kaygısı, tasası.

Cürm-i bî-haddim olursa dañi 'afv eyleyesin
Kaıd-ı vâresteden olsun dil-i dîvâne mu'âf

kaygu:

1. **kaıgu:**

Gazel 54

Mısra: 4

Kaygı, derd, endişe.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hâlim harâb
Çekdiğim hep gussa vü kaygu bilür bilmezlenür

kays:

1. **kaısum:-ım**

Murabba 2

Mısra: 1

*Leyla ve Mecnun hikayesinin erkek kahramanı
Mecnun.*

Men o bir Kaısum ki gelmez kalbime Leylâ nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bî-hemtâ nedür

kaızâ-yı 'aşk:

1. **kaızâ-yı 'aşk:-a**

Gazel 96

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Aşkın kaderi.

Gel kaızâ-yı 'aşka nûş-ı hamr-ı bâķī eylegil
Ber-humâr olmaķdur ancak ey gönül encâm-ı cām

kebâb id:

1. **kebâb id:-er, -üz-erüz**

Gazel 57

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yakmak (Aşığın gönlünü).

Olursa sâķī lebiñ cām-ı germ-dâr-ı sürür
Harîķ dillerimiz biz dañi kebâb iderüz

kebûd-ı çarh:

1. **kebûd-ı çarh:-ı**

Gazel 80

Mısra: 3

Kelime Tipi: -
*Mavi felek || yükseklik, genişlik, sonsuzluk
anlamında kullanılmıştır.*

Yakup kebūd-ı çarhı siyāh itmede begim
Âh-ı cününden haberin yok midur seniñ

kebüter:

1. **kebüter:**
Gazel 109
Mısra: 10
Güvercin. II Aşığın gönlü.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i 'uşşakı
Ser-i küyunda kebüter gibi dönsün yürüsün

kec-nigāh it:

1. **kec-nigāh it:-me**
Gazel 36
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Eğri , yan bakmak.

Çeşm-i hakāret ile baña itme kec-nigāh
Tır-i müjeñle zahm açılup dil katıl olur

keder:

1. **kederin:-in**
Gazel 80
Mısra: 2
Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap, tasa, gam.

Cānā bu 'āşıka nazarıñ yok midur seniñ
Zār u fiğānına kederin yok midur seniñ

2. **keder:**
Tarih 4
Mısra: 23
Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap, tasa, gam.

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Âlem-i hâkde ser-te-ser meydān senin çeng ü rebāb

kefen:

1. **kefensizlik:-siz, -lik**
Tahmis 2
Mısra: 10
*Gömülmek için hazırlanan bir müslüman ölüsünün
kabre konmak üzere yıkandıktan sonra sarıldığı
amerikan bezi, kefin.*

Tenim dest-i felek tā şöyle 'uryān eylemişdür kim
Mücerred habbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

kef-i nā'ili:

1. **kef-i nā'ili:**
Tahmis 1
Mısra: 24
Kelime Tipi: -
*Nâil'nin eli || Nâilî 17. yüzyılda yaşamış meşhur
bir divan şairinin mahlası.*

Bu Hurremin de heme varı oldu tālānıñ
Felek girerse kef-i Nā'iliye dāmānıñ

kehkeşān-ves:

1. **kehkeşān-ves:**
Gazel 103
Mısra: 9
Samanyolu gibi || aşığın ahı.

Dūd-ı āhım kehkeşān-ves çıkdı eflāke dime
Küy-ı yāre Hurremā rāh olmağa oldu nişān

keh-rübā-yı kerem:

1. **keh-rübā-yı kerem:-i**
Tarih 3
Mısra: 24
Kelime Tipi: -
İyiliğin, cömertliğin kehribar taşı.

Çekilür dergeh-i 'ulyāsına 'ālem şaf şaf
Keh-rübā-yı keremi oldu cānı cāzib

kej-nigāh:

1. **kej-nigāh:**
Gazel 16
Mısra: 10
Eğri bakış || kötü bakış.

Sālik-i rāh-ı hāķīkat ol dil (ü) cāndan yüri
Kej-nigāh eylerse de Hurrem bu şüm-ı kâ'ināt

kelām:

1. **kelāmın:-ın**
Gazel 97
Mısra: 3
Söz, laf, ifade, söylem.

Raķīb-i rū-siyehiñ bir kelāmın eyleme güş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķā ki añladamam

2. **kelām:**
Mesnevi 1
Mısra: 1
Söz, laf, ifade, söylem.

Şart-ı İslām beşdürür diñle kelām
Eylerim ta'dād ber-ħüsni nizām

kelb-i mübtezel:

1. **kelb-i mübtezel:**
Gazel 97
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Değersiz köpek || rakip.

Raķīb-i rū-siyehiñ bir kelāmın eyleme güş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķā ki añladamam

kemāl:

1. **kemāle:-e**

Gazel 67

Mısra: 3

Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik.

Odur kemāle Mevlevîyi ırgüren her ân
Tecellî-i şeref-i şu'le-i semâ'-ı hülûş

kemend it:

1. **kemend it:-di**

Gazel 6

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Boynuna bağ etmek.

Çîn-seher turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

kemende çek:

1. **kemende çek:**

Gazel 118

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kementle bağlamak, esir etmek II saçıyla aşık etmek.

Düzd-i nigâhı nehb itdi 'aqlım
Zencîr-i zülfi çekdi kemende

kemlik:

1. **kemlik:**

Gazel 10

Mısra: 10

Kötülük, fenalık.

Künc-i gamda yâd idüp ahvâlini hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Hurremden saña

kenâr:

1. **kenârında:-ı, -n, -da**

Gazel 60

Mısra: 7

Uç || sevgilinin saçının uçları.

Zülfi-i pür-çini kenârında gönül tutdı qarâr
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

kenâr-ı hüsn:

1. **kenâr-ı hüsn:-i**

Gazel 60

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Güzelliğinin çizgisi || sınırı.

Haft-ı nev-hîzi dilâ tutdı kenâr-ı hüsnî
Geldi eyyâm-ı bahâr çün bârdur eglencemiz

kendi:

1. **kendin:-n**

Gazel 7

Mısra: 12

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Hurrem-i bî-çâredur rûz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticâ

2. **kendi:**

Gazel 22

Mısra: 6

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'âlemi maymûn şadeh

3. **kendisini:-si, -n, -i**

Gazel 40

Mısra: 6

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Fi'l-meşel berdü'l-'acûze hicriñ ile ol rakîb
'Âleme evvel-bahâr kendisini berd söyledür

4. **kendi:**

Gazel 44

Mısra: 4

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Nedendür ol kamer tal'at vefâ ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış hesâb ister

5. **kendi:**

Gazel 64

Mısra: 4

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Nice şabr eylesün 'uşşâk-ı zârı
Dağı âteş gâzabla kendi âteş

6. **kendine:-n, -e**

Gazel 87

Mısra: 3

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Hâlin yine kendine açup hâl-i lisânla
Efgân-ı dırâz ile cidâl eyledi bülbül

7. **kendimi:-m, -i**

Gazel 93

Mısra: 1

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Bilüp sırr-ı dehâniñ kendimi gevher-şinâs itdim
O sırr-ı mübhemi izhâr etmekden hirâs itdim

8. **kendini:-n, -i**

Gazel 115

Mısra: 1

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında dönüşlülük zamiri.

Gösterüp kendini bahār gonca
Bülbülü itdi şerm-sār gonca

9. **kendim:-m**

Murabba 2

Mısra: 5

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında
dönüşlülük zamiri.

Bir 'aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşîn
Tayanup bu hālimi itdim feşāne gözyaşın

10. **kendini:-n, -i**

Müseddes 1

Mısra: 4

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında
dönüşlülük zamiri.

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini 'aşıkları bī-cān eyler

kendi elimle:

1. **kendi elimle:**

Gazel 95

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kendi elimle II kimsenin yönlendirmesi, yardımı
olmaksızın; bilerek, isteyerek.

Rabṭ ideyim mi 'aqlımı kākül-i yāre baḡteten
Kendi elimle baḡlanup bend-i belāya n'eyleyim

kendi kendim:

1. **kendi kendim:-an-le**

Gazel 94

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kendi başıma, yalnız.

Şeb-i hicrāndayım rüz-i vişāli bilmem
Kendi kendimle olan ṭayf-ı ḡayālî bilmem

kendin:

1. **kendiñ:-n**

Gazel 34

Mısra: 1

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında
dönüşlülük zamiri.

Dil virüp kendiñ gibi bir mīre sen benden beter
Rām olasin beste-i zencīrine benden beter

kendü:

1. **kendüñe:-ñ, -e**

Gazel 82

Mısra: 2

"Kişinin öz varlığı, zâtı, kendisi" anlamında
dönüşlülük zamiri.

Kākülün şayd-ı dil-i 'uşşākıña dām eylediñ
Bu giriftār-ı belāyı kendüñe rām eylediñ

kerd:

1. **kerd:**

Gazel 5

Mısra: 5

Etmek, eylemek, yapmak.

Derün-i zāhid-i ḡod ḡalb-ı mā muḡābele kerd
Serāb şevēd kucāst şerāb-ı nāb kucā

kerem:

1. **keremdür:-dür**

Gazel 29

Mısra: 4

Lütuf, iyilik, merhamet, ihsan || sevgilinin aşığı
iyiliği, lütfu.

Cevr itdi 'aşığına vuşlat gününde cānān
Şāh-ı cihān olanıñ ḡulḡı hemān keremdür

2. **kerem:**

Gazel 97

Mısra: 9

Lütuf, iyilik, merhamet, ihsan || sevgilinin aşığı
iyiliği, lütfu.

Kerem iderseñ eger Ḥurrem-i bī-çāreye it
Ḥapuñda pādīşehim bir gedā ki añladamam

3. **kerem:**

Gazel 127

Mısra: 12

Lütuf, iyilik, merhamet, ihsan || sevgilinin aşığı
iyiliği, lütfu.

N'ola bir buse 'atāyile dil olsa Ḥurrem
Senden ey şūḡ-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

kerem it:

1. **kerem it:**

Gazel 110

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Cömertlik yapmak, ihsanda bulunmak.

Ḥaste-i derd-i firākım kerem it ḡalime baḡ
Vir ṭabībim baña tiryāk-ı lebiñden dārū

2. **kerem it:**

Gazel 104

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Lutf etmek, iyilikte bulunmak || sevgilinin
öpücüḡünü lutf etmesi.

Büsesinden bir kerem itdi ḡabül it Ḥurremā
Şurre-i iḡsān-ı şāhīdūr saña in'ām iken

kerem kıl:

1. **kerem kıl:**

Murabba 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -
Lutfet, cömertlik göster.

Kerem kıl eylegil ihsân-ı bârân
Nüzül-i rahmetinle eyle şādân

2. kerem kıl:
Gazel 15

Mısra: 10
Kelime Tipi: -
İyilik etmek, lutfetmek.

Çuluñdur Hurrem-i nâ-çiz efendim
Kerem kıl olmasun nālân-ı himmet

3. kerem kıl:
Gazel 27

Mısra: 10
Kelime Tipi: -
İyilik etmek, lutfetmek.

Deriñde bende-i şādık bu Hurrem
Kerem kıl eyleme şapuñdan ib'ād

kerem ü lutf-i hudāvend:

1. kerem ü lutf-i hudāvend:--i
Gazel 48
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Cömert ve lütuf sahibi Allah.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbīrimdür
Kerem ü lutf-i Hudāvend ile teşhīrimdür

kerem-bahş:

1. kerem-bahş:
Tarih 1
Mısra: 17
Cömertçe sunan, dağıtan.

Hoş kerem-bahş hüner-rağış ma'ārif-perver
Cevdet-i hüsn-i 'avārifle müzeyyen zībā

kerem-i dehr:

1. kerem-i dehr:-e
Tahmis 4
Mısra: 23
Kelime Tipi: -
İyilik, cömertlik zamanı.

Hurrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i'rāz
Seyyāreleriñ nuqtına Tā'ib ide iğrāz

kerem-kār:

1. kerem-kārim:-ım
Gazel 72
Mısra: 5
Kerem sahibi, cömert (kimse).

Gel kerem-kārim efendim beni mahzūn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekārimle çerāğ

kerem-kārā:

1. kerem-kārā:
Gazel 15
Mısra: 7
Ey cömertlik sahibi!.

Kerem-kārā meded kıl 'ācizāna
Ki zātıñdur yine hākān-ı himmet

kerimā:

1. kerimā:
Murabba 1
Mısra: 23
Ey kerem sahibi olan Allah.

Kerimā Girdigārā sensin erham
Nüzül-i rahmetinle eyle şādân

kerimū'ş-şiyem:

1. kerimū'ş-şiyem:

Tarih 1
Mısra: 16
Cömert tabiatlı.

O veliyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā
O kerimū'ş-şiyem ol nām-ı 'alī-ğadr ü 'alā

kes:-

1. kes:
Gazel 63
Mısra: 10
(Sözü) Kesmek, susmak.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevāhir nazmıñı
Ülfeti zerdür civānānıñ uzatma sözi kes

keş-ā-keş:

1. keş-ā-keş:
Gazel 65
Mısra: 10
*Izdırap, keder, kaygı, bela, felaket || aşığıñ ahından
dolayı çıkan felaket, gam, keder ateşi ateşi.*

Āteş bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar ahından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

kesb id:

1. kesb id:-iüp
Gazel 66
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Kazanmak.

Ma'ārif kesb idüp erbāb-ı hāl ol
Niçe şehler gidüp bünyādı kalmış

keşf evle:

1. keşf eyle:-mez, -iz
Tahmis 4

Mısra: 19
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, açmak, meydana çıkarmak.

Keşf eylemeziz rāzımızı gerçi fuzūlī
Hem-şoḥbet ola 'ārifē nā-dān ne belādūr

keşf it:

1. keşf it:-me
Tahmis 3
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Açmak, göstermek || sırları göstermek.

Ḥandeler itsün ol āfet dil-i ḥurremcesine
Kimseye itme şaḥın keşf nihānī rāzīñ

keşf-i rāz:

1. keşf-i rāz:-dī, -m
Müfret 1
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Bir sırrı öğrenme II tecrübe etme, bir konuda deneyim kazanma.

Varup bir Hermes-i ḥikmet-fezāya keşf-i rāz itdim
Ṭutıcak nabzını bildim o da 'ācizdi derdinden

keskin:

1. keskin:
Gazel 101
Mısra: 6
Keskin, etkili, kuvvetli || sarhoş olmayanı bile keskinliğiyle sarhoş eden aşk şerbeti.

Nüş iden olmadı müdām huşyār
Şerbet-i 'aşkıñ ol kadar keskin

kesretle:

1. kesretle:
Nazm 1
Mısra: 4
Çokluk; bolluk, bereket.

Göster bana ol 'ārız-ı dil-cū-yı murādı
Ahvālīmi kesretle tebāh eyleme yā Rab

keşt-i şahbā:

1. keşt-i şahbā:-(y)ı-yı
Gazel 26
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Şarap gemisi || şarap kadehi.

Sākiyā getür ayağıñ keşt-i şahbāyı sür
Devr-i gülde 'ayş için eyle müheyyā cām-ı 'ıyd

kethüdālīk şadr:

1. kethüdālīk şadr:-ı, -n, -ı
Tarih 2
Mısra: 50
Kelime Tipi: -
Yüksek mevki makam.

İftihār-ı bendegānından birin mümtāz idüp
Kethüdālīk şadrını tezyīne kıldı iktidā

key:

1. key:
Gazel 25
Mısra: 3
Ki ey nidası.

Key şaḥın sūz-ı derūn-ı dil-i bī-çäreleriñ
Eyleye vaqt-i seḥer sūziş ile āh meded

2. key:
Gazel 36
Mısra: 4
Çok, oldukça.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bād-ı ḥazān ile darb olur key rezīl olur

3. key:
Gazel 89
Mısra: 9
Asla, hiçbir zaman.

Key şaḥın āh eyleme Ḥurrem o gül āzār olur
Yalñuz ḥaddi degil ser-tā-be-pā endām-ı gül

keyfiyyet:

1. keyfiyyetimiz:-i, -miz
Gazel 61
Mısra: 3
Bir şeyin nasıl olduğu, niteliği.

Keyfiyyetimiz zāhid-i sālūsa ḥilāfdur
Müstahsen-i erbāb-ı kemāl ü 'uḳalāyuz

keykāvus-likā:

1. keykāvus-likā:
Tarih 2
Mısra: 12
Keykavus gibi || Keyaniyan'ın padişahı olup Keykubat'ın torunu ve halefidir. Key'lerin ikinci padişahı.

Öyle bir zāt-ı kerīmü'ş-şān ki şīt ü şatveti
Münhezim kıldı nice a'dāyı Keykāvus-likā

k'eyledin şalā:

1. k'eyledin şalā:
Tarih 2
Mısra: 38
Kelime Tipi: -
Ki çağırдын, davet ettin.

Ṭavk-ı gerdendür du'ā-yı 'izzetiñ ey 'ālī baḥt
K'eyledin āsūde-i ḥāl-i 'ibād için şalā

ki:

1. ki:

Gazel 1

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Her bir ni'am ki lutf ile huşul-pezir ola
Nâm-ı Hudâyile eyle 'unvâna ibtidâ

2. ki:

Gazel 5

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-gam-ı sūfî-i dūn
Ki der harîm-i Kudûs est merâ 'itâb kucâ

3. ki:

Gazel 5

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-gam-ı sūfî-i dūn
Ki der harîm-i Kudûs est merâ 'itâb kucâ

4. ki:

Gazel 5

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Be-vaşf-i ân ruh-ı gülberg rāz-ı hūn-ı ciger
Nivîşteem ki 'adū nîst urâ hesâb kucâ

5. ki:

Gazel 13

Mısra: 14

"Ki" bağlacı.

Dağı vaşfinda Hurrem dikkat eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şâ'ib

6. ki:

Gazel 15

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Kerem-kārâ meded kıl 'âcizâna
Ki zâtıñdur yine hâkân-ı himmet

7. ki:

Gazel 23

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Ruhsârıñ üzre hattı ki bilmedi cāhilān
İ'lâl bilür mi kimse okumaz ise Merah

8. ki:

Gazel 30

Mısra: 14

"Ki" bağlacı.

Kızarmış lāle haddi bāğ-ı hüsniinde celâdetden
O ma'nâdan ki Hurrem vāye-i mahrûs gül-gündür

9. ki:

Gazel 31

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Kūçe-i kūyuña vardıkda firāvān itmem
Seyl-i eşkimi ki men dāmen-i pâkiñ gil olur

10. ki:

Gazel 35

Mısra: 9

"Ki" bağlacı.

Şakın ki şanma geçer böyle rûz-i hasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

11. ki:

Gazel 35

Mısra: 12

"Ki" bağlacı.

Olursa medh-i ruhıyla müzeyyen ey Hurrem
Ne gûne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

12. ki:

Gazel 43

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Müşg-i Hoten ki bād-ı şabā cāy-gāhıdur
Şubh u mesâda zülf-i perîşân alur şatar

13. ki:

Gazel 45

Mısra: 10

"Ki" bağlacı.

Medh-i nigâr-ı hüsniine dinse 'aceb midür
Hurrem bu penc beyt ki tamâm şâ'irānedür

14. ki:

Gazel 47

Mısra: 2

"Ki" bağlacı.

Bu 'aşk baña mevhibe-i lem-yazelidür
Şanmañ ki 'arâzdur bu ezelden ezeldür

15. ki:

Gazel 48

Mısra: 6

"Ki" bağlacı.

Mürğ-i dil nîm nigāhiyle elimden gitdi
Alma gönümi didim didi ki hañcîrimdür

16. ki:

Gazel 53

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Ruh-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lertzân-ı âteşdür

17. ki:

Gazel 53

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Hazer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuştur
Bu tûfân-ı belânın her zamân giryân-ı âteşdür

18. ki:

Gazel 57

Mısra: 2

"Ki" bağlacı.

Huzûrınızda niyâz itmege hicâb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itâb iderüz

19. ki:

Gazel 57

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

O bülbülüz ki figân dâd-ı âhımız götürüp
O nev-şükûfte gülün rüyına niķâb iderüz

20. ki:

Gazel 59

Mısra: 5

"Ki" bağlacı.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

21. ki:

Gazel 59

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Mürğ-i dil bâğ-ı cemâlin güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mür-i gedâ çok sürmez

22. ki:

Gazel 61

Mısra: 5

"Ki" bağlacı.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

23. ki:

Gazel 67

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

'Aceb mi şöret ile olsa kârbân-ı zamân
Cihânda kim ki harîdâr ola metâ'-ı hulûş

24. ki:

Gazel 69

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Bi-küllî 'aqlımı yağmâya virse mümkündür
Ki geldi bağteten ol gül-'izâra pür-çîn hatt

25. ki:

Gazel 69

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Şeb-i firâkdan 'uşşâkıñ âhı gelmişdür
Ki şanma haddine bî-hûde geldi şeb-gîn hatt

26. ki:

Gazel 75

Mısra: 7

"Ki" bağlacı.

Ceyş-i Habeş ki milket-i Rûma şan gülüvv ider
Tarf-ı ruhunda leşker-i hâli taraf taraf

27. ki:

Gazel 76

Mısra: 2

"Ki" bağlacı.

Bulunmaz her zamân yâr-ı muvâfîk
Ki ola meclis-i cânâne lâyıf

28. ki:

Gazel 84

Mısra: 9

"Ki" bağlacı.

Hurremüz ammâ ki vaşl-ı yârdan âzâdeyüz
Gam beyâbânında bir günâ 'ayânuz şimdilik

29. ki:

Gazel 85

Mısra: 7

"Ki" bağlacı.

Dil ki şayyâd-ı ser-i zülfine çün oldu şikâr
Çeşm-i kattâle-i hûn-rîz ne alup ne virecek

30. ki:

Gazel 87

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Güş eyleyene bahş kıılır âb-ı hayâtı
Güyâ ki Mesîhâ-dem-i kâl eyledi bülbül

31. ki:

Gazel 97

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Göñül cemâl-i yâre mübtelâ ki añladamam
'Aţası baña o şûhuñ sezâ ki añladamam

32. ki:

Gazel 97

Mısra: 2

"Ki" bağlacı.

Göñül cemâl-i yâre mübtelâ ki añladamam
'Aţası baña o şûhuñ sezâ ki añladamam

33. ki:

Gazel 97

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Raķīb-i rū-siyehiñ bir kelāmın eyleme gūş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķā ki añladamam

34. ki:

Gazel 97

Mısra: 6

"Ki" bağlacı.

Didim bu derdime hīç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümüde idüp dir devā ki añladamam

35. ki:

Gazel 97

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Görüp cemāl-i dil-pesendiñi begim gönñlüm
Gezer cününü olup her yaña ki añladamam

36. ki:

Gazel 97

Mısra: 10

"Ki" bağlacı.

Kerem iderseñ eger Hurrem-i bī-çāreye it
Çapuñda pādışehim bir gedā ki añladamam

37. ki:

Gazel 100

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Verd-i ruhsārıñıñ dil görmese efğān eyler
Burķa '-i pākiñi ref' eyle ki hāmūş olsun

38. ki:

Gazel 101

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Kim ki hūsnūñe baķdı ise hemñ
İtdi cāñā cemālīñe taķsñ

39. ki:

Gazel 111

Mısra: 6

"Ki" bağlacı.

Der-i mey-hānede sāķī ki ider baķş-i şarāb

40. ki:

Gazel 111

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Gördi gülzār u çemenzārda ol maķbūbı
Der-i mey-hānede sāķī ki ider baķş-i şarāb

41. ki:

Gazel 113

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Sīnemde 'aşķ-ı yārdan bilgil ki genc olunca
Baķmam nūķūd-ı çarķa rüyında zenc olunca

42. ki:

Gazel 114

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Sāķī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālisimiz cümle mest ola

43. ki:

Gazel 114

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

İt inkisār-ı hātır-ı 'uşşāķdan ictināb
Lāyık degil ki cām-ı Hıtā şad şikest ola

44. ki:

Gazel 114

Mısra: 10

"Ki" bağlacı.

Hurrem cihānda ehl-i tevāzu'dan ol yūri
Merfū' olur o kimse ki şu gibi pest ola

45. ki:

Gazel 116

Mısra: 7

"Ki" bağlacı.

Şöyle fırķat-zede-i 'aşķ-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşķ-i terim hasret ile demcesine

46. ki:

Gazel 121

Mısra: 10

"Ki" bağlacı.

Seniñle faķır kıılır nüh semāya rū-yi zemñ
Ki bende diyü hāķīķat Muħammed-i 'Arabī

47. ki:

Gazel 122

Mısra: 6

"Ki" bağlacı.

Çahramāñi göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i ķudsiyle iderse şavaşı

48. ki:

Gazel 129

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Şu dem ki nāz ile şol gül-'izāra öyküñdi
İşitdi bülbul-i cāñ nağme-zāra öyküñdi

49. ki:

Müfret 3

Mısra: 2

"Ki" bağlacı.

Āteş kenārı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allāh bilür ki kış gününün lāle-zāridur

50. ki:

Murabba 2

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Men o bir Qaysım ki gelmez qalbime Leylā nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bî-hemtā nedür

51. ki:

Murabba 2

Mısra: 5

"Ki" bağlacı.

Bir 'aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu hālimi itdim feşāne gözyaşın

52. ki:

Murabba 2

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Cāme-i 'aşk-ı İlāhīde olursañ hem-nişin
Terk idersin cümlesin dirsın ki bu gāvğā nedür

53. ki:

Murabba 2

Mısra: 14

"Ki" bağlacı.

Bağrımın hūn olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zībā-yı aḥmerden midür

54. ki:

Müseddes 1

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Görün ol fitne-engizi ki cevlan eyler
'Aql u dil mülkini yağmāya hezār kan eyler

55. ki:

Müseddes 1

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Zaḥm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini 'aşıkları bî-cān eyler

56. ki:

Müseddes 1

Mısra: 25

"Ki" bağlacı.

Hurremā her günümüz şanma ki fırkatle geçer
Gāhi cevri ile gehī rağbet-i vuşlatla geçer

57. ki:

Tahmis 4

Mısra: 11

"Ki" bağlacı.

Vaşlın hevesi birle cihān içre ki neşkız
Ammā ki 'adū semtine bî-gāne-i zeşkız

58. ki:

Tahmis 4

Mısra: 12

"Ki" bağlacı.

Vaşlın hevesi birle cihān içre ki neşkız
Ammā ki 'adū semtine bî-gāne-i zeşkız

59. ki:

Tahmis 5

Mısra: 10

"Ki" bağlacı.

Āşık-ı nā-dīde-kām ḥasret-keş-i zevk-i vişāl
Bir muḥib dostuz ki 'ālem dir bize maḥbūb-ı dost

60. ki:

Tarih 1

Mısra: 2

"Ki" bağlacı.

Söyle ey ḥāme-i mu'ciz-eşer-i nükte-şinās
Ki zebānın ola pāşīde-i dürr-i yek-tā

61. ki:

Tarih 1

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Tūtī-i şahn-ı şafā-veş olasın şīrīn-kelām
Ki medīḥin ola bir zāt-ı kerīm şekker-ḥā

62. ki:

Tarih 2

Mısra: 11

"Ki" bağlacı.

Öyle bir zāt-ı kerīmü'ş-şān ki şīt ü şatveti
Münhezim kıldı nice a'dāyı Keykāvus-liḳā

63. ki:

Tarih 2

Mısra: 33

"Ki" bağlacı.

Dilerim ki tīr-i da'vātım ola āmac-gīr
Raḥne-dār-ı tīg-i ḡam olmaya ṭab'ı dā'imā

kible-i ḥacāt-ı erbāb-ı vefā:

1. kible-i ḥacāt-ı erbāb-ı vefā:--ı-dur-ı

Gazel 86

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Vefa sahiplerinin isteklerinin gerçekleştiği yön,
kible || Hz. Muhammed'in eşiği.

Āsitānın ḥasteye dārū'ş-şifādur yā Resūl
Kible-i ḥacāt-ı erbāb-ı vefādur yā Resūl

kibleye dön:

1. kibleye dön:-mek

Mesnevi 1

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Yönünü kibleye çevirmek || namazın şartlarından
biridir.

Setr-i 'avret kıbleye dönmek daḥi
Vaḳt ü niyyet birle bulmuş iḥtitām

k'ide:

1. k'ide:

Gazel 121

Mısra: 15

Ki ede, ki etsin.

Ne ḥaddi var k'ide cevḻān medḥ-i pākiñde
Murādı ol k'ide şefḳat Muḥammed-i 'Arabī

2. k'ide:

Gazel 121

Mısra: 16

Ki ede, ki etsin.

Ne ḥaddi var k'ide cevḻān medḥ-i pākiñde
Murādı ol k'ide şefḳat Muḥammed-i 'Arabī

kıl:

1. kılurım:

Tahmis 3

Mısra: 17

*"Etmek, eylemek, yapmak" anlamına gelen
yardımcı fiil.*

Taleb-i vaşl-ı dil-ārā kılurım nā-çārī
Şuladı dīdelerim eşkle reh-i dildārı

2. kılın:-sın

Tarih 4

Mısra: 11

*"Etmek, eylemek, yapmak" anlamına gelen
yardımcı fiil.*

Tahtında kılın ber-karār nice zamān perverdigār
A'dāsını etsin şikār şemşir ile dārın harāb

kıl:-

1. kılılmışım:-mış, -ım

Gazel 106

Mısra: 3

*"Etmek, eylemek, yapmak" anlamına gelen
yardımcı fiil.*

'Aklımı zülfüñ yolında kılılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hiç zülf-i perişān isteyen

kıl ucu:

1. kıl ucu:-(y)la

Gazel 109

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kıl ucu || sevğilinin saçlarının ucu.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i 'uşşākı
Ser-i küyunda kebüter gibi dönsün yürüsün

kilk-i hüner-peydā:

1. kil-k-i hüner-peydā:-sı

Gazel 100

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

*Ustalık ve beceri isteyen ince sanatı ortaya çıkaran
kamuştan kalem.*

Dest-i pākiñde olan kil-k-i hüner-peydā
Reng-i ruḥsārını taḥrīr ile gül-püş olsun

kilk-i hüner-raḥş:

1. kil-k-i hüner-raḥş:

Tarih 1

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Hüner ışığının kaleminden.

Öğrenür ehl-i kalem kil-k-i hüner-raḥşından
Resm-i nazm-ı süḥan u tavr u edāyı bülegā

kilk-i hurrem:

1. kil-k-i hurrem:

Gazel 37

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Hurrem'in kalemi || şairlik yeteneği.

Yazmasa āyet-i ruḥsārıña tefsīr-i belīg
Kilk-i Hurrem bu kadar 'izzet ü rif'at mi bulur

2. kil-k-i hurrem:-le

Gazel 56

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hurrem'in kalemi || şairlik yeteneği.

Mu'ammādur eğerçi Nazm-ı 'İzzet 'ıkd-ı mazmūna
Bulunmuşdur nazrī kil-k-i Hurremle çözülmüşdür

kilk-i şī'r-i'cāz:

1. kil-k-i şī'r-i'cāz:-a

Gazel 11

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Şiir yazar kalem.

Kilk-i şī'r-i'cāza Hurrem pek de virme ruḥşatı
Vardur 'ālemdə seniñ gibi hezār şīrīn edā

kim:

1. kime:-e

Tarih 2

Mısra: 59

Her kim, herhangi biri; belgisiz zamir.

Ḥande-rūluklarla eyler her kime olsa ḥiṭāb
Ma'den-i sıdḳ u emānet maḥzen-i ḥilm ü ḥayā

2. kim:

Gazel 101

Mısra: 1

"Hangi kimse" anlamında soru zamiri.

Kim ki hüsnuñe bakdı ise hemîn
İtdi cānā cemālîñe taḥsîn

3. kim:

Tarih 3

Mısra: 28

"Hangi kimse" anlamında soru zamiri.

Manşib-ı Anḳara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı cihāndan gâ'ib

4. kim:

Gazel 16

Mısra: 3

"Ki" bağlacı.

Sākî-i hicrân baña bir zehr nûş itdürdi kim
Nûşa beñzer gelse yanına semûm-ı kâ'inât

5. kim:

Gazel 36

Mısra: 1

"Ki" bağlacı.

Eşkim yoluñda her zamân kim sebîl olur
Huşḳ kalmayup cihānda cümle âb u gîl olur

6. kim:

Gazel 38

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Âb-ı hayvânı nûş ider dâ'im
Ol dehân kim lebiñle hem-demdür

7. kim:

Gazel 40

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Medḥ-i ḥüsni dil-rübâyı 'âşık-ı şūrîdeye
Ey dirîğ kim 'âlem-i fânîde ol ferd söyledür

8. kim:

Gazel 41

Mısra: 5

"Ki" bağlacı.

Şanma kim ḥasret ile yaş döker dîde-i ter
Reh-güzārîñ tozınıñ def'ine bārân aḳıdur

9. kim:

Gazel 46

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Sen târ-ı ser-i zülfüñe bend eyle eyâ mâh
'Âşıqları kim dünyede dîvâneleriñdür

10. kim:

Gazel 50

Mısra: 7

"Ki" bağlacı.

Şu denlü tîz-reviş oldıgın esb-i tab'ımıñ bil kim
Daḫi vaşfında dildārîñ mişâl-i düldül olmuşdur

11. kim:

Gazel 60

Mısra: 8

"Ki" bağlacı.

Zülf-i pür-çîni kenârında gönül tutdı qarâr
Ḥayf hezārân ḫayf kim bir mârdur eglencemiz

12. kim:

Gazel 73

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Nazar-ı ehl-i gönül ḫâke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kârî-i kâf

13. kim:

Gazel 126

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Kîmyâ-yı ḫâliş isterseñ eger 'âlemde sen
Ḥâk-i râh-ı dilberi cem' eyle kim iksîr gibi

14. kim:

Mesnevi 1

Mısra: 11

"Ki" bağlacı.

Ya 'nî kim âmentü bi'llâh lafzını
Âḫire varınca oḳu kıl tamâm

15. kim:

Murabba 2

Mısra: 4

"Ki" bağlacı.

Bu ḫaḳîkat künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben maḫrem-i esrâr nedür

16. kim:

Tarih 2

Mısra: 41

"Ki" bağlacı.

Siyyemâ ferzend-i 'âlî-ḳadr ü zü'l-'irfân kim
Maḫhar-ı ism-i fütûḫ birle odur kişver-güşâ

17. kim:

Gazel 4

Mısra: 5

"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.

Kim eylemiş bu 'âşîka cevri (ü) cefâyı ol
Sen itme gel cefâyı emân söylerim saña

18. kim:

Gazel 19

Mısra: 1

"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.

Kim ider bilmem o 'âşîk-küş-i mümtâz ile baḫṣ
Ḡurre-i ḫüsni olan dilber-i pür-nâz ile baḫṣ

19. **kim:**
Gazel 28
Mısra: 8
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Çeşm-i mestânînda ey âhû feraḥ var 'âşıka
Kim didi cānā 'aceb nezzāre-i 'abher lezîz
20. **kimdür:-dür**
Gazel 59
Mısra: 3
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Şerbet-i la'liṇi teşbîh-i şarāb kimdür iden
Tābiş-i meyle olan kayd-ı şafā çok sürmez
21. **kim:**
Gazel 67
Mısra: 8
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- 'Aceb mi şöhret ile olsa kârbân-ı zamân
Cihānda kim ki ḥarîdâr ola metâ'-ı ḥulûş
22. **kim:**
Gazel 77
Mısra: 9
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Pâsbânlık kim iderdi der-i 'işretde müdām
Şāhib-i râst kavî ya çukadâr olmayıcaḳ
23. **kim:**
Gazel 90
Mısra: 6
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Urdı ayaḡa satılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kâlâ-yı ḥüsnüñ sūḳda ber-düş kıl
24. **kim:**
Gazel 104
Mısra: 1
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.

- Ruḥlarıñ kim lâleye teşbîh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ârām iken
25. **kim:**
Gazel 104
Mısra: 4
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taḳbîl iden her rûz u şeb pür-cām iken
26. **kim:**
Gazel 107
Mısra: 7
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Kim dimişdür 'âşıḳ-ı dil-ḥaste seyr-i bâḡda
Kāmet-i bālāñı gördükde serāsem olmasun
27. **kim:**
Gazel 111
Mısra: 1
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Ḥāl-i 'uşşāḳına dildâr kim oldu āḡāḥ
'Azzellāhu te'ālā ṭavvelellāhu beḳāḥū
28. **kim:**
Gazel 122
Mısra: 6
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Ḳahramāñî göziniñ ḥışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i ḳudsiyle iderse şavaşı
29. **kimdürür:-dür, -ür**
Tahmis 2
Mısra: 11
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Muḳābil kimdürür bilsem 'aceb ol çeşm-i cādüya
Aşar biñ fend ile 'aḳl u dilimi tār-ı ḡisûya

30. **kim:**
Tarih 1
Mısra: 24
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Oldı teşrîfi ile ehl-i diyānet mergûb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı girîzân dü-pā
31. **kim:**
Tarih 2
Mısra: 55
"Hangi kimse" anlamında kullanılan soru zamiri.
- Ya 'nî kim Şādıḳ Aḡa-yı kām-yāb u behre-ver
Ḥazret-i Haḳ eylemiş zātın şeref-yāb-ı vefā
32. **kim:**
Tahmis 2
Mısra: 6
Belki, kim bilir || ihtimal anlamındadır.
- Beni tenhāya şaldı Yūsuf-ı gül-pîrehensizlik
Gönül bir bî-vefāyî şimdi cānān eylemişdür kim
33. **kim:**
Tahmis 2
Mısra: 7
Belki, kim bilir || ihtimal anlamındadır.
- Çeküp tîḡ-i firākın sîneye cān eylemişdür kim
Bu derd ü miḥnet ile baḡrımı ḳan eylemişdür kim
34. **kim:**
Tahmis 2
Mısra: 9
Belki, kim bilir || ihtimal anlamındadır.
- Tenim dest-i felek tā şöyle 'uryān eylemişdür kim
Mücerred ḥabbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

kim ki:

1. **kim ki:**

Gazel 31

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Hangi kimse ki.

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yaḳılır mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol kâ'il olur

2. **kim ki:**

Gazel 31

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hangi kimse ki.

Kim ki leylî saçınıñ 'ukdesine mecnûn-veş
Daḳılursa o kişi gāyetile 'ākıl olur

kimi:

1. **kimi:**

Gazel 76

Mısra: 4

"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Hezārān 'āşıkınıñ var gerçi ammā
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

2. **kimisi:-si**

Gazel 76

Mısra: 4

"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Hezārān 'āşıkınıñ var gerçi ammā
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

kimse:

1. **kimseden:-den**

Gazel 20

Mısra: 10

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Olmasun bî-çāre Ḥurrem luṭf kıl
Kimseden yā Rab bî-zār el-ḡıyās

2. **kimse:**

Gazel 23

Mısra: 4

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Ruḥsārınıñ üzre ḥattnı ki bilmedi cāhilān
İ'lāl bilür mi kimse oḳumaz ise Merah

3. **kimse:**

Gazel 65

Mısra: 2

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Yaḳdı cān u dilim ol dilber-i meh-veş āteş
Şormasun kimse meded ruḥları tābiş āteş

4. **kimse:**

Gazel 107

Mısra: 6

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Gāh düşer dām-ı belāya gāh şām-ı fırkate
Kimse yā Rabbī esīr-i zülf ü perçem olmasun

5. **kimseler:-ler**

Gazel 107

Mısra: 1

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Kimseler üftāde-i ḥübān-ı 'ālem olmasun
Künc-i fırkatde ḥayālāt ile pür-ḡam olmasun

6. **kimse:**

Gazel 109

Mısra: 5

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Kimse bakmaz yüzüne şūh-i hezār-āşnānın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

7. **kimseye:-y, -e**

Gazel 110

Mısra: 10

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Kuvvet -i tālî'in olmazsa ne yapsun ikdām
Ḥurremā devlet için kimseye itme tekpü

8. **kimse:**

Gazel 114

Mısra: 6

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

İtmez ḥarīm-i şafḥa-i rindāna hîç duḥūl
İllā o kimse bāde-fürüş mey-perest ola

9. **kimse:**

Gazel 114

Mısra: 10

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Ḥurrem cihānda ehl-i tevāzu'dan ol yüri
Merfū' olur o kimse ki şu gibi pest ola

10. **kimseye:-y, -e**

Tahmis 3

Mısra: 6

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Ḥandeler itsün ol āfet dil-i ḥurremcesine
Kimseye itme şaḳın keşf nihānī rāzını

11. **kimse:**

Tarih 2

Mısra: 5

"Her kimse, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir. II Hiç kimse.

Olmadı âşâr-ı cevri ü zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryâd u nevâ

kimyâ:

1. kimyâ:

Gazel 49

Mısra: 9

*Bakır, kurşun vb. adı madenleri iksir denilen
maddeyi ilave ederek gümüş veya altına dönüştürme
ilmi, simya. II Sevgilinin yolunun toprağı.*

Bulanlar derdine em didiler kimyâ gibi anıñ
Ayağı tozını ey Hürremâ iksirdür dirler

kımyâ-yı hâliş:

1. kımyâ-yı hâliş:

Gazel 126

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Saf, temiz kimya.

Kımyâ-yı hâliş isterseñ eger 'âlemde sen
Hâk-i râh-ı dilberi cem' eyle kim iksir gibi

kırâ' at:

1. kırâ' atle:-le

Mesnevi 1

Mısra: 28

Okumak || namazda sure okumak.

İftitâh tekbir içinden şartdurur
Hem kırâ' atle dañi olmuş kıyâm

kirpig:

1. kirpigiñ:-iñ

Gazel 105

Mısra: 7

*Kirpik, göz kapağındaki kılardan her biri || aşığın,
sevgili için süpürge ettiği kirpikleri.*

Kirpigiñ çârüb idüp pāk eyle yâriñ rāhını
Gelsün ol şāhāne haşlet hār u hāşāk olmasun

kişi:

1. kişi:

Gazel 29

Mısra: 6

Adam, insan, şahıs, kimse. II Âşık.

Geh cevri geh vefâlar eyleser bendegāna
Kāni' olur kişi hep her ne yazar kalemdür

2. kişi:

Gazel 77

Mısra: 4

Adam, insan, şahıs, kimse. II Âşık.

Virselere çeşmeme bir zerre degildür 'âlem
Sevdigiyle kişi bir yerde karar olmayıcak

kismet-i rüz-i ezel:

1. kismet-i rüz-i ezel:-dür

Gazel 102

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Ruhların yaratıldığı gün aşığa verilen nasip, yazgı,
kader.*

Kismet-i rüz-i ezeldür 'âşıkı cevri ü cefâ
Gamze-i hūbān dil-âzār oldığıyçün n'eylesün

kişver-güşâ:

1. kişver-güşâ:

Tarih 2

Mısra: 42

Ülkeleri fetheden, ülkelerin kapılarını açan.

Siyyemâ ferzend-i 'ālî-kadr ü zü'l-'irfān kim
Maẓhar-ı ism-i fütūh birle odur kişver-güşâ

kişver-i 'aşk:

1. kişver-i 'aşk:-da

Gazel 37

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Aşk ülkesi.

Egleyen 'âşık-ı hicriñ elemidir yoğsa
Kişver-i 'aşkda dil emn ile rāhat mı bulur

kişver-i derün:

1. kişver-i derün:-da

Tahmis 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gönül ülkesinde.

Nesim-i şubha refikiz bahāra dek giderüz
Cüyüş-ı gam tutıcak kişver-i derunda şaf

kişver-i hüsn:

1. kişver-i hüsn:

Gazel 25

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Güzellik ülkesi.

Meded ey kişver-i hüsn içre ulu şāh meded
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gam-hvāh meded

kıtāl:

1. kıtāl:-i

Gazel 75

Mısra: 10

*Vuruşma, birbirini öldürme; savaş, mücadele,
kavga.*

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya luṭf kıl
İtdürme böyle sen de kıtālî taraf taraf

kıvām:

1. kıyām:

Mesnevi 1

Mısra: 28

Namazın rükünlerinden biri; Ayağa kalkma, ayakta durma.

İftitāh tekbīr içinden şartdurur
Hem kıra'atle daği olmuş kıyām

kıyām it:

1. kıyām it:

Mesnevi 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ayağa kalkmak, ayaklanmak II kalkışmak.

Hem şalāt ile zekāt ü şavm ü hac
Hacca ger gücün yeterse it kıyām

kıyāmet:

1. kıyāmet:

Gazel 67

Mısra: 2

1. Büyük felaket, afet. 2. Tek tanrılı dinlerin inanişına göre dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' hülüş
Kıyāmet olsa bulmaya inkitā' hülüş

kıyas:

1. kıyās:

Gazel 19

Mısra: 5

Bir şeyi emsaliyle zihnen ölçme.

Hālet-i 'aşkī kıyās ile bilinmez zāhid
Felsefe kārı degil 'ālim-i pür-rāz ile bahş

kıyās it:

1. kıyās it:-di, -m

Gazel 93

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kıyaslamak, mukayese etmek, karşılaştırmak.

Görüp ruhsārın üzre hāl-i müşğīnīn eyā dilber
Konulmuş āteş üzre 'anber-i Hindü kıyās itdim

kıyās ü nisbet:

1. kıyās ü nisbet:-e

Tahmis 5

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Kıyas ve inat.

'Aşk kıyās ü nisbete gelmez bilürsin Hurremā
Çünkü dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdī baña

kız:

1. kızmağdadurur:-mak, -da, -dur, -ur

Gazel 14

Mısra: 2

Kızarmaktadır, kırmızı rengine bürünmek.

Nev-bahār oldu ider dil yine āheng-i şarāb
Açılup gül gibi kızmağdadurur reng-i şarāb

kızar:

1. kızarmış:-mış

Gazel 30

Mısra: 13

Kızarmak, kırmızı olmak || sevgilinin kırmızı yanağı.

Kızarmış lāle haddi bāğ-ı hüsniinde celādetden
O ma'nādan ki Hurrem vāye-i maħrūs gül-gündür

2. kızarmış:-mış

Gazel 50

Mısra: 1

Kızarmak, kırmızı olmak || sevgilinin kırmızı yanağı.

'İzārın germ-i şahbādan kızarmış gül gül olmuştur
Görüp ol verd-i ra'nāyī lisānım bülbül olmuştur

3. kızarmış:-mış

Gazel 50

Mısra: 10

Kızarmak, kırmızı olmak || sevgilinin kırmızı yanağı.

Ser-i kūyuñda Hurrem bülbül-āsā nāle itmezdi
'İzārın germ-i şahbādan kızarmış gül gül olmuştur

ko:

1. ko:

Gazel 13

Mısra: 5

"Bırak! Boş ver!" anlamlarında kullanılan kelime.

Olursañ 'āşık ol zāhid ko lāfi
İder 'āşık olan kat'-ı merātib

2. ko:

Tahmis 2

Mısra: 19

"Bırak! Boş ver!" anlamlarında kullanılan kelime.

Ko çalsun tīşe-i 'aşkı başına āh idüp Ferhād
Ne müşkil hāl imiş bir dilber-i şīrīn-dehensizlik

3. kodı:-dı

Gazel 14

Mısra: 7

"Koymak"; bir hal üzere bırakmak.

Beni hayretde kodı ele alınca āhır
Ne füsūn eyledi bilmem baña evreng-i şarāb

4. komadım:-ma, -dı, -m

Gazel 93

Mısra: 6

"Koymak"; bir hal üzere bırakmak.

Tefak্কud eyledim nām ü nişānıñ bulmadım hergiz
Bu şeb tā şubha dek bir yer kıomadım i'tisās itdim

5. kıoma:

Mesnevi 1

Mısra: 6

*Bırmak, terk etmek, vazgeçmek || Allah'ı anmayı
bırmak, terk etme.*

O lisānen kıalb ile taşdıkdır
Rüz u şeb kıoma diliñden ey hümām

kamaz:

1. kıamaz:

Gazel 89

Mısra: 4

Bırmamaz, izin vermez.

Cām-ı 'işretle müzeyyen olsa hengām-ı bahār
Halka-i bezm-i çemen dilde kıamaz ālām-ı gül

konul:

1. kıonulmuş:-muş

Gazel 93

Mısra: 4

Konulmak II dökülmek.

Görüp ruhsārıñ üzre hāl-i müşginiñ eyā dilber
Kıonulmuş āteş üzre 'anber-i Hindü kıyās itdim

kork:

1. kıorkma:-ma

Gazel 59

Mısra: 10

Endişelenmek, kıaygılanmak, tedirgin olmak.

Hurremā redd kıılır manşıb-ı vaşlını deyü
Kıorkma tevcih olur ol cāh saña çok sürmez

kucā:

1. kucā:

Gazel 5

Mısra: 1

Nerede.

Be ez-nigār-i men ender cihān şebāb kucā
Der-in zamāne zi- 'aşkeş ne-şod hārāb kucā

2. kucā:

Gazel 5

Mısra: 2

Nerede.

Be ez-nigār-i men ender cihān şebāb kucā
Der-in zamāne zi- 'aşkeş ne-şod hārāb kucā

3. kucā:

Gazel 5

Mısra: 4

Nerede.

Biyā ki sākī be-deh mey ber-ğam-ı sūfi-i dūn
Ki der hārīm-i Kıudūs est merā 'itāb kucā

4. kucā:

Gazel 5

Mısra: 6

Nerede.

Derün-i zāhid-i hōd kıalb-ı mā muķābele kerd
Serāb şeved kucāst şerāb-ı nāb kucā

5. kucā:

Gazel 5

Mısra: 8

Nerede.

Be-vaşf-i ān ruh-ı gülberg rāz-ı hūn-ı ciger
Nivışteem ki 'adū nist urā hēsāb kucā

6. kucā:

Gazel 5

Mısra: 9

Nerede.

Nigah be-rū-yi tū ey afitāb-ı tāb kucā
Ez- āstān-ı emīrān bīrūn şev Hurrem

7. kucā:

Gazel 5

Mısra: 11

Nerede.

Be-gayr-i bāb-ı Hudā bāb-ı intisāb kucā

kucağ:

1. kıucağımda:-ı, -m, -da

Gazel 119

Mısra: 12

Kucak, açık kıollarla göğüs arasındaki bölüm.

Mīr-i sūhān olurduñ 'ālemde
Okudaydım seni kıucağımda

kūcāst:

1. kıucāst:

Gazel 5

Mısra: 6

Nerededir.

Derün-i zāhid-i hōd kıalb-ı mā muķābele kerd
Serāb şeved kucāst şerāb-ı nāb kucā

kūçe-i ğam:

1. kıūçe-i ğam:-da

Gazel 102

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ğam yolu, dert sokağı.

Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eyesün
Küçe-i gamda dil efkâr oldığıyçün n'eyesün

küçe-i küy:

1. **küçe-i küy:**-u, -ñ, -a-uñ, -a

Gazel 31

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Mahallenin köşesi II sevgilinin mahallesinin köşesi.

Küçe-i küyuña vardıkda firāvān itmem
Seyl-i eşkimi ki men dāmen-i pākiñ gil olur

2. **küçe-i küy:**-u, -ñ, -da

Gazel 105

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Mahallenin köşesi II sevgilinin mahallesinin köşesi.

'Adl ü dādıñ resmini zülfüñle çek ruhsārıña
Küçe-i küyuñda hiç bir kimseye bāk olmasun

kudretle:

1. **ḳudretle:**-le

Gazel 127

Mısra: 10

Kudret, güç, kuvvet.

Haṭṭ-ı ruhsārıñı taḥrīr murād itse debīr
'Acabā destine ḳudretle ḳalem gelmez mi

ḳudūm:

1. **ḳudūmiyle:**-i, -y, -le

Tarih 1

Mısra: 29

Bir makama gelme, göreve başlama.

Sāye-endāz ḳudūmiyle olup behre-verān
Ehl-i dil cümle şafā-yāb olup oldu iḥyā

ḳudūret:

1. **ḳudūret:**

Gazel 104

Mısra: 5

Bulanıklık l gam, tasa.

Ḳalbine 'āşıqlarıñ gamdan ḳudūret mi gelür
Ḳarşusunda sen melek āyīne-i endām iken

ḳul:

1. **ḳulūña:**-ı, -n, -a

Gazel 7

Mısra: 5

*Köle, esir; başkasının hükmü altında olan kimse II
âşık.*

Hāzır olursıñ ḳulūña itmege

Şubḥ u mesā böyle cefā ey şehā

2. **ḳulūñ:**-uñ

Gazel 15

Mısra: 5

*Köle, esir; başkasının hükmü altında olan kimse II
âşık.*

Ḳulūñ kārı dem-ā-dem ḥizmetiñdür

Efendiden olur iḥsān-ı himmet

3. **ḳulūñdur:**-uñ, -dur

Gazel 15

Mısra: 9

*Köle, esir; başkasının hükmü altında olan kimse II
âşık.*

Ḳulūñdur Ḥurrem-i nā-çiz efendim

Kerem kıl olmasun nālān-ı himmet

4. **ḳulūñ:**-uñ, -ı

Gazel 73

Mısra: 5

*Köle, esir; başkasının hükmü altında olan kimse II
âşık.*

Gayrı āzād idesin bend-i belādan ḳuluñı
Ṭab'-ı pākiñde cibillīdür efendim inşāf

külāhı kec:

1. **külāhı kec:**-dür

Gazel 118

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Külāhı eğri, yamuktur || külāh; keçeden yapılmış
ucu sivri veya yüksek başlık.*

Mestāne gibi kecdür külāhı

Diḳḳatle baḳdım beñzer levende

kulle-i misk:

1. **ḳulle-i misk:**

Gazel 39

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Güzel kokan kule.

Taḥrīḳ idemez kākūlini ḳāfile-i rīḥ

Ol ḳulle-i misk āh-ı sebük-pā ile oynar

kulle-i müşg-i hoten:

1. **ḳulle-i müşg-i hoten:**

Gazel 99

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hoten miskin kulesi || sevgilinin saçları.

Ḳulle-i müşg-i Hoten mi ne disem kākūlüñe
Şeş-per-i 'aşk mı aña naḳş-ı çelīpā mı disem

küllü:

1. **küllü:**

Gazel 122

Mısra: 10

Bütünüyle, tamamıyla, bütün.

Olsun evlādına āline dūrūd ile selām
Hurremin virdi budur külli ġadāt ü 'aşī

kulzüm-vār:

1. kulzüm-vār:

Gazel 100

Mısra: 2

Deniz gibi.

Leb-i la'liñ meyini vir dile ser-hoş olsun
Zehreler çāk kılup kulzüm-vār cūş olsun

künc:

1. künc:

Murabba 2

Mısra: 4

Kenar, köşe || hakikat köşesi.

Bu haḳīḳat künciniñ ferzānesi oldum velī
Künc nedür kim bilmezem ben maḥrem-i esrār nedür

künc-i belā:

1. künc-i belā:-a-lar, -da

Gazel 51

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bela köşesi.

Niçe bir haste gönül künc-i belālarda qala
Niçe bir firḳat-i cānān ile ġavġā niçe bir

künc-i firḳat:

1. künc-i firḳat:-de

Gazel 37

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

Künc-i firḳatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i ġam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

2. künc-i firḳat:-de

Gazel 103

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

İstemem çarhıñ kabā vü atlasın şimden gerü
Künc-i firḳatde gönül mürġı tutupdur aşiyān

3. künc-i firḳat:-de

Gazel 107

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

Kimseler üftāde-i hūbān-ı 'ālem olmasun
Künc-i firḳatde ḥayālāt ile pür-ġam olmasun

künc-i ġam:

1. künc-i ġam:--da, --da

Gazel 10

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gam köşesi.

Künc-i ġamda yād idüp aḥvālını hīç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bī-çāre Hurremden saña

2. künc-i ġam:-da

Gazel 32

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gam köşesi.

ġamıñla teşne künc-i ġamda ḥayret-yāb olup
Hurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürġāb-veş ditrer

künc-i ḥasret:

1. künc-i ḥasret:--i

Gazel 41

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hasret köşesi.

Künc-i ḥasret bu diliñ çünkü karar-ġāhıdur
Hurremā hūn-ı dili dīde-i giryān aḳıdur

künc-i hicrān:

1. künc-i hicrān:--i-da

Gazel 62

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ayrılık köşesi.

Künc-i hicrānda dil ḥayli zamāndur me' nūs
Nuḳl-i cām-ı mey ile vir aña la'liñden būs

künc-i miḥnet:

1. künc-i miḥnet:-de

Gazel 125

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Keder ve miḥnet köşesi.

Künc-i miḥnetde dilā ḥasret-i cānān ile
Ağlamakdan bu iki gözlerime kan geldi

küp dibi:

1. küp dibi:-i

Müfret 3

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Küp dibi.

Āteş kenārı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allāh bilür ki kış ġününün lāle-zārıdur

kurbān:

1. kurbān:

Gazel 106

Mısra: 10

Bir amaç uğruna feda edilen veya kendini feda eden kimse. II Sevgili uğruna kendini feda eden âşık.

Gelsün alsun cânımı virdim saña ey şehriyâr
Hurrem-i bî-çâreden yolına kurbân isteyen

kurbân eyle:

1. kurbân eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Canını feda etmek.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kurbân eyler

2. kurbân eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Canını feda etmek.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kurbân eyler

3. kurbân eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Kurban etmek, bir şey uğruna birinin canını almak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kurbân eyler

4. kurbân eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Canını kurban etmek; canını yoluna feda etmek.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kurbân eyler

5. kurbân eyle:-r

Müseddes 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Kurban etmek, bir şey uğruna birinin canını almak.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o kurbân eyler

kurb-ı nigâh-ı nâz:

1. kurb-ı nigâh-ı nâz:

Gazel 43

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Cilveli bakışa yakın olma.

Kurb-ı nigâh-ı nâza qarîn olma lutf kıl
Ol fitne-cû hezâr gulâmân alur şatar

kurı tasdî'i ko:

1. kurı tasdî'i ko:

Tarih 2

Mısra: 77

Kelime Tipi: -

Boş, gereksiz baş ağrıtmaktan vazgeç, bırak.

Qo kurı tasdî'i âgâz-ı du'â-yı devlet it
Ferkadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'â

kurs-ı nâzûk:

1. kurs-ı nâzûk:

Gazel 99

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Nazik, küçük mis kokulu tane || Ateşe konup güzel koku veya tütsü için yakılan misk ve amberden yapılmış ufak tâne || sevgilinin beni.

Kurs-ı nâzûk mi disem hâlîne ya habbü'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

kurta-i sem'-i kabûl eyle:

1. kurta-i sem'-i kabûl eyle:

Tarih 2

Mısra: 63

Kelime Tipi: -

Kulağına küpe (olarak) kabul et.

Kurta-i sem'-i kabûl eyle zümür-rûd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şîrîn-edâ

kuru:

1. kuru:

Gazel 66

Mısra: 1

Beyhude, boş, faydasız, gereksiz, değersiz.

Hezârîñ bir kuru feryâdı qalmış
Bu gülzâr-ı çemende adı qalmış

2. kurudu:-du

Murabba 1

Mısra: 21

Kuru, kurak || yeryüzünün kurak olması.

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'âlem
Eder cümle halâyık zâr ü mâtem

kûs:

1. kûs:

Gazel 67

Mısra: 6

Kös, büyük davul.

Vücûd-ı unşur-ı a'lâda şâh olunca gönül
Terennüm itmededür kûs ber-kılâ'-ı hülûş

küşte-i tîğ-i firâk:

1. küşte-i tîğ-i firâk:-ı, -ñ

Gazel 71

Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcının öldürülmüşü.

Küşte-i tîğ-i firâkıñ hiç mâtem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dâne dâne şem'

küttâb-ı kazâ:

1. **küttâb-ı kazâ:**
Gazel 26
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Kaza katipleri.

Mevsim-i faşl-ı bahâr oldu dem-i eyyâm-ı 'ıyd
Yazdı küttâb-ı kazâ rû-yı gül üzre nâm-ı 'ıyd

2. **küttâb-ı kazâ:**
Gazel 89
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Kaza katipleri.

Servet-i bād-ı şabâ birle açıldı defteri
Yazdı küttâb-ı kazâ rû-yı gül üzre nâm-ı gül

kuvvet -i tâli':

1. **kuvvet -i tâli':-iñ-maz, -sa**
Gazel 110
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Güçlü, kuvvetli talih.

Kuvvet -i tâli' iñ olmazsa ne yapsun ikdâm
Hurremâ devlet için kimseye itme tekpü

kuvvet vir:

1. **kuvvet vir:**
Gazel 72
Mısra: 7

Kelime Tipi: -
Güç vermek, kuvvet vermek.

Sâkiyâ sâ'id-i sîmîniñe kuvvet vire Hağ
Bezm-i vuşlatda yediñle tolanur oldu ayâğ

kuvvet-i cām:

1. **kuvvet-i cām:**
Gazel 92
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Güç, kuvvet kadehi.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cānān
Kuvvet-i cām ile ğam mülkini tālān idelüm

küy:

1. **küyüñda:-u, -ñ, -da**
Gazel 75
Mısra: 11
Köy, mahalle, semt. II Sevgilinin mahallesi.

Küyüñda gîce her tarafa pāsbān olup
Hurrem çekerdî derd-i vişālî taraf taraf

2. **küyüñda:-uñ, -da**
Gazel 124
Mısra: 1
Köy, mahalle, semt. II Sevgilinin mahallesi.

'Aceb küyüñda şāhım 'āşıkāna bir dem olmaz mı
O nūzhet-ğāh-ı rindāna irenler bī-ğam olmaz mı

küy-ı harābāt:

1. **küy-ı harābāt:**
Gazel 50
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
İçki içilen yer II meyhane.

Heves-kār oldu rindān ile hem-dem olmağa göñlüm
Didiñ küy-ı harābāt içre sākî ğulgul olmuşdur

küy-ı yār:

1. **küy-ı yār:-e**
Gazel 103
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semti, mahallesi, bulunduğu yer.

Dūd-ı āhım kehkeşān-veş çıkdı eflāke dime
Küy-ı yāre Hurremā rāh olmağa oldu nişān

2. **küy-ı yār:**
Tahmis 1
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Sevgilinin semti, mahallesi, bulunduğu yer.

Bu sūz-ı āh ile bir gül-'izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup küy-ı yāre dek giderüz

küyüñ-ı 'āşıkān:

1. **küyüñ-ı 'āşıkān:-maz**
Gazel 63
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Aşıkların bağı, kaydı.

Devlet ü māl ü menāl olmaz küyüñ-ı 'āşıkān
Āsitān-ı yārdur ancak dil-i pür-zāra bes

lā lā:

1. **lā lā:**
Gazel 120
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Hayır hayır || kavuşmaya meyilli olmadığını söyleyen sevgili.

Didim ey yâr ‘aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nâz ile o nâzûk-ter-i ‘âlem lâ lâ

laf:

1. lâfı:-ı

Gazel 13

Mısra: 5

Laf; faydası olmayan, sonuç vermeyecek söz, uygulanamayacak boş lakırdı.

Olursañ ‘âşık ol zâhid қо lâfi
İder ‘âşık olan kıat‘-ı merâtib

lâf eyle:

1. lâf eyle:-me

Gazel 73

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Laf etmek, konuşmak, söylemek.

Hürrem-i gam-zede bî-şabr u sükûn olmuştur
Zâhidâ vâdî-i ‘aşk içre şakın eyleme lâf

lafz:

1. lafzını:

Mesnevi 1

Mısra: 11

Söz || Amentü duasının sözleri.

Ya ‘nî kim âmentü bi’llâh lafzını
Âhire varınca oğu kıl tamâm

la‘l:

1. la‘liñden:-i, -n, -den

Gazel 62

Mısra: 2

Sevgilinin kırmızı dudakları.

Künc-i hicrânda dil hayli zamândur me’nûs
Nuql-i câm-ı mey ile vir aña la‘liñden bûs

2. la‘liñe:-i, -n, -e

Gazel 99

Mısra: 5

Sevgilinin kırmızı dudakları.

‘Ayn-ı Kevşer mi disem la‘liñe ya çeşme-i cân
Âb-ı hayvân mı aña dañi a‘lâ mı disem

3. la‘l:

Murabba 2

Mısra: 16

Kırmızı renkli değerli bir taş, halis yakut II Sevgilinin dudağı.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La‘l nedür gevher nedür ya dilber-i ra‘nâ nedür

lâl eyle:

1. lâl eyle:-r

Tahmis 2

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dilsiz etmek, susturmak.

Hezârî gülşen-i ‘âlemde lâl eyler sühansizlik
Gülistânı düşürdi haclete bir gül-bedensizlik

lâle:

1. lâle:

Gazel 23

Mısra: 5

Çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi II Ortasındaki karalığı nedeniyle dağ yarasına benzetilir.

Sînemde lâle gibi göyündükde dâğlar
Cellâd-ı gamzeñ aña açıpdur nice cerağ

2. lâle:

Gazel 119

Mısra: 14

Çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi II Ortasındaki karalığı nedeniyle dağ yarasına benzetilir.

Hasret-i gamzeden dilin çıkarur
Sînem üstinde lâle dâğımda

3. lâle:

Gazel 88

Mısra: 1

Çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

Yakışmış ol ruh-ı nâza kıranfil lâle gül sünbül
Dağınsun tâze-ber-tâze kıranfil lâle gül sünbül

4. lâle:

Gazel 88

Mısra: 2

Çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

Yakışmış ol ruh-ı nâza kıranfil lâle gül sünbül
Dağınsun tâze-ber-tâze kıranfil lâle gül sünbül

5. lâle:

Gazel 88

Mısra: 4

Çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

Cemâliñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrerdî cümleten yaza kıranfil lâle gül sünbül

6. lâle:

Gazel 88

Mısra: 6

Çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rüyuña yelpâze kıranfil lâle gül sünbül

7. l  le:

Gazel 88

Mısra: 8

   ekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

Seni  hüsnün hi c bından ey     -ı cih n-t  bım
Giderler belki   r  za  aranfil l  le g  l sünbül

8. l  le:

Gazel 88

Mısra: 10

   ekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

Gelince meclis-i rind  na m  trib ile neyzenler
Gel  rl  r Hürrem o s  za  aranfil l  le g  l sünbül

9. l  leye:-y, -e

Gazel 104

Mısra: 1

   ekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II Sevgilinin yanağı.

R   ları  kim l  leye te  b  h ider g  l-f  m iken
Lebleri  bezminde c  n   mey içem  r  m iken

l  le hadd:

1. l  le hadd:-i

Gazel 30

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Sevgilinin l  le renkli yanağı.

  zarmı  l  le haddi b   -ı hüsninde cel  detden
O ma n  dan ki Hürrem v  ye-i ma r  s g  l-gündür

l  le-gün:

1. l  le-gün:

Gazel 10

Mısra: 7

L  le renkli || sevgilinin kırmızı yanakları.

L  le-gün oldu yine ru  s  r-ı z  b   germ ile
S   kiy  n-ı C  m-ı Cem mey virdi mi Cemden sa  na

la l-i gevher:

1. la l-i gevher:-den-d  r

Murabba 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Mücevher saçan dudak || sevgilinin kırmızı dudağı.

Bağrımın h  n olmağı ol la l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i z  b  -yı a  merden midür

la l-i leb:

1. la l-i leb:-i, -n, -den

Gazel 109

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudak, al dudak.

  kker ef   an ederek la l-i lebinden s  k  
H  rrem  k  se-i lebr  zini sunsun yürüsün

2. la l-i leb:-i, -n, -i

Müseddes 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

L  l taşı gibi kırmızı dudak.

  nmayaldan berü la l-i lebini muğpeçeler
  sret ile ser-i k  yında g    l    n g  c  ler

3. la l-i leb:--i-i, -  

Gazel 14

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin kırmızı dudağı.

Bir kezin la l-i lebi n y  dına n    eyler ise
Atdurur ba ına Hürrem içenin seng   r  b

4. la l-i leb:-i  

Gazel 128

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudak || sevgilinin dudağı.

Giderse Ba ra iline   nd  h  re sükker i   n
Bulur mı la l-i lebi n z  v  kini müsellebici

la l-i leb-i dilber:

1. la l-i leb-i dilber:-i

Gazel 28

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin kırmızı dudağı.

N   l-i b  d  m olmağa la l-i leb-i dilber lez  z
Z  ver-i h  v  n olma ı   n m  veh  -yı ter lez  z

la l-i n  b:

1. la l-i n  b:-ı

Gazel 54

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin)Saf,katıksız dudağı.

Derd-i pinh  nım   y  n l  k tec  h  l itdi y  r
La l-i n  b   H  rrem  d  r   bilür bilmezlenür

la l-i n  b-ı leb:

1. la l-i n  b-ı leb:

Gazel 42

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kırmızı saf dudak || sevgilinin kırmızı saf dudağı.

H  mm  s-ı la l-i n  b-ı lebiyle t  b  bimiz
  tmek h  r  k-ı      a m  d  r   yerindedür

la l-i n  b-ı sükker:

1. la 'l-i nāb-ı sükker:-i-ı

Gazel 22

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) şekerli saf, kırmızı dudakları.

La 'l-i nāb-ı sükkeri sākīde çekmiş hasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağrına pür-hūn kadeh

la 'l-i nābı sükker:

1. la 'l-i nābı sükker:-i, -n, -den-ı

Gazel 60

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) şekerli saf, kırmızı dudakları.

La 'l-i nābı sükkerinden Hurremā men' eyledi
Ol humār ile mey-i ser-şārdur eglencemiz

la 'liñ 'aksi:

1. la 'liñ 'aksi:

Gazel 93

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudağın yansıması || sevgilinin şarap
içerken kadehe yansıyan dudağı.

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la 'liñiñ 'aksin
Şebīh eyler iken ol demde ben 'ayn-ı kirās itdim

la 'liñ şarābı:

1. la 'liñ şarābı:-nı

Gazel 80

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kırmızı şarap || sevgilinin kırmızı dudağının
şarabı.

La 'liñ şarābını bize hīç itmediñ caba
Bilmem piyāleñi çekerin yok midur seniñ

2. la 'liñ şarābı:-(y)la

Gazel 82

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kırmızı şarap || sevgilinin kırmızı dudağının
şarabı.

Mest idüp la 'liñ şarābıyla dil-i Hurrem gibi
Zāhid-i şad-sāleyi sākī mey-āşām eylediñ

lām eyle:

1. lām eyle:-di

Gazel 96

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Lam harfi gibi belini bükme, eğilmek || aşkın belini
bükülmek.

Eyledi kıddim büküp bu miñnet ü ālām lām
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengām-ı kām

lāyık:

1. lāyıkdur:-dur

Gazel 81

Mısra: 3

Yakışır, münasip, şâyân, sezâ.

Saña lāyıkdur ancak dil-rübālık
Göñül kıbağda sensin cüst ü çālāk

lāyık degil:

1. lāyık degil:

Gazel 114

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Münasip, yaraşır, uygun olmamak.

İt inkisār-ı hātır-ı 'uşşākdan ictināb
Lāyık degil ki cām-ı Hıttā şad şikest ola

lāyık ol:

1. lāyık ol:-a

Gazel 76

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Uygun olmak, yakışmak.

Bulunmaz her zamān yār-ı muvāfık
Ki ola meclis-i cānāne lāyık

lāyık u şāyān:

1. lāyık u şāyān:

Tarih 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Layık ve yaraşır.

Kaddiñe olsa sezā-vār ridā-yı kelimāt
Şānıña lāyık u şāyān mı degil hüsn-i edā

lāyık-ı nāz u niyāz:

1. lāyık-ı nāz u niyāz:-iñ

Tahmis 5

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Naz ve yalvarmaya layık olmak.

Dergehiñde lāyık-ı nāz u niyāzıñ olmadım
Şem'iñe pervāne-veş sūz u güdāzıñ olmadım

lāzım:

1. lāzım:

Gazel 1

Mısra: 9

Gerek, gerekli II yakışır, layık.

Evlād u āline dağı lāzım selām-ı tām
Bu Hurrem-i bī-çāre senā-hvāna ibtidā

2. lāzımdır:-dır

Gazel 13

Mısra: 14
Gerek, gerekli II yakışır, layık.

Dağı vaşında Hürrem diğkāt eyle
Ki lâzımdır aña çok fikr-i şā'ib

3. **lâzım:**

Tarih 4

Mısra: 31

Gerek, gerekli II yakışır, layık.

Lâzım vücūdu devlete tanzīm-i mülk ü millete
Şāyāndı mihr-i 'izzete vallāhu a'lem bi's-savāb

leb:

1. **lebiñ:-in**

Gazel 35

Mısra: 1

Dudak || sevgilinin dudağı.

Lebiñ deminde begim bādeden ferāgat olur
Mezāk-ı ehl-i dile nūş-i cām nakmet olur

2. **lebiñle:-i, -ñ, -le**

Gazel 38

Mısra: 4

Dudak || sevgilinin dudağı.

Āb-ı hayvānı nūş ider dā'im
Ol dehān kim lebiñle hem-demdür

3. **lebiñ:-iñ**

Gazel 52

Mısra: 2

Dudak || sevgilinin dudağı.

Cemāliñ şehā Bāğ-ı Firdevs-vār
Lebiñ Āb-ı Kevşer boyuñdur çenār

4. **lebiñ:-in**

Gazel 57

Mısra: 7

Dudak || sevgilinin dudağı.

Olursa sākī lebiñ cām-ı germ-dār-ı sürür
Harīk dillerimiz biz dağı kebāb iderüz

5. **lebi:-i**

Gazel 64

Mısra: 9

Dudak || sevgilinin dudağı.

Lebi vaşından itdiñ Hürrem işrāb
Anıñçün oldı böyle nazm-ı dil-keş

6. **lebiñden:-in, -den**

Gazel 66

Mısra: 5

Dudak || sevgilinin dudağı.

Lebiñden buse-çin oldumdı bir dem
Meşāmm-ı cānım içre dadı qalmış

7. **lebiñ:-in**

Gazel 97

Mısra: 6

Dudak || sevgilinin dudağı.

Didim bu derdime hīç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümūde idüp dir devā ki añladamam

8. **lebleriñ:-ler, -in**

Gazel 104

Mısra: 2

Dudak || sevgilinin dudağı.

Ruğlarıñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

9. **lebleriñden:-ler, -i, -ñ, -den**

Gazel 104

Mısra: 3

Dudak || sevgilinin dudağı.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taqbīl iden her rüz u şeb pür-cām iken

10. **lebleriñden:-ler, -iñ, -den**

Gazel 106

Mısra: 7

Dudak || sevgilinin dudağı.

Lebleriñden bir içim şu diledim ey dil-rübā
Dimediñ bir kez de gelsün āb-ı hayvān isteyen

11. **lebiñ:-in**

Gazel 124

Mısra: 4

Dudak || sevgilinin dudağı.

Devā-yı derd-i pinhānım su'al itseñ eyā dilber
Cevābımdur lebiñ 'aynı bu derdime em olmaz mı

12. **lebiñle:-i, -ñ, -e**

Gazel 128

Mısra: 9

Dudak || sevgilinin dudağı.

Lebiñle münkir imiş Hürremā o zāhid-i dūn
Şarābiñ 'aynını görmez belī muğallebici

13. **lebiniñ:-i, -niñ**

Gazel 128

Mısra: 2

Dudak || sevgilinin dudağı.

Bilür mi şīr-i dehānıñ seniñ muğallebici
Görür mi ol lebiniñ dadını mağallebici

leb-i cānān:

1. **leb-i cānān:-e**

Gazel 13

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sevgilinin dudağı.

Humār-ı hicri def' eyler dem-ā-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne tālīb

leb-i cān-bahş:

1. **leb-i cān-baḥş:-ı, -n, -iñ**

Gazel 117

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Can veren dudak, can bağışlayan dudak.

Leb-i cān-baḥşının hayālinden
Büse almak muḥāl idi bu gıce

leb-i dildār:

1. **leb-i dildār:-e**

Gazel 69

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin dudağı.

Ne ḥaddi var leb-i dildāre beñzemek Ḥurrem
Yazılsa da varaḳ-ı sürḥe nice zerrīn ḥaṭṭ

2. **leb-i dildār:-e**

Gazel 30

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin dudağı.

Leb-i dildāre melbūsāt-ı reng-āmīze daḥl eyler
‘Aceb firḳatde şeyḥiñ cāme-i sālūs gül-gündur

lebi ḥikmet:

1. **lebi ḥikmet:**

Gazel 17

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hikmetli dudağı.

Ruḥı ḥikmet o gül-berg-i şafānıñ
Lebi ḥikmet zülāl-i ḥāl-i ḥikmet

leb-i la‘l:

1. **leb-i la‘l:-iñ**

Gazel 32

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudak || sevgilinin dudağı.

Ruḥuñ ḥurşid-i pertev-yāb-ı şīrīn-tāb-veş ditrer
Leb-i la‘liñ zülālī bāde-i gül-nāb-veş ditrer

2. **leb-i la‘l:-iñ**

Gazel 100

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudak || sevgilinin dudağı.

Leb-i la‘liñ meyini vir dile ser-ḥoş olsun
Zehreler çāk kılup ḳulzüm-vār cūş olsun

lebi la‘l:

1. **lebi la‘l:-i, -ñ, -i**

Gazel 52

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudak || sevgilinin dudağı.

Gören teşnelikden lebi la‘liñi dir
Yakañ bir bakımda göñüller ḳanar

leb-i sāğar:

1. **leb-i sāğar:-da**

Gazel 93

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kadehin dudağı.

Leb-i sāğarda gördüm mey içerken la‘liñiñ ‘aksin
Şebīh eyler iken ol demde ben ‘ayn-ı kirās itdim

leb-i şerbet:

1. **leb-i şerbet:-i**

Gazel 85

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) dudağının şerbeti, (sevgilinin) şerbete benzeyen dudağı.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kāse-i leb-rīz ne alup ne virecek

leb-i ‘uşşāk:

1. **leb-i ‘uşşāk:-dan**

Gazel 30

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Aşıkların dudağı.

Nevāzişle dil-i ḡam-kerdemi ḥūn eyledi cevriñ
Leb-i ‘uşşākdan zāhir maḥall-i būs gül-gündur

lebīb:

1. **lebīb:**

Tarih 1

Mısra: 20

Akıllı, zeki.

Maşdar-ı ma‘rifet enmūzec-i ferr-i ḥikmet
O edīb ü o lebīb ü o zekiyy ü dānā

lebiñ şarāb:

1. **lebiñ şarāb:-ı**

Gazel 23

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) dudağının şarabı.

Sākī lebiñ şarābı gelince gelür feraḥ
Rindān-ı bāde-nūşa yüzün gösterür ḳadeḥ

leblebici:

1. **leblebici:**

Gazel 128

Mısra: 6

Leblebici || leblebi yapan kişi.

Hurūş-i bâde-i engür olursa zîver-i bezm
Nohūd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

lerzân-ı âteş:

1. lerzân-ı âteş:-dür

Gazel 53

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Titreyen ateş.

Ruh-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lerzân-ı âteşdür

leşker-i hâl:

1. leşker-i hâl:-i

Gazel 75

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ben ordusu || sevgilinin yanağı üzerindeki benler.

Ceyş-i Hâbeş ki milket-i Rûma şan gülüvv ider
Tarf-ı ruhunda leşker-i hâli taraf taraf

letâfet:

1. letâfetde:-de

Gazel 55

Mısra: 3

Hoşluk, güzellik, incelik.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzıkdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlüd iken nahvetle ter ter ter

levende:

1. levende:

Gazel 118

Mısra: 4

*Şarabın verdiği sarhoşlukla hafif meşrep tavırlar
sergileyen kimse.*

Mestâne gibi kecdür külâhı
Dikkatle bakdım beñzer levende

levh-i gönül:

1. levh-i gönül:-den

Gazel 12

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönül levhasında.

Mağv eyle sū'-i vesvesesin levh-i gönülden
Dil-hâne(y)i pür-nağş u nigâr eyleme yâ Rab

levlâk levlâk:

1. levlâk levlâk:

Gazel 86

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*"sen olmasaydın kainatı yaratmazdım" hadisinin
ilk kelimesi.*

Şânıña levlâk levlâk oldu tebcîl-i 'azîm
Hulûk-ı mahmûdına Hâkdan 'atâdur yâ Resûl

leylâ:

1. leylâ:

Gazel 108

Mısra: 7

*Leyla ile Mecnun halk hikayesinin kadın
kahramanı. || Sevgili.*

Leylâ gibi sen olmayacak hüsni ile hem-tâ
Mecnûn gibi âşüfteye meddâd olamazsın

2. leylâ:

Murabba 2

Mısra: 1

*Leyla ile Mecnun halk hikayesinin kadın
kahramanı. || Sevgili.*

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bî-hemtâ nedür

leylî saçın:

1. leylî saçın:-ıñ-ur, -sa

Gazel 31

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Siyah saç || sevgilinin siyah saçları.

Kim ki leylî saçınıñ 'uğdesine mecnûn-veş
Dağılursa o kişi gâyetile 'âkil olur

leysetâ tenzuru 'aynâni minel hubbi sivâh:

1. leysetâ tenzuru 'aynâni minel hubbi sivâh:

Gazel 111

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gözler sevgiden(sevgiliden) başkasına bakmıyordu.

Gördi gülzâr u çemenzârda ol mağbûbı
Der-i mey-hânede sâkî ki ider bahş-i şarâb

leziz:

1. leziz:

Gazel 28

Mısra: 1

Daha lezzetli, daha tatlı, daha hoş (olan).

Nuql-i bādām olmağa la'l-i leb-i dilber leziz
Zîver-i hıvân olmağışün mîvehâ-yı ter leziz

2. leziz:

Gazel 28

Mısra: 2

Daha lezzetli, daha tatlı, daha hoş (olan).

Nuql-i bādām olmağa la'l-i leb-i dilber leziz
Zîver-i hıvân olmağışün mîvehâ-yı ter leziz

3. lezîz:

Gazel 28

Mısra: 4

Daha lezzetli, daha tatlı, daha hoş (olan).

Mesken-i vaşlînda oldu şûrb-i la'liñ cân-fezâ
Şahñ-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezîz

4. lezîz:

Gazel 28

Mısra: 6

Daha lezzetli, daha tatlı, daha hoş (olan).

Çekme zahmet ey şabâ müşg-i Hoten ihzârına
Turre-i cânân mı yohsa şemme-i 'anber lezîz

5. lezîz:

Gazel 28

Mısra: 8

Daha lezzetli, daha tatlı, daha hoş (olan).

Çeşm-i mestânînda ey âhû ferah var 'âşıkâ
Kim didi cânâ 'aceb nezzâre-i 'abher lezîz

6. lezîz:

Gazel 28

Mısra: 10

Daha lezzetli, daha tatlı, daha hoş (olan).

Câm-ı vaşlîndan ferah-yâb olsa Hurrem tañ degil
Ey tabîbim hastegâna şerbet-i sükker lezîz

lîk:

1. lîk:

Gazel 54

Mısra: 9

"Ama, fakat, lakin" anlamında bağlaç.

Derd-i pinhânım 'ayân lîk tecâhül itdi yâr
La'l-i nâbî Hurremâ dârü bilür bilmezlenür

lisân:

1. lisânım:-ım

Gazel 50

Mısra: 2

Konuşulan dil.

'Îzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuşdur
Görüp ol verd-i ra'nâyı lisânım bülbül olmuşdur

lisâna gel:

1. lisâna gel:-mez

Gazel 17

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dile gelmek, söylenmek.

Lisâna gelmez aşlâ kâl-i hikmet
Bilür hâl ehli remz-i hâl-i hikmet

lisânen:

1. lisânen:

Mesnevi 1

Mısra: 5

Konuşarak, sözlü.

O lisânen kalb ile taşdıkdür
Rûz u şeb koma diliñden ey hümâm

lücce-i gird-âb-ı gam:

1. lücce-i gird-âb-ı gam:-da

Gazel 103

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gamın girdap denizi.

İrmek için menzil-i maşûda yârsız ey gönül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

lutf:

1. lutf:

Gazel 1

Mısra: 3

Bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.

Her bir ni'am ki lutf ile huşul-pezir ola
Nâm-ı Hudâyile eyle 'unvâna ibtidâ

2. lutf:

Gazel 27

Mısra: 8

Bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.

Merâm-ı ehl-i hâli hâşıl itmez
İder tevbîh ile lutf itse ta'dâd

lutf eyle:

1. lutf eyle:

Gazel 81

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

İyi davranmak, hoş muâmele etmek, iyilikte bulunmak.

Yoluñda varım itdim hâr u hâşâk
Beni lutf eyle şâhım eyleme hâk

2. lutf eyle:-yüp

Gazel 68

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

İyilik ve ihsanda bulunmak.

Güşe-i firkatde gitdikce zebûn oldum katı
Eyleyin yârân beni lutf eyleyüp cânâna 'arz

lutf it:

1. lutf it:

Tahmis 5

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

İyi davranmak, hoş muâmele etmek, iyilikte bulunmak.

Olmuşum âzâde-dil hâk itme lutf it dâmenim
Cân fedâdur yoluña hâk-i rehiñdür me'menim

2. lutf it:

Gazel 53

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İyilikte bulunmak, himmet etmek, maddi ve manevi destekçi olmak.

Semender-veş harîk-ı âteş-i hicrânîñim cânâ
Meded lutf it dil-i pejmürdeye mihmân-ı âteşdür

3. lutf it:

Gazel 12

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

İhsanda, iyilikte bulunmak.

Lutf it dil-i pejmürdeye hûvân-ı keremiñden
Bu Hurremi hiç kimseye bâr eyleme yâ Rab

4. lutf it:

Gazel 13

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İhsanda, iyilikte bulunmak.

Bize lutf itmeyüp agyâre eyler
'Acâyibdür 'acâyibdür 'acâyib

5. lutf it: -me, -(y)üp

Gazel 13

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İhsanda, iyilikte bulunmak.

Bize lutf itmeyüp agyâre eyler
'Acâyibdür 'acâyibdür 'acâyib

lutf kıl:

1. lutf kıl:

Gazel 75

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İyi davranmak, iyilikte bulunmak.

Yüz virme pek de gamze-i cüzûya lutf kıl
İtdürme böyle sen de kıtâli taraf taraf

2. lutf kıl:

Gazel 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

İhsan etmek, iyilikte bulunmak.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydim saña
Lutf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydim saña

3. lutf kıl:

Gazel 43

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İhsan etmek, iyilikte bulunmak.

Qurb-ı nigâh-ı nâza qarîn olma lutf kıl
Ol fitne-cû hezâr gulâmân alur şatar

4. lutf kıl:

Gazel 63

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İhsan etmek, iyilikte bulunmak.

Ey perî-peyker giriftâr-ı gam-ı hicrânîñim
Başın için lutf kıl 'uşşâka ol feryâd-res

5. lutf kıl:

Gazel 20

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İyilikte, ihsanda bulun.

Olmasun bî-çâre Hurrem lutf kıl
Kimseden yâ Rab bî-zâr el-ğyâş

lutf u 'atâ:

1. lutf u 'atâ:

Tarih 2

Mısra: 58

Kelime Tipi: -

Lütuf ve ihsan.

Şâdıku'l-va'dü'l-emîn şâyeste-i şânıdurur
Şavb-ı Bârîden olupdur böylece lutf u 'atâ

2. lutf u 'atâ:

Tarih 4

Mısra: 34

Kelime Tipi: -

Lütuf ve ihsan.

Memdûd ede Hak sâyesin ehl-i dilin sermâyesin
Lutf u 'atâ pîrâyesin etsün hemân mekşûf-i bâb

3. lutf u 'atâ:

Tarih 1

Mısra: 38

Kelime Tipi: -

Lütuf ve ihsan.

Zâtına münhasır envâ'-i ma'ârif ancak
Cânib-i Hâzret-i Bârîden olup lutf u 'atâ

lutf-i cezîl:

1. lutf-i cezîl:

Gazel 36

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Çok iyilik.

Şâhım zekât-ı hüsnüñi eyler iseñ edâ
Şimdi bu ben garîbe o lutf-i cezîl olur

ma'ârif:

1. ma'ârif:

Gazel 66

Mısra: 3

İlahi sırlar üzerinde, varlıkların özü ve gerçeği

hakkında tefekkür, keşif ve ilham yoluyla elde edilen bilgiler, irfan.

Ma'arif kesb idüp erbâb-ı hâl ol
Niçe şehirler gidüp bünyâdî kalmış

2. ma'arifimiz:

Gazel 114

Mısra: 8

İlahî sırlar üzerinde, varlıkların özü ve gerçeği hakkında tefekkür, keşif ve ilham yoluyla elde edilen bilgiler, irfan.

Geldim cihâna 'aşkıñ ile oldum âşinâ
Cânâ meger ma'arifimiz ez-elest ola

ma'arif-perver:

1. ma'arif-perver:

Tarih 1

Mısra: 17

Bilgiyi geliştiren.

Hoş kerem-bağış hüner-rahş ma'arif-perver
Cevdet-i hüsn-i 'avârifle müzeyyen zîbâ

ma'den-i cüd ü şehâ:

1. ma'den-i cüd ü şehâ:

Tarih 1

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Cömertliğin, bereketin kaynağı.

Tâlib-i fenn ü hüner râğıb-ı şâhib- 'irfân
Ma'den-i cüd ü şehâ menba'-i ihsân ü vefâ

ma'den-i sıdk u emânet:

1. ma'den-i sıdk u emânet:

Tarih 2

Mısra: 60

Kelime Tipi: -

Sadakat ve güvenilirlik kaynağı.

Hande-rûluklarla eyler her kime olsa hitâb
Ma'den-i sıdk u emânet mahzen-i hilm ü hayâ

mağmûm ol:

1. mağmûm ol:-dı

Gazel 44

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Gamlı, kederli, üzüntülü olmak.

Yine oldı ğam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

mağrûr ol:

1. mağrûr ol:-ma

Gazel 59

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kibirlenmek, gururlanmak.

Mürğ-i dil bağ-ı cemâliñ güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mür-i gedâ çok sürmez

mağzûb-ı dost:

1. mağzûb-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Dostun gazabı || sevgilinin gazabı.

Resm-i âyîn-i vefâ ben bildigim mağzûb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cânâ cem'-i ahbâb olmadı

mâh:

1. mâhım:--(ı)m

Gazel 3

Mısra: 6

Ay II ay yüzlü sevgili.

Ben gibi sen de belâ zencîrine pâ-bend olup
Düş olursın fırkate mâhım dimez miydım saña

mâh u hursîd:

1. mâh u hursîd:

Tarih 2

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Ay ve güneş.

Mâh u hursîd iki sâ'il devr iderler rûz u şeb
Bulmak için hâk-i rahından nişân-ı kîmyâ

mahal:

1. mahalidür:-i, -dür

Gazel 47

Mısra: 4

Yer, mekân, mevki || aşğın gönlü.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldı müşevvak
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ mahalidür

mahallebici:

1. mahallebici:

Gazel 128

Mısra: 2

Mahalle sakinleri.

Bilür mi şîr-i dehânıñ seniñ muhallebici
Görür mi ol lebiniñ dadını mahallebici

mahall-i bûs:

1. mahall-i bûs:

Gazel 30

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yerinde, uygun öpücük || aşğın öpücüğü.

Nevâzişle dil-i ğam-kerdemi hûn eyledi cevriñ
Leb-i 'uşşâkdan zâhir mahall-i bûs gül-gündür

mahbere-i kilik-i hüner-bahş:

1. mahbere-i kilik-i hüner-bahş:-ı, -n, -dan

Tarih 3

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Hüner bağışlayan kalemin hokkası.

Öğrenür mahbere-i kilik-i hüner-bahşından

Resm-i nazm u sühan-ı tavr u edâyı kâtib

mahbüb:

1. mahbüb:

Gazel 63

Mısra: 1

Kendisine muhabbet beslenen kimse. II Sevgili.

Vuşlatıñ olmuşken ey mahbüb senden mültemes

Gelmedi hergiz aña dâ'ir efendimden nefes

2. mahbüb:-ı

Gazel 111

Mısra: 3

Kendisine muhabbet beslenen kimse. II Sevgili.

Gördi gülzâr u çemenzârda ol mahbübı

Der-i mey-ñânede sâkî ki ider bahş-i şarâb

3. mahbüb:

Gazel 125

Mısra: 3

Kendisine muhabbet beslenen kimse. II Sevgili.

Gelicek meclis-i rindâna mey ile mahbüb

Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cân geldi

mahbüb ol:

1. mahbüb ol:-muş

Gazel 91

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgili olmak || gam, kederin aşığı sevgili olması.

Hâşılı 'âşık-ı zârıñ gamı mahbüb olmuş

Bundan a'lâ dañi ser-mâyeli kârı n'ideyim

mahbüb-ı dost:

1. mahbüb-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Dost olan sevgili.

Âşık-ı nâ-dîde-kâm hasret-keş-i zevk-i vişâl

Bir muhib dostuz ki 'âlem dir bize mahbüb-ı dost

mahbüb-ı sitem- 'âdet:

1. mahbüb-ı sitem- 'âdet:-e

Tahmis 4

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Zulmü alışkanlık haline getirmiş sevgili.

Mahbüb-ı sitem- 'âdete nâz itse revâdur

mâhcüb-ı dost:

1. mâhcüb-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Mahcup dost.

Hâcibeyniñden mi âyâ dîdeler mâhcüb-ı dost

Hüsnüñe âşüftelikden ey cemâl-i rüşenim

mahfûz u müstaşfâ:

1. mahfûz u müstaşfâ:

Tarih 2

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Korunmuş ve seçilmiş || kişi ; Kethüda Sadık Ağa.

Çeşme-i hurşîd-veş pâkdür zamîr-i enveri

Tünd-i bād-ı dehrden mahfûz u müstaşfâ ola

mâhî:

1. mâhî:

Tahmis 2

Mısra: 25

Mâhî || 18.yüzyıl divan şairi.

Güle noğşân virür elbetde ey Mâhî dikensizlik

mâh-ı cihân:

1. mâh-ı cihân:

Gazel 92

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dünyayı aydınlatan ay. II Sevgili.

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi

Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

2. mâh-ı cihân:-ıñ

Gazel 126

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Dünyayı aydınlatan ay. II Sevgili.

Bir gazel tarh eyledim ben zümre-i 'uşşâkda

Hurremâ mâh-ı cihânıñ şî'rine tanzîr gibi

mâh-ı likâ:

1. mâh-ı likâ:-ya

Gazel 18

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ay yüzlü güzel.

Men ' itme aşıkânı seyr eylesün cemālîñ
Olmuş iken cenâbîñ mäh-ı lîkâya bâ'îş

mäh-i tâbân:

1. mäh-i tâbân:

Gazel 106

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ay ışığı. II Sevgilinin ay ışığı gibi parlak yüzü.

Rüyuñı görsün seniñ bir mäh-i tâbân isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyhan isteyen

mäh-ı zamân:

1. mäh-ı zamân:

Gazel 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Zamanın, devrin ayı || sevgili.

Bir şüh-ı şâh-ı hûb-ı cihân söylerim saña
Bir nûr-ı mîhr (ü) mäh-ı zamân söylerim saña

mäh-i bağı ü tuğyân:

1. mäh-i bağı ü tuğyân:

Tarih 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Serkeş ve isyancıları yok eden.

Hâmî-i dîn-i mübîn mähî-i bağı ü tuğyân
Cümleye tâ'at-i emri hele emr-i lâzib

mahkeme-i kirdgâr:

1. mahkeme-i kirdgâr:-a-er, -üz

Tahmis 1

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Allah'ın mahkemesi.

Seniñle mahkeme-i Kirdgâra dek giderüz

mahlûk:

1. mahlûk:

Murabba 1

Mısra: 9

*Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş
her şey.*

Senindür cümle mahlûk ins ile cân
Olurlar rûz u şeb süzân u giryân

mahmûd hân-ı pür-zafer:

1. mahmûd hân-ı pür-zafer:

Tarih 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Zaferle, kahramanlıkla dolu Mahmut Han.

Ol pâdişâh-ı nâm-ver Haydar-şiyem Fârûk-fer
Mahmûd Hân-ı pür-zafer 'adl-âver-i şevket-me'âb

mahmûd-ı kerem-perver:

1. mahmûd-ı kerem-perver:

Gazel 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Lütfu ve ihsanı bol olan || Hz. Muhammed.

Zînet-fezâ-yı taşlıye kıl nâm-ı Ahmede
Mahmûd-ı kerem-perver ü ihsâna ibtidâ

mahmûr:

1. mahmûr:

Gazel 108

Mısra: 4

*İçkiden sersemlemiş, kendinden geçecek duruma
gelmiş kimse.*

'Âşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmûr gibi bil mest ile üstâd olamazsın

2. mahmûr-şîfat:

Gazel 29

Mısra: 10

Sarhoş, sersem yüz.

Hurrem şarâb-ı la'lin nûş itdigi zamânda
Maḥmûr-şîfat dem-â-dem seyl-âb-ı eşk demdür

mahmûr-şîfat:

1. mahmûr-şîfat:

Gazel 46

Mısra: 2

Sarhoş, sersem yüz.

'Âşık mey-i la'lin ile mestâneleriñdür
Maḥmûr-şîfat sâkin-i mey-hâneleriñdür

mahrem-i esrâr:

1. mahrem-i esrâr:

Gazel 108

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gizli olan sırlar.

Bu 'aşk ile sen mahrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek 'aşk ile berbâd olamazsın

2. mahrem-i esrâr:

Murabba 2

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gizli olan sırlar.

Bu ḥaḳîkat künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben mahrem-i esrâr nedür

mahv eyle:

1. **maḥv eyle:**

Gazel 12

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Mahvetmek, yok etmek.

Maḥv eyle sū'-i vesvesesin levḥ-i gönülden
Dil-hāne(y)i pür-naḳş u nigār eyleme yā Rab

maḥzen-i ḥilm ü ḥayā:

1. **maḥzen-i ḥilm ü ḥayā:**

Tarih 2

Mısra: 60

Kelime Tipi: -

Yumuşak huy ve edep hazinesi.

Ḥande-rûluklarla eyler her kime olsa ḥiṭāb
Ma'den-i sîdḳ u emānet maḥzen-i ḥilm ü ḥayā

maḥzûn it:

1. **maḥzûn it:-me**

Gazel 72

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gamlı, kederli, üzüntülü duruma getirmek.

Gel kerem-kārım efendim beni maḥzûn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekārımle çerāğ

mā'il ol:

1. **mā'il ol:-ur**

Gazel 31

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Meyletmek, yönelmek ll Gönlinü kaptırmak.

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yaḳılır mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol kâ'il olur

makāl:

1. **makāl:**

Gazel 79

Mısra: 2

Söz, lakırdı, lâf.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

makām-ı 'aşk-ı mecāzî:

1. **makām-ı 'aşk-ı mecāzî:--ı**

Gazel 9

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Dünyevi aşkın mertebesini, makamını.

Giçem makām-ı 'aşk-ı mecāzî ḥudūdını
Ḥurrem olursa himmet-i 'aşk bāz baña

makbûl:

1. **makbûl:**

Gazel 14

Mısra: 3

Beğenilen, kabul gören, hoşça giden, hoş.

Bu ḥarābāt-ı fenānıñ meyi makbûl degil
Sâkiyâ mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarāb

makbûl-i sultân-ı cihân:

1. **makbûl-i sultân-ı cihân:**

Tarih 4

Mısra: 38

Kelime Tipi: -

Dünyanın kabul edilmiş sultanı, padişahı.

Üçler gelüp cevher-feşân târîh dedi Ḥurrem hemân
Makbûl-i sultân-ı cihân Gâlib vezîr-i kām-yâb 1239

maḳşûd:

1. **maḳşûduñ:-uñ**

Gazel 21

Mısra: 9

Amaç, niyet, gaye.

Yüzüñ sür âsitân-ı yâre maḳşûduñ olur ḥāşıl
O bâba 'arz-ı ḥacât eyle Ḥurrem gayrı derden geç

māl:

1. **māl:**

Gazel 63

Mısra: 7

Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, mal mülk, servet.

Devlet ü māl ü menāl olmaz kuyûd-ı 'âşıkân
Âsitân-ı yârdur ancak dil-i pür-zâra bes

māl ü mülk:

1. **māl ü mülk:**

Gazel 66

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Varlık. II Âşığın tüm varlığı.

Çürütmüş varını Ḥurrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne îrâdı kalmış

māl-e-māl:

1. **māl-e-māl:**

Gazel 117

Mısra: 12

Dopdolu || mutlulukla dolu.

Şeb-i Ḥurrem şafâ-yı vaşlıñdan
Şubḥa dek māl-e-māl idi bu gîce

ma'nâ:

1. **ma'nâdan:-dan**

Gazel 30

Mısra: 14

Anlam; asıl, gerçek, hakikat.

Kızarmış lāle ḥaddi bāğ-ı ḥüsninde celâdetden
O ma'nâdan ki Ḥurrem vāye-i maḥrûs gül-gündür

mânend:

1. mânendin:-iñ

Tarih 1

Mısra: 25

Benzer, eş, misil, nazir.

Bulamaz taḥ'-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa daḥi niçe zamân şubḥ u mesâ

2. mânendi:-i

Tarih 4

Mısra: 29

Benzer, eş, misil, nazir.

Sadrı şeref zâtı 'ulâ mânendi İbn-i Berhiyâ
Nazmı meḥâmda dâ'imâ takrîridür faslu'l-hitâb

mânend-i sarsar sar:

1. mânend-i sarsar sar:

Gazel 55

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Sarsar misali || sarsar pek şiddetli, pek gürültülü
rüzgâr.*

Hoşâ eyyâm-ı 'adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver
Salâh-ı âleme nâmı verür mânend-i sarsar sar

mansıb:

1. mansıb:

Gazel 95

Mısra: 5

Makam, mevki, rütbe, derece.

Vuşlat-ı yâr ile olur mansıb u cāh-ı 'âşıkân
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pâye n'eyleyim

manşib-ı anḳara:

1. manşib-ı anḳara:

Tarih 3

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Ankara memuriyeti || Ankara belediyesi.

Manşib-ı Anḳara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı cihândan gâ'ib

manşib-ı vaşl:

1. manşib-ı vaşl:-ı, -n, -ı

Gazel 59

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Vasıl makamı, buluşma makamı.

Ḥurremâ redd kıılır manşib-ı vaşlını deyü
Ḳorḳma tevcîḥ olur ol cāh saña çok sürmez

mansûr:

1. mansûr:

Diğer 1

Mısra: 3

*"Ene'l-Hak" sözü yüzünden 922'de asılarak
öldürülen mutasavvıf, Hallâc-ı Mansûr.*

Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülf-i semen-bârim nerededür şimdi

manzûm ol:

1. manzûm ol:-ma, -sa

Gazel 37

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dizilmiş, sıralanmış, manzum olması.

Olmasa dâhiye-i vaşf-ı ruḥuñla manzûm
Şi'r-i i'câz-ı hüner böyle belâgat mi bulur

mâr:

1. mârdur:-dur

Gazel 60

Mısra: 8

Yılan II sevgilinin saçı.

Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı qarâr
Ḥayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz

mâr-ı pâkin dehen:

1. mâr-ı pâkin dehen:-i, -n, -den

Gazel 41

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yılanın temiz ağzı.

Nefretinden mi değil bâde-i nîm nûş itdi
Mâr-ı pâkin deheninden belî reyyân ağıdur

ma'rifet bâbı:

1. ma'rifet bâbı:-ı, -n, -da-n, -da

Gazel 33

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Marifet kapısı. II İlim, marifet, hüner.

Olmadıñ bir kerre istinâs ile ülfet-pezîr
Ma'rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

maşdar-ı ma'rifet:

1. maşdar-ı ma'rifet:

Tarih 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Marifetin, becerinin kaynağı.

Maşdar-ı ma'rifet enmüzec-i ferr-i ḥikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dānā

maşhûb-ı dost:

1. maşhûb-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Dostla bir beraber olmak.

Sen de kânûn üzre git tâ olasın maşhûb-ı dost

Ṭālib-i mağlûb-i ‘ālem gālib-i maṭlûb-ı dost

maşlûb-ı dost:

1. maşlûb-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

*Dost (yüzünden) asılmış || aşğın sevgili için
asılması.*

Dār-ı dünyāda der-i devlet-me’ābıñ meskenim

Geçmezem olsam da ger meslûb-ı cild maşlûb-ı dost

maşraf-ı ‘ayş:

1. maşraf-ı ‘ayş:

Gazel 130

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yeme, içme masrafı.

Bezm-i ‘irfānda güşād eyleyicek rāyesini

Maşraf-ı ‘ayş u şafā eyledi ser-māyesini

mātem:

1. mātem:

Gazel 71

Mısra: 5

Derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

Küşte-i tûğ-i firākıñ hîç mātem istemez

Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dāne dāne şem‘

2. mātemcesine:-ce, -si, -ne

Gazel 116

Mısra: 4

Derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

Ṭutdı gūlzārı muḥabbetle hezār-ı ṭab‘ım

Būlbūlūñ nağmesi gelmez baña mātemcesine

māye-dār ol:

1. māye-dār ol:-ur, -lar

Tarih 2

Mısra: 73

Kelime Tipi: -

Zengin, varlıklı olmak.

Güş idenler māye-i cūdıñ olurlar māye-dār

Fıkr idenler kaṭre-i iḥsānını olmaz gedā

māye-i cūd:

1. māye-i cūd:-ı, -ñ

Tarih 2

Mısra: 73

Kelime Tipi: -

Cömertliğin mayası.

Güş idenler māye-i cūdıñ olurlar māye-dār

Fıkr idenler kaṭre-i iḥsānını olmaz gedā

māye-i ‘irfān:

1. māye-i ‘irfān:

Tarih 2

Mısra: 66

Kelime Tipi: -

Marifet cevheri, özü II bilgili, hünerli olma vasfı.

Şimdi itmez i‘tibār ile sipihre ser-fürū

Olmuş iken māye-i ‘irfān bī-ḳadr ü bahā

maymūn:

1. maymūn:

Gazel 22

Mısra: 6

Maymun || maymun oynatmaya telmih vardır.

Bir oyun-bāz çengī ṭarzında gelürse meclise

Oynadur hem kendi oynar ‘ālemi maymūn ḳadeḥ

mazhar-ı ism-i fütūḥ:

1. mazhar-ı ism-i fütūḥ:

Tarih 2

Mısra: 42

Kelime Tipi: -

Nail olduğu ismi fetihler, zaferler.

Siyyemā ferzend-i ‘ālī-ḳadr ü zū‘l-‘irfān kim

Mazhar-ı ism-i fütūḥ birle odur kişver-güşā

mazhar-ı nīm-i nigāḥ-ı çeşm-i bāz:

1. mazhar-ı nīm-i nigāḥ-ı çeşm-i bāz:-ıñ

Tahmis 5

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

*Şahin gözünün yarım bakışına erişen, mazhar olan
|| sevgilinin gözüne mazhar olmak.*

Büse-çīn-i sāye-i zūlf-i dırāzıñ olmadım

Mazhar-ı nīm-i nigāḥ-ı çeşm-i bāzıñ olmadım

mażmaza:

1. mażmaza:

Mesnevi 1

Mısra: 14

*Abdest alırken ağıza su alma, ağız su ile
çalkalamak.*

Üçdürür guslūñ daḥi farzı ‘ayān

Mażmaza istinşāka kıl ihtimām

mecālis:

1. mecālisimiz:-i, -miz

Gazel 114

Mısra: 2
Toplantılar, toplantı yerleri, meclisler. ||İçki, eğlence toplantıları.

Sâkî ki cilve-ger ü bâde be-dest ola
Ser-tâ-be-pâ mecâlisimiz cümle mest ola

meclis-i şevk:

1. meclis-i şevk:

Tahmis 5

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Istek arzu meclisi.

Resm-i âyîn-i vefâ ben bildigim mağzûb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cânâ cem'-i ahbâb olmadı

meclis:

1. meclise:-e

Gazel 7

Mısra: 9

Oturulacak, toplanılacak yer; eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı II huzur, makam.

Meclise teşrîf idicek söyle hâ
Ey şeh-i hûbân-ı cihân merhabâ

2. meclislere:-ler, -e

Gazel 34

Mısra: 5

Oturulacak, toplanılacak yer; eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı II huzur, makam.

‘İşret-âmîz eyleyüp meclislere hep varını
Şarf idesin fisdîka incîre sen benden beter

3. meclisiñ:-in

Gazel 125

Mısra: 4

Oturulacak, toplanılacak yer; eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı II huzur, makam.

Gelicek meclis-i rindâna mey ile maḥbûb
Meclisiñ ‘uhdesine şanki biraz cân geldi

4. meclise:-e

Gazel 22

Mısra: 5

Bezm, meclis, eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar ‘âlemi maymûn kadeḥ

5. meclisde:-de

Gazel 71

Mısra: 10

Bezm, meclis, eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Sûz-nâk-i derd-i ‘aşkım gördi şâm-ı hicrde
Ağladı meclisde Hürrem baña yana yana şem‘

6. meclisde:-de

Gazel 75

Mısra: 2

Bezm, meclis, eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Neşr eyledikce tûḫ-i kâli taraf taraf
Meclisde şaḫdî sükker ü balı taraf taraf

7. meclise:-e

Gazel 98

Mısra: 6

Bezm, meclis, eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Her zamân sâ‘id-i devrân müsâ‘id olmaz
Sâ‘idiñ şıffayuben meclise baş sen de kadem

8. meclisde:-de

Gazel 130

Mısra: 3

Bezm, meclis, eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Bir bölük ḥalk ile cem‘iyyet idüp meclisde
Bezl-i ni‘met ile arturdu ‘aceb pâyesini

meclis-i ‘ayş:

1. meclis-i ‘ayş:-da

Gazel 92

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Eğlence meclisi.

Meclis-i ‘ayşda gül gibi açılun cânân
Kuvvet-i cām ile ḡam mülkini tālân idelüm

meclis-i cânân:

1. meclis-i cânân:-e

Gazel 76

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sevgililer meclisi.

Bulunmaz her zamân yâr-ı muvâfiḫ
Ki ola meclis-i cânâne lâyıḫ

meclis-i gül:

1. meclis-i gül:-de

Gazel 98

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gül meclisi.

Bülbül-i bülbüle tûḫı gibi olsun güyâ
Sürelüm meclis-i gülde bir ‘acâyib hoş dem

meclis-i ‘işret:

1. meclis-i ‘işret:-de

Gazel 77

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

İşret, içki meclisi.

Neyleyem sâde güli ‘işve-şi‘âr olmayıcaḫ
Açılup meclis-i ‘işretde hezâr olmayıcaḫ

2. meclis-i ‘işret:-e

Gazel 100

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

İşret, içki meclisi.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ânüd izhâr

Ĥurrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

meclis-i pāk:

1. meclis-i pāk:-iñ, -de, -ki

Gazel 94

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mübarek meclis.

Göriccek ĥüsnüñi ĥalet-zede-i 'ayş oldum

Ne diyem meclis-i pākindeki kâli bilmem

meclis-i rindân:

1. meclis-i rindân:-e

Gazel 79

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Rintlerin meclisi. Dünya işlerini önemsemeyen
rintlerin içki, eğlence meclisi.*

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet

Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fık

2. meclis-i rindân:-a

Gazel 83

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Rintlerin meclisi. Dünya işlerini önemsemeyen
rintlerin içki, eğlence meclisi.*

Basıcağ meclis-i rindâna kadem gam başılır

Sâkiyâ râĥ-ı sürür cümle ayağında seniñ

3. meclis-i rindân:-da

Gazel 49

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Dünyaya değer vermeyen kişilerin eğlence, zevk ve
sefa toplantısı.*

İşitdim meclis-i rindânda zülfiniñ evşafın

Aña bir 'âşık-ı dīvāneniñ zencirdür dirler

4. meclis-i rindân:-a

Gazel 88

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Dünyaya değer vermeyen kişilerin eğlence, zevk ve
sefa toplantısı.*

Gelince meclis-i rindâna muṭrib ile neyzenler

Gelürler Ĥurrem o sâza kıranfil lāle gül sünbül

5. meclis-i rindân:-a

Gazel 125

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Dünyaya değer vermeyen kişilerin eğlence, zevk ve
sefa toplantısı.*

Gelicek meclis-i rindâna mey ile maḥbûb

Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cân geldi

meclis-i şâh u gedâ:

1. meclis-i şâh u gedâ:

Gazel 130

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Padişah ve dilenci meclisi.

Meclis-i şâh u gedâ olsa da durmaz Ĥurrem

Gösterür feyz-i Ĥudâ-baḥşını dārâyesini

meclis-i ünsiyyet:

1. meclis-i ünsiyyet:-e

Gazel 71

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dostluk meclisi.

Meclis-i ünsiyyete olduĥda ol cānāne şem'

Yandı başdan ayaĥa sūzişle çün pervāne şem'

meclis-i ünsiyyet-i vuslat:

1. meclis-i ünsiyyet-i vuslat:-i

Gazel 8

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın dostluk meclisi.

Bir daĥi bezm-i vişāliñ görmeyem mi dilberā

Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuslat baña

meclis-i zībâ:

1. meclis-i zībâ:--i

Gazel 42

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Süslü meclis.

Gül mül zamānı Ĥurrem ol 'ayş eyle yār ile

Fırşat geçürme meclis-i zībâ yerindedür

mecmû 'a-i 'akl:

1. mecmû 'a-i 'akl:-i, -m-im

Gazel 8

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Akl mecmuası || Akl defteri.

Ĥurremā mecmû 'a-i 'aklım olur ĥayret-fezā

Ol perîşān zülf ile olmazsa cem' iyyet baña

mecnûn:

1. mecnûn:

Gazel 61

Mısra: 5

Aklını yitirmiş, deli. II Âşık.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı hûbân ile biz şîrîn-edâyuz

2. **mecnûn:**

Gazel 108

Mısra: 8

Aklını yitirmiş, deli. II Âşık.

Leylâ gibi sen olmayacak hûsn ile hem-tâ
Mecnûn gibi âşüfteye meddâd olamazsın

mecnûn-ves:

1. **mecnûn-ves:**

Gazel 31

Mısra: 7

*Mecnun gibi. || Çıldırılmış, deli, divane. Aşk
yüzünden aklı başından gitmiş, delice sevmiş, kara
sevdaya tutulmuş kimse. || Leyla ile Mecnun hikayesinin
erkek kahramanı olarak bilinir. Leyla ile Mecnun
hikayesinin erkek kahramanı Kays'ın lakabıdır.*

Kim ki leylî saçınıñ 'ukdesine mecnûn-ves
Dağılursa o kişi gâyetile 'âkil olur

meczûb-ı dost:

1. **meczûb-ı dost:**

Tahmis 5

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Dost delisi || dost için kendini kaptırmış, kendinden
geçmiş âşık.*

Milket-i hüsniinde 'âkil bendeler meczûb-ı dost
Fırkat-i dildârdan oldukça cismim bî-mecâl

meddâd ol:

1. **meddâd ol:-amaz, -sın**

Gazel 108

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Öven, medh eden olmak.

Leylâ gibi sen olmayacak hûsn ile hem-tâ
Mecnûn gibi âşüfteye meddâd olamazsın

meded:

1. **meded:**

Diğer 1

Mısra: 3

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülf-i semen-bârim nereddür şimdi

2. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 1

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Meded ey kişver-i hûsn içre ulu şâh meded
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gam-hvâh meded

3. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 1

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Meded ey kişver-i hûsn içre ulu şâh meded
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gam-hvâh meded

4. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 2

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Meded ey kişver-i hûsn içre ulu şâh meded
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gam-hvâh meded

5. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 2

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Meded ey kişver-i hûsn içre ulu şâh meded
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gam-hvâh meded

6. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 4

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Key şakın süz-ı derûn-ı dil-i bî-çâreleriñ
Eyleye vakt-i şehir süziş ile âh meded

7. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 6

"İmdat / yetiş / yardım et!"

İtme üftâde-i hüsniñ olana cevri medîd
Bir gün ola diyesin sen dañi ey mâh meded

8. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 8

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Gel terâzü-yı Şerî'atle çekil 'âkil isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

9. **meded:**

Gazel 25

Mısra: 10

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Süz-nâk-i dil-i Hurremden alur evrengin
Mest-i nâz-ı mey olan dilber-i cân-gâh meded

10. **meded:**

Gazel 53

Mısra: 6

"İmdat / yetiş / yardım et!"

Semender-ves harîk-ı âteş-i hicrânıñm cânâ
Meded luğ it dil-i pejmürdeye mihmân-ı âteşdür

11. **meded:**

Gazel 65

Mısra: 2

"İmdat / yetiş / yardım et!".

Yakdı cân u dilim ol dilber-i meh-veş âteş
Şormasun kimse meded ruhları tâbiş âteş

12. meded:

Murabba 1

Mısra: 3

"İmdat / yetiş / yardım et!".

Meded kat'-ı matardan cümle nālân
Nüzül-i rahmetinle eyle şādân

meded kıl:

1. meded kıl:

Gazel 15

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yardım etmek.

Kerem-kārâ meded kıl 'âcizâna
Ki zâtıñdur yine hâkân-ı himmet

medh:

1. medhinde:-i, -n, -de

Gazel 113

Mısra: 4

Methetme, övme, yüceltme.

Esb-i tabî'atime yetmez cihânda düldül
Medhinde bir civânîñ dâ'im güvenc olunca

2. medhine:-in, -e

Tarih 1

Mısra: 40

Methetme, övme, yüceltme.

İtme ıtnâb-ı sühân birle şudâ' irâşın
Çünkü Hürrem-dil olup medhine düşdün ammâ

3. medhinde:-i, -n, -le

Gazel 38

Mısra: 11

Övme, övgü || şairin şiirini meth etmek.

Şi'r-i Hürrem hemîşe medhinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

medh it:

1. medh it:-di

Gazel 87

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Övmek, meth etmek || gülü övmek.

Medh itdi gülü itdi devâmına du'âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

medh-i hüsn-i dil-rübâ:

1. medh-i hüsn-i dil-rübâ:-(y)ı

Gazel 40

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin güzelliğinin övgüsü.

Medh-i hüsn-i dil-rübâyı 'âşık-ı şürîdeye
Ey dirîğ kim 'âlem-i fânîde ol ferd söyledür

2. medh-i hüsn-i dil-rübâ:-(y)ı

Gazel 40

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin güzelliğinin övgüsü.

Medh-i hüsn-i dil-rübâyı 'âşık-ı şürîdeye
Ey dirîğ kim 'âlem-i fânîde ol ferd söyledür

medh-i nigâr-ı hüsn:

1. medh-i nigâr-ı hüsn:--ı

Gazel 45

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin resim gibi güzelliğinin övgüsü.

Medh-i nigâr-ı hüsnine dinse 'aceb midür
Hürrem bu penc beyt ki tamâm şâ'irânedür

medh-i pāk:

1. medh-i pāk:-i, -ñ, -de

Gazel 121

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Mübarek övgü.

Ne haddi var k'ide cevân medh-i pākîñde
Murâdı ol k'ide şefkat Muhammed-i 'Arabî

medh-i ruh:

1. medh-i ruh:-ı, -(y)la

Gazel 35

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Yanağın övgüsü.

medih:

1. medihîñ:-iñ

Tarih 1

Mısra: 4

Övmek, sena.

Tüfî-i şahın-ı şafâ-veş olasın şîrîn-kelâm
Ki medihîñ ola bir zât-ı kerîm şekker-hâ

meger:

1. meger:

Gazel 114

Mısra: 8

"Meğer"; aslında, işin aslı anlamlarında bağlaç.

Geldim cihāna ‘aşkıñ ile oldum āşinā
Cānā meger ma‘ārifimiz ez-elest ola

2. meger:

Tarih 2

Mısra: 6

"Meğer"; *aslında, işin aslı anlamlarında bağlaç.*

Olmadı āşār-ı cevri ü zulmden bir kimse zār
Ya meger gülşende bülbül ide feryād u nevā

mehā:

1. mehā:

Gazel 15

Mısra: 2

Ey ay II. Sevgili.

Şehā sensin yine bir kân-ı himmet
Mehā ṭab‘ında var cevālân-ı himmet

mehā ṭab‘ında var:

1. mehā ṭab‘ında var:

Gazel 15

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ey ay (sevgili) tabiatında var.

Şehā sensin yine bir kân-ı himmet
Mehā ṭab‘ında var cevālân-ı himmet

mehām:

1. mehāmda:

Tarih 4

Mısra: 30

Önemli iş || şiir yazmak.

Sadrı şeref zātı ‘ulā mānendī İbn-i Berhiyā
Nazmı mehāmda dā‘imā takrīridür faslu’l-hitāb

mehāmm-ı emr:

1. mehāmm-ı emr:-i

Tarih 3

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Önemli, gerekli emir.

İtdi erbābına tefvīz mehāmm-ı emri
O şehenşāh-ı mu‘azzam o menāşīb-nāşīb

meh-i tābān:

1. meh-i tābān:

Gazel 90

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Parlak ay II Ay gibi parlak yüzlü sevgili.

İtme hergiz sen zen-i dünyāyı tenkīḥ-i nikāḥ
Bir meh-i tābānı dā‘im zīver-i āgūş kıl

2. meh-i tābān:-a

Gazel 78

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Parlak ay || sevgili.

Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sā‘id-i sīmīn kemerim yok

meh-i tābānı:

1. meh-i tābānı:

Gazel 90

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Parlak ay.

İtme hergiz sen zen-i dünyāyı tenkīḥ-i nikāḥ
Bir meh-i tābānı dā‘im zīver-i āgūş kıl

meh-veş:

1. meh-veşe:-e

Gazel 33

Mısra: 13

Ay gibi güzel ve parlak olan sevgili.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür ḳalb-i ḥazīn
Eyleseñ Ḥurrem recā itmez aña te‘şīrler

2. meh-veşin:-i, -n

Müfret 3

Mısra: 1

Ay gibi güzel ve parlak olan sevgili.

Āteş kenārı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allāh bilür ki kış gününün lāle-zāridur

mekān:

1. mekānda:-da

Gazel 52

Mısra: 8

Yer, mahal, dünya.

Düşelden berisin perīniñ yolına
Gönül eylemez bir mekānda ḳarār

mekārim:

1. mekārimle:-le

Gazel 72

Mısra: 6

Cömertlik, kerem.

Gel kerem-kārim efendim beni maḥzūn itme
Gayriler-veş beni de eyle mekārimle çerāğ

mekātib yaz:

1. mekātib yaz:-ar, -ken

Gazel 13

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Mektuplar yazmak.

Yazarken vaşf-ı ḥālimçün mekātib
Devātım dīde vü müjgān kātib

mekr ü füsün:

1. mekr ü füsün:

Gazel 45

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hile ve büyü.

Şâyî' -i şüret itme begim sen bu 'âleme

Mekr ü füsün ile seni aldar zamânedür

mekşûf-i bâb:

1. mekşûf-i bâb:

Tarih 4

Mısra: 34

Kelime Tipi: -

Açık, keşfolunmuş, bilindik kapı.

Memdûd ede Hak sâyesin ehl-i dilin sermâyesin

Lutf u 'atâ pîrâyesin etsün hemân mekşûf-i bâb

mekteb-i dehr:

1. mekteb-i dehr:-e-eli

Gazel 39

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Dünya mektebi.

Ol peççe-i kâtib geleli mekteb-i dehre

Nâl-i kalemim şî'r ile inşâ ile oynar

melbûsât-ı reng-âmîz:

1. melbûsât-ı reng-âmîz:-e

Gazel 30

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Rengarenk, renk renk elbiseler.

Leb-i dildâre melbûsât-ı reng-âmîze dahl eyler

'Aceb firkatde şeyhîñ câme-i sâlûs gül-gündür

melek:

1. melek:

Gazel 104

Mısra: 6

*Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan
günahsız varlıkların her biri II sevgili.*

Çalbine 'âşıkların ğamdan küdüret mi gelür

Çarşusunda sen melek âyîne-i endâm iken

2. melekdür:-dür

Tahmis 2

Mısra: 22

*Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan
günahsız varlıkların her biri II sevgili.*

Yine bir hûb-i 'âlem Hürremâ oldı baña hem-dem

Melekdür yohsa ol cins-i beşerden mi ola âdem

melek sîmâ:

1. melek sîmâ:

Gazel 90

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Melek yüzlü || sevgili.

Hürremâ ğamdan rehâ bulmak dilerseñ rûz u şeb

Bir melek sîmâ ile her demde 'ayş u nûş kıl

memdûd ed:

1. memdûd ed:-e

Tarih 4

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

*Uzatmak, daim etmek, devamlı kılmak || Allah
gölgesini daim ede.*

Memdûd ede Hak sâyesin ehl-i dilin sermâyesin

Lutf u 'atâ pîrâyesin etsün hemân mekşûf-i bâb

me'men-i şâhib-nazar:

1. me'men-i şâhib-nazar:-dur

Gazel 81

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Görüşü kuvvetli güvenilir yer || sevgilinin güvenilir
eşiği.*

Eşiğin me'men-i şâhib-nazardur

Anı Hürrem niçe terk ide hâşâk

me'menim:

1. me'menim:-im

Tahmis 5

Mısra: 28

*Sığınılacak, güven duyulacak, emin ve emniyetli
yer.*

Olmuşum âzâde-dil hâk itme lutf it dâmenim

Cân fedâdur yoluña hâk-i rehiñdür me'menim

men:

1. men:

Gazel 31

Mısra: 4

"Ben" birinci tekil şahıs zamiri.

Küçe-i küyüña vardıkda firâvân itmeyim

Seyl-i eşkimi ki men dâmen-i pâkiñ gil olur

2. men:

Gazel 48

Mısra: 8

"Ben" birinci tekil şahıs zamiri.

Dâmen-i pîr-i muğâna şarılup himmetini

Şevk ile men de temennî kıloram pîrimdür

3. men:

Murabba 2

Mısra: 1

"Ben" birinci tekil şahıs zamiri.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
‘Aşk ile ser-geşte oldum ‘aşk-ı bî-hemtâ nedür

men‘ eyle:

1. men‘ eyle:-me

Gazel 16

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Engellemek, alıkoymak, men etmek.

Nazre-gâh-ı vech-i hübandan beni men‘ eyleme
Naşş-ı âdemdür eyâ şüfî rüsüm-ı kâ‘ inât

2. men‘ eyle:--di, --di

Gazel 60

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Engellemek, alıkoymak, men etmek.

La‘l-i nâbı sükkerinden Hurremâ men‘ eyledi
Ol humâr ile mey-i ser-şârdur eglencemiz

3. men‘ eyle:-mez

Tarih 4

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Uzaklaştırmak, mahrum bırakmak.

Fâ‘ikdürür akrânına men‘ eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dâmânına çekmez cihânda ıztırâb

men‘ it:

1. men‘ it:-me

Gazel 18

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yasaklamak, engel olmak.

Men‘ itme âşıkânı seyr eylesün cemâlin
Olmuş iken cenâbın mâh-ı lîkâya bâ‘iş

menâl:

1. menâl:

Gazel 63

Mısra: 7

Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, mal mülk, servet.

Devlet ü mâl ü menâl olmaz kuyûd-ı ‘âşıkân
Âsitân-ı yârdur ancak dil-i pür-zâra bes

menba‘-i ihsân ü vefâ:

1. menba‘-i ihsân ü vefâ:

Tarih 1

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Ihsan ve vefa kaynağı.

Tâlib-i fenn ü hüner râğıb-ı şâhib-‘irfân
Ma‘den-i cûd ü şehâ menba‘-i ihsân ü vefâ

mendüb-ı dost:

1. mendüb-ı dost:-dur

Tahmis 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Tavsiye edilen dost.

Farz dur erkân-ı ‘aşkda ‘âşıka mendüb-ı dost
Ez berây-ı hâtır-ı maḥbûb şudem menkûb dost

menfûr id:

1. menfûr id:

Tahmis 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Nefret edilmiş kılmak.

Hudâ Hudâ diyerek pây-ı dâra dek giderüz
Telezzûzât-ı cihândan idince dil menfûr

menfûr-ı dost:

1. menfûr-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 35

Kelime Tipi: -

Nefret edilen dost.

Bir gelür dirler ise menfûr-ı dost mensûb-ı dost

mengüşe-i hür:

1. mengüşe-i hür:-â

Tarih 2

Mısra: 81

Kelime Tipi: -

Cennet kızlarının küpesi.

Cevherin mengüşe-i hürâ bu târîḥ Hurremâ
Âferin erbâbını buldı şudûr-i kethüdâ 1216

menkûb:

1. menkûb:

Tahmis 5

Mısra: 1

Dert ve meşakkat || sevgiliden gelen dert sıkıntı.

Farz dur erkân-ı ‘aşkda ‘âşıka mendüb-ı dost
Ez berây-ı hâtır-ı maḥbûb şudem menkûb dost

menkûs ol:

1. menkûs ol:-sun

Gazel 100

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Renk renk boyanmış, nakışlı olmak.

Varak-ı verd üzere ‘arız-ı pâkiñ vaşfi
Eşer-i hâme-i ‘irfân ile menkûş olsun

menşe-i âl:

1. menşe-i âl:

Gazel 87

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kırmızı kökenli || gülün kırmızı rengi.

Medh itdi güli itdi devāmına du‘ālar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

menşe-i âl eyle:

1. menşe-i âl eyle:

Gazel 87

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kökenini kırmızı etti.

Medh itdi güli itdi devāmına du‘ālar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

mensûbe-i necm-i zühâl:

1. mensûbe-i necm-i zühâl:-dür

Tarih 2

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Zülal yıldızına aittir || Satürn gezegeni, gezegenler arasında siyah renge yakın esmer bir ışık vermesi ve uğursuzluğuyla bilinir. Klasik edebiyatta feleğin hazinedarı olarak tasavvur edilir.

Tâ ebed mensûbe-i necm-i Zühâldür tâlî‘i
Sâye-bân-ı sâyesin dūr itmeye bâr-i Hudâ

mensûb-ı dost:

1. mensûb-ı dost:

Tahmis 5

Mısra: 35

Kelime Tipi: -

Dosta bağlı.

Bir gelür dirler ise menfûr-ı dost mensûb-ı dost

me’nûs:

1. me’nûs:

Gazel 62

Mısra: 1

Alışkın, alışık.

Künc-i hicrânda dil hayli zamândur me’nûs
Nuql-i câm-ı mey ile vir aña la’liñden bûs

menzil-i maksûd:

1. menzil-i maksûd:-a

Gazel 103

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Varılmak istenen yer, erişilmek istenen makam.

İrmek için menzil-i maksûda yârsız ey gönül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

mera:

1. merâ:

Gazel 5

Mısra: 4

(Fars.) (Men+ra) Bana, beni, benim.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-gam-ı sūfî-i dūn
Ki der harîm-i Kudûs est merâ ‘itâb kucâ

merâh:

1. merâh:

Gazel 23

Mısra: 4

Arapça nahnv cümlesinden meşhur eser.

Ruhsârîñ üzre hattnı ki bilmedi câhilân
Î‘lâl bilür mi kimse okumaz ise Merâh

merâm-ı ehl-i hâl:

1. merâm-ı ehl-i hâl:-i

Gazel 27

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül ehlinin istekleri, arzuları.

Merâm-ı ehl-i hâlî hâşıl itmez
İder tevbîh ile luṭf itse ta‘dâd

merâtib-râtib:

1. merâtib-râtib:

Tarih 3

Mısra: 2

Mertebeleri düzenleyen.

Şâh-ı vâlâ-neseb-i nuḥbe-i Âl-i ‘Osmân
Hâdim-i Yeşrib ü Baṭḥâ vü merâtib-râtib

merd:

1. merd:

Gazel 40

Mısra: 4

Yiğit, cesur, kahraman.

Rüstem-âsâ sâḥa-i fikretde cānâ dem-be-dem
Şî‘r-i rengin-i ḥaḳîḳat meydenin merd söyledür

merfû‘ ol:

1. merfû‘ ol:-ur

Gazel 114

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kalkmak, ortadan kalkmak.

Hurrem cihânda ehl-i tevâzu‘dan ol yûri
Merfû‘ olur o kimse ki şu gibi pest ola

mergûb ol:

1. mergûb ol:-du

Tarih 1

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey) olmak.

Oldı teşrîfî ile ehl-i diyânet merğûb

Gerçi kim ehl-i hevâ oldı girizân dü-pâ

merhabâ:

1. merhabâ:

Gazel 7

Mısra: 10

Hoş geldiniz; nazımda övülen kimseye hitaben söylenir.

Meclise teşrîf idicek söyle hâ

Ey şeh-i hûbân-ı cihân merhabâ

merhemcesine:

1. merhemcesine:

Tahmis 3

Mısra: 20

Merhem gibi, ilaç gibi.

Zahm-ı hicrânını çok çekdük o şûhuñ bārî

Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

merkeziniñ nâ'ili:

1. merkeziniñ nâ'ili:

Tarih 2

Mısra: 69

Kelime Tipi: -

Merkeze erişmiş, nail olmuş.

Mesnediniñ şâhibidür merkeziniñ nâ'ili

Bâğ-ı 'izzîñ hâşılı olmuş 'inâyet-güsterâ

mesâ'il:

1. mesâ'illerini:

Gazel 31

Mısra: 9

Mesele, konu, bir şey hakkındaki bilgi.

İktibâs it hat-ı ruhsâr mesâ'illerini

Bilen ol mes'eleyi 'âlim olur fâzıl olur

meşâmm-ı cânım:

1. meşâmm-ı cânım:

Gazel 66

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Can burnu (İnsan vücudunun gözle görülmeyen kısmı, içi, ruhu).

Lebiñden büse-çîn oldumdı bir dem

Meşâmm-ı cânım içre dadı kalmış

mescid:

1. mescidi:-i

Gazel 34

Mısra: 11

İbadet edilecek ve secdeye varılacak yer.

Hânkâh u mescidi mey-hâneyi geşt eyleyüp

Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

mesel:

1. meşeldür:-dür

Gazel 21

Mısra: 5

Atasözü, örnek alınacak söz.

Meşeldür dūr olan gözden göñülden de olur dirler

Göze girmekse kaçdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

mes'ele:

1. mes'eleniñ:-nin

Gazel 120

Mısra: 4

Konu, mevzu, sorun.

Ham-ı gīsūñı mu 'aqqad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes'eleniñ hâlline düşmüş fuzalâ

2. mes'eleyi:-(y)i, -

Gazel 31

Mısra: 10

Konu , mevzu || sevgilinin yanağındaki ayva tüylerinin konusu.

İktibâs it hat-ı ruhsâr mesâ'illerini

Bilen ol mes'eleyi 'âlim olur fâzıl olur

mes'ele-i 'aşk:

1. mes'ele-i 'aşk:-da

Gazel 9

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Aşk konusunu.

Fevt eyleye mi būs-i leb-i la'liñi seniñ

Çün mes'ele-i 'aşkda virildi cevâz baña

meserret:

1. meserret:

Gazel 37

Mısra: 1

Sevinç, mutluluk.

Sensiz 'âşık-ı bî-çäre meserret mi bulur

Hicrde vaşlıñ ümîdi gibi devlet mi bulur

meserret mi bul:

1. meserret mi bul:

Gazel 37

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Mutluluk mu bulur.

Sensiz 'âşık-ı bî-çäre meserret mi bulur

Hicrde vaşlıñ ümîdi gibi devlet mi bulur

mesh kıl:

1. mesh kıl:-mak

Mesnevi 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Mesh etmek || abdest sırasında ıslak olan eli diğer uzuvlara sürerek ıslatmak, temizlemek.

Mesh kılmak başının dörtde birin

Ayağın yumak topuğuyla müdām

mesihā-dem-i kāl:

1. mesihā-dem-i kāl:-di

Gazel 87

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

İsa nefesi gibi kalıcı, sonsuz || ab-ı hayat suyu, ölümlere canveren Hz. İsa'nın nefesine benzetilmiştir.

Güş eyleyene bahş kılur āb-ı hayātı

Güyā ki Mesihā-dem-i kāl eyledi bülbül

meşk:

1. meşkız:-ız

Tahmis 4

Mısra: 13

Aşığın sevgiliyle sohbeti.

Her bir tarafa 'aşkıñ ile gerçi meşkız

Pākīze-reviz vāqıf-ı ālūde-i 'aşkız

mesken:

1. meskenini:-in, -i

Müseddes 1

Mısra: 15

Oturulan, ikamet edilen yer.

Terk idüp meskenini hārda qarār itdürdi

Nağme-sāzān-ı muhābbetde hezār itdürdi

2. meskenim:-im

Tahmis 5

Mısra: 29

Oturulan, ikamet edilen yer.

Dār-ı dünyāda der-i devlet-me'ābıñ meskenim

Geçmezem olsam da ger meslūb-ı cild maşlūb-ı dost

3. meskeni:

Tahmis 3

Mısra: 10

Oturulacak yer, makam || cennet bahçesi.

Girelüm bāğ-ı vişāline o serv-i nāzıñ

Şahñ-ı Firdevs idelüm meskeni Ādemcesine

mesken-i vaşl:

1. mesken-i vaşl:-ı, -ñ, -da

Gazel 28

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kavuşma meskeni, yeri.

Mesken-i vaşlıñda oldı şürb-i la'liñ cān-fezā

Şahñ-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezīz

meslūb-ı cild:

1. meslūb-ı cild:

Tahmis 5

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Cildi soyulmuş, ciltsiz || derisi yüzülmüş aşık.

Dār-ı dünyāda der-i devlet-me'ābıñ meskenim

Geçmezem olsam da ger meslūb-ı cild maşlūb-ı dost

mesnediniñ şāhibi:

1. mesnediniñ şāhibi:-dür

Tarih 2

Mısra: 69

Kelime Tipi: -

Makamın sahibi.

Mesnediniñ şāhibidür merkeziniñ nā'ili

Bāğ-ı 'izzin hāşılı olmuş 'ināyet-güsterā

mest:

1. mest:

Gazel 108

Mısra: 4

Aşk ile kendinden geçmiş, sarhoş.

'Āşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen

Maḥmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

2. mest:

Tahmis 3

Mısra: 13

Aşk ile kendinden geçmiş, sarhoş.

Mest iken būs-i ruh-ı yār ile cān ol cāhda

'Azmimiz Ka'beydür devlet-i şāhenşāhda

mest id:

1. mest id:

Gazel 82

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sarhoş etmek, kendinden geçirmek.

Mest idüp la'liñ şarābıyla dil-i Hürrem gibi

Zāhid-i şad-sāleyi sāķī mey-āşām eyledin

2. mest id:--er-er

Gazel 22

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kendinden geçirmek, aklını başından almak.

'Arz ider rüyın hārābāt içre çün gül-gün kadeḥ

Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün kadeḥ

3. mest id:-er

Müseddes 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kendinden geçirmek, aklını başından almak.

Çeşm-i hün-rîzi o şühûñ beni sevdâya şalar

Mest ider gâhi gehî 'aşk ile gavgâya şalar

mest ol:

1. mest ol:-up

Murabba 2

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sarhoş olmak, kendinden geçmek.

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dîvâneyüz

Mest olup cām-ı muhabbetden ne gam mestāneyüz

2. mest ol:-a

Gazel 114

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola

Ser-tā-be-pā mecālisimiz cümle mest ola

mestāne:

1. mestāneleriñdür:-ler, -iñ, -dür

Gazel 46

Mısra: 1

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur.

'Aşık mey-i la'liñ ile mestāneleriñdür

Maḥmūr-şıfat sâkin-i mey-hāneleriñdür

2. mestāne:

Gazel 87

Mısra: 9

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestāne sūhanla

Ḥurrem yine güftār-ı vişāl eyledi bülbül

3. mestāneleriz:

Tahmis 4

Mısra: 5

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur.

Mestāneleriz ülfetimiz rûh-fezâdur

İhrāk ideli bağrımızı nār-ı muḥabbet

4. mestāneyi:-y, -i

Gazel 22

Mısra: 2

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur. II Âşık.

'Arz ider rüyın ḥarābāt içre çün gül-gün kadeḥ

Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün kadeḥ

5. mestāneye:-(y)e

Gazel 82

Mısra: 7

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur. II Âşık.

Cür'a-i cām-ı lebiñ bezl eylediñ mestāneye

Ḥānḳāh-ı 'ayşda bir gıce ārām eylediñ

6. mestāne:

Gazel 98

Mısra: 9

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur. II Âşık.

Gel şafā-yāb ola mestāne sūrāḥī nālān

Pür-ḥubūr ola gülistān ola ḥoş-dil Ḥurrem

7. mestāne:

Gazel 118

Mısra: 3

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur. II Âşık.

Mestāne gibi kecdür külāhı

Diḡḡatle bakdım beñzer levende

8. mestāneyüz:-y, -üz

Murabba 2

Mısra: 10

Aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiş, mahmur. II Âşık.

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dîvāneyüz

Mest olup cām-ı muhabbetden ne gam mestāneyüz

mest-i nāz-ı mey:

1. mest-i nāz-ı mey:-ı

Gazel 25

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Nazlı şarabın sarhoşu.

Süz-nāk-i dil-i Ḥurremden alur evrengin

Mest-i nāz-ı mey olan dilber-i cān-gāh meded

mest-i nigh:

1. mest-i nigh:

Gazel 76

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sarhoş edici bakış.

Hezārān 'āşıkıñ var gerçi amḡā

Kimi mest-i nigh kimisi ayık

metā'-ı hulūs:

1. metā'-ı hulūs:

Gazel 67

Mısra: 8

Kelime Tipi: -
Samimiyet malı, sermayesi.

‘Aceb mi şöhret ile olsa kârbân-ı zamân
Cihânda kim ki hâridâr ola metâ‘-ı hülûş

metâ‘-ı vaşl:

1. metâ‘-ı vaşl:-ı, -ñ, -ı

Gazel 43

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma, ulaşma II sevgiliye kavuşma sermayesi.

Virme metâ‘-ı vaşlıñı kadrini bilmeze
Sûk-ı hünerde Hurrem-i hândân alur şatar

mevhibe-i lem-vezeli:

1. mevhibe-i lem-yezeli:-dür

Gazel 47

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Ihsan, bağış ve lütfu sonsuz, baki olan || aşkın
ihsanının sonsuz olması.*

Bu ‘aşk baña mevhibe-i lem-yezelîdür
Şanmañ ki ‘arâzdu bu ezelden ezeliür

mevlevî:

1. mevlevîyi:

Gazel 67

Mısra: 3

*Hazret-i Mevlânâ’ya mensup kimseler II
Mevlevîler.*

Odur kemâle Mevlevîyi irgüren her ân
Tecellî-i şeref-i şu‘le-i semâ‘-ı hülûş

mevsim-i bâra:

1. mevsim-i bâra:-a

Gazel 35

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Meyve ve yemiş mevsimi.

Hâf-âver olsa dañi bûsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

mevsim-i faşl-ı bahâr:

1. mevsim-i faşl-ı bahâr:-ı

Gazel 26

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bahar mevsimi zamanı.

Mevsim-i faşl-ı bahâr oldu dem-i eyyâm-ı ‘ıyd
Yazdı küttâb-ı kazâ rûy-ı gül üzre nâm-ı ‘ıyd

mey:

1. mey:

Gazel 5

Mısra: 3

İçki, şarap, bade.

Biyâ ki sâkî be-deh mey ber-ğam-ı sūfî-i dūn
Ki der hârim-i Kudûs est merâ ‘itâb kucâ

2. mey:

Gazel 10

Mısra: 8

İçki, şarap, bade.

Lâle-gün oldu yine ruşsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

3. meyi:-i

Gazel 14

Mısra: 3

İçki, şarap, bade.

Bu hârebât-ı fenânîñ meyi maqbûl degil
Sâkiyâ mey-gede-i ‘aşkda var deng-i şarâb

4. mey:

Gazel 22

Mısra: 2

İçki, şarap, bade.

‘Arz ider rûyın hârebât içre çün gül-gün kadeh
Mest ider mey içmeyen mestâneyi mey-gün kadeh

5. meyini:-i, -n, -i

Gazel 100

Mısra: 1

İçki, şarap, bade.

Leb-i la ‘lîñ meyini vir dile ser-hoş olsun
Zehreler çâk kılup kulzüm-vâr cûş olsun

6. mey:

Gazel 104

Mısra: 2

İçki, şarap, bade.

Ruğlarıñ kim lâleye teşbîh ider gül-fâm iken
Lebleriñ bezminde cânâ mey içem ârâm iken

7. mey:

Gazel 125

Mısra: 3

İçki, şarap, bade.

Gelicek meclis-i rindâna mey ile mañbûb
Meclisiñ ‘uhdesine şanki biraz cân geldi

mey iç:

1. mey iç:

Gazel 22

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Şarap içmek, içki içmek.

‘Arz ider rûyın hârebât içre çün gül-gün kadeh
Mest ider mey içmeyen mestâneyi mey-gün kadeh

2. **mey iç:-er, -ken**

Gazel 93

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Mey içmek , şarap içmek || sevgilinin şarap içmesi.

Leb-i sağarda gördüm mey içerken la'li'nin 'aksin
Şebîh eyler iken ol demde ben 'ayn-ı kirâs itdim

mey şun:

1. **mey şun:-du**

Gazel 22

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Şarap sunmak, ikram etmek.

Hürremâ bir gün temâşâ-yı harâbât eyledim
Şundu bir sâkî baña ol demde mey beş on kadeh

2. **mey şun:**

Gazel 46

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Şarap sunmak, ikram etmek.

Sâkî bize mey şun hele der-vaqt-i şabûhân
Şahbâ-yı lebiñ teşneye peymâneleriñdür

mey-âşâm eyle:

1. **mey-âşâm eyle:--diñ-diñ**

Gazel 82

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Içki içirmek || Zahide içki içirmek.

Mest idüp la'liñ şarâbıyla dil-i Hürrem gibi
Zâhid-i şad-sâleyi sâkî mey-âşâm eylediñ

meydân:

1. **meydâne:-e**

Gazel 79

Mısra: 4

Alan, yer, mekan.

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

2. **meydân:**

Tarih 4

Mısra: 24

Alan, yer, mekan.

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Âlem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

meydâne gel:

1. **meydâne gel:**

Gazel 79

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Meydana gelmek || bir yere gelmek anlamında.

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

meydân-ı 'ayş:

1. **meydân-ı 'ayş:-a**

Gazel 112

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Eğlence, zevk u safâ yeri.

Verde-i ruhsârîñ ile bâde-i la'liñ görüp
Şakrayup meydân-ı 'ayşa geldi bülbül bülbüle

meydân-ı muhabbet:

1. **meydân-ı muhabbet:**

Gazel 76

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Muhabbet meydanı.

Bu meydân-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hürrem gibi var ise yanık

meyden:

1. **meydenin:-in**

Gazel 40

Mısra: 4

Meydan || Mert meydanı.

Rüstem-âsâ sâha-i fikretde cânâ dem-be-dem
Şi'r-i rengin-i haqîkat meydenin merd söyledür

mey-gede:

1. **mey-gedeye:-y, -e**

Gazel 108

Mısra: 3

Meyhane.

'Âşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmûr gibi bil mest ile üstâd olamazsın

mey-gede-i 'aşk:

1. **mey-gede-i 'aşk:-da-i**

Gazel 14

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Aşk meyhanesi.

Bu harâbât-ı fenânîñ meyi maḥbûl degil
Sâkiyâ mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarâb

2. **mey-gede-i 'aşk:-da**

Gazel 62

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Aşk meyhanesi.

Berü gel mey-gede-i 'aşkda cevân idelüm
Nedür ey zâhid-i nâ-puḥte bu tarz-ı sâlûs

mey-gün kadeh:

1. mey-gün kadeh:

Gazel 22

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Şarap renkli (kırmızı) kadeh.

'Arz ider rüyın h̄arābāt içre çün gül-gün kadeh
Mest ider mey içmeyen mestāneyi mey-gün kadeh

mey-hāne:

1. mey-hāneyi:-y, -i

Gazel 34

Mısra: 11

İçki içilen yer. II İlahî aşkın sunulduğu yer; tekke, dergâh.

Hānkāh u mescidi mey-hāneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

mey-i gül-fām:

1. mey-i gül-fām:

Gazel 105

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gül renkli şarap.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yürü
Gam şavulsun kalb-i bî-ālām elem-nāk olmasun

mey-i la'l:

1. mey-i la'l:-i, -n

Tahmis 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Lal renkli kırmızı şarap II sevgilinin dudağı.

Vücūdum fülkini gird-āba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-hānede sākī mey-i la'lin ider trād

mey-i la'liñ:

1. mey-i la'liñ:

Gazel 46

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Lal renkli kırmızı şarap II sevgilinin dudağı.

'Aşık mey-i la'liñ ile mestāneleriñdür
Maḥmūr-şıfat sakin-i mey-hāneleriñdür

mey-i ser-şār:

1. mey-i ser-şār:-dur

Gazel 60

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ağzına kadar dolu şarap.

La'l-i nābı sükkerinden Hurremā men' eyledi
Ol ḥumār ile mey-i ser-şārdur eglencemiz

mey-keşān:

1. mey-keşānuz:-uz

Gazel 84

Mısra: 1

İçki içen, sarhoş, ayyaş. II Şarap içenler.

Çeşm-i maḥmūruñ öñünde mey-keşānuz şimdilik
Çok şükürler ḥādim-i pīr-i muḡānuz şimdilik

meyl eyle:

1. mey eyle:-r, -sin

Gazel 120

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gönül vermek, meyletmek, eğilim göstermek.

Didim ey yār 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzük-ter-i 'ālem lā lā

meyl it:

1. meyl it:-me

Gazel 110

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Eğilim göstermek, ilgi duymak.

Dergeh-i Ḥazret-i Bārīde niyāz eyle müdām
Ḥātıra gelse de meyl itme şaḡın ḡayrı kapu

meyl ü muḡabbet:

1. meyl ü muḡabbet:-im

Gazel 45

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İlgi ve sevgi.

Meyl ü muḡabbetim şanemā sen civānedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirḡā bu cānedür

mey-perest:

1. mey-perest:

Gazel 114

Mısra: 6

İçkiye tapan; içkiyi çok seven, bağımlı, ayyaş.

İtmez ḡarīm-i şafḡa-i rindāna hīç duḡūl
İllā o kimse bāde-fürüş mey-perest ola

mezād:

1. mezāda:-a

Gazel 43

Mısra: 1

*Alıcıların toplu olarak bulunduğu bir yerde
arttırma yoluyla yapılan satış.*

Virmez mezāda göñlümi cānān alur şatar
Ol müşterāyı cevri ile ḡubān alur şatar

mezāk-ı ehl-i dil:

1. **mezâk-ı ehl-i dil:-e**

Gazel 35

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gönül ehlinin lezzetli damak tadı.

Lebiñ deminde begim bâdeden ferâgat olur
Mezâk-ı ehl-i dile nüş-i cām nakmet olur

meze eyle:

1. **meze eyle:**

Gazel 128

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Çerez yapmak || mecliste içkinin yanında sunulacak
meze.*

Hurüş-i bâde-i engür olursa zîver-i bezm
Noḥûd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

mi:

1. **miydim:-y, -di, -m**

Gazel 3

Mısra: 1

" Mi " soru eki.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydim saña
Luṭf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydim saña

2. **miydim:-y, -di, -m**

Gazel 3

Mısra: 2

" Mi " soru eki.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydim saña
Luṭf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydim saña

3. **miydim:-ydim**

Gazel 3

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Cevr-i bisyârîñ görüp nuş eyledikce cā-be-cā
Rāzı olmaz buña Allāhım dimez miydim saña

4. **miydim:-ydim**

Gazel 3

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Ben gibi sen de belā zencirine pā-bend olup
Düş olursın fırkate māhım dimez miydim saña

5. **miydim:-ydim**

Gazel 3

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Ḥasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

6. **miydim:-ydim**

Gazel 3

Mısra: 10

" Mi " soru eki.

Virselers Ḥurrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ cāhım dimez miydim saña

7. **mi:**

Gazel 8

Mısra: 5

" Mi " soru eki.

Bir daḥi bezm-i vişâliñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

8. **mi:**

Gazel 8

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Bir daḥi bezm-i vişâliñ görmeyem mi dilberā
Gelmesün mi meclis-i ünsiyyet-i vuşlat baña

9. **mi:**

Gazel 9

Mısra: 9

" Mi " soru eki.

Fevt eyleye mi būs-i leb-i la'liñ seniñ
Çün mes'ele-i 'aşkda virildi cevâz baña

10. **mi:**

Gazel 10

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Bülbül(i) şūrîde eyler tûṭî-güftârîñ seniñ
Virdiler mi yoḥsa bezm içre gül-i demden saña

11. **mi:**

Gazel 10

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Lâle-gün oldu yine ruḥsâr-ı zibâ germ ile
Sâkiyân-ı Cām-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

12. **mi:**

Gazel 19

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Niçe taklîd ideler kâmetini dilberler
Naḥl-i bîd eyleye mi serv-i ser-efrâz ile baḥş

13. **mi:**

Gazel 19

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Sîne-i dilberi beñzetme şaḥın faḡfûra
Şırça mümkün mi ide şîşe-i Şîrâz ile baḥş

14. **mi:**

Gazel 23

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Ruḥsārīñ üzre ḥattnı ki bilmedi cāhilān
İ'lāl bilür mi kimse okumaz ise Merah

15. **mi:**

Gazel 23

Mısra: 10

" Mi " soru eki.

Cādū-yı çeşmi Hurrem cihān içre yārimiñ
'Uşşāk-ı müstemende 'aceb vire mi felah

16. **mi:**

Gazel 33

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Eyleme yok yerlere üftādeñi bend-i belā
Eylesün mi hıç eşer 'aşıklara ta'zīrlər

17. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 1

" Mi " soru eki.

Sensiz 'aşık-ı bī-çāre meserret mi bulur
Hicrde vaşlñ ümīdi gibi devlet mi bulur

18. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 2

" Mi " soru eki.

Sensiz 'aşık-ı bī-çāre meserret mi bulur
Hicrde vaşlñ ümīdi gibi devlet mi bulur

19. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Olmasa teşne lebiñ qandine ey yār nebāt
Kāndehārīñ şekeri ḥüsn ü ḥalāvet mi bulur

20. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Olmasa dāhiye-i vaşf-ı ruḥuñla manzūm
Şi'r-i i'cāz-ı hüner böyle belāgat mi bulur

21. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 10

" Mi " soru eki.

Dehen-i pākiñe ger olmasa teşbīh gonca
Gülşen-i bāğ-ı fenā zib ü leṭāfet mi bulur

22. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 12

" Mi " soru eki.

Künc-i fırkatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

23. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 14

" Mi " soru eki.

Yazmasa āyet-i ruḥsārīña tefsīr-i belīg
Kilk-i Hurrem bu kadar 'izzet ü rif'at mi bulur

24. **mi:**

Gazel 41

Mısra: 9

" Mi " soru eki.

Nefretinden mi degil bāde-i nīm nūş itdi
Mār-ı pākin deheninden belī reyyān akıdur

25. **mi:**

Gazel 67

Mısra: 7

" Mi " soru eki.

'Aceb mi şöhret ile olsa kārbān-ı zamān
Cihānda kim ki ḥarīdār ola metā'-ı ḥulūş

26. **mi:**

Gazel 73

Mısra: 1

" Mi " soru eki.

'Acabā bendesine şāhım ider mi elṭāf
Çekdigim cevr ü cefā yolına olsun mı güzāf

27. **mi:**

Gazel 94

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Bezm-i 'işretde baña dāğ-ı derün olmuşdur
Nokṭa-i Cem mi vecihiñdeki ḥālī bilmem

28. **mi:**

Gazel 95

Mısra: 3

" Mi " soru eki.

Rabṭ ideyim mi 'aqlımı kākül-i yāre bagteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n'eyleyim

29. **mi:**

Gazel 99

Mısra: 3

" Mi " soru eki.

Kurs-ı nāzük mi disem ḥālīñe ya ḥabbū'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sārā mı disem

30. **mi:**

Gazel 99

Mısra: 5

" Mi " soru eki.

'Ayn-ı Kevşer mi disem la'liñe ya çeşme-i cān
Āb-ı ḥayvān mı aña daḥi a'lā mı disem

31. **mi:**

Gazel 99

Mısra: 7

" Mi " soru eki.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i hür
Bu nezâketle 'aceb ben dağî ibhâ mı disem

32. **mi:**

Gazel 99

Mısra: 9

" Mi " soru eki.

Nev-bahâr-ı haţına dâ'ire-i gül mi disem
Gülşen-i hüsnde ya sünbül-i hağrâ mı disem

33. **mi:**

Gazel 99

Mısra: 11

" Mi " soru eki.

Kulle-i müşg-i Hoten mi ne disem kâkülüñe
Şeş-per-i 'aşk mı aña nakş-ı çelîpâ mı disem

34. **mi:**

Gazel 99

Mısra: 14

" Mi " soru eki.

Ne disem 'arız-ı handânına Hürrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya had-i hürâ mı disem

35. **mi:**

Gazel 104

Mısra: 3

" Mi " soru eki.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı takbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

36. **mi:**

Gazel 104

Mısra: 5

" Mi " soru eki.

Qalbine 'aşıklarıñ gamdan küdüret mi gelür
Qarşusunda sen melek âyîne-i endâm iken

37. **mi:**

Gazel 118

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Sâyeñ gibi dil pâyîñe düşsün
Dâmen-i şâha düşmez mi bende

38. **mi:**

Gazel 119

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Nûr-ı ruhsârdan yüz almazsa
Şeb-i rûşen mi var çerâğında

39. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 1

" Mi " soru eki.

Beni dil-ğaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle 'aceb saña da ğam gelmez mi

40. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 2

" Mi " soru eki.

Beni dil-ğaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle 'aceb saña da ğam gelmez mi

41. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Va'd-i ferdâyı nedür serzenişiñ 'uşşâka
Bize tevbîh-i sühan birle elem gelmez mi

42. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Şuşamış kanına dil-ğasteleriñ nağvetle
Bağîñ ol nergis-i mestâneye dem gelmez mi

43. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Bu nihân derd-i diliñ çâresine dildârîñ
Sükker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

44. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 10

" Mi " soru eki.

Haţ-ı ruhsârıñı tahrîr murâd itse debîr
'Acabâ destine kudretle qalem gelmez mi

45. **mi:**

Gazel 127

Mısra: 12

" Mi " soru eki.

N'ola bir büse 'atâyile dil olsa Hürrem
Senden ey şüh-i cefâ-pîşe kerem gelmez mi

46. **mi:**

Gazel 128

Mısra: 1

" Mi " soru eki.

Bilür mi şîr-i dehânıñ seniñ muğallebici
Görür mi ol lebiniñ dadını mağallebici

47. **mi:**

Gazel 128

Mısra: 2

" Mi " soru eki.

Bilür mi şîr-i dehânîñ seniñ muhallebici
Görür mi ol lebiniñ dadını maħallebici

48. **mi:**

Gazel 128

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Hurüş-i bâde-i engür olursa zîver-i bezm
Noħûd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

49. **mi:**

Gazel 128

Mısra: 7

" Mi " soru eki.

Hazer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

50. **mi:**

Murabba 2

Mısra: 15

" Mi " soru eki.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nâ nedür

51. **mi:**

Tahmis 1

Mısra: 21

" Mi " soru eki.

Görüldi mi 'acabâ devletiñde ihsânîñ
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânîñ

52. **mi:**

Tahmis 1

Mısra: 22

" Mi " soru eki.

Görüldi mi 'acabâ devletiñde ihsânîñ
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânîñ

53. **mi:**

Tahmis 2

Mısra: 22

" Mi " soru eki.

Yine bir hûb-i 'âlem Hurremâ oldı baña hem-dem
Melekdür yoħsa ol cins-i beşerden mi ola âdem

54. **mi:**

Tahmis 5

Mısra: 25

" Mi " soru eki.

Hâcibeyniñden mi âyâ dîdeler mâhcûb-ı dost
Hüsnüñe âşüftelikden ey cemâl-i rüşenim

55. **mi:**

Gazel 7

Mısra: 8

" Mi " soru eki.

Behcet-i ruhsârîña cânım fedâ
Didi 'aceb hüsnüme var mı bahâ

56. **mi:**

Gazel 24

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

İrişüp gâyetine derd-i firâkıñ elemi
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı gam-hvâre o şüh

57. **mi:**

Gazel 28

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Çekme zahmet ey şabâ müşg-i Hoten ihzârına
Turre-i cânân mı yoħsa şemme-i 'anber lezîz

58. **mi:**

Gazel 37

Mısra: 6

" Mi " soru eki.

Egleyen 'âşık-ı hicriñ elemidir yoħsa
Kışver-i 'aşkda dil emn ile rāħat mı bulur

59. **mi:**

Gazel 55

Mısra: 13

" Mi " soru eki.

Nihâl-i huşk-i kāmım sebzedâr olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firāvân etse ger ger ger

60. **mi:**

Gazel 70

Mısra: 2

" Mi " soru eki.

Ni'met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvâre hâz
Hvân-ı sulţâniden almaz mı 'aceb bî-çâre hâz

61. **mi:**

Gazel 73

Mısra: 2

" Mi " soru eki.

'Acabâ bendesine şâhım ider mi elţâf
Çekdiğim cevri ü cefâ yolına olsun mı güzâf

62. **mi:**

Gazel 79

Mısra: 3

" Mi " soru eki.

Raks eyleyicek cân mı kalur âfet-i mısırî
Halhâl ile meydâne gelüp eylese şak şık

63. **mi:**

Gazel 94

Mısra: 4

" Mi " soru eki.

Vaşlıña cân virürem dest-res olsam âhîr
'Acabâ ola mı bu emr-i muħâlî bilmem

64. mı:

Gazel 97

Mısra: 5

" Mı" soru eki.

Didim bu derdime hîç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümûde idüp dir devā ki añladamam

65. mı:

Gazel 99

Mısra: 1

" Mı" soru eki.

Ğaddiñe naħl-i semen ya çemen-ārā mı disem
Serv-i bālā mı ‘aceb eşbeh-i Tübā mı disem

66. mı:

Gazel 99

Mısra: 2

" Mı" soru eki.

Ğaddiñe naħl-i semen ya çemen-ārā mı disem
Serv-i bālā mı ‘aceb eşbeh-i Tübā mı disem

67. mı:

Gazel 99

Mısra: 2

" Mı" soru eki.

Ğaddiñe naħl-i semen ya çemen-ārā mı disem
Serv-i bālā mı ‘aceb eşbeh-i Tübā mı disem

68. mı:

Gazel 99

Mısra: 4

" Mı" soru eki.

Ğurs-ı nāzük mı disem ħālīñe ya ħabbū’l-misk
‘Üd-ı mendel aña ya ‘anber-i sārā mı disem

69. mı:

Gazel 99

Mısra: 6

" Mı" soru eki.

‘Ayn-ı Kevşer mı disem la’līñe ya çeşme-i cān
Āb-ı ħayvān mı aña daħı a’lā mı disem

70. mı:

Gazel 99

Mısra: 6

" Mı" soru eki.

‘Ayn-ı Kevşer mı disem la’līñe ya çeşme-i cān
Āb-ı ħayvān mı aña daħı a’lā mı disem

71. mı:

Gazel 99

Mısra: 8

" Mı" soru eki.

Şems-i enver mı disem vechiñe ya cebhe-i ħūr
Bu nezāketle ‘aceb ben daħı ibhā mı disem

72. mı:

Gazel 99

Mısra: 10

" Mı" soru eki.

Nev-bahār-ı ħaṭına dā’ire-i gül mı disem
Gülşen-i ħüsnde ya sünbül-i ħaḍrā mı disem

73. mı:

Gazel 99

Mısra: 12

" Mı" soru eki.

Ğulle-i müşg-i Ħoten mı ne disem kākülüñe
Şeş-per-i ‘aşk mı aña nakş-ı çelîpā mı disem

74. mı:

Gazel 99

Mısra: 12

" Mı" soru eki.

Ğulle-i müşg-i Ħoten mı ne disem kākülüñe
Şeş-per-i ‘aşk mı aña nakş-ı çelîpā mı disem

75. mı:

Gazel 99

Mısra: 14

" Mı" soru eki.

Ne disem ‘arız-ı ħandānına Ħurrem bilmem
Gül-i Cennet mı disem ya ħad-i ħūrā mı disem

76. mı:

Gazel 106

Mısra: 4

" Mı" soru eki.

‘Aqlımı zülfüñ yolında kılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hîç zülf-i perîşān isteyen

77. mı:

Gazel 113

Mısra: 9

" Mı" soru eki.

Rāḥat bulur mı hîç dil zindān-ı dehr içinde
Sevdā-yı zülf-i yārdan Ħurrem şikenc olunca

78. mı:

Gazel 120

Mısra: 7

" Mı" soru eki.

Baş açuk bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nāz ü nezāketle bu ħaddi bālā

79. mı:

Tarih 1

Mısra: 10

" Mı" soru eki.

Ğaddiñe olsa sezā-vār ridā-yı kelimāt
Şanıña lāyık u şāyān mı degil ħüsñ-i edā

80. mı:

Tarih 2

Mısra: 45

" Mı" soru eki.

Âb-dâr-ı saır olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sâyesinde olmasaydı böyle tab'-ı incilâ

midhat ü ihsân:

1. midhat ü ihsân:-at, -n, -ı

Tarih 2

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Cömert ve övülmüş.

Zer-feşân-ı hâmesin almış 'Uṭarid destine
Midhat ü ihsânını taḥrîre eyler ilticâ

midür:

1. midür:

Gazel 45

Mısra: 9

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada
kullanılmış hali "mıdır?".

Medḥ-i nigâr-ı ḥüsnine dinse 'aceb midür
Ḥurrem bu penc beyt ki tamâm şâ'irânedür

2. midür:

Gazel 56

Mısra: 6

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada
kullanılmış hali "mıdır?".

Ser-i zülfünde pîç ü tâbı sanma kâfir-i meşşât
O te'sîrâtda ateşden midür büzülmüşdür

3. midür:

Gazel 62

Mısra: 8

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada
kullanılmış hali "mıdır?".

Kâkül-i dil-zede cebheñde perîşân olmuş
Zülf-i şîrîniñ aña virse 'aceb midür sūs

4. midür:

Murabba 2

Mısra: 13

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada
kullanılmış hali "mıdır?".

Bağrımiñ ḥün olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zîbâ-yı aḥmerden midür

5. midür:

Murabba 2

Mısra: 14

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada
kullanılmış hali "mıdır?".

Bağrımiñ ḥün olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zîbâ-yı aḥmerden midür

6. midür:

Murabba 2

Mısra: 15

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada
kullanılmış hali "mıdır?".

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nâ nedür

mihmân:

1. mihmân:

Gazel 92

Mısra: 6

Konuk, misâfir ḥ gönül evinin misâfiri: Sevgili.

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

mihmân-ı âteş:

1. mihmân-ı âteş:-dür

Gazel 53

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ateşin misâfiri.

Semender-veş ḥarîḳ-ı âteş-i hicrânîniñ cânâ
Meded luṭf it dil-i pejmürdeye mihmân-ı âteşdür

mihnet:

1. mihnetle:-le

Gazel 55

Mısra: 12

Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.

Kalem destinde gūyâ tîḡ-ı âteş-tâb-ı irfândur
Belî gâlibdür a'dâ eylesin mihnetle har har har

2. mihnet:

Tarih 4

Mısra: 36

Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşḳ-i gül-âb

mihnet ü âlâm:

1. mihnet ü âlâm:

Gazel 96

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sıkıntı ve elemeler.

Eyledi kıddim büküp bu mihnet ü âlâm lâm
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengâm-ı kâm

mihri:

1. mihri:-i

Gazel 93

Mısra: 9

Güneş || aşk, sevgi, muhabbet, iyi talih.

Çü bildim Ḥurremâ yokdur cihânıñ 'âkıbet mihri
Çıkardım atlas u dîbâyı eşvâbım pelâs itdim

mihri-i cihân:

1. mihr-i cihān:

Gazel 103

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Cihanın güneşi || Sevgili.

Tāb-ı rüy-ı yârdur qalbimde fikrim her zamān
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihān

mihr-i 'izzet:

1. mihr-i 'izzet:-e

Tarih 4

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Yücelik güneşi.

Lāzım vücūdu devlete tanzīm-i mülk ü millete
Şāyandı mihr-i 'izzete vallāhu a'lem bi's-savāb

mihr-veş:

1. mihr-veş:

Gazel 109

Mısra: 6

Güneş gibi.

Kimse bakmaz yüzüne şūh-i hezār-āşnānın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

miqdār:

1. miqdārını:-ı, -n, -ı

Tarih 1

Mısra: 32

Değer, kıymet; derece.

Şāhib-ı 'irfān ile nā-dān bir idi mīzānda
Hamdū li'llāh hele miqdārını buldı 'ulemā

mil'aka-i cūd:

1. mil'aka-i cūd:-ı, -n, -ı

Gazel 130

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Cömertlik tahta kaşığı.

Döşedi mil'aka-i cūdını etrāfında
Şükr ü hamd eyleyerek Hāzret-i Mevlāyesini

milket-i hüsn:

1. milket-i hüsn:-i, -n, -de

Tahmis 5

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Güzellik ülkesi.

Milket-i hüsninde 'ākıl bendeler meczūb-ı dost
Fırkat-i dildārdan oldukça cismim bī-mecāl

milket-i rüm:

1. milket-i rüm:-a

Gazel 75

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Anadolu. II Osmanlı ülkesi.

Ceyş-i Habeş ki milket-i Rūma şan gülüvv ider
Tarf-ı ruḥunda leşker-i ḥālī taraf taraf

milket-i şāhenşeh-i 'osmān:

1. milket-i şāhenşeh-i 'osmān:

Tarih 2

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ülkenin şahlar şahı Osman.

'Adl-i İskenderle töldurdu cihānı ser-te-ser
Milket-i şāhenşeh-i 'Osmānı kıldı pür-şafā

millet:

1. millete:-e

Tarih 4

Mısra: 31

Bir halkı meydana getiren insan topluluğu, ahali, insanlar.

Lāzım vücūdu devlete tanzīm-i mülk ü millete
Şāyandı mihr-i 'izzete vallāhu a'lem bi's-savāb

minnet ol:

1. minnet ol:-ur

Gazel 35

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Minnet duymak, şükretmek.

Haṭ-āver olsa daḥi būsesin dirīg itmez
Bahār mevsim-i bāra dilā ne minnet olur

mīr:

1. mīrler:-ler

Gazel 33

Mısra: 1

Emir, komutan, bey, rütbe sahibi, yüce kişiler.

Mübtelā-yı la'l-i ḥandānıñ olur her mīrler
Gamze-i cellādıñıñ zaḥmında yok ta'mīrler

2. mīre:-e

Gazel 34

Mısra: 1

Emir, komutan, bey, rütbe sahibi, yüce kişiler.

Dil virüp kendiñ gibi bir mīre sen benden beter
Rām olasın beste-i zencīrine benden beter

3. mīrimdür:-i, -m, -dür

Gazel 48

Mısra: 10

Emir, komutan; padişah, hükümdar || sevgili.

N'ola Hurrem yolına olsa revān rūḥ-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enāsimdür o şūḥ mīrimdür

mir'at-i tahyil:

1. mir'at-i tahyil:-de

Gazel 96

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hayalin aynası || sevgilinin hayalinin aynaya yansması.

Görmedim mir'at-i tahyilde cemâlin süretin
Bağdım oldu bu gıce tâ şubha dek ifhâm hâm

mir'at-i taşvîr:

1. mir'at-i taşvîr:-de

Tahmis 5

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Aynanın görüntüsü.

'Âlem-i lâhûtdan olmuş çü 'aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir'at-i taşvîrde anıñçün rû-nümâ

mîr-i kerem:

1. mîr-i kerem:

Tarih 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Cömertlik beyi.

Ya 'nî mîr-i kerem ü vâlî-i 'âlî-himmet
Odur âyîne-i efkârda iden cîlve-nümâ

mîr-i sühan:

1. mîr-i sühan:

Gazel 119

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Güzel söz söylemesini bilen komutan, başkan.

Mîr-i sühan olurduñ 'âlemde
Okudaydım seni kucağımda

misâl-i düldül:

1. misâl-i düldül:-muş, -dur

Gazel 50

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Düldül misali, düldül'e benzer || Hz. Ali'nin atı.

Şu denlü tîz-reviş oldıgın esb-i tab'ımıñ bil kim
Dağı vaşında dildârın misâl-i düldül olmuşdur

misli:

1. misli:-i

Gazel 29

Mısra: 8

Aynı, benzer, gibi. II Eş, denk.

'Anber-feşân olunca kâkülleri ruğında
Ruhsâr cennet oldu misli anıñ iremdür

2. mislin:-in

Tarih 4

Mısra: 7

Aynı, benzer, gibi. II Eş, denk.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrû'l-halef Rabbû'l-kerîmi pür-nisâb

misli bulunmaz:

1. misli bulunmaz:

Gazel 118

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Eşi ve benzeri bulunmayan.

Gönlümü virdim bir dil-pesinde
Misli bulunmaz Hind ü Yemende

mîvehâ-yı ter:

1. mîvehâ-yı ter:

Gazel 28

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yeni, taze meyveler.

Nuğl-i bādām olmağa la'l-i leb-i dilber lezîz
Zîver-i hûvân olmağın mîvehâ-yı ter lezîz

mîve-i ruhsâr:

1. mîve-i ruhsâr:-ı, -n, -ı

Gazel 125

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağının meyvesi (rengi ve tatlılığı bakımından).

Dilberin mîve-i ruhsârını nazm eyleyicek
Hurremâ şî'r-i hâkîkatde saña şân geldi

miyân:

1. miyânın:-ı, -n

Tahmis 2

Mısra: 13

Bel. II Sevgilinin ince bel.

Miyânın teşbîh eylerken bihâr-ı 'aşkda bir müya
Muğâlîf rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

miyâne:

1. miyânedür:-dür

Gazel 45

Mısra: 8

Bir şeyin ortası, orta, vasat. II Tefekkür yoluyla görünen alemin ilahi sevgilinin tecellileri olduğunu idrak etmek ve vahdete erişmek (tasavvufi bağlamda).

Rûz u şebân hemîşe ruhuñ bûsesi ile
Ârzû-yı fikr ü hayâlim miyânedür

mîzân:

1. mîzânda:-da

Tarih 1

Mısra: 31

Terazi, ölçü.

Şâhib-‘irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li‘llâh hele mîkdârını buldı ‘ulemâ

mu‘âf ol:

1. mu‘âf ol:-sun

Gazel 73

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Affedilmek, serbest olmak.

Cürm-i bî-haddim olursa daği ‘afv eylesesin
Kayd-ı vâresteden olsun dil-i dîvâne mu‘âf

mu‘akkad:

1. mu‘akkad:

Gazel 120

Mısra: 3

Düğümlemiş || sevgilinin saçları.

Ham-ı gîsûnî mu‘akkad göricek hikmete bak
Şimdi bu mes‘elenin hâline düşmüş fuzalâ

mu‘ammâ:

1. mu‘ammâdur:-dur

Gazel 56

Mısra: 9

Anlaşılmazı zor olan nükte.

Mu‘ammâdur egerçi Nazm-ı ‘İzzet ‘ıkd-ı mazmûna
Bulunmuşdur nazîri kîlk-i Hurremle çözülmüşdür

mu‘anber zülf:

1. mu‘anber zülf:-ü, -ñ-üñ

Gazel 64

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Amber kokulu saç.

Sebeb feryâdına ruhsârîñ oldı
Mu‘anber zülfün olmuş boyuña eş

mübhem:

1. mübhemcesine:

Gazel 116

Mısra: 6

Belirsiz, anlaşılmaz gibi || belirsiz, anlaşılmaz sır.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zâhid-i dün
Açmasun ağzın aña sır çala mübhemcesine

mübtelâ:

1. mübtelâ:

Gazel 97

Mısra: 1

Düşkün, bağımlı, tutkun. || Aşık.

Gönül cemâl-i yâre mübtelâ ki ahladamam
‘Atâsı baña o şûhuñ sezâ ki ahladamam

mübtelâ it:

1. mübtelâ it:-di

Tahmis 5

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Bir şeye tutkun hâle getirmek. II Âşık etmek,
bağlamak.

Mübtelâ itdi bizi evvel ruğ-ı berrâkına
Ba‘de-zîn düşdi gönül süzişle sîmîn sâkına

mübtelâ-vı la‘l-i handân:

1. mübtelâ-yı la‘l-i handân:-iñ

Gazel 33

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gülümseyen kırmızı dudağının tutkunu || sevgilinin
dudağına tutkun olan aşık.

Mübtelâ-yı la‘l-i handânın olur her mîrler
Gamze-i cellâdının zahmında yok ta‘mîrler

mu‘cem târîh:

1. mu‘cem târîh:

Tarih 3

Mısra: 33

Kelime Tipi: -

Ebced hesabında sadece noktalı harfler hesap
edilmek suretiyle düşürülen tarih.

Çıkarup bâb-ı ‘adedden didi mu‘cem târîh
Necm-i ikbâli sa‘îd olsun ‘adûya Gâlib 1232

mücerred:

1. mücerred:

Gazel 74

Mısra: 7

Katıksız, saf, halis.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred haste-hâl
Hicr-i rüyuñdan tolu ‘âlemde nâlân her taraf

2. mücerred:

Tahmis 2

Mısra: 10

Soyulmuş || soyulmuş badem tohumuna dönüşen
aşık.

Tenim dest-i felek tâ şöyle ‘uryân eylemişdür kim
Mücerred habbe-i bādâma döndürdi kefensizlik

mücessem:

1. mücessemdür:-dür

Gazel 38

Mısra: 12

Gözle görülür, elle tutulur şekilde olan, cisim
hâlinde bulunan || şairin şiir tarzı.

Şi'r-i Hürrem hemîşe medhinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

müdâm:

1. **müdâm:**
Gazel 68
Mısra: 9
Her zaman, daima, devamlı, sürekli.

'Arz idersen bâr-gâh-ı Hâzrete 'arz it müdâm
İtme Hürrem yok yere hâl-i diliñ yârâna 'arz

2. **müdâm:**
Gazel 77
Mısra: 9
Her zaman, daima, devamlı, sürekli.

Pâsbânlık kim iderdi der-i 'işretde müdâm
Şâhib-i râst kavî ya çukadâr olmayıcak

3. **müdâm:**
Gazel 101
Mısra: 5
Her zaman, daima, devamlı, sürekli.

Nüş iden olmadı müdâm huşyâr
Şerbet-i 'aşkıñ ol kadar keskin

4. **müdâm:**
Gazel 110
Mısra: 7
Her zaman, daima, devamlı, sürekli.

Dergeh-i Hâzret-i Bârîde niyâz eyle müdâm
Hâtıra gelse de meyl itme şakın gayrı kapu

5. **müdâm:**
Mesnevi 1
Mısra: 20
Her zaman, daima, devamlı, sürekli.

Mesh kılmak başınıñ dörtde birin
Ayağın yumak topuğıyla müdâm

müdārâ id:

1. **müdārâ id:-er, -se**
Gazel 42
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Yüze gülmek, dost gibi görünmek.

Ebrûy u zülf ü çeşm ser-â-pâ yerindedür
'Uşşâk iderse aña müdārâ yerindedür

müdārâ it:

1. **müdārâ it:-mek**
Gazel 42
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Yüze gülmek, dost gibi görünmek II hoşgörü ile karşılamak, mazur görmek; davranmak, herhangi bir tutum sergilemek.

Hummâs-ı la'l-i nâb-ı lebiyle tabîbimiz
İtmek hârîk-ı 'aşka müdārâ yerindedür

müdde'â:

1. **müdde'ânîñ:-nîñ**
Tahmis 4
Mısra: 17
İddia olunan, savunulan şey; dava konusu; aslı olmayan iddia.

Ol demde olur müdde'ânîñ biri huşûlî
Cânânîñ olur 'âşık ile beyn-i fuşûlî

müdde'ânîñ biri:

1. **müdde'ânîñ biri:**
Tahmis 4
Mısra: 17
Kelime Tipi: -
Iddia edenin biri.

Ol demde olur müdde'ânîñ biri huşûlî
Cânânîñ olur 'âşık ile beyn-i fuşûlî

müdîrû'l-câm:

1. **müdîrû'l-câm:**
Gazel 82
Mısra: 6
Kadehi yöneten, idare eden || sevgili.

Bezm-i 'uşşâkı feraḥ-nâk eylediñ ihsân ile
Ey müdîrû'l-câm n'olduñ böyle ikrâm eylediñ

müferriḥ:

1. **müferriḥ:**
Gazel 70
Mısra: 9
Ferahlık veren, iç açıcı II güzel, hoş a giden.

O kudı vaşf-ı dehânında müferriḥ bir gazel
Virdi Hürrem ḥaṭṭ-ı şîrînî-i dildâre ḥaz

muḡallebici:

1. **muḡallebici:**
Gazel 128
Mısra: 8
Koruyup, kollayan || Allah, sevgili.

Hazer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muḡallebici

muḡpece:

1. **muḡpeçeler:-ler**
Müseddes 1
Mısra: 19
Meyhaneci || şarap dağıtan.

Şunmayaldan berû la'l-i lebinî muḡpeçeler
Ḥasret ile ser-i kûyında gönül çün giceler

muḡabbet:

1. muḥabbetle:-le

Gazel 116

Mısra: 3

Aşk, sevgi, ilgi; sohbet, yakınlık.

Ṭutdı gülzârı muḥabbetle hezâr-ı ṭab'ım
Bûlbûlün nağmesi gelmez baña mâtemcesine

muḥâl:

1. muḥâl:

Gazel 117

Mısra: 10

İmkansız, mümkün olmayan || sevgilinin öpücüğünü almak.

Leb-i cân-bağışının ḥayâlinden
Bûse almak muḥâl idi bu gîce

muḥâlîf:

1. muḥâlîf:

Tahmis 2

Mısra: 14

Çok sert, şiddetli, ters || rüzgar.

Miyânın teşbîh eylerken biḥâr-ı 'aşkda bir müya
Muḥâlîf rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

muḥallebici:

1. muḥallebici:

Gazel 128

Mısra: 1

Muhallebi yapan veya satan kimse.

Bilür mi şîr-i dehânın seniñ muḥallebici
Görür mi ol lebiniñ dadını maḥallebici

muḥammed mustafâ:

1. muḥammed mustafâ:-dan

Murabba 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed Mustafa.

Budur va'din Muhammed Mustafâdan
Ümîdi kesmeyüz dest-i ricâdan

muḥammed-i 'arabî:

1. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Şeftî-i rûz-i kıyâmet Muḥammed-i 'Arabî
Delîl-i bâde-i Cennet Muḥammed-i 'Arabî

2. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Şeftî-i rûz-i kıyâmet Muḥammed-i 'Arabî
Delîl-i bâde-i Cennet Muḥammed-i 'Arabî

3. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Resûl-i Hâdî-i Dānâ emîr der-şakaleyn
Emîn-i kenz-i şefâ'at Muḥammed-i 'Arabî

4. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Ḥabîb-i şānî-i 'ālem ḥidivv-i kişver-i dîn
Hezâr-ı bāğ-ı feşāḥat Muḥammed-i 'Arabî

5. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Cemâl pertevi nûrından oldu 'ālem tâb
Refî'-i zulm ü ceḥālet Muḥammed-i 'Arabî

6. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Seniñle fâhr kıılır nüh semāya rû-yi zemîn
Ki bende diyü ḥaḳîḳat Muḥammed-i 'Arabî

7. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

İlāhî Ḥurrem-i zârın yüzi karasını sil
Be-ḥaḳḳ-ı nûr-ı sa'âdet Muḥammed-i 'Arabî

8. muḥammed-i 'arabî:

Gazel 121

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Pür eyle ḳalbini ḥubb-i Muḥammed ile anıñ
Be-'aşḳ-ı baḥr-i inâyet Muḥammed-i 'Arabî

9. muḥammed-i ‘arabî:

Gazel 121

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Arap ırkına mensup olan Muhammed || Hazreti Peygamber.

Ne ḥaddi var k’ide cevḫān medḥ-i pākīnde

Murādı ol k’ide şefḫat Muḥammed-i ‘Arabī

müheyyā eyle:

1. müheyyā eyle:

Gazel 26

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Hazır etmek.

Sākiyā getür ayağın keşti-i şahbāyī sür

Devr-i gülde ‘ayş için eyle müheyyā cām-ı ‘ıyd

muḥib:

1. muḥib:

Tahmis 5

Mısra: 10

Seven, sevgi besleyen, dost.

Āşık-ı nā-dīde-kām ḥasret-keş-i zevḫ-i vişāl

Bir muḥib dostuz ki ‘ālem dir bize maḥbūb-ı dost

mühre-i şems:

1. mühre-i şems:

Gazel 57

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yuvarlak, parlak güneş.

Ḥuzūrınızda niyāz itmege ḥicāb iderüz

Bizüz ki mühre-i şems olsa da ‘itāb iderüz

muhtesib:

1. muhtesib:

Gazel 14

Mısra: 5

İslām hukūkunda bir kasaba veya şehir halkının şer’i emir ve yasaklara uymasını sağlamakla görevli olarak çarşı ve pazarı kontrol eden, ticārî dâvâlara ve bâzı amme dâvâlarına bakan belediye zâbita memuru.

Muhtesib cām-ı meyiñ ḥālını benden şorma

İtdi bu nüh tıbaḫı başıma çün teng şarāb

müjde:

1. müjde:

Gazel 125

Mısra: 1

Müjde.II Güzel haber.

Müjde ey vaḫt-i şehir güşīna ezān geldi

Şafḫa-i vahdet-i encāma sürüşān geldi

müjgān:

1. müjgān:

Gazel 74

Mısra: 6

Kirpik II Sevgilinin oka benzeyen kirpikleri.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruḫ-ı pür-tābīna

Dem-be-dem oḫ yağıdırur ḫışm ile müjgān her taraf

2. müjgānlarıñ:-lar, -ı, -ñ

Gazel 126

Mısra: 1

Kirpik II Sevgilinin oka benzeyen kirpikleri.

Cān ü başa kaşd ider müjgānlarıñ bir tır gibi

Dām-ı zülfüñle bu dil mürḡı ‘aceb naḫcır gibi

3. müjgānımız:-ımız

Tahmis 5

Mısra: 20

Kirpik, kirpikler.

Geçdi ‘ömrüm gerd-i ḡamdan dil rehā-yāb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgānımız çārüb-ı dost

müjgān kâtib:

1. müjgān kâtib:

Gazel 13

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kirpikler katip.

Yazarken vaşf-ı ḥālimçün mekātib

Devātım dīde vü müjgān kâtib

müjgān-ı tār-dīde-i hurrem:

1. müjgān-ı tār-dīde-i hurrem:-i

Gazel 36

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hurrem'in gözündeki kirpik telleri || hurrem, şairin mahlası.

Şem’-i derün yakmaḡa ruḫsār-ı yārdan

Müjgān-ı tār-dīde-i Ḥurrem fitil olur

mukābele:

1. mukābele:

Gazel 5

Mısra: 5

Karşılık.

Derün-i zāhid-i ḫod ḫalḫ-ı mā mukābele kerd

Serāb şevved kucāst şerāb-ı nāb kucā

mukabil:

1. mukabil:

Tahmis 2

Mısra: 11

Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan.

Mukâbil kimdürür bilsen ‘aceb ol çeşm-i cādūya
Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi tār-ı gīsūya

mukallebici:

1. mukallebici:

Gazel 128

Mısra: 10

Kalbi kôr (kişi) || basireti kapalı, gaflette olan kişi.

Lebiñe münkir imiş Hurremā o zāhid-i dūn
Şarābiñ ‘aynını görmez belī mukallebici

muktezā:

1. muktezā:

Gazel 8

Mısra: 2

Bir şeyin mucibi, icap ve iktizası, neticesi.

Āsitānıñda olurken dem-be-dem ‘izzet baña
Muktezā bilmem nedendür gūşe-i hicret baña

mülk:

1. mülküñ:-üñ

Gazel 27

Mısra: 2

Mal, varlık, zenginlik || Saltanat.

Çıkarma cevri ile şāhım yavuz ad
Harāb eyleme mülküñ eylegil dād

2. mülkini:

Müseddes 1

Mısra: 2

*Mülk, varlık, mal || aşığın sahip olduğu mülk akıl
ve gönül.*

Görüñ ol fitne-engizi ki cevlan eyler
‘Aql u dil mülkini yağmāya hezār kan eyler

mültemes:

1. mültemes:

Gazel 63

Mısra: 1

*Kayırlan, iltimas gören, iltimaslı // Özellikle
istenen, talep edilen.*

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbūb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā’ir efendimden nefes

mümkün:

1. mümkün:

Gazel 19

Mısra: 8

*Olması, gerçekleşmesi imkân dahilinde olan,
olabilir, muhtemel.*

Sīne-i dilberi beñzetme şakın fağfūra
Şırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile baḥş

2. mümkündür:-dür

Gazel 69

Mısra: 3

*Olması, gerçekleşmesi imkân dahilinde olan,
olabilir, muhtemel.*

Bi-küllü ‘aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağteten ol gül-‘izāra pür-çin ḥatt

mümtāz id:

1. mümtāz id:-üp

Tarih 2

Mısra: 49

Kelime Tipi: -

Ayrıcalık tanımak, ayrı tutmak.

İftihār-ı bendegānından birin mümtāz idüp
Kethüdālīk şadrını tezyīne kıldı iktidā

mündefi’ eyledim:

1. mündefi’ eyledim:-di, -m

Gazel 33

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Def etmek|| acı ve sıkıntıyı def etmek.

Eyledim bāğ-ı vişālīñde gümümü mündefi’
Şerbet-i vaşlīñdur ancak bā’iş-i teşkīrler

münevver ol:

1. münevver ol:-ma, -da, -dur

Gazel 67

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Aydınlanmak, nurlanmak, ıstık ile dolmak.

Silerse āyīne-i kalbi jengden ne ola
Münevver olmadadır Hurremā şu ‘ā’-ı ḥulūş

münhezim kıl:

1. münhezim kıl:-dı

Tarih 2

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Hezimate, bozguna uğratmak.

Öyle bir zāt-ı kerīmü’ş-şān ki şīt ü şatveti
Münhezim kıldı nice a’dāyı Keykāvus-liḳā

münkir:

1. münkir:

Gazel 128

Mısra: 9

Inkār eden II kabul etmeyen.

Lebiñe münkir imiş Hurremā o zāhid-i dūn
Şarābiñ ‘aynını görmez belī mukallebici

murād:

1. murād:-ı

Gazel 121

Mısra: 16

Arzu edilen şey, dilek, amaç.

Ne haddi var k'ide cevlan medh-i pakiñde
Muradi ol k'ide şefkat Muhammed-i 'Arabî

murad it:

1. murad it:-se

Gazel 127

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İstemek, niyetlenmek.

Haft-ı ruhsarıñı tahrir murad itse debir
'Acaba destine kudretle kalem gelmez mi

muraşsa':

1. muraşsa':

Tarih 1

Mısra: 35

*İki mısraı, kâfiye bakımından kelime kelime
birbirine uyan beyit.*

O mu'tarraf o müsecca' o muraşsa' eş'âr
Tab'-ı paki'ze iken ya ne distünler füşaḥâ

mürğâb-veş ditre:

1. mürğâb-veş ditre:-r

Gazel 32

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Su kuşu gibi titrer || aşık kuşa benzetilmiştir.

Gamıñla teşne künc-i gamda hayret-yâb olup
Hurrem
Cüdâ âb-ı vişâl-i yârden mürğâb-veş ditrer

mürğ-i dil:

1. mürğ-i dil:-i

Gazel 47

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu.

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz
Naḥcîr-i dili şayd kılan zülf 'alemidür

2. mürğ-i dil:

Gazel 59

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu.

Mürğ-i dil bağ-ı cemâliñ güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mür-i gedâ çok sürmez

3. mürğ-i dil:-im

Gazel 39

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu II aşık.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bâlâ ile oynar
Bir fâḥtedür serv-i dil-ârâ ile oynar

4. mürğ-i dil:

Gazel 83

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu II aşık.

Qalsun ol bâl-i şikest ile âzâd itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dâm-ı duzağıñda seniñ

5. mürğ-i dil:

Gazel 48

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gönül kuşu.

Mürğ-i dil nîm nigâhiyle elimden gitdi
Alma gönümi didim didi ki naḥcîrimdür

mürğ-i şeh-bâz-ı dil:

1. mürğ-i şeh-bâz-ı dil:-, --i, -ñ

Gazel 84

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gönlün doğan kuşu.

Mürğ-i şeh-bâz-ı diliñ 'âlem iken cevlan-gehi
Nidelüm üftâde-i tıfl-ı zamânuz şimdilik

mür-i gedâ:

1. mür-i gedâ:

Gazel 59

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Zavallı, dilenci karınca.

Mürğ-i dil bağ-ı cemâliñ güline düşdüğine
Olma mağrûr ki üşer mür-i gedâ çok sürmez

mürşid:

1. mürşid:

Gazel 108

Mısra: 6

*Hak ve hakikate erişme yolunda müritlerine örnek
olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse, şeyh.*

Bend olmayacak dillere eger zikr ü ma'ânî
Mürşid gibi sen sâlik-i irşad olamazsın

müsâ'ade eyle:

1. müsâ'ade eyle:-r

Gazel 35

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İzin vermek.

Şakın ki şanma geçer böyle rüz-i ḥasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

müsâbık:

1. **müsābık:**

Gazel 6

Mısra: 9

Yarışan (kimse), yarışçı, yarışmacı.

Yok müsābık seni bu tab' ile Hurrem şimdi
Nev-bahār içre saña 'aşkı semend itdi şabā

müsāhib:

1. **müsāhib:**

Gazel 71

Mısra: 3

Biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse.

Bezm-i maḥbūbān müsāhib istemez ḥüsni gibi
Nāzır olsun bārī ḥüsni-yāre kana kana şem'

2. **müsāhib:**

Müfret 2

Mısra: 2

Kendisiyle arkadaşlık edilen, sohbet ve yarenlik edilen || sevgili.

Demişler kış gününün lāle-zārı
Müsāhib yār ile āteş kenārı

müsā'id ol:

1. **müsā'id ol:-maz**

Gazel 26

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Uygun, elverişli olmak.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Hurrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd

2. **müsā'id ol:-maz**

Gazel 98

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Elverişli, uygun olmak.

Her zamān sâ'id-i devrān müsā'id olmaz
Sâ'idin şıffayuben meclise baş sen de kadem

muşanna' hatt:

1. **muşanna' hatt:-la**

Gazel 30

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Süslü, sanatlı yazı || sevgilinin ayva tüyleri.

Haṭ-ı nev-ḥız-i ruḥsārından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' ḥaṭṭla şan ḥāşiyeye-i kāmūs gül-gündür

müsecca' :

1. **müsecca' :**

Tarih 1

Mısra: 35

Cümlelerin sonu veya ortası kafiye olan nesir.

O muṭarraḥ o müsecca' o muraşşa' eş'ār
Tab'-ı pākīze iken ya ne disünler fūşahā

müsellebici:

1. **müsellebici:**

Gazel 128

Mısra: 4

Zevk sahibi (kişi) || sevgilinin dudağının zevkini bulamayan kişi.

Giderse Başra iline Kānehāre sükker için
Bulur mı la'l-i lebiñ zevkini müsellebici

müsellem:

1. **müsellem:**

Gazel 30

Mısra: 8

Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş.

Firāk-ı yār ile pür-ḥūn olupdur kalb-i aḥker-süz
Ḥacāletle müsellem çehre-i me'yūs gül-gündür

2. **müsellemdür:-dür**

Gazel 56

Mısra: 7

Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş.

Müsellemdür nizām-ı ālem olmaz ittihād üzre
Anınçun sâz-ı mutrib gāh ber-cā gāh bozulmuşdur

müşevvak ol:

1. **müşevvak ol:-dı**

Gazel 47

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Isteyen, arzulayan, heves eden olmak || aşık.

Bir vaşl-ı girān-māyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ maḥalidür

müşevves:

1. **müşevves:**

Gazel 65

Mısra: 6

Düzensiz, karışık, karmakarışık.

Rū-nümādur olıcak 'arız-ı pākinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile ālūde müşevves āteş

müşevves ol:

1. **müşevves ol:-mağ, -da**

Gazel 64

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Düzensiz, karışık, karmakarışık olmak.

Cefā vü cevri ile oldum dīger-gün
İşim gitdikce olmağda müşevves

müşg-i hoten:

1. **müşg-i hoten:-ı, -n, -a**

Gazel 28

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hoten miski, hoş koku.

Çekme zahmet ey şabā müşg-i Hoten ihzārına
Turre-i cānān mı yoḥsa şemme-i 'anber lezīz

2. **müşg-i hoten:**

Gazel 43

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Hoten miski, hoş koku.

Müşg-i Hoten ki bād-ı şabā cāy-gāhıdur
Şubḥ u mesāda zūlf-i perīşān alur şatar

müşg-i tātār:

1. **müşg-i tātār:-ı**

Gazel 126

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Tatar miski.

Büy-i ḥālīn müşg-i Tātārı bıraḳdı ḥaclete
Sāye-i ebrūların şu 'lesini şemşīr gibi

müşgīn hatt:

1. **müşgīn hatt:**

Gazel 69

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) misk kokulu ayva tüyleri.

Bahāra karşı perīşān-kākūl eylemesün
Çemende sūnbüle di geldi yāre müşgīn hatt

muşhaf:

1. **muşhafından:-ı, -(n)dan**

Gazel 17

Mısra: 9

Kitap, güzellik kitabı II Kur'an.

Cemālīn muşhafından açdı Hurrem

Vişālīn geldi aña fāl-i ḥikmet

müşkil hāl:

1. **müşkil hāl:**

Tahmis 2

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Zor bir durum, zor bir özellik.

Qo çalsun tīşe-i 'aşkı başına āh idüp Ferḥād
Ne müşkil hāl imiş bir dilber-i şīrīn-dehensizlik

müstahsen-i erbāb-ı kemāl:

1. **müstahsen-i erbāb-ı kemāl:**

Gazel 61

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Beğenilen olgunluk ehilleri, olgun kişiler.

Keyfīyetimiz zāhid-i sālūsa ḥilāfdur
Müstahsen-i erbāb-ı kemāl ü 'uḳalāyuz

müştak:

1. **müştakına:-ı, -na**

Tahmis 5

Mısra: 13

Şiddetle arzu eden, istekli.

Neyleyim yok bir nigāh-ı āşinā müştakına
Qande izḥār-ı muḥabbet dostdan 'uşşāḳına

mustakarren be fevā'idi heme ez ḥüb hoşī:

1. **mustakarren be fevā'idi heme ez ḥüb hoşī:**

Gazel 122

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kalbime yerleşmiş halde tatlı uykudan öte.

Qane lī ḥubb-ı ḥabīb Medinī-i Qureşī

Mustakarren be fevā'idi heme ez ḥüb hoşī

müşterā:

1. **müşterāyı:-yı**

Gazel 43

Mısra: 2

Satın alınmış.

Virmez mezāda gönlümi cānān alur şatar
Ol müşterāyı cevır ile ḥübān alur şatar

müşterī:

1. **müşterīsi:-si**

Tarih 2

Mısra: 17

Alıcı, isteyen, talepkar.

Müşterīsi Müşterī sa'd-ekber-i çarḥ-ı berīn
Cānına dünden revādur bān olmak bī-riyā

2. **müşterī:**

Tarih 2

Mısra: 17

Jüpiter gezegeni || Güneş sisteminin en büyük ve en etkili gezegenidir, gücü temsil eder.

Müşterīsi Müşterī sa'd-ekber-i çarḥ-ı berīn
Cānına dünden revādur bān olmak bī-riyā

müstetāb:

1. **müstetāb:**

Tarih 4

Mısra: 18

Hoşa giden, beğenilen, iyi, güzel, makbul.

Gālib vezīr-i pūr-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbīrine hayrān ümem zāt-ı kerīmi müstetāb

mutâbık:

1. mutâbık:

Gazel 76

Mısra: 8

Uygun, münasip, muvâfık.

Dehânî'nin çeşme-i hayvân dimişler
Mutâbıktır mutâbıktır mutâbık

2. mutâbıktır:-dır

Gazel 76

Mısra: 8

Uygun, münasip, muvâfık.

Dehânî'nin çeşme-i hayvân dimişler
Mutâbıktır mutâbıktır mutâbık

3. mutâbıktır:-dır

Gazel 76

Mısra: 8

Uygun, münasip, muvâfık.

Dehânî'nin çeşme-i hayvân dimişler
Mutâbıktır mutâbıktır mutâbık

mutarrâ:

1. mutarrâlanmağı:-la, -n, -mağ, -ı

Gazel 123

Mısra: 4

Koku sürülmüş, hoş kokulu.

Kâkülünden bû getirdükde şabâ-yı şubh-ıhîz
Sünbül-i nev-reste ahz itdi mutarrâlanmağı

mutarrâ ol:

1. mutarrâ ol:-sun

Murabba 1

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Tazelenmek, canlanmak; hoş kokulu olmak.

Gülistân-ı cihân olsun mutarrâ
Açılsun goncalar bülbül de güyâ

mutarraf:

1. mutarraf:

Tarih 1

Mısra: 35

Mutarraf şiir || bir gazelin her beytinin birinci ve ikinci mısraları arasına iki veya daha fazla mısra ilave edilerek yapılan şiir.

O mutarraf o müsecca ' o muraşsa ' eş 'âr
Tab ' -ı pâkîze iken ya ne disünler fûşahâ

mütellâ zülf:

1. mütellâ zülf:-ü, -ñ

Gazel 30

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Cılalı, parlak saç || sevgilinin parlak saçları.

Mütellâ zülfün içre 'ârız-ı mahsûs gül-gündur
Belî taşvîr-i bâl-i zîver-i tâvûs gül-gündur

mutrib:

1. mutrib:

Gazel 88

Mısra: 9

Bir musikî âleti çalan, şarkı söyleyen kimse.

Gelince meclis-i rindâne mutrib ile neyzenler
Gelürler Hürrem o sâza karanfil lâle gül sünbül

2. mutrib:

Gazel 129

Mısra: 3

Bir musikî âleti çalan, şarkı söyleyen kimse.

Tegannî eyledi mutrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tûfî güyâ hezâra öykündi

müy:

1. müya:-a

Tahmis 2

Mısra: 13

Kıl, kıl gibi ince (Sevgilinin ince beli bağlamında).

Miyânın teşbîh eylerken bihâr-ı 'aşkda bir müya
Muhalîf rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

müyesser:

1. müyesser:

Gazel 18

Mısra: 3

Nasip olan.

Hergiz şarâb-ı la'îf olmaz iken müyesser
N'itdim yanında şâhım oldum cabaya bâ'is

müzeyyen:

1. müzeyyen:

Tarih 2

Mısra: 43

Bezenmiş, süslenmiş, ziynetli.

Zîver-i hüsn-i 'avârifle müzeyyen pür-şükûh
Âsitânı haste-i ehl-i dile dârü'ş-şifâ

müzeyyen ol:

1. müzeyyen ol:-ur, -sa

Gazel 35

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Süslenmek, bezenmek.

2. müzeyyen ol:--sa-sa

Gazel 89

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Süslenmek, bezenmek. II Baharla birlikte tabiatın canlanması.

Câm-ı 'işretle müzeyyen olsa hengâm-ı bahâr
Halka-i bezm-i çemen dilde komaz âlâm-ı gül

müzeyyen zîbâ:

1. müzeyyen zîbâ:

Tarih 1

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Güzel, gösterişli süslenmiş.

Hoş kerem-bağış hüner-rahş ma'ârif-perver
Cevdet-i hüsn-i 'avârifle müzeyyen zîbâ

nâbi:

1. nâbiyâ:-yâ

Tahmis 3

Mısra: 24

Ey Nâbî || 17. yüzyılın önemli şairi.

Na't-hvânı olalı bu şeh-i 'âlem-bânî
Nâbiyâ Hazret-i Hâk pâdişeh-i devrânî

nabzını tut:

1. nabzını tut:-ıcağ

Müfret 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Düşüncesini, niyetini, eğilimini anlamaya çalışmak.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezâya keşf-i râz itdim
Tutucağ nabzını bildim o da 'âcizdi derdinden

nâ-çâr:

1. nâ-çâr:

Gazel 102

Mısra: 1

Çaresiz, hüznü, dertli.

Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eylesün
Kûçe-i gamda dil efkâr oldığıyçün n'eylesün

2. nâ-çâr:

Gazel 102

Mısra: 10

Çaresiz, hüznü, dertli.

Çâr-nâ-çâr Hurrem-i dil-ğaste de nâ-çârdur
Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eylesün

3. nâ-çârî:-i

Tahmis 3

Mısra: 17

Çaresiz, hüznü, dertli.

Ṭaleb-i vaşl-ı dil-ârâ kıdırım nâ-çârî
Şuladı dîdelerim eşkle reh-i dildârî

4. nâ-çârdur:-dur

Gazel 102

Mısra: 9

Çaresiz, hüznü, dertli || naçar durumda olan Hurrem.

Çâr-nâ-çâr Hurrem-i dil-ğaste de nâ-çârdur
Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eylesün

nâ-çîz:

1. nâ-çîz:

Gazel 61

Mısra: 10

Hiç hükmünde olan, değersiz, önemsiz, küçük || Aşık.

Güftârımızîñ hûş şimâh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammâ yine nâ-çîz gedâyuz

nâ-dân:

1. nâ-dân:

Tahmis 4

Mısra: 20

Bilgisiz, aklını kullanamayan kimse.

Keşf eylemeziz râzımızı gerçi fuzûlî
Hem-şoğbet ola 'ârife nâ-dân ne belâdur

2. nâ-dân:

Tarih 1

Mısra: 31

Bilgisiz, aklını kullanamayan kimse.

Şâhib-'irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li'lâh hele miqdârını buldı 'ulemâ

nâdire-güyân:

1. nâdire-güyân:-ı

Tarih 3

Mısra: 20

Benzeri görülmemiş söz söyleyen.

Şevket-i ma'rifetin görse olurdu 'acemî
'Acemiñ nâdire-güyânı Selim ü Râgib

nağamât:

1. nağamât:

Tarih 1

Mısra: 5

Nağmeler.

Bülbül-âsâ nağamât ile terennüm eyle
Gülşen-i dehrde ragbetle olup nağme-serâ

nağme:

1. nağme-zâra:

Gazel 129

Mısra: 2

Ağlayan inleyen sesi || bülbülün ağlama nağmesi.

Şu dem ki nâz ile şol gül-'izâra öykündi
İşitdi bülbül-i cân nağme-zâra öykündi

nağme-i mähür:

1. nağme-i mähür:

Tarih 2

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Mahur nağmesi || Türk müziğinde bir makam adı.

Zühre ger güş eylese çeng ü şadā-yı vaşfını

Nağme-i mähür đarbudađla eylerdi şadā

nağme-sāzān-ı muhabbet:

1. nağme-sāzān-ı muhabbet:-de

Müseddes 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Sohbet ve muhabbetin şakıyanı, şarkı söyleyeni || bülbül.

Terk idüp meskenini ĥārda qarār itdürdi

Nağme-sāzān-ı muhabbetde hezār itdürdi

nağme-serā:

1. nağme-serā:

Tarih 2

Mısra: 8

Türkü, şarkı söyleyen.

Ya ola tūṭī dil-i ‘uṣṣāk bezm-i hicrde

Sükker-i la‘l-i leb-i maĥbūb için nağme-serā

nağme-serā ol:

1. nağme-serā ol:-sa-up

Tarih 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Şarkı söyleyen (kimse) olmak.

Bülbül-āsā nağamāt ile terennüm eyle

Gülşen-i dehrde rağbetle olup nağme-serā

nağme-zen-i şahn-ı hevā:

1. nağme-zen-i şahn-ı hevā:

Gazel 61

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Istek ve arzu mekanında şarkı söyleyen.

Yārīñ gül-i ruṣṣārī ĥayāliyle dem-ā-dem

Bülbüller ile nağme-zen-i şahn-ı hevāyuz

naḥcır:

1. naḥcırımdür:-, -, -

Gazel 48

Mısra: 6

Av hayvanı II Aşığın, sevgilinin avı olması bağlamında.

Mürğ-i dil nīm nigāhiyle elimden gitdi

Alma gönölümü didim didi ki naḥcırımdür

2. naḥcırine:-ine

Gazel 56

Mısra: 4

Av hayvanı II Aşığın, sevgilinin avı olması bağlamında.

Perīṣān eyleyüp kāküllerin sayd eyledi ‘aklım

Gönül naḥcırine şehbāz-ı çeşmi de süzülmüşdür

3. naḥcır:

Gazel 126

Mısra: 2

Av hayvanı II Aşığın, sevgilinin avı olması bağlamında.

Cān ü başa kaşd ider müjgānlarıñ bir tūr gibi

Dām-ı zülfüñle bu dil mürğ-i ‘aceb naḥcır gibi

naḥcır-i dil:

1. naḥcır-i dil:-i

Gazel 47

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gönül avı || sevgilin saçları içinde avlanan aşığın gönlüdür.

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz

Naḥcır-i dili şayd kılan zülf ‘alemidür

naḥl-i bīd:

1. naḥl-i bīd:

Gazel 19

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Söğüt ağacı.

Niçe taḥlīd ideler kāmetini dilberler

Naḥl-i bīd eyleye mi serv-i ser-efrāz ile baḥş

naḥl-i nāz:

1. naḥl-i nāz:

Tahmīs 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Nazlı fīdan II düzgün boylu, nazlı sevgili.

O naḥl-i nāz ü tebessüm o serv-i gül-endām

O ‘işve-bāz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

naḥl-i semen:

1. naḥl-i semen:

Gazel 99

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yasemin fīdanı.

Ḳaddīne naḥl-i semen ya çemen-ārā mı disem

Serv-i bālā mı ‘aceb eşbeh-i Ṭübā mı disem

naḥvet:

1. **nahvetle:-le**

Gazel 55

Mısra: 4

Kibir, gurur, böbürlenme.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzıkdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlüd iken nahvetle ter ter

2. **nahvetle:-le**

Gazel 127

Mısra: 5

Kibir, gurur, böbürlenme.

Suşamış kanına dil-hastelerin nahvetle
Bakıñ ol nergis-i mestâneye dem gelmez mi

nahvet ü cevri:

1. **nahvet ü cevri:**

Gazel 65

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kibir ve eziyet, zulüm.

Rû-nümâdur olıcağ 'arız-ı pâkinde anıñ
Nahvet ü cevri ile âlûde müşevveş âteş

nâ'il-i fazl u hüner:

1. **nâ'il-i fazl u hüner:**

Tarih 3

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Hüner ve faziletlere nail olmak, erişmek.

Siyyemâ 'âlî himem Hâzret-i Gâlib Paşa
Nâ'il-i fazl u hüner şâhib-i rây-i şâ'ib

nakd:

1. **nakdın:**

Tahmis 1

Mısra: 7

Nakit, servet || gönül serveti.

Humâr-hânede dil nakdın itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr gûne esef

nâkıs:

1. **nâkıs:**

Gazel 44

Mısra: 4

Eksik, noksan.

Nedendür ol kamer tal'at vefâ ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış hesâb ister

nakmet ol:

1. **nakmet ol:-ur**

Gazel 35

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Eziyet olmak II şiddetli azap olmak.

Lebiñ deminde begim bâdeden ferâgat olur
Mezâk-ı ehl-i dile nûş-i câm nakmet olur

nakş eyle:

1. **nakş eyle:-dim**

Gazel 47

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Resm etmek. II Süslemek, bezemek.

Ser-levha-i ümmîdime nakş eyledim âhir
Resm-i haat-ı ebrûsını tuğrâ-yı celîdür

nakş-ı âdem:

1. **nakş-ı âdem:-dür**

Gazel 16

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İnsan güzelliği.

Nazre-gâh-ı vech-i hûbândan beni men' eyleme
Nakş-ı âdemdür eyâ şûfî rûsûm-ı kâ'inât

nakş-ı çelipâ:

1. **nakş-ı çelipâ:**

Gazel 99

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Haç resmi || sevgilinin saçı.

Kulle-i müşg-i Hoten mi ne disem kâkülüne
Şeş-per-i 'aşk mı aña nakş-ı çelipâ mı disem

nakş-ı dîvâr:

1. **nakş-ı dîvâr:-ı**

Gazel 91

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Duvardaki resim, tablo || duvardaki resim gibi ses çıkarmadan, hareket etmeden duran sevgili.

Hüsn-i tab' olmayıcağ hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

nālân:

1. **nālân:**

Gazel 74

Mısra: 8

İnleyen, feryat ve figan eden (kimse). II Âşık.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred haste-hâl
Hicr-i rüyuñdan tolu 'âlemde nālân her taraf

2. **nālân:**

Gazel 98

Mısra: 9

İnleyen, feryat ve figan eden (kimse). II Âşık.

Gel şafâ-yâb ola mestâne sürâhî nālân
Pür-hubûr ola gülistân ola hoş-dil Hürrem

3. nālān:

Murabba 1

Mısra: 3

Inleyen, feryat ve figan eden (kimse). II Âşık.

Meded kat' -ı matardan cümle nālān

Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

4. nālānıñ:-ın

Tahmis 1

Mısra: 22

Inleyen, feryat ve figan eden (kimse). II Âşık.

Görüldi mi 'acabā devletiñde ihsānıñ

Sürūra irdi mi āyā seniñ de nālānıñ

nālān-ı āteş:

1. nālān-ı āteş:-dür

Gazel 53

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Inleyen ateş || aşkdan dolayı inleyen, acı çeken ateş.

Tuşturdun cihānı ser-te-ser şem' -i cemālinden

Anıñçün cümle 'ālem 'aşk ile nālān-ı āteşdür

nālān-ı himmet:

1. nālān-ı himmet:

Gazel 15

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yardımandan, iyiliğinden ağlayan.

Çuluñdur Hürrem-i nā-çiz efendim

Kerem kıl olmasun nālān-ı himmet

nāle:

1. nāleñi:-n, -i

Gazel 90

Mısra: 2

İnilti, inleme, feryat, figan.

'Âşık iseñ ey gönül āh eyle yem-veş cüş kıl

'Andelīb eyle zebānıñ nāleñi beyğuş kıl

2. nāle:

Gazel 92

Mısra: 8

İnilti, inleme, feryat, figan.

Perde-i zulfūñi ref' eyle görem verd-i ruñuñ

'Acabā kandede dek nāle vü efgān idelüm

nāle id:

1. nāle id:-e, -m

Gazel 51

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Inlemek, feryat etmek.

Niçe bir bülbül-i şūrde gibi gülşende

Niçe bir nāle idem bende-i ednā niçe bir

nāle it:

1. nāle it:-di-mez, -di

Gazel 50

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Inlemek. Feryat figan içinde inlemek.

Ser-i küyuñda Hürrem bülbül-āsā nāle itmezdi

'İzārñ germ-i şahbādan kızarmış gül gül olmuşdur

nāle vü āh:

1. nāle vü āh:

Gazel 72

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Inleyip ah çekme.

Āsitānıñdan olaldan berü dil mürğü ırağ

Nāle vü āh ile çeşminde degil zīver-i bāğ

nāle vü efgān:

1. nāle vü efgān:

Gazel 103

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Inleme ve feryat etme.

Bülbül-āsā gülşen-i hüsnünde cānā dem-be-dem

Nāle vü efgānım eflāke benim oldu resān

nāleñi beyğuş kıl:

1. nāleñi beyğuş kıl:

Gazel 90

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Iniltilerini baykuş yap.

'Âşık iseñ ey gönül āh eyle yem-veş cüş kıl

'Andelīb eyle zebānıñ nāleñi beyğuş kıl

nāl-i kalem:

1. nāl-i kalem:-i-i, -m

Gazel 39

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Kamış kalem.

Ol peççe-i kātib geleli mekteb-i dehre

Nāl-i kalemim şī'r ile inşā ile oynar

nām:

1. nāmı:-ı, -n, -a

Mesnevi 1

Mısra: 4

Ad II şan, şöhet.

Evvelâ tevḥîd-i Ḥaḳ cell ü 'alâ
Hem şehâdet nâmına olmuş be-nâm

2. **nâmını:-ı, -n, -ı**

Tarih 2

Mısra: 13

Ad II şan, şöret.

Görse cûdın Ḥâtem-i Tay tayy iderdi nâmını
Eylemezdi bir daḥi nâm-ı kerem birle şehâ

nâm ü nişân:

1. **nâm ü nişân:-ıñ-ma, -dı, -m**

Gazel 93

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ad ve işaret, şöret ve iz.

Tefakḳud eyledim nâm ü nişânıñ bulmadım hergiz
Bu şeb tâ şubḥa dek bir yer ḳomadım i'tisâs itdim

namâzın şartları:

1. **namâzın şartları:**

Mesnevi 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Namazın şartları || namazın 12 farzı.

On iki oldu namâzın şartları
Taşradur altı içinde altı tām

nâm-ı ahmed:

1. **nâm-ı ahmed:-e**

Gazel 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Hız. Muhammed'in adı II şanı (Ahmed ismi Hız.

Peygamberin diğer adıdır.).

Zînet-fezâ-yı taşıye kıl nâm-ı Ahmede
Maḥmûd-ı kerem-perver ü iḥsâna ibtidâ

nâm-ı 'alî-ḳadr ü 'alâ:

1. **nâm-ı 'alî-ḳadr ü 'alâ:**

Tarih 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Değeri yüksek şanı yüce || Vali İzzet Ali Paşa.

O veliyyü'n-ni'amâ vü o vefiyyü'l-küremâ
O kerîmü'ş-şiyem ol nâm-ı 'alî-ḳadr ü 'alâ

nâm-ı gül:

1. **nâm-ı gül:**

Gazel 89

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gülün adı.

Şervet-i bād-ı şabâ birle açıldı defteri
Yazdı küttâb-ı ḳazâ rû-yı gül üzre nâm-ı gül

nâm-ı hudâ:

1. **nâm-ı hudâ:-ı(y)ile**

Gazel 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Allah'ın adı, besmele.

Her bir ni'am ki luḳf ile ḥuşûl-pezi'r ola
Nâm-ı Ḥudâyile eyle 'unvâna ibtidâ

nâm-ı 'ıyd:

1. **nâm-ı 'ıyd:**

Gazel 26

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bayram adı.

Mevsim-i faşl-ı bahâr oldu dem-i eyyâm-ı 'ıyd
Yazdı küttâb-ı ḳazâ rû-yı gül üzre nâm-ı 'ıyd

nâm-ı kerem:

1. **nâm-ı kerem:**

Tarih 2

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Cömertlik namı.

Görse cûdın Ḥâtem-i Tay tayy iderdi nâmını
Eylemezdi bir daḥi nâm-ı kerem birle şehâ

nâmı ver:

1. **nâmı ver:-ür**

Gazel 55

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ünlenmek, meşhur olmak.

Hoşâ eyyâm-ı 'adl-ārâm-ı düstür-ı kerem-perver
Salâh-ı âleme nâmı verür mânend-i sarsar sar

nâr:

1. **nâr:-e**

Gazel 24

Mısra: 2

Ateş, aşk ateşi.

Beni itdi ruh-ı zîbâsına âvâre o şûḥ
Dil-i süzânımı yakdı yine bir nâre o şûḥ

nâr-ı 'aşk:

1. **nâr-ı 'aşk:-ı, -m, -dan-ım, -dan**

Gazel 16

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Aşk ateşi.

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derûnum cây-i dâğ
Nâr-ı 'aşkımdan zühûr eyler nücûm-ı kâ'inât

nār-ı muhabbet:

1. nār-ı muhabbet:

Tahmis 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Muhabbet (aşk) ateşi.

Mestāneleriz ülfetimiz rūh-fezādur
İhrāk ideli bağrımızı nār-ı muhabbet

nār-ı şevk:

1. nār-ı şevk:-i, -n, -le

Gazel 109

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Şevk ateşi.

Nār-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i āb-ı visālinle söyünsün yürüsün

nāsib:

1. menāşib-nāşib:

Tarih 3

Mısra: 12

Rütbe, makam nasip olunmuş.

İtdi erbābına tefvīz mehāmm-ı emri
O şehenşāh-ı mu‘azzam o menāşib-nāşib

naşib ol:

1. naşib ol:-a

Gazel 9

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kısmet olmak, uygun düşmek.

Vaşlñ egerçi olmadı cāvīd niyāz ile
Budur ümīdi naşib ola vaktle bāz baña

nāşih:

1. nāşihim:-i, -m

Gazel 90

Mısra: 4

Nasihah eden, öğüt veren.

İnkisār-ı hātır-ı ‘uşşākdan eyle ictināb
Nāşihim pendim kabūl it gūşıña mengūş kıl

na‘t-hvānı ol:

1. na‘t-hvānı ol:-alı

Tahmis 3

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Naat okuyan, öven olalı.

Na‘t-hvānı olalı bu şeh-i ‘ālem-bānıñ
Nābiyā Hāzret-i Hāk pādīşeh-i devrānıñ

nāvek-i müjgān:

1. nāvek-i müjgān:-i-i, -n, -a

Gazel 21

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kirpiklerinin oku.

Tutup ber nāvek-i müjgānına semt-i siperden geç
Sipih-r-i sīneñi terk it bu yolda tāk-ı serden geç

nāy:

1. nāye:

Gazel 95

Mısra: 8

*Kamıştan yapılan nefesli çalgı, ney || üzerinde
bulunan 9 boğum aşğın aşkıdan dolayı oluşan
gönlündeki deliklere, yaralara benzetilmiştir.*

Sūziş-i ‘aşk ile yanup süfte-be-süfte oldı dil
Tır-i gāmıñla ser-te-ser beñzedi nāye n’eyleyim

nāz:

1. nāz:

Gazel 2

Mısra: 4

İşve, cilve, edālî tavır.

Ka‘be-i kūyuñ tavāf eyler iken vakt-i şeh-er
Nāz ile bahş eyledi bir nāzenin iħrām baña

2. nāz:

Gazel 9

Mısra: 1

İşve, cilve, edālî tavır.

İtdiñ hemīşe cev-r-i medīd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

3. nāz:

Gazel 48

Mısra: 4

İşve, cilve, edālî tavır.

Didim ey yār ne bālā-yı ruħuñda görinen
Nāz ile güldi didi zūlf-i girih-gīrimdür

4. nāz:

Gazel 55

Mısra: 1

İşve, cilve, edālî tavır.

Uçarsa nāz ile ‘uşşākına ol şüh ber ber ber
Derūnumdan çıkar sūzişle dūd-ı āh ser ser ser

5. nāz:

Gazel 120

Mısra: 6

İşve, cilve, edālî tavır.

Didim ey yār ‘aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzük-ter-i ‘ālem lā lā

6. nâz:

Gazel 129

Mısra: 1

İşve, cilve, edâlî tavrı.

Şu dem ki nâz ile şol gül-‘izâra öykündi
İşitdi bülbül-i cân nağme-zâra öykündi

7. nâz:

Tahmis 2

Mısra: 24

İşve, cilve, edâlî tavrı.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim âğyârı terk it nâz ile güldi didi ol dem

nâz it:

1. nâz it:

Tahmis 4

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Naz yapmak, nazlanmak.

Maḥbûb-ı sitem-‘âdete nâz itse revâdur

nâz ü nezâket:

1. nâz ü nezâket:-le

Gazel 120

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Naz ve nezâket, cilve ve zarâfet.

Baş açuk bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nâz ü nezâketle bu kıddi bâlâ

nazar:

1. nazarıñ:-ın

Gazel 80

Mısra: 1

(Sevgilinin) bakışı.

Cânâ bu ‘âşıka nazarıñ yok mıdur seniñ
Zâr u fîğânına kederiñ yok mıdur seniñ

nazar be çehre-yi hursîd rā:

1. nazar be çehre-yi hursîd rā:

Gazel 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Güneşin yüzüne bakmaya.

Nigah be-rû-yi tû ey afitab-ı tâb kucâ
Ez- âstân-ı emîrân birûn şev Ḥurrem

nazar eyle:

1. nazar eyle:

Gazel 120

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Bakmak, dikkat etmek.

Zülf-i cânâna nazar eyle ‘aceb bend-i belâ
Nice şeydâ-yı zamân olmaya âyâ ‘uḳalâ

nazar kıl:

1. nazar kıl:-ı-maz

Gazel 62

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bakmak.

Yâr ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Zîver-i bâle bakar pâyine bakmaz tâvûs

2. nazar kıl:-sañ

Gazel 120

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bakmak, bakışlarını çevirmek II dikkat etmek, ilgilenmek, önem vermek, itibar etmek.

Nigeh-i merḥametiñle n’ola kılsañ nazarı
Âsitânında niyâz itmede Ḥurrem ḥâlâ

nazar-ı ehl-i gönül:

1. nazar-ı ehl-i gönül:

Gazel 73

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönül ehlinin bakışı.

Nazar-ı ehl-i gönül ḥâke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kârî-i kâf

nazar-kerd:

1. nazar-kerdim:-i, -m

Gazel 44

Mısra: 5

Nazar etme (bakma).

Yine Gülnâz nâm bir şûḥ-i şengüldür nazar-kerdim
Ḥicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

nâzenîn:

1. nâzenîn:

Gazel 2

Mısra: 4

*Narin, ince yapılı güzel || sevgilinin aşığı
bağışladığı ihramın inceliği.*

Ka‘be-i kūyuñ tavâf eyler iken vâkt-i seḥer
Nâz ile bahş eyledi bir nâzenîn iḥrâm baña

nâzik:

1. nâzikdür:-dür

Gazel 55

Mısra: 3

Ince, narin.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzikdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlûd iken nahvetle ter ter ter

nâzik beden:

1. nâzik beden:-i

Gazel 79

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Nazik vücutlu sevgili.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık

nâzik bedeni:

1. nâzik bedeni:-i

Gazel 79

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Nazik vücutlu sevgili.

Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Hurrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

nâzîr:

1. nâzîriñ:-î, -ñ

Gazel 81

Mısra: 5

Denk, eş, benzer || sevgilinin dengi, benzeri.

Nâzîriñ gelmemiş devr-i zamâna
'Adîmü'l-mişlsin ey gevher-i pāk

nâzır ol:

1. nâzır ol:-sun

Gazel 71

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Bakmak, nazar etmek.

Bezm-i maḥbûbân müsâḥib istemez ḥüsni gibi
Nâzır olsun bârî ḥüsni-yâre kâna kâna şem'

nâzîri:

1. nâzîri:

Gazel 56

Mısra: 10

Benzer, eş,denk || şairin şiirinin eş benzeri.

Mu'ammâdur eğerçi Nazm-ı 'İzzet 'ıkd-ı mazmûna
Bulunmuşdur nazîri kîlk-i Hurremle çözülmüşdür

nazlı yâr:

1. nazlı yâr:-i, -m

Diğer 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Cilveli, edalı sevgili.

Ben böyle derd ile âh u zârdayım
Aceb nazlı yârim nerdedür şimdi

nazm:

1. nazmıñ:-ı, -n, -ı

Gazel 63

Mısra: 9

Vezinli, kafiyeli söz, şiir, nazım.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevâhir nazmıñı
Ülfeti zerdür civânânıñ uzatma sözi kes

2. nazmını:-ı, -(n)ı

Tarih 2

Mısra: 63

Vezinli, kafiyeli söz, şiir, nazım.

Qurṭa-i sem'-i kabûl eyle zümür-rûd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şîrîn-edâ

3. nazmı:-ı

Tarih 4

Mısra: 30

Vezinli, kafiyeli söz, şiir, nazım.

Sadrı şeref zâtı 'ulâ mânendi İbn-i Berhiyâ
Nazmı mehâmda dâ'imâ takrîridür faslu'l-hitâb

4. nazmım:-ım

Tarih 4

Mısra: 35

Vezinli, kafiyeli söz, şiir, nazım.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşk-i gül-âb

nazm eyle:

1. nazm eyle:-(y)icek

Gazel 125

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Nazım eylemek, şiir yazmak.

Dilberin mîve-i ruḥsârını nazm eyleyicek
Hurremâ şî'r-i ḥaḳîkatde saña şân geldi

nazma çek:

1. nazma çek:-di, -m

Mesnevi 1

Mısra: 35

Kelime Tipi: -

Şiir yazmak veya söylemek.

Nazma çekdim bu ferâ'iz dürrini
Buldı bu ḥüsni-edâda intizâm

nazm-ı dil-keş:

1. nazm-ı dil-keş:

Gazel 64

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönül çekici, gönül cezbedici şiir.

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem işrâb
Anıñcün oldı böyle nazm-ı dil-keş

2. nazm-ı dil-keş:-i, -m

Tarih 2

Mısra: 45

Kelime Tipi: -

Gönül çekici, gönül cezbedici şiir.

Âb-dâr-ı sahr olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sâyesinde olmasaydı böyle tab'-ı incilâ

nazm-ı 'izzet:

1. nazm-ı 'izzet:

Gazel 56

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Izzet'in şiiri || Keçeci İzzet Molla.

Mu'ammâdur egerçi Nazm-ı 'İzzet 'ıkd-ı mazmûna
Bulunmuşdur nazîri kilâ-i Hurremle çözülmüşdür

nazmın gör:

1. nazmın gör:-in-ünce

Gazel 18

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Şiirini gören.

Hurrem görünce nazmın ol âfet-i cihân-gîr
İtdi tebessüm ol dem oldu şafâya bâ'is

nazre-gâh-ı vech-i hübân:

1. nazre-gâh-ı vech-i hübân:-dan-i

Gazel 16

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzel yüzüne bakmak.

Nazre-gâh-ı vech-i hübândan beni men' eyleme
Nakş-ı âdemdür eyâ şüfî rûsüm-ı kâ'inât

nâzûk-ter-i 'âlem:

1. nâzûk-ter-i 'âlem:

Gazel 120

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dünyanın en nazîgi || sevgili.

Didim ey yâr 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nâz ile o nâzûk-ter-i 'âlem lâ lâ

ne:

1. ne:

Gazel 35

Mısra: 12

"Beğenme ve çokluk" anlamı katmıştır. ne, nasıl.

Olursa medh-i ruhıyla müzeyyen ey Hurrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

2. ne:

Gazel 35

Mısra: 8

"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı katmıştır. Ne, nasıl da.

Haş-âver olsa dañi büsesin dirîğ itmez
Bahâr mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

3. ne:

Gazel 58

Mısra: 3

"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı katmıştır. Ne, nasıl da.

Ne ihsânlar ider gayriler olsa dâhil-i meclis
Teraḥḥum eylemez 'uşşâkına pâ-bestesin bilmez

4. ne:

Gazel 83

Mısra: 10

"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı katmıştır. Ne, nasıl da.

Hâm sevdâlar ile Hurremi bî-zâr itdiñ
Ne belâlar çekilür vaşl metâ'ında seniñ

5. ne:

Tahmis 4

Mısra: 20

"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı katmıştır. Ne, nasıl da.

Keşf eylemeziz râzımızı gerçi fuzûlî
Hem-şoḥbet ola 'ârife nâ-dân ne belâdur

6. nedür:-dür

Gazel 17

Mısra: 3

"Nasıl bir şeydir, nedir?" anlamında soru ifadesi.

Nedür esrâr-ı nokta eyler izhâr
İden ağzından istidlâl-i ḥikmet

7. nedür:-dür

Gazel 45

Mısra: 6

"Nasıl bir şeydir, nedir?" anlamında soru ifadesi.

Tefrîk idüp bendeñi güldüñ 'adûlara
Şâhım vaḡt ola diyesin bu gedâ nedür

8. ne:

Gazel 48

Mısra: 3

"Nasıl bir şeydir, nedir?" anlamında soru ifadesi.

Didim ey yâr ne bâlâ-yı ruḡuñda görinen
Nâz ile güldi didi zûlf-i girih-girimdür

9. nedür:-dür

Gazel 62

Mısra: 6

"Nasıl bir şeydir, nedir?" anlamında soru ifadesi.

Berü gel mey-gede-i 'aşḡda cevân idelüm
Nedür ey zâhid-i nâ-puḡte bu tarz-ı sâlûs

10. **nedür:-dür**

Gazel 127

Mısra: 3

"Nasıl bir şeydir, nedir?" anlamında soru ifadesi.

Va'd-i ferdâyla nedür serzenişin 'uşşâka
Bize tevbiḥ-i sūḥan birle elem gelmez mi

11. **ne:**

Tahmis 2

Mısra: 20

"Nasıl bir şeydir, nedir?" anlamında soru ifadesi.

Ko çalsun tîşe-i 'aşkı başına âh idüp Ferhâd
Ne müşkil hâl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

12. **ne:**

Gazel 99

Mısra: 11

"Ne " soru sıfatı.

Kulle-i müşg-i Hoten mi ne disem kâkülüne
Şeş-per-i 'aşk mı aña nakş-ı çelîpâ mı disem

13. **ne:**

Gazel 99

Mısra: 13

"Ne " soru sıfatı.

Ne disem 'arîz-ı ḥandânına Hürrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥurâ mı disem

14. **ne:**

Tarih 1

Mısra: 36

"Ne " soru sıfatı.

O muṭarraf o müsecca' o muraşsa' eş'âr
Ṭab'-ı pâkîze iken ya ne disünler füşaḥâ

15. **ne:**

Gazel 61

Mısra: 5

Nedir, Nasıl bir şeydir ?" anlamında soru zamiri.

Mecnûn ne ki 'aşk-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşk-ı ruh-ı ḥübân ile biz şîrîn-edâyuz

16. **ne:**

Gazel 14

Mısra: 8

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Beni ḥayretde kodı ele alınca âḥir

Ne füsûn eyledi bilmem baña evreng-i şarâb

17. **ne:**

Gazel 67

Mısra: 9

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Silerse âyîne-i kalbi jengden ne ola

Münevver olmadadır Hürremâ şu 'â'-ı ḥulûş

18. **ne:**

Gazel 83

Mısra: 3

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Ne ziyâ-baḥş ola ḥurşîd ruḥuñ devrinde

Yüregim yağını yakmakla çerâğında seniñ

19. **ne:**

Gazel 94

Mısra: 6

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Göricek ḥüsnüñi ḥâlet-zede-i 'ayş oldum

Ne diyem meclis-i pâkiñdeki kâli bilmem

20. **ne:**

Murabba 2

Mısra: 10

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dîvâneýüz

Mest olup câm-ı muḥabbetden ne ğam mestâneýüz

21. **ne:**

Müseddes 1

Mısra: 5

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbân eyler

22. **ne:**

Müseddes 1

Mısra: 11

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbân eyler

23. **ne:**

Müseddes 1

Mısra: 17

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbân eyler

24. **ne:**

Müseddes 1

Mısra: 23

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbân eyler

25. **ne:**

Müseddes 1

Mısra: 29

"ne, her ne" anlamında soru ifadesi.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler

Beni bismil-geh-i 'aşkında o ḳurbân eyler

ne alup ne vir:

1. ne alup ne vir:

Gazel 85

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ne alıp ne verecek || ne yapacak, nasıl hesap verecek.

Bü getürmezse eger zülf-i dil-ārāmızdan
Eşüp ol bād-ı şehir-ḥız ne alup ne virecek

ne di:

1. ne di:

Gazel 99

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Ne desem.

Ne disem 'ārız-ı ḥandānına Ḥurrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya ḥad-i ḥūrā mı disem

ne evle:

1. ne eyle:-r

Gazel 18

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ne yapmak, ne etmek.

Cānā rızā-yı ḳalbiñ ancak vefāya bā'is
Āşık ne eyler ise olur cefāya bā'is

ne ḥaddi var:

1. ne ḥaddi var:

Gazel 69

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Haddine mi düşmüş, ona düşmez, onun haddine değil anlamında bir söz.

Ne ḥaddi var leb-i dildāre beñzemek Ḥurrem
Yazılsa da varak-ı sürḥe nice zerrīn ḥatt

2. ne ḥaddi var:

Gazel 121

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Haddine mi düşmüş, ona düşmez, onun haddine değil anlamında bir söz.

Ne ḥaddi var k'ide cevlan medḥ-i pākiñde
Murādı ol k'ide şefkat Muḥammed-i 'Arabī

ne kadar:

1. ne kadar:

Gazel 38

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ne kadar.

Verd-i ruḥuñ yanında bülbül-i dil
Ne kadar olsa güyā ebkemdür

ne ne:

1. ne ne:

Gazel 85

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ne ... ne bağlacı.

Ḳaşd-ı cān ḡamze-i ser-tiz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engiz ne alup ne virecek

2. ne ne:

Gazel 85

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ne ... ne bağlacı.

Bü getürmezse eger zülf-i dil-ārāmızdan
Eşüp ol bād-ı şehir-ḥız ne alup ne virecek

3. ne ne:

Gazel 85

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ne ... ne bağlacı.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kāse-i leb-riz ne alup ne virecek

4. ne ne:

Gazel 85

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ne ... ne bağlacı.

Dil ki şayyād-ı ser-i zülfine çün oldı şikār
Çeşm-i ḳattāle-i ḥün-riz ne alup ne virecek

5. ne ne:

Gazel 85

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ne ... ne bağlacı.

Nigeh-i mest dil-i Ḥurremi itmişken esir
Çıḳup ol zülf-i dil-āviz ne alup ne virecek

6. ne ne:-a

Tahmis 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ne ... ne bağlacı.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zāra dek giderüz
Ne bāḡ-ı 'āleme ne cūy-bāra dek giderüz

7. ne ne:

Gazel 85

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ne ne bağlacı.

Ḳaşd-ı cān ḡamze-i ser-tiz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engiz ne alup ne virecek

8. ne ne:-a

Tahmis 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

"ne...ne..." bağlacı.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zāra dek giderüz
Ne bāğ-ı 'āleme ne cūy-bāra dek giderüz

9. ne ne:

Gazel 66

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

"Ne ... ne ..." bağlacı. II Cümledeki öğeleri veya cümleleri birbirine bağlayan ve olumsuzluk anlamı veren tekrarlı söz.

Çürütmüş varımı Hürrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne ĩrādı qalmış

ne yapsun:

1. ne yapsun:

Gazel 110

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ne yapsın, ne yapabilir?.

Qıvvat -i tālī' iñ olmazsa ne yapsun iqdām
Hürremā devlet içün kimseye itme tekpū

ne yüz:

1. ne yüz:

Gazel 18

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Nasıl, hangi sebepten.

Kāfir 'adūlar ile seyrān ider dem-ā-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belāya bā'ış

ne yüzden:

1. ne yüzden:-den

Gazel 18

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Neden, niçin, hangi sebeple.

Kāfir 'adūlar ile seyrān ider dem-ā-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belāya bā'ış

nebāt:

1. nebāt:

Gazel 37

Mısra: 3

Ot, kamış || şeker kamışı bitkisi.

Olmasa teşne lebiñ kandise ey yār nebāt
Qāndehārīñ şekerī hūsn ü ħalāvet mi bulur

necāset:

1. necāsetden:

Mesnevi 1

Mısra: 24

Pislik, murdarlık.

Hem t̄ahāret taşrasından şartdurur
İt necāsetden hādeşden şubh u şām

necm-i ikbāl:

1. necm-i ikbāl:

Tarih 3

Mısra: 34

Kelime Tipi: -

Talih yıldızı.

Çıkarup bāb-ı 'adedden didi mu'cem tārīh
Necm-i ikbālī sa'īd olsun 'adūya Ğālib 1232

nedāmet:

1. nedāmet:

Gazel 35

Mısra: 6

Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip
yaptığına hayıflanma, pişmanlık.

Hevā-yı hūb velī ihtiyārīdür evvel
Girince bāb-ı firāqa 'aceb nedāmet olur

2. nedāmetle:-le

Gazel 127

Mısra: 2

Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip
yaptığına hayıflanma, pişmanlık.

Beni dil-ħaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedāmetle 'aceb saña da ğam gelmez mi

neden:

1. nedendür:-dür

Gazel 8

Mısra: 2

"Niçin, hangi sebepten" anlamında soru sıfatı.

Āsitānıñda olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muķtezā bilmem nedendür ğuşe-i hicret baña

2. nedendür:-dür

Gazel 44

Mısra: 3

"Niçin, hangi sebepten" anlamında soru sıfatı.

Nedendür ol kamer tal'at vefā ümmīdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nākış ħesāb ister

nedür:

1. nedür:

Murabba 2

Mısra: 1

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Men o bir Kaysım ki gelmez qalbime Leylā nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bī-hemtā nedür

2. nedür:

Murabba 2

Mısra: 2

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bî-hemtâ nedür

3. nedür:

Murabba 2

Mısra: 4

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Bu hakikat künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben mahrem-i esrâr nedür

4. nedür:

Murabba 2

Mısra: 4

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Bu hakikat künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben mahrem-i esrâr nedür

5. nedür:

Murabba 2

Mısra: 8

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Câme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dîrsin ki bu gavgâ nedür

6. nedür:

Murabba 2

Mısra: 12

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Sâkî-i gül-çehreniñ destinde hem peymâne-yüz
Biz gibi ser-hoşlar hîç anlamaz dünyâ nedür

7. nedür:

Murabba 2

Mısra: 16

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nâ nedür

8. nedür:

Murabba 2

Mısra: 16

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nâ nedür

9. nedür:

Murabba 2

Mısra: 16

"Nasıl, nasıl bir şey?" anlamlarında soru ifadesi.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nâ nedür

nefes:

1. nefes:

Gazel 63

Mısra: 2

Nefes, soluk II konuşmak, söylemek, söz.

Vuşlatiñ olmuşken ey mahbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dâ'ir efendimden nefes

nefret:

1. nefretinden:-in, -den

Gazel 41

Mısra: 9

Kaçınma, beğenmeme, itici bulma.

Nefretinden mi değil bâde-i nîm nûş itdi
Mâr-ı pâkin deheninden belî reyyân akıdur

nehb it:

1. nehb it:-di

Gazel 118

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yağmalamak || aşğın aklını yağma etmesi.

Düzd-i nigâhı nehb itdi 'aqlım
Zencîr-i zülfî çekdi kemende

nehy:

1. nehyinden:-i, -n, -den

Mesnevi 1

Mısra: 33

Yasak etme, men etme.

Emri tût nehyinden eyle ictinâb
Tâ karar-gâhıñ ola dârü's-selâm

nem:

1. nem:

Gazel 10

Mısra: 2

Hafif ıslaklık, rutubet, nem ll Yaş, gözyaşı.

Ey gül-i hürşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

2. nemden:-den

Gazel 10

Mısra: 2

Hafif ıslaklık, rutubet, nem ll Yaş, gözyaşı.

Ey gül-i hürşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

3. nem:

Gazel 107

Mısra: 10

Hafif ıslaklık, rutubet, nem ll Yaş, gözyaşı.

Düşmesün bu bî-nevâ Hürrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hûn yaşı Ceyhûn dîdesi nem olmasun

4. nem:

Gazel 127

Mısra: 1

Hafif ıslaklık, rutubet, nem ll Yaş, gözyaşı.

Beni dil-ḥaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle ‘aceb saña da ğam gelmez mi

nemcesine:

1. nemcesine:

Gazel 116

Mısra: 2

Nem gibi || denizin aşığa nem gibi gözükmese.

Eyledi cüş ü hürüş ‘aşk ile dil yemcesine
Görünür baḥr-i muḥîṭ dîdeme bir nemcesine

nerdedür:

1. nerededür:

Diğer 1

Mısra: 2

"nerede" anlamında yer belirteci anlamında kullanılmıştır.

Ben böyle derd ile âh u zârdayım
Aceb nazlı yârim nerededür şimdi

2. nerededür:

Diğer 1

Mısra: 4

"nerede" anlamında yer belirteci anlamında kullanılmıştır.

Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülf-i semen-bârim nerededür şimdi

3. nerededür:

Diğer 1

Mısra: 8

"nerede" anlamında yer belirteci anlamında kullanılmıştır.

İşim bülbül gibi âh u figândur
Gül yüzlü dildârim nerededür şimdi

4. nerededür:

Diğer 1

Mısra: 12

"nerede" anlamında yer belirteci anlamında kullanılmıştır.

Elim ermez yâre arz-ı hâl etsem
Yâr-i vefâdârim nerededür şimdi

nergis-i mestâne:

1. nergis-i mestâne:-ye

Gazel 127

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mahmur göz. II Sevgilinin baygın, mahmur gözü.

Suşamış kanına dil-ḥastelerin nâḥvetle
Bakiñ ol nergis-i mestâneye dem gelmez mi

neş'e:

1. neş'esi:-s, -i

Tahmis 4

Mısra: 10

Keyif, sevinç, coşku; hafif sarhoşluk, keyifli olma.

Piyâlemiziñ tolusu eṭvâr-ı muḥabbet
Eṭvârimiziñ neş'esi şahbâ-yı vefâdur

neş'e-i cām-ı cem:

1. neş'e-i cām-ı cem:

Gazel 119

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Cem'in kadehinin neşesi || Cem, şarabın mucidi.

Neş'e-i cām-ı Cem ayağıñda
Sâkiyâ gel benim ocağımda

nesîm-i şubḥ:

1. nesîm-i şubḥ:

Tahmis 1

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sabah rüzgarı II bahar rüzgarı.

Nesîm-i şubḥa refîkız bahâra dek giderüz
Cüyüş-ı ğam tûtıcak kişver-i derûnda şaf

neşk:

1. neşkız:-ız

Tahmis 4

Mısra: 11

Burna güzel koku çekmek || aşığın sevgiliye kavuşma hevesiyle burnuna güzel kokular gelmesi.

Vaşlñ hevesi birle cihân içre ki neşkız
Ammâ ki 'adû semtine bî-gâne-i zeşkız

nesne:

1. nesne:

Gazel 25

Mısra: 8

Bir şey, herhangi bir şey.

Gel terâzû-yı Şerî'atle çekil 'âkil isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

neşr eyle:

1. neşr eyle:-dikce

Gazel 75

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yaymak, dağıtmak, saçmak.

Neşr eyledikce tûṭî-i kâli taraf taraf
Meclisde saçdı sükker ü balı taraf taraf

neşv ü nemâ:

1. neşv ü nemâ:

Tarih 2

Mısra: 28

Kelime Tipi: -
Gelişme, büyüme, gelişim.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti
İ'tibār ile bulupdur her biri neşv ü nemā

neşvedār ol:

1. neşvedār ol:-dı
Gazel 101
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Mutlu olmak.

Neşvedār oldu cām-ı şahbādan
Şol ki 'aşkıñ ile bulur temkīn

neva:

1. nevā:
Tarih 2
Mısra: 6
Ahenk, ses, nağme. II İnleyiş.

Olmadı āşār-ı cevri ü zulmden bir kimse zār
Ya meger gülşende bülbül ide feryād u nevā

nevā-yı kalb:

1. nevā-yı kalb:-e
Gazel 23
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Kalbimin, yüreğimin sesi.

Tab'ım hayāl-i büsesin eyler iken recā
Şimdi nevā-yı kalbe dem-ā-dem virür feraḥ

nevāziş:

1. nevāzişle:-le
Gazel 30
Mısra: 9

İltifat, gönül alma, okşama II sevecen, yumuşak,
hoş yaklaşım.

Nevāzişle dil-i ğam-kerdemi hūn eyledi cevriñ
Leb-i 'uşşāqdan zāhir mahall-i būs gül-gündur

2. nevāzişle:-le
Gazel 32
Mısra: 3
*İltifat, gönül alma, okşama II sevecen, yumuşak,
hoş yaklaşım.*

Nevāzişle girişme cūlar itdikce dil-i zāra
O ebrū-yı melāḥat ḥāme-i küttāb-veş dıtrir

nev-bahār:

1. nev-bahār:
Gazel 89
Mısra: 1
İlkbahar || mutlu geçirilen vakitlerin mevsimi.

Nev-bahār oldu yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağrı hūn-ı 'andelibāndan töludur cām-ı gül

2. nev-bahār:
Gazel 98
Mısra: 8
*İlkbahar mevsimi, çiçeklerin yeşermeye başladığı,
doğanın tazelendiği vakit.*

Açılup dürlü şükūf-i çemen oldu tezyīn
Nev-bahār oldu feraḥ-baḥş şadālar dem dem

nev-bahār içre:

1. nev-bahār içre:
Gazel 6
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
İlk bahar döneminde, zamanında.

Yok müsābık seni bu tab' ile Hürrem şimdi
Nev-bahār içre saña 'aşkı semend itdi şabā

nev-bahār ol:

1. nev-bahār ol:-dı
Gazel 14
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
İlkbahar geldiğinde.

Nev-bahār oldu ider dil yine āheng-i şarāb
Açılup gül gibi kızmaḥdadurur reng-i şarāb

nev-bahār-ı ḥat:

1. nev-bahār-ı ḥat:-ı, -n, -a
Gazel 99
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Sevgilinin ayva tüyünün baharı.

Nev-bahār-ı ḥatına dā'ire-i gül mi disem
Gülşen-i ḥüsnde ya sünbül-i ḥadrā mı disem

nev-bahār-ı ḥüsñ:

1. nev-bahār-ı ḥüsñ:-ü, -ñ, -e
Gazel 123
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Güzellik baharı II Sevgili.

Nev-bahār-ı ḥüsñüne şüridedür 'uşşāq-ı zār
Bülbül-āsā seyr kı l gülşende şeydālanmağı

nevbet:

1. nevbet:
Gazel 104
Mısra: 3
*Sıra, fırsat || sevgilinin dudağından şu içmek için
sıra bekleyen aşık.*

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taḫbīl iden her rüz u şeb pür-cām iken

nev-haber:

1. nev-haber:

Tarih 1

Mısra: 12

Yeni bir haber.

Vādī-i nazmda çok geşt ü güzār eylersin
Ġalibā gūşīña bir nev-haber olmuş ilkā

nev'-i meṭālib:

1. nev'-i meṭālib:

Tarih 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yeni istekler, arzular.

Ya 'nī şāhenşeh-i ḥaydar-şiyem-i Ḥān Maḥmūd
Bāb-ı 'adline olur nev'-i meṭālib ṭālib

nev-nihāl-i vuşlat:

1. nev-nihāl-i vuşlat:-ı, -ñ, -la

Tahmis 5

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Taze fidana kavuşmayla || sevgili.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dīde pür-ḥvāb olmadı
Çok faşillar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

nev-reste gül:

1. nev-reste gül:-dür

Gazel 58

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Taze, güzel gül.

Ṭabībim derd-i dilden bī-ḥaberdür ḥastesin bilmez
Daḥi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

nev-şüküfte:

1. nev-şüküfte:

Gazel 57

Mısra: 4

Yeni açılmış (çiçek).

O bülbülüz ki fiğān dād-ı āhımız götürüp
O nev-şüküfte gülüñ rüyına nıḳāb iderüz

nev-zuhūr:

1. nev-zuhūr:

Mesnevi 1

Mısra: 37

Yeni çıkma, taze, yeni olan.

Zīver-i eṭfāl ola bu nev-zuhūr
Olalar ezberle 'ıṭriyyü'l-meşām

n'evle:

1. n'evle:-yüp

Diğer 1

Mısra: 9

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Hurrem bu sevdāyı n'evle-yüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

2. n'evle:-(y)im

Gazel 95

Mısra: 1

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Dilber-i pür-vefā yüzün tıtdı cefāya n'evle-yim
Başladı ḥār ile o gül zevk u şafāya n'evle-yim

3. n'evle:-(y)im

Gazel 95

Mısra: 2

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Dilber-i pür-vefā yüzün tıtdı cefāya n'evle-yim
Başladı ḥār ile o gül zevk u şafāya n'evle-yim

4. n'evle:-(y)im

Gazel 95

Mısra: 4

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Rabṭ ideyim mi 'aklımı kākül-i yāre baġteten
Kendi elimle baġlanup bend-i belāya n'evle-yim

5. n'evle:-(y)im

Gazel 95

Mısra: 6

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāh-ı 'āşıkān
Sensizin ey kâmer şıfat artsa da pāye n'evle-yim

6. n'evle:-(y)im

Gazel 95

Mısra: 8

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Sūziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldı dil
Tır-i ġamıñla ser-te-ser beñzedi nāye n'evle-yim

7. n'evle:-(y)im

Gazel 95

Mısra: 10

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

'İşve-i yārdur heme Hurremi eyleyen zebūn
Şabr u sükūnum ol şehe gitdi fedāya n'evle-yim

8. n'evle:-sün

Gazel 102

Mısra: 1

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Hāl-i 'ālem böyle nā-çār oldıġıyçün n'evle-sün
Kūçe-i ġamda dil efkār oldıġıyçün n'evle-sün

9. n'eylesün:-sün

Gazel 102

Mısra: 2

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eylesün
Küçe-i ğamda dil efkâr oldığıyçün n'eylesün

10. n'eylesün:-sün

Gazel 102

Mısra: 4

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Qismet-i rüz-i ezeldür 'âşıka cevri ü cefâ
Gamze-i hûbân dil-âzâr oldığıyçün n'eylesün

11. n'eylesün:-sün

Gazel 102

Mısra: 6

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Yâre 'arz itmek diler hâl-i dil-i nâlânımı
Üstühânân şekli-i mişkâr oldığıyçün n'eylesün

12. n'eylesün:-sün

Gazel 102

Mısra: 8

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Sa'y u küşîşle vişâl-i yâre olmaz dest-res
Dil fezâ-yı ğamda pergâr oldığıyçün n'eylesün

13. n'eylesün:-sün

Gazel 102

Mısra: 10

Ne yapmak, ne etmek (Çaresizliği ifade eder).

Çâr-nâ-çâr Hürrem-i dil-haste de nâ-çârdur
Hâl-i 'âlem böyle nâ-çâr oldığıyçün n'eylesün

neyle:

1. neyleyim:-y, -im

Gazel 74

Mısra: 4

Ne eylemek, ne yapmak, ne etmek.

Yâr ile hem-sohbet olmakdı zâmîrim bir ğice
Neyleyim dildârı tutmuşdur nîgeh-bân her taraf

2. neyleyem:-(y)em

Gazel 77

Mısra: 1

Ne eylemek, ne yapmak, ne etmek.

Neyleyem sâde gülî 'işve-şi'âr olmayıcak
Açılup meclis-i 'işretde hezâr olmayıcak

3. neyleyim:-(y)im

Tahmis 5

Mısra: 13

Ne eylemek, ne yapmak, ne etmek.

Neyleyim yok bir nigâh-ı âşinâ müştâkına
Kânde izhâr-ı muhabbet dostdan 'uşşâkına

neyyir-i a'zam:

1. neyyir-i a'zam:

Tarih 2

Mısra: 40

Kelime Tipi: -

Parlaklığı en fazla olan; güneş.

Dâ'ir oldukça felekler sâbit oldukça nücüm
Neyyir-i a'zam gibi olsun vücûdı pür-ziyâ

neyzen:

1. neyzenler:-ler

Gazel 88

Mısra: 9

Ney üfleyici, ney çalan kimse.

Gelince meclis-i rindâna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hürrem o sâza karanfil lâle gül sünbül

ney-zenân:

1. ney-zenân:

Gazel 44

Mısra: 2

Neyzen, ney üfleyen.

Düşer elden ayağa câm-ı mey sâkî şarâb ister
Şürâhî nâle eyler ney-zenân çeng ü rebâb ister

nezâket:

1. nezâketle:-le

Gazel 99

Mısra: 8

Dikkatlilik; kibarlık, naziklik.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i hûr
Bu nezâketle 'aceb ben daḥî ibhâ mı disem

nezzâre-i 'abher:

1. nezzâre-i 'abher:

Gazel 28

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Nergisi seyretmek.

Çeşm-i mestânînda ey âhû feraḥ var 'âşıka
Kim didi cânâ 'aceb nezzâre-i 'abher lezîz

ni'am:

1. ni'am:

Gazel 1

Mısra: 3

Nimetler || Allah'ın nimetleri.

Her bir ni'am ki luṭf ile huşul-peziir ola
Nâm-ı Hudâyile eyle 'unvâna ibtidâ

nice:

1. nice:

Gazel 64

Mısra: 3
"Nasıl" anlamında soru zarfı.

Nice şabr eylesün 'uşşâk-ı zârı
Daği âteş gazabla kendi âteş

2. nice:

Gazel 71

Mısra: 7

"Nasıl" anlamında soru zarfı.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftâdeler
Tâbiş-i 'aşk ile girmiş âteş-i süzâne şem'

3. nice:

Gazel 74

Mısra: 9

"Nasıl" anlamında soru zarfı.

Dil nice hayret-güzîn-i künc-i firkat olmasun
Yalñuz Hurrem değil 'uşşâk-ı hayrân her taraf

4. nice:

Gazel 81

Mısra: 10

"Nasıl" anlamında soru zarfı.

Eşigîñ me' men-i şâhib-naẓardur
Anı Hurrem niçe terk ide hâşşâk

5. nice:

Gazel 104

Mısra: 7

"Nasıl" anlamında soru zarfı.

Sen nice tevbe idersin bâde-i gül-güneden
Sâķî-i gül-çehreniñ her sözleri ibrâm iken

6. nice:

Gazel 10

Mısra: 10

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Künc-i ğamda yâd idüp ahvâlini hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Hurremden saña

7. nice:

Gazel 19

Mısra: 3

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Niçe taklîd ideler kâmetini dilberler
Naḥl-i bîd eyleye mi serv-i ser-efrâz ile baḥs

8. nice:

Gazel 23

Mısra: 6

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Sînemde lâle gibi göyündükde dâğlar
Cellâd-ı ğamzeñ aña açıpdur nice ceraḥ

9. nice:

Gazel 34

Mısra: 3

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Göresin vaşl hayâliyle nice rû' yâ-yı şûm
Viresin her rûz u şeb ta'bîre sen benden beter

10. nice:

Gazel 42

Mısra: 7

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Oldı yolında niçe ğarîbân şehîd-i 'aşk
Şemşîr-i hûn-feşâmı dirîĝâ yerindedür

11. nice:

Gazel 66

Mısra: 4

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Ma'ârif kesb idüp erbâb-ı hâl ol
Niçe şehirler gidüp bünyâdı kalmış

12. nice:

Gazel 69

Mısra: 10

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Ne ḥaddi var leb-i dildâre beñzemek Hurrem
Yazılsa da varâk-ı sürḥe nice zerrîn ḥaṭṭ

13. nice:

Gazel 109

Mısra: 1

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Nâr-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i âb-ı visâlinle söyünsün yürüsün

14. nice:

Gazel 120

Mısra: 2

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Zülf-i cânâna nazar eyle 'aceb bend-i belâ
Nice şeydâ-yı zamân olmaya âyâ 'uḳalâ

15. nice:

Tarih 1

Mısra: 26

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Bulamaz ṭab'-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa daği niçe zamân şubḥ u mesâ

16. nice:

Tarih 2

Mısra: 12

"Pek çok, çok, bir hayli" anlamında belgisiz sıfat.

Öyle bir zât-ı kerîmü'ş-şân ki şîṭ ü şatveti
Münhezim kıldı nice a'dâyı Keykâvus-liḳâ

nice bir:

1. nice bir:

Gazel 51

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir haste gönül künc-i belâlarda kala

Niçe bir fırkat-i cânân ile gavgâ niçe bir

2. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir şem'-i ruhuñ âteşine rûz u şeb

Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydâ niçe bir

3. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir şem'-i ruhuñ âteşine rûz u şeb

Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydâ niçe bir

4. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir bülbül-i şûrîde gibi gülşende

Niçe bir nâle idem bende-i ednâ niçe bir

5. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir bülbül-i şûrîde gibi gülşende

Niçe bir nâle idem bende-i ednâ niçe bir

6. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir Hürrem-i dil-teşne-i la'liñe seniñ

Niçe bir şunmayasın bâde-i hamrâ niçe bir

7. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir dilber için başda bu sevdâ niçe bir

Niçe bir 'âşıka bu va'de-i ferdâ niçe bir

8. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir dilber için başda bu sevdâ niçe bir

Niçe bir 'âşıka bu va'de-i ferdâ niçe bir

9. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir Hürrem-i dil-teşne-i la'liñe seniñ

Niçe bir şunmayasın bâde-i hamrâ niçe bir

10. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir haste gönül künc-i belâlarda kala

Niçe bir fırkat-i cânân ile gavgâ niçe bir

11. niçe bir:

Gazel 51

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir dilber için başda bu sevdâ niçe bir

Niçe bir 'âşıka bu va'de-i ferdâ niçe bir

nice zamân:

1. nice zamân:

Tarih 4

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Çok uzun zaman, epey zaman.

Tahtında kılsın ber-karâr nice zamân perverdigâr

A'dâsını etsin şikâr şemşîr ile dârin harâb

nid-:

1. nideyim:-eyim, -

Gazel 77

Mısra: 6

Ne etmek, ne yapmak.

Tutalım şahn-ı çemen pür-çarab-efzâ olmuş

Nideyim ol gül-i bî-hâr şikâr olmayıcak

nid:

1. nideyim:-e(y)im

Gazel 54

Mısra: 8

Ne etmek, ne yapmak.

Tâb-ı ruhsârından olmuşdur harâret sînede

Nideyim ol pür-cefâ meh-rû bilür bilmezlenür

n'id:

1. n'ideyim:-e(y)im

Gazel 91

Mısra: 1

*Ne etmek, ne yapmak || elimden bir şey gelmez
anlamında çaresizlik bildiren bir ifade.*

Hüsn-i tab' olmayacak hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

2. n'ideyim:-e(y)im

Gazel 91

Mısra: 2

*Ne etmek, ne yapmak || elimden bir şey gelmez
anlamında çaresizlik bildiren bir ifade.*

Hüsn-i tab' olmayacak hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

3. n'ideyim:-e(y)im

Gazel 91

Mısra: 4

*Ne etmek, ne yapmak || elimden bir şey gelmez
anlamında çaresizlik bildiren bir ifade.*

Şubha dek gülşen-i küyünda figân itse 'abeş
Güle güş itdüremez bülbül-i zârı n'ideyim

4. n'ideyim:-e(y)im

Gazel 91

Mısra: 6

*Ne etmek, ne yapmak || elimden bir şey gelmez
anlamında çaresizlik bildiren bir ifade.*

Sensizin şahn-ı çemenzârda güşâyiş gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n'ideyim

5. n'ideyim:-e(y)im

Gazel 91

Mısra: 8

*Ne etmek, ne yapmak || elimden bir şey gelmez
anlamında çaresizlik bildiren bir ifade.*

Hâşılı 'âşık-ı zârın gamı maḥbûb olmuş
Bundan a'lâ daḥi ser-mâyeli kârı n'ideyim

6. n'ideyim:-e(y)im

Gazel 91

Mısra: 10

*Ne etmek, ne yapmak || elimden bir şey gelmez
anlamında çaresizlik bildiren bir ifade.*

Cevr-i bî-hadd yetişür Hurreme bî-hâşılılık
Dime inşâfa gelüp nükte-şi'ârı n'ideyim

nidelüm:

1. nidelüm:

Gazel 84

Mısra: 6

*Ne yapalım? || Elinden bir şey gelmemek, başa
gelen durumu kabullenmek anlamında bir söz.*

Mürğ-i şeh-bâz-ı diliñ 'âlem iken cevân-gehi
Nidelüm üftâde-i tıfl-ı zamânuz şimdilik

nigâh:

1. nigah:

Gazel 5

Mısra: 9

Bakış, bakma, nazar.

Nigah be-rû-yi tû ey afitab-ı tâb kucâ
Ez- âstân-ı emîrân birün şev Hurrem

nigâh-ı âşinâ:

1. nigâh-ı âşinâ:-(y)ile

Gazel 68

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Bildik, tanıdık bakış; dostça, samimi bakış.

Bir nigâh-ı âşinâyile beni itdi harâb
Vireyim her dem o fettân dîdeden dîvâna 'arz

2. nigâh-ı âşinâ:

Gazel 74

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Bildik, tanıdık bakış; dostça, samimi bakış.

Bir nigâh-ı âşinâ itsem ruh-ı pür-tâbîña
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgân her taraf

3. nigâh-ı âşinâ:

Tahmîs 5

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Bildik, tanıdık bakış; dostça, samimi bakış.

Neyleyim yok bir nigâh-ı âşinâ müstâkına
Kande izhâr-ı muḥabbet dostdan 'uşşâkına

nigâr:

1. nigârîñ:-ıñ

Gazel 100

Mısra: 7

Nakış, resim, suret. || Resim gibi güzel sevgili.

Sâkiyâ destine pür vir o nigârîñ şahbâ
Kâlb-i zâhid gibi dürd olcağız boş olsun

2. nigârın:-ın

Gazel 113

Mısra: 7

Nakış, resim, suret. || Resim gibi güzel sevgili.

'Idiyye bûsesinden istersem ol nigârın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

nigâr gonca:

1. nigâr gonca:-er

Gazel 115

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Güzel yüzlü gonca || sevgili.

Gülsitân geldügin idüp peygâm
'Arz ider baña bir nigâr gonca

nigeh-bân:

1. nigeh-bân:

Gazel 74

Mısra: 4

Gözcü, bekçi II koruyucu.

Yâr ile hem-şohbet olmakdı zamîrim bir gîce
Neyleyim dildârı tutmuşdur nigeh-bân her taraf

nigeh-i merhamet:

1. nigeh-i merhamet:-i, -ñ, -le

Gazel 120

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Merhametli bakış || sevgilinin bakışı.

Nigeh-i merhametiñle n'ola kılsañ nazarı
Âsitânında niyâz itmede Hurrem hâlâ

nigeh-i mest:

1. nigeh-i mest:-i, -n

Gazel 72

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sarhoş bakış, -sevgilinin baygın yan bakışı-.

Biñ tabîb olsa da tedbîr-i müdâvâ idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûhuma dâğ

2. nigeh-i mest:

Gazel 85

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sarhoş bakış, -sevgilinin baygın yan bakışı-.

Nigeh-i mest dil-i Hurremi itmişken esîr
Çıkup ol zülf-i dil-âvîz ne alup ne virecek

nigeh-i nâz:

1. nigeh-i nâz:

Gazel 24

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Nazlı, cilveli bakış || sevgilinin bakışı.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hurrem
Bakmadı bir nigeh-i nâz ile ben zâre o şûh

nihâl-i huşk-i kām:

1. nihâl-i huşk-i kām:-ı, -m

Gazel 55

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Istekli, arzulu kuru dal.

Nihâl-i huşk-i kāmım sebzedâr olmaz mı ey Hurrem
Füyûz-i rahmetin bir dem firāvân etse ger ger ger

nihân:

1. nihânuz:-uz

Gazel 84

Mısra: 8

Gizli, sır || aşkını gizli yaşayan aşık.

Şehr-i 'aşkda bir zamân pertev-feşân olduk yeter
Çeşme-i hayvân gibi cânâ nihânuz şimdilik

2. nihân:

Gazel 127

Mısra: 7

Gizli, sır || aşkını gizli yaşayan aşık.

Bu nihân derd-i diliñ çâresine dildârıñ
Sükker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

nihân it:

1. nihân it:-mek

Gazel 88

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gizlemek, saklamak ; görünmemek, seçilmemek.

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rûyuña yelpâze karanfil lâle gül sünbül

nihânî râz:

1. nihânî râz:-ı, -ñ

Tahmîs 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gizli, saklı sırlar.

Handeler itsün ol âfet dil-i hurremcesine
Kimseye itme şaķın keşf nihânî râzıñ

nîk haşlet:

1. nîk haşlet:

Gazel 100

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

İyi, güzel huylu || sevgili.

İtme a'dâya teķarrüb şaķın ey nîk haşlet
Pendimi eyle kabûl gûşuña mengüş olsun

nikâb:

1. nikâb:

Gazel 44

Mısra: 6

Örtü II yüz örtüsü.

Yine Gülnâz nâm bir şûh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

nikâb id:

1. nikâb id:-er, -üz

Gazel 57

Mısra: 4

Kelime Tipi: -
Örtmek, perde etmek.

O bülbülüz ki figân dâd-ı âhımız götürüp
O nev-şükûfte gülün rüyına niğâb iderüz

nîm niğâh:

1. nîm niğâh:-i(y)le, -

Gazel 48

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yarım bakış; göz ucuyla bakmak.

Mürğ-i dil nîm niğâhiyle elimden gitdi
Alma gönlümü didim didi ki naçcîrimdür

ni‘met-i vaşl:

1. ni‘met-i vaşl:-ı, -ñ, -dan

Gazel 70

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın nimeti. II Sevgiliye kavuşmanın nimeti.

Ni‘met-i vaşlıñdan alsa bu dil-i gam-hvâre hâz
Hvân-ı sultâniden almaz mı ‘aceb bî-çâre hâz

nişân ol:

1. nişân ol:-dı

Gazel 103

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İşaret, belirti, iz olmak || sevgilinin yoluna iz olan
aşığın ahının dumanı.

Dûd-ı âhım kehkeşân-veş çıkdı eflâke dime
Kûy-ı yâre Hurremâ râh olmağa oldu nişân

nişân-ı irtişâ:

1. nişân-ı irtişâ:

Tarih 2

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Rüşvetçilik izleri.

Cümle da‘vâ hâk u ‘adl üzre olur şîrâze-bend
Hamdû li‘llâh devletiñde yok nişân-ı irtişâ

nişân-ı kîmyâ:

1. nişân-ı kîmyâ:

Tarih 2

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Kimya , iksir izleri || sevgilinin ayak tozundan elde
edilen iksir.

Mâh u hürşîd iki sâ‘il devr iderler rûz u şeb
Bulmak için hâk-i râhından nişân-ı kîmyâ

nisbet:

1. nisbet:

Tahmis 5

Mısra: 34

İki şeyin birbirine göre hal ve miktarı, mukayese.

‘Aşk kıyâs ü nisbete gelmez bilürsin Hurremâ
Çünkü dirler ‘aşk nisbet istemez Rüşdî baña

nisbet-i mirrîh:

1. nisbet-i mirrîh:

Tarih 2

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Mars gezegenjnin bağı, irtibatı.

Düşmenân-ı bed-fi‘âlîñ ‘ömr-i bed-hvâhâsı
Nisbet-i Mirrîh ile olsun hemânâ ibtilâ

nisbetle:

1. nisbetle:

Gazel 123

Mısra: 2

Göre, nazaran, kıyas edildiğinde.

Gül yüzünden aldı cânâ böyle ra‘nâlanmağı
Haddiñe nisbetle buldı gonca zîbâlanmağı

nîst:

1. nîst:

Gazel 5

Mısra: 8

Değildir, yoktur.

Be-vaşf-i ân ruh-ı gülberg râz-ı hûn-ı ciger
Nivîşteem ki ‘adû nîst urâ hesâb kucâ

n‘it:

1. n‘itsem:-se, -m

Diğer 1

Mısra: 9

Ne etmek, ne yapmak?.

Hurrem bu sevdâyı n‘eyleyüp n‘itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

n‘it:

1. n‘itdim:-di, -m

Gazel 18

Mısra: 4

Ne etmek, ne yapmak.

Hergiz şarâb-ı la‘lîñ olmaz iken müyesser
N‘itdim yanînda şâhım oldum cabaya bâ‘iş

niviste:

1. nivîşteem:-em

Gazel 5

Mısra: 8

Yazı, şiir.

Be-vaşf-i ān ruh-ı gülberg rāz-ı hūn-ı ciger
Nivîşteem ki 'adū nîst urā hesāb kucā

niyāz:

1. niyāz:

Gazel 9

Mısra: 2

*Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma,
yakarma, rica, dua.*

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nāz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyāz baña

2. niyāz:

Gazel 9

Mısra: 3

*Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma,
yakarma, rica, dua.*

Vaşlñ egerçi olmadı cāvîd niyāz ile
Budur ümîdi naşîb ola vaktle bāz baña

3. niyāz:

Tarih 1

Mısra: 42

*Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma,
yakarma, rica, dua.*

Eyle eyyām-ı 'adālet demine ez-dil ü cān
Dergeh-i Hāzret-i Feyyāzda niyāz ile du'ā

niyāz eyle:

1. niyāz eyle:

Gazel 110

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yalvarmak, ricā etmek. II Duā etmek, dilemek.

Dergeh-i Hāzret-i Bārîde niyāz eyle müdām
Hātırā gelse de meyl itme şaķın ğayrı kapu

niyāz it:

1. niyāz it:-me, -ge

Gazel 57

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Rica etmek, dilemek.

Huzûrñızda niyāz itmege hicāb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itāb iderüz

2. niyāz it:-me, -de

Gazel 120

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Niyaz etmek, bir dileğin gerçekleşmesi için
yalvarmak, dua etmek.*

Nigeh-i merhāmetiñle n'ola kılsañ nazarı
Āsitānıñda niyāz itmede Hurrem hālā

nizām vir:

1. nizām vir:-üp

Tarih 3

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Düzen vermek.

Vüzerāsiyle virüp 'āleme der-hüsn nizām
Eyledi emri-i 'ibāda o zevātı hāsib

nizām-ı ālem:

1. nizām-ı ālem:

Gazel 56

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dünyanın düzeni.

Müsellemdür nizām-ı ālem olmaz ittihād üzre
Anınçün sâz-ı mutrib gāh ber-cā gāh bozulmuşdur

nizām-ı ālem müsellemler:

1. nizām-ı ālem müsellemler:

Gazel 56

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Dünyanın düzeni herkes tarafından kabul edilmiş,
inkar edilemez.*

Müsellemdür nizām-ı ālem olmaz ittihād üzre
Anınçün sâz-ı mutrib gāh ber-cā gāh bozulmuşdur

nizār:

1. nizār:

Gazel 123

Mısra: 9

Zayıf, arık, düşkün, bitkin.

Āsitān-ı hāzretiñ bir bendesi Hurrem nizār
Eyleme şāhım aña rahm eyle dārālanmağı

nohūd-ı çeşm:

1. nohūd-ı çeşm:-i

Gazel 128

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gözün nohudu || nohuda benzetilen göz.

Hurüş-i bāde-i engür olursa zīver-i bezm
Nohūd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

noķşān:

1. noķşān:

Tahmis 2

Mısra: 25

Noksanlık, eksiklik || gülün dikensiz oluşu.

Güle noķşān virür elbetde ey Māhī dikensizlik

nokta-i cem:

1. nokta-i cem:

Gazel 94

Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Cem'in noktası || "cim" harfinde bulunan nokta.

Bezm-i 'işretde baña dāğ-ı derūn olmuşdur
Nokta-i Cem mi vecihiñdeki hālî bilmem

n'ola:

1. n'ola:

Gazel 48

Mısra: 9

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

N'ola Hürrem yolına olsa revān rūh-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsimdür o şūh mīrimdür

2. n'ola:

Gazel 86

Mısra: 3

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Gerd-i akdāmiñ içün ya cān fedā itsem n'ola
Hāk-i rāhiñ çeşm ü cāna tütüyādur yā Resūl

3. n'ola:

Gazel 92

Mısra: 5

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

N'ola bir kerre sa'adetle şerīf eyle bizi
Seni ey māh-ı cihān bir gīce mihmān idelüm

4. n'ola:

Gazel 120

Mısra: 9

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Nigeh-i merhāmetiñle n'ola kılsañ nazarı
Āsitānıñda niyāz itmede Hürrem hālā

5. n'ola:

Gazel 125

Mısra: 5
Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

'Andelībān n'ola efgān ider ise her ān
Çemen-i mevsim-i hādrā-yı gülistān geldi

6. n'ola:

Gazel 39

Mısra: 13

Ne olur, ne zararı çıkar, zararı yok manasında bir söz.

Hürrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-ā-dem
Ceyş-i ğam-ı dil bāde-i şahbā ile oynar

7. n'ola:

Gazel 81

Mısra: 8

Ne olur, ne zararı çıkar, zararı yok manasında bir söz.

Vücūdum āteş-i hākister itdi
N'ola hālinden itseñ cüz'ī idrāk

8. n'ola:

Gazel 127

Mısra: 11

Ne çıkar, ne olur.

N'ola bir buse 'atāyile dil olsa Hürrem
Senden ey şūh-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

n'oldun:

1. n'olduñ:

Gazel 82

Mısra: 6

Ne oldu?

Bezm-i 'uşşākı ferah-nāk eylediñ ihsān ile
Ey müdürü'l-cām n'olduñ böyle ikrām eylediñ

n'olur:

1. n'olur:

Gazel 26

Mısra: 8

Ne olur II ne var, ne çıkar.

Cāme-i zerrīn-ķabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāţ u bī-ġam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

nücüm:

1. nücüm:

Tarih 1

Mısra: 44

Yıldızlar.

Kılmaya pertev-i zāt-ı himemin Hāk zā'il
Sābit olduğca nücüm ile arāzī vü semā

2. nücüm:

Tarih 2

Mısra: 39

Yıldızlar.

Dā'ir olduğca felekler sābit olduğca nücüm
Neyyir-i a'zam gibi olsun vücūdı pür-zīyā

nücüm-ı kā'ināt:

1. nücüm-ı kā'ināt:

Gazel 16

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kainatın yıldızları.

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derūnum cāy-i dāğ
Nār-ı 'aşkımdan zühūr eyler nücüm-ı kā'ināt

nüh semā:

1. nüh semā:-(y)a

Gazel 121

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Dokuz gök, felek || göğün en yüksek katmanı.

Seniñle fahr kılur nüh semāya rū-yi zemīn
Ki bende diyü haqīkat Muḥammed-i ‘Arabī

nüh tıbak:

1. nüh tıbak:-ı

Gazel 14

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dokuz tabaka, göğün dokuz katı.

Muhtesib cām-ı meyiñ hālını benden şorma
İtdi bu nüh tıbağı başıma çün teng şarāb

nukl-i bādām:

1. nukl-i bādām:

Gazel 28

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Badem çerezi.

Nukl-i bādām olmağa la‘l-i leb-i dilber lezīz
Ziver-i ḥvān olmağičün mīvehā-yı ter lezīz

nukl-i cām-ı mey:

1. nukl-i cām-ı mey:

Gazel 62

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Şarap kadehinin mezesi.

Künc-i hicrānda dil hayli zamāndur me’nūs
Nukl-i cām-ı mey ile vir aña la‘liñden būs

nükte:

1. nükte-şi‘ārı:-ı

Gazel 91

Mısra: 10

Ince manali, herkesin anlamayacağı şiir tarzı.

Cevr-i bī-ḥadd yetişür Hurreme bī-ḥaşılık
Dime inşāfa gelüp nükte-şi‘ārı n’ideyim

nükte-şi‘ār:

1. nükte-şi‘ār:

Gazel 12

Mısra: 8

Nükte tarzında.

Ağyār ile hem-kāse olup zevk u şafāda
Ol tūṭi femi nükte-şi‘ār eyleme yā Rab

nukṭı:

1. nukṭına:-ı, -n, -a

Tahmis 4

Mısra: 24

Nokta || yıldızların noktası.

Hurrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i‘rāz
Seyyāreleriñ nukṭına Tā’ib ide iğrāz

nüküd-ı çarḥ:

1. nüküd-ı çarḥ:-a

Gazel 113

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Feleğin, dünyanın sermayesi.

Sīnemde ‘aşq-ı yārdan bilgil ki genc olunca
Bağmam nüküd-ı çarḥa rüyında zenc olunca

nümüde:

1. nümüde:

Gazel 97

Mısra: 6

Gösterilmiş, sunulmuş.

Didim bu derdime hiç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümüde idüp dir devā ki añladamam

nūr:

1. nūrından:-ı, -n, -dan

Gazel 121

Mısra: 7

Nur, ıstık; aydınlık, parlaklık.

Cemāl pertevi nūrından oldı ‘ālem tāb
Reft’-i zulm ü ceḥālet Muḥammed-i ‘Arabī

nūr-ı mihr:

1. nūr-ı mihr:-ı

Gazel 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Güneş’in aydınlığı.

Bir şūḥ-ı şāh-ı ḥūb-ı cihān söylerim saña
Bir nūr-ı mihr (ü) māh-ı zamān söylerim saña

nūr-ı ruḥsār:

1. nūr-ı ruḥsār:-dan

Gazel 119

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yanağın parıltısı II sevgilinin yanağının parıltısı.

Nūr-ı ruḥsārdan yüz almazsa
Şeb-i rüşen mi var çerāğında

nüş:

1. nüşa:

Gazel 16

Mısra: 4

İçme, içiş.

Sākī-i hicrān baña bir zehr nüş itdürdi kim
Nüşa beñzer gelse yanına semüm-ı kâ’ināt

nüş eyle:

1. **nūş eyle:-r**

Gazel 14

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İçmek.

Bir kez in la'l-i lebiñ yādına nūş eyler ise
Atdurur başına Hürrem içenin seng şarāb

nūş id:

1. **nūş id:--er-er**

Gazel 38

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İçmek, yudumlamak.

Āb-ı hayvānı nūş ider dā'im
Ol dehān kim lebiñle hem-demdūr

2. **nūş id:-er**

Tahmis 3

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

İçmek, yudumlamak.

Elem-i havf-ı haţar yok bu dil-i āgāhda
Nūş ider hūn-ı dilin dem-be-dem 'işret-gāhda

3. **nūş id:**

Tahmis 3

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

İçmek, yudumlamak, ağzına dikmek.

Şimdiden nūş idelüm şuları Zemzemcesine
Yaķalı dāğ-ı muhabbet dilimi her bārī

4. **nūş id:-en**

Gazel 101

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İçmek, yudumlamak || aşk şerbetini içmek.

Nūş iden olmadı müdām huşyār
Şerbet-i 'aşkıñ ol ķadar keskin

nūş it:

1. **nūş it:-di**

Gazel 41

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İçmek, şarap içmek.

Nefretinden mi degil bāde-i nīm nūş itdi
Mār-ı pākin deheninden belī reyyān aķıdur

2. **nūş it:-di, -gi**

Gazel 29

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

İçmek II tüketmek, bitirmek.

Hürrem şarāb-ı la'lin nūş itdiği zamānda
Maḥmūr-şıfāt dem-ā-dem seyl-āb-ı eşķ demdūr

3. **nūş it:-dig, -i, -miz**

Tahmis 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İçmek, yudumlamak.

Nūş itdigimiz şevķ ile esrār-ı muhabbet
Pūr oldu yine sāğar-ı ser-şār-ı muhabbet

4. **nūş it:**

Gazel 119

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

İçmek || içki, şarap içmek.

Bādeden zāhidā hirās itme
Yūri nūş it benim yasāğımda

nūş itdūr:

1. **nūş itdūr:-di-dūr, -di**

Gazel 16

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İçmek, içirmek.

Sāķī-i hicrān baña bir zehr nūş itdūrdi kim
Nūşa beñzer gelse yanına semūm-ı kā'ināt

nūş ol:

1. **nūş ol:-sun**

Gazel 100

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İçilmek, yudumlanmak. II Şarap içmek.

Ol şarāb-ı ezelī 'aşķ u muhabbet dirler
Kāse kāse baḥş it erbāb-ı dile nūş olsun

nūş eyle:

1. **nūş eyle:-dikce**

Gazel 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Öğüt, nasihat vermek.

Cevr-i bisyārīñ görüp nūş eyledikce cā-be-cā
Rāzı olmaz buña Allāhım dimez miydim saña

nūş-i cām:

1. **nūş-i cām:**

Gazel 35

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

İçki içmek.

Lebiñ deminde begim bādeden ferāğat olur
Mezāķ-ı ehl-i dile nūş-i cām naķmet olur

nūş-ı hamr-ı bākī:

1. nüş-ı hımr-ı bâkî:

Gazel 96

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Sonsuz, ebedî olan kırmızı şarabı yudumlamak,
içmek.*

Gel kaçā-yı 'aşka nüş-ı hımr-ı bâkî eylegil
Ber-hımr olmakdur ancak ey gönül encām-ı cām

nusret:

1. nuşret:

Gazel 37

Mısra: 12

Üstünlük, başarı, zafer, yardım, ihsan, inayet.

Künc-i firkatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

nutk-ı pāk:

1. nutk-ı pāk:-i, -n, -den

Tarih 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Temiz, saf söz; dua.

Hikmet-enfās nutk-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātün-ı zamān olsa eger hikmet-fezā

nüzhet-gāh-ı rindān:

1. nüzhet-gāh-ı rindān:

Gazel 124

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Rintlerin gezme ve eğlence yeri.

'Aceb küyüñda şāhım 'aşıkāna bir dem olmaz mı
O nüzhet-gāh-ı rindāna irenler bī-gam olmaz mı

nüzül-i rahmet:

1. nüzül-i rahmet:-i, -n, -le

Murabba 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Rahmetin inmesi || Allah'ın rahmeti, yağmur
yağması.*

Meded kat'-ı matardan cümle nālān
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

2. nüzül-i rahmet:-i, -n, -le

Murabba 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Rahmetin inmesi || Allah'ın rahmeti, yağmur
yağması.*

Vuhūş u tayr eder feryād u zārı
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

3. nüzül-i rahmet:-i, -n, -le

Murabba 1

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

*Rahmetin inmesi || Allah'ın rahmeti, yağmur
yağması.*

Kerīmā Girdigārā sensin erham
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

4. nüzül-i rahmet:-i, -n, -le

Murabba 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Rahmetin inmesi || Allah'ın rahmeti.

Kerem kıl eylegil ihsān-ı bārān
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

5. nüzül-i rahmet:-i, -n, -le

Murabba 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Rahmetin inmesi || Allah'ın rahmeti.

Bizi redd eyleme bāb-ı 'atādan
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

6. nüzül-i rahmet:-i, -n, -de

Murabba 1

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Rahmetin inmesi || Allah'ın rahmeti.

Ola her bir varak verd-i ra'nā
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

o:

1. o:

Gazel 17

Mısra: 5

" O " işaret sıfatı.

Ruḥı hikmet o gül-berg-i şafānıñ
Lebi hikmet zülāl-i ḥāl-i hikmet

2. o:

Gazel 21

Mısra: 10

" O " işaret sıfatı.

Yüzüñ sür āsitān-ı yāre maḥşūduñ olur ḥāşıl
O bāba 'arz-ı ḥacāt eyle Hürrem ḡayrı derden geç

3. o:

Gazel 30

Mısra: 14

" O " işaret sıfatı.

Kızarmış lāle ḥaddi bāğ-ı ḥüsninde celādetden
O ma'nādan ki Hürrem vāye-i maḥrūs gül-gündür

4. o:

Gazel 32

Mısra: 5

" O " işaret sıfatı.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i 'abîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârü's-Selâmda bâb-veş ditrer

5. o:
Gazel 32
Mısra: 8
" O " işaret sıfatı.

Şabâ tahrîk iderken zülf-i şebbü-yi dil-âvîziñ
O hâletden dil-i pejmürdemiz cilbâb-veş ditrer

6. o:
Gazel 36
Mısra: 6
" O " işaret sıfatı.

Şâhım zekât-ı hüsnuñi eyler iseñ edâ
Şimdi bu ben ğarîbe o lutf-i cezîl olur

7. o:
Gazel 39
Mısra: 4
" O " işaret sıfatı.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-âvîziñ içündür
Her bād-ı şehir-hîz o sevdâ ile oynar

8. o:
Gazel 48
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

N'ola Hurrem yolına olsa revân rûh-i revân
Hem-dem (ü) yâr (ü) enîsimdür o şûh mîrimdür

9. o:
Gazel 53
Mısra: 2
" O " işaret sıfatı.

Ruḥ-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lerzân-ı âteşdür

10. o:
Gazel 56
Mısra: 6
" O " işaret sıfatı.

Ser-i zülfünde pîç ü tâbı sanma kâfir-i meşşât
O te'sîrâtda ateşden midür büzülmüşdür

11. o:
Gazel 58
Mısra: 8
" O " işaret sıfatı.

Benim âh-ı ciger-süzımdan eyleñ yârımı âgâh
O te'sîr-i figân-ı mâ'il-i âhestesin bilmez

12. o:
Gazel 65
Mısra: 4
" O " işaret sıfatı.

Humret-i rüyını bezm içre şarâbdan şanma
Hadd-i zâtında o taşvîrde dil-keş âteş

13. o:
Gazel 66
Mısra: 8
" O " işaret sıfatı.

Tağıtımış kâkülün 'uşşâk-ı zârîñ
O dâm içre dil-i nâ-şadı kalmış

14. o:
Gazel 72
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hurrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bâğ

15. o:
Gazel 79
Mısra: 1
" O " işaret sıfatı.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makâl ile sakın eyleme dak dık

16. o:
Gazel 79
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Hurrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

17. o:
Gazel 88
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Gelince meclis-i rindâna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hurrem o sâza kıranfil lâle gül sünbül

18. o:
Gazel 93
Mısra: 2
" O " işaret sıfatı.

Bilüp sırr-ı dehâniñ kendimi gevher-şinâs itdim
O sırr-ı mübhemi izhâr itmekden hirâs itdim

19. o:
Gazel 114
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Hurrem cihânda ehl-i tevâzu'dan ol yûri
Merfû' olur o kimse ki şu gibi pest ola

20. o:
Gazel 129
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Secencel-i ruḥ-ı zîbâ-yı yârdan Hurrem
Görüp o gülşen-i ṭab'im bahâra öykündi

21. o:

Mesnevi 1

Mısra: 5

" O " işaret sıfatı.

O lisānen kalb ile taşdıkdır
Rûz u şeb koma diliñden ey hümām

22. o:

Tarih 1

Mısra: 35

" O " işaret sıfatı.

O muṭarraf o müsecca' o muraşsa' eş'ār
Ṭab'-ı pākīze iken ya ne disünler füşaḥā

23. o:

Tarih 1

Mısra: 35

" O " işaret sıfatı.

O muṭarraf o müsecca' o muraşsa' eş'ār
Ṭab'-ı pākīze iken ya ne disünler füşaḥā

24. o:

Tarih 1

Mısra: 35

" O " işaret sıfatı.

O muṭarraf o müsecca' o muraşsa' eş'ār
Ṭab'-ı pākīze iken ya ne disünler füşaḥā

25. **odur:-dur**

Tarih 1

Mısra: 14

" O " işaret sıfatı.

Ya'nī mīr-i kerem ü vālī-i 'ālī-himmet
Odur āyīne-i efkārda iden cılve-nümā

26. o:

Gazel 12

Mısra: 5

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Güldür o güli gülşen-i ikbâlde her ân
Tâb-ı ruḥını gârât-ı hâr eyleme yâ Rab

27. o:

Gazel 19

Mısra: 1

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Kim ider bilmem o 'âşık-küş-i mümtâz ile baḥş
Ğurre-i ḥüsni olan dilber-i pür-nâz ile baḥş

28. o:

Gazel 24

Mısra: 1

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Beni itdi ruḥ-ı zībāsına âvâre o şüh
Dil-i süzânımı yakdı yine bir nâre o şüh

29. o:

Gazel 24

Mısra: 2

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Beni itdi ruḥ-ı zībāsına âvâre o şüh
Dil-i süzânımı yakdı yine bir nâre o şüh

30. o:

Gazel 24

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

İrişüp gâyetine derd-i firākıñ elemi
Bezm-i vuşlatda 'aceb ola mı ḡam-ḥvâre o şüh

31. o:

Gazel 24

Mısra: 6

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ḥaste-nâk oldu göñül ḥānḳah-ı hicrānda
Ḡamzesiyle açalı sīneye şad yâre o şüh

32. o:

Gazel 24

Mısra: 8

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Teşne-i âb-ı vişâli gibi ditrer cânım
Uralı dest-i ḡaḏab ḥançer-i ḡaddâre o şüh

33. o:

Gazel 24

Mısra: 10

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Çok zamāndan berü âh itmededür dil Ḥurrem
Bağmadı bir nigeḥ-i nâz ile ben zâre o şüh

34. o:

Gazel 29

Mısra: 1

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Serdârı biñ hezârıñ şimdi o gonca-femdür
İklīm-i 'aşka çekdi cānā tūḡı 'alemdür

35. o:

Gazel 32

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Nevâzişle girişme cûlar itdikce dil-i zâra
O ebrü-yı melâḥat ḥāme-i küttāb-veş ditrer

36. o:

Gazel 42

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Reftâr iderse 'ayn-ı kıyāmet bed'îd olur
'Âlem ḥarāba vardı o ḥālā yerindedür

37. o:

Gazel 49

Mısra: 1

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O şūhuñ çeşm-i bāzını ‘aceb teşhirdür dirler
Anı Hārūt ile Mārūt gibi te’şirdür dirler

38. o:

Gazel 49

Mısra: 5

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O fettān gamzeler hañçer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbīrdür dirler

39. o:

Gazel 57

Mısra: 3

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O bülbulüz ki fiğān dād-ı āhımız götürüp
O nev-şüküfte gülüñ rüyına niķāb iderüz

40. o:

Gazel 57

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O bülbulüz ki fiğān dād-ı āhımız götürüp
O nev-şüküfte gülüñ rüyına niķāb iderüz

41. o:

Gazel 68

Mısra: 8

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Bir niğāh-ı āşināyile beni itdi harāb
Vireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna ‘arz

42. o:

Gazel 89

Mısra: 9

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Key şaķın āh eyleme Hurrem o gül āzār olur
Yalıñuz ḥaddi degil ser-tā-be-pā endām-ı gül

43. o:

Gazel 95

Mısra: 2

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Dilber-i pūr-vefā yüzün tıtdı cefāya n’eyleyim
Başladı ḥār ile o gül zevk u şafāya n’eyleyim

44. o:

Gazel 97

Mısra: 2

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Göñül cemāl-i yāre mübtelā ki añladamam
‘Aťası baña o şūhuñ sezā ki añladamam

45. o:

Gazel 97

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Raķīb-i rü-siyehiñ bir kelāmın eyleme güş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķā ki añladamam

46. o:

Gazel 100

Mısra: 7

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Sāķiyā destine pūr vir o nigārıñ şahbā
Ḳalb-i zāhid gibi dūrd olcağız boş olsun

47. o:

Gazel 109

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Zahm-ı hicrānını vur sīnesine a’dānın
Etdiğın bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

48. o:

Gazel 117

Mısra: 7

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Şeker-efşān idi o tūṭı-i rāz
Hele şırın-maķāl idi bu gıce

49. o:

Gazel 118

Mısra: 10

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Gördüm çü Hurrem ol ḥūb-cemālī
Ben de o ḥüsne oldum figende

50. o:

Gazel 119

Mısra: 3

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ḥāne-i zulmetāna geldi o şūḥ
Gül-i ḥurşīd açıldı bağımnda

51. o:

Gazel 120

Mısra: 6

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Didim ey yār ‘aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzūk-ter-i ‘ālem lā lā

52. o:

Gazel 122

Mısra: 4

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ḥāk-i rāhını heme dīdeme tūtyā iderim
Sevmişim cān u göñülden ben o ḥurşīd-veşi

53. o:

Gazel 122

Mısra: 6

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ḳahramānī göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i ḳudsiyle iderse şavaşı

54. o:

Gazel 124

Mısra: 2

" O " III. tekil şahıs zamiri.

‘ Aceb kûyuñda şâhım ‘ aşıkâna bir dem olmaz mı
O nûzhet-gâh-ı rindâna irenler bî-ğam olmaz mı

55. o:

Gazel 128

Mısra: 8

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Hâzer mi var bize ta ‘ n-ı ‘ adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

56. o:

Gazel 128

Mısra: 9

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Lebiñe münkir imiş Hurremâ o zâhid-i dün
Şarâbıñ ‘ aynını görmez belî muğallebici

57. o:

Müfret 1

Mısra: 2

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezâya keşf-i râz itdim
Tutucağ nabzını bildim o da ‘ âcizdi derdinden

58. o:

Murabba 2

Mısra: 1

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
‘ Aşk ile ser-geşte oldum ‘ aşk-ı bî-hemtâ nedür

59. o:

Müseddes 1

Mısra: 6

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i ‘ aşkıñda o kurbân eyler

60. o:

Müseddes 1

Mısra: 7

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Çeşm-i hûn-rîzi o şûhuñ beni sevdâya şalar
Mest ider gâhi gehî ‘ aşk ile gavgâya şalar

61. o:

Müseddes 1

Mısra: 12

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i ‘ aşkıñda o kurbân eyler

62. o:

Müseddes 1

Mısra: 18

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i ‘ aşkıñda o kurbân eyler

63. o:

Müseddes 1

Mısra: 24

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i ‘ aşkıñda o kurbân eyler

64. o:

Müseddes 1

Mısra: 30

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ne iderse baña elbet yine cânân eyler
Beni bismil-geh-i ‘ aşkıñda o kurbân eyler

65. o:

Tahmis 1

Mısra: 11

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O naḥl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O ‘ işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

66. o:

Tahmis 1

Mısra: 11

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O naḥl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O ‘ işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

67. o:

Tahmis 1

Mısra: 12

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O naḥl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O ‘ işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

68. o:

Tahmis 1

Mısra: 12

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O naḥl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O ‘ işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

69. o:

Tahmis 3

Mısra: 9

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Girelüm bâğ-ı vişâline o serv-i nâziñ
Şaḥn-ı Firdevs idellüm meskeni Âdemcesine

70. o:

Tahmis 3

Mısra: 19

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Zahm-ı hicrânını çok çekdük o şūhuñ bārī
Şaralum sīneye şimden gerü merhemcesine

71. o:

Tarih 1

Mısra: 15

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O veliyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā
O kerîmü'ş-şiyem ol nām-ı 'ālî-ğadr ü 'alā

72. o:

Tarih 1

Mısra: 15

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O veliyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā
O kerîmü'ş-şiyem ol nām-ı 'ālî-ğadr ü 'alā

73. o:

Tarih 1

Mısra: 16

" O " III. tekil şahıs zamiri.

O veliyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā
O kerîmü'ş-şiyem ol nām-ı 'ālî-ğadr ü 'alā

74. o:

Tarih 1

Mısra: 20

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Maşdar-ı ma'rifet enmüzec-i ferr-i hikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dānā

75. o:

Tarih 1

Mısra: 20

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Maşdar-ı ma'rifet enmüzec-i ferr-i hikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dānā

76. o:

Tarih 1

Mısra: 20

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Maşdar-ı ma'rifet enmüzec-i ferr-i hikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dānā

77. o:

Tarih 2

Mısra: 61

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ser-firāz-ı ehl-i 'irfāndur o 'ālî-menķabet
Rütbe-i vālā ile bulsa 'aceb mi 'ālî-cāh

78. o:

Tarih 2

Mısra: 72

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Ğadr-i 'ālîsi gibi baħş u keremde ser-bülend
Baħt u iķbālî gibi olsun o himmet-perverā

79. o:

Tarih 3

Mısra: 12

" O " III. tekil şahıs zamiri.

İtdi erbābına tefvîz mehāmm-ı emri
O şehenşāh-ı mu'azzam o menāşib-nāşib

80. o:

Tarih 3

Mısra: 12

" O " III. tekil şahıs zamiri.

İtdi erbābına tefvîz mehāmm-ı emri
O şehenşāh-ı mu'azzam o menāşib-nāşib

81. o:

Tarih 3

Mısra: 14

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Vüzerāsiyle virüp 'āleme der-hüsn niẓām
Eyledi emr-i 'ibāda o zevātı ħāsib

82. anı:--nı

Tarih 4

Mısra: 8

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hîç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrū'l-halef Rabbū'l-kerîmi pür-nisāb

83. o:

Tarih 4

Mısra: 13

" O " III. tekil şahıs zamiri.

Emr-i 'ibāda i'tiyād etdi o şāh-ı ber-murād
Hem 'ākil u re'yi sedād bir zāt-ı vālā-intihāb

o dem:

1. o dem:

Gazel 47

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

O zaman.

Bir ħālet ile görse dil ol ħüb-cemālî
'Aşķ eyler o dem var ise 'aşķıñ temelidür

o kişi:

1. o kişi:

Gazel 31

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

O kişi, kimse || aşık.

Kim ki leyli şaçıñıñ 'uķdesine mecnūn-veş
Daķılursa o kişi ğāyetile 'ākil olur

ocāk:

1. **ocağında:-ım, -da**

Gazel 119

Mısra: 2

Ateş yanan yer, oda II aşk yolu.

Neş'e-i cām-ı Cem ayağında

Sākiyā gel benim ocağında

odur:

1. **odur:**

Gazel 67

Mısra: 3

" O" 3. teklik kişi zamiri.

Odur kemāle Mevlevīyi irgüren her ān

Tecellī-i şeref-i şu'le-i semā'-ı hülûş

2. **odur:**

Tarih 2

Mısra: 42

" O" 3. teklik kişi zamiri.

Sıyyemā ferzend-i 'ālī-ḳadr ü zü'l-'irfān kim

Mazhar-ı ism-i fütüh birle odur kişver-güşā

ok yağdır:

1. **ok yağdır:-dır, -ur-ur**

Gazel 74

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ok yağdırmak, ok yağmuruna tutmak.

Bir nigāh-ı āşinā itsem ruh-ı pür-tābıña

Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgān her taraf

oku:-

1. **okumaz:-maz**

Gazel 23

Mısra: 4

Okumak, öğrenmek, eğitim almak.

Ruhsārīñ üzre ḥattnı ki bilmedi cāhilān

İ'lāl bilür mi kimse okumaz ise Merah

2. **okur:-r**

Tahmis 3

Mısra: 22

Bir metni seslendirmek, yüksek sesle kıraat etmek.

Hurremā gülşen-i nazm içre gül-i ḥandānıñ

Resm-i nakşını okur ṭab'-ı hezār elhānıñ

oku:

1. **oku:**

Mesnevi 1

Mısra: 12

Okumak || Amentü duasını okumak.

Ya'nī kim āmentü bi'llāh lafzını

Āhire varınca oku kıl tamām

okud:

1. **okudaydım:-a(y), -dı, -m**

Gazel 119

Mısra: 12

Okutmak, tâlim ettirmek, öğretmek.

Mīr-i süḥan olurduñ 'ālemde

Okudaydım seni kucağında

ol:

1. **ol:**

Gazel 22

Mısra: 4

O, işaret sıfatı.

La'l-i nāb-ı sükkeri sākīde çekmiş ḥasreti

Ol sebebdan ḳan oturmuş bağına pür-ḥün ḳadeḥ

2. **ol:**

Gazel 22

Mısra: 10

O, işaret sıfatı.

Hurremā bir gün temāşā-yı ḥarābāt eyledim
Şundu bir sākī baña ol demde mey beş on ḳadeḥ

3. **ola:-a**

Gazel 1

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Fallāhu lehul'ḥamdu hüve'l ḥālīḳ'ül aḥad
Şad şükr sipās ola bu sulṭāna ibtidā

4. **ola:-a**

Gazel 7

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥazret-i Ḥaḳ rütbeñi vālā idüp
Devlet-i cāvīd ola her dem saña

5. **olmazsa:-maz, -sa**

Gazel 8

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Hurremā mecmū'a-i 'aḳlım olur ḥayret-fezā
Ol perīşān zülf ile olmazsa cem'ıyyet baña

6. **olsa:-sa**

Gazel 8

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Hıç ḥayālimde degil ḥübān-ı 'ālem olsa da
Başka ḥālet virdi ḥüsnüñ ey ḳamer-ṭal'at baña

7. **oldu:-du**

Gazel 9

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Sevdā-yı zülf-i pîç (ü) sevādın hevāsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dırāz baña

8. **oldı:-dı**

Gazel 11

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Silsil-i gīsūn temennāsı düşelden kalbime
Kadd-i mevzūnum uzun sevdāyile oldı dūtā

9. **olan:-an**

Gazel 13

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Olursañ 'āşık ol zāhid қо lāfi
İder 'āşık olan kāt' -ı merātib

10. **olursañ:-ur, -sañ**

Gazel 13

Mısra: 5

"Olmak" yardımcı fiili.

Olursañ 'āşık ol zāhid қо lāfi
İder 'āşık olan kāt' -ı merātib

11. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 15

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Kuluñdur Hurrem-i nā-çiz efendim
Kerem kıl olmasun nālān-ı himmet

12. **ol:**

Gazel 16

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Sālik-i rāh-ı hāķīkat ol dil (ü) cāndan yūri
Kej-nigāh eylerse de Hurrem bu şūm-ı kā'ināt

13. **olaldan:-al, -dan**

Gazel 16

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derūnum cāy-i dāğ
Nār-ı 'aşkımdan zühūr eyler nücūm-ı kā'ināt

14. **olmaz:-maz**

Gazel 18

Mısra: 3

"Olmak" yardımcı fiili.

Hergiz şarāb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanıñda şāhım oldum cabaya bā'is

15. **olmuş:-muş**

Gazel 18

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Men' itme āşıkānı seyr eylesün cemāliñ
Olmuş iken cenābıñ mäh-ı lıķāya bā'is

16. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 20

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Olmasun bī-çāre Hurrem luţf kıl
Kimseden yā Rab bī-zār el-gıyās

17. **olunca:-un, -ca**

Gazel 21

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Turunc-ı ğabğab-ı dildāra düşdūñ hām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı 'ālemde şemerden geç

18. **ola:-a**

Gazel 24

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

İrişüp ğāyetine derd-i firāķiñ eleme
Bezmi-vuşlatda 'aceb ola mı ğam-hvāre o şūh

19. **ola:-a**

Gazel 25

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

İtme üftāde-i hüsnuñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daħi ey mäh meded

20. **olan:-an**

Gazel 25

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Süz-nāk-i dil-i Hurremden alur evrengin
Mest-i nāz-ı mey olan dilber-i cān-ğāh meded

21. **olmağa:-mağ, -a**

Gazel 28

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Nuķl-i bādām olmağa la'l-i leb-i dilber leziz
Ziver-i hvān olmağičün mīvehā-yı ter leziz

22. **olupdur:-up, -dur**

Gazel 28

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Mesken-i vaşlıñda oldı şürb-i la'liñ cān-fezā
Şāh-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer leziz

23. **olunca:-un, -ca**

Gazel 29

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

'Anber-feşān olunca kākülleri ruħında
Ruhsār cennet oldı mişli anıñ iremdür

24. **oldığım:-dık, -ın**

Gazel 30

Mısra: 11

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥurūş-ı meyle dāl-fes oldığım 'ayb itme dildārın
Serīr-i saltanatda Tāc-ı Keykāvūs gül-gündür

25. **olur:-ur**

Gazel 31

Mısra: 12

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥurremā cevri-i dil-ārāya taḥammül eyle
Āteş-i 'aşka düşen ḥāşılı deryā-dil olur

26. **olmadıñ:-ma, -dı, -n**

Gazel 33

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Olmadıñ bir kerre istinās ile ülfet-pezīr
Ma'rifet bābında yokdur sen gibi tenkīrler

27. **olsa:-sa**

Gazel 35

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥaṭ-āver olsa daḥi būseseñ dirīg itmez
Bahār mevsim-i bāra dilā ne minnet olur

28. **olmasa:-ma, -sa**

Gazel 37

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Dehen-i pākiñe ger olmasa teşbīh gonca
Gülşen-i bāg-ı fenā zib ü leṭāfet mi bulur

29. **ol:**

Gazel 41

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Dāl-ḥançer gelüp ol 'āşıkına tīg çekici
Zahm-ı hicrine devā ḥançer-i bürrān ağıdur

30. **ol:**

Gazel 42

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Gül mül zamānı Ḥurrem ol 'ayş eyle yār ile
Fırşat geçürme meclis-i zībā yerindedür

31. **oldı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Oldı yolında niçe ġarībāñ şehīd-i 'aşk
Şemşīr-i ḥūn-feşāñı dirīgā yerindedür

32. **olmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 50

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Seniñ ḥāl-i siyāhıñı gören 'uşşāk ol demde
Didiler ḥabbetü's-sevdā veyāḥud fülful olmuşdur

33. **olmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 50

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Şu denlü tīz-reviş oldığın esb-i ṭab'ımın bil kim
Daḥi vaşında dildārın mişāl-i düldül olmuşdur

34. **olmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 53

Mısra: 3

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥazer seyl-āb-ı eşkimden ki sūz-ı ġamdan olmuşdur
Bu tūfān-ı belāñıñ her zamān giryān-ı āteşdür

35. **olmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 54

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Tāb-ı ruḥsārından olmuşdur ḥarāret sīnede
Nideyim ol pūr-cefā meh-rū bilür bilmezlenür

36. **olmaz:-maz**

Gazel 56

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Müsellemdür nizām-ı ālem olmaz ittihād üzre
Anınçün sāz-ı mutrib gāḥ ber-cā gāḥ bozulmuşdur

37. **olsa:-sa**

Gazel 57

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥuzūrñızda niyāz itmege ḥicāb iderüz
Bizüz ki mühre-i şems olsa da 'itāb iderüz

38. **olsa:-sa**

Gazel 58

Mısra: 3

"Olmak" yardımcı fiili.

Ne iḥsānlar ider gayriler olsa dāḥil-i meclis
Terahḥum eylemez 'uşşākına pā-bestesin bilmez

39. **olan:-an**

Gazel 59

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Şerbet-i la'liñi teşbīh-i şarāb kimdür iden
Tābiş-i meyle olan kayd-ı şafā çok sürmez

40. **olmaz:-maz**

Gazel 63

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Devlet ü māl ü menāl olmaz kuyūd-ı 'āşıkān
Āsitān-ı yārdur ancağ dil-i pür-zāra bes

41. **oldı:-dı**
Gazel 64
Mısra: 10
"Olmak" yardımcı fiili.

Lebi vaşfindan itdiñ Hurrem işrāb
Anıñçün oldı böyle nazm-ı dil-keş

42. **olıcağ:-ıcağ**
Gazel 65
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Rū-nümādur olıcağ 'ārız-ı pākinde anıñ
Nañvet ü cevı ile ālūde müşevveş āteş

43. **olup:-up**
Gazel 65
Mısra: 7
"Olmak" yardımcı fiili.

Baña ol yār yanar āteş olup itdigini
İtmedi olalı 'ālemdə bu āteş āteş

44. **ol:**
Gazel 66
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.

Ma 'ārif keşb idüp erbāb-ı hāl ol
Niçe şehler gidüp bünyādı kalmış

45. **ola:-a**
Gazel 67
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.

Silerse āyine-i kalbi jengden ne ola
Münevver olmadadur Hurremā şu 'ā'-ı hülüş

46. **olsa:-sa**
Gazel 67
Mısra: 7
"Olmak" yardımcı fiili.

'Aceb mi şöhet ile olsa kārban-ı zamān
Cihānda kim ki hārīdār ola metā'-ı hülüş

47. **olunca:-unca**
Gazel 67
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Vücūd-ı unşur-ı a'lāda şāh olunca göñül
Terennüm itmededür kūs ber-kılā'-ı hülüş

48. **oldı:-dı**
Gazel 69
Mısra: 1
"Olmak" yardımcı fiili.

Ser-āver oldı ruh-ı yārdan çü şīrīn hātṭ
Bu hūsn-i hātṭ ile 'ālemdə oldı rengīn hātṭ

49. **oldı:-dı**
Gazel 69
Mısra: 2
"Olmak" yardımcı fiili.

Ser-āver oldı ruh-ı yārdan çü şīrīn hātṭ
Bu hūsn-i hātṭ ile 'ālemdə oldı rengīn hātṭ

50. **oldı:-dı**
Gazel 72
Mısra: 8
"Olmak" yardımcı fiili.

Sākiyā sā'id-i sīmīniñe kuvvet vire Hāk
Bezm-i vuşlatda yediñle ṭolanur oldı ayāğ

51. **olsa:-sa**
Gazel 72
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.

Biñ ṭabīb olsa da tedbīr-i müdāvā idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrūhuma dāğ

52. **olasın:-a, -sın**
Gazel 73
Mısra: 4
"Olmak" yardımcı fiili.

Nazar-ı ehl-i göñül hāke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kārī-i kāf

53. **olmaya:-ma, -(y)a**
Gazel 73
Mısra: 4
"Olmak" yardımcı fiili.

Nazar-ı ehl-i göñül hāke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kārī-i kāf

54. **olmuşdur:-muş, -dur**
Gazel 73
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.

Hurrem-i ğam-zede bī-şabr u sūkūn olmuşdur
Zāhidā vādī-i 'aşk içre şakın eyleme lāf

55. **olmağdı:-mağ, -dı**
Gazel 74
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.

Yār ile hem-şoḥbet olmağdı zamīrim bir gīce
Neyleyim dildārı ṭutmuşdur nigeh-bān her taraf

56. **olmasun:-ma, -sun**
Gazel 74
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.

Dil nice ḥayret-güzīn-i künc-i fırkat olmasun
Yalıñuz Hurrem degil 'uşşāk-ı ḥayrān her taraf

57. **olsun:-sun**

Gazel 76

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Cemâliñ şem'ine pervâne olsun
Tutuşsun şubha dek olsun uyanık

58. **olmayacak:-ma, -(y)ıcağ**

Gazel 77

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Her zamân büy-i hayâliñle kanâ'at olmaz
Gâh gâh ey güzelim bûs ü kenâr olmayıcak

59. **olmayıcak:-ma, -(y)ıcağ**

Gazel 77

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Pâsbânlık kim iderdi der-i 'işretde müdâm
Şâhib-i râst kavî ya çukadâr olmayıcak

60. **olmayıcak:-ma, -(y)ıcağ**

Gazel 77

Mısra: 12

"Olmak" yardımcı fiili.

İstemem gervet ü sāmân-ı cihânı Hurrem
Baña bir dilber-i 'âlî kafadâr olmayıcak

61. **olmuş:-muş**

Gazel 77

Mısra: 5

"Olmak" yardımcı fiili.

Tutalım şahın-ı çemen pür-ıtarab-efzâ olmuş
Nideyim ol gül-i bî-hâr şikâr olmayıcak

62. **olup:-up**

Gazel 78

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Hem-şoñbet olup bezm-i 'adûlarda dem-â-dem
Cânâ dimesiñ Hurrem-i şâhib-nazarım yok

63. **ola:-a**

Gazel 83

Mısra: 3

"Olmak" yardımcı fiili.

Ne ziyâ-bağş ola hûşîd ruñuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerâğıñda seniñ

64. **oldı:-dı**

Gazel 86

Mısra: 5

"Olmak" yardımcı fiili.

Şanıña levlâk levlâk oldı tebcîl-i 'azîm
Hulûk-ı mahmûdına Hâkdan 'ağadur yâ Resûl

65. **oldı:-dı**

Gazel 89

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Nev-bahâr oldı yine geldi sürür eyyâm-ı gül
Bağrı hûn-ı 'andelîbândan töludur câm-ı gül

66. **olmayıcak:-may, -ıcağ**

Gazel 91

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Hüsn-i tab' olmayıcak hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

67. **olmaz:-maz**

Gazel 91

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Hüsn-i tab' olmayıcak hüsn-i nigârı n'ideyim
Hande-rû olmaz ise nakş-ı dîvârı n'ideyim

68. **ola:-a**

Gazel 94

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Vaşlıña cân virürem dest-res olsam âhîr
'Acabâ ola mı bu emr-i muhâli bilmem

69. **olan:-an**

Gazel 94

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Şeb-i hicrândayım rûz-i vişâli bilmem
Kendi kendimle olan tayf-ı hayâli bilmem

70. **olmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 94

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Bezm-i 'işretde baña dâğ-ı derûn olmuşdur
Nokta-i Cem mi vecihiñdeki hâli bilmem

71. **oldı:-dı**

Gazel 96

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Görmedim mir'at-i tañyilde cemâliñ süretin
Bağdım oldı bu gîce tâ şubha dek ifhâm hâm

72. **olma:-ma**

Gazel 96

Mısra: 5

"Olmak" yardımcı fiili.

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-tab' âhûları ikrâm râm

73. **olmağdur:-mağ, -dur**

Gazel 96

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Gel kazā-yı 'aşka nūş-ı hamr-ı bākī eylegil
Ber-ḥumār olmakdur ancak ey gönül encām-ı cām

74. **ola:-a**

Gazel 98

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Gel şafā-yāb ola mestāne sūrāhī nālān
Pür-ḥubūr ola gülistān ola hoş-dil Ḥurrem

75. **oldı:-dı**

Gazel 98

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Açılup dürlü şükūf-i çemen oldı tezyīn
Nev-bahār oldı feraḥ-baḥş şadālar dem dem

76. **olan:-an**

Gazel 100

Mısra: 13

"Olmak" yardımcı fiili.

Dest-i pākīnde olan kıl-k-i hüner-peydāsı
Reng-i ruḥsārını taḥrīr ile gül-puş olsun

77. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 105

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Perde-i zülfüñ götür dil böyle ḡam-nāk olmasun
Goncalar ḥandān gül-i sad-berg de çāk olmasun

78. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 105

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Bir irilmez yerdedür ol şūḥ-i müstaḡnī-ḥişāl
Vuşlat ümmīdin idüp dil cüst ü çālāk olmasun

79. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 105

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Kirpigiñ çārüb idüp pāk eyle yāriñ rāhını
Gelsün ol şāḥāne ḥaşlet ḥār u ḥāşāk olmasun

80. **olsun:-sun**

Gazel 106

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

'Aqlımı zülfüñ yolında kılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hīç zülf-i perīşān isteyen

81. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 107

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Kimseler üftāde-i ḥübān-ı 'ālem olmasun
Künc-i firḡatde ḥayālāt ile pür-ḡam olmasun

82. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 107

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Kimseler üftāde-i ḥübān-ı 'ālem olmasun
Künc-i firḡatde ḥayālāt ile pür-ḡam olmasun

83. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 107

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Gāḥ düşer dām-ı belāya gāḥ şām-ı firḡate
Kimse yā Rabbī esīr-i zülf ü perçem olmasun

84. **olmasun:-ma, -sun**

Gazel 107

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Düşmesün bu bī-nevā Ḥurrem hevā-yı vuşlata
Sīnesi ḥūn yaşı Ceyḥūn dīdesi nem olmasun

85. **olamazsın:-a, -maz, -sın**

Gazel 108

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Bu 'aşk ile sen mahrem-i esrār olamazsın
Terk itmeyecek 'aşk ile berbād olamazsın

86. **olamazsın:-a, -maz, -sın**

Gazel 108

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

'Āşıklar ile girmeyecek mey-gedeye sen
Maḥmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

87. **olamazsın:-a, -maz, -sın**

Gazel 108

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Bend olmayacak dillere eger zıkr ü ma'ānī
Mürşid gibi sen sālīk-i irşād olamazsın

88. **olamazsın:-a, -maz, -sın**

Gazel 108

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ 'āḳil
Ḥurrem gibi dīvāne-i münḡād olamazsın

89. **olmayacak:-may, -ıcaḳ**

Gazel 108

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Leylā gibi sen olmayacak ḥüsn ile hem-tā
Mecnūn gibi āşūfteye meddād olamazsın

90. **olmazsa:-maz, -sa**

Gazel 110

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Qıvvet -i tālī'īn olmazsa ne yapsun iqdām
Hurremā devlet için kimseye itme tekpū

91. **ol:**

Gazel 114

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Hurrem cihānda ehl-i tevāzu'dan ol yūri
Merfū' olur o kimse ki şu gibi pest ola

92. **ola:-a**

Gazel 114

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālisimiz cümle mest ola

93. **ola:-a**

Gazel 114

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

İtmez hārīm-i şafha-i rindāna hīç duhūl
İllā o kimse bāde-fürüş mey-perest ola

94. **olmaya:-ma, -y, -a**

Gazel 120

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Zülf-i cānāna nazar eyle 'aceb bend-i belā
Nice şeydā-yı zamān olmaya āyā 'uqālā

95. **olmaz:-maz**

Gazel 120

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Baş açık bendesi olmaz mı görenler bilmem
Göricek nāz ü nezāketle bu qaddi bālā

96. **ol:**

Gazel 121

Mısra: 16

"Olmak" yardımcı fiili.

Ne haddi var k'ide cevlan medh-i pākiñde
Murādī ol k'ide şefkat Muḥammed-i 'Arabī

97. **oldı:-dı**

Gazel 122

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Oldı pervānesi dördünci semānıñ güneşi
Qad bedāmin ufuku'l-ḳudsı Resūlün 'Arabī

98. **olsa:-sa**

Gazel 127

Mısra: 11

"Olmak" yardımcı fiili.

N'ola bir büse 'atāyile dil olsa Hurrem
Senden ey şūh-i cefā-pişe kerem gelmez mi

99. **olsa:-sa**

Gazel 130

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Meclis-i şāh u gedā olsa da durmaz Hurrem
Gösterür feyz-i Hudā-bahşını dārāyesini

100. **ola:-a**

Mesnevi 1

Mısra: 34

"Olmak" yardımcı fiili.

Emri tūt nehyinden eyle ictināb
Tā ḳarār-gāhıñ ola dārü's-selām

101. **ola:-a**

Mesnevi 1

Mısra: 37

"Olmak" yardımcı fiili.

Ziver-i etfāl ola bu nev-zuhūr
Olalar ezberle 'ıtrıyyü'l-meşām

102. **olalar:-a, -lar**

Mesnevi 1

Mısra: 38

"Olmak" yardımcı fiili.

Ziver-i etfāl ola bu nev-zuhūr
Olalar ezberle 'ıtrıyyü'l-meşām

103. **oldı:-dı**

Mesnevi 1

Mısra: 21

"Olmak" yardımcı fiili.

On iki oldı namāzıñ şartları
Taşradur altı içinde altı tām

104. **olmaḳdur:-maḳ, -dur**

Mesnevi 1

Mısra: 39

"Olmak" yardımcı fiili.

Bir du'ā-i ḥayra olmaḳdur sebab
Hurreme ancak budur aşı-ı merām

105. **olmuş:-muş**

Mesnevi 1

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Evvelā tevḥīd-i Ḥaḳ cell ü 'alā
Hem şehādet nāmına olmuş be-nām

106. **olmuş:-muş**

Mesnevi 1

Mısra: 28

"Olmak" yardımcı fiili.

İftitāḥ tekbīr içinden şartdurur
Hem kırā'atle daḥi olmuş kıyām

107. **ola:-a**

Murabba 1

Mısra: 19

"Olmak" yardımcı fiili.

Ola her bir varak verd-i ra'nā
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

108. **olsun:-sun**

Murabba 1

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Hudāvendā sana hamd ola her ān
Resūlüne salāt olsun firāvān

109. **olmağı:-mağ, -ı**

Murabba 2

Mısra: 13

"Olmak" yardımcı fiili.

Bağrımın hūn olmağı ol la'l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zibā-yı aḥmerden midür

110. **oldı:-dı**

Tahmis 1

Mısra: 18

"Olmak" yardımcı fiili.

Ḥayāl-i la'liñ ile buldı hoş-zamīr-i sürūr
Şarāb-ı cām-ı muşaffādan itmez oldı hūzūr

111. **oldı:-dı**

Tahmis 1

Mısra: 23

"Olmak" yardımcı fiili.

Bu Ḥurremiñ de heme varı oldı tālānıñ
Felek girerse kef-i Nā'iliye dāmānıñ

112. **oldı:-dı**

Tahmis 2

Mısra: 21

"Olmak" yardımcı fiili.

Yine bir hūb-i 'ālem Ḥurremā oldı baña hem-dem
Melekdür yoḥsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

113. **oldı:-dı**

Tahmis 5

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Dil cefā-yı dost ile olup ḥayāl-ender-ḥayāl
Oldı gitdikce vişāl-i yār katı emr-i muḥāl

114. **olmadı:-ma, -dı**

Tahmis 5

Mısra: 16

"Olmak" yardımcı fiili.

Resm-i āyīn-i vefā ben bildiğim mağzūb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cānā cem'-i aḥbāb olmadı

115. **olmadı:-ma, -dı**

Tahmis 5

Mısra: 17

"Olmak" yardımcı fiili.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dīde pūr-ḥvāb olmadı
Çok faşıllar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

116. **olmadı:-ma, -dı**

Tahmis 5

Mısra: 18

"Olmak" yardımcı fiili.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dīde pūr-ḥvāb olmadı
Çok faşıllar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

117. **olmadı:-ma, -dı**

Tahmis 5

Mısra: 19

"Olmak" yardımcı fiili.

Geçdi 'ömrüm gerd-i gamdan dil rehā-yāb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgānımız çārüb-ı dost

118. **olmadım:-ma, -dı, -m**

Tahmis 5

Mısra: 23

"Olmak" yardımcı fiili.

Būse-çīn-i sāye-i zūlf-i dırāzıñ olmadım
Maẓhar-ı nīm-i nigāh-ı çeşm-i bāzıñ olmadım

119. **olmadım:-ma, -dı, -m**

Tahmis 5

Mısra: 24

"Olmak" yardımcı fiili.

Būse-çīn-i sāye-i zūlf-i dırāzıñ olmadım
Maẓhar-ı nīm-i nigāh-ı çeşm-i bāzıñ olmadım

120. **ola:-a**

Tarih 1

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Tūtī-i şahñ-ı şafā-veş olasın şīrīn-kelām
Ki medīḥiñ ola bir zāt-ı kerīm şekker-ḥā

121. **olasın:-a, -sın**

Tarih 1

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Bir gül-i gül-bün-i iḥsānıñ açup şevkine per
Olasın zīver-i ḥüsn-i süḥan-ı dil-ārā

122. **oldı:-dı**

Tarih 1

Mısra: 24

"Olmak" yardımcı fiili.

Oldı teşrīf-i ile ehl-i diyānet mergūb
Gerçi kim ehl-i hevā oldı girizān dü-pā

123. **ola:-a**
Tarih 2
Mısra: 7
"Olmak" yardımcı fiili.
- Ya ola tūṭī dil-i 'uṣṣāk bezm-i hicrde
Sükker-i la'l-i leb-i maḥbūb için nağme-serā
124. **ola:-a**
Tarih 2
Mısra: 36
"Olmak" yardımcı fiili.
- Çeşme-i ḥurşīd-veş pākdür zamīr-i enveri
Tünd-i bād-ı dehrden maḥfūz u müstaşfā ola
125. **olmasun:-ma, -sun**
Tarih 2
Mısra: 79
"Olmak" yardımcı fiili.
- Olmasun āṣār-ı ḡam-girdār ile ṭab'ı teraḥ
Dā'imā bulsun secencel-veş dili ḡamdan rehā
126. **olmaya:-ma, -y, -a**
Tarih 2
Mısra: 34
"Olmak" yardımcı fiili.
- Dilerim ki tūr-i da'vātım ola āmac-gīr
Raḡne-dār-ı tīg-i ḡam olmaya ṭab'ı dā'imā
127. **olmuş:-muş**
Tarih 2
Mısra: 66
"Olmak" yardımcı fiili.
- Şimdi itmez i'tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i 'irfān bī-kadr ü bahā
128. **olsa:-sa**
Tarih 2
Mısra: 10
"Olmak" yardımcı fiili.

- Hikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger hikmet-fezā
129. **olsun:-sun**
Tarih 2
Mısra: 78
"Olmak" yardımcı fiili.
- Ko kurı tasdī'i āgāz-ı du'ā-yı devlet it
Ferḡadānın farkına zīb ü fer olsun bu du'ā
130. **olur:-ur**
Tarih 2
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.
- Hikmet-enfās nuṭḡ-ı pākinden olur dem-beste dil
Ger Felātūn-ı zamān olsa eger hikmet-fezā
131. **olıcak:-ıcaḡ, -**
Tarih 3
Mısra: 7
"Olmak" yardımcı fiili.
- Şems-i iclāl ziyā-baḡş olıcak āfāka
Oldı fermān-dih hep ehl-i ma'ārif 'ārif
132. **olmuş:-muş**
Tarih 4
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.
- Taht-ı hilāfetle be-nām fermān-ber olmuş hep enām
Düşmāndan eyler intikām bā-'avn-i Hak bī-irtiyāb
133. **olur:-ur**
Tarih 4
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.
- Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

134. **ol:**
Gazel 4
Mısra: 5
"O" işaret sıfatı.
- Kim eylemiş bu 'āşıkā cevır (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña
135. **ol:**
Gazel 8
Mısra: 10
"O" işaret sıfatı.
- Ḥurremā mecmū'a-i 'aqlım olur ḡayret-fezā
Ol perīşān zūlf ile olmazsa cem'ıyyet baña
136. **ol:**
Gazel 18
Mısra: 10
"O" işaret sıfatı.
- Ḥurrem görünce nazmıñ ol āfet-i cihān-gīr
İtdi tebeşşüm ol dem oldu şafāya bā'is
137. **ol:**
Gazel 31
Mısra: 2
"O" işaret sıfatı.
- Kim ki ol gül ruḡa cāndan yaqılır mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol ḡā'il olur
138. **ol:**
Gazel 31
Mısra: 6
"O" işaret sıfatı.
- Şalma ikrār-ı vişāliñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur
139. **ol:**
Gazel 31
Mısra: 10
"O" işaret sıfatı.

İktibās it haṭ-ı ruḥsār mesā'illerini
Bilen ol mes'eleyi 'ālim olur fāzıl olur

140. **ol:**
Gazel 38
Mısra: 4
" O " işaret sıfatı.

Āb-ı hayvānı nūş ider dā'im
Ol dehān kim lebiñle hem-demdür

141. **ol:**
Gazel 38
Mısra: 5
" O " işaret sıfatı.

'Ārıñda görinen ol dūrler
Gül-i aḥmerde şanki şebnemdür

142. **ol:**
Gazel 50
Mısra: 2
" O " işaret sıfatı.

'İzārñ germ-i şahbādan kızarımış gül gül olmuştur
Görüp ol verd-i ra'nāyı lisānım bülbul olmuştur

143. **ol:**
Gazel 59
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Ḥurremā redd kıılır manşib-ı vaşlını deyü
Korkma tevcih olur ol cāh saña çok sürmez

144. **ol:**
Gazel 77
Mısra: 6
" O " işaret sıfatı.

Ṭotalım şahın-ı çemen pür-ṭarab-efzā olmuş
Nideyim ol gül-i bī-ḥār şikār olmayıcak

145. **ol:**
Gazel 83
Mısra: 7
" O " işaret sıfatı.

Ḳalsun ol bāl-i şikest ile āzād itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dām-ı duzağında seniñ

146. **ol:**
Gazel 85
Mısra: 4
" O " işaret sıfatı.

Bū getürmezse eger zülf-i dil-ārāmızdan
Esüp ol bād-ı şehir-ḥız ne alup ne virecek

147. **ol:**
Gazel 85
Mısra: 6
" O " işaret sıfatı.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken
Dönüp ol kāse-i leb-rız ne alup ne virecek

148. **ol:**
Gazel 85
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Nigeh-i mest dil-i Ḥurremi itmişken esir
Çıkup ol zülf-i dil-āvız ne alup ne virecek

149. **ol:**
Gazel 100
Mısra: 5
" O " işaret sıfatı.

Ol şarāb-ı ezeli 'aşk u muḥabbet dirler
Kāse kāse bahş it erbāb-ı dile nūş olsun

150. **ol:**
Gazel 105
Mısra: 8
" O " işaret sıfatı.

Kirpigiñ cārüb idüp pāk eyle yārñ rāhını
Gelsün ol şāhāne ḥaşlet ḥār u ḥāşāk olmasun

151. **ol:**
Gazel 119
Mısra: 6
" O " işaret sıfatı.

Didi bir buse ḥaqqı cānıñ var
Daḥi ol dādı var dimāğımda

152. **ol:**
Gazel 128
Mısra: 2
" O " işaret sıfatı.

Bilür mi şir-i dehānıñ seniñ muḥallebici
Görür mi ol lebiniñ dadını maḥallebici

153. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: 10
" O " işaret sıfatı.

Daḥi imānıñ şıfatı altıdur
Ol edāsiyla anıñ 'ālī-makām

154. **ol:**
Nazm 1
Mısra: 3
" O " işaret sıfatı.

Göster bana ol 'ārız-ı dil-cū-yı murādı
Ahvālimi kesretle tebāh eyleme yā Rab

155. **ol:**
Tahmis 2
Mısra: 22
" O " işaret sıfatı.

Yine bir ḥüb-i 'ālem Ḥurremā oldu baña hem-dem
Melekdür yoḥsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

156. ol:

Tahmis 3

Mısra: 13

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Mest iken būs-i ruḥ-ı yār ile cān ol cāhda
'Azmimiz Ka'beydür devlet-i şāhenşāhda

157. ol:

Gazel 10

Mısra: 6

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ey dil-i ḥaste fiḡān u āhıñı itme dirāz
Yokladım çıkmaz devā ol ḥoḡḡa-i femden saña

158. ol:

Gazel 12

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ol gül ruḥuñ aḥvālını tār eyleme yā Rab
Her rüz u şebān kārını zār eyleme yā Rab

159. ol:

Gazel 12

Mısra: 4

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Açdurma 'adū semtine ḥandeyle dehānın
Bīḡāneye ol ḡonce(y)i yār eyleme yā Rab

160. ol:

Gazel 12

Mısra: 8

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Aḡyār ile hem-kāse olup zevḡ u şafāda
Ol tūṭī femi nūkte-şi'ār eyleme yā Rab

161. ol:

Gazel 13

Mısra: 10

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḥumār-ı hicri def' eyler dem-ā-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne ṭālib

162. ol:

Gazel 16

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Hālime raḥm eylemez ol şūḡ-ı mūm-ı kā'ināt
Gūş idüp feryādımı āh itdi büm-ı kā'ināt

163. ol:

Gazel 18

Mısra: 9

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḥurrem görünce nazmıñ ol āfet-i cihān-gīr
İtdi tebessüm ol dem oldu şafāya bā'is

164. ol:

Gazel 19

Mısra: 10

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Çek cefāsın şakınup bahş girişme Ḥurrem
İtmez 'ākıl kişi ol ḡamze-i ḡammāz ile bahş

165. ol:

Gazel 31

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Kim ki ol gül ruḡa cāndan yakılır mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol kā'il olur

166. ol:

Gazel 39

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Mürḡ-i dilim ol kāmēt-i bālā ile oynar
Bir fāḡtedür serv-i dil-ārā ile oynar

167. ol:

Gazel 39

Mısra: 10

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Tahrīḡ idemez kākūlini kāfile-i rīḡ
Ol ḡulle-i misk āh-ı sebūk-pā ile oynar

168. ol:

Gazel 39

Mısra: 11

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ol peççe-i kātib geleli mekteb-i dehre
Nāl-i ḡalemim şi'r ile inşā ile oynar

169. ol:

Gazel 40

Mısra: 5

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Fi'l-meḡel berdū'l-'acūze hicriñ ile ol raḡīb
'Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür

170. ol:

Gazel 40

Mısra: 8

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Medḡ-i ḡüsn-i dil-rübāyı 'āşık-ı şūrīdeye
Ey dirīḡ kim 'ālem-i fāñde ol ferd söyledür

171. ol:

Gazel 43

Mısra: 2

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Virmez mezāda ḡöñlümü cānān alur şatar
Ol müşterāyı cevır ile ḡübān alur şatar

172. ol:

Gazel 43

Mısra: 6

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḳurb-ı nigāh-ı nāza ḳarīn olma luṭf ḳıl
Ol fitne-cū hezār gulāmān alur şatar

173. ol:

Gazel 44

Mısra: 3

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Nedendür ol ḳamer tal'at vefā ümmīdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nāḳış ḥesāb ister

174. ol:

Gazel 46

Mısra: 10

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḥurrem der-i vālāna sürer şevḳ ile rüyın
Raḥm eylemek ol bendeye şāhāneleriñdür

175. ol:

Gazel 47

Mısra: 5

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz
Naḥcīr-i dili şayd ḳılan zūlf 'alemidür

176. ol:

Gazel 47

Mısra: 7

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bir ḥālet ile görse dil ol ḥüb-cemāli
'Aşk eyler o dem var ise 'aşḳıñ temelidür

177. ol:

Gazel 49

Mısra: 3

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Siyāh ṭurraların eṭrāfına taḡıtmış ol āfet
Anıñçün rüyine zulmetde bir tenvīrdür dirler

178. ol:

Gazel 54

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḥālīmi ol dilber-i nāḳ-ḥū bilür bilmezlenür
'Andelīb ḥālīn gül-i ḥoş-bū bilür bilmezlenür

179. ol:

Gazel 54

Mısra: 8

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Tāb-ı ruḥsārından olmuşdur ḥarāret sīnede
Nideyim ol pür-cefā meh-rū bilür bilmezlenür

180. ol:

Gazel 55

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Uçarsa nāz ile 'uşşāḳına ol şūh ber ber ber
Derūnumdan çıkar sūzişle dūd-ı āh ser ser ser

181. ol:

Gazel 60

Mısra: 10

" O " 3. teklik kişi zamiri.

La 'l-i nābı sükkerinden Ḥurremā men' eyledi
Ol ḥumār ile mey-i ser-şārdur eglencemiz

182. ol:

Gazel 65

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Yāḳdı cān u dilim ol dilber-i meh-veş āteş
Şormasun kimse meded ruḥları tābiş āteş

183. ol:

Gazel 65

Mısra: 7

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bañā ol yār yanar āteş olup itdigini
İtmedi olalı 'ālemde bu āteş āteş

184. ol:

Gazel 69

Mısra: 4

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bi-küllī 'aḳlīmı yaḡmāya virse mümkündür
Ki geldi baḡteten ol gül-'izāra pür-çīn ḥaṭṭ

185. ol:

Gazel 71

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Meclis-i ünsiyyete olduḳda ol cānāne şem'
Yandı başdan ayaḡa sūzişle çün pervāne şem'

186. ol:

Gazel 85

Mısra: 2

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḳaşd-ı cān ḡamze-i ser-tīz ne alup ne virecek
Bilmem ol fitne-i engīz ne alup ne virecek

187. ol:

Gazel 86

Mısra: 9

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ol şeft' bu Ḥurrem-i bī-çāreye yevmü't-tenād
Bār-i 'isyānla anıñ ḳaddi dü-tādur yā Resūl

188. ol:

Gazel 88

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Yāḳışmış ol ruḥ-ı nāza ḳaranfil lāle gül sūnbūl
Daḳınsun tāze-ber-tāze ḳaranfil lāle gül sūnbūl

189. **ol:**

Gazel 95

Mısra: 10

" O " 3. teklik kişi zamiri.

‘İşve-i yârdur heme Hurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol şehe gitdi fedâya n’eyleyim

190. **ol:**

Gazel 96

Mısra: 6

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bend-i esmâ ile olma şayd yâre beste-dil
Eyler ol âhen-ṭab ‘ âhûları ikrâm râm

191. **ol:**

Gazel 103

Mısra: 2

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Tâb-ı rûy-ı yârdur qalbimde fikrim her zamân
Ṭoğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

192. **ol:**

Gazel 105

Mısra: 3

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bir irilmez yerdedür ol şûh-i müstağnî-ḥişâl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çalâk olmasun

193. **ol:**

Gazel 106

Mısra: 2

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Rûyuñı görsün seniñ bir mâh-i tâbân isteyen
Bûyuñı alsun şehim ol gül ü reyḥân isteyen

194. **ol:**

Gazel 111

Mısra: 3

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Gördi gülzâr u çemenzârda ol maḥbûbı
Der-i mey-ḥânede sâkî ki ider bahş-i şarâb

195. **ol:**

Gazel 112

Mısra: 9

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Hurremâ tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgân eyleye gülşende bûlbûl gül güle

196. **ol:**

Gazel 113

Mısra: 7

" O " 3. teklik kişi zamiri.

‘İydiye büsesinden istersem ol nigârın
İtmez dirîğ elbet bizler dilenc olunca

197. **ol:**

Gazel 116

Mısra: 5

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zâhid-i dün
Açmasun ağzın aña sır qala mübhemcesine

198. **ol:**

Gazel 118

Mısra: 9

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Gördüm çü Hurrem ol ḥûb-cemâli
Ben de o ḥüsne oldum figende

199. **ol:**

Gazel 127

Mısra: 6

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Şuşamış kanına dil-ḥasteleriñ naḥvetle
Bağıñ ol nergis-i mestâneye dem gelmez mi

200. **ol:**

Murabba 2

Mısra: 13

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bağrımañ ḥûn olmağı ol la‘l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zîbâ-yı aḥmerden midür

201. **ol:**

Murabba 2

Mısra: 14

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Bağrımañ ḥûn olmağı ol la‘l-i gevherden midür
Bilmezem ki ol gül-i zîbâ-yı aḥmerden midür

202. **ol:**

Müseddes 1

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Görün ol fitne-engîzi ki cevân eyler
‘Aql u dil mülkini yağmâya hezâr qan eyler

203. **ol:**

Tahmis 2

Mısra: 11

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Muqâbil kimdürür bilsem ‘aceb ol çeşm-i cādûya
Aşar biñ fend ile ‘aql u dilimi târ-ı gîsûya

204. **ol:**

Tahmis 3

Mısra: 5

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ḥandeler itsün ol âfet dil-i ḥurremcesine
Kimseye itme şaḳın keşf nihânî râzıñ

205. **ol:**

Tarih 1

Mısra: 16

" O " 3. teklik kişi zamiri.

O veliyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā
O kerîmü's-şiyem ol nām-ı 'alî-ğadr ü 'alā

206. **ol:**

Tarih 2

Mısra: 1

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Habbezā ol vālî-i vālā-yı kân-ı mekremet
Büse-çîn-i reh-güzârî olsa Dārâb revā

207. **ol:**

Tarih 2

Mısra: 47

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ol Aristo- 'aql ü ol Sokrât u Cālînüs-ğab'
Eyledi tedbîr ü tanzîm-i umûra ibtidā

208. **ol:**

Tarih 2

Mısra: 47

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ol Aristo- 'aql ü ol Sokrât u Cālînüs-ğab'
Eyledi tedbîr ü tanzîm-i umûra ibtidā

209. **ol:**

Tarih 4

Mısra: 3

" O " 3. teklik kişi zamiri.

Ol pâdişâh-ı nām-ver Haydar-şiyem Fārûk-fer
Mahmûd Hân-ı pür-zafer 'adl-âver-i şevket-me'âb

ol-:

1. **olur:-ur**

Gazel 8

Mısra: 9

"Olmak" yardımcı fiili.

Hurremâ mecmû'a-i 'aqlım olur hayret-fezâ
Ol perişân zülf ile olmazsa cem'iyyet baña

2. **olurken:-ur, -ken**

Gazel 8

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Âsitânında olurken dem-be-dem 'izzet baña
Muğtezâ bilmem nedendür güşe-i hicret baña

3. **olursa:--ur, -sa**

Gazel 9

Mısra: 12

"Olmak" yardımcı fiili.

Giçem makâm-ı 'aşk-ı mecâzî hudûdını
Hurrem olursa himmet-i 'aşk bâz baña

4. **oldı:-dı**

Gazel 10

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Lâle-gün oldı yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

5. **oldı:-dı**

Gazel 11

Mısra: 1

"Olmak" yardımcı fiili.

Hâlet-i 'aşkıñla cânâ cismim oldı buriyâ
'Âşıkım 'aşkıñda dâ'im şanma şâhâ bu riyâ

6. **olup:-up**

Gazel 12

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Ağyâr ile hem-kâse olup zevk u şafâda
Ol tûfî femi nûkte-şî'âr eyleme yâ Rab

7. **olursın:--ur, --sın**

Gazel 13

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Görüp bunca belâyı derdi ey dil
Olursın yine 'âşıklığa râğıb

8. **olur:-ur**

Gazel 15

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Kuluñ kârı dem-â-dem hizmetiñdür
Efendiden olur ihsân-ı himmet

9. **olduk:-du, -k**

Gazel 18

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduk biz bu belâyâ bâ'is

10. **oldum:-du, -m**

Gazel 18

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Hergiz şarâb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanıñda şâhım oldum cabaya bâ'is

11. **olur:-ur**

Gazel 18

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Cânâ rızâ-yı kalbiñ ancak vefâyâ bâ'is
Âşık ne eyler ise olur cefâyâ bâ'is

12. **olan:-an**

Gazel 19

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Kim ider bilmem o 'aşıq-küş-i mümtâz ile baḥş
Gurre-i ḥüsni olan dilber-i pür-nâz ile baḥş

13. **olsa:--sa**
Gazel 20
Mısra: 4
"Olmak" yardımcı fiili.

Gayrilerle rûzgârı hoş geçer
'Aşıq-ı zâr olsa âzâr el-ğiyâs

14. **olur:--ur**
Gazel 21
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i süzân olur cismi
Gel ey pervâne pervâz eyleme sen daḥi perden geç

15. **olur:--ur**
Gazel 21
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Meşeldür dūr olan gözden gönülden de olur dirler
Göze girmekse kaşdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

16. **oldı:--dı**
Gazel 26
Mısra: 1
"Olmak" yardımcı fiili.

Mevsim-i faşl-ı bahâr oldı dem-i eyyâm-ı 'ıyd
Yazdı küttâb-ı kazâ rûy-ı gül üzre nām-ı 'ıyd

17. **olmaz:--maz**
Gazel 26
Mısra: 8
"Olmak" yardımcı fiili.

Cāme-i zerrîn-kabā birle bedîdâr olsa yâr
Pür-neşâṭ u bî-ḡam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd

18. **oldı:--dı**
Gazel 28
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.

Mesken-i vaşlıñda oldı şûrb-i la'liñ cān-fezâ
Şahn-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezîz

19. **olsa:--sa**
Gazel 28
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.

Cām-ı vaşlıñdan ferah-yâb olsa Hürrem tañ degil
Ey ṭabîbim ḥastegāna şerbet-i sükker lezîz

20. **olanıñ:--an, -ın**
Gazel 29
Mısra: 4
"Olmak" yardımcı fiili.

Cevr itdi 'aşıqına vuşlat gününde cānân
Şāh-ı cihān olanıñ ḥulḳı hemān keremdür

21. **oldı:--dı**
Gazel 29
Mısra: 8
"Olmak" yardımcı fiili.

'Anber-feşân olunca kākülleri ruḥında
Ruḥsār cennet oldı mişli anıñ iremdür

22. **olmaz:--maz**
Gazel 30
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Haṭ-ı nev-ḥîz-i ruḥsârından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' ḥaṭṭla şan ḥāşîye-i kāmûs gül-gündür

23. **olupdur:--up, --dur**
Gazel 30
Mısra: 7
"Olmak" yardımcı fiili.

Firāk-ı yâr ile pür-ḥûn olupdur kalb-i aḥker-süz
Ḥacâletle müselleḡ çehre-i me'yûs gül-gündür

24. **olur:--ur**
Gazel 31
Mısra: 6
"Olmak" yardımcı fiili.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur

25. **olursa:--ur, -sa**
Gazel 31
Mısra: 2
"Olmak" yardımcı fiili.

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yaqılır mā'il olur
Ḥār-ı 'ālem de olursa çeker ol kâ'il olur

26. **olupdur:--up, -dur**
Gazel 33
Mısra: 6
"Olmak" yardımcı fiili.

Hüsnüñe gurre olup 'arz-ı cemāl itme begim
Āfet-i devrân olupdur cümleye teşhîrler

27. **olur:--ur**
Gazel 33
Mısra: 1
"Olmak" yardımcı fiili.

Mübtelâ-yı la'l-i ḥandānıñ olur her mîrler
Ġamze-i cellādıñıñ zaḥmında yok ta'mîrler

28. **olur:--ur**
Gazel 35
Mısra: 4
"Olmak" yardımcı fiili.

Şalâ bized be-der-i meykede piyāle be-gîr
Didikde sākî bize böyle hoş ziyâfet olur

29. **olur:-ur**

Gazel 35

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Hevâ-yı hûb velî ihtiyârîdür evvel
Girince bâb-ı firâka 'aceb nedâmet olur

30. **olur:-ur**

Gazel 35

Mısra: 12

"Olmak" yardımcı fiili.

Olursa medh-i ruhıyla müzeyyen ey Hürrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

31. **olur:-ur**

Gazel 36

Mısra: 2

"Olmak" yardımcı fiili.

Eşkim yoluñda her zamân kim sebîl olur
Huşk kalmayup cihânda cümle âb u gîl olur

32. **olur:-ur**

Gazel 36

Mısra: 6

"Olmak" yardımcı fiili.

Şâhım zekât-ı hüsnuñi eyler iseñ edâ
Şimdi bu ben garîbe o luţf-i cezîl olur

33. **olur:-ur**

Gazel 36

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Çeşm-i hakâret ile baña itme kec-nigâh
Tîr-i müjeñle zahm açılıp dil katîl olur

34. **olmasa:-ma, -sa**

Gazel 37

Mısra: 3

"Olmak" yardımcı fiili.

Olmasa teşne lebiñ kandise ey yâr nebât
Kandehârîñ şekeri hüsñ ü halâvet mi bulur

35. **olsa:-sa**

Gazel 38

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Verd-i ruhuñ yanında bûlbûl-i dil
Ne kadar olsa güyâ ebkemdür

36. **olsa:-sa**

Gazel 39

Mısra: 13

"Olmak" yardımcı fiili.

Hürrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-â-dem
Ceyş-i gam-ı dil bâde-i şahbâ ile oynar

37. **olma:--ma, -**

Gazel 43

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Olma fırîfte dehr-i denîniñ revâcına
Açmış önünde hîleye dükkân alur şatar

38. **olupdur:-up, -dur**

Gazel 52

Mısra: 10

"Olmak" yardımcı fiili.

Seniñle görüp Hürrem-i müstemendi
Raķîb-i seg-hû olupdur çenâr

39. **olur:-ur**

Gazel 55

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı fiili.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzîkdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlûd iken nahvetle ter ter ter

40. **olunca:-unca**

Gazel 57

Mısra: 5

"Olmak" yardımcı fiili.

Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle
Vücûdî jâle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

41. **olursa:-ur, -sa**

Gazel 57

Mısra: 7

"Olmak" yardımcı fiili.

Olursa sâķî lebiñ cām-ı germ-dâr-ı sürür
Harîķ dillerimiz biz daķı kebâb iderüz

42. **olursa:-ur, -sa**

Gazel 57

Mısra: 11

"Olmak" yardımcı fiili.

Olursa feyż-i Hudâ rehber-i tarîķ Hürrem
Vişâl mes'elesin fetḥ-bâb-ı yâb iderüz

43. **olur:-ur**

Gazel 59

Mısra: 5

"Olmak" yardımcı fiili.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursin heves-i vaşla baña çok sürmez

44. **olur:-ur**

Gazel 63

Mısra: 3

"Olmak" yardımcı fiili.

Yâr olur aġyâr ile olmaz karîn üftâdeye
Bu dil-i bî-çâre eylerken dil ü cândan heves

45. **olmuş:-muş**

Gazel 64

Mısra: 8

"Olmak" yardımcı fiili.

Sebeb feryādıma ruḥsārın oldı
Mu'anber zülfüñ olmuş boyuña eş

46. **oldumdı:-du, -m, -dı**
Gazel 66
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Lebiñden büse-çın oldumdı bir dem
Meşämm-ı cānım içre dadı ıalmış

47. **olsa:--sa**
Gazel 67
Mısra: 2
"Olmak" yardımcı fiili.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifā' ḥulūş
Kıyāmet olsa bulmaya inḳitā' ḥulūş

48. **olsun:-sun**
Gazel 73
Mısra: 2
"Olmak" yardımcı fiili.

'Acabā bendesine şāhım ider mi elṭāf
Çekdigim cevr ü cefā yolına olsun mı güzāf

49. **olursa:-ur, -sa**
Gazel 73
Mısra: 7
"Olmak" yardımcı fiili.

Cürm-i bī-ḥaddim olursa daḥi 'afv eylesesin
Ḳayd-ı vāresteden olsun dil-i dīvāne mu'āf

50. **olup:-up**
Gazel 75
Mısra: 11
"Olmak" yardımcı fiili.

Kūyuñda gıce her taraḫa pāsban olup
Ḳurrem çekerdı derd-i vişāli taraḫ taraḫ

51. **olsun:-sun**
Gazel 76
Mısra: 10
"Olmak" yardımcı fiili.

Cemālīñ şem'ine pervāne olsun
Ṭutuşsun şubḫa dek olsun uyanık

52. **olaydım:-a, -y, -dı, -m**
Gazel 78
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sā'id-i sīmīn kemerim yok

53. **olsa:--sa**
Gazel 79
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.

Ādābı gözet bezm-i vişāl olsa da Ḳurrem
İncitme o nāzik bedeni şevk ile sık sık

54. **oldum:-du, -m**
Gazel 94
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Göricek ḥüsnüñi ḫālet-zede-i 'ayş oldum
Ne diyem meclis-i pākiñdeki ḳāli bilmem

55. **olur:-ur**
Gazel 95
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāh-ı 'āşıkān
Sensizin ey ḳamer şıfat artsa da pāye n'eyleyim

56. **olup:-up**
Gazel 97
Mısra: 8
"Olmak" yardımcı fiili.

Görüp cemāl-i dil-pesendiñi begim göñlüm
Gezer cününüñ olup her yaña ki añladamam

57. **olur:-ur**
Gazel 97
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.

Didim bu derdime hiç bir devā olur mı benim
Lebiñ nümüde idüp dir devā ki añladamam

58. **ola:-a**
Gazel 98
Mısra: 10
"Olmak" yardımcı fiili.

Gel şafā-yāb ola mestāne sürāḫī nālān
Pür-ḫubūr ola gülistān ola ḫoş-dil Ḳurrem

59. **olsun:-sun**
Gazel 98
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.

Bülbül-i bülbüle ṭuṭı gibi olsun güyā
Sürelüm meclis-i gülde bir 'acāyib ḫoş dem

60. **olsun:-sun**
Gazel 100
Mısra: 16
"Olmak" yardımcı fiili.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ānüd izḫār
Ḳurrem olsun bezm-i erbāb-ı şafā ḫoş olsun

61. **olupdur:-up, -dur**
Gazel 110
Mısra: 2
"Olmak" yardımcı fiili.

Baña 'aşkıñ olalı ey gül-i ḫoş-bü ḡayḡu
Şām-ı firḳatde dile vaşlıñ olupdur ārzū

62. **olurduñ:-**(u)r, -du, -ñ
Gazel 119
Mısra: 11
"Olmak" yardımcı fiili.
- Mîr-i sühan olurduñ 'âlemde
Okudaydım seni kucagımda
63. **olsun:-**sun
Gazel 122
Mısra: 9
"Olmak" yardımcı fiili.
- Olsun evlâdına âline dürüd ile selâm
Hurremiñ virdi budur külli gadât ü 'aşî
64. **olursa:-**ur, -sa
Gazel 128
Mısra: 5
"Olmak" yardımcı fiili.
- Hürüş-i bâde-i engür olursa zîver-i bezm
Noğûd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici
65. **olurlar:-**ur, -lar
Murabba 1
Mısra: 10
"Olmak" yardımcı fiili.
- Senindür cümle mahlûk ins ile cân
Olurlar rûz u şeb sûzân u giryân
66. **oldum:-**du, -m
Murabba 2
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.
- Bu hâkîkat künciniñ ferzânesi oldum velî
Künc nedür kim bilmezem ben mahrem-i esrâr nedür
67. **ola:-**a
Tahmis 2
Mısra: 22
"Olmak" yardımcı fiili.

- Yine bir hûb-i 'âlem Hurremâ oldu baña hem-dem
Melekdür yohsa ol cins-i beşerden mi ola âdem
68. **olmaz:-**maz
Tahmis 2
Mısra: 4
"Olmak" yardımcı fiili.
- Cihânda sen var iken gam degil hüsni hasensizlik
Gamîñ Ya 'kûbiyim olmaz baña Beytû'l-Hazensizlik
69. **olur:-**ur
Tahmis 4
Mısra: 18
"Olmak" yardımcı fiili.
- Ol demde olur müdde 'ânîñ biri hüşulî
Cânânîñ olur 'aşîk ile beyn-i fuşulî
70. **olasın:-**a, --sın
Tahmis 5
Mısra: 3
"Olmak" yardımcı fiili.
- Sen de kânûn üzre gît tâ olasın maşhûb-ı dost
Tâlib-i mağlûb-i 'âlem gâlib-i mañlûb-ı dost
71. **olduğca:-**dukça
Tahmis 5
Mısra: 6
"Olmak" yardımcı fiili.
- Milket-i hüsniñde 'âkil bendeler meczûb-ı dost
Firkat-i dildârdan olduğca cismim bî-mecâl
72. **olmadım:-**ma, -du, -m
Tahmis 5
Mısra: 21
"Olmak" yardımcı fiili.
- Dergehiñde lâyıq-ı nâz u niyâzıñ olmadım
Şem'îñe pervâne-veş sûz u güdâzıñ olmadım

73. **olmadım:-**ma, -du, -m
Tahmis 5
Mısra: 22
"Olmak" yardımcı fiili.
- Dergehiñde lâyıq-ı nâz u niyâzıñ olmadım
Şem'îñe pervâne-veş sûz u güdâzıñ olmadım
74. **olmuş:-**muş
Tahmis 5
Mısra: 31
"Olmak" yardımcı fiili.
- 'Âlem-i lâhûtdan olmuş çü 'aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir'at-i taşvîrde anıñçün rû-nümâ
75. **olsam:-**sa, -m
Tahmis 5
Mısra: 30
"Olmak" yardımcı fiili.
- Dâr-ı dünyâda der-i devlet-me'âbîñ meskenim
Geçmezem olsam da ger meslûb-ı cild maşlûb-ı dost
76. **olup:-**up
Tarih 1
Mısra: 38
"Olmak" yardımcı fiili.
- Zâtına münhaşır envâ'-i ma'ârif ancak
Cânib-i Hazret-i Bâriden olup luğf u 'atâ
77. **olup:-**up
Tarih 1
Mısra: 40
"Olmak" yardımcı fiili.
- İtme ıtnâb-ı sühan birle şudâ' irâsın
Çünkü Hurrem-dil olup medhîne düşdüñ ammâ
78. **olmasaydı:-**ma, -sa, -y, -dı
Tarih 2
Mısra: 46
"Olmak" yardımcı fiili.

Âb-dâr-ı satır olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sâyesinde olmasaydı böyle tab'-ı incilâ

79. **olsa:-sa**

Tarih 2

Mısra: 59

"Olmak" yardımcı fiili.

Hande-rûluklarla eyler her kime olsa hitâb
Ma'den-i sıdık u emânet mahzen-i hilm ü hayâ

80. **olsun:-sun**

Tarih 2

Mısra: 72

"Olmak" yardımcı fiili.

Qadr-i 'âlîsi gibi bahş u keremde ser-bülend
Baht u iqbâli gibi olsun o himmet-perverâ

81. **olupdur:-up, -dur**

Tarih 2

Mısra: 58

"Olmak" yardımcı fiili.

Şâdıkü'l-va'dü'l-emîn şâyeste-i şânıdurur
Şavb-ı Bârîden olupdur böylece lutf u 'atâ

82. **olur:-ur**

Tarih 2

Mısra: 45

"Olmak" yardımcı fiili.

Âb-dâr-ı satır olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sâyesinde olmasaydı böyle tab'-ı incilâ

83. **olsun:-sun**

Tarih 3

Mısra: 34

"Olmak" yardımcı fiili.

Çıkarup bâb-ı 'adedden didi mu'cem târîh
Necm-i iqbâli sa'îd olsun 'adûya Gâlib 1232

ol âfetiñ ruh:

1. **ol âfetiñ ruh:**

Gazel 112

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

O âfetin yanakları || etkileyici sevgilinin güzel yanakları.

Hurremâ tavşîf idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgân eyleye gülşende bûlbûl gül güle

ol cevır (ü) cefâyı bu 'âşıka kim eyle:

1. **ol cevır (ü) cefâyı bu 'âşıka kim eyle:**

Gazel 4

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

O eziyet ve sıkıntıyı bu aşığa kim etti.

Kim eylemiş bu 'âşıka cevır (ü) cefâyı ol
Sen itme gel cefâyı emân söylerim saña

ol dem:

1. **ol dem:**

Tahmis 2

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

O zaman.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim âğyârı terk it nâz ile güldi didi ol dem

2. **ol dem:-de**

Gazel 50

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

O vakit, o zaman.

Seniñ hâl-i siyâhıñı gören 'uşşâk ol demde
Didiler hâbbetü's-sevdâ' veyâhüd fûlful olmuşdur

3. **ol dem:-de**

Gazel 115

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

O vakit, o zaman.

Pür-şükûh geldi şahın-ı gülzâra
Oldı ol demde tâc-dâr gonca

4. **ol dem:-de**

Tahmis 4

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

O vakit, o zaman.

Ol demde olur müdde'ânıñ biri huşûlî
Cânânıñ olur 'âşık ile beyn-i fuşûlî

5. **ol dem:-de**

Gazel 93

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

O zaman.

Leb-i sâğarda gördüm mey içerken la'liñiñ 'aksin
Şebîh eyler iken ol demde ben 'ayn-ı kirâs itdim

ol deñlü:

1. **ol deñlü:**

Tarih 2

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

O denli, o kadar.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur râğbeti
İ'tibâr ile bulupdur her biri neşv ü nemâ

ol kadar:

1. **ol kadar:**

Gazel 101

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

O kadar, o denli, öyle.

Nüş iden olmadı müdām huşyār
Şerbet-i 'aşkıñ ol kadar keskin

2. ol kadar:

Gazel 117

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

O kadar, o denli, öyle.

Yakdı ihyāda kalb-i pür-süzüm
Ol kadar germ-ḥāl idi bu gıce

ol maḥbūbı gör:

1. ol maḥbūbı gör:-di

Gazel 111

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

O sevgiliyi, güzeli görmek.

Der-i mey-ḥānede sākī ki ider baḥş-i şarāb

ol perīşān zūlf ile:

1. ol perīşān zūlf ile:

Gazel 8

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

O dağınık saçlar ile.

Ḥurremā mecmū'a-i 'aqlım olur ḥayret-fezā
Ol perīşān zūlf ile olmazsa cem'iyet baña

ol şehe fedāya git:

1. ol şehe fedāya git:

Gazel 95

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

O padişaha feda oldu || sevgilinin yolunda feda

oldu.

İşve-i yārdur heme Ḥurremi eyleyen zebūn
Şabr u sükūnum ol şehe gitdi fedāya n'eyleyim

ol zamān:

1. ol zamān:

Gazel 34

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

O zaman,vakit.

Hep baña itdükleriñi ol zamān fikr eyleyüp
Ḥayf idesin Ḥurrem-i dil-gıre sen benden beter

olaldan berü:

1. olaldan berü:

Gazel 72

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Olduğundan beri.

Āsitānıñdan olaldan berü dil mürğü ırağ
Nāle vü āh ile çeşminde degil zīver-i bāğ

olan:

1. olana:-a

Gazel 25

Mısra: 5

...olan (kimse, kişi) "sıfat fiil".

İtme üftāde-i ḥüsnüñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daḥi ey māh meded

oldığıyçün:

1. oldığıyçün:

Gazel 102

Mısra: 1

Olduğu için.

Ḥāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün
Kūçe-i ḡamda dil efkār oldığıyçün n'eylesün

2. oldığıyçün:

Gazel 102

Mısra: 2

Olduğu için.

Ḥāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün
Kūçe-i ḡamda dil efkār oldığıyçün n'eylesün

3. oldığıyçün:

Gazel 102

Mısra: 4

Olduğu için.

Qismet-i rüz-i ezeldür 'āşıkā cevri ü cefā
Ḡamze-i ḥübān dil-āzār oldığıyçün n'eylesün

4. oldığıyçün:

Gazel 102

Mısra: 8

Olduğu için.

Sa'y u kūşişle vişāl-i yāre olmaz dest-res
Dil fezā-yı ḡamda pergār oldığıyçün n'eylesün

5. oldığıyçün:

Gazel 102

Mısra: 10

Olduğu için.

Çār-nā-çār Ḥurrem-i dil-ḥaste de nā-çārdur
Ḥāl-i 'ālem böyle nā-çār oldığıyçün n'eylesün

6. oldığıyçün:

Gazel 102

Mısra: 6

Olduğu için.

Yāre 'arz itmek diler ḥāl-i dil-i nālānımı
Üstühānān şekli-i mışkār oldığıyçün n'eylesün

olmağ-içün:

1. olmağ-içün:-, -

Gazel 28

Mısra: 2
Olmak için.

Nuql-i bādām olmağa la'l-i leb-i dilber lezîz
Zîver-i hûvân olmağıçün mîvehâ-yı ter lezîz

olmaz mı:

1. olmaz mı:

Gazel 124

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Olmaz mı, mümkün değil mi.

Hayâliñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kıdd-i şimşadın efendim sersem olmaz mı

2. olmaz mı:

Gazel 124

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Olmaz mı, mümkün değil mi.

'Aceb kûyuñda şâhım 'aşıkâna bir dem olmaz mı
O nûzh-et-gâh-ı rindâna irenler bî-gâm olmaz mı

3. olmaz mı:

Gazel 124

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Olmaz mı, mümkün değil mi.

Görüp gönca dehânın serverâ bağ-ı leâfetde
Zebân-ı tûti-i şekker-nişârân ebkem olmaz mı

4. olmaz mı:

Gazel 124

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Olmaz mı, mümkün değil mi.

Ümîd-i vûşlatıñdur dilde pinhânım eyâ dilber
Vişâliñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

5. olmaz mı:

Gazel 124

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Olmaz mı, mümkün değil mi.

Devâ-yı derd-i pinhânım su'âl itseñ eyâ dilber
Cevâbımdur lebiñ 'aynı bu derdime em olmaz mı

6. olmaz mı:

Gazel 124

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Olmaz mı, mümkün değil mi.

'Aceb kûyuñda şâhım 'aşıkâna bir dem olmaz mı
O nûzh-et-gâh-ı rindâna irenler bî-gâm olmaz mı

olmuş:

1. olmuşken:-ken

Gazel 63

Mısra: 1

Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

Vuşlatıñ olmuşken ey mahbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dâ'ir efendimden nefes

olur elbet:

1. olur elbet:

Gazel 96

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Elbetde olur, mutlaka olur, kesin olur.

Eyledi kıddim büküp bu miñnet ü âlâm lâm
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengâm-ı kâm

on iki:

1. on iki:

Mesnevi 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

"On iki" sayı sıfatı.

On iki oldu namâzın şartları
Taşradur altı içinde altı tām

otur:

1. oturmakdur:-mak, -dur

Mesnevi 1

Mısra: 30

Oturmak || namazdaki son oturuş.

Hem rükû' ile secûd hem ka'de-i
Âhire içre oturmakdur hitām

oyna:

1. oynar:

Gazel 39

Mısra: 2

Oynamak; uğraşmak.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

2. oynar:

Gazel 39

Mısra: 8

Oynamak; uğraşmak.

Ruhsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ārâ ile oynar

3. oynar:

Gazel 39

Mısra: 10

Oynamak; uğraşmak.

Tahrîk idemez kâkülîni kâfile-i rîh
Ol kulle-i misk âh-ı sebük-pâ ile oynar

4. oynar:

Gazel 39

Mısra: 12
Oynamak; uğraşmak.

Ol peççe-i kâtib geleli mekteb-i dehre
Nâl-i kalemim şî'r ile inşâ ile oynar

5. **oynar:-r**
Gazel 39
Mısra: 1
Oynamak II Eğlenmek.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bâlâ ile oynar
Bir fâhtedür serv-i dil-ârâ ile oynar

6. **oynar:-r**
Gazel 39
Mısra: 6
Oynamak II Eğlenmek.

Yâriñ kad-i bâlâsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennâ ile oynar

7. **oynar:-r**
Gazel 39
Mısra: 14
Oynamak II Eğlenmek.

Hürrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-â-dem
Ceyş-i gam-ı dil bâde-i şahbâ ile oynar

oyna:-

1. **oynar:-r**
Gazel 39
Mısra: 4
Kımldamak, hareket etmek.

'Anber-şiken-i zülf-i dil-âvîziñ içündür
Her bād-ı şehir-hîz o sevdâ ile oynar

2. **oynar:-r**
Gazel 22
Mısra: 6
Dans etmek, raks etmek.

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'âlemi maymûn kadeh

ovnad:-

1. **ovnadur:-(u)r**
Gazel 22
Mısra: 6
Birine her istediğini yaptırmak, birini kukla gibi kullanmak. (ADS).

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'âlemi maymûn kadeh

oyun:

1. **oyunun:-m**
Tahmis 3
Mısra: 8
Oyun, hile || feleğin oyunu.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âgâziñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu'b-bâziñ

oyun-bâz:

1. **oyun-bâz:**
Gazel 22
Mısra: 5
Oyun eden, hile yapan, düzenci, hileci.

Bir oyun-bâz çengî tarzında gelürse meclise
Oynadur hem kendi oynar 'âlemi maymûn kadeh

ögren:

1. **ögrenür:-ür**
Gazel 11
Mısra: 3
Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak; anlamak, idrak etmek.

Süz-ı şem'den hâl-i 'aşkı öğrenür pervâneler
Yakılaldan şem'-i ruhsârîña karşı bî-riyâ

2. **ögrenür:-ür**
Gazel 123
Mısra: 6
Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak; anlamak, idrak etmek.

Kâmet-i şimşadıñı gördükde servi seyrde
Öğrenür resm-i hürâmân ile bālâlanmağı

3. **ögrenür:-ür**
Tarih 3
Mısra: 17
Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak; anlamak, idrak etmek.

Öğrenür mahbere-i kilik-i hüner-bağışından
Resm-i nazm u sühan-ı tavr u edâyı kâtib

öğren:-

1. **öğrenür:-ür**
Tarih 1
Mısra: 33
Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak; anlamak, idrak etmek.

Öğrenür ehl-i kalem kilik-i hüner-rağışından
Resm-i nazm-ı sühan u tavr u edâyı bülegâ

ölsem:

1. **ölsem:**
Gazel 103
Mısra: 4
Ölsem bile, asla, hiçbir şekilde.

İrmek için menzil-i maşsûda yârsız ey gönül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

ömr:-

1. **ömrini:-i, -n, -i**
Tahmis 3

Mısra: 25
Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı
müddet, hayat.

İde 'ömrini füzün 'İsī-i Meryemcesine

'ömr-i bed-hvāhā:

1. **'ömr-i bed-hvāhā:**

Tarih 2

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Hayatına, ömrüne kötülük isteyen.

Düşmenān-ı bed-fi 'ālīñ 'ömr-i bed-hvāhāsı
Nisbet-i Mirrīḥ ile olsun hemānā ibtilā

'ömr:

1. **'ömrüm:-üm**

Tahmis 5

Mısra: 19

Ömür, hayat, yaşam, yaşama süresi. II Âşığın
ömrü.

Geçdi 'ömrüm gerd-i ğamdan dil rehā-yāb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgānımız çārüb-ı dost

ön:

1. **önüne:-ü, -ñ, -e**

Müfret 7

Mısra: 1

Huzurunda, önünden, önü sıra.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın içün şu fenā dünyāda

2. **önünde:-ü, -n, -de**

Gazel 43

Mısra: 8

(Aşığın) gözü önünde.

Olma firîfte dehr-i denîniñ revâcına
Açmış önünde hıleye dükkān alur şatar

önü:

1. **önünde:-n, -de**

Gazel 84

Mısra: 1

Önü, karşıtı, huzuru || sevgilinin gözleri önünde.

Çeşm-i maḥmūruñ önünde mey-keşānuz şimdilik
Çok şükürler ḥādim-i pīr-i muġānuz şimdilik

öykün:

1. **öykündi:-di, -**

Gazel 129

Mısra: 1

Özenmek, benzemek istemek, imrenmek.

Şu dem ki nāz ile şol gül-'izāra öykündi
İşitdi bülbül-i cān naġme-zāra öykündi

2. **öykündi:-di, -**

Gazel 129

Mısra: 2

Özenmek, benzemek istemek, imrenmek.

Şu dem ki nāz ile şol gül-'izāra öykündi
İşitdi bülbül-i cān naġme-zāra öykündi

3. **öykündi:-di, -**

Gazel 129

Mısra: 4

Özenmek, benzemek istemek, imrenmek.

Teġannī eyledi muṭrib sarāy-ı vaḥdetde
Kafesde yek tūṭī gūyā hezāra öykündi

4. **öykündi:-di, -**

Gazel 129

Mısra: 6

Özenmek, benzemek istemek, imrenmek.

Hevā-yı kūy-ı dil-ārā yaşadı ḥāk üzre
Benefşeyi ḥaṭ-ı nev-ḥīz-i yāre öykündi

5. **öykündi:-di, -**

Gazel 129

Mısra: 8

Özenmek, benzemek istemek, imrenmek.

Söyüñdi şem'-i şebistān duḥān-ı āhımdan
Başında zāhir olup 'aşk şerāre öykündi

6. **öykündi:-di, -**

Gazel 129

Mısra: 10

Özenmek, benzemek istemek, imrenmek.

Secencel-i ruḥ-ı zībā-yı yārdan Hurrem
Görüp o gülşen-i ṭab'ım bahāra öykündi

öyle:

1. **öyle:**

Gazel 107

Mısra: 4

"O denli, o kadar, o derece" anlamlarındaki durum
zarfı.

Sünbül ü şebbū gibi itme perīşān kākülün
Uymasun dil bād-ı şubḥa öyle pūr-ḥam olmasun

2. **öyle:**

Tarih 2

Mısra: 11

"O denli, o kadar, o derece" anlamlarındaki durum
zarfı.

Öyle bir zāt-ı kerīmü'ş-şān ki şīt ü şatveti
Münhezim kıldı nice a'dāyı Keykāvus-liḳā

pā-bend ol:

1. **pā-bend ol:-up**

Gazel 3

Mısra: 5

Kelime Tipi: -
Ayak bağı olmak, bir şeyin yapılmasına engel olmak.

Ben gibi sen de belâ zencîrine pâ-bend olup
Düş olursın firâte mâhım dimez miydim saña

pâ-beste:

1. **pâ-bestesin:-si, -n**

Gazel 58

Mısra: 4

Ayağı bağı.

Ne ihsânlar ider gayriler olsa dâhil-i meclis
Terahhüm eylemez 'uşşâkına pâ-bestesin bilmez

pâdişâh-ı nâm-ver:

1. **pâdişâh-ı nâm-ver:**

Tarih 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Namlı, meşhur padişah.

Ol pâdişâh-ı nâm-ver Haydar-şiyem Fârûk-fer
Mahmûd Hân-ı pür-zafer 'adl-âver-i şevket-me'âb

pâdişâh-ı zafer-âyîn:

1. **pâdişâh-ı zafer-âyîn:**

Tarih 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kazanmayı adet, kanun edinmiş padişah.

Pâdişâh-ı zafer-âyîn ü Sikender-satvet
Tâc-dâr-ı heme hâkân-ı 'adâlet-câlib

pâdişeh:

1. **pâdişehim:-im**

Gazel 97

Mısra: 10
Padişah ı sevgili, güzel.

Kerem iderseñ eger Hurrem-i bî-çâreye it
Kapuñda pâdişehim bir gedâ ki añladamam

pâdişeh-i devrân:

1. **pâdişeh-i devrân:-ıñ**

Tahmis 3

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Zamanın padişahı.

Na't-hvânı olalı bu şeh-i 'âlem-bânıñ
Nâbiyâ Hazret-i Hâk pâdişeh-i devrânıñ

pâk:

1. **pâkdür:-dür**

Tarih 2

Mısra: 35

Temiz, saf; lekesiz, kusursuz, ayıpsız.

Çeşme-i hürşid-veş pâkdür zamîr-i enveri
Tünd-i bād-ı dehrden mahfûz u müstaşfâ ola

pâk eyle:

1. **pâk eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Temizlemek; arındırmak.

Ba'dehû pâk eyle sâ'ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nâma ihtirâm

2. **pâk eyle:**

Gazel 105

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Temizlemek; arındırmak.

Kirpigiñ çârüb idüp pâk eyle yâriñ rāhını
Gelsün ol şāhāne haşlet hār u hāşāk olmasun

pâk-hû:

1. **pâk-hû:**

Mesnevi 1

Mısra: 17

Temiz huylu.

Dördürür âb-deste farz ey pâk-hû
Ellerin yüzün yumağ ey zû-kirām

pâkîze-reviz:

1. **pâkîze-reviz:**

Tahmis 4

Mısra: 14

Temiz tavır, tarz.

Her bir tarafa 'aşkıñ ile gerçi meşkız
Pâkîze-reviz vâkıf-ı âlûde-i 'aşkız

pâre:

1. **pâredür:-dür**

Tarih 4

Mısra: 36

Azıcık, nebze, bir miktar.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşk-i gül-âb

pâsbân:

1. **pâsbân:**

Gazel 75

Mısra: 11

Bekçi, gece bekçisi, gözcü.

Küyuñda gîce her tarafa pâsbân olup
Hurrem çekerdi derd-i vişâli taraf taraf

2. pāsbānlık:-lık

Gazel 77

Mısra: 9

Bekçi, gece bekçisi, gözcü.

Pāsbānlık kim iderdi der-i 'işretde müdām
Şāhib-i rāst kavī ya çukadār olmayıcak

pāside-i dürr-i yek-tā ol:

1. pāside-i dürr-i yek-tā ol:-a

Tarih 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Eşi benzeri olmayan, eşsiz inci saçmak || ağızdan
çıkan kelimeler inciye benzetilmiştir.*

Söyle ey hāme-i mu'ciz-eşer-i nükte-şinās
Ki zebānıñ ola pāside-i dürr-i yek-tā

pāy:

1. pāyine:-ine

Gazel 62

Mısra: 4

Ayak.

Yār ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Ziver-i bāle bakar pāyine bakmaz tāvüs

2. pāyiñe:-iñ, -e

Gazel 106

Mısra: 6

Ayak || sevgilinin ayağına yüz sürmek.

Sensin ey 'ālem tabībi cümleye sultān-ı hāk
Pāyiñe sürsün yüzün 'ālemde dermān isteyen

pāye:

1. pāye:

Gazel 95

Mısra: 6

Makam, rütbe, derece.

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāh-ı 'āşıkān
Sensizin ey kamer şıfalt artsa da pāye n'eyleyim

pāye artur:

1. pāye artur:

Gazel 130

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Makam, derece, rütbe artırmak.

Bir bölük hālk ile cem'iyet idüp meclisde
Bez-i ni'met ile arturdu 'aceb pāyesini

pāy-ı dār:

1. pāy-ı dār:

Tahmis 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Darağacının dibi.

Ḥudā Ḥudā diyerek pāy-ı dāra dek giderüz
Telezzüzāt-ı cihāndan idince dil menfūr

pāyiñe düş:

1. pāyiñe düş:

Gazel 118

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*(Sevgilinin) ayağına düşmek: Önünde eğilmek,
alçalırcasına yalvarmak..*

Sāyeñ gibi dil pāyiñe düşsün
Dāmen-i şāha düşmez mi bende

peççe-i kātib:

1. peççe-i kātib:

Gazel 39

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Katibin çocuğu.

Ol peççe-i kātib geleli mekteb-i dehre
Nāl-i kalemim şî'r ile inşā ile oynar

pek:

1. pek:

Gazel 4

Mısra: 3

"Çok fazla, oldukça" anlamında kullanılan bir zarf.

Pek kaşd eyledi bize gamzeñ okı ey perī
Geçdi baña da zaḥm-ı sinān söylerim saña

pek de:

1. pek de:

Gazel 75

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çok fazla.

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya luṭf kıl
İtdürme böyle sen de kıtālî taraf taraf

2. pek de:

Gazel 11

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Çok da.

Kilk-i şî'r-i 'cāza Ḥurrem pek de virme ruḥşatı
Vardur 'ālemde seniñ gibi hezār şîrîn edā

pelās:

1. pelās:

Gazel 93

Mısra: 10

Çul, aba.İI eski püskü giysi, yamalık.

Çü bildim Ḥurremā yokdur cihānıñ 'ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

pelās-pāre-i rind:

1. **pelās-pāre-i rind:**

Tahmis 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Dünya işleriyle uğraşan, eğlenceye düşkün,
kalender (kimse) nin bir parça çulu.*

Pelās-pāre-i rindī be-düş u kāse be-kef
Zekāt-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

penc beyt:

1. **penc beyt:**

Gazel 45

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Beş beyit (Beş beyitten oluşan gazel).

Medh-i nigār-ı hüsne dinse ‘aceb midür
Hurrem bu penc beyt ki tamām şā‘irānedür

pënd:

1. **pendim:-im**

Gazel 90

Mısra: 4

Nasihat, öğüt.

İnkisār-ı hâtır-ı ‘uşşâkdan eyle ictināb
Nâşihım pendim qabûl it gûşuñā mengüş kıl

2. **pendimi:-i, -m, -i**

Gazel 100

Mısra: 12

Nasihat, öğüt.

İtme a‘dāya tekkarrüb şaķın ey nîk haşlet
Pendimi eyle qabûl gûşuñā mengüş olsun

3. **pendini:-i, -n, -i**

Gazel 108

Mısra: 9

Nasihat, öğüt || zahitlerin nasihati.

Ger alur iseñ pendini zāhidleriñ ‘āķil
Hurrem gibi dīvāne-i münkād olamazsın

per:

1. **perden:-den**

Gazel 21

Mısra: 4

Kanat || kelebek kanadı, aşık.

Düşenler şem‘-i ‘aşka âteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen daħi perden geç

per aç:

1. **per aç:-dı**

Gazel 2

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kanat açmak.

Bezme per açdı gönül mürğı didi ārām baña
Bir tolu şahbāyı şun ey sākī-i gül-fām baña

per ü bāli:

1. **per ü bāli:**

Gazel 75

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Tüy ve kanat.

Gördüm hayālī bāde ile zülf-i yār imiş
Şeh-bāz-ı hüsünün per ü bāli taraf taraf

perde-i zülf:

1. **perde-i zülf:-üñ**

Gazel 105

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) saç örtüsü, saç perdesi.

Perde-i zülfüñ götür dil böyle gam-nāk olmasun
Goncalar hāndān gül-i sad-berg de çāk olmasun

perde-i zülfüñ:

1. **perde-i zülfüñ:-i**

Gazel 92

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Saçının perdesi, örtüsü.

Perde-i zülfüñi ref‘ eyle görem verd-i ruħuñ
‘Acabā kandede dek nāle vü efgān idelüm

perde-yāb iste:

1. **perde-yāb iste:-r**

Gazel 44

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Örtmek, kapatmak, gizlemek ister || sevgilinin
yanağını gizlemesi.*

Ziyā-bahşā olur her dem rakībīñ hāñkāhında
Bize geldikde hürşīd-i ruħını perde-yāb ister

pergār:

1. **pergār:**

Gazel 102

Mısra: 8

*Yay, daire çizmekte kullanılan araç, pergel adlı
aletin eski metinlerde kullanılan şekli || aşığın üzüntü
boşluğunda pergel gibi olan gönlü.*

Sa‘y u kūşīşle vişāl-i yāre olmaz dest-res
Dil fezā-yı gamda pergār oldığıyçün n‘eylesün

peri:

1. **perī:**

Gazel 4

Mısra: 3

Çekici güzelliğe sahip olan. II Sevgili.

Pek kaşd eyledi bize ğamzeñ okı ey perî
Geçdi baña da zaħm-ı sinân söylerim saña

2. perî:

Gazel 112

Mısra: 8

Çekici güzelliğe sahip olan. II Sevgili.

Şanurım tuğrā çekilmişdür berāt-ı hüsnuñe
Cebheñ üze ey perî tolaşa kākül kāküle

perîniñ yol:

1. perîniñ yol:-ı, -n, -a

Gazel 52

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Peri gibi güzel sevgilinin yolu.

Düşelden berisin perîniñ yolına
Gönül eylemez bir mekânda qarâr

perî-peyker:

1. perî-peyker:

Gazel 63

Mısra: 5

Peri gibi güzel yüzli. II Sevgili.

Ey perî-peyker giriftâr-ı ğam-ı hicrânıñım
Başın için lutf kıl 'uşşâka ol feryâd-res

perîşân:

1. perîşândur:-dur

Diğer 1

Mısra: 5

Dağınık, dağılmış, karışık, toplu ve düzenli olmayan II kederli, elemli.

Aklım perîşândur hâlim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamândur

perîşân eyle:

1. perîşân eyle:-(y)üp

Gazel 56

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Dağıtmak || sevgilinin saçlarını dağıtması.

Perîşân eyleyüp kāküllerin sayd eyledi 'aklım
Gönül nahcîrine şebbâz-ı çeşmi de süzülmüşdür

perîşân it:

1. perîşân it:

Gazel 107

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kendinden geçirmek, perisan hallere sokmak II saçlarını dağıtmak.

Sünbül ü şebbû gibi itme perîşân kākülün
Uymasun dil bād-ı şubha öyle pür-ham olmasun

perîşân ol:

1. perîşân ol:-muş

Gazel 62

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dağınık olmak || sevgilinin saçları.

Kākül-i dil-zede cebheñde perîşân olmuş
Zülf-i şîrîniñ aña virse 'aceb midür süs

perîşân zülf:

1. perîşân zülf:

Gazel 8

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Dağınık saç || sevgilinin dağınık saçları.

Hürremâ mecmû'a-i 'aklım olur hayret-fezâ
Ol perîşân zülf ile olmazsa cem'ıyyet baña

perîşânî-i 'aql:

1. perîşânî-i 'aql:

Gazel 6

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Aklın karışıklığı.

Çîn-seher turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

perîşân-kākül eyle:

1. perîşân-kākül eyle:-sün

Gazel 69

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Perişan dağınık kākül etmek.

Bahâra karşı perîşân-kākül eylesün
Çemende sünbüle di geldi yâre müşğîn hañt

pertev:

1. pertevi:

Gazel 121

Mısra: 7

Işık, parlaklık II Hz. Muhammed'in yüzünden yansıyan ışık, yüzünün parlaklığı.

Cemâl pertevi nûrından oldu 'âlem tâb
Refî'-i zulm ü ceħâlet Muhammed-i 'Arabî

pertev-feşân ol:

1. pertev-feşân ol:-duğ

Gazel 84

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Işık saçan (şey) olmak.

Şehr-i 'aşkda bir zamân pertev-feşân olduğ yeter
Çeşme-i hayvân gibi cânâ nihânuz şimdilik

pertev-i zât-ı himem:

1. **pertev-i zāt-ı himem:-i, -n**

Tarih 1

Mısra: 43

Kelime Tipi: -

Kendi yardımlarının ışıǵı.

Kılmaya pertev-i zāt-ı himemin Haḳ zā' il
Şābit oldukça nücüm ile arāzī vü semā

2. **pertev-i zāt-ı himem:-in**

Tarih 3

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Kendi yardımlarının ışıǵı.

İtmeye pertev-i zāt-ı himemin Haḳ zā' il
Olalım şubḥ u mesā ḥayr du'āya vāzib

pervāne:

1. **pervāneler:-ler**

Gazel 11

Mısra: 3

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Süz-ı şem' den ḥāl-i 'aşkı öğrenür pervāneler
Yakılaldan şem'-i ruḥsārına karşı bī-riyā

2. **pervāne:**

Gazel 21

Mısra: 4

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen daḥi perden geç

3. **pervāne:**

Gazel 39

Mısra: 8

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Ruḥsārını seyr ideli dil encümen içre
Pervāne gibi şem'-i şeb-ārā ile oynar

4. **pervāneleriñdür:-ler, -iñ, -dür**

Gazel 46

Mısra: 8

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Dil mürğünü biñ cān ile iḥrāk ider 'aşık
Şem'-i ruḥuñā 'aşk ile pervāneleriñdür

5. **pervāne:**

Gazel 71

Mısra: 2

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Meclis-i ünsiyyete oldukça ol cānāne şem'
Yandı başdan ayağa sūzişle çün pervāne şem'

6. **pervāne:**

Gazel 76

Mısra: 9

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Cemālīñ şem' ine pervāne olsun
Tutuşsun şubḥa dek olsun uyanık

7. **pervānesi:-si**

Gazel 122

Mısra: 8

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Oldı pervānesi dördünci semānīñ güneşi
Ḳad bedāmin ufuḳu'l-ḳudsı Resülün 'Arabī

8. **pervāneyim:-yim**

Murabba 2

Mısra: 5

*Geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek ||
Âşık.*

Bir 'aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşīn
Tayanup bu ḥālīmı itdim feşāne gözyaşın

pervāne-ves:

1. **pervāne-ves:**

Tahmis 5

Mısra: 22

*Pervane gibi II geceleri ışıḳ çevresinde dönen,
kendini ateşin içine atmasıyla bilinen küçük kelebek
gibi.*

Dergehiñde lāyık-ı nāz u niyāzīñ olmadım
Şem' iñe pervāne-ves sūz u güdāzīñ olmadım

pervāz:

1. **pervāz:**

Gazel 21

Mısra: 4

Uçmak || pervanenin uçması.

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i sūzān olur cismi
Gel ey pervāne pervāz eyleme sen daḥi perden geç

perverdigār:

1. **perverdigār:**

Tarih 4

Mısra: 11

Besleyici, rızıklandırıcı; Allah.

Tahtında kılsın ber-karār nice zamān perverdigār
A' dāsını etsin şikār şemşīr ile dārın harāb

peşīn:

1. **peşīn:**

Murabba 2

Mısra: 5

*Önceden, daha önceden || kendini daha önceden
aşk ateşinde tutuşturup yakan aşık.*

Bir ‘aceb pervāneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu hālimi itdim feşāne gözyaşın

pest ol:

1. **pest ol:-a**
Gazel 114
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Hor, hakir olmak.

Hurrem cihānda ehl-i tevāzu‘dan ol yürü
Merfū‘ olur o kimse ki şu gibi pest ola

peygām id:

1. **peygām id:-üip**
Gazel 115
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Haber vermek.

Gülsitān geldüğün idüp peygām
‘Arz ider baña bir nigār gonca

peygām-ı gül:

1. **peygām-ı gül:**
Gazel 89
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Gülün haberi.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşid-ı faşl-ı rebī‘
Bülbül-i şürīdeye evvel virür peygām-ı gül

peymāne:

1. **peymāneleriñdür:**
Gazel 46
Mısra: 6
Şarap bardağı II Kadeh.

Sākī bize mey şun hele der-vakt-i şabūhān
Şahbā-yı lebiñ teşneye peymāneleriñdür

2. **peymāneyüz:-y, -(ü)z**
Murabba 2
Mısra: 11
Şarap kadehi. II Âşık.

Sākī-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hîç añlamaz dünyā nedür

pîç ü táb:

1. **pîç ü táb:-ı**
Gazel 56
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım, büküm büküm II İzturap ve sıkıntı.

Ser-i zülfünde pîç ü tábı sanma kâfir-i meşşât
O te’sirâtda ateşden midür büzülmüşdür

pinhān:

1. **pinhānım:-ım**
Gazel 124
Mısra: 9
Gizli, saklı.

Ümīd-i vuşlatıñdır dilde pinhānım eyā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Hurrem olmaz mı

pîr:

1. **pîrimdür:-im, -dür**
Gazel 48
Mısra: 8
*Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye
lâyık, tecrübeli ve üstat kimse || sevgili.*

Dāmen-i pîr-i muğāna şarılup himmetini
Şevk ile men de temennī kıluram pîrimdür

pîrāve:

1. **pîrāyesin:-sin**
Tarih 4
Mısra: 34
Süs, zinet.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin
Lutf u ‘atā pîrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

piyāle:

1. **piyāleñi:-nî**
Gazel 80
Mısra: 6
Kadeh, şarap bardağı.

La ‘liñ şarābını bize hîç itmediñ caba
Bilmem piyāleñi çekerīñ yok mıdur seniñ

2. **piyālemiziñ:**
Tahmis 4
Mısra: 9
Kadeh, şarap bardağı.

Piyālemiziñ tolusu eṭvār-ı muḥabbet
Eṭvārımızñ neş’esi şahbā-yı vefādur

piyāle be-gîr:

1. **piyāle be-gîr:**
Gazel 35
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Kadehini al.

Şalā bized be-der-i meykede piyāle be-gîr
Didikde sākī bize böyle hoş ziyāfet olur

puçe:

1. **puçeler:-ler**
Müseddes 1
Mısra: 22
Boş, gereksiz || boşa ağlayıp inleyen aşığın gönlü.

Bu dil-i pür-hevesim hatt-ı cemâlin hiceler
Düşdi gird-âb-ı gama fülk-i dil-i zâr puçeler

pür:

1. pür:

Gazel 100

Mısra: 7

Çok, dolu || kadeh.

Sâkiyâ destine pür vir o nigârîñ şahbâ
Qalb-i zâhid gibi dürd olcağız boş olsun

pür eyle:

1. pür eyle:

Gazel 121

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Doldur.

Pür eyle qalbini hubb-i Muḥammed ile anıñ
Be-‘aşq-ı baḥr-i ‘ināyet Muḥammed-i ‘Arabî

pür ol:

1. pür ol:-dı

Tahmis 4

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Dolmak, dolu olmak.

Nüş itdigimiz şevk ile esrâr-ı muḥabbet
Pür oldu yine sāgar-ı ser-şâr-ı muḥabbet

pür-âb id:

1. pür-âb id:-er, -üz-erüz

Gazel 57

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Su dolu olmak || yaprağın çiğ damlasıyla su
dolması.*

Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle
Vücûdî jāle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

pür-cām:

1. pür-cām:

Gazel 104

Mısra: 4

Dolu kadeh.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taqbîl iden her rûz u şeb pür-cām iken

pür-cefâ meh-rû:

1. pür-cefâ meh-rû:

Gazel 54

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Çokça eziyet eden ay yüzlü || sevgili.

Tâb-ı ruḥsârından olmuşdur ḥarâret sîne
Nideyim ol pür-cefâ meh-rû bilür bilmezlenür

pür-çîn hatt:

1. pür-çîn hatt:

Gazel 69

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kırıktık, buruşuk, buruş buruş yüz.

Bi-küllî ‘aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağıteten ol gül-‘izāra pür-çîn hatt

pür-fiğân:

1. pür-fiğânuz:-uz

Gazel 84

Mısra: 4

Acı, inilti, çığlık, feryat dolu.

Bir zamân ḥāmūş u beste-leb idik bu bāğda
Verd-i ruḥsârıñ açıldı pür-fiğânuz şimdilik

pür-ğam:

1. pür-ğam:

Gazel 107

Mısra: 2

Gamla dolu, kederli. II Âşığın kederli canı.

Kimseler üftāde-i ḥübān-ı ‘ālem olmasun
Künc-i firqatde ḥayālāt ile pür-ğam olmasun

pür-ḥam ol:

1. pür-ḥam ol:

Gazel 107

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kıvrımlı olmak || sabah rüzgarının kıvrımlı olması.

Sünbül ü şebbū gibi itme perīşān kākülün
Uymasun dil bād-ı şubḥa öyle pür-ḥam olmasun

pür-ḥubūr:

1. pür-ḥubūr:

Gazel 98

Mısra: 10

Gönül ferahlığı ile dolu.

Gel şafā-yāb ola mestāne sürāḥī nālān
Pür-ḥubūr ola gülistān ola hoş-dil Ḥurrem

pür-hün:

1. pür-hün:

Gazel 22

Mısra: 4

Kanlı, kan dolu, kan içinde.

La‘l-i nāb-ı sükkeri sākīde çekmiş ḥasreti
Ol sebebdan kan oturmuş bağına pür-hün kadeḥ

2. pür-hün:

Gazel 30

Mısra: 7
Kanlı, kan dolu, kan içinde.

Firāk-ı yār ile pür-hün olupdur kalb-i ahker-süz
Hacâletle müselleme çehre-i me'yūs gül-gündür

pür-hvâb:

1. **pür-hvâb:**
Tahmis 5
Mısra: 17
Uykuda olmak.

Nev-nihâl-i vuşlatıñla dîde pür-hvâb olmadı
Çok faşillar geçdi ammâ vaşla bir bâb olmadı

pür-kerem:

1. **pür-kerem:**
Tarih 4
Mısra: 25
Cömertlik, ihsan dolu, kerem sahibi.

Kân-ı tevâzu' pür-kerem eltâfi çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sâbit-kadem tab'ında yokdur inkılâb

pür-naķş u nigâr:

1. **pür-naķş u nigâr:**
Gazel 12
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Süs ve güzellik dolu.

Maḥv eyle sū'-i vesvesesin levḥ-i göñülde
Dil-ḥâne(y)i pür-naķş u nigâr eyleme yâ Rab

pür-nem:

1. **pür-nemdür:-dür**
Gazel 38
Mısra: 1
Yaş dolu.

Hicr-i rüyuñla dîde pür-nemdür
Çan ile tolu şîşe-i Cemdür

pür-neşât:

1. **pür-neşât:**
Gazel 26
Mısra: 8
Neşe dolu.

Câme-i zerrîn-ķabâ birle bedîdâr olsa yâr
Pür-neşât u bî-ķam olmaz da n'olur hengâm-ı 'ıyd

pür-nisâb kıl:

1. **pür-nisâb kıl:-mış**
Tarih 4
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Çok sermaye sahibi etmek.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrû'l-halef Rabbû'l-kerîmi pür-nisâb

pür-şafâ kıl:

1. **pür-şafâ kıl:-dı**
Tarih 2
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Çok saf, berrak hâle getirmek; çokça huzur, neşe vermek.

'Adl-i İskenderle töldürdü cihânı ser-te-ser
Milket-i şâhenşeh-i 'Osmânı kıldı pür-şafâ

pür-şükûh:

1. **pür-şükûh:**
Gazel 115
Mısra: 3
Haşmetli.

Pür-şükûh geldi şahn-ı gülzâra
Oldı ol demde tâc-dâr gonca

2. pür-şükûh:

Tarih 2
Mısra: 43
Haşmetli.

Ziver-i ḥüsn-i 'avârifle müzeyyen pür-şükûh
Âsitânı ḥaste-i ehl-i dile dârü'ş-şifâ

pür-ṭarab-efzâ:

1. **pür-ṭarab-efzâ:**
Gazel 77
Mısra: 5
Neşe ve eğlence dolu.

Ṭotalım şahn-ı çemen pür-ṭarab-efzâ olmuş
Nideyim ol gül-i bî-ḥâr şikâr olmayıcak

püşt-i pâ:

1. **püşt-i pâ:**
Tarih 1
Mısra: 26
Kelime Tipi: -
Ayağın arkası || ayak topuğu.

Bulamaz ṭab'-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa daḡi niçe zamân şubḥ u mesâ

rabbû'l-kerîm:

1. **rabbû'l-kerîm:**
Tarih 4
Mısra: 8
Kerem sahibi Allah (c.c.).

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrû'l-halef Rabbû'l-kerîmi pür-nisâb

rabt id:

1. **rabṭ id:-eyim**

Gazel 95

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bağlamak, iliştmek || aşığın aklının sevgilinin saçına bağlandırılması.

Rabṭ ideyim mi 'aqlımı kākül-i yāre bağteten
Kendi elimle bağlanup bend-i belāya n'eyleyim

rāğ:

1. **rāğında:**

Gazel 119

Mısra: 16

Dağ eteği. || Çayırılık, çimenlik, güllük gülistanlık bahçe.

Fırkat-i yār-i gül-'izārımla
'Andelībān edāsı rāğında

rağbet:

1. **rağbetle:-le**

Tarih 1

Mısra: 6

İstek, arzu, ilgi.

Bülbül-āsā nağamāt ile terennüm eyle
Gülşen-i dehrde rağbetle olup nağme-serā

rağbeti ol:

1. **rağbeti ol:-up, -dur**

Tarih 2

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Rağbet etmek, değer vermek.

Ehl-i 'ilm ü fazla ol deñlü olupdur rağbeti
İ'tibār ile bulupdur her biri neşv ü nemā

rağbet-i vuslat:

1. **rağbet-i vuslat:-la**

Müseddes 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Kavuşma isteği.

Ḥurremā her günümüz şanma ki fırkatle geçer
Gāhi cevri ile gehī rağbet-i vuslatla geçer

rāğıb:

1. **rāğıb:**

Gazel 13

Mısra: 8

Rağbet eden, istekli.

Görüp bunca belāyı derdi ey dil
Olursın yine 'aşıklığa rāğıb

rāğıb-ı şāhib-'irfān:

1. **rāğıb-ı şāhib-'irfān:**

Tarih 1

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

İrfan sahibi olmaya rağbet eden , isteyen.

Ṭālib-i fenn ü hüner rāğıb-ı şāhib-'irfān
Ma'den-i cūd ü seḥā menba'-i iḥsān ü vefā

rāh:

1. **rāhım:-ım**

Gazel 3

Mısra: 8

Yol || aşığın yolu.

Sedd (ü) bend eyler 'adūlar da seniñ bir gün yoluñ
Ḥasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

rāh ol:

1. **rāh ol:-a-mağ, -a**

Gazel 103

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yol olmak; bir amaca, bir gayeye götürmek.

Dūd-ı āhım kehkeşān-veş çıkdı eflāke dime
Kūy-ı yāre Ḥurremā rāh olmağa oldı nişān

rāhat:

1. **rāhat:**

Gazel 37

Mısra: 6

Huzur, rahat, ferahlık.

Egleyen 'āşık-ı hicriñ elemidir yoḥsa
Kışver-i 'aşkda dil emn ile rāhat mı bulur

rāhat bul:

1. **rāhat bul:**

Gazel 113

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Huzur ve sükuna kavuşmak.

Rāhat bulur mı hīç dil zindān-ı dehr içinde
Sevdā-yı zülf-i yārdan Ḥurrem şikenc olunca

rāhat olmaz:

1. **rāhat olmaz:**

Gazel 113

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mutlu ve huzurlu olmamak.

İncitme 'āşıkānı ey şeh-süvār-ı 'ālem
'Ālemde rāhat olmaz şehirde renc olunca

rāh-ı 'aşk:

1. **rāh-ı 'aşk:-i**

Gazel 115

Mısra: 5

Kelime Tipi: -
Aşk yolu.

Çiledür bildi rāh-ı 'aşk feyzi
Eyledi hārda qarār gonca

rāh-ı nazar:

1. rāh-ı nazar:-dan

Gazel 21

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kıskançlık yolu.

Meşeldür dūr olan gözden göñülden de olur dirler
Göze girmekse kaçdıñ durmayup rāh-ı nazardan geç

rāh-ı sürür:

1. rāh-ı sürür:

Gazel 83

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mutluluk yolu.

Basıcağ meclis-i rindāna kadem gam başılır
Sākıyā rāh-ı sürür cümle ayağıñda seniñ

rahm eyle:

1. rahm eyle:-mek

Gazel 46

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Merhamet etmek, acımak.

Hürrem der-i vālāña sürer şevk ile rüyın
Rahm eylemek ol bendeye şāhāneleriñdür

2. rahm eyle:

Gazel 2

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Merhamet etmek, acımak.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

3. rahm eyle:-(y)üp

Gazel 70

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Merhamet etmek, acımak.

Bir gedāyım āsitānıñda şēhā rahm eyleyüp
Vir zülāl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nāre hāz

4. rahm eyle:

Gazel 123

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Merhamet etmek, acımak.

Āsitān-ı hāzretiñ bir bendesi Hürrem nizār
Eyleme şāhım aña rahm eyle dārālanmağı

5. rahm eyle:-mez

Gazel 16

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Acımak, merhamet etmek, iyi muamelede bulunmak.

Hālime rahm eylemez ol şūh-ı mūm-ı kā' ināt
Güş idüp feryādımı āh itdi büm-ı kā' ināt

rahmet:

1. rahmetden:-den

Gazel 86

Mısra: 8

Hız. Peygamber'in mahşer günü ümmetine ihsan edeceği şefaatt.

Zāt-ı pākīñdür hābībā rahmeten li'l-'ālemīn
Bilmeyen sen şāhı rahmetden cüdādur yā Resūl

rahmeten li'l-'ālemīn:

1. rahmeten li'l-'ālemīn:

Gazel 86

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

"Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."

Zāt-ı pākīñdür hābībā rahmeten li'l-'ālemīn
Bilmeyen sen şāhı rahmetden cüdādur yā Resūl

rahne-dār-ı tīg-i gam:

1. rahne-dār-ı tīg-i gam:

Tarih 2

Mısra: 34

Kelime Tipi: -

Zarar görmüş gam kılıcı.

Dilerim ki tūr-i da'vātım ola āmāc-gūr
Rahne-dār-ı tīg-i gam olmaya tab'ı dā'imā

rakīb:

1. rakīb:

Gazel 40

Mısra: 5

Âşuğın kendisine rakip olarak gördüğü, sevgilinin mahallesinde dolaşan ve ona âşıktan daha yakın olan kişi.

Fi'l-meşel berdü'l-'acūze hicriñ ile ol rakīb
'Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür

rakīb-i bed-likā:

1. rakīb-i bed-likā:-nıñ

Gazel 49

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Çirkin suratlı, sevimsiz rakip.

O fettān gamzeler hançer çeküb katlime kaçd eyler
Rakīb-i bed-likānıñ bu işi tedbīrdür dirler

rakīb-i rū-siyeh:

1. rakīb-i rū-siyeh:-iñ

Gazel 97

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yüzü kara rakip. II Utanmaz, arsız rakip.

Rakīb-i rū-siyehiñ bir kelâmın eyleme güş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķ ki añladamam

rakīb-i seg-hû:

1. rakīb-i seg-hû:

Gazel 52

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Köpek huylu rakip.

Seniñle görüp Hurrem-i müstemendi
Rakīb-i seg-hû olupdur çenâr

rakīb-iñ hānķāh:

1. rakīb-iñ hānķāh:-ı, -n, -da

Gazel 44

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Rakibin tekkesi, dergahı, mekanı || sevgilinin o
mekana ıstık olması.*

Żiyā-bahşā olur her dem rakīb-iñ hānķāhında
Bize geldikde ħurşīd-i ruķını perde-yāb ister

raks eyle:

1. raks eyle:-(y)icek-yicek

Gazel 79

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Raks etmek, oynamak.

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak şık

rām:

1. rām:

Gazel 96

Mısra: 6

*Boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna
bırakan.*

Bend-i esmā ile olma şayd yāre beste-dil
Eyler ol āhen-ṭab' āhūları ikrām rām

2. rām:

Tarih 4

Mısra: 5

*Boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna
bırakan.*

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

rām eyle:

1. rām eyle:-di, -ñ

Gazel 82

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Boyun eğmek, itaat etmek.

Kākülūñ şayd-ı dil-i 'uşşāķıñā dām eylediñ
Bu giriftār-ı belāyı kendüñe rām eylediñ

rām ol:

1. rām ol:-a, -sın-asın

Gazel 34

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Boyun eğmek, itaat etmek.

Dil virüp kendiñ gibi bir mīre sen benden beter
Rām olasın beste-i zencīrine benden beter

2. rām ol:-ur, -sın

Gazel 59

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Boyun eğmek, itaat etmek.

Şimdi redd eylediñ ammā ki yine bir gün olur
Rām olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

ra' nālan:

1. ra' nālanmağ:-ı

Gazel 123

Mısra: 1

Güzelleşmek, hoş görünmek.

Gül yüzüñden aldı cānā böyle ra' nālanmağ
Ĥaddiñe nisbetle buldı ģonca zībālanmağ

rāve:

1. rāyesini:

Gazel 130

Mısra: 1

Sancak, bayrak.

Bezm-i 'irfānda güşād eyleyicek rāyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafā eyledi ser-māyesini

rāz:

1. rāzımız:-ı, -mız, -ı

Tahmis 4

Mısra: 19

Gizlenen şey, sır.

Keşf eylemeziz rāzımız gerçi fuzūlī
Hem-şoĥbet ola 'ārifē nā-dān ne belādur

rāz-ı hūn-ı ciger:

1. rāz-ı hūn-ı ciger:

Gazel 5

Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Çiğerimin kanının sırrı.

Be-vaşf-i ân ruh-ı gülberg rāz-ı hūn-ı ciger
Nivişteem ki 'adū nīst urā hesāb kucā

rāzı ol:

1. **rāzı ol:-maz**
Gazel 3
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Kabul etmek, razı olmak.

Cevr-i bisyārın görüp nuşh eyledikce cā-be-cā
Rāzı olmaz buña Allāhım dimez miydim saña

recā:

1. **recā:**
Gazel 23
Mısra: 7
Dilek, niyâz, istek, ümit.

Tab'im hayāl-i büsesin eyler iken recā
Şimdi nevā-yı kalbe dem-ā-dem virür feraḥ

recā it:

1. **recā it:**
Gazel 33
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Dilemek, istemek, niyaz etmek.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazīn
Eyleseñ Ḥurrem recā itmez aña te'sīrler

redd eyle:

1. **redd eyle:--diñ-di, -ñ**
Gazel 59
Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**
Geri çevirmek, kabul etmemek, istememek.

Şimdi redd eylediñ ammā ki yine bir gün olur
Rām olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

2. **redd eyle:-me**
Murabba 1
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Deyim**
Reddetmek, kabul etmemek, geri çevirmek.

Bizi redd eyleme bāb-ı 'atādan
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

redd kıl:

1. **redd kıl:-ur**
Gazel 59
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Deyim**
Reddetmek, kabul etmemek, geri çevirmek.

Ḥurremā redd kılur manşib-ı vaşlını deyü
Qorqma tevcīh olur ol cāh saña çok sürmez

ref' eyle:

1. **ref' eyle:**
Gazel 92
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Defetmek, ortadan kaldırmak || sevgilinin saç örtüsünü kaldırmak.

Perde-i zülfüñi ref' eyle görem verd-i ruḥuñ
'Acabā kandede dek nāle vü efgān idelüm

2. **ref' eyle:**
Gazel 100
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Def'eyle, aç, ortadan kaldır || sevgilinin yanağının örtüsünü açmak.

Verd-i ruḥsārın dil görmese efgān eyler
Burka'-i pākini ref' eyle ki ḥāmūş olsun

refi'-i zulm ü cehālet:

1. **refi'-i zulm ü cehālet:**
Gazel 121
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Zulüm ve cehaleti ortadan kaldıran.

Cemāl pertevi nūrından oldı 'ālem tāb
Refi'-i zulm ü cehālet Muḥammed-i 'Arabī

refik:

1. **refikız:-ız**
Tahmis 1
Mısra: 5
Arkadaş, yoldaş.

Nesīm-i şubḥa refikız bahāra dek giderüz
Cüyüş-ı ḡam tıtıcaḡ kişver-i derūnda şaf

reftār id:

1. **reftār id:-er, -se**
Gazel 42
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Yürümek, gitmek, hareket etmek II nazlı nazlı, salınarak yürümek.

Reftār iderse 'ayn-ı kıyāmet bed'īd olur
'Ālem ḥarāba vardı o ḥālā yerindedür

rehā bul:

1. **rehā bul:-sun**
Tarih 2
Mısra: 80
Kelime Tipi: -
Kurtuluş bulmak, kurtuluşa ermek, kurtulmak.

Olmasun âşâr-ı gam-girdâr ile tab'ı terah
Dâ'imâ bulsun secencel-veş dili gamdan rehâ

2. rehâ bul:-mağ

Gazel 90

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kurtuluş bulmak, kurtulmak.

Hürremâ gamdan rehâ bulmak dilerseñ rûz u şeb
Bir melek sîmâ ile her demde 'ayş u nûş kıl

rehâ-yâb:

1. rehâ-yâb:

Tahmis 5

Mısra: 19

Kurtar, kurtuluşa erdir.

Geçdi 'ömrüm gerd-i gamdan dil rehâ-yâb olmadı
Dergehiñde bunca dem müjgânımız çârüb-ı dost

rehber-i tarîk:

1. rehber-i tarîk:

Gazel 57

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Yol gösteren || Allah'ın yol göstermesi.

Olursa feyz-i Hudâ rehber-i tarîk Hürrem
Vişâl mes'elesin feth-bâb-ı yâb iderüz

reh-güzâr:

1. reh-güzârîñ:-ın

Gazel 41

Mısra: 6

Geçilen yol, geçit.

Şanma kim hasret ile yaş döker dide-i ter
Reh-güzârîñ tozınıñ def'ine bārân akıdır

reh-i dildâr:

1. reh-i dildâr:-ı

Tahmis 3

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yolu.

Taleb-i vaşl-ı dil-ārâ kılurım nâ-çārî
Şuladı dîdelerim eşkle reh-i dildârî

remz-i hâl-i hikmet:

1. remz-i hâl-i hikmet:

Gazel 17

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hikmetli halin gizliliği.

Lisâna gelmez aşlâ kâl-i hikmet
Bilür hâl ehli remz-i hâl-i hikmet

renc ol:

1. renc ol:-unca

Gazel 113

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Acı, sızı, sıkıntı olur.

İncitme 'âşıkânı ey şeh-süvâr-ı 'âlem
'Âlemde râhât olmaz şehlerde renc olunca

reng-i ruhsâr:

1. reng-i ruhsâr:-ı, -n, -ı

Gazel 100

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) Yanağının rengi.

Dest-i pâkiñde olan kil-k-i hüner-peydâsı
Reng-i ruhsârını tahtır ile gül-püş olsun

reng-i şarâb:

1. reng-i şarâb:-ı

Gazel 14

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Şarap rengi, kırmızı şarap.

Nev-bahâr oldı ider dil yine âheng-i şarâb
Açılıp gül gibi kızmağdadurur reng-i şarâb

rengin:

1. rengin:

Gazel 101

Mısra: 12

Renkli, hoş, süslü || şiir.

Hürremâ bülbülân-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şi'riñe rengin

2. rengin:

Gazel 112

Mısra: 3

Parlak renkli, güzel, hoş || sevgilinin siyah renkli saçları.

Turra-i müşğîn ü rengin şebiñden ey güzel
İhtirâzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

rengin hatt:

1. rengin hatt:

Gazel 69

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

(sevgilinin) renkli, hoş, güzel ayva tüyleri.

Ser-âver oldı ruh-ı yârdan çü şîrîn hatt
Bu hüsn-i hatt ile 'âlemde oldı rengin hatt

reşâkat-ı kâmet:

1. reşâkat-ı kâmet:

Gazel 119

Mısra: 17

Kelime Tipi: -
Uzun boylu hoş, ince || sevgili.

Gül-i ruhsâr reşâkat-ı kâmet
Cümle Hürrem benim çerâğında

resân ol:

1. resân ol:

Gazel 103

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ulaşmak, erişmek || aşğın ahının feleğe ulaşması.

Bülbül-âsâ gülşen-i hüsnünde cânâ dem-be-dem
Nâle vü efgânım eflâke benim oldu resân

resen-i âh:

1. resen-i âh:

Gazel 72

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Âh ipi II göğe yükselen âh, âhın dumanı.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hürrem
Resen-i âh gibi girmede destime o bağ

reşha-i âb-ı visâl:

1. reşha-i âb-ı visâl:-i, -n, -le

Gazel 109

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kavuşma suyunun damlası.

Nâr-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i âb-ı visâlinle söyünsün yürüsün

reşk-i gül-âb:

1. reşk-i gül-âb:

Tarih 4

Mısra: 36

Kelime Tipi: -
Gül suyunu kıskandırmak.

Hicrânla dil çâr-pâredür nazmım dahi çâr-pâredür
Mihnet çeker bir pâredür vaslunla et reşk-i gül-âb

resm:

1. resmini:-i, -n, -i

Gazel 105

Mısra: 9

Durum, şekil, tarz, suret.

‘Adl ü dâdın resmini zülfünle çek ruhsârına
Küçe-i küyünde hiç bir kimseye bāk olmasın

resm-i âyîn-i vefâ:

1. resm-i âyîn-i vefâ:

Tahmis 5

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Vefâ meclisinin usûlü.

Resm-i âyîn-i vefâ ben bildiğim mağzûb-ı dost
Mecilis-i şevk içre cânâ cem’-i ahhâb olmadı

resm-i fitne-hırâm:

1. resm-i fitne-hırâm:

Tahmis 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

*Fitne çıkarıp salınanın görüntüsü || işveli, nazlı
yürüyen sevgilinin görüntüsü.*

O nahl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endâm
O ‘işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-hırâm

resm-i hat-ı ebrû:

1. resm-i hat-ı ebrû:-sı, -mı

Gazel 47

Mısra: 10

Kelime Tipi: -
*Kaşlarının çizgisinin resmi || sevgilinin tuğraya
benzeyen kaşları.*

Ser-levha-i ümmidime nakş eyledim âhır
Resm-i hat-ı ebrûsını tuğrâ-yı celidür

resm-i hırâmân:

1. resm-i hırâmân:

Gazel 123

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Salınan görüntüsü, resmi.

Kâmet-i şimşâdın görüldükde servi seyrde
Ögrenür resm-i hırâmân ile bālâlanmağı

resm-i nakş:

1. resm-i nakş:

Tahmis 3

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Resmin nakşı.

Hürremâ gülşen-i nazm içre gül-i hândânın
Resm-i nakşını okur tab’-ı hezâr elhânın

resm-i nazm:

1. resm-i nazm:

Tarih 3

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Şiirin sureti.

Ögrenür mahbere-i kilik-i hüner-bağşından
Resm-i nazm u sühan-ı tavr u edâyı kâtib

resm-i nazm-ı sühan:

1. resm-i nazm-ı sühan:

Tarih 1

Mısra: 34
Kelime Tipi: -
Sözün şiirinin şekli, sureti.

Ögrenür ehl-i kalem kilik-i hüner-rağışından
Resm-i nazm-ı sülhan u tavr u edâyı bülegâ

resûl:

1. **resûlüne:-üne**
Murabba 1
Mısra: 2
Elçi, peygamber, Hz. Muhammed.

Hudâvendâ sana hamd ola her ân
Resûlüne salât olsun firâvân

resûl-i hâdî-i dâñâ:

1. **resûl-i hâdî-i dâñâ:**
Gazel 121
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Bilgili, doğru yolu gösteren peygamber|| Hz. Muhammed.

Resûl-i Hâdî-i Dâñâ emîr der-şakaleyn
Emîn-i kenz-i şefâ'at Muḥammed-i 'Arabî

revâ:

1. **revâdur:-dur**
Tahmis 4
Mısra: 25
Layık, uygun, münasip.

Maḥbûb-ı sitem-‘âdete nâz itse revâdur

2. **revâdur:-dur**
Tarih 2
Mısra: 18
Layık, uygun, münasip.

Müşterîsi Müşterî sa‘d-ekber-i çarḥ-ı berîn
Cânına dünden revâdur bân olmak bî-riyâ

revâ ol:

1. **revâ ol:-sa**
Tarih 2
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Layık, uygun, münasip olmak.

Ḥabbezâ ol vâlî-i vâlâ-yı kân-ı mekremet
Büse-çîn-i reh-güzârı olsa Dârâb revâ

revâc:

1. **revâcına:-ı, -n, -a**
Gazel 43
Mısra: 7
İtibar, değer, kıymet.

Olma firîfte dehr-i denîniñ revâcına
Açmış önünde hîleye dükkân alur şatar

re‘yi sedâd:

1. **re‘yi sedâd:**
Tarih 4
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Doğru fikirli || Mehmed Said Galip Paşa.

Emr-i ‘ibâda i‘tiyâd etdi o şâh-ı ber-murâd
Hem ‘âkil u re‘yi sedâd bir zât-ı vâlâ-intihâb

reyyân:

1. **reyyân:**
Gazel 41
Mısra: 10
Suya kanmış, doymuş.

Nefretinden mi değil bâde-i nîm nûş itdi
Mâr-ı pâkin deheninden belî reyyân ağıdur

rezil ol:

1. **rezil ol:-ur**
Gazel 36
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok utanacak bir duruma gelmek.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bâd-ı ḥazân ile çarb olur key rezil olur

ridâ-yı kelimât:

1. **ridâ-yı kelimât:**
Tarih 1
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Kelimeler, sözler örtüsü.

Ḳaddiñe olsa sezâ-vâr ridâ-yı kelimât
Şânıña lâyıḳ u şâyân mı değil ḥüsn-i edâ

rindân:

1. **rindân:**
Gazel 50
Mısra: 5
Görünüşe ve dünya işlerine kıymet vermeyen, kurallardan uzak, bütün varlığı kendi iç dünyasına göre değerlendiren, gönül gözüyle gören, kalender.

Heves-kâr oldı rindân ile hem-dem olmağa göñlüm
Didiñ küy-ı ḥarâbât içre sâķî gulğul olmuşdur

rindân-ı bâde-nûş:

1. **rindân-ı bâde-nûş:-a**
Gazel 23
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Şarap içen rintliler.

Sākī lebiñ şarābı gelince gelür ferah
Rindān-ı bāde-nūşa yüzün gösterür qadeh

riyā:

1. riyā:

Gazel 11

Mısra: 2

Gösteriş, iki yüzölçüm.

Hālet-i 'aşkıñla cānā cismim oldı büriyā
'Aşıkım 'aşkıñda dā'im şanma şāhā bu riyā

rızā-yı kalb:

1. rızā-yı kalb:-i, -ñ-iñ

Gazel 18

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kalbinin rızası || sevgilinin.

Cānā rızā-yı kalbiñ ancak vefāya bā'is
Aşık ne eyler ise olur cefāya bā'is

rū-be-rū:

1. rū-be-rū:

Gazel 57

Mısra: 5

Yüz yüze, karşı karşıya.

Olunca sen güneşe rū-be-rū hacāletle
Vücūdı jāle-i gül-berg-veş pür-āb iderüz

ruh:

1. ruhında:-ın, -da

Gazel 29

Mısra: 7

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

'Anber-feşān olunca kākülleri ruhında
Ruhsār cennet oldı mişli anıñ iremdür

2. ruhuñ:-uñ

Gazel 45

Mısra: 7

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Rüz u şebān hemīşe ruhuñ būsese ile
Ārzū-yı fikr ü hayālīm miyānedür

3. ruhları:-lar, -ı

Gazel 65

Mısra: 2

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Yakdı cān u dilim ol dilber-i meh-veş āteş
Şormasun kimse meded ruhları tābiş āteş

4. ruhlariñ:-lar, -ı, -n

Gazel 104

Mısra: 1

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Ruhlariñ kim lāleye teşbīh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

5. ruhların:-lar, -ın

Gazel 112

Mısra: 9

Yanak. II Sevgilinin yanağı.

Hurremā tavşīf idersem ruhların ol āfetiñ
Zār ü efgān eyleye gülşende bülbul gül güle

6. ruhuñ:-u, -ñ

Gazel 32

Mısra: 1

Yanak || sevgilinin güneşe benzeyen yanağı.

Ruhuñ hırşīd-i pertev-yāb-ı şīrīn-tāb-veş ditrer
Leb-i la'liñ zülālī bāde-i gül-nāb-veş ditrer

7. ruhuñ:-uñ

Gazel 83

Mısra: 3

Yanak || sevgilinin güneşe benzeyen yanağı.

Ne ziyā-bağış ola hırşīd ruhuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerāğıñda seniñ

rūh-fezā:

1. rūh-fezādur:-dur

Tahmis 4

Mısra: 5

Ruha canlılık veren, cana can katan.

Mestāneleriz ülfetimiz rūh-fezādur
İhrāk ideli bağrımızı nār-ı muhabbet

ruh-ı berrāk:

1. ruh-ı berrāk:-ı, -n, -a

Tahmis 5

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Parlak yüz/yanak.

Mübtelā itdi bizi evvel ruh-ı berrākına
Ba'de-zīn düşdi gönül süzişle sīmīn sākına

ruh-ı dilber:

1. ruh-ı dilber:

Gazel 53

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağı, yüzü.

Ruh-ı dilber ki bak dikkatle āteşdān-ı āteşdür
O tābişden gönüller dem-be-dem lerzān-ı āteşdür

ruh-ı dildār:

1. ruh-ı dildār:

Gazel 44

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağı.

Yine oldu ğam-ı yâr ile eflāk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruḥ-ı dildâr gibi bir âfitâb ister

ruh-ı gülberg:

1. ruh-ı gülberg:

Gazel 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gül yapraklı yanak || sevgilinin yanağı.

Be-vaşf-i ân ruh-ı gülberg rāz-ı hûn-ı ciger
Nivîşteem ki 'adû nîst urâ ḥesâb kucâ

ruhî hikmet:

1. ruhî hikmet:

Gazel 17

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hikmetli yanağı.

Ruhî hikmet o gül-berg-i şafânî
Lebi hikmet zülâl-i hâl-i hikmet

ruh-ı nâz:

1. ruh-ı nâz:-a

Gazel 88

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin nazlı, cilveli yanağı.

Yakışmış ol ruh-ı nâza karanfil lâle gül sünbül
Dağınsun tâze-ber-tâze karanfil lâle gül sünbül

ruh-ı pür-tâb:

1. ruh-ı pür-tâb:-ı, -ñ, -a

Gazel 74

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin parıl parıl parlayan yüzü.

Bir nigâh-ı âşinâ itsem ruh-ı pür-tâbına
Dem-be-dem ok yağdırur hışm ile müjgân her taraf

rûh-i revân:

1. rûh-i revân:

Gazel 48

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgili/güzel.

N'ola Hürrem yolına olsa revân rûh-i revân
Hem-dem (ü) yâr (ü) enîsimdür o şûh mîrimdür

ruh-ı yâr:

1. ruh-ı yâr:-dan

Gazel 69

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağı, yüzü.

Ser-âver oldu ruh-ı yârdan çü şîrîn ḥatt
Bu hûsn-i ḥatt ile 'âlemde oldu rengîn ḥatt

ruh-ı zibâ:

1. ruh-ı zibâ:-sı, -n, -a

Gazel 24

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Süslü, güzel yüz.

Beni itdi ruh-ı zîbâsına âvâre o şûh
Dil-i sūzânımı yakdı yine bir nâre o şûh

ruhsâr:

1. ruhsârîñ:-ı, -n

Gazel 23

Mısra: 3

Yüz, yanak. II Sevgilinin yüzü.

Ruhsârîñ üzre ḥattını ki bilmedi câhilân
İ'lâl bilür mi kimse okumaz ise Meraḥ

2. ruhsâr:

Gazel 29

Mısra: 8

Yüz, yanak. II Sevgilinin yüzü.

'Anber-feşân olunca kâkülleri ruḥında
Ruḥsâr cennet oldu mişli anıñ iremdür

3. ruhsârını:-ı, -(n)ı

Gazel 39

Mısra: 7

Yüz, yanak. II Sevgilinin yüzü.

Ruḥsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ârâ ile oynar

4. ruhsârîñ:-ı, -n

Gazel 64

Mısra: 7

Yüz, yanak. II Sevgilinin yüzü.

Sebeb feryâdına ruḥsârîñ oldu
Mu'anber zülfüñ olmuş boyuña eş

5. ruhsârîñ:-ı, -n

Gazel 93

Mısra: 3

Yüz, yanak. II Sevgilinin yüzü.

Görüp ruḥsârîñ üzre hâl-i müşğîñiñ eyâ dilber
Konulmuş âteş üzre 'anber-i Hindü kıyâs itdim

6. ruhsârîña:-ına

Gazel 105

Mısra: 9

Yüz, yanak. II Sevgilinin yüzü.

'Adl ü dâdîñ resmini zülfüñle çek ruḥsârîña
Küçe-i küyüñda hiç bir kimseye bâk olmasun

ruhsâr-ı yâr:

1. ruhsâr-ı yâr:-dan

Gazel 36

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yüzü, yanağı.

Şem'-i derûn yakmağa ruhsâr-ı yârdan
Müjgân-ı târ-dîde-i Hurrem fitil olur

ruhsâr-ı zibâ:

1. ruhsâr-ı zibâ:

Gazel 10

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Güzel yanak.

Lâle-gün oldu yine ruhsâr-ı zibâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

ruhsat:

1. ruhsatı:-ı

Gazel 11

Mısra: 9

İzin, icazet, müsaade.

Kilk-i şî'r-i câza Hurrem pek de virme ruhsatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

rükû':

1. rükû':

Mesnevi 1

Mısra: 29

*Namazda dizlere tutunarak vücudun belden
yukarısı yere müvâzî gelecek şekilde eğilmek.*

Hem rükû' ile secûd hem ka'de-i
Âhire içre oturmağdur hitâm

rûm:

1. rûm:

Gazel 76

Mısra: 5

Anadolu, Anadolu toprakları.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyık

rû-mâl ed:

1. rû-mâl ed:-en

Tarih 4

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

*Yüz sürmek || Vezir Galip Paşa'nın eteğine yüz
sürmek.*

Fâ'ikdürür akrânına men' eylemez ihsânına
Rû-mâl eden dâmânına çekmez cihânda ıztırâb

rû-nümâ:

1. rû-nümâdur:-dur

Gazel 65

Mısra: 5

Yüz gösteren, ortaya çıkan.

Rû-nümâdur olıcak 'ârız-ı pâkinde anıñ
Naḥvet ü cevri ile âlûde müşevveş âteş

rû-nümâ ol:

1. rû-nümâ ol:-madı

Tahmis 5

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Yüzünü göstermedi, zuhur etmedi.

'Âlem-i lâhûtdan olmuş çü 'aşk-ı dil-rübâ
Olmadı mir'at-i taşvîrde anıñçün rû-nümâ

rüşd:

1. rüşd:

Tarih 3

Mısra: 26

*Doğru düşünecek, doğruyu bilecek, ayırt edecek
seviyede olma, olgunluk.*

Bezm-i şûrâsına şûrîdedürür ehl-i ḥîred
Rüşd ü 'irfânına ḥayrân-ter fikr-i şâkıb

rüşdî:

1. rüşdî:

Tahmis 5

Mısra: 34

17.yy şairlerinden Edirneli Ahmed Rüşdî.

'Aşk kıyâs ü nisbete gelmez bilürsin Hurremâ
Çünki dirler 'aşk nisbet istemez Rüşdî baña

rüstem-âsâ:

1. rüstem-âsâ:

Gazel 40

Mısra: 3

*Rüstem gibi || şehname'de adı çok geçen İran'ın
ünlü pehlivan ve savaşçısı.*

Rüstem-âsâ sâḥa-i fikretde cânâ dem-be-dem
Şî'r-i rengîn-i ḥaḳîḳat meydenin merd söyledür

rüstem-i kudsi:

1. rüstem-i kudsi:-(y)le, -

Gazel 122

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Kutsal Rüstem || Şehnâme'de adı geçen bir
kahraman.*

Ḳahramânî göziniñ ḥışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse savaş

rüsüm-ı kâ'inât:

1. rüsüm-ı kâ'inât:

Gazel 16

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Kainatın resmi.

Nazre-gâh-ı vech-i hübandan beni men' eyleme
Naşş-ı âdemdür eyâ şüfî rüsüm-ı kâ'inât

rütbe:

1. rütbeñi:-ñ, -i

Gazel 7

Mısra: 3

Makam, mevki, derece.

Hzret-i Hâk rütbeñi vâlâ idüp
Devlet-i câvîd ola her dem saña

rütbe-i vâlâ:

1. rütbe-i vâlâ:

Tarih 2

Mısra: 62

Kelime Tipi: -

Yüksek rütbe, merteye.

Ser-firâz-ı ehl-i 'irfândur o 'âlî-menkabet
Rütbe-i vâlâ ile bulsa 'aceb mi 'âlî-câh

rüy:

1. rüyın:-ın

Gazel 22

Mısra: 1

Yüz || Sevgilinin yüzü.

'Arz ider rüyın harâbât içre çün gül-gün kadeh
Mest ider mey içmeyen mestâneiy mey-gün kadeh

2. rüyine:-in, -e

Gazel 49

Mısra: 4

Yüz || Sevgilinin yüzü.

Siyâh tırraların etrâfına tağıtmış ol âfet
Anıñçün rüyine zulmetde bir tenvîrdür dirler

3. rüyına:-ı, -n, -a

Gazel 57

Mısra: 4

Yüz || Sevgilinin yüzü.

O bülbülüz ki figân dâd-ı âhımız götürüp
O nev-şüküfte gülün rüyına nıkâb iderüz

4. rüyuna:-uñ, -a

Gazel 88

Mısra: 6

Yüz || Sevgilinin yüzü.

Seni benden nihân itmek içün ey dilber-i meh-çîn
Tutar rüyuna yelpâze qaranfil lâle gül sünbül

5. rüyunı:-uñ, -ı

Gazel 106

Mısra: 1

Yüz || Sevgilinin yüzü.

Rüyunı görsün seniñ bir mâh-i tâbân isteyen
Büyünı alsun şehim ol gül ü reyhân isteyen

6. rüyunı:-uñ

Gazel 112

Mısra: 1

Yüz || Sevgilinin yüzü.

Gülşen-i 'âlemde rüyun vaşf iderken gül güle
Şad hezârân şevk ile ağlardı bülbül bülbüle

7. rüyında:-ı, -n, -da

Gazel 113

Mısra: 2

Yüz || Sevgilinin yüzü.

Sînemde 'aşk-ı yârdan bilgil ki genc olunca
Bağmam nüküd-ı çarha rüyında zenc olunca

8. rüyı:-ı

Gazel 117

Mısra: 6

Yüz || Sevgilinin yüzü.

Bezm-i 'ayş ü şafâda dildârın
Bâdeden rüyı âl idi bu gîce

rü'yâ-yı şüm:

1. rü'yâ-yı şüm:

Gazel 34

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kötü rüya.

Göresin vaşl hayâliyle nice rü'yâ-yı şüm
Viresin her rüz u şeb ta'bîre sen benden beter

rü'yet-i emr-i 'ibâd:

1. rü'yet-i emr-i 'ibâd:-a

Tarih 2

Mısra: 54

Kelime Tipi: -

Emirlerini yerine getiren kullar.

Böyle bir zât-ı himem-bağşâyı itdi intihâb
Rü'yet-i emr-i 'ibâda eyledi kâdrin sezâ

rü-yı gül:

1. rü-yı gül:

Gazel 89

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gülün yüzü II Sevgilinin yüzünün kırmızılığı, sevgilinin güzelliği.

Servet-i bād-ı şabâ birle açıldı defteri

Yazdı küttâb-ı kazâ rü-yı gül üzre nâm-ı gül

rüy-ı gül üzre:

1. rüy-ı gül üzre:

Gazel 26

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gül yanağın üzerine.

Mevsim-i faşl-ı bahār oldu dem-i eyyām-ı 'ıyd
Yazdı küttāb-ı kazā rüy-ı gül üzre nām-ı 'ıyd

rū-yi zemîn:

1. rû-yi zemîn:

Gazel 121

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yeryüzü.

Seniñle fahr kılur nüh semāya rū-yi zemîn
Ki bende diyü haqîkat Muḥammed-i 'Arabî

rüyın sür:

1. rüyın sür:-er-y, -ın

Gazel 46

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yüzünü sürmek.

Ḥurrem der-i vālāña sürer şevk ile rüyın
Raḥm eylemek ol bendeye şāhāneleriñdür

rüz u şeb:

1. rüz u şeb:

Gazel 34

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Göresin vaşl ḥayāliyle nice rü'yā-yı şüm
Viresin her rüz u şeb ta'bîre sen benden beter

2. rüz u şeb:

Gazel 90

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Ḥurremā ğamdan rehā bulmağ dilerseñ rüz u şeb
Bir melek sîmā ile her demde 'ayş u nüş kıl

3. rüz u şeb:

Gazel 104

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taqbîl iden her rüz u şeb pür-cām iken

4. rüz u şeb:

Murabba 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Senindür cümle mahlûk ins ile cān
Olurlar rüz u şeb sūzān u giryān

5. rüz u şeb:

Gazel 51

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Niçe bir şem'-i ruḥuñ âteşine rüz u şeb
Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydā niçe bir

6. rüz u şeb:

Mesnevi 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

O lisānen kalb ile taşdıkdır
Rüz u şeb kıma diliñden ey hümām

7. rüz u şeb:

Tarih 2

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Māh u ḥurşîd iki sâ'il devr iderler rüz u şeb
Bulmağ içün ḥāk-i rāhından nişān-ı kîmyā

8. rüz ü şeb:

Gazel 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Gece gündüz || sürekli, her zaman.

Ḥurrem-i bî-çāredurur rüz ü şeb
Devletiñe kendin iden ilticā

9. rüz u şeb:-i, -m

Nazm 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gece gündüz || sürekli, her zaman.

Rüz u şebim endüh ile āh eyleme yā Rab
Süz-ı dili firkatle siyāh eyleme yā Rab

rüz u şebān:

1. rüz u şebān:

Gazel 12

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gün ve geceler.

Ol gül ruḥuñ aḥvālını tār eyleme yā Rab
Her rüz u şebān kārını zār eyleme yā Rab

2. rüz u şebān:

Gazel 45

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gün ve geceler.

Rûz u şebân hemîşe ruhuñ büsesi ile
Ârzû-yı fîkr ü hayâlim miyânedür

rûze-i la'l-i leb:

1. **rûze-i la'l-i leb:-in**

Gazel 26

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudağının orucu.

Hayli demdür rûze-i la'l-i lebin tutduk tamâm
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel ahsâm-ı 'ıyd

rûzgâr:

1. **rûzgârı:-ı**

Gazel 20

Mısra: 3

Zaman, vakit, devir, zamane.

Gayrilerle rûzgârı hoş geçer
'Âşık-ı zâr olsa âzâr el-ğiyâs

2. **rûzgâr:**

Tahmis 2

Mısra: 14

Esinti, yel.

Miyânın teşbîh eylerken bihâr-ı 'aşkda bir müya
Muhalîf rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

rûz-i hasret-i yâr:

1. **rûz-i hasret-i yâr:**

Gazel 35

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Sevgilinin hasret günü.

Olursa medh-i ruhiyla müzeyyen ey Hurrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

rûz-i vişâl:

1. **rûz-i vişâl:-i**

Gazel 94

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kavuşma günü || sevgiliye kavuşma günü.

Şeb-i hicrâdayım rûz-i vişâli bilmem
Kendi kendimle olan tayf-ı hayâli bilmem

sa'âdet:

1. **sa'âdetle:-le**

Gazel 92

Mısra: 5

Mutluluk, gönül rahatlığı, huzur.

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

sâ'at:

1. **sâ'atde:-de**

Gazel 54

Mısra: 5

Ar. Saat, zaman.

Gördüğüm sâ'atde dirsem âşinâlık kaşdına
Sad hicâb u şerm ile yâhû bilür bilmezlenür

şabâ:

1. **şabâ:**

Gazel 6

Mısra: 1

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Çîn-seher turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

2. **şabâ:**

Gazel 6

Mısra: 2

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Çîn-seher turre-i dildârı kemend itdi şabâ
Bu perîşânî-i 'aql u dili bend itdi şabâ

3. **şabâ:**

Gazel 6

Mısra: 4

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Geldi ayak sürüyi şahın-ı çemenzâra yakîn
Cilve-i pâyini efgân-ı sipend itdi şabâ

4. **şabâ:**

Gazel 6

Mısra: 6

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Bü getürdi dil-i mecnûn(a) tarâvet-bahşâ
Silsile-bend-i cününiyyeti çend itdi şabâ

5. **şabâ:**

Gazel 6

Mısra: 8

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Açdı gam-kerde olan dilleri süz-ı âhı
Başka bir tarz ile îrâd-ı gezend itdi şabâ

6. **şabâ:**

Gazel 6

Mısra: 10

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Yok müsâbık seni bu tab' ile Hurrem şimdi
Nev-bahâr içre saña 'aşkı semend itdi şabâ

7. **şabâ:**

Gazel 32

Mısra: 7

Ar. Sabah vakti esen lâtif rûzgâr.

Şabâ tahrîk iderken zülf-i şebbü-yi dil-âvîziñ
O hâletden dil-i pejmürdemiz cilbâb-veş ditrer

şabâ-yı şubh-hîz:

1. **şabā-yı şubḥ-ḥīz:**

Gazel 123

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Çok erkenden esen sabah rüzgarı.

Kākülünden bû getürdükde şabā-yı şubḥ-ḥīz
Sünbül-i nev-reste aḥz itdi muṭarrālanmağı

sābit ol:

1. **sābit ol:-dukca**

Tarih 1

Mısra: 44

Kelime Tipi: -

Yerinde durmak, kımıldamamak.

Kılmaya pertev-i zāt-ı himemin Ḥaḳ zā'il
Sābit oldukça nücüm ile arāzī vü semā

2. **sābit ol:-dukca**

Tarih 2

Mısra: 39

Kelime Tipi: -

Devamlı olmak, durağan durumda bulunmak.

Dā'ir oldukça felekler sābit oldukça nücüm
Neyyir-i a'zam gibi olsun vücūdı pür-zīyā

3. **sābit ol:**

Tarih 1

Mısra: 44

Kelime Tipi: -

Sabit olmak, yerinde durmak.

Kılmaya pertev-i zāt-ı himemin Ḥaḳ zā'il
Sābit oldukça nücüm ile arāzī vü semā

sābit-kadem:

1. **sābit-kadem:**

Tarih 4

Mısra: 26

Değişmez, devamlı II Sabit.

Kān-ı tevāzu' pür-kerem eltāfi çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sābit-kadem tab'ında yokdur inkılāb

şabr eyle:

1. **şabr eyle:-sün**

Gazel 64

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Sabretmek, dayanmak.

Nice şabr eylesün 'uşşāk-ı zārı
Daḥi āteş gāzabla kendi āteş

şabr kıl:

1. **şabr kıl:**

Gazel 21

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Sabretmek.

Turunc-ı gābgāb-ı dildāra düşdün ḥām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı 'ālemdə şemerden geç

2. **şabr kıl:**

Gazel 96

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sabır göstermek, sabırlı davranmak.

Eyledi kıddim büküp bu miḥnet ü ālām lām
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengām-ı kām

şabr u sükün:

1. **şabr u sükün:-um**

Gazel 95

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sabır ve sakinlik (iç huzuru).

'İşve-i yārdur heme Ḥurremi eyleyen zebün
Şabr u sükünüm ol şehe gitdi fedāya n'eyleyim

şac:

1. **şacdı:-dı**

Gazel 75

Mısra: 2

Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek, yaymak.

Neşr eyledikce tūṭi-i kālī taraf taraf
Meclisde şacdı sükker ü balı taraf taraf

sad:

1. **şad:**

Gazel 1

Mısra: 6

"Yüz, yüzlerce" manasında belgisiz sıfat.

Fallāhu lehul'hamdu hüve'l ḥālīk'ül aḥad
Şad şükr sipās ola bu sulṭāna ibtidā

2. **şad:**

Gazel 24

Mısra: 6

"Yüz, yüzlerce" manasında belgisiz sıfat.

Ḥaste-nāk oldı göñül ḥānḳah-ı hicrānda
Gamzesiyle açalı sīneye şad yāre o şūḥ

3. **sad:**

Gazel 54

Mısra: 6

"Yüz, yüzlerce" manasında belgisiz sıfat.

Gördüğüm sā'atde dirsem āşinālīk kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür

4. **şad:**

Gazel 112

Mısra: 2

"Yüz, yüzlerce" manasında belgisiz sıfat.

Gülşen-i 'ālemdə rüyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezārān şevḳ ile aḡlardı bülḅül bülḅüle

5. **şad:**

Gazel 114

Mısra: 4

"Yüz, yüzlerce" manasında belgisiz sıfat.

İt inkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan ictinâb
Lâyîk değil ki cām-ı Hıfâ şad şikest ola

şadâ:

1. **şadâlar:-lar**

Gazel 98

Mısra: 8

Ses, yankı || ilk baharda iç huzur veren sesler.

Açılup dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn
Nev-bahâr oldu feraḥ-baḥş şadâlar dem dem

şadâ eyle:

1. **şadâ eyle:**

Tarih 2

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Çalmak, söylemek.

Zühre ger güş eylese çeng ü şadâ-yı vaşfını
Nağme-i mâhûr ḍarbudaḳla eylerdi şadâ

sâde gül:

1. **sâde gül:-i**

Gazel 77

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sade süsü, işvesi, nazı olmayan gül.

Neyleyem sâde gülü 'işve-şî'âr olmayıcak
Açılup meclis-i 'işretde hezâr olmayıcak

sa'd-ekber-i çarḥ-ı berîn:

1. **sa'd-ekber-i çarḥ-ı berîn:**

Tarih 2

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Arş-ı âlâ'nın en uğurlusu, mutlusu || Müşteri yıldızı.

Müşterîsi Müşterî sa'd-ekber-i çarḥ-ı berîn
Cânına dünden revâdur bân olmak bî-riyâ

sâdık ağa:

1. **sâdık ağa:-(y)ı**

Tarih 2

Mısra: 55

Kelime Tipi: -

Sadık Ağâ || Kethuda Sadık Ağâ.

Ya'nî kim Şâdık Ağâ-yı kām-yâb u behre-ver
Ḥazret-i Haḳ eylemiş zâtın şeref-yâb-ı vefâ

sâdıkü'l-va'dü'l-emîn:

1. **sâdıkü'l-va'dü'l-emîn:**

Tarih 2

Mısra: 57

Vaadine sadık kalan, sözünün eri, güvenilir.

Sâdıkü'l-va'dü'l-emîn şâyeste-i şânıdurur
Şavb-ı Bârîden olupdur böylece lutf u 'aḫâ

sadr:

1. **sadr:--ı**

Tarih 4

Mısra: 29

Makam II Baş köşe.

Sadrı şeref zâtı 'ulâ mânendi İbn-i Berhiyâ
Nazmı mehâmda dâ'imâ takrîridür faslu'l-hitâb

saf düzül:

1. **saf düzül:-müḡ, -tür**

Gazel 56

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sıra sıra düzülmek.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzölmüşdür

şaf şaf:

1. **şaf şaf:**

Tarih 3

Mısra: 23

Kelime Tipi: İkileme

Sıra sıra.

Çekilür dergeh-i 'ulyâsına 'âlem şaf şaf
Keh-rübâ-yı keremi oldu cânı câzib

2. **şaf şaf:**

Gazel 75

Mısra: 4

Kelime Tipi: İkileme

Yan yana, sıra sıra.

Görsün çemende kâmet-i dildârı bağbân
Şaf şaf itmesün serv nihâli taraf taraf

şaf tut:

1. **şaf tut:-ıcaḳ**

Tahmis 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Saft tutmak, sıralanmak, dizilmek.

Nesîm-i şubḫa refîkız bahâra dek giderüz
Cüyüş-ı ḡam tüticaḳ kişver-i derûnda şaf

safâ:

1. **şafâ:**

Gazel 7

Mısra: 2

Eğlence, zevk, neşe; gönül şenliği, huzur.

Ey güzel dilber-i hoş-likā
Būsiñ ile cānıma virsen şafā

2. **şafāya:-y, -a**

Gazel 18

Mısra: 10

Eğlence, zevk, neşe; gönül şenliği, huzur.

Hurrem görünce nazmıñ ol āfet-i cihān-gır
İtdi tebessüm ol dem oldu şafāya bā'is

3. **şafā:**

Gazel 130

Mısra: 2

Eğlence, zevk, neşe; gönül şenliği, huzur.

Bezm-i 'irfānda güşād eyleyicek rāyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafā eyledi ser-māyesini

şafā-peymā:

1. **şafā-peymā:**

Gazel 8

Mısra: 3

Mutluluk, sefa ölçen.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Gamze-i gāmmāzıñ ırgürdi yine gārāt bana

şafā-yāb ol:

1. **şafā-yāb ol:-a**

Gazel 98

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Safa bulmak; mutlu, neşeli, huzurlu olmak.

Gel şafā-yāb ola mestāne sürāhī nālān
Pür-ḥubūr ola gülistān ola hoş-dil Hurrem

2. **şafā-yāb ol:-up**

Tarih 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Safa bulmak; mutlu, neşeli, huzurlu olmak.

Sāye-endāz kudümiyle olup behre-verān
Ehl-i dil cümle şafā-yāb olup oldu ihyā

şafā-yı nev-bahār:

1. **şafā-yı nev-bahār:-ı**

Murabba 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İlkbaharın sefası, güzelliği, eğlencesi.

İlāhī āb-ı feyzin eyle cārī
Cihān bulsun şafā-yı nev-bahārı

şafā-yı vaşl:

1. **şafā-yı vaşl:-ı, -ñ, -dan**

Gazel 117

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

(Sevgiliye) kavuşmanın mutluluğu, neşesi.

Şeb-i Hurrem şafā-yı vaşlıñdan
Şubḥa dek māl-e-māl idi bu gıce

şafḥa-i vaḥdet-i encām:

1. **şafḥa-i vaḥdet-i encām:-a**

Gazel 125

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sonunda tekliğin, birliğin sayfasına.

Müjde ey vakt-i seher güşıñ eżān geldi
Şafḥa-i vaḥdet-i encāma sürüşān geldi

sāğar-ı pür:

1. **sāğar-ı pür:**

Tahmis 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Dolu kadeh.

Dil cām-ı mey-i sırr-ı muḥabbetle cilādur
Almaz eline sāğar-ı pür bād-ı hevādur

sāğar-ı ser-şār-ı muḥabbet:

1. **sāğar-ı ser-şār-ı muḥabbet:**

Tahmis 4

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ağzına kadar dolu olan sevgi kadehi.

Nüş itdigimiz şevk ile esrār-ı muḥabbet
Pür oldu yine sāğar-ı ser-şār-ı muḥabbet

sāḥa-i fikret:

1. **sāḥa-i fikret:-de-i**

Gazel 40

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Düşünme, fikir meydanı.

Rüstem-āsā sāḥa-i fikretde cānā dem-be-dem
Şi'r-i rengin-i ḥaḳīḳat meydenin merd söyledür

şahbā:

1. **şahbāy:-(y)ı**

Gazel 2

Mısra: 2

Bāde, hamr, şarāb.

Bezme per açdı gönül mürğı didi ārām baña
Bir tolu şahbāyı şun ey sākī-i gül-fām baña

2. **şahbā:**

Gazel 100

Mısra: 7
Bâde, hamr, şarâb.

Sâkiyâ destine pür vir o nigârîñ şahbâ
Qalb-i zâhid gibi dürd olcağız boş olsun

şahbâ-yı leb:

1. **şahbâ-yı leb:-iñ**

Gazel 46

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Dudak içkisi, kadehi.

Sâkî bize mey şun hele der-vaqt-i şabûhân
Şahbâ-yı lebiñ teşneye peymânelerindür

şahbâ-yı vefâ:

1. **şahbâ-yı vefâ:-dur**

Tahmis 4

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Vefa şarabıdır.

Piyâlemiziñ tolusu etvâr-ı muhabbet
Etvârımızñ neş'esi şahbâ-yı vefâdur

şahib-i râst:

1. **şahib-i râst:**

Gazel 77

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Doğruluk sahibi.

Pâsbânlık kim iderdi der-i 'işretde müdâm
Şahib-i râst kavî ya çukadâr olmayıcak

şahib-i rây-i şâ'ib:

1. **şahib-i rây-i şâ'ib:**

Tarih 3

Mısra: 16

Kelime Tipi: -
Doğru düşüncenin sahibi.

Siyyemâ 'âlî himem Hâzret-i Gâlib Paşa
Nâ'il-i fazl u hüner şahib-i rây-i şâ'ib

şahib-irfân:

1. **şahib-irfân:**

Tarih 1

Mısra: 31

İrfan sahibi.

Şahib-irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li'llâh hele miqdârını buldı 'ulemâ

şahib-irfân ile nâ-dân:

1. **şahib-irfân ile nâ-dân:**

Tarih 1

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

İlim sahibi, bilgili (kimse) ile cahil, bilgisiz (kimse).

Şahib-irfân ile nâ-dân bir idi mîzânda
Hamdû li'llâh hele miqdârını buldı 'ulemâ

şahib-kırân u kâ-m-kâr:

1. **şahib-kırân u kâ-m-kâr:**

Tarih 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Her zaman muvaffak olan, talihli ve muradına
ermiş.*

Şahenşeh-i vâlâ-tebâr şahib-kırân u kâ-m-kâr
İskender-i heybet-şi'âr hâkân-ı nısfet-intisâb

şahn-ı çemen:

1. **şahn-ı çemen:**

Gazel 77

Mısra: 5

Kelime Tipi: -
Bahçenin ortası, meydanı.

Tutalım şahn-ı çemen pür-ţarab-efzâ olmuş
Nideyim ol gül-i bî-hâr şikâr olmayıcak

2. **şahn-ı çemen:-de**

Gazel 78

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bahçenin ortası, meydanı.

Ağyâr ile açılma şakın şahn-ı çemende
Âhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

3. **şahn-ı çemen:-de**

Gazel 98

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Çimenlik II gül bahçesi; gezinti, seyir yeri.

Sâkiyâ gel gidelüm câm-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahn-ı çemende 'âlem

şahn-ı çemenzâr:

1. **şahn-ı çemenzâr:-da**

Gazel 91

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Çimenlik meydanı.

Sensizin şahn-ı çemenzârda güşâyiş gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n'ideyim

2. **şahn-ı çemenzâr:-da**

Gazel 92

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çimenlik meydanı.

Gel berü şahn-ı çemenzârda cevân idelüm
'Andelîbi daği dem-beste vü hayrân idelüm

3. şahn-ı çemenzâr:-a

Gazel 6

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bahçenin meydana, çimenliğin ortası.

Geldi ayak sürüyü şahn-ı çemenzâra yakîn
Cilve-i pâyni efgân-ı sipend itdi şabâ

şahn-ı cennet:

1. şahn-ı cennet:-de

Gazel 28

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Cennet bahçesi.

Mesken-i vaşlıñda oldı şürb-i la'liñ cân-fezâ
Şahn-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezîz

şahn-ı firdevs:

1. şahn-ı firdevs:

Tahmis 3

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Firdevs cennetinin ortası.

Girelüm bağ-ı vişâline o serv-i nâzîñ
Şahn-ı Firdevs idelüm meskeni Âdemcesine

şahn-ı gülzâr:

1. şahn-ı gülzâr:

Gazel 115

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gül bahçesi alanı.

Pür-şükûh geldi şahn-ı gülzâra
Oldı ol demde tâc-dâr gonca

sa'id:

1. sa'id:

Tarih 3

Mısra: 34

Kutlu, uğurlu.

Çıkarup bâb-ı 'adedden didi mu'cem târîh
Necm-i ikbâli sa'id olsun 'adûya Gâlib 1232

sâ'id-i devrân:

1. sâ'id-i devrân:

Gazel 98

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Mübarek, kutlu zaman.

Her zamân sâ'id-i devrân müsâ'id olmaz
Sâ'idîñ şıffayuben meclise baş sen de qâdem

sâ'id-i sîmîn:

1. sâ'id-i sîmîn:-i-i, -ñ, -e

Gazel 72

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gümüş gibi, beyaz kol.

Sâkiyâ sâ'id-i sîmîniñ kuvvet vire Hak
Bezm-i vuşlatda yediñle tolanur oldı ayâğ

sâ'id-i sîmîn kemer:

1. sâ'id-i sîmîn kemer:

Gazel 78

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Uğurlu gümüş kemer || Ay'ın etrafındaki hâle
gümüş kemere benzetilmiştir.*

Tek sen meh-i tâbâna bu şeb hâle olaydım
Bir kez dimediñ sâ'id-i sîmîn kemerim yok

sâ'idîñ şıffayuben:

1. sâ'idîñ şıffayuben:

Gazel 98

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Kollarını sıvamak || bir iş yapmaya güçlü bir
biçimde, istekle hazırlanmak.*

Her zamân sâ'id-i devrân müsâ'id olmaz
Sâ'idîñ şıffayuben meclise baş sen de qâdem

sâ'il:

1. sâ'il:

Tarih 2

Mısra: 15

Dilenci || ay ve güneş.

Mâh u hûrşîd iki sâ'il devr iderler rûz u şeb
Bulmak için hâk-i râhından nişân-ı kîmyâ

sâ'il ol:

1. sâ'il ol:-up

Gazel 55

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Soran kişi olmak. II Dilenci.

Aristo görse ta'birât-ı hikmet-perverin cândan
Der-i lutfunda bir sâ'il olup eylerdi cer cer cer

sâ'ir cism:

1. sâ'ir cism:-i, -ñ, -i

Mesnevi 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Başka uzuvları || tüm vücut.

Ba'dehû pâk eyle sâ'ir cismiñi
Eyle bu emr-i be-nâma ihtirâm

sâk:

1. **sākına:-ına**

Tahmis 5

Mısra: 12

Baldır, incik. II Ayak.

Mübtelā itdi bizi evvel ruh-ı berrākına
Ba' de-zīn düşdi gönül süzişle sīmīn sākına

sak sık:

1. **sak sık:**

Gazel 79

Mısra: 1

Kelime Tipi: **İkileme**

İyice sıkmak, sarmak anlamında ikileme.

İncitme o nāzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhüde makāl ile sakın eyleme dak dık

2. **şak sık:**

Gazel 79

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Şak sık sesi || ayak bileğine bağlanan halhal'ın
çıkardığı ses.*

Raks eyleyicek cān mı kalur āfet-i mısırī
Halhāl ile meydāne gelüp eylese şak sık

sākī:

1. **sākī:**

Gazel 5

Mısra: 3

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Biyā ki sākī be-deh mey ber-ğam-ı sūfī-i dūn
Ki der ẖarīm-i ẖudūs est merā 'itāb kucā

2. **sākī:**

Gazel 22

Mısra: 10

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Ḥurremā bir gün temāşā-yı ẖarābāt eyledim
Şundu bir sākī baña ol demde mey beş on ẖadeḥ

3. **sākīde:-de**

Gazel 22

Mısra: 3

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

La 'l-i nāb-ı sūkkeri sākīde çekmiş ẖasreti
Ol sebebden ẖan oturmuş bağına pür-ḥūn ẖadeḥ

4. **sākī:**

Gazel 23

Mısra: 1

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Sākī lebiñ şarābı gelince gelür feraḥ
Rindān-ı bāde-nūşa yüzün gösterür ẖadeḥ

5. **sākī:**

Gazel 35

Mısra: 4

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Şalā bized be-der-i meykede piyāle be-gür
Didikde sākī bize böyle hoş ziyāfet olur

6. **sākī:**

Gazel 44

Mısra: 1

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Düşer elden ayağa cām-ı mey sākī şarāb ister
Şūrāḥī nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

7. **sākī:**

Gazel 46

Mısra: 5

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Sākī bize mey şun hele der-vaqt-i şabūḥān
Şahbā-yı lebiñ teşneye peymāneleriñdür

8. **sākī:**

Gazel 50

Mısra: 6

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Heves-kār oldı rindān ile hem-dem olmağa gönüm
Didiñ küy-ı ẖarābāt içre sākī gülğul olmuşdur

9. **sākī:**

Gazel 57

Mısra: 7

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Olursa sākī lebiñ cām-ı germ-dār-ı sürür
Ḥarīk dillerimiz biz daḥi kebāb iderüz

10. **sākiyā:-ya**

Gazel 72

Mısra: 7

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Sākiyā sā'id-i sīmīniñe kuvvet vire Hāk
Bezm-i vuşlatda yediñle ẖolanur oldı ayāğ

11. **sākī:**

Gazel 82

Mısra: 10

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Mest idüp la'liñ şarābıyla dil-i Ḥurrem gibi
Zāhid-i şad-sāleyi sākī mey-āşām eylediñ

12. **sākī:**

Gazel 96

Mısra: 9

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Ḥūn-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Ḥurremā
Ṭurma sultān-ı vişāl itdi bu gün in'ām-ı 'ām

13. **sākī:**

Gazel 105

Mısra: 5

Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yūri
Ġam şavulsun ħalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

14. **sākī:**

Gazel 109

Mısra: 11

Mecliste içki dağutan, kadehlere içki koyan kimse.

Şekker efşān ederek la'l-i lebinden sākī
Hurremā kāse-i lebrīzini sunsun yürüsün

15. **sākī:**

Gazel 111

Mısra: 6

Mecliste içki dağutan, kadehlere içki koyan kimse.

Der-i mey-ĥānede sākī ki ider baĥş-i şarāb

16. **sākī:**

Gazel 111

Mısra: 4

Mecliste içki dağutan, kadehlere içki koyan kimse.

Gördi gülzār u çemenzārda ol maĥbūbı
Der-i mey-ĥānede sākī ki ider baĥş-i şarāb

17. **sākī:**

Gazel 114

Mısra: 1

Mecliste içki dağutan, kadehlere içki koyan kimse.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālismiz cümle mest ola

18. **sākī:**

Tahmis 2

Mısra: 16

Mecliste içki dağutan, kadehlere içki koyan kimse.

Vücūdum fülkini gird-āba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-ĥānede sākī mey-i la'lin ider trād

19. **sākī:**

Tahmis 3

Mısra: 1

Mecliste içki dağutan, kadehlere içki koyan kimse.

Getür 'işret-gehi sākī yine 'ālemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

sāk-ı 'arş:

1. **sāk-ı 'arş:-a**

Tahmis 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Arşın gövdesi.

İdince 'āşık-ı nālānı ĥasretiyle be-kām
Virüp tezelzül-i Manşūr sāk-ı 'arşa tamām

sākī-i gül-çehre:

1. **sākī-i gül-çehre:-niñ**

Murabba 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Gül yüzlü içki dağutan.

Sākī-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-ĥoşlar ĥiç añlamaz dünyā nedür

2. **sākī-i gül-çehre:-niñ**

Gazel 104

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gül yüzlü içki sunucu. || Sevgili.

Sen nice tevbe idersin bāde-i gül-güneden
Sākī-i gül-çehreniñ her sözleri ibrām iken

sākī-i gül-fām:

1. **sākī-i gül-fām:**

Gazel 2

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gül renkli saki.

Bezme per açdı gönül mürğı didi ārām baña
Bir tolu şahbāyı şun ey sākī-i gül-fām baña

sākī-i hicrān:

1. **sākī-i hicrān:**

Gazel 16

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık sakisi.

Sākī-i hicrān baña bir zehr nūş itdürdi kim
Nūşa beñzer gelse yanına semūm-ı kâ'ināt

sakın:

1. **şakın:**

Gazel 19

Mısra: 7

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Sīne-i dilberi beñzetme şakın fağfūra
Şırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile baĥş

2. **şakın:**

Gazel 25

Mısra: 3

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Key şakın sūz-ı derūn-ı dil-i bī-çāreleriñ
Eyleye vaĥt-i seĥer sūziş ile āh meded

3. **şakın:**

Gazel 35

Mısra: 9

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Şakın ki şanma geçer böyle rüz-i ĥasret-i yār
Felek müsā'ade eyler saña da himmet olur

4. **şakın:**

Gazel 53

Mısra: 9

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Şakın âh-ı dil-i Hurremden ey berg-i gül-i hırşîd
Derûnı hasret-i ruhsârîñ ile kân-ı âteşdür

5. **şakın:**

Gazel 73

Mısra: 10

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Hurrem-i gam-zede bî-şabr u sükûn olmuştur
Zâhidâ vâdî-i 'aşk içre şakın eyleme lâf

6. **şakın:**

Gazel 78

Mısra: 9

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Ağyâr ile açılma şakın şahın-ı çemende
Âhım gibi ey gül-bün-i 'işve hünerim yok

7. **sakın:**

Gazel 79

Mısra: 2

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık

8. **şakın:**

Gazel 83

Mısra: 7

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Qalsun ol bâl-i şikest ile âzâd itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dâm-ı duzağıñda seniñ

9. **şakın:**

Gazel 89

Mısra: 9

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Key şakın âh eyleme Hurrem o gül âzâr olur
Yalıñuz haddi degil ser-tâ-be-pâ endâm-ı gül

10. **şakın:**

Gazel 100

Mısra: 11

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

İtme a' dâya teğarrüb şakın ey nîk haşlet
Pendimi eyle kabûl güşuñıa mengüş olsun

11. **şakın:**

Gazel 110

Mısra: 8

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Dergeh-i Hazret-i Bârîde niyâz eyle müdâm
Hâtıra gelse de meyl itme şakın gayrı kapu

12. **şakın:**

Tahmis 3

Mısra: 6

"Aman ha, sakın, asla" anlamında bir uyarı sözü.

Handeler itsün ol âfet dil-i hurremcesine
Kimseye itme şakın keşf nihânî râzîñ

sakın-:

1. **şakınup:-up**

Gazel 19

Mısra: 9

Çekinmek, kendini gözetmek, korumak.

Çek cefâsın şakınup bahçe girişme Hurrem
İtmez 'âkil kişi ol gamze-i gammâz ile bahş

sâkin-i mey-hâne:

1. **sâkin-i mey-hâne:-ler, -iñ, -dür**

Gazel 46

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Meyhanede oturan, meyhanede bulunan (kimse).

'Aşık mey-i la'liñ ile mestâneleriñdür
Mañmûr-şîfat sâkin-i mey-hâneleriñdür

sâkiyâ:

1. **sâkiyâ:**

Gazel 2

Mısra: 10

Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.

Tevbe itme bâde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sâkiyâ cām-ı mey-i la'lin ider ibrâm baña

2. **sâkiyâ:**

Gazel 14

Mısra: 4

Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.

Bu harâbât-ı fenânîñ meyi maqbûl degil
Sâkiyâ mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarâb

3. **sâkiyâ:**

Gazel 26

Mısra: 3

Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.

Sâkiyâ getür ayağıñ keşti-i şahbâyı sür
Devr-i gülde 'ayş içün eyle müheyyâ cām-ı 'ıyd

4. **sâkiyâ:**

Gazel 83

Mısra: 6

Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.

Basıcağ meclis-i rindâna kadem gam başılır
Sâkiyâ râh-ı sürür cümle ayağıñda seniñ

5. **sâkiyâ:**

Gazel 98

Mısra: 1

Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.

Sâkiyâ gel gidelüm câm-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahın-ı çemende 'âlem

6. sâkiyâ:

Gazel 100

Mısra: 7

*Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.*

Sâkiyâ destine pür vir o nigârîñ şahbâ
Kalb-i zâhid gibi dürd olcağız boş olsun

7. sâkiyâ:

Gazel 119

Mısra: 2

*Ey saki || mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse.*

Neş'e-i câm-ı Cem ayagında
Sâkiyâ gel benim ocagımda

sâkiyân-ı câm-ı cem:

1. sâkiyân-ı câm-ı cem:

Gazel 10

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Cem'in kadehinin sakileri.

Lâle-gün oldu yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

sakla:

1. saklayup:

Müseddes 1

Mısra: 4

Gizlemek, saklamak || sevgilinin kendini saklaması.

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermân eyler
Saklayup kendini 'âşıkları bî-cân eyler

şal:

1. şalma:-ma

Gazel 31

Mısra: 5

Bırmak, göndermek, koyvermek, salıvermek.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdâya
Baña ol bir gün uzar tâ ki tamâm bir yıl olur

2. şaldı:-dı

Tahmis 2

Mısra: 5

Bırmak, göndermek, koyvermek, salıvermek.

Beni tenhâya şaldı Yûsuf-ı gül-pîrehensizlik
Gönül bir bî-vefâyı şimdi cânân eylemişdür kim

3. şalar:-ar

Müseddes 1

Mısra: 8

Göndermek, yollamak; bırakmak, salmak.

Çeşm-i hûn-rîzi o şûhuñ beni sevdâya şalar
Mest ider gâhi gehî 'aşk ile gavgâya şalar

şal:-

1. şalar:-ar

Müseddes 1

Mısra: 9

Bırmak, göndermek, koyvermek, salıvermek.

Gâh vuşlat güneşin hâver-i ferdâya şalar
Ağladup gâhi beni hicr ile her câya şalar

2. şalar:-ar

Müseddes 1

Mısra: 10

Bırmak, göndermek, koyvermek, salıvermek.

Gâh vuşlat güneşin hâver-i ferdâya şalar
Ağladup gâhi beni hicr ile her câya şalar

şalâ bized:

1. şalâ bized:

Gazel 35

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Sala okundu || çağrı, davet, cuma ve cenaze
namazına çağırarak için minarelerden okunan salavat.*

Şalâ bized be-der-i meykede piyâle be-gîr
Didikde sâkî bize böyle hoş ziyâfet olur

salâh-ı âlem:

1. salâh-ı âlem:-e

Gazel 55

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Alemi düzeltme.

Hoşâ eyyâm-ı 'adl-ârâm-ı düstür-ı kerem-perver
Salâh-ı âleme nâmı verür mânend-i sarsar sar

salât:

1. salât:

Murabba 1

Mısra: 2

*Hız. Muhammed'e sevgi ve saygı göstermek, onu
övmek, şefâatine erişmek amacıyla okunan duâ.*

Hudâvendâ sana hamd ola her ân
Resûlüne salât olsun firâvân

2. salât:

Mesnevi 1

Mısra: 7

İslamın beş şartından biri olan namaz.

Hem salât ile zekât ü şavm ü hac
Hacca ger gücün yeterse it kıyâm

sâlik-i irşâd:

1. sâlik-i irşâd:

Gazel 108

Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Doğru yolu gösteren kişi.

Bend olmayacak dillere eger zıkr ü ma'ânî
Mürşid gibi sen sâlik-i irşâd olamazsın

sâlik-i rāh-ı hakikat:

1. sâlik-i rāh-ı hakikat:
Gazel 16
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Hakikat yolunun yolcusu.

Sâlik-i rāh-ı hakikat ol dil (ü) cāndan yüri
Kej-nigāh eyleser de Hurrem bu şüm-ı kâ'ināt

sām:

1. sām:
Tarih 4
Mısra: 5
Şehname'de adı anılan efsanevî kahraman.
Neriman'ın oğlu, Zâl'in babası ve Rüstem'in dedesidir.
Yiğitliği ve adaleti ile anılır.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsân eder hengām-ı gam cūd u 'atâsı bî-hesâb

şan:

1. şanma:-ma
Gazel 56
Mısra: 5
... olduğunu düşünmek, zannetmek.

Ser-i zülfünde pîç ü tâbı sanma kâfir-i meşşât
O te'sirâtda ateşden midür büzülmüşdür

2. şanma:-ma
Gazel 69
Mısra: 8
... olduğunu düşünmek, zannetmek.

Şeb-i firâkdan 'uşşâkıñ âhı gelmişdür
Ki şanma haddine bî-hüde geldi şeb-gîn hattı

3. şanurım:
Gazel 112
Mısra: 7
... olduğunu düşünmek, zannetmek.

Şanurım tuğrâ çekilmişdür berât-ı hüsnüñe
Cebheñ üzre ey perî tolaşa kâkül kâküle

4. şanma:-ma
Gazel 35
Mısra: 9
Sanmak, zannetmek, ...olduğunu düşünmek.

Şakın ki şanma geçer böyle rüz-i hasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

5. şanmañ:-ma, -ñ
Gazel 47
Mısra: 2
Sanmak, zannetmek, ...olduğunu düşünmek.

Bu 'aşk baña mevhibe-i lem-yezelîdür
Şanmañ ki 'arâzdur bu ezelden ezeli'dür

6. şanma:-ma
Gazel 65
Mısra: 3
Sanmak, zannetmek, ...olduğunu düşünmek.

Humret-i rüyını bezm içre şarâbdan şanma
Hadd-i zâtında o taşvîrde dil-keş âteş

7. şanma:-ma
Müseddes 1
Mısra: 3
Sanmak, zannetmek, ...olduğunu düşünmek.

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermân eyler
Saklayup kendini 'aşıkları bî-cân eyler

8. şanma:-ma
Müseddes 1
Mısra: 25
Sanmak, zannetmek, ...olduğunu düşünmek.

Hurremâ her günümüz şanma ki firkatle geçer
Gâhi cevri ile gehî rağbet-i vuşlatla geçer

9. şanma:-ma
Gazel 11
Mısra: 2
"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Hâlet-i 'aşkıñla cānâ cismim oldı büriyâ
'Aşkıñ 'aşkıñda dâ'im şanma şāhā bu riyâ

10. şanıña:-ı, -n, -a
Gazel 86
Mısra: 5
İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret,
îtibar.

Şanıña levlāk levlāk oldı tebcîl-i 'azîm
Hulq-ı mahmūdına Hâkdan 'atâdur yâ Resûl

11. şân:
Gazel 125
Mısra: 10
İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret,
îtibar.

Dilberin mîve-i ruhsârını nazm eyleyicek
Hurremâ şî'r-i hakikatde saña şân geldi

12. şanıña:-ı, -n, -a
Tarih 1
Mısra: 10
İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret,
îtibar.

Qaddiñe olsa sezâ-vâr ridâ-yı kelimât
Şanıña lâyıq u şâyân mı degil hüsn-i edâ

13. **şânını:-ı, -n, -ı**

Tarih 2

Mısra: 29

İyi bir nitelikte tanınmış olma durumu, ün, şöhret, itibar.

Bâ-huşûş ehl-i ma'ârif şânını terft' idüp
Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i'tilâ

san:-

1. **şan:**

Gazel 30

Mısra: 6

"Sanki, adeta, güya" anlamında edat.

Haţ-ı nev-hîz-i ruhsârından olmaz fark çeşmimde
Muşanna' haţtla şan hâşîye-i kâmus gül-gündur

2. **şan:**

Gazel 75

Mısra: 7

"Sanki, adeta, güya" anlamında edat.

Ceyş-i Hâbeş ki milket-i Rûma şan gülüvv ider
Tarf-ı ruḥunda leşker-i ḥâlî taraf taraf

saña:

1. **saña:**

Gazel 3

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydim saña
Luţf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydim saña

2. **saña:**

Gazel 3

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Gel güzel alma benim âhım dimez miydim saña
Luţf kıl 'uşşâkıña şâhım dimez miydim saña

3. **saña:**

Gazel 3

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Cevr-i bisyârîñ görüp nuşh eyledikce cā-be-cā
Râzı olmaz buña Allâhım dimez miydim saña

4. **saña:**

Gazel 3

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Ben gibi sen de belâ zencîrine pâ-bend olup
Düş olursın fırkate mâhım dimez miydim saña

5. **saña:**

Gazel 3

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Ḥasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

6. **saña:**

Gazel 3

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Virselers Hurrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânîñdur şehâ cāhım dimez miydim saña

7. **saña:**

Gazel 4

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Bir şûḥ-ı şâh-ı ḥûb-ı cihân söylerim saña
Bir nûr-ı mihr (ü) mâh-ı zamân söylerim saña

8. **saña:**

Gazel 4

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Bir şûḥ-ı şâh-ı ḥûb-ı cihân söylerim saña
Bir nûr-ı mihr (ü) mâh-ı zamân söylerim saña

9. **saña:**

Gazel 4

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Pek kaşd eyledi bize ğamzeñ okı ey perî
Geçdi baña da zaḥm-ı sinân söylerim saña

10. **saña:**

Gazel 4

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Kim eylemiş bu 'âşîka cevri (ü) cefâyı ol
Sen itme gel cefâyı emân söylerim saña

11. **saña:**

Gazel 4

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Gülzâr-ı ḥüsn-i yâre idersem de Hurremâ
İdem hezâra karşı figân söylerim saña

12. **saña:**

Gazel 6

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu eki almış hali.

Yok müsâbık seni bu tab' ile Hurrem şimdi
Nev-bahâr içre saña 'aşkı semend itdi şabâ

13. saña:

Gazel 7

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Hâzret-i Hak rûtbeñi vâlâ idüp
Devlet-i câvîd ola her dem saña

14. saña:

Gazel 10

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Ey gül-i hurşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

15. saña:

Gazel 10

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Ey gül-i hurşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

16. saña:

Gazel 10

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Bülbül(i) şūrîde eyler tūtî-güftârîñ seniñ
Virdiler mi yohsa bezm içre gül-i demden saña

17. saña:

Gazel 10

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Ey dil-i hâste figân u âhîñi itme dırâz
Yokladım çıkmaz devâ ol hoşka-i femden saña

18. saña:

Gazel 10

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Lâle-gün oldu yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

19. saña:

Gazel 10

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Künc-i gâmda yâd idüp ahvâlini hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çâre Hurremden saña

20. saña:

Gazel 35

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Şakın ki şanma geçer böyle rûz-i hasret-i yâr
Felek müsâ'ade eyler saña da himmet olur

21. saña:

Gazel 36

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Bezm-i çemende güldigümçün saña karşı gül
Bâd-ı hâzân ile darb olur key rezîl olur

22. saña:

Gazel 59

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Hurremâ redd kılar manşîb-ı vaşlını deyü
Korkma tevcîh olur ol câh saña çok sürmez

23. saña:

Gazel 81

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Saña lâyıkdur ancak dil-rübâlık
Gönül kabmağda sensin cüst ü çâlâk

24. saña:

Gazel 96

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Eyledi kıddim büküp bu miñnet ü âlâm lâm
Olur elbet şabr kıl ey dil saña hengâm-ı kâm

25. saña:

Gazel 104

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Büsesinden bir kerem itdi kabûl it Hurremâ
Şurre-i ihsân-ı şâhîdûr saña in'âm iken

26. saña:

Gazel 106

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Gelsün alsun cânımı virdim saña ey şehriyâr
Hurrem-i bî-çâreden yolıña kurbân isteyen

27. saña:

Gazel 125

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Dilberin mîve-i ruhsârını nazm eyleyicek
Hurremâ şî'r-i haķîkatde saña şân geldi

28. saña:

Gazel 127

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Beni dil-ħaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle 'aceb saña da ğam gelmez mi

29. sana:

Murabba 1

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme durumu
eki almış hali.

Hudâvendâ sana hamd ola her ân
Resûlüne salât olsun firâvân

şanem:

1. şanem:

Gazel 104

Mısra: 3

Çok güzel kimse; dilber, tapınılacak kadar güzel
olan sevgili.

Teşneye nevbet deger mi lebleriñden ey şanem
Kim anı takbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

şanemâ:

1. şanemâ:

Gazel 45

Mısra: 1

Ey dilber (put gibi güzel olan sevgili).

Meyl ü muħabbetim şanemâ sen civânedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîĝâ bu cânedür

şanki:

1. şanki:

Gazel 38

Mısra: 6

"Adeta, gibi, tıpkı" anlamında benzetme edatı.

'Ârızında görinen ol dürlər
Gül-i aħmerde şanki şebnemdür

2. şanki:

Gazel 125

Mısra: 4

"Adeta, gibi, tıpkı" anlamında benzetme edatı.

Gelicek meclis-i rindâna mey ile maħbûb
Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cân geldi

şanma:

1. şanma:

Gazel 41

Mısra: 5

... olduĝunu düşünmek, zannetmek; farz etmek.

Şanma kim hasret ile yaş döker dide-i ter
Reh-güzârıñ tozınıñ def'ine bārân aķıdur

sar:

1. şaralum:-alum

Tahmis 3

Mısra: 20

Sarmak II Sürmek.

Zaħm-ı hicrânını çok çekdük o şûhuñ bārī
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

sarây-ı vahdet:

1. sarây-ı vahdet:-de

Gazel 129

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Vahdet sarayı; birlik sarayı.

Teĝannî eyledi muṭrib sarây-ı vahdetde
Kaḫesde yek tûṭı gûyâ hezâra öykündi

sarf et:

1. sarf et:-me

Tarih 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Tüketmek, harcamak.Kullanmak.

Görmüş değil mislin selef sarf etme hıç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrû'l-halef Rabbû'l-kerîmi pür-nisâb

sarf eyle:

1. şarf eyle:-me

Gazel 63

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Harcamak, tüketmek; kullanmak.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevâhir nazmını
Ülfeti zerdür civânânıñ uzatma sözi kes

sarf id:

1. şarf id:-e,-sin

Gazel 34

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Sarf etmek, harcamak.

'İşret-âmîz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıķa incîre sen benden beter

sarf it:

1. şarf it:-me , -ge

Gazel 78

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Harcamak; kullanmak, tüketmek.

Şarf itmege hâk-i rehiñe sîm ü zerim yok
Dür-dâne-i eşkim gibi 'âlî güherim yok

sarıl:

1. **şarılup:-up**

Gazel 48

Mısra: 7

Sarılmak || pirin eteğine sarılmak.

Dâmen-i pîr-i muğâna şarılup himmetini
Şevk ile men de temennî kıluram pîrimdür

sat:

1. **şatar:-ar**

Gazel 43

Mısra: 1

Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Virmez mezâda gönülümü cânân alur şatar
Ol müşterâyı cevır ile hûbân alur şatar

2. **şatar:-ar**

Gazel 43

Mısra: 2

Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Virmez mezâda gönülümü cânân alur şatar
Ol müşterâyı cevır ile hûbân alur şatar

3. **şatar:-ar**

Gazel 43

Mısra: 4

Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Müşg-i Hıten ki bād-ı şabâ cāy-gāhıdır
Şubh u mesâda zülf-i perîşân alur şatar

4. **şatar:-ar**

Gazel 43

Mısra: 6

Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Qurb-ı nigâh-ı nâza qarîn olma luţf kıl
Ol fitne-cû hezâr gulâmân alur şatar

5. **şatar:-ar**

Gazel 43

Mısra: 8

Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Olma fırıfte dehr-i denîniñ revâcına
Açmış önünde hıleye dükkân alur şatar

6. **şatar:-ar**

Gazel 43

Mısra: 10

Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

Virme metâ'-ı vaşlıñı qadrini bilmeze
Sûk-ı hünerde Hurrem-i hândân alur şatar

satıl:

1. **şatılmadı:-ma, -dı**

Gazel 90

Mısra: 5

*Satılmak, para karşılığı bir malı gözden çıkarmak ||
güzellik kumaşının satılmamış olması.*

Urdı ayağa şatılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kâlâ-yı hüsnüñ sūkdâ ber-düş kıl

savaş id:

1. **şavaş id:-er, -se**

Gazel 122

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Savaşmak, mücadele etmek, çekişmek.

Qahramânî göziniñ hışmına düş eyler idi
Kim ki o Rüstem-i kudsiyle iderse şavaşı

şavb-ı bārî:

1. **şavb-ı bārî:-den**

Tarih 2

Mısra: 58

Kelime Tipi: -

Allah tarafından.

Şadıku'l-va'dü'l-emîn şâyeste-i şânıdurur
Şavb-ı Bārîden olupdur böylece luţf u 'atâ

şavul:

1. **şavulsun:-sun**

Gazel 105

Mısra: 6

Savmak, defetmek, uzaklaştırmak.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yürü
Gam şavulsun kalb-i bî-ālām elem-nāk olmasun

sa'y:

1. **sa'y:**

Tarih 3

Mısra: 22

Çaba, gayret, çalışıp çabalama.

Hibedür zātına envā'-i ma'ārif yoḥsa
Anı taḥşîl idemez sa'y ile 'aql-ı kāsib

sa'y u küşiş:

1. **sa'y u küşiş:**

Gazel 102

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Çalışıp çabalama, gayret etme || sevgiliye
kavuşmak çalışıp çabalamayla elde edilmeyeceği
vurgulanmıştır.*

Sa'y u küşişle vişāl-i yāre olmaz dest-res
Dil fezâ-yı gâmda pergâr oldığıyçün n'eylesün

şavd eyle:

1. **sayd eyle:**--di, --di

Gazel 56

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Avlamak. II Elde etmek, ulaşmak.

Perîşân eyleyüp kâküllerin sayd eyledi 'aklım
Gönül nahcîrine şehbâz-ı çeşmi de süzölmüşdür

şayd kıl:

1. **şayd kıl:**--an

Gazel 47

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Avlamak. II Kendine âşık etmek, bağlamak.

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz
Nañcîr-i dili şayd kılan zülf 'alemidür

şayd yäre:

1. **şayd yäre:**

Gazel 96

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin avı || aşık.

Bend-i esmâ ile olma şayd yäre beste-dil
Eyler ol âhen-şab' âhûları ikrâm râm

şayd-gehi:

1. **şayd-gehi:**--i

Gazel 83

Mısra: 8

Av yeri.

Qalsun ol bâl-i şikest ile âzâd itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dâm-ı duzağıñda seniñ

şayd-ı dil-i 'uşşâk:

1. **şayd-ı dil-i 'uşşâk:**--a-ı, -ñ, -a

Gazel 82

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Aşıkların gönlünün avı.

Kâkülün şayd-ı dil-i 'uşşâkıña dâm eylediñ
Bu giriftâr-ı belâyı kendüñe râm eylediñ

şaydığı:

1. **şaydığı:**--dığ, -ı

Gazel 11

Mısra: 6

Kabul etmek, öyle görmek || arzu, istek olarak saymak.

Zülf-i 'anber-büy-i pîç-pîçini almış ağzına
Şaydığı tûl-i emel 'uşşâk katlinden dilâ

sâye:

1. **sâyesin:**--sî, -n

Tarih 4

Mısra: 33

Gölge || himaye, gözetme.

Memdûd ede Hak sâyesin ehl-i dilin sermâyesin
Lutf u 'atâ pîrâyesin etsün hemân mekşûf-i bâb

2. **sâyesinde:**--sî, -n, -de

Tarih 2

Mısra: 46

Sâyesinde "vesilesiyle, aracılığıyla" anlamlarına gelen ifade.

Âb-dâr-ı satır olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sâyesinde olmasaydı böyle şab'-ı incilâ

3. **sâyeñ:**--ñ

Gazel 118

Mısra: 5

Gölge, yansıma || sevgilinin gölgesi.

Sâyeñ gibi dil pâyiñe düşsün
Dâmen-i şâha düşmez mi bende

sâiebân-ı sâye:

1. **sâiebân-ı sâye:**--sî, -n

Tarih 2

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Gölgesinin çadırı.

Tâ ebed mensûbe-i necm-i Zühaldür tâlî'i
Sâiebân-ı sâyesin dür itmeye bâr-i Hudâ

sâye-endâz:

1. **sâye-endâz:**

Tarih 1

Mısra: 29

Gölge salan; koruyan, himaye eden.

Sâye-endâz kudümiyle olup behre-verân
Ehl-i dil cümle şafâ-yâb olup oldu ihyâ

sâye-i ebrû:

1. **sâye-i ebrû:**--lar, -ñ

Gazel 126

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kaşlarının gölgesi.

Büy-i hâlîñ müşg-i Tâtârı bıraktı haclete
Sâye-i ebrûların şu 'lesini şemşîr gibi

sayyâd:

1. **sayyâddur:**--dur

Gazel 2

Mısra: 8

Avcı II sevgili.

Zülfine her-gîz qarîn olmaz bu dil mürğî anıñ
Bir 'aceb sayyâddur kırdı bu gün bir dâm baña

şayyād-ı ser-i zülf:

1. şayyād-ı ser-i zülf:-i, -n, -e

Gazel 85

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Saç uçlarının avcısı.

Dil ki şayyād-ı ser-i zülfine çün oldı şikār
Çeşm-i kattāle-i hūn-rîz ne alup ne virecek

sâz:

1. sâza:-a

Gazel 88

Mısra: 10

Çalgı II Çalıp söyleme.

Gelince meclis-i rindāna mutrib ile neyzenler
Gelürler Hürrem o sâza karanfil lāle gül sünbül

sâz-ı mutrib:

1. sâz-ı mutrib:

Gazel 56

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Çalgıcının sazi.

Müsellemdür nizām-ı âlem olmaz ittihād üzre
Anınçün sâz-ı mutrib gâh ber-câ gâh bozulmuşdur

sebeb:

1. sebebden:-den

Gazel 22

Mısra: 4

*Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey,
neden.*

La‘l-i nâb-ı sükkeri sâkîde çekmiş hasreti
Ol sebebden kan oturmuş bağına pür-hūn kadeh

2. sebeb:

Mesnevi 1

Mısra: 39

*Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey,
neden.*

Bir du‘â-i hayra olmağdur sebeb
Hurreme ancak budur aşl-ı merâm

sebeb ol:

1. sebeb ol:-dı

Gazel 64

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Vesile olmak, yol açmak.

Sebeb feryādıma ruhsārîñ oldı
Mu‘anber zülfün olmuş boyuña eş

sebîl ol:

1. sebîl ol:-ur

Gazel 36

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çeşmeye dönmek, akmak || aşığın gözyaşları.

Eşkim yoluñda her zamân kim sebîl olur
Huşk kalmayup cihânda cümle âb u gîl olur

sebzedâr ol:

1. sebzedâr ol:-maz

Gazel 55

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Taze yeşil olmak || kuru fidanın yeşermesi.

Nihâl-i huşk-i kāmım sebzedâr olmaz mı ey Hurrem
Füyüz-i rahmetin bir dem firāvân etse ger ger ger

sebze-zâr:

1. sebze-zâra:-a

Tahmis 1

Mısra: 1

Yeşillik, çayırılık, çimenlik yer.

Ne sū-yı gülşene ne sebze-zâra dek giderüz
Ne bāğ-ı ‘âleme ne cūy-bâra dek giderüz

secencel-i ruh-ı zībā-yı yâr:

1. secencel-i ruh-ı zībā-yı yâr:-dan-üp

Gazel 129

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzel yanağını aynaya yansıması.

Secencel-i ruh-ı zībā-yı yârdan Hürrem
Görüp o gülşen-i tab‘ım bahâra öykündi

secencel-ves dil:

1. secencel-ves dil:-i

Tarih 2

Mısra: 80

Kelime Tipi: -

Ayna gibi gönül.

Olmasun âşâr-ı gam-girdâr ile tab‘ı terah
Dâ‘imâ bulsun secencel-ves dili gamdan rehâ

secūd:

1. secūd:

Mesnevi 1

Mısra: 29

Secde || namazda secdeye kapanmak.

Hem rükū‘ ile secūd hem ka‘de-i
Âhire içre oturmağdur hitām

sedd:

1. sedd:

Gazel 3

Mısra: 7
Set. || Engel.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yoluñ
Hasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña

sehā eyle:

1. sehā eyle:-mez, -di

Tarih 2

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Cömertlikte bulunmak || cömertlikte bulunamazdı.

Görse cūdın Hātem-i Tay tayy iderdi nāmını
Eylemezdi bir dañi nām-ı kerem birle sehā

selām:

1. selām:

Gazel 122

Mısra: 9

Selam verme, esenlik dileme.

Olsun evlādına āline dūrūd ile selām
Hurremiñ virdi budur külli ğadāt ü 'aş

selāmet sāye-bānı:

1. selāmet sāye-bānı:-ı, -n, -da

Gazel 8

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Güvenli otağ, çadır.

Dil selāmet sāye-bānında şafā-peymā iken
Gamze-i gammāzıñ irgürdi yine ğarāt bana

selām-ı tām:

1. selām-ı tām:

Gazel 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Hazreti peygamber'in ismi anılınca okunan salavat,
selam || okunan salavatın Ehlibeyt için de okunması
lazım.*

Evlād u āline dañi lāzım selām-ı tām
Bu Hurrem-i bī-çāre senā-ıvāna ibtidā

selef:

1. selef:

Tarih 4

Mısra: 7

*Bir mevkide daha önce bulunan ve yerine geçilen
kimse.*

Görmüş değil mislin selef sarf etme hiç dürr-i Necef
Kılmış anı hayrū'l-halef Rabbū'l-kerīmi pür-nisāb

selīm ü rāğıb:

1. selīm ü rāğıb:

Tarih 3

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

*Selim ve Ragıp || |||. Selim ve Koca Râgıp Paşa
18.asır Divan şairi ve devlet adamı.*

Şevket-i ma'rifetin görse olurdu 'acemī
'Acemiñ nādire-güyānı Selīm ü Rāğıb

semcesine:

1. semcesine:

Tahmis 3

Mısra: 3

Duymuş gibi || ayrılık vaktini duymak.

Vakt-i hicrānını yād eyleyelüm semcesine
Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine

semend it:

1. semend it:-di

Gazel 6

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kula at etmek || atı aşka benzetmek.

Yok müsābık seni bu tab' ile Hurrem şimdi
Nev-bahār içre saña 'aşkı semend itdi şabā

semender-ves:

1. semender-ves:

Gazel 53

Mısra: 5

*Semender gibi. Semender : Ateş içinde yaşayan
masal hayvanı.*

Semender-ves harık-ı āteş-i hicrānıñ cānā
Meded luğ it dil-i pejmürdeye mihmān-ı āteşdür

semer:

1. semerden:-den

Gazel 21

Mısra: 8

*I. Meyve, yemiş. II. Mahsul, ürün; verim, yarar,
fayda.*

Turunc-ı ğabğab-ı dildāra düşdün hām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı 'ālemde semerden geç

semt:

1. semtine:

Tahmis 4

Mısra: 12

Düşmanların bulunduğu yer, mekan.

Vaşlıñ hevesi birle cihān içre ki neşķız
Ammā ki 'adū semtine bī-gāne-i zeşķız

semt-i siper:

1. semt-i siper:-den

Gazel 21

Mısra: 1

Kelime Tipi: -
Kalkan semti.

Tutup ber nâvek-i müjgânına semt-i siperden geç
Sipih-i sîneñi terk it bu yolda tâc-ı serden geç

semûm-ı kâ'inât:

1. semûm-ı kâ'inât:

Gazel 16

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kainatın, alemin rüzgarı.

Sākī-i hicrân baña bir zehr nûş itdürdi kim
Nûşa beñzer gelse yanına semûm-ı kâ'inât

sen:

1. sen:

Gazel 3

Mısra: 5

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Ben gibi sen de belâ zencîrine pâ-bend olup
Düş olursın firâte mâhım dimez miydım saña

2. seniñ:-iñ

Gazel 3

Mısra: 7

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sedd (ü) bend eyler 'adûlar da seniñ bir gün yolun
Hasretiñle bağlama rāhım dimez miydım saña

3. sen:

Gazel 4

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Kim eylemiş bu 'aşka cevır (ü) cefâyı ol
Sen itme gel cefâyı emân söylerim saña

4. seni:-i

Gazel 6

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Yok müsâbık seni bu tab' ile Hürrem şimdi
Nev-bahâr içre saña 'aşkı semend itdi şabâ

5. seniñ:-iñ

Gazel 9

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Fevt eyleye mi bûs-i leb-i la'liñi seniñ
Çün mes'ele-i 'aşkı virildi cevâz baña

6. seniñ:-iñ

Gazel 10

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bülbül(i) şūrîde eyler tûfî-güftârın seniñ
Virdiler mi yoħsa bezm içre gül-i demden saña

7. seniñ:-iñ

Gazel 11

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Kilk-i şî'r-i 'câza Hürrem pek de virme ruħşatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

8. sensin:-sin

Gazel 15

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet
Mehâ tab'ında var cevân-ı himmet

9. sen:

Gazel 21

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i süzân olur cismi
Gel ey pervâne pervâz eyleme sen daħi perden geç

10. sen:

Gazel 25

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

İtme üftâde-i hüsnüñ olana cevır-i medîd
Bir gün ola diyesin sen daħi ey mâh meded

11. sen:

Gazel 33

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma'rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

12. sen:

Gazel 34

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Dil virüp kendiñ gibi bir mîre sen benden beter
Râm olasıñ beste-i zencîrine benden beter

13. sen:

Gazel 34

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Göresin vaşl hayâliyle nice rü'yâ-yı şüm
Viresin her rûz u şeb ta'bîre sen benden beter

14. sen:

Gazel 34

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

'İşret-âmîz eyleyüp meclislere hep varın
Şarf idesin fisdîka incîre sen benden beter

15. **sen:**

Gazel 34

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bir taraftan bulmayup bezm-i vişâl-i yâre yol
Başlayasın hüd'a-i tezvîre sen benden beter

16. **sen:**

Gazel 34

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Hâne-i vefîk ola ârâm-gehiñ ey vefk-ı cân
Cân atasın her zamân teşhîre sen benden beter

17. **sen:**

Gazel 34

Mısra: 12

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Hânkâh u mescidi mey-hâneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

18. **sen:**

Gazel 34

Mısra: 14

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Hep baña itdükleriñi ol zamân fikr eyleyüp
Hayf idesin Hurrem-i dil-gîre sen benden beter

19. **sensiz:-siz**

Gazel 37

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sensiz 'âşık-ı bî-çâre meserret mi bulur
Hicde vaşlîñ ümîdi gibi devlet mi bulur

20. **sen:**

Gazel 45

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Meyl ü muhabbetim şanemâ sen civânedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîgâ bu cânedür

21. **sen:**

Gazel 45

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Şâyî'-i şüret itme begim sen bu 'âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamânedür

22. **seni:-i**

Gazel 45

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Şâyî'-i şüret itme begim sen bu 'âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamânedür

23. **seniñ:-iñ**

Gazel 45

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Meyl ü muhabbetim şanemâ sen civânedür
Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîgâ bu cânedür

24. **sen:**

Gazel 46

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sen târ-ı ser-i zülfüne bend eyle eyâ mâh
'Âşıkları kim dünyede dîvâneleriñdür

25. **seniñ:-iñ**

Gazel 50

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Seniñ hâl-i siyâhıñı gören 'uşşâk ol demde
Didiler habbetü's-sevdâ' veyâhüd fülful olmuştur

26. **seniñ:-iñ**

Gazel 51

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Niçe bir Hurrem-i dil-teşne-i la'liñe seniñ
Niçe bir şunmayasın bâde-i hamrâ niçe bir

27. **seniñle:-iñ, -le**

Gazel 52

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Seniñle görüp Hurrem-i müstemendi
Raķîb-i seg-hû olupdur çenâr

28. **sen:**

Gazel 57

Mısra: 5

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle
Vücüdı jâle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

29. **senden:-den**

Gazel 63

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dâ'ir efendimden nefes

30. **sen:**

Gazel 73

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Nazar-ı ehl-i gönül ḥâke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kârî-i kâf

31. **sen:**

Gazel 75

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Yüz virme pek de gamze-i cüzûya lutf kıl
İtdürme böyle sen de kıtâli taraf taraf

32. **sensin:-sin**

Gazel 76

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde
Velî sensin efendim gayre fâyık

33. **sen:**

Gazel 78

Mısra: 5

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Tek sen meh-i tâbâna bu şeb hâle olaydım
Bir kez dimediñ sâ'id-i sîmîn kemerim yok

34. **sen:**

Gazel 80

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bend eyle sen de kalbiñi yâre döner cihân
Hurrem zamânenen haberîñ yok mıdur seniñ

35. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 80

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Cânâ bu 'aşîka nazarıñ yok mıdur seniñ
Zâr u fiğânına kederîñ yok mıdur seniñ

36. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 80

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Cânâ bu 'aşîka nazarıñ yok mıdur seniñ
Zâr u fiğânına kederîñ yok mıdur seniñ

37. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 80

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Yakup kebûd-ı çarhı siyâh itmede begim
Âh-ı cünûndan haberîñ yok mıdur seniñ

38. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 80

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

La'liñ şarâbını bize hîç itmediñ caba
Bilmem piyâleñi çekerîñ yok mıdur seniñ

39. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 80

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bir kâse ile yapmadıñ kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir hayır eñeriñ yok mıdur seniñ

40. **seniñ:-iñ**

Gazel 80

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bend eyle sen de kalbiñi yâre döner cihân
Hurrem zamânenen haberîñ yok mıdur seniñ

41. **sensin:-siñ**

Gazel 81

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Saňa lâyıkdur ancağ dil-rübâlık
Göñül kabmağda sensin cüst ü çâlâk

42. **seniñ:-iñ**

Gazel 83

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

'Andelîbân-ı seher-hîz yatağında seniñ
Belli gül kokuşu var âl yanağında seniñ

43. **seniñ:-iñ**

Gazel 83

Mısra: 2

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

'Andelîbân-ı seher-hîz yatağında seniñ
Belli gül kokuşu var âl yanağında seniñ

44. **seniñ:-iñ**

Gazel 83

Mısra: 4

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Ne ziyâ-bağş ola hürşid ruhuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerâğında seniñ

45. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 83

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Basıcağ meclis-i rindâna kadem gam başılır
Sâkiyâ râh-ı sürür cümle ayağında seniñ

46. **seniñ:-iñ**

Gazel 83

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Kalsun ol bâl-i şikest ile âzâd itme şakın
Mürğ-i dil şayd-gehi dâm-ı duzağında seniñ

47. **seniñ:-iñ**

Gazel 83

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Hâm sevdâlar ile Hurremi bî-zâr itdiñ
Ne belâlar çekilür vaşl metâ'ında seniñ

48. **sen:**

Gazel 86

Mısra: 8

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Zāt-ı pākīndür ḥabībā rahmeten li'l-'ālemīn
Bilmeyen sen şāhı rahmetden cüdādur yâ Resûl

49. **seni:-i**

Gazel 88

Mısra: 5

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Seni benden nihān itmek içün ey dilber-i meh-çîn
Tutar rüyüña yelpāze қaranfil lāle gül sünbül

50. **seniñ:-i, -ñ**

Gazel 88

Mısra: 7

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Seniñ ḥüsnüñ ḥicābından eyā şūḥ-ı cihān-tābım
Giderler belki Şîrāza қaranfil lāle gül sünbül

51. **sen:**

Gazel 90

Mısra: 7

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

İtme hergîz sen zen-i dünyâyı tenkîḥ-i nikāḥ
Bir meh-i tābāmı dā'im zîver-i āgûş kıl

52. **sensizin:-siz, -in**

Gazel 91

Mısra: 5

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sensizin şāhn-ı çemenzârda güşāyiş gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahārı n'ideyim

53. **seni:-i**

Gazel 92

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mäh-ı cihān bir gîce miḥmān idelüm

54. **sensizin:-siz, -in**

Gazel 95

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Vuşlat-ı yâr ile olur mansıb u cāh-ı 'āşıkān
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pāye n'eyleyim

55. **sen:**

Gazel 98

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Her zamān sâ'id-i devrān müsâ'id olmaz
Sâ'id-iñ şıffayuben meclise baş sen de қadem

56. **sen:**

Gazel 104

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Қalbine 'āşıkların ḡamdan küdüret mi gelür
Қarşusunda sen melek āyine-i endām iken

57. **sen:**

Gazel 104

Mısra: 7

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sen nice tevbe idersin bâde-i gül-güneden
Sâķi-i gül-çehreniñ her sözleri ibrām iken

58. **seniñ:-iñ**

Gazel 106

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Rüyüñi görsün seniñ bir mäh-i tābān isteyen
Büyüñi alsun şehim ol gül ü reyḥān isteyen

59. **sensin:-sin**

Gazel 106

Mısra: 5

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sensin ey 'ālem ṭabîbi cümleye sultān-ı ḥaķ
Pāyiñe sürsün yüzün 'ālemde dermān isteyen

60. **sen:**

Gazel 108

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bu 'aşķ ile sen maḥrem-i esrār olamazsın
Terk itmeyicek 'aşķ ile berbād olamazsın

61. **sen:**

Gazel 108

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

'Āşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmūr gibi bil mest ile üstād olamazsın

62. **sen:**

Gazel 108

Mısra: 6

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bend olmayıcaķ dillere eger zıkr ü ma'ānī
Mürşid gibi sen sālik-i irşād olamazsın

63. **sen:**

Gazel 108

Mısra: 7

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Leylā gibi sen olmayıcaķ ḥüsn ile hem-tā
Mecnūn gibi āşüfteye meddād olamazsın

64. **sen:**

Gazel 116

Mısra: 10

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Ḥurremā derd-i dile çāre dilerseñ yāriñ
Şoragör āb-ı leb-i la'lini sen emcesine

65. **seni:-i**

Gazel 119

Mısra: 12

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Mīr-i süḥan olurduñ 'ālemde
Okudaydım seni kucağımda

66. **seniñle:-iñ, -le**

Gazel 121

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Seniñle fāḥr kıılır nūḥ semāya rū-yi zemīn
Ki bende diyü ḥaḳīḳat Muḥammed-i 'Arabī

67. **sen:**

Gazel 126

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Kīmyā-yı ḥālīş isterseñ eger 'ālemde sen
Ḥāk-i rāḥ-ı dilberi cem' eyle kim iksīr gibi

68. **senden:-den**

Gazel 127

Mısra: 12

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

N'ola bir buse 'aṭāyile dil olsa Ḥurrem
Senden ey şūḥ-i cefā-pīşe kerem gelmez mi

69. **seniñ:-iñ**

Gazel 128

Mısra: 1

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Bilür mi şīr-i dehānıñ seniñ muḥallebici
Görür mi ol lebiniñ dadımı maḥallebici

70. **senindür:-i, -n, -dür**

Murabba 1

Mısra: 9

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Senindür cümle mahlūk ins ile cān
Olurlar rüz u şeb sūzān u giryān

71. **sensin:-sin**

Murabba 1

Mısra: 23

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Kerīmā Girdigārā sensin erham
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

72. **seniñ:-iñ**

Tahmis 1

Mısra: 22

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Görüldi mi 'acabā devletiñde iḥsānıñ
Sürūra irdi mi āyā seniñ de nālānıñ

73. **seniñle:-iñ, -le**

Tahmis 1

Mısra: 25

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Seniñle maḥkeme-i Kirdgāra dek giderüz

74. **sen:**

Tahmis 2

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Cihānda sen var iken ḡam degil ḥüsni ḥasensizlik
Ḡamıñ Ya'kūbıyım olmaz baña Beytü'l-Ḥazensizlik

75. **sen:**

Tahmis 5

Mısra: 3

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

Sen de ḳānūn üzre git tā olasıñ maşḥūb-ı dost
Ṭālib-i maḡlūb-i 'ālem ḡālib-i maṭlūb-ı dost

76. **senin:-iñ**

Tarih 4

Mısra: 24

"Sen " ikinci tekil şahıs zamiri.

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Ālem-i ḥāḳde ser-te-ser meydān senin çeng ü rebāb

senā-ḥvāna:

1. **senā-ḥvāna:**

Gazel 1

Mısra: 10

Öven, meth eden || aşığı öven meth eden şair.

Evlād u āline daḡi lāzım selām-ı tām
Bu Ḥurrem-i bī-çāre senā-ḥvāna ibtidā

seng at:

1. **seng at:-dur, -ur**

Gazel 14

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Taş fırlatmak, atmak.

Bir kezin la'l-i lebiñ yādına nūş eyler ise
Atdurur başına Ḥurrem içenin seng şarāb

seng-dil:

1. **seng-dil:**

Gazel 33

Mısra: 13

Taş kalp, katı kalp. || Acımasız.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür ḳalb-i ḥazīn
Eyleseñ Ḥurrem recā itmez aña te'sīrler

ser:

1. **serimden:-im, -den**

Diğer 1

Mısra: 10

Baş || *Düşünce, fikir.*

Hurrem bu sevdâyı n'eyleyüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

ser ko:

1. **ser ko:**

Murabba 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Baş koymak || aşk için ölümü göze almak.

'Aşka ser komuş dilâ bizler biraz dīvāneyüz
Mest olup cām-ı muhabbetden ne gam mestāneyüz

ser ser ser:

1. **ser ser ser:**

Gazel 55

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yansıma ses || yürek yangınının çıkardığı ses.

Uçarsa nâz ile 'uşşakına ol şüh ber ber ber
Derünümün çıkar süzişle düd-ı âh ser ser ser

serâb:

1. **serâb:**

Gazel 5

Mısra: 6

Serap II Su hayali.

Derün-i zâhid-i hod kalb-ı mâ muqâbele kerd
Serâb şevved kucâst şerâb-ı nâb kucâ

ser-â-pâ:

1. **ser-â-pâ:**

Gazel 26

Mısra: 9

"Baştan ayağa, büsbütün, tamamen" anlamında zarf.

Vaşlına cân vir ser-â-pâ sîne-şâf ol Hurrem
Her zamân olmaz müsâ'id böylece encâm-ı 'ıyd

2. **ser-â-pâ:**

Gazel 42

Mısra: 1

"Baştan ayağa, büsbütün, tamamen" anlamında zarf.

Ebrûy u zülf ü çeşm ser-â-pâ yerindedür
'Uşşâk iderse aña müdârâ yerindedür

serâsem ol:

1. **serâsem ol:-masun**

Gazel 107

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sersemlemek, aklını yitirmek || sevgilinin boyunu gören aşığın sersemlemesi.

Kim dimişdür 'âşık-ı dil-ḥaste seyr-i bağda
Kâmet-i bâlâñı gördükde serâsem olmasun

ser-âver:

1. **ser-âver:**

Gazel 69

Mısra: 1

Baş getiren.

Ser-âver oldı ruh-ı yârdan çü şîrîn ḥatt
Bu ḥüsn-i ḥatt ile 'âlemde oldı rengîn ḥatt

ser-bülend:

1. **ser-bülend:**

Tarih 2

Mısra: 71

Başı dik, yüce.

Ḳadr-i 'âlîsi gibi bahş u keremde ser-bülend
Baht u iḳbâlî gibi olsun o himmet-perverâ

serdâr:

1. **serdâr:-ı**

Gazel 29

Mısra: 1

Komutan || bin bülbülün komutanı.

Serdârı biñ hezârñ şimdi o gönca-femdür
İḳlîm-i 'aşka çekdi cânâ tûğı 'alemdür

ser-firâz-ı ehl-i 'irfân:

1. **ser-firâz-ı ehl-i 'irfân:-dur**

Tarih 2

Mısra: 61

Kelime Tipi: -

İlim, irfân sahiplerinin en üstünü, en seçkini.

Ser-firâz-ı ehl-i 'irfândur o 'âlî-menḳabet
Rütbe-i vâlâ ile bulsa 'aceb mi 'âlî-câh

ser-fürü:

1. **ser-fürü:**

Tarih 2

Mısra: 65

Baş eğen II itaat eden.

Şimdi itmez i'tibâr ile sipihre ser-fürü
Olmuş iken mâye-i 'irfân bî-ḳadr ü bahâ

ser-gerdân ol:

1. **ser-gerdân ol:-up**

Gazel 55

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sersemlemek, şaşırarak; hayran olmak.

Olup bir şüh-ı tersâ-beçcenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşüfte vü hayrân olup dünyâyı der der der

ser-geşte ol:

1. ser-geşte ol:

Murabba 2

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Başı dönmüş, kafası karışmış (kimse), şaşkın olan kişi.

Men o bir Kaysım ki gelmez kalbime Leylâ nedür
'Aşk ile ser-geşte oldum 'aşk-ı bî-hemtâ nedür

serhadd-i hüsn:

1. serhadd-i hüsn:-e

Gazel 56

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzellik sınırları.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsn saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzölmüşdür

ser-hos:

1. ser-hoşlar:-lar

Murabba 2

Mısra: 12

Kendinden geçmek, aklı başından gitmek.

Sâkî-i gül-çehreniñ destinde hem peymāneyüz
Biz gibi ser-hoşlar hiç anlamaz dünyâ nedür

ser-hoş ol:

1. ser-hoş ol:-sun

Gazel 100

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sarhoş olmak || Kendinden geçmek, etkilenmek.

Leb-i la'liñ meyini vir dile ser-hoş olsun
Zehreler çâk kılup kılzüm-vâr cüş olsun

ser-i küy:

1. ser-i küy:-uñ, --uñ, -da

Gazel 50

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yanı başında, gözünün önünde, yanında, elinde.

Ser-i küyüñda Hürrem bülbül-âsâ nâle itmezdi
'İzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuşdur

2. ser-i küy:-ı, -n, -da

Müseddes 1

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Yanı başında, gözünün önünde, yanında, elinde.

Şunmayaldan berü la'l-i lebini muğpeçeler
Hasret ile ser-i küyüñda gönül çün giceler

3. ser-i küy:-u, -ñ, -da

Gazel 27

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yanı başında, gözünün önünde, yanında, elinde.

Ser-i küyüñda dâ'im bülbül-âsâ
Gönül itmekdedür biñ âh u feryâd

4. ser-i küy:-u, -n, -da

Gazel 109

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sokak başı, sevgilinin mahallesinin yanı başı, sevgilinin eşiği.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i 'uşşâkı
Ser-i küyüñda kebüter gibi dönsün yürüsün

ser-i zülf:

1. ser-i zülf:-ü, -n, -de

Gazel 56

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin saçlarının ucu.

Ser-i zülfünde pîç ü tâbı sanma kâfir-i meşşât
O te'sîrâtda ateşden midür büzölmüşdür

serîr-i saltanat:

1. serîr-i saltanat:-da-i

Gazel 30

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Hükümdarlık makamı, saltanat tahtı.

Hürüş-ı meyle dâl-fes oldığın 'ayb itme dildârîñ
Serîr-i saltanatda Tâc-ı Keykāvüs gül-gündür

ser-levha-i ümmîd:

1. ser-levha-i ümmîd:-i, -m, -e

Gazel 47

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ümidimin başlığı.

Ser-levha-i ümmîdime nakş eyledim âhîr
Resm-i haţ-ı ebrûsını tuğrâ-yı celidür

ser-māye:

1. ser-māyesini:-sî, -nî

Gazel 130

Mısra: 2

Sermaye, varlık, servet.

Bezm-i 'irfānda güşād eyleyicek rāyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafâ eyledi ser-māyesini

sermāye:

1. sermāyesin:-sî, -nî

Tarih 4

Mısra: 33

Bir gelir elde etmeye imkan sağlayan bütün araçlara verilen ad II varlık, servet.

Memdūd ede Hak sāyesin ehl-i dilin sermāyesin
Lutf u 'atā pīrāyesin etsün hemān mekşūf-i bāb

ser-māyeli kār:

1. ser-māyeli kār:-ı

Gazel 91

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Bol kazançlı iş || gam ve kederin bol kazançlı işden daha iyi olduğunu anlatmıştır.

Hāşılı 'āşık-ı zārīn gamı maḥbūb olmuş
Bundan a'lā daḥi ser-māyeli kārı n'ideyim

ser-mest-i zafer:

1. ser-mest-i zafer:

Gazel 39

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Zafer, galibiyet sarhoşu || aşık.

Hürrem n'ola ser-mest-i zafer olsa dem-ā-dem
Ceyş-i gam-ı dil bāde-i şahbā ile oynar

sersām ol:

1. sersām ol:-ur

Tarih 4

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sarhoş olmak.

Behrām olur emrine rām sersām olur görseydi Sām
İhsān eder hengām-ı gam cūd u 'atāsı bī-hesāb

sersem:

1. sersemleterek:-len, -erek

Gazel 39

Mısra: 6

Sarhoş, şaşkın || sevgilinin boyunu görüp sersemleyen aşık.

Yārīn kad-i bālāsını gördükde çemende
Sersemleterek serv-i temennā ile oynar

2. sersem:

Gazel 124

Mısra: 6

Sarhoş, şaşkın || sevgilinin boyunu görüp sersemleyen aşık.

Hayālīnle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kadd-i şimşādın efendim sersem olmaz mı

ser-tā-be-pā:

1. ser-tā-be-pā:

Gazel 89

Mısra: 10

Baştan ayağa, baştan aşağı, baştan başa, tamamıyla, büsbütün.

Key şaḥn āh eyleme Hürrem o gül āzār olur
Yalıñuz ḥaddi değil ser-tā-be-pā endām-ı gül

2. ser-tā-be-pā:

Gazel 114

Mısra: 2

Baştan ayağa, baştan aşağı, baştan başa, tamamıyla, büsbütün.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālisimiz cümle mest ola

ser-te-ser:

1. ser-te-ser:

Gazel 53

Mısra: 7

Baştan başa, bütünüyle, tamamen.

Tutuşdurdun cihānı ser-te-ser şem'-i cemālīnden
Anıñcün cümle 'ālem 'aşk ile nālān-ı āteşdür

2. ser-te-ser:

Gazel 95

Mısra: 8

Baştan başa, bütünüyle, tamamen.

Sūziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldı dil
Tır-i gāmıñla ser-te-ser beñzedi nāye n'eyleyim

3. ser-te-ser:

Tarih 2

Mısra: 3

Baştan başa, bütünüyle, tamamen.

'Adl-i İskenderle töldürdü cihānı ser-te-ser
Milket-i şāhenşeh-i 'Osmānı kıldı pür-şafā

4. ser-te-ser:

Tarih 4

Mısra: 24

Baştan başa, bütünüyle, tamamen.

'Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
'Ālem-i hākde ser-te-ser meydān senin çeng ü rebāb

serv:

1. servi:-i

Gazel 123

Mısra: 5

İnce uzun bir ağaç çeşidi II Sevgili.

Kāmet-i şimşādın gördükde servi seyrde
Ögrenür resm-i ḥırāmān ile bālālanmağı

serv nihāl:

1. serv nihāl:-i

Gazel 75

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Servi fidanı || sevgilinin servi boyu.

Görsün çemende kâmet-i dildârı bāğbân
Şaf şaf itmesün serv nihâli taraf taraf

serverâ:

1. **serverâ:**

Gazel 124

Mısra: 7

Ey hükümdar. II Ey Sevgili.

Görüp gönca dehânın serverâ bāğ-ı leâfette
Zebân-ı tûfî-i şeker-nişārân ebkem olmaz mı

servet ü sāmān-ı cihân:

1. **servet ü sāmān-ı cihân:-ı**

Gazel 77

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Dünyanın servet ve zenginliği.

İstemem servet ü sāmān-ı cihânı Hurrem
Baña bir dilber-i ‘ālî kafadâr olmayıcak

servet-i bād-ı sabâ:

1. **servet-i bād-ı şabâ:**

Gazel 89

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sabah rüzgarının varlığı, zenginliği.

Servet-i bād-ı şabâ birle açıldı defteri
Yazdı küttâb-ı kazâ rû-yı gül üzre nâm-ı gül

servi:

1. **serviler:-ler**

Gazel 124

Mısra: 5

Servi ağacı.

Hayâliñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kadd-i şimşâdın efendim sersem olmaz mı

serv-i bālâ:

1. **serv-i bālâ:**

Gazel 99

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Uzun servi II Sevgilinin boyu.

Kaddiñe naḥl-i semen ya çemen-ārâ mı disem
Serv-i bālâ mı ‘aceb eşbeh-i Tübâ mı disem

serv-i dil-ārâ:

1. **serv-i dil-ārâ:**

Gazel 39

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gönül süsleyen servi II sevgili.

Mürğ-i dilim ol kâmet-i bālâ ile oynar
Bir fâḥtedür serv-i dil-ārâ ile oynar

serv-i gül-endām:

1. **serv-i gül-endām:**

Tahmis 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

*Gül endamlı, boyu gül gibi nazik olan servi ağacı.
II Sevgili.*

O naḥl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O ‘işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-hırâm

serv-i nâz:

1. **serv-i nâz:-tñ**

Tahmis 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Naz servisi II nazlı nazlı salınan selvi; işveli, uzun
boyu sevgili.*

Girelüm bāğ-ı vişâline o serv-i nâzın
Şahn-ı Firdevs idelüm meskeni Âdemcesine

serv-i ser-efrâz:

1. **serv-i ser-efrâz:**

Gazel 19

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Başı yukarıda servi, uzun boylu servi.

Niçe taḥlîd ideler kâmetini dilberler
Naḥl-i bîd eyleye mi serv-i ser-efrâz ile baḥş

serv-i temennâ:

1. **serv-i temennâ:**

Gazel 39

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Arzu edilen, istenilen uzun boylu sevgili.

Yâriñ kad-i bālâsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennâ ile oynar

servisin:

1. **servisin:-sin**

Gazel 41

Mısra: 2

Servi ağacı, "sevgili bağlamında."

Yoluña dîdelerim ḥasret ile kan akıdır
Servisin ayağına âb-ı firāvân akıdır

serzenis:

1. **serzenişin:-in**

Gazel 127

Mısra: 3

Baş kakma, sitem.

Va‘d-i ferdâyla nedür serzenişin ‘uşşâka
Bize tevbiḥ-i sūḥan birle elem gelmez mi

setr-i 'avret:

1. setr-i 'avret:

Mesnevi 1

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

*Örtmek, gizlemek || vücudun gösterilmemesi
gereken mahrem yerleri.Namazda ve namaz dışında
gereken yerlerin örtülmesini ifade eder.*

Setr-i 'avret kıbleye dönmek daği
Vaqt ü niyyet birle bulmuş ihtitām

sev:

1. sever:-er

Gazel 66

Mısra: 9

*(Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde
(ona karşı) bir muhabbet beslemek, âşık olmak.*

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
'Adūnuñ yok yere ifsādı kalmış

2. sevdigiyle:-dig, -i, -(y)le

Gazel 77

Mısra: 4

*(Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde
(ona karşı) bir muhabbet beslemek, âşık olmak.*

Virselers çeşmime bir zerre degildür 'ālem
Sevdigiyle kişi bir yerde qarār olmayıcağ

3. sevmişim:-miş, -im

Gazel 122

Mısra: 4

*(Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde
(ona karşı) bir muhabbet beslemek, âşık olmak.*

Hāk-i rāhımı heme dīdeme tūtyā iderim
Sevmişim cān u gönülünden ben o hırşīd-veşi

sevdā:

1. sevdāyı:-yı

Diğer 1

Mısra: 9

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

Hurrem bu sevdāyı n'eyleyüp n'itsem
Ayrılmaz serimden her nere gitsem

2. sevdāyile:-yile

Gazel 11

Mısra: 8

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

Silsil-i gīsūñ temennāsı düşelden kāltime
Kadd-i mevzūnum uzun sevdāyile oldu dūtā

3. sevdādur:-dur

Gazel 21

Mısra: 7

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

Turunc-ı gābgāb-ı dildāra düşdūñ hām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı 'ālemdē şemerdē geç

4. sevdā:

Gazel 51

Mısra: 1

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

Niçe bir dilber içün başda bu sevdā niçe bir
Niçe bir 'āşıkā bu va'de-i ferdā niçe bir

5. sevdāya:-y, -a

Müseddes 1

Mısra: 7

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

Çeşm-i hūn-rīzi o şūhuñ beni sevdāya şalar
Mest ider gāhi gehī 'aşk ile gāvğāya şalar

6. sevdā:

Gazel 39

Mısra: 4

*Aşk, şiddetli eğilim, arzu || Kara, siyah (Sevgilinin
saçına istinaden).*

'Anber-şiken-i zūlf-i dil-āvīziñ içündür
Her bād-ı şehir-hīz o sevdā ile oynar

sevdā-yı pür-hām:

1. sevdā-yı pür-hām:

Gazel 82

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kıvrımlarla dolu, kıvrım kıvrım sevdā.

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām 'aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

sevdā-yı pür-hām eyle:

1. sevdā-yı pür-hām eyle:

Gazel 82

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgilinin siyah saçlarını kıvrım kıvrım ettin.

Gerden-i sīmīn ü hāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām 'aceb sevdā-yı pür-hām eylediñ

sevdā-yı zūlf-i pīç (ü) sevād:

1. sevdā-yı zūlf-i pīç (ü) sevād:-i+n-in

Gazel 9

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Siyah kıvrım kıvrım saçlarının sevdası.

Sevdā-yı zūlf-i pīç (ü) sevādın hevāsına
Düşmekle oldu fikret-i dūr (u) dırāz baña

sevdā-yı zūlf-i yār:

1. sevdā-yı zūlf-i yār:-dan

Gazel 113

Mısra: 10

Kelime Tipi: -
Sevgilin siyah saçlarından.

Râhat bulur mı hiç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Hürrem şikenc olunca

seyf ü kalem:

1. seyf ü kalem:

Tarih 4

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Kalem ve kılıç.

Gâlib vezîr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbîrine hayrân ümem zât-ı kerîmi müstetâb

seyl-âb-ı eşk:

1. seyl-âb-ı eşk:

Gazel 29

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Gözyaşı seli. II Âşığın sel gibi durmaksızın akan
gözyaşları.*

Hürrem şarâb-ı la'lin nûş itdiği zamânda
Maḥmûr-şîfât dem-â-dem seyl-âb-ı eşk demdür

2. seyl-âb-ı eşk:-i, -m, -den-im, -den

Gazel 53

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Gözyaşı seli. II Âşığın sel gibi durmaksızın akan
gözyaşları.*

Hâzer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuşdur
Bu tûfân-ı belânın her zamân giryân-ı âteşdür

seyl-i eşk:

1. seyl-i eşk:-i, -m, -i

Gazel 31

Mısra: 4

Kelime Tipi: -
Gözyaşı seli.

Kûçe-i küyuña vardıkda firāvân itmeme
Seyl-i eşkimi ki men dâmen-i pâkiñ gil olur

seyr:

1. seyrde:

Gazel 123

Mısra: 5

Gezinti, gezme l temaşa, manzara.

Kâmet-i şimşâdın görükdü servî seyrde
Ögrenür resm-i hıramân ile bâlâlanmağı

seyr eyle:

1. seyr eyle:-sün

Gazel 18

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İzlemek, bakmak, seyretmek.

Men' itme âşıkânı seyr eylesün cemâlin
Olmuş iken cenâbın mâh-ı lîkâya bâ'ış

seyr id:

1. seyr id:-eli

Müseddes 1

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Bakmak, temaşa etmek.

Çeşm-i kattâlini seyr ideli âfetle geçer
Görelî gamze-i hûn-rîzini hayretle geçer

2. seyr id:-eli

Gazel 39

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

İzlemek, bakmak, seyretmek.

Ruḥsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ârâ ile oynar

seyr kıl:

1. seyr kıl:

Gazel 123

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Seyretmek, bakmak, temaşa etmek.

Nev-bahâr-ı ḥüsnüne şürîdedür 'uşşâk-ı zâr
Bûlbûl-âsâ seyr kıl gülşende şeydâlanmağı

seyrân id:

1. seyrân id:--er-er

Gazel 18

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gezmek, dolaşmak. ll seyretmek, temaşa etmek.

Kâfir 'adûlar ile seyrân ider dem-â-dem
Bilmem ne yüzden olduḡ biz bu belâya bâ'ış

seyr-i bâğ:

1. seyr-i bâğ:-da

Gazel 107

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Bahçe gezintisi.

Kim dimişdür 'âşık-ı dil-ḥaste seyr-i bâğda
Kâmet-i bâlâñı görükdü serâsem olmasun

seyr-i bahâr:

1. seyr-i bahâr:-ı

Gazel 91

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Baharı izlemenin verdiği coşku (sevgilinin

*güzelleşmesini, gençliğe adım atmasını izlemenin
verdiği heyecan bağlamında).*

Sensizin şahın-ı çemenzârda güşâyış gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n'ideyim

seyr-i çemenzâr:

1. seyr-i çemenzâr:-ar

Gazel 58

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Çimenlikte, bahçede gezinti.

Çıkar ağıyar ile seyr-i çemenzâre hirâs itmez
Karîn-i hâr olur qadr-i gül-i nev-restesin bilmez

2. seyr-i çemenzâr:

Gazel 74

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Çimenlikte, bahçede gezinti.

Geldiler seyr-i çemenzâr içre cânân her taraf
Hûrîlerle bâğ-ı cennetdür gülîstân her taraf

seyr-i ser-bâzâr:

1. seyr-i ser-bâzâr:-dur

Gazel 60

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Pazar başını seyretmek.

Bey' olalı Yûsuf-ı hûsn-i metâ'-ı dil-rübâ
Çâr-nâ-çâr seyr-i ser-bâzârdur eglencemiz

seyyâre:

1. seyyâreleriñ:-ler, -iñ

Tahmis 4

Mısra: 24

Yürüyen, sabit olmayan yıldız.

Hürrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i'râz
Seyyâreleriñ nuqtına Tâ'ib ide igrâz

sezâ:

1. sezâ:

Gazel 97

Mısra: 2

Layık, uygun, yaraşır.

Göñül cemâl-i yâre mübtelâ ki añladamam
'Ataş baña o şûhuñ sezâ ki añladamam

sezâ evle:

1. sezâ evle:

Tarih 2

Mısra: 54

Kelime Tipi: -

Uygun görmek, münasip görmek.

Böyle bir zât-ı himem-bahşâyı itdi intihâb
Rû'yet-i emr-i 'ibâda eyledi qâdrin sezâ

sezâ-vâr ol:

1. sezâ-vâr ol:-sa

Tarih 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Uygun, layık olmak.

Qaddiñe olsa sezâ-vâr ridâ-yı kelimât
Şanıña lâyıq u şâyân mı degil hûsn-i edâ

sı'âb:

1. sı'âbın:-ın

Gazel 33

Mısra: 11

Zorluk || aşk ateşinin zorluğu.

Âteş-i 'aşkıñ sı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i hâmeden tahtırık olur tahtırîrler

sık sık:

1. sık sık:

Gazel 79

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Sıkmak, sıkı sıkı sarmak anlamında kullanılan
ikileme.*

Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Hürrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

sikender-satvet:

1. sikender-satvet:

Tarih 3

Mısra: 3

İskender saflığı, temizliği.

Pâdişâh-ı zafer-âyîn ü Sikender-satvet
Tâc-dâr-ı heme hâkân-ı 'adâlet-câlib

sil:

1. silerse:

Gazel 67

Mısra: 9

Silmek, temizlemek.

Silerse âyîne-i kalbi jengden ne ola
Münevver olmadadır Hürremâ şu 'â'-ı hülûş

2. sil:

Gazel 121

Mısra: 11

Silmek || Hürrem'in yüz karasını silmek.

İlâhî Hürrem-i zârîñ yüzi karasını sil
Be-haqq-ı nûr-ı sa'âdet Muhammed-i 'Arabî

silsile-bend-i cününiyyet:

1. silsile-bend-i cünûniyyet:-i

Gazel 6

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Delilik zincirine bağlı.

Bū getürdi dil-i mecnûn(a) tarâvet-bahşâ
Silsile-bend-i cünûniyyeti çend itdi şabâ

silsil-i gîsû:

1. silsil-i gîsû:-ñ

Gazel 11

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin) saçının zinciri.

Silsil-i gîsûñ temennâsı düşelden kalbime
Şadd-i mevzûnum uzun sevdâyile oldı dütâ

sîm:

1. sîm:

Gazel 109

Mısra: 8

Gümüş II sevgilinin teni.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endâm ile hammâmda soyunsun yürüsün

sîm ü zer:

1. sîm ü zer:-i, -m

Gazel 78

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gümüş ve altın.

Şarf itmege hâk-i rehiñe sîm ü zerim yok
Dür-dâne-i eşkim gibi 'âlî güherim yok

sîm ü zerim:

1. sîm ü zerim:

Gazel 78

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gümüş ve altın.

Şarf itmege hâk-i rehiñe sîm ü zerim yok
Dür-dâne-i eşkim gibi 'âlî güherim yok

sîmâh:

1. sîmâh:

Gazel 61

Mısra: 9

Kulak.

Güftârimızın hûş sîmâh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammâ yine nâ-çîz gedâyuz

sîmîn:

1. sîmîn:

Tahmis 5

Mısra: 12

Gümüş gibi beyaz olan.

Mübtelâ itdi bizi evvel ruh-ı berrâkına
Ba'de-zîn düşdi gönül süzişle sîmîn sâkına

sinde:

1. sinde:

Gazel 57

Mısra: 10

*Sind, Hindistan'da bir eyalet. (Günümüzde
Pakistan'ın bir eyaleti).*

Tefahhuş itmek için yâr cüst ü cû iderek
Diyâr-ı Hinde değil Sinde dek şitâb iderüz

sîne:

1. sîne:-y, -e

Gazel 24

Mısra: 6

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Haste-nâk oldı gönül hânkah-ı hicrânda
Gamzesiyle açalı sîneye şad yâre o şûh

2. sîne:-de

Gazel 54

Mısra: 7

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Tâb-ı ruhsârından olmuşdur harâret sîne
Nideyim ol pür-cefâ meh-rû bilir bilmezlenür

3. sînesi:-si

Gazel 107

Mısra: 10

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Düşmesün bu bî-nevâ Hurrem hevâ-yı vuşlata
Sînesi hûn yaşı Ceyhûn dîdesi nem olmasun

4. sînesine:-sî, -ne

Gazel 109

Mısra: 3

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Zahm-ı hicrânını vur sînesine a' dânın
Etdiğin bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

5. sînem:-m

Gazel 119

Mısra: 14

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Hasret-i gamzeden dilin çıkarur
Sînem üstinde lâle dâğımda

6. sîne:-y, -e

Tahmis 2

Mısra: 7

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Çeküp tîğ-i firâkın sîneye cân eylemişdür kim
Bu derd ü miñnet ile bağırmı kan eylemişdür kim

7. **sîneye:-y, -e**

Tahmis 3

Mısra: 20

Gönül, yürek, sine, kalp. II Âşığın gönlü.

Zahm-ı hicrânını çok çekdik o şūhuñ bārī
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

8. **sînemde:-m, -de**

Gazel 23

Mısra: 5

Göğüs, kalp, bağır II âşığın göğsü.

Sînemde lāle gibi göyündükde dāğlar
Cellād-ı gamzeñ aña açıpdur nice cerağ

9. **sînemde:-m, -de**

Gazel 113

Mısra: 1

Göğüs, kalp, bağır II âşığın göğsü.

Sînemde ‘aşk-ı yārdan bilgil ki genc olunca
Bağmam nüķūd-ı çarha rüyında zenc olunca

sîne-i dilber:

1. **sîne-i dilber:-i**

Gazel 19

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin sinesi.

Sîne-i dilberi beñzetme şaķın fağfūra
Şırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile bağs

sîne-şāf ol:

1. **sîne-şāf ol:**

Gazel 26

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönlü saf olmak, yüreği temiz olmak.

Vaşlına cān vir ser-ā-pā sîne-şāf ol Hürrem
Her zamān olmaz müsā‘id böylece encām-ı ‘ıyd

sipās:

1. **sipās:**

Gazel 1

Mısra: 6

(Allah için yapılan) şükür ve övgü, hamd ve sena.

Fallāhu lehul’hamdu hüve’l hālik’ül aḥad
Şad şükür sipās ola bu sulṭāna ibtidā

sipihir:

1. **sipihre:-e**

Tarih 2

Mısra: 65

Gökyüzü II üst, yüksek, yukarı; her yer.

Şimdi itmez i’tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i ‘irfān bī-ḳadr ü bahā

sipihir-i sîne:

1. **sipihir-i sîne:-ñ, -i-ñi**

Gazel 21

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gönül seması. II Âşığın gökyüzüne benzeyen gönlü.

Tutup ber nāvek-i müjgānına semt-i siperden geç
Sipihir-i sîneñi terk it bu yolda tāc-ı serden geç

sır kal:

1. **sır kal:-a**

Gazel 116

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sır olarak kalmak || sevgilinin ağzının sır olarak kalması.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zāhid-i dūn
Açmasun ağzın aña sır ḳala mübhemcesine

sırça:

1. **şırça:**

Gazel 19

Mısra: 8

Şırça, cam; camdan yapılmış.

Sîne-i dilberi beñzetme şaķın fağfūra
Şırça mümkün mi ide şīşe-i Şīrāz ile bağs

sırr:

1. **sırrını:-ı, -n, -ı**

Gazel 116

Mısra: 5

Gizli tutulan; kimseye söylenmeyen şey || sevgilinin ağzının sırrı.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zāhid-i dūn
Açmasun ağzın aña sır ḳala mübhemcesine

sırr-ı dehān:

1. **sırr-ı dehān:-ıñ-üñ**

Gazel 93

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin ağzının sırrı.

Bilüp sırr-ı dehānıñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhār itmekden hirās itdim

sırr-ı mübhem:

1. **sırr-ı mübhem:**

Gazel 93

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Anlaşılmayan sır || sevgilinin ağzının sırrı.

Bilüp sırr-ı dehānıñ kendimi gevher-şinās itdim
O sırr-ı mübhemi izhār itmekden hirās itdim

sırr-ı pesend:

1. **sırr-ı pesend:**-de-ī, -de

Tahmis 4

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Beğenilen, takdir edilen sır.

Bu sırr-ı pesendide bize dād-ı Hudādur
Dil zerre kadar bulsa eger yāre vuşūli

şit ü şatvet:

1. **şit ü şatvet:**-i

Tarih 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Şöhret ve güç.

Öyle bir zāt-ı kerīmu'ş-şān ki şit ü şatveti
Münhezim kıldı nice a'dāyı Keykāvus-likā

siyāh eyle:

1. **siyāh eyle:**-me

Nazm 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Karartmak.

Rūz u şebim endūh ile āh eyleme yā Rab
Sūz-ı dili firkatle siyāh eyleme yā Rab

siyāh it:

1. **siyāh it:**-me, -de-mede, -

Gazel 80

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Siyah, talihsiz, bahtsız etmek.

Yakup kebūd-ı çarhı siyāh itmede begim
Āh-ı cününden haberin yok midur seniñ

siyāh turra:

1. **siyāh turra:**-lar, -ı, -n-lar, -ın

Gazel 49

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Siyah saçlar || sevgilinin siyah saçları.

Siyāh turraların etrāfına tağıtmış ol āfet
Anıñcün rüyine zulmetde bir tenvirdür dirler

siyyemā:

1. **siyyemā:**

Tarih 2

Mısra: 41

Özellikle, bilhassa.

Siyyemā ferzend-i 'ālī-ḳadr ü zū'l-'irfān kim
Maḫhar-ı ism-i fütūh birle odur kişver-güşā

2. **siyyemā:**

Tarih 3

Mısra: 15

Özellikle, bilhassa.

Siyyemā 'ālī himem Ḥazret-i Ġālib Paşa
Nā'il-i faẓl u hūner şāhib-i rāy-i şā'ib

şofra-i lutf:

1. **şofra-i lutf:**-ı, -n, -ı

Gazel 130

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Cömertlik sofrası.

Şofra-i lutfını zīnet-zede-i ḥvān itdi

Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

sokrāt:

1. **sokrāt:**

Tarih 2

Mısra: 47

Sokrates || sokrat gibi olan Kethüda Sadık Ağa.

Ol Aristo-'aḳl ü ol Sokrāt u Cālīnūs-ṭab'

Eyledi tedbīr ü tanẓīm-i umūra ibtidā

soñra:

1. **soñra:**

Gazel 25

Mısra: 8

Müteakiben, ardından.

Gel terāzū-yı Şer'atle çekil 'āḳil isen

Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

sor:

1. **şormadıñ:**-ma, -dı, -ñ

Gazel 10

Mısra: 9

Halini hatırını sormak II ilgilenmek II merak etmek.

Künc-i gamda yād idüp aḥvālını hīç şormadıñ

Nice kemlik geldi bu bī-çāre Ḥurremden saña

2. **şorma:**-ma

Gazel 14

Mısra: 5

Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

Muḫtesib cām-ı meyiñ ḥālını benden şorma

İtdi bu nūh tıbaḳı başıma çün teng şarāb

3. **şormasun:-ma, -sun**

Gazel 65

Mısra: 2

Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

Yakdı cān u dilim ol dilber-i meh-veş āteş
Şormasun kimse meded ruḥları tābiş āteş

şoragör:

1. **şoragör:**

Gazel 116

Mısra: 10

Haber / bilgi almaya çalışmak.

Ḥurremā derd-i dile çāre dilerseñ yāriñ
Şoragör āb-ı leb-ı la'lini sen emcesine

söyle:-

1. **söylerim:-r, -im**

Gazel 4

Mısra: 1

Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, konuşmak, demek.

Bir şūḥ-ı şāh-ı ḥüb-ı cihān söylerim saña
Bir nūr-ı mihr (ü) māh-ı zamān söylerim saña

2. **söylerim:-r, -im**

Gazel 4

Mısra: 4

Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, konuşmak, demek.

Pek kaşd eyledi bize ğamzeñ okı ey perī
Geçdi baña da zaḥm-ı sinān söylerim saña

3. **söylerim:-r, -im**

Gazel 4

Mısra: 6

Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, konuşmak, demek.

Kim eylemiş bu 'āşıkā cev̄r (ü) cefāyı ol
Sen itme gel cefāyı emān söylerim saña

4. **söylerim:-r, -im**

Gazel 4

Mısra: 8

Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, konuşmak, demek.

Gülzār-ı ḥüsni yāre idersem de Ḥurremā
İdem hezāra qarşu fiğān söylerim saña

söyle:

1. **söylerim:-r, -im**

Gazel 4

Mısra: 2

Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak, konuşmak, demek.

Bir şūḥ-ı şāh-ı ḥüb-ı cihān söylerim saña
Bir nūr-ı mihr (ü) māh-ı zamān söylerim saña

2. **şöyle:**

Gazel 78

Mısra: 3

"Şu şekilde, şöyle" anlamında belgisiz sıfat.

Cevriñ beni tā şöyle za'īf itdi efendi
İḥbār idecek ḥālimi āh-ı şererim yok

3. **şöyle:**

Gazel 116

Mısra: 7

"Şu şekilde, şöyle" anlamında belgisiz sıfat.

Şöyle firḳat-zede-i 'aşk-ı dil-ārāyım ki
Dökülür eşk-i terim ḥasret ile demcesine

4. **söylesün:-sün**

Tarih 2

Mısra: 64

Söylemek, okumak || şiir okumak.

Ḳurṭa-i sem'-i ḳabūl eyle zümür-rūd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Ḥurrem-i şīrīn-edā

söyle!:

1. **söyle:**

Gazel 7

Mısra: 9

Dile getirmek, söylemek.

Meclise teşrīf idicek söyle hā
Ey şeh-i ḥübān-ı cihān merḥabā

2. **söyle:**

Tarih 1

Mısra: 1

"Konuş, anlat!" anlamlarına gelen bir emir veya istek ifadesi.

Söyle ey ḥāme-i mu'ciz-eşer-i nükte-şinās
Ki zebāniñ ola pāşīde-i dürr-i yek-tā

söyled:

1. **söyledür:-ür**

Gazel 40

Mısra: 4

Söyletmek || söyleten kişi; sevgili.

Rüstem-āsā sāḥa-i fikretde cānā dem-be-dem
Şi'r-i rengīn-i ḥaḳīḳat meydenin merd söyledür

2. **söyledür:-ür**

Gazel 40

Mısra: 6

Söyletmek || söyleten kişi; sevgili.

Fi'l-meşel berdu'l-'acūze hicriñ ile ol raḳīb
'Āleme evvel-bahār kendisini berd söyledür

3. **söyledür:-ür**

Gazel 40

Mısra: 8

Söyletmek || söyleten kişi; sevgili.

Medh-i hüsn-i dil-rübâyı 'âşık-ı şūrīdeye
Ey dirîğ kim 'âlem-i fânīde ol ferd söyledür

4. söyledür:-ür

Gazel 40

Mısra: 10

Söyletmek || söyleten kişi; sevgili.

Ğam degildür Hürremâ efgân idersin yâr için
'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

söyled-:

1. söyledür:-ür

Gazel 40

Mısra: 1

Söyletmek || söyleten kişi; sevgili.

'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
'Âşık-ı üftâdeyi 'aşk ağladur derd söyledür

2. söyledür:-ür

Gazel 40

Mısra: 2

Söyletmek || söyleten kişi; sevgili.

'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür
'Âşık-ı üftâdeyi 'aşk ağladur derd söyledür

söyün:

1. söyüندی:-di

Gazel 129

Mısra: 7

Sönmek, parlaklığı gitmek.

Söyüندی şem'-i şebistân duhân-ı âhımdan
Başında zâhir olup 'aşk şerâre öyküندی

2. söyünsün:

Gazel 109

Mısra: 2

*Sönmek, parlaklığı gitmek || yürekteki aşk ateşinin
kavuşma suyunun damlasıyla sönmesi.*

Nâr-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i âb-ı visâlinle söyünsün yürüsün

3. soyunsun:-sun

Gazel 109

Mısra: 8

*Üstteki kıyafetlerin çıkarılması || sevgilinin
soyunması.*

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endâm ile hammâmda soyunsun yürüsün

söz:

1. söz:

Gazel 35

Mısra: 12

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi,
kelam II şiir.*

Olursa medh-i ruhıyla müzeyyen ey Hürrem
Ne güne söz ki diseñ cümlesi belâgat olur

2. sözi:-i

Gazel 63

Mısra: 10

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi,
kelam II şiir.*

Yok yere şarf eyleme Hürrem cevâhir nazmını
Ülfeti zerdür civânânın uzatma sözi kes

3. sözünü:-i, -n, -ı

Gazel 87

Mısra: 6

*Ağızdan çıkan bir veya birden fazla heceden
meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime
topluluğu.*

Medh itdi güli itdi devâmına du'âlar
Her bir sözünü menşe-i âl eyledi bülbül

şu:

1. şu:

Gazel 41

Mısra: 4

Deniz, akarsu veya göl gibi su kitlesi.

Görse bir 'âşık eger hüsn-i laîfîñ cânâ
Şu gibi cânib-i vâlâña dil ü cân ağıdur

2. suda:-da

Gazel 109

Mısra: 7

Deniz, akarsu veya göl gibi su kitlesi.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endâm ile hammâmda soyunsun yürüsün

3. şu:

Gazel 114

Mısra: 10

Deniz, akarsu veya göl gibi su kitlesi.

Hürrem cihânda ehl-i tevâzu'dan ol yüri
Merfû' olur o kimse ki şu gibi pest ola

4. şuya:-y, -a

Tahmis 2

Mısra: 14

Deniz, akarsu veya göl gibi su kitlesi.

Miyânın teşbîh eylerken bihâr-ı 'aşkda bir müya
Muhalif rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

5. şuyını:-y, -ı, -n, -ı

Gazel 62

Mısra: 9

Su. II Gözyaşı.

Şîşe-i dîdede eşkimle virürdim şuyını
Âh Hürrem elime girse idi zülf-i 'arûs

6. şu:

Gazel 50

Mısra: 7

"Şu" işaret sıfatı.

Şu denlü tüz-reviş oldığın esb-i tab'ımın bil kim
Dağı vaşında dildârın mişâl-i düldül olmuşdur

7. **şu:**

Gazel 129

Mısra: 1

"Şu" işaret sıfatı.

Şu dem ki nâz ile şol gül-izâra öykündi
İşitdi bülbül-i cân nağme-zâra öykündi

8. **şu:**

Müfret 7

Mısra: 2

"Şu" işaret sıfatı.

Geçmedik taze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

9. **şuları:-lar, -i**

Tahmis 3

Mısra: 15

Su || zezem suyu bağlamında.

Şimdiden nûş idelüm şuları Zemzemcesine
Yakalı dağ-ı muhabbet dilimi her bârî

su'âl it:

1. **su'âl it:-se, -ñ**

Gazel 124

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sormak.

Devâ-yı derd-i pinhânım su'âl itseñ eyâ dilber
Cevâbımdur lebiñ 'aynî bu derdime em olmaz mı

şubh u mesâ:

1. **şubh u mesâ:**

Gazel 7

Mısra: 6

Kelime Tipi: -
Gündüz ve gece.

Hâzır olursın kulıña itmege
Şubh u mesâ böyle cefâ ey şehâ

2. **şubh u mesâ:-da**

Gazel 43

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Müşg-i Hoten ki bād-ı şabâ cāy-gāhıdur
Şubh u mesâda zülf-i perîşân alur şatar

3. **şubh u mesâ:-(y)uz**

Gazel 61

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Biz bāde-i 'aşk ile dilâ şubh u mesâyuz
Bir cām ile gam ceyşiniñ üstünde belâyuz

4. **şubh u mesâ:**

Tarih 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Gündüz ve gece.

Bulamaz tab'-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa dağı niçe zamân şubh u mesâ

5. **şubh u mesâ:**

Tarih 2

Mısra: 68

Kelime Tipi: -

Sabah ve akşam.

Bulamaz emşâlini geşt ü güzâr itse felek
Ger taḥarrî eylese abdâl olup şubh u mesâ

6. **şubh u mesâ:**

Tarih 3

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Sabah akşam.

İtmeye pertev-i zât-ı himemin Haḳ zâ'il
Olalım şubh u mesâ ḥayr du'âya vâzib

şubh u şâm:

1. **şubh u şâm:**

Mesnevi 1

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Sabah ve akşam, gece-gündüz, her zaman.

Hem ṭahâret taşrasından şartdurur
İt necâsetden ḥadeşden şubh u şâm

2. **şubh u şâm:**

Gazel 68

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sabah ve akşam, sabah akşam, her zaman.

Gülsitân-ı vaşdan bir berg-i sebz olmaz ḥayâl
'Andelîbân itdi şubh u şâm gül-i ḥandâna 'arz

şubha dek:

1. **şubha dek:**

Gazel 52

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sabaha kadar.

Tutuşdı bu ḥüsn-i laṭîfiñ görüp
Dilim şubha dek şem'a gibi yanar

2. **şubha dek:**

Gazel 76

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sabaha kadar.

Cemālîñ şem'ine pervâne olsun
Tutuşsun şubha dek olsun uyanık

3. **şubha dek:**

Gazel 91

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sabaha kadar. II Bütün gece boyunca.

Şubha dek gülşen-i küyünde figân itse 'abeş
Güle güş itdüremez bülbül-i zârı n'ideyim

4. **şubha dek:**

Gazel 96

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sabaha kadar. II Bütün gece boyunca.

Görmedim mir'at-i taḥyilde cemālîñ süretin
Bağdım oldu bu gıce tâ şubha dek ifhâm hâm

5. **şubha dek:**

Gazel 117

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Sabaha kadar. II Bütün gece boyunca.

Şeb-i Hurrem şafâ-yı vaşlıñdan
Şubha dek māl-e-māl idi bu gıce

6. **şubha dek:**

Gazel 93

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sabaha kadar.

Tefaḫḫud eyledim nâm ü nişânîñ bulmadım hergîz
Bu şeb tâ şubha dek bir yer ḳomadım i'tisâs itdim

şudâ':

1. **şudâ':**

Tarih 1

Mısra: 39

Baş ağrısı, rahatsızlık.

İtme ıtnâb-ı sühan birle şudâ' irâşın
Çünkü Hurrem-dil olup medhine düşdüñ ammâ

şudür-i kethüdâ:

1. **şudür-i kethüdâ:**

Tarih 2

Mısra: 82

Kelime Tipi: -

Sadrazamın yardımcısı, kahyası.

Cevherin mengüşe-i hürâ bu târîḥ Hurremâ
Âferin erbâbını buldı şudür-i kethüdâ 1216

şüfi:

1. **şüfi:**

Gazel 16

Mısra: 6

(Ar.) Tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü
olarak benimseyen, tasavvuf ehli kimse, derviş,
mutasavvif.

Nazre-gâh-ı vech-i ḥübândan beni men' eyleme
Naḳş-ı âdemdür eyâ şüfi rüsüm-ı kâ'inât

süfte-be-süfte ol:

1. **süfte-be-süfte ol:**

Gazel 95

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Delik delik olmak || sevgilinin aşk ateşinden yanan
delik delik olan gönlü.*

Sûziş-i 'aşḳ ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tîr-i ḡamîñla ser-te-ser beñzedi nâye n'eyleyim

sühan:

1. **sühansizlik:-siz, -lik**

Tahmis 2

Mısra: 1

Söz, kelam, laf, ifade, söylem.

Hezârî gülşen-i 'âlemde lâl eyler sühansizlik
Gülistânı düşürdi ḥaclete bir gül-bedensizlik

2. **sühanla:-la**

Gazel 87

Mısra: 9

Söz, kelam, şiir || sarhoş edici şiir.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestâne sühanla
Hurrem yine güftâr-ı vişâl eyledi bülbül

sühan-ı tavr:

1. **sühan-ı tavr:**

Tarih 3

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Sözlerin, şiirin tarzı.

Öğrenür maḥbere-i kilik-i hüner-baḫşından
Resm-i nazm u sühan-ı tavr u edâyı kâtib

sü'-i vesvese:

1. **sü'-i vesvese:-si, -n**

Gazel 12

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kötü kuruntu, şüphe.

Maḥv eyle sü'-i vesvesesin levḥ-i gönülden
Dil-ḥâne(y)i pür-naḳş u nigâr eyleme yâ Rab

sük:

1. **sükda:-da**

Gazel 90

Mısra: 6

Çarşı, pazar.

Urdu ayağa şatılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kâlâ-yı hüsnüñ sūḳda ber-düş kıl

sūḳ-ı hüner:

1. sūḳ-ı hüner:-de
Gazel 43
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Marifet çarşısı.

Virme metā'-ı vaşlını ḳadrini bilmeze
Sūḳ-ı hünerde Ḥurrem-i ḥandān alur şatar

sūkker:

1. sūkker:
Gazel 128
Mısra: 3
Şeker, tatlı.

Giderse Başra iline Ḳandehāre sūkker için
Bulur mı la'l-i lebiñ zevḳini müsellebici

sūkker ü bal:

1. sūkker ü bal:-dı-ı
Gazel 75
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Şeker ve bal.

Neşr eyledikce tūṭi-i kâli taraf taraf
Meclisde şaçdı sūkker ü balı taraf taraf

sūkker-i la'l-i leb:

1. sūkker-i la'l-i leb:-in
Gazel 127
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Şekerli kırmızı dudak || sevgilinin dudağı.

Bu nihān derd-i diliñ çâresine dildārıñ
Sūkker-i la'l-i lebin emmeden em gelmez mi

sūkker-i la'l-i leb-i maḥbūb:

1. sūkker-i la'l-i leb-i maḥbūb:
Tarih 2
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Sevgilinin kırmızı şekerli dudakları.

Ya ola tūṭi dil-i 'uşşāk bezm-i hicrde
Sūkker-i la'l-i lebiñ maḥbūb için nağme-serā

sūkūn:

1. sūkūnum:-um
Gazel 94
Mısra: 9
Sakinlik, huzur.

Yine ḥayret-ger-i bī-şabr u sūkūnum Ḥurrem
Böyle bir cāzibe-i ḥüsn ü cemāli bilmem

sula:

1. şuladı:-dı
Tahmis 3
Mısra: 18
Sulamak, su vermek || gözyaşı dökmek.

Ṭaleb-i vaşl-ı dil-ārā kılurım nā-çārī
Şuladı dīdelerim eşkle reh-i dildārı

sultān:

1. sultāna:-a
Gazel 1
Mısra: 6
Hükümdar, melik, padişah. II Sevgili.

Fallāhu lehul'hamdu hüve'l ḥālīḳ'ül aḥad
Şad şükr sipās ola bu sultāna ibtidā

sultān-ı ḡālib:

1. sultān-ı ḡālib:
Gazel 13
Mısra: 12
Kelime Tipi: -
Galip olan sultan || beden ülkesinin sahibi.

Diliñ endişesi tayf-ı ḥayālīñ
Vücūduñ mülkine sultān-ı ḡālib

sultān-ı ḥaḳ:

1. sultān-ı ḥaḳ:
Gazel 106
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Allah'ın sultanı || sevgili.

Sensin ey 'ālem ṭabībi cümleye sultān-ı ḥaḳ
Pāyiñe sürsün yüzün 'ālemde dermān isteyen

sultān-ı vişāl:

1. sultān-ı vişāl:-dı
Gazel 96
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Sultana kavuşmak || sevgiliye kavuşmak.

Ḥün-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Ḥurremā
Ṭurma sultān-ı vişāl itdi bu gün in 'ām-ı 'ām

sun:

1. şunmayasın:-ma, -ya, -sın
Gazel 51
Mısra: 10
Sunmak || ikram etmek.

Niçe bir Ḥurrem-i dil-teşne-i la'liñe seniñ
Niçe bir şunmayasın bāde-i ḥamrā niçe bir

2. **şunmayaldan**:-ma, -yal, -dan

Müseddes 1

Mısra: 19

Sunmak || ikram etmek.

Şunmayaldan berü la'l-i lebini muğpeçeler
Hasret ile ser-i küyında gönül çün giceler

3. **şun**:

Gazel 2

Mısra: 2

Sunmak || şarap ikram etmek.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ārām baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâkı-i gül-fâm baña

4. **sunsun**:-sun

Gazel 109

Mısra: 12

Sunmak || şarap ikram etmek.

Şekker efşân ederek la'l-i lebinden sâkı
Hurremâ kâse-i lebrîzini sunsun yürüsün

sünbül:

1. **sünbüle**:-e

Gazel 69

Mısra: 6

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Bahâra karşı perîşân-kâkül eylemesün
Çemende sünbüle di geldi yâre müşğîn hatt

2. **sünbül**:

Gazel 88

Mısra: 1

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Yakışmış ol ruh-ı nâza karanfil lâle gül sünbül
Dağınsun tâze-ber-tâze karanfil lâle gül sünbül

3. **sünbül**:

Gazel 88

Mısra: 2

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Yakışmış ol ruh-ı nâza karanfil lâle gül sünbül
Dağınsun tâze-ber-tâze karanfil lâle gül sünbül

4. **sünbül**:

Gazel 88

Mısra: 4

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Cemâliñ pertevi düşse eger hâk-i zemîn üzre
İrerdî cümleten yaza karanfil lâle gül sünbül

5. **sünbül**:

Gazel 88

Mısra: 6

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Seni benden nihân itmek içün ey dilber-i meh-çîn
Tutar rüyuña yelpâze karanfil lâle gül sünbül

6. **sünbül**:

Gazel 88

Mısra: 8

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Seniñ hüsnuñ hicâbından eyâ şüh-ı cihân-tâbım
Giderler belki Şîrâza karanfil lâle gül sünbül

7. **sünbül**:

Gazel 88

Mısra: 10

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Gelince meclis-i rindâna muṭrib ile neyzenler
Gelürler Hürrem o sâza karanfil lâle gül sünbül

8. **sünbül**:

Gazel 89

Mısra: 7

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek. (Sevgilinin yeni çıkmış ayva tüyleri için kullanılmıştır.).

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşîd-ı faşl-ı rebî
Bülbül-i şûrîdeye evvel virür peygâm-ı gül

sünbül sünbüle:

1. **sünbül sünbüle**:

Gazel 112

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sünbül sünbüle || sevgilinin sünbül saçları.

Turra-i müşğîn ü rengîn şebiñden ey güzel
İhtirâzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

sünbül ü şebbü:

1. **sünbül ü şebbü**:

Gazel 107

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sünbül ve şebbü çiçeği || sevgilinin saçları.

Sünbül ü şebbü gibi itme perîşân kâkülüñ
Uymasun dil bād-ı şubḥa öyle pür-ḥam olmasun

sünbül-i hadrâ:

1. **sünbül-i hadrâ**:

Gazel 99

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Taze sünbül || sevgilinin ayva tüyleri.

Nev-bahâr-ı ḥatına dâ'ire-i gül mi disem
Gülşen-i hüsnde ya sünbül-i ḥadrâ mı disem

sünbül-i nev-reste:

1. sünbül-i nev-reste:

Gazel 123

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Yeni açmış sümbül.

Kākülünden bû getürdükde şabā-yı şubh-ḥîz
Sünbül-i nev-reste aḥz itdi muṭarrālanmağı

sünbül-i zülf:

1. sünbül-i zülf:-i

Gazel 92

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Sevgilinin sümbül gibi olan saçları.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hürrem şuyunı
Sünbül-i zülfî için dîdeyi giryân idelüm

2. sünbül-i zülf:-i, -ne

Gazel 72

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sümbüle benzeyen saç.

Sünbül-i zülfine bağlanma imiş iş Hürrem
Resen-i âh gibi girmedî destime o bağ

sür:

1. sürmez:-mez

Gazel 59

Mısra: 1

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

‘Ādetiñ oldı yine cev̄ ü cefā çok sürmez
İrişür kalbiñe ilhām-ı vefā çok sürmez

2. sürmez:-mez

Gazel 59

Mısra: 2

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

‘Ādetiñ oldı yine cev̄ ü cefā çok sürmez
İrişür kalbiñe ilhām-ı vefā çok sürmez

3. sürmez:-mez

Gazel 59

Mısra: 4

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

Şerbet-i la‘liñi teşbîh-i şarāb kimdür iden
Tâbiş-i meyle olan kayd-ı şafā çok sürmez

4. sürmez:-mez

Gazel 59

Mısra: 6

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

Şimdi redd eylediñ ammā ki yine bir gün olur
Rām olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

5. sürmez:-mez

Gazel 59

Mısra: 8

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

Mürğ-i dil bağ-ı cemālîñ güline düşdüğine
Olma mağrūr ki üşer mūr-i gedā çok sürmez

6. sürmez:-mez

Gazel 59

Mısra: 10

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

Hürremā redd kılar manşib-ı vaşlını deyü
Korkma tevcîh olur ol cāh saña çok sürmez

7. sürelüm:-elüm

Gazel 98

Mısra: 4

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

Bülbül-i bülbüle tūṭı gibi olsun gūyā

Sürelüm meclis-i gülde bir ‘acāyib hoş dem

8. sürelüm:-elüm

Tahmîs 3

Mısra: 2

Sürmek. II Zaman geçmek bağlamında.

Getür ‘işret-gehi sākī yine ‘ālemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

surāhî:

1. sürāhî:

Gazel 98

Mısra: 9

İçerisini su, şarap gibi içeceklerin konulduğu derin kap. II Âşık.

Gel şafā-yāb ola mestāne sürāhî nālān
Pür-ḥubūr ola gülistān ola hoş-dil Hürrem

süret:

1. şüretine:-i, -n, -e

Gazel 62

Mısra: 3

Şekil, biçim; yüz. II Sevgilinin yüzü, çehresi.

Yār ider şüretine cev̄rine kılmaz nazarı
Ziver-i bāle bakar pâyine bakmaz ṭāvūs

2. süretini:-i, -n, -i

Gazel 79

Mısra: 6

Şekil, biçim; yüz. II Sevgilinin yüzü, çehresi.

Dalgınlık ile bezme duḥül eylese zāhid
Gösterme amān süretini vur ana yak yık

3. süretin:-i, -n

Gazel 96

Mısra: 7
Şekil, biçim; yüz. II Sevgilinin yüzü, çehresi.

Görmedim mir'at-i tahtıilde cemâliñ süretin
Bağdım oldu bu gıce tâ şubha dek ifhâm hâm

şurre-i ihsân-ı şâh:

1. **şurre-i ihsân-ı şâh:-, --î, -dür**
Gazel 104
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Padişahın lütuf ve cömertlik kesesi.

Büsesinden bir kerem itdi qabûl it Hurremâ
Şurre-i ihsân-ı şâhîdür şaîa in 'âm iken

sürur:

1. **sürür:**
Gazel 89
Mısra: 1
Muthuluk ve eğlence.

Nev-bahâr oldu yine geldi sürür eyyâm-ı gül
Bağrı hün-ı 'andelîbândan toludur câm-ı gül

sürûra ir:

1. **sürûra ir:-di**
Tahmis 1
Mısra: 22
Kelime Tipi: -
Sevinmek, mutlu olmak.

Görüldi mi 'acabâ devletiñde ihsânıñ
Sürûra irdi mi âyâ seniñ de nâlânıñ

sürüşân:

1. **sürüşân:**
Gazel 125
Mısra: 2
Melekler.

Müjde ey vakt-i seher güşîña ezân geldi
Şafha-i vahdet-i encâma sürüşân geldi

süs:

1. **süs:**
Gazel 62
Mısra: 8
Süslemeye, süslenmeye yarayan şey || sevgilinin saçı.

Kâkül-i dil-zede cebheñde perîşân olmuş
Zülf-i şîrîniñ aña virse 'aceb midür süs

sü-yı gülşen:

1. **sü-yı gülşen:-e**
Tahmis 1
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Gül bahçesi.

Ne sü-yı gülşene ne sebze-zâra dek giderüz
Ne bâğ-ı 'âleme ne cüy-bâra dek giderüz

şuyun:

1. **şuyun:**
Gazel 92
Mısra: 9
Su || aşğın gözyaşları.

Eşk-i çeşmimle bulur bulsa da Hurrem şuyunı
Sünbül-i zülfî için dîdeyi giryân idelüm

süz u güdâz:

1. **süz u güdâz:-ı, -ñ**
Tahmis 5
Mısra: 22
Kelime Tipi: -
-Aşk acısıyla- yanmak, perişan olmak.

Dergehiñde lâyıq-ı nâz u niyâzıñ olmadım
Şem' iñe pervâne-veş süz u güdâzıñ olmadım

süz (u) güdâz:

1. **süz (u) güdâz:**
Gazel 9
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Yanma ve erime.

'Aşkîñla yandı cân u göñül qalmadı eşer
'Arz itmesün şem' dağî süz (u) güdâz baña

süzân u giryân:

1. **süzân u giryân:-ur, -lar**
Murabba 1
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Yanan ve ağlayan olmak.

Senindür cümle mahlûk ins ile cân
Olurlar rûz u şeb süzân u giryân

süz-ı âh:

1. **süz-ı âh:-ı**
Gazel 6
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Ah ateşi II acısı.

Açdı gam-kerde olan dilleri süz-ı âhı
Başka bir tarz ile îrâd-ı gezend itdi şabâ

2. **süz-ı âh:**
Tahmis 1
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Ah ateşi II acısı.

Bu süz-ı âh ile bir gül-'izâra dek giderüz
Hevâ-yı vaşla uyup küy-ı yâre dek giderüz

süz-ı derûn:

1. süz-ı derûn:-ı

Gazel 25

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönül yangını.

Key şakın süz-ı derûn-ı dil-i bî-çâreleriñ
Eyleye vaqt-i şehir süziş ile âh meded

süz-ı dil:

1. süz-ı dil:-i

Nazm 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Gönül ateşi, yürek yanması II aşk ateşi.

Rûz u şebim endüh ile âh eyleme yâ Rab
Süz-ı dili firkatle siyâh eyleme yâ Rab

süz-ı gam:

1. süz-ı gam:--ı

Gazel 53

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

(Aşığın) Gam ateşi. || İstirap.

Hazer seyl-âb-ı eşkimden ki süz-ı gamdan olmuştur
Bu tûfân-ı belânın her zamân giryân-ı âteşdür

süz-ı şem':

1. süz-ı şem':-den -den, -

Gazel 11

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yanan mumdan.

Süz-ı şem'den hâl-i 'aşkı öğrenür pervâneler
Yakılaldan şem'-i ruhsârına karşı bî-riyâ

süziş:

1. süziş:

Gazel 25

Mısra: 4

Yanış, yanma II yürek yangını.

Key şakın süz-ı derûn-ı dil-i bî-çâreleriñ
Eyleye vaqt-i şehir süziş ile âh meded

2. süzişle:-le

Gazel 55

Mısra: 2

Yanış, yanma II yürek yangını.

Uçarsa nâz ile 'uşşakına ol şüh ber ber ber
Derûnumdan çıkar süzişle dūd-ı âh ser ser ser

3. süzişle:-le

Gazel 71

Mısra: 2

Yanış, yanma II yürek yangını.

Meclis-i ünsiyyete olduğda ol cānâne şem'
Yandı başdan ayağa süzişle çün pervâne şem'

4. süzişle:-le

Tahmis 5

Mısra: 12

Yanış, yanma II yürek yangını.

Mübtelâ itdi bizi evvel ruh-ı berrâkına
Ba'de-zîn düşdi gönül süzişle sîmîn sâkına

süziş-i 'aşk:

1. süziş-i 'aşk:

Gazel 95

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Aşkın yakıcılığı.

Süziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tîr-i gamınla ser-te-ser beñzedi nâye n'eyleyim

süz-nâk-i derd-i 'aşk:

1. süz-nâk-i derd-i 'aşk:-ı, -m

Gazel 71

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Aşk derdinin yakıcılığı.

Süz-nâk-i derd-i 'aşkıñ gördi şâm-ı hicrde
Ağladı meclisde Hürrem baña yana yana şem'

süz-nâk-i dil-i hürrem:

1. süz-nâk-i dil-i hürrem:--i-den

Gazel 25

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hürrem'in yanan, ateşli gönlü.

Süz-nâk-i dil-i Hürremden alur evrengin
Mest-i nâz-ı mey olan dilber-i cān-gâh meded

süz-nâk-i hâme:

1. süz-nâk-i hâme:-den

Gazel 33

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Kalemin yakıcılığından.

Âteş-i 'aşkıñ şı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i hâmeden tahrîk olur tahrîrler

süzül:

1. süzülmüşdür:-müş, -dür

Gazel 56

Mısra: 4

Gözün baygın baygın bakması II mahmur bakış.

Periřān eyleyüp kāküllerin sayd eyledi ‘aklīm
Gönül naħcīrine řehbāz-ı çeşmi de süzölmüşdür

řād eyle:

1. řād eyle:-(y)üp

Gazel 27

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Mutlu etmek. II Memnun etmek.

Dil-i maħzūnuma virgil tesellī
Viřālīñle efendi eyleyüp řād

řādān eyle:

1. řādān eyle:

Murabba 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevindirmek, mutlu ve bahtiyar etmek.

Meded kat’-ı matardan cümle nālān
Nüzöl-i rahmetinle eyle řādān

2. řādān eyle:

Murabba 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sevindirmek, mutlu ve bahtiyar etmek.

Vuhūř u tayr eder feryād u zārı
Nüzöl-i rahmetinle eyle řādān

3. řādān eyle:

Murabba 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Sevindirmek, mutlu ve bahtiyar etmek.

Kerem kıl eylegil ihsān-ı bārān
Nüzöl-i rahmetinle eyle řādān

4. řādān eyle:

Murabba 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Sevindirmek, mutlu ve bahtiyar etmek.

Bizi redd eyleme bāb-ı ‘atādan
Nüzöl-i rahmetinle eyle řādān

5. řādān eyle:

Murabba 1

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Sevindirmek, mutlu ve bahtiyar etmek.

Ola her bir varak verd-i ra‘nā
Nüzöl-i rahmetinle eyle řādān

6. řādān eyle:

Murabba 1

Mısra: 24

Kelime Tipi: -

Sevindirmek, mutlu ve bahtiyar etmek.

Kerīmā Girdigārā sensin erham
Nüzöl-i rahmetinle eyle řādān

řādūmān:

1. řādūmān:

Tarih 4

Mısra: 27

Sevinçli, bahtiyar II hoşnut, memnun.

‘Ahdinde ‘ālem řādūmān ehl-i dilān u řā‘irān
Vasfin ederler her zamān dünyāda cümle şeyh ü řāb

şagfi kāne mine’l-‘aşkı ĥazīne billā:

1. şagfi kāne mine’l-‘aşkı ĥazīne billā:

Gazel 111

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Allah'a yemin olsun ki gönlüm aşktan dolayı
mahzundu.

řāh:

1. řāhım:-ım

Gazel 3

Mısra: 2

Padişah, ĥükümdar ı sevgili.

Gel güzel alma benim āhım dimez miydım saña
Luťf kıl ‘uřřākıña řāhım dimez miydım saña

2. řāhım:-ım

Gazel 18

Mısra: 4

Padişah, ĥükümdar ı sevgili.

Hergiz řarāb-ı la‘liñ olmaz iken müyesser
N’itdim yanında řāhım oldum cabaya bā‘is

3. řāhım:-ım

Gazel 27

Mısra: 1

Padişah, ĥükümdar ı sevgili.

Çıkarma cevri ile řāhım yavuz ad
Ĥarāb eyleme mülküñ eylegil dād

4. řāhım:-ım

Gazel 36

Mısra: 5

Padişah, ĥükümdar ı sevgili.

Řāhım zekāt-ı ĥüsnüñi eyler iseñ edā
řimdi bu ben ġarībe o luťf-i cezil olur

5. řāhım:-ım

Gazel 45

Mısra: 6

Padişah, ĥükümdar ı sevgili.

Tefrîk idüp bendeñi güldüñ 'adûlara
Şâhım vaqt ola diyesin bu gedâ nedür

6. **şâh:**

Gazel 67

Mısra: 5

Padişah, hükümdar || sevgili.

Vücûd-ı unşur-ı a'lâda şâh olunca gönül
Terennüm itmededür kûs ber-kılâ'-ı hülûş

7. **şâhım:-ım**

Gazel 73

Mısra: 1

Padişah, hükümdar || sevgili.

'Acabâ bendesine şâhım ider mi eltâf
Çekdigim cevri ü cefâ yolına olsun mı güzâf

8. **şâhım:-ım**

Gazel 81

Mısra: 2

Padişah, hükümdar || sevgili.

Yoluñda varım itdim hâr u hâşâk
Beni lutf eyle şâhım eyleme hâk

9. **şâhım:-ı, -m**

Gazel 123

Mısra: 10

Padişah, hükümdar || sevgili.

Âsitân-ı hazretiñ bir bendesi Hurrem nizâr
Eyleme şâhım aña rahım eyle dârâlanmağı

10. **şâhım:-ım**

Gazel 124

Mısra: 1

Padişah, hükümdar || sevgili.

'Aceb küyuñda şâhım 'aşıkâna bir dem olmaz mı
O nûzhet-gâh-ı rindâna irenler bî-ğam olmaz mı

11. **şâhı:-ı**

Gazel 86

Mısra: 8

Padişah, sultan. II Hz. Peygamber.

Zât-ı pâkiñdür habîbâ rahmeten li'l-'âlemîn
Bilmeyen sen şâhı rahmetden cüdâdur yâ Resûl

şâhâ:

1. **şâhâ:**

Gazel 11

Mısra: 2

Ey padişah, ey sevgili.

Hâlet-i 'aşkıñla cânâ cismim oldı büriyâ
'Aşıkım 'aşkıñda dâ'im şanma şâhâ bu riyâ

2. **şâhâ:**

Gazel 126

Mısra: 5

Ey padişah, ey sevgili.

Göricek şâhâ yedi haţtı yüzüñde ben didim
Âyet-i hüsnüñ berâtı zabtına tahtır gibi

şâhâne:

1. **şâhâneleriñdür:-ler, -iñ, -dür**

Gazel 46

Mısra: 10

Harika, çok güzel, mükemmel.

Hurrem der-i vâlâña sürer şevk ile rûyın
Rağm eylemek ol bendeye şâhâneleriñdür

2. **şâhâne:**

Gazel 105

Mısra: 8

Harika, çok güzel, mükemmel.

Kirpigiñ çârüb idüp pâk eyle yâriñ râhını
Gelsün ol şâhâne haşlet hâr u hâşâk olmasun

şâhenşeh-i haydar-şiyem-i mahmûd hân:

1. **şâhenşeh-i haydar-şiyem-i mahmûd hân:**

Tarih 3

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Şahlar şahı haydar huylu Mahmut Han.

Ya 'nî şâhenşeh-i haydar-şiyem-i Hân Maḥmûd
Bâb-ı 'adline olur nev'-i meṭâlib ṭâlib

şâhenşeh-i vâlâ-tebâr:

1. **şâhenşeh-i vâlâ-tebâr:**

Tarih 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yüce, soylu şahlar şahı, en büyük padişah.

Şâhenşeh-i vâlâ-tebâr sâhib-kırân u kâm-kâr
İskender-i heybet-şi'âr hâkân-ı nısfet-intisâb

şâh-ı ber-murâd:

1. **şâh-ı ber-murâd:**

Tarih 4

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Muradına ermiş padişah.

Emr-i 'ibâda i'tiyâd etdi o şâh-ı ber-murâd
Hem 'âkil u re'yi sedâd bir zât-ı vâlâ-intihâb

şâh-ı cihân:

1. **şâh-ı cihân:-an, -iñ**

Gazel 29

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Dünya padişahı.

Cevri itdi 'aşıkına vuşlat gününde cânân
Şâh-ı cihân olanıñ hülkî hemân keremdür

şāh-ı cihān-dār:

1. şāh-ı cihān-dār:-ı, -m

Gazel 2

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Dünyaya sahip olan padişah.

Bendeñe rahm eyle ey şāh-ı cihān-dārım didim
Hışm ile bakdı hemān ancak budur ikrām baña

şāh-ı vālā-neseb-i nuhbe-i āl-i 'osmān:

1. şāh-ı vālā-neseb-i nuhbe-i āl-i 'osmān:

Tarih 3

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Osmanlı devletinin seçilmiş yüce soylu padişahı.

Şāh-ı vālā-neseb-i nuhbe-i Āl-i 'Osmān
Hādīm-i Yeşrib ü Baḥā vü merātīb-rātīb

şā'irān:

1. şā'irān:

Tarih 4

Mısra: 27

Şairler.

'Ahdinde 'ālem şādumān ehl-i dilān u şā'irān
Vasfin ederler her zamān dünyāda cümle şeyh ü şāb

şakra:

1. şakrayup:

Gazel 112

Mısra: 6

*Neşelenmek sevinmek || sevgilinin yanağını ve
dudağını gören bülbülün mutluluğu.*

Verde-i ruhsārīñ ile bāde-i la'liñ görüp
Şakrayup meydān-ı 'ayşa geldi bülbül bülbüle

şām-ı firkat:

1. şām-ı firkat:-e

Gazel 107

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ayrılık akşamı, gecesi.

Gāh düşer dām-ı belāya gāh şām-ı firkat
Kimse yā Rabbī esīr-i zūlf ü perçem olmasun

2. şām-ı firkat:-de

Gazel 110

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ayrılık akşamı, gecesi.

Baña 'aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bü gaygu
Şām-ı firkatde dile vaşlıñ olupdur ārzū

şām-ı hicr:

1. şām-ı hicr:-de

Gazel 71

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Ayrılık gecesi.

Süz-nāk-i derd-i 'aşkıñ gördi şām-ı hicrde
Ağladı meclisde Hürrem baña yana yana şem'

şarāb:

1. şarāb:

Gazel 14

Mısra: 6

Bade, mey, sarhoşluk veren içecek.

Muhtesib cām-ı meyiñ hālını benden şorma
İtdi bu nüh tıbaķı başıma çün teng şarāb

2. şarāb:

Gazel 14

Mısra: 10

Bade, mey, sarhoşluk veren içecek.

Bir kezin la'li lebiñ yādına nüş eyler ise
Atdurur başına Hürrem içenin seng şarāb

3. şarāb:

Gazel 44

Mısra: 1

Bade, mey, sarhoşluk veren içecek.

Düşer elden ayağa cām-ı mey sākī şarāb ister
Şürāhī nāle eyler ney-zenān çeng ü rebāb ister

4. şarābdan:-dan

Gazel 65

Mısra: 3

Bade, mey, sarhoşluk veren içecek.

Humret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma
Hadd-i zātında o taşvīrde dil-keş āteş

5. şarābıñ:-ıñ

Gazel 128

Mısra: 10

Bade, mey, sarhoşluk veren içecek.

Lebiñe münkir imiş Hürremā o zāhid-i dün
Şarābıñ 'aynını görmez belī muḳallebici

şarāb-ı cām-ı muşaffā:

1. şarāb-ı cām-ı muşaffā:-dan

Tahmis 1

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Saf, arıtılmış kadehin şarabı.

Hayāl-i la'liñ ile buldı hoş-zamīr-i sürür
Şarāb-ı cām-ı muşaffādan itmez oldı huzūr

şarāb-ı ezeli:

1. **şarāb-ı ezeli:**

Gazel 100

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ezelî şarap. II İlahî aşk şarabı.

Ol şarāb-ı ezeli 'aşk u muhabbet dirler
Kāse kase bahş it erbāb-ı dile nüş olsun

şarāb-ı la'l:

1. **şarāb-ı la'l:-i, -n-in**

Gazel 18

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kırmızı şarap. II Sevgilinin dudağı.

Hergiz şarāb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanında şāhım oldum cabaya bā'ış

2. **şarāb-ı la'l:-i, -n**

Gazel 29

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kırmızı şarap. II Sevgilinin dudağı.

Hürrem şarāb-ı la'lin nüş itdiği zamānda
Maḥmūr-şifāt dem-ā-dem seyl-āb-ı eşk demdür

şart:

1. **şartdurur:-durur**

Mesnevi 1

Mısra: 23

Şart, gerçekleşmesi gereken || farz olan.

Hem tahāret taşrasından şartdurur
İt necāsetden ḥadeşden şubḥ u şām

2. **şartdurur:-durur**

Mesnevi 1

Mısra: 27

Şart, gerçekleşmesi gereken || farz olan.

İftitāḥ tekbīr içinden şartdurur
Hem kırā'atle daḥi olmuş kıyām

şart-ı islām:

1. **şart-ı islām:**

Mesnevi 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İslam'ın şartı.

Şart-ı İslām beşdürür diñle kelām
Eylerim ta'dād ber-ḥüsn-i niẓām

şâyân:

1. **şâyân:**

Tarih 2

Mısra: 52

En uygun olma, yaraşır olma.

Ḥil'at-i semmūruñ ilbāsıyla itdi şöhre-dār
Ḳaddine şâyân idi çün cāme-i zerrīn-ḳabā

2. **şâyāndı:-dı**

Tarih 4

Mısra: 32

En uygun olma, yaraşır olma.

Lāzım vücūdu devlete tanzīm-i mülk ü millete
Şâyāndı mihr-i 'izzete vallāhu a'lem bi's-savāb

şāyeste-i cāh:

1. **şāyeste-i cāh:**

Tarih 2

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

Makama, rütbeyle layık.

Bā-ḥuşuş ehl-i ma'ārif şānını terfī' idüp
Cümleden şāyeste-i cāh ile itdi i'tilā

şāveste-i şān:

1. **şāyeste-i şān:-ı, -dur, -ur**

Tarih 2

Mısra: 57

Kelime Tipi: -

Şanına yaraşır, layık.

Şādıḳu'l-va'dü'l-emīn şāyeste-i şānıdurur
Şavb-ı Bārīden olupdur böylece luṭf u 'atā

şāyī'-i şüret:

1. **şāyī'-i şüret:**

Gazel 45

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Herkes tarafından bilinen surat, yüz || sevgilinin yüzü.

Şāyī'-i şüret itme begim sen bu 'āleme
Mekr ü füsün ile seni aldar zamānedür

şeb:

1. **şeb:**

Gazel 124

Mısra: 10

Gece.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinhānım eyā dilber
Vişāliñ bezmine bir şeb irenler Hürrem olmaz mı

2. **şeb:**

Gazel 78

Mısra: 5

Akşam, gece.

Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sā'id-i sīmīn kemerim yok

3. **şeb:**

Gazel 82

Mısra: 3

Akşam, gece.

Gerden-i sîmîn ü hâl-i yâr idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nâ-kâm ‘aceb sevdâ-yı pür-hâm eylediñ

4. şeb:

Gazel 93

Mısra: 6

Akşam, gece.

Tefakkud eyledim nâm ü nişânıñ bulmadım hergiz
Bu şeb tâ şubha dek bir yer komadım i’tisâs itdim

5. şebiñden:-iñ, -den

Gazel 112

Mısra: 3

Gece, karanlık || sevgilinin gece rengi saçları.

Turra-i müşgîn ü rengîn şebiñden ey güzel
İhtirâzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

şebâb:

1. şebâb:

Gazel 5

Mısra: 1

Genç.

Be ez-nigâr-i men ender cihân şebâb kucâ
Der-in zamâne zi-‘aşkeş ne-şod harâb kucâ

şeb-gîn hatt:

1. şeb-gîn hatt:

Gazel 69

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gececi ayva tüyleri.

Şeb-i firâkdan ‘uşşâkıñ âhı gelmişdür
Ki şanma haddine bî-hüde geldi şeb-gîn hatt

şeb-i firâk:

1. şeb-i firâk:-dan

Gazel 69

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ayrılık gecesi.

Şeb-i firâkdan ‘uşşâkıñ âhı gelmişdür
Ki şanma haddine bî-hüde geldi şeb-gîn hatt

şeb-i hicrân:

1. şeb-i hicrân:-da, -(y)ım

Gazel 94

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ayrılık gecesi. II Âşığın sevgiliden ayrı kalması.

Şeb-i hicrândayım rûz-i vişâli bilmem
Kendi kendimle olan tayf-ı hayâli bilmem

şeb-i hurrem:

1. şeb-i hurrem:

Gazel 117

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hurrem'in gecesi || Hurrem; şairin mahlası.

Şeb-i Hurrem şafâ-yı vaşlıñdan
Şubha dek mâl-e-mâl idi bu gîce

şeb-i rûşen:

1. şeb-i rûşen:

Gazel 119

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Aydınlık gece.

Nûr-ı ruhsârdan yüz almazsa
Şeb-i rûşen mi var çerâğında

şebîh eyle:

1. şebîh eyle:-r

Gazel 93

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Benzetmek.

Leb-i sâğarda gördüm mey içerken la‘liñiñ ‘aksin
Şebîh eyler iken ol demde ben ‘ayn-ı kirâs itdim

şebnem:

1. şebnemdür:-dür

Gazel 38

Mısra: 6

Çiğ, rutubet, gece nemi.

‘Arızıñda görinen ol dürler
Gül-i aḥmerde şanki şebnemdür

2. şebnemden:-den

Gazel 10

Mısra: 1

*Gecenin serinliğiyle yerde ya da bitkilerin üzerinde
toplanan su damlacıkları, çiy. II Âşığın gözyaşı.*

Ey gül-i ḥurşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

şeb-nemcesine:

1. şeb-nemcesine:

Tahmis 3

Mısra: 4

Çiğ gibi.

Vakt-i hicrânını yâd eyleyelüm semcesine
Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine

şefî‘:

1. şefî‘:

Gazel 86

Mısra: 9

*Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için
aracılık eden kimse. (Hz. Muhammed).*

Ol şefî' bu Hurrem-i bî-çâreye yevmü't-tenâd
Bâr-i 'isyânla anîñ qaddi dü-tâdur yâ Resûl

şefî'-i rûz-i kıyâmet:

1. şefî'-i rûz-i kıyâmet:

Gazel 121

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kıyâmet gününün şefaâtçisi.

Şefî'-i rûz-i kıyâmet Muhammed-i 'Arabî
Delîl-i bâde-i Cennet Muhammed-i 'Arabî

şefkat:

1. şefkat:

Gazel 121

Mısra: 16

Şefkat ve iyilik incisi (Hz. Muhammed).

Ne haddi var k'ide cevân medh-i pâkinde
Murâdı ol k'ide şefkat Muhammed-i 'Arabî

seh:

1. sehler:-ler

Gazel 66

Mısra: 4

Hükümdar, padişah. II Sevgili.

Ma'ârif kesb idüp erbâb-ı hâl ol
Niçe sehler gidüp bünyâdı kalmış

2. she:-e

Gazel 95

Mısra: 10

Hükümdar, padişah. II Sevgili.

'İşve-i yârdur heme Hurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol she gitdi fedâya n'eyleyim

3. şehim:-im

Gazel 106

Mısra: 2

Hükümdar, padişah. II Sevgili.

Rûyuñı görsün seniñ bir mäh-i tâbân isteyen
Büyüñı alsun şehim ol gül ü reyhân isteyen

4. şehlerde:-ler, -de

Gazel 113

Mısra: 6

Hükümdar, padişah. II Sevgili.

İncitme 'âşıkânı ey şeh-süvâr-ı 'âlem
'Âlemde râhat olmaz şehlerde renc olunca

şehâ:

1. şehâ:

Gazel 3

Mısra: 10

*"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir
hitap sözü.*

Virselers Hurrem kabûl itmez bu 'âlem mülkini
Âsitânıñdur şehâ câhım dimez miydim saña

2. şehâ:

Gazel 7

Mısra: 6

*"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir
hitap sözü.*

Hâzır olursıñ kuluña itmege
Şubh u mesâ böyle cefâ ey şehâ

3. şehâ:

Gazel 15

Mısra: 1

*"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir
hitap sözü.*

Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet
Mehâ tab'ında var cevân-ı himmet

4. şehâ:

Gazel 52

Mısra: 1

*"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir
hitap sözü.*

Cemâliñ şehâ Bağ-ı Firdevs-vâr
Lebiñ Âb-ı Kevşer boyuñdur çenâr

5. şehâ:

Gazel 70

Mısra: 7

*"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir
hitap sözü.*

Bir gedâyım âsitânıñda şehâ rahm eyleyüp
Vir zülâl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nâre hâz

şehâdet:

1. şehâdet:

Mesnevi 1

Mısra: 4

*Şahitlik; gözle görülen şeyler, varlıklar. II Allah'ın
varlığına, birliğine iman etme.*

Evvelâ tevhid-i Hâk cell ü 'alâ
Hem şehâdet nâmına olmuş be-nâm

şehbâz-ı çeşm:

1. şehbâz-ı çeşm:-i

Gazel 56

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Doğan gibi olan göz, göz avcısı || sevgilinin doğan
kuşuna benzeyen gözleri.*

Perişân eyleyüp kâküllerin sayd eyledi 'aklım
Gönül nahcîrine şehbâz-ı çeşmi de süzülmüşdür

seh-bâz-ı hüsn:

1. **şeh-bâz-ı hüsn:-**(ü)ñ, -ün-ü, -nüñ

Gazel 75

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Güzelliğin şahbazı, doğanı. || güzellik yırtıcı bir kuşa benzetilmiş.

Gördüm hayâli bâde ile zülf-i yâr imiş
Şeh-bâz-ı hüsnünün per ü bâli taraf taraf

şehenşâh-ı mu‘azzam:

1. **şehenşâh-ı mu‘azzam:**

Tarih 3

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Yüce padişahlar padişahı.

İtdi erbâbına tefvîz mehâmm-ı emri
O şehenşâh-ı mu‘azzam o menâşıb-nâşıb

şeh-i ‘âlem-bân:

1. **şeh-i ‘âlem-bân:**

Tahmis 3

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Dünyanın sahibi padişah || sevgili.

Na‘t-hvânı olalı bu şeh-i ‘âlem-bânıñ
Nâbiyâ Hâzret-i Hâk pâdişeh-i devrânıñ

şeh-i devrân:

1. **şeh-i devrân:-a**

Gazel 68

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dönemin, zamanın padişahı.

Eyledikce hâl-i pür-zârım şeh-i devrâna ‘arz
‘Arz-ı hâlim diñlemez eyler beni hicrâna ‘arz

şeh-i hübân-ı cihân:

1. **şeh-i hübân-ı cihân:-ı**

Gazel 7

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Dünya güzellerinin padişahı II Sevgili.

Meclise teşrîf idicek söyle hâ
Ey şeh-i hübân-ı cihân merhabâ

şehîd-i ‘aşk:

1. **şehîd-i ‘aşk:-dı**

Gazel 42

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Aşk şehidi.

Oldı yolında niçe garîbân şehîd-i ‘aşk
Şemşîr-i hûn-feşâmı dirîgâ yerindedür

şehr-i ‘aşk:

1. **şehr-i ‘aşk:-da**

Gazel 84

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Aşk, sevgi şehri.

Şehr-i ‘aşkda bir zamân pertev-feşân olduk yeter
Çeşme-i hayvân gibi cânâ nihânuz şimdilik

şehriyâr:

1. **şehriyâr:**

Gazel 106

Mısra: 9

Padişah, hükümdar, sultan, şah II sevgili.

Gelsün alsun cânımı virdim saña ey şehriyâr
Hürrem-i bî-çâreden yolına kırbân isteyen

şeh-süvâr-ı ‘âlem:

1. **şeh-süvâr-ı ‘âlem:**

Gazel 113

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Dünyanın ünlü binicisi, meşhur at binicisi.

İncitme ‘aşıkânı ey şeh-süvâr-ı ‘âlem
‘Âlemde râhat olmaz şehirde renc olunca

şeker-efşân:

1. **şeker-efşân:**

Gazel 117

Mısra: 7

Şeker saçan || tatlı tatlı konuşan.

Şeker-efşân idi o tûttı-i râz
Hele şîrîn-makâl idi bu gîce

şekker:

1. **şekker:**

Gazel 38

Mısra: 13

Şeker, tatlı II sevgilinin tatlı dudağı.

Vaşf-ı la‘lînde şekker itdi şikest
Şî‘r-i şîrîni böyle Hurremdür

2. **şekker:**

Gazel 109

Mısra: 11

Şeker, tatlı II sevgilinin tatlı dudağı.

Şekker efşân ederek la‘l-i lebinden sâkî
Hurremâ kâse-i lebrîzini sunsun yürüsün

şekl-i mışkâr:

1. **şekl-i mışkâr:**

Gazel 102

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Miskal şekli || aşığın miskala benzeyen kemikleri.

Yāre 'arz itmek diler hāl-i dil-i nālânımı
Üstühânân şekl-i mişkâr oldığıyçün n'eylesün

sem':

1. şem':

Gazel 9
Mısra: 6
Mum.

'Aşkınıla yandı cân u gönül kalmadı eğer
'Arz itmesün şem' daği süz (u) güdâz baña

2. şem':

Gazel 71
Mısra: 4
Mum.

Bezm-i maḥbûbân müsâhib istemez ḥüsni gibi
Nâzır olsun bârî ḥüsni-yâre kana kana şem'

3. şem':

Gazel 71
Mısra: 8
Mum.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftâdeler
Tâbiş-i 'aşk ile girmiş âteş-i süzâne şem'

4. şem':

Gazel 71
Mısra: 10
Mum.

Süz-nâk-i derd-i 'aşkım gördi şâm-ı hicrde
Ağladı meclisde Ḥurrem baña yana yana şem'

5. şem'ine:-i, -n, -e

Tahmis 5
Mısra: 22
Mum.

Dergehiñde lâyıķ-ı nâz u niyâzıñ olmadım
Şem'ine pervâne-veş süz u güdâzıñ olmadım

6. şem'ine:-i, -n, -e

Gazel 76

Mısra: 9

Mum || *Sevgilinin yüzünün güzelliği ve parlaklığı.*

Cemâliñ şem'ine pervâne olsun
Tutuşsun şubḥa dek olsun uyanık

7. şem':

Gazel 71

Mısra: 2

Mum, *çerağ. II Gönül.*

Meclis-i ünsiyyete olduğda ol cânâne şem'
Yandı başdan ayağa sūzişle çün pervâne şem'

şem' ol:

1. şem' ol:-duk, -da

Gazel 71

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Mum haline gelmek. || aşğın sevgilinin yanması

Meclis-i ünsiyyete olduğda ol cânâne şem'
Yandı başdan ayağa sūzişle çün pervâne şem'

şem'a:

1. şem'a:

Gazel 52

Mısra: 4

Mum, *çerağ.*

Tutuşdı bu ḥüsni laṭîfiñ görüp
Dilim şubḥa dek şem'a gibi yanar

şem'-i 'aşk:

1. şem'-i 'aşk:-a

Gazel 21

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Aşk mumu, aşk ateşi.

Düşenler şem'-i 'aşka âteş-i sūzân olur cismi
Gel ey pervâne pervâz eyleme sen daği perden geç

şem'-i cemâl:

1. şem'-i cemâl:--i-i, -ñ, -den

Gazel 53

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin mum gibi aydınlık yüzü.

Tutuşdurdun cihânı ser-te-ser şem'-i cemâliñden
Anıñçün cümle 'âlem 'aşk ile nālân-ı âteşdür

şem'-i derûn:

1. şem'-i derûn:

Gazel 36

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Gönül mumu.

Şem'-i derûn yakmağa ruḥsâr-ı yârdan
Müjgân-ı târ-dîde-i Ḥurrem fitil olur

şem'-i ruh:

1. şem'-i ruh:-u, -ñ, -a-uñ, -a

Gazel 46

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yanağın mumu II Sevgilinin parlak yanağı.

Dil mürğını biñ cân ile iḥrâk ider 'âşık
Şem'-i ruḥuña 'aşk ile pervâneleriñdür

2. şem'-i ruh:-u, -ñ

Gazel 51

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yanağın mumu II Sevgilinin parlak yanağı.

Niçe bir şem'-i ruḥuñ âteşine rûz u şeb
Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydâ niçe bir

şem'-i ruḥsâr:

1. şem'-i ruḥsâr:-ı, -ñ, -a

Gazel 11

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Yanağın mumu. || Parlak yüz, sevgilinin yüzü.

Sûz-ı şem'-den hâl-i 'aşkı öğrenür pervâneler
Yakılaldan şem'-i ruḥsârına karşı bî-riyâ

şem'-i şeb-ârâ:

1. şem'-i şeb-ârâ:

Gazel 39

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Geceyi aydınlatan mum.

Ruḥsârını seyr ideli dil encümen içre
Pervâne gibi şem'-i şeb-ârâ ile oynar

şem'-i şebistân:

1. şem'-i şebistân:

Gazel 129

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Gece mumu.

Söyündi şem'-i şebistân duḥân-ı âhımdan
Başında zâhir olup 'aşk şerâre öykündi

şemme-i 'anber:

1. şemme-i 'anber:

Gazel 28

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Anber kokusu, güzel koku.

Çekme zahmet ey şabâ müşg-i Ḥoten ihzârına
Turre-i cânân mı yoḥsa şemme-i 'anber lezîz

şems-i enver:

1. şems-i enver:

Gazel 99

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Çok parlak olan güneş || sevgilinin parlak yüzü.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i hûr
Bu nezâketle 'aceb ben daḥi ibhâ mı disem

şems-i iclâl:

1. şems-i iclâl:

Tarih 3

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Büyüklük ululuk güneşi.

Şems-i iclâl ziyâ-baḥş olıcaḳ âfâka
Oldı fermân-dih hep ehl-i ma'ârif 'ârif

şemşîr:

1. şemşîr:

Tarih 4

Mısra: 12

Kılıç II savaş, cenk, mücadele.

Tahtında kılsın ber-karâr nice zamân perverdigâr
A'dasını etsin şikâr şemşîr ile dârin harâb

2. şemşîr:

Gazel 126

Mısra: 8

Kılıç || sevgilinin kılıç gibi parlak kaşları.

Büy-i hâlîñ müşg-i Tâtârı bıraktı haclete
Sâye-i ebrûlarıñ şu'lesini şemşîr gibi

şemşîr-i hûn-feşân:

1. şemşîr-i hûn-feşân:-ı

Gazel 42

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kan saçıcı, dökücü kılıç.

Oldı yolında niçe garîbân şehîd-i 'aşk
Şemşîr-i hûn-feşânı dirîğâ yerindedür

şerâb-ı nâb:

1. şerâb-ı nâb:

Gazel 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Saf şarap.

Derûn-i zâhid-i ḥod ḳalb-ı mâ muḳâbele kerd
Şerâb şevved kucâst şerâb-ı nâb kucâ

şerâb-ı nâb kucâ:

1. şerâb-ı nâb kucâ:

Gazel 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Saf şarap nerede || rind'in gönlü saf şaraba
benzetilmiştir.*

Derûn-i zâhid-i ḥod ḳalb-ı mâ muḳâbele kerd
Şerâb şevved kucâst şerâb-ı nâb kucâ

şerâre:

1. şerâre:

Gazel 129

Mısra: 8

Kıvılcım. || aşğın ahından çıkan kıvılcımlar.

Söyündi şem'-i şebistân duḥân-ı âhımdan
Başında zâhir olup 'aşk şerâre öykündi

serbet-i 'aşk:

1. **şerbet-i aşk:-ı, -ñ**

Gazel 101

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Aşk şerbeti.

Nüş iden olmadı müdām huşyār
Şerbet-i aşkıñ ol kadar keskin

şerbet-i la'l:

1. **şerbet-i la'l:-i, -ñ, -i**

Gazel 59

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgilinin lâl renkli, kırmızı dudağının şerbeti.

Şerbet-i la'liñi teşbîh-i şarâb kimdür iden
Tâbiş-i meyle olan kayd-ı şafâ çok sürmez

şerbet-i sükker:

1. **şerbet-i sükker:**

Gazel 28

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Şeker şerbeti, tatlı şerbet.

Câm-ı vaşlıñdan feraḥ-yâb olsa Hürrem tañ degil
Ey tabîbim ḥastegâna şerbet-i sükker lezîz

şerbet-i vaşl:

1. **şerbet-i vaşl:-i-ı, -ñ, -dur**

Gazel 33

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kavuşma şerbeti.

Eyledim bağ-ı vişâlinde gumûmı mündefi'
Şerbet-i vaşlıñdur ancak bâ'îş-i teşkîrler

şeref:

1. **şerefi:-i**

Tarih 1

Mısra: 21

Haysiyet, manevî yücelik.

Şeref-i zâtıyile buldı vilâyet şerefi
Şerrefe'llâhu behi'd-dehru zamânen tülâ

2. **şeref:**

Tarih 4

Mısra: 29

Haysiyet, manevî yücelik.

Sadri şeref zâtı 'ulâ mânendi İbn-i Berhiyâ
Nazmı mehâmda dâ'imâ takrîridür faslu'l-hitâb

şeref-i zât:

1. **şeref-i zât:-ı, -(y)ile**

Tarih 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Kendi şerefi, haysiyeti.

Şeref-i zâtıyile buldı vilâyet şerefi
Şerrefe'llâhu behi'd-dehru zamânen tülâ

şeref-yâb-ı vefâ:

1. **şeref-yâb-ı vefâ:-mış**

Tarih 2

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Vefa ve şeref bulan.

Ya'nî kim Şadık Ağa-yı kâm-yâb u behre-ver
Ḥazret-i Hâk eylemiş zâtın şeref-yâb-ı vefâ

şerîf eyle:

1. **şerîf eyle:**

Gazel 92

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Şereflelendirmek || mutluluk ve huzurla şereflelendirmek.

N'ola bir kerre sa'âdetle şerîf eyle bizi
Seni ey mâh-ı cihân bir gîce mihmân idelüm

şerm:

1. **şerm:**

Gazel 55

Mısra: 4

Utanma, mahcubiyet; haya.

Letâfetde gül-i terden dahi nâzıkdür endâmı
Olur şerm ü hicâb-âlûd iken nahvetle ter ter ter

şerm-sâr it:

1. **şerm-sâr it:-di**

Gazel 115

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Utandırmak, mahcup etmek.

Gösterüp kendini bahâr gonca
Bülbülü itdi şerm-sâr gonca

şerrefe'llâhu:

1. **şerrefe'llâhu:**

Tarih 1

Mısra: 22

Allah şereflendirsin.

Şeref-i zâtıyile buldı vilâyet şerefi
Şerrefe'llâhu behi'd-dehru zamânen tülâ

şes-per-i aşk:

1. **şes-per-i aşk:**

Gazel 99

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Aşk topuzu || sevgilinin saçı.

Ḳulle-i müşg-i Ḥoten mi ne disem kākülüne
Şeş-per-i 'aşk mı aña naḳş-ı çelîpâ mı disem

şevd:

1. şevd:

Gazel 5

Mısra: 6

Tuzlu || su.

Derûn-i zâhid-i ḥod ḳalb-ı mâ muḳâbele kerd
Serâb şevd kucâst şerâb-ı nâb kucâ

şevk:

1. şevk:

Gazel 9

Mısra: 2

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

İtdiñ hemîşe cevri-i medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

2. şevk:

Gazel 46

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Ḥurrem der-i vâlâña sürer şevk ile rûyın
Raḥm eylemek ol bendeye şâhâneleriñdür

3. şevk:

Gazel 47

Mısra: 4

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvâḳ
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ maḥalidür

4. şevkiñ:-iñ

Gazel 47

Mısra: 4

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Bir vaşl-ı girân-mâyeye dil oldu müşevvâḳ
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ maḥalidür

5. şevk:

Gazel 48

Mısra: 8

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Dâmen-i pîr-i muḡâna şarılup himmetini
Şevk ile men de temennî ḳıluram pîrimdür

6. şevk:

Gazel 79

Mısra: 1

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

İncitme o nâzik bedeni şevk ile sak sık
Beyhûde makâl ile sakın eyleme dak dık

7. şevk:

Gazel 79

Mısra: 10

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Âdâbı gözet bezm-i visâl olsa da Ḥurrem
İncitme o nâzik bedeni şevk ile sık sık

8. şevk:

Gazel 112

Mısra: 2

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Gülşen-i 'âlemde rûyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezârân şevk ile aḡlardı bûlbûl bûlbûle

9. şevkiyle:-i, -y, -le

Tahmis 2

Mısra: 17

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Anıñ şevkiyle oldum ben daḡı 'âlemlere berbâd
Zamânıñ bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

10. şevk:

Tahmis 3

Mısra: 7

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Vuşlat-ı yâr ise şevk ile eger âḡâzıñ
Duymadın bir oyunun bu felek-i lu'b-bâzıñ

11. şevk:

Tahmis 4

Mısra: 7

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves; sevinç, neşe, keyif

II coşkunluk, coşku.

Nûş itdigimiz şevk ile esrâr-ı muḥabbet
Pür oldu yine sâḡar-ı ser-şâr-ı muḥabbet

şevket-i ma'rifet:

1. şevket-i ma'rifet:-in

Tarih 3

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Marifetlerin büyüklüğü.

Şevket-i ma'rifetin görse olurdu 'acemî
'Acemiñ nâdire-güyânı Selîm ü Râḡıb

şevk-i dil-i cânân:

1. şevk-i dil-i cânân:

Tahmis 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: -
Sevgilinin gönlünün arzusu.

Dîvâne vü mestiz yerimiz cāy-ı fenâdur
Şevk-i dil-i cānân bize yārân-ı şafâdur

şey':

1. **şey'**:
Mesnevi 1
Mısra: 31
Şey, nesne, mevcudat.

İki şey' daği olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Hâzret-i Rabbü'l-enâm

seydâlan:

1. **şeydâlanmağı**: -mağ, -ı
Gazel 123
Mısra: 8
Deli-dîvâne 'âşık olmak.

Nev-bahâr-ı hüsnuñe şûrîdedür 'uşşâk-ı zâr
Bülbül-âsâ seyr kııl gülşende şeydâlanmağı

şeydâ-yı zamân:

1. **şeydâ-yı zamân**:
Gazel 120
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Zamanın delisi.

Zülf-i cānāna nazar eyle 'aceb bend-i belâ
Nice şeydâ-yı zamân olmaya âyâ 'uķalâ

sevh:

1. **şeyhiñ**: -in
Gazel 30
Mısra: 4
Bir tekke veya zaviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse.

Leb-i dildâre melbûsât-ı reng-âmîze dağl eyler
'Aceb firkatde şeyhiñ cāme-i sālûs gül-gündür

şeyh ü şâb:

1. **şeyh ü şâb**:
Tarih 4
Mısra: 28
Kelime Tipi: -
İhtiyar ve genç.

'Ahdinde 'âlem şādumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfin ederler her zamân dünyâda cümle şeyh ü şâb

şiddet-i berfi şitâ vakt:

1. **şiddet-i berfi şitâ vakt**: -i, -n, -de
Müfret 4
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Kışın şiddetli kar zamanında.

Hoş gelür bülbül sadâsından bana âvâz-ı seg
Şiddet-i berfi şitâ vaktinde güş etdikce biz

şikâr et:

1. **şikâr et**:
Tarih 4
Mısra: 12
Kelime Tipi: -
Avlamak II ele geçirmek.

Tahtında kılsın ber-karâr nice zamân perverdigâr
A' dâsını etsin şikâr şemşîr ile dârn harâb

şikâr ol:

1. **şikâr ol**: -ma, -(y)ıcağ
Gazel 77
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Av olmak, avlanmak.

Tutalım şahñ-ı çemen pür-ţarab-efzâ olmuş
Nideyim ol gül-i bî-hâr şikâr olmayıcak

2. **şikâr ol**: -dı
Gazel 85
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Av olmak.

Dil ki şayyâd-ı ser-i zülfine çün oldı şikâr
Çeşm-i kıttâle-i hûn-rîz ne alup ne virecek

şikenc ol:

1. **şikenc ol**: -unca
Gazel 113
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Kıvrım kıvrım olmak || şairin sevgilinin saçından dolayı kıvrım kıvrım olması.

Râhat bulur mı hiç dil zindân-ı dehr içinde
Sevdâ-yı zülf-i yârdan Hurrem şikenc olunca

şikest it:

1. **şikest it**: -di
Gazel 38
Mısra: 13
Kelime Tipi: -
Kırmak, incitmek II şekerin sevgilinin dudağı karşısında gücünü, etkisini azaltması.

Vaşf-ı la'liñde şekker itdi şikest
Şi'r-i şîrîni böyle Hurremdür

şikest ol:

1. **şikest ol**: -a
Gazel 114
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Bozulmak, kırılmak.

İt inkisâr-ı hâtır-ı 'uşşâkdan ictinâb
Lâyık degil ki cām-ı Hıtâ şad şikest ola

şimden gerü:

1. şimden gerü:

Tahmis 3

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Şimdiden sonra, bundan sonra.

Zahm-ı hierânını çok çekdük o şūhuñ bārī
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

2. şimden gerü:-ı, -n

Gazel 103

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Şimdiden sonra, bundan sonra, artık.

İstemem çarhıñ kabā vü atlasın şimden gerü
Künc-i fırkatde gönül mürğî tıtuıpdur âşiyân

şimdi:

1. şimdi:

Diğer 1

Mısra: 2

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Ben böyle derd ile âh u zârdayım
Aceb nazlı yârim nerdedür şimdi

2. şimdi:

Diğer 1

Mısra: 4

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülf-i semen-bârim nerdedür şimdi

3. şimdi:

Diğer 1

Mısra: 8

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

İşim bülbül gibi âh u figândur

Gül yüzlü dildârim nerdedür şimdi

4. şimdi:

Diğer 1

Mısra: 12

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Elim ermez yâre arz-ı hâl etsem

Yâr-i vefâdârim nerdedür şimdi

5. şimdi:

Gazel 6

Mısra: 9

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Yok müsâbık seni bu tab' ile Hurrem şimdi

Nev-bahâr içre saña 'aşkı semend itdi şabâ

6. şimdi:

Gazel 23

Mısra: 8

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Tab'ım hayâl-i büsesin eyler iken recâ

Şimdi nevâ-yı kalbe dem-â-dem virür ferağ

7. şimdi:

Gazel 29

Mısra: 1

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Serdârı biñ hezârıñ şimdi o gönca-femdür

İklîm-i 'aşka çekdi cânâ tûğı 'alemdür

8. şimdi:

Gazel 36

Mısra: 6

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Şâhım zekât-ı hüsnüñi eyler iseñ edâ

Şimdi bu ben garîbe o lıtf-i cezîl olur

9. şimdi:

Gazel 45

Mısra: 2

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Meyl ü muhabbetim şanemâ sen civânedür

Kaşdıñ seniñ de şimdi dirîğâ bu cânedür

10. şimdi:

Gazel 58

Mısra: 9

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Esîr-i turre-i şeb-rengdür Hurrem gönül şimdi

Giriftâr-ı belâ kayd-ı dil-i vârestesin bilmez

11. şimdi:

Gazel 59

Mısra: 5

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur

Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

12. şimdilik:-lik

Gazel 84

Mısra: 1

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Çeşm-i maḥmūruñ öñünde mey-keşānuz şimdilik
Çok şükürler ḥādim-i pīr-i muḡānuz şimdilik

13. **şimdilik:-lik**

Gazel 84

Mısra: 2

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Çeşm-i maḥmūruñ öñünde mey-keşānuz şimdilik
Çok şükürler ḥādim-i pīr-i muḡānuz şimdilik

14. **şimdilik:-lik**

Gazel 84

Mısra: 6

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Mürḡ-i şeh-bāz-ı diliñ 'ālem iken cevḻān-gehi
Nidelūm üftāde-i tıfl-ı zamānuz şimdilik

15. **şimdilik:-lik**

Gazel 84

Mısra: 8

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Şehr-i 'aşkda bir zamān pertev-feşān olduk yeter
Çeşme-i ḥayvān gibi cānā nihānuz şimdilik

16. **şimdilik:-lik**

Gazel 84

Mısra: 10

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Ḥurremüz ammā ki vaşl-ı yārdan āzādeyüz
Ḡam beyābānında bir gūnā 'ayānuz şimdilik

17. **şimdi:**

Gazel 120

Mısra: 4

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Ḥam-ı gīsūñı mu'akḡad göricek ḥikmete bak
Şimdi bu mes'eleniñ ḥalline düşmüş fuḡalā

18. **şimdi:**

Tahmis 2

Mısra: 6

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Beni tenhāya şaldı Yūsuf-ı gül-pīrehensizlik
Gōñül bir bī-vefāyı şimdi cānān eylemişdür kim

19. **şimdiden:-den**

Tahmis 3

Mısra: 15

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Şimdiden nūş idelūm şuları Zemzemcesine
Yakalı dāḡ-ı muḡabbet dilimi her bārī

20. **şimdi:**

Tarih 2

Mısra: 65

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"

anlamlarında kullanılan zaman zarfı.

Şimdi itmez i'tibār ile sipihre ser-fürū
Olmuş iken māye-i 'irfān bī-ḡadr ü bahā

şimdilik:

1. **şimdilik:**

Gazel 84

Mısra: 4

Belirli bir süre için, geçici olarak, muvakkaten.

Bir zamān ḡāmūş u beste-leb idik bu bāḡda
Verd-i ruḡsārīñ açıldı pūr-fiḡānuz şimdilik

şî'r:

1. **şî'riñ:-iñ**

Gazel 44

Mısra: 13

Edebî değeri olan vezinli ve kaḡiyeli söz, şîir ||
Hurrem'in şîiri.

Zarīfāne bu şî'riñ Ḥurremā tarz-ı belāḡatde
Cenāb-ı ḡaznedārīden belīḡāne cevāb ister

2. **şî'riñ:-i, -ñ, -e**

Gazel 101

Mısra: 12

Edebî değeri olan vezinli ve kaḡiyeli söz, şîir ||
Hurrem'in şîiri.

Ḥurremā bülbulān-ı gülşen-i rāz
Didiler hep bu şî'riñ rengīn

3. **şî'rine:**

Gazel 126

Mısra: 10

Edebî değeri olan nazımlı ve kaḡiyeli söz ||
sevgilinin şîiri.

Bir ḡazel tarḡ eyledim ben zümre-i 'uşşāḡda
Ḥurremā māh-ı cihānıñ şî'rine tanzīr gibi

şî'r ile inşā:

1. **şî'r ile inşā:-r**

Gazel 39

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Şîir ve düz yazı.

Ol peççe-i kātib geleli mekteb-i dehre
Nāl-i ḡalemim şî'r ile inşā ile oynar

şî'rāz:

1. **şî'rāza:**

Gazel 88

Mısra: 8

İran'da bir şehir || güzelliḡi, tarihî ve kültürel
yapısı ile ünlü şehir.

Seniñ hüsniñ hicābından eyā şūh-ı cihān-tābım
Giderler belki Şīrāza karanfıl lāle gül sūnbül

şīrāze-bend ol:

1. şīrāze-bend ol:-ur

Tarih 2

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Şīrāze ile bağlanmak.

Cümle da'vā hāḳḳ u 'adl üzre olur şīrāze-bend
Ḥamdü li'llāh devletiñde yok nişān-ı irtişā

şīr-i dehān:

1. şīr-i dehān:-iñ

Gazel 128

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ağzının sırrı || sevgilinin ağzının sırrı.

Bilür mi şīr-i dehānıñ seniñ muhāllebici
Görür mi ol lebiñiñ dadını muhāllebici

şī'r-i hāḳīkat:

1. şī'r-i hāḳīkat:-de

Gazel 125

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hakikat şīiri.

Dilberin mīve-i ruḥsārını nazm eyleyicek
Ḥurremā şī'r-i hāḳīkatde saña şān geldi

şī'r-i hurrem:

1. şī'r-i hurrem:

Gazel 38

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Hurrem'in şīiri || Hurrem; şīirin mahlası.

Şī'r-i Ḥurrem hemīşe medhinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

şī'r-i i'cāz-ı hūner:

1. şī'r-i i'cāz-ı hūner:-ı

Gazel 37

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Hūnerli sanatla, vecizeyle yazılmış şīir || i'cāz;
kelamın belāgatçe son mertebede bulunması, mucize
hālını alması.*

Olmasa dāhiye-i vaşf-ı ruḥuñla manzūm
Şī'r-i i'cāz-ı hūner böyle belāgat mi bulur

şīr-i lebiñ:

1. şīr-i lebiñ:-i

Gazel 38

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Dudağının sūtü || sevgilinin dudak suyu.

Derd-i pinhānım içün ey dilber
Baña şīr-i lebiñi bir emdür

şī'r-i rengin-i hāḳīkat:

1. şī'r-i rengin-i hāḳīkat:--i

Gazel 40

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güzel, hoş şīiri hakikat (söyletir).

Rüstem-āsā sāḥa-i fikretde cānā dem-be-dem
Şī'r-i rengin-i hāḳīkat meydenin merd söyledür

şī'r-i şīrīn:

1. şī'r-i şīrīn:-i

Gazel 38

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Şīrīn'in şīiri II tatlı, hoş şīir.

Vaşf-ı la'liñde şekker itdi şikest
Şī'r-i şīrīni böyle Ḥurremdür

şīrīn:

1. şīrīn:

Gazel 11

Mısra: 10

Güzel, hoş, tatlı || şīrīn edalı şair.

Kilk-i şī'r-i cāza Ḥurrem pek de virme ruḥşatı
Vardur 'ālemde seniñ gibi hezār şīrīn edā

şīrīn hatt:

1. şīrīn hatt:

Gazel 69

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Tatlı, hoş ayva tüyleri || sevgilinin yüzündeki ayva
tüyleri.*

Ser-āver oldu ruḥ-ı yārdan çü şīrīn hatt
Bu hüsniñ hatt ile 'ālemde oldu rengin hatt

şīrīn-edā:

1. şīrīn-edāyuz:-yuz

Gazel 61

Mısra: 6

Tatlı dilli, güzel sözlü.

Mecnūn ne ki 'aşḳ-ı zen ile hem-demimizdür
'Aşḳ-ı ruḥ-ı hūbān ile biz şīrīn-edāyuz

şīrīn-kelām:

1. şīrīn-kelām:

Tarih 1

Mısra: 3

Tatlı sözlü.

ŦŦŦ-i şahn-ı şafâ-veş olasın şîrîn-kelâm
Ki medîhiñ ola bir zât-ı kerîm şekker-hâ

şîrîn-makal:

1. şîrîn-makâl:

Gazel 117

Mısra: 8

Tatlı sözlü.

Şeker-efşân idi o ŦŦŦ-i râz
Hele şîrîn-makâl idi bu gîce

şîşe-i cem:

1. şîşe-i cem:-dür

Gazel 38

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Cem'in şîşesi || kan ile dolu olan kadeh, şîşe.

Hicr-i rüyuñla dîde pür-nemdür
Kân ile tolu şîşe-i Cemdür

şîşe-i dîde:

1. şîşe-i dîde:-de

Gazel 62

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Göz şîşesi.

Şîşe-i dîdede eşkimle virürdim şuyını
Âh Hürrem elime girse idi zülf-i 'arûs

şîşe-i şîrâz:

1. şîşe-i şîrâz:

Gazel 19

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Şîraz şîşesi.

Sîne-i dilberi beñzetme şaķın fağfûra
Şırça mümkün mi ide şîşe-i Şîrâz ile baħş

şitâb id:

1. şitâb id:-er, -üz-erüz

Gazel 57

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Acele etmek, seğirtmek.

Tefahhuş itmek için yâr cüst ü cü iderek
Diyâr-ı Hinde degil Sinde dek şitâb iderüz

şodem:

1. şudem:

Tahmis 5

Mısra: 1

Olmak || sevgilinin derdine katlanan olmak.

Farzdur erkân-ı 'aşkda 'aşık mendüb-ı dost
Ez berây-ı hâŦır-ı maħbûb şudem menkûb dost

şöhre-dâr it:

1. şöhre-dâr it:-di

Tarih 2

Mısra: 51

Kelime Tipi: -

Şöhret sahibi etmek.

Hil'at-i semmûruñ ilbâsıyla itdi şöhre-dâr
Kaddine şâyân idi çün câme-i zerrîn-ķabâ

şöhret:

1. şöhret:

Gazel 67

Mısra: 7

Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün.

'Aceb mi şöhret ile olsa ķarbân-ı zamân
Cihânda kim ki ħarîdâr ola metâ'-ı ħulûş

şol:

1. şol:

Gazel 129

Mısra: 1

"Şu" işaret sıfatı.

Şu dem ki nâz ile şol gül-'izâra öykündi
İşitdi bûlbûl-i cân nağme-zâra öykündi

şol ki:

1. şol ki:

Gazel 101

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Şu kimse ki.

Neşvedâr oldu cām-ı şahbâdan
Şol ki 'aşkıñ ile bulur temkîn

şu 'â'-ı ħulûş:

1. şu 'â'-ı ħulûş:

Gazel 67

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Doğruluk, samimiyet ışıĦı.

Silerse âyîne-i ķalbi jengden ne ola
Münevver olmadadır Ħurremâ şu 'â'-ı ħulûş

şüh:

1. şüh:

Gazel 24

Mısra: 1

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Beni itdi ruĦ-ı zîbâsına âvâre o şüh
Dil-i süzânımı yakdı yine bir nâre o şüh

2. **şüh:**

Gazel 24

Mısra: 2

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Beni itdi ruh-ı zîbâsına âvâre o şüh
Dil-i süzânımı yakdı yine bir nâre o şüh

3. **şüh:**

Gazel 24

Mısra: 4

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

İrişüp gâyetine derd-i firâkıñ elemi
Bezm-i vuşlatda ‘aceb ola mı gam-hvâre o şüh

4. **şüh:**

Gazel 24

Mısra: 6

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Haste-nâk oldı gönül hânkah-ı hicrânda
Gamzesiyle açalı sîneye şad yâre o şüh

5. **şüh:**

Gazel 24

Mısra: 8

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Teşne-i âb-ı vişâli gibi ditrer cânım
Uralı dest-i gâzab hançer-i gaddâre o şüh

6. **şüh:**

Gazel 24

Mısra: 10

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hürrem
Bağmadı bir nigh-i nâz ile ben zâre o şüh

7. **şüh:**

Gazel 48

Mısra: 10

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

N’ola Hürrem yolına olsa revân rûh-i revân
Hem-dem (ü) yâr (ü) enîsimdür o şüh mîrimdür

8. **şühuñ:--uñ**

Gazel 49

Mısra: 1

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

O şühuñ çeşm-i bâzını ‘aceb teşhîrdür dirler
Anı Hârût ile Mârût gibi te’şîrdür dirler

9. **şüh:**

Gazel 55

Mısra: 1

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Uçarsa nâz ile ‘uşşākına ol şüh ber ber
Derünumdı çıkar süzişle düd-ı âh ser ser ser

10. **şühuñ:--uñ**

Gazel 97

Mısra: 2

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Gönül cemâl-i yâre mübtelâ ki añladamam
‘Atâsı baña o şühuñ sezâ ki añladamam

11. **şüh:**

Gazel 119

Mısra: 3

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Hâne-i zulmetâna geldi o şüh
Gül-i hurşîd açıldı bağımnda

12. **şühuñ:--uñ**

Müseddes 1

Mısra: 7

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Çeşm-i hün-rîzi o şühuñ beni sevdâya şalar
Mest ider gâhi gehî ‘aşk ile gavgâya şalar

13. **şühuñ:--uñ**

Tahmis 3

Mısra: 19

*Hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse
II sevgili.*

Zahm-ı hicrânını çok çekdik o şühuñ bârî
Şaralum sîneye şimden gerü merhemcesine

şüh-i cefâ-pîşe:

1. **şüh-i cefâ-pîşe:**

Gazel 127

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Acımasız, işveli kimse. II Zâlim, işveli sevgili.

N’ola bir bûse ‘atâyile dil olsa Hürrem

Senden ey şüh-i cefâ-pîşe kerem gelmez mi

şüh-ı cihân-tâb:

1. **şüh-ı cihân-tâb:--ı, -m-ım**

Gazel 88

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dünyayı aydınlatan işveli sevgili.

Seniñ hüsnuñ hicâbından eyâ şüh-ı cihân-tâbım
Giderler belki Şîrâza karanfil lâle gül sünbül

şüh-i hezâr-âşnâ:

1. şüh-i hezār-āšnā:

Gazel 109

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Binlerce dostu, tanıdığı olan şuh, işveli, cilveli || sevgili.

Kimse bakmaz yüzüne şüh-i hezār-āšnānın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

şüh-ı mûm-ı kâ'inât:

1. şüh-ı mûm-ı kâ'inât:

Gazel 16

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kainatın işveli, cilveli mumu, ışıktı || sevgili.

Hâlîme rahm eylemez ol şüh-ı mûm-ı kâ'inât
Güş idüp feryadımı âh itdi bûm-ı kâ'inât

şüh-i müstağnî-hişâl:

1. şüh-i müstağnî-hişâl:

Gazel 105

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İyi huylara ihtiyacı olmayan sevgili.

Bir irilmez yerdedür ol şüh-i müstağnî-hişâl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çalâk olmasun

şüh-i şengül:

1. şüh-i şengül:-dür

Gazel 44

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Güler yüzlü güzel.

Yine Gülnâz nâm bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

şüh-ı tersâ-beççe:

1. şüh-ı tersâ-beççe:-nin

Gazel 55

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

İşveli, cilveli Hristiyan çocuğu || sevgili.

Olup bir şüh-ı tersâ-beçcenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşifte vü hayrân olup dünyâyı der der der

şükr:

1. şükr:

Gazel 1

Mısra: 6

Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Fallâhu lehul'hamdu hüve'l hâlik'ül aḥad
Şad şükr sipâs ola bu sultâna ibtidâ

şükr ü hamd:

1. şükr ü hamd:

Gazel 130

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Övgü ve şükür.

Döşedi mil'aka-i cüdını etrâfında
Şükr ü hamd eyleyerek Hâzret-i Mevlâyesini

şükûf-i çemen:

1. şükûf-i çemen:-ıl, -up

Gazel 98

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Bahçenin çiçekleri.

Açılup dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn
Nev-bahâr oldu feraḥ-baḥş şadâlar dem dem

şu'le:

1. şu'lesini:-si, -ni

Gazel 126

Mısra: 8

Işık ve parlaklığını || sevgilinin kaşlarının parlaklığı.

Büy-i hâlîñ müşg-i Tâtârı bıraktı haclete
Sâye-i ebrûların şu'lesini şemşîr gibi

şüm-ı kâ'inât:

1. şüm-ı kâ'inât:

Gazel 16

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kainatın uğursuzluğu.

Sâlik-i rāh-ı ḥaḳîkat ol dil (ü) cāndan yürü
Kej-nigāh eyleser de Hurrem bu şüm-ı kâ'ināt

şürb-i la'l:

1. şürb-i la'l:-i, -ñ

Gazel 28

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kırmızı dudağını içmek.

Mesken-i vaşlînda oldu şürb-i la'lîñ cān-fezâ
Şaḥn-ı Cennetde olupdur Çeşme-i Kevşer lezîz

şürîde:

1. şürîdedür:

Gazel 123

Mısra: 7

Zavallı, perişan. || Aşık.

Nev-bahâr-ı ḥüsnüñe şürîdedür 'uşşâk-ı zâr
Bülbül-âsâ seyr kıll gülşende şeydâlanmağı

2. şürîdedürür:-dür, -ür

Tarih 3

Mısra: 25
Zavallı, perişan. || Aşık.

Bezm-i şūrāsına şūrīdedürür ehl-i hıred
Rüşd ü 'irfānına hayrān-ter fikr-i şākīb

tā:

1. **tā:**
Gazel 78
Mısra: 3
"Ki" bağlacı.

Cevriñ beni tā şöyle za'îf itdi efendi
İhbār idecek hālīmī āh-ı şererim yok

2. **tā:**
Gazel 93
Mısra: 6
"Ki" bağlacı.

Tefakḳud eyledim nām ü nişānıñ bulmadım hergiz
Bu şeb tā şubḥa dek bir yer qomadım i'tisās itdim

3. **tā:**
Mesnevi 1
Mısra: 34
"Ki" bağlacı.

Emri tūt nehyinden eyle ictināb
Tā qarār-gāhıñ ola dārū's-selām

4. **tā:**
Tahmis 5
Mısra: 3
"Ki" bağlacı.

Sen de kânūn üzre gīt tā olasıñ maşḥūb-ı dost
Ṭālib-i maḡlūb-i 'ālem ḡālib-i maṭlūb-ı dost

5. **tā:**
Tarih 2
Mısra: 23
"-e kadar" anlamında edat.

Tā ebed mensūbe-i necm-i Zühaldür tāli'i
Sāyebān-ı sāyesin dūr itmeye bār-i Hudā

6. **tā:**
Gazel 96
Mısra: 8
Abartma bildiren ünlem.

Görmedim mir'at-i taḥyilde cemāliñ süretin
Bağdım oldu bu gice tā şubḥa dek ifhām hām

tā ebed:

1. **tā ebed:**
Tarih 2
Mısra: 23
Kelime Tipi: -
Sonsuza kadar.

Tā ebed mensūbe-i necm-i Zühaldür tāli'i
Sāyebān-ı sāyesin dūr itmeye bār-i Hudā

tā ki:

1. **tā ki:**
Gazel 31
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Öyle ki.

Şalma ikrār-ı vişāliñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur

tā şöyle:

1. **tā şöyle:**
Tahmis 2
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Bunun gibi, şu şekilde.

Tenim dest-i felek tā şöyle 'uryān eylemişdür kim
Mücerred ḥabbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

tā'at-i emr:

1. **tā'at-i emr:-i**
Tarih 3
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Emre itaat etmek, uymak.

Hāmī-i dīn-i mübīn māḥī-i baḡy ü tuḡyān
Cümleye tā'at-i emri hele emr-i lāzib

tab':

1. **tab'ında:-ı, -n, -da**
Gazel 15
Mısra: 2
Tabiat; huy, karakter, mizaç, yaradılış.

Şehā sensin yine bir kân-ı himmet
Mehā tab'ında var cevālān-ı himmet

2. **tab'ım:-ım**
Gazel 23
Mısra: 7
Tabiat; huy, karakter, mizaç, yaradılış.

Tab'ım ḥayāl-i büsesin eyler iken recā
Şimdi nevā-yı ḳalbe dem-ā-dem virür feraḥ

3. **tab'ında:-ı, -n, -da**
Tarih 4
Mısra: 26
Tabiat; huy, karakter, mizaç, yaradılış.

Kān-ı tevāzu' pür-kerem eltāfi çok bahr-i kerem
Va'dinde çok sābit-kadem tab'ında yokdur inkılāb

4. **tab':**
Gazel 6
Mısra: 9
Huy, mizaç, karakter, yaratılış. II Şairlik yeteneği.

Yok müsâbık seni bu tab‘ ile Hurrem şimdi
Nev-bahâr içre saña ‘aşkı semend itdi şabâ

tâb ol:

1. **tâb ol:-dı**

Gazel 121

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Güneş gibi parlamak., aydınlatmak, yol göstermek.

Cemâl pertevi nûrından oldu ‘âlem tâb
Refî‘-i zulm ü ceḥâlet Muḥammed-i ‘Arabî

tabaşbus:

1. **tabaşbusdan:-dan**

Tahmis 4

Mısra: 23

*Yaltaklanmak || cömertlik zamanında sevgiliye
alçakça yalvarmak.*

Hurrem kerem-i dehre tabaşbusdan it i‘râz
Seyyârelerin nûḳtına Tâ‘ib ide iğrâz

tab‘ı:

1. **tab‘ı:**

Tarih 2

Mısra: 34

Tabiat, huy, yetenek, yaratılış.

Dilerim ki tîr-i da‘vâtım ola âmâc-gîr
Raḥne-dâr-ı tîğ-i ḡam olmaya tab‘ı dâ‘imâ

tab‘-ı hezâr:

1. **tab‘-ı hezâr:**

Tahmis 3

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Bülbül mizaçlı.

Hurremâ gülşen-i nazm içre gül-i ḥandânın
Resm-i naḳşını okur tab‘-ı hezâr elhânın

tab‘-ı incilâ:

1. **tab‘-ı incilâ:**

Tarih 2

Mısra: 46

Kelime Tipi: -

Huyu parlak || güzel huylu.

Âb-dâr-ı saṭr olur mı böyle nazm-ı dil-keşim
Sâyesinde olmasaydı böyle tab‘-ı incilâ

tab‘-ı kerîmâne:

1. **tab‘-ı kerîmâne:-si, -niñ**

Tarih 1

Mısra: 25

Kelime Tipi: -

Cömertlerin ışıḡı.

Bulamaz tab‘-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa daḡı niçe zamân şubḡ u mesâ

tab‘-ı pāk:

1. **tab‘-ı pāk:-i, -ñ, -de**

Gazel 73

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Temiz, saf, katıksız yaratılış.

Gayrı âzâd idesin bend-i belâdan kuluñı
Tab‘-ı pâkiñde cibillîdür efendim inşâf

tab‘-ı pākîze:

1. **tab‘-ı pākîze:**

Tarih 1

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Saf, temiz yaradılış, tabiat.

O muṭarraf o müsecca‘ o muraşşa‘ eş‘âr
Tab‘-ı pākîze iken ya ne disünler fûşahâ

tâb-ı ruh:

1. **tâb-ı ruh:-ı, -n, -ı**

Gazel 12

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yanaḡın parıltısı.

Güldür o güli gülşen-i iḳbâlde her ân
Tâb-ı ruḡını ḡarât-ı ḡâr eyleme yâ Rab

tâb-ı ruhsâr:

1. **tâb-ı ruhsâr:-ı, -n, -dan**

Gazel 54

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yanaḡın parlaklığı.

Tâb-ı ruḡsârından olmuştur ḡarâret sînede
Nideyim ol pür-cefâ meh-rû bilür bilmezlenür

tâb-ı rûy-ı yâr:

1. **tâb-ı rûy-ı yâr:**

Gazel 103

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yârin yüzünün ışıḡı.

Tâb-ı rûy-ı yârdur kalbimde fikrim her zamân
Toḡmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

tab‘ı terah:

1. **tab‘ı terah:**

Tarih 2

Mısra: 79

Kelime Tipi: -

Gam, keder mizaçlı.

Olmasun âşâr-ı gam-girdâr ile tab‘ı terah
Dâ‘imâ bulsun secencel-veş dili gamdan rehâ

tabīb:

1. **tabībimiz:-i, -miz**

Gazel 42

Mısra: 5

Hekim, doktor || şifa veren sevgili.

Hummas-ı la‘l-i nâb-ı lebiyle tabībimiz
İtmek harîk-ı ‘aşka müdârâ yerindedür

2. **tabībim:-im**

Gazel 58

Mısra: 1

Hekim, doktor || şifa veren sevgili.

Tabībim derd-i dilden bî-ḥaberdür ḥastesin bilmez
Daḥi nev-reste güldür bülbül-i dem-bestesin bilmez

3. **tabīb:**

Gazel 72

Mısra: 3

Hekim, doktor || şifa veren sevgili.

Biñ tabīb olsa da tedbîr-i müdâvâ idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûḥuma dâğ

4. **tabībî:-i**

Gazel 106

Mısra: 5

Hekim, doktor || şifa veren sevgili.

Sensin ey ‘âlem tabībî cümleye sultân-ı ḥak
Pâyîne sürsün yüzün ‘âlemde dermân isteyen

5. **tabībim:-i, -m**

Gazel 110

Mısra: 4

Hekim, doktor || şifa veren sevgili.

Ḥaste-i derd-i firākım kerem it ḥâlîme bak
Vir tabībim baña tiryâk-ı lebiñden dârû

tabīb-i dil-nevâz:

1. **tabīb-i dil-nevâz:**

Gazel 70

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönül okşayan doktor || sevgili.

Ḥaste-i derd-i firākım ey tabīb-i dil-nevâz
Kâse-i luṭfuñdan alsun dem-be-dem bî-mâre ḥaz

ta‘birât-ı hikmet-perver:

1. **ta‘birât-ı hikmet-perver:-in**

Gazel 55

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Hikmetli yorumlar, tabirler.

Aristo görse ta‘birât-ı hikmet-perverin cândan
Der-i lutfunda bir sâ‘il olup eylerdi cer cer cer

ta‘bire vir:

1. **ta‘bire vir:-sin**

Gazel 34

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Açıklama, yorumlama || rüya, düş yorumlama.

Göresin vaşl ḥayâliyle nice rû‘yâ-yı şüm
Viresin her rûz u şeb ta‘bire sen benden beter

tâbiş:

1. **tâbiş:**

Gazel 65

Mısra: 2

Parlamak || sevgilinin parlayan yanağı.

Yakdı cân u dilim ol dilber-i meh-veş âteş
Şormasun kimse meded ruḥları tâbiş âteş

2. **tâbişden:**

Gazel 53

Mısra: 2

Parlayış || ateşten parlayan gönüller.

Ruḥ-ı dilber ki bak dikkatle âteşdân-ı âteşdür
O tâbişden gönüller dem-be-dem lertzân-ı âteşdür

tâbiş-i ‘aşk:

1. **tâbiş-i ‘aşk:**

Gazel 71

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Aşkın parlaklığı.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftâdeler
Tâbiş-i ‘aşk ile girmiş âteş-i süzâne şem‘

tâbiş-i mey:

1. **tâbiş-i mey:-le**

Gazel 59

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Şarabın parlayışı.

Şerbet-i la‘liñi teşbîh-i şarâb kimdür iden
Tâbiş-i meyyle olan kayd-ı şafâ çok sürmez

tâc-dâr ol:

1. **tâc-dâr ol:-dı**

Gazel 115

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Tac sahibi olmak II hükümdar olmak.

Pür-şükûh geldi şahın-ı gülzâra
Oldı ol demde tâc-dâr gonca

tâc-dâr-ı heme:

1. t̄ac-dār-ı heme:

Tarih 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Cümle taç sahibi, padişah.

Pādişāh-ı zafer-āyın ü Sikender-saṭvet

Tāc-dār-ı heme ḥāḳān-ı 'adālet-cālib

tāc-ı keykāvūs:

1. t̄ac-ı keykāvūs:

Gazel 30

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Keykuvas tacı. || I. İzzeddin Keykavus, Türkiye Selçuklu Sultanı'dır, saltanatı ülkesini ve denizlere uygun sahil ve limanlara kavuşturmuş, ticaretin gelişmesini sağlamış.

Ḥurūş-ı meyle dāl-fes oldığın 'ayb itme dildārın

Serīr-i saltanatda Tāc-ı Keykāvūs gül-gündür

tāc-ı ser:

1. t̄ac-ı ser:-den

Gazel 21

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Baş tacı, en yüksekte yer alma.

Ṭutup ber nāvek-i müjgānına semt-i siperden geç

Sipīhr-i sīneñi terk it bu yolda t̄ac-ı serden geç

ta'dād eyle:

1. ta'dād eyle:-r, -im

Mesnevi 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sayıp dökmek, birer birer söylemek, sıralamak.

Şart-ı İslām beşdürür diñle kelām

Eylerim ta'dād ber-ḥüsn-i nizām

ta'dād it:

1. ta'dād it:-se

Gazel 27

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Saymak II tüketmek.

Merām-ı ehl-i ḥālī ḥāşıl itmez

İder tevbiḥ ile luṭf itse ta'dād

tağıt:

1. tağıtmış:-muş

Gazel 49

Mısra: 3

Dağıtmak. II (Saç) savurmak.

Siyāḥ tırraların etrāfına tağıtmış ol āfet

Anıñçün rüyine zulmetde bir tenvirdür dirler

tağıt:

1. tağıtmış:-muş

Gazel 66

Mısra: 7

Dağıtmak. II (Saç) savurmak.

Tağıtmış kākülün 'uşşāk-ı zārın

O dām içre dil-i nā-şādı qalmış

taḥammül eyle:

1. taḥammül eyle:

Gazel 31

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Dayanmak, katlanmak, sabretmek.

Ḥurremā cevri-i dil-ārāya taḥammül eyle

Āteş-i 'aşka düşen ḥāşılı deryā-dil olur

taḥammül nüst:

1. taḥammül nüst:

Gazel 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Tahammül yoktur.

Nigah be-rū-yi tū ey afitab-ı tāb kucā

Ez- āstān-ı emīrān bīrūn şev Ḥurrem

tahāret:

1. ṭahāret:

Mesnevi 1

Mısra: 23

İslām şeriatına göre, ibâdetten önce vücûdu ve giyecekleri namaza engel olan kirlerden ve pisliklerden arındırmak şeklindeki temizlik.

Hem ṭahāret taşrasından şartdurur

İt necâsetden ḥadeşden şubḥ u şām

taharrî eyle:

1. taḥarrî eyle:-se

Tarih 2

Mısra: 68

Kelime Tipi: -

Aramak, araştırmak.

Bulamaz emşâlini geşt ü güzār itse felek

Ger taḥarrî eylese abdāl olup şubḥ u mesā

tahrîk id:

1. tahrîk id:-er, -ken

Gazel 32

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Tahrîk etmek, harekete geçirmek, kıskırtmak.

Şabā tahrîk iderken zülf-i şebbūy-i dil-āviziñ

O ḥâletden dil-i pejmürdemiz cîlbāb-veş ditrer

2. **tahrîk id:** -e, -mez-emez

Gazel 39

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kımlatmak, hareket etmek.

Tahrîk idemez kâkülîni kâfile-i rîh
Ol kulle-i misk âh-ı sebük-pâ ile oynar

tahrîk ol:

1. **tahrîk ol:** -ur

Gazel 33

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Harekete geçmek.

Âteş-i 'aşkıñ şı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i hâmeden tahrîk olur tahrîrler

tahrîr:

1. **tahrîr:**

Gazel 100

Mısra: 14

Yazma, kaleme alma.

Dest-i pâkiñde olan kıl-k-i hüner-peydâsı
Reng-i ruhsârını tahrîr ile gül-püş olsun

2. **tahrîr:**

Gazel 126

Mısra: 6

Yazma, kaleme alma.

Göricek şâhâ yedi hattı yüzüñde ben didim
Âyet-i hüsnüñ berâtı zabtına tahrîr gibi

3. **tahrîr:**

Gazel 127

Mısra: 9

Yazma, kaleme alma.

Hatt-ı ruhsârını tahrîr murâd itse debîr
'Acabâ destine kudretle kalem gelmez mi

4. **tahrîre:** -e

Tarih 2

Mısra: 20

Yazma, kaleme alma.

Zer-feşân-ı hâmesin almış 'Uṭârid destine
Midḥat ü ihsânını tahrîre eyler ilticâ

5. **tahrîrler:**

Gazel 33

Mısra: 12

*Yazı yazmak, kaleme almak || kalemin
yakıcılığından hareket eden yazıar.*

Âteş-i 'aşkıñ şı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i hâmeden tahrîk olur tahrîrler

taḥşîl id:

1. **taḥşîl id:** -e, -mez

Tarih 3

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Elde etmek, kazanmak.

Hibedür zâtına envâ'-i ma'ârif yohsa
Anı taḥşîl idemez sa'y ile 'aql-ı kâsib

taḥsîn it:

1. **taḥsîn it:** -di

Gazel 101

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

*Takdir etmek, övgüde bulunmak. II, Övmek,
Beğenmek.*

Kim ki hüsnüñe bakdı ise hemîn
İtdi cânâ cemâliñe taḥsîn

taht:

1. **tahtında:** -ı, -n, -da

Tarih 4

Mısra: 11

Hükümdar koltuğu.

Tahtında kılsın ber-karâr nice zamân perverdigâr
A' dâsını etsin şikâr şemşîr ile dârin harâb

taht-ı hilâfet:

1. **taht-ı hilâfet:** -le

Tarih 4

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Halifelik tahtı.

Taht-ı hilâfetle be-nâm fermân-ber olmuş hep enâm
Düşmândan eyler intikâm bâ-'avn-i Hak bî-irtiyâb

tâ'ib:

1. **tâ'ib:**

Tahmis 4

Mısra: 24

*18. yüzyılın usta Divan şairi ve nasiri. Tâ'ib
Osman-zade Ahmed (d.1070/1659-1660-ö.1136/1724).*

Hürrem kerem-i dehre tabaşbuşdan it i'râz
Seyyâreleriñ nuḳtına Tâ'ib ide iğrâz

taḳbîl id:

1. **taḳbîl id:**

Gazel 104

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Öpmek || sevgilinin dudağını öpmek.

Teşneye nevbet değer mi lebleriñden ey şanem
Kim anı taḳbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

takdîs kıl:

1. takdīs kıl:-dı

Tarih 4

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Allah'a şükretme, mukaddes bilme, büyük saygı gösterme.

Takdīs kıldı 'ālemi emsāl içinde eslemi
Buldu vezīr-i a'zamı bir āsaf-ı 'ālī-cenāb

taklīd id:

1. taklīd id:-e, -ler

Gazel 19

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir kimseye veya bir şeye benzemeye çalışmak.

Niçe taklīd ideler kāmetini dilberler
Naḥl-i bīd eyleye mi serv-i ser-efrāz ile baḥş

takrīr:

1. takrīridür:-i, -dür

Tarih 4

Mısra: 30

Anlatmak, ifade etmek.

Sadrı şeref zātī 'ulā mānendi İbn-i Berhiyā
Nazmı mehāmda dā'imā takrīridür faslu'l-hitāb

tal:

1. talup:-up

Tarih 3

Mısra: 31

Dalmak || düşünceye dalmak.

Baḥr-i efkāra talup dürr-i semīn-i vaşfin
Cüst-cü eyler iken Ḥurrem-i zihn-i zāhib

tālān:

1. tālānıñ:-ıñ

Tahmis 1

Mısra: 23

Talan etmek, yağma etmek, yağmalamak || aşığın tüm varlığını talan etmek.

Bu Ḥurremiñ de heme varı oldu tālānıñ
Felek girse kefi Nā'iliye dāmānıñ

tālān id:

1. tālān id:-e, -lüm

Gazel 92

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Talan etmek, yakıp yıkmak, harap etmek, ele geçirmek.

Meclis-i 'ayşda gül gibi açılun cānān
Ḳuvvet-i cām ile ḡam mülkini tālān idelüm

taleb-i vaşl-ı dil-ārā:

1. taleb-i vaşl-ı dil-ārā:

Tahmis 3

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma talebi.

Taleb-i vaşl-ı dil-ārā kırlurım nā-çārī
Şuladı dīdelerim eşkle reh-i dildārī

ṭālī:

1. ṭālī'i:-i

Tarih 2

Mısra: 23

Kader, talih, alınyazısı.

Tā ebed mensūbe-i necm-i Zühaldür ṭālī'i
Sāyebān-ı sāyesin dūr itmeye bār-i Ḥudā

ṭālib:

1. ṭālib:

Gazel 13

Mısra: 10

İstenen, talep edilen.

Ḥumār-ı hicri def' eyler dem-ā-dem
İçerseñ ol leb-i cānāne ṭālib

ṭālib ol:

1. ṭālib ol:-ur

Tarih 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İstemek, talep etmek.

Ya'nī şāhenşeh-i ḡaydar-şiyem-i Ḥān Maḥmūd
Bāb-ı 'adline olur nev'-i meṭālib ṭālib

ṭālib-i fenn ü hūner:

1. ṭālib-i fenn ü hūner:

Tarih 1

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Beceri ve ilim talep eden, isteyen.

Ṭālib-i fenn ü hūner rāḡıb-ı şāḡīb-'irfān
Ma'den-i cūd ü seḡā menba'-i iḡsān ü vefā

ṭālib-i maḡlūb-i 'ālem:

1. ṭālib-i maḡlūb-i 'ālem:

Tahmis 5

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Dünya isteklerine yenik düşmek.

Sen de kānūn üzre git tā olasın maşḡūb-ı dost
Ṭālib-i maḡlūb-i 'ālem ḡālib-i maṭlūb-ı dost

tam:

1. tām:

Mesnevi 1

Mısra: 22

Tam olarak, noksansız olarak.

On iki oldı namāzıñ şartları
Taşradur altı içinde altı tām

tamām:

1. tamām:

Gazel 26

Mısra: 5

"tamam oldı." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Haylı demdür rûze-i la'l-i lebin tutduk tamām
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı 'ıyd

2. tamām:

Gazel 31

Mısra: 6

"tamam oldı." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Şalma ikrâr-ı vişâliñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tâ ki tamām bir yıl olur

3. tamām:

Tahmis 1

Mısra: 14

"tamam oldı." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

İdince 'âşık-ı nālânı ḥasretiyle be-kām
Virüp tezelzül-i Manşûr sâk-ı 'arşa tamām

tamām kıl:

1. tamām kıl:

Mesnevi 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Tamamlamak, tamam etmek.

Ya'nî kim âmentü bi'llâh lafzını

Âhire varınca oḡu kıl tamām

tamām şâ'irâne:

1. tamām şâ'irâne:-dür

Gazel 45

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Tamamen, eksiksiz şairce, konusu şiir sayılabilecek kadar güzel, hoş, latif olan.

Medḥ-i nigâr-ı ḥüsnine dinse 'aceb midür
Ḥurrem bu penc beyt ki tamām şâ'irânedür

ta'mîr:

1. ta'mîr:

Gazel 15

Mısra: 3

Onarmak, tamir etmek || aşğın yaralarını onarmak.

Derûn-ı 'âşıkı ta'mîr kaşdıñ
Yaparsın her zamân bünyân-ı himmet

2. ta'mîrler:-ler

Gazel 33

Mısra: 2

Onarmak, tamir etmek || aşğın yaralarını onarmak.

Mübtelâ-yı la'l-i ḥandânıñ olur her mîrler
Ġamze-i cellâdıñıñ zaḥmında yok ta'mîrler

tañ degil:

1. tañ degil:

Gazel 28

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Şaşılabacak şey degil.

Cām-ı vaşlıñdan feraḥ-yâb olsa Ḥurrem tañ degil
Ey taḥbîm ḥastegâna şerbet-i sükker lezîz

ta'n-ı 'adû:

1. ta'n-ı 'adû:-da

Gazel 128

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Düşman ayıplaması.

Hazer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muḡallebici

tanzîm-i mülk:

1. tanzîm-i mülk:-e

Tarih 4

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Ülkenin, devletin düzeni.

Lâzım vücûdu devlete tanzîm-i mülk ü millete
Şâyândı mihr-i 'izzete vallâhu a'lem bi's-savâb

tanzîr:

1. tanzîr:

Gazel 126

Mısra: 10

Benzetme, bir şairin naziresini ve taklidini yapma.

Bir ḡazel tarḥ eyledim ben zümre-i 'uşşâḡda
Ḥurremâ mâh-ı cihânıñ şî'rine tanzîr gibi

tapu:

1. tapuñdan:-ñ, -dan

Gazel 27

Mısra: 10

Kapı, eşik, makam. II Sevgilinin makamı.

Deriñde bende-i şâdık bu Ḥurrem
Kerem kıl eyleme tapuñdan ib'âd

tār eyle:

1. tār eyle:-me

Gazel 12

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Karanlık etmek.

Ol gül ruḥuñ aḥvālını tār eyleme yā Rab
Her rüz u şebān kārını zār eyleme yā Rab

taraf:

1. tarafa:-a

Tahmis 4

Mısra: 13

Yan, yön, bölge, yer.

Her bir tarafa ‘aşkıñ ile gerçi meşķız
Pākīze-reviz vāķıf-ı ālūde-i ‘aşķız

taraf taraf:

1. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 1

Kelime Tipi: **İkileme**

Her taraftan.

Neşr eyledikce tūṭı-i kālı taraf taraf
Meclisde şaḥdı sūkker ü balı taraf taraf

2. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 2

Kelime Tipi: **İkileme**

Her taraftan.

Neşr eyledikce tūṭı-i kālı taraf taraf
Meclisde şaḥdı sūkker ü balı taraf taraf

3. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 10

Kelime Tipi: **İkileme**

Her taraftan.

Yüz virme pek de ğamze-i cāzūya luṭf kıl
İtdürme böyle sen de kıtālı taraf taraf

4. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 12

Kelime Tipi: **İkileme**

Her taraftan.

Kūyuñda ğice her tarafa pāsbān olup
Ḥurrem çekerci derd-i vişālı taraf taraf

5. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 14

Kelime Tipi: **İkileme**

Her taraftan.

Gördüm ḥayāli bāde ile zūlf-i yār imiş
Şeh-bāz-ı ḥüsnünün per ü bālı taraf taraf

6. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 4

Kelime Tipi: **İkileme**

Çeşitli yönlerde, her tarafta.

Görsün çemende kāmēt-i dildārı bağbān
Şaf şaf itmesün serv nihāli taraf taraf

7. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 8

Kelime Tipi: **İkileme**

Çeşitli yönlerde, her tarafta.

Ceyş-i Ḥabeş ki milket-i Rūma şan ğulüvv ider
Ṭarf-ı ruḥunda leşker-i ḥālī taraf taraf

8. taraf taraf:

Gazel 75

Mısra: 6

Kelime Tipi: **İkileme**

Çeşitli yönlere, her tarafta.

Çekdi çevirdi cāme-i nāzın yakışdırdı
Gösterdi baña cübbe vü şālī taraf taraf

tarāvet-baḥşā:

1. tarāvet-baḥşā:

Gazel 6

Mısra: 5

Tazelik, körpelik veren || güzel koku.

Bū getürdi dil-i mecnūn(a) tarāvet-baḥşā
Silsile-bend-i cünūniyyeti çend itdi şabā

tarf-ı ruḥ:

1. taraf-ı ruḥ:

Gazel 75

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yanağın kenarı.

Ceyş-i Ḥabeş ki milket-i Rūma şan ğulüvv ider
Ṭarf-ı ruḥunda leşker-i ḥālī taraf taraf

2. taraf-ı ruḥ:-u, -n, -da

Gazel 75

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yanağın kenarı.

Ceyş-i Ḥabeş ki milket-i Rūma şan ğulüvv ider
Ṭarf-ı ruḥunda leşker-i ḥālī taraf taraf

3. taraf-ı ruḥ:

Gazel 75

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Yanağın kenarı.

Ceyş-i Hâbeş ki milket-i Rûma şan gultıv ider
Tarf-ı ruḥunda leşker-i ḥālî taraf taraf

tarḥ eyle:

1. tarḥ eyle:-di, -m

Gazel 126

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*Düzenlemek, tertip etmek II meydana getirmek,
ortaya koymak.*

Bir ḡazel tarḥ eyledim ben zümre-i 'uṣṣākda
Ḥurremā mäh-ı cihānıñ şî'rine tanzîr gibi

tār-ı gīsū:

1. tār-ı gīsū:

Tahmis 2

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

*Saç teli. II Sevgilinin iki yanından omuzlarına
dökülen saçlarının teli.*

Mukābil kimdürür bilsem 'aceb ol çeşm-i cādüya
Aşar biñ fend ile 'aql u dilimi tār-ı gīsüya

tār-ı ser-i zülf:

1. tār-ı ser-i zülf:--i-ü, -ñ, -e

Gazel 46

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Saçın ucunun karanlığı.

Sen tār-ı ser-i zülfüne bend eyle eyā mäh
'Āşıklar kim dünyede dīvāneleriñdür

tārīḥ:

1. tārīḥ:

Tarih 1

Mısra: 45

*Bir insanın zamanını anlatan ebcet hesabıyla
söylenmiş mısra, beyit veya manzume.*

Bir ziyāde güzel oldu buna tārīḥ Ḥurrem
Āferīn geldi 'aceb Vālī-i 'İzzet-pirā 1216

2. tārīḥ:

Tarih 2

Mısra: 81

*Bir insanın zamanını anlatan ebcet hesabıyla
söylenmiş mısra, beyit veya manzume.*

Cevherīn mengüşe-i ḥūrā bu tārīḥ Ḥurremā
Āferīn erbābını buldı şudūr-i keṭḥüdā 1216

3. tārīḥ:

Tarih 4

Mısra: 37

*Bir insanın zamanını anlatan ebcet hesabıyla
söylenmiş mısra, beyit veya manzume.*

Üçler gelüp cevher-feşān tārīḥ dedi Ḥurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālib vezīr-i kām-yāb 1239

tarīk-ı ḥüsn:

1. tarīk-ı ḥüsn:

Gazel 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Güzel yol II halis niyet.

İtdim tarīk-ı ḥüsn ile dīvāna ibtidā
Ḥamdü Kerīm Ḥazret-i Sübhāna ibtidā

tār-mār:

1. tār-mār:

Gazel 106

Mısra: 3

Darmadağın, karışık, perişan.

'Aklımı zülfün yolında kılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hîç zülf-i perîşān isteyen

tarz:

1. tarz:

Gazel 6

Mısra: 8

Görünüş, şekil, suret; üslup, eda, davranış.

Açdı ḡam-kerde olan dilleri sūz-ı āhı
Başka bir tarz ile īrād-ı gezend itdi şabā

2. tarz:

Gazel 38

Mısra: 12

Biçim, şekil, üslup || şairin şiir tarzı.

Şî'r-i Ḥurrem hemîşe medḥinde
Bir güzel tarz ile mücessemdür

tarz-ı belāḡat:

1. tarz-ı belāḡat:-de

Gazel 44

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

İyi ve düzgün söz söyleyen yeni tarz.

Zarīfāne bu şî'riñ Ḥurremā tarz-ı belāḡatde
Cenāb-ı ḥaznedāriden belīḡāne cevāb ister

tarz-ı sālūs:

1. tarz-ı sālūs:

Gazel 62

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

İki yüzlülük şekli || iki yüzlü zahit.

Berü gel mey-gede-i 'aşkda cevlan idelüm
Nedür ey zāhid-i nā-puḥte bu tarz-ı sālūs

taşdik:

1. taşdıkdür:-dür

Mesnevi 1

Mısra: 5

*Hakk'ın tek ve mutlak yaratıcı olduğunu kabul etme
|| kalp ile inandığı şeyi dil ile ifade etmek.*

O lisānen kalb ile taşdıkdür
Rûz u şeb koma diliñden ey hümām

taşlıye kıl:

1. taşlıye kıl:

Gazel 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Salavat getirmek || Hz. Peygamber'in ismi anılınca
"Sallallāhu aleyhi ve sellem" (Allah ona salât ve selâm
eyesin) veya "Aleyhi's-salâtü ve's-selâm" (Salât ve
selâm onun üzerine olsun) duâ cümlelerini okuma,
salavat getirme, salât ve selâm eyleme.*

Zinet-fezâ-yı taşlıye kıl nām-ı Ahmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü ihsāna ibtidā

taşra:

1. taşradur:-dur

Mesnevi 1

Mısra: 22

Dışında || namazın dışında ki farzlar.

On iki oldu namāzıñ şartları
Taşradur altı içinde altı tām

2. taşrasından:

Mesnevi 1

Mısra: 23

Dışında || namazın dışında ki farzlar.

Hem tahāret taşrasından şartdurur
İt necāsetden ḥadeşden şubḥ u şām

taşvîr:

1. taşvîrde:-de

Gazel 65

Mısra: 4

Çizmek, resim yapmak. II. Betimlemek, anlatmak.

Humret-i rüyını bezm içre şarābdan şanma
Hadd-i zâtında o taşvîrde dil-keş âteş

taşvîr-i bāl-i zîver-i tāvûs:

1. taşvîr-i bāl-i zîver-i tāvûs:

Gazel 30

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Tavus kuşunun süslü kanadının görüntüsü, tasviri.

Mütellâ zülfüñ içre 'arız-ı maḥsûs gül-gündur
Belî taşvîr-i bāl-i zîver-i tāvûs gül-gündur

tavâf eyle:

1. tavâf eyle:-r

Gazel 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Tavaf etmek, etrafını dolaşmak || Kabe'nin etrafını
dolaşmak.*

Ka'be-i küyuñ tavâf eyler iken vakt-i seḥer
Nâz ile bahş eyledi bir nâzenin iḥrām baña

tavk-ı gerdan:

1. tavk-ı gerdan:-dür

Tarih 2

Mısra: 37

Kelime Tipi: -

Boyun gerdanlığı, kolyesi.

Tavk-ı gerdendür du'â-yı 'izzetiñ ey 'ālî baḥt
K'eylediñ âsûde-i hâl-i 'ibād için salâ

tavr u edāyî büleğâ:

1. tavr u edāyî büleğâ:

Tarih 1

Mısra: 34

Kelime Tipi: -

*Güzel ve düzgün söz söyleyenlerin tavr ve
davranışları.*

Ögrenür ehl-i kalem kilik-i hüner-raḥşından
Resm-i nazm-ı sūḥan u tavr u edāyî büleğâ

tavşif id:

1. tavşif id:-er, -se, -m

Gazel 112

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Vasıflandırmak, nitelemek II Övmek.

Hurremâ tavşif idersem ruhların ol âfetiñ
Zâr ü efgân eyleye gülşende bülbül gül güle

tāvûs:

1. tāvûs:

Gazel 62

Mısra: 4

*Güzel tüylere sahip olan kuş || güzelliği ile
gururlanıp kibirlenmesi ile bilinir. Bu nedenle Allah'ın,
onun kibrini kırmak için ayaklarını çirkin yaratmış
olduğu rivayet edilmektedir. Beyitte de bu anlamda
kullanılmıştır.*

Yâr ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Zîver-i bâle bakar pâyine bakmaz tāvûs

tavvelellāhu bekāhū:

1. tavvelellāhu bekāhū:

Gazel 111

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ömrünü uzatsın || Allah ömeünü uzun etsin.

Hâl-i 'uşşâkına dildâr kim oldu âgâh
'Azzellâhu te'âlâ tavvelellâhu bekhâhû

tayan-:

1. **tayanup:-up**
Murabba 2
Mısra: 6
Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

Bir 'aceb pervaneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu hâlimi itdim feşâne gözyaşın

tayf-ı havâl:

1. **tayf-ı hayâl:-i, -ñ**
Gazel 13
Mısra: 11
Kelime Tipi: -
Uykuda görülen hayal, düş.

Dilin endişesi tayf-ı hayâlin
Vücuduñ mülkine sultân-ı gâlib

2. **tayf-ı hayâl:-i-me, -m**
Gazel 94
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Uykuda görülen hayal, düş.

Şeb-i hicrândayım rûz-i vişâli bilmem
Kendi kendimle olan tayf-ı hayâli bilmem

tavy:

1. **tavy:**
Tarih 2
Mısra: 13
Ortadan kaldırmak || namını yok etmek.

Görse cûdın Hâtem-i Tay tavy iderdi nâmını
Eylemezdi bir daği nâm-ı kerem birle şehâ

tâze:

1. tâze:

Müfret 7
Mısra: 1
Taze, yeni II genç.

Geçmedik tâze iken biz dahi halkın önüne
Gerçi kaldık anın için şu fenâ dünyâda

tâze-ber-tâze:

1. **tâze-ber-tâze:**
Gazel 88
Mısra: 2
Taze, taptaze.

Yakışmış ol ruh-ı nâza karanfil lâle gül sünbül
Dağınsun tâze-ber-tâze karanfil lâle gül sünbül

ta'zîrler eyle:

1. **ta'zîrler eyle:-ler-sün**
Gazel 33
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Azarlamak || sevgilinin aşığı azarlaması.

Eyleme yok yerlere üftâdeñi bend-i belâ
Eylesün mi hiç eşer 'âşıklara ta'zîrler

te'ânüd:

1. **te'ânüd:**
Gazel 100
Mısra: 15
Inatlaşma, kutuplaşma.

Meclis-i 'işrete gel itme te'ânüd izhâr
Hürrem olsun bezm-i erbâb-ı şafâ hoş olsun

tebâh eyle:

1. **tebâh eyle:-me**
Nazm 1
Mısra: 4

Kelime Tipi: -
Bozmak, tahrip etmek, mahvetmek.

Göster bana ol 'ârız-ı dil-cû-yı murâdı
Ahvâlimi kesretle tebâh eyleme yâ Rab

tebcîl-i 'azîm:

1. **tebcîl-i 'azîm:**
Gazel 86
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Yüce azmin, büyüklüğün.

Şanıña levlâk levlâk oldu tebcîl-i 'azîm
Hulûk-ı mahmûdına Hâkdan 'ağâdur yâ Resûl

tebdîl eyle:

1. **tebdîl eyle:**
Gazel 26
Mısra: 6
Kelime Tipi: -
Değiştirmek. II Tercih etmek.

Hayli demdür rûze-i la'l-i lebin tutduk tamâm
Bûs-ı ruhsârına tebdîl eyle gel aḥşâm-ı 'ıyd

tebessüm:

1. **tebessüm:**
Tahmis 1
Mısra: 11
Gülümseme. II Sevgilinin âşığın aklını başından alan tatlı gülümsemesi.

O naḥl-i nâz ü tebessüm o serv-i gül-endâm
O 'işve-bâz-ı tekellüm o resm-i fitne-hırâm

tebessüm it:

1. **tebessüm it:-di**
Gazel 18
Mısra: 10

Kelime Tipi: -
Gülümsemek.

Ḥurrem görünce nazmın ol âfet-i cihân-gîr
İtdi tebessüm ol dem oldu şafâya bâ'ış

tecâhül it:

1. tecâhül it:-di

Gazel 54

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Bilmemezlikten gelme || aşğın derdini bilmek istememek.

Derd-i pinhânım 'ayân lîk tecâhül itdi yâr
La'l-i nâbı Ḥurremâ dârü bilür bilmezlenür

teceddüd:

1. teceddüd:

Gazel 67

Mısra: 1

Tazelenme, yenilenme.

Teceddüd ile bir gün itdi irtifâ' hülûş
Kıyâmet olsa bulmaya inkıtâ' hülûş

tecellî-i şeref-i şu'le-i semâ'-ı hülûş:

1. tecellî-i şeref-i şu'le-i semâ'-ı hülûş:-ı

Gazel 67

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Saf, temiz, halis mum ışığının manevi yüksekliğinin tecellisi.

Odur kemâle Mevlevîyi ırgüren her ân
Tecellî-i şeref-i şu'le-i semâ'-ı hülûş

tedbîr:

1. tedbîrimdür:-i, -m, -dür

Gazel 48

Mısra: 1

Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

Vuşlatın bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü lutf-i Ḥudâvend ile teşhîrimdür

2. tedbîrdür:-dür

Gazel 49

Mısra: 6

Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

O fettân gamzeler hançer çeküb katlime kaşd eyler
Raķīb-i bed-liķānıñ bu işi tedbîrdür dirler

3. tedbîrine:-i, -n, -e

Tarih 4

Mısra: 18

Idare etme, yönetme.

Gâlib vezîr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbîrine hayrân ümem zât-ı kerîmi müstetâb

tedbîr ü tanzîm-i umûr:

1. tedbîr ü tanzîm-i umûr:-a

Tarih 2

Mısra: 48

Kelime Tipi: -

Önlem ve işleri düzenlemek.

Ol Aristo- 'aql ü ol Sokrât u Cālînüs-ṭab'
Eyledi tedbîr ü tanzîm-i umûra ibtidâ

tedbîre düş:

1. tedbîre düş:-e

Gazel 34

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Önlem alma telaşına düşmek.

Ḥânķāh u mescidi mey-ḥāneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbîre sen benden beter

tedbîr-i müdâvâ:

1. tedbîr-i müdâvâ:

Gazel 72

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Tedavi etmek, deva bulmak (için) önlem almak.

Biñ ṭabîb olsa da tedbîr-i müdâvâ idemez
Nigeh-i mestin açupdur dil-i mecrûḥuma dâğ

tefahḥuş it:

1. tefahḥuş it:-mek

Gazel 57

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Araştırıp sormak.

Tefahḥuş itmek için yâr cüst ü cü iderek
Diyâr-ı Hinde degil Sinde dek şitâb iderüz

tefakkud eyle:

1. tefakkud eyle:-di, -m

Gazel 93

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Arayıp sormak, soruşturmak.

Tefakkud eyledim nâm ü nişânıñ bulmadım hergîz
Bu şeb tâ şubḥa dek bir yer komadım i'tisâs itdim

tefrîk id:

1. tefrîk id:-üp

Gazel 45

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ayırt etmek || sevgilinin aşığı ayırt etmesi.

Tefrîk idüp bendeñi güldüñ 'adûlara
Şâhım vaqt ola diyesin bu gedâ nedür

tefsîr-i belîğ:

1. tefsîr-i belîğ:

Gazel 37

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Etkili ,yerinde, güzel tefsir, yorum.

Yazmasa âyet-i ruhsârîña tefsîr-i belîğ
Kilk-i Hürrem bu kadar 'izzet ü rif'at mi bulur

tefvîz it:

1. tefvîz it:-di

Tarih 3

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Havale etmek.

İtdi erbâbına tefvîz mehâmm-ı emri
O şehenşâh-ı mu'azzam o menâşib-nâşib

teğannî eyle:

1. teğannî eyle:-di

Gazel 129

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Nağme ile söylemek, şarkı söylemek.

Teğannî eyledi muṭrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tûṭî gûyâ hezâra öykündi

tek:

1. tek:

Gazel 78

Mısra: 5

"Sadece, bir, bir tek " anlamlarında zarf.

Tek sen meh-i tâbâna bu şeb hâle olaydım
Bir kez dimediñ sâ'id-i sîmîn kemerim yok

tekarrüb it:

1. tekarrüb it:

Gazel 100

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Yaklaşmak || düşmana yaklaşmak.

İtme a'dāya tekarrüb şaḳın ey nîk ḥaşlet
Pendimi eyle ḳabûl gûşuña mengüş olsun

tekpū it:

1. tekpū it:-me

Gazel 110

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Koşmak || mutluluk istemek için kimseye koşma
diye bir uyarı ifadesi.*

Ḳuvvet -i tâlî'in olmazsa ne yapsun ikdām
Hürremâ devlet için kimseye itme tekpū

telef it:

1. telef it:

Tahmis 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Mahvetmek, yok etmek.

Ḥumâr-hânede dil nakdin itdi böyle telef
Çeküp bu deşt-i belâda hezâr gûne esef

telezzüzât-ı cihân:

1. telezzüzât-ı cihân:-dan

Tahmis 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Dünyanın lezzetleri.

Ḥudâ Ḥudâ diyerek pây-ı dâra dek giderüz
Telezzüzât-ı cihândan idince dil menfûr

temâşâ eyle:

1. temâşâ eyle:-r

Tahmis 2

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Seyretmek, bakmak || sevgilinin güzelliğini izlemek.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim âğyarı terk it nâz ile güldi didi ol dem

temâşâ-yı ḥarâbât:

1. temâşâ-yı ḥarâbât:-di, -m

Gazel 22

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Viraneleri, yıkıntıları seyretme.

Hürremâ bir gün temâşâ-yı ḥarâbât eyledim
Şundu bir sâḳî baña ol demde mey beş on ḳadeḥ

temâşâ-yı 'izâr-ı yâr:

1. temâşâ-yı 'izâr-ı yâr:-dur

Gazel 60

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yanağını seyretmek.

Çün temâşâ-yı 'izâr-ı yârdur eglencemiz
'Andelîbüz bir gül-i bî-ḥârdur eglencemiz

temennâ:

1. temennâ:-sı

Gazel 11

Mısra: 7

Arzu, istek, temenni.

Silsil-i gīsūn temennāsı düşelden albime
add-i mevzūnum uzun sevdāyile oldu dūtā

temennī kıl:

1. **temennī kıl:-ur, -am**
Gazel 48
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
İstekte bulunmak.

Dāmen-i pīr-i muāna şarılup himmetini
Şev ile men de temennī ıluram pīrimdür

temkīn bul:

1. **temkīn bul:-ur**
Gazel 101
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Huzur ve sükun bulmak.

Neşvedār oldu cām-ı şahbādan
Şol ki ‘aşn ile bulur temkīn

ten:

1. **tenim:-i, -m**
Tahmis 2
Mısra: 9
Ten, beden, vücut, gövde. II Âşın bedeni.

Tenim dest-i felek tā şöyle ‘uryān eylemişdür kim
Mücerred abbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

tenhā:

1. **tenhāya:-y, -a**
Tahmis 2
Mısra: 5
Kimsenin olmadığı yer, köşe.

Beni tenhāya şaldı Yūsuf-ı gül-pīrehensizlik
Gönl bir bī-vefāyı şimdi cānān eylemişdür kim

tenkīh-i nikāh:

1. **tenkīh-i nikāh:**
Gazel 90
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
*Temiz nikah || dünyayı kadına benzeterek,
"dünyaya nikah ile bağlanma" şeklinde bir uyarı
cümlesi.*

İtme hergīz sen zen-i dünyāyı tenkīh-i nikāh
Bir meh-i tābānı dā‘im zīver-i āuş ıl

tenkīr:

1. **tenkīrler:-ler**
Gazel 33
Mısra: 10
*Tanımayan, bilmeyen || herkes tarafından tanınan
sevgili.*

Olmadıñ bir kerre istīnās ile ülfet-pezīr
Ma‘rifet bābında yokdur sen gibi tenkīrler

tenvīr:

1. **tenvīrdür:-dür**
Gazel 49
Mısra: 4
İşıklandırma, aydınlık || sevgilinin yüzü.

Siyāh tırraların etrafına taıtımış ol āfet
Anıcūn rüyine zulumetde bir tenvīrdür dirler

ter ter ter:

1. **ter ter ter:-ur**
Gazel 55
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
*Derinin gözeneklerinden sızan tuzlu sıvı ||
utanmaktan terlemek.*

Letāfetde gül-i terden dahi nāzıkdür endāmı
Olur şerm ü hicāb-ālūd iken nahvetle ter ter ter

terahhum eyle:

1. **terahhum eyle:-mez**
Gazel 58
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Acımak, merhamet etmek.

Ne ihsānlar ider gayriler olsa dāıl-i meclis
Terahhum eylemez ‘uşşāına pā-bestesin bilmez

terāvet ver:

1. **terāvet ver:-ür**
Gazel 79
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Tazelik vermek || meclisin havasını tazelemek

Berbutla verür meclis-i rindāne terāvet
Hoş gelmiş ana var ise āvāze-i fak fık

terāzū-yı şerī‘at:

1. **terāzū-yı şerī‘at:-le**
Gazel 25
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Şeriat, doğruluk terazisi.

Gel terāzū-yı Şerī‘atle çekil ‘āil isen
Nesne degmez der iseñ soñra be-gümrah meded

terennüm eyle:

1. **terennüm eyle:**
Tarih 1
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Şarkı söylemek.

Bülbül-âsâ nağamât ile terennüm eyle
Gülşen-i dehrde râğbetle olup nağme-serâ

terennüm it:

1. **terennüm it:**-me, -de, -dür

Gazel 67

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Şarkı söylemek.

Vücūd-ı unşur-ı a'lâda şâh olunca gönül
Terennüm itmededür kūs ber-kılâ'-ı hülûş

terfî id:

1. **terfî id:**-üip

Tarih 2

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Derece, makam bakımından yükselmek.

Bâ-ḥuşûş ehl-i ma'ârif şânını terfî idüp
Cümleden şâyeste-i câh ile itdi i'tilâ

terk eyle:

1. **terk eyle:**-mez

Gazel 66

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayrılmak, uzaklaşmak.

Bizi terk eylemez cāndan sever yâr
'Adūnuñ yok yere ifsâdı kalmış

terk id:

1. **terk id:**

Murabba 2

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Bırakmak, vazgeçmek.

Cāme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dırsın ki bu ğavğâ nedür

2. **terk id:**-üip

Gazel 70

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Terk etmek, uzaklaşmak, ayrılmak.

Terk idüp 'uşşâk-ı zârîñ gūşe-i hicrānda
Virme gel ağıyâr-ı bed-ḥvâhân-ı pür-idbāre ḥaz

3. **terk id:**-e

Gazel 81

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Eşigîñ me'men-i şâhib-naẓardur
Anı Ḥurrem niçe terk ide ḥâşâk

4. **terk id:**-üip

Müseddes 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Terk idüp meskenini ḥârda qarâr itdürdi
Nağme-sâzân-ı muḥabbetde hezâr itdürdi

5. **terk id:**-er, -sin

Murabba 2

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Bırakmak, vazgeçmek.

Cāme-i 'aşk-ı İlâhîde olursañ hem-nişîn
Terk idersin cümlesin dırsın ki bu ğavğâ nedür

terk it:

1. **terk it:**

Tahmis 2

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Bırakmak, vazgeçmek.

Cemâlini temâşâ eyler iken olmadım ebkem
Didim ağıyârı terk it nâz ile güldi didi ol dem

2. **terk it:**

Gazel 21

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Bırakmak, vazgeçmek.

Tutup ber nâvek-i müjgânına semt-i siperden geç
Sipîhr-i sîneñi terk it bu yolda tâc-ı serden geç

3. **terk it:**-me, -(y)icek

Gazel 108

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Bırakmak, vazgeçmek.

Bu 'aşk ile sen mahrem-i esrâr olamazsın
Terk itmeyicek 'aşk ile berbâd olamazsın

tersîm eyle:

1. **tersîm eyle:**-se, -m-sem

Gazel 33

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

*Resm etmek , şeklini çıkarmak || sevgilinin aşk
ateşinin zorluğunu resm etmek.*

Âteş-i 'aşkıñ şı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i ḥâmeden taḥrîk olur taḥrîrler

teşbîh:

1. **teşbîh:**

Gazel 37

Mısra: 9

*Benzetme, benzetilme || sevgilinin dudağına
benzetilen gonca*

Dehen-i pâkiñe ger olmasa teşbîh gonca
Gülşen-i bāğ-ı fenā zîb ü leṭāfet mi bulur

2. teşbîh:

Gazel 104

Mısra: 1

Benzetmek || sevgilinin yanağını laleye benzetmek.

Ruḥlarıñ kim lāleye teşbîh ider gül-fām iken
Lebleriñ bezminde cānā mey içem ārām iken

teşbîh eyle:

1. teşbîh eyle:-r, -ken

Tahmis 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Benzetmek, benzetilmek.

Miyânın teşbîh eylerken biḥār-ı ‘aşkda bir müya
Muḥālîf rûzgār esdi düşürdi yelkenim şuya

teşbîh-i şarāb:

1. teşbîh-i şarāb:

Gazel 59

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Şaraba benzetmek || sevgilinin dudağının şerbetini
şaraba benzetmek.*

Şerbet-i la‘liñi teşbîh-i şarāb kimdür iden
Tābiş-i meyle olan kayd-ı şafā çok sürmez

teşhîr:

1. teşhîrimdür:-i, -m, -dür

Gazel 48

Mısra: 2

*Bağlama, etkisi altına alma || Allah'ın lütuflarıyla
aşığı etkisi altına alması.*

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü luṭf-i Ḥudāvend ile teşhîrimdür

2. teşhîrler:-ler

Gazel 33

Mısra: 6

*Herkesin göreceği şekilde yayıp gösterme,
sergileme || sevgilinin güzelliğini herkese göstermesi.*

Ḥüsnuñe ḡurre olup ‘arz-ı cemāl itme begim
Āfet-i devrân olupdur cümleye teşhîrler

3. teşhîre:-e

Gazel 34

Mısra: 10

*Ele geçirme, emri altına alma II aşığın sevgiliye
sahip olma isteği.*

Ḥāne-i vefḡāk ola ārām-gehiñ ey vefḡ-ı cān
Cān atasın her zamān teşhîre sen benden beter

4. teşhîrdür:-dür

Gazel 49

Mısra: 1

Etkili, büyüdü || sevgilinin bakışları.

O şūḥuñ çeşm-i bāzını ‘aceb teşhîrdür dirler
Anı Hārūt ile Mārūt gibi te’sîrdür dirler

te’sîr:

1. te’sîrler:

Gazel 33

Mısra: 14

Tesir etmek , etkilenmek.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazîn
Eyleseñ Ḥurrem recā itmez aña te’sîrler

te’sîrât:

1. te’sîrât:da

Gazel 56

Mısra: 6

Tesirler, etkiler.

Ser-i zulfünde pîç ü tābı sanma kāfir-i meşşāt
O te’sîrâtı ateşden midür büzülmüşdür

te’sîr-i fiğân-ı mā’il-i āheste:

1. te’sîr-i fiğân-ı mā’il-i āheste:-sin

Gazel 58

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Ağlama ve sızlanmanın etkisinin yavaşlamasına
heves etmek.*

Benim āh-ı ciger-süzımdan eyleñ yārimi āḡāh
O te’sîr-i fiğân-ı mā’il-i āhestesin bilmez

teskîn id:

1. teskîn id:-emez

Gazel 101

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Yatırtmak, dindirmek.

Bahr-i Ḳulzüm olursa yanımda
Āteş-i ‘aşkıñ idemez teskîn

teşne:

1. teşne:

Gazel 32

Mısra: 9

Susamış || çok istekli, çok hevesli, çok arzulu; âşık.

Ġamıñla teşne künc-i ḡamda ḡayret-yāb olup
Ḥurrem
Cüdā āb-ı vişāl-i yārden mürḡāb-veş ditrer

2. teşnelikden:-lik, -den

Gazel 52

Mısra: 5

Susamış || çok istekli, çok hevesli, çok arzulu; âşık.

Gören teşnelikden lebi la‘liñi dir
Yakañ bir bakımda ḡöñüller kanar

3. **teşneye:-y, -e**

Gazel 104

Mısra: 3

Susamış || çok istekli, çok hevesli, çok arzulu; âşık.

Teşneye nevbet değer mi lebleriñden ey şanem
Kim anı takbîl iden her rûz u şeb pür-câm iken

teşne leb:

1. **teşne leb:-iñ**

Gazel 37

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Susuz dudak II Susuz, susamış.

Olmasa teşne lebiñ kândine ey yâr nebât
Kandehârîñ şekerî hûsn ü hâlâvet mi bulur

teşne-i âb-ı vişâl:

1. **teşne-i âb-ı vişâl:-i**

Gazel 24

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Vuslat, kavuşma suyuna susamış. II Sevgiliye
kavuşma özlemiyle yanan. II Âşık.*

Teşne-i âb-ı vişâli gibi ditrer cânım
Uralı dest-i gâzab hançer-i gaddâre o şüh

teşne-i pür-nâr:

1. **teşne-i pür-nâr:-e**

Gazel 70

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ateşle dolu, harareten susamış || âşık.

Bir gedâyım âsitânîmde şehâ rahm eyleyüp
Vir zülâl-i vuşlatıñdan teşne-i pür-nâre hâz

teşneye:

1. **teşneye:**

Gazel 46

Mısra: 6

Susamış || çok istekli, çok hevesli, çok arzulu; âşık.

Sâkî bize mey şun hele der-vaqt-i şabûhân
Şahbâ-yı lebiñ teşneye peymâneleriñdür

teşrif:

1. **teşrîfi:-i**

Tarih 3

Mısra: 27

Gelmesiyle bir yeri onurlandırma, şereflendirme.

Manşib-ı Anğara teşrîfi ile buldı şeref
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı cihândan gâ'ib

teşrif id:

1. **teşrif id:-icek**

Gazel 7

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Teşrif etmek, onurlandırmak, şereflendirmek.

Meclise teşrif idicek söyle hâ
Ey şeh-i hûbân-ı cihân merhabâ

teşrîfi:

1. **teşrîfi:**

Tarih 1

Mısra: 23

Gelmesiyle bir yeri onurlandırma, şereflendirme.

Oldı teşrîfi ile ehl-i diyânet mergûb
Gerçi kim ehl-i hevâ oldı girizân dü-pâ

te'sîr:

1. **te'sîrdür:-dür**

Gazel 49

Mısra: 2

Tesir etmek, etkilenmek.

O şühûñ çeşm-i bâzını 'aceb teşhîrdür dirler
Anı Hârût ile Mârût gibi te'sîrdür dirler

tevbe id:

1. **tevbe id:-er, -sin**

Gazel 104

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Tövbe etmek || bade içmekten tövbe etmek.

Sen nice tevbe idersin bâde-i gül-güneden
Sâkî-i gül-çehreniñ her sözleri ibrâm iken

tevbe it:

1. **tevbe it:-me**

Gazel 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

*İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir
daha yapmamaya karar vermek; bu kararı ifade eden
söz söylemek.*

Tevbe itme bâde-i gül-güneye Hurrem diyü
Sâkiyâ câm-ı mey-i la'lin ider ibrâm baña

tevbîh:

1. **tevbîh:**

Gazel 27

Mısra: 8

Azarlamak, serzeniş etmek.

Merâm-ı ehl-i hâli hâşıl itmez
İder tevbîh ile luţf itse ta'dâd

tevbîh-i sühan:

1. **tevbîh-i sühan:**

Gazel 127

Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Azarlayan söz, kelim.

Va'd-i ferdâyla nedür serzenişin 'uşşâka
Bize tevbîh-i sühan birle elem gelmez mi

tevcih ol:

1. **tevcih ol:-ur**
Gazel 59
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Şerefli, kıymetli bir şeyi bir kimseye bahşetmek.

Hurremâ redd kılar manşib-ı vaşlını deyü
Korkma tevcih olur ol câh saña çok sürmez

tevhid-i hak:

1. **tevhid-i hak:**
Mesnevi 1
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Allah'ın birliği.

Evvelâ tevhid-i Hak cell ü 'alâ
Hem şehadet nâmına olmuş be-nâm

tezelsül-i manşür:

1. **tezelsül-i manşür:**
Tahmis 1
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Mansur' un aşığılanması, hor görülmesi.

İdince 'âşık-ı nālânı hasretiyle be-kâm
Virüp tezelsül-i Manşür sâk-ı 'arşa tamâm

tezyin:

1. **tezyine:-e**
Tarih 2

Mısra: 50
Süslemek, süslenilmek.

İftihâr-ı bendegânından birin mümtâz idüp
Kethüdâlık şadrını tezyîne kıldı iktidâ

tezyin ol:

1. **tezyin ol:-dı**
Gazel 98
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Süslenmek, donatılmak || bahçenin çiçeklerle süslenmesi.

Açılup dürlü şükûf-i çemen oldu tezyîn
Nev-bahâr oldu ferah-bahş şadâlar dem dem

tig çek:

1. **tig çek:-ici**
Gazel 41
Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Kılıç çekmek II. Saldırmak amacıyla kılıcı kınından çıkarmak.

Dâl-hançer gelüp ol 'âşıkına tig çekici
Zahm-ı hicrine devâ hançer-i bürrân ağıdur

tig-ı âteş-tâb-ı irfân:

1. **tig-ı âteş-tâb-ı irfân:-dur-ı**
Gazel 55
Mısra: 11
Kelime Tipi: -
Bilgili, ilim irfan sahibi ateş gibi yakıcı ve parlak kılıç.

Kalem destinde güyâ tig-ı âteş-tâb-ı irfândur
Belî gâlibdür a'dâ eylesin mihnetle har har har

tig-i firāk:

1. tig-i firāk:

Tahmis 2

Mısra: 7
Kelime Tipi: -
Ayrılık kılıcı.

Çeküp tig-i firākın sîneye cân eylemişdür kim
Bu derd ü miñnet ile bağrımı kan eylemişdür kim

tir:

1. **tir:**
Gazel 126
Mısra: 1
Ok II kirpik.

Cân ü başa kaşd ider müjgânların bir tir gibi
Dâm-ı zülfünle bu dil mürği 'aceb naçır gibi

tir-i da'vât:

1. **tir-i da'vât:-ı, -m**
Tarih 2
Mısra: 33
Kelime Tipi: -
Davetlerin oku.

Dilerim ki tir-i da'vâtım ola âmâc-gür
Rañne-dâr-ı tig-i ğam olmaya tab'ı dâ'imâ

tir-i ğam:

1. **tir-i ğam:-ı, -ñ, -la**
Gazel 95
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Dert,keder oku || sevgilinin keder oku aşığın gönlünü delik deşik etti.

Süziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tir-i ğamınla ser-te-ser beñzedi nâye n'eyleyim

tir-i müjeñ:

1. **tîr-i müjeñ:-le-ñ, -le**

Gazel 36

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

(Sevgilinin kılıç gibi yaralayıcı, öldürücü)
kirpiğinin oku.

Çeşm-i hakâret ile baña itme kec-nigâh
Tîr-i müjeñle zahm açılup dil katıl olur

tiryāk-ı leb:

1. **tiryāk-ı leb:-i, -ñ, -den**

Gazel 110

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Dudak panzehiri; sevgilinin iyileştiren dudağının
panzehiri.

Haste-i derd-i firākım kerem it hālime bak
Vir tabībim baña tiryāk-ı lebiñden dārū

tîşe-i 'aşk:

1. **tîşe-i 'aşk:-ı**

Tahmis 2

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Aşk kazması.|| Ferhad aşk kazmasını başına
vursun

Ko çalsun tîşe-i 'aşkı başına âh idüp Ferhād
Ne müşkil hāl imiş bir dilber-i şîrîn-dehensizlik

tîz-âb-ı visâl:

1. **tîz-âb-ı visâl:-e**

Gazel 109

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın kezzabı.

Suda çıkmaz deme tîz-âb-ı visâle çekegör
Sîm endām ile hammāmda soyunsun yürüsün

tîz-reviş ol:

1. **tîz-reviş ol:-dıg, -ı, -n**

Gazel 50

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Çabuk tez olmak.

Şu denlû tîz-reviş oldığın esb-i tab'ımın bil kim
Dağı vaşında dildârın mişâl-i düldül olmuşdur

to be zemâne be-sâz:

1. **to be zemâne be-sâz:**

Müfret 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sen zamanı değerlendirdir.

Zemâne ba-to nesâzed
To be zemâne be-sâz

toğ:

1. **toğmadı:-ma, -dı**

Gazel 103

Mısra: 2

Doğmak, ortaya çıkmak II (güneş, ay, yıldızlar)
ufuktan yükselerek gökyüzünde görünmek, tulû etmek.

Tâb-ı rûy-ı yârdur kalbimde fikrim her zamân
Toğmadı bir gün benim başıma ol mihr-i cihân

tol:

1. **tolu:-u**

Gazel 2

Mısra: 2

Dolmak, bir şey ile dolu olan || şarapla dolan
kadeh.

Bezme per açdı gönül mürğü didi ârām baña
Bir tolu şahbâyı şun ey sâkî-i gül-fâm baña

tolan:

1. **tolanur:-ur**

Gazel 72

Mısra: 8

Dolanmak, dolaşmak || eli ayağına dolaşmak.

Sâkiyâ sâ'id-i sîmîniñe kuvvet vire Hâk
Bezm-i vuşlatda yediñle tolanur oldı ayâğ

tolaş:

1. **tolaş:**

Gazel 112

Mısra: 8

Dolaşmak || saçların birbirine dolaşması.

Şanurım tuğrâ çekilmişdür berât-ı hüsnuñe
Cebheñ üzre ey perî tolaşa kâkül kâküle

toldur:-

1. **toldurdu:-dı, -**

Tarih 2

Mısra: 3

(Boş bir şeyi) Dolu hale getirmek, dolmasını
sağlamak.

'Adl-i İskenderle toldurdu cihânı ser-te-ser
Milket-i şahenşeh-i 'Osmânı kıldı pür-şafâ

tolu:

1. **tolu:**

Gazel 74

Mısra: 8

Bir yere iyice yayılmış, her tarafı kaplamış.

Ben dil-i nâ-şâdı eglerdim mücerred haste-hâl
Hicr-i rûyuñdan tolu 'âlemde nâlân her taraf

2. **tolu:**

Gazel 38

Mısra: 2

Dolu ,içi dolu olan || içi şarap dolu olan kadeh.

Hicr-i rüyuñla dide pür-nemdür
Khan ile tolu şişe-i Cemdür

3. töludur:-dur

Gazel 89

Mısra: 2

Dolu ,içi dolu olan || içi şarap dolu olan kadeh.

Nev-bahār oldı yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağrı hūn-ı ‘andelibāndan töludur cām-ı gül

4. tölusi:

Tahmis 4

Mısra: 9

Dolu ,içi dolu olan || içi şarap dolu olan kadeh.

Piyālemiziñ tölusi etvār-ı muhabbet
Etvārimiziñ neş’esi şahbā-yı vefādur

top-ı hışm:

1. tōp-ı hışm:-ı, -ñ, -la

Gazel 110

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Hışım, öfke topu || sevgilini hışmı.

Tōp-ı hışmıñla hārāb oldı binā-yı bedenim
Kalmadı kal’a-i şabırında efendim bārū

topuğ:

1. tōpuğıyla:-ı, -(y)la

Mesnevi 1

Mısra: 20

Ayağın toparlakça olan arka kısmı.

Mesh kılmak başınıñ dörtde birin
Ayağın yumak tōpuğıyla mūdām

toz:

1. tozınıñ:-ı, -n, -ıñ

Gazel 41

Mısra: 6

Toz, toprak || yolun tozu, toprağı.

Şanma kim hasret ile yaş döker dide-i ter
Reh-güzārıñ tozınıñ def’ine bārān aqıdur

toz kon:

1. toz kon:-ma, -sun

Gazel 10

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Toz konmak, kirlenmek.

Ey gül-i hūrşid hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

tü:

1. tü:

Gazel 5

Mısra: 9

"Sen" ikinci teklik şahıs zamiri.

Nigah be-rū-yi tü ey afıtab-ı tāb kucā
Ez- āstān-ı emirān birün şev Hurrem

tūfān-ı belā:

1. tūfān-ı belā:-nıñ

Gazel 53

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Bela tufanı.

Hazer seyl-āb-ı eşkimden ki sūz-ı gamdan olmuştur
Bu tūfān-ı belānıñ her zamān giryān-ı āteşdür

tuğı:

1. tūğı:

Gazel 29

Mısra: 2

*Bayrak. || aşk ülkesinin sahibi olan sevgilinin
bayrak çekmesi.*

Serdarı biñ hezārıñ şimdi o gönca-femdür
İklīm-i ‘aşka çekdi cānā tūğı ‘alemdür

tuğrā çek:

1. tuğrā çek:-il, -miş, -dür

Gazel 112

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

*Mühür çekmek, imza atmak, hüküm vermek ||
sevgilinin güzelliğine tuğra çekmek.*

Şanurım tuğrā çekilmişdür berāt-ı hüsnuñe
Cebheñ üzre ey perī tolaşa kākül kāküle

tuğrā-vı celī:

1. tuğrā-yı celī:-dür

Gazel 47

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Açık, aşık tuğra || Osmanlı padişahlarının resmî
yazılarda ve paralarda imza yerine kullandıkları, özel
bir şekli olan işaret || sevgilinin kaşları.*

Ser-levha-i ümmidime nakş eyledim āhır
Resm-i hať-ı ebrūsını tuğrā-yı celidür

tül-i emel:

1. tül-i emel:

Gazel 11

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Tükenmez emel, arzu.

Zülf-i ‘anber-büy-i pīç-pīçini almış ağzına
Şaydığı tül-i emel ‘uşşāk katlinden dilā

tünd-i bād-ı dehr:

1. **tünd-i bād-ı dehr:-den**

Tarih 2

Mısra: 36

Kelime Tipi: -

Zamanı sert ve soğuk rüzgarı.

Çeşme-i hürşid-veş pākdür zamīr-i enveri
Tünd-i bād-ı dehrden mahfūz u müstaşfā ola

turma:

1. **tırma:**

Gazel 96

Mısra: 10

"Durmadan, devamlı" anlamında zarf.

Hūn-ı la'lin bezl-i 'uşşāk itdi sākī Hurremā
Turma sulṭān-ı vişāl itdi bu gün in 'ām-ı 'ām

turra-i müşg:

1. **turra-i müşg:-ī, -n**

Gazel 112

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Mis kokulu kakül, saç || sevgilinin saçı.

Turra-i müşgīn ü rengīn şebiñden ey güzel
İhtirāzlar eyleyüp kavuşdı sünbül sünbüle

turre-i cānān:

1. **turre-i cānān:**

Gazel 28

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Sevgilinin alnına düşen kıvrık saç lülesi.

Çekme zahmet ey şabā müşg-i Hōten ihzārına
Turre-i cānān mı yohsa şemme-i 'anber lezīz

turre-i dildār:

1. **turre-i dildār:-ı**

Gazel 6

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin alna düşen saç lülesi.

Çīn-seher turre-i dildārı kemend itdi şabā
Bu perīşān-ı 'aql u dili bend itdi şabā

turunc-ı ğabğab-ı dildār:

1. **turunc-ı ğabğab-ı dildār:-a**

Gazel 21

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin turunca benzeyen gerdanı.

Turunc-ı ğabğab-ı dildāra düşdūñ hām sevdādur
Olunca şabr kıl bustān-ı 'ālemdē şemerdēn geç

tut:

1. **tutalım:-alım**

Gazel 77

Mısra: 5

Farzetmek, varsaymak.

Tutalım şahın-ı çemen pūr-ı tarab-efzā olmuş
Nideyim ol gül-i bī-hār şikār olmayıcak

2. **tutmuşdur:-muş, -dur**

Gazel 74

Mısra: 4

Hizmet maksadıyla elinde bulundurmak.

Yār ile hem-şoḡbet olmaqdı zamīrim bir gīce
Neyleyim dildārı tutmuşdur nigeḡ-bān her taraf

3. **tutdı:-dı**

Gazel 116

Mısra: 3

Bürümek, bezemek, kaplamak.

Tutdı gülzārı muḡabbetle hezār-ı ṭab'im
Būlbūlūñ nağmesi gelmez baña mātemcesine

4. **tutduḡ:-duḡ**

Gazel 26

Mısra: 5

Gereḡini yapmak, gereḡini yerine getirmek. || Oruç tutmak, ibadeti yerine getirmek.

Hayli demdür rūze-i la'l-i lebin tutduḡ tamām
Būs-ı ruḡsārına tebdīl eyle gel aḡşām-ı 'ıyd

5. **tutdı:-dı**

Gazel 60

Mısra: 5

Beklemek, gözetmek, korumak.

Ḥaṭṭ-ı nev-ḡīzi dilā tutdı kenār-ı ḡüsni
Geldi eyyām-ı bahār çün bārdur eglencemiz

6. **tutup:-up**

Gazel 21

Mısra: 1

Elle bir şey tutmak || kendini korumak amacıyla göğüse herhangi bir şey tutmak.

Tutup ber nāvek-i müjgānına semt-i siperden geç
Sipīhr-i sīneñi terk it bu yolda tāt-ı serden geç

tütü:

1. **tütü:**

Gazel 98

Mısra: 3

İşittiḡi sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen papaḡan türünden bir kuş.

Būlbūl-i būlbüle tütü gibi olsun gūyā
Sūrelüm meclis-i gülde bir 'acāyib ḡoş dem

2. **tütü:**

Gazel 129

Mısra: 4

İşittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş.

Tegannî eyledi mutrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tûfî güyâ hezâra öykündi

3. tûfî:

Tarih 2

Mısra: 7

İşittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş.

Ya ola tûfî dil-i 'uşşâk bezm-i hicrde
Sükker-i la'l-i leb-i maḥbûb için nağme-serâ

tûfî fem:

1. tûfî fem:-i

Gazel 12

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Papağanın ağzı || rakiblerle dost olan papağanın ağzı

Ağyâr ile hem-kâse olup zevk u şafâda
Ol tûfî femi nûkte-şi'âr eyleme yâ Rab

tûfî-güftâr:

1. tûfî-güftârî:-i

Gazel 10

Mısra: 3

Papağan'ın sözü.

Bülbül(i) şûrîde eyler tûfî-güftârîñ seniñ
Virdiler mi yohsa bezm içre gül-i demden saña

tûfî-i kâl:

1. tûfî-i kâl:-i

Gazel 75

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Papağanın sözleri, lakırtıları.

Neşr eyledikce tûfî-i kâli taraf taraf
Meclisde şaḥdî sükker ü balı taraf taraf

tûfî-i râz:

1. tûfî-i râz:

Gazel 117

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sırlar papağanı.

Şeker-efşân idi o tûfî-i râz
Hele şîrîn-maḥâl idi bu gîce

tûfî-i şahn-ı şafâ-veş ol:

1. tûfî-i şahn-ı şafâ-veş ol:-a, -sın

Tarih 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Papağan gibi huzurlu mekanda olasin.

Tûfî-i şahn-ı şafâ-veş olasin şîrîn-kelâm
Ki medîhiñ ola bir zât-ı kerîm şekker-ḥâ

tûtiyâ:

1. tûtiyâdur:-dur

Gazel 86

Mısra: 4

Göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşı tozu //
Sevgilinin kapısının tozu.

Gerd-i aḳdâmın için ya cân fedâ itsem n'ola
Ḥâk-i rāhın çeşm ü cāna tûtiyâdur yâ Resûl

tûtiyâ ol:

1. tûtiyâ ol:-up, -dur

Tarih 2

Mısra: 76

Kelime Tipi: -

Sürme olmak // sevgilinin ayak tozu.

Dür olaldan âsitân-ı ḥazretiñden cân u dil
Ḥâk-i iḳdâmın olupdur çeşm-i cāna tûtiyâ

tutus:

1. tutuşdı:-dı

Gazel 52

Mısra: 3

Tutuşturmak, yanma sürecini başlatmak.

Tutuşdı bu ḥüsn-i laṭîfiñ görüp
Dilim şubḥa dek şem'a gibi yanar

2. tutuşsun:-sun

Gazel 76

Mısra: 10

Tutuşturmak, yanma sürecini başlatmak.

Cemâliñ şem'ine pervâne olsun
Tutuşsun şubḥa dek olsun uyanık

tutuşdur:

1. tutuşdurdun:-duñ

Gazel 53

Mısra: 7

Tutuşturmak, yanma sürecini başlatmak.

Tutuşdurdun cihânı ser-te-ser şem'-i cemâliñden
Anıñcün cümle 'âlem 'aşk ile nālân-ı âteşdür

tütyâ id:

1. tütyâ id:

Gazel 122

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sürme yapmak || Hz. Muhammet'in ayağının tozunu göze sürme yapmak.

Ḥâk-i rāhını heme dîdeme tütyâ iderim
Sevmişim cân u gönülden ben o ḥurşîd-veşi

u:

1. **ü:**
Gazel 1
Mısra: 8
" *Ve* " bağlacı.
- Zinet-fezā-yı taşlıye kıl nām-ı Aḥmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü iḥsāna ibtidā
2. **(ü):**
Gazel 3
Mısra: 7
" *Ve* " bağlacı.
- Sedd (ü) bend eyler 'adūlar da seniñ bir gün yoluñ
Ḥasretiñle bağlama rāhım dimez miydim saña
3. **(ü):**
Gazel 4
Mısra: 2
" *Ve* " bağlacı.
- Bir şūḥ-ı şāh-ı ḥūb-ı cihān söylerim saña
Bir nūr-ı mihr (ü) māh-ı zamān söylerim saña
4. **u:**
Gazel 6
Mısra: 2
" *Ve* " bağlacı.
- Çin-seher turre-i dildārı kemend itdi şabā
Bu perişān-ı 'aql u dili bend itdi şabā
5. **u:**
Gazel 26
Mısra: 8
" *Ve* " bağlacı.
- Cāme-i zerrin-ḳabā birle bedīdār olsa yār
Pür-neşāt u bī-ḡam olmaz da n'olur hengām-ı 'ıyd
6. **u:**
Gazel 34
Mısra: 11
" *Ve* " bağlacı.
- Ḥānḳāh u mescidi mey-ḥāneyi geşt eyleyüp
Bulmayasın düşesin tedbīre sen benden beter
7. **(ü):**
Gazel 48
Mısra: 10
" *Ve* " bağlacı.
- N'ola Ḥurrem yolına olsa revān rūḥ-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsimdür o şūḥ mīrimdür
8. **(ü):**
Gazel 48
Mısra: 10
" *Ve* " bağlacı.
- N'ola Ḥurrem yolına olsa revān rūḥ-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsimdür o şūḥ mīrimdür
9. **ü:**
Gazel 55
Mısra: 4
" *Ve* " bağlacı.
- Letāfetde gül-i terden dahi nāzikdür endāmı
Olur şerm ü hicāb-ālūd iken nahvetle ter ter ter
10. **ü:**
Gazel 61
Mısra: 4
" *Ve* " bağlacı.
- Keyfīyetimiz zāhid-i sālūsa ḫilāfdur
Müstahsen-i erbāb-ı kemāl ü 'uḳalāyuz
11. **ü:**
Gazel 63
Mısra: 7
" *Ve* " bağlacı.
- Devlet ü māl ü menāl olmaz ḳuyūd-ı 'āşıkān
Āsitān-ı yārdur ancak dil-i pür-zāra bes
12. **ü:**
Gazel 63
Mısra: 7
" *Ve* " bağlacı.
- Devlet ü māl ü menāl olmaz ḳuyūd-ı 'āşıkān
Āsitān-ı yārdur ancak dil-i pür-zāra bes
13. **ü:**
Gazel 66
Mısra: 14
" *Ve* " bağlacı.
- Çürütmüş varını Ḥurrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne īrādı ḳalmış
14. **ü:**
Gazel 82
Mısra: 3
" *Ve* " bağlacı.
- Gerden-i sīmīn ü ḥāl-i yār idi fikriñ bu şeb
Ey dil-i nā-kām 'aceb sevdā-yı pür-ḥām eylediñ
15. **u:**
Gazel 84
Mısra: 3
" *Ve* " bağlacı.
- Bir zamān ḥāmūş u beste-leb idik bu bāḡda
Verd-i ruḥsārīñ açıldı pür-fiḡānuz şimdilik
16. **u:**
Gazel 94
Mısra: 9
" *Ve* " bağlacı.
- Yine ḫayret-ger-i bī-şabr u sūkūnum Ḥurrem
Böyle bir cāzibe-i ḥüsn ü cemāli bilmem
17. **ü:**
Gazel 94
Mısra: 10
" *Ve* " bağlacı.

Yine hayret-ger-i bî-şabr u sükūnum Hurrem
Böyle bir cāzibe-i hüsn ü cemālî bilmem

18. u:

Gazel 95

Mısra: 5

"Ve" bağlacı.

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāh-ı 'āşıkān
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pāye n'eyleyim

19. ü:

Gazel 97

Mısra: 4

"Ve" bağlacı.

Rakīb-i rū-siyehiñ bir kelāmın eyleme gūş
O kelb-i mübtezel ü bed-liķā ki añladamam

20. ü:

Gazel 112

Mısra: 3

"Ve" bağlacı.

Ṭurra-i müşğīn ü rengīn şebiñden ey güzel
İhtirāzlar eyleyüp kavuşdı sūnbül sūnbüle

21. ü:

Gazel 114

Mısra: 1

"Ve" bağlacı.

Sākī ki cilve-ger ü bāde be-dest ola
Ser-tā-be-pā mecālismiz cümle mest ola

22. u:

Gazel 130

Mısra: 2

"Ve" bağlacı.

Bezm-i 'irfānda gūşād eyleyicek rāyesini
Maşraf-ı 'ayş u şafā eyledi ser-māyesini

23. ü:

Tahmis 1

Mısra: 11

"Ve" bağlacı.

O naḥl-i nāz ü tebessüm o serv-i gül-endām
O 'işve-bāz-ı tekellüm o resm-i fitne-ḥırām

24. ü:

Tarih 1

Mısra: 13

"Ve" bağlacı.

Ya 'nī mīr-i kerem ü vālī-i 'ālī-himmet
Odur āyīne-i efkārda iden cilve-nümā

25. ü:

Tarih 1

Mısra: 20

"Ve" bağlacı.

Maşdar-ı ma'rifet enmūzec-i ferr-i ḥikmet
O edīb ü o lebīb ü o zekiyy ü dānā

26. ü:

Tarih 1

Mısra: 20

"Ve" bağlacı.

Maşdar-ı ma'rifet enmūzec-i ferr-i ḥikmet
O edīb ü o lebīb ü o zekiyy ü dānā

27. u:

Tarih 1

Mısra: 34

"Ve" bağlacı.

Ögrenür ehl-i kalem kilik-i hüner-raḥşından
Resm-i nazm-ı sūḥan u ṭavr u edāyı büleğā

28. u:

Tarih 2

Mısra: 6

"Ve" bağlacı.

Olmadı āşār-ı cevri ü zulmden bir kimse zār
Ya meger gülşende bülbul ide feryād u nevā

29. ü:

Tarih 2

Mısra: 47

"Ve" bağlacı.

Ol Aristo-'akl ü ol Sokrāt u Cālīnūs-ṭab'
Eyledi tedbīr ü tanzīm-i umūra ibtidā

30. u:

Tarih 2

Mısra: 47

"Ve" bağlacı.

Ol Aristo-'akl ü ol Sokrāt u Cālīnūs-ṭab'
Eyledi tedbīr ü tanzīm-i umūra ibtidā

31. ü:

Tarih 2

Mısra: 78

"Ve" bağlacı.

Ko kırı tasdī'i āğāz-ı du 'ā-yı devlet it
Ferqādānın farkına zīb ü fer olsun bu du 'ā

32. ü:

Tarih 3

Mısra: 3

"Ve" bağlacı.

Pādişāh-ı zafer-āyīn ü Sikender-saṭvet
Tāc-dār-ı heme ḥākān-ı 'adālet-cālīb

33. u:

Tarih 3

Mısra: 18

"Ve" bağlacı.

Ögrenür maḥbere-i kilik-i hüner-baḥşından
Resm-i nazm u sūḥan-ı ṭavr u edāyı kātīb

34. u:

Tarih 3

Mısra: 18

"Ve" bağlacı.

Ögrenür mahbere-i kilik-i hüner-bağışından
Resm-i nazm u sühan-ı tavr u edâyı kâtib

35. ü:

Tarih 3

Mısra: 26

"Ve" bağlacı.

Bezmi-i şürāsına şüridedürür ehl-i hîred
Rüşd ü 'irfânına hayrân-ter fikr-i şâkıb

36. u:

Tarih 4

Mısra: 14

"Ve" bağlacı.

Emr-i 'ibâda i'tiyâd etdi o şâh-ı ber-murâd
Hem 'âkil u re'yi sedâd bir zât-ı vâlâ-intihâb

37. ü:

Tarih 4

Mısra: 20

"Ve" bağlacı.

Fazl u hünlerde bî-nazîr dâniş-ver-i hikmet-semîr
Hem 'âlim ü hem de vezîr dâd-ı Hudâ bî-iktisâb

38. u:

Tarih 4

Mısra: 27

"Ve" bağlacı.

'Ahdiinde 'âlem şâdumân ehl-i dilân u şâ'irân
Vasfın ederler her zamân dünyâda cümle şeyh ü şâb

39. ü:

Tarih 4

Mısra: 31

"Ve" bağlacı.

Lâzım vücûdu devlete tanzîm-i mülk ü millete
Şâyândı mihr-i 'izzete vallâhu a'lem bi's-savâb

kâse be-kef:

1. kâse be-kef:

Tahmis 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

kase elinin içinde, elinde.

Pelâs-pâre-i rindî be-düş u kâse be-kef
Zekât-ı mey virilür bir diyâre dek giderüz

uç:-

1. uçarsa:-ar, -sa

Gazel 55

Mısra: 1

Havada yol almak, havada gitmek.

Uçarsa nâz ile 'uşşâkına ol şüh ber ber ber
Derûnumdan çıkar süzişle dūd-ı âh ser ser ser

'ūd-ı mendel:

1. 'ūd-ı mendel:

Gazel 99

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Güzel kokulu mendil || "ud" öd ağacından elde
edilen kokudur.

Ḳurs-ı nâzûk mi disem ḥâlîñe ya ḥabbü'l-misk
'Ūd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

uğun:

1. uğunsun:-syn

Gazel 109

Mısra: 4

Büyük bir üzüntü veya acıdan kıvrınmak, soluğu
tıkanmak || rakibin göğsündeki yarasından dolayı acı
çekmesi.

Zahm-ı hicrânını vur sînesine a'dânın
Etdiğin bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

'uhde:

1. 'uhdesine:

Gazel 125

Mısra: 4

Sorumluluk || sevgilinin meclisin sorumluluğunu
alıp hoş ortam yaşatması.

Gelicek meclis-i rindâna mey ile mahbûb
Meclisiñ 'uhdesine şanki biraz cân geldi

'uḳalâ:

1. 'uḳalâyuz:-yuz

Gazel 61

Mısra: 4

Akıllılar, akıllı. II Bilgiçlik taslayan.

Keyfiyyetimiz zâhid-i sâlûsa ḥilâfdur
Müstahsen-i erbâb-ı kemâl ü 'uḳalâyuz

2. 'uḳalâ:

Gazel 120

Mısra: 2

Akıllılar || zamane delilerinin akıllı olma
ihtimalleri anlatılmıştır.

Zülf-i cânâna nâzar eyle 'aceb bend-i belâ
Nice şeydâ-yı zamân olmaya âyâ 'uḳalâ

'ukde:

1. 'uḳdesine:-si, -ne

Gazel 31

Mısra: 7

Düğüm || sevgilinin saçının düğümü.

Kim ki leylî saçınıñ 'uḳdesine mecnûn-veş
Dağılursa o kişi gâyetile 'âkil olur

'ulemâ:

1. 'ulemā:

Tarih 1

Mısra: 32

Alimler, bilginler.

Şāhib-‘irfān ile nā-dān bir idi mīzānda
Ḥamdū li’ llāh hele mīkdārını buldı ‘ulemā

ulu şāh:

1. ulu şāh:

Gazel 25

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Büyük hükümdar.

Meded ey kişver-i ḥüsni içre ulu şāh meded
Meded ey dest-res-i ‘āşık-ı ḡam-ḥvāh meded

‘unvān:

1. ‘unvān:-a

Gazel 1

Mısra: 4

Bir kitabın veya bir bölümünün, makale, mektup
vb.nin başına yazılan yazı veya kelime.

Her bir ni‘am ki luṭf ile ḥuṣūl-pezi ola
Nām-ı Ḥudāyile eyle ‘unvān ibtidā

ur:

1. ural:-+alı

Gazel 24

Mısra: 8

Vurmak, yaralamak.

Teşne-i āb-ı vişāli gibi ditrer cānım
Uralı dest-i ḡaṣab ḥançer-i ḡaddāre o şūḥ

2. urur:-ur

Müseddes 1

Mısra: 3

Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla
çarpmak; yaralamak II dönmek; üzüntü, acı vermek.

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini ‘āşıkları bī-cān eyler

ur-:

1. ura:-sa

Tarih 1

Mısra: 26

Vurmak, yaralamak.

Bulamaz ṭab‘-ı kerīmānesiniñ mānendin
Püşt-i pā ura daḡı niçe zamān şubḥ u mesā

ūrā:

1. urā:

Gazel 5

Mısra: 8

Onu.

Be-vaşf-i ān ruḥ-ı gülberg rāz-ı ḥün-ı ciger
Nivışteem ki ‘adū nīst urā ḥesāb kucā

urđı ayaḡa:

1. urđı ayaḡa:

Gazel 90

Mısra: 5

Kelime Tipi: Deyim

Ayaḡa düşmek, değeri kalmamak || güzellik kumaşı.

Urđı ayaḡa şatılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kālā-yı ḥüsnuñ sūḡda ber-düş kıl

‘uryān eyle:

1. ‘uryān eyle:-miş, -dür

Tahmis 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Soymak, çıplak bırakmak.

Tenim dest-i felek tā şöyle ‘uryān eylemişdür kim
Mücerred ḥabbe-i bādāma döndürdi kefensizlik

‘uṣṣāk:

1. ‘uṣṣākıña:-ı, -ñ, -a

Gazel 3

Mısra: 2

Âşık kelimesinin çoḡulu II. Âşıklar.

Gel güzel alma benim āhım dimez miydım saña
Luṭf kıl ‘uṣṣākıña şāhım dimez miydım saña

2. ‘uṣṣāk:

Gazel 11

Mısra: 6

Âşık kelimesinin çoḡulu II. Âşıklar.

Zülf-i ‘anber-büy-i pīç-pīçini almış ağzına
Şaydıḡı ṭül-i emel ‘uṣṣāk ḡatlinden dilā

3. ‘uṣṣāk:

Gazel 42

Mısra: 2

Âşık kelimesinin çoḡulu II. Âşıklar.

Ebrüy u zülf ü çeşm ser-ā-pā yerindedür
‘Uṣṣāk iderse aña müdārā yerindedür

4. ‘uṣṣāk:

Gazel 50

Mısra: 3

Âşık kelimesinin çoḡulu II. Âşıklar.

Seniñ ḡāl-i siyāhıñı gören ‘uṣṣāk ol demde
Didiler ḡabbetü’s-sevdā’ veyāḡud fülful olmuşdur

5. ‘uṣṣākına:-ıñ, -a

Gazel 55

Mısra: 1

Âşık kelimesinin çoḡulu II. Âşıklar.

Uçarsa nāz ile ‘uṣṣākına ol şūḥ ber ber ber
Derūnumdan çıkar sūzişle düd-ı āḥ ser ser ser

6. 'uṣṣākına:-ıñ, -a

Gazel 58

Mısra: 4

Âşık kelimesinin çoğulu II. Âşıklar.

Ne ihsânlar ider gayriler olsa dâhil-i meclis
Terahhüm eylemez 'uṣṣākına pâ-bestesin bilmez

7. 'uṣṣākı:-a

Gazel 63

Mısra: 6

Âşık kelimesinin çoğulu II. Âşıklar.

Ey perî-peyker giriftâr-ı gam-ı hicrânıñım
Başın için lûtf kıl 'uṣṣākı ol feryâd-res

8. 'uṣṣākın:-ıñ, -

Gazel 69

Mısra: 7

Âşık kelimesinin çoğulu II. Âşıklar.

Şeb-i firâkdan 'uṣṣākın âhı gelmişdür
Ki şanma haddine bî-hûde geldi şeb-gîn hatt

9. 'uṣṣākı:-a

Gazel 127

Mısra: 3

Âşık kelimesinin çoğulu II. Âşıklar.

Va 'd-i ferdâyla nedür serzenişin 'uṣṣākı
Bize tevbîh-i sühan birle elem gelmez mi

10. 'uṣṣākına:-ıñ, -a

Tahmis 5

Mısra: 14

Âşık kelimesinin çoğulu II. Âşıklar.

Neyleyim yok bir nigâh-ı âşinâ müştākına
Kânde izhâr-ı muhabbet dostdan 'uṣṣākına

'uṣṣāk-ı hayrân:

1. 'uṣṣāk-ı hayrân:

Gazel 74

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Hayran âşıklar.

Dil nice hayret-güzîn-i künc-i firâk olmasun
Yalıñuz Hürrem değil 'uṣṣāk-ı hayrân her taraf

'uṣṣāk-ı müstemend:

1. 'uṣṣāk-ı müstemend:-e

Gazel 23

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Zavallı, dertli âşıklar.

Câdû-yı çeşmi Hürrem cihân içre yârımıñ
'Uṣṣāk-ı müstemende 'aceb vire mi felah

'uṣṣāk-ı zâr:

1. 'uṣṣāk-ı zâr:-ı, -ñ

Gazel 66

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen âşıklar.

Tağıtmış kâkülün 'uṣṣāk-ı zârın
O dâm içre dil-i nâ-şadı kalmış

2. 'uṣṣāk-ı zâr:-ı, -ñ

Gazel 70

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen âşıklar.

Terk idüp 'uṣṣāk-ı zârın gûşe-i hicrânda
Virme gel ağyâr-ı bed-hvâhân-ı pür-idbâre hâz

3. 'uṣṣāk-ı zâr:-ı

Gazel 64

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ağlayıp inleyen âşıklar.

Nice şabr eylesün 'uṣṣāk-ı zârı
Dañi âteş gâzabla kendi âteş

4. 'uṣṣāk-ı zâr:

Gazel 123

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Inleyen âşıklar.

Nev-bahâr-ı hüsnüñe şürîdedür 'uṣṣāk-ı zâr
Bülbül-âsâ seyr kıl gülşende şeydâlanmağı

'utârid:

1. 'utârid:

Tarih 2

Mısra: 19

Güneşe en yakın olan Merkür gezegeni. II Feleğin
kâtibi olarak bilinen ve bu yüzden söz ve yazı ile
sanatkârlığın simgesi olan gezegen.

Zer-feşân-ı hâmesin almış 'Utârid destine
Midhat ü ihsânını tahîre eyler ilticâ

uyanık:

1. uyanık:

Gazel 76

Mısra: 10

Uyanık olmak, uyumamak.

Cemâlin şem'ine pervâne olsun
Tutuşsun şubha dek olsun uyanık

uyma:

1. uymasun:-sun

Gazel 107

Mısra: 4

Aynı şekilde hareket etmek II benzemek.

Sünbül ü şebbû gibi itme perîşân kâkülün
Uymasun dil bād-ı şubḥa öyle pür-ḥam olmasun

uyup:

1. uyup:

Tahmis 1

Mısra: 4

Uymak, tabi olmak || meyl etmek.

Bu sūz-ı âh ile bir gül-‘izāra dek giderüz
Hevā-yı vaşla uyup kūy-ı yāre dek giderüz

uza:

1. uzar:-r

Gazel 31

Mısra: 6

Uzamak, uzun sürmek || bir günün uzaması.

Şalma ikrār-ı vişāliñi begim ferdāya
Baña ol bir gün uzar tā ki tamām bir yıl olur

uzat:

1. uzatma:-ma

Gazel 63

Mısra: 10

Gereğinden fazla sürdürmek.

Yok yere şarf eyleme Ḥurrem cevāhir naẓmıñı
Ülfeti zerdür civānānıñ uzatma sözi kes

uzun:

1. uzun:

Gazel 11

Mısra: 8

Uzun boylu || aşığın boyu.

Silsil-i gīsūñ temennāsı düşelden kalbime
Ḳadd-i mevzūnum uzun sevdāyile oldı dūtā

üç:

1. üçdürür:-durur

Mesnevi 1

Mısra: 13

Sayı; üç.

Üçdürür guslūñ daḥi farzı ‘ayān
Maẓmaẓa istinşāka kıl ihtimām

üçler:

1. üçler:

Tarih 4

Mısra: 37

Halkın inançlarına göre üç kişilik ermişler topluluğu.

Üçler gelüp cevher-feşān tārīh dedi Ḥurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālib vezir-i kām-yāb 1239

üftāde:

1. üftādedür:-dür

Gazel 33

Mısra: 13

Düşkün, düşmüş, biçare. II Âşık.

Seng-dil bir meh-veşe üftādedür kalb-i ḥazīn
Eyleseñ Ḥurrem recā itmez aña te’sīrlər

2. üftādeñi:-ñ, -i

Gazel 33

Mısra: 3

Düşkün, düşmüş, biçare. II Âşık.

Eyleme yok yerlere üftādeñi bend-i belā
Eylesün mi hīç eger ‘āşıklara ta’zīrlər

3. üftādeye:-ye

Gazel 63

Mısra: 3

Düşkün, düşmüş, biçare. II Âşık.

Yār olur ağıyār ile olmaz ḳarīn üftādeye
Bu dil-i bī-çāre eylerken dil ü cāndan heves

4. üftādeler:-ler

Gazel 71

Mısra: 7

Düşkün, düşmüş, biçare. II Âşık.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftādeler
Tābiş-i ‘aşk ile girmiş āteş-i sūzāne şem‘

üftāde-i ḥübān-ı ‘ālem:

1. üftāde-i ḥübān-ı ‘ālem:

Gazel 107

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Dünya güzellerinin düşküni.

Kimseler üftāde-i ḥübān-ı ‘ālem olmasun
Künc-i fırkatde ḥayālāt ile pür-ḡam olmasun

üftāde-i ḥüsn:

1. üftāde-i ḥüsn:-ñ

Gazel 25

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Güzelliğine düşkün || aşık.

İtme üftāde-i ḥüsnüñ olana cevri-i medīd
Bir gün ola diyesin sen daḥi ey mālḥ meded

üftāde-i tıfl-ı zamān:

1. üftāde-i tıfl-ı zamān:-uz

Gazel 84

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Düşkün çocukluk zamanı, dönemi.

Mürğ-i şeh-bāz-ı diliñ ‘ālem iken cevrlān-gehi
Nidelüm üftāde-i tıfl-ı zamānuz şimdilik

üftādeñi bend-i belā eyle:

1. üftâdeñi bend-i belâ eyle:

Gazel 33

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Çaresiz, düşkün aşığına bela bağı etme || bela bağı; bir bağ gibi insanı serbest bırakmayan, insanın ayağına dolaşan dert, sıkıntı.

Eyleme yok yerlere üftâdeñi bend-i belâ
Eylesün mi hiç eşer 'âşıklara ta'zîrler

2. üftâdeñi bend-i belâ eyle:

Gazel 33

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Düşkün, çaresiz aşığına bela bağı etme || bela bağı; bir bağ gibi insanı serbest bırakmayan, insanın ayağına dolaşan dert, sıkıntı.

Eyleme yok yerlere üftâdeñi bend-i belâ
Eylesün mi hiç eşer 'âşıklara ta'zîrler

ülfet:

1. ülfeti:-i

Gazel 63

Mısra: 10

Dostluk, muhabbet, ahbablık.

Yok yere şarf eyleme Hürrem cevâhir nazmını
Ülfeti zerdür civânânın uzatma sözi kes

2. ülfetimiz:-imiz

Tahmis 4

Mısra: 5

Dostluk, muhabbet, ahbablık.

Mestâneleriz ülfetimiz rûh-fezâdur
İhrâk ideli bağrımızı nâr-ı muhabbet

ülfet-pezîr:

1. ülfet-pezîr:

Gazel 33

Mısra: 9

Dostluğu bilen || sevgili.

Olmadıñ bir kerre istînâs ile ülfet-pezîr
Ma'rifet bâbında yokdur sen gibi tenkîrler

ümem:

1. ümem:

Tarih 4

Mısra: 18

Ümmetler; toplum, halk.

Gâlib vezîr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbîrine hayrân ümem zât-ı kerîmi müstetâb

ümîd:

1. ümîdi:-i

Gazel 9

Mısra: 4

Arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, umut.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvîd niyâz ile
Budur ümîdi naşîb ola vaktle bâz baña

2. ümîdim:-im

Gazel 117

Mısra: 2

Arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, umut.

Vaşl-ı dildâr hayâl idi bu gîce
Hep ümîdim vişâl idi bu gîce

ümîdi kesmeyüz:

1. ümîdi kesmeyüz:

Murabba 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

"umudu kesmemek"; olacağına dair beklenti içinde olmak || Allah'ın rahmetini ummak.

Budur va'din Muhammed Mustafâdan

Ümîdi kesmeyüz dest-i ricâdan

ümîd-i vuslat:

1. ümîd-i vuslat:-ı, -ñ, -dur

Gazel 124

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma ümidi.

Ümîd-i vuslatıñdur dilde pinhânım eyâ dilber
Vişâliñ bezmine bir şeb irenler Hürrem olmaz mı

ümmîd it:

1. ümmîd it:-dikce

Gazel 44

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Ummak, beklemek, ümit etmek II arzulamak, istemek.

Nedendür ol kamer tal'at vefâ ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış hesâb ister

ümmîd:

1. ümmîdin:-in

Gazel 105

Mısra: 4

Ümit, beklenti, arzu || sevgiliye kavuşma ümidi.

Bir irilmez yerededür ol şüh-i müstagnî-hişâl
Vuslat ümmîdin idüp dil cüst ü çâlâk olmasun

üşer:

1. üşer:

Gazel 59

Mısra: 8

Başına üşüşmek bağlamında.

Mürğ-i dil bāğ-ı cemālîñ güline düşdüğine
Olma mağrūr ki üşer mūr-i gedā çok sürmez

üst:

1. **üstüme:-(ü)m, -e**

Gazel 37

Mısra: 12

Bir kimsenin kendisi, şahsı. II Aşık.

Künc-i fırkatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

2. **üstüne:-(ü)ñ, -e**

Gazel 10

Mısra: 2

(Sevgilinin) kendisi, şahsı.

Ey gül-i hurşîd hazer gülşende şebnemden saña
Üstüne toz konmasun nem gelmesün nemden saña

3. **üstümüze:-ü, -müz, -e**

Gazel 128

Mısra: 8

*Bir kimsenin kendisi, şahsı || şair kendisinden
bahsetmiştir.*

Hazer mi var bize ta'n-ı 'adüda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

üstâd:

1. **üstâd:**

Gazel 108

Mısra: 4

*Bir ilim veya sanat alanında seçkin yeri olan kimse,
usta || aşık.*

'Âşıklar ile girmeyicek mey-gedeye sen
Maḥmūr gibi bil mest ile üstâd olamazsın

üsti:

1. **üstinde:-n, -de**

Gazel 119

Mısra: 14

Üstünde , üzerinde || aşığın göğsü üzerinde.

Hasret-i gamzeden dilin çıkarur
Sinem üstinde lâle dâğımda

üstühânân:

1. **üstühânân:**

Gazel 102

Mısra: 6

Kemik || aşığın miskala benzeyen kemiği.

Yâre 'arz itmek diler hâl-i dil-i nâlânımı
Üstühânân şekl-i mışkâr oldığıyçün n' eyesün

üstünde:

1. **üstünde:**

Gazel 61

Mısra: 2

Üstünde, üzerinde.

Biz bâde-i 'aşk ile dilâ şubḥ u mesâyuz
Bir cām ile gam ceyşiniñ üstünde belâyuz

üzere:

1. **üzere:**

Gazel 100

Mısra: 9

Üstüne, üzerine || sevgilinin yanağı üzerine.

Varak-ı verd üzere 'arız-ı pâkiñ vaşfı
Eger-i hâme-i 'irfân ile menkûş olsun

üzre:

1. **üzre:**

Tahmis 5

Mısra: 3

"Doğrultusunda" anlamında "üzere" edatı.

Sen de kânûn üzre git tâ olasın maşḥûb-ı dost
Tâlib-i mağlûb-i 'âlem gâlib-i maṭlûb-ı dost

2. **üzre:**

Tarih 2

Mısra: 31

"Doğrultusunda" anlamında "üzere" edatı.

Cümle da'vâ ḥaḳḳ u 'adl üzre olur şîrâze-bend
Hamdû li'llâh devletiñde yok nişân-ı irtîşâ

3. **üzre:**

Gazel 23

Mısra: 3

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Ruḥsârîñ üzre ḥattını ki bilmedi cāhilân
İ'lâl bilür mi kimse okumaz ise Meraḥ

4. **üzre:**

Gazel 88

Mısra: 3

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Cemālîñ pertevi düşse eger ḥâk-i zemîn üzre
İrerdî cümleten yaza karanfil lâle gül sünbül

5. **üzre:**

Gazel 89

Mısra: 6

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Servet-i bād-ı şabâ birle açıldı defteri
Yazdı küttâb-ı kazâ rû-yı gül üzre nâm-ı gül

6. **üzre:**

Gazel 93

Mısra: 3

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Görüp ruḥsârîñ üzre ḥâl-i müşğîniñ eyâ dilber
Konulmuş âteş üzre 'anber-i Hindû kıyâs itdim

7. üzre:

Gazel 93

Mısra: 4

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Görüp ruhsârîñ üzre hâl-i müşğîniñ eyâ dilber
Konulmuş âteş üzre ‘anber-i Hindü kıyâs itdim

8. üzre:

Gazel 101

Mısra: 3

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Vechiñ üzre görüp haţ u hâlin
İktibâs itdim andan ‘aşk dersin

9. üzre:

Gazel 112

Mısra: 8

Üstünde, üzerinde || sevgilinin yüzü üzerinde.

Şanurım tuğrâ çekilmişdür berât-ı hüsnuñe
Cebheñ üzre ey perî tolaşa kâkül kâküle

üzül:

1. üzülmüşdür:-müş, -dür

Gazel 56

Mısra: 2

Üzüntü duymak.

Cüyüş-ı hâlden serhadd-i hüsne saf düzülmüşdür
Amân halâs ola dil hatt-ı kâfirân üzülmüşdür

va‘d:

1. va‘din:-in

Murabba 1

Mısra: 13

Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

Budur va‘din Muhammed Mustafâdan
Ümîdi kesmeyüz dest-i ricâdan

2. va‘dinde:-i, -n, -de

Tarih 4

Mısra: 26

Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

Kân-ı tevâzu‘ pür-kerem eltâfı çok bahr-i kerem
Va‘dinde çok sâbit-kadem tab‘ında yokdur inkılâb

va‘de-i ferdâ:

1. va‘de-i ferdâ:

Gazel 51

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yarının sözü II Gelecek için verilen vaat.

Niçe bir dilber için başda bu sevdâ niçe bir
Niçe bir ‘âşık bu va‘de-i ferdâ niçe bir

va‘d-i ferdâ:

1. va‘d-i ferdâ:-(y)la

Gazel 127

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Bir şeyi yarın gerçekleştirmek üzere söz verme.

Va‘d-i ferdâyı nedür serzenişiñ ‘uşşâka
Bize tevbîh-i sühân birle elem gelmez mi

vâdî-i ‘aşk:

1. vâdî-i ‘aşk:

Gazel 73

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Aşk vadisi, aşk meselesi.

Hürrem-i gam-zede bî-şabr u sükûn olmuşdur
Zâhidâ vâdî-i ‘aşk içre şaķın eyleme lâf

vâdî-i nazm:

1. vâdî-i nazm:-da

Tarih 1

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Şiir vadisi. II Şairlerin şiirlerinin yarıştırdıkları
yer, şiir meydanı.

Vâdî-i nazmda çok geşt ü güzâr eylersin
Ğalibâ güşîña bir nev-haber olmuş ilķâ

vâkıf-ı âlûde-i ‘aşk:

1. vâkıf-ı âlûde-i ‘aşk:-ız

Tahmis 4

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Aşka bulaşmaya vakıf olmak.

Her bir tarafa ‘aşkıñ ile gerçi meşķız
Pâkîze-reviz vâkıf-ı âlûde-i ‘aşķız

vakt:

1. vaktle:-le

Gazel 9

Mısra: 4

Zaman.

Vaşlıñ egerçi olmadı cāvîd niyâz ile
Budur ümîdi naşb ola vaktle bâz baña

vakt ol:

1. vakt ol:-a

Gazel 45

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Zamanı gelmek.

Tefrîķ idüp bendeñi güldüñ ‘adûlara
Şâhım vakt ola diyesin bu gedâ nedür

vakt ü niyyet:

1. vakt ü niyyet:

Mesnevi 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Vakit ve niyet || namazın şartları.

Setr-i 'avret kıbleye dönmek daği
Vaqt ü niyyet birle bulmuş ihtitām

vakt-i hicrān:

1. vakt-i hicrān:-ı, -n, -ı

Tahmis 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık vakti.

Vaqt-i hicrānını yād eyleyelüm semcesine
Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine

vakt-i seher:

1. vakt-i seher:

Gazel 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Seher vakti.

Ka'be-i küyuñ tavāf eyler iken vakt-i seher
Nāz ile baḥş eyledi bir nāzenin iḥrām baña

2. vakt-i seher:

Gazel 25

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Seher vakti.

Key şaḳın sūz-ı derūn-ı dil-i bī-çäreleriñ
Eyleye vakt-i seher sūziş ile āh meded

3. vakt-i seher:

Gazel 125

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

*Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman;
seher vakti.*

Müjde ey vakt-i seher güşüña ezān geldi
Şafḥa-i vaḥdet-i encāma sürüşān geldi

vālā id:

1. vālā id:-üp

Gazel 7

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yükseltmek.

Ḥazret-i Ḥaḳ rütbeñi vālā idüp
Devlet-i cāvīd ola her dem saña

vālī-i 'ālī-himmet:

1. vālī-i 'ālī-himmet:

Tarih 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Yardımlı yüce Vali || İzzet Ali Paşa.

Ya'nī mīr-i kerem ü vālī-i 'ālī-himmet
Odur āyīne-i efkārda iden cilve-nümā

vālī-i 'izzet-pīrā:

1. vālī-i 'izzet-pīrā:

Tarih 1

Mısra: 46

Kelime Tipi: -

Donatan ,süsleyen İzzet Vali || Vali Ali İzzet Paşa.

Bir ziyāde güzel oldu buna tārīḥ Ḥurrem
Āferīn geldi 'aceb Vālī-i 'İzzet-pīrā 1216

vālī-i vālā-yı kân-ı mekremet:

1. vālī-i vālā-yı kân-ı mekremet:

Tarih 2

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Cömertlik madeni yüce Vali || İzzet Ali Paşa.

Ḥabbezā ol vālī-i vālā-yı kân-ı mekremet
Büse-çīn-i reh-güzārı olsa Dārāb revā

vallāhu a'lem bi's-savāb:

1. vallāhu a'lem bi's-savāb:

Tarih 4

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Doğruyu en iyi Allah bilir. Allah en doğrusunu bilir.

Lāzım vücūdu devlete tanzīm-i mülk ü millete
Şāyāndı mihr-i 'izzete vallāhu a'lem bi's-savāb

var:

1. varıñı:-ı, -n, -ı

Gazel 34

Mısra: 5

Elde bulunan her şey. II elinde neyi var neyi yoksa.

'İşret-āmīz eyleyüp meclislere hep varıñı
Şarf idesin fisdıḳa incīre sen benden beter

2. varını:-ı, -n, -ı

Gazel 66

Mısra: 13

Elde bulunan her şey. II elinde neyi var neyi yoksa.

Çürütmüş varını Ḥurrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne īrādı ḳalmış

3. varı:-ı

Tahmis 1

Mısra: 23

Elde bulunan her şey. II elinde neyi var neyi yoksa.

Bu Ḥurremiñ de heme varı oldu tālānıñ
Felek girerse kefi Nā'ilīye dāmānıñ

4. var:

Gazel 7

Mısra: 8

Bulunma, mevcut olma durumu.

Behcet-i ruhsârîna cânım fedâ
Didi 'aceb hüsnume var mı bahâ

5. vardur:-dur

Gazel 11

Mısra: 10

Bulunma, mevcut olma durumu.

Kilk-i şî'r-i 'câza Hürrem pek de virme ruşşatı
Vardur 'âlemde seniñ gibi hezâr şîrîn edâ

6. var:

Gazel 14

Mısra: 4

Bulunma, mevcut olma durumu.

Bu hârâbât-ı fenânîñ meyi maqbûl degil
Sâkiyâ mey-gede-i 'aşkda var deng-i şarâb

7. var:

Gazel 15

Mısra: 2

Bulunma, mevcut olma durumu.

Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet
Mehâ tab'ında var cevân-ı himmet

8. vardur:-dur

Gazel 17

Mısra: 7

Bulunma, mevcut olma durumu.

Kaşı râsında vardur başka hâlet
İki zülfi ve lâkin dâl-i hikmet

9. var:

Gazel 22

Mısra: 7

Bulunma, mevcut olma durumu.

Var ise âyîne-i 'âlem-nümâ ancak budur
Gösterür 'aks-i ruh-ı yâri yüzünde çün kadeh

10. var:

Gazel 28

Mısra: 7

Bulunma, mevcut olma durumu.

Çeşm-i mestânînda ey âhû ferah var 'âşıkâ
Kim didi cânâ 'aceb nezzâre-i 'abher lezîz

11. var:

Gazel 76

Mısra: 3

Bulunma, mevcut olma durumu.

Hezârân 'âşıkîñ var gerçi ammâ
Kimi mest-i nigh kimisi ayık

12. var:

Gazel 76

Mısra: 12

Bulunma, mevcut olma durumu.

Bu meydân-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hürrem gibi var ise yanık

13. var:

Gazel 79

Mısra: 8

Bulunma, mevcut olma durumu.

Berbutla verür meclis-i rindâne terâvet
Hoş gelmiş ana var ise âvâze-i fak fik

14. var:

Gazel 83

Mısra: 2

Bulunma, mevcut olma durumu.

'Andelîbân-ı seher-hîz yatağında seniñ
Belli gül kokuşu var âl yanağında seniñ

15. var:

Gazel 119

Mısra: 8

Bulunma, mevcut olma durumu.

Nûr-ı ruhsârdan yüz almazsa
Şeb-i rûşen mi var çerâğında

16. var:

Gazel 128

Mısra: 7

Bulunma, mevcut olma durumu.

Hâzer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

17. varup:-up

Müfret 1

Mısra: 1

Birinin yanına gitmek, varmak, bir gaye için harekete geçmek.

Varup bir Hermes-i hikmet-fezâya keşf-i râz itdim
Tutacak nabzını bildim o da 'âcizdi derdinden

18. vardıkda:-dık, -da

Gazel 31

Mısra: 3

Varınca, ulaşıncı.

Kûçe-i kûyuña vardıkda firâvân itmem
Seyl-i eşkimi ki men dâmen-i pâkiñ gil olur

19. vardı:-dı

Gazel 42

Mısra: 4

Ulaşmak, olmak || dünyanın yıkılması, yok olması.

Reftâr iderse 'ayn-ı kıyâmet bedîd olur
'Âlem hârâba vardı o hâlâ yerindedür

20. var:

Gazel 47

Mısra: 8

Var olmak, mevcut olmak || aşğın aşkının var olması.

Bir hâlet ile görse dil ol hûb-cemâli
‘Aşk eyler o dem var ise ‘aşkıñ temelidür

21. var:

Gazel 119

Mısra: 6

Mevcut olmak, var olmak || öpücüğün tadının damakta var olması.

Didi bir bûse haqqı cānıñ var
Dağı ol dādı var dimāğında

22. varınca:-ınca

Mesnevi 1

Mısra: 12

Varmak, gitmek || ahirete girmek.

Ya‘nī kim āmentü bi‘llāh lafzını
Āhire varınca oqu kıl tamām

23. var:

Tahmis 2

Mısra: 3

Var olmak , mevcut olmak || sevgilinin var olması.

Cihānda sen var iken ğam degil hüsni hasensizlik
Ġamıñ Ya‘kübıyım olmaz baña Beytü’l-Ĥazensizlik

varak:

1. varak:

Murabba 1

Mısra: 19

Yaprak, ağaç ve ot yaprağı.

Ola her bir varak verd-i ra‘nā
Nüzül-i rahmetinle eyle şādān

varak-ı sürh:

1. varak-ı sürh:-e

Gazel 69

Mısra: 10

Kelime Tipi: -
Kızıl sayfa.

Ne ĥaddi var leb-i dildāre beñzemek Ĥurrem
Yazılsa da varak-ı sürhe nice zerrīn ĥatt

varak-ı verd:

1. varak-ı verd:

Gazel 100

Mısra: 9

Kelime Tipi: -
Gül yaprağı.

Varak-ı verd üzere ‘ārız-ı pākiñ vaşfi
Eşer-i ĥāme-i ‘irfān ile menkūş olsun

varım:

1. varım:

Gazel 81

Mısra: 1

Elde bulunan her şey, zenginlik, servet || aşğın sevgili uğruna harcadığı serveti.

Yoluñda varım itdim ĥār u ĥāşāk
Beni luţf eyle şāhım eyleme ĥāk

varsın:

1. varsın:

Gazel 109

Mısra: 4

"Varsın öyle olsun, boşver" manalarında umursamama bildiren söz.

Zahm-ı hicrānını vur sīnesine a‘dānın
Etdiğın bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

vasf:

1. vaşfinda:-ı, -n, -da

Gazel 13

Mısra: 13

Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

Dağı vaşfinda Ĥurrem diğkat eyle
Ki lāzımdır aña çok fikr-i şā‘ib

2. vasfın:-ı, -n

Tarih 4

Mısra: 28

Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

‘Ahdinde ‘ālem şādumān ehl-i dilān u şā‘irān
Vasfın ederler her zamān dünyāda cümle şeyh ü şāb

3. vaşfinda:-ı, -n, -da

Gazel 50

Mısra: 8

Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik. || Sevgilinin vasıfları.

Şu denlü tiz-reviş oldığın esb-i tab‘ımıñ bil kim
Dağı vaşfinda dildārıñ mişāl-i düldül olmuşdur

4. vaşfi:

Gazel 100

Mısra: 9

Vasf, özellik, nitelik || sevgilinin yanağının özellikleri.

Varak-ı verd üzere ‘ārız-ı pākiñ vaşfi
Eşer-i ĥāme-i ‘irfān ile menkūş olsun

5. vaşfindan:-ı, -n, -dan

Gazel 64

Mısra: 9

Nitelik, özellik || sevgilinin dudağının özelliği.

Lebi vaşfindan itdiñ Ĥurrem işrāb
Anıñçün oldı böyle nazm-ı dil-keş

vaşf id:

1. **vaşf id:-er, -ken**

Gazel 112

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Niteliklerini, özelliklerini anlatmak, övmek || sevgilinin yanağının özelliği.

Gülşen-i 'âlemde rüyuñ vaşf iderken gül güle
Şad hezārān şevk ile aglardı bülbul bülbüle

vaşf-ı dehān:

1. **vaşf-ı dehān:-ı, -n, -da**

Gazel 70

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgilinin ağzının özelliği.

Oğudı vaşf-ı dehānında müferriḥ bir gazel
Virdi Ḥurrem ḥaṭṭ-ı şīrīnī-i dildāre ḥaz

vaşf-ı hāl:

1. **vaşf-ı hāl:-i, -m, -çün-im, -çün**

Gazel 13

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

İçinde bulunan durumun özelliği.

Yazarken vaşf-ı ḥālimçün mekātib
Devātım dīde vü müjgān kātib

vaşf-ı la'liñ:

1. **vaşf-ı la'liñ:-in, -de**

Gazel 38

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Dudağın nitelikleri, dudağın tavsifi, övgüsü || sevgilinin dudağı.

Vaşf-ı la'liñde şekker itdi şikest
Şi'r-i şīrīni böyle Ḥurremdür

vaşl:

1. **vaşlñ:-ın**

Gazel 9

Mısra: 3

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Vaşlñ egerçi olmadı cāvīd niyāz ile
Budur ümīdi naşīb ola vaktle bāz baña

2. **vaşlña:-ı, -ñ, -a**

Gazel 26

Mısra: 9

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Vaşlña cān vir ser-ā-pā sīne-şāf ol Ḥurrem
Her zamān olmaz müsā'id böylece encām-ı 'ıyd

3. **vaşlñña:-ı, -n, -a**

Gazel 94

Mısra: 3

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Vaşlñña cān virürem dest-res olsam āḥir
'Acabā ola mı bu emr-i muḥālī bilmem

4. **vaşlñ:-ı, -ñ**

Gazel 110

Mısra: 2

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Baña 'aşkıñ olalı ey gül-i hoş-bū gayḡu
Şām-ı firḡatde dile vaşlñ olupdur ārzū

5. **vaşlñ:-ın**

Tahmis 4

Mısra: 11

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Vaşlñ hevesi birle cihān içre ki neşkız
Ammā ki 'adū semtine bī-gāne-i zeşkız

6. **vaşla:-a**

Tahmis 5

Mısra: 18

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Nev-nihāl-i vuşlatıñla dīde pūr-ḡvāb olmadı
Çok faşillar geçdi ammā vaşla bir bāb olmadı

7. **vaslunla:-uñ, -la**

Tarih 4

Mısra: 36

Kavuşma, ulaşma II Sevgiliye kavuşma.

Hicrānla dil çār-pāredür nazmım dahi çār-pāredür
Mihnet çeker bir pāredür vaslunla et reşk-i gül-āb

vaşl havāl:

1. **vaşl ḡayāl:-i, -(y)le-i, -yle**

Gazel 34

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın hayali || sevgiliye kavuşmanın hayali.

Göresin vaşl ḡayāliyle nice rü'yā-yı şüm
Viresin her rüz u şeb ta'bīre sen benden beter

vaşl metā':

1. **vaşl metā'ı:-ı, -ñ, -da**

Gazel 83

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Kavuşma sermayesi.

Ḥām sevdālar ile Ḥurremi bī-zār itdiñ
Ne belālar çekilür vaşl metā'ında seniñ

vaşl-ı dildār:

1. **vaşl-ı dildār:**

Gazel 117

Mısra: 1

Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma.

Vaşl-ı dildār hayāl idi bu gıce
Hep ümîdim vişāl idi bu gıce

vaşl-ı girân-māye:

1. **vaşl-ı girân-māye:-ye**
Gazel 47
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Kavuşulması değerli, kıymetli || sevgili.

Bir vaşl-ı girân-māyeye dil oldu müşevvak
Şevk ile gönül 'aşk ile şevkiñ maḥalidür

vaşl-ı yār:

1. **vaşl-ı yār:-dan**
Gazel 84
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Sevgiliye kavuşma.

Hürremüz ammā ki vaşl-ı yārdan āzādeyüz
Gam beyābânında bir günā 'ayānuz şimdilik

vaşlñ ümîdi:

1. **vaşlñ ümîdi:-i**
Gazel 37
Mısra: 2
Kelime Tipi: -
Kavuşmanın ümidi, hayali || sevgiliye kavuşmak.

Sensiz 'aşık-ı bî-çāre meserret mi bulur
Hicrde vaşlñ ümîdi gibi devlet mi bulur

vāye-i mahrūs:

1. **vāye-i mahrūs:**
Gazel 30
Mısra: 14

Kelime Tipi: -
Nasip şehri.

Kızarmış lāle ḥaddi bāğ-ı ḥüsniinde celādetden
O ma'nādan ki Hürrem vāye-i mahrūs gül-gündür

vāzib ol:

1. **vāzib ol:-alım**
Tarih 3
Mısra: 30
Kelime Tipi: -
İşinde devamlı olma.

İtmeye pertev-i zāt-ı himemin Haḳ zā'il
Olalım şubḥ u mesā ḥayr du'āya vāzib

ve lākin:

1. **ve lākin:**
Gazel 17
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
Fakat. || bağlaç

Kaşı rāsında vardur başka ḥālet
İki zülfi ve lākin dāl-i ḥikmet

vech:

1. **vechiñe:-iñ, -e**
Gazel 99
Mısra: 7
Yüz, çehre, surat, sima. II Sevgilinin yüzü.

Şems-i enver mi disem vechiñe ya cebhe-i ḥūr
Bu nezāketle 'aceb ben daḥi ibhā mı disem

2. **vechiñ:-iñ**
Gazel 101
Mısra: 3
Yüz, çehre, surat, sima. II Sevgilinin yüzü.

Vechiñ üzre görüp ḥaṭ u ḥālın
İktibās itdim andan 'aşk dersin

vecih:

1. **vecihiñdeki:-iñ, -de, -ki**
Gazel 94
Mısra: 8
Yüz, çehre || sevgilinin yüzü.

Bezm-i 'işretde baña dāğ-ı derün olmuştur
Nokṭa-i Cem mi vecihiñdeki ḥāli bilmem

vefā:

1. **vefālar:-lar**
Gazel 29
Mısra: 5
Bağlılık, sözünde durma || sevgilinin vefası.

Geh cevır geh vefālar eylerse bendegāna
Kāni' olur kişi hep her ne yazar kalemdür

2. **vefā:**
Gazel 44
Mısra: 3
Bağlılık, sözünde durma || sevgilinin vefası.

Nedendür ol kâmer ṭal'at vefā ümmîdin itdikce
Beni kendi gibi 'add eyleyüp nâkış ḥesāb ister

vefāya bā'is:

1. **vefāya bā'is:**
Gazel 18
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Vefaya sebep.

Cānā rızā-yı ḳalbiñ ancak vefāya bā'is
Aşık ne eyler ise olur cefāya bā'is

vefiyyü:

1. **vefiyyü' l-küremā:**

Tarih 1

Mısra: 15

Kerem ve cömertliği bol olan.

O vefiyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā

O kerîmü'ş-şiyem ol nām-ı 'alî-ḳadr ü 'alā

velî:

1. **velî:**

Murabba 2

Mısra: 3

Allah'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

Bu ḥaḳîḳat künciniñ ferzānesi oldum velî

Künc nedür kim bilmezem ben maḥrem-i esrār nedür

2. **velî:**

Gazel 76

Mısra: 6

"Ama, fakat" anlamında bağlaç.

Güzeller gerçi çokdur Rûm içinde

Velî sensin efendim ḡayre fâyık

velî ihtiyārî:

1. **velî ihtiyārî:**

Gazel 35

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Istekli, arzulu Allah dostu.

Ḥaṭ-âver olsa daḥi bûsesin dirîḡ itmez

Bahār mevsim-i bâra dilâ ne minnet olur

veliyyü'n-ni'amā:

1. **veliyyü'n-ni'amā:**

Tarih 1

Mısra: 15

Nimetlerin sahibi.

O veliyyü'n-ni'amā vü o vefiyyü'l-küremā

O kerîmü'ş-şiyem ol nām-ı 'alî-ḳadr ü 'alā

verd:

1. **verd:**

Gazel 40

Mısra: 1

Gül çiçeği. II Sevgili.

'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

'Âşık-ı üftâdeyi 'aşḡ aḡladur derd söyledür

2. **verd:**

Gazel 40

Mısra: 10

Gül çiçeği. II Sevgili.

Ḡam degildür Ḥurremā eḡḡān idersin yār için

'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

verde-i ruhsâr:

1. **verde-i ruhsâr:-ı, -ñ**

Gazel 112

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Gül yanak || sevgilinin güle benzeyen yanağı.

Verde-i ruhsârîñ ile bâde-i la'liñ görüp

Şaḳrayup meydân-ı 'ayşa geldi bûlbûl bûlbûle

verd-i ra'nā:

1. **verd-i ra'nā:**

Murabba 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Güzel gül, alımlı gül.

Ola her bir varak verd-i ra'nā

Nüzûl-i rahmetinle eyle şādān

2. **verd-i ra'nā:-üp-yı**

Gazel 50

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hoş parlak gül || sevgilinin yanağı.

'İzârîñ germ-i şahbâdan kızarmış gül gül olmuştur

Görüp ol verd-i ra'nâyı lisânım bûlbûl olmuştur

verd-i ruh:

1. **verd-i ruh:-uñ**

Gazel 92

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yanağın gülü. II Sevgilinin yanağı.

Perde-i zülfüñi ref' eyle görem verd-i ruḡuñ

'Acabâ ḳandeye dek nāle vü eḡḡān idelüm

2. **verd-i ruh:-uñ**

Gazel 38

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yanak gülü. II Sevgilinin gül yanağı.

Verd-i ruḡuñ yanında bûlbûl-i dil

Ne ḳadar olsa ḡüyâ ebkemdür

verd-i ruhsâr:

1. **verd-i ruhsâr:-ı, -ñ, -ı**

Gazel 100

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Yanağının gülü.

Verd-i ruhsârîñ dil görmese eḡḡān eyler

Burḳa'-i pâkiñi ref' eyle ki ḡāmûş olsun

2. **verd-i ruhsâr:-ıl, -dı**

Gazel 84

Mısra: 4

Kelime Tipi: -
Yanağın gülü. II Sevgilinin yanağı.

Bir zamān hāmūş u beste-leb idik bu bāğda
Verd-i ruḡsārın açıldı pūr-fiğānuz şimdilik

veyāhud:

1. veyāhud:
Gazel 10
Mısra: 4
Yahut, veya.

Seniñ ḡāl-i siyāhıñı gören ‘uşşāk ol demde
Didiler ḡabbetü’s-sevdā’ veyāhud fülful olmuşdur

vezīr:

1. vezīr:
Tarih 4
Mısra: 20
Devlet işlerinde hükümdarın vekili || Mehmed Said Galip Paşa.

Fazl u hünerde bī-nazīr dāniş-ver-i hikmet-semīr
Hem ‘ālim ü hem de vezīr dād-ı Hudā bī-iktisāb

vezīr-i a‘zam:

1. vezīr-i a‘zam:-ı
Tarih 4
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
Büyük vezir, sadrazam || Mehmed Said Galip Paşa.

Takdīs kıldı ‘ālemi emsāl içinde eslemi
Buldu vezīr-i a‘zamı bir āsaf-ı ‘ālī-cenāb

vezīr-i kām-yāb:

1. vezīr-i kām-yāb:
Tarih 4
Mısra: 38

Kelime Tipi: -
Muradına ermiş vezir || Vezir Galip Paşa.

Üçler gelüp cevher-feşān tārīh dedi Hurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālib vezīr-i kām-yāb 1239

vezīr-i pūr-hikem:

1. vezīr-i pūr-hikem:
Tarih 4
Mısra: 17
Kelime Tipi: -
Hikmet dolu vezir || Mehmed Said Galip Paşa.

Gālib vezīr-i pūr-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbīrine hayrān ümem zāt-ı kerīmi müstetāb

vilāyet:

1. vilāyet:
Tarih 1
Mısra: 21
Bir vāli yönetimindeki en önemli idārī bölüm, il || İzzet Ali Paşa.

Şeref-i zātıyile buldı vilāyet şerefi
Şerrefe’llāhu behi’d-dehru zamānen tülā

vir:

1. virseler:-se, -ler
Gazel 3
Mısra: 9
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Virselers Hurrem kabūl itmez bu ‘ālem mülkini
Āsitānıñdur şehā cāhım dimez miydim saña

2. virdi:-di
Gazel 8
Mısra: 8
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Hıç ḡayālimde degil ḡubān-ı ‘ālem olsa da
Başka ḡālet virdi ḡüsnüñ ey kām-ḡal‘at baña

3. virdi:-di
Gazel 10
Mısra: 8
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Lāle-gün oldı yine ruḡsār-ı zībā germ ile
Sākiyān-ı Cām-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

4. vire:-e
Gazel 23
Mısra: 10
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Cādū-yı çeşmi Hurrem cihān içre yārimiñ
‘Uşşāk-ı müstemende ‘aceb vire mi felāḡ

5. vir:
Gazel 62
Mısra: 2
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Künc-i hicrānda dil ḡayli zamāndur me’nūs
Nuḡl-i cām-ı mey ile vir aña la’liñden būs

6. virse:-se
Gazel 62
Mısra: 8
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Kākül-i dil-zede cebheñde perīşān olmuş
Zülf-i şīriniñ aña virse ‘aceb midür sūs

7. virürdim:-ür, -di, -m
Gazel 62
Mısra: 9
Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Şīşe-i dīdede eşkimle virürdim şuyını
Āḡ Hurrem elime girse idi zülf-i ‘arūs

8. **vireyim:-e, -yim**

Gazel 68

Mısra: 8

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Bir nigāh-ı āşināyile beni itdi hārāb

Viireyim her dem o fettān dīdeden dīvāna ‘arz

9. **viireler:-seler**

Gazel 77

Mısra: 3

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Viireler çeşmime bir zerre degildür ‘ālem

Sevdigiyle kişi bir yerde karar olmayıcağ

10. **viirecek:-ecek**

Gazel 85

Mısra: 1

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Kaşd-ı cān gamze-i ser-tīz ne alup ne viirecek

Bilmem ol fitne-i engīz ne alup ne viirecek

11. **viirecek:-ecek**

Gazel 85

Mısra: 2

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Kaşd-ı cān gamze-i ser-tīz ne alup ne viirecek

Bilmem ol fitne-i engīz ne alup ne viirecek

12. **viirecek:-ecek**

Gazel 85

Mısra: 4

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Bū getürmezse eger zülf-i dil-ārāmızdan

Esüp ol bād-ı şehir-hīz ne alup ne viirecek

13. **viirecek:-ecek**

Gazel 85

Mısra: 6

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Bezm-i vuşlatda leb-i şerbeti cān-perver iken

Dönüp ol kāse-i leb-rīz ne alup ne viirecek

14. **viirecek:-ecek**

Gazel 85

Mısra: 8

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Dil ki şayyād-ı ser-i zülfine çün oldu şikār

Çeşm-i kattāle-i hūn-rīz ne alup ne viirecek

15. **viirecek:-ecek**

Gazel 85

Mısra: 10

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Nigeh-i mest dil-i Hurremi itmişken esīr

Çıkup ol zülf-i dil-āvīz ne alup ne viirecek

16. **vir:**

Gazel 100

Mısra: 1

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Leb-i la‘līn meyini vir dile ser-hoş olsun

Zehreler çāk kılup kılzum-vār cūs olsun

17. **virilür:-il, -ür**

Tahmis 1

Mısra: 10

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Pelās-pāre-i rindī be-düş u kāse be-kef

Zekāt-ı mey virilür bir diyāre dek giderüz

18. **virür:--ür**

Tahmis 2

Mısra: 25

Göstermek, ortaya çıkarmak.

Güle noqşān virür elbetde ey Māhī dikensizlik

19. **virdiler:-di, -ler**

Gazel 10

Mısra: 4

Vermek, bağışlamak, ikram etmek || kadeh sunmak.

Bülbül(i) şūrīde eyler tūfī-güftārın seniñ

Virdiler mi yohsa bezm içre gül-i demden saña

20. **vir:**

Gazel 100

Mısra: 7

Vermek, bağışlamak, ikram etmek || kadeh sunmak.

Sākiyā destine pür vir o nigārın şahbā

Qalb-i zāhid gibi dürd olcağız boş olsun

21. **virme:-me**

Gazel 11

Mısra: 9

Vermek || izin vermek.

Kilk-i şī‘r-i‘cāza Hurrem pek de virme ruşşatı

Vardur ‘ālemde seniñ gibi hezār şīrīn edā

22. **virdim:-di, -m**

Gazel 106

Mısra: 9

Feda etmek, bağışlamak, vermek || aşığın canını sevgiliye bağışlamak.

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār

Hurrem-i bī-çāreden yolına qurbān isteyen

23. **virmez:-mez**

Gazel 43

Mısra: 1

Vermek || aşığın gönlünü geri vermek.

Virmez mezāda gönlümi cānān alur şatar

Ol müşterāyı cevri ile hūbān alur şatar

24. **virme:-me**

Gazel 43

Mısra: 9

Vermek || kavuşmanın verdiği güzel his.

Virme metâ‘-ı vaşlını kadrini bilmeze
Sûk-ı hünerde Hürrem-i handân alur şatar

vir:-

1. **virüp:-(ü)p**

Tahmis 1

Mısra: 14

Feda etmek, başışlamak, vermek.

İdince ‘aşık-ı nālânı hasretiyle be-kām
Virüp tezelzül-i Manşür sâk-ı ‘arşa tamām

2. **virsen:-se, -ñ**

Gazel 7

Mısra: 2

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Ey güzel dilber-i hoş-liķā
Būsiñ ile cānıma virsen şafā

3. **virür:-ür**

Gazel 89

Mısra: 8

Vermek II sunmak, takdim etmek, ikram etmek.

Geldi sünbül gömgök olmuş kâşid-ı faşl-ı rebî‘
Bülbül-i şürideye evvel virür peygām-ı gül

vird:

1. **virdi:-i**

Gazel 122

Mısra: 10

*Belirli zamanlarda manevi bir görev olarak düzenli
şekilde okunan âyet, esmâ-i hüсна veya dualar. || Birinin
dilinde sürekli dolanan sözler.*

Olsun evlādına āline dūrūd ile selām
Hürremiñ virdi budur külli gadāt ü ‘aşī

virgil teselli:

1. **virgil teselli:**

Gazel 27

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Teselli vermek.

Dil-i maḥzūnuma virgil tesellī
Vişāliñle efendi eyleyüp şād

vişāl:

1. **vişālīñ:-in**

Gazel 17

Mısra: 10

Kavuşma, ulaşma II sevgiliye kavuşma, ulaşma.

Cemālīñ muşhafından açdı Hürrem
Vişālīñ geldi aña fāl-i ḥikmet

2. **vişālīñle:-in, -le**

Gazel 27

Mısra: 6

Kavuşma, ulaşma II sevgiliye kavuşma, ulaşma.

Dil-i maḥzūnuma virgil tesellī
Vişālīñle efendi eyleyüp şād

3. **vişāl:**

Gazel 117

Mısra: 2

Kavuşma, ulaşma II sevgiliye kavuşma, ulaşma.

Vaşl-ı dildār ḥayāl idi bu gīce
Hep ümīdim vişāl idi bu gīce

4. **vişālīñ:-i, -n**

Gazel 124

Mısra: 10

Kavuşma, ulaşma II sevgiliye kavuşma, ulaşma.

Ümīd-i vuşlatıñdur dilde pinḥānım eyā dilber
Vişālīñ bezmine bir şeb irenler Hürrem olmaz mı

vişāl mes’ele:

1. **vişāl mes’ele:-sin**

Gazel 57

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

*Kavuşma konusu, meselesi || aşığın sevgiliye
kavuşma konusu.*

Olursa feyz-i Ḥudā rehber-i ṭarīķ Hürrem
Vişāl mes’elesin feth-bāb-ı yāb iderüz

vişāl-i yār:

1. **vişāl-i yār:-e**

Gazel 44

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma.

Vişāl-i yārde ḥāmūşluğından ictināb eyler
Dil-i dīvāneyi gör bezm-i ḥicrānda ‘azāb ister

2. **vişāl-i yār:-e**

Gazel 102

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma.

Sa’y u kūşişle vişāl-i yāre olmaz dest-res
Dil fezā-yı gāmda pergār oldığıyçün n’eylesün

3. **vişāl-i yār:**

Tahmis 5

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma.

Dil cefā-yı dost ile olup ḥayāl-ender-ḥayāl
Oldı gitdikce vişāl-i yār katı emr-i muḥāl

vü:

1. **vü:**

Gazel 13

Mısra: 2
"Ve" bağlacı.

Yazarken vaşf-ı hâlimçün mekâtib
Devâtım dide vü müjgân kâtib

2. vü:
Gazel 54
Mısra: 4
"Ve" bağlacı.

Hasret-i rüyından olmuşdur katı hâlim harâb
Çekdigim hep gussa vü kaygu bilür bilmezlenür

3. vü:
Gazel 55
Mısra: 6
"Ve" bağlacı.

Olup bir şüh-ı tersâ-beççenin aşkıyla ser-gerdân
Gezer âşüfte vü hayrân olup dünyâyı der der der

4. vü:
Gazel 90
Mısra: 5
"Ve" bağlacı.

Urdı ayağa şatılmadı vü ellendi bu gün
Kim didi kalâ-yı hüsnüñ sūḳda ber-düş kıl

5. vü:
Gazel 92
Mısra: 2
"Ve" bağlacı.

Gel berü şahñ-ı çemenzârda cevlan idelüm
‘Andelîbi daḥi dem-beste vü hayrân idelüm

6. vü:
Gazel 92
Mısra: 8
"Ve" bağlacı.

Perde-i zülfüñi ref' eyle görem verd-i ruḥuñ
‘Acabâ kânde ye dek nâle vü efḡân idelüm

7. vü:
Gazel 103
Mısra: 7
"Ve" bağlacı.

İstemem çarḥıñ kabâ vü aṭlasın şimden gerü
Künc-i firḳatde gönül mürḡi tıttırdur aşıyân

8. vü:
Tarih 1
Mısra: 15
"Ve" bağlacı.

O veliyyü'n-ni‘amâ vü o vefiyyü'l-küremâ
O kerîmü'ş-şiyem ol nâm-ı ‘alî-ḳadr ü ‘alâ

9. vü:
Tarih 3
Mısra: 2
"Ve" bağlacı.

Şâh-ı vâlâ-nesebe-i nuḥbe-i Âl-i ‘Osmân
Hâdim-i Yeḡrib ü Baṭḥâ vü merâtib-râtib

vücüd:

1. vücüd-ı:
Gazel 57
Mısra: 6
Beden, cisim.

Olunca sen güneşe rû-be-rû hacâletle
Vücüd-i jāle-i gül-berg-veş pür-âb iderüz

2. vücüdum:-(u)m
Gazel 81
Mısra: 7
(Aşığın) bedeni, cismi.

Vücüdum âteş-i ḥâkister itdi
N'ola ḥâlimden itseñ cüz'i idrâk

3. vücūd:-u
Tarih 4
Mısra: 31
Varlık, var olma.

Lâzım vücūd devlete tanzîm-i mülk ü millete
Şâyandı mihr-i ‘izzete vallâhu a'lem bi's-savâb

vücüd-i pür-ziyâ ol:

1. vücūd-i pür-ziyâ ol:-sun
Tarih 2
Mısra: 40
Kelime Tipi: -
Vücudu ışıqlarla dolu olmak.

Dâ'ir olduḳca felekler ḡâbit olduḳca nücüm
Neyyir-i a'zam gibi olsun vücūd-i pür-ziyâ

vücüd-ı unsur-ı a'lâ:

1. vücūd-ı unsur-ı a'lâ:-da
Gazel 67
Mısra: 5
Kelime Tipi: -
Vücudun, bedenın en üst, en yüksek unsuru || gönül, kalp.

Vücūd-ı unsur-ı a'lâda şâh olunca gönül
Terennüm itmededür kûs ber-ḳılâ'-ı ḥulûş

vücüdum fülki:

1. vücūdum fülki:
Tahmis 2
Mısra: 15
Kelime Tipi: -
Beden, vücut, varlık gemisi.

Vücūdum fülkini gird-âba çekdürdi dümensizlik
Der-i mey-ḥâne de sâḳı mey-i la'lin ider irâd

vücüdün mülk:

1. **vücūduñ mülk:-i, -n, -e**

Gazel 13

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Beden ülkesi; varlık ülkesi.

Diliñ endîşesi tayf-ı hayālîñ
Vücūduñ mülkine sulţân-ı ğālib

vuhûş u tayr:

1. **vuhûş u tayr:**

Murabba 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Yabani hayvan ve kuş.

Vuhûş u tayr eder feryād u zârı
Nüzûl-i rahmetinle eyle şādān

vur:

1. **vur:**

Gazel 79

Mısra: 6

Vurmak || yıkıp , dökmek.

Dalgınlık ile bezme duhûl eylese zâhid
Gösterme amān sûretini vur ana yak yık

2. **vur:**

Gazel 109

Mısra: 3

Vurmak || düşmanın göğsüne yara vurmak.

Zahm-ı hicrânını vur sînesine a‘dânın
Etdiğin bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

vuşlat:

1. **vuşlatıñ:-iñ**

Gazel 63

Mısra: 1

Kavuşmak, birleşmek, bir şeye ulaşmak. II Sevgiliye kavuşmak.

Vuşlatıñ olmuşken ey maḥbûb senden mültemes
Gelmedi hergiz aña dā‘ir efendimden nefes

2. **vuşlat:**

Gazel 105

Mısra: 4

Kavuşmak, birleşmek, bir şeye ulaşmak. II Sevgiliye kavuşmak.

Bir irilmez yereddür ol şûḥ-i müstağnî-ḥişāl
Vuşlat ümmîdin idüp dil cüst ü çālāk olmasun

3. **vuşlatıñla:-ı, -ñ, -la**

Gazel 105

Mısra: 11

Kavuşmak, birleşmek, bir şeye ulaşmak. II Sevgiliye kavuşmak.

Vuşlatıñla Ḥurremi ḥandān kıl ey dil-rübā
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere ḥāk olmasun

4. **vuşlata:-a**

Gazel 120

Mısra: 5

Kavuşmak, birleşmek, bir şeye ulaşmak. II Sevgiliye kavuşmak.

Didim ey yār ‘aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nāz ile o nāzûk-ter-i ‘ālem lâ lâ

vuşlat güneşi:

1. **vuşlat güneşi:**

Müseddes 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Kavuşma güneşi.

Gāḥ vuşlat güneşin ḥāver-i ferdāya şalar
Ağladup gāḥi beni hicr ile her cāya şalar

vuşlat günü:

1. **vuşlat günü:-n, -de**

Gazel 29

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma gününde.

Cevr itdi ‘āşıkına vuşlat gününde cānān
Şāḥ-ı cihān olanıñ ḥulḳı hemān keremdür

vuşlat-ı yār:

1. **vuşlat-ı yār:**

Gazel 95

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma.

Vuşlat-ı yār ile olur mansıb u cāḥ-ı ‘āşıkān
Sensizin ey kamer şıfat artsa da pāye n’eyleyim

2. **vuşlat-ı yār:**

Tahmis 3

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgiliye kavuşma.

Vuşlat-ı yār ise şevḳ ile eger āğāzıñ
Duymadın bir oyunın bu felek-i lu‘b-bāzıñ

vuşlatıñ bezmi:

1. **vuşlatıñ bezmi:-i, -n, -e-ne**

Gazel 48

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kavuşma meclisi || sevgiliye kavuşmak.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü luṭf-i Ḥudāvend ile teşḫîrimdür

vuşûl:

1. **vuşûli:**

Tahmis 4

Mısra: 16

Vasıl olma, varma, kavuşma, erme || sevgiliye kavuşma.

Bu sırr-ı pesendide bize dâd-ı Hudâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yâre vuşûli

vüzerâ:

1. **vüzerâsiyle:-si, -(y)le**

Tarih 3

Mısra: 13

Vezirleriyle.

Vüzerâsiyle virüp 'âleme der-hüsn nizâm
Eyledi emr-i 'ibâda o zevâtı hâsib

vâ:

1. **ya:**

Tarih 1

Mısra: 36

"Ya" bağlacı.

O mu'tarraf o müsecca' o muraşşa' eş'âr
Ta'b-ı pâkîze iken ya ne disünler fûşahâ

2. **ya:**

Gazel 127

Mısra: 2

"Peki ya" anlamında bir bağlaç.

Beni dil-ğaste görüp çeşmiñe nem gelmez mi
Ya nedâmetle 'aceb saña da gam gelmez mi

3. **ya:**

Tarih 2

Mısra: 6

"Peki ya" anlamında bir bağlaç.

Olmadı âşâr-ı cevri ü zulmden bir kimse zâr
Ya meger gülşende bülbül ide feryâd u nevâ

4. **ya:**

Tarih 2

Mısra: 7

"Peki ya" anlamında bir bağlaç.

Ya ola tûfî dil-i 'uşşâk bezm-i hicrde
Sükker-i la'l-i leb-i maḥbûb için nağme-serâ

5. **ya:**

Gazel 77

Mısra: 10

"Ey! " anlamında bir seslenme sözü.

Pâsbânlık kim iderdi der-i 'işretde müdâm
Şâhib-i râst kavî ya çukadâr olmayıcak

6. **ya:**

Gazel 86

Mısra: 3

"Ey! " anlamında bir seslenme sözü.

Gerd-i aqdâmın için ya cân fedâ itsem n'ola
Ḥâk-i râhın çeşm ü cânâ tütüyâdur yâ Resûl

7. **ya:**

Murabba 2

Mısra: 16

"Ey! " anlamında bir seslenme sözü.

Bu belâ-yı nâ-gehân dilden mi dilberden midür
La'l nedür gevher nedür ya dilber-i ra'nâ nedür

8. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 1

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

Ḳaddiñe naḥl-i semen ya çemen-ârâ mı disem
Serv-i bâlâ mı 'aceb eşbeh-i Tûbâ mı disem

9. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 3

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

Ḳurs-ı nâzûk mı disem ḥâlîñe ya ḥabbû'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

10. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 4

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

Ḳurs-ı nâzûk mı disem ḥâlîñe ya ḥabbû'l-misk
'Üd-ı mendel aña ya 'anber-i sârâ mı disem

11. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 5

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

'Ayn-ı Kevşer mı disem la'liñe ya çeşme-i cân
Âb-ı ḥayvân mı aña daḥi a'lâ mı disem

12. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 7

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

Şems-i enver mı disem vechiñe ya cebhe-i ḥûr
Bu nezâketle 'aceb ben daḥi ibhâ mı disem

13. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 10

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

Nev-bahâr-ı ḥaṭına dâ'ire-i gül mı disem
Gülşen-i ḥüsnde ya sünbül-i ḥadrâ mı disem

14. **ya:**

Gazel 99

Mısra: 14

"Veya, yahut, ya da" anlamında bağlaç.

Ne disem 'arız-ı hāndānına Hürrem bilmem
Gül-i Cennet mi disem ya had-i hūrā mı disem

yā rab:

1. yā rab:

Nazm 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ey Rabbim.

Rûz u şebim endûh ile âh eyleme yâ Rab
Sûz-ı dili firkatle siyâh eyleme yâ Rab

2. yā rab:

Nazm 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ey Rabbim.

Rûz u şebim endûh ile âh eyleme yâ Rab
Sûz-ı dili firkatle siyâh eyleme yâ Rab

3. yā rab:

Nazm 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ey Rabbim.

Göster bana ol 'arız-ı dil-cû-yı murâdı
Ahvâlimi kesretle tebâh eyleme yâ Rab

4. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Ol gül ruhuñ ahvâlini târ eyleme yâ Rab
Her rûz u şebân kârını zâr eyleme yâ Rab

5. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Ol gül ruhuñ ahvâlini târ eyleme yâ Rab
Her rûz u şebân kârını zâr eyleme yâ Rab

6. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Açdurma 'adū semtine hādeyle dehānın
Bîgāneye ol gönce(y)i yâr eyleme yâ Rab

7. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Güldür o güli gülşen-i ikbâlde her ân
Tâb-ı ruhuñı gârât-ı hâr eyleme yâ Rab

8. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Ağyâr ile hem-kāse olup zevk u şafâda
Ol tûti femi nükte-şi 'âr eyleme yâ Rab

9. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Mağv eyle sū'-i vesvesesin levh-i gönülden
Dil-hāne(y)i pür-nağş u nigâr eyleme yâ Rab

10. yā rab:

Gazel 12

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Luṭf it dil-i pejmürdeye hūvân-ı keremiñden
Bu Hürremi hiç kimseye bâr eyleme yâ Rab

11. yā rab:

Gazel 20

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!.

Olmasun bî-çäre Hürrem luṭf kıl
Kimseden yâ Rab bî-zâr el-ğiyâs

yā rabbî:

1. yā rabbî:

Gazel 107

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yâ Rabb'im, Ey Allah'im!.

Gâh düşer dām-ı belāya gâh şām-ı fırkate
Kimse yâ Rabbî esîr-i zülf ü perçem olmasun

yā resûl:

1. yā resûl:

Gazel 86

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ey Allah'ın elçisi. II Hz.Muhammed.

Âsitânın hasteye dârü'-ş-şifâdur yâ Resûl
Kible-i hâcât-ı erbâb-ı vefâdur yâ Resûl

2. yā resûl:

Gazel 86

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ey Allah'ın elçisi. II Hz.Muhammed.

Āsitānıñ hasteye dārü'ş-şifādur yā Resūl
Kıble-i hācāt-ı erbāb-ı vefādur yā Resūl

3. yā resūl:

Gazel 86

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ey Allah'ın elçisi. II Hz.Muhammed.

Gerd-i akdāmıñ içün ya cān fedā itsem n'ola
Hāk-i rāhıñ çeşm ü cāna tütüyādur yā Resūl

4. yā resūl:

Gazel 86

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Ey Allah'ın elçisi. II Hz.Muhammed.

Şanıña levlāk levlāk oldı tebcıl-i 'azīm
Hulq-ı mahmūdına Hākdan 'atādur yā Resūl

5. yā resūl:

Gazel 86

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ey Allah'ın elçisi. II Hz.Muhammed.

Zāt-ı pākıñdür habībā rahmeten li'l-'ālemīn
Bilmeyen sen şāhı rahmetden cüdādur yā Resūl

6. yā resūl:

Gazel 86

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ey Allah'ın elçisi. II Hz.Muhammed.

Ol şefi' bu Hurrem-i bî-çäreye yevmü't-tenād
Bār-i 'isyānla anıñ kaddi dü-tādur yā Resūl

yād:

1. yādına:-ı, -n, -a

Gazel 14

Mısra: 9

Anma, hatırlama. II Hâtıra.

Bir kezin la'l-i lebiñ yādına nüş eyler ise
Atdurur başına Hurrem içenin seng şarāb

yād eyle:

1. yād eyle:-ye, -lüm

Tahmis 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Hatırlamak, anmak.

Vakt-i hicrānını yād eyleyelüm semcesine
Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine

yād id:

1. yād id:-üp

Gazel 10

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Hatırlamak, anmak.

Künc-i gamda yād idüp ahvālını hîç şormadıñ
Nice kemlik geldi bu bî-çäre Hurremden saña

yağ:

1. yağını:

Gazel 83

Mısra: 4

*Yağ || aşığın gönül yağtı, kandil için kullanılan yağa
benzetilmiştir.*

Ne ziyā-bağş ola hırşid ruhuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerāğıñda seniñ

yağmā:

1. yağmāya:-(y)a

Müseddes 1

Mısra: 2

*Bir malı zor kullanarak ele geçirmek, talan etmek.
II zorla gönlünü ve aklını almak, aşık etmek.*

Görüñ ol fitne-engizi ki cevlan eyler
'Aql u dil mülkini yağmāya hezār kan eyler

yağmāya vir:

1. yağmāya vir:-se

Gazel 69

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

*(Bir yerin) Yağmalanmasına izin vermek. || Gözden
çıkarmak.*

Bi-küllü 'aqlımı yağmāya virse mümkündür
Ki geldi bağteten ol gül-'izāra pür-çin hatt

yāhū:

1. yāhū:

Gazel 54

Mısra: 6

*Söylenen söze dikkati çekmek ve anlamını
güçlendirmek için kullanılır.*

Gördüğüm sâ'atde dirsem āşinālık kaşdına
Sad hicāb u şerm ile yāhū bilür bilmezlenür

yak-:

1. yakdı:-dı

Gazel 117

Mısra: 3

Yakmak || gönlü tutuşturmak, ıstırap çekirtmek.

Yakdı ihyāda kalb-i pür-süzum
Ol kadar germ-hāl idi bu gıce

yak:

1. yakup:-up

Gazel 80

Mısra: 3

Ateş durumuna geçmek, tutuşmak.

Yakup kebūd-ı çarhı siyāh itmede begim
Âh-ı cünūndan haberin yok midur seniñ

2. **yaqdı:-dı**

Gazel 24

Mısra: 2

Yakmak || gönlü tutuşturmak, ıstırap çektirmek.

Beni itdi ruh-ı zıbāsına āvāre o şüh
Dil-i sūzānımı yaqdı yine bir nāre o şüh

3. **yaqdı:-dı**

Gazel 65

Mısra: 1

Yakmak || gönlü tutuşturmak, ıstırap çektirmek.

Yaqdı cān u dilim ol dilber-i meh-veş āteş
Şormasun kimse meded ruhları tābiş āteş

4. **yaqdı:-dı**

Gazel 87

Mısra: 9

Yakmak || gönlü tutuşturmak, ıstırap çektirmek.

Yaqdı dil-i pür-sūzımı mestāne sūhanla
Hurrem yine güftār-ı vişāl eyledi bülbul

5. **yakmaqla:-maq, -la**

Gazel 83

Mısra: 4

*Ateşe vermek, tutuşturmak || aşğın kandile
benzeyen yüreğini yakmak.*

Ne ziyā-baḥş ola hürşid ruḥuñ devrinde
Yüregim yağını yakmaqla çerāğında seniñ

yak yık:

1. **yak yık:**

Gazel 79

Mısra: 6

Kelime Tipi: **İkileme**

Yakıp yıkmak.

Dalgınlık ile bezme duḥül eylese zāhid
Gösterme amān sūretini vur ana yak yık

yakañ:

1. **yakañ:**

Gazel 52

Mısra: 6

Yakan kimse II aşğın gönlünü çalan kimse.

Gören teşnelikten lebi la'liñi dir
Yakañ bir bakımda gönüller kanar

yakıl:

1. **yakılur:-ur**

Gazel 31

Mısra: 1

*Yanmak, yakılmak || aşk ateşinde tutuşmak,
sevdalanmak.*

Kim ki ol gül ruḥa cāndan yakılur mā'il olur
Hār-ı 'ālem de olursa çeker ol kâ'il olur

yakıl:

1. **yakılaldan:-al,-dan**

Gazel 11

Mısra: 4

Sızlanmak, şikayet etmek.

Süz-ı şem'den hāl-i 'aşkı öğrenür pervāneler
Yakılaldan şem'-i ruḥsārına karşı bī-riyā

yakın:

1. **yakın:**

Gazel 6

Mısra: 3

Yakın olmak, yakınlaşmak.

Geldi ayak sürüyi şahın-ı çemenzāra yakın
Cilve-i pāyini efğān-ı sipend itdi şabā

yakıs:

1. **yakışdırdı:-dır, -dı**

Gazel 75

Mısra: 5

Güzel durmak, iyi gitmek; uygun olmak.

Çekdi çevirdi cāme-i nāzın yakışdırdı
Gösterdi baña cübbe vü şālı taraf taraf

2. **yakışmış:-mış**

Gazel 88

Mısra: 1

Güzel durmak, iyi gitmek; uygun olmak.

Yakışmış ol ruh-ı nāza қaranfil lāle gül sünbül
Daқınsun tāze-ber-tāze қaranfil lāle gül sünbül

yakmağ:

1. **yakmağa:-a**

Gazel 36

Mısra: 9

Ateşe vermek, tutuşturmak, yakmak.

Şem'-i derün yakmağa ruḥsār-ı yārdan
Müjgān-ı tār-dīde-i Hurrem fitil olur

ya'kūb:

1. **ya'kūbıym:-ı, -y, -ım**

Tahmis 2

Mısra: 4

*Hız. Yakub: Hz. İbrāhım'in torunu ve
İsrāiloğulları'nın atası olan peygamber.*

Cihānda sen var iken gam değil ḥüsni ḥasensizlik
Gamiñ Ya'kūbıym olmaz baña Beytū'l-Ḥazensizlik

yahūuz:

1. **yalıñuz:**

Gazel 74

Mısra: 10

Yalnız, sadece.

Dil nice hayret-güzîn-i künc-i firkat olmasun
Yalıñuz Hürrem degil 'uşşâk-ı hayrân her taraf

2. **yalıñuz:**

Gazel 89

Mısra: 10

Yalnız, sadece.

Key şakın âh eyleme Hürrem o gül âzâr olur
Yalıñuz haddi degil ser-tâ-be-pâ endâm-ı gül

3. **yalıñuz:**

Gazel 91

Mısra: 6

Yalnız, sadece.

Sensizin şahın-ı çemenzârda güşâyiş gelmez
Yalıñuz ey gül-i nev seyr-i bahârı n'ideyim

yaman:

1. **yamandur:-dur**

Diğer 1

Mısra: 5

Kötü, fena, çetin, zor.

Aklım perîşândur hâlim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamândur

yan:-

1. **yandı:--dı**

Gazel 71

Mısra: 2

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

Meclis-i ünsiyyete oldukça ol cānâne şem'
Yandı başdan ayağa süzişle çün pervâne şem'

2. **yanup:-up**

Gazel 95

Mısra: 7

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

Süziş-i 'aşk ile yanup süfte-be-süfte oldu dil
Tır-i ğamıñla ser-te-ser beñzedi nāye n'eyleyim

yan:

1. **yanına:-ı, -n, -a**

Gazel 16

Mısra: 4

Bir şeyin yakını, civarı, çevresi.

Sâkî-i hicrân baña bir zehr nüş itdürdi kim
Nûşa beñzer gelse yanına semûm-ı kâ'inât

2. **yanında:-ı, -n, -da**

Gazel 18

Mısra: 4

(Sevgilinin) yanı, yakını.

Hergiz şarâb-ı la'liñ olmaz iken müyesser
N'itdim yanında şâhım oldum cabaya bâ'is

3. **yandı:-dı**

Gazel 9

Mısra: 5

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

'Aşkınıñla yandı cān u gönül kalmadı eğer
'Arz itmesün şem' dañi süz (u) güdâz baña

4. **yanmadadır:-ma, -da, -dur**

Gazel 51

Mısra: 6

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

Niçe bir şem'-i ruñuñ âteşine rûz u şeb
Niçe bir yanmadadır bu dil-i şeydâ niçe bir

5. **yanar:-ar**

Gazel 65

Mısra: 7

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

Baña ol yâr yanar âteş olup itdigini
İtmedi olalı 'âlemde bu âteş âteş

6. **yanık:-ık**

Gazel 76

Mısra: 12

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

Bu meydân-ı muhabbet gelsün işte
Dil-i Hürrem gibi var ise yanık

7. **yanarım:-(a)r, -(ı)m**

Murabba 2

Mısra: 5

*Alev alıp tutuşmak. II Aşk ateşiyle yanarak
gönülden acı ve ızdırap çekmek.*

Bir 'aceb pervaneyim ki yanarım kendim peşin
Tayanup bu hâlimi itdim feşâne gözyaşın

8. **yanında:-ı, -n, -da**

Gazel 38

Mısra: 7

Yanında, huzurunda, yakınında anlamına gelir.

Verd-i ruñuñ yanında bülbül-i dil
Ne kadar olsa güyâ ebkemdür

yana yana:

1. **yana yana:**

Gazel 71

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yanarak, haline âh, vâh ederek || ağlamakla birlikte değerlendirildiğinde mumun eriyerek akması aşığıın gözyaşına benzetilmiştir.

Süz-nâk-i derd-i 'aşkım gördi şâm-ı hicrde
Ağladı mecliste Hürrem baña yana yana şem'

yanar:

1. yanar:-(a)r

Gazel 52

Mısra: 4

Yanmak, tutuşmak. II Aşk acısı çekmek.

Tutuşdı bu hüsn-i laîfîñ görüp
Dilim şubha dek şem'a gibi yanar

ya'ni:

1. ya'ni:

Mesnevi 1

Mısra: 11

"Demek oluyor ki, sözün kıyası, doğrusu"
anlamlarında bir bağlaç.

Ya'nî kim âmentü bi'llâh lafzını
Âhire varınca oku kıl tamâm

2. ya'ni:

Tarih 1

Mısra: 13

"Demek oluyor ki, sözün kıyası, doğrusu"
anlamlarında bir bağlaç.

Ya'nî mîr-i kerem ü vâlî-i 'âlî-himmet
Odur âyîne-i efkârda iden cîlve-nümâ

3. ya'ni:

Tarih 2

Mısra: 55

"Demek oluyor ki, sözün kıyası, doğrusu"
anlamlarında bir bağlaç.

Ya'nî kim Şâdık Ağa-yı kâm-yâb u behre-ver
Hâzret-i Hâk eylemiş zâtın şeref-yâb-ı vefâ

4. ya'ni:

Tarih 3

Mısra: 5

"Demek oluyor ki, sözün kıyası, doğrusu"
anlamlarında bir bağlaç.

Ya'nî şâhenşeh-i haydar-şiyem-i Hân Maḥmūd
Bâb-ı 'adline olur nev'-i meṭâlib ṭâlib

yanımda ol:

1. yanımda ol:-ur, -sa

Gazel 101

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Yanımda, yakınımda bulunmak. || desteklemek arka çıkamak.

Bahr-i Ḳulzüm olursa yanımda
Âteş-i 'aşkım idemez teskîn

van(ip) yakıl(mak):

1. van(ip) yakıl(mak):

Gazel 71

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Çokça yanmak, çok fazla acı çekmek || aşıkların yanıp yakılması bağlamında kullanılmıştır.

Niçe yanmasun yakılmasun begim üftâdeler
Tâbiş-i 'aşk ile girmiş âteş-i süzâne şem'

yap:-

1. yaparsın:-(a)r, -sın

Gazel 15

Mısra: 4

İnşa etmek. II dil bağlamında gönül almak, gönlü mamur eylemek, âbâd etmek.

Derûn-ı 'âşıkı ta'mîr kaşdıñ
Yaparsın her zamân bünyân-ı himmet

2. yapmadıñ:-ma, -dıñ

Gazel 80

Mısra: 7

Yapmak, onarmak || gönül yapmak.

Bir kâse ile yapmadıñ kalbimizi 'aceb
Dünyâda bir ḥayır eṣerîñ yok mıdur seniñ

yâr:

1. yâre:-e

Diğer 1

Mısra: 11

Arkadaş, dost II Sevgili.

Elim ermez yâre arz-ı hâl etsem
Yâr-i vefâdarım nerdedür şimdi

2. yârimiñ:-im, -iñ

Gazel 23

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Câdû-yı çeşmi Hurrem cihân içre yârimiñ
'Uşşâk-ı müstemende 'aceb vire mi felâḥ

3. yâr:

Gazel 26

Mısra: 7

Arkadaş, dost II Sevgili.

Câme-i zerrîn-kabâ birle bedîdâr olsa yâr
Pür-neşât u bî-ḡam olmaz da n'olur hengâm-ı 'ıyd

4. yâre:-e

Gazel 33

Mısra: 11

Arkadaş, dost II Sevgili.

Âteş-i 'aşkıñ şı'âbın yâre tersîm eylesem
Süz-nâk-i ḥâmeden tahrîḳ olur tahrîrler

5. yār:

Gazel 37

Mısra: 3

Arkadaş, dost II Sevgili.

Olmasa teşne lebiñ kândine ey yār nebāt
Kāndehārīñ şekerī hüsñ ü ħalāvet mi bulur

6. yārīñ:-iñ

Gazel 39

Mısra: 5

Arkadaş, dost II Sevgili.

Yārīñ kad-i bālāsını gördükde çemende
Sersemlenerek serv-i temennā ile oynar

7. yār:

Gazel 40

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Ğam degildür Hürremā efgān idersin yār için
‘Andelīb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

8. yār:

Gazel 42

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Gül mül zamānı Hürrem ol ‘ayş eyle yār ile
Fırşat geçürme meclis-i zibā yerindedür

9. yār:

Gazel 48

Mısra: 3

Arkadaş, dost II Sevgili.

Didim ey yār ne bālā-yı ruħuñda görinen
Nāz ile güldi didi zülf-i girih-gñrimdür

10. yār:

Gazel 48

Mısra: 10

Arkadaş, dost II Sevgili.

N’ola Hürrem yolına olsa revān rūḥ-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsimdür o şūḥ mñrimdür

11. yār:

Gazel 54

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Derd-i pinhānım ‘ayān lık tecāhül itdi yār
La‘l-i nābı Hürremā dārū bilür bilmezlenür

12. yār:

Gazel 57

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Tefahḥuş itmek için yār cüst ü cū iderek
Diyār-ı Hinde degil Sinde dek şitāb iderüz

13. yārīñ:-iñ

Gazel 61

Mısra: 7

Arkadaş, dost II Sevgili.

Yārīñ gül-i ruḥsārı ḥayāliyle dem-ā-dem
Bülbüller ile nağme-zen-i şaḥn-ı hevāyuz

14. yār:

Gazel 62

Mısra: 3

Arkadaş, dost II Sevgili.

Yār ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Ziver-i bāle bakar pāyine bakmaz tāvūs

15. yār:

Gazel 63

Mısra: 3

Arkadaş, dost II Sevgili.

Yār olur ağıyār ile olmaz qarīn üftādeye
Bu dil-i bī-çāre eylerken dil ü cāndan heves

16. yār:

Gazel 65

Mısra: 7

Arkadaş, dost II Sevgili.

Baḥa ol yār yanar āteş olup itdigini
İtmedi olalı ‘ālemde bu āteş āteş

17. yār:

Gazel 66

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
‘Adūnuñ yok yere ifsādı kalmış

18. yāre:-e

Gazel 69

Mısra: 6

Arkadaş, dost II Sevgili.

Bahāra karşı perīşān-kākül eylesün
Çemende sünbüle di geldi yāre müşğn ḥaṭṭ

19. yār:

Gazel 74

Mısra: 3

Arkadaş, dost II Sevgili.

Yār ile hem-şoḥbet olmağdı zamīrim bir gñce
Neyleyim dildārı tutmuşdur nigh-bān her taraf

20. yāre:-e

Gazel 80

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Bend eyle sen de kalbiñi yāre döner cihān
Hürrem zamāneden ḥaberiñ yok mıdır seniñ

21. **yār:**

Gazel 98

Mısra: 2

Arkadaş, dost II Sevgili.

Sâkıyâ gel gidelüm cām-ı mey olsun hem-dem
Yâr ile eyleyelüm şahın-ı çemende 'âlem

22. **yäre:-e**

Gazel 102

Mısra: 5

Arkadaş, dost II Sevgili.

Yäre 'arz itmek diler hâl-i dil-i nâlânımı
Üstühânân şekl-i mişkâr oldığıyçün n' eylesün

23. **yârsız:-sız**

Gazel 103

Mısra: 3

Arkadaş, dost II Sevgili.

İrmek için menzil-i maksûda yârsız ey göñül
Lücce-i gird-âb-ı gamda ölsem açmam bād-bân

24. **yâriñ:-iñ**

Gazel 116

Mısra: 9

Arkadaş, dost II Sevgili.

Hürremâ derd-i dile çäre dilerseñ yâriñ
Şoragör âb-ı leb-i la'lini sen emcesine

25. **yār:**

Gazel 120

Mısra: 5

Arkadaş, dost II Sevgili.

Didim ey yâr 'aceb vuşlata meyl eylersin
Didi nâz ile o nâzük-ter-i 'âlem lâ lâ

26. **yârdur:--dur**

Gazel 128

Mısra: 8

Arkadaş, dost II Sevgili.

Hâzer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

27. **yār:**

Müfret 2

Mısra: 2

Arkadaş, dost II Sevgili.

Demişler kış gününün lâle-zârı
Müsâhib yâr ile âteş kenârı

28. **yār:**

Müseddes 1

Mısra: 14

Arkadaş, dost II Sevgili.

Gülşen-i rüyına karşı baña zâr itdürdi
Gonca-i tab'im açup bülbüle yâr itdürdi

29. **yäre:-e**

Tahmis 4

Mısra: 16

Arkadaş, dost II Sevgili.

Bu sırr-ı pesendîde bize dâd-ı Hüdâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yäre vuşûli

yâr eyle:

1. **yâr eyle:-me**

Gazel 12

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Eş, dost edin.

Açdurma 'adû semtine hâdeyle dehânın
Bîgâneye ol gönçe(y)i yâr eyleme yâ Rab

yâr için:

1. **yâr için:**

Gazel 40

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Sevgili için, sevgili uğruna.

Gam degildür Hürremâ efgân idersin yâr için
'Andelîb-i gülşeni elbetde bir verd söyledür

yārân:

1. **yārâna:-a**

Gazel 68

Mısra: 10

Dostlar II yaran (aşk bağlamında); sevgili.

'Arz idersen bār-gâh-ı Hazrete 'arz it müdâm
İtme Hürrem yok yere hâl-i diliñ yārâna 'arz

yārân eyle:

1. **yārân eyle:-yin**

Gazel 68

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Arkadaş, dost; sevgili etmek.

Güşe-i firkatde gitdikce zebûn oldum katı
Eyleyin yārân beni lûtf eyleyüp cânâna 'arz

yārân-ı şafâ:

1. **yārân-ı şafâ:**

Tahmis 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Safa dostları || gönül dostları.

Dîvâne vü mestiz yerimiz cây-ı fenâdur
Şevk-i dil-i cânân bize yārân-ı şafâdur

yäre:

1. **yäre:**

Gazel 24

Mısra: 6

Yara || Sevgiliden kaynaklı aşğın gönül yarası.

Haste-nāk oldı gönül hânkah-ı hicrānda
Gamzesiyle açalı sīneye şad yāre o şūh

yār-i meh-veş:

1. **yār-i meh-veş:**

Gazel 64

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Ay gibi güzel yar, ay parçası.

Alup dil mürğünü bir yār-i meh-veş
Beni āvāre itdi hem belā-keş

yār-ı muvāfık:

1. **yār-ı muvāfık:**

Gazel 76

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Uygun sevgili; güvenilir, sözünde duran sevgili.

Bulunmaz her zamān yār-ı muvāfık
Ki ola meclis-i cānāne lāyık

yār-i vefādār:

1. **yār-i vefādār:-ı, -m-ım**

Diğer 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Vefalı sevgili.

Elim ermez yāre arz-ı hāl etsem
Yār-i vefādārım nereddür şimdi

yārimi āgāh:

1. **yārimi āgāh:**

Gazel 58

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kalbi uyanık, basiretli sevgili.

Benim āh-ı ciger-süzümden eyleñ yārimi āgāh
O te'şīr-i figān-ı mā'il-i āhestesin bilmez

yāriñ rāhı:

1. **yāriñ rāhı:**

Gazel 105

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Sevgilinin yolu.

Kirpigiñ çārüb idüp pāk eyle yāriñ rāhını
Gelsün ol şāhāne haşlet hār u hāşāk olmasun

yaş:

1. **yaş:-ı**

Gazel 107

Mısra: 10

Gözyaşı II aşğın gözyaşları.

Düşmesün bu bī-nevā Hurrem hevā-yı vuşlata
Sīnesi hūn yaşı Ceyhūn dīdesi nem olmasun

2. **yaş:**

Gazel 41

Mısra: 5

(Aşğın) Gözyaşı.

Şanma kim hasret ile yaş döker dīde-i ter
Reh-güzārıñ tozınıñ def'ine bārān aqıdur

vasadı:

1. **yaşadı:-dı**

Gazel 129

Mısra: 5

Yarattı.|| toprak üzerinde yaratılan menekşe çiçeği.

Hevā-yı kūy-ı dil-ārā yaşadı hāk üzre
Benefşeyi haat-ı nev-hīz-i yāre öykündi

yasāğ:

1. **yasāğında:-ı, -m, -da**

Gazel 119

Mısra: 10

*Yasak, engel || zahidin şarap içmeyi yasak görmesi
vurgulanmıştır.*

Bādeden zāhidā hirās itme
Yüri nüş it benim yasāğında

yatağ:

1. **yatağında:-ı, -ñ, -da**

Gazel 83

Mısra: 1

Uyumak için üzerine veya içine yatırılan eşya, döşek.

'Andelībān-ı seher-hīz yatağında seniñ
Belli gül kokusu var āl yanağında seniñ

yavuz ad:

1. **yavuz ad:**

Gazel 27

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Kötü ad, nam bırakmak.

Çıkarma cevri ile şāhım yavuz ad
Harāb eyleme mülküñ eylegil dād

yaz:

1. **yaza:-a**

Gazel 88

Mısra: 4

Yaz mevsimi.

Cemālīñ pertevi düşse eger hāk-i zemīn üzre
İrerdi cümleten yaza karanfil lāle gül sūnbül

2. **yazmasa:-ma, -sa**

Gazel 37

Mısra: 13

Yazmak, kaleme almak.

Yazmasa âyet-i ruhsârîna tefsîr-i belîğ
Kilk-i Hürrem bu kadar ʿizzet ü rifʿat mi bulur

3. **yazılsa:-ıl, -sa**

Gazel 69

Mısra: 10

Yazmak, kaleme almak.

Ne haddi var leb-i dildâre beñzemek Hürrem
Yazılsa da varak-ı sürhe nice zerrîn hatt

4. **yazdı:-dı**

Gazel 26

Mısra: 2

Kaleme almak. II Kader olarak belirlemek.

Mevsim-i faşl-ı bahâr oldu dem-i eyyâm-ı ʿıyd
Yazdı küttâb-ı kazâ rûy-ı gül üzre nâm-ı ʿıyd

5. **yazdı:-dı**

Gazel 89

Mısra: 6

Kaleme almak. II Kader olarak belirlemek.

Servet-i bād-ı şabâ birle açıldı defteri
Yazdı küttâb-ı kazâ rû-yı gül üzre nâm-ı gül

yazar:

1. **yazar:**

Gazel 29

Mısra: 6

Yazmak, kaleme almak.

Geh cevri geh vefâlar eylerse bendegâna
Kâniʿ olur kişi hep her ne yazar kalemdür

yed:

1. **yediñle:-iñ, -le**

Gazel 72

Mısra: 8

El.|| sakinin eli.

Sâkiyâ sâʿid-i sîmîniñe kuvvet vire Hağ
Bezm-i vuşlatda yediñle tolanur oldu ayâğ

yedi hatt:

1. **yedi hatt:-ı**

Gazel 126

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Yedi çizgi || sevgilinin yüz çizgisi.

Göricek şâhâ yedi hattı yüzünde ben didim
Âyet-i hüsnüñ berâtı zabtına tahtırır gibi

yedi rıdvân:

1. **yedi rıdvân:**

Gazel 32

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yedi Rıdvân || Cennetin kapısını bekleyen melek.

Açıldıkça o dest-i sîm ile zülf-i ʿabîr-efzâ
Yedi Rıdvân ile Dârüʿs-Selâmda bâb-veş dıtrir

yek:

1. **yek:**

Gazel 129

Mısra: 4

Bir, sayı sıfatı.

Teğannî eyledi muṭrib sarây-ı vahdetde
Kafesde yek tûṭî güyâ hezâra öykündi

yelken:

1. **yelkenim:**

Tahmis 2

Mısra: 14

Yelken. II Deniz taşıtı.

Miyânın teşbîh eylerken bihâr-ı ʿaşkda bir müya
Muḥâlif rûzgâr esdi düşürdi yelkenim şuya

yelpâze tut:

1. **yelpâze tut:**

Gazel 88

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yelpaze tutmak || sevgilinin yüzünü gizlemek için
yelpaze tutmak.

Seni benden nihân itmek için ey dilber-i meh-çîn
Tutar rûyuña yelpâze karanfil lâle gül sünbül

yemcesine:

1. **yemcesine:**

Gazel 116

Mısra: 1

Deniz gibi ||deniz gibi coşan gönül.

Eyledi cûş ü hürüş ʿaşk ile dil yemcesine
Görinür baḥr-i muḥîṭ dideme bir nemcesine

yem-ves:

1. **yem-ves:**

Gazel 90

Mısra: 1

Deniz gibi || deniz gibi coşan gönül.

ʿÂşık iseñ ey gönül âh eyle yem-ves cûş kıl
ʿAndelîb eyle zebânıñ nâleñi beyguş kıl

yer:

1. **yerimiz:-i, -miz**

Tahmis 4

Mısra: 3

Mekan, mahal || aşıkları bulundukları yer mekan.

Dîvâne vü mestiz yerimiz cây-ı fenâdur
Şevk-i dil-i cânân bize yârân-ı şafâdur

2. **yerindedür:-i, -n, -de, -dür**

Gazel 42

Mısra: 8

Yerinde durmaktadır.

Oldı yolında niçe ğarībān şehīd-i ‘aşk
Şemşīr-i hūn-feşānı dirīgā yerindedür

3. **yerindedür:-i, -n, -de, -dür**

Gazel 42

Mısra: 1

Uygundur.

Ebrūy u zūlf ü çeşm ser-ā-pā yerindedür
‘Uşşāk iderse aña mūdārā yerindedür

4. **yerindedür:-i, -n, -de, -dür**

Gazel 42

Mısra: 2

Uygundur.

Ebrūy u zūlf ü çeşm ser-ā-pā yerindedür
‘Uşşāk iderse aña mūdārā yerindedür

5. **yerindedür:-i, -n, -de, -dür**

Gazel 42

Mısra: 4

Uygundur.

Reftār iderse ‘ayn-ı kıyāmet bedīd olur
‘Ālem hārāba vardı o hālā yerindedür

6. **yerindedür:-i, -n, -de, -dür**

Gazel 42

Mısra: 6

Uygundur.

Hummās-ı la‘l-i nāb-ı lebiyle tabībimiz
İtmek hārīk-ı ‘aşka mūdārā yerindedür

7. **yerindedür:-i, -n, -de, -dür**

Gazel 42

Mısra: 10

Uygundur.

Gül mül zamānı Hurrem ol ‘ayş eyle yār ile
Fırşat geçürme meclis-i zībā yerindedür

8. **yerdedür:-de**

Gazel 105

Mısra: 3

Yer, mekan, zemin || sevgilinin bulunduğu yer.

Bir irilmez yerdedür ol şūh-i müstağnī-hişāl
Vuşlat ümmīdin idüp dil cüst ü çālāk olmasun

yer yer:

1. **yer yer:**

Gazel 124

Mısra: 5

Kelime Tipi: **İkileme**

Zaman zaman.

Hayālīñle çemende baş egerler serviler yer yer
Görenler kıdd-i şimşādīñ efendim sersem olmaz mı

yer yüzü:

1. **yer yüzü:**

Murabba 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Yeryüzü.

Kurudu yer yüzü kaht oldu ‘ālem
Eder cümle halāyık zār ü mātem

yeri var:

1. **yeri var:**

Gazel 61

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Yerinde olur, hakkı var: Uygun olur, iyi olur.

Güftārımızñ hūş şimāh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammā yine nā-çiz gedāyuz

yet:

1. **yetmez:-mez**

Gazel 113

Mısra: 3

*Yetişmek, ulaşmak, erişmek || aşığın mizaç atına
düldül'ün yetişemez olması.*

Esb-i tabī‘atime yetmez cihānda düldül
Medhinde bir civānñ dā‘im güvenc olunca

yeter:

1. **yeter:**

Gazel 84

Mısra: 7

"Yeterli, kâfi, son bulsun" anlamlarında bir ünlem.

Şehr-i ‘aşkda bir zamān pertev-feşān olduk yeter
Çeşme-i hayvān gibi cānā nihānuz şimdilik

yetiş:

1. **yetişür:-ür**

Gazel 91

Mısra: 9

Ulaşmak, erişmek.

Cevr-i bī-hadd yetişür Hurreme bī-hāşılılık
Dime inşāfa gelüp nükte-şi‘ārı n’ideyim

vevmü’t-tenād:

1. **vevmü’t-tenād:**

Gazel 86

Mısra: 9

Kıyamet günü.

Ol şefī‘ bu Hurrem-i bī-çāreye yevmü’t-tenād
Bār-i ‘isyānla anıñ kıddi dü-tādur yā Resül

vine:

1. yine:

Gazel 8

Mısra: 4

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Dil selâmet sâye-bânında şafâ-peymâ iken
Gamze-i gammâzîñ ırgürdi yine gârât bana

2. yine:

Gazel 9

Mısra: 2

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

İtdiñ hemîşe cevri medîd ile nâz baña
Düşdi efendi şevk ile yine niyâz baña

3. yine:

Gazel 10

Mısra: 7

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Lâle-gün oldu yine ruhsâr-ı zîbâ germ ile
Sâkiyân-ı Câm-ı Cem mey virdi mi Cemden saña

4. yine:

Gazel 13

Mısra: 8

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Görüp bunca belâyı derdi ey dil
Olursın yine 'âşıklığa râğib

5. yine:

Gazel 14

Mısra: 1

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Nev-bahâr oldu ider dil yine âheng-i şarâb
Açılup gül gibi kızmağdadurur reng-i şarâb

6. yine:

Gazel 15

Mısra: 1

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet
Mehâ tab'ında var cevân-ı himmet

7. yine:

Gazel 15

Mısra: 8

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Kerem-kârâ meded kıl 'âcizâna
Ki zâtıñdur yine hâkân-ı himmet

8. yine:

Gazel 24

Mısra: 2

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Beni itdi ruh-ı zîbâsına âvâre o şüh
Dil-i süzânımı yakdı yine bir nâre o şüh

9. yine:

Gazel 44

Mısra: 5

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Yine Gülnâz nâm bir şüh-i şengüldür nazar-kerdim
Hicâbından açılmaz berg-i gülden hoş nikâb ister

10. yine:

Gazel 44

Mısra: 11

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Yine oldu gam-ı yâr ile eflâk-i gönül mağmûm
Açılmağa ruh-ı dildâr gibi bir âfîtab ister

11. yine:

Gazel 48

Mısra: 1

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Vuşlatıñ bezmine irmek yine tedbîrimdür
Kerem ü luğf-i Hüdâvend ile teslîhimdür

12. yine:

Gazel 59

Mısra: 1

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

'Âdetiñ oldu yine cevri ü cefâ çok sürmez
İrişür kalbiñe ilhâm-ı vefâ çok sürmez

13. yine:

Gazel 59

Mısra: 5

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Şimdi redd eylediñ ammâ ki yine bir gün olur
Râm olursın heves-i vaşla baña çok sürmez

14. yine:

Gazel 61

Mısra: 10

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Güftârımızıñ hüş şımâh içre yeri var
Hurrem-dilüz ammâ yine nâ-çiz gedâyuz

15. yine:

Gazel 65

Mısra: 9

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Āteşī bir güzele virdi yine dil Hurrem
Çıkar āhından anıñ böyle keş-ā-keş āteş

16. yine:

Gazel 87

Mısra: 3

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Hālin yine kendine açup hāl-i lisānla
Efğān-ı dırāz ile cidāl eyledi bülbul

17. yine:

Gazel 87

Mısra: 10

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Yakdı dil-i pür-süzümü mestāne sūhanla
Hurrem yine güftār-ı vişāl eyledi bülbul

18. yine:

Gazel 89

Mısra: 1

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Nev-bahār oldu yine geldi sürür eyyām-ı gül
Bağrı hūn-ı 'andelībāndan töludur cām-ı gül

19. yine:

Gazel 94

Mısra: 9

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Yine hayret-ger-i bī-şabr u sūkūnum Hurrem
Böyle bir cāzibe-i hüsn ü cemālī bilmem

20. yine:

Gazel 128

Mısra: 8

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Hāzer mi var bize ta'n-ı 'adūda zerre kadar
O yārdur yine üstümüze muğallebici

21. yine:

Müseddes 1

Mısra: 5

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o qurbān eyler

22. yine:

Müseddes 1

Mısra: 11

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o qurbān eyler

23. yine:

Müseddes 1

Mısra: 17

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o qurbān eyler

24. yine:

Müseddes 1

Mısra: 23

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o qurbān eyler

25. yine:

Müseddes 1

Mısra: 29

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Ne iderse baña elbet yine cānān eyler
Beni bismil-geh-i 'aşkında o qurbān eyler

26. yine:

Tahmis 2

Mısra: 21

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Yine bir hūb-i 'ālem Hurremā oldu baña hem-dem
Melekür yoḥsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

27. yine:

Tahmis 3

Mısra: 1

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Getür 'işret-gehi sāķī yine 'ālemcesine
Sürelüm cām-ı mey-i vuşlatını Cemcesine

28. yine:

Tahmis 4

Mısra: 8

"Bir daha, tekrar, her zaman olduğu gibi"
anlamına gelen zarf.

Nüş itdigimiz şevk ile esrār-ı muḥabbet
Pür oldu yine sāğar-ı ser-şār-ı muḥabbet

yohsa:

1. yohsa:

Gazel 10

Mısra: 4

Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı
kuvvetlendirmek için kullanılır).

Bülbul(i) şūrīde eyler tūṭī-güftārıñ seniñ
Virdiler mi yohsa bezm içre gül-i demden saña

2. yohsa:

Gazel 28

Mısra: 6

Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır).

Çekme zahmet ey şabā müşg-i Hoten ihzārına
Turre-i cānān mı yoḥsa şemme-i ‘anber lezīz

3. yoḥsa:

Gazel 37

Mısra: 5

Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır).

Egleyen ‘āşık-ı hicriñ elemidir yoḥsa
Kişver-i ‘aşqda dil emn ile rāḥat mı bulur

4. yoḥsa:

Gazel 37

Mısra: 11

Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır).

Künc-i fırkatde begim eglenecek yok yoḥsa
Ceyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

5. yoḥsa:

Tahmis 2

Mısra: 22

Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır).

Yine bir hūb-i ‘ālem Hurremā oldu baña hem-dem
Melekdür yoḥsa ol cins-i beşerden mi ola ādem

6. yoḥsa:

Tarih 3

Mısra: 21

Acaba (Cevabın bilindiği sorularda anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır).

Hibedür zātına envā‘-i ma‘ārif yoḥsa
Anı taḥşīl idemez sa‘y ile ‘aql-ı kāsib

yok:

1. yokdur:-dur

Gazel 33

Mısra: 10

(kimse) yok.

Olmadıñ bir kerre istinās ile ülfet-pezīr
Ma‘rifet bābında yokdur sen gibi tenkīrlər

2. yok:

Gazel 78

Mısra: 1

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Şarf itmege ḥāk-i rehiñe sīm ü zerim yok
Dür-dāne-i eşkim gibi ‘ālī güherim yok

3. yok:

Gazel 78

Mısra: 2

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Şarf itmege ḥāk-i rehiñe sīm ü zerim yok
Dür-dāne-i eşkim gibi ‘ālī güherim yok

4. yok:

Gazel 78

Mısra: 4

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Cevriñ beni tā şöyle za‘īf itdi efendi
İhbār idecek ḥālīmī āh-ı şererim yok

5. yok:

Gazel 78

Mısra: 6

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Tek sen meh-i tābāna bu şeb hāle olaydım
Bir kez dimediñ sā‘id-i sīmīn kemerim yok

6. yok:

Gazel 78

Mısra: 8

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Hem-şoḥbet olup bezm-i ‘adūlarda dem-ā-dem
Cānā dimediñ Hurrem-i şāḥib-nazarım yok

7. yok:

Gazel 78

Mısra: 10

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Ağyār ile açılma şakın şahn-ı çemende
Āḥım gibi ey gül-bün-i ‘işve hünerim yok

8. yokdur:-dur

Gazel 93

Mısra: 9

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Çü bildim Hurremā yokdur cihānīñ ‘ākıbet mihri
Çıkardım atlas u dībāyı eşvābım pelās itdim

9. yok:

Tahmis 3

Mısra: 11

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Elem-i ḥavf-ı ḥaṭar yok bu dil-i āgāḥda
Nūş ider hūn-ı dilin dem-be-dem ‘işret-gāḥda

10. yok:

Tahmis 5

Mısra: 13

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Neyleyim yok bir nigāḥ-ı āşinā müştākına
Kānde izḥār-ı muḥabbet dostdan ‘uşşākına

11. yok:

Tarih 2

Mısra: 32

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Cümle da‘vā ḥaḳḳ u ‘adl üzre olur şīrāze-bend
Ḥamdü li‘llāḥ devletiñde yok nişān-ı irtişā

12. **yok:**

Tarih 4

Mısra: 23

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

‘Asrında yok gamdan eser gitdi gönüllerden keder
‘Älem-i hâkde ser-te-ser meydân senin çeng ü rebâb

13. **yokdur:-dur**

Tarih 4

Mısra: 26

Bulunmama durumu, mevcut olmama, "var" karşıtı.

Kân-ı tevâzu‘ pür-kerem eltâfi çok bahr-i kerem
Va‘inde çok sâbit-kadem tab‘ında yokdur inkılâb

14. **yok:**

Gazel 6

Mısra: 9

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Yok müsâbık seni bu tab‘ ile Hürrem şimdi
Nev-bahâr içre saña ‘aşkı semend itdi şabâ

15. **yok:**

Gazel 37

Mısra: 11

"Yok mu ? " soru ifadesi.

Künc-i firâkatde begim eglenecek yok yohsa
Ceyş-i gam böyle benim üstüme nuşret mi bulur

16. **yok:**

Gazel 33

Mısra: 2

Yok || aşğın yaralarını onarmak yok.

Mübtelâ-yı la‘l-i hândânın olur her mîrler
Gamze-i cellâdının zahmında yok ta‘mîrler

yok mıdur:

1. **yok mıdur:-dur**

Gazel 80

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*‘yok mu?’; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Bir kâse ile yapmadın kalbimizi ‘aceb
Dünyâda bir hayır eğerin yok mıdur seniñ

2. **yok mıdur:**

Gazel 80

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Yok mudur?.

Cânâ bu ‘âşıkâ nazarıñ yok mıdur seniñ
Zâr u figânına kederin yok mıdur seniñ

3. **yok mıdur:**

Gazel 80

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Yok mudur?.

La‘lîñ şarâbını bize hiç itmediñ caba
Bilmem piyâleñi çekeriñ yok mıdur seniñ

4. **yok mıdur:**

Gazel 80

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Yok mudur?.

Cânâ bu ‘âşıkâ nazarıñ yok mıdur seniñ
Zâr u figânına kederin yok mıdur seniñ

5. **yok mıdur:**

Gazel 80

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yok mudur?.

Bend eyle sen de kalbini yâre döner cihân
Hürrem zamânen haberin yok mıdur seniñ

6. **yok mıdur:-dur**

Gazel 80

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Yok mudur?.

Yakup kebûd-ı çarhı siyâh itmede begim
Âh-ı cünûndan haberin yok mıdur seniñ

yok yer:

1. **yok yer:-e**

Gazel 71

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Boş yere, boşuna.

Küşte-i tîğ-i firâkıñ hiç mâtem istemez
Eşk-i çeşmin dökmesün yok yere dâne dâne şem‘

2. **yok yer:-ler, -e**

Gazel 33

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Boşu boşuna.

Eyleme yok yerlere üftâdeñi bend-i belâ
Eylesün mi hiç eğer ‘âşıklara ta‘zîrler

3. **yok yer:-ler, -e**

Gazel 105

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Boşu boşuna.

Vuşlatıñla Hurremi hândân kıl ey dil-rübâ
Cevher-i ümmîdimiz yok yerlere hâk olmasun

yok vere:

1. **yok vere:-e**

Gazel 63

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Boş yere, boşuna.

Yok yere şarf eyleme Hürrem cevâhir nazmını
Ülfeti zerdür civânânın uzatma sözi kes

2. yok yere:

Gazel 68

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Boş yere, boşu boşuna.

‘Arz idersen bār-gāh-ı Hażrete ‘arz it müdām
İtme Hürrem yok yere hāl-i diliñ yārāna ‘arz

3. yok yere:-e

Gazel 66

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Boş yere, boşuna.

Bizi terk eylemez cāndan sever yār
‘Adūnuñ yok yere ifsādi kalmış

yokla:

1. yokladım:-dım

Gazel 10

Mısra: 6

Yoklamak, kontrol etmek, gözden geçirmek.

Ey dil-i haste fiğān u āhıñı itme dirāz
Yokladım çıkmaz devā ol hoşka-i femden saña

vol:

1. yoluñ:-uñ

Gazel 3

Mısra: 7

Bir amaca ulaşmak için takip edilen seyir.

Sedd (ü) bend eyler ‘adūlar da seniñ bir gün yoluñ
Hasretiñle bağlama rāhım dimez miydım saña

2. yolda:-da

Gazel 21

Mısra: 2

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Tutup ber nāvek-i müjgānına semt-i siperden geç
Sipihr-i sîneñi terk it bu yolda tāt-ı serden geç

3. yoluñda:-uñ, -da

Gazel 36

Mısra: 1

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Eşkim yoluñda her zamān kim sebīl olur
Huşk kalmayup cihānda cümle āb u gīl olur

4. yoluña:-ı, -ñ, -a

Gazel 41

Mısra: 1

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Yoluña dīdelerim hasret ile kan akıdır
Servisiñ ayağına āb-ı firāvān akıdır

5. yolında:-ı, -n, -da

Gazel 42

Mısra: 7

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Oldı yolında niçe garībān şehīd-i ‘aşk
Şemşīr-i hūn-feşāmı dirīgā yerindedür

6. yoluñda:-uñ, -da

Gazel 66

Mısra: 11

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Yoluñda cān viren gelmez hesāba
Gezer ‘aşkıñla bir ecsādi kalmış

7. yoluñda:--(u)ñ, --da

Gazel 66

Mısra: 13

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Çürütmüş varını Hürrem yoluñda
Ne māl ü mülk ü ne irādı kalmış

8. yolına:-ı, -n, -a

Gazel 73

Mısra: 2

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

‘Acabā bendesine şāhım ider mi elṭāf
Çekdiğim cevr ü cefā yolına olsun mı güzāf

9. yoluñda:--(u)ñ, --da

Gazel 81

Mısra: 1

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Yoluñda varım itdim hār u hāşāk
Beni luṭf eyle şāhım eyleme hāk

10. yoluña:-ı, -n, -a

Gazel 106

Mısra: 10

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Gelsün alsun cānımı virdim saña ey şehriyār
Hürrem-i bī-çāreden yoluña kurbān isteyen

11. yoluña:-uñ, -a

Tahmis 5

Mısra: 28

Sevgilinin yoluna, yârin uğruna, sevgili için.

Olmuşum āzāde-dil hāk itme luṭf it dāmenim
Cān fedādur yoluña hāk-i rehiñdür me’menim

vol bul:

1. yol bul:-ma, -(y)up

Gazel 34

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Bir menzile ulaşmak için uygun yolu, yöntemi
bulmak; vesile, araç bulmak.*

Bir ʔarafdan bulmayup bezm-i viřāl-i yāre yol
Başlayasın ʔud‘a-i tezvīre sen benden beter

yolına revān ol:

1. **yolına revān ol:-sa**

Gazel 48

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yoluna feda olsun || sevgili uğruna fedakarlık
yapan şair Hurrem.*

N’ola Hurrem yolına olsa revān rūḥ-i revān
Hem-dem (ü) yār (ü) enīsimdür o řūḥ mīrimdür

yu:

1. **yumak:-mak**

Mesnevi 1

Mısra: 18

*Yıkamak, temizlemek || abdest alırken yüzü ve elleri
yıkamak.*

Dörtdürür āb-deste farz ey pāk-ḥū
Ellerin yüzün yumak ey zū-kirām

2. **yumak:-mak**

Mesnevi 1

Mısra: 20

*Yıkamak, temizlemek || abdest alırken ayakları
yıkamak.*

Mesh kılmak başınıñ dörtde birin
Ayağın yumak topuğıyla müdām

yüreg:

1. **yüregim:-im**

Gazel 83

Mısra: 4

Kalp, dil, gönül II aşışın gönlü.

Ne ziya-baḥş ola ḥurřid ruḥuñ devrinde
Yüregim yağın yakmakla çerāğında seniñ

yüri:-

1. **yüri:**

Gazel 16

Mısra: 9

Bir amaç için yola koyulmak.

Sālik-i rāḥ-ı ḥaḳīḳat ol dil (ü) cāndan yüri
Kej-nigāḥ eylerse de Hurrem bu řūm-ı kā’ināt

yüri:

1. **yüri:**

Gazel 114

Mısra: 9

Devam et, ilerle.

Hurrem cihānda ehl-i tevāzu‘dan ol yüri
Merfū‘ olur o kimse ki řu gibi pest ola

2. **yüri:**

Gazel 105

Mısra: 5

"Çabuk, haydi" anlamlarında teşvik sözü.

Dönsün ayağıñla ey sākī mey-i gül-fām yüri
Ġam şavulsun şalb-i bī-ālām elem-nāk olmasun

3. **yüri:**

Gazel 119

Mısra: 10

"Çabuk, haydi" anlamlarında teşvik sözü.

Bādeden zāhidā hirās itme
Yüri nūř it benim yasāğımda

yürü:-

1. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 1

Yürümek | gezmek, dolaşmak.

Nār-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i āb-ı visālinle söyünsün yürüsün

2. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 2

Yürümek | gezmek, dolaşmak.

Nār-ı şevkinle gönül nice göyünsün yürüsün
Reşha-i āb-ı visālinle söyünsün yürüsün

3. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 4

Yürümek | gezmek, dolaşmak.

Zahm-ı hicrānını vur sīnesine a‘dānın
Etdiğın bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

4. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 6

Yürümek | gezmek, dolaşmak.

Kimse bakmaz yüzüne řūḥ-i hezār-āřnānın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

5. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 8

Yürümek | gezmek, dolaşmak.

Suda çıkmaz deme tīz-āb-ı visāle çekegör
Sīm endām ile hammāmda soyunsun yürüsün

6. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 10

Yürümek | gezmek, dolaşmak.

Kıl ucuyla güzelim bağla dil-i ‘uřřākı
Ser-i kūyunda kebüter gibi dönsün yürüsün

7. **yürüsün:-sün**

Gazel 109

Mısra: 12

Yürümek || gezmek, dolaşmak.

Şekker efsân ederek la'l-i lebinden sâkî
Hurremâ kâse-i lebrîzini sunsun yürüsün

yūsuf-ı gül-pîrehen:

1. **yūsuf-ı gül-pîrehen:-siz, -lik**

Tahmis 2

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Gül gömleklî Yusuf || Hz Yusuf'un gül gibi kokan
gömleği.*

Beni tenhâya şaldı Yūsuf-ı gül-pîrehensizlik
Gönül bir bî-vefâyı şimdi cānân eylemişdür kim

yūsuf-ı hüsn-i metâ'-ı dil-rübâ:

1. **yūsuf-ı hüsn-i metâ'-ı dil-rübâ:**

Gazel 60

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

*Gönül alan, gönül kapan Yusuf'un güzellik
sermayesi.*

Bey' olalı Yūsuf-ı hüsn-i metâ'-ı dil-rübâ
Çār-nâ-çār seyr-i ser-bâzârdur eglencemiz

yüz:

1. **yüzünden:-ün, -den**

Gazel 123

Mısra: 1

Sima, çehre, surat II sevgilinin yüzü.

Gül yüzünden aldı cānâ böyle ra'nâlanmağı
Haddiñe nisbetle buldı gonca zîbâlanmağı

2. **yüzünde:-(ü)ñ, -de**

Gazel 126

Mısra: 5

Sima, çehre, surat II sevgilinin yüzü.

Göricek şāhā yedi haṭṭı yüzünde ben didim
Âyet-i hüsnüñ berâtı zabṭına taḥrîr gibi

3. **yüzü:-ü**

Müfret 3

Mısra: 1

Sima, çehre, surat II sevgilinin yüzü.

Âteş kenârı küp dibi bir meh-veşin yüzü
Allāh bilür ki kış gününün lâle-zâridur

4. **yüzin:-in**

Mesnevi 1

Mısra: 18

Yüz, çehre.

Dörtdürür âb-deste farz ey pāk-hū
Ellerin yüzün yumağ ey zū-kirām

5. **yüzünde:-ü, -n, -de**

Gazel 22

Mısra: 8

Yüz, yüzey, satıh.

Var ise âyîne-i 'âlem-nümâ ancak budur
Gösterür 'aks-i ruḥ-ı yâri yüzünde çün kadeh

yüz al:

1. **yüz al:-maz, -sa**

Gazel 119

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz bulmak.

Nūr-ı ruḥsârdan yüz almazsa
Şeb-i rüşen mi var çerâğında

yüz sür:

1. **yüz sür:-sün**

Gazel 106

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

*Saygın, değerli bir kişiye olan sevgi ve bağlılığı
göstermek için yere kapanmak, hürmet göstermek; yerde
sürünerek ilerlemek.*

Sensin ey 'âlem tabîbi cümleye sultân-ı ḥaḳ
Pâyîñe sürsün yüzün 'âlemde dermân isteyen

yüz tut:

1. **yüz tut:-dı**

Gazel 95

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Yönelmek, eğilim göstermek, meyletmek.

Dilber-i pür-vefâ yüzün tıtdı cefâyâ n'eyleyim
Başladı ḥâr ile o gül zevk u şafâyâ n'eyleyim

yüz vir:

1. **yüz vir:-me**

Gazel 75

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgi, alaka göstermek.

Yüz virme pek de gamze-i cāzūya luṭf kıl
İtdürme böyle sen de kıtālî ṭaraf ṭaraf

yüzden belli:

1. **yüzden belli:**

Gazel 35

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Yüzlerinden bellidir || şevk ile yananlar, aşıklar
yüzlerinden bellidir.*

Hevâ-yı ḥub velî ihtiyâridür evvel
Girince bâb-ı firâka 'aceb nedâmet olur

yüzi kara:

1. yüzi kara:

Gazel 121

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir ayıbı, utanılacak bir kusuru olan.

İlâhî Hürrem-i zârîñ yüzi kırasını sil
Be-hakk-ı nûr-ı sa'âdet Muḥammed-i 'Arabî

yüzün göster:

1. yüzün göster:-ür

Gazel 23

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünü göstermek, görünmek.

Sâkî lebiñ şarâbı gelince gelür feraḥ
Rindân-ı bâde-nûşa yüzün gösterür ḳadeḥ

yüzün sür:

1. yüzün sür:

Gazel 21

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz sürmek, aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.

Yüzün sür âsitân-ı yâre maḳşûduñ olur ḥâşıl
O bâba 'arz-ı ḥacât eyle Hürrem gayrı derden geç

yüzüne bakmaz:

1. yüzüne bakmaz:

Gazel 109

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzüne bakmamak; değer vermemek, ilgilenmemek, suratına bakmamak.

Kimse bakmaz yüzüne şûh-i hezâr-âşnânın
Mihr-veş akşama dek halka görünsün yürüsün

zabt:

1. zabtına:-ı, -n, -a

Gazel 126

Mısra: 6

Ele geçirme, hâkim olma II ulaşma, erişme.

Göricek şâhâ yedi ḥattı yüzünde ben didim
Âyet-i ḥüsnuñ berâtı zabtına taḥrîr gibi

zâhid:

1. zâhid:

Gazel 13

Mısra: 5

Çok dindar olup irfanı olmayan kimse || Kaba sofı.

Olursañ 'âşık ol zâhid ḳo lâfi
İder 'âşık olan ḳat'-ı merâtib

2. zâhid:

Gazel 19

Mısra: 5

Çok dindar olup irfanı olmayan kimse || Kaba sofı.

Hâlet-i 'âşkî kıyâs ile bilinmez zâhid
Felsefe kârı degil 'âlim-i pür-râz ile baḥş

3. zâhid:

Gazel 79

Mısra: 5

Çok dindar olup irfanı olmayan kimse || Kaba sofı.

Dalgınlık ile bezme duḥûl eylese zâhid
Gösterme amân sûretini vur ana yak yık

4. zâhidleriñ:-ler, -in

Gazel 108

Mısra: 9

Çok dindar olup irfanı olmayan kimse || Kaba sofı.

Ger alur iseñ pendini zâhidleriñ 'âkıl
Hürrem gibi dîvâne-i münḳâd olamazsın

zâhidâ:

1. zâhidâ:

Gazel 73

Mısra: 10

Ey sofı, ey zâhid! || çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofı.

Hürrem-i ḡam-zede bî-şabr u sükûn olmuşdur
Zâhidâ vâdî-i 'âşḳ içre şaḳın eyleme lâf

2. zâhidâ:

Gazel 119

Mısra: 9

Ey sofı, ey zâhid! || çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofı.

Bâdeden zâhidâ hirâs itme
Yüri nûş it benim yasâğımda

zâhid-i dün:

1. zâhid-i dün:

Gazel 116

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Alçak zahit.

Bilmedi çün deheni sırrını ol zâhid-i dün
Açmasun ağzın aña sır ḳala mübhemcesine

2. zâhid-i dün:

Gazel 128

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Alçak zahit.

Lebiñe münkir imiş Hurremā o zāhid-i dūn
Şarābıñ 'aynını görmez belī muḳallebici

zāhid-i nā-puhte:

1. zāhid-i nā-puhte:

Gazel 62

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Çiğ sofı || pişmemiş, tecrübesiz zahid.

Berü gel mey-gede-i 'aşkda cevlan idelüm
Nedür ey zāhid-i nā-puhte bu tarz-ı sālūs

zāhid-i şad-sāle:

1. zāhid-i şad-sāle:-(y)i

Gazel 82

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Yüz yıllık zahid.

Mest idüp la'liñ şarābıyla dil-i Hurrem gibi
Zāhid-i şad-sāleyi sākī mey-āşām eylediñ

zāhid-i sālūs:

1. zāhid-i sālūs:-a

Gazel 61

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

İki yüzlü zahid.

Keyfiyyetimiz zāhid-i sālūsa ḫilāfdur
Müstahsen-i erbāb-ı kemāl ü 'uḳalāyuz

zāhir:

1. zāhir:

Gazel 30

Mısra: 10

Açık , aşikar, görünen || aşığın dudağında görünen.

Nevāzişle dil-i gam-kerdemi ḫūn eyledi cevriñ
Leb-i 'uşşāḳdan zāhir maḫall-i būs gül-gündur

zāhir ol:

1. zāhir ol:-up

Gazel 129

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

Söyündi şem'-i şebistān duḫān-ı āhımdan
Başında zāhir olup 'aşk şerāre öykündi

zahm:

1. zahm:

Müseddes 1

Mısra: 3

Yara II dert, üzüntü, acı.

Zahm urur derd-i dile şanma ki dermān eyler
Saklayup kendini 'aşıkları bī-cān eyler

2. zahmında:-ı, -n, -da

Gazel 33

Mısra: 2

Yara || sevgilinin bakışının yarısı.

Mübtelā-yı la'l-i ḫandānıñ olur her mīrler
Gamze-i cellādıñıñ zahmında yok ta'mīrler

3. zahm:

Gazel 36

Mısra: 8

Yara || sevgilinin bakışının yarısı.

Çeşm-i hakāret ile baña itme kec-nigāh
Tīr-i müjeñle zahm açılıp dil katil olur

zahmet çek:

1. zahmet çek:-me

Gazel 28

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Zahmet, eziyet, sıkıntı çekmek.

Çekme zahmet ey şabā müşg-i Ḥoten ihzārına
Turre-i cānān mı yoḫsa şemme-i 'anber lezīz

zahm-ı hicr:

1. zahm-ı hicr:-i, -n, -e

Gazel 41

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ayrılık yarısı.

Dāl-ḫançer gelüp ol 'aşıkına tīg çekici
Zahm-ı hicrine devā ḫançer-i bürrān aқıdur

zahm-ı hicrān:

1. zahm-ı hicrān:-ı, -n, -ı

Gazel 109

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Ayrılık yarısı.

Zahm-ı hicrānını vur sīnesine a'dānın
Etdiğın bulsun o da varsın uğunsun yürüsün

2. zahm-ı hicrān:-ı, -n, -ı

Tahmis 3

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Ayrılık yarısı. || sevgilinin ayrılığı.

Zahm-ı hicrānını çok çekdük o şūḫıñ bārī
Şaralum sīneye şimden gerü merhemcesine

zahm-ı sinān:

1. zahm-ı sinān:

Gazel 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Ok yarası II sevgilinin yan bakış okunun yarası.

Pek kaşd eyledi bize gamzeñ okı ey perî
Geçdi baña da zaḥm-ı sinān söylerim saña

za‘îf it:

1. za‘îf it:-di

Gazel 78

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Zayıflatmak, güçsüz bırakmak.

Cevriñ beni tâ şöyle za‘îf itdi efendi
İhbâr idecek ḥâlimi âh-ı şererim yok

zamân:

1. zamânedür:-dur

Diğer 1

Mısra: 6

Zaman, vakit, dönem.

Aklım perîşândur ḥâlim yamandur
Çekerim bu derdi hayli zamândur

2. zamândan:-dan

Gazel 24

Mısra: 9

Zaman, vakit, dönem.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hürrem
Bağmadı bir nigeḥ-i nâz ile ben zâre o şûḥ

3. zamânda:-da

Gazel 29

Mısra: 9

Zaman, vakit, dönem.

Hürrem şarâb-ı la‘lin nûş itdiği zamânda
Maḥmûr-şıfat dem-â-dem seyl-âb-ı eşk demdür

4. zamâniñ:-ın

Tahmis 2

Mısra: 18

Zaman, vakit, dönem.

Anıñ şevkiyle oldum ben daḥi ‘âlemlere berbâd
Zamâniñ bî-vefâsından gönüller itmede feryâd

5. zamân:

Tarih 1

Mısra: 26

Zaman, vakit, dönem.

Bulamaz taḅ‘-ı kerîmânesiniñ mânendin
Püşt-i pâ ursa daḥi niçe zamân şubḥ u mesâ

zamâne:

1. zamânedür:-dür

Gazel 45

Mısra: 4

(yakınma ve küçümseme yoluyla) şimdiki zaman.

Şâyî‘-i şüret itme begim sen bu ‘âleme
Mekr ü füsûn ile seni aldar zamânedür

2. zamâneden:-den

Gazel 80

Mısra: 10

(yakınma ve küçümseme yoluyla) şimdiki zaman.

Bend eyle sen de ḳalbiñi yâre döner cihân
Hürrem zamâneden ḥaberiñ yok mıdır seniñ

zamânen tülâ:

1. zamânen tülâ:

Tarih 1

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Uzun zaman.

Şeref-i zâtıyile buldı vilâyet şerefi
Şerreffe‘llâhu behi‘d-dehru zamânen tülâ

zamîr:

1. zamîrim:-im

Gazel 74

Mısra: 3

İç, derun. II Kalp, gönül.

Yâr ile hem-şoḥbet olmaḳdı zamîrim bir gîce
Neyleyim dildârı tutmuşdur nigeḥ-bân her taraf

zamîr-i enver:

1. zamîr-i enver:-i

Tarih 2

Mısra: 35

Kelime Tipi: -

Nur dolu gönül.

Çeşme-i ḥurşîd-veş pâkdür zamîr-i enveri
Tünd-i bâd-ı dehrden maḥfûz u müstaşfâ ola

zamm ol:

1. zamm ol:-up, -dur

Mesnevi 1

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Dahil etmek, eklemek, katmak || 32 farzı tamamlamak için ekleme yapmak bağlamında kullanılmıştır.

İki şey‘ daḥi olupdur buña zamm
Emr ü nehy-i Ḥazret-i Rabbü‘l-enâm

zâr:

1. zâre:-e

Gazel 24

Mısra: 10

Ağlayan, inleyen || Aştık.

Çok zamândan berü âh itmededür dil Hürrem
Bağmadı bir nigeḥ-i nâz ile ben zâre o şûḥ

2. zār:

Müseddes 1

Mısra: 13

Ağlayan, inleyen || Aşık.

Gülşen-i rüyına karşı baña zār itdürdi
Gonca-i şab'ım açup bülbüle yār itdürdi

zār eyle:

1. zār eyle:-me

Gazel 12

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ağlatmak. || aşığın ağlaması.

Ol gül ruhuñ ahvālını tār eyleme yā Rab
Her rüz u şebān kārını zār eyleme yā Rab

zār ol:

1. zār ol:-ma, -dı

Tarih 2

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Ağlayan, inleyen olmak.

Olmadı āşār-ı cev̄ ü zulmden bir kimse zār
Ya meger gülşende bülbül ide feryād u nevā

zār ü efğān:

1. zār ü efğān:

Gazel 112

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Ağlayıp inlemek || aşığın ağlaması.

Ḥurremā tavşīf idersem ruhların ol āfetiñ
Zār ü efğān eyleye gülşende bülbül gül güle

zār u fiğān:

1. zār u fiğān:-ı, -n, -a

Gazel 80

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Ağlayıp acı çekmek, feryat etmek.

Cānā bu 'āşıka nazarıñ yok mıdur seniñ
Zār u fiğānına kederiñ yok mıdur seniñ

zār ü mātem:

1. zār ü mātem:-er

Murabba 1

Mısra: 22

Kelime Tipi: -

Ağlayıp inlemek || tüm yaratılmışların ağlaması inlemesi.

Kurudu yer yüzü kaht oldu 'ālem
Eder cümle halāyık zār ü mātem

zarīfāne:

1. zarīfāne:

Gazel 44

Mısra: 13

Zarīfçe, incelikle || Hurrem'in şiiri bağlamında kullanılmıştır.

Zarīfāne bu şi'riñ Ḥurremā tarz-ı belāğatde
Cenāb-ı ḥaznedārīden belīgāne cevāb ister

zāt:

1. zātıñdur:-ın, -dur

Gazel 15

Mısra: 8

Kendi, bizzat kendi, öz.

Kerem-kārā meded kıl 'ācizāna
Ki zātıñdur yine ḥākān-ı himmet

2. zātın:-ın

Tarih 2

Mısra: 56

Kendi, bizzat kendi, öz.

Ya'nī kim Şādık Ağa-yı kām-yāb u behre-ver
Ḥazret-i Hāk eylemiş zātın şeref-yāb-ı vefā

3. zātına:-ı, -n, -a

Tarih 3

Mısra: 21

Kendi, bizzat kendi, öz.

Hibedür zātına envā'-i ma'ārif yoḥsa
Anı taḥşil idemez sa'y ile 'aql-ı kāsib

zāt-ı himem-baḥşā:

1. zāt-ı himem-baḥşā:-(y)ı

Tarih 2

Mısra: 53

Kelime Tipi: -

Cömertlik bağışlayan zat, kimse.

Böyle bir zāt-ı himem-baḥşāyı itdi intiḥāb
Rü'yet-i emr-i 'ibāda eyledi ḳadrin sezā

zāt-ı kerīm:

1. zāt-ı kerīm:

Tarih 4

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

Yüce, cömert zat.

Gālib vezīr-i pür-hikem destindedür seyf ü kalem
Tedbīrine hayrān ümem zāt-ı kerīmi müstetāb

zāt-ı kerīm şekker-hā:

1. zāt-ı kerīm şekker-hā:

Tarih 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Şeker çiğneyen yüce zat || güzel söz. şiir söylemek.

Ṭūṭī-i şahñ-ı şafâ-veş olasın şîrîn-kelâm
Ki medîhiñ ola bir zât-ı kerîm şekker-hâ

zât-ı kerîmü's-şân:

1. zât-ı kerîmü's-şân:

Tarih 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Şanı büyük kimse, muhterem zat.

Öyle bir zât-ı kerîmü's-şân ki şîṭ ü şatveti
Münhezim kıldı nice a'dâyı Keykâvus-liḳâ

zât-ı pâkiñ:

1. zât-ı pâkiñ:-dür

Gazel 86

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Temiz yaratılışlı zât (Hz. Muhammed).

Zât-ı pâkiñdür ḥabîbâ rahmeten li'l-'âlemîn
Bilmeyen sen şâhı rahmetden cüdâdur yâ Resûl

zâtı 'ulâ:

1. zâtı 'ulâ:

Tarih 4

Mısra: 29

Kelime Tipi: -

Yüce zat.

Sadrı şeref zâtı 'ulâ mânendi İbn-i Berhiyâ
Nazmı meḥâmda dâ'imâ takrîridür faslu'l-hitâb

zât-ı vâlâ-intihâb:

1. zât-ı vâlâ-intihâb:

Tarih 4

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

Seçilmiş yüce, ulu zat || Mehmed Said Galip Paşa.

Emr-i 'ibâda i'tiyâd etdi o şâh-ı ber-murâd
Hem 'âkil u re'yi sedâd bir zât-ı vâlâ-intihâb

zâtına münḥaşır:

1. zâtına münḥaşır:

Tarih 1

Mısra: 37

Kelime Tipi: -

Şahsına mahsus.

Zâtına münḥaşır envâ'-i ma'ârif ancak
Cânib-i Ḥazret-i Bârîden olup luṭf u 'aṭâ

zebân:

1. zebânîñ:-ın

Gazel 90

Mısra: 2

Dil | konuşma, söylem.

'Âşık iseñ ey gönül âh eyle yem-veş cüş kıl
'Anelîb eyle zebânîñ nâleñi beyḡuş kıl

2. zebânîñ:-ın

Tarih 1

Mısra: 2

Dil | konuşma, söylem.

Söyle ey ḥâme-i mu'ciz-eşer-i nükte-şinâs
Ki zebânîñ ola pâşîde-i dürr-i yek-tâ

zebân-ı ṭūṭî-i şekker-nisâr:

1. zebân-ı ṭūṭî-i şekker-nişâr:-ân

Gazel 124

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Şeker saçan papağanın lisanı, dili.

Görüp gonca dehânîñ serverâ bağ-ı leṭâfetde
Zebân-ı ṭūṭî-i şekker-nişârân ebkem olmaz mı

zebûn eyle:

1. zebûn eyle:-yen

Gazel 95

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Güçsüz ve çaresiz bırakmak.

'İşve-i yârdur heme Ḥurremi eyleyen zebûn
Şabr u sükûnum ol şehe gitdi fedâya n'eyleyim

zebûn ol:

1. zebûn ol:-du, -m-dum

Gazel 68

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Zayıf ve düşkün duruma gelmek.

Güşe-i firḳatde gitdikce zebûn oldum katı
Eyleyin yârân beni luṭf eyleyüp cânâna 'arz

zehr:

1. zehr:

Gazel 16

Mısra: 3

Aḡu / zehir.

Sâḳî-i hicrân baña bir zehr nüş itdürdi kim
Nüşa beñzer gelse yanına semûm-ı kâ'inât

zehre:

1. zehreler:-ler

Gazel 100

Mısra: 2

Çiçek || çiçeklerin gonca halinden çıkması ,açılması bağlamında kullanılmıştır.

Leb-i la'liñ meyini vir dile ser-ḥoş olsun
Zehreler çâk kılup ḳulzüm-vâr cüş olsun

zekât ü şavm ü hac:

1. zekāt ü şavm ü hac:

Mesnevi 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Zekat, oruç, hac || İslamın şartlarından üçü.

Hem şalât ile zekāt ü şavm ü hac
Hacca ger gücün yeterse it kıyâm

zekāt-ı hüsn:

1. zekāt-ı hüsn:-ü, -ñ, -i

Gazel 36

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Sevgilinin güzelliğinin zekatı.

Şâhım zekāt-ı hüsnüñi eyler iseñ edâ
Şimdi bu ben garîbe o lutf-i cezîl olur

zekāt-ı mey:

1. zekāt-ı mey:

Tahmis 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Şarabın sadakası.

Pelâs-pâre-i rindî be-düş u kâse be-kef
Zekāt-ı mey virilür bir diyâre dek giderüz

zekiyy ü dānā:

1. zekiyy ü dānā:

Tarih 1

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Temiz ve bilgin.

Maşdar-ı ma'rifet enmüzec-i ferr-i hikmet
O edîb ü o lebîb ü o zekiyy ü dānā

zemâne ba-to nesâzed:

1. zemâne ba-to nesâzed:

Müfret 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Zaman, felek seni değerlendiremez ise.

Zemâne ba-to nesâzed
To be zemâne be-sâz

zemzem:

1. zemzemcesine:-cesine

Tahmis 3

Mısra: 15

*Zemzem gibi || Kâbe yakınında bulunan bir
kuyunun Müslümanlarca kutsal sayılan suyu, zemzem
suyu.*

Şimdiden nüş idelüm şuları Zemzemcesine
Yağalı dâğ-ı muhabbet dilimi her bārī

zenc ol:

1. zenc ol:-unca

Gazel 113

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Kara olmak || sevgilinin kara yüzü.

Sînemde 'aşk-ı yârdan bilgil ki genc olunca
Bağmam nüķūd-ı çarha rüyında zenc olunca

zencîr:

1. zencîrdür:-dür

Gazel 49

Mısra: 8

Zincir, pranga. II saç bağlamında.

İşitdim meclis-i rindānda zülfiniñ evşāfin
Aña bir 'âşık-ı dīvāneniñ zencîrdür dirler

zencîr-i zülf:

1. zencîr-i zülf:-i

Gazel 118

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Sevgilinin zincire benzeyen kıvrım kıvrım saçları.

Düzd-i nigāhı nehb itdi 'aqlım
Zencîr-i zülfî çekdi kemende

zen-i dünyâyı:

1. zen-i dünyâyı:

Gazel 90

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Dünya kadını; bir kadına benzeyen dünya.

İtme hergîz sen zen-i dünyâyı tenkîh-i nikāh
Bir meh-i tábānı dā'im zîver-i āğuş kıl

zer:

1. zerdür:-dür

Gazel 63

Mısra: 10

Altın.

Yok yere şarf eyleme Hurrem cevāhir nazmıñı
Ülfeti zerdür civānānıñ uzatma sözi kes

zer id:

1. zer id:-er

Gazel 73

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Altın etmek, altına dönüştürmek.

Nazar-ı ehl-i gönül hāke düşerse zer ider
Olmaya kim olasın sen de heves-kārî-i kâf

zer-feşân-ı hāme:

1. **zer-feşân-ı hâme:-sî, -n**

Tarih 2

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

*Altın saçan kalem || Utarit gezegeninin divan
şairinde yazan, feleğin katibi bağlamında kullanılmıştır.*

Zer-feşân-ı hâmesin almış 'Uṭārid destine
Midḥat ü iḥsânını tahrîre eyler ilticâ

zerre:

1. **zerre:**

Gazel 77

Mısra: 3

Çok az, azıcık da olsa II Hiç.

Virselers çeşmime bir zerre degildür 'âlem
Sevdigiyle kişi bir yerde karar olmayıcak

zerre kadar:

1. **zerre kadar:**

Tahmis 4

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Bir parça, çok az; hiç.

Bu sırr-ı pesendide bize dâd-ı Hudâdur
Dil zerre kadar bulsa eger yâre vuşûli

2. **zerre kadar:**

Gazel 128

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Zerre kadar, çok az || hiç yok.

Hâzer mi var bize ta'n-ı 'adûda zerre kadar
O yârdur yine üstümüze muğallebici

zerrîn hattı:

1. **zerrîn hattı:**

Gazel 69

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Altından yazılmış yazı.

Ne ḥaddi var leb-i dildâre beñzemek Hürrem
Yazılsa da varak-ı sürḥe nice zerrîn hatt

zevât:

1. **zevâtı:-ı**

Tarih 3

Mısra: 14

Zatlar, saygıdeğer kimseler.

Vüzerâsiyle virtüp 'âleme der-ḥüsn niẓâm
Eyledi emr-i 'ibâda o zevâtı ḥâsib

zevk:

1. **zevkini:**

Gazel 128

Mısra: 4

Tat, beğeni, haz || sevgilinin dudağının verdiği zevk.

Giderse Başra iline Kândeḥâre sükket için
Bulur mı la'l-i lebiñ zevkini müsellebici

zevk u şafâ:

1. **zevk u şafâ:-da**

Gazel 12

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Zevk ve eğlence.

Ağyâr ile hem-kâse olup zevk u şafâda
Ol tûṭî femi nûkte-şi 'âr eyleme yâ Rab

2. **zevk u şafâ:-ya**

Gazel 95

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Zevk ve eğlence.

Dilber-i pür-vefâ yüzün tıtdı cefâya n'eyleyim
Başladı ḥâr ile o gül zevk u şafâya n'eyleyim

zi- 'aşkes ne-şod ḥarâb:

1. **zi- 'aşkes ne-şod ḥarâb:**

Gazel 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Aşkından harab olmamış (kişi).

Be ez-nigâr-i men ender cihân şebâb kucâ
Der-în zamâne zi- 'aşkes ne-şod ḥarâb kucâ

zîb:

1. **zîb:**

Tarih 2

Mısra: 78

Süs, güzellik.

Ço kırî tasdî-i âğâz-ı du'â-yı devlet it
Ferḳadânın farkına zîb ü fer olsun bu du'â

zîb ü leṭâfet:

1. **zîb ü leṭâfet:**

Gazel 37

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

*Süs ve güzellik | < sevgilinin ağzına benzeyen
goncanın güzelliği.*

Dehen-i pâkiñe ger olmasa teşbîḥ gonca
Gülşen-i bâğ-ı fenâ zîb ü leṭâfet mi bulur

zîbâ:

1. **zîbâlanmağı:**

Gazel 123

Mısra: 2

Güzel, süslü, gösterişli || sevgilinin yanağının süsü.

Gül yüzünden aldı cānā böyle ra'nālanmağı
Ḥaddiñe nisbetle buldı gonca zībālanmağı

zıkr ü ma'ānī:

1. zıkr ü ma'ānī:

Gazel 108

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Zikir ve anlam || Allah'ı zikretmek bağlamında kullanılmıştır.

Bend olmayıcağ dillere eger zıkr ü ma'ānī
Mürşid gibi sen sâlik-i irşād olamazsın

zindān-ı dehr:

1. zindān-ı dehr:

Gazel 113

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Dünya zindanı || dünya zindana benzetilmiş.

Rāḥat bulur mı hīç dil zindān-ı dehr içinde
Sevdā-yı zülf-i yārdan Ḥurrem şikenc olunca

zīnet-fezā:

1. zīnet-fezā-yı:-(y)ı

Gazel 1

Mısra: 7

Süs artıran. || peygambere getirilen selat ve selam için kullanılmıştır.

Zīnet-fezā-yı taşıliye kıl nām-ı Ahmede
Maḥmūd-ı kerem-perver ü iḥsāna ibtidā

zīnet-zede-i ḥvān:

1. zīnet-zede-i ḥvān:

Gazel 130

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Süs saçan sofra || sevgilinin bereketli sofrası.

Şofra-i lutfını zīnet-zede-i ḥvān itdi
Açdı iḥsān ile aḥbābına hep ayasını

zinhār:

1. zinhār:

Gazel 115

Mısra: 9

Aman, sakın, kesinlikle, asla, kat'iyen.

Ḥurremā ağzın açmadı zinhār
Çekdürür çokdan intizār gonca

zīver-i āgūş kıl:

1. zīver-i āgūş kıl:

Gazel 90

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kucağı süslemek.

İtme hergiz sen zen-i dünyāyı tenkīḥ-i nikāḥ
Bir meh-i tābānı dā'im zīver-i āgūş kıl

zīver-i bağ:

1. zīver-i bağ:

Gazel 72

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Bahçenin süsü || bahçenin süsünü gözü görmeyen aşık.

Āsitānıñdan olaldan berü dil mürğü ırağ
Nāle vü āḥ ile çeşminde degil zīver-i bağ

zīver-i bāl:

1. zīver-i bāl:-e

Gazel 62

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Kanadın süsü || Tavus kuşunun süslü kanatları.

Yār ider şüretine cevrine kılmaz nazarı
Zīver-i bāle bakar pāyine bakmaz tāvūs

zīver-i bezm:

1. zīver-i bezm:

Gazel 128

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Meclisi süsleyen || şarap.

Ḥurūş-i bāde-i engür olursa zīver-i bezm
Noḥūd-ı çeşmi meze eylemez mi leblebici

zīver-i eṭfāl:

1. zīver-i eṭfāl:-a

Mesnevi 1

Mısra: 37

Kelime Tipi: -

Çocukların süsü, zineti.

Zīver-i eṭfāl ola bu nev-zuhūr
Olalar ezberle 'ıtrıyyü'l-meşām

zīver-i ḥüsn-i 'avārif:

1. zīver-i ḥüsn-i 'avārif:-le

Tarih 2

Mısra: 43

Kelime Tipi: -

Bilginlerin güzelliğinin süsüyle.

Zīver-i ḥüsn-i 'avārifle müzeyyen pür-şükūḥ
Āsitām ḥaste-i ehl-i dile dārü's-şifā

zīver-i ḥüsn-i sühan-ı dil-ārā:

1. zīver-i ḥüsn-i sühan-ı dil-ārā:

Tarih 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Gönlü süsleyen sözün güzellik süsü.

Bir gül-i gül-bün-i ihsânın açup şevkine per
Olasın zîver-i hüsni sülhân-ı dil-ârâ

zîver-i hVân:

1. zîver-i hVân:

Gazel 28

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Sofrasının katığı yada süsü.

Nuql-i bādām olmağa la'l-i leb-i dilber lezîz
Zîver-i hVân olmağıçün mîvehâ-yı ter lezîz

ziyâ-bahş:

1. ziyâ-bahş:

Gazel 83

Mısra: 3

Işık saçmak || güneşin ışık saçması.

Ne ziyâ-bahş ola hürşîd ruhuñ devrinde
Yüregim yağını yakmakla çerâğında seniñ

2. ziyâ-bahş:

Tarih 3

Mısra: 7

Işık saçmak || güneşin ışık saçması.

Şems-i iclâl ziyâ-bahş olıcağ âfâka
Oldı fermân-dih hep ehl-i ma'ârif 'ârif

ziyâ-bahş ol:

1. ziyâ-bahş ol:-dı

Gazel 44

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Işık saçmak, aydınlık bağışlamak.

Ziyâ-bahş olur her dem rakîbîñ hânkâhında
Bize geldikde hürşîd-i ruhuñ perde-yâb ister

ziyâde:

1. ziyâde:

Tarih 1

Mısra: 45

Çok, fazla.

Bir ziyâde güzel oldı buna târîh Hürrem
Âferîn geldi 'aceb Vâlî-i 'İzzet-pîrâ 1216

zühre:

1. zühre:

Tarih 2

Mısra: 21

*Eski bir inanışa göre sazende olarak
görevlendirilen Venüs; Çoban Yıldızı.*

Zühre ger güş eylese çeng ü şadâ-yı vaşfını
Nağme-i mähûr çarbudağla eylerdi şadâ

zuhûr eyle:

1. zuhûr eyle:-r

Gazel 16

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

*Görünmek, meydana çıkmak || yıldızların görünür
olması*

Gülşen-i 'aşkı olaldan bu derûnum cây-i dâğ
Nâr-ı 'aşkımdan zuhûr eyler nücûm-ı kâ'inât

zû-kirâm:

1. zû-kirâm:

Mesnevi 1

Mısra: 18

Cömertlik ve lütuf sahibi || Allah.

Dörddürür âb-deste farz ey pāk-hû
Ellerin yüzün yumak ey zû-kirâm

zülâl:

1. zülâl:-i

Gazel 32

Mısra: 2

*İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf su II Sevgilinin
dudağı.*

Ruhuñ hürşîd-i pertev-yâb-ı şîrîn-tâb-veş dîtrer
Leb-i la'liñ zülâl-i bâde-i gül-nâb-veş dîtrer

zülâl-i hâl-i hikmet:

1. zülâl-i hâl-i hikmet:-i

Gazel 17

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Hikmetli halin saflığı ve parlaklığı.

Ruhy hikmet o gül-berg-i şafânîñ
Lebi hikmet zülâl-i hâl-i hikmet

zülâl-i vuslat:

1. zülâl-i vuslat:-ı, -ñ, -dan

Gazel 70

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Kavuşmanın tatlı suyu || sevgiliye kavuşmak.

Bir gedâyım âsitânında şehâ rahm eyleyüp
Vir zülâl-i vuslatından teşne-i pür-nâre hâz

zülf:

1. zülfine:-in, -e

Gazel 2

Mısra: 7

*Saç, özellikle yüzün iki tarafına sarkan saç
bölükleri II sevgilinin saçı.*

Zülfine her-gîz karîn olmaz bu dil mürğî anıñ
Bir 'aceb şayyâddur çurdu bu gün bir dâm baña

2. zülfi:-i

Gazel 17

Mısra: 8

*Saç, özellikle yüzün iki tarafına sarkan saç
bölükleri II sevgilinin saçı.*

Kaşı rāsında vardur başka hālet
İki zülf-i ve lākin dāl-i hikmet

3. **zūlf-üñle:-ü, -ñ, -le**

Gazel 105

Mısra: 9

*Saç, özellikle yüzün iki tarafına sarkan saç
bölükleri II sevgilinin saçı.*

‘Adl ü dādīñ resmini zūlf-üñle çek ruhsārīñā
Kūçe-i kūyūñda hīç bir kimseye bāk olmasun

zūlf ‘alemi:

1. **zūlf ‘alemi:-dür**

Gazel 47

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Saçların hepsi, saç dünyası || sevgilinin aşıkları
avlayan saçları.*

Mürğ-i dili bend eyledi ol çeşm dimeñüz
Naḥcīr-i dili şayd kılan zūlf ‘alemidür

zūlf-i ‘abīr-efzā:

1. **zūlf-i ‘abīr-efzā:**

Gazel 32

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

*Mis kokular artıran, saçan saç || sevgilinin güzel
kokan saçları.*

Açıldıkça o dest-i sīm ile zūlf-i ‘abīr-efzā
Yedi Rıdvān ile Dārū’s-Selāmda bāb-veş ditrer

zūlf-i ‘anber-büy-i pīç-pīçin:

1. **zūlf-i ‘anber-büy-i pīç-pīçin:--i, -n, -i**

Gazel 11

Mısra: 5

Kelime Tipi: -

Anber kokulu kıvrım saçlar || sevgilinin saçları.

Zūlf-i ‘anber-büy-i pīç-pīçini almış ağzına
Şaydığı tūl-i emel ‘uşşāk katlinden dilā

zūlf-i ‘arūs:

1. **zūlf-i ‘arūs:**

Gazel 62

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gelin saçı. || sevgilinin saçları.

Şīşe-i dīdede eşkimle virürdim şuyını
Āh Hürrem elime girse idi zūlf-i ‘arūs

zūlf-i cānān:

1. **zūlf-i cānān:-a**

Gazel 120

Mısra: 1

Kelime Tipi: -

Sevgilinin saçı.

Zūlf-i cānāna nazar eyle ‘aceb bend-i belā
Nice şeydā-yı zamān olmaya āyā ‘uḳalā

zūlf-i dil-ārā:

1. **zūlf-i dil-ārā:-mız, -dan**

Gazel 85

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Gönül alan sevgilinin saçı.

Bū getürmezse eger zūlf-i dil-ārāmızdan
Esüp ol bād-ı şehir-ḥız ne alup ne virecek

zūlf-i dil-āvīz:

1. **zūlf-i dil-āvīz:**

Gazel 85

Mısra: 10

Kelime Tipi: -

Gönüller asan saç. || sevgilinin saçı.

Nigeh-i mest dil-i Hurremi itmişken esir
Çıkup ol zūlf-i dil-āvīz ne alup ne virecek

zūlf-i girih-gīr:

1. **zūlf-i girih-gīr:-i, -m, -dür**

Gazel 48

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Düğümlü, dolaşık saç II Sevgilinin dolaşık saçı.

Didim ey yār ne bālā-yı ruḥuñda görinen
Nāz ile güldi didi zūlf-i girih-gīrimdür

zūlf-i perīşān:

1. **zūlf-i perīşān:**

Gazel 106

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Sevgilinin darmadağınık saçı.

‘Aklımlı zūlf-üñ yolında kılmışım ben tār-mār
Ben gibi olsun mı hīç zūlf-i perīşān isteyen

2. **zūlf-i perīşān:**

Gazel 43

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Dağınık saç. II Sevgilinin dağınık saçları.

Müşg-i Ḥoten ki bād-ı şabā cāy-gāhıdur
Şubḥ u mesāda zūlf-i perīşān alur şatar

zūlf-i pūr-çin:

1. **zūlf-i pūr-çin:-i**

Gazel 60

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Kıvrımlı olan saç; saçının kıvrımı. || sevgilinin saçları.

*Zülf-i pür-çini kenârında gönül tutdı karar
Hayf hezârân hayf kim bir mârdur eglencemiz*

zülfi şebbüy-i dil-âvîz:

1. zülfi şebbüy-i dil-âvîz:-i-i, -ñ

Gazel 32

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Gönlü cezbeden güzel kokulu saçların || sevgilinin,
güzel kokulu şebboy çiçeğine benzetilen saçları.*

*Şabâ tahrik iderken zülfi şebbüy-i dil-âvîziñ
O hâletden dil-i pejmürdemiz cilbâb-veş ditrer*

zülfi semen-bâr:

1. zülfi semen-bâr:-ı, -m

Diğer 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

*Yasemin kokulu saç || sevgilinin yasemin kokan
saçları.*

*Meded Mansûr gibi düşdüm dârdayım
Zülfi semen-bârım neredür şimdi*

zülfi şîrin:

1. zülfi şîrin:-iñ

Gazel 62

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Şirin, hoş saçlar || sevgilinin saçları.

*Kâkül-i dil-zede cebheñde perîşân olmuş
Zülfi şîriniñ aña virse ‘aceb midür süs*

zülfi yâr:

1. zülfi yâr:

Gazel 75

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Sevgilinin zülfü.

*Gördüm hayâli bâde ile zülfi yâr imiş
Şeh-bâz-ı hüsnünün per ü bâli taraf taraf*

zülfiniñ evşâfı:

1. zülfiniñ evşâfı:-n

Gazel 49

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Saçının özellikleri || sevgilinin saçları.

*İşitdim meclis-i rindânda zülfiniñ evşâfın
Aña bir ‘âşık-ı dîvâneniñ zencirdür dirler*

zülfiñ yolu:

1. zülfiñ yolu:-n, -da

Gazel 106

Mısra: 3

Kelime Tipi: -

Saçının uğruna || sevgilinin saçları.

*‘Aklımı zülfiñ yolında kılmışım ben târ-mâr
Ben gibi olsun mı hiç zülfi perîşân isteyen*

zulmet:

1. zulmetde:-de

Gazel 49

Mısra: 4

Karanlık. || sevgilinin siyah saçları

*Siyâh tırraların etrâfına tağıtmış ol âfet
Anıñçün rüyine zulmetde bir tenvîrdür dirler*

zümre-i ‘uşşâk:

1. zümre-i ‘uşşâk:-da

Gazel 126

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Âşıklar topluluğu.

*Bir gazel tarh eyledim ben zümre-i ‘uşşâkda
Hurremâ mâh-ı cihânın şî‘rine tanzîr gibi*

zümüröd:

1. zümüröd:

Tarih 2

Mısra: 63

*Değerli bir taş || şairin şiiri bu değerli taş
benzetilmiş.*

*Qurta-i sem‘-i kabûl eyle zümüröd nazmını
Söylesün diñle biraz bu Hurrem-i şîrin-edâ*

1216:

1. 1216:

Tarih 1

Mısra: 46

*Hicri 1216 miladi 1802 sene || şairin metne
düştüğü tarih.*

*Bir ziyâde güzel oldu buna târîh Hurrem
Âferin geldi ‘aceb Vâlî-i ‘İzzet-pîrâ 1216*

2. 1216:

Tarih 2

Mısra: 82

*Hicri 1216 miladi 1802 sene || şairin metne
düştüğü tarih.*

*Cevherin mengüşe-i hürâ bu târîh Hurremâ
Âferin erbâbını buldı şudûr-i kethüdâ 1216*

1232:

1. 1232:

Tarih 3

Mısra: 34

*Hicri 1232 miladi 1817 senesi || şairin metne
düştüğü tarih.*

Çıkarup bāb-ı ‘adedden didi mu‘cem tārīḥ
Necm-i iḳbālī sa‘īd olsun ‘adūya Gālib 1232

1239:

1. 1239:

Tarih 4

Mısra: 38

*Hicri 1239 miladi 1824 senesi || şairin metne
düştüğü tarih.*

Üçler gelüp cevher-feşān tārīḥ dedi Hurrem hemān
Makbūl-i sultān-ı cihān Gālib vezīr-i kām-yāb 1239

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Melike ÇOLAK
Uyruğu : T.C
Doğum Yeri ve Tarihi :
Telefon :
E-Mail :
ORCID :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi
Mezuniyet Tarihi	
Yüksek Lisans	VanYüzüncü Yıl Üniversitesi
Lisans	
08/08/2018	

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2020/2021	Erzurum/Pasinler	Öğretmen

Yabancı Dil

Yok

Yayınlar

Yok

Hobiler

Yürüyüş yapmak

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

01/04/2022

Hurrem Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 726 sayfalık kısmına ilişkin, 01/04/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10 (on) dur.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini bilgilerinize arz ederim.

01/04/2022

Melike Çolak

Adı Soyadı: Melike Çolak

Öğrenci No:18920001077

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı:

Statüsü: Y. Lisans x Doktora ☐

DANIŞMAN

Dr. Öğrt.Üyesi Murat KEKLİK

01/04/2022

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

01/04/2022

Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Enstitü Müdürü